

School of Theology at Claremont

1001 1348584

The Library

SCHOOL OF THEOLOGY
AT CLAREMONT

WEST FOOTHILL AT COLLEGE AVENUE
CLAREMONT, CALIFORNIA

EVANGELIA APOCRYPHA.

2850
G7
T5
1876

EVANGELIA APOCRYPHA

ADHIBITIS PLURIMIS CODICIBUS
GRAECIS ET LATINIS MAXIMAM PARTEM NUNC PRIMUM
CONSULTIS ATQUE INEDITORUM COPIA INSIGNIBUS

COLLEGIT ATQUE RECENSUIT

CONSTANTINUS DE TISCHENDORF.

EDITIO ALTERA

AB IPSO TISCHENDORFIO RECOGNITA ET LOCUPLETATA.

LIPSIAE:
HERMANN MENDELSSOHN

MDCCCLXXVI.
1876

Theology Library
SCHOOL OF THEOLOGY
AT CLAREMONT
California

VIRO SUMMO

AMPLISSIMO ILLUSTRISSIMO EXCELLENTISSIMO

IOH. PAULO DE FALKENSTEIN

POTENTISSIMO REGI SAXONIAE A SUMMIS NUPER REIPUBLICAE MINISTRIS,
SUMMI SENATUS ECCLESIASTICI NUNC PRAESIDI, COMPLURIUM ORDINUM
EQUESTRIUM SUPREMIS INSIGNIBUS DECORATO, ETC. ETC.

S. P. D.

CONSTANTINUS TISCHENDORF.

Ex quo primum tempore animum viresque applicui ad promovenda fontium sacrorum studia, in primis TU conatus meos favore consilio auctoritate adjuvisti. Nec fere est qui per omnes rerum casus ad hunc usque diem mihi laboribusque meis fidelior TE patronus exstiterit. Nullis enim obtrectatorum iniuriis aut artibus TUA erga me benevolentia cessit, neque aliter unquam sensisti quam studiis meis ecclesiae Christianae bene consuli. Hinc magnopere hanc mihi occasionem gratulor pietatis meae TRIBI denuo testificandae. Quod igitur ante hos duodecim annos prima mea librorum Novi Testamenti editione splendidissimo nomini TUO dedicanda feci, id nunc evangeliiis his meis apocryphis repetere institui. Quod ne cui mirum videatur, quasi a canonicis ad apocrypha ventum sit. Illud enimvero in apocryphis evangeliiis optimae frugis est quod divinam canonicorum

auctoritatem quum natura tum historia sua sustentant, illorum-
que fidem sua ipsorum falsitate egregie confirmant: quod ut
nostris temporibus multi male ignorant, ita iam Irenaeus et
Tertullianus luculenter probaverunt. Praeterea probe scis,
fucum apocryphorum alienissimum esse ab animi mei sincerita-
te atque a meo erga TE studio, observatione, pietate.

Quod reliquum est, Vir Summe, semper ac diu fac quod
dudum fecisti, ut TUA virtute prudentia fide consilio patriam
iuves, bonas augeas litteras, ecclesiae evangelicae lumen TE
columenque praestes.

Scribebam Lipsiae die sacrorum instauratorum a. 1852.

PROLEGOMENA.

Actibus apostolorum apocryphis nuper a me editis prae-faturo proficiscendum inde erat quod illi obscura fama magis quam ipso studio inter viros doctos innotuissent necdum maiore ex parte editi essent. Longo alia, ut iam tum significabam, evangeliorum apocryphorum ratio est. Ista enim quum plures editores per tria haec saecula invenerunt, tum a multis cognita tractata adhibita sunt. Neque id mirum. A primis enim ecclesiae Christianae saeculis quam famam habuerunt, ea non modo ad tempora proxime subsecuta transiit, sed etiam per totam fere aetatem mediam viguit; unde factum est ut et graece et latine saepe transscriberentur, atque in multas quum orientis tum occidentis linguas converterentur. Quae famae celebritas hanc causam habuit quod traditiones, in quibus tota versantur, de Maria et reliquis Iesu parentibus, item de ortu atque infantia Iesu deque ultimis eius fatiis, curiositatem hominum tantopere occupabant ut variis modis excolerentur, ore populi circumferrentur, diebus festis recitarentur, carminibus artisque operibus exprimerentur, neque tantum privatim crederentur et pro veris venditarentur, verum etiam, canonicis evangeliiis vel invitis, ad ipsa ecclesiae praecepta atque instituta vim haberent. His ipsis in rebus posita est eximia quaedam evangeliorum apocryphorum gravitas: quemadmodum enim eorum temporum quibus primum prodierunt ingenium docent, ita etiam lucem afferunt iis quae inde ortae sunt fabulis atque opinionibus populi, item historiae dogmatum, rituum, artium. Quem ad usum accedit

alius, neque is minoris aestimandus est: magnopere enim adiuvant indagantes canonicorum evangeliorum rationes, quibuscum eam habent necessitudinem ut quantam illa in ipsa ultima ecclesiae antiquitate auctoritatem habuerint ostendant, praetereaque et sermonem quo scripta sunt et res quas tradunt et interpretationes quas subierunt illustrent.

Sed de his nunc non est explicatius dicendum; iam fecimus id quidem libello nuper apud Haganos publicato ¹⁾, quem ubi primum per otium licuerit accuratius repetere propositum est. Breviter tantum hoc loco indicandum videbatur quanti momenti quantaque esset utilitatis, nostra certe sententia, evangeliorum apocryphorum studium: propter hanc enim causam et ipsi studium contulimus ad hos libros edendos. Qui quamquam inde ab aetate reformationum usque ad nostra tempora editorum doctorum industriam nacti sunt, tamen facile intelligitur textum eorum nondum ea probabilitate constitutum esse quae ex antiquis libris manu scriptis hauriri queat. Sunt autem apocrypha evangelia eiusmodi ut prae ceteris curam criticam poscant, neque recte adhiberi possint nisi antiquiore textu a mutationibus quas posterior libido invexit bene distincto: tot enim illa quidem subierunt casus, tot et tales recensiones experta sunt, ut nihil simile acciderit in ullo librorum sacrorum, quos variantium lectionum magna vi obrutos esse constat. Quemadmodum autem libelli qui huc pertinent dudum editi labores circa textum criticos requirunt, ita sunt alii cum editis vel arctiore vel laxiore vinculo coniuncti qui hucusque in bibliothecarum umbra delituerunt. Hos igitur ut primum in lucem proferrem, illos ut subsidiis novis criticis excolerem atque emendarem, propositum mihi erat in paranda hac evangeliorum apocryphorum editione. In qua quid in utramque partem praestiterim vel assecutus mihi videar, iam paucis dicendum erit. Quod ita instituiam ut tria librorum horum evangelicorum genera distinguam, quorum primum com-

¹⁾ *De evangeliorum apocryphorum origine et usu.* Scripsit C. Tischendorf. Disquisitio historica critica quam praemio aureo dignam censuit Societas Hagana pro defendenda Religione Christiana. Hagae Comitum 1851.

prehendit qui ad parentes Iesu atque ipsius ortum, alterum qui ad infantiam eius, tertium qui ad fata eius ultima spectant.

Ac *primum* quidem *genus* quatuor editionis nostrae scripta complectitur, protevangeliū Iacobi, Pseudo-Matthaei evangelium, evangelium de nativitate Mariae, historiam Iosephi fabri lignarii. In his maximam curam impendimus Pseudo-Iacobi libello. Praeter codices enim Thilonis quatuor, Birchii duos, item Fabricianum et Postelli textum, ut Pseudo-Eustathium aliosque praeteream, adhibuimus octo codices a Thilone nondum adhibitos. Neque vero satis visum est ex his codicibus unum prae ceteris repraesentare, sed primi operam dedimus ut textum conformaremus ad optimorum codicum consensum. Porro Pseudo-Matthaei evangelium, cuius posterior pars huc usque inedita erat, e duobus codicibus nostris edidimus, adhibitis insuper Thilonis subsidiis. Ad evangelium de nativitate Mariae contulimus alterum de codicibus nostris evangelii Pseudo-Matthaei, ex quo Fabricianum textum passim emendare licebat. Iosephi vero historiam iuvimus eo quod cum fragmentis coptis et sahidicis iam a Zoega allatis ea quae nuper Dulaurier ex eodem fonte hausit coniunximus.

Alterum genus constituunt evangelii Thomae textus graecus A, item textus graecus B; evangelium Thomae latinum; evangelium infantiae ex arabico latine. In his duo inedita publicavimus, quorum alterum, evangelii Thomae textum graecum, ex codice monachorum Sinaiticorum dum apud eos versabamur descripsimus; latinum vero evangelii Thomae textum Vaticano debemus codici. Utrumque textum adnotatione critica et synoptica instruximus. Alterum evangelii Thomae graecum textum accuratius quam hucusque factum erat exegimus ad Dresdanum codicem et lectiones Bononienses a Mingarellio exscriptas, adhibitis insuper fragmentis Parisiensibus et Vindobonensibus. In edenda latina evangelii arabici interpretatione egregie adiuvit nos collega celeberrimus Fleischerus, cuius studio is textus multo nunc emendatior prodit.

Tertii generis libellos edidimus tredecim. Primum hosce sex: Gesta Pilati graece A, graece B; item eadem latine; Descensum Christi ad inferos graece; item latine A et latine B. Pertinent haec omnia ad evangelium Nicodemi quod dici solet, cuius duas partes idoneis de caussis separatim dedimus. Rursus vero tanta est quum in graeco Gestorum Pilati tum in latino Descensus Christi textu antiquorum testium discrepantia ut duae certe recensiones distinguere debeant, quarum utramque plenam et continuam repraesentavimus. In his nunc primum a nobis editur textus Gestorum Pilati graecus B ex tribus codicibus, item ex totidem codicibus latinus textus alter libelli quem Descensum Christi ad inferos diximus. De libris reliquis quatuor Gesta Pilati graece A recensuimus ad graecos codices octo, quorum duo Monacenses iterum et accurate contulimus, tres alios sed non integros primi excussimus. Praeterea adhibuimus primi summae vetustatis reliquias duas, alteras coptas papyraceas, alteras pauciores latinas ex palimpsesto codice haustas. Porro graecum Descensus Christi textum ad codices conformavimus tres, quorum praestantissimus nondum innotuerat. Latinus vero noster Gestorum Pilati textus a Thilonis plurimum differt; quippe quem ad octo testes, quorum quinque Thilonem latuerant, recensere licebat. Minor inter Thilonem et me discrepantia est in altero latino textu Descensus Christi ad inferos, quamquam et ipsum ex pluribus novis subsidiis et emendavimus et illustravimus.

Ad idem *tertium genus* pertinent Anaphora Pilati graece A et graece B, item Paradosis Pilati graece et altera Pilati epistola latine. Priores tres graecos libellos ita edidimus ut cuiusque textum ad quinque codices constitueremus, quorum maiorem partem ex bibliothecis exscripsimus. Nec nihil inde subsidii habuimus ad repetendam latinam Pilati epistolam eam quae separatim edi solet: alteram enim nos quoque ex codicum auctoritate ad finem Descensus Christi ad inferos latine A adiunximus, ex pluribus emendatam instrumentis.

Denique *eiusdem generis* libri ii tres qui reliqui sunt, Mors Pilati, Iosephi narratio, Vindicta Salvatoris, fere toti nostris debentur studiis. Iosephi quidem narrationem iam Birchius Auctario suo codicis apocryphi inseruerat, sed maiore cum vitiositate quam in ipso codice est nec ulla religiosi editoris cura adhibita. Nos eam ex duobus codicibus descripsimus et cum critica cura edidimus. Ultimos vero tractatus duo, quorum alter Mors Pilati inscribitur, alter Vindicta Salvatoris, primi in lucem protraximus, anglosaxonico etiam cum latinis textu collato.

Quae quidem si comprehendimus, plus quadraginta instrumentis criticis apparatus clarissimi Thilonis eorumque qui illum praecesserunt augere nobis contigit. Septem editionis nostrae libellos primi dedimus; emendandis evangeliiis antiquissimis quae Iacobi Thomae Nicodemi nominibus insigniuntur plurimam operam impendimus; reliquorum nihil non labore nostro emendatum aut illustratum prodit. His studiis omnibus etsi rem gravem quae intelligentibus viris videtur maiorem in modum promotam esse confidimus, tamen nequaquam ita absolvisse nobis videmur ut iam nostris aut aliorum quorum hanc litterarum partem subtilius nosse intersit desideriis penitus sit satisfactum ¹⁾.

¹⁾ Ceterum tria sunt a Thilone in suam apocryphorum evangeliorum collectionem recepta quae in nostram non recepimus. Primum est evangelium Marcionis *ex auctoritate veterum monumentorum descriptum ab Augusto Hahn*. Est illud ex genere satis diverso a reliquis quae dicuntur apocryphis evangeliiis: Lucae enim evangelium est, studiis Marcionis mutilatum et corruptum. Potest vero ex Epiphanio, Tertulliano et dialogo Pseudorigeniano multo rectius disci quos ille locus expulerit, item quos inprimis suam ad mentem mutaverit, quam quemadmodum singula quaeque legerit. Parum enim quidem apte Hahnus cum eo Thilo, viri clarissimi, textum quem Marcionis dixerunt maximam partem conformatum ad editiones in scholis vulgatas ediderunt. Altero libello qui apud Thilonem legitur, non item apud nos, explicatur de codice evangelii Iohannis *Parisiis in sacro templariorum tabulario asservato*. Quae res quum non ad antiquitatem Christianam sed ad recentiora tempora pertineat — ipse enim codex quem ex antiquiore fluxisse fingunt aetatem sacrorum instauratorum non ita multum antecedere videtur — praetereaque arbitrium templarii auctoris evangelio Iohannis mutilando interpolando corrumpendo, simile quidem sit anti-

Quibus in universum ac breviter expositis explicandum est de singulis.

I. PROTEVANGELIUM IACOBI.

Hoc quantae sit antiquitatis, quum ad veterum testimonia tum ad ipsum quod tractat argumentum iudicandum est. Testantur autem de eo veterum plurimi, inter quos a quarto inde saeculo nomina eminent Gregorii Nysseni († 394)¹⁾, Epiphani († 403)²⁾ et Pseudepiphani³⁾, Pseudeustathii Antiocheni⁴⁾, Andreae Cretensis (saec. VII.)⁵⁾, Germani patriarchae (saec. VIII.)⁶⁾, Iohannis Damasceni (saec. VIII.)⁷⁾, Photii (saec. IX. med.)⁸⁾, Nicetae Paphla-

quae haeresi sed non accedat ad rationem evangeliorum quae habemus apocryphorum, huc quadrare visa non est. Atque similis ratio est etiam tertii libelli quem Thilo evangelicae parti codicis sui apocryphi inseruit, repetens ex Albigenium historia e Iohanne Benoist edita. Pertinet enim liber S. Iohannis apocryphus — hunc enim titulum habet — ad historiam haeresium aetatis mediae. Argumenti vero est apocalyptici magis quam evangelici. Quam ob rem si nobis repetenda videbitur, certe non cum evangelicis coniungenda est scriptis.

1) Cf. orat. in diem natal. Christi Opp. Paris. 1615. II, p. 778. ἤκουσα τοῖς μὲν ἀποκρύφου τιμὸς ἱστορίας τοιαῦτα παρατιθεμένους τὰ περὶ αὐτῆς (i. e. Μαρίας) διηγήματα sqq.

2) Cf. haeres. LXXIX. § 5. (ed. Petav. I, 1062.) Εἰ γὰρ ἡ τῆς Μαρίας ἱστορία καὶ παραδόσεις ἔχουσιν ὅτι ἐρρέθη τῷ πατρὶ αὐτῆς Ἰωακείμ ἐν τῇ ἐρήμῳ ὅτι ἡ γυνὴ σου συρμειληφύα etc. Item haeres. LXXVIII. § 7. (ed. Petav. I, p. 1038.) ὅτε ἡ παρθένος παρεδίδοτο τῷ Ἰωσήφ, κλήρωρ εἰς τοῦτο ἀραγκασάτωρ αὐτὴν ἤκειρ, οὐ παρεδόθη αὐτῷ εἰς συμφειαρ etc.

3) Cf. ἐγκώμιον εἰς τὴν ἁγ. θεοτόκον Opp. ed. Petav. II, p. 291. Ἰωακείμ γὰρ ἐν τῷ ὄρει προσνύχето, καὶ Ἄμμα ἐν τῷ παραδείσῳ αὐτῆς.

4) Cf. S. Eustathii Comm. in Hexaëmeron etc. ed. Allatius 1629. p. 70 sqq. Ἄχιον δὲ τὴν ἱστορίαν ἡμ διέξεισι περὶ τῆς ἁγίας Μαρίας Ἰάκωβός τις ἐπελελεῖρ.

5) Cf. Combefis. Nov. Auctar. (Asterii aliorumque etc.) I. p. 1290 sqq. Cf. inprimis p. 1300 sqq. 1319 sq.

6) Cf. Combefis. l. l. I. p. 1411 sqq. Inprimis p. 1416. 1420. 1437. 1440.

7) Cf. oratt. I. II. in natal. Mariae in opp. (ed. Lequien 1712.) II. p. 841 sqq.

8) Cf. Combefis. l. l. I. p. 1583 sqq.

gonis (saec. IX.)¹⁾, Georgii Nicomediensis (saec. IX.)²⁾, Epiphanii monachi (circa X. saec.)³⁾, Iacobi monachi (circa XI. saec.)⁴⁾ aliorumque. Sed a Gregorio Nysseno atque Epiphanio redeundum est ad ipsum Origenem, qui quidem *librum Iacobi*⁵⁾ ita commemorat ut et omnibus bene notum et simili auctoritate cum evangelio Petri apocrypho esse ponat: quod eiusmodi est ut vim habeat ad confirmandum, eundem Iacobi librum iam ante Origenem non modo Clementi Alexandrino⁶⁾ sed etiam Iustino martyri⁷⁾ innotuisse. Quem enim Origenes tertio saeculo ineunte iam notissimum esse significat et cum evangelio antiquissimae famae componit, cui is non quadraginta fere annos ante Origenis aetatem scriptus videbitur? Accedit quod in libri argumento nihil est quod ab ingenio saeculi secundi medii abhorreat. Qua enim aetate Ebionitarum et Nazaraeorum aliorumque haereticorum opinio obtinebat de Iesu vero Iosephi et Mariae filio, qua genuinos Iesu fratres exstitisse plerique credidisse videntur, quemadmodum etiam Iosephus in *Antiqq. Iud.* XX, 9, 1. Iacobum simpliciter τὸν ἀδελφὸν Ἰησοῦ τοῦ λεγομένου Χριστοῦ dicit, qua Tryphon ille in evangelistas invehebatur quod ex adole-

1) Cf. Combefis. *Auctar. Novissim.* I. p. 437 sqq.

2) Cf. Combefis. *Nov. Auctar.* I. p. 995 sqq. oratt. plur. Cf. inprimis pag. 1000. 1001. 1009. 1024. 1032 sq. 1049. 1054. 1088. 1120.

3) Cf. *Epiph. mon.* edita et ined. cura Dresselii 1843. pag. 23. οἱ οὖν Ἰακώβου ἑβραῖοι τότε παρῶν καὶ τὰ περὶ αὐτὴν γράψας λέγει, ὅτι - ψηλαφῆθῃσα ὑπὸ τῆς μητρὸς εὐρέθη παρθένος.

4) Cf. Combefis. I. I. I. p. 1247 sqq.

5) Cf. *comm. in Matth.* III, 463. ed. de la Rue. (p. 223. ed. Huet.) τοὺς δὲ ἀδελφοὺς Ἰησοῦ φασὶ τιμῆς εἶναι ἐκ παραδόσεως ὁρμώμενοι τοῦ ἐπιγεγραμμένου κατὰ Πέτρον εὐαγγελίου ἢ τῆς βίβλου Ἰακώβου ἐκ προτέρας γυναικὸς συμφωνικίας αὐτῇ πρὸς τῆς Μαρίας.

6) Cf. *Strom.* VII. p. 889 sq. ed. Potter. ἀλλ' ὥς ἔοικεν τοῖς πολλοῖς καὶ μέχρι νῦν δοκεῖ ἡ Μαριάμ λεχῶν εἶναι, διὰ τὴν τοῦ παιδίου γέμνησιν οὐκ οὔσα λεχῶν· καὶ γὰρ μετὰ τὸ τεκεῖν αὐτὴν μαιωθεῖσάν φασὶ τιμῆς παρθένον εὐρεθῆναι.

7) Cf. *dial. c. Tryph.* cap. 78. p. 303 sq. γεμνηθέντος δὲ τότε τοῦ παιδίου ἐν Βηθλεὲμ, ὥστε ἡ Ἰωσήφ οὐκ εἶχεν ἐν τῇ κόμῃ ἐκέῖνῃ ποῦ καταλῦσαι, ἐν σπηλαίῳ τιρὶ σύμεγγυς τῆς κόμης κατέλυσε· καὶ τότε αὐτῶν ὄντων ἐκεῖ ἐτετόκει ἡ Μαρία τὸν Χριστόν, καὶ ἐν φάτρῃ αὐτὸν ἐτεθείκει. Cf. *infra*.

scentula (πεῖσμα) Iesaiæ temere fecissent virginem (παρθένος), qua Iudaeorum celebrabatur calumnia de Iesu filio Pantherae ex fornicatione nati, qua Celsus Graecorum fabulas de Danae aliisque de virgine matre natis ludibrii caussa componebat cum evangelicis narrationibus de virgine Maria Iesu matre, eadem pietati male studiosae sive, ut quod sentio plane dicam, homini Gnostico eique Ebionaeo et opportunum et necessarium videbatur propectam Iosephi aetatem susipientis Mariam, Iosephi filios ex priore matrimonio natos, virginitatem Mariae in partu illibatam servatam, ipsam virginem matrem iam antequam nasceretur et per omne infantiae suae tempus ab humanarum rerum consuetudine satis alienam docere¹⁾.

Quam autem supra insignibus aliquot testimoniis veterum allatis protevangeliî famam in antiquitate fuisse indicavimus, id quod magis etiam ex traditionum ac rituum historia doceri potest, eandem per mediam aetatem conservatam propagatamque esse probatur inde quod quum magna codicum huius libri graecorum copia hodieque in bibliothecis invenitur, quam numerum quinquagenarium excedere nullus dubito, tum quod in multas et orientis et occidentis linguas translatum praetereaque ad alias similis generis fictiones adhibitum scimus. Atque hinc etiam factum est ut iam saeculo sexto decimo et graece et latine impressum ederetur. Et graece quidem primus edidit Michael Neander, catechesi Lutheri graecae et latinae subiungens narrationum apocrypharum collectionem, quae Basileae ex officina Ioh. Oporini anno 1564. prodiit²⁾. Latine vero iam duodecim annis ante ex schedis Guilielmi Postelli ibidem

1) Haec magnam partem ex dissertatione mea de evangg. apocr. origine et usu Hagae Comitum 1851. desumsi, ubi § 9. pag. 26—35. pleraque fusius tractantur.

2) Titulus libri est *Apocrypha: hoc est, narrationes de Christo, Maria, Ioseph, cognatione et familia Christi, extra Biblia: apud veteres tamen Graecos scriptores, Patres, Historicos et Philologos reperta (inserto etiam Protevangeliio Iacobi Graece, in Oriente nuper reperto, necdum edito hactenus) ex Oraculorum ac Sibyllarum vocibus, gentium etiam testimoniis, denique multorum veterum auctorum Libris descripta, exposita et edita Graecolatine, a Mich. Neandro Soraviense. 1564. (Iterum 1567.)*

ediderat Theodorus Bibliander¹⁾. Quae Postelli interpretatio alium codicem graecum repraesentat atque quem Neander una cum latino Postelli textu edidit. Neandri vero textum eumque secundum anno 1567. emendatius editum duobus annis post repetiit Grynaeus in Monumentis ss. pp. orthographis. Grynaeum post annos centum triginta sex Fabricius²⁾ excepit, qui textum protevangelii ex priore Neandri libello et praeter morem haud ita diligenter hausit, repetita simul interpretatione Postelli. Fabricium secutus est anno 1722. Ionesius³⁾, nisi quod is Grynaei magis quam Fabricii expressit textum. Rursus anno huius saeculi quarto Andreas Birch eundem vulgatum textum, notata quidem Grynaei et Fabricii differentia, in Auctarium suum codicis apocryphi N. T. Fabriciani recepit eique subiunxit variantes lectiones duorum codicum Vaticanorum ab Engelbretho excerptas.

Nostra denique aetate protevangelium quod dicitur bis prodiit et quidem textu ab iis quas vidimus editionibus diverso.

¹⁾ *Protevangelion s. de natalibus Iesu Christi et ipsius matris virginis Mariae, sermo historicus divi Iacobi minoris. Evangelica historia, quam scripsit b. Marcus. Vita I. Marci evangelistae collecta per Theodorum Bibliandrum. 1552. (Iterum Argentor. 1570.)* Refert ibi Bibliander haec: *Guilielm. Postellus in Oriente apud Christianos librum Graecum et quidem pervetustum est nactus, quem latinum fecit et commentariis adornatum editioni paravit cum aliis quibusdam minime contemnendis libris. Quos dum Oporinus differret imprimere, rogavi ut mihi copiam faceret legendi eos. - Testatur autem Postellus hunc libellum in ecclesiis Orientalibus Christianorum publice legi, neque dubitari de auctore, sed constanter inscribi „sermonem historicum divi Iacobi fratris Domini de admirabili nativitate et incunabulis Virginis matris Mariae et ipsius Iesu.“* Addit etiam *πρωτευαγγέλιον* h. e. primum evangelium vocari et inter authenticos libros haberi apud Orientales Christianos. Ipse autem Postellus aestimat ut gemmam -- Eius verba si quis requirat haec sunt: „Petrus Romae non edidit evangelium, sed alteri Venetiarum duci Marco commendavit sine capite mysteriose scribendum: ut olim illi adesset hoc caput quod nunc vertimus, totius Veteris Testamenti appendicibus Christum quovis modo praedicantibus necessarium, nedum Marco aut Lucae.“ Ac rursum: „Evangelii ad hunc diem desiderata basis et fundamentum, in quo suppletur summa fide quicquid posset optari.“ Similiter ille nugatur in sermone quo Reipublicae Venetae opus dedicat.

²⁾ Cf. *Cod. Apocr. Novi Testamenti* etc. T. I. 1703. Iterum 1719.

³⁾ *A new and full method of settling the canonical authority of the New Testament* etc. 3 vols. By the Rev. Ierem. Iones. Oxford 1726. 1798.

Anno enim 1832. clarissimus Thilo Codici suo Novi Testamenti apocrypho inseruit, et ita quidem ut textum sequeretur codicis Parisiensis decimi fere saeculi (is nobis c dicitur), variantibus lectionibus octo codicum et vulgatae editionis cum notis variis aliis sub textu positis, repetita etiam tota Postelli interpretatione. Qua in re auctoritatem Parisiensis sui codicis, etsi plerisque reliquis aetate praeit, iusto pluris fecit: quod facile ex iis iudicari poterit quae ad canonicorum evangeliorum scripturam conformata habet, ut XVII, 1 et 3. XXI, 2 et 3. XXII, 2. XXIV, 4. De apparatu Thilonis post dicemus. Praeterea in prolegomenis fusius et accurate scripsit de libri historia.

Denique anno 1840. libellus prodiit hoc titulo *Protevangelium Iacobi ex cod. ms. Venetiano descripsit, prolegomenis, varietate lectionum, notis criticis instructum edidit* Car. Ad. Suckow¹⁾. Venetianus ille Suckovii codex idem est quem ipsi totum descripsimus notatum siglo A in commentario nostro. Hunc Suckovius iure magni fecit, etsi nullo modo reliquis omnibus praeferendus est, ut ex apparatu nostro cuivis apparebit. Saepe quidem brevitate lectionis commendari videtur; sed praeterquam quod ea brevitatis passim haud dubie ad describentis negligentiam referenda est, in scriptis huiusmodi apocryphis videndum est ne textus catholica retractatione in breviora sit contractus. At vero in legendo codice suo Suckovius tam saepe tamque graviter falsus est ut suscepto operi imparem se praestiterit ac laborem suum tantum non perdiderit. Quod ne inique iudicasse videamur, aliquot exempla afferenda erunt. Ita capite I. κυρίῳ (κω scriptum) ante εἰς ἱλασμὸν ἐμοί praeterit eamque fictam lectionem unice commendat; omittit σῶμα post διδόντας, dat ἐρεφάρη σύμ, idque rectum esse opinatur, pro ἐρεφάρισερ (cod. -ρησερ), item notat ἐπισκέψαι pro ἐπισκέψεται: capite II. bis affert δύο pro δύο, παιδίσκα bis pro παιδίσκη, συρομένη pro γερομένη, δαφνηδαίαρ pro δαφνηδαίαι, δεσπώταρ pro δεσπότηρ: capite III. ἀτερήσατο pro ἀτερήσασα, ὀρείδισαρ

¹⁾ Is Vratislaviensi academiae nuper morte ereptus est.

pro ὀρειδίσθῃ: IV. ἦλθεμ ἄγγελος . . . ἰδοὺ edit cum mira quadam coniectura pro ἦλθομ ἄγγελοι δύο λέγομτες αὐτῇ ἰδοὺ: VI. ἀμηνιαίου pro ἐξαμηνιαίου fingit, ἀφείλετο τὸ ὀρειδός μου ἐν αὐτοῖς pro ἀφείλατό με τὸ ὀρειδός μου ἐν ἀμθρώποισι: VII. ἀμάχομαι habet pro ἀμάχομεν, μήπω pro μήπωσ: VIII. οὐ κατεστράφη pro οὐκ ἀπεστράφη, δώδεκα . . . κόδομορ (cum longa oratione) pro δωδεκακόδομορ (sic): IX. συμελθόμτωρ pro συμελθόμτες, scribit Ἰωσήφ . . . σε ἐν τῷ („*lacuna non maior unius verbi spatio.*“ „*Igitur legendum καταλείπω σε.*“ „*Vides nostri brevitatem.*“), at est Ἰωσήφ ἰδοὺ παρέλαβόν σε ἐκ μαοῦ κυρίου, καὶ μὺν καταλείπω σε ἐν τῷ: XII. ἐγώκε („*lege ἐγώγε*“) habet pro ἐγώ, κύριε (κε scriptum). Cuius generis alia multa quum ex iisdem tum ex reliquis capitibus afferri possunt¹⁾. In notis vero si quid boni est, id totum a Thilone pendet.

Restat ut de nostra editione explicemus. Adhibuimus praeter vulgatum (F) et Postelli (*Pos*) textum codices septemdecim. In his codices AB et integri sunt et toti a nobis transcripti. Codices HK magnas tantum protevangeliū partes continent easque pariter plene transscripsimus. Codicum OPQ primas modo et extremas partes notavimus. Codex R magna ex parte infra excerptus est, sed ad recensendum textum nondum praesto erat²⁾. In adhibendis reliquis aliorum fide standum erat. Trium, de quibus infra vide sub F^bGI, lectiones, parum illae quidem curiose notatae, debentur Birchio; reliquorum i. e. CDELMN industriae Thilonis. Hic attulit ex duobus ultimis i. e. MN paucas tantum lectiones, ex codice vero C ipsum textum suum hausit, a quo discrepantes codicum DEL lectiones indicavit. Quos labores etsi magni facio, tamen saepe, in minutis maxime quae videntur rebus, ex notationibus Thilonis quid in codicibus scriptum sit non satis definiri potest. Hinc in commentario plerumque non notavimus nisi de quibus ambigi non posset.

Accessit vero etiam ad commentarium nostrum plena no-

¹⁾ Pauca alia iam indicavimus in appendice critica dissertationis de evangeliorum apocryphorum origine et usu. Hagae Comitum 1851. pag. 203 sqq.

²⁾ Sed de hoc codice R v. praef.

tatio eorum quae apud Pseudeustathium (*Eust*) ex protevangelio leguntur; item nonnulla ex Germano patriarcha (*Germ*), Georgio Nicomediensi (*Geo*), Iacobo monacho (*Iac*) petivimus. Horum plura iam apud Thilonem habentur, nonnihil etiam iam apud Fabricium, sed nos omnia ex ipsis horum patrum libris¹⁾ attulimus. Primi vero operam dedimus ut ex omnibus antiquis testimoniis arte critica textum quam maxime probabilem constitueremus: quae res magni laboris fuit neque, ni fallor, frustra.

Instrumenta autem critica quibus in edendo usi sumus haec sunt.

- A i. e. Venetus Marcianus class. II. num. XLII. saeculi fere X. Sunt folia membranacea novem, a codice antiquo olim avulsa, nunc chartaceo tegumento involuta. Cf. *Graeci codices manuscripti apud Nanios asservati. Bonon.* 1784. Ibi est cod. CIV., et notatur sermonis trigesimi, qui in codice praecedebat protevangeliū signatum numero λā, superesse clausulam, item sermonis trigesimi secundi solum titulum, qui est ὑπόθεσις σύμτομος τῆς εὐρέσεως τοῦ ἁγίου σταυροῦ. ἀπαγινώσκειται δὲ τὴν ιδ' τοῦ Σεπτεβρ. μηνός. Textum integrum transscripsimus.
- B i. e. Venetus Marcianus numero CCCLXIII. signatus. Recentior est codice A, sed nihil amplius de eo in schedis meis notatum reperi. Integrum transscripsimus.
- C i. e. Paris. Reg. nunc Nation. num. 1454. saeculi X. Thilo, cui notatur siglo A, textum huius „antiquissimi et praestantissimi“ codicis loco vulgati edidit.
- D i. e. Paris. Reg. nunc Nation. num. 1215. anno 1068. scriptus. Thilo, apud quem siglo B notatur, scripturam istius atque eius qui sequitur cum suo textu accurate se contulisse dicit.
- E i. e. Paris. Reg. nunc Nation. num. 1468. saeculi XI. De collatione Thilonis, cui siglo c significatur, vide ad codicem D.
- F^a i. e. textus quem ex Neandro post Grynaeum Fabricius petiit. Vide supra pag. XV.

¹⁾ De his vide supra pag. XII.

F^b i. e. Vaticanus num. 455: signatus saeculi fere XI. Contulit cum vulgato textu Engelbreth, a quo sibi communicatas variantes lectiones in Auctario suo edidit Birchius. Deficit cap. XII. a verbis χαρὰν δὲ λαβοῦσα usque ad capituli XIX. verba ὑψήμησεν αὐτῶ γυρή.

G i. e. Vaticanus num. 654. saeculi fere XII. Eiusdem Engelbrethii collationem l. l. exhibuit Birchius.

H i. e. Venetus Marcianus class. XI. num. CC., chartaceus saeculi fere XV. Idem in catalogo codicum graecorum Nannianorum (vide ad A) numero CLI. significatur. Cf. ibi pag. 344. ad num. VI. Singulare is codex libri exordium habet, parvi momenti illud quidem et corruptissimum, sed quod probat protevangelium in celebrando die festo Mariae sacrato ad verbum adhibitum esse ¹⁾. Protevangelii

1) Legitur ibi in hunc modum Ἐπειδὴ ἐξ ἀρχῆς ὁ θεὸς πλάσας (corrigere ἔπλασεν?) τὸν ἄνθρωπον, ἔδωκεν αὐτῷ ἐρτολήν δοκιμασίαν τιμὰ καὶ ἀπόπειραν, ὅπως ἐκ τούτου μοεῖ τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην, καὶ μὴ παριστρήσας (?) ἐκπέσῃ τῆς δωρεᾶς. εἰ γὰρ (an deleas εἰ γάρ?) καὶ μετὰ τὴν ἐρτολήν φθόμῳ προσληφθεὶς ἔπεισε πτώμα χαλεπὸν καὶ ἐξαίσιον, καὶ τοσούτον ἐωήρην ὥστε ἐπῆρε πτέρμα κατὰ τοῦ ἰδίου δεσπώτου. πόσον εἶχερ παθεῖν λυπούσης τῆς ἐρτολῆς. τοῦτον ἔθετο ἐν τῷ παραδείσῳ, ὅστις ποτὲ ἦν παράδεισος οὗτος, ἔπειδὴ ἀπ' ἀρχῆς φθοροῦργος διάβολος θεότητι φαρτασθεὶς καὶ ἴσον ἑαυτὸν ποιῆσαι τῷ θεῷ βουλευσάμενος καὶ ὃ εἶχερ ἀπώλεσεν. ἀντὶ φωτὸς σκότος γερόμερος. ἰδὼν δὲ τὸν ἄνθρωπον πλάσθερτα τῇ τοῦ θεοῦ χειρὶ καὶ μέλορτα μετ' ὀλίγον εἰς τὴν αὐτοῦ δόξαν προβεβηκέναι, καὶ μείζονα ἐφθόμῃσε κατ' αὐτοῦ· καὶ λογισμῷ ὃ αὐτὸς πᾶστωκεν τοῦτο προσβαλεῖ (ita haec vitiose scripta sunt) καὶ τῷ Ἰδὰμ. καὶ ὃ θαύματος· προσλαβὼν πτερρίζει τοῦτον καὶ τοῦ παραδείσου πολίτην ὄρτα ἢ μάλλον εἰπεῖν κύριον γυμνοῖ τὸν ἐρδευμέμον τῆς θείας δόξης, καὶ μετὰ τὴν γύμνωσιν ἐξελοῖ (sic) τοῦτον πικρῶς τῆς Ἑδέμ. εἶτα κατεκρίθη μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τὸν θάματον (sic). οὐκ ἐρέσχετο οὐρ ὁ θεὸς τοιοῦτον ἔργον τῶν αὐτοῦ χειρῶν ὁρᾶν ὑπὸ τοῦ διαβόλου λυμαινόμεμον ἐπὶ τῷ μακρῷ χρόνῳ. ἐπληθύρην ἢ κακία, πεισὼν ὁ ἄνθρωπος καὶ ἐγκαταλείψας θεῷ ζῶντι (sic haec leguntur)· ἐλάτρευσαν γάρ, φησί, τὴν κτίσιν παρὰ τὸν κτίσαντα. βουληθεὶς οὐρ ὁ θεὸς ἐγείρει τὸν ἄνθρωπον, οὐκ ἦν ἄλλως γερέσθαι, ἀλλ' ἢ (adde ὥς?) σάρκα προσβαλὼν ὃ ἐχθρὸς ἐρίκησεν, τὴν αὐτὴν πάλιν ὑποτιθῇ ὁ δεσπότης μικήσας τὸν διάβολον, ὅπως ὥς τὸ (adde πρῶτερον?) Ἰδὰμ πλαμνηθεὶς (plura deesse videntur,) τῷ θεῷ παραπέσῃ. ὃ καὶ γέγομεν. οἰκορμήθη οὐρ οὕτως. τὴν προορισθεῖσαν βουλὴν καὶ πρὸ τῶν αἰώνων ἦν ἐβουλεύσατο, τῆς μεγάλης

vero textum inde a capite XI. usque finem habet, quem plene transscripsimus.

- ι i. e. Vindobonensis bibliothecae Caesareae, codicum theol. gr. CXXIII. apud Nesselium (in Lambec. comm. lib. IV. p. 300.). Est chartaceus XIV. fere saeculi. Descriptus est a viro docto A. C. Gierlew in usum Birchii, a quo communicatum habuit Thilo. Hic scripturas eius codicis a suo textu discedentes in notis recensuit, ab eoque nos sumsimus.

- κ i. e. Parisiensis Coislinianus num. 152. Folium haud dubie est antiquissimum et adscribitur ipsi saeculo IX. Incipit a verbis μου, ὅτι ἔπεισκέψατό με καὶ ἀφείλεμ ὄρειδος VI, 3., et deficit post verba Τίς εἰμι ἐγώ, κύριε, ὅτι πᾶσαι αἱ XII, 2. Totum fragmentum transscripsi.

- λ i. e. Paris. Reg. nunc Nation. num. 1190., anno 1567. scriptus, Thilonis n. Lectiones inde allatae debentur Thiloni, qui etiam exordium libri ineptissime deformatum maiore ex parte transscripsit¹⁾. Ab altera primi capituli parte scriptu-

βουλῆς (τὴν -λην -λήν?), τῶν ἀγγέλων τὸν ἐξουσιαστήν, θεὸν τὸν ἀρχοῦν τῆς εἰρήνης, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ταύτην τὴν βουλὴν τῆς ἡμετέρας σωτηρίας μυστικῶς ἐπιδίδει (sic) τῷ Γαβριὴλ λέγων Ἄπελθε πρὸς τὸ προητοιμασμένον μοι παλάτιον, ἄπελθε πρὸς τὸν θρόνον τῆς ἐρσάρκου μου οἰκονομίας, ἄπελθε πρὸς τὴν παρθένον, καὶ ἄπελθὼν μὴ θορυβήσῃς αὐτὴν μηδὲ ταράξῃς, ἀλλὰ χαρὰς εὐαγγελία κομίσας χαρὰν αὐτὴν (sic) πρῶτον φώμησον, ἵνα καθὼς εἰσῆχθῃ διὰ τῆς παρακοῆς ἐν τοῖς ὧσιν τῆς Ἑῤας ἡ κατάρρα, εἰσαχθῇ διὰ τῆς καλῆς ὑπακοῆς ἡ εὐλογία καὶ ἡ χαρὰ ἐν τοῖς ὧσιν τῆς παρθένου. κατελθὼν οὖν ὁ ἄγγελος ἐκ τῶν οὐρανίων ἀψίδων προσήλθε τῇ ἀχράμτῳ θεοτόκῳ δουλικῶς τῷ σχήματι, κομίζων συμτ.... ων ἡ καὶ τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην. περὶ οὗ μῦθ' ὁ λόγος καὶ ἐφ' ὃν τι (corrige ἡ) σήμερον ἑορτὴ. ἐφώμησε τοῖς αὐτῆς (sic) ὁ ἄγγελος Χαῖρε κεχαριστώμεν, ὁ κύριος μετὰ σου etc., cf. Protevang. cap. XI.

1) Ἐν τῇ σοφίᾳ Σολομῶντος λέγει Δίκαιοι εἰς τὸν αἰῶνα ζώσι. οὕτως οὖν καὶ οἱ δίκαιοι ὃ τε Ἰωακείμ καὶ ἡ Ἄρμα. ἀμφοτέροι δίκαιοι ὄντες, καὶ ἄτεκρος ἡ Ἄρμα. καὶ προσέφερον τὰ δῶρα αὐτῶν ἐνώπιον κυρίου ἐν τῷ ἱερῷ τοῖς ἱερεῦσιν· καὶ οὐ δέχονται, διότι Ἄρμα ἡ ἄτεκρος καὶ οὐκ ἔτικτε. καὶ στραφέμετος ἐκ τοῦ οἴκου κυρίου καὶ ἐκόψαμτο ἑαυτοῖς κοινὸν μέγαμ ἐπὶ ἡμέρας ἑπτὰ ἐν μηνστείᾳ καὶ προσευχῇ καὶ ἐν δάκρυσιν οὐκ ὀλίγοις· καὶ ἔλεγον ἐν ἑαυτοῖς Οἱμοί

ram ad reliquorum codicum textum propius accedere nec indignam quae recognoscatur esse dicit.

M i. e. Paris. Reg. nunc Nation. 1174. saeculi XII., Thilonis E. Scripturam eius selectis locis notavit Thilo.

N i. e. Paris. Reg. nunc Nation. 1176. saeculi XIII., Thilonis F. Etiam hunc selectis locis Thilo contulit. Praeterea ipse initium et finem descripsi.

O i. e. Mediolanensis Ambrosianus A 63. Inf. saeculi fere XI. Primi capituli verba Ἐν ταῖς ἱστορίαις usque οὐκ ἐποίησα ἐν τῷ Ἰσραὴλ transscripsi, item caput extremum.

P i. e. Mediolan. Ambros. C 92., codice o paullo recentior. Transscripsi inde Ἐν ταῖς ἱστορίαις usque ἡ εὐχὴ βρῶμα καὶ πόμα, item caput XXV.

Q i. e. Venetus Marcian. class. VII. num. XL. saeculi XVI. De eo exponitur in catalogo codicum graecorum apud Nannios asservatorum pag. 355. sub numero CLVI. Habetur enim in eo codice loco XIII. pag. 153. Λόγος εἰς τὴν βρεφοκομίαν παρὰ τοῦ Ἡρώδου τοῦ βασιλέως καὶ δυσσεβοῦς. Cuius sermonis initium Κέλευσις δὲ ἐξηλθεν ἀπὸ Λύγούστου (cap. XVII.) usque αἰσχύρομαι, item finem καὶ ἀνήγγειλαρ ὅτι Ζαχαρίας πεφόρευται (cap. XXIV, 3.) usque πρὶν ἰδὴ τὸν Χριστὸν ἐν σαρκί, una cum clausula μεθ' οὗ τῷ πατρὶ δόξα σὺν τῷ ἁμάρχω καὶ παραγίῳ πνεύματι, μὴν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας, descripsimus.

R i. e. Dresdanus A 187. Codex est satis recens quidem sed nisi fallor in monte Sinaitico scriptus. In altera eius parte pag. 276., praemissa nota Σεπτειρίῳ ἡ, habetur Ἱστορία Ἰακώβου εἰς τὸ γεμέσιον τῆς παραγίας δεσποίμης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀεὶ παρθένου Μαρίας.

Ad varietatem tituli quo protevangeliū in antiquis libris insignitur supplementi causa haec adde.

οἱμοι τοῖς ἀθλίοις· ὁρεῖδος ἐγεμνήθημεν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ οὐκ ἔσμεν ἄξιοι ἵνα δέχεται καὶ ἡμῶν κύριος ὁ θεὸς τὰ δῶρα, καὶ δεκτὴν γεμέσθαι τὴν θυσίαν ἡμῶν ἐνώπιον αὐτοῦ, καθὼς ἐδέξατο τὴν θυσίαν τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ etc.

Cod. Paris. 897. saec. XII. Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν, πατριάρχου Ἱεροσολύμων, Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου λόγος εἰς τὸ γερέσιον τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου. (In eodem codice caput extremum breviter sic habet: Ἐγὼ δὲ Ἰάκωβος ἔγραψα τὴν ἱστορίαν ταύτην ἐν Ἱερουσαλήμ· ὅτι τῷ Χριστῷ πρέπει δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, ἀμήν.) Vide Thil. Cod. Apocr. p. LV sq. Cod. Paris. 1173. saeculi XII. Τοῦ μακαρίου Ἰακώβου τοῦ ἀποστόλου καὶ ἀδελφοῦ τοῦ κυρίου περὶ τῆς γεμμήσεως τῆς ἁγίας θεοτόκου. Cf. Thil. l. l. Cod. Vind. Caesar. 6. (olim 150.) Τὸ γεμέθλιον τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν. λόγος Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου. Vide Lambec. comm. lib. VIII. p. 110.

Ceterum ab ipso auctore nullus libri titulus profectus esse videtur: hinc tanta titulorum in codicibus varietas. Is quem nos recepimus, nescio an a similitudine tituli libri Gnostici Γέμμα Μαρίας commendetur.

II. PSEUDO-MATTHAEI EVANGELIUM

SIVE

LIBER DE ORTU BEATAE MARIAE ET INFANTIA SALVATORIS.

III. EVANGELIUM DE NATIVITATE MARIAE.

Fabulae traditae evangelio Iacobi, quod iam circa initia saeculi tertii graecam ecclesiam pervagatum esse Origenes testatur, dubium non est quin mox ad Latinos etiam pervenerint. Cuius rei inprimis testes habemus Hieronymum et Innocentium I. Ille enim scribens de perpetua virginitate beatae Mariae contra Helvidium cap. VII. ad apocryphorum deliramenta diserte refert quae invito Luca de „obstetrice“, de „muliercularum sedulitate“ in partu Mariae circumferebantur, eaque in protevangelio magno cum studio exponi constat: cuius generis est etiam quod traditiones de sterilitate coniugii parentum Mariae divinitus sublata, de priore Iosephi coniugio deque fratribus Iesu, quos Helvidius quatuor esse dixerat (cf. contr. Helvid. cap. XII.), ad Matth. 12, 49 sq. reiicit; item quod ad Matth. 23, 35 sq. reprobatur quae „ex quibusdam

apocryphorum somniis“ de nece Zachariae patris Iohannis credebantur. Ac brevi post Hieronymum Innocentius I. in epistola ad Exsuperium data anno p. Chr. 405. ita scribit¹⁾ *Cetera autem quae vel sub nomine Matthiae (al. Matthaei) sive Iacobi minoris vel sub nomine Petri et Iohannis, quae a quodam Leucio scripta sunt, vel sub nomine Andreae, quae a Nexocharide (al. Xenocharide) et Leonida philosophis (al. om vel s. n. Andreae usque philos.), vel sub nomine Thomae, et si qua sunt alia, non solum repudianda verum etiam noveris esse damnanda.* Quibus ex locis apparet et Hieronymum et Innocentium²⁾ traditionibus sub nomine Iacobi venditatis libere adversatos esse. Post vero haud pauci fuerunt qui aliter sentirent. Ita iam sexto fere saeculo auctor operis imperfecti in Matthaeum prot-evangelium — hoc enim ab eo significari clarum est — „historiam non incredibilem neque irrationabilem“ dicit³⁾.

Videntur autem Latini non diu in interpretando graeco Iacobi libro acquievisse, sed fabulas ibi traditas vario modo excoluerunt, cum aliis similibus sive ex graeco sive ex alio fonte haustis maximeque cum fabulis Pseudo-Thomae de infantia Christi coniunxerunt atque in nova commenta converte-

¹⁾ Cf. Galland. bibl. pp. VIII. p. 561. Locus est ad finem epistolae.

²⁾ Augustinus quidem cap. IX. libri XXIII. contra Faustum, ubi exponit de libro Manichaeis probato, qui Γέννημα Μαρίας inscribebatur, prot-evangelium ignorare videtur. Ibi enim ille sic: *ipse vero convincat non eam (i. e. Mariam) pertinuisse ad semen David, et hoc ostendat non ex quibuscumque litteris, sed ecclesiasticis canonicis catholicis. Aliae quippe non habent ad has res ullum pondus auctoritatis: ipsae sunt enim quas recipit et tenet ecclesia--.* Ac per hoc illud quod de generatione Mariae Faustus posuit, quod patrem habuerit ex tribu Levi sacerdotem quendam nomine Ioachim, quia canonicum non est, non me constringit; sed etiam si hoc crederem, ipsum potius Ioachim dicerem aliquo modo ad David sanguinem pertinuisse et aliquo modo ex tribu Iuda in tribum Levi fuisse adoptatum. - Hoc ego potius vel tale aliquid crederem, si illius apocryphae scripturae ubi Ioachim pater Mariae legitur auctoritate detinerer, quam mentiri evangelium --. Sed impugnanti tantopere apocryphum Fausti librum mentio apocryphi alius scripti, quo ad tuendam rem suam uti posset, non opportuna erat.

³⁾ Cf. Opp. Chrysost. ed. Montfauc. tom. VI. pag. XXIV. Nam sicut historia quaedam non incredibilis neque irrationabilis docet, quando gesta sunt quae refert Lucas, Ioseph absens erat.

runt. Hoc in caussa fuisse videtur cur in celebri edicto Gelasii non modo *evangelium* sive, ut in aliis codicibus est, *evangelia nomine Iacobi* et *evangelia nomine Thomae*, sed praeterea etiam *liber de infantia Salvatoris* atque item *liber de nativitate Salvatoris et de Maria vel obstetrice* in apocryphis recensentur¹⁾. Quae sententia probatur ratione librorum latinorum qui ad aetatem nostram pervenerunt: eorum enim nullus ipsum Iacobi evangelium accurate versum continet, sed eiusmodi retractationes quae modo plura modo pauciora comprehendant, aliis de consilio additis, aliis caute demtis, aliis per lusum ingenii exaggeratis, graecum textum magis imitatione exprimentes quam ipsum reddentes.

Quadrant haec in utrumque libellorum nunc ipsum a nobis editorum, quorum alter qualis nunc est primum nostra cura prodit, alter dudum a pluribus editus est. Primum accuratius de illo videamus, quem Pseudo-Matthaei evangelium diximus. Priora eius capita viginti quatuor iam ante me Thilo edidit ex codice Parisiensi, cuius mentio etiam apud Cotelierum²⁾ facta est, sub titulo historiae de nativitate Mariae et de infantia Salvatoris. Ab edendo alio eiusdem bibliothecae codice qui ad nostri textus et ambitum et rationem propius accedit, abstinere maluit, quum eam ob causam quod „fabulas graecas partim ab auctore sive interprete latino ineptissime amplificatas vidit,“ tum quod „haud paucos locos a librariis ita depravatos offendit ut sensum verborum ne divinando quidem assequi posset.“ Nos vero quum in itinere italico in duos incidissemus codices eundem librum passim quidem cum magna textus differentia continentem, utrumque curiose descripsimus atque nunc edidimus: nimirum fabularum ampli-

1) Cf. Credner: Zur Geschichte des Kanons, pag. 215. 217. Decreti Gelasiani §§ 9 et 16.

2) Cf. ad Constit. apost. VI, 17. *Non enim unus duntaxat nebulo circa Servatoris infantiam comminisci sibi permisit, sed eiusdem (i. e. Parisiensis) bibliothecae codice 2276. legitur Incipit historia de Ioachim et Anna, et de nativitate b. dei genitricis semperque virginis, et de infantia Salvatoris. - Codice vero 1697. exstat liber tanquam Matthaei evangelistae de infantia salvatoris, narrationis cum praecedentibus partim similis partim dissimilis etc.*

ficatio, quam Thilo iure questus est, non probanda gustu nostro, sed minime contemnenda est propterea quod pertinet ad cognoscendum ingenium temporum eorum quibus debetur atque placuit, sive ab ipsis profecta sit Latinis sive ex orientalibus libris fluxerit, et quod nonnulla latine supplere videtur quae graece scripta perierunt. Valet id quod ultimo loco dixi in eas maxime fabulas quae ex evangelio Thomae desumptae videntur, cuius graece fragmenta tantum supersunt.

Praeterea dubium non est quin Vaticanus textus noster multo praestet codici Thilonis Parisiensi per priora ea capita quae is sola habet: nisi quod doctissimus editor passim legendo videtur falsus esse. Cf. exempli caussa cap. VII. ubi Thilo habet *deus a filiis colitur*; nos *deus in filiis colitur*. Ibidem Thilo *Deus castitate primo omnium probatur aut colitur*; nos *Deus in castitate colitur, ut primo omnium comprobatur*: VIII, 3. Thilo *Cumque erogasset singulas ad tria millia virgas et ex nulla earum exiisset columba*: nos *Cumque singulis erogasset, et ex nulla virga exisset columba*: VIII, 4. Thilo *Ego quidem non contemno voluntatem dei, si cognoscere possim quis*; nos *Ego quidem voluntatem dei non contemno, sed custos eius ero quousque hoc de voluntate dei cognoscam quis*: VIII, 5. Thilo *quasi in fatigationem sermonis*, nos *quasi in fatigationis sermone*: XII, 2. Thilo *quam si gustasset homo metuens*; nos *quam cum gustasset aliquis mentiens*: XII, 3. Thilo *melius est enim vitam tuam confessio prodat*; nos *melius est enim ut tua confessio te prodat*: XII, 4. Thilo *alii dicebant sanctitatem, alii vero per malam conscientiam accusabant eam. Tunc Maria videns populi suspensionem non ex integro fuisse purgatam - quoniam virum nunquam cognovi, sed nec cognoscere habeo; quia ab infantia - in hoc mentem defnivi, et hoc deo meo votum feci ut - in qua me confido ipsi soli vivere et ipsi soli sine aliqua pollutione quamdiu vixero permanere; nos alii dicebant sanctam et immaculatam; alii vero malam et contaminatam. Tunc Maria videns se in suspitione populi esse nec se eo integre videri purgatam - quoniam virum nunquam cognovi; sed ab eo cognoscor cui ab infantia - mentem meam devovi. Et hoc deo meo votum*

feci ab infantia mea ut - in qua me confido ipsi soli vivere et ipsi soli servire: et in ipso quamdiu vixero sine pollutione permanebo.

In edendo autem ita versati sumus ut textum Vaticani codicis, quem A diximus, plerumque sequeremur, lectionibus codicis Laurentiani i. e. B, item Parisiensis num. 5559. A. (Cotelerii tempore num. 2276.) saeculi XIV. (apud nos c) et alterius Parisiensis num. 1652. saeculi XV. (apud nos d) in commentario exhibitis. Posterioris enim codicis Parisiensis lectiones Thilo passim ad suum textum adnotavit; praeterea-que exhibuit inscriptiones singulorum quae in eo codice sunt capitum hunc in modum:

I. De patre et matre sanctae Mariae virginis. II. De recessu Ioachim ab Anna. III. De regressu Ioachim ad Annam. IV. De ortu beatæ Mariae. V. De gratiarum actione Annae. VI. De commendatione beatæ Mariae. VII. De voto virginitatis beatæ Mariae. VIII. Quare beata Maria commissa fuit Ioseph. IX. De annuntiatione dominica. X. De moestitia Ioseph pro beata Maria gravida inventa. XI. De consolatione Ioseph facta per angelum. XII. De calumnia Iudaeorum in Ioseph et beata virgine facta. XIII. De tempore ortus Christi et duabus obstetricibus et pastoribus et stella. XIV. De egressu beatæ Mariae a spelunca in praesepio(?). XV. De circumcisione domini et adventu magorum in Ierusalem. XVI. De Ypapanti domini. XVII. De nece puerorum et fuga Ioseph in Aegyptum. XVIII. Quomodo Iesus sedavit dracones. XIX. Quomodo leones et pardi Iesum sunt secuti. XX. De palma inclinata per Iesum aquam producente. XXI. De benedictione palmi et rami eius translatione. XXII. De itinere per Iesum abbreviato. XXIII. Quomodo ingresso Iesu in Aegyptum idola corruerunt. XXIV. De honore Iesu exhibito per Afrosidium. XXV. De pisce arido vitae restituto. XXVI. De risu Iesu propter passeret sibi invicem insidiantes. XXVII. De egressu Iesu et Mariae de Aegypto. XXVIII. De aqua pluviali clarificata et decem passeribus de luto factis in sabbato. XXIX. De Pharisaeo mortuo ad vocem Iesu. XXX. De puero qui percussit Iesum morti tradito et quibusdam caecitate percussis. XXXI. Quod Iesus prohibuit Ioseph ne per iram ipsum tangeret. XXXII. De Zachaeo magistro Iesu et

verbis eorum. XXXIII. Quod Iesus suscitavit puerum cum eo ludentem. XXXIV. Quod Iesus sanavit pedem findentis ligna. XXXV. Quod Iesus attulit aquam beatae Mariae in pallio suo. XXXVI. De tritico a Iesu multiplicato. XXXVII. De ligno per Iesum distento. XXXVIII. De quodam magistro Iesu vita privato. XXXIX. De quodam alio magistro Iesu, cuius benignitate Iesus suscitavit magistrum defunctum. XL. Quomodo Iesus sanavit Ioseph a veneno viperarum. XLI. De septem lacubus et duodecim passeribus et duobus pueris per Iesum traditis morti. XLII. De filio cuiusdam mulieris per Iesum vitae reddito. XLIII. Quomodo Iesus intravit in cryptam leaenae. XLIV. Quomodo aqua Iordanis divisa est ante eos. XLV. Quomodo defunctus resuscitatus est per sudarium Ioseph. XLVI. Quomodo Zacharias rogavit Ioseph et Mariam ut traderent Iesum magistro nomine Levi. XLVII. Quomodo Iesus sanctificabat et benedicebat convivantes. XLVIII. Commendatio Iesu et Mariae matris eius.

Sed antequam dicamus de altero libro qui de nativitate Mariae inscribitur, explicandum est de titulo evangelii Pseudo-Matthaei: hoc enim ipsi priorem librum insigniendum duximus, postquam editores operum Hieronymi alique, quorum exemplum etiam Thilo secutus est, librum de nativitate Mariae, apud nos tertio loco positum, eo nomine dixerunt. Cuius rei iudicium haud dubie primum pendet a codicum auctoritate, non tam ab ipso eo quem habent titulo libri, quam ab epistolis episcoporum et Hieronymi libro praefixis: in his enim Matthaeus diserte auctor praedicatur. Iamvero non tantum Vaticanus codex is quem maxime secuti sumus illas epistolas nostro libro praepositas habet, sed etiam alter ille Cotelarii Parisiensis¹⁾ et Laurentiani duo a Bandinio accurate descripti, alter Medic. plut. XIX. cod. 10., alter bibl. S. Crucis plut. XV. cod. 12.²⁾ Neque aliter, ut videtur, in

¹⁾ Cf. supra notam 2) p. XXIV.

²⁾ Cf. Bandin. Catalog. I. p. 523., ubi de priore, quo Hieronymi opera continetur, haec afferuntur: *Hieronymi epistola sive praefatio in libro de infantia Salvatoris ad Cromantium et Heliodorum.* Post inscriptionem *Domini sanctis ac beatissimis* etc incipit *Qui terram auri conscientia (sic) fodit* etc.

Grabii codice Oxoniensi fit¹⁾; atque consentit etiam libellus saeculo quinto decimo editus sub titulo infantiae Salvatoris²⁾. Contra est uterque Thilonis codex Parisiensis, ubi Iacobus filius Iosephi auctor fingitur³⁾, consentiente etiam Cantabrigiensi codice recentissimae aetatis a Thilone inspecto⁴⁾. Accedit quod opusculum alterum de nativitate Mariae plerumque cum Hieronymi litteris inveniri videtur, quamquam de ea re non satis constat.

Sed omnem dubitationem nostram sustulit hoc quod episcopi duobus epistolae locis et virginis matris et Salvatoris infantiam hoc evangelio Matthaei contineri significant, atque in ipsis Hieronymi litteris est *nos suis orationibus adjuvent qui ad Salvatoris nostri sanctum infantiam per nostram potuerint obedientiam pervenire*. Haec minime quadrant in breve illud de nativitate Mariae evangelium, quod eo ipso loco desinit ubi sermo

et desinit *per nostram poterunt obedientiam pervenire*. Liber incipit *Una die admonitus est in somnis Ioseph ab angelo domini* (cf. apud nos XVII, 2.) Desinit ipse *Iesus Christus, qui eum sanavit, sanet nos a peccatis, qui est benedictus* etc. (Haec extrema quadrare videntur in finem capitis nostri XLI.) Ibidem tom. IV. p. 474. de altero codice explicatur. Praemissa eadem illa Hieronymi epistola caput primum est *de fuga Iesu in Aegyptum* (cf. cap. XVII.). Extremum hanc habet epigraphen: *Quomodo, quando simul comedebant, Iesus mensae benedicebat, et quando dormiebat, claritas dei super eum fulgebat. Desinit in die sive in nocte, claritas dei resplendebat super eum, in saecula saeculorum. Amen.* (Haec satis respondent nostris capite XLII.)

¹⁾ Quod enim Grabius ad Irenaei I, 17. (apud Massuet. I, 20.) notavit, contineri eo codice *Pseudo-evangelium Leucii*, id inde explicandum videtur quod Leucius idem Matthaei scriptum ad suam mentem conformatum edidisse in litteris fingitur Hieronymi.

²⁾ Cf. Lud. Hain Repertorium bibliographicum, ubi II, 1. p. 130. numero 9178. commemoratur *Infantia Salvatoris. Libellus de infantia Salvatoris a beato Hieronymo translatus*. Qui libellus nec a Ludov. Hain visus est nec a Thilone nec a me.

³⁾ Ceterum „Iacobus filius Iosephi“ idem est qui in graecis libris mss. protevangelii ἀδελφόςθεος dicitur; neque magis alius est Ἰάκωβος Ἐβραῖος Epiphani monachi, quum illum in ipso Mariae partu interfuisse faciat: Ἰάκωβος Ἐβραῖος τότε παρών etc. Cf. Epiph. edita et ined. cura Dresel. p. 23.

⁴⁾ Cf. Cod. apocr. p. CXV. In altero codice nostro, i. e. Laurentiano, nec epistola nec magis ulla inscriptio esse videtur; certe enim nihil eiusmodi in schedis meis notavi.

de infantia Salvatoris instituendus est. Quod quam male habeat, iam olim sensit is qui alterum litterarum Hieronymi finxit exemplum¹⁾, in quo sola nativitas Mariae eo Matthaei evangelio tradi bis dicitur, nulla prorsus infantiae Salvatoris mentione iniecta. Reperiuntur autem posteriores istae Hieronymi litterae multo rarius in codicibus quam priores, ad quarum emendationem inventae sunt: mihi quidem ex editionibus tantum operum Hieronymi innotuerunt, unde in collectiones apocryphorum transierunt. Ceterum emendator ille incaute hoc fecit quod episcoporum litteras intactas reliquit, in quibus pariter atque in Hieronymi responso de infantia Salvatoris sermo est.

Quibus ex omnibus clarum fit, epistolas episcoporum et Hieronymi non posse ab ipso inventore evangelio de nativitate Mariae praefixas esse, neque magis eum libellum Pseudo-Matthaei nomine quippe ex iisdem epistolis desumto posse insigniri. In altero vero libro qui et est et inscribitur *de ortu Mariae et infantia Salvatoris*, nihil contrarium habetur epistolis illis, quas et ipse, ut vidimus, in antiquis codd. multis praepositas habet: quapropter huic titulus evangelii Pseudo-Matthaei ex illarum epistolarum auctoritate restituendus erat.

Iam vero sede harum epistolarum iure mutata mutatur etiam iudicium de utriusque libri aetate, consilio, auctoritate, quod in dissertatione nostra *de evangeliorum apocryphorum origine et usu* §§ 11. et 12. fecimus. Ad quod enim maxime compilatorem evangelium de nativitate Mariae composuisse ibi diximus, ut contra haereticos, nominatim Manichaeos et Montanistas, commento de Levitico genere Mariae unice delectatos Davidicam Mariae virginis progeniem evinceret, id utrique evangelio commune est. Porro in commendandis vitae monasticae praeceptis grave illud duximus quod auctor evangelii de nativitate Mariae VII, 4. scripturam protevangeli cap. VIII. τοὺς χηρεύοντας τοῦ λαοῦ reddidit „nuptui habiles non coniugatos“, quorum loco Pseudo-Matthaeus noster habet

¹⁾ In commentario adscriptimus pag. 52.

„quicumque sine uxore est“. At hoc posterius, si verum quaeris, maiorem antiquitatem sapit altera scriptura, qua novi aliquid cum gravitate additur. Quod eo plus momenti habet quoniam ad repraesentandam ipsam Iosephi personam valuit: is enim grandaevus quidem dicitur, sed ignoratur prius eius coniugium, ignorantur etiam filii. Multo id aliter fit in Pseudo-Matthaeo nostro VIII, 4., contra quem ipsum dixeris evangelium de nativitate Mariae scriptum esse. Mitto id genus alia. Pseudo-Matthaei enim evangelium, quod nobis dicitur, haud dubie locis pluribus antiquiorem refert haeresin, eiusmodi quidem cui ipsa ecclesia indulgebat; alterum de nativitate Mariae quamquam cum luxuria sententiarum verborumque, tamen caute et salva quadam sobrietate catholica scriptum est. Hinc nescio an a veritate non nimis aberret si cui posterius excogitatum videatur ad eliminandum prius, cuius textum quemadmodum in nostris codicibus superest, ab exemplis antiquissimis vario modo deflexisse credibile est.

Illud vero negari non potest, iam media aetate eum qui est de nativitate Mariae librum ad Hieronymum Matthaei interpretem referri consuevisse, etsi antiquorum scriptorum de evangelio Pseudo-Matthaei testimonia saepe difficile dictu est utrum spectent ex duobus libris nostris. Primus quidem qui librum de nativitate Mariae nomine Matthaei insignitum testetur, Fulbertus videtur esse Carnotensis saec. IX. episcopus. Cf. serm. eius de nativ. Mar. II. et III.¹⁾ Postea, qua re Thiloni

¹⁾ Cf. Biblioth. PP. Lugdun. tom. XVIII. p. 38 sqq. Sermone III. haec leguntur: *Exstat quaedam non usitata relatio, quae clarissimi interpretis Hieronymi prae-notatur nomine, referens beatum Matthaeum post editum evangelium ortum praefatae virginis atque initia puerilia Iesu Christi ita obscuris manu propria obsignasse litteris hebraicis ut nullis infidelium illud vellet patere superfluis et mordacibus ictibus; quae tunc a praelibato interprete feruntur transportata, quibusdam obnixae petentibus, ad linguae latinae notitiam etc. Quo loco etsi de ipso libro nihil accuratius definit, atque inde quod cum „ortu virginis“ „initia puerilia Iesu Christi“ coniuncta dicit ad alterum concludi librum potest, tamen probabile non est sermone III. Fulbertum de alio scripto exponere quam II. sermone, ubi, Matthaei quidem nomen tacens, plura ad verbum ex libro nostro de nativ. Mar. affert. Cf. Thil. Cod. apocr. p. XCVIII. Quam parum vero ipso media aetate de auctoris nomine*

assentior¹⁾, eo potissimum ad litteras atque artes vim habuit quod exeunte saeculo XIII. in historiam Lombardicam sive Legendam auream fere tota recepta est. Cf. cap. CXXXI. (antea 126.) ed. Graesse 1846. pag. 585 sqq.²⁾, unde plura utiliter conferri possunt cum textu a nobis edito. Hunc vero textum repetivimus quemadmodum ex editionibus operum Hieronymianorum Erasmi, Marian. Victorii, Tribbechovii, Martianaei, Valarsii, in codices apocryphos Fabricii et Thilonis transiit, nisi quod vulgatam scripturam aliquoties emendavimus, collato insuper evangelio Pseudo-Matthaei, cuius codex noster Ambrosianus (*Amb*) sive Laurentianus documento est, alterum horum librorum ex altero interpolatum esse.

huic historiae virginis praeposito constiterit, Roswitha poetria saec. X. testatur, quae eam historiam, quam ipsa versibus hexametris expressit, sub nomine Iacobi scriptam reperit. Cf. Rosw. opp. ed. Schurzfleisch. 1707. pag. 73 sq.

1) Cf. Cod. apocr. XCVI.

2) Ibi etiam refertur ad Hieronymum verbis his *Hystoriam autem nativitatıs virginis beatus Hieronymus, ut in prologo refert, adolescentulus in quodam libro legit, sed post multum temporis, ut se ibidem legisse recoluit, primo rogatus transscripsit*, cf. pag. 587. Ipsa historia sic inchoatur: *Ioachim namque ex Galilaea et civitate Nazareth sanctam Annam ex Bethlehem duxit uxorem. Ambo autem iusti erant et ambo sine reprehensione in omnibus mandatis domini incedebant, omnemque suam substantiam trifarie dividebant, unam partem templo et templi servitoribus impendebant etc.* Pergitur usque ad verba *virgo autem Maria cum VII virginibus coaevis et collactaneis suis, quas ob ostensionem miraculi a sacerdote acceperat, ad domum parentum in Nazareth reversa est*, cf. finem capitis VIII. Reliqua i. e. capp. IX. X. brevissime absolvuntur his *In diebus autem illis angelus Gabriel ei oranti apparuit et de ea nasciturum dei filium nuntiavit.* De singulis cf. ipse procul dubio esset cui virgo desponsari deberet, ad VIII, 1. Memorabilis in media historiae serie locus hic est *Ait Hieronymus in quadam epistola ad Chromatium et Heliodorum quod beata virgo hanc regulam sibi statuerat ut a mane usque ad tertiam orationibus insisteret, a tertia usque ad nonam tetrino operi vacaret; a nona ab orationibus non recedebat, quousque angelus apparens sibi escam daret.* Haec enim non in Hieronymi epistola leguntur sed in eo quod nobis est Pseudo-Matthaei evangelio cap. VI, 2. Vestigium est hoc antiquioris famae huius evangelii. Praeterea etiam cum notitia de cognatis Iesus a nobis pag. 104. exhibita quae conferantur offert idem illud Legendae aureae caput. Cf. ed. Graesse pag. 586.

IV. HISTORIA IOSEPHI FABRI LIGNARII.

Historiam Iosephi fabri lignarii latine edidimus, repetentes interpretationem Wallini de arabico factam, apud Thilonem cura Aemilii Roediger aliquoties mutatam. Arabicus vero textus et ipse deberi videtur interpreti operis coptice scripti. Quod quam recte cum Thilone et Dulaurier (vide infra) statuamus, primum probatur codicibus copticis partim memphiticae partim sahidicae dialecti quibus haec historia continetur. (Vide infra.) Ita enim fere fiebat ut qui primum coptice scriberentur libri, ii post arabice verterentur: quemadmodum apud Coptos etiamnum multi libri habentur ad marginem antiquioris textus coptici arabica versione donati, rursusque alii arabice tantum scripti ad ipsos usus ecclesiasticos adhibentur, quale est etiam Synaxarium Mediceum ecclesiae Coptorum Alexandrinae anno Christi 1425 exaratum¹⁾. Nimirum dudum sermo copticus apud ipsos Coptos abolevit in eiusque locum arabicus successit. Atque etiam arabicus codex is quo ad edendum Wallinus usus est, ex Aegypto Parisios cura Wansleebii advectus est, qui haud dubie ex aliquo Coptorum monasterio sive Cairi sive in deserto Libyae adeptus erat. Porro Coptum potissimum auctorem libri suadet quod cultus nutricii Iesu Monophysitis africanis prae ceteris tantopere placuit ut is apud Coptos primum videatur suum diem festum habuisse²⁾. Quod institutum a Coptis ad alios Christianos orientales atque multo post ex oriente in ecclesiam latinam transisse probabile est³⁾. Ad id enim historia Iosephi, homiliae potius quam

¹⁾ Cf. Asseman. catalog. biblioth. Medic. Laurent. et Palat. codd. mss. orient. (Florent. 1742.) p. 164 sqq. Thil. cod. apocr. p. XXI.

²⁾ Is notatur in Synaxario, quod supra commemoravimus, pag. 185. ad diem 26. mensis Abib (i. e. 20. m. Iulii) verbis his *Requies sancti senis iusti Iosephi fabri lignarii, Deiparae virginis Mariae sponsi, qui pater Christi vocari promeruit.*

³⁾ Ita senserunt etiam Tillemontius et Bollandus. Ille enim *Mémoires pour servir à l'histoire ecclésiastique*. tom. I. p. 1. pag. 135. sic scribit: *On prétend que les Coptes et les autres Orientaux en font une fête fort solennelle le 20. de Juillet, auquel ils mettent sa mort sur l'autorité d'une vie pleine de fables. Bollandus croit que les Carmes ont apporté d'Orient cette fête en*

historiae rationem referens, imprimis destinata fuisse videtur ut die Iosephi festo, in memoriam obitus eius instituto, in conventu sacro praelegeretur. Dies ille non modo in libello nostro commemoratur cap. 29., quemadmodum fieri solet in vitis sanctorum eidem usui destinatis, et solemne anniversarium commendatur, sed etiam oblationibus ea occasione faciundis aeterna praemia proponuntur cap. 26.

Denique sententia nostra de coptica origine confirmatur pluribus locis libri dogmaticis, cuiusmodi est convivium mille annorum capite 26. commemoratum. Facile enim chiliasmus quem vocant Coptis Christianis, ingenii mystici et fanatici, maximeque iis qui innumeris monasteriis deserta Libyae incolebant, etiam tum placere poterat quum ecclesia et graeca et latina dudum repudiarat. Item quae capite 14. de natura spiritus sancti praecipiuntur cum iis fere conveniunt quae a Cyrillo Alexandrino in anathem. IX. (cf. Theodoret. opp. IV. p. 717.) in eam rem dicta sunt.

Quae quum ita sint, omnino deserenda est Isidori de Isolanis sententia qui hebraeum malebat auctorem, permotus maxime auctoritate exempli latini quod anno 1340. ex hebraeo translatum esse subscriptio testabatur. Possit aliquis in usum Christianorum ex Iudaeis Aegyptum et Syriam incolentium opus copticum hebraice versum opinari, sed id a consuetudine abhorret Christianorum ex Hebraeis ubique bilinguibus, neque magis id sententiae Isidori de Isolanis aut subscriptioni codicis illius latini conveniens est. Verum ita existimandum est, interpretem latinum commendandi libri caussa ad hebraeum provocasse textum, quemadmodum tot apocryphorum eius generis auctores ex hebraeo se transtulisse finxerunt. Quod ut ille fingeret, fecit etiam quod primo capite apostoli hunc sermonem

l'Eglise d'Occident, et que les Cordeliers l'ayant receue en 1399., elle s'est ensuite rependue dans toutes les Eglises latines. De tempore quo memoria Iosephi festa apud Latinos recepta sit dissentit vel certe videtur dissentire a Bollandi Calmet. Cf. eius *dissert. de S. Ioseph S. Mariae virg. coniuge* art. VIII. (Luc. 1729.) ubi ait *Dies obitus ad 19. Martii notatur in martyrologiis ultra 800 annos vetustissimis, quem diem festum agit in eius memoriam ecclesia latina.*

litteris consignatum reliquisse dicuntur in bibliotheca Hierosolymitana ¹⁾.

Quam ad antiquitatem haec historia Iosephi fabri lignarii referenda sit, accuratius definiri poterit ubi de tempore institutae memoriae Iosephi festae compertum fuerit. Rursus vero inde quod libellus noster coptice, et quidem in utraque dialecto et memphitica et sahidica, scriptus reperitur, concludendum est ad magnam eius instituti antiquitatem. Saeculo fere quarto si Coptum auctorem scripsisse dicimus, nihil in ipso libro ei sententiae contrarium habebimus. Convenit enim simplicitas qua res ex evangelio Iacobi petita per priora novem capita narrantur. Item res quae Iosephum senem spectant, quae mortem et animarum piarum statum, quae angelos et coelos similiaque, ut nihil novellae superstitionis produnt, ita concordant maxime cum iis Iudaeorum de his rebus opinionibus quae primis saeculis a Christianis etiam plerisque receptae sunt. Inprimis notabile est convivium mille annorum capite 26. memoratum, quod post saeculum tertium vix amplius nisi apud haereticos auctoritatem habebat; item quod capite 5. mors instare dicitur Mariae virgini, quam quinto iam saeculo in coelum assumptam esse permultis placebat.

Restat ut de editione nostra explicemus, quam ab editione principe Wallini inprimis pendere, iam supra significatum est. Georgius enim Wallinus, natione Suecus, ex cod. ms. Parisiensi arabice edidit, addita versione latina et magna notarum copia, anno 1722 ²⁾. Codicem eum arabicum in bibliotheca Regia notatum dicit Wallinus numero CCCCXXXII ³⁾. Ver-

¹⁾ Et h. l. et in iis quae sequuntur plura conformavimus ad § 14. dissertationis nostrae Haganae; cf. pag. 52 sqq.

²⁾ Libri titulus hic est: Historia Iosephi fabri lignarii. Liber apocryphus ex codice manuscripto Regiae bibliothecae Parisiensis nunc primum arabice editus nec non versione latina et notis illustratus a Georgio Wallin, Sueco. Lipsiae, MDCCXXII.

³⁾ Docuit Thilo ex Actis Sanctorum iam ducentis annis ante Wallinum fabulae nostrae notitiam dedisse Isidorum de Isolanis. Locus Actorum d. XIX. Martii tom. III. p. 7. sic habet: Kalendaria coptica ad XX. diem Iulii festum Iosephi referunt, et in eo quidem quod apud Seldenum est libro de Synedriis Hebraeorum ad calcem expressum additur fabri lignarii. Testatur

sionem Wallini primum repetiit Fabricius in cod. Veteris Testamenti pseudepigr. II. p. 309 sqq., nullis notis nec ex Wallini opere redditis nec a se additis. Thilo vero ipsum textum arabicum recudendum curavit, scriptura passim ab Aemilio Røediger restituta, versionem aliquot locis mutatam repetiit, delectam notarum partem ipsis Wallini verbis exscripsit. Idem primus attendit ad fragmenta historiae Iosephi coptica, descripta a Georg. Zoega in catalogo codd. copticorum mss. qui in Museo Borgiano Velitris adservantur, Romae a. 1810. Est enim in Borgiana collectione codex copt. num. XXV. (descriptus) ex volum. Vatic. LXVI. (apud Asseman. in bibl. orient. tom. I. p. 618. est cod. copt. XV., anno p. Chr. 1067. scriptus), qui totam nostram de vita et morte Iosephi historiam continet, unde Zoega praeter librarii subscriptionem non attulit nisi initium, a nobis sub textu pag. 115. repetitum. Recenset vero etiam in catalogo p. 225. fragmentum sahidici codicis¹⁾, quod foliis iis octo quibus constat cap. XIV. usque cap. XXIII. complectitur. Inde quicquid Zoega latine exscripsit, diligenter in notis ad textum notavimus. Cum quibus Zoegae excerptis coniunximus quae ex eodem fonte hausta nuper edidit Ed. Dulaurier. Is enim ea fragmenta quae ipso sahidico textu a Zoega exscripta sunt, accuratius quam Zoega interpretatus est. Quod fecit in libello cui titulus est: „Fragment des révélations apocryphes de S. Barthélemy et de l'histoire des communautés religieuses fondées

autem Isidorus de Isolanis, ex ordine S. Dominici, ante annos 140. (circa annum 1522.) scriptor, in *Summa de donis S. Iosephi* parte IV. cap. 9., orientis Catholicos consuevisse eum diem ingenti cum veneratione agere suisque in ecclesiis quandam S. Iosephi vitam legere, cuius de hebraeo in latinum anno 1340. translatae nactus exemplar, illius epitomen tradit, multis omissis quae ab sanctae Romanae ecclesiae cultoribus, cuius deficere nequit veritas Christo conservante, minime recipiuntur. In hac autem Christus ipse, cui in monte oliveti ad discipulos loquenti tota illa de Iosepho narratio tribuitur, sic concludere fingitur *Et posuerunt corpus Ioseph patris mei in sepulcro iuxta corpus patris sui Iacob.*

¹⁾ Ad eundem codicem olim pertinuisse videtur folium unum a Zoega sub num. CXVI. p. 223. memoratum, in quo Iesus narrat *quomodo eum concepit virgo Maria et peperit in Bethlehem prope monumentum Rachelis.* Haec enim, ut iam Thilo indicavit, in caput nostrum VII. quadrant.

par S. Pachome. Traduit sur les textes copte-thébains inédits conservés à la bibl. du Roi par M. Édouard Dulaurier. Paris 1835. Cf. ibi pag. 23—29., ubi magnam partem fragmenti sahidici interpretatur. Praefatur autem pag. 23. inter alia haec: En comparant les récits de l'écrivain arabe avec ceux de l'auteur copte, on se convaincra que l'ouvrage du premier n'est qu'une traduction abrégée de l'original égyptien. - Cette composition se rattache trop évidemment par le fond des idées aux doctrines théosophiques dont l'Égypte fut la patrie, et par son style à ce caractère de simplicité qui est propre à la langue copte, pour qu'il soit possible de supposer que l'original n'ait pas été écrit en cet idiome, et qu'il ait vu le jour ailleurs que sur les bords du Nil.

V. VI. EVANGELIUM THOMAE

GRAECE A: GRAECE B.

VII. EVANGELIUM THOMAE LATINUM.

Evangelium Thomae eadem fere cum Iacobi libro¹⁾ et antiquitate et celebritate est. Veterum enim testimonia repetenda sunt ab Origene qui hom. 1. in Lucam ipsum commemorat

¹⁾ Supra pag. XIII. non satis accurate vidimus de Iustino protevangelii teste. Quod enim ille Christum in spelunca natum esse dicit, id eo magis ex protevangelio haustum videtur, quoniam accedunt alia quae similiter efficiunt Iustinum eo libro usum esse, quemadmodum nuper rectissime observavit Hilgenfeld: Kritische Untersuchungen über die Evangelien Justins etc. p. 153 sqq. Huiusmodi est Apolog. I, 33. pag. 75. (ed. Colón. 1686.) ubi haec verba angeli ad Mariam esse dicuntur Ἰδοὺ συλλήψῃ ἐμ γαστρὶ ἐκ πνεύμ. ἁγ. καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται. καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαόν αὐτοῦ ἀπὸ πάντων ἁμαρτ. αὐτῶν. In his illud υἱὸς ὑψίστου cum protevangelio cap. XI. concordat, Luca 1, 35. υἱὸς θεοῦ tenente. Et quod cum prioribus Ἰδοὺ - κληθήσεται coniungit καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει etc., id eodem prorsus modo in protevangelio fit; a Lucae vero textu ea verba plane desunt, et apud Matthaeum ab angelo ad Iosephum dicta traduntur. Cf. etiam ea quae sequuntur apud Iustinum, ubi est ὅθεν καὶ ὁ ἄγγελος πρὸς τὴν παρθένον εἶπε Καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ - ἀπὸ τ. ἁμαρτ. αὐτ. Rursus memorabilis locus est dialogi cum Tryphone 100. p. 327. eo quod Maria virgo ex nuntio Gabrielis χαρὰν λαβοῦσα dicitur, quemadmodum in protevangelio XII, 2 est

secundum Thomam evangelium¹⁾, et ab Irenaeo, quo titulo quidem libri tacito fabulam Marciorum affert in libro nostro scriptam²⁾. Quibus proxime adiungendus est auctor Philosophumenorum Origenis nomine nuper editorum, aequalis certe Origenis, nisi forte est Hippolytus. Hic quoque ex ipso secundum Thomam evangelio haurire se dicit, quamquam quae affert verba in fragmentis quae hodieque supersunt non leguntur³⁾. Arguit autem eo libro usos esse Naassenos constituentes sectam gnosticam saeculo secundo fere medio⁴⁾: unde quam grave eximiae antiquitatis evangelii secundum Thomam sumendum sit argumentum, in promptu est. A quibus secundi et in-euntis tertii saeculi testimoniis pergendum est ad Eusebium et Cyrillum Hierosolymitanum, quorum ille exhibito canonicorum scriptorum catalogo evangelium Thomae recenset

Χαράν δὲ λαβοῦσα Μαριάμ ἀΰει πρὸς Ἑλισάβετ etc. Quibus ex locis hoc probabile fit, Iustinum memoriter afferentem quae circa Mariae nuntiationem legisset, cum canonicis verbis commiscuisse apocrypha, et quidem ea quae etiamnum in protevangeliis scripta reperimus.

1) Origenis verba ex vetere interprete sunt *Scio evangelium quod appellatur secundum Thomam, et iuxta Matthiam, et alia plura legimus, ne quid ignorare videremur, propter eos qui se putant aliquid scire si ista cognoverint.*

2) Irenaei locus est adv. haeres. I, 20. Πρὸς δὲ τούτοις ἀμύθητον πλῆθος ἀποκρύφων καὶ μόθων γραφῶν, ἃς αὐτοὶ ἔπλασαν παρεισφύρουσι εἰς κατάπληξιν τῶν ἀνοήτων καὶ τὰ τῆς ἀληθείας μὴ ἐπισταμέων γράμματα. προσπααραλαμβάνουσι δὲ etc. inde a προσπααραλαμβάν. totum locum adscripsimus pag. 140. In nostris evangelii Thomae recensionebus cf. graece A VI, 4: graece B VII, 2: latine VI, 7: Pseudo-Matth. XXXI.

3) Cf. Orig. Philosophumena ed. Emm. Miller Oxon. 1851. p. 101. περὶ ἧς διαρρηδὴν ἐν τῷ κατὰ Θωμᾶν ἐπιγραφόμενῳ εὐαγγελίῳ παραδιδόασι λέγομεν οὕτως Ἑμεῖς ὁ ζητῶν εὐρήσει ἐν παιδίοις ἀπὸ ἐτῶν ἑπτὰ· ἐκεῖ γὰρ ἐν τῷ τεσσαρεσκαίδεκάτῳ αἰῶνι κρυβόμενος φανερούμαι. τοῦτο δὲ οὐκ ἔστι Χριστοῦ ἀλλὰ Ἰσσοκράτους λέγομεν· ἑπτὰ ἐτῶν παῖς πατρὸς ἡμῶν· ὅθεν οὗτοι τὴν ἀρχέγορον φύσιν τῶν ὄλων ἐν ἀρχηγόμῳ τιθέμενοι σπέρματι, τὸ Ἰσσοκράτειον ἀκηκοότες ὅτι ἔστιν ἡμῶν πατρὸς παιδίον ἑπτὰ ἐτῶν, ἐν τοῖς τέσσαρσι [καὶ δέκα] φασὶν ἔτεσι κατὰ τὸν Θωμᾶν εἶναι φανερούμενον. Cf. cum istis ἐμεῖς ὁ ζητῶν εὐρήσει ἐν παιδίοις Pseudo-Matth. evang. XXX, 4. *Fui inter vos cum infantibus* etc.

4) Cf. Orig. Philos. p. 94. [οἱ] ἐπικληθέντες Ναασσηνοὶ τῇ ἐβραϊδὶ φωνῇ οὕτως ὠρομασμένοι· μᾶς δὲ ὁ ὄφισ καλεῖται. μετὰ δὲ ταῦτα ἐπεκάλεσαν ἑαυτοὺς Γρωστικούς. Ibidem p. 277. εἰ δὲ καὶ ἑτεραί τιμὲς ἀίρέσεις ὠρομάζομεν Καϊρῶν, Ὀφιδῶν etc.

inter scripta nomine apostolorum ab haereticis evulgata¹⁾, hic vero duobus Catechesium suarum locis Manichaeorum scriptis adnumerat, ita quidem ut sub nomine Thomae latere dicat Thomam unum ex tribus Manetis discipulis²⁾. Quae Cyrilli de auctore libri sententia longum errorem praeivit: multi enim eum secuti sunt veteres, ut Leontius Byzantinus³⁾, qui de sectis scripsit ineunte fere saeculo septimo, et Petrus Siculus historiae Manichaeorum auctor saeculo IX.⁴⁾, quibus assenserunt inter eos qui recenti memoria in eam rem inquisiverunt, Richardus Simon⁵⁾ et Mingarellius⁶⁾. Errare vero Cyrillum, postquam allata sunt Irenaei, Origenis et Pseudo-origenis testimonia, non est quod demonstretur. Nimirum quem ille librum apud Manichaeos imprimis in usu esse⁷⁾ noverat, eum ab iisdem compositum ex coniectura arbitrabatur. Thomae

1) Cf. hist. eccles. III, 25. ἵ' εἰδέραι ἔχοιμεν αὐτάς τε ταύτας καὶ τὰς ὁρόματι τῶν ἀποστόλων πρὸς τῶν αἰρετικῶν προφερομένας (sc. γραφάς), ἤτοι ὡς Πέτρου καὶ Θωμᾶ καὶ Μαθθία ἢ καὶ τιμῶν παρὰ τούτους ἄλλων εὐαγγέλια περιεχούσας etc.

2) Catech. IV, p. 66 sq. Oxon. 1703. τῆς δὲ καιρῆς διαθήκησ τὰ τέσσαρα εὐαγγέλια· τὰ δὲ λοιπὰ ψευδεπίγραφα καὶ βλαβερὰ τυγχάνει. ἔγραψαν καὶ Μαριχαῖοι κατὰ Θωμᾶν εὐαγγέλιον, ὅπερ ὥσπερ εὐαδία τῆς εὐαγγελικῆς προσωρυμίας διαφθείρει τὰς ψυχὰς τῶν ἀπλουστέρων. Catech. VI, p. 98. μηδεὶς ἀραγιωσκέτω τὸ κατὰ Θωμᾶν εὐαγγέλιον· οὐ γάρ ἐστιν ἐρὸς τῶν δώδεκα ἀποστόλων, ἀλλ' ἐρὸς τῶν κακῶν τριῶν τοῦ Μάρη μαθητῶν.

3) Cf. Lib. de sectis ed. Leunclav. Basil. 1578. p. 432. οὗτοι (i. e. Μαριχαῖοι) καὶ βιβλία τιμὰ ἑαυτοῖς καιροτομοῦσι. λέγουσι γὰρ εὐαγγέλιον κατὰ Θωμᾶν καὶ Φίλιππον, ὅπερ ἡμεῖς οὐκ ἴσμεν.

4) Cf. Hist. Manich. ed. Rader. p. 30. Μαθηταὶ δὲ τούτου τοῦ ἀρτιχρίστου Μάρκετος γεγόρασι δώδεκα. Cισίριος ὁ τούτου διάδοχος, καὶ Θωμᾶς ὁ τὸ κατ' αὐτὸν Μαριχαϊκὸν εὐαγγέλιον συντάξας.

5) Cf. Nouv. observ. sur le texte du N. T. p. 5. - S. Cyrille de Jerusalem a attribué cet ouvrage à un disciple de Manés. Son témoignage a d'autant plus de vraisemblance qu'il a vécu environ 70 ans après celui qu'il fait auteur de ce livre apocryphe.

6) Cf. Nuova Raccolta d'opuse. scient. e filolog. t. XII. pag. 85 sqq. Vide infra.

7) Usum quidem Manichaeorum testatur etiam Gelasii decretum § 11. Evangelia (alii evangelium) nomine Thomae apostoli (alii omittunt), quibus (alii quo) Manichaei utuntur, apocrypha (alii apocryphum). Vide apud Crednerum Zur Geschichte d. Kanon. p. 216.

vero quum diceretur evangelium, apostoli cognomento plerumque non addito, et idem Thomae nomen discipuli esset Manetis, hunc ipsum Manichaeum pro scriptore libri habere proclive erat.

Praeterea ut Graecos multos posterioris aetatis de libro Thomae testatos mittamus, fuerunt etiam Latini quarto iam saeculo qui testimonium Origenis suum redderent, ut Ambrosius ad Luc. I, 1. et Hieronymus in praefatione commentariorum super Matthaeum.

Satis igitur de evangelii Thomae et antiquitate et celebritate constat. Sed quaeritur an eundem librum etiamnum habeamus. Hoc dubium videri potest propterea quod in libris manuscriptis non dictum reperimus evangelium Thomae, quem titulum apud veteres celebrari vidimus. In Vindobonensi codice libri titulus est Παιδικὰ τοῦ κυρίου etc. In Bononiensi et Dresdensi Θωμᾶ Ἰσρ. φιλοσ. ῥητὰ εἰς τὰ παιδικὰ τοῦ κυρίου; similiter in Parisiensi λόγος εἰς τὰ παιδικὰ καὶ μεγαλεῖα τοῦ κυρίου. In Sinaitico est Κύγγραμμα τοῦ ἁγ. ἀποστ. Θωμᾶ περὶ τῆς παιδικῆς ἀραστροφῆς τοῦ κυρίου, atque in latino textu nostro *Tractatus de pueritia Iesu secundum Thomam*. Tamen non potest ab hac tituli discrepantia ad ipsius libri diversitatem concludi, ut egregie iam docuit Thilo¹⁾ Cod. apocr. LXXXIV sqq. Ut enim concedamus, librum Thomae nomine evangelii apud antiquos plerumque dictum esse, tamen id potius ab argumento libri et ex haereticorum usu quam ab inscriptione libri ab ipso auctore constituta factum esse videtur. Neque magis ea appellatione veteres constanter usi sunt. Leguntur enim apud Chrysostomum, Anastasium Sinaitam, Georgium Syncellum, Euthymium Zigabenum aliosque, quae bene respondent nostris inscriptionibus, quas quidem ex primis textus verbis desumas esse apparet. Apud Chrysostomum

1) Eum recte etiam explicuisse puto de catalogo librorum Manichaicorum quem Timotheo Constantinopolitano adscribunt, l. l. p. LXXXIII. Certe enim scriptor catalogi, separatim recensens τὸ κατὰ Θωμᾶν εὐαγγέλιον et τὰ παιδικὰ λεγόμενα τοῦ κυρίου, rem non satis nosse censendus est. In Gelasii vero decreto variae libri editiones respiciuntur. Latinae enim a graeca iam tum haud dubie satis differebant, nec fideliter nomen Thomae conservabant. Id quod ex ipsis nostris exemplaribus discitur.

est homil. XVI. (XVII. apud Montfauc.) in Iohann. τὰ σημεῖα ἐκέῖρα ἃ παιδικὰ εἶραί φασι τοῦ Χριστοῦ, ψευδῆ καὶ πλάσματά τιμωρ ἔπεισαγόμετωρ ἐστίν. Anastasius Sinaita Hodeg. XIII. p. 260. ed. Gretser. dicit τὰ λεγόμενα παιδικὰ θαύματα τοῦ Χριστοῦ ψευδῆ καὶ ἀπόβλητα. Georg. Syncellus Chronogr. p. 601. ed. Bonn. habet ἰστέον ὅτι διάφορα εὐαγγέλια γέγραπται, ἐξ ὧν τέσσαρα μόνα κέκριται τοῖς μακαρίοις ἀποστόλοις ἐκκλησιάζεσθαι, καὶ ἄλλοις παιδικὰ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν συγγέγραπται, ἐν οἷς αἱ μέχρι δωδεκαετοῦς χρόνου¹⁾ τῆς κατὰ σάρκα ἡλικίας αὐτοῦ τοῦ τῶν (male ed. τούτων pro τοῦ τῶν) αἰώρων ποιητοῦ ἐμπεριφέρονται θαυματουργαί. Euthym. Zigaib. ad Ioh. II, 11. ὥς παρασιωπηθὲν τοῖς ἄλλοις ἰστόρησεν αὐτό, χρησιμεῖον εἰς τὸ μὴ πιστεύειν τοῖς λεγομένοις παιδικοῖς θαύμασι τοῦ Χριστοῦ. Accedit quod quo magis canonicorum evangeliorum auctoritas per totam ecclesiam invalescebat, eo minus librariis praesertim monachis aptum videri poterat talem libellum evangelii nomine ornare.

Neque praetereundum est, Pseudo-Thomae librum minime integrum superesse: quod quum ex magna textuum superstitione differentia, tum ex numero stichorum (αῖ i. e. 1300) clarum fit quos evangelium Thomae comprehendisse in veteri est stichometria ad calcem chronographiae Nicephori²⁾. Quemadmodum enim tot libri haereticorum similes prorsus dudum perierunt, quippe quibus deesset describentium industria, ita alii, inter quos est Thomae evangelium, resectis partibus multis, iis potissimum quae fidem aut pietatem maxime offenderent, ad nos perlati sunt. Fragmentis autem iis quae supersunt nomina ea quae in nostris codicibus inveniuntur multo magis conveniunt quam evangelii titulus. Quorum fragmentorum antiquitas etiam inde perspicitur quod compilatores et latinos et arabicos, quorum libros evangelia infantiae dicere solent, a graecis fabellis nostris pependisse apertum est. Denique similitudo inter Irē-

¹⁾ Memorabile est hanc aetatis Iesu pueri indicationem convenire cum textu nostro, cf. graece A cap. XIX.

²⁾ Vide apud Credner: Zur Geschichte des Kanons p. 122 sqq. Georg. Syncell. ed. Bonn. p. 788.

naei locum de Iesu ad discendum litteras magistro tradito, adv. haeres. I, 20., et locos eos quibus eadem fabula in nostris codicibus narratur, tanta est ut nos vetet Irenaei librum a nostro diversum putare.

De laboribus quum aliorum tum meis in edendo evangelio Thomae positis dicenda sunt haec.

Primum evulgatum est opera Cotelerii fragmentum Parisiense, iam antea a Rich. Simone indicatum *Nouv. observ. sur le texte du N. T.* p. 5., et a Cangio laudatum in Glossario med. et inf. graecitatis sub voce τζόχα. Edidit Cotelarius in notis ad Constit. apostol. VI, 17. Is codex Parisinus saeculi est XV., in biblioth. Reg. nunc Nat. numero 239. signatus. Fragmentum est trium paginarum ad calcem commentarii Andreae Cappad. in apocalypsin complectens capita apud nos priora sex, additis paucis quae ad septimum caput quadrant et parte historiae quae in reliquis codd. nostris non legitur, cf. infra pag. 141. Post Cotelarium cum textu edito contulit Thilo: qua re editoris fides confirmata est. Repetiit autem textum a Cotelerio editum, non sine doctis de ipso libro observationibus Fabricius in Codice apocrypho, repetita etiam latina Cotelerii interpretatione, item Ionesius in Nova methodo sua probandi canonicam Novi Testamenti auctoritatem (vide supra); anglica versione in locum latinae substituta.

Post inventus est alius codex in bibliotheca S. Salvatoris Bononiensi, aetate quidem Parisiensi non praestans sed ambitu textus; miracula enim pueri usque ad annum duodecimum complectitur. Hunc textum primus edidit Ioh. Aloys. Mingarellius in *Nuova Raccolta d'opuscoli scientifici e filologici*, tom. XII., Venetiis 1764. pag. 73—155. (12°.) Is in epistola ad Thom. Augustin. Ricchinium, Sacri Palatii Apostolici magistrum, ad edendum se permotum dicit lectione operis Aug. Ant. Georgii, quod inscriptum est Alphabetum Tibetanum. „Illud,” ait, „animum non mediocriter percudit meum quod in Xaca, celeberrimo illo numine seu monstro potius quod Tibetani colunt, scelestissimum Manetem latere compererit. No-veram enim Manetis discipulum Thomam in Indiam profectum

doctrinae suae virus in eam regionem evomuisse, quod gravissimus auctor Theodoretus lib. 1. haeret. fabular. cap. 26. scriptum reliquit: itaque haud aegre adducebar ut crederem facili negotio Manichaeismum in Tibetum irrepere potuisse.“ - - „Quo magis vero suam illustret vir clariss. atque confirmet opinionem, apocryphum quendam libellum saepius citat qui Thomae evangelium aut de infantia Salvatoris vulgo inscribitur: ac praecipuas fabulosae Manetis vitae historiaeque periodos resque ab eo gestas ex commentitiis vitae Servatoris nostris periodis atque prodigiis, quae in mendacissimo eo libello describuntur, confictas esse suspicatur. Haec dum in Georgio legerem, dolebam graeci illius pseudoevangelii fragmentum duntaxat typis impressum hactenus prodiisse: quod viderem ex impio etiam libello utilitatem aliquam tamquam antidotum ex veneno posse comparari - - habet aliquam ineptiarum quoque lectio delectationem si vetustae sint et veterum patrum execratione famosae - - Hanc igitur ipsam duntaxat utilitatem quantulacumque est prae oculis et ipse habens illud nunc integrum edo, quale exstat in chart. cod. ms. sec. XV. quem a Clar. Viro Io. Chrys. Trombellio Abbate Exgenerali emptum servat nostra S. Salv. Bononiae bibliotheca.“ Post haec plura praefatur de veterum testimoniis maximam partem ex Fabricio repetens. Tum duos dicit distinguendos esse libros, evangelium Thomae et librum de infantia Salvatoris, Gelasii et Timothei Constantinopolitani auctoritate adhibita. Denique, explosa Bellosobrii testimonia patrum impugnantis „impudentia“, non dubitat „quin eiusdem tituli atque adeo eiusdem argumenti evangelium, idque secundum Thomam nuncupatum, quum Marcosii habuerint, tum finxerint Manichaei.“ Concludit autem quaestionem his: „Quod si quis ex me quaerat, Marcosiorumne an Manichaeorum sit quod nunc edo, nihil ausim equidem certi statuere. Quum tamen nostrum hoc et Thomae nomen ab Origene commemoratum praeferat, et fabellam ab Irenaeo prolatam de puero Iesu litteras graecas discente habeat, non vero hebraicas, ut est in fragmento Cotelieriano, nostrum hoc potius quam Cotelierianum fragmentum respexisse putaverim Irenaeum.“ Quam

praefationem excipit fragmentum Cotelerii cum notis Fabricii; tum sequitur textus Bononiensis cum latina versione et notis Mingarellii.

A Mingarellio ad clar. Thilonem transeundum est. Is praeter Bononiensem codicem a Mingarellio repraesentatum adhibuit alium sed perquam similem, Dresdensem, saeculi fere XVI., signatum in bibl. Reg. A 187. i. e. eundem de quo supra ad protevangelium diximus, cuius collationem amici studiis debebat. Ad commentarium, in quo quum Fabricii et Mingarellii tum suas notas dedit, adhibuit fragmentum Parisiense atque aliud Vindobonense, passim iam a Fabricio consultum, quod Lambecio debetur. Hic enim in Comment. de bibl. Caes. Vindob. lib. VII. p. 579 sq. ex cod. philos. graeco CXLIV. protulit principium evangelii Thomae, quod ibi quarto loco a fol. 180. usque ad fol. 187., mutilum quidem et lacerum, legi indicavit. Sed post Lambecii tempora non amplius inventum est, quemadmodum iam Kollarius ad Lambecii verba notat: „Frustra in posterum liber de infantia Christi in hocce codice quaeretur; furisne alicuius scelere an recentioris bibliopegi incuria perierit, dicere non habeo. Cum anno 1687. hoc ipso codice uteretur Iacobus Tollius, adhuc in codice salvus supererat. Vide epist. itiner. IV. p. 100. Tenzel Monatliche Unterredungen a. 1697. p. 554.“ Praeterea repetiit Thilo interpretationem Mingarellii a se correctam. Doctam vero ut solet disputationem de historia libelli inseruit prolegomenis.

Nostra denique in edendo libro opera haec fuit.

Textum graece A recensuimus ad codices Bononiensem et Dresdensem, adhibito insuper fragmento utroque, et Parisiensi et Vindobonensi. Ac Dresdensem quidem codicem iterum ipsi accurate contulimus, unde passim prior collatio emendanda erat, quemadmodum ipsius tituli scriptura per errorem esse dicitur Τοῦ Θεοῦ pro Θεοῦ: quem errorem doctissimus Ebertus, ut videtur, praeivit; eius enim manu ita ad marginem notata est. Porro Bononiensem scripturam accuratius quam apud Thilonem fit ex Mingarellio enotavimus

Fragmentum Parisiense ex Cotelerio et Thilone, Vindobonense ex Lambecio sumsimus.

De singulis locis inprimis illustravimus locum et gravissimum et vexatissimum VI, 4.

Textum graece B edidimus ex codice monachorum Sinaiticorum, apud quos dum ante hos octo annos versabamur hoc σύγγραμμα descripsimus¹⁾. Codex est chartaceus, saeculi XIV. vel XV., plura de S. Antonio continens.

Denique tertio loco primi edidimus evangelium Thomae latinum ex Vaticano codice, notatione quadam synoptica ex reliquis graecis et latinis libellis apposita. Quo in libro memorabile est a latino compilatore vel interprete nomen Thomae ut auctoris servatum esse. Cuiusmodi nondum innotuit praeter codicem collegii Mertonensis num. 13., cuius mentio fit in catalogo librorum mss. Angliae et Hiberniae tom. I. parte 2. pag. 13. Sed in hoc catalogo tantum id notatur exstare ibi latine „Thomam Ismaelitam²⁾ de infantia Christi. Imperf.“ Cf. Thil. Cod. apocr. pag. CXV.

Praeterea alium latinum evangelii Thomae textum detexi latentem in foliis membranaceis palimpsestis bibliothecae Caesareae Vindobonensis, quae Iquinti fere saeculi putanda sunt. Oculorum valetudine affectus pauca tantum legi, sed dignissima quae ad examen evangelii Thomae criticum adhibeantur. Potest ex iis effici, antiquissimum hunc latinum textum propius reliquis nostris omnibus ad vetus graecum exemplar accedere. Sunt autem haec:

- a) Infantes plurimi ludebant cum eo. Et cum vidisset eum quidam Iudaeus cum infantibus haec facientem, pervenit ad Ioseph patrem -- Cf. evang. Thom. graece A II, 2. 3. ἡσαρ δὲ καὶ ἄλλα παῖδιά πολλαὶ παῖζοντα σὺν αὐτῷ. Ἰδὼν δὲ τις Ἰουδαῖος ἃ ἐποίει ὁ Ἰησοῦς ἐμ σαββάτῳ

1) Cf. Rechenschaft über meine handschriftlichen Studien auf meiner wissenschaftlichen Reise von 1840 bis 1844. Wiener Jahrb. 1846. Bd. CXIV. Anzeigeblatt pag. 45.

2) Legendum est Israelitam. Cf. infra pag. 158. sub IV. et pag. 170., ubi bis idem scripturae vitium ex nostro codice indicavimus.

παίζωρ, ἄσπῆλθε παραχρῆμα καὶ ἀμήγγειλε τῷ πατρὶ αὐτοῦ Ἰωσήφ etc.

- b) Accessit ad infantem ihm et monebat illum dicens Ut quid hec facis, et dolent isti et odiunt nos. Et dixit infans ihs Si non sapientes erant sermones - - Cf. ibidem V, 1. Καὶ προσκαλεσάμερος ὁ Ἰωσήφ τὸ παιδίον κατ' ἰδίαν ἐμουθέτει αὐτὸν λέγων Ἰρα τί τοιαῦτα κατεργάζει, καὶ πάσχουσιν οὗτοι καὶ μισοῦσιν ἡμᾶς καὶ διώκουσιν; εἶπε δὲ ὁ Ἰησοῦς Ἐγὼ οἶδα ὅτι τὰ ῥήματά σου ταῦτα οὐκ εἰσὶν σά etc. Pseudo-Matth. XXIX. Evang. Thom. latin. V, 2.
- c) Rogo vos. Non (*potius* Num?) devet hic super terra esse. Hic vero magnae crucis dignus est: hic potest enim ignem extinguere. Puto hic ante - - Cf. ibidem VII, 2. Ἄρομ οὖρ αὐτό, παρακαλῶ σε, ἀδελφὲ Ἰωσήφ· οὐ φέρω - - ἅπαζ. τοῦτο τὸ παιδίον γηγερῆς οὐκ ἔστι, τοῦτο δύραται καὶ πῦρ δαμάσαι· τάχα τοῦτο πρὸ τῆς κοσμοποιίας ἔστιν γεγενημένος. Pseudo-Matth. XXXI, 3. Tunc coepit cunctis audientibus clamare et dicere Num debet iste super terra vivere? Imo in magna cruce dignus est appendi. Nam potest ignem extinguere et alia deludere tormenta. Ego puto quod hic ante cataclismum fuerit, ante diluvium natus.
- d) - - fructuosa, vident caeci fructuosa iudicii(?). Et restituti sunt omnes qui sunt maledicti. Et nemo ei audebat vilem (*i. e. bīlem*) facere. Cf. graece A VIII. - - Νῦν καρποφορεῖτωσαν τὰ σά, καὶ βλεπέτωσαν οἱ τυφλοὶ τῇ καρδίᾳ - - εὐθέως ἐσώθησαν οἱ πᾶντες οἱ ὑπὸ τὴν κατάραν αὐτοῦ πεσόμτες. καὶ οὐδεὶς ἀπὸ τότε ἐτόλμα παροργίσει αὐτόν. Pseudo-Matth. XXXI, 4. Fructificent infructuosi et videant caeci etc.
- e) Et una dierum ihs sabbato ludebat cum infantibus in solario, et unus de infantibus cecidit et mortuus est. Et cum vidissent ceteri infantes, fugerunt, et conpraensus - - Cf. graece A 9, 1. Καὶ μεθ' ἡμέρας δέ τιμας ἔπαιζεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ δώματι ἐν ὑπερώῳ, καὶ ἐν τῷ παι-

δίωρ τῶρ παιζόρτωρ μετ' αὐτοῦ πεσῶρ ἀπὸ τοῦ δώ-
ματοσ κάτω ἀπέθαμε· καὶ ἰδόμενὰ τὰ ἄλλα παιδία ἔφυ-
γον, καὶ κατέστη ὁ Ἰησ. μόρσο. Sed his paullo propiora
latinis habet textus gr. A VIII, 1. Μετὰ δὲ ταῦτα μιᾷ
τῶρ ἡμερῶρ ἡμ ὁ Ἰησοῦσ παίζωρ σὺν ἄλλοις παισίμ
ἐπάμω διστέγου οἴκου etc.

Atque haec sunt omnia, meis aliorumque curis ex biblio-
thecis protracta, quae de veterrimo Thomae evangelio ad nos
pervenerunt. Quae etsi non haberi possunt nisi pro fragmen-
tis, quorum textum describentium arbitrium ab antiquissima
forma per tot saeculorum seriem haud dubie deduxit, et quo-
rum supplementa in reliquis latinis et arabicis infantiae evan-
geliis latent, tamen per se sunt eiusmodi unde conicias quae
origo et quae ratio famosissimi illius libri fuisse videatur. A
Gnostico quidem omnino conscriptus esse videtur. Hoc pri-
mum inde probabile fit quod docetismi caussam inprimis su-
stinet. Miraculis enim a prima inde pueritia editis Iesum
divinam suam maiestatem comprobasse docet, in eum ut vi-
detur finem ut dei filium humanae naturae prorsus expertem
fuisse nec nisi speciem gessisse hominis appareat. Quod recte
a nobis dici confirmat auctor catalogi librorum Manichaeorum
Timothei Constantinopolitani nomine editi in quo est ἡ συνέ-
ταξαρ οἱ αὐτοὶ θέλορτες δόκησιμ ἀποφῆραι τῆρ σάρκωσιμ αὐ-
τοῦ καὶ οὐκ ἐμ ἀληθείᾳ. Et hoc vero in caussa fuisse videtur
cur Manichaei evangelio Thomae tantopere delectarentur: fictum
enim eos Christi corpus ad Docetarum exemplum somniasse
satis constat. Qua in re duabus potissimum de persona Christi
opinionibus saeculo secundo satis vulgatis evangelium Thomae
adversabatur: quum iis qui Christum merum hominem habue-
runt, tum iis qui Iesum a Christo distinguentes certe ante
baptismum eum non fuisse nisi hominem existimarunt. Huius-
modi vero miraculis a puero patratissimos Gnosticos id ipsum pro-
bare voluisse, Christi naturam non fuisse nisi divinam, iis
edocemur quae Catholici contra disputarunt. Ita plane huc
quadrat quod Anastasius Sinaita Melitonem Sardensem contra
Marcionem scripsisse refert, et divinitatem Iesum suam per

miracula triennio post baptismum edita et humanitatem vero triginta annis ante baptismum transactis hominibus comprobasse ¹⁾. Chrysostomus vero et qui eum secutus est Euthymius Zigabenus diserte concedunt, miraculis eiusmodi, si quae puer revera edidisset, probari, per speciem tantum non vero eum corpore exstitisse atque egisse ²⁾. Quae Chrysostomus non dicturus erat nisi fabulas Docetis receptas de puerilibus Iesu miraculis bene notas habuisset. Neque vero modo id quod Iesus adhuc per miracula edidisse in evangelio Thomae narratur ad sustentandum docetismum idoneum est, sed etiam mira prodigiorum natura, quae spectrum potius quam hominem prodit. Huc accedunt plura singula quae Gnosticum et quidem Docetam auctorem suadent. Ita graece B I. Ιησ. Χρ. ἀμαστροφόμερος σωματικῶς ἐν πόλει Ναζαρέτ: B IV. Πόθεν τὸ παιδίον τοῦτό ἐστιν (A ἐγεμμήθη) ὥπως (A ὅτι) πᾶν ῥῆμα ὃ λέγει ἐργον γίνεται ἔτοιμον (item A IV, 1. A V, 2.): B VI, 2. Ὑμεῖς ἃ οἶδατε λέγετε, ἐγὼ δὲ πλείω ὑμῶν ἐπίσταμαι· πρὸ γὰρ τῶν αἰώρων εἰμί. καὶ οἶδα πότε ἐγεμμήθησα οἱ πατέρες τῶν πατέρων ὑμῶν, καὶ ἐπίσταμαι πόσα ἔτη τῆς ζωῆς ὑμῶν: B VI, 3. ἀληθῶς οἶδα πότε ἐκτίσθη ὁ κόσμος: A VII, 2. τοῦτο τὸ παιδ. γηγενῆς οὐκ ἔστι, τοῦτο δύματα καὶ πῦρ δαμάσαι· τάχα τοῦτο πρὸ τῆς κοσμοποιίας ἐστὶν γεγεμμημένον: A VII, 4. οὔτος τίποτε μέγα ἐστίν, ἢ θεός, ἢ ἄγγελος (item XVII, 2.): A XVIII, 2. τοῦτο τὸ παιδίον οὐράμιόν ἐστιν. Quae exempla facile augeri possunt multis aliis latinorum textuum nostrorum, sed iam satis sunt ad probandum auctorem Gnosticum eumque Docetam. Denique vero huc pertinent quae et graece et latine de allegorica litterarum alphabeti potestate a Iesu puero coram magistro proferuntur, tantopere

1) Cf. Routh: Reliq. sacr. I, 115. (Oxon. 1814) ubi ex Anast. Sin. Hodeg. cap. XIII. haec afferuntur: τὰς δύο αὐτοῦ οὐσίας ἐπιστάωσατο ἡμῖν· τὴν μὲν θεότητα αὐτοῦ διὰ τῶν σημείων ἐν τῇ τριετίᾳ τῇ μετὰ τὸ βάπτισμα, τὴν δὲ ἀμθρωπότητα αὐτοῦ ἐν τοῖς τριάκοις χρόνοις τοῖς πρὸ τοῦ βαπτίσματος.

2) Cf. Euthym. Zig. ad Ioh. 2, 11. et Chrysost. homil. XXI. (XX.) et XXIII. (XXII.) ad eundem locum.

cum iis convenientia quae Irenaeus adv. haeres. I, 20. ex Marcossiorum libello affert ut aut Marcossios librum Thomae aut Pseudo-Thomam Marcossiorum librum adhibuisse statuendum sit. Iam vero ab Marcossiorum aliquo ipsum Thomae evangelium conscriptum esse, non sine probabilitate cum Bellosobrio dixeris, siquidem quae gnostica esse vidimus eadem Marcossiiis convenire credibile est; allegoricos vero litterarum lusus an alii praeter Marcossios exercuerint¹⁾ non liquet. Ab his vero postquam inventus est libellus, ad reliquos Docetas, ad Naasenos (teste Pseudo-Origene), inprimis ad Manichaeos transiit; neque passim, ut notum est, ipsis Catholicis displicuit²⁾.

VIII. EVANGELIUM INFANTIAE ARABICUM.

Antiquum istud ac memorabile monumentum superstitionis Christianorum orientalium noluimus deesse in hac nova apocryphorum evangeliorum collectione. Quod quum prima parte, per capita fere novem, ad evangelia Pseudo-Iacobi, Lucae et Matthaei, extrema, inde a tricesimo sexto capite, ad Pseudo-Thomae librum plerumque conformatum est, tum media parte, a decimo capite usque ad tricesimum quintum, eiusmodi maxime fabulas continet quas proprie orientales dicas, repletas Satana daemonibusque, veneficiis magicisque artibus. Eodem orientali ingenio quo haec scripta sunt valent ea quae ad commenta ex graecis latinisque libris petita adduntur, ut ortus Messiae a Zoroastre praedictus (capite VII.), ut taenia infantis a Maria magis adorantibus data, igne non comprehensa (capp. VII, VIII.), ut quae de pueri peritia astronomica et physica praedicantur (capp. LI, LII.) Huc quadrat etiam quod sycomorus prope Mataream pagum una cum fonte (cf. cap. XXIV.) etiamnum in veneratione habetur, et quidem a Mohammedanis illas regiones incolentibus pariter atque a Christianis orientalibus. Item quod memoria templi in quo magnum Aegyptiorum

¹⁾ Hac de re cf. locum disertissimum in Orig. Philosoph. ed. Miller. Oxon. 1851. pag. 205 sqq.

²⁾ Ad hanc de natura evangelii expositionem rursus adhibuimus dissertationem nostram Haganam § 10.

idolum ingrediente Iesu infante corrui, etiamnum colitur, certe per multa saecula culta est ¹⁾).

Media igitur quam diximus pars indole quodammodo differt a duabus reliquis. Qua ex re quod probabile fit, haec omnia non tam unum quendam auctorem quam compilatorem habuisse, nec primum ita a quoquam scripta sed ex aliis scriptis in unum collecta esse, id pluribus argumentis demonstrari potest. Statim enim ab initio testimonium de Iesu puero in cunis matrem allocuto ex libro Iosephi pontificis haustum dicitur. Item capite XXV. compilatoris nota posita est de evangelio infantiae et de evangelio perfecto (i. e. canonico). Eiusdem additamentum invenitur etiam exeunte capite XXVI. Eodem capite altera quaedam libri pars inchoatur: agit de reditu parentum Iesu ex Aegypto et de angeli voce qua iussi sunt a finibus Iudaeae statim Nazarethum petere. Nihilominus capitibus iis quae sequuntur miracula narrantur ea quae Iudaeam revera ingressis et quidem Bethlehemi acciderunt. Demum capite XXXVI. oratio reverti videtur ad id quod capite XXVI. narrari coeptum est. Haec igitur non recto ordine procedunt nec possunt nisi ab indiligentia compilatoris explicari. Denique inscriptione et subscriptione significatur hunc librum ab evangelio infantiae pendere potius quam illud ipsum esse.

Duae igitur res non sunt dubiae: altera est, libro quemadmodum ad nos pervenit collectionem evangelicam contineri, factam ex antiquioribus libris; altera, ab homine orientali eam institutam esse. Sed quaeritur qua is lingua sit usus. Potest enim arabicus textus a Sikio in lucem protractus aut ab ipso compilatore libri profectus esse aut ex interpretatione fluxisse alius linguae orientalis. Interpretem autem arabicum iam propterea suspicari licet quoniam non tantum arabicus textus

¹⁾ Cf. *Graeci codd. mss. apud Nanios asservati*. 1784. pag. 283. in itinerrario graeco saeculi quinti decimi. Cf. etiam Sozomen. hist. eccl. V, 21. λέγεται γὰρ παρ' Αἰγυπτίοις, ἡρῖκα διὰ τὸν Ἡρώδην ἔφυγεν ὁ Ἰωσήφ, παραλαβὼν τὸν Χριστὸν καὶ Μαρίαν τὴν ἁγ. θεοτόκον, ἔλθειν εἰς τὴν Ἐρμούπολιν etc.

sed etiam syrus in libris mss. invenitur¹⁾; a Syris vero pariter atque a Coptis monumenta multa praesertim theologi argu-
menti ad litteras Arabum Christianorum transierunt: quam
rem luculenter testatur arabici biblicorum textus historia. Sed
ab hac suspitione ad tantam progrediendum est probabilitatem
ut ea de re non dubitare liceat. Insunt enim in arabico textu
quae debent e syriaco derivari. Eiusmodi est quod annus
epochae Graecorum 309, quo Christus natus esse dicitur ca-
pite II., cum communi Syrorum de ea re sententia convenit²⁾,
quae etiam apud Abulfaragium (Barhebraeum) celeberrimum
Iacobitarum episcopum saec. XIII. legitur³⁾. Porro capite I.
Iosephus historicus cum Caiapha pontifice confunditur, quod
rursus peculiare est Syris, quemadmodum etiam in Georgio
Mosulano et Salomone Bassorensi observatum est ab Asse-
mano⁴⁾. Tertium est quod ea vox qua passim Maria salu-
tatur, ut Syris est propria, ita Arabibus alias ignota est⁵⁾.
Denique consentaneum est, quo argumento La Croze usus est
ad probandum ingenium libri nostri Nestorianum, idem ad
confirmandam syram originem adhibere. Observavit enim ille
appellationes ὁ θεσπότης Χριστός et ὁ κύριος Ἰησοῦς in ara-
bico evangelio infantiae ex constanti Nestorianorum usu di-
stingui⁶⁾.

Quae quidem syrae originis argumenta ex ipso libro de-
sumta sunt. Quanta vero hoc evangelium apud Syros eosque

1) Cf. Asseman. bibl. orient. I. p. 585. ubi Beroeenses codices recensentur, in quorum primo legitur evangelium de infantia Christi et syriace et arabice, utroque textu litteris exarato syriacis. Eiusdem codicis mentio fit tom. III. part. I. pag. 282. in libris quorum ignota sunt auctorum nomina. Sed neutro loco codex accuratius describitur; neque magis alius praeter hunc indicatur.

2) Cf. Asseman. bibl. orient. I. p. 387. 389. II. p. 163. Thil. Cod. apocr. XLIII. nota 35.

3) Probavit Henricus Sike ex loco Historiae Dynastiarum (p. 109. ed. Pocock.) allato ad evang. inf. cap. II. Vide Thil. Cod. apocr. p. 135.

4) Cf. bibl. orient. III. parte I. pag. 522 et 317. Cf. Thil. l. l. pag. XXIX. nota 21.

5) Cf. Thil. l. l. pag. XXXV. nota 25.

6) Cf. Fabr. Cod. apocr. III. p. 421. Thil. l. l. p. XXXIV.

potissimum Nestorianos auctoritate habitum sit, prae ceteris exemplum docet episcoporum Abulfaragii et Salomonis Bassorensis, quorum uterque multis eius fabulis usus est¹⁾. Neque mirum est a Syris Nestorianis illud transisse etiam ad Nestorianos Malabarenses et ad Persas²⁾. Aegyptiis vero, sive Arabibus sive Coptis³⁾, iam eo magnopere commendabatur quod magna fabularum pars versatur in celebrandis Aegypti locis ex itinere sacrae familiae claris.

Instituta autem haec collectio evangelica videtur maxime ad hoc ut quibusdam diebus festis Mariae dicatis⁴⁾ adhiberetur in sacris conventibus. Quo in usu libri posita videtur caussa cur miracula, si paucissima exceperis (capp. 46. 47.), ita narrantur ut animum Iesu pueri, quem Thomae liber iracundum

¹⁾ Cf. Assem. bibl. orient. III. parte I. p. 309 sqq. Apud Thil. Cod. apocr. pag. XXXII sq. Item cf. Henr. Sikii notas ad cap. 2. et 6.

²⁾ Cf. Thil. 1. l. p. XXXIV sq.

³⁾ Suspensus est vir cl. Thilo Cod. apocr. p. XXXVII. etiam in Coptorum linguam translatum esse librum nostrum. Sed id haud verisimile est eam ipsam ob causam quod Copti librum arabice legere poterant. Neque sahidicum illud fragmentum a Zoega Catalog. coptic. codd. p. 223. indicatum, in quo traditur *Magnum miraculum a Deipara editum, dum idola in oppido quodam adorata ea iubente procidunt et in abyssum detruduntur, terra hiscente conspicitur abyssus, prodeunt mortui, apparent angeli*, ex evangelio nostro haustum videtur (cf. capp. 10. 11; Ps. Matth. XXIII.): poterat enim haud dubie ex antiquioribus derivari fontibus, fortasse graecis, quemadmodum vaticinium Iesae et Ieremiae eodem illo miraculo completum esse iam Eusebius (Demonstr. evang. VI, 20. IX, 2.), Athanasius (De incarn. verbi. Tom. I, p. 89.) aliique praedicarunt.

⁴⁾ Ad cognoscendam rationem horum dierum festorum orientalium facit index dierum ex ritu coptico et abbyssinico Mariae sacrorum quem ex cod. ms. abbyssinico exhibuit Wanslebius. Cf. Paulus: Sammlung der merkwürd. Reisen in den Orient III. p. 80 sq. Ibi est inter alia: Den 22. 23. 24. May Mariä Ankunft in Oberägypten. Den 28. Juni, weil bei der Maria grossem Durst durch Christi Allmacht eine Quelle entsprungen, von welcher alle Kranken, die aus derselben getrunken, gesund worden sind. Den 20. Jun. das Fest der Erbauung des Hauses Mariä. Similibus diebus festis destinati sunt duo sermones Cyriaci episcopi Tabennensis, de quibus Silv. de Sacy ad Birchium retulit. Vide apud Thilon. Cod. apocr. XXXIX: *Le premier de ces deux discours a pour objet de célébrer le jour ou J. C. enfant accompagné de la S. Vierge, de Joseph et de Salome sort de sa fuite en Egypte, s'arrêta en lieu nommé etc.*

saepe et maleficum depingit, benevolum beneficumque prodant. Qua ex diversa miraculorum natura non recte effecit Kleukerus (*Ueber die Apokryphen des N. T.* §. 970. p. 206.) non posse arabicum evangelium ex graeco Thomae derivari.

Quae vero per totum orientem apocrypharum traditionum de Iesu puero, earum potissimum quae arabico libro nostro traduntur, propagatio fuerit, quantus usus, quanta auctoritas, intelligitur inde quod haud paucae etiam Muhammedanis scriptoribus placebant, Kessaeo maxime, celebri Corani commentatori: quid quod nonnullae in ipsum Coranum receptae sunt¹⁾. A qua re nescio an ad antiquitatem arabicae interpretationis concludi possit, quamquam concedendum est, potuisse Mohammedem haurire sua ex traditionibus eius generis quae dudum circumferrentur ore populorum orientalium. Dialectus quidem arabica quae in editis est, Henrico Sikio non multum differre videbatur ab arabica Novi Testamenti versione quam edidit Erpenius; sed nec de huius aetate satis constat. Ceterum huic arabicae nostri evangelii dialecto non nimium auctoritatis tribuendum est: poterat enim facile ipse arabicus textus qui saepe et cum amore describeretur, ad recentiore sensim dialectum conformari. Codicum eorum qui ex catalogis bibliothecarum innotuerunt antiquissimus videtur Mediceus Palat. num. XXXII. anno 1299. scriptus: vide apud Thil. Cod. apocr. pag. XXXI.

Reliquum est ut de editionibus huius evangelii dicamus. Primus edidit Henricus Sike Traiecti ad Rhenum, consulis reipublicae Bremensis dicatum, anno 1697. Codice usus est bibliothecae Golii, publica tum auctione Lugduni Batavorum divenditae, qui quam aetatem habuerit aut quorsum pervenerit non constat. Libri titulus est *Evangelium infantiae vel liber apocryphus de infantia Servatoris. Ex manuscripto edidit ac Latina versione et notis illustravit Henricus Sike.* Textus arabicus

¹⁾ Cf. dissertat. meam Haganam p. 91 sqq., item quibus ibi maxime usus sum Henrici Sikii notas et Thilonis. In dissert. mea l. l. male factum est quod in locis apponendis scriptorum Arabum Abulfaragium cum Kessaeo composui.

cum interpretatione latina complectitur paginas 161. forma duodenaria; notae quae textum excipiunt 94. Sikii versionem eamque solam repetierunt in apocryphorum collectionibus suis Fabricius et Ionesius, item Car. Chr. Lud. Schmidius¹⁾. Fabricius textum apud Sikium continuum in capita LV distinxit, addiditque notas, maximam quidem partem Sikianas. Denique nuper cl. Thilo cum versione Sikii latina etiam textum arabicum repetendum curavit cum delectu notarum primi editoris, praetereaue in prolegomenis inprimis de codicibus manuscriptis deque ipso libello a variis Christianorum orientalium familiis recepto fusius et accuratius disseruit. De textu arabico eiusque versione ille haec adnotavit: *Textus arabici versionisque latinae vitia aliquot doctissimus collega Roedigerus emendavit in speciminibus typographicis ab ipso correctis.*

De nostro huius evangelii editione latina bene promeruit celeberrimus collega Fleischer. Is enim meo rogatu versionem Sikianam latinam, quemadmodum a Thilone exhibita est, ad arabicum textum impressum recognovit: unde haud pauca immutanda censuit, etsi posteriorem partem minus quam priorem correxit. Harum mutationum eas quae aliquid momenti habere videbantur plerumque in notis indicavi. Error inprimis notabilis correctus est capite XX., ubi *Quid rei est, o dominae meae, de hoc mulo* scribendum erat pro *Quam pulcher, o dominae meae, hic mulus est.* Etiam arabicum textum Fleischerus passim emendavit in exemplari meo, ut cap. III. bis, X. bis, XI. bis, XX. bis, XXX. XXXII. XXXVIII. XXXIX. XXXXII. XXXXV: sed haec accuratius indicare a nostro instituto alienum erat.

¹⁾ Edidit is et quidem negligentissime *Corpus omnium veterum apocryphorum extra biblia*, Hadamariae 1804. in quo latine leguntur evang. de natiuitate Mariae, evangelium infantiae arabicum, evangelium Nicodemi.

IX. X. GESTA PILATI GRAECE A ET B.

XI. DESCENSUS CHRISTI AD INFEROS GRAECE.

XII. GESTA PILATI LATINE.

XIII. XIV. DESCENSUS CHRISTI AD INFEROS
LATINE A ET B.

Sex libelli a nobis editi sunt, tres graece, tres latine, qui antea coniuncti unum effecerunt evangelium Nicodemi. Quod quo iure a nobis factum sit, ante omnia dicendum est. Librum quemadmodum post aliorum studia clar. Thilo nuper et graece et latine edidit, duabus constare partibus, quarum priore capp. I—XVI. de Christo accusato et damnato cruci affixo sepulto redivivo exponitur, posteriore a capite XVII. usque finem traduntur filiorum Symeonis e mortuis in vitam reversorum testimonia de Christi descensu ad inferos, dudum observatum est. Has vero non ab eodem auctore profectas esse neque magis destinatas ut in unum coniungerentur, his fere argumentis probatur.

1) Testes antiqui graeci plurimi priorem partem absque altera exhibent. De duodecim enim codicibus graecis ad edendum librum huc usque adhibitis duo tantum vel tres¹⁾ alteram partem priori adnexam habent. Atque accedit ad novem illos testes graecos grave testimonium copti interpretis, apud quem altera pars non invenitur. Latinis quidem, quibus etiam nomen evangelii Nicodemi debetur, ut post videbimus, formam libri duabus partibus coniunctis effectam magis placuisse statuendum est: latini enim codices nostri omnes utramque partem coniunctam habent. Gregorius vero Turonensis duobus locis de Gestis quae ipse dicit Pilati disserens altera parte non utitur²⁾.

¹⁾ Tertium dicimus Vaticanum Birchii, in *Descens. Christi graece* apud nos siglo B notatum, tota priore parte et initio secundae mutilum.

²⁾ Nescio an antiquissimus codex Vindobonensis palimpsestus omittat alteram partem: certe enim in iis quae legi fragmentis sunt quae ad capitulis XVI. sectiones primam et secundam pertinent; sed nihil de posteriore parte inveni. Quod quam grave sit, ubi repetitis studiis confirmatum fuerit, facile intelligitur.

2) Prior pars in antiquis codicibus graecis, item in copto interprete, suum quendam finem habet quo libellum concludi apparet. Quae clausula Thiloni in duobus tantum codicibus graecis inventa non recte visa est ab imperito librario adiecta esse. De octo enim codicibus nostris qui in censum veniunt, tres paullo ante deficiunt, reliqui vero quinque omnes, quibuscum testis coptus consentit, eam clausulam habent. Rursus vero latini codices quos priorem partem non sine altera tradere vidimus, hanc clausulam graecam partim plane omittunt, partim ¹⁾ paucis similibus exprimunt. Qua cum re cohaeret quod exordium secundae partis quemadmodum a latinis testibus traditur satis differt a graeco textu.

3) Ipsum alterius partis argumentum, de quo post exponemus, per se stat, quamvis priori non prorsus inconveniens sit. Sermonis quoque graeci et stili in utroque aliqua differentia conspicua est. Accedit quod textus in priore parte mirum in modum fluctuat, in posteriore quadam testium consensione utitur.

4) Memorabiles inprimis duo loci sunt, vel potius duo locorum geminorum paria: alteri prioris partis sunt, alteri posterioris; alteri verba latronis in cruce alloquentis dominum tradunt, alteri ad usum verborum Christi spectant in evangelio Marci XVI, 16. adscriptorum. Verba enim latronis *Gest. Pil. gr. A* capite X., eodem fere modo quo apud Lucam, sic scribuntur Μρήσθητί μου, κύριε, (ita A Eins; BC et latt. tres addunt ὅταρ ἔλθῃς) ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Contra *Descens. Chr. ad infer.* cap. X. ita habent Κύριε, ὅτε βασιλεύσεις, μή μου ἐπιλάθου. Haec eiusmodi sunt ut uterque textus ab eodem auctore profectus esse nequeat. Atque eadem ratio est locorum *Gest. Pil. gr. A* XVI, 1. et *Descens. Chr. ad infer.* II, 2. Priore enim loco Christus de monte ad coelos ascensurus discipulis praecipit Ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὃ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται, quemadmodum haec Christi verba etiam apud (Pseudo-) Marcum leguntur. Posteriore loco Iohannes

¹⁾ Vide codices nostros ABC pag. 366.

baptista apud inferos dicit Διὰ τοῦτο ἀπέστειλέ με καὶ πρὸς ὑμᾶς ἵνα κηρύξω πῶς ἔρχεται ὁ μορογεμὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ ὧδε, ἵνα ὅστις πιστεύσῃ πρὸς αὐτὸν σωθῇσεται, ὅστις δὲ οἷ πιστεύσει εἰς αὐτὸν κατακριθῇσεται. Quo in re grave esse puto quod baptistae oratio, plane conformata ad illa Christi verba, post πιστεύσῃ omittit καὶ βαπτισθῆναι, praesertim quum auctor libelli omnino doceat mortuos nisi baptizatos ad salutem pervenire non posse. Cf. ibidem XI. πρότερον δὲ ἀπελθεῖν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ καὶ βαπτισθῆναι. ὧρου καὶ ἀπελθόντες ἐβαπτίσθημεν etc. Si igitur idem scripsisset utramque libri partem, eum minime praetermissurum fuisse puto in altera illud quod in priore posuisset.

5) Ea quae capite XVI. circa Symeonem versantur non sunt eiusmodi ut exspectes filiorum Symeonis historiam. Quam si auctor prioris partis in animo habuisset, iam eo loco praeparandam aliquo modo duxisset. Possunt illa vero in caussa fuisse cur haec de redivivis historia interpolatori ad complendum evangelium idonea videretur.

Quae quum ita esse intellexissem, rei criticae eo consulendum iudicavi ut alteram partem ab altera seiunctam ederem. Quamquam apertum est secundam partem, quemadmodum nunc est, non satis per se stare. Sola quidem non inventa est ¹⁾ nisi in duobus codd. gr. Venetis (Nan. 157. et 154.), atque ita quidem ut ex Gestis Pilati altera parte iam auctis decerptam esse appareat. Unde concluderis, esse aliquando hanc de filiis Symeonis redivivis historiam celebratissimo libro de ultimis Christi rebus annexam: quod nisi factum esset, videri cum tot aliis scriptis perituram fuisse.

Cum hac de unitate libri quaestione coniungamus alteram de integritate duorum quae edidimus exordiorum, quippe unde magnopere pendeat quum auctoritas tituli ex quo evangelium

¹⁾ Latine solam inveni in historia evangelica codicis Ambrosiani L 58., ex apocryphis et canonicis conflata, ubi „Ploratum et lamentationem quos faciebat virgo Maria de filio suo“ excipit „Resuscitatio filiorum sancti Symeonis.“ Ipsa vero incipit verbis his „In evangelio autem Nicodemi legitur quod Carrinus et Leuntinus“ etc. Hinc is codex non valet ad quaestionem propositam.

Nicodemi nuncupatur, tum iudicium de antiquiore ipsaque antiquissima libri ratione¹⁾. Prius exordium verbis Ἐγὼ Ἀραρίας incipit; alterum verbis Ἐν ἔτει περτεκαίδεκάτῳ. In codicibus aliis utrumque invenitur, ita apud nos in codice C, in copto interprete et nonnullis latinis testibus; in aliis utrumque omittitur, ita apud nos in codd. graecis FH; rursus in aliis alterutrum desideratur, quemadmodum apud nos prius omittunt codices graeci ADEG, latini D^{abc} Flor. Ambr., alterum latini ABC; in iis vero qui habent maxima textus differentia est. Qua in testium discrepantia eminet hoc quod utrumque libri initium iam in copto interprete repertum est, cuius textum folia papyracea antiquissima conservarunt. Atque prius certe, quum de altero non satis constet, etiam libro Vindobonensi palimpsesto quinti vel sexti saeculi continetur. Certum igitur est neutrum novellae inventionis esse. Sed quaeritur quid earum rerum ab ipso libri auctore, quid ab interpolatoribus quamvis antiquis profectum putemus. Qua de re mihi sic videtur. Is qui librum varie a se interpolatum, tamen non primum a se scriptum sed repertum, tanquam Ananiae sive Aeneae auctoritate nixum inventumque Theodosio et Valentiniano imperantibus emisit, de suo addidit priora Ἐγὼ Ἀραρίας etc., una servato indicio temporis quod libro praepositum invenisset. Complectebatur illud ex antiquo more²⁾ fere haec Ἐν ἔτει usque τῳ ἰουδαίῳ Καϊάφα. Postea alii Nicodemi malebant auctoritatem sive interpretis sive auctoris: haec enim in codicibus fluctuant, quorum aliis Nicodemus Aeneae, aliis Aeneas

¹⁾ Multo minorem gravitatem aut difficultatem his quibus „evangelium Nicodemi“ incipit, ea habent quibus in editionibus vulgatis finitur. Ea dico quae inde ■ verbis capitis XXVII. *Et postquam compleverunt omnia scribentes* leguntur. At enim haec latine tantum scripta non dubium est quin latinus homo post demum affinxerit. Quae res propterea gravis videri potest quod nomina Carini et Leucii, quibus Bellosobrius *histoire de Manichée* I. p. 370 sqq. ad inveniendam libri originem usus est, in graecis plane non exstant.

²⁾ Huius moris exemplum Thilo Cod. apocr. p. 498. attulit ex Ammian. Marcell. XXII, 3. *Et acta super eo gesta non sine magno legebantur horrore, cum id voluminis publici contineret exordium Consulatu Tauri et Florentii etc.* Item ex actis proconsul. Cypriani Imperatore Valeriano IV. et Gallieno III. Coss. III. Kal. Sept. Carthagine etc.

Nicodemi interpres dicitur. Hinc prioribus Ἐγὼ Ἀραμῖας etc. vel omissis vel perperam repetitis vel ex arbitrio immutatis, quemadmodum in pluribus latinis codicibus contra copti et graecorum auctoritatem iam ipsius Nicodemi nomen intrusum legitur, addiderunt illa Ὅσα (alii καὶ ὅσα) μετὰ τὸν σταυρὸν etc. vel similia; nam et haec satis fluctuant. Rursus alii prologum utrumque omiserunt, praesertim quum utrumque coniunctum cum se ipso pugnare in aprico esset; antiquum vero temporis in talibus actis indicandi morem nec norunt nec necessarium duxerunt.

Atque haec quidem de duplici libri praefatione. Historiae vero initium, quod est apud nos Συμβούλιον γὰρ ποιήσαρτες οἱ ἀρχιερεῖς, apud Thilonem Ἄρμας καὶ Καϊάφας, rursusque in aliis codicibus aliud, ab eodem profectum esse existimo qui libri Ananiae sive Aeneae auctoritate edendi curam suscepit. Cuius quum antea alia ratio esset, iam et ipsa satis divulgata, factum est ut modo pristina modo recentior repeteretur, modo ex utrisque nova conflaretur. Atque similiter quae per totum textum mira lectionis varietas est, ea potissimum inde est derivanda quod quae huic quem diximus editori debetur universa libri forma non tantam habebat auctoritatem ut pristina nec repeteretur nec cum nova confunderetur.

Iamvero de Nicodemi nomine auctoris quaerendum est, quod magnos ac graves de libro nostro errores creavit. Hoc enim quum ab antiquis non commemoratum viderent, ipsum evangelium, quippe quod Nicodemi diceretur, sat recenti memoria i. e. sexto fere saeculo prodisse opinabantur¹⁾. Nimirum de Graecis nihil testimonii de evangelio Nicodemi repertum est, nisi quod in veteri Synaxario est λέγεται μέρτοι ὡς καὶ Νικόδημος οὗτος λεωτομερῶς τὰ κατὰ τὸ πάθος τοῦ Χρι-

¹⁾ Exempli caussa vide quae de Ammon, vir celeberrimus et alias acumine pollens, de evangelio Nicodemi disseruit *Leben Jesu* I. p. 102 sq. *Da trat zwischen dem sechsten und zehnten Jahrhundert ein kleines Buch hervor* etc. His mirum in modum statim subiuncta sunt *Unter den Manuscripten der lateinischen Uebersetzung, die bereits zu Ende des sechsten Jahrhunderts ein gewisses Ansehen erhielt* etc.

στοῦ καὶ τὴν ἀράστασιν συμπάγματι διεσάφησε πρῶτος πάμ-
 τωμ, ὡς τῆς συμαγωγῆς ὧν καὶ ἀκριβέστερον καὶ τὰς βουλὰς
 τῶν Ἰουδαίων καὶ τοὺς λόγους καὶ ἀπλῶς τὰ πάντα εἰδώσ¹⁾.
 Sed haec ipsa interpolatoris potius quam auctoris Synaxarii
 sunt: quemadmodum etiam L. Allatius eo loco usus est ut
 probaret „multa de novo ab ultimis correctoribus“ ad anti-
 quum Synaxariorum textum temere addita esse. Neque magis
 de Latinis quisquam nomine evangelii Nicodemi usus asseritur
 ante Vincentium Bellovacensem in Speculo historiali²⁾
 et Iacobum de Voragine in historia Lombardica³⁾, quam-
 quam apud hos ita laudatur ut dudum ante saeculum tertium
 decimum in usum esse receptum appareat. Atque haec qui-
 dem de scriptorum veterum et graecorum et latinorum testi-

1) Cf. Synaxar. Graecor. Venetis 1579. p. 75. unde attulit L. Allatius
 de libris ecclesiast. Graecor. p. 235. (Parisiis 1645.)

2) Cf. libri VIII. (sic) cap. 40. quod est de discussione causae eius coram
 Pylato: cap. 41. de illusionem Herodis et iudicio Pylati: cap. 48. de sepultura
 domini: cap. 56. de apparitione facta Ioseph et altricione Iudaeorum cum
 custodibus sepulcri: cap. 57. de relatione Ioseph super liberatione sua de car-
 cere: cap. 58. de illis qui cum domino resurrexerunt, et de coniuratione Carini
 et Leucii: cap. 59. relatio eorum de illustratione inferni in adventu Christi:
 cap. 60. de descensu Christi ad inferos: cap. 61. de religatione Sathane et in-
 ferni spoliatione: cap. 62. de occurso Enoch et Helye et latronis dextri in in-
 gressu paradisi: cap. 63. de fine narrationis et eius descriptione. Extrema
 huius capituli sunt *Et exeuntes de sinagoga cum omni sollicitudine et tremore
 percutientes pectora sua abierunt unusquisque in propria. Haec autem omnia
 statim Ioseph et Nicodemus annuntiaverunt Pylato praesidi, qui scripsit omnia
 et posuit in codd. publicis praetorii sui, postquam caput 58. incepit illis Sur-
 gens autem Ioseph in medio dixit Bene admiramini. Unde apparet totam fere
 alteram partem evangelii Nicodemi a Vincentio Bellovac. exscriptum esse.*
 Neque pauca capitibus iis quae praecedunt 56. caput, ex prioris parte de-
 sumta sunt. Possunt inde plurima utiliter cum textibus codicum mss. con-
 ferri. Titulum libri quod attinet, plerumque adscriptum est „ex evangelio
 Nicodemi,“ semel (cap. 41.) „ex evangelio Nicodemi et Ioseph.“

3) Cf. in editione Graessii cap. LIV. (antea 52.) de resurrectione domini.
 Pagina 241 est: *Alia qua ipsa die apparuisse dicitur Ioseph, sicut legitur in
 in evang. Nicodemi. Nam cum audiissent Iudaei quod Ioseph corpus Iesu a Py-
 lato petisset - in domum suam in Arimathia ipsum adduxit. Rursus pag. 242
 est In evang. Nicod. legitur quod Carinus et Leucius filii Simeonis senis cum
 Christo resurrexerunt etc: quo loco maxima pars Descensus Christi ad in-
 feros legitur. Sunt etiam haec eiusmodi quae ad textus recensionem adhi-
 beri queant.*

moniis, quae saepe adhibita sunt ad elevandam antiquitatis libri de quo quaeritur laudem. At nec in ullo codice graeco usquam repertum est εὐαγγέλιον κατὰ Νικόδημον vel simile quid, neque magis in plerisque¹⁾ codicibus latinis est „evangelium Nicodemi“, nec denique in copto teste est; quamquam in plurimis codicibus et graecis et latinis itemque in copto studiorum Nicodemi circa librum diserta mentio fit. Quid tandem igitur rei est? Nomen evangelii Nicodemi titulus est recens vel potius recentissimus, i. e. qui post Caroli Magni fere tempora uni et alteri hominum occidentalium placuit atque post prae ceteris, nam multos etiam alios titulos fuisse testatum est, apud eosdem occidentales usu receptum²⁾ est. Nimirum petitus est inde quod haec ὑπομνήματα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πρᾶχθέρτα ἐπὶ Πορτίου Πιλάτου, haec „Gesta Pilati“, hi „Commentarii Salvatoris conscripti sub Pontio Pilato“ ab Nicodemo vel hebraice scripti vel graece versi dicuntur in prologo. Ipsa vero haec Gesta Pilati, quod nomen apud Gregorium Turonensem bis legitur³⁾, sive Acta

¹⁾ Ex nostris cdd. lat. nullus eum titulum prae se fert. Vide commentarium pag. 312.*

²⁾ Fuit qui diceret, evangelii Nicodemi nomen a Britannis excogitatum videri, quippe Nicodemum primum ipsorum apostolum iactantibus. Quae coniectura inde aliquam probabilitatem habet quod antiquissima omnium recentiorum versionum est anglosaxonica: id quod documento est quanto honore opus istud iam pridem in Anglia habitum sit. Tamen pro praecipuis partibus quae Nicodemi in hac historia sunt et in prologo esse praedicantur, facile aliquis id nomen invenire poterat.

³⁾ Cf. hist. Francor. I, XXI. (XX.) et XXIV. (XXIII.) Priore loco haec leguntur *Adprehensus autem et Ioseph, qui eum aromatibus conditum in suo monumento recondidit, in cellulam recluditur et ab ipsis sacerdotum principibus custoditur, maiorem in eum habentes saevitiam, ut Gesta Pilati ad Tiberium imperatorem missa referunt, quam in ipsum dominum, ut cum ille a militibus, hic ab ipsis sacerdotibus custodiretur. Sed resurgente domino custodibus visione angelica territis, cum non inveniretur in tumultu, nocte parietes de cellula, in qua Ioseph tenebatur, suspenduntur in sublimi; ipse vero de custodia absolvente angelo liberatur, parietibus restitutis in locum suum. Cumque pontifices custodibus exprobrarent et sanctum corpus ab eisdem instanter requirerent, dicunt eis milites Reddite vos Ioseph, et nos reddimus Christum: sed ut verum agnoscimus, neque vos benefactorem dei, neque nos filium dei reddere nunc valemus. Tunc illis confusis milites sub hac excusatione liberantur.* Altero loco Gregorius haec

Pilati, i. e. ut Iustinum aequae ac ipsos nostros codices sequamur, τὰ ἐπὶ Πορτίου Πιλάτου γερόμενα ἄκτα, quod nomen Graecis celebratur, prorsus non pendere a testimoniis de „evangelio Nicodemi“, iam satis superque clarum esse existimo.

De ceteris libri nostri nominibus unum inprimis memorabile est, quo et ipso probatur antiquis evangelii Nicodemi non librum sed nomen ignotum fuisse. In Vaticano enim codice meo (i. e. A) et in Parisiensi 3338. „evangelium Nazaraeorum“ dicitur, quo nomine etiam apud Vincentium Bellovacensem semel (in prologo ad Speculum naturale) insignitur; similiterque in Oxoniensi codice est, ex recentiore ut videtur emendatione, „evangelium Nazaraeorum secundum Nicodemum“. Hoc nescio an inde originem traxerit quod Latinus aliquis illud Nazaraeorum evangelium, quod Hieronymus ex hebraeo in latinum a se translatus dicit, pridem deperditum, his commentariis, quorum fortasse exemplar nulla praefatione auctum in manibus haberet, feliciter invenisse sibi visus sit inventumque ipso titulo exprimendum censuerit.

Illud vero difficile dictu est quando et a quonam primum liber noster duabus partibus in unum coniunctis sit emissus: quod editoris exemplum postea nonnullis quum graecis tum latinis aliisque usque adeo placuit ut repeterent. Ad eum quidem qui libro prologum praefixit id non referendum videtur, quoniam nil eius rei significavit in prologo suo, et multi cum prologo codices habentur absque historia filiorum Symeonis. Primus quidem coniunctas partes latinus codex Einsidlensis testatur, quem saeculo decimo priorem existimant. Sunt autem, ut liquet, eum in finem coniunctae ut gravitatem testi-

scripsit Resurgens autem dominus per quadraginta dies cum discipulis de regno dei disputans, videntibus illis in nube susceptus evectusque in coelos ad patris dexteram residet gloriosus. Pilatus autem Gesta ad Tiberium Caesarem mittit et ei tam de virtutibus Christi quam de passione vel resurrectione eius insinuat. Quae Gesta apud nos hodie retinentur scripta. Librum a Gregorio Turonensi his duobus locis adhibitum non fuisse Gesta Pilati quae etiamnum ipsi habeamus, ex iis paucis quae apud illum differunt a textibus nostris minime concludi debebat.

monii, quod quale fuerit statim explicatius dicemus, alterius altera augeret.

Sed iam tractanda breviter nobis est gravis quaestio de iis Pilati actis quae testes nostri longe plurimi se referre profitentur. Qua in re repetenda est memoria illorum actorum Pilati, ad quae iam Iustinus bis provocat, item paullo post Tertullianus, atque item post hosce alii multi. Haec an vera Pilati acta fuerint, ab ipso vel ipsius auctoritate conscripta ac Romam ad imperatorem missa, qualia exstitisse quum ex antiquo more, cuius testis etiam Eusebius est¹⁾, tum ex traditione ultimae Christianae antiquitatis communi²⁾ probabile fit, id a nemine opinor serio quaeri potest. A scriptis enim iudiciariis eiusmodi ea quae inde afferuntur a Iustino, Tertulliano aliisque, prorsus abhorrent. (Vide post.) An igitur spuria fuerunt quorum auctor nomine Pilati per fraudem abuteretur? Id ipsum ex Iustini quidem verbis certo effici nequit, quum constanter dicat ἐκ τῶν ἐπὶ Πορτίου Πιλάτου γεγομέσων ἄκτων μαθεῖν δύρασθε. Neque magis id postea a plerisque creditum esse³⁾, coniecere licet ex ἀραφορὰ Πιλάτου, cui, tanquam ad id ipsum scriptae ut ad Caesarem mitteretur, etiam acta illa adiecta esse plures codices significant⁴⁾. Nihilominus quae „sub Pilato confecta“ ille dicit acta, quaeque post alii, praeeunte Ter-

1) Cf. histor. eccles. II, 2. παλαιοῦ κεκρατηκότος ἔθους τοῖς τῶν ἑθνῶν ἄρχουσιν τὰ παρὰ σφίσι καιροτομούμενα τῷ τῇ βασιλείῳ ἀρχῇ ἐπικρατοῦντι σημαίμεν.

2) Inprimis respectu digna sunt testimonia Actorum praesidialium passionis Tarachi Probi et Andronici et Martyrii Ignatii interpolati. In illis enim Maximus praeses ad Andronicum dicit Μωρέ, τοῦτο οὐκ οἶδας, ὅτι ὁρῶ ἐπικαλεῖσθαι ἄνθρωπον κακοῦργον, ὑπὸ ἐξουσίας πρὸς Πιλάτου ἡγεμόρος ἀμάρτην ἐν σταυρῷ, οὗ καὶ ὑπομνήματα κατέκειρται; Cf. Pallad. de vita Chrysost. ed. Emer. Bigot. p. 280., item Valesium ad Eus. hist. eccl. IX, 5. Atque in martyrio Ignatii (interpolatum creditur saeculo fere sexto) Traiano Antiochiae relatum esse dicitur, Ignatium hominibus cultum fere divinum suadere Christi morte crucis a Pilato affecti, ὥς τὰ περὶ αὐτοῦ διδάσκουσιν ὑπομνήματα.

3) Quod si auctor prologi credebat, nihil ineptius fingere poterat quam hebraicis ea litteris conscripta fuisse. Hinc an crediderit dubito.

4) Cf. infra pag. 413. ὁ οὖν Πιλάτος μετ' οἰκείας αὐτοῦ ἀραφορᾶς ἐξέσωσεν αὐτὰ τῷ Καίσαρι.

tulliano, pro ipsius Pilati actis Caesari et destinatis et missis habebant, ea inquam iam Iustino magnae auctoritatis esse videbantur, quam utique non habebant nisi ab eo quod prae se ferebant nomine Pilati, quippe testis rei gestae gravissimi, et qui idem ut videtur a Iustino suasor libelli publico usui destinati credebatur. Si igitur verum quaerimus, ille actorum liber Pilati nomen et auctoritatem cum eius nomine coniunctam usurpabant, etsi ab homine Christiano conscriptus erat, cui illum auctoritatis quicquam suae contulisse fidei absonum est.

Sed eadem acta mox inter Christianos satis divulgata esse, post Iustinum et Tertullianum Eusebius hist. eccl. II, 2., Epiphanius haeres. L, 1. alique multi testantur. Haec igitur an eadem ac nostra fuerint quaeritur. Quodsi eadem fuisse contendere temerarium plerisque videbitur, diversa fuisse nemo demonstrabit. Quaecumque enim inde protulerunt veteres, quorum imprimis videndi sunt Iustinus¹⁾ et Tertullianus²⁾, eadem in nostris inveniuntur actis. Quae res non parvi momenti est.

1) Cf. Apolog. I, 35. pag. 76. Καὶ μετὰ τὸ σταυρῶσαι αὐτὸν ἔβαλον κλῆρον ἐπὶ τὸν ἱματισμὸν αὐτοῦ καὶ ἐμερίσαρτο ἑαυτοῖς οἱ σταυρώσαντες αὐτόν. καὶ ταῦτα ὅτι γέγομε, δύρασθε μαθεῖν ἐκ τῶν ἐπὶ Πορτίου Πιλάτου γερομέων ἄκτων. Cf. *Gest. Pil. gr.* A X, 1. B X, 3. Alter locus Iustini est Apol. I, 48. p. 84. Ὅτι δὲ καὶ θεραστεύσειν πάσας τὰς μόσους καὶ μεκροῦς ἀρεγερεῖν ὁ ἡμέτερος Χριστὸς προεφητεύθη, ἀκούσατε τῶν λελεγμέων. ἔστι δὲ ταῦτα τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ ἀλείψαι χολὰς ὡς ἑλαφος - - καὶ περιπατήσουσιν (Iesai. 35, 4 sqq.). ὅτι δὲ ταῦτα ἐποίησεν, ἐκ τῶν ἐπὶ Πορτίου Πιλάτου γερομέων ἄκτων μαθεῖν δύρασθε. Cf. *Gest. Pil.* V—VIII.

2) Is Apologet. 21. scribit Iesum ex invidia magistrorum Iudaeorum Pilato traditum, ab hoc violentia suffragiorum victo cruci esse deditum; de cruce pendentem spiritum cum verbo sponte emisisse, praevento carnificis officio; eodem momento mediam diem solis deliquio subductam; sepulcro, ne, quia se resurrecturum praedixisset, amolirentur discipuli cadaver, custodiam militarem additam, sed die tertia concussa repente terra et mole revoluta quae obstruxerat sepulcrum pavore disiectam; in sepulcro nihil repertum praeter exuvias; a prioribus corpus surreptum a discipulis falso iactitatum; ipsum vero Iesum cum discipulis apud Galilaeam Iudaeae regionem ad quadraginta dies egisse, docentem eos quae docerent; dehinc ordinatis eis ad officium praedicandi per orbem, circumfusa nube in coelum esse ereptum. quibus expositis ita pergit *Ea omnia super Christo Pilatus, et ipse iam pro sua conscientia Christianus, Caesari tunc Tiberio nuntiavit.*

Neque enim obscurum quid aut late patens, sed quaedam satis peculiaria ac definita et eiusmodi quae in actis Pilati minime expectes, ab illis afferuntur. Nec rursus haec in actis nostris ita narrantur ut ad illorum verba possis accommodata putare. Huc accedit quod, sive res sive linguam spectas, tantum non nihil a secundo saeculo alienum in nostris actis invenitur¹⁾. Praeterea illud magni est faciendum quod Eusebius narrat hist. eccles. IX, 5 et 7. Maximinum imperatorem acta Pilati calumniis plena ad Christianorum contumeliam publicasse, eaque per imperii provincias disseminata, in agris et civitatibus proposita, in ipsis puerorum scholis declamata et memoriae mandata esse. Haec acta, haud dubie et ipsa suppositicia²⁾, imperator omnino opposuisse putandus erit actis iis quae Christiani iactabant inde ab aetate Iustini.

Iamvero quae singula vidimus historica, ea quandam testimoniorum seriem efficiunt. Iustinus quae acta Pilati laudat medio saeculo secundo, eadem Tertullianus initio saeculi tertii percenset: porro eadem Maximinus imperator initio quarti saeculi suspecta atque irrita reddere studuit apposis aliis novis iisque maxime contumeliosis, quo eodem saeculo quarto eadem commemorant Eusebius et Epiphanius: insequitur quinto saeculo Orosius (histor. VII, 4.); sexto Gregorius Turonensis, qui apud ipsos illa retineri asserit. Ea vero quae ad nos pervererunt acta iam antiquissimo codice latino palimpsesto, quinti vel sexti saeculi, item papyraceis foliis coptis eiusdem certe aetatis continentur. An nihilominus putemus haec nostra diversa esse ab antiquis illis, quamvis quicquid de suis veteres docent, id inveniamus in nostris? Quo tandem modo subito perire poterant quae iam inde ab Iustini tempore tanta Christianis auctoritate valere videbantur? Aut quem tandem, quum vetera tam bona tantaeque ex longo usu auctoritatis esse sciret, alia nova ficturum fuisse putemus, ac finxisse vero cum tanto

1) Cf. Dissertat. meam Haganam p. 65: quamquam de iis rebus fusius accuratiusque alio loco exponendum erit.

2) Aliter sentit Henke in Probabilibus de actis Pilati etc. Vide Opusc. academ. p. 217 sqq.

successu ut nova sua Graecis Latinis Coptis mirum in modum commendaret iisque vetera loco moveret atque exstingeret?

Quae quum ita sint, concludo, acta Pilati quae ad nos pervenerunt in rei summa ab iis quae iam secundo saeculo extitisse Iustinus docet non diversa esse, nisi quod sensim multifariam immutata atque interpolata censenda sunt. Quae interpolatio quum plane ex more apocryphorum librorum sit, tum significata ab ipsis est veteribus¹⁾. Mira autem textus varietas, quae in textibus nostris et commentariis ante oculos posita est, interpolatorum partes luculenter testatur.

Per quem et quo consilio haec acta composita putemus, id neque per se dubium est et dudum a multis probabiliter dictum est. Composuit enim Christianus ex Iudaeis oriundus, id quod et stili et rerum et consilii ratio abunde docet, et quidem in eum finem ut popularibus suis de Christo Iesu persuaderet testimonio gravissimorum Iudaeorum in auctoritate constitutorum, eorum qui rebus ipsis interfuissent ipsoque rerum eventu ab acerrima inimicitia ad finem perculsi essent. Quod ita fecit ut, patefacta accusationis fraude et damnationis iniustitia, Christum comitantibus portentis mortuum, tertio die ex mortuis mirabiliter in vitam restitutum, denique vivum in coelos assumptum narraret. Narrationem autem suam ita contexuit ut multa canonicis evangeliis tradita non tam repeteret quam fundamenti loco poneret. Quos praeterea fontes adierit etsi non liquet, tamen quin nonnulla ex fama fideliter ore propagata et potuerit discere et adhibere debuerit, ne hominibus ab aetate Christi non ita longe remotis fraudem potius quam historiam tradere videretur, eo minus dubito quo maiorem libri eventum testatum habemus. Idem vero etiam testantur ipsorum textuum nostrorum loci aliquot, quorum quae est ad canonica quaedam ratio minime negligenda est.

1) Cf. inprimis Epiphan. haeres. L. (Quartadecimanor.) num. 1. ἕτεροι δὲ . . ἀπὸ τῶν ἁκτῶν δῆθεν Πιλάτου αὐχοῦσι τὴν ἀκρίβειαν εὐρηκῆναι, ἔρ οἷς ἐμφέρεται τῇ πρὸ ὀκτὼ καλαμῶν Ἀπριλλίῳ τὸν σωτῆρα πεπορθηῆναι . . ἔτι δὲ εὖρομεν ἀρτίγραφα ἐκ τῶν Πιλάτου ἔρ οἷς σημαίνει πρὸ δεκαπέντε καλαμῶν Ἀπριλλίῳ τὸ παθος γεγενησθαι.

Fuerunt etiam qui de lingua dissentirent qua auctor actorum Pilati usus esset. Aliis enim hebraicum, aliis latinum, aliis graecum archetypum placuit. Atque iis quidem quibus hebraice scriptum videbatur, nescio an fucum fecerit assertio prologi. Ea vero non plus veritatis habet quam quod tot alii libri apocryphi, ut historia Iosephi lignarii, ut Pseudo-Matthaei evangelium, ut Abdiae historiae apostolicae, quippe maiorem fidei speciem affectantes, ex hebraico se translatos fingunt. Quae enimvero passim hebraici potius quam graeci sermonis indolem redolent, ea prorsus quadrant in hominem hebraeum graece scribentem; nec vero quicquam hebraicum archetypum postulat, quod nec Iustino aut Tertulliano aut Eusebio memoratum est.

Alii rursus latine librum scriptum esse volunt. Quod quum nemini veterum in mentem venit, quamquam ipsum Pilatum latino potius quam alio sermone in actis suis usum scire debebant; tum pugnat cum ipso latino prologo, qui graecam ex hebraico interpretationem profitetur. Ac si qui forte loci latine praestare graecis videntur, id ex graecis codicibus diversis a nostris, qui aetate non excellunt, derivatum est. Rursus latina saepe, graeca nusquam interpretem produnt. Neque graecum interpretem verba latinitatis propria, ut *σίγμα, κοῦρσορ*, fideliter retenturum sed quantum posset graece redditurum fuisse arbitror.

Graecum vero auctorem primum suadet universa graeci textus ratio, in quo magna est cum evangeliis canonicis affinitas. Accedit quod hebraicum archetypum in fictione positum esse tantum non certum est, et latinum quo commendetur non habet. Quam vero consentaneus graecus sermo libro ipsis potissimum Iudaeis destinato fuerit, quum totum Novum Testamentum tum tot alii scriptores oriundi ex Iudaeis et tamen graece scribentes probant, inter quos Philo et Iosephus eminent.

Quam de actis Pilati quaestionem antequam mittamus, quaerendum est quo tempore eam subierint interpolationem cui cum universa quadam ni fallor retractatione etiam prolo-

gus debetur. Haec non ita multo posterior ea aetate esse videtur qua archetypum hebraicum repertum et in graecum translatum in ipso prologo fingitur. Alioquin nulla caussa est cur hoc potissimum sit tempus positum. In numerorum vero qui aetatem significant varietate atque ambiguitate tenendum puto hoc quod septimo decimo anno Theodosii II, quem textus et graecus et coptus refert, latino fere non dissentiente, Valentinianum III. in societatem regni adscitum historici tradunt. Hinc brevi post annum Christi 424. retractatio illa locum habuisse videtur.

Iam paucis de altera evangelii Nicodemi parte dicamus. Versatur in eo ut tradat filiorum Symeonis testimonia de Christi rebus apud inferos gestis. Cum Pilati actis cohaeret ita ut testimonium quod in his est de Christo ex mortuis ad vivos reverso non modo confirmet sed etiam compleat. Quod duobus modis fit, quum quod Christum non solum ipsum in vitam redisse verum etiam alios secum in vitam revocasse docet, tum quod illum statim postquam animam in cruce edidisset mirabilia apud inferos gessisse narrat. Quod utrumque quum Iudaeorum christologiae quae circa Iesu aetatem erat prorsus conveniens sit¹⁾, et resurrectionem primam iustorum et descensum Messiae ad inferos docenti, facile intelligitur consilium auctoris libelli non ita diversum ab actis Pilati fuisse. Nam etiam his rebus Christum satisfecisse Iudaeorum de Messia suo expectationi populares suos docebat. Quod quantopere in ipsam aetatem apostolicam quadret, ne extra sacrorum librorum terminos egrediamur, probatur locis Matth. 27, 52 sq. Eph. 4, 8 sq. 1 Petr. 3, 18 sq., quorum, addito Lucae loco 23, 43., haec tota filiorum Symeonis historia luculentissimum commentarium exhibet.

Quaerenti quando et a quonam libellus iste conscriptus sit, coniecturarum campus latissime patet. Sermonem si spectas, mea quidem sententia nihil est quod originem actis Pilati aut Iacobi evangelio posteriorem probet. Idearum vero

¹⁾ Cf. Bertholdt: *Christologia Iudaeorum* etc. §§ 34 et 35.

ratio ea est ut, graecum certe textum examinanti, non varie interpolatum latinum, nulla homini ab aetate apostolica proximo aliena inveniatur. Quod singula cum antiquorum scriptorum locis similibus componens egregie probavit Thilo notis textui subiunctis, in quibus modo ad antiqua Hebraeorum apocrypha delegat, ut ad *Parvam Genesin*, ad *Testam. XII patriarcharum*, ad *Mosis ascensionem*; modo ad rabbinorum Iesu fere aequalium commenta; modo ad LXX interpretes; modo ad vetustissima Christianarum litterarum monumenta, vel haeretica, ut Ophitarum, Marcionis et Marcionitarum, Valentinianorum, vel catholica, ut est Pastor Hermae, Clementis quae feruntur homiliae, Seniorum fragmenta apud Irenaeum, Iustinus Martyr, Theophilus Antiochenus, Irenaeus. Ex ipso vero libello nostro, qui tum nondum cum actis Pilati coniunctus esse videtur, prae aliis multis hausit, nulla quidem alieni mentione facta, Eusebius Alexandrinus¹⁾. Praeterea in aestimanda libri antiquitate illud aliquid momenti habet quod verba latronis de cruce pendentis (cf. pag. 310.) ita discedunt a Lucae textu ut ex alia veterrima traditione fluxisse videantur. Quod nescio an etiam in responsum Christi quadret (l. l.), et in Iohannis baptistae verba apud inferos, de quibus iam supra dictum est.

Quae omnia coniuncta eiusmodi sunt ut libellum nostrum ex antiquissimo scripto apocrypho secundi saeculi haustum vel transcriptum existimem. Quod quo nomine apud antiquos innotuerit difficile dictu est. Non inepta quidem coniectura eorum est qui ex κήρυγμα Πέτρου petium censebant: Petri enim auctoritas, quippe eundem Descensum Christi in epistola testati, maxime idonea videri poterat quae tali commento fidem

¹⁾ Cf. Thilo: *Ueber die Schriften des Eusebius von Alexandrien und des Eusebius von Emisa*. 1832. Longe diversam a nobis sententiam tuetur qui nuperrime Parisiis de evangelio Nicodemi scripsit, Alfred Maury: *Nouvelles recherches sur l'époque à laquelle a été composé l'ouvrage connu sous le titre d'évangile Nicodème*. 1850. Putat enim ex Eusebio Alexandrino aliisque eiusdem fere aetatis scriptoribus totum librum de Descensu Christi haustum esse. Quod quam a vero alienum sit, clarissimum virum ipsum ex repetito rei examine docturum non dubito.

faceret. Tamen quae illius praedicationis fragmenta a veteribus laudantur coniecturam istam parum sustentant. Neque si ex libro tam celebri Eusebius Alexandrinus hausisset, fontem silentio praeteriturum fuisse credo. Hinc potius in eis videtur scriptis fuisse quae in paucorum hominum notitiam atque usum venirent, cuiusmodi multa a claris scriptoribus profecta dudum perisse scimus. Scripsisse vero librum puto Christianum ex Iudaeis ortum¹⁾, lingua usum graeca, bonae illum quidem fidei sed theologia Iudaica non mediocriter imbutum nec ignarum idearum gnosticarum. Gnostici enim quantopere delectati sint angelorum et bonorum et malorum partibus excolendis, item et coelorum et inferorum imaginibus, quanti iidem et Christi et Christianorum fecerint baptismum, quo quidem Valentinianis homines in salutem regenerari visi sunt, satis constat. Inprimis vero comparandae sunt Ophitarum opiniones de ligno vitae, cuius balsamo animam in baptismo ungi dixerunt, de anima portas regni Ialdabaothi signo vitae (cruce?) aperiente, item aliae similes, quales etiam ex duobus venerandae antiquitatis monumentis, quae nuper demum docta aequalium industria ex tenebris protraxit, Philosophumena Pseudo-Origenis dico et opus copticum Πιστις Σοφία, disci possunt. Ipsum descensum Christi ad inferos a Gnosticis, ut a Marcione, receptum atque excultum esse constat²⁾.

Transeundum est ad editiones utriusque de quo disputavimus libelli a prioribus editoribus omnibus comprehensi evangelio Nicodemi. Hoc igitur quis primum latine emisit, non accurate dici potest. Tres enim editiones sine loci anni et typorum notatione innotuerunt, recensiti a Thilone Cod. apocr. p. CXXXII. Tertio loco quam posuit, consentientem cum editione Lipsiensi a. 1516., eam non cum Thilone pro editionum omnium prima habuerim. Quae laus potius in eam cadere vi-

1) Hinc non ad alios nisi Veteris Testamenti pios salutarem Christi apud inferos adventum pertinere facit. Aliter Marcion.

2) Ad totam hanc de actis Pilati expositionem adhibuimus quae in dissertatione nostra Hagana § 15. in eandem rem scripsimus, nisi quod nonnullis omissis alia addidimus, alia mutavimus.

detur, cui Lud. Hain in Repert. bibliogr. numerum 11749. apposuit. Eadem apud Thilonem sub 1.) posita est. Hanc ipsi plerumque ad textum nostrum contulimus satis diversam illam quidem a Lipsiensi editione a. 1516. Tribus saeculis post editionem principem latinum textum identidem iam repetitum in apocryphorum collectiones receperunt Fabricius, Orthodoxographis potissimum Heroldi usus, Ionesius, maxime pendens a Monumentis Grynaei, Schmidius et Birchius, sequentes Fabricium, nisi quod a Birchio duorum latinorum codicum lectiones variantes adscriptae sunt. Graecum vero textum prioris partis (una cum Fabricii latino) primus edidit Birchius, et quidem ad normam codicis Paris. num. 770. a Birgero Thorlacio descripti. Idem secundam evangelii partem inde a verbis ἐρχεται ὁ μορογερῆς υἱὸς τοῦ θεοῦ ὧδε cap. XVIII. (i. e. II, 2.) ex cod. Vatic. 269. evulgavit. Quam editionem graecam principem clar. Thilo iure dicit „plus iusto festinatam“, „vitiis omnis generis scatentem“, „pro deformitate sua quasi formidinem lectorum“. Cf. l. l. pag. CXXI. Melioris tamen frugis sunt quae Birchius in Prolegg. de evangelio Nicodemi scripsit *Auctar.* p. VII—LXI.

Birchium Thilo excepit plurimumque superavit. Exhibuit is textum graecum prioris partis ex eodem cum Birchio bibliothecae Parisiensis codice 770. Una vero ad apparatus criticum, passim etiam ad emendandum textum adhibuit codices Paris. alios tres, notatos in bibl. Reg. nunc Nation. numeris 929. (Thilonis B) 1021. (Thil. c) 808. (Thil. d): item ex collatione Hessii olim ad Muentherum episcopum Havn. missa duos Monacenses numeris CXVII. (Thil. Mon. A) et CCLXXVI. (Thil. Mon. B) insignitos: item italicos duos, alterum Vaticanum opera Birchii collatum, alterum Venetum Nanianum CIX. ex apographo Morellii in gratiam Birchii facto. In his alteram evangelii partem unus continet Parisiensis num. 808. ad quem accedit Vaticanum Birchii fragmentum. Porro idem latinum textum totius evangelii appositum graeco ex codice Einsidlensi (vide infra) ab Hessio cum textu Fabricii collato edidit, variantibus lectionibus codicum Halensis Havniensis Corsiniano

et editionum raro notatis. Sub textu adnotationem uberrimam eruditione plenam posuit, praemissis prolegomenis pag. CXVIII —CLX, quorum posteriore parte (inde a pag. CXLII.) de versionibus anglicis francogallicis italicis germanicis aliisque disseruit.

Denique nostri laboris haec est ratio. Evangelio Nicodemii, quod recentiores invitis veteribus dicere consueverunt, in duas — ut ratio critica suadebat (vide supra) — partes descripto, in distinguendis recensitionibus textus et graeci et latini operam posuimus. Hinc Acta Pilati graece bis, latine semel; Descensum vero ad inferos bis latine, semel graece, suo quodque commentario auctum, debebamus edere. Huius utriusque recensitionis quum in graecis tum in latinis tantam per totum textum esse differentiam ac peculiaritatem ut neutra ad apparatus alterius apte adhiberi possit, viri intelligentes facile videbunt. Quarum etsi neutra negligenda est hoc litterarum antiquitatis Christianae genus religiose colentibus, tamen non dubito quin recensiones a nobis siglo a insignitae, totum si librum potius quam singula spectas, praeferendae sint alteris. Adhibuimus autem ad omnes sex libellos antiqua documenta triginta novem, quorum viginti in usum criticum nondum conversa erant. Nusquam vero unum codicem repraesentavimus neglectis reliquis; sed ubique data est opera ut textum et testatissimum et maxime probabilem daremus.

Primum igitur ad recensendum Gestorum Pilati textum graecum A bis usi sumus codicibus:

- A i. e. Monac. CXCII. saeculi fere XIII. In Hardtii Catalogo codd. mss. bibl. Reg. Bavar. tom. II. pag. 259 sqq. descriptus est. Deficit capite XV, 5. inde a verbis ἐπελάβετο δέ.
- B i. e. Monac. CCLXXVI. saeculi fere XII. Hardtius in Catalogo suo tom. III. p. 149 sqq. descripsit. Incipit a verbis -οι λέγοιτες πρὸς κούρσοροι (sic) cap. I, 4.

Uterque codex Monacensis, intercedente benevole viro illustrissimo de Bose, legato regis Saxoniae ad aulam regiam Monacensem, in usum meum missus est Lipsiam.

- c i. e. Paris. Reg. nunc Nation. num. 770. exaratus anno 1315. manu Georgii sacerdotis. Cf. Montfauc. Palaeogr. gr. p. 68. sub cod. Colbert. 2493. Post Birchium multo accuratius contulit et edidit (vide ante) Thilo, apud quem siglo A notatur.
- D i. e. Paris. Reg. nunc Nation. num. 1021. saeculi XV. (Thilonis c). Hic actorum textus plura alia similis generis admixta habet; ita post exordium priorem partem narrationis Iosephi Arimathiensis habet, item relationem mortis sepulturae et resurrectionis Christi proprio modo ex variis conglutinatam. Solam mediam particulam cap. I—VIII. complectentem ad commentarium suum Thilo adhibendum duxit. Hoc codice Cangius in Glossario passim usus est.
- E i. e. Par. Reg. nunc Nat. num. 929. saeculi XV. (Thilonis B). In hoc non tantum initium et finis desiderantur, sed etiam plura media exciderunt, foliis singulis insuper perverse posititis. Continet cap. I. ab initio mutilum usque ad cap. VIII. medium: porro cap. XIII. cum parte capitis XIV: denique capp. XV et XVI. Quas partes omnes contulit Thilo; nos nihil praeter exordium contulimus.
- F i. e. Ambros. C 92. Cf. ad protevang. Iacobi codicem P. Inde exscripsimus initium usque κακεῖρός μοι ἐρμήνευσεν. λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος¹⁾ I, 4., item finem εἶν κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν μεθ' ἡμῶν usque τῶν αἰώρων· ἀμήν.
- G i. e. Ambros. A 56. saeculi XV. Exscripsimus initium usque μετὰ ἐπιτοκίας (sic) ἀρχήτο (sic) ὁ ἰσ I, 2. med., item οἱ δὲ λαβόμενοι τὸ ἀργύριον usque ἴδετε ἅπαντες ἐξηγήσασθε XIII, 3—XIV, 2., et καλοῦσιν πάλιν Φοιμαῖα (sic) τὸν ἱερέα — τῶν αἰώρων· ἀμήν. XVI, 3. usque finem.
- H i. e. Harleian. 5636. saeculi fere XV. Exscripsimus initium usque Κύριε καλεῖ σε (cod. καλῆσαι) ὁ ἡγεμὼν. ὁ δὲ Πιλάτος, item καὶ καθὼς λέγουσιν οἱ τρεῖς διδάσκαλοι usque

¹⁾ Hoc nomen ut in antiquis Novi Testamenti codicibus est (cf. N. T. ed. Tischendorf. 1849. Prolegg. p. XXXVI.) edidimus Πιλάτος, non cum recentioribus Gestorum Pilati codd. Πιλάτος.

ὅτι γέγραπται Ἐπικατάφατος πᾶς XVI, 4. denique τοῦ φυλάσσειν τὰς ἐμπολὰς αὐτοῦ usque τῶν αἰόμων· ἀμήμ.

Ad hos codices graecos accedunt

Copt i. e. folia papyracea coptica saeculi fere V. Interpretationem huius textus mecum communicavit, dum Taurini versabar, celeberr. Peyron. Inde descripsimus ab initio usque *Egressus est cursor, cumque agnovisset Iesum adoravit eum* rursusque a verbis *verene vidistis Iesum sedentem in monte Mabrech* usque finem. Reliqua nuper per litteras petenti non satisfactum est.

Eiusdem fere cum papyro copto vetustatis est codex Vin-dobonensis palimpsestus, cuius fragmenta aliquot eruimus, de quibus ad latinum Gestorum textum vide. Ibidem accuratius dicetur de latinis codicibus (Ambr Cors Eins Fabr Flor Vatt Ven) etiam ad graecum commentarium passim adhibitis.

Secundo loco de codicibus dicendum est unde primi edidimus Gesta¹⁾ Pilati graece B.

A i. e. Venetus Marcianus class. II. cod. CLI. Satis recens est²⁾, sed in Sinaitico monte scriptus. Totum accurate transscripsimus.

B i. e. Paris. Reg. nunc Nat. 808. saeculi XV. (Thilonis D). Hunc textum ex Thilonis commentario sumsimus; diversas enim huius recensionis partes tantum non omnes ad marginem descripsit.

C i. e. Ven. Marc. class. II. cod. LXXXVII. olim Nanianus CIX. saeculi XV. Plura inde studio Morellii hausta (vide ante) iam Thilo composuit cum textu codicis B. Nos etiam hunc textum ex codice totum transscripsimus.

Tertii libelli, i. e. Descensus Christi ad inferos graece, instrumenta critica haec habuimus.

A i. e. Venet. Marc. class. II. cod. CLI. Vide paullo ante sub A. Totum transscripsimus.

¹⁾ In margine superiore positum est Acta Pilati. Sed debebat alterutrum constanter poni.

²⁾ In catalogo codicum Nanianorum pag. 407. sub CCX ex subscriptione saeculi septimi decimi esse dicitur. Quam temporis notam non recognovi.

B i. e. Paris. Reg. nunc Nation. 808. saec. XV. Hunc textum ex Thilonis editione sumsimus.

C i. e. Palat. Vatic. num. 269. saec. fere XIV. Incipit a verbis ἔρχεται ὁ μορογερῆς τοῦ θεοῦ υἱός cap. II. extr. Exscripsit atque edidit Birchius (vide ante).

Latinorum textuum *primus* est Gestorum Pilati. Conformatus est ad codices hosce.

A i. e. Vaticanus, nescio quo numero notatus. Lectu satis est difficilis, saeculi fere XIII. Totum transscripsimus.

B i. e. Vatic. num. 4363., similis priori. Ad priorem codicem accurate contulimus.

C i. e. Ven. Marc. class. XIV. cod. XLIII. saeculi fere XV. Totum transscripsimus.

D^a i. e. textus Fabricii, de quo vide supra; item Thil. Cod. apocr. pag. CXXXV.

D^b i. e. codex Einsidlensis, quem ante decimum saeculum scriptum esse autumant. Collationem eius cum editione Fabriciana exhibuit Ioh. Iac. Hess in bibliotheca historiae sacrae. 1791. P. 1. p. 435—483. Ea collatione post Birchium et Thilonem et ipsi usi sumus.

D^c i. e. codex bibliothecae principis Corsini num. 1146. saeculi fere XIV. Contulit cum Fabriciano textu Engelbreth. Quam collationem publici iuris fecit Birchius in Auctario suo codicis apocr. Fabriciani.

Flor i. e. cod. Florentinus Laurentianus. Deficit post verba *Respondentes milites dixerunt Si Ioseph [in] Arimathia est, et Iesus in Galilea est* XIII, 2. Ea quae inde vel descripsimus vel contulimus, significata sunt in commentario.

Ambri. e. Mediolanensis Ambrosianus O 35. saeculi fere XIV. Descripsimus usque verba *Novimus Iesum hunc fabri lignarii filium et de Maria natum*. Reliqua inde desumta ad Descensum Christi pertinent, quae post vide.

Havn i. e. Havniensis bibl. Reg. anno 1400. scriptus. Vide Thil. l. l. p. CXXXVIII sq., cuius ex notis aliquoties laudavimus.

Hal i. e. Halensis bibl. orphanotrophei saec. fere XIV. Vide Thil. l. l. p. CXXXVI. Ut supra.

Par i. e. Parisiensis codex ex quo Thilo attulit prologum. Hunc per errorem num. 3338. pag. 313. notavimus; est enim 1652.

Vind: Ultimo loco ponimus qui dignitate primus est Vindobonensem codicem palimpsestum quinti vel sexti saeculi, ex cuius litteris aegerrime legendis praeter ea quae ad prologum notavimus p. 313. eruimus fragmenta haec: *tunc velum templi scissum est in duo a summo usque deorsum - - petrae fissae sunt et monumenta aperta sunt et multa corpora eorum qui* (cf. XI, 1.): *revelentur de multorum cordibus cogitationes. dicunt didascali et levitae haec ista quomodo audisset. dicit levi non scitis quoniam* (cf. XVI, 1. 2.): *ti sunt iam quasi mortui et ceciderunt in terra et ieiunaverunt usque ad horam nonam. et rogaverunt eos nicodemus et ioseph* (cf. XVI, 1.)

Praeter hos cod. mss. plerumque contulimus ed^{pr} i. e. editionem principem quae videtur, apud Lud. Hain in Repertor. bibliogr. num. 11749. notatam (vide supra pag. LXX.); item ex Thilonis notis aliquoties Lips^{ed} i. e. editionem Lips. a. 1516. (vide ibidem)¹⁾. Passim etiam quum graecorum tum interpretis copti rationem habuimus.

Secundus textuum latinorum Descensus Christi ad inferos latine A est. Ad hunc codices hi spectant:

¹⁾ Ad notam temporis prologo additam conferri etiam potest scriptura quae ex cod. membr. Giessensi saeculi fere XIV. exscripta reperitur in Schmidtorum bibliotheca critica et exegetica Novi Test. II, 1. p. 508 sqq. (Hadamar. 1798. 1801.) Ibi sic legitur [F]actum est in anno nonodecimo tyberii cesaris imperatoris romanorum et herodis filii herodis imperatoris galilee, anno nono decimo principatus eius VIII. Kal. april. quod est XXV. die marcii, consulibus basso et tarquilio, anno quarto ducentesima secunda olimpiade sub principibus sacerdotum iudeorum ioseph et anne et caiphe, quarta die post crucem et passionem domini hystoriatu est nichodemus acta principalia (corrigere a principibus) sacerdotum et reliquis iudeorum. Mandavit ipse nichodemus litteris hebraicis. Porro initium sic scriptum dicitur anne et caiphe et summe et dedi gamalieli iudee levi neptalim alexandro et thiaro reliqui iudeorum venerunt adversus dom. ies. accusantes eum de multis actionibus malis dicentes Istum Iesum. Codex exit verbis capitis XXVI. Benedictus es domine omnipotens - - spiritali vita certissima.

D^a i. e. quem secutus est cum aliis Fabricius. Vide D^a ad Gest. Pil.

D^b i. e. cod. Einsidlensis. Vide D^b ad Gest. Pil. Post finem capituli XI. in *codd. praetorii sui publici*, omisso cap. XII., statim legitur epistola Pilati i. e. caput nostrum XIII.

D^c i. e. cod. bibl. princ. Corsini. Vide D^c ad Gest. Pil. In fine libri pariter ac D^b omisso capite XII. additam habet Pilati epistolam.

Ambr i. e. Mediolan. Ambros. O 35. saec. fere XIV. Vide ad Gest. Pil. Exscripsimus tria ultima capita (XI. XII. XIII.) una cum parte capituli X. inde a verbis *Benedictus qui venit in nomine domini*.

Praeter reliquos testes iam ad Gest. Pil. indicatos, i. e. Havn Hal ed^{pr} Lips^{ed}, passim etiam consulere placuit ed^{pr} germ i. e. editionem germanicam eamque ut videtur principem. Eadem laude ornatam commemorat Thilo p. CLII. primo loco. Apud Lud. Hain notatur tom. II. parte I. pag. 487. Prodiit sine dubio saeculo quinto decimo. Titulus est: Euangelium Nicodemi, aufs dem latein in das teutsch gebracht, In wöllichem vil hüpscher punkten, die die andern Evangelisten nit setzen begriffen werden (doch jnen nit wider) fast nützlich zu lesen. Fol. 1. inscriptio haec legitur In dem Namen des Herren, hebt sich an, das Ewangeli (sic), das beschriben hat Nicodemus, ain Rabbi und ain Fürst der Juden, und auch ain Junger Christi Jesu. Sequuntur eadem pagina versus 28. Folio 20. recto finitur, ubi post verba und den ersten menschen ain vatter aller menschen, Adam. versu 21. est Ain end des Ewangeli Nicodemi. Altera editio quae et ipsa mihi in manibus est, foliorum 31 in 8. minori. non multo recentior est principe et cum ista, exceptis orthographicis, fere prorsus consentit.

Ad Pilati epistolam, quam ex auctoritate plurium codicum cum Thilone adiunximus ad Descens. Chr. ad infer. capite XIII. (evang. Nicod. XXIX.), contulimus etiam testes hosce ¹⁾.

¹⁾ Corruptissime haec epistola etiam edita est in St. Baluzii miscellaneis ed. Mansi IV. p. 57. *Nuper accipet quod ipse provocabit Iudeos, noverat* etc.

Heg i. e. textum sub nomine Hegesippi editum in Anacephalaeosi libris V de excidio Hierosol. subiecta, Colon. 1530. fol. 66. verso.

Chas i. e. textum Chassanaei in parte IV. catalogi gloriae mundi editum, Venet. 1571. (Quod opus saepe repetitum est.) Cf. Fabric. Cod. apocr. III, p. 479.

Six i. e. textum a Sixto Senensi 1566. in bibl. sanctae libro II. atque antea iam in Orthodoxogr. Heroldi 1555. vulgatum.

Marc i. e. textum qui in Pseudo-Marcelli libro de mirificis rebus et actibus Petri et Pauli etc. a Florentinio 1668. editus est: quod opus repetiit Fabricius Cod. apocr. III. p. 632 sqq. Cf. etiam Cod. apocr. I. p. 298 sq.

Gue i. e. Guelferbytanum codicem cuius textum Thilo edidit 1837. in act. Petri et Pauli parte I. p. 26 sq.

Graecus huius epistolae textus is est quem nuperrime in actis Petri et Pauli sectione 40. edidimus. Cf. Acta app. apocryph. p. 16 sqq.

Denique Descensus Christi ad inferos latine B petitus est ex codicibus tribus: A i. e. Vaticano, B i. a. Vaticano 4363., C i. e. Veneto Marciano. Quos eosdem iam recensuimus ad Gest. Pilati.

XV. EPISTOLA PONTII PILATI.

Haec altera est Pilati epistola, quae et ipsa dudum ac saepe, etsi non toties quam prior (vide paullo ante), edita est. Vide Fabric. Cod. apocr. I. p. 300 sqq. III. p. 479 sqq. Thil. Cod. apocr. p. 801. Textum constituimus ex collatione testium quatuor.

Chas i. e. textus a Chassanaeo editus in parte IV. catalogi gloriae mundi, qui primum prodiit 1571.

Flor i. e. textus a Florentinio editus in Martyrolog. vet. Hieronymi p. 113. Hunc Fabricius l. l. repetiit.

Bodl i. e. quem Abrah. Gronovius e cod. Bodl. operum Taciti eruit et publicavit in praefatione opp. Taciti a se editorum 1721.

Ven i. e. quem ipsi descripsimus ex cod. Veneto Marciano class. X. num. CXXXIV. saeculi XVI.

XVI. XVII. ANAPHORA PILATI

GRAECE A ET B.

Prior huius relationis Pilati ad principem recensio primum edita est a Fabricio Cod. apocr. III. p. 456 sqq. addita versione latina. Textum e cod. Paris. Reg. nunc Nat. 770. a. 1315. exarato opera Gustavi Schroeder exscriptum habebat. Ex libro Fabricii eundem textum Birchius repetiit in Auctario suo, ut commodè conferri posset cum altera recensione in cod. Vindobonensi inventa. Thilo alteram recensionem edere satis habuit, ad quam passim notavit Parisiensis codicis a se accuratius collati lectiones. Nos adhibuimus hos codices quinque:

- A i. e. Par. 770. a. 1315. de quo modo diximus. Sumsimus ex Thilone et Fabricio.
- B i. e. Par. num. 929. saeculi XV., cuius textum totum descripsimus.
- C i. e. Mediolan. Ambros. E 100 Sup., saeculi fere XII. Totum descripsimus.
- D i. e. Coisl. CXVII. a. 1332. scriptus. Descripsimus ab initio usque καὶ ἐρδόξουσ παρρεσκεύασερ. Rursus ab ἐκέλευσα οὐρ τοῦτορ σταυρωθῆναι usque τοῦρ ἰουδ. καὶ τοῦ ρόμου αὐτοῦρ. Item ultima verba ἄπερ εἶδορ etc.
- E i. e. Harleianus 5636. saeculi fere XV. Inde initium usque τοῦρ τότε καιροῦ δέορτα exscripsimus.

Altera eiusdem relationis recensio editores habuit et Birchium et Thilonem. Ille ex Vindobonensi codice hausit saeculi fere XIV. Apud Nesselium insignitus est num. 246.; Lambecius de eo exponit lib. V. p. 23. Thilo vero ad textum Birchii Vindobonensem, quem repetiit, inprimis Parisiensem codicem num. 1019. contulit; alterius codicis Parisiensis, num. 1331., paucissimas lectiones attulit. Nos quinque codicibus usi sumus in hac relatione edenda. Sunt autem hi:

- A i. e. Vindobonensis Birchii et Thilonis, de quo modo explicuimus.

- B i. e. Taurinensis, cuius textum Ferd. Flor. Fleck in Anecdotis suis 1837. p. 143. edidit.
- C i. e. Venet. Marcian. class. II. cod. XLII., saeculi fere XII. In codd. Nanianis est num. LXIII., cf. Catalog. p. 103. sub XXI. Totum textum descripsimus.
- D i. e. Paris. 1019., quem contulit Thilo.
- E i. e. Paris. 1331. unde aliquot lectiones a Thilone notatae sunt.

XVIII. PARADOSIS PILATI.

Edidit Birchius in Auctario suo e codice Par. 770. anno 1315. exarato, de quo iam diximus. Birchii textum, ex altero Parisiensi codice num. 929. passim correctum, sed absque commentario repetiit Thilo. Nobis quinque documenta ad manus erant.

- A i. e. Parisiensis a Birchio et Thilone editus.
- B i. e. Paris. 929. saec. XV. cuius textum totum descripsimus.
- C i. e. Ambrosianus E 100 Sup. Deficit sectione sexta. Quicquid continet descripsimus.
- D i. e. Coislin. 117., a. 1332. scriptus. Textum descripsimus, qui finitur sectione 9. Vide commentarium.
- E i. e. Venet. Marc. class. II. num. XLII. saeculi fere XII. Totum textum transscripsimus.

Praeterea ex Harleiano 5636., de quo modo vidimus, ea quibus ibi narratio finitur notavimus: καὶ πάλιν ἔθετο ὁ Καίσαρ ἔρ. π. τῷ Πιλάτῳ, καὶ κελεύει - - τὸν λεγ. Χριστόν (consentit cum nostro textu), οὗτος ὁμοίως πείσεται τῆς σωτ. ἀποτευζάμερος. Vide sectionem 8.

Loco huius paradosis invenitur passim etiam responsum Tiberii ad Pilatum, quod Birchius e Vindobonensi codice Nesselii 246. edidit in Auctario suo pag. 1720 sq., rursusque e Taurinensi Fleckius in Anecdotis pag. 145 sqq. Post inscriptionem (in Vindob.) Τὰ ἀντιγραφέντα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου etc. incipit Ἐπειδήπερ βίαιον καὶ ἀδικίαν μεστόν. Finitur καὶ διὰ τῆς ὁπῆς τὸ βέλος εἰσελθὼν τὸν Πιλάτον ἀμήρησε (Vindob. pia verba addit Πάρτετε δὲ πιστεύοιτε --

εἰς τ. αἰῶνος, ἀμήρ.) Quod scriptum et ipsi ex Paris. cod. 1771. hausimus. Sed quum pro fabulae ineptiis tum propter sermonis vitiositatem indignum quod repeteremus videbatur. Quod idem in alias quasdam Herodis epistolas quadrat, ex codd. a nobis descriptas, quarum breve specimen dedit Thilo Cod. apocr. pag. CXXIV. nota 122.

XIX. MORS PILATI.

Narrationem hanc e codice Mediolan. Ambros. L 58. saeculi fere quarti decimi edidimus. In qua etsi plura ita comparata sunt, ut scriptorem non antiquissimum prodant, tamen haec fabula hominibus aevi medi multi placuit et variis modis repetita est. Edidimus igitur propterea quod quemadmodum in Ambrosiano codice legitur, ex antiquiore fonte derivata est. Tamen non tam de graeco quam latino fonte cogitandum erit. Duo autem inprimis vestigia sunt fabulae huius late propagatae atque excultae. Alterum est in Legenda aurea Iacobi de Voragine, in quam fere tota atque magna ex parte iisdem verbis recepta est. Cf. cap. LIII. (51.) *de passione domini* (ed. Graefse pag. 232 sqq.). Incipit *Interea cum Tyberius morbo gravi teneretur, nuntiatur eidem quod Hierosolimis quidam medicus esset*. Finitur verbis his: *ubi adhuc relatione quorundam quaedam dyabolicae machinationes ebullire videntur*. His apposita est nota *Hucusque in praedicta historia apocrypha leguntur*. Antea vero pag. 231. media haec leguntur: *Sed de poena et origine Iudae invenies in legenda sancti Matthiae de poena et excidio Iudaeorum in legenda sancti Iacobi minoris, de poena autem et origine Pylati in quadam historia licet apocrypha legitur: fuit quidam rex nomine Tyrus, qui quandam puellam nomine Pylam etc.* Conferendus est textus a verbis supra allatis cum Ambrosiano nostro.

Alterum vero huius fabulae vestigium est in Passionali veteri, quod nuper ex manuscriptis edidit K. A. Hahn: *Das alte Passional*. Herausgegeben von R. A. Hahn. Frankf. a. M. 1845. Cf. pag. 88. v. 17 sqq. Pauca inde exscribamus:

Tyberius do vernam	daz niman weste war er quam
daz im nach sinen willen quam	der keiser wart in minnesam - - -
pylatus unde gebunden	Duo vugetes got als er wol kan
do vreute er sich zu stunden	dem keisere kunt wart getan
der geschicht vil sere	waz im den zorn undersluch
daz er die unere	den roch den pylatus truch
solde rechen an den man	den hette ihs an getragen
die an ihu waz getan	der von den iuden wart erslagen
hie mit quam pylatus	unde an das cruce erhangen
daz in gesach tyberius	der roch hette entfangen
secht don geschach ein wunder	von im die tugent die er hie
der zorn verswant dar under	vor dem keisere begie
	etc.

Quae quidem unde poeta germanicus hauserit quaerenti attendendum est ad eos fontes ex quibus suas se historias hausisse passim ipse significat. Ita pag. 4. v. 72. die meister in latin; pag. 20. v. 61. als die crônken sagen; pag. 94. v. 43. meister iosephus und darzu ieronimus.

XX. NARRATIO IOSEPHI ARIMATHIENSIS.

Libellum hunc primus edidit Birchius in Auctario suo p. 183 sqq. ex eodem Parisiensi codice num. 770. unde textum suum Actorum Pilati una cum Anaphora et Paradosi Pilati hausit. Ad hunc quoque librum pertinet illa „lectorum formido“ quam Thilo inesse dixit in editione Birchiana Actorum Pilati. Thilo vero emendatius edere nolebat quum ipsum libellum ex evangelio Nicodemi maximam partem compilatum et doctis lectoribus parum commendandum duceret. Nobis non posthabendus certe videtur libellis eiusmodi quales sunt Anaphora et Paradosis Pilati, appendices quasi Actorum Pilati, eoque minus editione indignus quum quantum aetate media placuerit, codicum graecorum quibus continetur copia testetur.

Edentibus nobis praesto fuerunt, praeter Birchii textum, codices tres, quos ita in commentario distinximus ut a diceremus codicem Ambrosianum E 190. Sup. XII. fere saeculi: b Parisiensem num. 929. saeculi XV: c Birchii textum ex Parisiensi 770. (a. 1315. scripto) haustum: d Harleianum 5636.

saeculi fere XV. Ex D quidem tantummodo initium usque τοῖς ἐγγραφώσιμ τὸν θεόν, et finem inde a verbis καὶ ἔκθαμβος γερόμερος ὁ Ἰωάννης; duos vero codices reliquos plene transcripsimus.

XXI. VINDICTA SALVATORIS.

Hanc ut ederem historiam, commovit me libellus, a Iacobo Grimm mecum communicatus, nuper Cantabrigiae editus hoc titulo: *The Anglo-saxon Legends of St. Andrew and St. Veronica. Edited for the Cambridge Antiquarian Society, with an English translation, by Charles Wycliffe Goodwin. Cambridge, 1851.* Altera enim harum fabularum¹⁾, a Goodwino ex codicibus anglo-saxonice edita, sine dubio ex libello nostro derivata est. Hic vero satis differt ab alio scripto simili, quod vir doctissimus Goodwin, in ea certe parte quae est de Veronica, pro fabulatoris anglosaxonici fonte habuit. Dicit enim *The legend of Veronica in its original form is found in a Latin narrative of great antiquity entitled. Cura sanitatis Tiberii Caesaris Augusti et damnatio Pilati, first published by Foggini in his Exercitationes hist. criticae de Romano D. Petri itinere*²⁾, *from a Vat. Ms. of the 11,00., an subsequently printed from a Ms. of the 8,00. by J. D. Manso*³⁾. Eundem libellum a Fogginio et Mansio publicatum clar. Thilo in Halensi codice orphanotrophi invenit, ad calcem evangelii Nicodemi additum, de quo refert Cod. apocr. p. CXXXVII. Hoc loco, postquam Henschenium in Actis SS. ad d. IV. Febr. p. 450. eundem libellum tetigisse notavit, addit: „Simillima est historiola quam Marianus Scotus in Chronico ad a. Chr. 39. e Methodio excerptam affert⁴⁾, cuius auctorem celebrem Tyri episcopum esse haud

¹⁾ Ad priorem de S. Andrea fabulam conferenda sunt mea *Acta apostolorum apocrypha* (1851.) pag. XLVII sqq. 132 sqq.

²⁾ Hoc opus prodiit Florentiae 1741. Cf. ibi pag. 38—46.

³⁾ Cf. Stephani Baluzii Miscellanea opera et studio I. D. Mansi archiepisc. Lucensis. Tom. IV. Lucae 1764. p. 55—57.

⁴⁾ De ea re Goodwinus sic: *The chronicler Marianus Scotus, who compiled his work about the middle of the 11,00. gives a brief summary of the legend -- But a comparison of the words cited by Marianus with the opening*

probabile videtur. Perantiquum vero esse libellum illum testatur cod. Paris. 2034. antea 128. olim S. Martialis Lemovicensis, sec. IX. exaratus, in quo a fol. 151. v. legitur.“ Praeterea subiunxit argumentum historiae quemadmodum in Halensi codice invenitur¹⁾. At vero collato nostro textu cum anglosaxonico clarissimum fit hunc ex illo fluxisse. Quod eo magis certum est quoniam altera eiusdem fabulae pars, quae est de Nathanis Iudaei legatione in latinis nostris codicibus eodem prorsus modo atque apud Anglosaxonem scriptorem connexa est cum Veronicæ historia. Huius partis fontem se latere, significavit Goodwin pag. VIII.

Quanta autem sit differentia huius fabulae ab altera a Fogginio et Mansio evulgatae, etsi similitudo passim haud deest, ex paucis excerptis²⁾ facile apparebit. Neque dubium est quin

of the Cura sanitatis etc. is sufficient to show that this is the document from which he quotes --.

¹⁾ Cf. etiam Thil. Act. Thom. p. XXXIV.

²⁾ -- „Testor coram te deos deasque et auctorem omnium deorum, fungere legationem meam et reipublicae tribue sospitatem. Haec dum feceris, quamcumque desiderio tuo curam desideras, tuo iudicio adimpletur. Festina enim et vade, quia dictum est mihi quod sit homo quidam Iudaeus nomine Iesus quem dicunt mortuos suscitare et miracula innumerabilia virtute suae divinitatis exercere“ -- „Volusianus -- dixit Pia est intentio domini mei pii Caesaris. Respondit Caesar Ecce praesentem habes relatores hominem qui mihi dixit omnia haec, qui et deum illum esse profitetur“ -- „nobis est cura quaerere de pii domini nostri Tiberii salute, quem in secretioribus partibus eius morbida valetudo constringit, ita ut nec medicaminibus (Mansi add *dio-trofistorum*) nec incantationibus (ms. Vat. add *in arte fistulae*) posset adiuvari“ -- „Ad haec autem relator Thomas homo Iudaeus, cuius relationem et ante conspectum Caesaris novimus prolatam, dixit“ -- *Certus sum* (loquitur Iosephus) *quia resurrexit a mortuis dominus meus Iesus Christus, quia ego eum vidi et cum ipso locutus sum: et ego illum sepelivi in monumento novo -- et vidi eum in Galilaea vivum super montem Amaled (Mansi Malehc) sedentem et docentem disc. suos -- vidimus ascendentem in coelum -- Didimus, Lucius* (in Halensi cod. *Leucius*, ut videtur), *Isaac, Didarus, Addoas, Finees* (haec testium de ascensione domini nomina Mansi sic habet: *Dididimus, Lucius; Isaac Didascalos, Abdias, Finees Didascalos, Ezias et Azarias et Leodidascalos*) --. Sententia Tiberii in caussa Pilati reddita ita habet: *Omni tempore ignem et aquam non fruatur, nec igni coctum manducet et aquam non bibat. Et interdixit ei ignem et aquam, et damnationis exilio eum deportari praecepit in civitatem Tusciae Ameriam* (apud Foggin. est *Timerinam*) --

Cura sanitatis Tiberii, quae inscribitur, quamvis ex codd. octavi et noni saeculi innotuerit, aetate inferior sit quam Vindicta Salvatoris.

Codicum nostrorum alter est Venetus Marcian. cl. II. cod. XLV., alter Mediolan. Ambros. O 35. saeculi fere quarti decimi. Textum vero anglosaxonicum Goodwinus hausit e codice bibl. publ. Cantabrig., qui est ex donatione quam Leofric episcopus aedi cathedrali Uxelensi (Exeter) ineunte saeculo XI. fecit. Alter textus quem diximus ASax^b, est codicis Cotton. bibl. Vesp. D 14. In hoc legatio Nathanis sola traditur, singulari quadam dialecto anglosaxonica scripta.

Tunc vero post menses VIII iam credens in Iesu Christo Tiberius Caesar et sanus factus a plaga siringii quam habuit, et mortuus est in lectulo suo recumbens (apud Foggin. legitur Tiberium proposuisse senatui ut Iesum agnoscerent verum et summum deum, statuamque eius prae omnibus ceteris insignem urbi dedicarent). Etc.

PRAEFATIO.

Quis est qui non lugeat, Constantinum de TISCHENDORF, virum artis criticae experientissimum atque de investigando restituendoque textu non solum librorum vere sacrorum sed etiam eorum qui pro sacris haberi volunt immortaliter meritum, mediis in laboribus gravissimis, quos corporis animique vigore fretus susceperat, mense Decembri anni MDCCCLXXIV litteris esse ereptum! Etiam alteri huic evangeliorum apocryphorum editioni immortuus est, quamquam propemodum ad finem eam perduxerat; nihil enim adjiciendum erat, nisi praefatio. At haec ipsa si quid aliud operam ejusdem viri requirebat, qui huius editionis consilium mente conceperat et solus eorum quae in ea recentia praestiterit sibi conscius erat. Tanto magis deplorandum est, eum ne litterulam quidem, nedum adumbrationem propositi sui et novorum subsidiorum, quae ei suppetierint, reliquisse. Quare diffidens viribus meis et reluctanti animo officium supplendae praefationis suscepi, cui lubens me subtraxissem, si modo contigisset, ut alius, qui et paratus et idoneus esset, inveniretur. Suscepto officio multum temporis in eo implendo consumsi jamque cum legentibus communico, quae diligenter investigando atque hic illic divinando exploravi.

1. Per totum commentarium ad *Protevangeliū Jacobi* ex illo codice Dresdano (R), ex quo in Prolegomenis prioris edi-

tionis pp. XX—XXIV non paucae lectiones datae erant, aliquanto major lectionum numerus accessit.

2. Ad *Pseudo-Matthaei* quod dicitur *evangelium* duo nunc primum codices adhibiti sunt, Monacensis et alter qui E appellatur. Codicis Monacensis usus non progreditur ultra cap. I, 1; at codex ille E in apparatu critico usque ad extremum cap. XXIV comparet; non ultra, namque illic codex ipsius libri finem ponit. Passim codex E cum codice D, de quo illico dicturus sum, consentit; communis est his duobus codicibus primae (*) et secundae manus distinctio. Ex hoc ipso codice D Tischendorfius in priore editione non nisi aliquot lectiones exscripserat, nunc inde tantum hausit (idque, etsi ipse codex non adeo reverenda antiquitate praestat, cum emolumento non exiguo), ut totus ille codex, qualis sit, nunc ex adnotatione critica cognosci possit. Non diversus est hic codex D a codice D Parisiensi (num. 1652; saec. XV), ex quo Thilo quaedam in usum suum convertit (Prolegg. ad priorem ed. p. XXVIII—XXX; neque dubitamus, quin Tischendorfo interea ipsum illum codicem perlustrare licuerit.

3. Ad opusculum illud quod inscribitur *de nativitate Mariae* apparatus criticus nunc codice quodam Parisiensi auctus est. Hoc opusculum Pseudo-Matthaei evangelio tam affine est, ut amborum et codices et editiones a Tischendorfo in eodem Prolegomenorum ad priorem ed. capite (p. XXV—XXXIV) tractentur. Unde facile quis existimaverit istum codicem Parisiensem non alium esse atque aut C aut D (Proleg. p. XXVIII). At falso; nam quid causae esse dixeris, quod T. in priore editione ad Pseudo-Matthaei evangelium illum adhibuerit, ad nativitatem Mariae non item? Accedit quod nusquam alio nomine appellatur nisi „cod. Par.“ Itaque est codex quidam Parisiensis ab utroque diversus.

4. Ad *Evangelium Thomae I* (h. e. graece) A melius edendum is codex Syriacus nunc primum adminiculo fuit quem Guilelmus Wrightius post Tischendorfianam evangeliorum apocryphorum editionem in lucem protraxit simulque latinum fe-

cit. Neque desunt quaedam vestigia, unde concluderis, Tischendorffium ad hanc posteriorem editionem adornandam fragmentum illud Parisiense, cujus notitiam in Prolegg. p. XLV ex Cotelerio et Thilone hausisse se profitetur, suismet ipsius oculis pervestigasse (II, 3 med. T. nunc Par. . . . ἐποίει (cod ἐποίη) ὁ, delete, quod in priore editione erat, ἐποίησεν; uno versu post: παίζου (πέζου cod), delete παίζου; IV, 1 in linea notarum antepaenultima et paenultima τρέχου, delete τρέχου; ibid. ἀπελεύσει, delete ἀπελεύσῃ; V, 1 med. addidit ad vocem μισοῦσι; (cod μισοῦμ) et paucis verbis ante ἱματί, non ut antehac ἱμα τί).

5. Ad *Evangelium Thomae II* (h. e. latine) novus codex non ad manus fuisse videtur; etenim vix quidquam novi nobis occurrit, nisi quod pro necessitudine Evangelii Thomae latini cum Pseudo-Matthaei evangelio illa, quae e codice B (h. e. Pseudo-Matthaei Laurentiano, v. Prolegg. ad priorem ed. p. XXVIII) aut e codice D (h. e. altero Pseudo-Matthaei Parisiensi) conferenda esse viderentur, in hac altera editione non tantum indicavit, sed saepius atque uberius quam antehac verbatim attulit. Ceterum propter errorem quendam calami Tischendorffiani haud abs re erit monere codicem D (e. g. ad cap. I, 4) eundem esse cum illo „cod Par“, ex quo e. g. ad cap. III, 1 historiola quaedam similis adfertur.

6. Ad *Acta Pilati A* codex ille Parisiensis D (num. 1021; saec. XV), ex quo (v. Prolegg. ad priorem ed. p. LXXI) Thilo ea, quae hic cap. I—VIII continentur, ediderat, unde T. ad prioris editionis commentarium multas lectiones adsumsit, nunc ipse a Tischendorffio usurpatus est, sed nihil inde fructus redundavit, nisi ut passim (ad I, 1; VIII; IX) varietates quaedam non tam verborum quam rerum darentur, id quod fortasse propterea factum est, quia, ut T. in Prolegg. p. LXX dicit, codex iste D mira ratione compilatorem agit. Illius vero codicis, in quo haec ipsa Acta Pilati coptice leguntur, a Peyronio editi et in latinum sermonem conversi quum duas tantummodo partes Tischendorffio eo tempore quo priorem editionem parabat exscribere licuisset, nunc totam latinam

interpretationem per capita aut capitum partes distributam recepit.

Descensus Christi ad inferos Graecum textum (XI) Tischendorfius in hac nova editione prorsus omittendum censuit, quod qua de causa factum sit, ex ipsius Prolegomenis divinari potest.

* * *

Haec habui quae de hujus novae editionis ratione dicerem. Neque vero possum quin legentibus nonnulla, in quae incidi, aut emendanda aut certe considerata proponam:

p. 2 in notarum lin. 11 legendum est: *ed. Neandri* (non: *edd. priores*);

p. 11 mirum est quod codici R tribui videtur lectio ἀφῆκέμ μου πάντα τὰ ἁμαρτήματά μου, praesertim quum in Prolegg. ad priorem ed. p. XXI ἀφῆκέμ μοι scriptum sit;

p. 12 accuratiori fortasse investigationi tribuendum est, quod, quum in Prolegg. ad priorem ed. p. XXII in codice R διαπειράσαι legi scriptum esset, hic nunc idem cum aliquot aliis διαπειράσαι praebere dicitur (v. notarum ad Protev. Jacobi VI, 1 vers. 2);

p. 12 in lin. notarum 4 (βήματα ἔσπῳ περιεπάτησε καὶ) eodem modo res se habere videtur; namque in Prolegg. p. XXII legebatur περιεπάτησε βήματα ἔσπῳ καί;

p. 13 huius editionis codici R (Protev. Jac. VI, 2) ἀρχιερεῦσι tribuitur, in Prolegg. p. XXII ἱερεῦσι; p. 41 (Protev. Jac. XXI, 2) adscribitur lectio καὶ εἶπερ Ἡρώδης, quum nota καὶ εἶπερ αὐτοῖς Ἡρ. legi velit; p. 57 (Pseudo-Matth. II, 4 in tertia ante capitis finem linea) legimus: sic respondet dicens, verum nota *respondens ait* legi jubet;

p. 61 Pseudo-Matth. III, 5 in versu paenultimo legimus: vicinis omnibus et notis ejus; at nota legi jubet: *omnibus notis et affnibus eorum*;

p. 64 (ibid. VI—non VII ut supra paginam typorum sphalmate exscriptum est —, 3, versu 4) legimus: vel —

quod etsi quondam ipse T. praetulisse videtur (etenim voce „et“, quam prior editio exhibebat, deleta „vel“ substituit), tamen non recte se habet; namque in notis exemplaris sui illud „vel“ (codd. allatis CD) rursus oblitteratum repperi, convenienter hujus secundae editionis notis: *et* (ut ABE; CD *vel*);

p. 64 notarum lin. 11—12, quantum video, „benedicere“ pro *benedicebat* scriptum est;

p. 69 ibid. VIII, 4 post med. legimus: „tibi eveniet“, quum nota legi jubeat: *eveniet tibi*.

p. 72 in paenultima ad X, 1 notarum linea post verbum impraegnavit per errorem excidisse videtur: ut CEDA.

p. 74 in secunda notarum linea per errorem deest inter „sine (*dom.*)“ et „AB“: ut CDE.

p. 74 ad vocem *homo* in tertia notarum linea adde: ut DCAB; p. 76 ad vocem „ducit“ jam dicitur: c add *in*, d *ad*, quum in priore adscriptum esset: c add *ad*, d *in*. Utrubi error est?

p. 77 in parenthesi quae in paenultima notarum linea exstat vocibus „*Io. di.*“ litteras AB praecedere debere unusquisque videt; p. 77 in ultima notarum linea legendum est: ut CDEA (non: ut CD); p. 82 in priore editione codici D (in linea textus secunda) lectio „*afferentes*“ tribuitur; in hac posteriore in eodem *deferentes* cum ABC legi dicitur; scilicet propterea, quia T. interea majore cum cura codicem inspexit quam olim Thilo fecerat;

p. 83 prorsus similiter ad paenultimam lineam in priore editione adscriptum erat: „et mihi“ (?) „rogate“ in codice D legi, in hac posteriore cum AB idem *et interrogate* praebere dicitur;

p. 85 in secunda notarum linea post *sp.* excidit: ut CDAB;

p. 119 ad VIII, 2 quod ultimum lemma est (*septem virginibus*), paenultimum esse debuit.

Sed haec satis sunt. Nihil nobis reliquum est nisi ut hanc novam evangeliorum apocryphorum editionem cum optimis votis comitemur. Quicumque investigandis libris istis apocryphis, quos prisca ecclesia commenta est et qui imaginem deformitatis magis quam sanitatis exhibent — nam nemo est qui non ultro concedat, evangelia canonica et ista commentitia toto coelo diversa esse — qui istis, inquam, investigandis operam navant, nobiscum ingenue profitebuntur, quantum TISCHENDORFII indefessae industriae atque admirabili sagacitati ad horum evangeliorum commentitiorum nativam speciem cognoscendam acceptum debeamus.

Scripsi Lipsiae, pridie Idus Novembres MDCCCLXXV.

Fridericus Wilbrandt, Ph. D.

I N D E X.

	Pag.
A. PROLEGOMENA.	VII—LXXXIV.
De caussis magnae evangeliorum apocryphorum famae, deque eorum gravitate atque usu	VII sqq.
Susceptam esse hanc evangeliorum apocryphorum edi- tionem quum ob labores criticos quos libri eius ge- neris iam editi poscerent tum ad publicandos eos qui huc usque in bibliothecis latuissent	VIII.
Breviter indicatur quid a nobis praestitum sit in edendis his libris viginti duobus. Plus quadraginta instrumen- tis criticis apparatus Thilonis a nobis auctum esse. Gravissimorum textum evangeliorum data opera ad consensum optimorum codicum nunc a nobis confor- matum esse. Septem huius editionis libellos hucus- que ineditos fuisse	IX—XI.
De evangelio Marcionis, codice evangelii Iohannis apud templarios asservato, libri Iohannis apocrypho apud Albigenses claro	XI—XII.
I. De protevangelio Iacobi	XII—XXII.
Pro veterum testimoniis (cf. etiam p. XXXVI.) atque ipso quod tractat argumento protevangeli- um videri circa medium saeculum secundum prodisse	XII—XIII.
De magna huius libri propagatione. De editionibus Neandri et Bibliandri, deque versione et censura Postelli. De editionibus Grynæi, Fabricii, Io- nesii, Birchii, Thilonis, Suckovii	XIV—XVI.
Nostrae editionis instrumenta critica recensentur, i. e. praeter vulgatum et Postelli textum codices septemdecim, quorum octo nondum a Thilone adhibiti sunt	XVII—XXI.
De titulo libri	XXI—XXII.
II. De Pseudo-Matthaei evangelio. III. De evangelio de nativitate Mariae	XXII—XXXI.
Qui protevangeliis usus videatur apud Latinos fuisse	XXII—XXIV.

Pseudo-Matthaei evangelii partem alteram nunc primum edi, in priore Vaticanum textum nostrum praestare Parisiensi Thilonis . . .	XXIV—XXVI.
Exhibentur inscriptiones capitum ex codice Parisiensi	XXVI—XXVII.
Probatur titulum evangelii Pseudo-Matthaei recte a nobis, minus recte ab aliis positum esse. Componuntur aliquot loci evangelii Pseudo-Matthaei et evangelii de nativitate Mariae, unde ad utriusque aetatem concludi queat	XXVII—XXX.
Fulbertum Carnotensem saec. XI. primum videri testatum evangelium de nativitate Mariae insignitum Matthaei nomine. Idem evangelium fere totum in Legendam auream transisse	XXX sq.
Unde sit textus noster	XXXI.
IV. De historia Iosephi fabri lignarii	XXXII—XXXVI.
Hanc historiam primum scriptam videri coptice, post arabice versam. Isidori de Isolanis sententia de hebraea libri origine. Librum hunc saeculo fere quarto primum prodisse videri	XXXII—XXXIV.
De editione principe Wallini, item de reliquis. De fragmentis copticis a Zoega et Dulaurier tractatis	XXXIV—XXXVI.
V. VI. VII. De evangelio Thomae graece A, graece B. Item de evangelio Thomae latino	XXXVI—XLVIII.
Nota de Iustino protevangelii teste	XXXVI sq.
Veterum de Pseudo-Thomae evangelio testimonia. De eius origine Manichaica. De antiquo libri titulo et recentioribus. Fragmenta tantum antiqui libri ad nos pervenisse	XXXVI—XLI.
De editionibus Cotelarii aliorumque, Mingarellii et Thilonis	XLI—XLIII.
De nostro textu graeco A, graeco B; item de latino textu nostro. De fragmentis latinis antiquissimi codicis palimpsesti	XLIII—XLVI.
A Gnostico eoque Doceta, sectae addicto Marciorum, videri Thomae evangelium conscriptum esse	XLVI—XLVIII.
VIII. De evangelio infantiae arabico	XLVIII—LIII.
Tribus id partibus constare, media prae duabus	

reliquis orientali. Non tam evangelium quam collectionem evangelicam esse, ab homine orientali institutam, non ipsam vero arabice scriptam sed ex syro versam XLVIII—L.

Qua auctoritate apud Syros eosque Nestorianos habitum sit; ad quos ab ipsis transierit; quem ad usum fuerit destinatum; quem Iesu pueri animum tradat. Ipsis placuisse Muhammedanis scriptoribus L—LII.

De editione Henrici Sike et eorum qui secuti sunt. Quae Fleischeri in emendando textu nostro partes fuerint LII—LIII.

IX. X. De Gestis Pilati graece A et B.	}	LIV—LXXVI.
XI. De descensu Christi ad inferos graece.		
XII. De Gestis Pilati latine		
XIII. XIV. De descensu Christi ad inferos latine A et B.		

• Duas evangelii Nicodemi quod vocant partes non ab eodem auctore profectas earumque alteram ab altera seiungendam esse, argumentis inprimis quinque probatur LIV—LVI.

De duobus libri exordiis. De initio historiae hoc libro traditae. De nomine Nicodemi auctoris. Vincentii Bellovacensis et Iacobi de Voragine testimonia, item Gregorii Turonensis. De titulo evangelii Nazaraeorum. Quando duae partes in unum coniunctae esse videantur LVII—LXII.

De antiquis Pilati actis Caesari destinatis. Iustini, Tertulliani, Eusebii testimonia de actis Pilati inter Christianos primorum saeculorum divulgatis. Haec inter et nostra quae sit ratio LXII—LXV.

De consilio et auctore horum actorum; item qua lingua ipse auctor usus sit. Quando quae ad nos pervenit antiquiorum actorum retractatio instituta esse videatur LXV—LXVII.

De altera evangelii Nicodemi parte, i. e. de Descensu Christi ad inferos. Quomodo cohaereat cum actis Pilati. Quando, qua lingua, a quonam is libellus sit scriptus LXVII—LXVIII.

De editionibus evangelii Nicodemi prioribus LXIX—LXX.

De sex libellis a nobis editis, i. e. Gestorum Pilati gr. A ex octo codicibus graecis, in-

terprete copto, et latinis (LXXI sq.): Gestorum Pilati gr. B ex tribus codd. gr. (LXXII sq.): Descensus Christi gr. ex tribus codicibus (LXXIII.): Gestorum Pilati latine ex duodecim codicibus, item ex ed. principe etc. (LXXIII—V.): Descensus Christi lat. A ex quatuor codd. et ed. germanica principe (LXXV.): Descensus Christi lat. B ex tribus codd. Praeterea indicantur instrumenta critica quinque epistolae Pilati prioris, insertae libello Desc. Chr. lat. A (LXXVI.) LXX—LXXVI.

XV. De epistola Pontii Pilati (altera).

Codices quatuor LXXVI sq.

XVI. XVII. De Anaphora Pilati graece

A et B. Codd. decem LXXVII sq.

XVIII. De Paradosi Pilati. Codd. sex. De

responso Tiberii ad Pilatum et quibusdam Herodis epistolis LXXVIII sq.

XIX. De Morte Pilati. Conferuntur Le-

genda aurea et Passionale vetus germanicum LXXIX sq.

XX. Narratio Iosephi Arimathiensis . LXXX sq.

XXI. De Vindicta Salvatoris. De libello

Cantabrigiensi anglosaxonico. De similitudine libelli qui inscribitur Cura sanitatis Tiberii, a Foggino et Mansio publicati . LXXXII—LXXXIV.

B. PRAEFATIO LXXXV—XC.

C. TEXTUS EVANGELIORUM APOCRYPHORUM 1—486.

I. Protevangelium Iacobi. Graece 1—50.

II. Pseudo-Matthaei evangelium. Latine (altera parte ineditum) 51—112.

III. Evangelium de nativitate Mariae. Latine . . 113—121.

IV. Historia Iosephi fabri lignarii. Ex arabico latine 122—139.

V. Evangelium Thomae. Graece A 140—157.

VI. Evangelium Thomae. Graece B (ineditum) . . 158—163.

VII. Evangelium Thomae latinum (ineditum) . . . 164—180.

VIII. Evangelium infantiae. Ex arabico latine . . 181—209.

IX. Acta Pilati. Graece A 210—286.

X. Acta Pilati. Graece B (ineditum) 287—332.

XI. Gesta Pilati. Latine 333—388.

	Pag.
XII. Descensus Christi ad inferos. Latine A . . .	389—416.
(XIII. Epistola Pilati prior . . . 413—416.)	
XIV. Descensus Christi ad inferos. Latine B (in- editum)	417—432.
XV. Epistola Pilati (altera). Latine	433—434.
XVI. Anaphora Pilati. A. Graece	435—442.
XVII. Anaphora Pilati. B. Graece	443—449.
XVIII. Paradosis Pilati. Graece	449—455.
XIX. Mors Pilati qui Iesum condemnavit. Latine (ineditum)	456—458.
XX. Narratio Iosephi Arimathiensis. Graece . . .	459—470.
XXI. Vindicta Salvatoris. Latine (ineditum) . . .	471—486.

ΓΕΝΝΗΣΙΣ ΜΑΡΙΑΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΚΑΙ ΥΠΕΡΕΝΔΟΣΟΥ ΜΗΤΡΟΣ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ.

I.

¹ Ἐν ταῖς ἱστορίαις τῶν δώδεκα φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ ἦν Ἰωακείμ, πλούσιος σφόδρα, καὶ προσέφερε τὰ δῶρα αὐτοῦ διπλᾶ, λέ-

* Ita titulus libri, de quo vide Prolegomena, in codice x legitur.

C: Διήγησις καὶ ἱστορία πῶς ἐγεμνήθη ἡ ὑπεραγία θεοτόκος εἰς ἡμῶν σωτηρίαν. O: Λόγος ἱστορικὸς δηλῶν τὴν σύλληψιν (in indice codicis σύλληψιν) καὶ ἀπότεξιν τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας.

A: Τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἰακώβου ἀρχιεπισκόπου ἱεροσολύμων τοῦ ἀδελφοῦ διήγησις περὶ τῆς γεμνήσεως τῆς παραγίας θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας. G: Λόγος ἱστορικὸς τοῦ ἁγίου Ἰακώβου ἐξηγούμενος ὅπως τὴν ἐξ ἐπαγγελίας γέμνησιν ἔσχεν ἡ θεοτόκος, καὶ περὶ τοῦ μνηστήρος αὐτῆς Ἰωσήφ. H: Ἱστορία παλαιὰ συγραφῆσα (sic) παρὰ τιμῶν παλαιῶν ἀνδρῶν Ἰακώβου εἰς τὸν δίκαιον Ἰωσήφ καὶ εἰς τὴν Μαρίαν, περὶ τῆς γεμνήσεως τοῦ Χριστοῦ.

D: Ἱστορία Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοῦ εἰς τὴν γέμνησιν τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου. F^b: Ἱστορία Ἰακώβου εἰς τὴν γέμνησιν τῆς παραγίας θεοτόκου.

B: Λόγος ἱστορικὸς εἰς τὸ γεμέσιον τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου, συ[γ]γραφείς παρὰ Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ κυρίου. P: Τοῦ ἁγίου καὶ παρευφήμου ἀποστόλου Ἰακώβου ἐπισκόπου ἱεροσολύμων (sic) λόγος εἰς τὸ γεμέσιον (sic) τῆς ὑπεραγίας δεσποίμης ἡμῶν θεοτόκου. N: Τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοῦ λόγος ἱστορικὸς εἰς τὸ γεμέσιον τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου.

M: Ἱστορία Ἰακώβου τοῦ ἀποστόλου εἰς τὸ γεμέθλιον τῆς ὑπεραγίας δεσποίμης ἡμῶν θεοτόκου. R: Ἱστορία Ἰακώβου εἰς τὸ γεμέσιον τῆς παραγίας δεσποίμης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας. I: Λόγος ἱστορικὸς εἰς τὸ γεμέθλιον τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας.

L: Λόγος τοῦ ἁγίου ἐμδόζου καὶ παρευφήμου ἀποστόλου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοῦ, ὅτι εἶπε περὶ τῆς ἀτεκρίας Ἰωακείμ καὶ τῆς στειρώσεως Ἀρμης καὶ περὶ θρημνίσεως καὶ προσευχῆς αὐτῶν, καὶ περὶ τῆς

μεγάλη, καὶ προσέφερομ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὰ δῶρα αὐτῶν. καὶ ἔστι κατερώπιον αὐτοῦ ῥουβὶμ λέγων· οὐκ ἔξεστὶ σοι πρῶτον προσεργεῖν τὰ δῶρά σου, καθότι σπέρμα οὐκ ἐποίησας ἐν τῷ Ἰσραὴλ. ³ καὶ ἐλυπηθὴ Ἰωακεὶμ σφόδρα, καὶ ἀπείει εἰς τὴν δωδεκάφυλον τοῦ λαοῦ λέγων· θεάσομαι τὴν δωδεκάφυλον τοῦ Ἰσραὴλ, εἰ ἐγὼ μόρος οὐκ ἐποίησα σπέρμα ἐν τῷ Ἰσραὴλ. καὶ ἠρεύμησε, καὶ εὗρε πάντα τοὺς δικαίους ὅτι σπέρμα ἀρέστησαν ἐν τῷ Ἰσ-

παρτὶ τῷ λαῷ, καὶ τὸ τῆς ἀφέσεως εἰς ἰλασμόν ἔμοι κυρίῳ τῷ θεῷ.

2. ἤγγικεν (sive -κε) cum AF^a IO .. BCDELP^R ἤγγισε (sive -σερ) | δέ: R om | ἡ ἡμέρα cum ABCDEIOP^R etc .. F^a om ἡ | οἱ υἱοί· DE om οἱ | Ἰσραὴλ· F^a τοῦ Ἰσρ. | αὐτῶν: F^a add ὁμοίως δέ καὶ Ἰωακεὶμ τὰ δῶρα αὐτοῦ, item F^b καὶ Ἰωακεὶμ προσέφερεν, item L καὶ Ἰωακεὶμ καὶ αὐτὸς προσέφερε τὰ δῶρα αὐτοῦ | κατερώπιον cum BDEOP^R, item L ἔρώπιον .. AC^F^a κατέρμαρτι, item IE κατεμαρτίον | αὐτοῦ· AI κυρίου | ῥουβὶμ cum ABLOP^R; F^a ῥουβεῖμ .. Thi (cum F^b et ut videtur aliis) ῥουβὴν .. Eust^a ῥουβίμ. Praeterea A praem ἀνὴρ ἐκ φυλῆς, P ὁ, F^a add ὁ ἀρχιερεύς, Eust τις | λέγων: A add τῷ Ἰωακεὶμ | πρῶτον cum BEF^b L (post σου) PR Geo¹ et¹ in margine; A πρότερον .. ο πρῶτος, D πρῶτος .. C Geo¹ πρῶτον .. F^a I Pos om | P προσεργέμαι .. D προσφέρειν | B Pos το δῶρόν σου | ἐν τῷ (F^a L om) Ἰσραὴλ: ο Pos ante οὐκ ponunt | Eust sic pergit: Ἐμστάσης οὐρ τῆς μεγίστης τοῦ κυρίου ἑορτῆς, καὶ πάντων κατὰ το εἰωθὸς τὰ δῶρα τῷ θεῷ προσκομιζόμεν, προσεργεῖν πρῶτος αὐτὸς ὀρμησεμ. καὶ ῥουβίμ τις διεκώλυσεν αὐτὸν προσοῖσαι πρῶτον, λέγων μὴ ἐξεῖναι αὐτῷ, καθότι ἄτεκρος ἐν τῷ Ἰσραὴλ καθέστηκεν.

3. καὶ ἐλυπηθὴ Ἰωακεὶμ (D add ἐν ἑαυτῷ) usque σπέρμα ἐν τῷ Ἰσραὴλ: haec om A (ab ἐν τῷ Ἰσραὴλ altero ad alterum transiluisse videtur) | ἀπείει (CF^a L ἀπείει, BOB ἀπείει, P ἀποίει, I ἀπηλθεμ): CO add εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. καὶ ἐλθὼν | τὴν cum BOB; item ut videtur EF^b et alii .. CF^a alii ut videtur τὸ | τοῦ λαοῦ cum CF^a LP etc .. BO τοῦ Ἰσραὴλ | λέγων cum DP, item addito ἐν ἑαυτῷ BEF^a F^b L Pos .. C λέγει | θεάσομαι (P -σώμεθα, B πορευθεὶς θεάσ.) τὴν δ. τ. Ἰσρ. cum BEF^b LP Pos (in tribubus Israel) .. D πῶς ἔσομαι τῶν δώδεκα φυλῶν τοῦ λαοῦ .. CO nil nisi ὀψομαι .. F^a plane om | εἰ ἐγὼ μόρος οὐκ ἔω. σπέρμ. (OB σω. οὐκ ἔω.) ἐν (G om) τῷ (F^b O om) Ἰσραὴλ, B plane om .. D ἐγὼ μόρος οὐκ ἀρέστησα σω. ἐν Ἰσρ. | καὶ (B add ἀπελθὼν) ἠρεύμησε (I ἐξηρεύμ.) cum ABEL .. CD^F^a ἠρεύμησε (D ἐρευμήσας) δέ | εὗρε cum ABCD (εὐρώμ) F^a L .. E Pos ἴδε | πάντα τοὺς: F^a I om τοὺς | δικαίους: A ἀγίους | ὅτι σπέρμ. ἀρέστησαν (D ante σω. ponit, E post Ἰσραὴλ, B ἐποίησαν) ἐν τ. Ἰσραὴλ: F^b ὅτι σω. τῷ Ἰσρ. ἀρέστησαν .. A διδόμεν σπέρμα ἐν τῷ Ἰσρ. | P om καὶ ἠρεύμ. usque ἀρέστ. ἐν τ. Ἰσρ. | ἐμνήσθην: A add Ἰωακεὶμ | ἐν τῇ ἐσχάτῃ (E add αὐτοῦ) ἡμέρᾳ cum BDEILE (plerique add αὐτοῦ) .. DF^a Pos ἐν ταῖς ἐσχάταις αὐτοῦ (F^a Pos om) ἡμέραις .. A ἔω ἐσχάτου τῶν χρόνων .. P ἐν τῷ γήρει | ὁ (F^a om) θεός cum AC^F^a PR Pos etc .. BEF^b L κύριος ὁ θεός (F^b add ἡμῶν) | Eust vide ad 4.

ραήλ· καὶ ἐμνήσθη τοῦ πατριάρχου Ἀβραάμ, ὅτι ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ θεὸς υἱὸν τὸν Ἰσαάκ. ⁴ καὶ ἐλυπῶνθῃ Ἰωακεὶμ σφόδρα, καὶ οὐκ ἐφάρη τῇ γυναικὶ αὐτοῦ· ἀλλ' ἔδωκεν ἑαυτὸν εἰς τὴν ἔρημον κάκει ἔσκησεν τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, καὶ ἐμῆστευσεν ἡμέρας τεσσαράκορτα καὶ ρύκτας τεσσαράκορτα, λέγων ἐν ἑαυτῷ· οὐ καταβήσομαι οὔτε ἐπὶ βρωτὸν οὔτε ἐπὶ ποτὸν ἕως οὐ ἐπισκέψεται με κύριος ὁ θεός μου, καὶ ἔσται μου ἡ εὐχὴ βρώμα καὶ πόμα.

II.

¹ Ἡ δὲ γυνὴ αὐτοῦ Ἄρμα δύο θρήνους ἐθρήνει καὶ δύο κοπετοὺς ἐκόπτει, λέγουσα· κόψομαι τὴν χρεῖαν μου, κόψομαι καὶ τὴν ἀτεκρίαν μου. ² Ἠγγίσει δὲ ἡ ἡμέρα κυρίου ἡ μεγάλη, καὶ εἰ-

4. οὐκ ἐφάρη cum BCF^a PR Pos etc. . . Δ οὐκ ἐρεφάρησεν (sic) . . . L ἀπῆλθε καὶ οὐκ ἐρεφάρησθῃ | τ. γυν. αὐτοῦ: F^b add Ἄρμη | εἰς τὴν (F^a τὸν) ἔρημον: F^b εἰς τὴν ὀρεινήν | κάκει (Δ καὶ) ἔσκησεν τ. σκ. αὐτοῦ (Pos om) cum (Δ) BE Pos; item Eust. . . CF^a etc καὶ ἔσ. τ. σκ. αὐτ. ἐκεῖ . . . P om | Δ Pos τεσσαρ. ἡμέρ. καὶ τεσσαρ. ρύκτας . . . Geo ἡμέρ. καὶ ρύκτ. τεσσαρ. . . P ἡμέρας (sic) τεσσ. | ἐν ἑαυτῷ: Geo om . . . B add Ἰωακεὶμ | Δ καταβήσομαι . . . Geo in margine ἀραβήσομαι . . . F^b add ἔρθερ εἰς τὸν οἶκόν μου, item G ἐν οἴκῳ μου | οὔτε plene bis cum ABDILF Geo . . . CF^a οὐτ' bis . . . P om prius, pro altero ἡ | βρωτὸν (I - τῶν) et ποτόν (I - τῶν) cum ABCIR Geo. . . F^a βρώμα et ποτόν, D βρώματος et πόματος . . . LE βρώσιν et πόσιν | ἕως οὐ cum AEIP . . . BCE ἕως . . . DEF^a ἕως ἄρ | ἐπισκέψεται cum ABIPR . . . CF^a -ψεται . . . D ἐπιβλέψεται | κύρ. ὁ θε. μου cum BE^a P, item omisso μου ABDE . . . C κύριος, I ὁ κύριος . . . Pos om ἕως usque θε. μου | μου ἡ εὐχὴ cum DEIR, item ἡ εὐχὴ μου Δ . . . BCP μοι ἡ εὐχὴ . . . F^a μοι ἡ εὐχὴ μου | βρώμ. καὶ πόμα (sic BCP; DEF^a I πόμα): Δ βρώσις κ. πόσις . . . Pos om κ. πόμα | Eust (post καθέσθηκεν) pergit: καὶ λυπῶνθῃς ἐπὶ τοῦτο εἰς τὴν ἔρημον ἀφίκετο, κάκει πῆζας σκηνὴν ἰκέτευε τὸν θεὸν παρασχεῖν καὶ αὐτῷ ὥσπερ τῷ Ἀβραάμ γρηνσίον παιδὸς σποράν. μόρον γὰρ ἐγρώκει ἑαυτὸν [adde ἀτεκρον?] ὑπάρχειν ἐν τῷ Ἰσραήλ· ἄχρισ ἡμερῶν μνηστεύων τεσσαράκορτα ἰκέτευε τὸν θεόν.

II, 1. ἐθρήνει: I om, item L qui pergit ἐκόπτει καὶ δύο κοπετούς | F^b λέγουσα ἐν ἑαυτῇ . . . Δ λέγουσα· τί ποιήσω | τὴν χρεῖαν cum CDEF^a B etc . . . BE τὴν χηρωσύνην (L - ροσύνην) . . . Δ τῇ χειρὶ (i. e. χρεῖα). Idem τῇ ἀτεκρίᾳ | κόψομ. (IL Pos om) καὶ (I ἡ) cum BDE . . . ACB καὶ κόψομαι. Praeterea B bis κόψομαι.

² Ἠγγίσει (-σε) δέ cum ABCB etc. . . F^a Ἠγγίκε δέ . . . F^b Ἰδοὺ γὰρ Ἠγγίκεν ἡ ἡμέρα: F^a om ἡ | B τοῦ κυρίου omisso ἡ μεγάλη | εἴπωρ: BE add αὐτῇ, D πρὸς αὐτήν | Ἰουδίθ (C - δήθ): Δ Ἰούθ, L Ἰουθί . . . DEF^b Ἰουθίρ . . . GE Ἰουθίρη,

περ' ἰουδὶθ ἡ παιδίσκη αὐτῆς· ἕως ὥστε ταπειροῖς τὴν ψυχὴν σου; ἰδοὺ ἤγγικεν ἡ ἡμέρα κυρίου ἡ μεγάλη, καὶ οὐκ ἔξεστὶν σοι περθεῖν· ἀλλὰ λάβε τοῦτο τὸ κεφαλοδέσμιον, ὃ ἔδωκέ μοι ἡ κυρία τοῦ ἔργου, καὶ οὐκ ἔξεστὶν μοι ἀραδῆσασθαι αὐτό, καθότι παιδίσκη εἰμί, καὶ χαρακτῆρα ἔχει βασιλικόν. ³ καὶ εἶπερ Ἄρμα· ἀπόστηθι ἀπ' ἐμοῦ, καὶ ταῦτα οὐκ ἐποίησα, καὶ κύριος ἐταπείνωσέ με σφόδρα· μήπως παμοῦργος ἔδωκέ σοι τοῦτο, καὶ ἦλθεσ κοιμωρῆσαί με τῇ ἁμαρτίᾳ σου. καὶ εἶπερ Ἰουδὶθ· τί ἀράσομαί σοι,

Ἡ Ἰουδὶθ . . β om (vide igitur infra) | ■ om αὐτῆς | β μέχρι ὥστε | αἱ ταπεινήσ . . L add κυρία μου | ἰδοὺ (ita AE; BF^a om; c add γάρ) ἤγγικεν (ita BEF^a etc, ACB - σεμ, β add γάρ) ἡ (F^a om) ἡμέρα κυρ. ἡ μεγάλη (BF^a R om ἡ μεγ.) . . variant alii (I Pos οὐκ ἔξεστὶ σ. περθ. διότι etc pro ἰδοὺ ἤγγ. etc) | I om ἀλλά | τοῦτο τὸ κεφαλόδ. cum BCE Pos etc . . DF^a I τὸ κεφ. τοῦτο . . α om τοῦτο | ὃ (β ὅπερ) ἔδωκέ (D δέδωκέ) μοι ἡ κυρ. τ. ἔργου (D add μου) : I Pos om; contra agnoscit etiam Geo. Praeterea A add καὶ δῆσαι αὐτῷ (similiter I Pos καὶ ἀράδῃσαι αὐτῷ τὴν κεφαλὴν σου) | καὶ οὐκ ἔξ. (R ἔστιν) μοι cum CE etc . . F^a ὅτι οὐκ ἔξ. μ. . . β οὐκ ἔξ. γάρ μοι, α ἐμοὶ γὰρ οὐκ ἔξ. | ἀραδῆσασθ. αὐτό cum BCE^b R . . F^a L δῆσασθαι (L περιδ.) αὐτό . . A δῆσαι αὐτῷ . . Pos om καὶ οὐκ ἔξ. μ. ἀραδ. αὐτό | καθότι cum CDF^a R . . β διότι . . A ὅτι | παιδίσκη εἰμί cum (A) β . . CD παιδ. σου εἰμι (D add ἐγώ) . . F^a R παιδ. εἰμί σή . . I ἐγὼ παιδ. σου | καὶ χαρ. ἔχει (β add τοῦτο) βασ. (L add αὐτό) cum (A) BL . . CE καὶ (I add σὺ) χαρ. ἔχεις βασιλικόν. Eandem lectionem Geo agnoscere videtur (cf. p. 1025. οὐχ ἡ τοῦ βασιλικωτάτου γέμουσ ὑπόληψις πρὸς τὴν τοιαύτην ἐμετεώρισεν ἔμμοιαν). A totum locum sic habet: ὅτι χαρακτῆρα ἔχει βασιλικόν, καὶ παιδίσκη εἰμί. Pos *Sicut enim sum ancilla tua, formam regiam habes.*

3. Ἄρμα: L add πρὸς τὴν παιδίσκην αὐτῆς | ἀπόστηθι cum ABCR etc . . F^a ἀπόστα | ἀπ' ἐμοῦ: D add σκάρδαλον | ταῦτα cum ACFA^b etc . . BEI Pos τοῦτο | κύριος cum A, item (ὁ κύρ.) F^a I . . BCE^a R κύρ. ὁ θεός . . Pos *deus* | A om σφόδρα | α μήποτε . . D μή | παμοῦργος (A παμοῦργωσ, EF^a add τισ) ἔδωκ. (E δέδωκέ) σοι τοῦτο (A αὐτὸ i. e. αὐτό) cum ACEFA^b R . . A τοῦτο παμοῦργωσ ἔδ. σοί τις . . D τοῦτο παμοῦργωσ ἔδωκάς μοι . . I nil nisi παμοῦργος, statimque pergit ἦλθεσ . . Pos *videsis ne forte inficiat me deus tuo peccato*, omissis sqq. | D ἦλθεσ . . F^b θέλεις | κοιμωρῆσαί με cum ACDF^a I etc . . β ποιῆσαι κάμῃ κοιμωρῆσαι | DI τῆς ἁμαρτίας σου | καὶ (Pos om) εἶπερ cum ABDEF^a etc . . c εἶπε δέ. Praeterea CE add αὐτῇ | Ἰουδὶθ: A Ἰούθ . . R Ἰουθὶρ, β Οὐθήρη, D ἡ Ἰουθὴρ . . C Ἰουδήθ . . β ἡ παιδίσκη αὐτῆς. Praeterea BC add ἡ παιδίσκη αὐτῆς, F^a ἡ παιδ. αὐτῇ, D ἡ παιδ. τῇ Ἄρμα, sed A nihil addit. Pos *praem ancilla* | σοι cum ABCF^a IR . . ELM σε | καθότι κύρ. ἀπέκλ. cum A . . BIR Pos καθότι οὐκ ἤκουσας τῆς φωνῆς μου (β μου τ. φω.); ἀπέκλ. γάρ (β καὶ ἰδοὺ συμέκλ.) κύρ. ὁ θεός . . Pos *merito sane clausit deus* . . c καθότι οὐκ ἤκουσας τῆς φων. μου; μὴ μείζον τούτου ἀράσομαί σοι, ὅτι ἀπέκλ. κύρ. ὁ θεός . . EF^a F^b LMN μὴ (F^a N μῆτι) μείζον (EN post τούτου, τοῦτο) τούτου (F^a om, N τοῦτο) ἀράσομαί σοι

καθότι κύριος ἀπέκλεισε τὴν μήτραν σου τοῦ μὴ δοῦναι σοι καρ-
πὸν ἐν τῷ Ἰσραὴλ; ⁴ καὶ ἐλυπήθη Ἄλμα σφόδρα, καὶ περιείλατο
τὰ ἱμάτια αὐτῆς τὰ περθικά, καὶ ἀψεσμήζατο τὴν κεφαλὴν αὐτῆς
καὶ ἐμεδύσατο τὰ ἱμάτια αὐτῆς τὰ μυμφικά, καὶ περὶ ὥρα ἐράτην
κατέβη εἰς τὸν παράδεισον τοῦ περιπατῆσαι. καὶ εἶδε δαφμη-
δαίαν, καὶ ἐκάθισεν ὑποκάτω αὐτῆς, καὶ ἐλιτάμευσεν τὸν δεσπώ-
την λέγουσα· ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, εὐλόγησόν με καὶ ἑω-
άκουσον τῆς δεήσεώς μου, καθὼς εὐλόγησας τὴν μήτραν Cάρρας
καὶ ἔδωκας αὐτῇ υἱὸν τὸν Ἰσαάκ.

(ELM σε), καθότι οὐκ ἤκουσας τῆς φων. μου: ἀπέκλ. γὰρ ὁ θεός. . . μὴ τοῦτο
ἀράσομαί σοι; ἔστέρησε γὰρ ἀπὸ σοῦ κύρ. ὁ θεός | D om σοι | A ἐν Ἰσραὴλ

4. Post σφόδρα solus A haec addit: καὶ ἐκόωετο (sic, ni fallor) κοῦετὸν
μέγαρ, ὅτι ὀρειδίσθη ἐκ πασῶν τῶν φυλῶν Ἰσραὴλ. καὶ ἐν αὐτῇ (sic, non
αὐτ.) γερομένη εἶπεν· τί ποιήσω; κλαίουσα (cod. κλέ-) προσεύχομαι πρὸς
κύριον τὸν θεόν μου, ὥπως ἐπισκέψηταί με | περιείλατο cum ADEF^aF^bLMN
. . BC περιείλετο | περθικά: BC μυμφικά, et B postea περθικά pro μυμφικά |
F^aB ab altero τὰ ἱμάτια αὐτῆς ad alterum transiluerunt | καὶ ἀψεσμήζατο
(cum AEF^bILMN; BC ἔσμήζατο) τ. κεφ. αὐτῆς . . D om . . A add καὶ περιείλατο
πᾶσαν θλίψιν ἅπ' αὐτῆς | I ἐμέδυσσε | D om τὰ ἱμ. αὐτῆς | ἐράτην cum B etc
. . AF^aB etc ἐμράτην | εἶδε (F^b ἴδεν). . A Pos ἰδοῦσα (omisso καὶ seq.) . . B εὔρε |
δαφμηδαίαν cum AD (-δέα) EF^a (EF^a -ριδέαν) I (δαφριδ.) B (-δέαν) . . B δαφ-
ρίδα . . CL δάφνην (L add δέμδρον) . . M δέμδρον δάφνης | κ. ἐκάθ. ὑποκ. αὐ-
τῆς (L ὑπ' αὐτῇ, F^b ὑπὸ τῇ δαφριδέα) . . L add καὶ ἠθέλησε τοῦ ἀραιω-
θῆναι . . B (omisso καὶ ἐλιτάμ.) sic: καὶ ἰκέτευεν ὑποκάτω αὐτῆς | F^a ἐλιτά-
μευε | τὸν δεσπότην cum ABDF^aILB (τ. ἑαυτῆς δεσπ.) . . C τῷ δεσπότη | ὁ
θεός· F^a ὁ θεός | ἡμῶν cum ABE Eust . . CF^aB Pos μου | εὐλόγ. με (F^b κᾶμε,
B om) καὶ ἑωάκουσον (EF^b add τῆς φωνῆς) τῆς δεῆς. (F^a om τ. δεῆς.) μου
(habet haec etiam Eust) . . A ἐλέησόν με καὶ εἰσάκουσόν μου τῆς δεήσεως,
καὶ εὐλόγησόν με | καθ. εὐλόγησας (B νυλ.): ita etiam Eust . . C καθ. ἐωή-
κουσας καὶ νυλόγησας | F^a τῆς Cάρρας | Totum hoc caput Eust absoluit his:
Ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ὁμόζυγος αὐτοῦ περιθεμένη ἐσθῆτα εὐτελὴ
ἔδέετο τοῦ θεοῦ τυχεῖν γομῆς. ἐπιστάσης δὲ τῆς μεγίστης
ἡμέρας τοῦ θεοῦ λαμπρὰν στολὴν ἀμφιέρμυται· οὐ γὰρ ἦν θε-
μιτὸν ἐν ταύτῃ τῇ ἑορτῇ πέρθιμον ἡμφιάσθαι στολῇ. περὶ
γομῆς τῇ ἐμράτῃ ὥρα τῆς ἡμέρας ὑπὸ τι δέμδρον ἐν τῷ παρα-
δείσῳ αὐτῆς καθεσθεῖσα ἰκέτευε λέγουσα τῷ θεῷ· ὁ θεὸς τῶν
πατέρων ἡμῶν, εὐλόγησόν με καὶ ἑωάκουσον τῆς δεήσεώς
μου, καθὼς εὐλόγησας τὴν μήτραν Cάρρας καὶ ἔδωκας αὐτῇ
υἱὸν τὸν Ἰσαάκ.

III.

¹ Καὶ ἀτερίσασα εἰς τὸν οὐρανόμ εἶδε καλιὰμ στρουθίωμ ἐμ τῇ δαφμηδαίᾳ, καὶ ἐποίησε θρήνωμ ἐμ ἑαυτῇ λέγουσα· οἱ μοι, τίς με ἐγέρμησε; ποία δὲ μήτρα ἐξέφυσέ με; ὅτι κατάρᾳ ἐγεμνήθημ ἐγὼ ἐρώτωιόμ τῶμ υἱῶμ Ἰσραήλ, καὶ ὠρειδίσθημ, καὶ ἐξεμκτήρι-σάρ με ἐκ μαοῦ κυρίου. ² οἱ μοι, τίμι ὠμοιώθημ ἐγὼ; οὐχ ὠμοιώ-θημ ἐγὼ τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐραμοῦ, ὅτι καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐ-ραμοῦ γόμιμά εἰσιμ ἐρώτωιόμ σου, κύριε. οἱ μοι, τίμι ὠμοιώθημ ἐγὼ; οὐχ ὠμοιώθημ ἐγὼ τοῖς θηρίοις τῆς γῆς, ὅτι καὶ τὰ θηρία τῆς γῆς γόμιμά εἰσιμ ἐρώτωιόμ σου, κύριε. ³ οἱ μοι, τίμι ὠμοιώθημ ἐγὼ;

III, 1. ἀτερίσασα .. ε ἀραβλέψασα .. F^a ἠτέμισερ .. D ἀρέτειρε τὸ ὄμμα. Praeterea CER (non ADF^aL Pos etc) add Ἄμμα, item B post οὐραμόμ. A add μετὰ δακρύωμ | οὐραμόμ: L add τοῦ δέμδρου, F^b καὶ ἔκλαυσεμ | εἶδε (EF^bR ἴδεμ) .. DF^a καὶ εἶδε | καλιάρ: F^b μοσιάρ | δαφμηδαίᾳ cum AER (ER -δέᾳ) etc .. BCF^a δάφμη .. D om ἐμ τ. δ. | ἐποίησε· B ἐποίησεμ Ἄμμα .. A ἐθρήμησε | θρήνωμ: F^bL add μέγαμ .. DL add Ἄμμα | λέγουσα: R add ουτωσ | ο οἱ μοι, οἱ μοι | τίς με: I τίμι ὠμοιώθημ ἐγὼ, ἢ τίς με | IL om δέ | ἐξέφυσε: A ἔτεκε .. D ἐξ-έθρεψε (om με seq) .. R ἐξεκύνσεμ | κατάρᾳ ἐγεμνήθημ ἐγὼ: AF^aIR ἐγὼ (A add μόμη) κατ. ἐγεμν. .. B κατ. καὶ ὠρειδος ἐγεμνήθημ | ἐρώτω. (E om) τ. υἱ. Ἰσραήλ: D τοῖς υἱοῖς Ἰσρ. ἐρώτωιόμ αὐτῶμ | ὠρειδίσθημ: B ορειδισθημ, A ὠρειδίσθημ .. F^aI Pos ὠρειδίσαρ (I ὠρείδ.) | ἐξεμκτήρισάρ με cum BDE (add κα ἐξωρίσάρ με, item Pos) F^aIR (add κα ἐξέβαλλομ) .. I ἐξέβαλομ, F^b ἐξεβλήθημ .. A ἐξειδώχημ .. C ἐξεμκτηρίσθημ ἐκβληθεῖσα | ἐκ (E add τοῦ) μαοῦ· F^a ἐμ τῷ μαφ .. L om (una cum κυρίου) | κυρίου cum AI .. F^a τοῦ θεοῦ μου .. CDF^bB Pos κυρ. τοῦ θεοῦ μου (E Pos om) .. B οἴκου κυρίου θεοῦ μου.

2. οἱ μοι usque primum κύριε cum ABCDF^bILMNR: EF^a om | τίμι: A τί | ὠμοι-ώθημ: A et R ubique ὠμοιώθημ | οὐχ ὠμοιώθ. ἐγὼ: B οὐδέ | καὶ τὰ πετ. τ. οὐραμοῦ: AF^bR καὶ αὐτὰ | A γόμυμά (sic A ubique) ἔστιμ (ἔστιμ et. R) | κύριε: D add καὶ σέ εὐλογοῦσιμ | οἱ μοι, τίμι (A τί) ὠμοιώθ. ἐγὼ (F^a om; A add τοῖς θηρίοις τῆς γῆς); οὐχ ὠμοιώθ. ἐγὼ (B οὐδέ pro οὐχ ὠμ. ἐγ.) τοῖς θηρίοις (E στρουθίοις) τῆς γῆς (C τοῖς ἀλόγοις ζώοις, A αὐτὰ pro ἐγὼ usque γῆς), ὅτι καὶ τὰ (F^a ὅτι αὐτὰ τὰ) θηρία (E στρουθία) τῆς γῆς (AB Pos ὅτι καὶ αὐτὰ, C ὅτι καὶ τὰ ἄλογα ζῶα) γόμ. εἰσιμ (F^aR ἔστιμ) ἐρώτω. σ. κύριε cum A (B; sed ponit post οἱ μοι--τῇ γῇ ταύτῃ etc) (C) DEF^a (F^bLMN)R Pos. Ex his BF^bLMNR ad- dunt: οἱ μοι, τίμι ὠμοιώθημ ἐγὼ; οὐχ ὠμοιώθημ ἐγὼ (B οὐδέ pro οὐχ ὠμ. ἐγ.) τοῖς ἀλόγοις ζώοις, ὅτι καὶ τὰ ἄλογα ζῶα (B ὅτι καὶ αὐτὰ) γόμιμά εἰσιμ (ἔστιμ) ἐρώτωιόμ σου, κύριε.

3. οἱ μοι, τίμι (A τί) ὠμ. ἐγὼ; οὐχ ὠμ. ἐγὼ (B om) τ. ὕδ. τ. | καὶ τὰ ὕδατα ταῦτα cum F^bLMNR, item omisso ταῦτα C .. BDF^a καὶ (F^a om) αὐτὰ τὰ ὕδ. .. AI Pos καὶ αὐτὰ | εἰσιμ: R ἔστιμ | κύριε: hoc loco addunt editiones antiquiores οἱ μοι, τίμι ὠμοιώθημ ἐγὼ; οὐχ ὠμοιώθημ ἐγὼ τοῖς κύμασι τῆς θαλάσσης, ὅτι καὶ τὰ κύματα γαληνιώματα καὶ σκιρτώματα, καὶ οἱ ἐμ αὐτοῖς ἰχθύες εὐλο-γοῦσί σε, κύριε. Horum priorem partem οἱ μοι usque θαλάσσης, edd. nostri om-

οὐχ ὁμοιώθην τοῖς ὕδασιμ τούτοις, ὅτι καὶ τὰ ὕδατα ταῦτα γόμιμά εἰσιμ ἐρώπιόν σου, κύριε. οἱ μοι, τίμι ὁμοιώθην ἐγώ; οὐχ ὁμοιώθην ἐγὼ τῇ γῇ ταύτῃ, ὅτι καὶ ἡ γῇ αὕτη προσφέρει τοὺς καρποὺς αὐτῆς κατὰ καιρόμ, καὶ σὲ εὐλογεῖ, κύριε.

IV.

¹ Καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη λέγων αὐτῇ· Ἄρρα Ἄρρα, ἐπήκουσε κύριος τῆς δεήσεώς σου, καὶ συλλήψει καὶ γερμήσεις, καὶ λαληθήσεται τὸ σπέρμα σου ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ. καὶ εἶπεν

nes omittunt; posteriorem vero inde ab ὅτι καὶ vel totam vel ex parte vario modo plerique tuentur. A sic: καὶ οἱ ἰχθύες αὐτῶν εὐλογοῦσί σε, κύριε. B: τὰ γὰρ κύματα αὐτοῖς γαληριῶντα σὲ εὐλογοῦσι, κύριε. F^b: καὶ αὐτὰ γὰρ τὰ κύματα ἀλεύρορτα (ἀλύορτα?) καὶ σκιρτῶντα σὲ εὐλογοῦσι, κύριε. I^x: καὶ γὰρ τὰ ὕδατα γαληριῶντα καὶ σκιρτῶντα τοῖς κύμασιμ (xom τοῖς κύμ.) ἅμα τοῖς ἰχθύοις (B-θύοις) τῆς θαλάσσης σὲ εὐλογοῦσιμ. LM: ὅτι καὶ τὰ κύματα αὐτῶν γαληριῶντα καὶ οἱ ἰχθύες αὐτῶν σκιρτῶντες σὲ εὐλογοῦσι, κύριε. DEN: ὅτι καὶ τὰ κύματα (D add τῆς θαλάσσης) γαληριῶντα καὶ σκιρτῶντα (D add εἰσι), καὶ οἱ ἰχθύες (D add αὐτῆς, N [τῆς?] θαλάσσης) εὐλογοῦσί σε, κύριε. Similiter Pos | οἱ μοι, τίμι (Δ τί) ὁμοιώθ. ἐγώ; οὐχ ὁμ. ἐγὼ (B om) τῇ γῇ ταύτῃ (cum ABF^a F^b LMN; CE Pos alii om), ὅτι καὶ ἡ γῇ αὕτη (cum F^b LMN; BCF^a E Pos om; A ὅτι καὶ αὐτῇ) προσφέρει (D τρέφει) | F^a om κατὰ καιρόμ | εὐλογεῖ: AR -γοῦσιμ | Cf. ad hoc caput Germani Constantinop. locum (Combes. Nov. auctar. I. p. 1416.): ὁμοιώσῃ με τοῖς πετεινοῖς, τοῖς θηρίοις τῆς γῆς, τοῖς τῆς θαλάσσης ἰχθύσιμ, ὅτι καὶ αὐτὰ γόμιμά εἰσιμ ἐρώπιόν σου, κύριε. Item Geo (I. l. p. 1032.): διὰ τοῦτο ἐν τῇ μομφοδουμένῃ προσευχῇ πετεινῶν καὶ τετραπόδων, θηρίων τε καὶ γῆς καὶ τῶν ἐν τῇ γῇ φυομένων, ὕδατων τε καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἐγγομιζόντων ζώων παρῆσάγει μνήμη. Eust pergīt his: καὶ ταῦτα λέγουσα ἀφορᾷ εἰς τὸ δέριδρον, καὶ θεασαμένα στρουθὸν τὰ ροσσία ἑαυτοῦ περιέπορτα, πικρῶς στενάζασα καὶ κωκύσασα εἶπεν· ὦ δὴ κύριε, ὅτι οὐδὲ τοῖς πετεινοῖς τούτοις ὁμοίωμαι γομίμοις ὑπάρχουσι. καὶ ταῦτα βοῶσιν αὐτῆς πρὸς τὸν θεόν, ἄγγελος etc.

IV, 1. Καὶ ἰδοὺ: D Καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἐν ἑαυτῇ διαλογιζομένη, ἰδοὺ | ἐπέστη: A ὤφθην, L ἐφάρην (Eust) . . B D ἔστιν κατενώπιον αὐτῆς | λέγων αὐτῇ: AL αὐτῇ λέγων . . D λέγων πρὸς αὐτήν | A Ἄρρα Ἄρρα, hoc accentu. Item A alibi. | κύριος cum A . . B Pos Geo ὁ θεός . . CF^a E κύρ. ὁ θεός | καὶ συλλήψει (-ψει cum ADR; BCF^a -ψη) cum ABE Geo . . CF^a Pos om καὶ . . F^b συλλ. γάρ . . D συλλ. ἐν γαστρὶ | γερμήσεις cum BEF^a L (add θυγατέρα) E Geo . . AD γερμήσει . . I τέξει | λαληθήσεται cum ABEF^a E Geo . . DL κληθήσεται. Iidem pergunt τὸ σπ. σου (L τὸ ἐκ σοῦ γεγερμηνέον) ἐν ὅλῃ τ. οἰκ. (D εὐλογημέον εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην). Geo ista sic habet (p. 1033.): ἰδοὺ γάρ, φησί, λαλούσιν αὐτῆς ἄγγελοι κυρίου ἦλθε λέγων αὐτῇ· ἐπήκουσεν ὁ θεός τῆς δεήσεώς σου, καὶ συλλήψει καὶ γερμήσεις, καὶ λαληθήσεται τὸ σπ. σου ἐν ὅλῃ τ. οἰκ. | καὶ εἶπεν Ἄρρα cum ABF^a . . CE Pos εἶπε δὲ Ἄρρα . . L καὶ ἤκου-

Ἄμμα· ζῇ κύριος ὁ θεός μου, ἔὰν γεμνήσω εἴτε ἄρρεν εἴτε θῆλυ, προσάξω αὐτὸ δῶρομ κυρίῳ τῷ θεῷ μου, καὶ ἔσται λειτουργοῦμ αὐτῷ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ. ² καὶ ἰδοὺ ἦλθομ ἄγγελοι δύο λέγομτες αὐτῇ· ἰδοὺ Ἰωακεὶμ ὁ ἀμήρ σου ἔρχεται μετὰ τῶμ ποιμνίωμ αὐτοῦ. ἄγγελος γὰρ κυρίου κατέβη πρὸς αὐτὸν λέγωμ· Ἰωακεὶμ Ἰωακεὶμ, ἐπήκουσε κύριος ὁ θεὸς τῆς δεήσεώς σου· κατὰβηθι ἐμπεύθεμ· ἰδοὺ γὰρ ἡ γυνὴ σου Ἄμμα ἐμ γαστρὶ λήψεται. ³ καὶ κατέβη Ἰωακεὶμ, καὶ ἐκάλεσεμ τοὺς ποιμένας αὐτοῦ λέγωμ· φέρετέ μοι ὧδε δέκα ἀμμάδας ἀσπίλους καὶ ἀμώμους, καὶ ἔσομται κυρίῳ τῷ θεῷ μου· καὶ φέρετέ μοι δεκαδύο μόσχους ἀπαλούς, καὶ ἔσομται τοῖς ἱερεῦσι καὶ τῇ γερουσίᾳ· καὶ

σεμ ἢ Ἄμμα ταῦτα, χαρὰς πλῆσθεῖσα εἶπε | ἔὰν γεμνήσω (ita etiam Geo): *BF^a Pos* ὅτι ἔὰν γεμν... *L* ἔὰν κύριος ὁ θεός μου δώσει μοι, καὶ γεμνήσω παιδίον | *AE Geo* ἄρρεν | τῷ θεῷ μου: *BC om* μου | λειτουργοῦμ: *ABE -ργόν, alii -ργὼν* | αὐτῷ *cum ACE Pos etc Geo* (p. 1036.) . . *B* τῷ θεῷ . . *DEF^a om* | *B om* τῆς ζωῆς. *Eust* pergit: καὶ ταῦτα βοώσης αὐτῆς πρὸς τὸν θεόν, ἄγγελος κυρίου ἐπιφαιεῖς αὐτῇ εὐαγγελίζεται αὐτῇ παιδοποιίᾳ. ἡ δὲ ἀκούσασα εὐθύς τὸ γεμνηθῆναι ἀραθεῖναι τῷ θεῷ ἐπηγγείλατο.

2. Καὶ ἰδοὺ (*A* εὐθέως, *L om*) ἦλθομ (*D* ἦλθοσαμ. *Ponunt h. l. ADL*; *BCF^a R Pos* ante λέγομτες; *E* post αὐτῇ) ἄγγ. δύο (*cum ABD Pos*; *CF^a LE δ.* ἄγγ.; *E om utrumque*) λέγομτες (*F^a ἀπαγγέλλομτες, E* ἀραγγέλλ.) αὐτῇ· ἰδοὺ (*D* Ἄμμα. Ἄμμα, ἰδοὺ; *E* ὅτι; *L Pos om*) Ἰωακεὶμ | ὁ ἀμήρ σου: *BF^a om* | ποιμνίωμ: *F^a L* ποιμνέωμ. *L* sic: ἔρχεται ἀπὸ τοῦ ὄρους τῆς ἐρήμου μετὰ τῶμ ποιμνέωμ αὐτοῦ καὶ τῶμ προβάτωμ καὶ αἰγῶμ καὶ βοῶμ αὐτοῦ | ἄγγ. γὰρ (*F^b δέ*) κυρ. κατέβη: *A* κατέβη γὰρ ἄγγ. κυρ. . . *L* καὶ ἦλθεμ ὁ ἄγγ. | πρὸς αὐτόν: *BF^b L* πρὸς (*L* add τὸν) Ἰωακεὶμ . . *A om* | λέγωμ: *BF^b add* αὐτῷ, *A* αὐτῷ τῷ Ἰωακεὶμ . . *F^a* καὶ εἶπεμ αὐτῷ . . *L* καὶ λέγει πρὸς αὐτόν | Ἰωακ. Ἰωακ. *cum ACEF^b IL Pos* . . *D* Ἰωακ. *semel* . . *BF^a plane om* | ἐπήκουσε (*cum ADEF^a E*; *C* εἰσήκ., *item L* post θεός) κ. ὁ θε. τῆς (*I* add φωνῆς τῆς) δεῆς. σου: *B om* | κατὰβηθι (*DLE* καὶ κατ., *F^a* σπεύσομ, κατ.) ἐμπεύθεμ (*A* ἐρταύθα; *D* τὸ τάχος ἐρτ.; *L* ἐμτ. ἐμ τῷ οἴκῳ σου) | ἰδοὺ γὰρ *cum ABDEF^a L* . . *CE Pos om* γὰρ | ἡ γ. σ. Ἄμμα *cum ABD* . . *CF^a E Pos* Ἄμμ. ἡ γ. σ. | λήψεται: *B* εἰληφε | *Eust* haec breviter sic absolvit: Τοιαῦτα δὲ καὶ τῷ Ἰωακεὶμ ὁ ἄγγελος ἐμ τῷ ὄρει διεσημαρε.

3. Καὶ κατέβη (*I* κατίει) Ἰωακεὶμ: *D* add ἐκ τοῦ ὄρους δεικτικωμέρος . . *A* Καταβάς δὲ Ἰωακεὶμ (*omisso* καὶ seq) | δέκα *cum AF^a F^b IL Pos Eust* . . *BC* δώδεκα, *E* δεκαδύω | ἀσπίλ. κ. ἀμώμους: *F^a om* . . *A om* ἀσπ. καὶ | καὶ ἔσομτ. *cum AEI Pos*; *item* additis αἱ δέκα (*BD* δώδεκα) ἀμμάδ, *F^b LBD* . . *C* εἰς θυσίαν . . *F^a om*. *B* ab ἀσπίλ. κ. ἀμώμους *transilit* ad καὶ ἔσομτ. τοῖς ἱερεῦσιμ. | *B om* μού | κ. φέρ. μοι: *BF^b L* add ὧδε | δεκαδύο μόσχ. *cum F^a F^b I Eust* (μ. δεκαδ.), *item BC alii* δώδεκα μόσχ., *item Pos* . . *A* δέκα μόσχ. | ἀπαλούς *cum BF^a I Pos* . . *A* καλούς καὶ ἀπαλούς, *F^b* ἀπαλ. κ. καλ. . . *C alii* ut videtur ἀσπίλους | καὶ

ἑκατὸν χιμάρους παρτὶ τῷ λαῷ. ⁴ καὶ ἰδοὺ Ἰωακεὶμ ἦκε μετὰ τῶν ποιμνίων αὐτοῦ, καὶ ἔστιν Ἄμμα πρὸς τὴν πύλην καὶ εἶδε τὸν Ἰωακεὶμ ἐρχόμενον, καὶ δραμοῦσα ἐκρεμάσθη εἰς τὸν τράχνηλον αὐτοῦ λέγουσα· ῥῆν οἶδα ὅτι κύριος ὁ θεὸς εὐλόγησέ με σφόδρα· ἰδοὺ γὰρ ἦ χήρα οὐκέτι χήρα, καὶ ἡ ἄτεκρος ἐν γαστρὶ λήψομαι. καὶ ἀπεπαύσατο Ἰωακεὶμ τὴν πρῶτην ἡμέραν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

V.

¹ Τῇ δὲ ἑσπέρῳ προσέφερε τὰ δῶρα αὐτοῦ λέγων ἐν ἑαυτῷ· ἔαρ κύριος ὁ θεὸς Ἰλασθῇ μοι, τὸ πέταλον τοῦ ἱερέως φαμερόν μοι ποιήσει. καὶ προσέφερα τὰ δῶρα αὐτοῦ Ἰωακεὶμ καὶ

ἔσονται cum ACB Pos etc. . . BDEF^a L add οἱ (F^a om) δώδεκα (F^a 18') μόσχοι | καὶ ἑκατ. χιμάρους (Δ χιμάρρους) cum ADEF^a . . BCILB Pos καὶ φέρετέ μοι (L add ὧδε) ἑκ. χιμ. (B χειμάρρ.) | παρτὶ τ. λαῷ (L add Ἰσραὴλ) cum ADE . . BCF^a LB Pos praem καὶ ἔσονται οἱ (F^a om) ἑκατ. χίμαροι (B χειμάρροι) | Eust sic pergit: καὶ καταβάς Ἰωακεὶμ ἀπὸ τοῦ ὄρους δέκα ἀμνάδων θυσίαν τῷ κυρίῳ προσήνεγκε, καὶ τοῖς ἱερεῦσι μόσχους δεκαδύο, καὶ τῇ γερουσίᾳ καὶ παρτὶ τῷ λαῷ ἑκατὸν χειμάρους.

4. ἰδοὺ: F^a F^b om | ἦκε cum CB (aliis ut videtur, item ἦκει D) . . B ἐρχεται . . AF^b L ἦλθεν (-θε) . . F^a κατέβη | ποιμνίων: F^a ποιμένων | ἔστιν: F^b ἐσθίκει . . Δ ἐξηλθεν | πρὸς τὴν πύλην cum ADEILB . . F^a παρὰ τὴν πύλην . . BC πρὸς τὴν πύλην. Praeterea L add αὐτῆς, ο τοῦ οἴκου αὐτῆς . . F^b add προσδεκομένη (ita Birch male pro -δεχομένη scripsisse videtur) Ἰωακεὶμ τὸν ἄνδρα αὐτῆς | εἶδε: F^a F^b B ἰδε (-ερ) . . Δ ἰδοῦσα | τὸν (B om) Ἰωακεὶμ: AF^b αὐτόν | ἐρχόμενον cum AB etc. . . CF^a E add μετὰ τῶν ποιμνίων (F^a F^b ποιμένων) αὐτοῦ (F^a om) . . I om καὶ εἶδε usque ἐρχόμενον | καὶ (Δ om) δραμοῦσα (Δ προσδραμ.) cum (Δ) BDF^a I Pos . . CELB καὶ ἔδραμεν Ἄμμα (E om; L add ἐμπροσθεν αὐτοῦ) καὶ | Δ ἐκρεμάσθη | εἰς τὸν τράχ. c. BILB . . F^a ἐν τῷ τραχήλῳ . . AC ἔωι τὸν τράχνηλον . . D ἔωι τοῦ τραχήλου . . EF^b περὶ (B πρὸς) τὸν τράχ. | λέγουσα (Δ λέγων) . . B καὶ εἶπε . . D καταφιλοῦσα αὐτόν καὶ λέγουσα | οἶδα (B add ἀληθῶς) . . Δ ἔγνων | κύριος ὁ θεός . . F^a om ὁ θεός . . E ἐπηκόυσέ μου ὁ θεός καὶ | εὐλόγησέ (L ἠύλ.) με (Δ μοι) σφόδρ. (AB om): F^b praem Ἰλασθῇ μοι καὶ . . L add καὶ ὅτι ἄτεκρος ἐτύχαρα· ῥῆν οἶδα ὅτι τέκρον τέξομαι | ἰδοὺ (B καὶ) γὰρ ἡ χήρα οὐκέτι (B οὐκ ἦν) χήρα (Δ add εἰμί) | ἡ (F^a om; L ἰδοὺ ἡ) ἄτεκρος (L add ἡμην) ἐν γαστρὶ: B ἡ ἄτεκρ. οὐκέτι ἄτεκρος· ἐν γαστρὶ γάρ | λήψομαι: Δ λήψεται . . BF^b εἰληφα . . L συλλήψομαι καὶ εἰληφα | τὴν πρῶτ. ἡμέραν: BF^a Pos τῇ πρῶτῃ ἡμέρᾳ . . Δ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, F^b τὴν ἡμέραν ἐκείνην | ABF^a ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ

V, 1. τὰ δῶρα αὐτοῦ: B add Ἰωακεὶμ, E διωλᾷ, L Ἰωακεὶμ τοῖς ἱερεῦσι καὶ παρτὶ τῷ λαῷ | D om λέγων usque ποιήσει | ἐν ἑαυτῷ cum ABCF^b Pos etc: BF^a om | ἔαρ: F^a εἰ . . Δ add μή | κύρ. ὁ θεός (Δ add μου): F^a I om ὁ θεός | φαρ. μοι (F^a om, B Pos post ποι.) ποιήσει (B ση) cum ABC(F^a)F^b B etc. . . E φανερώσει μοι . . L φανερόν μοι γερήσεται | καὶ προσέφερα (B προσφέρων

προσείχερ τῷ πετάλῳ τοῦ ἱερέως, ὡς ἐπέβη ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κυρίου, καὶ οὐκ εἶδερ ἁμαρτίαν ἐν ἑαυτῷ. καὶ εἶπερ Ἰωακείμ· μῦρ οἶδα ὅτι κύριος ἰλάσθην μοι καὶ ἀφῆκεν πάντα τὰ ἁμαρτήματά μου. καὶ κατέβη ἐκ μαοῦ κυρίου δεδικαιωμένος, καὶ ἀπῆλθε ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. ² ἔπληρώθησα δὲ οἱ μῆρες αὐτῆς· ἐν δὲ τῷ ἐμάτῳ μὴρὶ ἐγέμνησερ Ἄρμα. καὶ εἶπερ τῇ μαίᾳ· τί ἐγέμνησα; ἡ δὲ εἶπερ· θῆλυ. καὶ εἶπερ Ἄρμα· ἐμεγαλύνθη ἡ ψυχὴ μου ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ· καὶ ἀρέκλιμερ αὐτήν. πληρωθεῖσθω δὲ τῶν ἡμερῶν ἀπε-

omisso καί) τ. δ. αὐτ. Ἰωακ. (v om; L add ἐν τῷ οἴκῳ κυρίου) c. BCEF^b LB. . AF^a om | προσείχερ cum ABDEF^b I Pos. . CE προσέσχερ. . F^a προσήλθε. Praeterea A add Ἰωακείμ | τῷ πετάλῳ: ADI τὸ πέταλον | E τοῦ ἀρχιερέως | ὡς (D ὅς, A ἔως, I ἔως οὗ) ἐπέβη (F^a ἀρέβη): E καὶ ἐπέβη. . B καὶ ἐφαιερῶθη αὐτῷ, καὶ ἐπέβη | D ἐπὶ τῷ θυσιαστηρίῳ | κυρίου. . F^a τοῦ κυρίου. . L κυρ. τοῦ θεοῦ | καὶ οὐκ εἶδερ (alii ἶδερ, alii οἶδερ) ἁμαρτ. ἐν ἑαυτῷ cum ABF^b ILR Pos. . BC(F^a) καὶ (F^a add εἶδε, καὶ ἰδοῦ) ἁμαρτία οὐχ εὐρέθη ἐν αὐτῷ, D καὶ οὐχ εὐρέθη ἐν αὐτῷ ἄμ. | B om Ἰωακείμ | κύριος (F^a ὁ κύρ.) cum AF^a I Pos. . BCE κύρ. ὁ θεός | ἰλάσθην: L ἐσπλαγχνίσθην | ἀφῆκερ cum ABDEF^b ILR Pos (L Pos add μοι, E μου): BCE^a ἀφείλε | πάντα (I om) τὰ ἁμαρτ. (F^b παραποσάμ.) μου. . BC μου πάρτ. τὰ ἄμ. | κατέβη: A add Ἰωακείμ | ἐκ (ABF^a E add τοῦ) μαοῦ (D Pos οἴκου) | καὶ ἀπῆλθερ (E ἦκερ, AF^a Pos ἦλθερ, D ἦρ, I οἶκει). . EL om | ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ cum BDIL. . ACF^a L εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. . E om. Praeterea D add χαίρων, BC χαίρων καὶ δοξάζων τὸν θεόν τοῦ Ἰσραὴλ (C om τ. Ἰσρ.).

2. ἐπληρώθ. δέ c. ABC etc. . DEF^aF^b καὶ ἐπληρώθ. (D ἐπλήσθησαμ. . L καὶ ἐπλ. δέ. . IR Pos συμέλαβε δέ Ἄρμα, καὶ ἐπληρ. | οἱ μῆρες αὐτῆς cum CDF^b (E αὐτῆς οἱ μῆρ.) . . A οἱ ἐξ μῆρες τῇ Ἄρμῃ, E Pos μῆρες αὐτῇ ἐξ, L αἱ ἡμέραι Ἄρμας ὡσεὶ μῆρες ἐξ. . B τῇ Ἄρμῃ μῆρες ἑωτά. . F^a τῇ Ἄρμῃ μῆρες ἑρμέα, I αὐτῇ μῆρες ἑρμέα | ἐν δὲ τῷ ἐμάτῳ (ἐμάτῳ v alii; ἐμμάτῳ A alii-que) μὴρὶ cum BCI (E. δ. τ. μὴρὶ τῷ ἐμ.) . . AF^b τῷ δὲ ἐμμάτῳ (F^b add μὴρὶ) . . EL τῷ δὲ (E ἐν δὲ τῷ) ἔβδόμῳ μὴρὶ. . E ἐν δὲ τῷ μὴρὶ τῷ ὀγδόῳ. . DF^a nisi καὶ | ἐγέμνησερ: D ἔτεκερ | AL (aliique?) om Ἄρμα | καὶ εἶπερ (-σε). . AE εἶπερ δέ. . DL add (ἡ) Ἄρμα | ἡ δὲ (LE add μαίᾳ) εἶπερ: DF^a καὶ εἶπερ αὐτῇ (D om). . F^a καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μαίᾳ εἶπερ | θῆλυ: F^b L θηλείᾳ. . DE add ἐγέμνησας | κ. εἶπ. Ἄρμα: E εἶπ. δὲ ἡ Ἄρμ. | ἐμεγαλύνθη (L μῦρ ἀληθῶς ἔμεγ.) ἡ ψυχὴ (L τὸ πνεῦμά) μου c. ABILE Pos. . CDF^b ἐμεγάλυμερ (F^b μεγαλύνει) ἡ ψυχὴ μου (D add τὸν κύριον). . F^a ἐμεγάλυμερ ὁ κύριος τὴν ψυχὴν μου | ἐν (AF^a om) τῇ ἡμ. ταύτῃ cum (AF^a) BDLE. . I Pos ἐπὶ τῇ ὥρᾳ ταύτῃ. . CF^b τὴν ἡμέραν ταύτην | αὐτήν (L add ἡ μαίᾳ) cum CF^a LE Pos etc. . A τὴν παῖδα. . BD (add ἐν τῇ κλίμῃ) E ἑαυτήν | A πληρωθῆτωρ | ἀπεσμή-ζατο Ἄρμα (B om). . I add ἀπὸ τοῦ ὕματος αὐτῆς, LE τῆς (E ἀπὸ τῆς) ἀφένδρου αὐτῆς, N τῆς λοχείας αὐτῆς. . D om ἀπεσμ. Ἄρμ. καὶ | καὶ ἔδωκερ (I ἐδίδω) μασθὸν (B μαστὸν) τῇ παιδί (L τῷ παιδίῳ, E τῇ παιδίσκῃ): haec F^b post ἀρέκλιμ. αὐτὴν ponit | καὶ (A add τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ) ἐπωρόμασε (cum BDIL Pos; A ἐκάλεσε, F^a ἐκάλεσατο) τὸ ὄμ. αὐτ. Μαριάμ cum BDILE Pos (AF^a). . E κ. ἐπωρόμ. αὐτὴν Μαρ. . C ἐκάλεσε δὲ Μαριάμ | Eust capp. IV. et V. paucis

σμήζατο Ἄλμα, καὶ ἔδωκεν μασθὸν τῇ παιδί, καὶ ἔσωρόμασε τὸ ὄμομα αὐτῆς Μαριάμ.

VI.

¹ Ἡμέρα δὲ καὶ ἡμέρα ἐκραταιοῦτο ἡ παῖς· γερομέμνη δὲ αὐτῆς ἐξαμηναίου ἔστησεν αὐτὴν ἡ μήτηρ αὐτῆς χαμαί, τοῦ δια-
πειράσαι εἰ ἴσταται. καὶ ἔσπτα βήματα περιπατήσασα ἦλθεν εἰς
τὸν κόλπον αὐτῆς. καὶ ἀμήρψασεν αὐτὴν λέγουσα· ζῇ κύριος ὁ
θεός μου, οὐ μὴ περιπατήσῃς ἐν τῇ γῇ ταύτῃ, ἕως ἂν ἀπάξω σε
ἐν τῷ μαφὶ κυρίου. καὶ ἐποίησεν ἁγίασμα ἐν τῷ κοιτῶρι αὐτῆς,
καὶ πᾶν κοιρὸν καὶ ἀκάθαρτον οὐκ εἶα διέρχεσθαι δι' αὐτῆς· καὶ
ἐκάλεσε τὰς θυγατέρας τῶν Ἑβραίων τὰς ἀμιάρτους, καὶ διε-
πλάμωρ αὐτήν. ² Ἐγένετο δὲ πρῶτος ἐριαντός τῇ παιδί, καὶ
ἐποίησεν Ἰωακείμ δοχὴν μεγάλην, καὶ ἐκάλεσε τοὺς ἱερεῖς καὶ
τοὺς γραμματεῖς καὶ τὴν γερουσίαν καὶ πᾶν τὸν λαὸν τοῦ Ἰσ-
ραήλ. καὶ προσήμεγκεν Ἰωακείμ τὴν παῖδα τοῖς ἱερεῦσι, καὶ εὐ-

absolvit his: καὶ ἐπιτελέσας τὰς θυσίας ταύτας ἐν τῷ μαφὶ τοῦ
θεοῦ ἀφικρεῖται εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ γρούς τὴν γυναικα
αὐτοῦ ποιεῖ ἔξ αὐτῆς θυγατέρα καὶ ὀρομάζει αὐτὴν Μαριάμ.

VI, 1. v γερομέμνη | ἐξαμηναίου: F^a ἐρμεαμηναίου χρόνου | χαμαί (EF^a
post αὐτὴν ponunt): L add ἐπὶ τοὺς πόδας τῆς παιδός | διαπειράσαι cum
BEILR .. CF^a πειράσαι .. AD περιπατήσαι (A add καί). Praeterea v add αὐτήν. |
ἔσπτα (F^a ἔρμέα) βήμ. (B βή. ἔσπτ.) περιπατήσασα (DE περιεπάτησε καί) cum
ABDEF^aIL (add ἡ παῖς) v Pos. . . c περιω. ἔ. βήμ. | F^a εἰς κόλπον | αὐτῆς cum
AB .. CF^aR Pos τῆς μητρὸς αὐτῆς | καὶ ἀμήρψασεν (F^a ἤρψασεν) αὐτὴν (F^aR
add ἡ μήτηρ αὐτῆς, item ut videtur alii) λέγουσα c. AEF^aLR aliis ut videtur ..
BDI Pos καὶ εἴπερ Ἄλμα, c εἴπερ δὲ Ἄλμα | οὐ (L ὅτι οὐ) μὴ περιπατήσῃς
cum AB Iac .. CF^aR οὐ (F^a om) μὴ περιπατήσεις | IR ἐπὶ τῆς γῆς | ἕως ἂν
cum AEF^aL Iac .. BC ἕως οὐ .. v ἕως | v εἰσάξω, L ἄξω | ἁγίασμα cum A (post
αὐτῆς ponit) BDEF^aILR Iac .. c ἁγιαστήριον | πᾶν (cum BCEIR; AEF^aL Iac om)
κοιρ. καὶ (cum BEF^aI Iac; ACDELE ἡ) ἀκάθαρτ. | οὐκ εἶα (D εἶασε, L ἔῃ) διέρχ-
(F^aR διελθεῖν) .. I οὐ συρεχώρει διελθεῖν .. A οὐ διήρχετο | Iac δι' αὐτοῦ | I
ἐκάλει | ἀμιάρτους: D παρθένους καὶ ἀμιάρτ. | διεπλάμωρ cum A (ἐσπλάμωρ)
BC (διεσπλάμωρ) F^a (διεσπλήμωρ) F^bIR (IR διεσπλάμωρ) Pos (seducebant) .. D
δικκόμορ αὐτὴν (sic) .. v ἐμετεώρησαρ (sic) αὐτὴν .. Fabric coniecit διέ-
πλωμορ.

2. v ἐγ. δὲ τῇ παιδίσκῃ πρῶτ. ἐριαντός | AE Pos δοχ. μεγάλ. (Pos με.
δ.) Ἰωακείμ | τοὺς ἱερεῖς (DI Pos ἀρχιερεῖς, L ἱερεῖς καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς, v ἀρ-
χιερεῖς καὶ τοὺς ἱερεῖς) κ. τοὺς (B om) γραμμ. καὶ (B om; L add πᾶσαρ) τὴν
γερουσίαν (B τῆς γερουσίας) κ. π. τὸν (D om) λα. τοῦ (c. BDL; CF^aR om) Ἰσρ.
(B om τ. Ἰσρ.): A nil nisi πᾶντας τοὺς ἱερεῖς καὶ τὴν γερουσίαν | καὶ προσ-
ήμεγκεν (B ἤμεγκεν, D προσέφερεν) Ἰω.: A καὶ προσήγαγον Ἰωακείμ καὶ

λόγησαμ αὐτὴν λέγομτες· ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, εὐλόγη-
 σον τὴν παῖδα ταύτην καὶ δὸς αὐτῇ ὄρομα ὁρομαστὸν αἰῶμιον ἐν
 πάσαις ταῖς γεμεαῖς. καὶ εἶπε πᾶς ὁ λαός· γέμοιτο γέμοιτο,
 ἀμήν. καὶ προσήμεγκεν αὐτὴν τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ εὐλόγησαμ αὐ-
 τὴν λέγομτες· ὁ θεὸς τῶν ὑψωμάτων, ἐπίβλεψον ἐπὶ τὴν παῖδα
 ταύτην καὶ εὐλόγησον αὐτὴν ἐσχάτην εὐλογίαν, ἥτις διαδοχὴν
 οὐκ ἔχει. ³ καὶ ἀμήρψασεν αὐτὴν ἡ μήτηρ αὐτῆς ἐν τῷ ἁγιάσματι
 τοῦ κοιτῶρος αὐτῆς, καὶ ἔδωκεν αὐτῇ μασθὸν. καὶ ἐποίησεν Ἄμμα
 ᾄσμα κυρίῳ τῷ θεῷ λέγουσα· ἄσω ᾠδὴν κυρίῳ τῷ θεῷ μου, ὅτι
 ἐπεσκέψατό με καὶ ἀφείλατο ἀπ' ἐμοῦ τὸ ὄρειδος τῶν ἐχθρῶν
 μου· καὶ ἔδωκέ μοι κύριος καρπὸν δικαιοσύνης αὐτοῦ, μοροούσιον

Ἄμμα | τὴν παῖδα: IR Pos τὰ δῶρα | ἱερεῦσι: BF^a IR Pos ἀρχιερεῦσι, L ἀρχιε-
 ρεῦσι καὶ ἱερεῦσι | D ὑλόγησαμ τὴν παῖδα | λέγομτες (D καὶ εἰσωμ) cum
 AB(D)EF^a ILR Pos. . c praem οἱ ἱερεῖς | L κύριε ὁ θεὸς τῶν πατέρ. ἡμ. Ἰβραάμ
 Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ | ὁρομαστὸν αἰῶμιον cum BCF^a IR Pos. . DL Iac om ὁρο-
 μαστόν. . B ὁρομαστ. ἐμώπιόν σου | ἐν (F^a om) πᾶς. τ. γεμεαῖς: B add τῆς
 γῆς, F^b τοῦ αἵματος | καὶ εἶπε πᾶς (I om) ὁ λαός (L add Ἰσραὴλ)· γέμοιτο,
 γέμοιτο (alterum om DF^b IL) ἀμήν (F^b IR ante γέμοιτο ponunt): B om. . B add
 κύριε | καὶ (F^a add πάλιν) προσήμεγκεν. . c add Ἰωακείμ. . BF^b IR Pos προσ-
 ήμεγκαμ | αὐτὴν cum BDEF^a F^b IR Pos. . c τὴν παῖδα | τ. ἀρχιερεῦσι cum
 CDF^b E. . BF^a Pos alii τ. ἱερεῦσι | L sic: καὶ πάλιν (omissis προσήμεγκ. αὐτ. τ.
 ἀρχ. καὶ) ὑλόγησαμ τὴν παῖδα λέγομτες οἱ ἱερεῖς. Porro I καὶ προσήμεγκαμ
 αὐτὴν (omissis τ. ἀρχιερ., καὶ εὐλόγ. αὐτὴν) λέγομτες. A denique omittit post
 τῶν πατέρων ἡμῶν omnia quae proxime sequuntur, statimque pergit καὶ τῶν
 ὑψωμάτων | ἐπίβλεψ. ἐπὶ τ. π. τ. καὶ (I om ἐπίβλ. usque καὶ) εὐλόγησον (A
 vitiose -σαμ) αὐτὴν (A om) ἐσχάτ. (BE Iac Pos om) εὐλογίαν cum ABDEF^a ILR Iac
 Pos. . c εὐλόγησον τὴν παῖδα ταύτ. καὶ πάρασχον (sic) αὐτῇ εὐλογίαν | οὐκ
 ἔχει: c Iac οὐχ ἔξει

3. καὶ ἀμήρψασεν (F^b ἀμήγαγεν) αὐτὴν ἡ μήτ. αὐτ. cum ABDEF^a F^b GILR
 Pos. . c καὶ ἀμήγαγον αὐτὴν | ἐν (F^b L καὶ εἰσήμεγκεν αὐτὴν ἐν) τῷ ἁγιάσμ.
 (L κοιτῶρι) τοῦ κοιτῶρος (L τοῦ ἁγιάσματος, F^b om) αὐτ. cum ACDE(F^b L) . .
 BF^a IR Pos om | καὶ (c add λαβοῦσα Ἄμμα, non item ABEF^a F^b GILR Pos) ἔδωκεν
 αὐτῇ μασθὸν (αὐτῇ μασθ. [B μαστόν] cum ABF^a I Pos; CEF^b GILR μασθ. τῇ
 παιδί. . D om | ἐποίησεν (CD ἤσεν) Ἄμμα (AC om) ᾄσμα (AE ᾠδὴν, L ἁγίασμα) |
 κυρίῳ τῷ θεῷ cum ABCDEIL Pos. . F^a R τῷ κυρίῳ (om τῷ θεῷ) | A om λέ-
 γουσα | ἄσω (D ἄσομαι; Iac add δὴ,) ᾠδὴν (B add ἁγίαν; DF^b ᾠδ. ἁγ. post
 μου ponunt) κυρ. τ. θε. μου (L add ἁγίαν καὶ εὐάρεστον ἐρώπιον αὐτοῦ) cum
 BCF^a R Iac Pos etc. . A om | ἀφείλατο (BI Iac -λετο) cum ABEIR Iac. . CDF^a KL
 ἀφείλε (-λερ) | ἀπ' ἐμοῦ cum BDF^a LR Pos. . A με (sic) . . Iac μου. . CIK om |
 τὸ (DK om) ὄρειδος cum ACDF^a KLR Iac. . BI τὸν ὄρειδισμόν | τῶν ἐχθρῶν
 μου cum BDF^a KLR Pos. . c (item alii?) μου ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν μου. . A μου
 ἐν ἀμθρώμοις. . Iac om | κύριος cum BK. . DF^b ILR Pos κύρ. ὁ θεός. . A κύρ. ὁ
 θε. μου. . CF^a Iac om | καρπὸν (F^b αἶμον, L add τῆς) δικαιοσύνης αὐτοῦ (cum

πολυπλάσιον ἐρώσιον αὐτοῦ. τίς ἀμαγγελεῖ τοῖς υἱοῖς Ῥουβίμ
ὅτι Ἄρμα θηλάζει; ἀκούσατε ἀκούσατε, αἱ δώδεκα φυλαὶ τοῦ Ἰσ-
ραήλ, ὅτι Ἄρμα θηλάζει. καὶ ἀρέψαντο αὐτὴν ἐν τῷ κοιτῶρι τοῦ
ἁγιάσματος αὐτῆς, καὶ ἐξῆλθεν καὶ δικόρει αὐτοῖς. τελεσθέντος
δὲ τοῦ δείπνου κατέβησαν εὐφραιμόμενοι καὶ δοξάζοντες τὸν θεὸν
Ἰσραήλ.

VII.

¹ Τῇ δὲ παιδί προσετίθητο οἱ μῆρες αὐτῆς. ἐγέμετο δὲ δι-
τὴς ἡ παῖς, καὶ εἶπερ Ἰσαακίμ· ἀράζομεν αὐτὴν ἐν τῷ μαῶ κυ-
ρίου, ὥπως ἀποδώμεν τῇ ἐπαγγελίᾳ ἣν ἐπηγγειλάμεθα, μή-
πως ἀποστείλῃ ὁ δεσπότης ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἀπρόσδεκτον γένηται

EF^aKL Iac; om ABCDF^bIE Pos) . . D add καὶ καρπὸν | μορούσιον (I Pos om; K
Iac add καὶ, C αὐτῷ καὶ) πολυπλάσιον (cum BCDE, I Pos πολυπλασίωμα,
F^bKL Iac πολυπλούσιον) ἐρώσιον (D κατερῶσι.) αὐτοῦ (D om αὐτοῦ, ἐν. αὐτ.
cum BF^bIKLE Pos; C om; Iac αἰώριον) . . AEF^a om | τίς . . D καὶ τίς . . F^aI ὅτι |
Ῥουβίμ C. ABKE etc . . F^a etc Ῥουβείμ, C Ῥουβήμ | Ἄρμα θηλάζει (EL -ζεται) C.
ABDEIKL Pos . . CF^aE θηλ. Ἄρμα | ἀκούσ. ἀκούσ. (alterum om K) αἱ δώδε. (K δε-
καδύο, I om) φυλ. τ. Ἰσρ. ὅτι Ἄ. θηλάζει (L -ζεται) cum ABDEIKL Pos . . CF^aE
om | ἀρέψαντο: BIE Pos ἀρέκλιμεν | αὐτὴν (L τὴν παιδα αὐτῆς) cum ABDE
F^aIKLE Pos . . C add ἡ μήτηρ αὐτῆς | ἐν τῷ κοιτῶρι τοῦ ἁγιάσμ. (BL om τ.
ἁγ.) αὐτῆς (R om αὐτ.) cum ABCE^bIKLE Pos . . CF^a ἐν τῷ ἁγιάσματι τοῦ κοι-
τῶρος (F^a om τ. κοιτ.) αὐτῆς | καὶ ἐξῆλθεν καί: D καὶ ἐξεληθούσα Ἄρμα | καὶ
δικόρει: F^b τοῦ διακομήσαι | F^a κατήλθοι, I κατήσαν | εὐφραιμόμενοι:
BIKE εὐφραρθέμετες. Praeterea BI add καὶ ἐσέθηκα αὐτῇ ὄμομα (B αὐτῇ,
omisso ὄμομ.) Μαριάμ, διότι τὸ ὄμομα αὐτῆς οὐ μαρμαρθίσεται εἰς τὸν αἰῶνα,
item Pos *et posuerunt illi nomen Mariam*. Similiter F^b post τ. θε. Ἰσραήλ add καὶ
ἐκάλεσαν δὲ τὸ ὄμομα αὐτῆς Μαριάμ, λέγοντες ὅτι τὸ ὄμομα αὐτῆς οὐ
μαρμαρθίσεται. | καὶ (Pos om) δοξάζοντες cum ADF^aL . . BEIE καὶ ἐδόξαζον . .
CK καὶ ἐδόξαζον | KE τοῦ Ἰσραήλ

VII, 1. παιδί: A^o IE παιδίσκη | ἐγ. δέ: B om δέ | A καὶ ἐγέμετο διετίης,
omisso ἡ παῖς | Ἰσαακίμ (A ὁ πατήρ αὐτῆς) cum AC, item ut videtur D alii . .
EF^aL add τῇ Ἄρμα, BF^bIE Pos Ἄρμη (E Ἄρμα) τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, K πρὸς
Ἄρμα τὴν γυναῖκα αὐτοῦ | ἀράζομεν (A -ζομεν) cum ADEF^bL . . BCF^aE ἀρά-
ζομεν . . K δώμεν (et pergit ἐν τῷ μαῶ κυρ. τὴν παιδα) | αὐτῇ: E τὴν παιδα
ταύτην | F^a εἰς τὸν μαῶν τοῦ κυρίου | ὥπως cum ABDEF^bIKL . . F^a ὥστε . . C
καὶ | I ἀποδώσωμεν | τὴν ἐπαγγελίαν . . BILR Pos add ἡμῶν | ἣν ἐπηγγει-
λάμεθα . . F^b om . . F^a add κυρίῳ τῷ θεῷ | ἀποστείλῃ (D -στελεῖ) cum CDEF^b
GIKLE . . A ἀποστῇ . . B ἀποστρέψῃ, F^a ἀποστραφῇ | ὁ δεσπότης C. ABDEGIK
(ponit post ἐφ' ἡμ.) LE . . C κύριος ὁ θεός . . F^aF^b om | ἐφ' ἡμᾶς cum ABDEF^bIKLE . .
CG πρὸς ἡμᾶς . . F^a ἄφ' ἡμῶν | ἀπρόσδ. γένηται (F^a -μοιτο) cum ABDEF^aF^bGIKLE
. . C γέμ. ἀπρόσδ. Pos libere sic: *ne forsitan a nobis auferat deus succenseatve in*

τὸ δῶρομ ἡμῶμ. καὶ εἶπεμ Ἄρμα· ἄραμείωμερ τὸ τρίτομ ἔτος,
ὅωωσ μὴ ζητήσῃ ἡ παῖς πατέρα ἢ μητέρα. καὶ εἶπεμ Ἰωακείμ·
ἄραμείωμερ. ² καὶ ἐγέμετο τριετὴς ἡ παῖς, καὶ εἶπεμ Ἰωακείμ·
καλέσατε τὰς θυγατέρας τῶμ Ἑβραίων τὰς ἁμάρτους καὶ λαβέ-
τωσαμ ἅρὰ λαμπάδα, καὶ ἔστωσαμ καιόμεναι, ἵνα μὴ στραφῇ ἡ
παῖς εἰς τὰ ὀπίσω καὶ αἰχμαλωτισθῇ ἡ καρδιά αὐτῆς ἐκ μαοῦ κυ-
ρίου. καὶ ἐποίησαμ οὕτωσ ἕωσ ἀρέβησαμ ἐμ τῷ μαῷ κυρίου. καὶ
ἐδέξατο αὐτὴν ὁ ἱερεὺς, καὶ φιλήσας εὐλόγησεν αὐτὴν καὶ εἶπεμ·
ἐμεγάλυμερ κύριος τὸ ὄρομά σου ἐμ πάσαις ταῖς γεμεαῖς· ἐπὶ
σοὶ ἔω' ἐσχάτου τῶμ ἡμερῶμ φαμερώσει κύριος τὸ λύτρομ αὐτοῦ
τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ. ³ καὶ ἐκάθισεν αὐτὴν ἐπὶ τρίτου βαθμοῦ τοῦ
θυσιαστηρίου, καὶ ἐπέβαλεμ κύριος ὁ θεὸς χάριμ ἐπ' αὐτήν, καὶ

pos. | Ἄρμα: F^b add ἡ γυνὴ αὐτοῦ, L πρὸς Ἰωακείμ | ὅωωσ (D add ἴδωμερ)
μὴ ABCDEF^a . . IKLR μήπωσ | ζητήσῃ (-σῃ BK) cum ABDEKLR . . CF^a ἐπιζητή-
σῃ (C-σῃ) . . I ἀραζητήσῃ | ἡ παῖς cum ABF^b IKR Pos . . CDF^a L om | πατέρα
(D ἡ πατ.) ἢ (I Pos καὶ) μητ. | ἄραμείωμερ cum BD (add καὶ τὸ τρίτομ ἔτος)
EF^a IKR Pos . . C ἀμήμ, γέμοιτο; item L γέμοιτο, ἀμήμ. A ab εἶπεμ Ἰωακείμ
altero ad alterum transilit.

2. Καὶ ἐγέμετο cum BIR Pos (D sic: καὶ γερομένης τῆς παιδὸς τριετοῦς)..
EF^a KL Ἐγέρ. δέ . . C Ὡς δὲ ἐγέμετο | καὶ (CD om) εἶπεμ Ἰωακείμ . . L add
πρὸς τὴν Ἄρμαμ | καλέσατε cum ABR Pos . . D κάλεσόν μοι . . CF^a K καλέσω-
μεμ | λαμπάδα cum ABEF^a IKLR (L sic: καὶ ἔστωσαμ μετ' αὐτῆς πρὸς πλάμην
αὐτῆς, καὶ λαβέτωσαμ πᾶσαι ἅρὰ μίαν λαμπάδαμ) . . C Pos λαμπάδας |
στραφῇ cum ABDEF^a ILR . . CK ἐπιστραφῇ | L αἰχμαλωτισθῇσεται | ἡ καρδία:
F^a ἡ ψυχὴ . . L ὁ ροῦς καὶ ἡ καρδία | καὶ ἐποίησαμ οὕτωσ, ἕωσ (L ὥσ: C add
οὔ, non item BEF^a LR) ἀρέβησαμ (B ἀρέβη) ἐμ τῷ μαῷ (D εἰς μαόν, F^a εἰς τὸν
μαόν) κυρίου (IR Pos om) . . AK om | καὶ ἐδέξατο αὐτ. (D add Ζαχαρίας) ὁ
ἱερεὺς (BIR Pos ὁ ἀρχιερεὺς) . . A K. ἐδέξαμτο αὐτ. οἱ ἱερεῖς | καὶ φιλήσας (cum
GKL; F^a om; BC καταφιλήσας) εὐλόγ. αὐτήν (C om) cum (BC) (F^a) GKL . . EF^b R
καὶ ἐφίλησεν αὐτήν καὶ ἠυλόγησεν (R εὐλ.) . . A καὶ ἐφίλησαμ αὐτήν . . D καὶ
κατεφίλησεν αὐτ. K. ἠυλόγ. . . I καὶ ἡστώσαστο αὐτήν | καὶ εἶπεμ (A -ωσ) . .
D λέγωμ | ἐμεγάλυμερ (BDF^a I Pos prae Mαρία vel Mαριάμ, R ὦ Mαριάμ,
non item ACK) cum ACK etc . . L μεγαλύμει, B -λύμαι, Pos manifestabit | κύριος
cum AI Pos . . BCK κύρ. ὁ θεός | ταῖς (D om) γεμεαῖς cum ABDEF^a IKLR Pos . . C
add τῆς γῆς . . AE add καὶ εἶπεμ ὁ λαός· γέμοιτο, ἀμήμ. | ἐπὶ σοὶ (B σοῦ; F^a
add γάρ) . . DFB^b IR om | ἔω' ἐσχάτου cum AC etc . . BF^a KR alii ἔω' (I καὶ ἔω')
ἐσχάτωμ (DF^b add δέ) | φαμερώσει . . A prae καὶ ἐκ σοῦ | κύριος cum ADEF^a I
Pos (I Pos add ἐμ σοί) . . BCF^b KE κύρ. ὁ θεός (R add ἐμ σοί) | τὸ λύτρομ (IKR
λουτρόμ) αὐτοῦ τοῖς υἱοῖς ABDEF^a IKLR . . C τὸ λύτρομ τῶμ υἱῶμ

3. A ἐκάθισεν | ἐπὶ (AIR add τοῦ) τρίτου βαθμοῦ cum ACIR . . BEF^a K ἐπὶ
(F^a K ἐμ τῷ) τρίτῳ βαθμῷ . . L ἐπὶ τὸν τρίτον βαθμόμ | K ἐμ τῷ θυσιαστηρίῳ |
ἐπέβαλεμ cum DIKLR . . ABC ἔβαλε . . F^a δέδωκεμ (pergit αὐτῇ χάριμ κύρ. ὁ

κατεχόρευσεμ τοῖς ποσὶν αὐτῆς, καὶ ἡγάπησεμ αὐτὴν πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ.

VIII.

¹ Καὶ κατέβησαμ οἱ γορεῖς αὐτῆς θαυμάζορτεσ καὶ αἰμοῦρτεσ τὸν δεσπότην θεόν, ὅτι οὐκ ἔωεστράφη ἡ παῖς εἰς τὰ ὀπίσω. Ἡρ δὲ Μαρία ἐν τῷ μαφῷ κυρίου ὡς περιστερὰ μεμομένη, καὶ ἐλάμβανεν τροφὴν ἐκ χειρὸς ἀγγέλου. ² γερομένησ δὲ αὐτῆς δωδεκαετούς, συμβούλιον ἐγέμετο τῶν ἱερέων λεγόντων· ἰδοὺ ἡ Μαρία γέγομεν δωδεκαετὴς ἐν τῷ μαφῷ κυρίου· τί οὖν αὐτὴν ποιήσωμεν, μήωωσ μιάμη τὸ ἁγίασμα κυρίου; καὶ εἶπωμ τῷ ἀρχιερεῖ· σὺ ἔστηκας ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κυρίου, εἴσελθε καὶ πρόσευξαι περὶ αὐ-

θε. | Δ ἔω' αὐτῇ | L κατεχόρευε | DK ἐν τοῖς | καὶ (K praem καὶ ἐπέθηκεμ αὐτῇ ὄμομα Μαριάμ | ἡγάπησεμ (B ἡγίασεμ, L ἡλόγησεμ) αὐτὴν πᾶς (B add ὁ; articulum abesse diserte dicit Geo l. l. pag. 1121.) οἶκ. Ἰσρ. | Post Μαριάμ (cf. ad V, 2.) Eust pergit ἡρτιμα τριετὴ γερομένην τῷ μαφῷ τοῦ θεοῦ ἀφιέρωσαμ.

VIII, 1. Καὶ κατέβ. cum ADEF^a LR Pos. . . BC κατέβ. δέ | EF^a om οἱ | θαυμάζορτεσ: A δοζάζορτεσ | καὶ αἰμοῦρτεσ cum ACF^a K Pos. . . BD καὶ δοζάζορτεσ . . L καὶ ὑμοῦρτεσ . . EF^b B καὶ αἱμ. καὶ δοζάζορτεσ | τὸν δεσπότην θεόν cum F^b K; L T. δεσπ. καὶ κύριον . . ACF^a B Pos τὸν θεόν . . B κύριον τὸν θεόν . . B τὸν θεόν Ἰσραὴλ | ἔωεστράφη cum BCKE . . D ἐπέστρεψεν . . AI ἀπεστράφη . . F^a ἐστράφη | εἰς τὰ ὀπίσω cum ABC . . DEKE ἔω' αὐτούς, IL Pos (L Pos post ἡ παῖς) ἔω' αὐτοῖς, F^a πρὸς αὐτούς | Ἡρ δέ . . A καὶ Ἡρ . . I (add Ἡρ post Μαρία) L (add Ἡρ post κυρίου) ἡ δέ | Μαρία cum A (ἡ Μαρ.) BDF^a IKL Pos. . . CLR Μαριάμ | ἐν τῷ μαφῷ (D οἶκω) κυρ. (A om) h. l. cum ABF^a KE . . C Pos post μεμομένη | ὡς cum BF^a KL . . AC ὡσεὶ | I om ὡς περιστ. μεμομ., B om ὡς περιστ. | D ἐλάμβ. δέ καὶ | ἀγγέλου: B κυρίου

2. B γερομένησ | δωδεκαετούς cum ABCKE etc Eust. . . F^a I δώδεκα ἐτῶν (I add ἐν μαφῷ κυρίου) . . F^b . . . τεσσαρακαίδεκα ἐτῶν | συμβούλιον: B praem ἐν τῷ μαφῷ κυρίου | B συμβ. ἐποίησαμ οἱ ἀρχιερεῖς λέγορτεσ . . Eust οἱ ἱερεῖς συμβούλ. ἐποίησαμτο | ἡ Μαρία cum ABF^a (BF^a om ἡ) K . . CR Pos Μαριάμ | IK ἐγέμετο | L ἐτῶν δώδεκα . . F^b . . . τεσσαρακαδεκαετὴς . . Pos *annorum decem* | ἐν τῷ μαφῷ κυρίου (K add τοῦ θεοῦ ἡμῶν): EF^a om | τί οὖν (EIB om) αὐτὴν (F^a B αὐτῇ) ποιήσωμεν (B -σομεν: CR Pos ante αὐτὴν [-τῇ] pon) | μιάμη (sic codd. mei, non μιανῇ ut Thi edidit) cum ABDEIKL . . F^a μιανθῇ, Pos *macularetur* . . C praem ἐπέλθῃ αὐτῇ τὰ γυναικῶν καὶ | ἁγίασμα . . F^b ἁγιαστήριον | κυρίου τοῦ θεοῦ ἡμῶν (K om) cum ABDEF^b KLR Pos . . F^a τοῦ κυρ. θε. ἡμ. . . C κυρίου | B εἶπαμ . . L εἶπασιν | τῷ ἀρχιερεῖ (L ἱερεῖ) cum ABEL; item praemisso οἱ ἱερεῖς IR Pos . . BCK οἱ ἀρχιερεῖς τῷ Ζαχαρίᾳ, item F^b τῷ Ζαχ. οἱ ἀρχιερ., item F^a οἱ ἱερεῖς πρὸς Ζαχαρίαν | σὺ (A praem εἰ) ἔστηκας (A ἔστησας, B ἔστης) cum ABCEK . . F^a IL Pos σὺ στήθι | ἐπὶ τὸ (DEB τοῦ) θυσιαστήριον (DEB -ρίου) κυρίου (B om, D add τοῦ θεοῦ) . . L ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ κυρίου . . K ἐμῶπιον κυρίου ἐπὶ τὸ θυσ. | εἴσελθε (F^a IR praem καὶ) cum BC . . ADEF^a IKR add εἰς (K

τῆς, καὶ ὁ ἑὰμ φανερώσει σοι κύριος, τοῦτο καὶ ποιήσωμεν. ³ καὶ εἰσῆλθον ὁ ἀρχιερεὺς λαβὼν τὸν δωδεκακώδωρα εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, καὶ ἠΐζατο περὶ αὐτῆς. καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη λέγων αὐτῷ· Ζαχαρία Ζαχαρία, ἔξελθε καὶ ἐκκλησίασθαι τοὺς χηρεύοντας τοῦ λαοῦ, καὶ ἐμεγκάτωσαν ἅρὰ ῥάβδον, καὶ ᾧ ἑὰμ ἐπιδείξῃ κύριος σημεῖον, τούτου ἔσται γυμνή. ἐξῆλθον δὲ οἱ κήρυκες καθ' ὅλην τὴν περιχώρου τῆς Ἰουδαίας, καὶ ἤχησεν ἡ σάλπιγξ κυρίου, καὶ ἔδραμον πάντες.

οὐμ εἰς) τὸ (D ἐμ τῷ) ἁγίασμα (D -άσματι) κυρίου (E^FA^K om) . . F^bL Pos plane om | L εὐζαι | καὶ ὁ (I om) ἑὰμ (C ἄμ, D om) φανερώσει (-σει cum ABDK: C^FA^a-ση) σοι (A^EIR om) | κύριος cum B (ὁ κύρ.) E^FA^{IK} . . A^CE κύρ. ὁ θεός . . Pos *deus* | τοῦτο cum BDE^FA^F^bIK^E Pos . . A^C add καὶ | ποιήσωμεν cum ABDE^F^bIKL . . C^E -σομεν (Pos *faciemus*) . . F^a ποιήσωμ

3. καὶ εἰσῆλθον (D εἰσελθὼν -- καὶ εἰσῆει εἰς τὰ) ὁ ἀρχιερ. (cum AD^F^bIR Pos; BCE^F^aK ὁ ἱερεὺς. L add εἰς τὸ θυσιαστήριον) λαβὼν (L^R φορῶν) τὸν δωδεκακώδωρα (cum BDE^FA^{IK}E; A δωδεκακόδομος (sic), CL τὸ δωδεκακώδομος. L add ἱεροπρεπὲς ἱμάτιον) | DL^R προσῆζατο | περὶ αὐτῆς cum ADE^F^aIKL^R Pos . . BC om | ἐπέστη cum BCE^F^aI Pos . . F^bKE ἔστη . . AEL ἦλθεν | λέγων αὐτῷ c. ABDE^F^aF^bKL Pos; C αὐτῷ λέγων . . D λέγ. τῷ ἀρχιερεῖ, E λέγων τῷ Ζαχαρία . . I τῷ Ζαχαρία καὶ εἶπεν αὐτῷ | Ζαχ. Ζαχ. cum C^F^aK Pos . . ABDIL om alterum, E om utrumque (vide ante) | ἐκκλησίασθαι: L κάλεσον | E^F^a Eust πᾶντας τ. χηρεύοντ. | τοῦ λαοῦ (ita etiam Eust) . . L ἐκ τοῦ λαοῦ Ἰσραὴλ . . A τῶν ἱερῶν τοῦ λαοῦ | A ἐμεγκέτωσαν | ἅρὰ ῥάβδον (D τὰς ῥάβδους αὐτῶν): L πᾶς (cod. πᾶσα?) εἰς, καὶ λάβε αὐτὰς καὶ θύσον αὐτὰς ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον | καὶ ᾧ (L οὐ, codd. plerique ὁ) ἑὰμ (F^a Eust ἄμ) ἐπιδείξῃ (D -ζει) cum ADE^F^aKL^R Pos Eust . . BC^I καὶ εἰς (B ἐφ') ὅμ ἑὰμ (B ἄμ, I om) ἐπιδείξῃ (C δείξῃ) | κύρ. cum ADI . . BCE^F^aKE κύρ. ὁ θεός (K add ἡμῶν) . . Pos Eust ὁ θεός | L σημεῖον ἐπὶ τῇ ῥάβδον αὐτοῦ | τούτου cum ACF^aK Pos . . BE τοῦτο . . DE τοῦτο | ἔσται . . AD ἔστίμ | γυμνή . . I Pos γυμνὴ εἰς τήρησιν . . D εἰς τήρησιν τῆς παρθέρου | ἐξῆλθον δὲ οἱ κήρ. cum BF^bIKL^R Pos; item AE ἐξῆλθον (-θε) δὲ ὁ κήρυξ . . C^F^a καὶ ἐξῆλθον οἱ κήρ. | καθ' ὅλην (AB καθ' ὅλου) τῆς (B τοῦ) περιχ. (F^aIL om τ. περιχ.) τῆς Ἰουδ. (K ἐμ τῇ Ἰουδαίᾳ) | L ἤχησαν ὡς σάλπ. | κυρίου . . A om , . I add ἡ μεγάλη | καὶ ἔδραμ. πᾶντ. cum BCE Pos . . ADE^F^aKL καὶ εὐθέως (ita AK; DL ἰδοὺ εὐθύς, E^F^a ἰδοὺ συμ-) ἔδραμον (K add οἱ; L add οἱ χηρεύοντες) πᾶντες (F^a add εἰς ἀσάμνησιν) | Eust pergit; Γερομένης δὲ αὐτῆς δωδεκαετοῦς, οἱ ἱερεῖς συμβούλιον ἐποιήσαντο τίρι (editum est τῶν τιρ) αὐτὴν πρὸς γάμον συράψωσιν, καὶ ἐπιτρέπουνσι τὸν ἀρχιερεῖα Ζαχαρίαν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰσελθόντα αἰτήσασθαι τὸν θεὸν ἀποκαλύψαι αὐτῷ τὸ τίμι προσήκει ζευχθῆναι αὐτήν. καὶ τοῦ Ζαχαρίου εὐχομέρου ἄγγελος ἐπιφανεῖς σημαίνει πᾶντας συμαγαγεῖν τοῦ λαοῦ τοὺς χηρεύοντας καὶ κατέχειν ἕκαστον ῥάβδον, καὶ ᾧ ἄμ ὁ θεὸς ἐπιδείξῃ σημεῖον, τούτῳ συράψαι τὴν παρθέρον.

IX.

1 Ἰωσήφ δὲ ῥίψας τὸ σκέπαρμον ἐξῆλθεν εἰς συμάρτησιμ αὐτῶν· καὶ συραχθέμτεσ ἀπῆλθον πρὸς τὸν ἀρχιερέα, λαβόμεν τὰς ῥάβδους. λαβὼν δὲ ἀπάμτων τὰς ῥάβδους εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἱερὸν καὶ ἠΐζατο. τελέσας δὲ τὴν εὐχὴν ἔλαβε τὰς ῥάβδους καὶ ἐξῆλθε καὶ ἐπέδωκεν αὐτοῖς· καὶ σημεῖον οὐκ ἦν ἐν αὐταῖς. τὴν δὲ ἐσχάτην ῥάβδον ἔλαβεν Ἰωσήφ· καὶ ἰδοὺ περισσότερὰ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς ῥάβδου καὶ ἐπετάσθη ἐπὶ τὴν κεφαλὴν Ἰωσήφ. καὶ εἶπερ ὁ ἱερεὺς τῷ Ἰωσήφ· σὺ κεκλήρωσαι τὴν παρθέμον κυρίου παραλαβεῖν εἰς τήρησιμ ἑαυτῷ. 2 καὶ ἀρτεῖπερ Ἰωσήφ λέγων· υἱοὺς ἔχω καὶ πρεσβύτης εἰμί, αὕτη δὲ μεᾶμις· μὴωοσ περίγελωσ γέ-

IX, 1. Ἰωσήφ δέ (I καὶ Ἰωσ.).. F^b add ἀκούσας τῆς σάλπιγγος | ῥίψας: K praem καὶ αὐτός | B τὸ σκέω. αὐτοῦ | ἐξῆλθεν εἰς συμάρτ. αὐτῶν cum ABF^aIKL Pos; item D omissis εἰς συμ. αὐτ.. BC ἔδραμε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν συμάρτ. αὐτῶν (C εἰς τὴν συραγωγὴν) | συραχθέμτεσ.. A συρελθόμεντεσ.. BF^bK add wárteσ (K οἱ wárτ.) | I ἦλθον | πρ. T. ἀρχιερέα cum ABDF^aIKL Pos.. CL πρ. (L εἰς) T. ἱερέα | λαβόμεν (L καὶ ἔδωκαμ αὐτῷ) τὰς ῥάβδ. (F^b ἀρὰ ῥάβδον) cum ABF^aF^bIKL Pos.. C (et alii?) om | λαβὼν δέ cum ABFGI.. C ἔλαβε δέ - - καὶ.. BF^aIKL δεζάμεμοσ δέ (BE οὐμ, L καὶ δεζάμ.) | ἀπάμτων (C wárτ.) T. ῥάβδ. cum BC; item τὰς (F^a om) ῥάβδ. wárτ. F^aK, item wárμτων T. ῥ. αὐτῶν Eust.. ADEGE Pos τὰς ῥάβδ. (GE Pos add ἀπ', D ἐκάστου) αὐτῶν.. I τὰς ῥάβδ., L αὐτάς. Praeterea praem EK ὁ ἱερεὺς, F^a G ὁ (F^a om) ἀρχιερεὺς; contra add CF^b (sic habet: Πάμτων δὲ λαβόμεντων [corrigere λαβὼν] τὰς ῥ. ὁ ἱερ.) L ὁ ἱερεὺς, AE ὁ ἀρχιερεὺς: cuiusmodi nil habent BDI Pos | καὶ ἠΐζατο (GE πρσσηζ., D add πρὸς κύριον).. F^a πρσσεύζασθαι | L καὶ τελέσας δέ | ἔλαβε τὰς (F^a τοὺς) ῥάβδ. καὶ cum ABDEF^aIKL Pos.. CI om | ἐξῆλθε καὶ.. F^a ἐξεληθὼν.. D om | καὶ ἐπέδωκεν (cum CEKIL; BI ἀπῆδ., DF^a ἔδωκεν) αὐτοῖς (cum DEF^aL, K αὐτοῖς. BIE ἐκάστῳ αὐτῶν, O ἐπὶ ἐκάστῳ τὴν ἑαυτοῦ ῥάβδον) .. A ἐκάστῳ δὲ διέδωκεν post ἐν αὐτοῖς positum | L καὶ τὸ σημεῖον | οὐκ ἦν ἐν (F^a ἐπ') αὐταῖς cum EF^aF^b, item ἐν αὐταῖς οὐκ ἐφάρη BIE Pos.. ACDEK οὐκ ἦν (A ἐφάρη, D ἐφαίμετο) ἐν αὐτοῖς | Ἰωσήφ cum ABF^aIKL.. C ὁ Ἰωσήφ (D sic: τῇ δὲ ἐσχάτῃ ῥάβδῳ ἐφάρη περισσότερὰ, καὶ ἐπέδωκε τῷ Ἰωσήφ) | F^a περιστ. ἦλθεν.. E ἐξῆλθε περιστ. | ἐκ: A ἀπὸ | ῥάβδου: L add αὐτοῦ | ἐπετάσθη cum ABF^aIKL; L μετασθεῖσα ἦλθεν.. C ἐπέτασεν | E ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, F^a ἐwάρμ τῆς κεφαλῆς | καὶ εἶπ. ὁ ἱερεὺς τῷ Ἰωσ. (E om T. Ἰωσ.; O αὐτῷ ὁ ἱερ.) cum BCEKL Pos.. ADF^aI K εἶπ. ὁ (I om) ἀρχιερεὺς τῷ (F^a om; D πρὸς τὸν) Ἰωσ. (A om τῷ Ἰωσ.). Ex his ADEKL pergunt Ἰωσήφ (OL Ἰωσ. Ἰωσ.) | σὺ κεκλήρωσαι cum CDF^aKL.. ABEL σοὶ (A σὺ) κεκλήρωται | τὴν παρθ. κυρ. (A om) παραλαβ. (A ante τὴν pon).. L ἡ παρθέμοσ αὕτη | εἰς τήρησιμ ἑαυτῷ (F^a αὐτῷ, E σαυτῷ) cum BEF^aIL.. AD εἰς τήρ. αὐτῆς (D om).. K om.. CL παράλαβε (L add οὐμ) αὐτὴν εἰς τήρ. σεαυτῷ (L om).

2. καὶ ἀρτεῖω. cum ABDEF^aIKL Pos.. C ἀρτεῖω. δέ | F^a ὁ Ἰωσήφ | A om λέγων | υἱοὺς ἔχω: D add μερίσκουσ | καὶ (D κἀγὼ) πρεσβύτης: AIE K.

μομαι τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ. καὶ εἶπεν ὁ ἱερεὺς τῷ Ἰωσήφ· φοβή-
θητι κύριον τὸν θεόν σου, καὶ μνήσθητι ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς Δα-
θὰμ καὶ Ἀβειρώμ καὶ Κορέ, πῶς ἐδιχάσθη ἡ γῆ καὶ κατεπόθησαν
διὰ τὴν ἄντιλογίαν αὐτῶν. καὶ μὴ φοβήθητι, Ἰωσήφ, μήπως
ἔσται ταῦτα ἐν τῷ οἴκῳ σου. ³ καὶ φοβηθεὶς Ἰωσήφ παρέλαβεν
αὐτὴν εἰς τήρησιν ἑαυτοῦ. καὶ εἶπεν Ἰωσήφ τῇ Μαριάμ· ἰδοὺ
παρέλαβόν σε ἐκ μαοῦ κυρίου, καὶ μὴ καταλείπω σε ἐν τῷ οἴκῳ
μου καὶ ἀπέρχομαι οἰκοδομῆσαι τὰς οἰκοδομάς μου, καὶ ἦζω πρὸς
σέ· κύριός σε διαφυλάζει.

πρεσβύτερος | αὕτη (ita AK; F^a et Thilo αὐτή; Pos *ipsa*) δέ: B καὶ αὕτη |
μεῆρις cum ABDEF^aIKL^r... C μεωτέρα. Praeterea LE add ἐστὶ, D καὶ πῶς
ἔσομαι αὐτῆς φύλαξ. F^b Pos καὶ φοβοῦμαι | ἐρήγελωσ cum ADK
... CE^aL κατάγελωσ... BE γέλωσ | γέρωμαι (BE ante γέλωσ) cum ABCEIR
Pos... F^aKL ἔσομαι ante περὶγ. (κατάγ.)... D φαμήσομαι | καὶ εἶπεν cum
ABEF^aKLE... C Pos εἶπε δέ | ὁ ἱερεὺς cum CEKL... ABDF^aIL Pos ὁ ἀρχιερεὺς |
τῷ (F^aCK om) Ἰωσήφ cum BCF^aKLE Pos; sed C (add αὐτῷ ante ὁ ἱερεὺς) K
ad seqq trahunt... A (sed add Ἰωσήφ post φοβήθητι) E om | κύρ. (D om) T.
θε. σου cum BDEF^aIKL Pos; item omisso σου AC... L om | καὶ μνήσθ. cum
ABDEF^aIKL Pos... L om... C om μνήσθ. | ὅσα: I ὅ τι | ὁ θεός cum BDF^aK Pos...
EL κύριος ὁ θεός... ACE om | C Δαθὰμ | Ἀβειρώμ cum B, item Ἀβειρώ B,
Ἀβιρώμ D; AIKE Ἀβηρώμ, LM Ἀβηρώ... C Ἀμηρώμ post Κορέ καὶ | LM om
καὶ Κορέ | κατεπόθησαν cum AKC; item CL κατεπορτίσθησαν (C add ἄπαρ-
τες, K πάρτες, L ἀμφότεροι)... BDF^aIL καὶ κατέwier αὐτοὺς (D πῶς ἀροί-
ζασα ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς καὶ κατ. αὐτ.) | φοβήθητι Ἰωσήφ cum ACE^b... K
add κύριον τὸν θεόν, item BE τὸν θεόν, item τὸν θεόν ante Ἰωσήφ DEF^aI Pos |
μήπως: F^a μήτι... E μήποτε | ἐν (D om; BE καὶ ἐν) T. οἴκ. σου... K ἐπὶ σέ

3. A καὶ ἐφοβήθη Ἰωσήφ, παρέλαβεν δέ | αὐτὴν cum A (add Ἰωσήφ)
BCF^aKL Pos... DF^b τὴν παρθένον... L τὴν τε Μαριάμ | εἰς (C add τὴν) τή-
ρησιν ἑαυτοῦ cum DEF^bKL; item omisso ἑαυτοῦ BCE, addito αὐτῆς A... F^a εἰς
τὸν οἶκον αὐτοῦ... I Pos plane om | εἶπεν: I λέγει | Ἰωσήφ cum ADF^aL...
BCEIKL Pos om | τῇ Μαριάμ (F^a Μαρία) cum BDF^aL; K πρὸς Μαρίαμ· Μαρία...
CEIR Pos αὐτῇ (E πρὸς αὐτὴν) Μαρίαμ... A plane om | ἰδοὺ cum ABEF^aIL;
item C Pos addito ἐγώ... K om | ἐκ μαοῦ κυρ. cum ADEF^aI Pos... BE add τοῦ
θεοῦ, item CK τοῦ θεοῦ μου | μὴ: L ἰδοὺ | καταλείπω cum ADEF^aIKL... C
καταλιμάρω... B καταλιώρ | καὶ (E κἀγώ, I add ἰδοὺ ἐγώ) ἀπέρχ. cum
AEIR Pos... B (vide ante) ἀπέρχομαι... CF^aK ἀπέρχ. γάρ, L ἐγώ γάρ ἀπέρχ. |
μου: BEK om... L add ἂς ἔχω τῶν ἀρχόντων | καὶ (I add πάλιν, C ἐν τάχει)
ἦζω πρ. σέ (D add ὅταν κύριος βούληται) cum BCF^bIKL (add πάλιν) Pos...
AEF^a om | κύριός (ABLR Pos καὶ κύρ., F^a κύρ. δέ; praeterea CLR add ὁ θεός) σε
διαφυλάζει (A -ττει; BCL Pos διαφ. σε, E διαφυλάζει σε) cum ABCE^aKLE Pos...
I φυλάττει (-ττει?) σε οὐρ κύριος... D ἔστω δέ σου φύλαξ. Praeterea BI
Pos add πάσας τὰς ἡμέρας (B pergit τῆς ζωῆς σου) | Eust (post παρθένον)
haec habet: Ἐξεληθὼν δὲ ὁ Ζαχαρίας ἐποίησεν οὕτως καθὼς ὁ
ἄγγελος αὐτῷ προσέταξεν. καὶ λαβὼν πάρτων τὰς ῥάβδους

X.

1^α Ἐγένετο δὲ συμβούλιον τῶν ἱερέων λεγόντων· ποιήσωμεν καταπέτασμα τῷ μαῶ κυρίου. καὶ εἶπερ ὁ ἱερεὺς· καλέσατέ μοι παρθένους ἁμιάτους ἀπὸ τῆς φυλῆς Δαυίδ. καὶ ἀπῆλθον οἱ ὑπηρέται καὶ ἐζήτησαν, καὶ εὗρον ἑπτὰ παρθέμους. καὶ ἐμνήσθην ὁ ἱερεὺς τῆς παιδὸς Μαρίας, ὅτι ἦν ἐκ τῆς φυλῆς Δαυίδ, καὶ ἁμιάτος ἦν τῷ θεῷ. καὶ ἀπῆλθον οἱ ὑπηρέται καὶ ἤγαγον αὐτήν. καὶ εἰσήγαγον αὐτὰς ἐν τῷ μαῶ κυρίου· καὶ εἶπερ ὁ ἱερεὺς·

αὐτῶν ἀπῆλθον ἐν τῷ ἱερῷ καὶ προσηύξατο, καὶ ἐξελθὼν ἐκάστῳ τῇ ἰδίᾳ ῥάβδῳ ἀπέριψε. τελευταῖον δὲ ἐπιδιδούσῃ τῇ ῥάβδῳ τῷ Ἰωσήφ, σημεῖον μέγα ἐγένετο. ἀθρόως γὰρ τῇ ῥάβδῳ αὐτοῦ παρὰ τοῦ ἱερέως λαμβάνοντος, περισσότερὰ ἐξέωτη ἀπὸ τῆς ῥάβδου καὶ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἐκαθέσθην τοῦ Ἰωσήφ. καὶ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ πάντες οἱ συνόρτες ἱερεῖς θαυμάσαντες τὸ γεγονός αὐτὸν γεμεῖσθαι μνηστῆρα τῆς κόρης ἐκριμν. ἦν λαβὼν ὁ Ἰωσήφ ἐφύλασσε, καὶ καταλιπὼν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ἀφικρεῖται τὰς οἰκοδομὰς ἐκτελέσων. ἦν γὰρ τέκτωρ τῇ ἐπιστήμῃ.

X, 1. λεγόντων· ποιήσωμεν: AE ποιῆσαι | F^a τοῦ μαοῦ, R ἐν τῷ μαῶ | ὁ ἱερεὺς cum ACF^b K etc. . . BDF^a IR Pos ὁ ἀρχιερεὺς | καλέσατέ μοι c. ABDEF^a ILR Pos . . CK add ὁδε . . F^b καλέσωμεν | παρθ. ἁμιάτ. (Δ τὰς π. τὰς ἁμ.) cum ABIE Pos . . CDF^a praem ἑπτὰ, item GKL ὀκτώ . . F^b τὰς θυγατέρας τῶν Ἑβραίων τὰς ἁμιάτ. | ἀπὸ τῆς φυλ. Δα. cum ABDEF^a ICK . . c ἐκ φυλ. Δα. . . L om | καὶ ἀπῆλθ. (BIR Pos ἀπελθόντες) οἱ ὑπηρ. (Pos om οἱ ὑπ.): G om | καὶ ἐζήτησαν (F^b ἐζητή., BR ἐκζητήσαντες, I Pos ζητήσαντες. BIR Pos om καὶ sq) cum ABDEF^b IR Pos . . CGKLM om | R νύρον, F^b εὔρησαν, L νύρασιρ | ἑπτ. παρθ. cum ABD (π. ἐ.) ICK Pos (I Pos add ἁμιάτους) . . EF^b GLM ἑπτὰ . . c ἑξ | καὶ ἐμνήσθην ὁ ἱερεὺς (BIR Pos ὁ ἀρχιερ.) τῆς παιδ. (K περὶ τῆς φυλῆς παιδ.) Μαρίας (GK Μαρίας), ὅτι ἦν (K ἐστίν) ἐκ (BR om) τῆς (K om) φ. Δαυ., καὶ ἁμιάτ. ἦν (F^b K om) τῷ θεῷ cum BF^b GICE (item Pos: *Et meminit princeps sacerdotum ipsius Mariam, quod ipsa esset de tribu David, et immaculata erat ante deum*) . . D καὶ ἐμνήσθησαν καὶ τῆς παιδ. Μαρίας, ὅτι καὶ αὕτη ἐκ φυλ. Δ. ἐστι, καὶ ἁμ. ἦν τῷ θ. . . c καὶ ἐμνήσθην ὁ ἱερεὺς ὅτι Μαρίας ἐκ φ. Δ. ἐστι, καὶ ἁμ. ἐστίν . . AE om | καὶ (K praem καὶ ἀπέστειλεν πρὸς αὐτήν) ἀπῆλθον (F^b -θοσαν) οἱ ὑπηρ. καὶ (K add εὐρόντες) ἤγαγ. (I ἤγον) αὐτήν (GL om K ἤγ. α.). καὶ εἰσήγαγ. (I εἰσήγον, K εἰσήμεγκαν) αὐτὰς (BR om; F^b om K εἰσήγ. αὐτ.) ἐν τ. μ. κυρίου (F^b om) καὶ εἶπ. ὁ ἱερεὺς (BIR ὁ ἀρχιερ.) cum BDF^b GICK . . c K. ἀπῆλθ. οἱ ὑπηρ. K. ἤγαγ. αὐτήν. καὶ εἰσήγαγεν αὐτὰς ὁ ἱερεὺς ἐν τ. μ. κυρ. K. εἶπε . . AE breviter sic: καὶ ἀπῆγαγον (E ἤγαγον) αὐτὰς ἐν τῷ μαῶ κυρίου. καὶ εἶπερ ὁ ἀρχιερ. (E ὁ ἱερεὺς); item Pos, omissis καὶ ἀπῆγαγον usque κυρίου. F^a post ἀπὸ τῆς φυλῆς Δαβὶδ sic pergit: καὶ ἀπῆλθον οἱ ὑπηρέται καὶ ἤμεγκαν τὰς παρθέμους, καὶ εἰσήγαγον αὐτὰς εἰς τὸν μαῶν κυρίου· καὶ εἶπερ αὐταῖς ὁ ἀρχιερεὺς· λάχετε . . . πορφύραν. καὶ ἐμνήσθην Ζαχαρίας

λάβετε μοι τίσ μήσει τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἁμίαρτον καὶ τὴν βύσσορ καὶ τὸ σπρικόρ καὶ τὸ ὑάκιμθιον καὶ τὸ κόκκιον καὶ τὴν ἄλνθιμὴν πορφύρα. καὶ ἔλαχερ τὴν Μαρίαμ ἡ ἄλνθιμὴ πορφύρα καὶ τὸ κόκκιον, καὶ λαβοῦσα ἄσπρι εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. τῷ δὲ καιρῷ ἐκείνῳ ἐσίγησερ Ζαχαρίας, καὶ ἐγέμετο ἄρτ' αὐτοῦ Σαμουήλ, μέχρσις ὅτου ἐλάλησερ Ζαχαρίας. Μαρίαμ δὲ λαβοῦσα τὸ κόκκιον ἐκλωθερ.

XI.

¹ Καὶ ἔλαβερ τὴν κάλωρ καὶ ἐξῆλθερ γεμίσαι ὕδωρ· καὶ ἰδοὺ φωρὴ λέγουσα· χαίρε κεχαριτωμένη, ὁ κύριος μετὰ σοῦ, εὐλογη-

περὶ τῆς Μαρίας ὅτι ἐκ φυλῆς Δαβίδ ἐστὶ. καὶ ἐκάλεσερ αὐτήν, καὶ ἔλαχερ αὐτῇ ἡ ἄλνθιμὴ etc. | AL om ὡδε | μήσει: A μήσοι, F^a μῆσεται .. D λάβοι | τὸ χρυσίον (κ -σόρ) cum ABCKE etc. .. DF^aF^b & Eust τὸν (F^a om) χρυσόν | καὶ τὸ (F^b GL τὸν) ἁμίαρτον: F^a om | τὴν βύσσορ: B τὴν βύσσαρ, C τὸ βύσσιμον | K. τὸ (B τὸν) σπρικόρ (BCE Eust σπρικοῦρ, L. σπρικοῦρ, alii σπρικόρ, σπρικόρ): F^a om | καὶ τὸ ὑάκιμθιον: BDF^aB Eust καὶ τὸν (B τό, B τὴν, D om) ὑάκιμθον .. I om | καὶ τὸ (FA τὸν) κόκκιν. cum BCF^aF^bGIMLE Pos .. ADEK om | B om καὶ τ. ἄλνθ. πορφ. | F^a hunc ordinem habet K. τὸν ὑάκιμθ. K. τὸν κόκκινον K. τὴν βύσσ. | τὴν Μαρίαμ (κ -ίαν) cum ACDIKLE .. EF^bG Μαρίαμ .. B τῇ Μαρίαμ, F^a αὐτῇ | ἡ ἄλ. πορφ. K. τ. κόκκ. cum ABDEF^bGILE Pos (Eust) .. K τὴν ἄλνθιμὴν πορφύραν μῆθιρ καὶ τὸ κόκκ. .. C τὸ κόκκ. καὶ ἡ ἄλ. πορφ. .. F^a ἡ ἄλ. πορφ. | DF^a om λαβοῦσα | ἄσπρι cum AEF^aF^bGL .. BCEKE ἄσπρθερ | DF^b ἐρ τῷ οἴκῳ αὐτῆς | F^a ἐρ δὲ τῷ καιρ. ἐκείνῳ | ἐσίγ. Ζαχ. cum BE Pos .. ACE Ζαχ. ἐσίγ. | καὶ ἐγέρ. (A ἐγέρ. δὲ) ἄρτ' αὐτοῦ Σαμ. (F^bK Συμεών, B Σαμ. ἄ. αὐτ.) μέχρσις (D ἄχρσις) ὅτου (cum AB; K ὅτε; BDF^aF^bIE οὐ) ἐλ. Ζαχ. cum ABDEF^aF^bIKE Pos (ultima sic habet: usque ad te vero, o Maria, locutus est Zacharias) .. C om (videtur ab altero Ζαχαρίας ad alterum transiluisse) | Μαρίαμ: AEF^aKE Μαρία | τὸ κόκκινον: BIE Pos praem τὴν ἄλνθιμὴν πορφύραν καὶ .. F^a τὴν ἄλνθιμὴν πορφύραν | ἐκλωθερ cum AEF^bGIMLE .. BC ἐκλωσερ (-σε) .. F^a ἐρθερ .. D (omissis λαβ. τὸ κόκκ.) ἐρ τῷ οἴκῳ αὐτῆς ἐκαθίζετο. | Eust pergit: Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ἔδοξε τοῖς ἱερεῦσι κατασκευασθῆναι ὑπὸ ἄγρῳ παρθένῳ τῷ ραφί τοῦ θεοῦ καταπέτασμα, καὶ εὐρέθησαν ἐρ τῇ φυλῇ Ἰουδα παρθένοι ἑπτά. καὶ τῆς Μαρίας δὲ μνηστὴς Ζαχαρίας ἐκέλευσε καὶ αὐτὴν παρῆναι εἰς τὸν κατάλογον. καὶ εἰσαγαγὼν αὐτὰς εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ κληρορ βαλεῖν προσέταξερ, ποίαν οἶσαι τὸν χρυσὸν καὶ τὸ ἁμίαρτον καὶ τὴν βύσσορ καὶ τὸ σπρικόρ καὶ τὴν ἄλνθιμὴν πορφύραν καὶ τὸν ὑάκιμθον καὶ τὸν κόκκινον· καὶ ἐκκληρώθη Μαρία τὴν πορφύραν καὶ τὸν κόκκινον ἐργάζεσθαι.

XI, 1. Καὶ ἔλαβ. τὴν κάλω. (D add αὐτῆς, item L) καὶ ἐξῆλθ. cum BDEIK .. ACF^aB καὶ λαβοῦσα τὴν (C om) κάλω. ἐξῆλθε (C add δέ) | DI τοῦ γεμίσαι | καὶ ἰδοὺ φωρὴ (F^b add ἦλθερ): F^a καὶ ἤκουσε φωρὴν | λέγουσα cum CK .. BDEF^aIE Pos λέγουσα (F^a -σαρ) αὐτῇ, F^b αὐτῇ λέγ. .. L λέγ. πρὸς αὐτήν, A ἐπ' αὐτὴν

μέρη σὺ ἐμ γυναιζίμ. καὶ περιεβλέετο δεξιὰ καὶ ἀριστερά, πόθεν αὕτη ἡ φωρή. καὶ σύμτρομος γερομένη ᾧψει εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς καὶ ἀμέψαυσεμ τὴν κάλωην, καὶ λαβοῦσα τὴν πορφύραν ἐκάθισεμ ἐπὶ τοῦ θρόμου αὐτῆς καὶ εἴλκεμ αὐτήμ. ² καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἔστι ἐμώπιον αὐτῆς λέγων· μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· εὗρεσ γὰρ χάριμ ἐμώπιον τοῦ πάμτωρ δεσπώτου, καὶ συλλήψῃ ἐκ λόγου αὐτοῦ. ἡ δὲ ἀκούσασα διεκρίθη ἐμ ἑαυτῇ λέγουσα· εἰ ἐγὼ συλλήψομαι ἀπὸ κυρίου θεοῦ ζῶντος, καὶ γεμνήσω ὥς πᾶσα γυνὴ γεμνᾷ; ³ καὶ εἶπεμ ὁ ἄγγελος κυρίου· οὐχ οὕτως, Μαριάμ· δύμαμις γὰρ

λέγ. | κεχαριτωμένη: L add Μαριάμ | εὐλ. σὺ ἐμ γυναιζ. (L add καὶ εὐλογη- μένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου) .. HK om | καὶ (K ἡ δὲ) περιεβλέετο (E -βλέφατο) .. D add Μαριάμ, item BILR (IL ἡ Μαριάμ) post ἀριστερά .. A add ἰδεῖν | F^b δεξιὰ τε καὶ | ἀριστερά: D add καὶ διελογίζεται | αὕτη (H om) ἡ φωρή cum F^a HKL .. BDIE ἄρα (D om) εἶν (D εἶ, I om) ἡ φ. αὕτη .. AE ἡκεῖ ἡ φ. .. C αὕτη (ita ed) ἡ φ. ὑπάρχει | σύμτρομος cum ABDF^a IKL .. CH ἔμτρομος | ΔΗ γεραμένη | ᾧψει (-ἡεί Δ) cum AEF^a HL; BE εἰσῆει .. CK ἀπῆλθεν, I εἰσ- ἡλθεν | F^a L ἐμῖτφ οἶκος αὐτῆς | καὶ ἀμέψαυσεμ (I -παύσατο) T. κάλ. (A add αὐτῆς) καὶ cum AEF^a HIR Pos .. SKL(D) K. ἀπαυάσασα (D ἀποθεῖσα) T. κάλ- ωην .. B καὶ | λαβοῦσα (I συλλαβοῦσα) T. πορφ. cum BEF^a HIR Pos .. CDKL ἔλαβε (C add πάλιν) T. πορφ. καὶ (L om καί) .. A καὶ | ἐκάθισεμ (cum BCENIKL; F^a ἐκαθέσθην, D καθεσθεῖσα) ἐπὶ τοῦ θρόμου (C ἐπὶ τὸν θρόνον) αὐτῆς (C om): AL om | καὶ εἴλκεμ αὐτήμ (E om; K τὴν πορφύραν) cum CEF^a K .. BIE Pos τοῦ ἐργάζεσθαι .. AD ἐκλωθεν .. F^b HL om

2. H ὁ ἄγγ. κυρίου .. F^b ἄγγ. τοῦ θεοῦ Γαβριήλ | ἔστι (K ante ἄγγ. pon) ἐμώπ. αὐτ. λέγων cum ABDEF^b HKLE Pos .. CF^a ἐπέστη λέγων αὐτῇ | ἐμώπ. τοῦ πάμτωρ δεσπώτου cum ABENKE .. C ἐρ. τοῦ θεοῦ .. F^a I Pos ἐρ. κυρίου .. D παρὰ κυρίου τοῦ θεοῦ καὶ ἐμώπιον τῆς αὐτοῦ δόξης | καὶ (D om) συλλήψῃ (ADE -ψει; E συλλ. γάρ, A συλλ. οὐμ) ἐκ λόγ. (BE add ἁγίου) αὐτοῦ (I κυρίου. A ἐκ πνεύματος ἁγίου) cum ABCDENIKL .. F^b καὶ ἰδοὺ συλλήψῃ ἐμῷαστρί .. F^a Pos om | ἡ δὲ ἀκούσασα cum ADEF^a H; GL ἡ δὲ Μαριάμ ἀκούσ. (L add ταῦτα) .. BCE ἀκούσασα δὲ Μαριάμ (Pos et audiens Maria) .. K ἡ δὲ Μαριάμ | διεκρίθη: A διαταράχθη | εἰ ἐγὼ συλλήψομαι (AHKE -ψομαι) ἀπὸ (I ὑπὸ) κυρίου (BF^a IKL Pos om) θεοῦ (GL om) ζῶντος (E om) cum ABDEF^a F^b GHIKL Pos .. C nil nisi εἰ ἐγὼ συλλήψομαι. Praeterea F^a praem haec: ποταπός μοι ὁ ἀσπασμός οὗτος. καὶ ἔ ἀγγελος εἶπε πρὸς αὐτήμ· ὁ κύριος μετὰ σοῦ, καὶ συλλήψῃ ἐμ γαστρί. Iam sic pergit: καὶ εἰ ἐγὼ, φησί, συλλήψομαι etc | καὶ γεμνήσω (E τέξομαι, BI Pos τέξομαι) ὥς π. γ. γεμνᾷ cum ABEF^a F^b IR Pos .. H ἡ ὥς πᾶσα γ. γεμνᾷ .. CDGKL nil nisi ὥς πᾶσα γ. γ. Praeterea F^b add μέγα μοι τοῦτο τὸ μυστήριον.

3. καὶ εἶπ. ὁ ἄγγ. κυρ. (I add αὐτῇ) cum BHI Pos .. AE καὶ εἶπ. αὐτῇ ὁ ἄγγ., F^a εἶπε δὲ ὁ ἄγγ., D καὶ ὁ ἄγγ. κυρ. λέγων, C καὶ λέγει πρὸς αὐτήμ ὁ ἄγγ., L καὶ ἀποκριθεῖς ὁ ἄγγ. εἶπ. αὐτῇ .. K καὶ ἰδοὺ ἔστι ἄγγ. λέγων αὐτῇ, EF^b καὶ ἰδοὺ ὁ ἄγγ. (F^b add Γαβριήλ) ἐπέστη (F^b ἔστι) λέγων (F^b add αὐτῇ) | K om οὐχ οὕτ. Μαρ. | δὺμ. γ. κυρίου (BE Pos θεοῦ) ἐπισκ. σοι C. ABDHILE Pos ..

κυρίου ἐπισκιάσει σοι· διὸ καὶ τὸ γεμνώμενον ἐκ σοῦ ἅγιον κληθήσεται υἱὸς ὑψίστου. καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. καὶ εἶπερ Μαριάμ· ἰδοὺ ἡ δούλη κυρίου κατενώπιον αὐτοῦ· γέμοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου.

XII.

¹ Καὶ ἐποίησεν τὴν πορφύραν καὶ τὸ κόκκινον, καὶ ἀνήγαγεν τῷ ἱερεῖ. καὶ εὐλόγησεν αὐτὴν ὁ ἱερεὺς καὶ εἶπερ· Μαριάμ, ἐμεγάλυνεν κύριος ὁ θεὸς τὸ ὄνομά σου, καὶ ἔση εὐλογημένη ἐν πάσαις ταῖς γεραῖς τῆς γῆς. ² χαρὰν δὲ λαβοῦσα Μαριάμ ἀπείει πρὸς Ἑλισάβετ τὴν συγγεμίδα αὐτῆς. καὶ ἔκρουσεν πρὸς

σ δ. γ. ὑψίστου ἔπ. σοι. . . **BF^a κ** ἀλλὰ (κ om) πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι | γεμνώμενον (Δ γεμνόμεν.) cum **ABC Pos** . . **DEF^a F^b HIK** γερόμενον | ἐκ σοῦ cum **BEF^a IE Pos** . . **ACDF^b HK om** | ἅγιον: **I** add τῷ θεῷ, **B** add ἔστι, **K** ἔστιν καὶ ἔσται | κληθῆς. (c post ὑψ., κ add ὡς ἐκ πνεύματος ἁγίου τεχθέρ) υἱ. ὑψίστ. cum **CEK**; **I** υἱ. αὐτοῦ κληθ... **ABF^a F^b HE Pos** κληθ. (**E** add δέ) υἱ. θεοῦ (**F^a** add ζώοτος) | Ἰησοῦν: κ υἱὸς ὑψίστου | αὐτός: **DE** οὗτος | ἀπὸ τ. ἁμαρτ. αὐτῶν: **F^a h. l.** add καὶ ἰδοὺ ἡ συγγεμῖς σου Ἑλισάβετ συνειληφυσία ἔστιν υἱὸν ἐν γήρει (γῆρα ed. Neandr. altera) αὐτῆς, καὶ οὗτος μὴν ἔκτος ἔστιν αὐτῇ τῇ καλονυμένη στέρρα: ὅτι οὐκ ἀδυρατῆσαι πᾶν ῥῆμα παρὰ τῷ θεῷ. | Μαριάμ: κ Μαρία | **E** om ἰδοὺ | **F^a** τοῦ κυρίου | κατενώπ. αὐτοῦ cum **AEC** . . **BCF^a HE Pos om** | κατὰ τ. ῥ. σου: **DE^b** add καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος | Eust pergit his (post ἐργάζεσθαι): καὶ δὴ ἐπὶ τοῦ οἴκου ἐργαζομένης αὐτῆς ἐπιφανεῖς ἄγγελος τὸν παράδοξον τόκον εὐαγγελίζεται αὐτῇ, καθὼς ἱστορεῖ τὰ εὐαγγέλια.

XII, 1. ἐποίησεν (**F^a** ποιήσασα, omisso καὶ sq): **A** ἔκλωσε | καὶ τὸ κόκκ. cum **ABCHKR Pos** . . **F^a F^b om** | ἀνήγαγεν (**F^b** ἤγαγε) cum **AF^a F^b K** . . **BCHE** ἀνήμεγκεν (-κε). Praeterea **CH** alii add αὐτά, **D** ταῦτα, **F^a** ταύτην: nihil eiusmodi add **ABF^b KE Pos** | τῷ ἱερεῖ cum **ABCF^b HKR Pos** . . **F^a τ.** ἀρχιερεῖ . . **L** εἰς τὸν λαὸν κυρίου | **F^a IKR** νυλόγησεν (-σε) αὐτὴν: **F^a** ταύτην | ὁ ἱερεὺς: **IE om** . . **F^a** ὁ ἀρχιερεὺς | καὶ εἶπερ: **F^a** λέγωμ | **DL** ὁ Μαριάμ . . **AF^a K** Μαρία . . **N om** | ἐμεγάλυνεν (-με) κύρ. ὁ θε. (**L om** ὁ θε.) τὸ ὄν. σ. cum **ACDEF^a HKL** . . **BI Pos** ἐμεγαλυνῆται τὸ ὄν. σ., **B** μεγαλυνθήτω τὸ ὄν. σ. Praeterea **C** add ἐν πάσαις (sine ταῖς?) γεραῖς τῆς γῆς, contra **ABDEF^a HIKLR Pos. N** sic: Εὐλόγησέ σε κύριος ὁ θεός, καὶ τὸ ὄνομά σου εὐλογημένο ἔστιν ἐν πάσαις ταῖς γεραῖς τῆς γῆς. | ἔση εὐλογημένη . . **C** εὐλ. ἔση . . **D** ἔσται εὐλογημένο | ἐν πάσαις ταῖς γε. τ. γ. (**L om** τ. γ.) cum **ADFE^a HKL** . . **BFR Pos** ἐν πάσῃ τῇ γῇ . . **C** ὑπὸ κυρίου

2. χαρὰν: **A** χάριν | Μαριάμ: **HF^a KL** ἡ (**F^a L om**) Μαρία (**L** sic: Μαρία δὲ χαρ. λαβ.) | ἀπείει cum **AEF^a IKLR**; item ἀπῆει **BDH** . . **C** ἀπῆλθε | πρ. Ἑλισάβ. τ. συγγεμίδα (**D** συγγεμήν) αὐτ. cum **ABDEF^a R Pos** . . **CHK** πρ. τ. συγγ. αὐτ.

τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ. Ἡμ δὲ ἐτῶν δέκα ἐξ ὅτε ταῦτα ἐγέμετο τὰ μυστήρια.

XIII.

1* Ἐγέμετο δὲ αὐτῇ ἔκτος μῆρ, καὶ ἰδοὺ ἡλθεν Ἰωσήφ ἀπὸ τῶν οἰκοδομῶν αὐτοῦ, καὶ εἰσελθὼν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ εὗρεν αὐτὴν ὀγκωμένην. καὶ ἔτυψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἔρριψεν ἑαυτὸν χαμαὶ ἐπὶ τὸν σάκκον, καὶ ἔκλαυσε πικρῶς λέγων· ποῖον προσώπον ἀτερίσω πρὸς κύριον τὸν θεόν μου; τί δὲ εὖζομαι περὶ τῆς κόρης ταύτης; ὅτι παρθένον παρέλαβον αὐτὴν ἐκ μαοῦ κυρίου τοῦ θεοῦ μου, καὶ οὐκ ἐφύλαξα. τίς ὁ θηρεύσας με; τίς τὸ πορνῶν τοῦτο ἐποίησεν ἐν τῷ οἴκῳ μου καὶ ἐμίαμεν τὴν παρθένον;

ΑΕ ἀπίει) ε. τ. οἶκ. αὐτῆς cum ABDEF^a HIR Pos .. CF^b om | DH περιέκρυβεν .. BE ἔκρυψεν | ἑαυτήν: A αὐτήν | ἐτῶν: H χρόνων | δέκα (I δώδεκα) ἐξ cum ABDEIR Pos .. F^a δεκατεσσάρων .. C πεντεκαίδεκα, F^b ** δέκα πέντε .. H δέκα ἑπτὰ | ὅτε cum ABDEIR Pos .. H ὅταν .. CF^a ὅτι | ταῦτα (DE add αὐτῇ, F^b εἰς ἑαυτήν) ἐγέμετο τὰ μυστ. cum ADEF^b .. BCF τὰ μ. ταῦτα ἐγέμετο (CF -μορτο) .. H ἐγέμετο τὰ μ. ταῦτα .. Pos *haec fiebant* | Eust in hunc modum pergit: Τὸ γοῦρ ὀρισθὲν αὐτῇ ἔργον ἐκτελέσασα δίδωσι τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ εὐλογηθεῖσα παρ' αὐτοῦ ἄψει. Iam vero statim pergit καὶ μετὰ χρόνον τίκτει τὸν Χριστὸν κατὰ σάρκα. καὶ τῶν μαγῶν etc. Cf. ad cap. XXI.

XIII, 1. D Καὶ ἐγέμετο | αὐτῇ cum BDEF^a I Pos; item AH αὐτῆς .. C om | ἰδοὺ cum ABDF^a HR Pos .. C om | ἀπό: A ἐκ | EF^a οἰκοδομῶν | D om αὐτοῦ | εἰσελθὼν (C εἰσῆλθεν -- καὶ) ἐν τῷ οἴκῳ (BIE εἰς τὸν οἶκον) αὐτ. cum BCF^a IR Pos .. AEN om | εὗρεν (H ἡνῶρ.) cum ACF^a H .. BD (praem ἀτερίσας πρὸς τὴν Μαριάμ) IR Pos εἶδεν (D ἶδεν) | αὐτὴν cum ABDEF^a IR Pos .. CH τὴν Μαριάμ .. F^a τὴν παρθένον | ὀγκωμένην cum F^a CR aliis, item A ὀγκομένην, H ὀγκομένην .. B ὀγκωμένην .. D ἔγκυν | καὶ ἔτυψε (F^a ἐτύπωσε, Pos *demissa facie*, unde Fabric. suspicatus est ἐταπείνωσε) τὸ πρόσωπον αὐτοῦ cum BCF^a R Pos .. ADEF^b H om | ἔρριψ. ἑαυτόν: I ἔκρυψεν αὐτόν | χαμαὶ ἐπὶ τὸν (AE om) σάκκον (A -κκου) cum ABEN; item omisso χαμαὶ D (ἐπὶ σάκκον) I (ἐ. τὸν σ.) .. C Pos nil nisi χαμαὶ | πικρῶς cum ABDEHIR Pos .. CF^b om | F^a om omnia quae sunt inter τὸ πρόσωπον αὐτοῦ et λέγων | ποῖον: R praem οἶμον οἶμοι, τί πέπορθα ὁ ἄθλιος· | I ποῖον τρόπον | F^a ἀτερίζω | μου: BHR Pos om | τί δέ: E om δέ | εὖζομαι cum ADEF^b; item προσεύξ. BIR, *orabo* Pos .. H φθέγγομαι, F^a λέξω, C εἴπω | F^a om τῆς | κόρης: F^a παιδός .. F^b μεάριδος | παρ-έλαβ. αὐτὴν cum ABHR .. CF^a αὐτ. παρέλ. | τοῦ θεοῦ μου cum BEF^a HIR, item omisso μου Pos .. AC om | ἐφύλαξα cum BDHI Pos .. ACF^a R add αὐτήν. Praeterea R add οὐαί μοι· τί τὸ γερόμερόν μοι τοῦτο; | θηρεύσας με (ita etiam Germ l. l. p. 1437.): A θηρ. αὐτήν .. F^b ταύτην θηράσας | τίς (C add ὁ) τὸ πορν. τοῦτ. (BHR Pos τοῦτ. τὸ πορν.) ἐποίησ. (C ποιήσας, D add παρούργημα) ἐν τ. οἴκ. μ. cum BCDEF^a HIR Pos .. A om | καὶ ἐμίαμεν τ. παρθ. (R add μου) cum BHIR Pos .. D τίς ἐμίαμεν καὶ ἡχμαλώτευσεν τὴν παρθένον .. CF^a

μήτι εἰς ἐμὲ ἀμεκεφαλαιώθην ἡ ἱστορία τοῦ Ἄδάμ; ὥσπερ γὰρ ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς δοξολογίας αὐτοῦ ἦλθεμ ὁ ὄφισ καὶ εὔρε τὴν Εὐὰμ μόρην καὶ ἐξηπάτησεμ, οὕτως καὶ μοὶ ἐγέμετο. ² καὶ ἀρέστη Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ σάκκου, καὶ ἐκάλεσε τὴν Μαριάμ καὶ εἶπερ αὐτῇ· μεμελημέρῃ τῷ θεῷ, τί τοῦτο ἐποίησας; ἐπελάθου κυρίου τοῦ θεοῦ σου; τί ἐταπεινώσας τὴν ψυχὴν σου, ἡ ἀματραφεῖσα εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων καὶ τροφὴν λαβοῦσα ἐκ χειρὸς ἀγγέλου; ³ ἡ δὲ ἐκλαυσεν πικρῶς, λέγουσα ὅτι καθαρὰ εἰμι ἐγὼ καὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω. καὶ εἶπερ αὐτῇ Ἰωσήφ· πότερ οὖν ἐστὶ τὸ ἐν τῇ γαστρὶ σου; ἡ δὲ εἶπερ· ζῇ κύριος ὁ θεός μου καθότι οὐ γινώσκω πότερ ἐστὶρ μοι.

τίς (F^a καὶ) ἡχμαλώτευσεν τὴν παρθ. ἀπ' ἐμοῦ καὶ ἐμίαμερ αὐτήν. . . Δ om | μῆτι: ΔΗ μῆ | εἰς ἐμέ: ΔF^a H ἐν ἐμοί | Δ ἀμεκεφαλαιώθην | τοῦ Ἄδάμ cum ABDEF^a HIR . . c om τοῦ | ὥσπερ γὰρ (ὡσω. γ. cum DF^b H; A om; IE Pos ὅτι, B ὅτε; EF^a ἐν γὰρ). Praeterea F^b add ἐκείμος, D ἄδάμ, H Pos ὁ ἄδάμ: nil eiusmodi BEF^a IR) ἐν (BIR om; D ἦν ἐν τῷ παραδείσῳ καὶ ἐν) τῇ ὥρᾳ τῆς δοξολογίας αὐτοῦ (αὐτοῦ: F^b τοῦ θεοῦ. Add vero H ἦν καὶ, F^b μετὰ ἀγγέλων συμῆρ καὶ, item Δ ὅτε) ἦλθεμ (BE εἰσῆλθεμ) ὁ ὄφ. καὶ εὔρε (H ἡῦρερ) τ. Εὐ. μ. καὶ ἐξήπατ. (AE ἡπάτησεμ. ΔEF^a I Pos add αὐτήν), οὕτως (BH οὕτω) καὶ μοὶ (ADE καὶ ἐμοί, ■ καὶ ἐν ἐμοί, I καὶ εἰς ἐμέ) συνέβη (D συμβέβηκερ) cum ABDEF^a F^b HIR Pos . . c καὶ ὥσπερ τὴν Εὐὰμ (hunc accentum codd. plures tuentur), ἐξηπάτησε καὶ αὐτήν ὁ ὄφισ;

2. ἀπὸ τοῦ σάκκου: F^a ἀπὸ τοῦ ἐδάφους. . . F^b ἀπὸ τῆς γῆς | κ. ἐκάλεσε τ. Μαριάμ (B Μαρίαρ) κ. εἶπερ αὐτῇ cum ABCH etc . . D καὶ εἶπε πρὸς τὴν Μαριάμ. . . F^a καὶ καλέσας αὐτήν εἶπερ | B μεμελητημένη | ἐποίησας cum ABDEF^b (add ἡμῖρ) HIR . . CF^a πεποίηκας | ἐπελάθου (ΔF^a I Pos καὶ ἐπ., non item BDEHR) κ. τ. θ. σου cum ABDEF^b HIR Pos . . F^a om . . c (sine καὶ) post ψυχ. σου habet | τί: Δ ὅτι | ἀγγέλου (F^a τοῦ ἀγγ.; Pos angelorum) c. ABDEF^a HI Pos . . c add καὶ χορεύσας ἐν αὐτοῖς, item B τί τοῦτο ἐποίησας, Μαρία;

3. ἡ δὲ cum ABCF^a HE Pos . . D add Μαριάμ, F^b ἀκούσας ταῦτα | λέγουσα cum ABEF^a HIR Pos . . E add τῷ Ἰωσήφ, CD Germ add Ζῇ κύριος ὁ θεός (D Germ om ὁ θε.). | ὅτι cum ADF^b Germ; CE καθότι. . . BF^a HIR Pos om | ἐγὼ cum BCDF^b HE . . ΔEF^a I Pos Germ om | καὶ εἶπερ cum ADEF^b . . BCHR Pos εἶπερ δέ | αὐτῇ. . . BHR om . . alius πρὸς αὐτήν | οὖν cum BCDEHR Pos . . ADF^b I om | ἐστὶ cum BCDF^b HIR Pos . . AE om; E add Μαριάμ | τό cum BHIR (item F^b ut videtur) . . E τοῦτο . . AC τοῦτο τό (D sic: τοῦτό ἐστιρ ὃ ἐν τῇ γαστρὶ σου περιέχεις. Pos est ergo quod in utero habes) | F^a om καὶ εἶπ. αὐτῇ Ἰωσήφ usque γαστρὶ σου | ἡ δὲ εἶπερ cum ABHIR . . c εἶπερ δὲ αὐτῷ. . . D ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίθη. . . F^a καὶ εἶπερ αὐτὴ Μαρία . . Pos et respondit Maria | καθότι cum AC; item ὅτι F^a IR; Pos quod . . BDH om | πότερ (F^b Pos add τοῦτο) ἐστὶρ μοι (F^b I om; Pos ante ἐστὶ pon) cum BF^b IH Pos . . F^a E πότε. ἐ. τὸ ἐν ἐμοί. . . CE πότε. ἐ. τοῦτο τὸ (E om) ἐν τῇ γαστρὶ μου. . . D ἀλλ' ὅτι καθαρὰ εἰμι καὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω

XIV.

¹ Καὶ ἐφοβήθη Ἰωσήφ σφόδρα, καὶ ἠρέμνησε ἐξ αὐτῆς, καὶ διελογίζετο τὸ τί αὐτὴν ποιήσει. καὶ εἶπερ Ἰωσήφ· ἔὰν αὐτῆς κρύψω τὸ ἁμάρτημα, εὐρίσκομαι μαχόμερος τῷ ρόμῳ κυρίου· καὶ ἔὰν αὐτὴν φαμερώσω τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, φοβοῦμαι μήπως ἀγγελικὸν ἔστιν τὸ ἐν αὐτῇ, καὶ εὐρεθῇσομαι παραδιδούς αἷμα ἀθῶρον εἰς κρίμα θαράτου. τί οὖν αὐτὴν ποιήσω; λάθρα αὐτὴν ἀπολύσω ἀπ' ἐμοῦ. καὶ κατέλαβερ αὐτὸν ἡ ρύς. ² καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου φαίμεται αὐτῷ κατ' ὄμαρ λέγων· μὴ φοβηθῇς τὴν παῖδα ταύτην· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ ὄμ ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου· τέζεται δὲ υἱόμ, καὶ καλέσεις τὸ ὄμομα αὐτοῦ Ἰησοῦμ· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. καὶ ἀρέστη Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ

XIV, 1. F^b φοβηθείς, omisso καὶ sq, B ἐφοβήθημ | ἐξ αὐτῆς cum ACF^a H. . . DF^b ἀπ' αὐτῆς . . BIR om | καὶ διελογίζ. cum CF^b (add ἐν ἑαυτῷ) H. . . D καὶ ἐσκέπτετο . . AEF^a διαλογιζόμερος . . BIR διαροοῦμερος | τὸ τί cum BDEF^a HE (DF^a add ἄμ) . . AC τί | αὐτὴν cum ACDH . . BEF^a E αὐτῇ | EF^a ποιήσῃ | εἶπερ Ἰωσήφ cum BIR Pos . . DEF^a ante Ἰωσ. add ἐν ἑαυτῷ, item AH post Ἰωσήφ. . . C εἶπε δὲ ἐν ἑαυτῷ | αὐτῆς κρ. τὸ (I om) ἁμάρτ. cum ABCHIR Pos . . DEF^a κρ. τὸ ἁμ. αὐτῆς | εὐρίσκ. cum AEN . . BCF^a E Pos εὐρεθῇσομαι | μαχόμε. cum ACH etc . . BF^a IR Pos ἔροχος | D T. ρόμ. τοῦ κυρίου | καὶ ἔαρ: B Pos ἔαρ . . I ἔαρ δέ | φαμερώσω cum ABDEF^a H (praem πάλιν) IR . . C φαμερὰν ποιήσω | μήπως ἀγγελικὸν (BE ἁγίον) ἔστιν τὸ ἐν αὐτῇ cum ABCF^a HE etc . . IL μήπως ἁγίον ἔστι (Pos *ne parum iustum sit*) | AE εὐρεθῇσωμαι | παραδιδούς C. ABEF^a HIR . . C παραδούς | κρίμα: A χείρας | B om οὖν | αὐτῇ: F^a αὐτῇ | ποιήσω: F^b add οὐκ οἶδα | I λάθρα οὖν | αὐτὴν ἀπολύσω: F^a H ἀπ. αὐτὴν . . R ποιήσω αὐτὴν . . A om αὐτὴν | ἀπ' ἐμοῦ cum ACF^b HE etc . . BF^a IL Pos om . . Praeterea F^b add αὐτὴν ἡ ἡμέρα κυρίου ποιήσει ὥς βούλεται | καὶ (cum ABEF^a ILR Pos; CH add ταῦτα αὐτοῦ ἐρθυμουμένου, D ὥς ταῦτα διελογίζετο) κατέλ. αὐτὸν (H om) ἡ (cum BDHIL; ACF^a B) ρύς . . F^b om

2. αὐτῷ κατ' ὄμαρ (B om κ. ὄμ.) . . A κ. ὄμ. αὐτῷ, I κ. ὄμ. τῷ Ἰωσήφ | μὴ φοβηθῇς cum ABEF^a HI Pos . . C praem Ἰωσήφ, item DE Ἰωσήφ Ἰωσήφ, add itque D insuper υἱὸς Δαυίδ . . I add Ἰωσήφ | τὴν παῖδα (H -δαρ) ταύτην (F^a αὐτὴν pro ταύτ., B om) . . DF^a Pos add παραλαβεῖν . . HE praem παραλαβεῖν (inter παραλ. et τὴν extincta sunt in H Μαριάμ τὴν γυναικὰ σου), item B παραλαβ. Μαριάμ | ἐν αὐτῇ: BIL ἐξ αὐτῆς | ὄμ cum F^a H . . AC γεμνηθέμ, BI γεμνόμερος, I γεμνημένον, D γεμόμερος . . Pos natum . . R om plane | ἔστ. ἁγί. cum ACF^a H etc . . BILR Pos ἁγί. ἔστ. | τέζεται (I τέζει) δ. υἱ. C. ABDEF^a HILR . . C Pos om | ἁμαρτ. αὐτῶν: A ἁμ. αὐτοῦ | ὕμνου: D add αὐτοῦ | D ἐδόξαζε | Ἰσραὴλ cum ACF^a L (praem κύριον) . . BDHIL τοῦ Ἰσρ. | ILR Pos om ταύτην . .

ὑψου, καὶ ἐδόξασεν τὸν θεὸν Ἰσραὴλ τὸν δόρτα αὐτῷ τὴν χάριν ταύτην, καὶ ἐφύλασσε αὐτήν.

XV.

1 Ἦλθεν δὲ Ἄρμας ὁ γραμματεὺς πρὸς αὐτὸν καὶ εἶπεν αὐτῷ· τί ὅτι οὐκ ἐφάμην ἐν τῇ συνόδῳ ἡμῶν; καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἰωσήφ· ὅτι ἔκαμον ἀπὸ τῆς ὁδοῦ, καὶ ἀμεψανσάμην τὴν πρῶτην ἡμέραν. καὶ ἐστράφη καὶ εἶδεν τὴν Μαριάμ ὀγκωμένην. 2 καὶ ἀψίει δρομαῖος πρὸς τὸν ἱερέα καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἰωσήφ, ὅμ σὺ μαρτυρεῖς, ἠρόμησεν σφόδρα. καὶ εἶπεν ὁ ἱερεὺς· τί τοῦτο; καὶ εἶπεν· τὴν παρθένον ἥν παρέλαβεν ἐκ μαοῦ κυρίου, ἐμίameν αὐτήν, καὶ ἐκλεψε τοὺς γάμους αὐτῆς, καὶ οὐκ ἐφαμέρωσεν τοῖς

fb τοιαύτην χάριν | κ. ἐφύλασσε αὐτήν cum BCHL... ACFA Pos κ. ἐφύλαξε (FA διεφύλ.) τὴν παῖδα, E κ. ἐφύλασσε τ. παῖδα.. FB τηρήσαι ἀφθάρτην παρθένον

XV, 1. Ἦλθ. δέ cum ABCH Pos.. IR om δέ.. DFA Kai ἦλθ. | πρὸς (D ἔω) αὐτ. cum BCDH... ILR Pos πρὸς τὸν Ἰωσήφ.. AEFa om | αὐτῷ cum BCHL etc.. ADEFa τῷ Ἰωσήφ | τί ὅτι cum ABEN... CFa διατί.. I τί, E ὅτι.. L τί οὐρ ἐβράδυρας καὶ ὅτι | οὐκ ἐφάμην cum CFaHR, item ut videtur DFbG... BI Pos (adfuisti) οὐ παρεγέρου, L οὐ παραγέγορας.. AE οὐκ ἐφαμέρωσας | ἐν (H Pos om) τῇ συνόδῳ (I συνοδία) ἡμῶν (G om) cum BDGHIHL Pos.. FA τῇ εἰσόδῳ καὶ συνοδία ἡμῶν.. CFb ἐν τῇ συναγωγῇ ἡμῶν.. AE ἡμῖν ἑαυτόν | AE om αὐτῷ | E ὁ Ἰωσήφ | ἔκαμον cum ABDEFaHIL, E ἔκαμον.. C κεκμηκὼς ἡμῖν, Pos *fessus eram* | ἀπὸ cum AFaHI... BCL ἐκ | τὴν (FA om) πρῶτ. ἡμέρ. cum ABFAFBHIL Pos.. CD ἡμέραν μίαν (D add ἐν τῷ οἴκῳ μου) | καὶ ἐστράφη cum AC Pos etc.. BH κ. ἐπεστράφη.. FA ἔστρ. δέ.. D στραφεῖς δέ, E καὶ στραφεῖς.. L om | καὶ εἶδεν (A κ. ἶδεν, L καὶ βλέπει; D καὶ θεωρήσας omisso καί sq) cum BEN etc.. CFa praem Ἄρμας, A ὁ Ἄρμας, Pos *scriba*, E Ἄρμας ὁ γραμματεὺς, L add Ἄρμας | τὴν (BHI om) Μαριάμ cum ABFBHIL Pos, E τ. Μαριάμ.. CFa τὴν παρθένον | ὀγκωμένην cum CE aliis, BH ὀγκωμένην.. AFa ὀγκούμενην.. FB ὀγκούουσαν (ἐγκύουσαν? Idem infra ἐγκυορ οὔσαν)

2. ἀψίει (BR ἀψίει) cum BEHIL... ADFa ἀψήλθεν.. C ἀπελθὼν omisso καί seq | δρομαῖος cum ABHIL (Pos *currens*).. CDE δρομαῖος.. FA om | ἱερέα cum BCFaHR Pos etc.. ADFb ἀρχιερέα | καὶ εἶπεν αὐτῷ (BHL om αὐτῷ).. FB λέγων αὐτῷ, E add ὃ ἱερεῦ· ἀκουσον τοῦτο τὸν λόγον | ὅμ cum ACDLE.. FA οὐ.. BEN ᾧ | σὺ μαρτυρεῖς (E συμμαρτ.) cum BCEHL Pos.. ADFa σὺ μεμαρτύρηκας (FA συμμεμ.). Praeterea L add περὶ αὐτοῦ ὅτι δίκαιός ἐστιν | FA ἠρόμισε | FA post σφόδρα statim pergit τὴν γὰρ παρθένον ἥν παρέλαβεν, omisiss eis quae interposita sunt, similiter E om κ. εἶπ. ὁ ἱερ. τί τοῦτο | ὁ ἱερεὺς cum BCGH Pos etc.. HDI ὁ ἀρχιερ. | τί τοῦτο: H τί ἐποίησεν | καὶ εἶπεν cum AB; addito Ἄρμας CHB; addito αὐτῷ G... D ἀπεκρίθη δὲ Ἄρμας καὶ εἶπεν.. BIL Pos καὶ λέγει αὐτῷ | I τοῦ κυρίου | H om αὐτήν | καὶ ἐκλεψε τοὺς γάμ. αὐτ. καὶ οὐκ ἐφαμέρ. τοῖς υἱ. Ἰσρ. cum ABDEFaIL Pos.. CH om | κ. ἀποκρ.

υἱοῖς Ἰσραὴλ. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἱερεὺς εἶπεν· Ἰωσήφ τοῦτο ἐποίη-
 ησεν; καὶ εἶπεν Ἄρμας ὁ γραμματεὺς· ἀπόστειλον ὑπηρετάς,
 καὶ εὐρήσεις τὴν παρθένον ὀγκωμένην. καὶ ἀπηλλθον οἱ ὑπηρεταὶ
 καὶ εὗρον καθὼς εἶπεν, καὶ ἀνήγαγον αὐτὴν ἅμα τῷ Ἰωσήφ εἰς
 τὸ κριτήριον. ³ καὶ εἶπεν ὁ ἱερεὺς· Μαρία, τί τοῦτο ἐποίησας;
 καὶ ἱρατί ἐταπεινώσας τὴν ψυχὴν σου καὶ ἐπελάθου κυρίου τοῦ
 θεοῦ σου; ἢ ἀματραφείσα εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων καὶ λαβοῦσα
 τροφὴν ἐκ χειρὸς ἀγγέλου καὶ ἀκούσασα τῶν ὕμνων καὶ χορεύ-
 σασα ἐρώπιον αὐτοῦ, τί τοῦτο ἐποίησας; ἢ δὲ ἐκλαυσεν πικρῶς
 λέγουσα· ζῆ κύριος ὁ θεός μου καθότι καθάρᾳ εἰμι ἐρώπιον αὐτοῦ
 καὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω. ⁴ καὶ εἶπεν ὁ ἱερεὺς πρὸς Ἰωσήφ· τί
 τοῦτο ἐποίησας; καὶ εἶπεν Ἰωσήφ· ζῆ κύριος ὁ θεός μου καθότι

ὁ ἱερεὺς (I om; Pos ὁ ἀρχιερ.) εἶπεν (c add αὐτῷ) cum BCEHLR Pos .. AF^a κ.
 εἶπ. ὁ ἀρχιερ. (F^a ὁ ἱερ.) | τοῦτο: D ταῦτα | F^a πεποίηκε. Sic R: τοῦτο τὸ
 πρᾶγμα ἐποίησεν ὁ Ἰωσήφ; | κ. εἶπ. Ἄρμας ὁ γραμμ. cum BHILR Pos .. ACF^a
 κ. εἶπ. (F^a add αὐτῷ) Ἄρμας .. F^b ὁ δὲ ἔφη | ἀπόστειλον: F^b ἀπόλυσον |
 εὐρήσεις: LR εὐρήσουσιν, I εὐρούσιν, Pos *invenient* | τὴν παρθένον cum BCE^a
 etc .. AEH τὴν Μαριάμ (-ίαν H) .. ILR Pos αὐτὴν | ὀγκωμ. cum CE aliis .. B
 ὀγκωμ. .. AF^a H ὀγκουμένην .. F^b ἔγκυον (Birch ὄγκ.) οὔσαρ | καὶ ἀπηλλθον
 (F^b ἐλθόρτεος omisso καὶ seq; F^a ἐπορεύθησαν) οἱ ὑπ. κ. εὔρ. (AE add αὐτὴν,
 I αὐτὴν ὀγκωμένην) καθὼς (E ὥς; I add καὶ) εἶπεν (F^b add [αὐτοῖς?]) ὁ
 Ἄρμας, D Ἄρμας ὁ γραμματεὺς) .. R om καὶ εὔρ. καθ. εἶπ. | καὶ ἀνήγαγ.
 (cum ACEH, item F^b, Pos *adduxere*; BDF^a ILR ἤγαγ.) αὐτὴν (c post κριτήριον
 pon; D om) ἅμα τῷ (A om) Ἰωσ. (ἁ τ. ἰ. cum ACDEH; BF^a IL Pos καὶ τὸν ἰ.,
 R τε καὶ τ. ἰω.) εἰς (H *praem* καὶ παρέστησαν αὐτοῖς, item D καὶ ἔστησεν
 αὐτοῖς ὁ ἀρχιερεὺς) τὸ κριτήριον (εἰς τ. κρ.: D ἐπὶ κριτηρίου; I om) .. F^b sic:
 καὶ παραλάβοιτε τὴν παρθένον καὶ τ. Ἰωσ. ἀνήγαγον εἰς τὸν ἱερέα, καὶ
 ἔστη (ἔστησεν?) εἰς τὸ κριτ.

3. Καὶ εἶπεν .. AEF^a add αὐτῇ | ὁ ἱερεὺς cum CEF^a R Pos etc .. ABDH ὁ
 ἀρχιερεὺς | Μαρία cum ABF^a H .. C Pos Μαριάμ, R τῇ Μαριάμ· Μαριάμ, D
 πρὸς τὴν Μαριάμ | καὶ ἱρατί cum BHILR Pos .. DEF^a καὶ τί .. AC καὶ | καὶ (C
 om) ἐπελάθ. (B απ.) κ. τ. θ. σ. cum AB(C)EF^a HLR .. I Pos om | τῶν (cum CF^a,
 E om; DH τὸν, A om) ὕμνων (cum CEF^a; ADH ὕμνον) cum ACDEF^a H; sed ex his
 DF^a add αὐτῶν, EH ἐρώπιον αὐτῶν, A ἐκ στόματος αὐτοῦ .. BILR Pos τῶν
 μυστηρίων αὐτοῦ | καὶ χορεύσασα ἐρώπ. αὐτοῦ cum BCGILR Pos .. ADEF^a H
 om | F^a τί δὲ τοῦτο | ἐποίησας: R add ὃ Μαριάμ | ἢ δέ: DL add Μαριάμ |
 ἐκλαυσεν: F^a ἐδάκρυσε | λέγουσα, D καὶ εἶπε | μου cum BEF^a HIL Pos .. ACE
 om | καθότι: E διότι, A ὅτι | εἰμί cum ABDEF^a HLR Pos .. C add ἐγὼ | αὐτοῦ ..
 BHILR Pos κυρίου

4. Καὶ εἶπεν .. F^a εἶπε δέ | ὁ (F^a R om) ἱερεὺς: A ὁ ἀρχιερεὺς .. D om |
 πρὸς (D τῷ; I πρ. τὸν) Ἰωσήφ· (R add Ἰωσήφ,) τί τοῦτο cum BDF^a HLR Pos
 .. C Ἰωσήφ, τί τοῦτο .. E τί τοῦτο, Ἰωσήφ | A om ἐποίησας | καὶ εἶπεν ..
 BEF^a R εἶπε δέ | Ἰωσήφ cum ABDEHLR .. CF^a ὁ Ἰωσ. | ὁ θε. μου (BHI om μου)

καθαρός εἰμι ἐγὼ ἐξ αὐτῆς. καὶ εἶπερ ὁ ἱερεὺς· μὴ ψευδομαρτί-
ρει ἀλλὰ λέγε τὸ ἀληθές· ἔκλεψας τοὺς γάμους αὐτῆς καὶ οὐκ
ἐφαμέρωσας τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ οὐκ ἔκλιμας τῇ κεφαλῇ σου
ὑπὸ τῇ κραταίᾳ χεῖρα ὅπως εὐλογηθῇ τὸ σπέρμα σου. καὶ
Ἰωσήφ ἐσίγησεν.

XVI.

¹ Καὶ εἶπερ ὁ ἱερεὺς· ἀπόδοσ τῇ παρθένῳ ἥν παρέλαβες
ἐκ μαοῦ κυρίου. καὶ περιδάκρυς ἐγένετο Ἰωσήφ. καὶ εἶπερ ὁ ἱε-
ρεὺς· ποτιῶ ὑμᾶς τὸ ὕδωρ τῆς ἐλέγχσεως κυρίου, καὶ φαμερώσει
τὰ ἁμαρτήματα ὑμῶν ἐν ὀφθαλμοῖς ὑμῶν. ² καὶ λαβὼν ὁ ἱερεὺς
ἐπότισεν τὸν Ἰωσήφ, καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τὴν ὀρεινὴν· καὶ
ἦλθεν ὁλόκληρος. ἐπότισεν δὲ καὶ τὴν Μαρίαμ, καὶ ἔπεμψεν
αὐτὴν εἰς τὴν ὀρεινὴν· καὶ ἦλθεν ὁλόκληρος. καὶ ἐθαύμασεν πᾶς

cum BC^FA²H¹² aliis . . A om . . B add καὶ ὁ χριστὸς αὐτοῦ καὶ ὁ τῆς ἀληθείας
αὐτοῦ μάρτυς | καθότι cum BE^FA²HL, item ὅτι A, *quia* Pos . . C om . . I οὐ γινώ-
σκω, ἀλλὰ | ἐγὼ cum AC²EB²L . . BE^FA²H¹²E Pos om | ἐξ αὐτῆς cum AC²EB²A² . . BH¹²IL²
ἀπ' αὐτῆς | καὶ εἶπερ cum ABCDHE Pos . . EF²A² εἶπε δέ | ὁ (B om) ἱερεὺς cum
BC²EF²A²HL Pos . . AD ὁ ἀρχιερ. | ἀλλὰ: DF²A² om | λέγε: F²A² εἰπέ | τὸ ἀληθές: E τᾶ-
ληθῆ . . H τῇ ἀλήθειᾳ | ἔκλεψας: DH praem διατί . . A add γάρ | T. γάμ.
αὐτῆς cum ADE^FA²H Pos . . BE σου τοὺς γάμ.; I τοῦτος (σου τοὺς?) γ. . . C
τοὺς γάμους | καὶ οὐκ ἔκλιμας; F²A² om καὶ | ὑπὸ τῇ (F²A² om) κρατ. χεῖρα (H
χεῖρα): I ὑπὸ τῇ χεῖρα τῇ μεγάλῃ καὶ κραταίᾳ | ὅπως: F²A² ὅπως | K.
Ἰωσ. ἐσίγ. cum ACH, item ἐσίγ. δὲ Ἰωσ. EF²A² . . BH¹²IL² Pos om

XVI, 1. εἶπερ: H λέγει | ὁ ἱερεὺς . . AD ὁ ἀρχιερ. | ἥ: H καθὼς | ἐγέ-
μετο Ἰωσ. cum AB²EF²B²HL Pos . . DI γερόμερος ὁ Ἰωσ., item c addito ἔστι . .
F²A² nil nisi γερόμερος | καὶ εἶπερ . . D εἶπε δέ, F²A² εἶπε . . F²B² εἰτὰ φησιν | ὁ
ἱερεὺς . . AD ὁ ἀρχιερ. | H ποτίσω | κυρίου cum CF²A²E Pos (item DI?) . . AB²EGH¹²
om, sed ex his BH add κύριος ante φαμερώσει, E post φαμερώσει, L add κύρ.
ὁ θεὸς Ἰσραὴλ post τὰ ἁμ. ὑμ. | EF²B²IL² Pos τὸ ἁμάρτημα ὑμ. | ἐν ὀφθ. ὑμῶν
cum BC²F²A²HL Pos; item F²B²L ἐμώτιον τῶν ὀφθαλμῶν ὑμῶν (F²B² ἡμῶν) . . D
ἐμώτιον ἡμῶν, G ἐμῶν. πάρτωρ, I ἐμῶν. τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ . . AE om

2. ὁ ἱερεὺς: A ὁ ἀρχιερ. | ἐπότισεν (F²A² ἐπότισε): DL Pos praem τὸ ὕδωρ,
item H τὸ ὕδ. τῆς ἐλέγχσεως | τὸν (D τῷ) Ἰωσήφ: F²B² αὐτοῦς. Idem pergit
καὶ ἔπεμψ. αὐτοὺς ε. T. ὅρ. K. ἦλθον ὁλόκληροι, omissis ἐπότισε δὲ καὶ usque
ὁλόκλ. | ἔπεμψεν: A ἀπέστειλεν . . H ἀπέλυσεν | εἰς τὴν ὀρεινὴν: AD² εἰς
τὴν ἔρημον | ἦλθεν (DH praem μεθ' ἡμέρας τρεῖς) . . F²A² ἔπαρῆλθεν, Pos
rediit . . B κατέβη, I κατίει | ἐπότ. δέ καί: AE ὥσαύτως δέ ἐπότ. καὶ | τὴν
(GI om) Μαρίαμ (BH -ίαν) cum BDGH¹²IL Pos . . AC τὴν παρθένον, E τὴν παῖδα
| ἔπεμψεν cum BDGH¹²IL Pos . . C ἔπεμψε . . AE ἀπέστειλεν | αὐτὴν c. AB²EGH¹² . .
CE Pos καὶ αὐτὴν (*eam etiam*) | A εἰς τὴν ἔρημον | ἦλθεν cum AC . . G κατήλθεν
 . . BDHE κατέβη, I κατίει | ὁλόκληρος: A add καὶ αὐτὴ, BH praem καὶ αὐτὴ |
F²A²L om ἐπότισεν δὲ καὶ usque ὁλόκληρος | F²A² ἐθαύμασε δέ | πᾶς: H praem

ὁ λαὸς ὅτι ἁμαρτία οὐκ ἐφάμην ἐν αὐτοῖς. ³ καὶ εἶπερ ὁ ἱερεὺς· εἴ
κύριος ὁ θεὸς οὐκ ἐφαμέρωσε τὰ ἁμαρτήματα ὑμῶν, οὐδὲ ἐγὼ
κρίνω ὑμᾶς. καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς. καὶ παρέλαβεν Ἰωσήφ τὴν
Μαριάμ, καὶ ἀπῆει εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ χαίρων καὶ δοξάζων τὸν
θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ.

XVII.

¹ Κέλευσις δὲ ἐγέμετο ἀπὸ Λύγουστου βασιλέως ἀπογρά-
φῆσθαι πάμπαν τοὺς ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας. καὶ εἶπερ Ἰωσήφ·
ἐγὼ ἀπογράψομαι τοὺς υἱοὺς μου· ταύτην δὲ τὴν παιδα τί
ποιήσω; πῶς αὐτὴν ἀπογράψομαι; γυναῖκα ἐμήν; αἰσχύρομαι.
ἀλλὰ θυγατέρα; ἀλλ' οἶδασιμ πάμπαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ὅτι οὐκ ἔστι

ὁ ἱερεὺς καὶ | ἡ ἁμαρτία αὐτῶν | οὐκ ἐφάμην cum ABDEF^a HLK Pos .. CF^b οὐχ
εὑρέθη | ἐν (A om) αὐτοῖς: F^a ἔπ' αὐτόν .. H om

3. ὁ ἱερεὺς: AD ὁ ἀρχιερ. | εἰ (Pos om) κύρ. ὁ θεός: F^a om ὁ θεός | τὰ
ἁμαρτήματα cum ABIL .. BDF^a HLK τὸ ἁμάρτημα, c τὴν ἁμαρτίαν, Pos *peccat-*
tum | κρίνω (hoc accentu ABH; nec aliter CF^a; Pos *iudico*, B κρίνω) .. E κατα-
κρίνω | D om καὶ ἀπέλ. αὐτοῦς | καὶ παρέλ. Ἰωσήφ: DF^a K. παραλαβὼν (F^a
παρ. δέ) ὁ Ἰωσ. omisso καὶ sq | ἀπῆει (BH ἀπῆει): A ἀπῆλθεν | δοξάζων: F^a
ὑμῶν | τοῦ Ἰσρ. cum BCHL etc .. AEF^a IL om τοῦ

XVII, 1. Κέλευς. δὲ ἐγέμετο (ΘΗΚ ἐχῆλθεν. F^a Pos ἐγέρ. δὲ κέλ.) ἀπὸ
(cum ADELQK; BF^a I ὑπὸ, GH παρὰ) Λύγ. βασιλ. (cum ADF^a [τοῦ βασ. Λύγ.];
BEG [καίς. Λύγ.] HI [αὐτοῦ τοῦ pro Λύγ.] LQK Pos καίσαρος) cum ABDEF^a G
HILQK Pos; praetereaue ex his GH add καὶ (H om) βασιλέως Ἡρώδου .. F^b Ἐρ
δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις κέλευς. ἐγέρ. ἀπὸ Λύγ. καίς. .. c Δόγμα δὲ ἐν
ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐχῆλθεν παρὰ καίς. Λύγ. | D ἀπογράψασθαι | πάμπαν
τοὺς (BQ ὅσοι εἰσὶν pro π. τ.; F^a add Ἰουδαίους οἱ ἦσαν, L ἀνθρώπους καὶ
τὰς γυναῖκας τοὺς, GH παιδας τοὺς) ἐν (I add τῇ) Βηθλ. τῆς Ἰουδ. (IL Pos
om τ. ἰ.) cum BEF^a GHILQK Pos .. D πάμπ. τ. ἐν ἱερουσαλήμ, F^b πάμπ. τ. ὅρ-
τασ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ .. AQ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην | καὶ εἶπερ (EF^a εἶπ. δέ)
Ἰωσήφ (unus vel duo ὁ Ἰωσ.) cum ABEF^a HILQK Pos .. D praem ἦλθε δὲ αὐτὴ
ἡ ἀπογραφὴ καὶ εἰς Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας .. c sic: ἠραγκάζετο δὲ Ἰωσήφ
ἀπελθεῖν ἐκ Ναζαρετ εἰς Βηθλεὲμ. καὶ εἶπερ | ἀπογράψομαι (B -ψομαι)
cum BF^a HILK Pos .. ACQ ἀπογράφομαι (-φωμαι A) | τοὺς υἱοὺς (DQ τοῖς
υἱοῖς) μου .. L praem καὶ .. A post ἀπογρ. pon | L om τὴν παιδα | ELQ om τί
ποιήσω | πῶς (L τί) αὐτὴν (L om; BDI post ἀπογρ. pon) ἀπογράψομαι (AHE
-ψομαι) cum ABCDEHILQK Pos .. F^b ἀπογράψομαι, F^a ἀπογράψασθαι αὐτὴν,
eaeque cum sqq coniungunt | BILK Pos om ἐμήν | αἰσχύρομαι cum DEF^a HQ; item
c praemisso ἀλλ' .. BILK Pos ἀλλ' (L om) οὐκ ἔστιμ μου (L μοι) γυνή. Praeterea
Pos add *ipsam enim in conservationem accepi ex templo domini*. | A om γυναῖκα
usque αἰσχύρομαι | ἀλλὰ (Pos *nonne*; AIL om) θυγ... D θυγ. δέ | ἀλλ' οἶδ. πᾶμ-
τες etc: B ἀλλ' οὐκ ἔστιμ μου θυγατὴρ | ἀλλ' οἶδασιμ cum BF^b I Pos .. DF^a οἶδ.
δέ, H καὶ οἶδ., A οἶδαμ γάρ .. c οἶδασιμ | πᾶμπαν οἱ υἱ. Ἰσρ. (B om οἱ υἱ. Ἰσρ.)

μου θυγάτηρ. αὐτὴ ἡ ἡμέρα κυρίου ποιήσει ὥς βούλεται κύριος.
 2 καὶ ἐπέστρωσεν τὴν ὄμον καὶ ἐπεκάθισεν αὐτὴν, καὶ εἶλκεν ὁ
 υἱὸς αὐτοῦ, καὶ ἠκολούθει Ἰωσήφ. καὶ ἤγγισαν ἐπὶ μιλίῳ τριῶν·
 καὶ ἐστράφη Ἰωσήφ, καὶ εἶδεν αὐτὴν στυγμὴν, καὶ εἶπεν ἔμ
 ἑαυτῷ· ἴσως τὸ ἐμ αὐτῇ χειμάζει αὐτὴν. καὶ πάλιν ἐστράφη
 Ἰωσήφ, καὶ εἶδεν αὐτὴν γελῶσαν. καὶ εἶπεν αὐτῇ· Μαρία, τί σοί
 ἐστιν τοῦτο, ὅτι τὸ πρόσωπόν σου βλέπω ποτὲ μὲν γελῶν,
 ποτὲ δὲ στυγμάζον. καὶ εἶπε Μαριάμ τῷ Ἰωσήφ· ὅτι δύο λαοὺς
 βλέπω τοῖς ὀφθαλμοῖς μου, ἕνα κλαίοντα καὶ κοπτόμενον, καὶ

cum BHIL Pos .. AC οἱ υἱοὶ Ἰσρ.; DF^a υἱοὶ Ἰσρ. | μου θυγ. .. I Pos μοι θυγ.
 Praeterea H add τί ποιήσω; item Pos *Quid de hac faciam?* et pergit: *equidem
 in ipsa die domini faciam* etc | αὐτῇ: sed ABH αὐτῇ (H add δέ) | ὥς: AE καθὼς,
 D καθά | κύριος cum BHIL Pos .. AC^a om

2. ἐπέστρωσεν (-σε) cum AB^aEF^bILR .. CF^aH ἔστρωσε. Praeterea BF^bLR
 add Ἰωσήφ, I idem post ὄμον add | τὴν (AE τὸν) ὄμον cum BC^aF^aR Pos etc ..
 ADF^bHL add αὐτοῦ | καὶ ἐπεκάθισ. (CF^a ἐκάθισ.) αὐτὴν (F^b ἐπ' αὐτῇ τὴν Μα-
 ριάμ) cum AC^aEF^aF^b .. BIL Pos καὶ ἐποίησεν αὐτὴν καθεσθῆναι ἐπὶ τὴν ὄμον
 (I ἐμ τῷ ὄμῳ) .. HE om | καὶ εἶλκεν ὁ υἱ. αὐτοῦ καὶ ἠκολ. Ἰωσ. (C αὐτὰς
 ἠκολ.) cum AC, item omissis K. εἶλκ. ὁ υἱ. αὐτ. H .. E K. εἶλκ. ὁ υἱ. A. καὶ ἠκολ.
 Σαμουὴλ, D K. εἶλκ. ὁ υἱ. A. Σαμουὴλ, καὶ ὁ ἕτερος ἠκολ. αὐτῷ, L καὶ ἠκολ.
 καὶ ὁ υἱ. A. Σαμουὴλ ὀπισθεν αὐτῶν .. BF^bI καὶ Ἰάκωβος (B add ἐγὼ) καὶ
 Σίμων (F^b Συμεὼν) ἐπηνκολούθουν (B -λουθοῦμεν; F^b add αὐτῇ) .. F^a Pos
 Ἰωσήφ δὲ καὶ Σίμων ἠκολούθουν .. R καὶ ἠκολούθει καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ Σα-
 μουὴλ ὀπισθεν αὐτῶν | καὶ (F^b add ἰδοὺ) ἤγγισαν (BHIL -ισεν, B -ίσαμεν.
 Praeterea CF^b add ὥς) ἐπὶ (cum DEF^aHLR; BC^bF^b ἀπὸ) μιλίῳ (F^a μίλια; EK
 μίλιον) τριῶν (F^a τρία; ER τρίτον. F^b add τῆς Ἰουδαίας) .. A om .. Pos *a
 milibus tribus* (cum *sequebantur* coniuncta) | καὶ ἐστράφη (I ἀπέστρ., DF^b Pos
 στραφεῖς omisso καὶ sq) Ἰωσήφ .. A om | εἶδεν: HE ἶδεν | αὐτὴν cum ABCH
 Pos .. DEF^aH τὴν Μαριάμ (H -ίαν) .. I om | D στυγμῶσαν | καὶ εἶπεν (C λέγει)
 ἐμ ἑαυτῷ cum BC^aF^a (add Ἰωσήφ) HLR Pos .. AE καὶ ἐμεθυμῆτο (E add Ἰωσήφ)
 λέγων ἐμ ἑαυτῷ (E om ἐμ ἑαυτ.) .. DI om | ἴσ. (B εἰκότως) τὸ ἐμ αὐτῇ (cum
 AB^aEF^aHLR; C add ὅν) χ. αὐτὴν (A ταύτην) .. DI om | K. πάλιν ἐστράφη Ἰωσ.
 (A om Ἰωσ.) .. BH K. ἐπεστράφη Ἰωσ. πάλιν .. D K. πάλιν ἐμβλέψας εἰς
 αὐτὴν .. I om | K. εἶδ. (B ἶδ.) A. γελῶσαμ: I om | αὐτῇ: D πρὸς αὐτὴν, E Ἰω-
 σὴφ πρ. αὐτὴν | Μαρία (C om; IR Μαριάμ), τί σοί (IR om, AE post ἐστ. pon)
 ἐστιν τοῦτο cum ABCEHILR Pos .. F^a Μαρία, τί ἐστιν .. D Μαριάμ, τί ἐστιν ὁ
 ὄρω ἐμ σοί | B καὶ ὅτι | L om βλέπω | ποτὲ μὲν γελῶν (A γελοῦν) π. δὲ
 στυγμάζ. cum AB^aEHIL Pos .. CD^aF^a π. μ. στυγμόν, π. δ. γελῶν (F^a γελοῦν) καὶ
 ἀγαλλώμενον (D χαῖρον) .. R ποτ. μὲν στυγμάζον, πο. δὲ γελῶντα | καὶ
 εἶπε Μαριάμ (L ἡ Μαρία, D Μαρία) τῷ (D πρὸς τὸν, E πρὸς) Ἰωσήφ (I om
 τ. Ἰ.) cum BDHILR Pos .. A ἡ δὲ εἶπεν .. CF^a καὶ εἶπεν αὐτῷ (F^a πρὸς αὐτὸν)
 Μαριάμ (F^a -ία) | DF^a om ὅτι | τοῖς ὀφθαλμοῖς μου cum BDEF^aHILR, item
 praemisso ἐμ C Pos .. A om | D τὸν μὲν ἕνα et καὶ τὸν ἕτερον | κλαίοντα. K.

ἔμα χαίρομτα καὶ ἀγαλλιώμεομ. ³ καὶ ἦλθομ ἐμ τῇ μέσῃ ὁδῷ, καὶ εἶπεμ αὐτῷ Μαριάμ· κατάγαγέ με ἀπὸ τῆς ὁμοῦ, ὅτι τὸ ἐμ ἔμοι ἐπαίγει με πορελθεῖμ. καὶ κατήγαγεμ αὐτὴν ἀπὸ τῆς ὁμοῦ, καὶ εἶπεμ αὐτῇ· ποῦ σε ἀπάξω καὶ σκεπάσω σου τὴν ἀσχημοσύνημ; ὅτι ὁ τόποσ ἐρημός ἐστιμ.

XVIII.

¹ Καὶ εὗρεμ σπηλαιομ ἐκεῖ καὶ εἰσήγαγεμ αὐτήν, καὶ παρέστησεμ αὐτῇ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ ἐξελθὼν ἐζήτηι μαῖαμ· Ἐβραίαμ ἐμ χώρα Βηθλεέμ.

κοωτόμ. cum ABDEF^aHILR Pos .. c om κ. κοωτ. | χαίρ. κ. ἀγαλλιώμεομ (HE -ιώρτα) AEHR .. F^a γελώρτα κ. ἀγαλλιώμεομ .. BIL χαίρομτα κ. γελώρτα, D γελ. κ. χαίρ. .. Pos *exultantem et ridentem*, c tantum γελώρτα

3. Καὶ ἦλθομ (cum ABEB; D ἦλθωμερ, IL Pos ἦλθεμ. F^a ἦλθε δὲ πάλιν) ἐμ τῇ μέσῃ ὁδῷ (cum BIL Pos. F^a HE ἀρὰ μέσομ τῆς ὁδοῦ, AE κατὰ τὸ [E om] μέσ. τ. ὁδοῦ. D μέσομ τῆς ὁδοῦ) .. c καὶ ὡς ἀρέβησαμ ἐμ τῇ Βηθλεέμ | καὶ (c om) εἶπεμ αὐτῷ (EI om) Μαριάμ (Δ -ρία) c. ABCENIL Pos .. F^a B κ. εἶπ. Μαρία (B -ριάμ) τῷ Ἰωσήφ .. D στραφεῖσα δὲ Μαρία λέγει πρὸς τὸν Ἰωσήφ | κατ-άγαγε (E -γαγομ. Δ praeμ Ἰωσήφ) .. I κατάγε, F^a κάθελομ | F^a om ἀπὸ τ. ὁμ. | τὸ (I om) ἐμ ἔμοι: EHE add ὁμ .. G post ἐπαίγ. pon | ἐπαίγ. (F^b praeμ λίαν) με (I μοι): F^a G om με | πορελθεῖμ (BL praeμ τοῦ) cum ABEF^aGHLE Pos .. CI πορσελθεῖμ .. D ἐξελθεῖμ | καὶ κατήγαγεμ (F^b καταγαγὼμ) αὐτὴν ἀπὸ τ. ὁμ. (Α. τ. ὁ. cum BCNHL Pos; om AEF^b GR) .. CF^b add ὁ [F^bom] Ἰωσήφ; non item ABF^bHILR Pos | καὶ (F^b om) εἶπ. αὐτῇ (D πρὸς αὐτήν, AF^b om) .. DI add ὁ Ἰωσήφ, E ὁ Μαριάμ | ἀπάξω: Δ ἐπάξω | καὶ σκεπάσω (Δ καλύψω; F^b Pos om κ. σκεω.; D his praeμ καὶ ποῦ σε κρύψω) σου (G om) τ. ἀσχημοσ. (cum ADGR; BE αἰσχύρημ. F^b L Pos om σ. τ. ἀσχ.; H σε) ὅτι ὁ (F^b HL om) τόπω. ἐρ. ἐστ. cum ABDEF^bGHLE Pos .. c ὅτι οὐκ ἐστιμ ἡμῖν τόποσ εἰς κατάλυμα | Pro καὶ κατήγαγεμ usque ἐρημ. ἐστιμ F^a sic: καὶ εἶπεμ Ἰωσήφ· ποῦ ἀπάξω σε; ὅτι ὁ τόπω. ἐρημ. ἐστι. καὶ εἶπε πάλιν Μαρία τῷ Ἰωσήφ· κατάγαγέ με· λίαν γὰρ τὸ ἐμ ἔμοι ἐπαίγει με. καὶ εὐθὺς κατήγαγεμ αὐτὴν Ἰωσήφ.

XVIII, 1. Καὶ εὗρεμ (H ηὔρεμ. EF^a Εὔρε δέ) cum ACEF^aHE .. BDF^bGL Pos | Καὶ εὐρώμ, I Εὐρώμ omisso καὶ sq | ἐκεῖ (I ἐκείσε) cum ABDEF^aHIL (E ante σπη.) Pos .. CF^b G om | εἰσήγαγ. (D ἀνήγαγ.) αὐτήν cum ABCHL Pos .. EF^a add ἐκεῖ, item F^b G ἐμ αὐτῷ, D πρὸς αὐτῷ (-τό?) | F^a G καὶ παραστήσας | αὐτῇ (D atq; G αὐτῇ. F^b ἔξω τοῦ σπηλαίου) τοὺς υἱοὺς (D τοῖς υἱοῖς) αὐτοῦ cum AB (praeμ ἡμάς) DEF^bGHLE .. c α. τ. δύο υἱ. αὐτ. .. IL Pos α. τὸν υἱὸν αὐτοῦ .. F^a αὐτῇ τῷ σπηλαίῳ καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ | καὶ (D add αὐτόσ) ἐξελθὼν ἐζήτηι (D τοῦ ζητῆσαι) μαῖαμ (I ἐξ. μ. post Bηθλ.) cum BDHIL Pos .. ACEF^aHE καὶ (F^a om) ἐζήλαθε ζητῆσαι μ., F^b G αὐτόσ δὲ ἐζήν (i. e. ἐζίει) ζητῆσαι μ. | Ἐβραίαμ cum ADEF^aHE .. BCF^bGHIL Pos om | ἐμ (DI add τῇ) χώρῃ (AEL om) Βηθλ.

² Ἐγὼ δὲ Ἰωσήφ περιεπάτουμ, καὶ οὐ περιεπάτουμ· καὶ ἀμέβλεψα εἰς τὸν ἄέρα, καὶ εἶδομ τὸν ἄέρα ἔκθαμβομ· καὶ ἀμέβλεψα εἰς τὸν πόλομ τοῦ οὐραμοῦ, καὶ εἶδομ αὐτὸν ἑστῶτα καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐραμοῦ ἠρεμοῦντα· καὶ ἐπέβλεψα ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ εἶδομ σκάφημ κειμένημ καὶ ἐργάτας ἀμακειμένους, καὶ αἱ χεῖρες αὐτῶν ἐν τῇ σκάφῃ· καὶ οἱ μασσώμεροι οὐκ ἔμασσώμτο, καὶ οἱ αἶρορτες οὐκ ἀρέφερομ, καὶ οἱ προσφέρορτες τῷ στόματι αὐτῶν οὐ προσέφερομ, ἀλλὰ πάρτωρ ἦμ τὰ πρόσσωπα ἅμω βλέπορτα· καὶ ἰδοὺ πρόβατα ἐλαυνόμενα ἦμ, καὶ οὐ προέβαιρομ ἀλλ' ἴσταρτο,

2. Ἐγὼ δὲ Ἰωσήφ etc: prima in his persona utuntur ACDE (F^a) HE Syr; tertia BILM Pos; omnia vero usque finem capitis omittunt F^b G | Ἐγὼ δ. Ἰωσ. περιεπ. καὶ οὐ (Δ καὶ οὐ καὶ) περιεπ. (DHE om κ. οὐ περ.) c. ACDEHE . . F^a Ἐγὼ δέ, λέγει Ἰωσήφ, περιπατῶν . . N Ὁ δὲ Ἰωσ. περιεπάτει καὶ οὐ περιεπάτει . . BIL Pos Ὡς δὲ περιεπάτει Ἰωσήφ | καὶ ἀμέβλ. εἰς τ. ἄέρα, κ. εἶδ. τὸν ἄέρα (Δ αὐτὸν) ἔκθ. κ. ἀμέβ. εἰς τ. πόλ. τοῦ οὐρ., κ. εἶδομ αὐτ. (Δ add ἔκθαμβομ καὶ) ἑστῶτα ex Δ eisque qui similiter habent EHL Pos. E enim sic: κ. ἀμέβλ. εἰς τ. πόλομ τ. οὐρ. καὶ εἶδ. αὐτ. ἑστῶτα, κ. ἀμέβλ. εἰς τ. ἄέρα κ. εἶδ. τὸν ἄέρα ἔκθ. Item Π καὶ ἀμαβλέψας ε. τ. πόλ. τ. οὐρ. εἶδε ἑστῶτα αὐτόν (I τὸν πόλομ), καὶ τὸν ἄέρα ἔκθ. Item HE κ. ἀμέβλ. εἰς τὸ ὕψος τοῦ οὐρ. καὶ εἶδομ (E ἴδομ) τὸν πόλομ (H πιαλὸρ) ἑστῶτα, κ. ἐπέβλεψ. ἐπὶ τὸν ἄέρα (H -ραμ) καὶ εἶδομ (E ἴδομ) αὐτόν ἔκθ. Pos *vidit polum coelumve stantem et aerem obstupefactum*. Porro c καὶ ἀμέβλ. εἰς τὸν οὐραμόν, καὶ εἶδομ τὸν πόλομ τοῦ οὐρ. ἑστῶτα . . F^a ἀμέβλεψα εἰς τὸν ἄέρα, καὶ εἶδ. τὸν ἄέρα ἔκθαμβομ . . D κ. ἀμαβλέψας εἰς τὸν πόλ. τοῦ οὐρ. καὶ εἶδομ τὸν αἰθέρα ἔκθ. . . B nil nisi ἀμαβλέψας εἰς τὸν οὐραμόν εἶδε (sequitur statim τὰ πετεινὰ etc | καὶ (B om) τὰ πετ. τ. οὐρ. ἠρεμοῦντα cum ABDEF^a HIL . . C κ. τ. π. τ. οὐρ. τρέμορτα. Pos *et volatilia in medio cursu cessantia*. Praeterea H add ἐν τῷ τίκτει τὴν παρθέρομ | κ. ἐπέβλεψα (BIL -ψεμ) cum BF^a HIL . . ΔE κ. ἔβλεψα, c κ. ἐμέβλεψα, D κ. ἐμβλέψας, Pos *et aspiciens* | ἐπὶ cum BCF^a HIL . . ΔDE Pos εἰς | εἶδομ (E ἴδομ): BIL Pos εἶδε | σκάφημ: Δ τράπεζαμ | καὶ αἱ χ. αὐτῶν ἐν τῇ σκάφῃ (Δ τραπέζῃ. F^a ἐπὶ τὴν σκάφημ) cum BHIL . . AC add ἦσαμ post καί, DEF^a post αὐτῶν, Pos post *in scapha* | κ. οἱ μασσώμεροι (sic BHL, ADF^a μασσόμεροι, E μασώμεροι, EI μασόμεροι) οὐκ ἔμασσώμτο (sic BHL, ADF^a ἐμάσσομτο, E ἔμασώμτο, EI ἐμάσομτο) cum ABDEF^a HIL Pos (*et mandentes non mandebant*) . . C om | κ. οἱ αἶρορτ. (DI ἐρώρτες) οὐκ ἀρέφερομ . . BHL (Pos *nil capiebant*, sed is post *etiam nil afferebant*) add οὐδέμ . . F^a κ. οἱ ἀμαφέρορτες ἐπὶ τῆς κεφαλῆς οὐκ ἀρέφερομ | τῷ στόματι αὐτῶν (AF^a om) cum ABDEF^a HIL Pos . . D om . . C πάρτωρ αὐτῶν | ἦμ τὰ πρ. ἅμω βλέπορτα (H ἀμαβλέω.): Δ ἦμ τὰ πρ. κάτω μεύορτα, E τὰ πρ. κάτω ἔβλεπορ | καὶ ἰδοὺ (CDH εἶδομ) πρόβ. (L add ὥς) ἐλαυν. ἦμ (CDH om; H add ἐπὶ τὸν χειμάρρου) cum BIL Pos etc . . ΔE καὶ εἶδομ πρόβ. ἑστῶτα | καὶ οὐ προέβ. ἀλλ' ἴστ. cum BIL Pos . . CDF^a αἱ καὶ τὰ πρόβ. εἰστίκει (F^a ἐστίκεισαμ, D ἐσθήκεσαμ. H κ. ἰσθήκει τὰ πρόβ. μὴ

καὶ ἔπειρεν ὁ ποιμὴν τὴν χεῖρα αὐτοῦ τοῦ πατάζει αὐτὰ ἐν τῇ ῥάβδῳ, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἔστιν ἄνω· καὶ ἐπέβλεψα ἐπὶ τὸν χείμαρρον τοῦ ποταμοῦ, καὶ εἶδον τὰ στόματα τῶν ἐρίφων ἐπικείμενα καὶ μὴ ψίμορτα, καὶ πάντα ὑπὸ θήζῃ τῷ δρόμῳ αὐτῶν ἀπηλαύροτο.

XIX.

¹ Καὶ ἰδοὺ γυνὴ καταβαίνουσα ἀπὸ τῆς ὄρεινῃς, καὶ εἰπὼν μοι· ἄμθρῳπῃ, πού πορεύῃ; καὶ εἶπον· μαίῃμ ζητῶ Ἑβραίαμ. καὶ ἀποκριθεῖσα εἰπὼν μοι· ἐξ Ἰσραὴλ εἶ; καὶ εἶπον αὐτῇ· μαί. ἡ δὲ εἶπερ· καὶ τίς ἐστιμ ἡ γεμνῶσα ἐμ τῷ σπηλαίῳ; καὶ εἶπον ἐγώ· ἡ μεμνηστειμῆρ μοι. καὶ εἰπὼ μοι· οὐκ ἔστιμ σου γυνή;

πώματα . . AE om | κ. ἐωήρερ cum BC (ἐωήρε δέ) DILR: AEF^aH κ. ἦρερ | ὁ ποι-
 μίμ: DIL ante τοῦ πατάξ. | τῇρ χ. αὐτοῦ (BE Pos om) cum ABDEF^aILR Pos . .
 ἡ τῇρ ῥάβδον . . C om | τοῦ (F^a om) πατάξ. αὐτά cum ACEF^aHILR Pos . . BD τ.
 πατ. τὰ πρόβατα | ἐρ (I om) τῇ ῥάβδῳ cum BILR Pos . . tell om | κ. ἡ χ. αὐτ.
 ἔστι (BE ἦρ, H ante ἡ pon; I om) ἄρῳ (E om): L om | ἐπῶέβλεψα (BIL -ψερ)
 cum ABDHILR . . EF^a ἔβλεψα, C ἀρέβλεψα | ἔπι τ. χείμαρρ. (R χειμάρρουμ) τοῦ
 ποτ. cum BDHILR Pos; item EF^a ἔπι τ. χείμ. ποταμόμ . . C εἰς τὸν χείμαρρου,
 A εἰς τὸν ποταμόμ | εἶδον (HE ἶδον): BIL Pos εἶδε (unus ἶδε) | τὰ στόμ. τ. ἐρίφ.
 (E τ. ἐρ. τὰ στ.) ἔπικ. cum ABELR Pos (add *aguae*) . . CDF^aH ἐρίφους (F^a τοὺς
 ἐρ.) καὶ τὰ στόμ. αὐτῶν (H add ἦρ) ἔπικεῖμ. τῷ ὕδατι (D ἔπὶ τὸ ὕδωρ, H om)
 | μὴ πώματα: BIL οὐ πώμ. | καὶ πᾶτα (H add τά): ILR Pos ἀλλὰ πᾶτα . .
 BF^a om | ὑπὸ θήζμ (N θήζμ. AE θήζει, D θέζησ, I θίζει) τῷ δρόμῳ (A τοῦ
 δρόμου) αὐτῶν ἀπωλαύμετο (cum IR et L -μετο, E ἐλαύμετο, HM διελαύ-
 μετο, D συμελαύμετο, A ἡσύχαζον) (Pos *sed omnia sub momento ab ipso cursu
 erant impulsa*) . . C ὑπὸ ἐκπληζμ ὄμτα . . BF^a om

XIX, 1. Καὶ ἰδοὺ (F^b & add κατήχησεν αὐτῶ) γυνὴ καταβαίνουσα cum BILR Pos, item F^b & . . acd etc καὶ εἶδον (H ἰδον) γυμναῖκα (H -καρ) | ὀρεινῆς: H ἐρήμου | εἶπερ (R λέγει) μοι: F^b & εἶπ. αὐτῶ, BIL λέγει αὐτῶ | ἄμνησσε (A om): BILR Pos praem σοὶ (ILR σὺ) λέγω (I λέγε) | πορεύῃ: & add καὶ τίμα ζητεῖς | εἶπωρ (BIL εἶπερ) cum ABHILR . . CF^a Pos add αὐτῇ, D πρὸς αὐτὴν | μαῖαρ ζητῶ Ἑβραῖαρ cum Δ (Ἑβρ. ζητ.) BDEF^a F^b (Ἑβρ. ζητήσαι) HILR Pos . . c om Ἑβραῖαρ. Praeterea F^a statim pergit ἐξ Ἰσραήλ. καὶ εἰπῶ μοι· πού (apud nos καὶ τίς) ἔστιν, mediis omissis | καὶ ἀποκριθεῖσα (Pos om ἀποκρ.) . . Δ ἡ δέ | εἰπέρ μοι cum DEHR, item μοι εἶπ. c . . Δ εἶπερ, I λέγει, BL Pos λέγει (dixit) αὐτῶ | ἐξ Ἰσρ. (E Ἰερουσαλήμ) εἰ (H σὺ εἰ, Pos es tu) cum ADEHL Pos . . BC om εἰ, R ζητεῖς | καὶ εἶπωρ (HI Pos εἶπερ) αὐτῇ . . B λέγει αὐτῇ . . L εἶπε δὲ αὐτῇ . . D κ. εἶπωρ ἐγὼ | μαί cum ABDEHILR Pos . . c add κυρία | ἡ δὲ εἶπερ (IL add αὐτῶ, R μοι) cum ABEHILR Pos . . CD καὶ εἰπῶ μοι (D πρὸς με) | καὶ τίς ἔστ. ἡ γεμῶσα ἐν τ. σω. cum ABDEGHI Pos . . c τίς ἔστ. ἡ γεμῆσασα ἐν τ. σω. . . F^a πού ἔστιν ἡ γεμῶσα; καὶ εἶπωρ· ἐν τῷ σω., statimque pergit καὶ μεμνηστ. μοί ἔστιν | εἶπωρ ἐγὼ (Δ om) . . EGH εἶπωρ αὐτῇ BI Pos εἶπερ αὐτῇ | ἡ μεμνηστ. (E ἐμνηστευμένη) μοι (F^b μου. DF^b add ἔστιν, item F^a) . .

καὶ εἶπωρ αὐτῇ· Μαριάμ ἐστὶν ἡ ἀματραφεῖσα ἐν τῷ μαῶ κυρίου, καὶ ἐκκληρωσάμην αὐτὴν γυναῖκα· καὶ οὐκ ἐστὶν μου γυμνή, ἀλλὰ σύλληψιμ ἔχει ἐκ πνεύματος ἁγίου. καὶ εἶπερ αὐτῷ ἡ μαῖα· τοῦτο ἀληθές; καὶ εἶπερ αὐτῇ Ἰωσήφ· δεῦρο καὶ ἴδε. καὶ ἀπῖει ἡ μαῖα μετ' αὐτοῦ. ² καὶ ἔστησαμ ἐν τῷ τόπῳ τοῦ σπηλαίου, καὶ ἰδοὺ μεφέλη φωτεινὴ ἐπισκιάζουσα τὸ σπήλαιον. καὶ εἶπερ ἡ μαῖα· ἔμεγαλῦρθη ἡ ψυχὴ μου σήμερον, ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου παράδοξα, ὅτι σωτηρία τῷ Ἰσραὴλ ἐγεμμήθη. καὶ παραχρῆμα ἡ μεφέλη ὑπεστέλλετο ἐκ τοῦ σπηλαίου, καὶ ἐφάρη φῶς μέγα ἐν τῷ σπηλαίῳ, ὥστε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν μὴ φέριμ. καὶ

A om | καὶ εἶπέ μοι (D πρὸς με, BI Pos αὐτῷ. F^a εἶπε δὲ ἡ μαῖα)· οὐκ ἔ. σου (B σοι) γυμνή; καὶ εἶπωρ αὐτῇ (B^F IL Pos καὶ [L om] εἶπερ [B εἶπε δὲ] Ἰωσήφ. D a γυμνὴ ad γυμνὴ quod sequitur transilit): AEF^b H haec omnia om | Μαριάμ (ABF^a B -ρία. E praem αὐτῇ; BLE praem οὐκ ἐστὶ μου γυμνή·) ἐστὶν (C add καὶ ἐκκληρωσάμην αὐτὴν εἰς γυναῖκα) ἡ ἀματραφεῖσα (C ἡτις καὶ ἀμετράφῃ) ἐν (CF^a E praem εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, non item ABHIL Pos) τῷ μαῶ (cum ABHIL Pos; CF^a οἶκῳ) κυρίου (E om ἡ ἀματρ. usque κυρίου, E om ἐν τ. μαῶ κυρ.), καὶ ἐκκληρ. αὐτὴν γυναῖκα (γυμ. cum ABHIL, E εἰς γυναῖκαμ, C [vide ante] F^a om. Pos om κ. ἐκλ. α. γυμ.).. F^b rursus haec omnia om | σύλληψιμ: F^a σύλλημα | καὶ εἶπ. αὐτῷ (C. ABHI Pos; EF^a LR om) ἡ μαῖα· τοῦτο ἀληθές (C. BEHI; item addito ἐστὶν AF^a L Pos, E ἄρα τοῦ. ἀληθ. ἐστ.) cum ABEF^a HILR Pos.. C καὶ εἶπερ· εἶπέ μοι τὸ ἀληθές.. D om | καὶ (Pos om) εἶπερ αὐτῇ (D πρὸς αὐτὴν) Ἰωσήφ (F^a Pos om) cum BDF^a HIL Pos.. A ὁ δὲ εἶπερ.. CR καὶ εἶπωρ αὐτῇ | δεῦρο cum BDF^a HILR.. AE ἔρχου, C ἔλθέ | καὶ ἀπῖει (B aliiq. ἀπῶν. I ἀπῶν. γεμ, F^a ἐπορεύθῃ, C ἀπῶν. λθε) ἡ μαῖα (C om) μετ' αὐτοῦ: E καὶ ἀπελθόμενος, pergens ἔστημεν | Supra pro καὶ τίς - οὐκ ἔ. σ. γυμνὴ LE habent διὰ τὴν γυναῖκά σου;

2. ἔστησαμ cum ABDEGHL (E vide ante).. CF^a Pos ἔστιν | ἐν τῷ (DGL om) τόπῳ. τ. σπηλ. cum BCDGHLE Pos.. AEF^a ἐν τῷ σπηλαίῳ | καὶ ἰδοὺ (C. BDHILR Pos; ACEF^a ἡμ, quod D add post φωτεινὴν) μεφ. φωτεινὴ (cum ABDEF^a ILR Pos, item φωτός H; C om) ἐπισκ. (C add ἐπὶ, non item ABDEF^a HILR Pos) τὸ σπηλ. (B τῷ σπηλαίῳ).. A his praem καὶ ἐφάρη φῶς μέγα ἐν τῷ σπηλαίῳ | ἔμεγαλῦρθη: D praem τί ὅτι | σήμερον cum ABDEF^a ILR Pos.. C τῇ σήμε. ἡμέρᾳ | ὅτι εἶδον οἱ ὀφθ. μου παράδ. (H τὰ παράδ. ταῦτα) cum ABD (add σήμερον) EF^a HI Pos.. C ὅτι εἶδον καιρὸν θέαμα καὶ παραδόξον.. LR om | ὅτι (F^a καὶ ὅτι; AB om) σωτηρ. (AB add γάρ) τῷ Ἰσρ. (F^a τῷ Ἰσρ. σωτ.) ἐγεμμήθη (ita F^a, item ABH; Thilo ut E edidit ἐγεμμήθη).. Pos om | καὶ παραχρ.. F^a HI Pos παρ. δέ | ἡ μεφ. ὑπεστέλλ. ἐκ (LE ἀπὸ) τ. σπηλ. καὶ ἐφ. φ. μ. ἐν τῷ σπηλ. (cum AC, H ἐν αὐτῷ, D om ἔ. τ. σπ., LE om καὶ ἐφ. usque σπ.) cum ACDHLE; item ut videtur (dicuntur ἡ μεφ. et ἐκ omitttere) F^b G.. BI Pos ἐγέμετο μεφέλη ἐν τῷ σπηλαίῳ καὶ φῶς μέγα.. F^a ἡ μεφ. ἐγέμετο φῶς μέγα ἐν τῷ σπ. | τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν (F^a αὐτῶν) cum BCHILR Pos F^a.. ADF^b G om ἡμῶν | μὴ φέριμ: F^b G μὴ δύρασθαι βλέπειν τηλικούτο φῶς | πρὸς ὀλίγον: BF^a HI κατ' ὀλίγον | ἐκεῖ (F^a ἐκεῖ).. AE om | ἕως οὐ cum ADHI..

πρὸς ολίγον τὸ φῶς ἐκείρο ὑπεστέλλετο, ἕως οὗ ἐφάμην τὸ
 βρέφος καὶ ἦλθε καὶ ἔλαβε μασθὸν ἐκ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας.
 καὶ ἀρεβόησεν ἡ μαῖα καὶ εἶπε· μεγάλη μοι σήμερον ἡ ἡμέρα
 αὕτη, ὅτι εἶδον τὸ καιρὸν θέαμα τοῦτο. ³ καὶ ἐξηλήθεμ ἡ μαῖα ἐκ
 τοῦ σπηλαίου, καὶ ὑπήρτησεν αὐτῇ Καλώμνη. καὶ εἶπερ αὐτῇ·
 Καλώμνη Καλώμνη, καιρὸς σοι θέαμα ἔχω διηγῆσασθαι· παρθένος
 ἐγέμνησεν ὃ οὐ χωρεῖ ἡ φύσις αὐτῆς. καὶ εἶπερ Καλώμνη· ζῇ
 κύριος ὁ θεός μου, ἔὰν μὴ βαλῶ τὸν δάκτυλόν μου καὶ ἐρευρήσω
 τὴν φύσιν αὐτῆς, οὐ μὴ πιστεύσω ὅτι παρθένος ἐγέμνησεν.

XX.

¹ Καὶ εἰσῆλθεμ ἡ μαῖα καὶ εἶπε τῇ Μαριάμ· σχηματίσωμ
 σεαυτή· οὐ γὰρ μικρὸς ἀγὼν περικείται περὶ σοῦ. καὶ ἔβαλε

ῥ^a ἕως ἄρ. . . BCE ἕως . . . LE καὶ οὕτως, sed R om καὶ πρ. ὀλίγ. τὸ φῶς ἐκ.
 ὑπεστέλλ. | ἐφάμην τὸ (D om) βρ. cum ACDEHLE Pos . . BEF^a τὸ βρ. ἐφ. | καὶ
 ἦλθ. (cum BDEH; ACFA^a Pos om) καὶ ἔλαβ. μασθὸν (B μαστὸν) ἐκ (BI παρὰ,
 sed I om κ. ἔλ. μασθ.) T. M. αὐτ. Μαρίας (cum BDEF^a HI; C? Pos Μαριάμ; AD
 om) . . LE nil nisi μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ | καὶ ἀρεβόησ. (cum ABDEHLE; F^a
 ἐρεβόησ.) ἡ·μαῖα κ. εἶπ. μεγάλη (A ἐμεγαλύρην. D praem ὅ, item F^a alii que
 ut videtur ὡς) μοι σήμερ. ἡ ἡμέρ. αὕτη (E μοι σήμ. ἡμέρα; D μου ἡ ἡμέρ.
 σήμερον. F^a om μοι σήμερον, A om μοι et αὕτη) ὅτι εἶδον (cum ABGHIL, R
 ἴδον, Pos; F^a [et E?] add οἱ ὀφθαλμοί μου. D ὅτι ἴδου οἱ ὀφθ. μ., addito εἶδον
 in fine) τὸ (F^a om) καιρ. τοῦτο (BF^a om) cum ABDEF^a GHILR Pos . . CF^b om

3. ἐξηλθ. ἡ μαῖα (F^b add δεδिकाωμένη) ἐκ (F^a ἀπὸ) T. σπ. cum ABFA^a F^b
 HILR Pos; item CE ἐξ. ἐκ (E om) T. σπ. ἡ μαῖα . . D ἐξ. ἐκ T. σπ. θαυμάζουσα
 | ὑπήρτησεν (cum ABHIL; DEF^a L ἀνήρτ.) α. Καλ. . . C ἀνήρτησεν Καλώμνη
 | αὐτῇ (D πρὸς αὐτήν. EF^a B add ἡ μαῖα) . . BH [item I?] L Pos ἡ μαῖα τῇ
 Καλώμνῃ | Καλώμνη Καλώμνη: BHILR Pos om | καιρ. σοι θέαμ. (F^b θαῦμα) ἔχ.
 διηγῆσ. (A ἔχω ἐηγ.; F^a ἐξηγήσομαι) cum B(F^a)F^b(G)HILR Pos . . C καιρ. σοὶ
 ἔχω διηγ. θέαμ., ABDE καιρ. θέαμ. ἔχω ἐξηγήσασθ. σοι (D σοὶ ἐηγ.) | D ὅτι
 παρθέν. ἐγέμν. ὅρ οὐ | ἡ φύσ. αὐτῆς cum DEF^a F^b HILR Pos . . ἡ φ. αὕτη B, ἡ
 φ. αὐτῇ (sic) A, C ἡ φ. ἀρθρωπώρην, L ἡ φύσις. Praeterea add BI Pos καὶ ἡ
 παρθένος μέρει παρθένος, item AF^b καὶ πάλιν μέρει παρθ., H κ. πάλ. παρθ.
 ἐστίν | καὶ εἶπερ: F^a εἶπε δέ | R ἡ Καλώμ. | μου cum ACEFA^a HILR Pos . . C om |
 ἔάρ: DF^a praem ὅτι | μὴ βαλῶ τὸν δάκτ. μου καὶ ἐρευρ. T. φύσ. αὐτ. cum DF^b
 . . GH μὴ βαλῶ τὴν χεῖρά (H -ραμ) μου εἰς αὐτήν καὶ ἐρευρ. (A om κ. ἐρευρ.)
 . . BF^a ILE Pos μὴ ἐρευρήσω (F^a καταροήσω) τὴν φύσ. αὐτῆς . . AE μὴ ἴδω,
 C μὴ καταροήσω | πιστεύσω: E πισθῶ | F^a I ὅτι ἡ παρθ.

XX, 1. Καὶ εἰσῆλθεμ (A ἦλθ.) cum ACDEF^b . . F^a ἦλθε δέ . . BHILR Pos
 Καὶ εἰσελθοῦσα, omisso καὶ sq | ἡ μαῖα cum ABDEF^b HILR Pos . . CF^a Καλώμνη |
 εἶπε τῇ Μαριάμ (-ρία A; D πρὸς Μαριάμ) cum ABDHILR Pos . . CEF^a F^b εἶπε
 (F^a -περ ἡ μαῖα)· Μαριάμ (F^a alii Μαρία) | σχηματίσωμ cum ACFA^a (item DEF^b
 ut videtur) . . BHILR Pos ἀράκλιον | A ἑαυτήν | περὶκ. περὶ σοῦ cum ADEF^a . .
 I περὶκ. σοι, BF^b HILR Pos ἐπικείται σοι . . C περὶκ. μοι. Praeterea H add καὶ ἡ

Καλώμην τὸν δάκτυλον αὐτῆς εἰς τὴν φύσιν αὐτῆς, καὶ ἠλάλαξε καὶ εἶπε· οὐαὶ τῇ ἁμορίᾳ μου καὶ τῇ ἁπιστίᾳ μου, ὅτι ἐξεπεύρασα θεὸν ζῶντα, καὶ ἰδοὺ ἡ χεὶρ μου πυρὶ ἀποσπάζεται ἀπ' ἐμοῦ.² καὶ ἔκλιμεν τὰ γόματα αὐτῆς πρὸς τὸν δεσπότην λέγουσα· ὁ θεὸς τῶν πατέρων μου, μνήσθητί μου ὅτι σπέρμα εἰμὶ Ἰσραὴλ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ· μὴ παραδειγματίσῃς με τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, ἀλλὰ ἀπόδος με τοῖς πέμνησιν· σὺ γὰρ οἶδας, δέσποτα, ὅτι ἐπὶ τῷ σφὶ ὁρόματι τὰς θεραφεῖας μου ἐπετέλουν καὶ τὸν μισθόν μου παρὰ σοῦ ἐλάμβανον.³ καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη λέγων πρὸς αὐτήν· Καλώμην Καλώμην, ἐπήκουσέ μου κύριος·

Μαρία ἀκούσασα ταῦτα ἐσχημάτισεν ἑαυτήν. | κ. ἔβαλε (D -λλε) Καλ. τὸν δάκτυλ. αὐτ. εἰς (D πρὸς) τ. φύσιν αὐτῆς cum DF^b.. GH κ. εἰσπελθοῦσα ἡ Καλ. ἔβαλε τὴν χεῖρα αὐτῆς εἰς αὐτήν.. Pos cum autem in ipso loco palparit eam Salome.. CF^aILR κ. ἐσημειώσατο αὐτήν (F^a om; BR add ἡ) Καλ., C κ. κατεμόνησεν αὐτήν.. ΔΕ καὶ πιστωθεῖσα Καλώμην. Praeterea add F^a καὶ ἐξηράρθη ἡ χεὶρ αὐτῆς, item H καὶ εὐθέως ἡ χεὶρ αὐτῆς πυρ (sic. πυρὶ? πυρωθεῖσα?) ἀπεκόπτετο ἀπ' αὐτῆς. | καὶ (ΔΕ om) ἠλάλαξε (F^b add Καλώμην, item F^a πικρῶς) κ. εἶπε cum AEF^aF^b.. DE ἀμέκραζεν ἀλαλάζουσα (H om) ἡ Καλώμην κ. εἶπεν.. C καὶ ἠλάλαξε Καλ. καὶ ἔκραυσε λέγουσα.. BILR Pos καὶ ἐξῆλθεν ἔξω (I add ἡ Καλ.) λέγουσα.. G nil nisi καὶ εἶπε | οὐαὶ τῇ ἁμορ. μ. καὶ (C add οὐαὶ) τῇ ἁπιστ. μ. cum BCF^bH Pos.. ADEG οὐαὶ (D add μοι) τῇ ἁμορ. μ. καὶ τῇ ἁμαρτίᾳ μ. (G add καὶ τῇ ἁπιστίᾳ μου).. F^aI οὐαὶ (I add μοι) τῇ ἁμορ. μου.. LR οὐαὶ μοι τῇ ἁπιστίᾳ μου | BF^aH ζῶντα θεόν | καὶ ἰδοὺ ἡ χ. μ. cum ACDFE^bILR Pos.. F^a ἰδοὺ γὰρ ἡ χ. μ., BH καὶ ἡ χ. μ. | πυρὶ (BD Pos add καιομένη) ἄπωσ. ἀπ' ἐμ. cum ABDEF^bI Pos; item omisso πυρὶ F^aLR.. C πυρὶ φλέγεται.. GH ὡς δαλὸς πυρὸς καίεται καὶ ἄπωσ. ἀπ' ἐμ.

2. καὶ ἔκλιμεν (F^a κλίμασα, AF^a add Καλώμην) τὰ γόμ. αὐτῆς (BHILR Pos om. C aliique add h. l. Καλώμην, R ἡ Καλ.) πρ. τ. δεσπότη. (BHILR Pos θεόν. G add τοῦ πωρτόσ. BH h. l. add Καλώμην, quod nomen plane om F^bGIL Pos) λέγουσα (F^a εἶπε. G κλαίουσα καὶ λέγ.) | ὁ θεός cum ABCH etc.. DEF^aL ὁ θεός | μου: L ἡμῶν | ὅτι σπέρμα: DF^aσω. γάρ | εἰμί (Δ post Ἰαβρ.).. DEF^a εἰμὶ ἐγὼ post Ἰακώβ pon | ἀλλὰ cum ABEF^aHE.. CD ἀλλ' | ἀπόδ. με (E μοι, H add ὑγίῃ) τοῖς πέμνησιν cum ABCH.. F^aL Pos ἄω. με τοῖς γομευσί μου (Pos om).. DE ἄω. μοι (G add ὑγίῃ) τὴν χεῖρά μου, item C ἄω. μοι τὴν ἐμὴν ὀλοκληρίαν.. L ποιήσω μετ' ἐμοῦ τὸ ἔλεός σου, E ποί. μ. ἐμοῦ ἔλεος, item I βοήθει μοι | σὺ γὰρ οἶδας (cum ABHILR Pos; F^aG εὖ σὺ οἶδ.; E οἶς σύ οἶδ.; D ὅτι οἶς οἶδ.), δέσω. ὅτι (D τοῖς πέμνησιν pro δέσω. ὅτι) ἐπὶ (E om) τ. σφὸν. (D ὀμ. σου) τὰς (LR Pos πάσας τὰς) θερα. μου (μου cum ABCHILR Pos; D aliique om. BH add πάσας) ἐπετέλουν (cum BDF^aGHILR Pos; ΔE ἐπιοῖουν), καὶ τ. μισθ. μου (cum AEF^aGHIL; BDIR Pos om) π. σοῦ ἐλάμβ. cum ABDEF^aGHILR Pos.. C om

3. καὶ ἰδοὺ (F add εὐθύς. Pos om) ἄγγ. κυρ. (ER om): A nil nisi καὶ | ἐπέστη (G ἔστη) λέγ. πρ. αὐτήν (G πρ. α. λέγ., L λέγ. αὐτῇ) Καλ. Καλ. (EG om alterum, D utrumque) cum BDEGHILR Pos.. F^b ἐπέστη λέγ. τῇ Καλώμην, item

προσέμεγκε τὴν χεῖρά σου τῷ παιδίῳ καὶ βάσταζον αὐτό, καὶ ἔσται σοι σωτηρία καὶ χαρά. ⁴ καὶ προσῆλθε Καλώμν καὶ ἐβάσταζεν αὐτό, λέγουσα· προσκυμήσω αὐτῷ, ὅτι βασιλεὺς ἐγεμμήθη μέγας τῷ Ἰσραὴλ. καὶ ἰδοὺ εὐθέως ἰάθη Καλώμν, καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ σπηλαίου δεδικαιωμένη. καὶ ἰδοὺ φωρὴ λέγουσα· Καλώμν Καλώμν, μὴ ἀμαγγείλῃς ὅσα εἶδες παράδοξα, ἕως οὗ εἰσέλθῃ εἰς Ἱερουσαλὴμ ὁ παῖς.

CF^a ἐπέστη (c ἔστι) πρὸς Καλώμν λέγων . . Δ εἶπερ πρὸς αὐτὴν ἡ Μαρία· Καλώμν | Δ εἰσέκλυσε | σου κύριος cum BIL Pos . . AC, DE, H κύριος ὁ θεὸς (pro his DE ὁ δεσπότης, H ὁ θεός) τῆς δεήσεώς σου, B κύριος τῆς δεήσ. σου | προσέμεγκε (B praem καί) cum BEN (add τοῖνυ) IL Pos (*offer*) . . D πρόσφερε . . AEF^aF^b πρὸςάζον . . C ἔγγισον | τὴν χεῖρά (F^a τῇ χειρί) σου τῷ παιδίῳ (DE T. παιδί, F^b T. παιδαρίω, AF^a τὸ παιδίον et item praemisso ἐπὶ IL) . . C nil nisi πρὸς τὸ παιδίον | βάσταζον (GH praem προσκυμήσασα) cum ADE (ἀμαβάστ.) H aliis ut videtur . . BCF^aGE βάστασον | σωτηρία καὶ χαρά cum ABDEF^bGHILR Pos . . C σωτηρία μεγάλη . . F^a εἰς σωτηρίαν

4. καὶ προσῆλθ. Καλ. (E add τῷ παιδίῳ) K. ἐβάσταζεν (ita AH etc; BCR etc -ασεν) αὐτό, λέγουσα (C καὶ εἶπερ) cum ABCENILR Pos . . F^aF^b λαβοῦσα δὲ χάριν μεγάλην (F^b δραμοῦσα δὲ) Καλ. προσῆλθε τῷ παιδίῳ λέγουσα . . D καὶ προσελθοῦσα ἡ Καλ. ἐβάσταζε τὸ βρέφος καὶ εἶπερ, item G λαβοῦσα δὲ ἡ Καλ. προσῆλθε K. ἐβάστασεν αὐτὸ καὶ εἶπερ | προσκυμήσω (Δ καὶ προσκυμοῦσα) αὐτῷ (IK αὐτό), ὅτι (Δ om) βασιλ. ἐγεμ. μέγ. (cum BH; IL μέγ. ἐγ. [I add σήμερον] βασ., Δ βασ. οὗτος ἐγεμ., D θεός μου καὶ βασιλ. μου ἐγεμ., Pos *rex magnus natus est*) τῷ (L τοῦ) Ἰσρ. cum ABENILR Pos . . E προσκυμήσω αὐτό. καὶ εἶπε· βασιλ. οὗτ. ἐγεμ. τῷ Ἰσρ., item F^b προσκυμήσω καὶ βαστάζω καὶ ἰαθήσομαι. καὶ εἶπε Καλώμν· ἀληθὺς βασ. οὗτ. μέγας ἐγεμ. τῷ Ἰσρ. . . C ὅντως βασιλ. μέγας ἐγεμνήθη τῷ Ἰσρ. . . G ἴσαί με τῇ χειρί σου. καὶ προσεκύνησε τῷ παιδίῳ καὶ εἶπε Καλώμν· βασιλ. οὗτ. μέγ. ἐγ. τῷ Ἰσρ. . . F^aN ἄψομαι αὐτοῦ; καὶ διερονήθη (N τοῦτο γὰρ ὑπερόνησε) Καλώμν (N add τοῦ) προσκυμήσαι τῷ παιδίῳ· καὶ εἶπε Καλώμν· βασιλ. οὗτ. μέγ. ἐγ. τῷ Ἰσρ. | καὶ ἰδοὺ εὐθέως cum ADEG . . BCHILR Pos om ἰδοὺ . . F^a παραχρήμα δέ . . F^b om. Praeterea BEN Pos praem καὶ ἐβάστασε (-ζε) τὸ παιδίον | ἰάθη (E ἰαθείσα, omisso καὶ sq) Καλώμν (cum BCF^aGH; ADL ἡ Καλ., E om) . . I Pos ἰάθη ἡ χεὶρ αὐτῆς . . F^b om | καὶ ἐξῆλθ. (F^a ἐξ. δέ, F^bI add Καλώμν, item F^a-ἡ μαῖα) ἐκ τ. σπηλ. δεδικ. . . Δ nil nisi δεδικαιωμένη . . LR om | K. ἰδ. φωρὴ: B K. ἦλθεν αὐτῇ φωρὴ | λέγουσα cum AGE . . I πρὸς αὐτήν, BH Pos πρ. αὐτ. λέγουσα . . C λέγ. αὐτῇ, F^b ἡ αὐτῇ λέγ., E αὐτῇ λέγ. ἀπὸ τοῦ ἀγγέλου . . L ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου λέγ. πρὸς Καλώμν . . F^a γέγομε πρ. Καλ. | Καλ. Καλ. cum AC (item D ut videtur) F^bGE . . BENI Καλώμν . . F^aL Pos plane om | ἀμαγγείλῃς (IL -γγέλῃς) . . G add τιρὶ | ὅσα (EF^b ᾧ, F^aL add σὺ) εἶδες (Δ οἶδας, D οἶδατε, F^b ἰδῆς) παράδ. (F^b add ἐν Βηθλεὲμ) . . G τὰ παράδοξα | ἕως οὗ (F^a ᾧ; IR om) εἰσέλθῃ (BF^aGH ἔλθῃ) εἰς Ἱερουσαλὴμ (DL ἐν Ἱερ., F^aI εἰς [F^a add τὰ] Ἱεροσόλυμα) ὁ παῖς (F^a τὸ παιδίον. DF^aG Pos ante εἰς [ἐμ] ρον) cum ABDEF^aGHILR Pos . . C om | F^a in fine add καὶ ἐκπορεύθῃ (ἐσπορεύθῃ?) Καλώμν δεδικαιωμένη.

XXI.

¹ Καὶ ἰδοὺ Ἰωσήφ ἡτοιμάσθη τοῦ ἐξελθεῖν εἰς τὴν Ἰουδαίαν· καὶ θόρυβος ἐγένετο μέγας ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας· ἦλθον γὰρ μάγοι λέγοντες· ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; εἶδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀματολῇ, καὶ ἦλθομεν προσκυρῆσαι αὐτόν. ² καὶ ἀκούσας Ἡρώδης ἐταράχθη, καὶ ἔωεμψεν ὑπηρετάς πρὸς τοὺς μάγους· καὶ μετεπέμψατο τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ ἀνέκριμεν αὐτοὺς λέγων· πῶς γέγραπται περὶ τοῦ Χριστοῦ, ποῦ γεμνᾶται; λέγουσιν αὐτῷ· ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας· οὕτως γὰρ γέγραπται. καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς. καὶ ἀνέκριμεν τοὺς μάγους λέγων αὐτοῖς· τί εἶδετε σημεῖον ἐπὶ τὸν γεμνηθέντα βασιλέα;

XXI, 1. Καὶ ἰδοὺ Ἰωσήφ . . F^a Ἰωσ. δέ | DL ἡτοιμάσθη Ἰωσ. | τοῦ ἐξελθ. cum BDEF^a HILR . . AC om τοῦ | εἰς τὴν Ἰουδαίαν cum ABCR Pos etc . . D ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ . . GH ἐξ (H ἐκ τῆς) Ἰουδαίας . . F^a om | καὶ θόρυβος: BD ὅτι θόρ., F^a θόρ. γάρ, F^b θόρ. δέ | ἐγέρ. μέγ. cum ABD (μέγ. ἐγ.) EILR Pos (*magnus factus est*) . . F^a γέγομεν . . C om μέγας | ἐν Βηθλ. τῆς Ἰουδ. cum ABELR . . CFA Pos om τ. Ἰουδ. . . D ἐφ' ὅλην τὴν Ἰουδαίαν | ἦλθον γάρ . . D ἦλθοσαν . . F^a ὅτι παρεγέμορτο . . H καὶ ἰδοὺ, omissis καὶ θόρυβος usque Ἰουδαίας | μάγοι cum ABEG (ζητοῦντες μάγοι καὶ λέγ.) HILR Pos . . F^b add ἐκ Περσίδος . . CF^a (item D?) add ἀπὸ ἀματολῶν | λέγοντες: H praem παρεγέμορτο εἰς Ἱεροσόλυμα | ὁ τεχθ. (B γεμνηθεὶς, E om) B. T. Ἰουδ. . . F^a ὁ βασ. T. Ἰ. γεμνηθεὶς | I εἶδ. γ. ἀστέρα αὐτοῦ ἐν τ. ἀματ. λάμψορτα | αὐτόν: BEF^a HILR αὐτῷ

2. καὶ ἀκούσας: AEF^a ἀκούσ. ἰδέ | Ἡρώδης: AI add ὁ βασιλεὺς | ἐταράχθη: DF^a add λίαν | καὶ ἔωεμψεν (DF^a F^b πέμψας) ὑπὴρ. πρὸς (F^a ἐπὶ, I εἰς) T. μάγ. | καὶ μετεπέμψ. (C. ABDEF^b GHILR Pos; D μετέωεμψε; L μετεκαλέσατο, C ἀπέστειλε πρὸς) τοὺς (F^b αὐτοὺς καὶ τοὺς, H αὐτοὺς καὶ καλέσας τοὺς) ἀρχιερ. (D ἱερεῖς, H. ἀρχ. καὶ τοὺς γραμματεῖς) . . F^a nil nisi καὶ ἱερεῖς | καί: F^a H om | ἀνέκριμεν αὐτ. λέγων: DEF^a G ἀνέκρ. (G ἔκριμεν) αὐτ. ἐν τῷ πραιτωρίῳ αὐτοῦ (EF^a om) λέγ. αὐτοῖς (D om) . . H ἐπυνθάνετο παρ' αὐτῶν | πῶς (DEF^b ποῦ) γέγρ. (AEF^b add ὑμῖν; E add τὰ) περὶ T. Χρ., ποῦ (F^b ὅτι) γεμν. cum ABDEF^b ILR Pos . . F^a ποῦ γέγρ. ὑμῖν περὶ τοῦ βασιλέως Χριστοῦ, ἡ ποῦ γεμν. . . CH ποῦ ὁ Χριστὸς γεμν. | λέγουσιν αὐτῷ cum BEF^a (praem τότε) F^b HILR Pos . . AC οἱ δὲ εἶπον . . D om | B om γάρ | γέγραπται: H add ἐν τῷ προφῆτῃ . . DF^a add καὶ σὺ Βηθλεὲμ, γῆ Ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἰ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα· ἐκ σοῦ γάρ (D om) μοι ἐξελεύσεται ἡγούμερος (D εἰς ἀρχορτα καὶ ἡγούμερος), ὅστις ποιμαίνει τὸν λαόν μου τὸν (D τῷ λαῷ τῷ) Ἰσραὴλ | B om κ. ἀπέλ. αὐτ. | καὶ ἀπέλυσεν (F^a F^b ἀωολύσας) αὐτούς (F^a τοὺς ἀρχιερεῖς). καὶ (F^a F^b om) ἀνέκρ. τοὺς μάγ. (F^a αὐτοὺς ἐν τῷ πραιτωρίῳ τοὺς μάγους) λέγ. αὐτοῖς (F^b om) . . GH τοῖς δὲ (H καὶ τοῖς) μάγοις εἶπε, item D καὶ εἶπε πρὸς τοὺς μάγους Ἡρώδης | τί (I ἡ τί) εἶδετε (A ἰδεταί, I ἰδνται) σημεῖον (D σημ. εἶδ.) ἐπὶ T. γεμνηθ. (AEF^a τεχθέντα) βασιλέα

καὶ εἶπωρ οἱ μάγοι· εἶδομεν ἄστέρᾳ παμμεγέθῃ λάμψαμτα ἐρ τοῖς
 ἄστροις τούτοις καὶ ἀμβλύμορτα αὐτοῦς, ὥστε τοὺς ἄστέρᾳς μὴ
 φαίρεσθαι· καὶ ἡμεῖς οὕτως ἐγγωμερ ὅτι βασιλεὺς ἐγεμνήθη τῷ
 Ἰσραὴλ, καὶ ἤλθομερ προσκυμῆσαι αὐτόμ. καὶ εἶπερ Ἡρώδης·
 ὑπάγετε καὶ ζητήσατε· καὶ ἐὰρ εὔρητε, ἀπαγγείλατέ μοι, ὅπως
 καὶ γὰρ ἐλθὼμ προσκυμήσω αὐτόμ. ³ καὶ ἐξήλθομ οἱ μάγοι. καὶ
 ἰδοὺ ὁμ εἶδομ ἄστέρᾳ ἐρ τῇ ἀματολῇ προῆγεμ αὐτοῦς ἕως εἰς-
 ἤλθομ εἰς τὸ σπηλαιομ, καὶ ἔστι ἐπὶ τῇ κεφαλῇ τοῦ σπηλαίου.

(H -λέαρ, D Χριστὸν βασιλέα) . . BILR Pos add ἀπαγγείλατέ μοι | κ. εἶω. (BILR
 Pos add αὐτῷ) οἱ μάγοι . . F^a οἱ δὲ εἶω. αὐτῷ | εἶδομερ (F^b H ἴδομερ) ἄστέρᾳ
 παμμεγέθῃ (α -θήατορ, H -θέστατορ; F^b om, sed add ἐρ τῇ ἀματολῇ) λάμ-
 ψαμτα (cum CF^a GH, item F^b ὑπερλάμψαμτα, AE om) ἐρ τ. ἄστρ. τούτοις (cum
 CE, [item D, vide infra]; AF^a GH τοῦ οὐραμοῦ. F^b ὑπὲρ πᾶμτα ἄστέρᾳ) καὶ
 ἀμβλύμορτα (cum ABF^a F^b G; H καταμβλ.; α ἀμβλύμαμτα) αὐτοῦς (E αὐτά, F^a
 τοὺς ἄλλους ἄστέρᾳς) cum ACEF^a F^b GH . . BILR Pos ἀστὴρ αὐτοῦ ἐγεμνήθη
 (Pos nata est. B ἐφάρμ, B add μέγας) καὶ ἐλαμψεμ ἐρ τοῖς ἄστροις τοῦ οὐρα-
 μοῦ, καὶ ἤμβλυμεμ αὐτοῦς | ὥστε τοὺς ἄστ. (IR Pos om τ. ἄστ., F^a αὐτοῦς post
 φαίρ.) μὴ φαίρεσθ. cum ABEF^a HILR Pos . . F^b ὥστε μὴ φαίμειρ . . C τοῦ φαί-
 μειρ | καὶ ἡμεῖς (BHE Pos om) οὕτως (IL om) ἐγγωμερ (F^b ἐγμώκαμεμ) cum
 BEF^b HILR Pos . . A κ. ἡμεῖς οἶδαμερ . . CF^a κ. ἐγγωμερ | βασιλ. ἐγεμν. (F^b
 ἐτέχθη) τῷ (E ἐρ τῷ) Ἰσρ. cum ACEF^b . . BF^a HILR Pos βασ. (F^a ὁ βασ.). ἐγ. μέγ.
 (F^a IL μέγ. ἐγ.; Pos natus est rex magnus) τῷ (F^a ἐρ τῷ) Ἰσρ. | καὶ ἤλθ. π. α.
 cum BEF^b HILR Pos . . CF^a κ. διὰ τοῦτο ἤλθ. π. α. . . A om | D inde ab εἶδομερ
 usque προσκ. αὐτόμ sic: εἶδομερ γὰρ αὐτοῦ τὸν ἄστέρᾳ ἐρ τῇ ἀματολῇ, καὶ
 ἤλθομερ προσκυμῆσαι αὐτόμ. ὁ δὲ ἀστὴρ ὁ προάγωμ ἡμᾶς ὑπερφαίρωμ
 ἡμ τοῖς ἄστροις τούτοις, καὶ οὕτως ἐγγωμερ ὅτι βασιλ. ἐγεμνήθη τῷ Ἰσρ. |
 καὶ εἶω. (F^a E εἶωε δὲ) αὐτοῖς (cum ABEF^a HILR; D πρὸς αὐτοῦς, C Pos om)
 Ἡρ. (DI ὁ Ἡρ.; F^b add ὁ βασιλεὺς) | ὑπάγ. καὶ ζητήσατε (D ἐκζητ.) cum BDF^b
 HILR Pos . . A πού γεμῇται ἀμαζητήσατε; E ἀμαζητήσατε πού γεγέμμηται
 . . F^a πορευθέμτες ἀμαζητήσατε ἀσφαλῶς, C πορευθέμτες ἀκριβῶς ἐκζητή-
 σατε περὶ τοῦ παιδίου | ἐὰμ cum ABEF^b HILR . . CD ἐπᾶμ . . L om | L εὔρήσετε
 . . D εὔροιτε αὐτόμ | BHE ἀπαγγείλατε | D ἴμα ἐλθὼμ καὶ γὰρ | BHE προσκυμήσω
 αὐτῷ. Item antea BHE προσκυμῆσαι αὐτῷ.

3. καὶ ἐξήλθ. (D add ἀπ' αὐτοῦ) οἱ μάγ. (BH add ἀπὸ προσώπου τοῦ
 βασιλέως): I καὶ ἐξελθόμερ οἱ μάγοι . . F^a ἐξελθόμερτες δὲ οἱ μάγ. ἐπορευ-
 ομτο | καὶ ἰδοὺ (F^a add εὐθέως) ὁμ εἶδομ (E ἴδομ) ἄστέρᾳ ἐρ τῇ ἀματ. (B om
 ἐρ τ. ἀμ.) cum ABEF^b GE; item L κ. ἰδοὺ ὁμ ἴδομ οἱ μάγοι ἄστέρᾳ . . CDF^a HI Pos
 κ. ἰδοὺ ὁ (DF^a om) ἀστὴρ, ὁμ εἶδομ ἐρ τ. ἀματ. | προῆγεμ (DEF^a F^b προσῆγ.)
 αὐτοῦς C. ABEF^a F^b GHILR . . D πρ. αὐτοῖς, C πρ. αὐτῷ | ἕως (BF^b LR; DI add οὐ)
 εἰσῆλθομ (BLR; DF^b I ἤλθομ) εἰς τὸ σπ. (I ἐπὶ τὸ σπη., DF^b ἐρ τῷ σπηλαίῳ)
 cum BDF^b ILR; D ἕως οὐ εἰσῆλθεμ, item Pos quousque intravit in speluncam . .
 ACF^a GH ἕως οὐ (AGH om) ἐλθὼμ | καὶ ἔστι (B add ὁ ἀστὴρ) ἐπὶ τῇ κεφαλῇ
 (E εἰ. τῇ -λῇ, B ἐπᾶρω) τοῦ σπηλαίου (D τοῦ παιδίου. E οὐ ἡμ τὸ παιδίον, I

καὶ εἶδομ οἱ μάγοι τὸ παιδίον μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας,
καὶ ἐξέβαλον ἄπὸ τῆς πῆρας αὐτῶν δῶρα, χρυσὸν καὶ λίβαρον
καὶ σμύρμα. ⁴ καὶ χρηματισθέντες ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου μὴ εἰσελ-
θεῖν εἰς τὴν Ἰουδαίαν, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν χώραν
αὐτῶν.

XXII.

¹ Γρῦς δὲ Ἡρώδης ὅτι ἐρεπαιχθῆν ὑπὸ τῶν μάγων, ὀργι-
σθεὶς ἐπεμψεν φορευτὰς λέγων αὐτοῖς· τὰ βρέφη ἄπὸ διετοῦς

add οὐ ἦν τὸ παιδ.) c. (B) (D) (E) (L) R Pos; F^b οὐ ἦν τὸ παιδ., καὶ ἔστι ἐκεῖ.. c^gh
ἔστι ἐν τῷ σπηλαίῳ (c ἐπάρω τοῦ σπηλαίου) ἐπὶ τὴν κεφαλὴν (c ἐ. τῆς -λῆς,
g ἐ. τῆ -λῆ) τοῦ παιδίου.. Δ ἔστι ἐπάρω οὐ ἦν τὸ παιδίον.. F^a ἔστι
ἐπάρω τοῦ σπηλαίου, οὐ ἦν τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ |
καὶ εἶδομ (ILR ἰδ.) οἱ μάγ. (I add καὶ προσεκύνησαν) τὸ παιδ. μετὰ τ. μ. α.
Μαρίας (Pos Mar. τ. μ. α.) cum BILR Pos; F^a καὶ ἰδόμεν. τὸ παιδ. μετὰ Mar.
τ. μ. αὐτ., B ἰδόμεν. δὲ αὐτὸν οἱ μ. ἔστωτα μετὰ τ. μ. α. Μαρίας.. acp (Syr)
καὶ ἰδόμεν. (Δ ἰδόμεν. δὲ) οἱ μάγ. (Syr om) τὸ παιδ. (c αὐτὸ οἱ μ., D αὐτὸν οἱ μ.)
μετὰ τ. μ. α. Μαρίας (Δ με. Μαρίας τ. μ. α.), πρὸς ὁρτες (c om) προσεκύνη-
σαν αὐτῷ (c αὐτό, D αὐτόν).. g^h ἰδόμεν. δὲ οἱ μάγ. τὴν τε (g om) Μαρίας
καὶ τὸ παιδίον, θέμεν τὰ γόματα προσεκύνησαν αὐτῷ.. F^a om | καὶ (EF^b
om) ἐξέβαλον (cum F^aF^b GHIL, B ἐξέβαλλον, B Pos ἐκβαλόμεν. Δ ἐξερέγκα-
τες) ἄπὸ (LR ἐκ) τῆς πῆρας (cum AB EF^b GHIL; F^a I ἄπὸ τῶν θησαυρῶν, Pos
de suis marsupiiis) δῶρα, (cum BEF^b ILR Pos, AF^a GH om) χρυ. καὶ (B Pos om) λίβ.
κ. σμύρ. (cum F^a GH; BEI add [I καὶ] προσήμεγκα αὐτῷ, Δ αὐτῷ προσή-
μεγκα, Pos dederunt illi ante χρυσόν, F^b προσεκύνησαν αὐτῷ, L add καὶ
δώσαντες αὐτὰ τῷ Χριστῷ).. c καὶ ἀροῖζαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν
προσήμεγκα αὐτῷ δῶρα, χρυσόν καὶ λίβαρον καὶ σμύρμα.. Syr καὶ πρὸς-
ήμεγκα αὐτῷ δῶρα, χρυ. κ. σμύρ. κ. λίβα.

4. I καὶ παραντίκα χρηματίσθ. | ὑπὸ τοῦ (cum BF^a IL; c ἀγίου, AEGH Syr
om) ἀγγέλου.. DI κατ' ὄραρ.. F^a praeum κατ' ὄραρ | μὴ εἰσελθεῖν (cum ACE;
GH ἐπαρελθεῖν) εἰς τὴν Ἰουδαίαν (g ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, c add πρὸς Ἡρώδην)
cum ACEGH.. BDF^a ILR Pos μὴ (D praeum τοῦ) ὑποστρέψαι (B ὑποστρέφειν,
BDF^a ἀρακάμψαι) πρὸς Ἡρώδην (B Ἰουδαίαν, F^a add εἰς τὴν Ἰουδαίαν) | B
δι' ἑτέρας ὁδοῦ | ἐπορεύθ. cum ABCH Syr.. DF^a ILR ἀπεχώρησαν | εἰς. τ. χώρ.
αὐτῶν: LR εἰς τὰ ἴδια. In fine capituli N add (ex Matthaeo) ἀραχωρησάμεν
δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ' ὄραρ τῷ Ἰωσήφ λέγων· ἀρα-
στὰς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ φεύγε εἰς Αἴγυπτον,
καὶ ἴσθι ἐκεῖ ἕως ἂρ εἴπω σοι· μέλλει γὰρ Ἡρώδης ζητεῖν τὸ παιδίον τοῦ
ἀπολέσαι αὐτό. ὁ δὲ Ἰωσήφ φοβηθεὶς ρυκτὸς παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ
τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἀπηλθεῖν εἰς Αἴγυπτον, καὶ διήγειν ἐκεῖ ἕως τῆς τε-
λευτῆς Ἡρώδου. καὶ ἐπληρώθη τὸ ρηθὲν διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος·
ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου.

XXII, 1. Γρῦς δὲ cum CF^a Syr.. BILR Pos ἰδὼν δέ.. ADF^b τότε ἰδὼν
(item N τότε Ἡρώδ. ἰδὼν) | I ἄπὸ τ. μάγων.. L ὑπὸ τ. ἀστρολόγων | ὀρ-
γισθεὶς (F^a praeum καί).. N θυμωθεὶς.. DF^b ἐθυμώθη λίαν, καί | ἐπεμψ. φορ.

καὶ κατωτέρω ἀποκτείματα. ² καὶ ἀκούσασα Μαριάμ ὅτι ἄραιο-
ροῦνται τὰ βρέφη, φοβηθεῖσα ἔλαβεν τὸ παιδίον καὶ ἔσπαργά-
μωσεν αὐτὸ καὶ ἔθηκεν ἐν φάτρῃ βοῶν. ³ ἡ δὲ Ἑλισάβετ,
ἀκούσασα ὅτι Ἰωάννης ζητεῖται, λαβοῦσα αὐτὸν ἀμέβη εἰς τὴν
ὄρεινὴν, καὶ περιεβλέπετο τοῦ αὐτὸν κρίνῃ· καὶ οὐκ ἦν τόπος

cum AEF^aL Syr Pos . . BCDIE ἔω. αὐτοῦ (c om; D post φορ. pon) τοὺς φορ. . .
F^b ἐμέψας, N ἀποστείλας . . H αὐθις | λέγων αὐτοῖς· τὰ βρέφη ἀπὸ διετοῦς
καὶ κατωτέρω ἀποκτείματα cum AE . . CF^a Syr κελεύω (c κελεύσας) αὐτοῖς
ἀμελεῖν πάντα (c Syr om) τὰ βρέφη ἀπὸ διετ. κ. κατ. . . BILE Pos ἀμελεῖν
πάντα τὰ παιδία (B W. T. βρέφη, L πάντα τοὺς παῖδας) ἀπὸ διετοῦς (B
δύο ἔτωρ) κ. κατ. . . DF^bH καὶ (F^bH om) ἀμελεῖν πάντα τοὺς παῖδας (H
πάντα τὰ βρέφη) ἄω. δ. κ. κατ. Praeterea BDF^bIE Pos add (B post βρέφη)
τοὺς (BE τά; I om) ἐν (DE add τῇ) Βηθλεέμ, item GH Syr κατὰ τὸν χρόνον
τοῦ φαιρομένου ἀστέρος (Syr om τ. φαιρ. ἀστ.), ὃν ἠκρίβωσε παρὰ τῶν
μάγων. N vero sic (post θυμωθείς ἀποστείλας): ἀρεῖλε πάντα τοὺς ἐν
Βηθλεέμ παῖδας καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὄροις αὐτῆς ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω,
κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσε παρὰ τῶν μάγων. τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν
ὑπὸ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου· φωνὴ ἐν ῥαμὰ ἠκούσθη, θρῆνος καὶ κλαυθ-
μὸς καὶ ὀδυρμὸς πολὺς· Ῥαχὴλ κλαίονσα τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ οὐκ ἤθελε
παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσίμ.

2. καὶ (Syr om) ἀκούσασα c. ABDHIL Syr Pos . . CF^aF^bR (item E ut videtur)
ἀκούσ. δέ | AF^aF^b Μαρία | ὅτι ἄραιοῦνται (A ἀραιοῖ, E ἀραιοῖται) τὰ βρ.
(A add ὁ Ἡρώδης, D ὑπὸ Ἡρώδου) cum ABDLE Pos . . CF^aH (item E hoc ordine?)
ὅτ. τὰ βρ. ἀραιοῦνται . . F^b om | φοβηθ. (F^b praem καὶ) ἔλαβεν (F^b ἔσπαργά-
μωσε, E add καὶ αὐτὴν) τὸ παιδίον (BEIE τὸν παῖδα, Syr Iesum, D add Ἰησοῦν)
κ. ἔσπαργάμωσεν (I σπαργαμώσασα) αὐτὸ (BDIE αὐτόν). F^b om κ. ἔσω.
αὐτ.) καὶ (I om) ἔθην. (DH Pos ἀρέκλιμεν, F^b ἔκρυψεν) ἐν (cum EILE; F^a praem
αὐτό, BDH αὐτόν. Post ἐν DEH add τῇ) φάτρ. (EH add τῶν) βοῶν (DF^bIE om.
F^a add διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῇ καταλύματι.) cum BDEF^aF^bGHILE Syr
Pos . . A φοβ. ἔλαβε τὸ παιδίον καὶ ἔπαυσε εἰς Αἴγυπτον, item c φοβ. ἔλ.
τὸ παιδ. μετὰ Ἰωσήφ καὶ ἀπεδήμησεν εἰς Αἴγυπτον, καθὼς ἐχρηματίσθη
αὐτοῖς. Praeterea vero ex decem illis addunt F^bGH haec: καὶ ἰδοὺ ἄγγελος
κυρίου κατ' ὄμαρ (H om κ. ὄ.) ἐφάνη (H παρέστη) τῷ Ἰωσήφ λέγων· ἀραστὰς
παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ὑπάγε (F^b φεύγε) εἰς Αἴγυ-
πτον, perguntque GH ἕως ἂν ἔλθω (G ἔλθῃ?) πρὸς σέ: F^b vero sic pergit:
μέλλει γὰρ Ἡρώδης ζητεῖν τὸ βρέφος τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. ἐγερθεὶς δὲ ὁ
Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ
ἀπῆλθεν εἰς Αἴγυπτον, ὅπως πληρωθῇ τὸ ὑπὸ τοῦ προφήτου ῥηθὲν· Ἐξ
Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου.

3. ἀκούσασα ὅτι Ἰωάννης ζητ. (F^a ὅτι ὁ υἱὸς αὐτῆς μέλλει ζητεῖσθαι) λαβ.
αὐτόν (H λαβ. τὸν Ἰωάννην, Pos haec om) cum ABDEF^aHILE Syr Pos . . c nil
nisi λαβοῦσα τὸν Ἰωάννην | B ἀμέβ. ἐν τῇ ὄρεινῃ, D ἀμέβη εἰς τὸ ὄρος |
τοῦ (A add ἂν) αὐτόν: F^a τόσων ἐν ᾧ, posito αὐτόν post ἀποκρύψ. | κρίνῃ
(-ψῃ E, -ψαι D) cum ABDEH . . CF^a ἀποκρύψει, B ἀποκρύψῃ, F^b κατακρύψει |
καὶ οὐκ ἦν cum ABF^aHILE Pos . . c add αὐτοῖς, D αὐτῇ | ἀποκρυφῆς: AF^aEH

ἀποκρυφῆς. καὶ στεράζασα ἡ Ἑλισάβετ φωρῇ μεγάλῃ λέγει· ὅρος θεοῦ, δέξαι μητέρα μετὰ τέκρου. οὐ γὰρ ἡδύματο ἀραβῆναι ἡ Ἑλισάβετ. καὶ παραχρῆμα ἐδιχάσθη τὸ ὅρος καὶ ἐδέξατο αὐτήν. καὶ ἦν διαφαῖρσις αὐτοῖς φῶς· ἄγγελος γὰρ κυρίου ἦν μετ' αὐτῶν, διαφυλάσσων αὐτοῦς.

XXIII.

1* Ο δὲ Ἡρώδης ἐζητεῖ τὸν Ἰωάννην, καὶ ἀπέστειλεν ὑπηρέτας πρὸς Ζαχαρίαν λέγων· ποῦ ἀπεκρυψας τὸν υἱόν σου; ὁ

ἀπόκρυφος... D Syr om | καὶ στεράζ. (Δ στερ. δέ, D τότε στερ.) ἡ (I om) Ἑλισ. (ΔD om ἡ Ἑλ.) φω. μεγ. (Δ μεγ. τῇ φω.) λέγει (Δ ante μεγ., I ἐφ, DE εἴπερ) cum ABDHILR Pos; similiter L καὶ ἀραβλέψασα εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ κράσασα ἡ Ἑλισάβετ φω. μεγάλη καὶ ἀραστεράζασα εἴπερ... E στερ. δέ Ἑλισ, λέγει... F^ac καὶ (ο τότε) στεράζουσα (ο -ζασα) λέγει | ὅρος θεοῦ cum ABF^aBHILR Syr Pos... C ὅρος ὅρος... D ὁ ὅρος | δέξαι... D οὐ δέχει | μετὰ τέκρου: E add ἀδικῶς διωκομένους | οὐ γὰρ ἡδύματο (HI ἐδύμ.) ἀραβῆναι (E ἀρελθεῖν, F^aF^b προσαραβῆναι post ἡ Ἑλισ., C πορεύεσθαι, L κρύψαι αὐτό post ἡ Ἑλισ.) ἡ Ἑλισ. (CI om. D add τὸ ὅρος διὰ τὸν φόβον) cum BCDEF^aF^bHILR Pos... AF^b Syr om | F^b om παραχρῆμα | τὸ ὅρος (EF^aI add ἐκείρο)... L ἡ γῆ | αὐτήν cum BC Syr Pos, item ut videtur EI, item H additis μετὰ τοῦ τέκρου αὐτῆς... D τὴν Ἑλισάβετ, AF^b αὐτοῦς, L αὐτὸν μετ' αὐτῆς... F^a om, item E om κ. ἐδέξ. αὐτ. | καὶ (BHL Syr add τὸ ὅρος) ἦν (C add τὸ ὅρος ἐκείρο) διαφαῖρσις (C φαῖρσις, F^a διαφαῖρσις, BHLR διέφαιρσις. I Pos διέφαιρσις δέ αὐτοῖς (EG αὐτῇ) φῶς (C om, item F^a, Syr add μέγα) cum BCEF^aGHILR Syr Pos... A καὶ ἦν φῶς μέγα μετ' αὐτῶν, item D καὶ ἦν φῶς μέγα ἐν τῷ ὅρῳ ἐκείνῳ ὥστε φαίρειν αὐτοῖς... F^b om | ἄγγ. γὰρ κυρ. ἦν μετ' αὐτῶν διαφυλάσσων (E -ππων, F^b φυλάττων, L καὶ διεφύλασσε) αὐτοῦς C. BEF^bGHILR Syr Pos... ΔI ἄγγ. γ. κυρ. ἦν φυλάσσων (I διαφυλάττων) αὐτοῦς... F^a (cum antecedd coniungens) ἄγγ. κυρ. καὶ διαφυλάττων αὐτοῦς, D ἄγγ. γ. ἦν κυρ. ὁ φαίρσις καὶ φυλάσσων αὐτοῦς... C καὶ ἄγγ. κυρ. ὁδηγῶν αὐτοῦς | Eust rursus (cf. supra ad cap. XII.) haec habet: καὶ τῶν μάγων ἀπὸ ἀρατολῆς ὡς βασιλεῖ προσκυνησάντων μετὰ δώρων αὐτῷ ὁ Ἡρώδης ἐταράχθη, καὶ διεμύητο ἀρελῆν παραχρῆμα αὐτόν. ὁ δὲ ὑπὸ Ἰωσήφ καὶ τῆς Μαρίας εἰς λῆγυστον ἀπεκομίσθη καὶ τὸν ἐξ Ἡρώδου διέφυγε θάνατον. αὐτὸς δὲ ἀγροήσας τὴν φυγὴν πάντα τὰ ἐν τῇ βηθλεὲμ παιδία ἀραιρεθῆναι προσέταξεν, ἐν οἷς καὶ τὸν Ἰωάννην ἐτι μῆνιον ὄντα ἀρελεῖν ἐσπουδα. ἡ δὲ Ἑλισάβετ ἀρπάσασα αὐτὸν εἰς τὴν ἔρημον ἐφυγε, καὶ εὐζαμέρην αὐτῆς διεσχίσθη τὸ ὅρος καὶ μετὰ τοῦ παιδίου αὐτὴν ἐδέξατο, καὶ ἄγγελος κυρίου διεφύλαττεν αὐτοῦς.

XXIII, 1. F^a ζητήσας τὸν Ἰω. ἀπέστειλεν | D καὶ ἀποστείλας | ὑπηρέτας cum ABDEF^aILR Pos... C add εἰς τὸ θυσιαστήριον κυρίου, item H ἐν τῷ θυσιαστήριῳ, item (post Ζαχαρ.) F^a ὄντα ἐν τῷ θυσιαστ., Syr εἰς τὸ ἱερὸν | πρ. Ζαχαρίαν C. ACEI Syr, item F^a... BDHILR Pos add τὸν πατέρα αὐτοῦ | D

δὲ ἀπεκρίματο λέγωμ αὐτοῖς· ἐγὼ λειτουργὸς ὑπάρχω τοῦ θεοῦ
καὶ προσεδρεύω τῷ ματῷ κυρίου, οὐκ οἶδα ποῦ ἐστὶν ὁ υἱὸς μου.
² καὶ ἀπηλθομ οἱ ὑπηρεταὶ καὶ ἀμήγγειλαμ τῷ Ἡρώδῃ ταῦτα
πάντα. καὶ ὀργισθεὶς ὁ Ἡρώδης εἶπε· ὁ υἱὸς αὐτοῦ μέλλει βα-
σιλεύειν τοῦ Ἰσραὴλ. καὶ ἀπέστειλεμ πρὸς αὐτὸν πάλιν λέγωμ·
εἰσὲ τὸ ἀληθές· ποῦ ἐστὶν ὁ υἱὸς σου; οἶδας γὰρ ὅτι τὸ αἷμά
σου ὑπὸ τῇ χειρὶ μου ἐστίν. καὶ ἀπηλθομ οἱ ὑπηρεταὶ καὶ

λέγωμ αὐτῷ . . ^{F^a} Syr καὶ εἶπε αὐτῷ | ἀπέκρυψας (I ἐκρυψας) τ. υἱ. σου . .
D ἐστὶν ὁ υἱὸς σου | ὁ δὲ (Syr Zacharias) ἀπεκρίματο (cum ABHE, BD ἀπεκρίθη)
λέγ. αὐτοῖς (cum AE; DH αὐτ. λέγ., BE Pos om αὐτ.) cum ABDEHE Pos; item L
ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει . . I ὁ δὲ ἔλεγε . . ^{C^F^a} ὁ δὲ εἶπε αὐτοῖς | ὑπάρχω . .
D εἰμί | τοῦ θεοῦ cum BDEF^aHILE (add μου) Syr Pos . . C κυρίου τοῦ θεοῦ . . A
κυρίου μου | προσεδρ. cum AEF^aH, item Eust . . BCE alii παρεδρεύω (B -εύωμ)
| τῷ ματῷ κυρίου cum BHILE Syr Pos . . A τ. μ. τοῦ θεοῦ, C alii τ. μ. αὐτοῦ . .
^{F^a} et Eust τῷ θυσιαστηρίῳ | οὐκ (DL Syr καὶ οὐκ) οἶδα (R add δέ) ποῦ etc
cum BDHLE Pos . . C καὶ οὐ γινώσκω ποῦ etc . . ^{F^a} καὶ πότεμ γινώσκω ποῦ
etc . . AE ὁ δὲ υἱὸς μου οὐκ ἐστιν σὺν ἐμοί

2. καὶ ἀπηλθ. οἱ ὑπηρετ. (Syr om, E add αὐτοῦ) καὶ ἀμήγγ. (AF^b ἀπήγγ.)
τῷ Ἡρ. (E om τ. Ἡρ., ^{F^b} Syr αὐτῷ, A Pos post ταύτ. π. pon) ταύτ. πάντ. (^{F^b}
πά. τὰ ῥήματα ταῦτα; Syr om, Pos om πάντ.) C. ABEF^bHILE Syr Pos . . ^{F^a} πο-
ρευθέντες δὲ ὑπηρεταὶ ἀμήγγ. τῷ Ἡρώδῃ ταῦτα, item C οἱ δὲ ὑπηρετ. πορευ-
θέντ. ἀμήγγ. τῷ Ἡρώδῃ . . D καὶ ἀπηγγέλην ταῦτα τῷ Ἡρώδῃ. Praeterea
ADE add καὶ (E om) ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ μέλλει (D post ὅτι) βασιλεύειν (E add ἐμ
Ἰσραὴλ) | καὶ (^{F^b} add ἐπὶ πλεῖον) ὀργισθ. (^{F^a} ὀργ. δέ) ὁ Ἡρ. εἶπε· ὁ (^{F^a} μὴ
ὁ, ^{F^b} τάχα ὁ) υἱ. αὐτ. μ. βασ. τοῦ (R τῷ, ^{F^a} I ἐμ τῷ) Ἰσρ. cum BF^aF^bHILE Pos
(Syr) . . C nil nisi καὶ ὀργισθεὶς ὁ Ἡρώδης . . ADE plane om | κ. ἀπέστ. πρ.
αὐτ. (D om; Pos ad Zachariam post πάλιν) πάλιν (D Syr add ὑπηρετας) λέγ.
cum BHILE Pos (Syr) . . C ἀπέστ. ἐκ δευτέρου πρὸς Ζαχαρίαν λέγωμ . . AEF^b
κ. ἔπεμψεν ἐκ δευτ. (^{F^b} om ἐ. δ.) τοὺς (A praem Ἡρώδης) ὑπηρετ. αὐτοῦ
πρὸς Ζαχαρ. (A om πρ. Ζαχ.) λέγ. . . ^{F^a} κ. πέμψας τοὺς ὑπηρετ. αὐτοῦ
πρὸς Ζαχαρ. εἶπε | εἰσὲ τὸ ἀληθές (E τάληθῃ) C. ABEHILE Pos (Syr) . . ^{C^F^a}
εἰσὲ μοι (^{F^a} ἡμῖν) τὸ ἀληθ. (^{F^b} τὰ ἀληθῆ) . . D εἰσὲ μοι | ποῦ ἐ. ὁ υἱ. σου . .
D ποῦ ἐκρυψας τὸν υἱόν σου | οἶδας γὰρ cum ACF^a, item E ut videtur . . DH
Syr Pos Eust οὐκ οἶδας . . BILE εἰδώσ | A ὑπὸ τὰς χειράς μου . . D ὑπὸ τῆς
χειρός μου | καὶ ἀπηλθομ οἱ (I om) ὑπηρεταὶ καὶ ἀμήγγειλαμ (I εἰσωμ) αὐτῷ
(E τῷ Ζαχαρίᾳ) ταῦτα πάντα (^{F^b} Syr om τα. πάντα. Pos talia ipsi Zachariae)
C. BF^aHILE Syr Pos; item EF^a οἱ δὲ ὑπηρετ. ἀπελθόντες ἀμήγγ. αὐτῷ ταύτ.
πάντα . . C οἱ δὲ ὑπηρετ. ἀπηλθομ καὶ ἀμήγγειλαμ τῷ Ζαχαρίᾳ ταῦτα . . AD
om. Pergit Eust: πέμψει γοῦρ πρὸς Ζαχαρίαν ὁ Ἡρώδης· δὸς
τὸν υἱόν σου· ποῦ ἐκρυψας αὐτόν; ἀπάγγειλόμ μοι. ὁ δὲ Ζα-
χαρίας ἀρεπιστέλλει φάσκωμ αὐτῷ· ἐγὼ τῷ θυσιαστηρίῳ
προσεδρεύω αἰεὶ, τί ἐγέμετο ὁ υἱὸς μου οὐκ ἐπίσταμαι. καὶ
ὀργισθεὶς ὁ Ἡρώδης πάλιν ἐπέστελλεμ αὐτῷ· δὸς ἔξω, λέ-
γωμ, τὸν υἱόν σου· οὐκ οἶδας ὅτι τὸ αἷμά σου ὑπὸ τῇ χειρὶ
μου ἐστίν;

ἀνήγγειλαμ αὐτῷ ταῦτα πᾶρτα. ³ καὶ εἶπε Ζαχαρίας· μάρτυς εἰμὶ τοῦ θεοῦ, εἰ ἔκχέεις μου τὸ αἷμα· τὸ γὰρ πνεῦμά μου ὁ δεσπότης δέζεται, ὅτι αἷμα ἀθώου ἔκχέεις εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ μαοὶ κυρίου. καὶ περὶ τὸ διάφανμα ἐφορεύθη Ζαχαρίας. καὶ οὐκ ἤδειςαμ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ὅτι ἐφορεύθη.

XXIV.

¹ Ἀλλὰ ἀπῆλθομ οἱ ἱερεῖς εἰς τὴν ὄραμ τοῦ ἀσπασμοῦ, καὶ οὐκ ἀπήντησεν αὐτοῖς κατὰ τὸ ἔθος ἡ εὐλογία τοῦ Ζαχαρίου.

3. καὶ εἶπε Ζαχ. cum AB^{EHILR} Syr, item omisso Ζαχ. F^b, item Pos: *Dixit autem* . . c καὶ εἶπε αὐτοῖς ὁ Ζαχ., d καὶ ἀκούσας ταῦτα Ζαχ. ἀρταπεκρίθη λέγων | μάρτυς εἰμὶ (ἡ γίνομαι) τοῦ θεοῦ (ita AEF^aF^b [add τοῦ ζῶντος] H^{ILR}, etiam Eust; sed BI Pos μάρτυς ὁ θεός ὅτι [I om] οὐ γινώσκω ποῦ ἐστὶν, Pos insuper add *filii meus*) εἰ ἔκχέεις (cum AEB, F^a καὶ ἐὰν χέετε, F^b ἐκχέου, L ὅτι ἐκχεῖ, H ἐκχεῖ, BI Pos σὺ μέρ [I om] οὐμ ἐκχεῖς, similiter Eust) μου τὸ αἷμα· τὸ γὰρ (cum AE Pos; BF^bILR τὸ δέ, F^aH τό) πρ. μου ὁ δεσπότης. (cum AEF^b; BF^aHIL Pos Eust ὁ θεός) δέζεται (cum AB^{EHILR} Pos, item ut videtur Eust; F^b δέχεται, F^a λήψεται), ὅτι (F^a πλήρ ὅτι) αἷμ. ἀθώ. (cum AEB Pos; BF^bILR Eust ἀθ. αἷμ.) ἔκχέεις (cum ABF^bIR Pos Eust; E ἐκχύρεις, HL ἐκχεῖ. F^a αἷμ. ἐκχεῖτε ἀθώ.) εἰς (A ἐπὶ) τὰ πρόθ. τ. μ. κυρ. (εἰς usque κυρ. cum AB^{EHIL} Eust, item R omisso τοῦ μαοῦ. F^a cum sqq coniungens add παρὰ τὰ πρόθ. τοῦ μαοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου, item Pos omissoς κ. τ. θυσιαστ.) c. AB^{EF}F^bH^I (I cum εἰς τὰ etc coniungens add παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου) L Pos (Eust) . . c εἵπατε τῷ Ἡρώδῃ· εἰ καὶ τὸ αἷμά μου ἔκχεεις, τὸ πνεῦμά μου ὁ θεός λήψεται· πλήρ ὅτι ἀθώου αἷμα ἐκχύρεις παρὰ τὰ πρόθυρα τοῦ μαοῦ κυρίου· οὐ γὰρ γινώσκω ποῦ ἐστὶν ὁ υἱός μου, d εἰ καὶ τὸ αἷμά μου ἔκχεεις, ἀλλ' ὅμως τὸ πνεῦμα ὁ δεσπότης κύριος εἰσδέχεται. . . Syr: Dominus testis est quod fundis sanguinem meum, sed spiritum meum dominus recipiet, quoniam fundes sanguinem innocentem, sine crimine. | διάφανμα cum AB (-φανσμα) DEHLR Syr Eust (vide infra) . . CF^a Pos διάφραγμα (*interseptum*) | ἐφορεύθη . . Δ ἐσφάγη | καὶ οὐκ ἦδ. οἱ υἱ. Ἰσρ. (F^a οἱ δὲ υἱ. Ἰσρ. οὐκ ἔγρωσαμ) ὅτι (cum AB; CF^bH Syr ὡς, F^a ὡς) ἐφορεύθη (Δ πεφόρευται) cum AB, CF^bH Syr, F^a . . BDLE Pos om | Eust pergit: καὶ ὁ Ζαχαρίας ἔφην· μάρτυς εἰμὶ τοῦ θεοῦ, σὺ μέρ ἔχε (ἐκχεε? χέε?) μου τὸ αἷμα, τὸ δὲ πνεῦμά μου ὁ θεός. δέξαι δὲ καὶ (corrigo ὁ θεός δέζεται. καὶ) γίγνωσκε ὅτι ἀθώου αἷμα ἔκχέεις εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ μαοῦ κυρίου. καὶ ὁ Ἡρώδης ἐπὶ τούτοις ὀργισθεὶς μεταξὺ τοῦ θυσιαστηρίου ἀμαρυνεῖται αὐτὸν πρὸ τοῦ διαφᾶσαι προσέταξεν, πρὸς τὸ μὴ ὑπὸ τοῦ λαοῦ κωλυθῆναι αὐτοῦ τὴν ἀμαρυνεῖν.

XXIV, 1. Καὶ ἀπῆλθομ etc cum BLR Pos aliis? . . CF^aH Syr Ἀλλὰ τῇ ὥρᾳ τ. ἀσπ. ἀπῆλθομ (F^a ἦλθ.) οἱ ἱερ. (Syr om), item ut videtur E, similiter Δ Κατὰ δὲ τὴν ὥραμ τ. ἀσπ. etc, d Ἐμ δὲ τῇ ὥρᾳ τ. ἀσπ. etc. | καὶ οὐκ ἀπήντ. αὐτ. κατὰ τ. ἔθος (Δ om κ. τ. ἔθ., Syr post ἀπῆλθ. pon) ἡ εὐλογία τοῦ Ζαχ.

καὶ ἔστησαρ οἱ ἱερεῖς προσδοκῶντες τὸν Ζαχαρίαν τοῦ ἁσπά-
σασθαι αὐτὸν ἐν τῇ εὐχῇ καὶ δοῦναι τὸν ὕψιστον. ² χρορίσαμτοσ
δὲ αὐτοῦ ἐφοβήθησαρ ἁμαρτες· ἁποτολμήσας δὲ εἰς ἐξ αὐτῶν
εἰσῆλθον, καὶ εἶδε παρὰ τὸ θυσιαστήριον αἷμα πεπηγὸς καὶ φω-
ρὴν λέγουσα· Ζαχαρίας πεφόρευται, καὶ οὐκ ἐξαλειφθήσεται τὸ
αἷμα αὐτοῦ ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ ἐκδικος αὐτοῦ. καὶ ἀκούσας τὸν λόγον
ἐφοβήθη, καὶ ἐξῆλθε καὶ ἀπήγγειλε τοῖς ἱερεῦσιν. ³ καὶ τολμή-

(Α ἢ εὐχῇ Ζαχ.) cum ABF^bH^{HLR} Syr Pos . . DF^a κ. οὐκ ἁπ. αὐτ. Ζαχαρίας κατὰ
τὸ ἔθος (D εἰωθὸς) καὶ (F^a ὥς) ὑπλόγησεν (F^a εὐλογεῖ) αὐτοῦς, c κ. οὐκ ἁπ.
αὐτ. Ζαχαρίας κατὰ τὸ εἰωθὸς, E καὶ αὐτὸς οὐκ ἀπῆμτ. αὐτοῖς | καὶ ἔστη-
σαρ (F^a ἵσταμτο) οἱ ἱερ. (E om) . . D om usque τὸν ὕψιστον | προσδοκῶντες
(F^a -κούμτες) τ. Ζαχ. (G om) τοῦ (G om) ἁσπᾶσθαι (G ἁσπᾶσαι) αὐτὸν (F^a
αὐτούς. A τοῦ ἀπαρτῆσαι αὐτοῖς) ἐν τῇ (E om) εὐχῇ (F^a F^b om ε. τ. εὐχ.)
c. ACEF^aF^bGH Syr . . BLR τοῦ ἁσπᾶσθαι (E add τὸν) Ζαχαρίαν, Pos *salutare
illum* | καὶ δοῦναι τὸν ὕψιστ. (c Syr τ. θεόν, A τ. θεὸν τ. ὕψιστ.) c. ABCEHLR
Syr Pos . . F^a (item F^b G?) om

2. F^a χρορίζομτος | ἐφοβ. ἁμαρτες (cum CH; ADEG wάρτες, item Syr;
BLR Pos om) . . F^a om | ἁποτολμήσας cum c Eust . . reliqui τολμήσας | δέ . .
F^a L om | εἰς; AEH τις . . Eust εἰς τις | εἰσῆλθον cum BCR (item L ut videtur)
Pos, item Eust . . ADEF^aF^bGH Syr add εἰς τὸ ἅγίασμα (F^a add τοῦ θυσιαστη-
ρίου) | καὶ εἶδε (H ἴδεν, A οἶδε) παρὰ (AE περὶ) τὸ θυσιαστ. (A ἁγίαστήριον, G
add τοῦ) κυρ. (F^aF^b add τό, G τὸ αὐτό. F^a om π. τὸ θυσ. κυρ.) αἷμα (F^aF^b
Syr add κείμενον καὶ) πεπηγὸς (Syr add *sicut lapidem*) cum ACEF^aF^bGH Syr . .
BLR καὶ ἰδοῦ (L add τὸ) αἷμα παρὰ (L πρὸς) τὸ θυσιαστ. κυρίου . . Pos om una
cum sqq. Statim enim pergit: *et renunciavit sacerdotibus quia Zach. est occisus.*
Et audientes audientesque ingressi sunt. | καὶ φωνὴν λέγουσα c. AF^bGH . . BDELR
καὶ φωνὴν λέγουσα, item CF^a Syr κ. ἰδοῦ φωνὴν λέγουσα | ἕως ἂν c. ABDEHLR
Eust . . CF^a ἕως οὗ | D ἔλθοι | ὁ ἐκδικος αὐτοῦ (E Eust om): F^a ὁ ἐκδικῶν,
item D ὁ ἐκδικῶν αὐτόν | καὶ ἀκούσας cum ABDEF^bGH^{HLR} . . CF^a ἀκούς. δέ. Syrus
om καὶ ἀκούσας usque τὸ αἷμα αὐτ. λίθ. γεγερ. | τὸν λόγον cum BHLR . . F^a
τοῦ λόγου . . AC (item E ut videtur) G τὸν λόγ. τοῦτον . . F^b τοὺς λόγους
τούτους | ἐφοβήθη . . BLR add σφόδρα | καὶ ἐξῆλθε καὶ (DF^a Eust κ. ἐξεληθὼν)
cum ABEF^bLR, item DF^a . . c κ. ἐλθὼν | AD Eust ἀπήγγειλε | τ. ἱερεῦσιν cum
BLR (item Eust ut videtur) . . [sed AC D (item E?) F^aGH add ᾧ (D ταῦτα ὥστε)
εἶδε (A οἶδε, H ἴδεν) καὶ (H add ᾧ) ἤκουσεν. De Pos vide supra. Praeterea GH
add ἡμέωζεν (-ζε) δὲ τὰς πύλας τοῦ μαοῦ τοῦ (H om) κυρίου | Eust sic per-
git: "Ὁρθρον δὲ οἱ ἱερεῖς παραγερόμενοι εἰς τὸν μαόν ἐξερίζομτο κατὰ τὸ
εἰωθὸς μὴ ὑπαρτῆσαμτοσ αὐτοῖς τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἐπέμε-
νον ἕξω. ὥρας οὖν παρελκουσῃς εἰς τις ἐξ αὐτῶν εἰσελθεῖν
ἀπετόλμησεν. ὁ δὲ θεωρεῖ αἷμα πεπηγὸς παρὰ τὸ θυσιαστή-
ριον, καὶ ἀκούει φωνῆς λεγούσης· Ζαχαρίας πεφόρευται, καὶ
οὐκ ἐξαλειφθήσεται τὸ αἷμα αὐτοῦ ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ ἐκδικος αὐ-
τοῦ. ἀκούων γοῦν ταῦτα ἐμφοβὸς ἐγέρετο, καὶ ἐξεληθὼν τοῖς
ἱερεῦσιν ἀπήγγειλεν.

3. καὶ τολμήσαμτες (E ἐτόλμησαρ καὶ) εἰσῆλθ. cum ACE . . BHLR ὥς δέ

σαρτες εἰσῆλθον καὶ εἶδον τὸ γεγορόσ, καὶ τὰ φατρῶματα τοῦ
μαοῦ ὁλόλυζαμ, καὶ αὐτοὶ περιεσχίσαμτο ἀπὸ ἄρωθερ ἕως κάτω.
καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ οὐχ εὖρομ, ἀλλ' εὖρομ τὸ αἷμα αὐτοῦ λίθομ
γεγεμνήμερομ. καὶ φοβηθέντες ἐξῆλθον καὶ ἀμήγγειλαμ παρτὶ τῷ
λαφῷ ὅτι Ζαχαρίας πεφόρευται. καὶ ἤκουσαμ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τοῦ
λαοῦ, καὶ ἐπέμθησαμ αὐτὸν καὶ ἐκόψαμτο τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς
μύκτασ. ⁴ μετὰ δὲ τὰς τρεῖς ἡμέρας ἐβουλεύσαμτο οἱ ἱερεῖς
τίμα ἄρτ' αὐτοῦ στήσουσιμ, καὶ ἀρέβη ὁ κλῆρος ἐπὶ Συμεῶρ.

ἤκουσαμ, (L add παραυτικά) ἐτόλμησαμ εἰσελθεῖν (L καὶ εἰσῆλθον, E καὶ εἰσελ-
θόντες). Similiter Pos (vide supra) . . DF^a καὶ εἰσῆλθον (D add ἄσπαρτες).
Praeterea D add ἐρ τῷ μαφ, item L ἔρδομ τοῦ θυσιαστηρίου | AHE ἴδομ | καὶ
τὰ (F^a τὰ τε, C τὰ δὲ) φατρῶμ. (AE παθρῶματα) τοῦ μα. ὁλόλυζαμ (sic AE
alii ut videtur; CF^a ὥλόλ.) cum ACEFA^a F^b H . . LR Pos καὶ ὁλολύζορτα τὰ φατρ.
τ. μαοῦ . . D τὰ φατρ. τ. μ. πεωνημέρομ (-μέρου?) αὐτοῦ τοῦ αἵματοσ (?) . .
B om | καὶ αὐτοὶ (F^b αὐτοὶ δέ, D om αὐτοὶ) περιεσχίσαμτο (F^b -σχισαμ, E σχισθή-
σαμτο sic, C διεσχίσαμτο τὰ ἱμάτια αὐτῶν) ἀπὸ ἄρωθ. ἕως κάτω (E ἕ. κάτω-
θερ) cum BCDEF^b HLE . . F^a αὐτὰ δὲ περιεσχίσαμτο ἀπὸ etc, similiterque Pos
et ipsa erant fissa a summo usque deorsum . . A καὶ οὗτοι ἐθρήνησαμ θρήνομ
μέγαμ | καὶ τὸ (C τὸ δὲ) σῶμα (cum ACDF^a Eust; BEF^b HLE πτώμα) αὐτοῦ
(D om) οὐχ εὖρομ (F^b οὐχ εὐρέθη) | ἀλλ' (D εἰ μὴ) εὖρομ (DEF^a om, L post
αὐτοῦ pon) τὸ αἷμα (A σῶμα) αὐτ. (F^a add μόρομ) | λίθομ (cum ADEF^b GH; BLE
praem ὥσ, C ὥσει) γεγεμνήμερομ (A γεγεμνημ., G γερόμερομ) . . F^a καὶ γερό-
μερομ ὥσει λίθοσ | καὶ φοβηθέντ. ἐξῆλθ. καὶ ἀμήγγ. (AE^b ἀπήγγ.) C. AB EF^b HLE
Pos . . F^a Syr κ. ἀπελθόντες ἀπήγγ., item C ἐξελθόντ. δὲ ἀπήγγ., D καὶ ἀμ-
ήγγειλαμ, Q καὶ ἀπήγγειλαμ | παρτὶ τῷ λαφῷ cum BHLE (D ἄσπαρτα τὸν λαόμ)
. . C (?) F^a Pos Eust om παρτί, AF^b Q Syr plane om | BLQE Syr Pos om πᾶσαι | τοῦ
λαοῦ C. BCHQR Pos Syr . . DF^a L τοῦ Ἰσραήλ . . AE om | καὶ ἐπέμθησαμ αὐτ. κ.
ἐκόψαμτο (BE ἐκόπτορτο, F^a ἐκοψαμ, F^b κ. ἐκόψαμτο αὐτόν ante κ. ἐπέμθ. α.)
cum BEF^a F^b LQE Pos Syr; item CGH (item D videtur) omissis κ. ἐκόψαμτο . . A
καὶ ἐθρήνησαμ | D om τρ. ἡμέρ. κ. τρ. μύ. (B. ἡμ. τρ. κ. μύ. τρ.) . . BEF^a F^b Syr om
κ. τρ. μύκτ. | Eust pergīt: οἱ δὲ εἰσελθόντες τὸ μέρ σῶμα οὐκ εἶδομ
εἰ μὴ τὸ αἷμα, καὶ τὰς στόλας ἑαυτῶν διαρρήξαμτες ἐκόψαμτο
καὶ τῷ λαφῷ ἀμήγγειλαμ. καὶ τρία μυχθήμερα ἐπ' αὐτῷ θρήνομ
ἐπώοιναμ.

4. μετὰ δὲ τ. τρ. ἡμ. cum BELR Pos . . C Syr μετὰ δὲ τ. ἡμέρ. ἐκείμασ . .
ADH μετὰ δὲ (A καὶ μετὰ) ταῦτα . . F^a nil nisi καί, item Q nil nisi δὲ post ἐβου-
λεύσαμτο | D om οἱ ἱερεῖς | τίμα ἄρτ' αὐτοῦ (D add ἀρχιερέα) στήσουσιμ (L
-σσοσι, D καταστήσσοσιμ) cum BDLE Pos . . CF^a H Syr τίμα στήσσοσιμ (C ἀμα-
στήσσοσιμ, F^a ἀμαστήσσοσιμ) εἰς τὸν τόπομ τοῦ (C om) Ζαχαρίου (F^a τόπ.
αὐτοῦ) . . AE ἴμα ἀμαστήσσοσιμ (E -σσοσιμ) ἄρτ' αὐτοῦ ἕτερομ (E ἄρτ. αὐτ. τίμα
εἰς τὸν τόπομ τοῦ Ζαχαρίου), item Q ἴμα (corrige τίμα?) ἀμαστήσσοσιμ εἰς
τὸν τόπομ Ζαχαρίου | καὶ ἀρέβη (F^b ἐπέπεσεμ) ὁ κλῆρ. ἐπὶ (B add τὸν)
Συμεῶν (sic BHE, rell -ῶρα) cum ABDEHLE Syr Pos, item F^b ut videtur . . CQ
καὶ ἔβαλομ κλήρουσ, καὶ ἐπεσεμ ὁ κλ. ἐπὶ Συμεῶνα (Q Συμεῶν), item F^a καὶ

οὗτος γὰρ ἦν ὁ χρηματισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος, μὴ ἰδεῖν θάρατον ἕως ἂν ἴδῃ τὸν Χριστὸν ἐν σαρκί.

XXV.

¹ Ἐγὼ δὲ Ἰάκωβος ὁ γράψας τὴν ἱστορίαν ταύτην ἐν Ἱερουσαλὴμ, θορύβου γερομένου, ὅτε ἐτελεύτησεν Ἡρώδης, συμέστειλα ἑμαυτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἕως κατέπαυσεν ὁ θόρυβος ἐν Ἱερουσαλὴμ, δοξάζωμ τὸν δεσπότην θεὸν τὸν δόμτα μοι τὴν δωρεὰν καὶ τὴν

ἔβαλε Συμεὼν καὶ οἱ ἱερεῖς κλήρους αὐτῶν, ἀρέβη ὁ κλ. ἐπὶ Συμεὼν | οὗτος γὰρ (L δέ, Q Syr om) ἦν cum BDEF^aHLQ^a Syr Pos; item F^b τοῦτο γὰρ ἦν . . ΔΟ αὐτὸς γὰρ ἦν | ὁ χρηματισθεὶς c. ABHL, item CF^aR omisso ὁ . . Q κεχρηματισμέ-
ρος . . F^b χρηματισμέρον | IQ ὑπὸ τ. πνεύμ. τοῦ ἁγ. | μὴ c. ABDEF^aHLR Eust . .
σQ τοῦ μί | ἕως ἂν . . D πρὶν ἂν, Q πρὶν | τὸν Χρ. (Syr praem *dominum*, & add
κυρίου) ἐν σαρκί c. ABDEF^bGHILQ^a Syr Pos . . F^a T. Χρ. κυρίου ἐν σαρκί ἐληλυθότα . .
C (item ut videtur D) Eust T. Χρ. κυρίου. Post haec N add (ex Matth. 2, 19 sqq)
τελευτήσαρτος δὲ τοῦ Ἡρώδου ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ' ὄμαρ τῷ
Ἰωσήφ ἐν Αἰγύπτῳ λέγων· ἀραστὰς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα
αὐτοῦ καὶ πορεύου εἰς Αἰγύπτον· τεθνήκασι γὰρ οἱ ζητοῦντες τὸ παιδίον.
ὁ δὲ Ἰωσήφ ἀραστὰς καὶ παραλαβὼν τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ ἦλθεν
εἰς γῆν Ἰσραὴλ. ἀκούσας δὲ ὅτι Ἀρχέλαος βασιλεύει ἀπὸ Ἡρώδου τοῦ πα-
τρὸς αὐτοῦ, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν· χρηματισθεὶς δὲ κατ' ὄμαρ ἀμεχώρησεν
εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἔλθων κατὰκρησεν εἰς πόλιν λεγομένην Να-
ζαρέτ· ὅπως πληρωθῇ τὸ ρηθὲρ διὰ τῶν προφητῶν ὅτι Ναζαρεῖος (?) κλη-
θήσεται. Eust vero his absolvit historiam: καὶ μετὰ ταῦτα Συμεὼν
εἰς τὴν τάξιν αὐτοῦ κλήρων κατέστησεν, ὅς ὑπῆρχεν ὑπὸ τοῦ
ἁγίου πνεύματος χρηματισθεὶς μὴ ἰδεῖν θάρατον ἕως ἂν ἴδῃ
τὸν Χριστὸν κυρίου.

XXV, 1. Ἐγὼ δὲ cum ACF^aLMOR Pos . . N Syr Ἐγὼ οὖν . . BEH Ἐγὼ | ὁ
γράψας cum AEHLMP^b, item ὁ συγγραψάμερος BO . . CF^aN, item D ut videtur,
ἔγραψα | ο τὴν θαυμαστὴν ταύτην ἱστορίαν | ἐν Ἱερουσαλὴμ (F^aP Ἱεροσο-
λύμοις) . . H om. Syrus cum θορ. γερομ. coniungit | θορύβου (cum ABF^bGHLM
NOR; EF^aR add δέ) γερομένου (ο γεγορότος), ὅτε (cum AEGMOR; BHL ὅτι; F^b
ἕως οὐ, N ἕως ὅτε, R om posteaque post ὁ Ἡρώ. add καὶ, F^a ἕως οὐ ἐτελ.
Ἡρώδ. post ἐρήμῳ pon coniungens verbis καὶ κατεπαύθη etc) ἐτελεύτ. (GR
add ὁ) Ἡρώδ. (ο ante ἐτελ., GH Syr add πικρὸν θαμάτω. F ὅτε ἀπέστειλεν
Ἡρώδης στρατιώτας ἀποκτεῖναι τὰ βρέφη ἐν Βηθλεέμ), συμέστειλα (cum
BF^aF^bGHNO; AELMR συμέστειλα, F ὑπέστειλα καὶ ἔκρυψα. F^a add ἐγὼ, F^b
γὰρ) ἑμαυτὸν (ABE αὐτόν, L αὐτήν, M αὐτήν) ἐν τῇ (c. BHLNOR; F^b G τῷ [?],
AEF^a M τότῳ) ἐρήμῳ (F om ἐ. τ. ἐρ.) ἕως (cum ABEF^bGHN; [F^a] LMOR ἕως
οὐ; F ἄχρισ οὐ) κατέπαυσεν (cum BF^bHNOR; A -παύσατο, ■ -παύσεται, F^a G
LM -παύθη, R μετεπαύθη. ο add τελείως) ὁ θόρ. ἐν (A ἐξ, item Syr) Ἱερου-
σαλὴμ (cum AEF^a [ἐ. Ἱεροσολύμοις] GHLMR Pos; BF^b NOR om) cum ABEF^a F^b GH
LMNOPR Pos . . CD om | δοξάζωμ cum BDF^bN; item ο praemissis καὶ ἡμῃ et
additis καὶ ὑμῶν, item F^a praemissis τότε λοιπὸν ἡμῃ; L δοξάζομτός μου

σοφίᾳ τοῦ γράψαι τὴν ἱστορίαν ταύτην. ² Ἔσται δὲ ἡ χάρις μετὰ τῶν φοβουμένων τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

δέ . . Δ δοξάζω, item addito δέ ΕΗΜΕ Pos; Γ -σω δέ . . Ρ χαίρω δὲ καὶ δοξάζω . . C καὶ ἐδόξασα | Τ. δεσπότ. θεόν cum CF^b HN; item ΑΕΜ omisso θεόν . . DΘ Τ. δεσπ. Χριστόν . . BF^a LOR Pos Syr τὸν θεόν | τὴν δωρεάν καὶ τὴν σοφ. cum BLO (τὸν τὴν δωρ. κ. σοφ. δεδοκότα μοι) R . . GH Τ. σύμεσις κ. τ. σοφίαν . . F^b N Syr σοφίαν, ΕΜ τὴν σοφίαν, F^a τοιαύτην σοφίαν . . D Χάρις, Α τὴν χάρ. ταύτην . . Ρ σύμεσις . . Pos *hoc munus* | τοῦ (R om, Γ add γυμνάζει καὶ) γράψ. (ο συγγράψαι) Τ. ἱστορ. ταύτην (Α τήνδε) cum ABDEF^b GHLMNOPR Pos . . F^a τοῦ γράψ. ἡμῖν τοῖς πνευματικοῖς καὶ ἀγαπῶσι τὸν θεόν. C vero pro τὸν δόγματα usque Τ. ἱστορ. ταύτην sic: τὸν ἀποκαλύψατα ἡμῖν τὰ μυστήρια ταῦτα.

2. Ἔσται (VOLR ἔστω) δὲ (HG καὶ ἔσται) ἡ χάρις (D ἡ χαρά) μετὰ (DO add πόρτων) τῶν φοβ. (R add αὐτόν) Τ. κυρ. ἡμῶν Ἰησ. Χριστ. C. BDGHLOP Pos; item Α εἰς χαρὰν πόρτων τῶν φοβ. Τ. κυρ. ἡμ. Ἰ. Χρ., item ΕΜ καὶ ἔσται χαρὰ μεγάλην πόρτων τῶν φοβ. Τ. κύριον Ἰ. Χρ. . . F^b N ἡ χάρις τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ (F^b om) υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος (F^b καὶ πνεύμ. ἁγίου) μετὰ πόρτ. ἡμῶν (N ἡμῶν) ἀμήν, omissis omnibus eis quae sequuntur . . CF^a Ρ Syr om | ᾧ (ΘΟ αὐτῷ) ἡ δόξα (cum EGHM; BF^a LOR add καὶ τὸ κράτος) εἰς Τ. αἰών. τῶν αἰώνων (H om τῶν αἰών.) ἀμήν cum EGHM, item BF^a LOR; item D ᾧ ἡ δόξ. καὶ τὸ κράτ., ἡ χάρις καὶ ἡ τιμὴ εἰς Τ. αἰ. Τ. αἰ. ἀμήν . . Α Pos ᾧ ἡ δόξ. καὶ τὸ κράτ. σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ παραγίῳ πνεύματι (Pos cum *aeterno patre et bono vivificoque spiritu sancto*) μὺν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰ. τῶν αἰ. ἀμήν . . C ὅτι αὐτῷ πρέπει δόξα κράτος εἰς τοὺς αἰ. τῶν αἰ. ἀμήν . . Ρ ὅτι αὐτῷ πρέπει πᾶσα δόξα τιμὴ καὶ προσκύνησις τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι μὺν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰ. τῶν αἰ. ἀμήν . . de F^b N iam relatum est, Syr om. Q ad finem capitis XXIV., capite extremo omisso, annexa habet μεθ' οὗ τῷ πατρὶ δόξα σὺν τῷ ἀμάρχῳ καὶ παραγίῳ πνεύματι μὺν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

INCIPIT LIBER DE ORTU BEATAE MARIAE ET INFANTIA SALVATORIS.

A BEATO MATTHAEO EVANGELISTA HEBRAICE SCRIPTUS ET A BEATO
IERONIMO PRESBYTERO IN LATINUM TRANSLATUS.

A.

Dilectissimo fratri suo Ieronimo presbytero Cromatius et
Eliodorus episcopi in domino salutem.

Ortum Mariae virginis et nativitatem atque infantiam
domini nostri Iesu Christi in apocryphis libris invenimus. In
quibus multa contraria fidei nostrae considerantes scripta,
recusanda credimus universa, ne per occasionem Christi tra-
deremus laetitiam antichristo. Ista ergo nobis consideranti-
bus exstiterunt viri sancti Parmenius et Virinus qui dicerent,
sanctitatem tuam beatissimi Matthaei evangelistae manu scri-
ptum volumen hebraicum invenisse, in quo et ipsius virginis
matris ortus et salvatoris nostri infantia esset scripta. Et id-
circo tuam caritatem per ipsum dominum nostrum Iesum

* Ita titulus est in A.

C sic: *Incipit hystoria de ioachim et anna et de nativitate beatae dei genitricis
semperque virginis marie et de infantia salvatoris.*

D post prologum: *Ego Iacobus (vide post) etc ita: Incipit libellus de mira-
culis infantiae domini ihesu christi et de patre et matre beatue mariae.*

E post has epp.: *Incipit de infancia sancte marie et christi salvatoris.*

Praeterea cf. Prolegomena.

A. Inscribitur in E: *Epistola cromatii et eliodori. | suo: vulg om nec agno-
scunt E Mon alii | vulg Hieronymo (E hieronimo, sed antea ieronimo), item Chro-
matius et Heliodorus (sed E cum A consentit) | vulg salutem in domino.*

vulg et E *Ortum M. reginae virginis (E virginum) simul et nativ. | atque: A et |
vulg invenimus libris | recusanda: E verecunda. Speciose illud quidem. Cf. Schade
ad h. l. | credimus ut AE Mon atque etiam Vallarsius, non credidimus | vulg lae-
titiam antichr. trad., E Mon antichr. laet. trad. | ergo: vulg igitur | vulg viri dei
Armenius | Matthaei: in codd. mathei scribi solet | vulg om ipsius, item ortus, item
(non item E) nostri | E conscriptum et conscripta | Et idcirco etc ex Mon et (sed
transpon tuam caritatem ante expetentes) E sumpsimus; A Et idc. tuam rogamus*

Christum expetentes quaesumus ut eum ex hebraeo latinis auribus tradas, non tam ad percipienda ea quae sunt Christi insignia quam ad haereticorum astutiam excludendam; qui ut doctrinam malam instituerent, bonae Christi nativitati suam mendacia miscuerunt, ut per dulcedinem vitae mortis amaritudinem occultarent. Erit ergo purissimae caritatis ut vel rogantes fratres tuos exaudias, vel episcopos exigentes caritatis debitum quod idoneum credideris recipere facias. Vale in domino et ora pro nobis.

B.

Dominis sanctis ac beatissimis Chromatio et Eliodoro episcopis Ieronimus exiguus Christi servus in domino salutem.

Qui terram auri consciam fodit, non ilico arripit quicquid fossa profuderit lacerata; sed priusquam fulgendum pondus vibrantis iactus ferri suspendat, interim vertendis supinandisque cespitibus immoratur, et spe alitur qui nondum lucris augetur. Arduum opus iniungitur, cum hoc fuerit a vestra mihi beatitudine imperatum quod nec ipse sanctus Matthaëus apostolus et evangelista voluit in aperto conscribi. Si enim secretius non esset, evangelio utique ipsi quod edidit addidisset. Sed fecit hunc libellum hebraicis litteris obsignatum, quem usque adeo non edidit ut hodie manu ipsius liber scriptus hebraicis litteris a viris religiosissimis habeatur, qui eum

caritatem per — expetentes ut illud ex, item vulg *Et idc. tuam caritatem per — expetimus, quatenus et illud ex*. Inde quod *quaesumus* in codd. ut E et Mon^s *qs* scriptum est nec satis intellectum, orta est lectionis varietas | vulg *non tantum ad percipiendum quae — quantum ad haeret. astut. exclud.* | A *exclud. astut.*, item *misc. mendacia, vitae dulced., debitum carit.* | vulg *bonam Chr. nativitatem suo mendacio miscuerunt* | *per* (etiam E Mon): vulg *post* | *caritatis*: ita AE Mon; vulg *pietatis* | *ut vel*: vulg *vel ut* | Mon *ut vestros rogant. fratr. exaudias*, vulg (non E) *om tuos* | *■ Bene vale* | *in domino*: A *in Christo*

B. A inscriptionem habet: *Responsio epistolae per Ieronimum ad ipsos*, E *Epistola Hieronimi ad quos supra*, vulg *Hieronymus Chromatio et Eliodoro episcopis*. Nil eiusmodi Mon.

ac: vulg *et* | vulg *Chromatio et Eliodoro*, item *Hieronymus* | *fulgendum*: ita E Mon, vulg *fulgens*, A *fulgidum* | *supinandisque*: ita AE Mon; vulg *suspendendis* | *spe alitur*: ita rectissime E, reliqui et vulg *specialiter* | A *a vestr. beatit. mihi*, vulg *mihi a vestr. beatit.* | A *scribi* | A *Si hoc secretius non egisset*, vulg *Si enim hoc secretum non esset* | *utique*: A *quoque* | *ipsi* ut E, Mon *ipse*, vulg *ipsius*, A *suo* | *usque adeo non*: ita A Mon; vulg E *om non* | *hodie*: vulg *et* | *qui eum*: vulg

a suis prioribus per successus temporum susceperunt. Hunc autem ipsum librum cum numquam alicui transferendum tradiderunt, textum vero eius aliter aliterque tradiderunt, sic factum est ut a Manichaei discipulo nomine Leucio, qui etiam apostolorum gesta falso sermone conscripsit, hic liber editus non aedificationi sed destructioni materiam exhibuerit, et quod talis probaretur in synodo, cui merito aures ecclesiae non paterent. Cesset nunc oblatrantium morsus: non enim istum libellum canonicis nos superaddimus scripturis, sed ad detegendam hereseos fallaciam apostoli atque evangelistae scripta transferimus. In quo opere tam iubentibus piis obtemperamus episcopis, quam impiis hereticis obviamus. Amor ergo Christi est cui satisfacimus, credentes quod nos suis orationibus adiuvent qui ad salvatoris nostri sanctam infantiam per nostram potuerint obedientiam pervenire.

Explicit prologus.

qui etiam | A *per succ. temp. a suis pri.* | A *librum ipsum* | cum ut E Mon, A *tum*, vulg om | *textum* (Mon *gestum*) vero (vulg om) eius aliter (Mon *alter*) aliterque (vulg *atque aliter*) narraverunt (E *narraverint*, item antea *tradiderint*): haec om A | sic: A *sicque*, vulg *sed* | Leucio: vulg Seleuco | Mon *aedificationem* | A *non aedificationis sed destructionis exhiberet materiam* | E *materiem* | nunc: E *iam nunc* | non enim: vulg E om enim | A *obsaturantium* | detegendam ut AE, sed vulg Mon *detegendum* | tam: vulg non tam | A *episcop. obtemp.* | vulg igitur est Christi | Mon *satisfaciamus* | A *adiuv. oration.*

Porro alia Pseudo-Hieronymi epistula ad eosdem episcopos scripta circumfertur, eaque et ipsa libro de nativitate Mariae praefationis loco praeposita. Cf. Hier. ed. Vallars. XI. pag. 382. Ea sic habet:

Petitis a me ut vobis rescribam quid mihi de quodam libello videatur qui de nativitate S. Mariae a nonnullis habetur. Et ideo scire vos volo, multa in eo falsa inveniri. Quidam namque Seleucus, qui passiones apostolorum conscripsit, hunc libellum composuit. Sed sicut de virtutibus eorum et miraculis per eos factis vera dixit, de doctrina vero eorum plura mentitus est, ita et hic multa non vera de corde suo confinxit. Proinde ut in hebraeo habetur, verbum ex verbo transferre curabo, siquidem sanctum evangelistam Matthaeum eundem libellum liquet composuisse et in capite evangelii sui hebraicis literis obsignatum apposuisse (ita correctum pro opposuisse); quod an verum sit, auctori praefationis et fidei scriptoris committo: ipse enim ut haec dubia esse pronuncio, ita liquido falsa non affirmo. Illud autem libere dico, quod fidelium neminem negaturum puto, sive haec vera sint sive ab aliquo conficta, sacrosanctam (ita Fabric. pro sacrosancta) sanctae Mariae nativitatem (nativitatem ex conjectura addidit Fabric.) magna miracula praecessisse, maxima consecuta fuisse; et idcirco salva fide ab his qui deum ista facere posse credunt sine periculo animae suae credi et legi posse. Denique in quantum recordari possum, sensum non verba scriptoris sequens, et nunc eadem semita non eisdem vesti-

CAPUT I.

¹ In diebus illis erat vir in Ierusalem nomine Ioachim ex tribu Iuda. Et hic erat pastor ovium suarum, timens deum in simplicitate et in bonitate sua. Cui cura nulla erat alia nisi gregum suorum, de quorum fructu alebat omnes timentes deum, duplicia offerens munera in timore dei et doctrina laborantibus, et simplicia offerens his qui ministrabant eis. Ergo sive in agnis sive in ovibus sive in lanis sive in omnibus rebus suis quascumque possidere videbatur tres partes faciebat: unam partem dabat viduis, orphanis, peregrinis atque pauperibus; alteram vero partem colentibus deum; tertiam partem

giis incedens, nunc quibusdam diverticulis ad eandem viam securrens, sic narrationis stylum tentabo (temperabo?), et non alia dicam quam quae aut scripta sunt ibi aut consequenter scribi potuerunt.

Rursus CD loco prologi, quemadmodum in AE Mon est, haec habent:

Ego Iacobus filius Iosephi (ita D; C Ioseph) conversans in timore dei perscripsi omnia quae oculis meis ipse vidi fieri in tempore natiuitatis (D om) sanctae Mariae virginis (C om) sive domini (C om) salvatoris: gratias agens deo qui mihi dedit sapientiam in historiis adventus sui, ostendens plenitudinem duodecim tribubus Israel (D tribuum, omisso Isr.)

I. In A epistula episcoporum *caput primum*, responsio Hieronymi *caput secundum* dicitur, ita ut iam sequatur *caput tertium*. A quo ordine in edendo recedendum videbatur.

1. In dieb. illis erat vir: ita ABE; CD *Erat vir* | in Ierusalem cum ABDE^a, CE^{corr} Mon in Israel | Ioachim: A passim Iohachim, Iohachym | ex cum BCDE Mon; A de | et hic cum CDE Mon, AB om et | B om suarum | deum cum CDE; AB Mon dominum | et in (AB om) boni. sua cum ABCD Mon: E om | nisi: B quam | suorum (E om) et quorum cum BCD(E) Mon; A suarum et quarum | A fructibus | alebat cum ABE Mon; C pascebat, D pascebat vel alebat | B omnes pauperes et timentes | duplicia - eis cum E: A et duplicia offerens in timore dei munera in doctrina laborantibus hiis qui ministrabant ei; B haec munera offerens simpliciter; C Mon duplic. proferens (Mon offerens) munera in timore dei egentibus, in (Mon et) doctrina laborantibus, D et dupl. offerens munera hiis qui ministrabant ei in timore domini egentibus, in doctrina divina laborantibus | Ergo (C om) - sive in ovib. (haec om C) - quascumq. (C quaecumq.) - viduis, orphanis (A orph. vid. et) - vero (C om) partem (D om, A add dabat) colentibus (D praem in templo domini servientibus et) deum - reserabat cum ACD: B Nam omnem substantiam suam trifarie dividebat: unam partem templo et templi sacerdotibus impertiebat, aliam partem peregrinis et pauperibus erogabat, tertiam sibi et familiae suae usui reservabat. Ita domino iustus et hominibus pius videbatur. Item E sive in agnis sive in hedis sive in lanis sive in omnibus rebus suis, de omnibus tres partes faciebat, unam partem dans viduis et orphanis et peregrinis atque pauperibus, alteram partem deum colentibus, tertiam partem sibi et omni domui suae.

sibi et omni domui suae reservabat. ² Haec autem illo faciente multiplicabat deus greges suos, ita ut non esset similis illi in populo Israel. Haec autem inchoavit facere a quinto decimo aetatis suae anno. Cum esset annorum viginti, accepit Annam filiam Ysachar uxorem ex tribu sua, id est ex genere David. Cumque moratus esset cum ea per annos viginti, filios aut filias ex ea non accepit.

CAPUT II.

¹ Factum est autem ut in diebus festis inter eos qui offerebant incensum domino staret Ioachim, parans munera sua in conspectu domini. Et accedens ad eum scriba templi nomine Ruben ait: Non tibi licet inter sacrificia dei agentes consistere, quia non te benedixit deus ut daret tibi germen in Israel. Passus itaque verecundiam in conspectu populi accessit de templo domini plorans, et non est reversus in domum suam, sed abiit ad pecora sua, et duxit secum pastores inter montes in longinquam terram, ita ut per quinque menses nullum nuntium potuisset audire de eo Anna uxor eius.

2. *Haec autem* (BD om) *illo* (AB eo) *fac. multiplic.* (A add ei) *deus* (A dominus) *greges suos* (B gregem suum, CD gregem ipsius) cum ABCD: E *Hoc autem illi facienti multiplicavit deus greges* | B *ita quod non erat ei similis* etc | AD *homo similis* | *Haec: A hoc?* | *autem:* A *itaque* | *a quint. dec. aet. suae anno* (E anno nativitatis suae) cum CDE; A *quindecim annorum habens aetatem*, B *cum esset aetatis XV annorum* | B *Cum esset Ioachim*, E *Cum autem esset* | A *vig. annor.*, B *XXX annor.* | *Ysachar* (E *Is-*) cum AE; C *Achar*, B *Agar*, D *Aquar* | B *in uxorem* | *ex tribu sua, id est* (B videlicet) *ex gen. Dav. cum* BCD; E *que erat ex tribu et genere Da.*, A *ex tribu sua, id est de tribu Iuda, genere Dav.* | *Cumque moratus esset cum ea* cum CD, item E *Cum qua moratus*; A *Cumque simul permansissent*, B *Cumque morati fuissent simul* | *filios aut filias* (CE om aut fil.) *ex ea* (haec om E) *non accepit* (CE exc.) cum CDE: A *filios aut fil. ex ea non habuit*; B *castum domi coniugium sine liberorum procreatione exercebant.* *Voverunt tantum, si deus daret eis sobolem, eam se templi servitio mancipaturos: cuius rei gratia et templum domini singulis festis per annum frequentare solebant.*

II, 1. *parans* (C portans) *munera sua:* D *portans vel parans mun. sua* | *scriba* (D praem sacerdos) *templi* (C add domini) cum CDE: A *sacerdos* | *ait* (A dixit): C add *ad eum*, D *illi* | *agentes* cum AD; CE om | *te benedixit* cum AE; CD *benedix. tibi* | *germen* cum ACD; E *semen* | *domini* cum AD; CE dei | A *domi reversus* | *et duxit secum* cum CD (om secum) E; A *secum ducens* | A *in montes* | *in longinquam terram* ut D, AC *in longinqua terra*, E *in longinquum* | *ita ut - nullum nuntium potuiss. audire de eo* (C nunquam de eo audire potuiss. nec) *Ann. uxor eius* cum AC. Similiter E - *nec nuntium de eo audiret uxor eius.* D *per quinq. menses, ut nil unquam audire potuiss. Ann. uxor sua.*

² Quae dum fleret in oratione sua et diceret: Domine deus Israel fortissime, iam quia filios non dedisti mihi, virum et meum quare tulisti a me? Ecce enim quinque menses transeunt et virum meum non video. Et nescio utrum mortuus sit, ut vel sepulturam illi fecissem. Et dum nimis fleret in viridiario domus suae, in oratione elevans oculos suos ad dominum vidit nidum passerum in arbore lauri, et emisit vocem cum gemitu ad dominum dicens: Domine deus omnipotens, qui omni creaturae donasti filios, et bestiis et iumentis et serpentibus et piscibus et volucris, et omnes super filios gaudent, me

B sic: *Factum est autem cum enciniorum festivitas appropinquaret, Ioachim cum nonnullis contribulibus suis Ierusalimam ascendit. In ea festivitate [Ysaschar] ibi pontifex erat; qui, cum [inter] ceteros cives suos et Ioachim cum oblatione videret anstantem, desepxit eum et eius munera sprexit, interrogans cur inter secundos infecundus vir [stare] praesumeret, dicens munera sua deo indigna posse videri quoniam ipsum prole indignum iudicabat, scriptura dicente maledictum hominem qui non genuisset masculum vel feminam in Israel: prius enim a maledictione sobolis solvendus, et sic [in] templum in conspectu domini cum oblationibus esset venturus. Cuius obprobrii obiectu et pudore confusus Ioachim ad pastores qui cum pecoribus suis pascendis erant secessit: neque enim domum repedare voluit, ne forte a contribulibus, qui erant et insimul aderant et haec a sacerdote audierant, eodem obprobrii elogio vocaretur (notaretur? Cf ad haec totum cap. II. evangelii de nativitate Mariae.). In deserto enim (igitur?) per V menses permansit, ubi pascebantur oves suae: nullum nuntium de eo potuit domina (Anna?) uxor eius audire.*

2. B sic: *Quae tunc in oratione sua dicere coepit: Domine deus Israel fortissime, qui mihi filios non dedisti, et si non dedisti, quare virum meum abstulisti mihi? | sua: CD om | deus Isr. fort. cum ABCD: E om | iam cum AE: CD om | virum et (E om) meum quare cum AE: CD quare vir. meum | Ecce enim quinq. menses (E m. qu.) transeunt (C transierunt, E fluxerunt) - video cum CDE; AB Ecce iam (B om) quinq. m. sunt quod virum me. non vidi. | Et nescio utrum (C ubi) mort. sit ut vel (D add ubi) sepulturam (D sepulcrum) illi fecissem cum CD: E Et nescio ubi sit, vel si mortuus fuisset ei sepulturam facerem; B Nescio vero si mortuus sit et ubi sepulcrum eius inveniam; A Et nescio ubi iam moratus sit; vel si mortuum scissem, sepulturam ubi (sic) eius fecissem | in viridiario etc cum E: AB ingressa est in viridarium (B pomerium) dom. suae (B add cum lacrimis et) prosternens se in oratione precesque coram domino fudit (B fundensque prec. suas cor. domino); item CD ingressa in interiore domo sua, cadens in oratione preces deo fundere coepit | elevans oculos suos etc cum E (sed is misit): ACD Et (A om) post haec surgens ab oratione elevans oculos (D add suos) ad deum vidit nid. passerum (C passeris) - emisit (ita ACD, item B) voc. ad dom. cum gem. et dixit. B fere cum E, sed et cum levaret pro elevans | omni creat. donasti filios (E liberos) cum CE: AB dedisti filios omni (B omnibus) creaturae (B creaturis); D omnia creasti, tu dedisti filios | et bestiis - serpentibus (ut ACD; E serpentibus) - super filios (C eos, D illis, A add suos) gaudent (B facis gaudere) cum E (ACD; E om et bestiis usque vol., B om et best. et ium. | me (B et me)*

solam a benignitatis tuae dono excludis? Tu nosti domine ab initio coniugii me hoc vovisse, ut si dedisses mihi filium aut filiam, obtulissem illum tibi in templo sancto tuo. ³ Et dum ista diceret, subito ante faciem eius apparuit angelus domini dicens: Noli timere Anna, quoniam in consilio dei est germen tuum; et quod ex te natum fuerit, erit in admirationem omnibus seculis usque in finem. Et cum haec dixisset, ab oculis eius elapsus est. Illa autem tremens et pavens, quod vidisset talem visionem et talem audisset sermonem, ingressa in cubiculum iactavit se in lecto quasi mortua, et tota die ac nocte in tremore nimio ac oratione permansit. ⁴ Post haec vocavit ad se puellam suam et dixit ad eam: Vides me viduitate deceptam et in angustia positam, et tu nec ingredi ad me voluisti? Tunc illa in murmure sic respondit dicens: Si deus conclusit uterum tuum et virum tuum a te abstulit, ego quid tibi factura sum? Et haec audiens Anna amplius flebat.

CAPUT III.

¹ In ipso tempore apparuit quidam iuvenis inter montes, ubi Ioachim pascebat greges, et dixit ei: Quare non revertaris ad uxorem tuam? Et dixit Ioachim: Per viginti annos habui eam; nunc vero quia noluit deus mihi ex ea dare filios, cum

solam etc cum ABE: CD tibi soli gratias ago quia ut voluisti ita ordinasti, ut (D om) me solam a benignitatis tuae munere excluderes (D excludens) | Tu nosti - dedisses cum E: ABCD Tu enim domine (AD deus) nosti cor meum, quia ab initio coniug. mei hoc vovisse me (A me voluisse) confiteor (D fateor) ut si tu deus (C domine) dedisses; B Tu domine nosti cor meum, quia si dedisses | illum: ABD eos, C om | in templo etc cum ABCD: E in templum sanctum tuum

3. subito: E om | dicens: CD add ei | et quod (A quod enim) etc: B quod ex te nascitur | erit: E dabitur | in admirationem (A -one): D in amaritudine | elapsus: B sublevatus | tremens: AB timens | E om et pavens | visionem: E virtutem | ingressa: A praem demum | in lecto: BE in lectum (E add suum) | quasi (AB add existens) mortua et: E et quasi mortua | CD per totum diem et totam noctem | E om tremore nimio ac

4. Post haec: AB add vero, E autem | puellam ut ABCD; E ancillam | Vides ut ABE; CD vidisti | me usque positam cum ACD: B in amaritudine et angustia positam et in viduitate desertam; E me viduitatem habentem in angustia | nec ingredi etc cum CE; AB ingredi ad me noluiisti, D quare ad me ingr. noluiisti | in murmure resp. ait ut CDE; A parvo murmure sic respondit dicens, B murmurare coepit dicens | Et haec: AB Hoc | amplius flebat ut E: AC emittens vocem cum clamoribus (A lacrimis) fleb., D eandem (omisso Anna) vocem emittens cum clamorib. et lacrimis fleb.

III. In ipso ut CDE; A Eodem | A in montibus Ioachim, ubi gr. suos pascebat dixitque ad eum | nunc vero etc cum CDE; A(B) et noluit ex ea mihi deus dare filios.

verecundia de templo dei exprobratus exivi: ut quid revertar ad eam, semel abiectus atque despectus? Hic ergo cum ovibus meis ero, quamdiu huius seculi deus mihi lucem concedere voluerit; per manus autem puerorum meorum pauperibus et viduis et orphanis et colentibus deum partes suas libenter restituam. ² Et cum haec dixisset, respondit ei iuvenis: Angelus dei ego sum, qui apparui hodie uxori tuae flenti et oranti, et consolatus sum eam, quam scias ex semine tuo concepisse filiam. Haec in templo dei erit, et spiritus sanctus requiescet in ea; et erit beatitudo eius super omnes sanctas feminas, ita ut nullus possit dicere quia fuit talis ante eam, sed et post eam numquam erit ei similis ventura in hoc seculo. Propter quod descende de montibus et revertere ad coniugem tuam, et invenes eam habentem in utero: excitavit enim deus semen in ea, unde gratias referas deo, et semen eius erit benedictum, et ipsa erit benedicta et mater benedictionis aeternae constituetur. ³ Et adorans eum Ioachim dixit ei: Si inveni gratiam

Ego ergo (B Sed) *cum verec. de temp. domini* (B om) *expr. exivi.* Additque A *et semper despectus et valde abiectus hic cum ovibus meis fui.* | *semel* (B om) *abiectus* (D *deiectus*) *atque* (A *et valde*) *desp.* ut ABCD; E *tantum semel eiectus* | *Hic ergo - quamdiu* (A *et quamdiu*) - *voluerit* (B Sed *ero cum - huius mundi* -). Similiter E *Iam enim hic permanebo cum ov. m. quamdiu permiserit me vivere deus.* CD haec omnia om | *per manus autem* ut CDE; A *per manus*, B *et per manus* | *meorum*: B add *de bonis meis* | A om *viduis*, item B *et orph.*, D post *orphanis* add *et peregrinis*, E om *libenter*; pro *restituam* AB *tribuam*

2. *dixisset* ut ABCD; E *diceret* | *ei*: CD *ille* | *hodie*: CD om | *uxori tuae*: B add *Annae*, sed om *flenti et oranti et* | *quam scias - filiam* ut ABDE; eadem C (sed *concupere*) postponit verbis *quia tu nimis eam reliquisti tristem.* Post *filiam* nihil addidimus cum E; BD add *quod* (B *et*) *tu nesciens reliquisti eam*, item A *quam tu nesc. reliq. ei*; C vide ante | E *Haec erit templum dei* | B om *et spiritus* usque in ea | E *et erit beata super* etc | *super omnes*: D *sermonis inter* | *ita ut - quia fuit talis ante eam* (C *antea*) - *post eam* (C *postea*) - *seculo cum* CD: B *ita quod nulla poterit dicere se similem illi esse*; A *ita ut - aliquam ante eam similem ei fuisse nec post eam futuram in hoc sec.*, E *ita ut multi dicant quia nulla fuit talis aliquando ante eam, et postea non erit similis ei* | *Propter quod* (ita CD; A *Propterea*, B *Et propterea*) *descende*: E *desc. ergo* | CD *de monte* | B om *desc. de mont. et* | *et invenes eam*: A *quam inv.* | *in utero*: D add *de spiritu sancto* | *excitavit - de quo* (D *unde*) - *constituetur cum* A *et* (sed om *excit.* - *in ea*) D; B (cum *praegressis in utero coniungens*) *benedictum semen, et ipsa constituetur mater aetern. benedict.*; C *et referatis ambo gratias omnipotenti deo, praeterea iam antea post seculo addiderat: et semen eius usque constituetur.* E vero *excitabit enim deus semen in ea et faciet eam matrem benedictionis aeternae.*

3. *Et adorans - serv. tuum cum* CDE; A *Tunc adorans angelum* etc, idem om

coram te, sede modicum in tabernaculo meo et benedic me servum tuum. Et dixit ei angelus: Noli te dicere servum, sed conservum meum; unius enim domini servi sumus. Nam cibus meus invisibilis est, et potus meus ab hominibus mortalibus non videri potest. Et ideo non debes me rogare ut intrem in tabernaculo tuo; sed quod mihi eras daturus, tu in holocaustum offeras deo. Tunc Ioachim accepit agnum immaculatum et dixit ad angelum: Ego non ausus essem offerre holocaustum deo, nisi iussio tua daret mihi pontificium offerendi. Et dixit ei angelus: Nec ego te ad offerendum invitarem nisi voluntatem domini cognovissem. Factum est autem cum offerret Ioachim deo sacrificium, simul cum odore sacrificii quasi cum fumo perrexit angelus ad caelum.

⁴ Tunc Ioachim cecidit in faciem, et ab hora diei sexta usque ad vesperam iacuit. Venientes autem pueri eius et mercennarii, nescientes quid causae esset expaverunt, putantes quod se ipse vellet interficere, et accesserunt ad eum et vix eum elevaverunt de terra. Quibus cum enarrasset quid vidisset, stupore nimio et admiratione impulsus hortabantur eum ut sine mora iussum angeli perficeret atque velociter ad suam coniugem remearet. Cumque Ioachim in animo suo discuteret si reverti deberet, factum est ut sopore teneretur,

me; B post modicum add et comede | te dic. servum; CD dic. servum tuum | B om meum; A sed conserv. tuum me facias | Nam ut CDE; AB Sed et | A (alii?) a nullo mortali potest videri | AE in (A om) tabernaculum tuum | quod: A si quid | B daturus es | tu (B om) in hol. offeras deo cum BCD; E offeres sacrificium deo, A offer domino in holoc. | immaculatum: B add et omnium agnorum pinguiissimum | A Non ausus essem domino holocaust. offerre | E tua iussio | E Et ait angelus | Nec: A Non | invitarem: E hortarer | CD voluntatem dei | Factum etc ut CDE; AB Cum autem offerret | quasi cum fumo ut CE; D om, AB om quasi | CD ad celos | A (et B?) sic: simul angelus et odor sacrificii cum fumo perr. ad celum

4. *iacuit ut CE; D praem et A add in oratione. A Tunc Ioachim in faciem se prosternens ab etc | CD in faciem suam | B ab hora diei VII. usque ad vespertinam in oratione permansit. | AB Videntes autem pueri et mercenarii eius qui cum eo erant | quid causae (D causa) esset ut CD; E quae causa esset; AB qua de causa (B add ita) iaceret | putantes: D opinantes | expaverunt etc: AB putabant eum esse mortuum, et accedentes vix elevaverunt eum de terra; E expav. putantes quod - interficere vix elevaver. eum. | enarrasset quid (C quae) vidisset cum CD; AB visionem angeli enarr.; E enarrasset et audirent | AB nimio timore | iussum ut E; AD rell visionem | E Cumque nutaret Ioachim et in | discuteret etc: AB revolvendo cogitaret si reverteretur an (B aut) non | factum etc C. CE; A contigit ut sopore gravaretur, D contig. ut sopore*

et ecce angelus, qui apparuit ei vigilanti, apparuit ei in somnis dicens: Ego sum angelus qui a deo datus sum tibi custos: descende securus et revertere ad Annam, quia misericordiae quas fecisti tu et Anna uxor tua in conspectu altissimi recitatae sunt, et tale datum est vobis germen, quale numquam ab initio nec prophetae aut sancti habuerunt neque sunt habaturi. Et factum est cum evigilasset Ioachim a somno, vocavit ad se gregarios suos et indicavit eis somnium suum. At illi adoraverunt dominum et dixerunt ei: Vide ne ultra contemnas angelum dei; sed surge proficiscamur, et lento gradu pascen-tes eamus.

⁵ Cumque triginta dies ambularent et essent iam prope, apparuit Annae in oratione stanti angelus domini dicens ei: Vade ad portam quae aurea vocatur et occurre viro tuo, quoniam veniet ad te hodie. At illa festinanter perrexit cum puellis suis, et coepit in ipsa porta stans orare. Et cum diutius exspectaret et longa expectatione deficeret, elevans oculos suos vidit Ioachim venientem cum pecoribus suis, occurrensque Anna suspendit se in collo eius, gratias agens deo et

raretur; B om, item et | A Dumque dormisset, ecce | C angelus domini | A qui ei vigilanti iam apparuerat | E in somno | E a domino | misericordiae: B orationes | A quas tu et Anna uxor tua fecistis, B quas tu et ipsa fecistis | et tale datum est (E datur) - numquam ab init. nec (D om ab init. nec) pro. aut (D vel; C nec) etc cum CDE; AB vobisque (B vob. enim) deus talem dabit fructum qualem ab init. numq. habuer. proph. nec sanctus aliquis nec hab. sunt | Et factum est cum (E dum) evigilasset (E evigilaret) etc: AB Cum autem Ioa. evigilasset a somno | gregarios suos (A omnes greg.): CD secretarios suos; E omnes qui pascebant greges suos | B eisque somn. huiusmodi recitavit | At illi: A Illi vero | A deum adoraver. et dix. | ei: ABE om | angelum dei cum CDE: A dictum angeli, B angeli dicta | A profic. hinc et pasc. greges lento grad. reducamus, B hinc et prof. et pasc. greges lento gr. reducamus

5. Cumque - ambularent et essent (C ambulantes essent) - stanti (D statim) etc cum CD; E Cumque per dies trig. ambulantes pervenissent etc; A Qui cum spatio trig. dierum morando revertentes iam prope essent, ecce ang. dom. stanti Ann. et oranti apparuit etc; similiter B (statim pro stanti) | Vade: A add et ascende in Ierusalem | A ad portam quae dicitur porta aurea, B ad portam auream | quoniam etc: AB in via quia hodie (B qua sine hod.) ad te veniet (B venit) | At illa etc cum CDE; A Illa ergo festin. concurrrens perrexit ad eum, B Illa ergo surgens festinavit atque laetissime perrexit | et coepit - orare. Et cum diutius exsp. et longa (E orare et diutius exspectare. Et cum longa) - cum pec. suis cum CDE; A et deprecando dominum stans in porta diu exspectabat eum. Quae cum nimia expectatione deficeret, elevans oculos vidit procul Ioach. etc. Similiter B. | occurrensque - dicens cum CD. E et occurrit Anna et suspendit se in collo eius; agens deo gr. dixit; AB et occurrens illi ad collum eius se suspendit etc (B suspendit ipsum amplexando cum

dicens: Vidua eram, et ecce iam non sum; sterilis eram, et ecce iam concepi. Et factum est gaudium magnum vicinis omnibus et notis eius, ita ut universa terra Israel de ista fama gratularetur.

CAPUT IV.

Post haec autem expletis mensibus novem peperit Anna filiam, et vocavit nomen eius Mariam. Cum autem tertio anno perlactasset eam, abierunt simul Ioachim et Anna uxor eius ad templum domini, et offerentes hostias domino tradiderunt infantulam suam Mariam in contubernium virginum, quae die noctuque in dei laudibus permanebant. Quae cum posita esset ante templum domini, quindecim gradus ita cursim ascendit ut penitus non aspiceret retrorsum, neque, ut solitum est infantiae, parentes requireret. In quo facto omnes stupore atttoniti tenebantur, ita ut et ipsi pontifices templi mirarentur.

osculo et gratias agendo domino dixit | Vidua - sterilis eram (CD om) - iam (CD om) concepi (C concipiam) C. ACDE; B post Vidua eram pergit et per dei gratiam iam. | Et factum est C. CDE; AB Itaque adorato domino domum sunt ingressi. Hoc audito fact. est | omnib. (C cum omnib.) notis et affn. (D vicinis) eorum cum CDE; A vicinis omnib. et notis eius | ita ut - terra Israel (E et affines pro Isr.) - gratularetur (E -rentur; D gloriaretur vel gratularetur) cum ACDE; B ita quod de hoc gratulabantur universa terra

IV. *Post - expletis (D completis) m. novem (B IIII mens.) peperit (E add ei) - voc. nomen eius (AB voc. eam) Mar.: C Post - concepit Anna expletisque mens. nov. pep. filiam etc | Cum autem (E ergo) etc: A Quam cum - eam ablactasset etc | et offerentes - infantulam suam (D famulam dei) - in contubernium (C -nio) virginum cum CDE; A: hostias deo oblaturi, tradentes inf. nomine Mar. in contubernio virg. | quae - permanebant (C manebant; E perseverabant) cum CDE; A in quo die et nocte virgines - permaneb. | ante templ. domini ut CD; item omisso domini E; AB ante foras templi | quindecim grad. (E add templi) - non asp. retrors. (E non respiceret) neque (C et) ut solitum est (D solet) infantiae (CD om) par. (D add suos) requireret (C requirere) cum CDE; A ita veloci cursu adscendit quind. grad. ut pe. retrors. non respiceret. Longe aliter post ante foras templi B: ante eius introitum dixit XV gradus psalmorum per XV ascensionis gradus. Nam templum in monte erat, et ibi erat altare constructum holocausti, quod foris secus (forinsecus?) adiri nisi gradibus non valebat. Cumque ipsi vestimenta quae in itinere habebant exuerent et ex more mundioribus se vestimentis induerent, virgo domina Maria sigillatim gradus sine ducentis manu ac elevantis adscendit. | In quo - stupore att. teneb. (E stupor tenebat) - et ipsi (haec om CD) etc: B Unde parentes pariter stupuerunt, et ipsius templi pontif. admirati sunt vehementer. A vero Unde parentes eius solliciti uterque infantem requirentes, pariter ambo stupuerunt, quousque eam invenerunt in templo ita ut et ips. templ. pont. mir.*

CAPUT V.

Tunc Anna repleta spiritu sancto in conspectu omnium dixit: Dominus deus exercituum memor factus est verbi sui et visitavit plebem suam visitatione sancta sua, ut gentes quae insurgabant in nos humiliet et convertat ad se corda eorum: aperuit aures suas precibus nostris, et exclusit a nobis insultationes inimicorum nostrorum. Sterilis facta est mater, et genuit exultationem et laetitiam in Israel. Ecce potero offerre munera domino, et non poterunt a me prohibere inimici mei. Dominus convertat corda eorum ad me, et det mihi gaudium sempiternum.

CAPUT VI.

¹ Erat autem Maria in admiratione omni populo. Quae cum trium esset annorum, ita maturo gressu ambulabat et perfectissime loquebatur et in dei laudibus studebat, ut non

V. *Tunc - pleb. suam* (CE *populum suum*) - *sancta sua* ut CDE; A post *deus* add *omnipotens*, turn: *memor factus verbi sui vis. pleb. suam in bona visit. et sancta*; item B *Domine deus omnipot. qui eras et qui es, mem. factus es verbi tui sancti et visitasti pleb. tuam in bona vis. et sancta* | *ut gentes etc ut E*; item A sed *cord. eorum humiliet et ad se conv.*, item C sed *cor eorum ad se*; item D sed post *in nos pergit in humilitate corda eorum converterentur*; B vero *ut converteres corda gentium ad salutem et excluderes exultationes earum* (sic) *qui non crediderunt* | *aperuit etc ut CD*, item (*aper. ante aures ponens*) A; E *aper. autem deus aur. suas ad preces nostras*; B *aperuisti aur. tuas pr. no.* | *et* (A om) *excl. a nobis* (A add *omnium*) *insultat.* (A *exult.*) *ini. nostr. ut CDEA*: B om | *Sterilis - in* (A om) *Isr. ut ACDE*; B *quae fuera sterilis, mater facta sum; exult. et laet. genui populo in Isr.* | *Ecce* (D add *iam*) *potero - domino* (D *domin. deo meo*) ut CDE; AB *Ecce posita mun. offerre dom. meo* | *et non poterunt* (AB *potuerunt*) *a* (E om) *me prohibere* (E *prohiberi*) *ini. mei*: CD *et quare me prohibere volebant* (D *noluerunt*) *ini. mei* | *Dominus* ut CDE: AB *Deus*; CE add *enim*, AB *autem*, nil add D | *convertat* (A *convertit*) *corda* (A *cor*) *eorum ad me* ut BDA: CE *avertit* (C *evertit*) *eos a me* | *et det* (B *detque*) *mihi* (D *nobis*, B om) *gaud. semp.* (B *gaud. suum cognoscere*) ut D(B): ACE *et* (A add *ipse*) *dedit mihi gaud. sempitern.*

VI, 1. B *in expectatione* | *omni populo* (AB add *Israel*) ut CDAB: E *omnibus* | *Quae* ut ABE: CD *quia* | *trium*: B V. | *ita* (AB *tam*, CD om) *mat. gress. ambulabat* (D *incedebat*): *ita* ABCDE | *et perfectiss. usque insistebat* ut E: CD *et ita perf. in dei laudibus permanebat* (D *vacabat*) *ut omnes* (D add *hinc*) *stupore et admiratione* (D add *ei*) *subiacerent, quia non* (D add *ut*) *infantula putabatur, sed* (D add *ut*) *magna, et quasi trig. iam* (C *quasi iam plena*) *annorum, ita* (D add *ut*) *in oratione consistebat*; A *tam perf. loquebatur tamque assidue in dei laudibus vacabat ut omnes super ea stupebant et admirarentur, et quia non infantula putabatur esse, sed ut adulta quasi annorum triginta, ita orationi insistebat.* Similiter B sed habet tantum *sem-*

infantula esse putaretur sed magna, et quasi triginta annorum iam esset ita orationibus insistebat. Et resplendebat facies eius sicut nix, ita ut vix possent in eius vultum intendere. Insistebat autem operi lanificii, et omnia quae mulieres antiquae non potuerunt facere, ista in tenera aetate posita explicabat. [¶] Hanc autem regulam sibi statuerat, ut a mane usque ad horam tertiam orationibus insisteret; a tertia autem usque ad nonam textrino opere se occuparet: a nona vero hora iterum ab oratione non recedebat usque dum illi angelus domini appareret, de cuius manu escam acciperet, et melius atque melius in dei laudibus proficiebat. Denique cum senioribus virginibus in dei laudibus ita docebatur, ut iam nulla ei in vigiliis prior inveniretur, in sapientia legis dei eruditior, in humilitate humilior, in carminibus Davidicis elegantior, in caritate gratiosior, in castitate purior, in omni virtute perfectior. Erat enim constans, immobilis, immutabilis, atque

per pro loquebatur tamque assidue, item infantulasset, sed quasi pro infantula putabatur esse sed ut adulta quasi. | Et resplendebat - intendere cum CD, item (om sicut nix ita et habet potuisset quis in vultum eius adtendere) E; A Eratque in tantum speciosa et splendida eius facies, ita ut vix aliquis in illius vultum posset intendere: B omnia om | Insisteb. autem (E enim) operi lanific. (C ad opus lan., E in lanifico opere) et - explicabat (D explebat) ut CDE; A Ins. ergo operi lanifico ut omnia - non poterant fac. ipsa - explicaret. Facit B cum A, sed post ut pergit ab omnibus videretur sapientiam habere, ita quod omnia quae etc.

2. *Hanc autem regulam sibi (E sibi ipsa regu.) statuerat ut (B instituerat, quam diligentissime observabat, videlicet) | mane: D prima | orat. insisteret ut CDE; B orationi instabat; A in oratione persisteret | autem (E vero): AB om | textrino (D texterno) opere (D operi) se (E textrine se in opere) occuparet (A occupasset, E occupabat): B lanifico et aliis operibus permanebat | AB om hora | iterum: AB add insistebat orationi. | usque dum: CD donec | domini: A dei | A accipiebat | et melius - proficiebat ut E; CD ut melius - in dei amore proficeret: A et ita maius et melius in opere dei proficiebat; B et totum quod in templo ei dabatur pauperibus ministrabat, et sic maius etc ut A | Denique - inveniretur, in (D nec in) - humilior ut CD; E Denique cum maiores virgines suas in dei laudibus proficere conspiceret, zelo nimio bonitatis satagebat ut in vigiliis inveniretur prior, in sap. etc; A Deinde cum seniores virgines a dei laudibus vacarent, ipsa nihil vacabat, ita ut in laudibus et in vigiliis dei nulla prior ea inveniretur, nulla in sap. etc. Cum A facit B, sed om in humil. humilior. | in carminibus - in castitate (E in puritate) - perfectior ut CDE; A om Davidicis, item in caritate usq purior. B et in caritate gloriosior et in canticis et carminibus elegantior et in omni vir. perf. | A Erat quidem | constans: D casta | E et immobilis omisso immutab. | atque (ita CD; ABE et) cotidie (ita ABDE; C quotid.?) | ad meliora profic. (C proficiscebatur) ut CD; AB in meliora (B de bono in melius) proficiens; E melior atque melior transiebat*

cotidie ad meliora proficiebat. ³ Hanc nemo irascentem vidit, hanc maledicentem nunquam ullus audivit. Omnis autem sermo eius ita erat gratia plenus, ut cognosceretur in lingua eius esse deus. Semper in oratione vel scrutatione legis permanebat, et erat sollicita circa socias suas, ne aliqua ex eis vel in uno sermone peccaret, nec aliqua in risu exaltaret sonum suum nec aliqua in iniuriis aut in superbia circa parem suam existeret. Sine intermissione benedicebat deum; et ne forte vel in salutatione sua a laudibus dei tolleretur, si quis eam salutabat, illa pro salutatione *deo gratias* respondebat. Denique primum ab ea exiit ut homines, cum se invicem salutarent, *deo gratias* responderent. Cotidie esca quam de manu angeli accipiebat ipsa tantum reficiebatur; escam vero quam a pontificibus consequebatur pauperibus dividebat. Frequenter videbant cum ea angelos loqui, et quasi carissimi eius obtemperabant ei. Si quis autem de infirmantibus tetigisset eam, salvus ad domum suam eadem hora remeabat.

3. *Hanc nemo irasc.* (AB irasc. nullus) vidit, hanc mal. nunq. ullus (AB nec maled.) audivit ut EAB: CD *Hanc maled. nunquam ullus* (D nullus unquam) audivit, hanc irasc. nunquam ullus vid. | autem: E OM | in lingua eius esse deus ut ABD; E deus in lingua eius; C in lingu. eius dei veritas | et (ut ABE; CD vel) scrutatione (AB perscru.) - permanebat (AB insistebat) | et erat (D erat autem) sollicita - nec (CD ne) aliqua in - nec (CD ne) aliqua - aut (C add in) superbia (D iniuriosa aut superba) ut ACDE; A et sollic. erat ne aliquo sermone peccaret circa socias; deinde timebat ne quid in risu aut pulcræ vocis sono committeret, aut aliqua iniuria aut superbia | circa parem suam exist. ut EA (sed add elata): CD circa (D erga) patrem suum aut (D et in) matrem existeret. Hoc loco in D quæ præcedunt repetuntur, ac fere in modum quo A habet. Præmissis enim verbis sine intermissione dominum benedicere, et cetera scriptum ibi sic est: *Erat autem sollicita ne aliquo sermone peccaret circa socias suas, et timebat ne quid risu vel sono vocis committeret; deinde ne aliqua sociarum eius in iniuria aut superbia contra parentes suos elata existeret.* Iam sequitur: *Sine intermiss. benedicebat deum.* | bened. deum: A dominum bened. | vel in sal. sua ut AE; C OM vel in, D in salut. sua vel aliqua | a laud. dei ut ACD; E a laud. domini | tolleretur ut CDE; A cessaret | salutabat ut CD; E salutaret, A salutare volebat | pro salut. ut AE; CD add sua | Denique: A Quod | ut (A quod) homines - responderent ut DA; CE ut cum resalutent (E dum resalutant) homines sancti deo gratias dicant | Cotidie (E add autem) - reficiebatur ut CE; A Esca quam cotidie - se reficiebat; D Esca vero quam - cotidie accipiebat, ipsam reficiebat | pontificibus ut AD; CE add templi | escam vero etc: D illud autem quod - paup. erogabat. | videbant etc ut E; AC videbantur - angeli dei (C OM) loqui, D videbatur - angelus dei loqui | et quasi carissimi eius ut E; CD et quasi carissime, A et diligentissime | obtemperabant ut ACE: D obtemperans | autem: E vero, A OM | E ex infirmis | remeabat ut AD; CE revertebatur (E salvus ab ea eadem hora revert.)

CAPUT VII.

¹ Tunc Abiathar sacerdos obtulit munera infinita pontificibus, ut acciperet eam filio suo tradendam uxorem. Prohibebat autem eos Maria dicens: Non potest fieri ut ego virum cognoscam aut me vir cognoscat. Pontifices autem et omnes eius affines dicebant ei: Deus in filiis colitur et in posteris adoratur, sicut semper fuit in Israel. Respondens autem Maria dixit illis: Deus in castitate primo omnium colitur, ut comprobatur. ² Nam ante Abel nullus fuit iustus inter homines, et iste pro oblatione placuit deo, et ab eo qui displicuit inclementer occisus est. Duas tamen coronas accepit, oblationis et virginitatis, quia in carne sua nunquam pollutionem admisit. Denique et Helias cum esset in carne assumptus est, quia carnem suam virginem custodivit. Haec ego didici in templo dei ab infantia mea, quod deo cara esse possit virgo. Ideo hoc statui in corde meo ut virum penitus non cognoscam.

VII, 1. *Abiathar*, ut CE. A *Abiacar*, D *Abyacar*; B* *Abichar*; ***Abiachar*. Similiter alibi. | *filio suo tradend. ux.* ut CDE; AB *in uxorem fil. suo* | *Prohibebat* etc ut A et (*ut virum cognosc.*) E | D *Maria autem probh. eos dicens* | C *ut aut ego virum* | CD *aut a viro cognoscar* | *Pontifices* etc, ut ACD; E *Et diceb. ei pontif. et omn. aff. eius* | *Deus* (E add *invisibilis*) in (CD a) *fil. col. et* (C *exin*) etc | *in Isra.* ut E; CD *in populo Isr.*, A *in filiis Isr.* | *Respondens* etc ut CD; E *Et respondens Maria dixit eis*, A *Respondebat autem Ma. et dicebat eis* | *Deus in* (C om) *cast. primo omnium colitur, ut comprobatur* (A *primo omn. post col. ut pon*; C *pri. omn. probatur aut colitur*) cum DAC: E *Deus in castitate primo omnes probat, quomodo adoretur.*

2. *et iste* (E *hic*) *pro obl. placuit* (E *placuerat*) *deo cum* CE; AD *et ipse per oblationes* (D add *suas*) *pl. deo.* Similiter B, vide post. | *ab eo autem* (A *et ab eo*) - *occis. est* ut ACD; E *et fratri displicuit, a quo et occisus est.* | *Duas tamen cor.* (D add a *David*, corrige a *deo sive domino*) *acc. obl.* (D add *scilicet*) *et virg. ut* CDE; A *Duas itaque cor. obl. accep. et virg.* | C *in carnem suam* | *nunquam pollut.* ut CD; A *pollut. non*, E (post *quia*) *nullam pollut.* | *Deniq. et Hel.* ut CDE; A *Helias vero* | *Hel. cum esset* (A om, D *virgo esset*) *in carne, assumptus* (A *raptus*) *est* ut ACD; E *Heliam ideo cum esset in carne assumpsit* | *Haec ego - dei* (C *domini*) - *cara* etc ut CD. E *Hec ergo in templ. dei didici - deo satis cara possit esse virginitas, et ideo hoc statui* etc. A *Ego autem ab inf. mea in templ. dei didici quod satis - deo virginitas. Et ideo quia carum deo possum offerre, statui ei in* etc.

B hoc capite a codd. reliquis ita differt ut post verba *in uxorem filio suo*, statim addat initium capitis VIII. in hunc modum: *Factum est autem cum XII aetatis annos haberet, et fama esset ac consuetudo talis quod, postquam ad legitimam aetatem perveniebant virgines in templo domini commorantes, accipere debebant in coniugio viros suos, inventum est tale consilium ut mittatur praeco pex omnes tribus*

CAPUT VIII.

¹ Factum est autem cum XIII annos aetatis haberet, et esset occasio quae Pharisaeos faceret dicere, iam consuetudinem adesse feminam in templo dei non posse morari, inventum est tale consilium ut mitteretur praeco per omnes tribus Israel, ut omnes die tertia in templum domini convenirent. Cum autem universus populus convenisset, surrexit Abiathar pontifex et ascendit in altioribus gradibus, ut ab omni populo audiri posset et videri; et facto magno silentio dixit: Audite me, filii Israel, et auribus percipite verba mea. Ex quo aedificatum est templum hoc a Salomone, fuerunt in eo filiae regum virgines et prophetarum et summorum sacerdotum et pontificum; et magnae ac mirabiles exstiterunt. Tamen venientes

Israel, ut in templo domini convenirent in unum pontifices. Iamvero sic pergit: At omnes virgines Mariae affines, timentes ne propter pulcritudinem eius aliquis iuvenis ipsam seduceret, monebant ipsam ut virum acciperet de maioribus Israel. Tunc ipsa respondens dixit: Non potest hoc fieri quod virum cognoscam vel vir cognoscat me. At illae dixerunt ei: Timemus ne propter pulcritudinem tuam, nisi cognoscaris a viro et nubaris, secundum quod aliae virgines te in templo domini praecedentes fecerunt, aliquis iuvenis subducat te. Respondit eis virgo Maria: Deum in castitate colitura et veneratura sum perpetuo. Nam ante Abel nullus erat inter homines iustus, et ipse per oblationes placuit deo; et cum esset occisus quod (occis. ab eo qui?) domino displicuit, duas coronas accepit a domino, oblationis et virginitatis, quia in carne sua pollutionem non fecit, quia in virginitate custodivit eam. Ego ab infantia mea virginitatem meam deo obtuli [et] in corde meo statui ut virum penitus non cognoscam. Iamvero sequuntur haec: Interea cum universus populus convenisset etc, de quibus vide infra ad cap. VIII.

VIII, 1. cum XIII (BD duodecim) ann. aet. haberet ut ABD; CE ut quartus decimus annus eam exciperet (C ann. aetatis ei accederet) | et (A add hoc) esset dicere ut AE; C et esset occasio qua Pharisaei dicerent; D et esset fama quia Pharis. dixerunt | iam consuetudinem - morari ut D; A iam cons. adesse [quod] femina in te. dei illius aetatis non possit morari; E iam pro consuetudine feminea in templo dei illam morari non posse, C iam pro consuetud. feminam in templ. orare non posse | inventum est ut BCDE, sed CE praem et; A invenitur | mitteretur: AB mittatur | per omnes: C per totas | ut (E et) omn. die tertia (D octava; A tertia octava) in (E ad) etc | A Ut autem - convenerat | Abiathar: ita A (Abyathar) C; D Abyacar vel Ysacar, B Isacar, E Isachar | in altioribus grad. cum CD; AE in altiore gradum; B in eminentiori gradu | A ita ut | audiri posset (C potuisset) et vid. (A et vid. poss.) cum ABCD; E et vid. et aud. potuisset | E factoque | verba mea: B add quae loquor ad vos | A istud templ. | E templ. hoc a salemone edific. est | B LXX fuerunt in eo | filiae reg. virgin. (C reg. virgi. fili., E reg. fil. sine virg.) et (A add filiae) proph. | magnae: E summae | Tamen venientes ut CE; AD(B?) ut autem pervenerunt (D venerunt) | viros

ad legitimam aetatem, viros in coniugio sunt adeptae, et secutae sunt priorum suarum ordinem et deo placuerunt. A sola vero Maria novus ordo placendi deo inventus est, quae promittit deo se virginem permanere. Unde mihi videtur ut per interrogationem nostram et responsionem dei possimus agnoscere cui debeat custodienda committi. ² Tunc placuit sermo iste omni synagogae. Et missa est sors a sacerdotibus super duodecim tribus Israel, et cecidit sors super tribum Iuda. Dixitque sacerdos: Insequenti die quicumque sine uxore est veniat et deferat virgam in manu sua. Unde factum est ut Ioseph cum iuvenibus virgam deferret. Cumque tradidissent summo pontifici virgas suas, obtulit sacrificium deo, et interrogavit dominum. Et dixit dominus ad eum: Intromitte omnium virgas intra sancta sanctorum, et ibi maneant virgae. Et praecipe eis ut mane veniant ad te ad recipiendas virgas suas, et ex cacumine unius virgae columba egredietur et volabit ad caelos; in cuius manu virga reddita hoc signum dederit, ipsi tradatur Maria custodienda.

³ Factum est autem ut altero die maturius venirent uni-

in coni. (E ad coniugium) etc: A *viris datae sunt in coniugium* | *et sec. sunt* (CE om) *priorum* (E *primarum*) *suarum* (AD *suorum*) *ord.* et (C om) *deo* (E *domino*) *pl.* | CD *Nunc vero a sola Ma.* (C *apud Mariam*) | *placendi deo* (C *domino*) ut CD; AB *vivendi, E tacendi* | *deo se virg. permanere* (E *custodire*) ut ABE; CD *se deo in virginitate permanere* | B *bonum videtur* | *per interrogationem* etc ut ABD; CE *ex* (E om) *interrogatione nostra et responsis* (E *responso*) *dei* | *possimus agnosc.* ut CD; EA *agnosc.* (A *cognosc.*) *studeamus*, item B ut videtur | *committi*: B *add ne aliquis eam decipere possit*

2. *sermo iste* ut CD; AE *ist. se.* | *Israel* ut CDE: AB om | C *Iudae*, D *Iude* | *Dixitque - quicumque* (B *add de tribu Iuda*) etc ut ABCD; E *Et admonuerunt omnes tribum Iuda dicentes ut sequenti die - esset veniret virgam deferens* etc | *Ioseph*: B *add cum non haberet uxorem, nolens mandatum sacerdotis contemnere* | *cum iuvenibus* (A *iunioribus*): DE *add senior* | *deferret*: D *add suam* | *summo* (C om) *pontifici* (B *add Isacar*, item post *sacrif.*): E *omnes pont.*, D *add omnes post virgas suas* | *deo*: AB *domino deo*, E om *plane* | *omnium* ut ABCE; D *omnes* | *intra*: B *in* | A *sa. sanctorum dei* | *et ibi man.* (C *add omnium*, E *omnes*) *virgae*: B *et super altare man.* | *Et praecipe - recipiend.* (D *accip.*) etc: B *et tunc venientes ceteri ad te per te recipiant et* (E om) *ex cac. unius* (ita D; CE om) *virgae* (A *et ex cuius cac. virgae - in cuius* (D *add autem*) - *ipsi trad. Ma. cust.* (sic ACD; E *ipsi trade Mariam custodiendam*) ut ACDE; B *vero et in cuius virga hoc signum apparebit, videlicet illa quae fronduerit et nuces protulerit, et de cuius cacumine egredietur columba et volabit ad caelos, illi tradas Mariam.*

3. *Fact. est - altero* (E *altera*) - *universi* ut CE; AB *Altero vero die cum mat.*

versi, et facta oblatione incensi ingressus pontifex intra sancta sanctorum protulit virgas. Cumque erogasset singulas et ex nulla virga exisset columba, induit se Abiathar pontifex duodecim tintinnabulis et veste sacerdotali, et ingressus in sancta sanctorum incendit sacrificium. Et fundente illo orationem apparuit ei angelus dicens: Est hic virgula brevissima, quam pro nihilo computasti, illamque simul cum ceteris posuisti: hanc cum tu protuleris et dederis, in ipsa apparebit signum quod locutus sum tibi. Erat autem haec virga Ioseph, eratque ipse abiectus habitus, quoniam senex erat, et ne forte cogereetur accipere eam, requirere noluit virgam suam. Cumque staret humilis et ultimus, voce magna clamavit ad eum Abiathar pontifex dicens: Veni et accipe virgam tuam, quoniam tu expectaris. Et accessit Ioseph expavescens quod summus pontifex cum clamore nimio vocaret eum. Mox autem extendens manum ut suam virgam acciperet, statim de cacumine eius egressa est columba nive candidior, speciosa nimis;

convenirent univ., item D *Altero autem die cum mane univ. conven.* | *et facta:* D om et | D om *incensi* | *intra* (ABE *in*; E *praem sanctuarium*) *sa. sanct.:* B add *et facta oratione* | *erogass. singulas* ut CE; sed C add *ad tria milia virgas*; A *singulis erogasset*, D *erogass. singulis virgas suas* | *ex nulla virga:* CD *ex null. earum* | *ex. columba* (E *col. ex.*): B add *solus Ioseph, qui senex et despectus inter iuvenes existebat nec volebat requirere virgam suam, remansit, pergens tunc Abiathar* | *Abiathar:* A om | E *tintinnabula, pergens et ingressus cum thiara sancta sanct.* | *incend. sacrif.:* B *orationem fudit ad dominum*, AE add *et effudit illic orationem* (E add *suam*), *pergentes* (etiam B) *Apparuitque* (E *App. autem*) | *angelus:* AB add *dei*, E *domini* | *Est hic virgula* (AB *virga*, D add *quaedam*) *brev. ut* CDAB; E *Haec est virga brev.* | *illamque - posuisti* ut CD; similiter (omisso *simul*) AB, sed add *sed cum ceteris non protulisti*; E vero *et non illam cum caeteris protulisti* | *hanc cum tu* (D *dum tu*, C *tu dum*; E om *tu*) *protul.* (C *tuleris*) *et dederis* (AB add *illi cui est*) | *in ipsa app. ut* ABCD; E *ipsa demonstrabit* | *tibi:* D om | A *Erat illa virga* | *eratque ipse - senex erat* (D pro *his qui senex abiectusque erat*), *et ne forte cog. acc. eam* (D *eam acc.*) - *virg. suam cum* CD; A *et quia senex tanquam abiectus erat, ut non posset accip. eam, sed nec ipse voluit requirere virg. suam*; E *sed pro abiecto habitu* (*corrigere habitus*), *quoniam senex erat et non posset accip. eam, sed nec ipse requisierat virg. suam.* B vero ista omnia: *Erat autem haec usque virg. suam om.* | *Cumque st. hum. et ultim.* (E *ult. et hum.*) *voce magna - dicens* (A *pontifex clara voce cla. ad eum dic.*) ut CDEA; B *Cumque Abiathar pontif. humilem et ultimum stantem videret, clara voce clam. etc* | *Veni:* AB add *Ioseph*, non item CDE | *quoniam* (sic CD; AB *quia*) *tu exsp.*; E om | *quod:* AB *quia* | *vocaret ut* ABE; CD *vocasset* | *extendens etc ut* C; E *cum extendit manum et virgam accepit*, AB *ut extendit manum accepit virgam suam et*, D *ut extendit manum suam ad accipiendam virgam* | *eius:* C *virgae* | *egressa est:*

et volans diu per templi fastigia petivit caelos. ⁴Tunc universus populus congratulabatur seni dicentes: Beatus factus es tu in senectute tua, ut idoneum te deus ostenderet ad accipiendam Mariam. Cum autem sacerdotes dicerent ei: Accipe eam, quia ex omni tribu Iuda tu solus electus es a deo, coepit adorare et rogare eos atque cum verecundia dicere: Senex sum et filios habeo, ut quid mihi infantulam istam traditis? Tunc Abiathar summus pontifex dixit: Memor esto, Ioseph, quemadmodum Dathan et Abiron et Core perierunt, quia voluntatem domini contempserunt. Ita tibi eveniet si hoc quod a deo iubetur tibi contempseris. Et dixit ei Ioseph: Ego quidem non contemno voluntatem dei, sed custos eius ero, quousque hoc de voluntate dei cognosci possit, quis eam possit habere ex filiis meis coniugem. Dentur aliquae ex sodalibus eius virgines, cum quibus interim degat. Et respondens Abiathar pontifex dixit: Virgines quidem ad solatium eius dabuntur, quousque dies statutus veniat in quo tu eam accipias; non enim poterit alii in matrimonio copulari.

E exivit | AB et diu evolans | CE per templi (E om) fastigium | A pet. denique cael.,
E caelos petiit

4. D omnis pop. | E^{corr} congratulabantur | CD dicens | E om tu et tua | tua: AB
add pater Ioseph | ut - ostenderet (A -derit) etc ut DAB; E ut deus te ost. ad acc.
Mar. dignum esse; C et deus te idoneum elegit ad acc. Ma. | Cum autem (A Et cum)
- dicerent (A dixissent) ei | quia - Iuda (E tua): C quia ex omnibus beatus (corrige
tribus), D quia tantum | coepit ut DE: AB praem Ioseph, C add Ios. | A om et ro-
gare | atque cum ve. dicere ut CE; ABD cum ve. dicens | traditis ut CD; A add cuius
etiam aetas minor est nepotibus meis, item B cuius aetas minor est nepotum meorum,
E vero post infantulam pergit: hanc aetate neptem meam datis, et quae minor est
iam a nepotibus meis | Abiathar: A Abyatar, D Abyacar, B Abyachar | summ. pon-
tifex: E om | dixit (E ait): ABD add ad eum | D Datham | Abiron: A Abyram, B
Biron | et Core (AE Chore): E post Dathan pon, C om | AC volunt. dei | ita even.
(D veniet) tibi ut CD; AB ita tibi eveniet, E ita et tib. ev. | E a domino | Et dix. (E
ait) ei (D om) Ios.: AB Respondit ei Io. | quidem ut ABC; DE om | dei: D domini |
D sed quia custos | eius: B istius infantulae | cognosci possit ut DE; AC cognoscam |
D quis eam ex filiis meis poterit habere coniugem, E - coniug. ex fil. meis; C post
volunt. dei pergit: si cognoscere possim quis eam possit - in coniugem | Dentur (D
add ei, A illi, B ergo illi) | aliquae: D praem ad solatium, quod AB post virgines
add | D om ex sod. eius | C interea | Et resp. (pro his C Iterum) Ab. (B Abyachar, D
Abyacar) pont. dixit ut CE; D Respondit Ab. pont. [et] dixit, A Respondit Ab. pont.
dicens | Virg. quidem (E om): AB add quinque | tu (D om) eam ut CED: AB ipsam |
accipias: B add in uxorem | in matrimonio ut CDE; AB in matrimonium

⁵ Tunc Ioseph accepit Mariam cum aliis quinque virginibus, quae essent cum ea in domo Ioseph. Erant autem istae virgines Rebecca, Sephora, Susanna, Abigea et Zahel: quibus datum est a pontificibus sericum et iacinthum et byssus et coccus et purpura et linum. Miserunt autem sortes inter se quid unaquaeque virgo faceret; contigit autem ut Maria purpuram acciperet ad velum templi domini. Quam cum acciperet, dixerunt ei illae virgines: Cum tu sis minor omnibus, purpuram obtinere meruisti. Et hoc dicentes quasi in fatigationis sermone coeperunt eam reginam virginum appellare. Cumque haec inter se agerent, apparuit angelus domini in medio earum et dixit: Non erit sermo iste in fatigatione missus, sed in prophetationem verissimam prophetatus. Expaverunt autem in conspectu angeli et in verbis eius, et rogaverunt eam ut indulgeret eis et oraret pro eis.

CAPUT IX.

¹ Altera autem die dum Maria staret iuxta fontem ut urceolum impleret, apparuit ei angelus domini et dixit: Beata

⁵ E simul cum ea | Ioseph: C sua, D om | E om virgines | Rebecca: A Reutha, B Retram | B Sophera, C Sephiphora | Zahel (D Zael) ut CDE; A Cael, B Agabel | AB a pontifice | A siricum | iacinthum (sed CD -ctum): A iacintus | D iacinctum coccinum bisus (et. A) purpura | C byssum | et coccus: E ante et byssus, C om; E om et ante purp. | E sortem | unaquaeque ut CDE; AB quaeque | virgo: D om | contigit autem - acciperet (D recip.) etc ut ABD; CE et (E add sic) factum est ut Ma. purp. nendam accip. etc | Quam cum: E Et dum | D accepisset | E dix. virg. illae | illae: AD aliae | Cum tu sis minor (C iunior tu sis) etc ut CD; A Cum tu sis ultima et humilis et minor omnib., item E Cum sis ult. et hum., B vero Filiae regum sumus, et tu cum minor sis | A purp. meruisti accipere et obtinere, B purp. quasi regina nostra accip. mer. et obtinere. | Et hoc: A Hoc autem | E om quasi | in fatig. sermone ut AE; D in fatigatione sermonis, C in fatigationem sermonis | B post obtinere pergit Et tunc coeperunt eam appell. reginam. | Cumque haec inter se (E inter se hoc) agerent: AB Dum ergo haec agerent inter se | E om domini | earum: AC eorum, B illarum | et dixit: AB dicens illis | in fatigatione (ut ABD; C -onem): E om fatig. | in prophetationem (C probationem) ver. prophetatus (D prophetantis): E in praevaticinatione verissima prophetatis | Expav. - conspectu (E aspectu) etc: AB Expavescentes ergo etc | et (AB om) rogaverunt (ut ABD; C coeperunt rogare, E rog. coep.) | oraret: C rogaret | E pro illis

IX, 1. Altera - dum Maria (CD om Mar.): E Beata ergo Mar. dum | ut (E et) urceolum (E urceum) impleret ut ABE; CD om | E aparuit angelus et dix. ei | et dixit: A dicens illi | Beata - praeparasti: D om | in utero tuo ut AB; C in mentem

es Maria, quoniam iu utero tuo habitaculum domino praeparasti. Ecce veniet lux de caelo ut habitet in te, et per te universo mundo resplendet.

² Iterum tertia die dum operaretur purpuram digitis suis, ingressus est ad eam iuvenis, cuius pulchritudo non potuit enarrari. Quem videns Maria expavit et contremuit. Cui ille ait: Noli timere Maria, invenisti gratiam apud deum: ecce concipies in utero et paries regem, qui imperet non solum in terra sed et in caelis, et regnabit in secula seculorum.

CAPUT X.

Cum haec agerentur, Ioseph in Capharnaum maritima erat in opere occupatus, erat enim faber ligni: ubi moratus est mensibus novem. Reversusque in domum suam invenit Mariam praegnantem. Et totus contremuit et positus in angustia exclamavit et dixit: Domine deus, accipe spiritum meum, quoniam melius est mihi mori quam vivere. Cui dixerunt virgines quae cum Maria erant: Quid ais, domine Ioseph? Nos scimus quoniam vir non tetigit eam; nos scimus quoniam integritas et virginitas

tuam, E in mente tua | B habitationem | domino: E deo | A parasti | ut habitet: AB et habitabit | C universum mundum (ita et. D) resplendeat

2. *Iterum ut ABD; CE Item | E die tercio et om digitis suis | Quem: E Hunc, C Tunc | A cum vidit | Noli - apud (E ante) deum ut CE (D om Maria, pergens inven. enim). Praeponunt vero his A Ave Maria, gratia plena, dominus tecum, etc. (sic), BD Ave Maria, gratia plena, dom. tecum; benedicta tu in mulieribus et benedictus fructus ventris tui, quibus insuper B addit: Quae cum audivit, tremuit et expavit. Tunc angelus domini adiunxit. | ecce conc. in utero (CDE om in utero, vide antea ubi iidem in utero mutant vel omittunt): B add de spiritu sancto qui obumbrabit tibi | regem: D add vel filium, item B et vocabitur nomen eius Emanuel | qui imperet (C imperat, D imperabit) - in terra (D terris) sed et (C etiam) in caelis ut CDE; AB qui non solum terram implet sed caelum | AB regnat | seculorum: CD add amen*

X, 1. *Cum ut AB; E Cumque, CD Cum autem | in Caph. maritima (D -mam) erat in opere (C in opera, D opere erat lignorum) occ. ut CDE; AB in fabricandis tabernaculis regionum maritimarum erat opere praeoccup. | E erat autem | D fab. lignarius | ubi moratus - Reversusque (E Rev. autem) etc (E Mar. pr. inven.) ut CDE; AB Post vero menses novem reversus est in dom. suam et inv. Mar. pr. | Et totus - exclamavit (D clam., E add ad dominum) etc ut CDE; AB Unde totus in angust. positus contremuit et exclam. dicens | Dom. deus (B add meus) ut ABD; CE Domine domine | quam vivere: E magis quam viv., AB quam amplius viv. | E Cui aiunt | virgines: CD virg. illae, B quinque virg. | Quid ais (E agis) dom. Io.: CD om | E Nos certe scimus quod vir numquam tet. eam | nos scim. qu. (C quia) integr. et virg. in ea imm. perseverat (D permansit seu perseverat) ut CD; item AB nos sumus testes quon. virg. et*

in ea immaculata perseverat. Nam custodita est a deo, semper in oratione nobiscum permansit; cotidie cum ea angelus domini loquitur, cotidie de manu angeli escam accipit. Quomodo fieri potest ut sit aliquod peccatum in ea? Nam si suspicionem nostram tibi vis ut pandamus, istam gravidam non fecit nisi angelus dei. ²Ioseph autem dixit: Ut quid me seducitis ut credam vobis quia angelus domini impraegnavit eam? Potest enim fieri ut quisquam se finxerit angelum domini et deceperit eam. Et haec dicens flebat et dicebat: Qua fronte ad templum dei iturus sum? Qua facie visurus sum sacerdotes dei? Quid factururus sum? Et haec dicens cogitabat occultare se et dimittere eam.

CAPUT XI.

Cumque ordinasset in nocte exsurgere ut fugiens habitaret in occultis, ecce in ipsa nocte apparuit ei in somnis angelus domini dicens: Ioseph fili David, noli timere accipere Mariam coniugem tuam, quoniam quod in utero eius est, de spiritu sancto est. Pariet autem filium, qui vocabitur Iesus: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. Exsurgens autem Ioseph a somno gratias egi tdeo suo, et locutus est Mariae et virginibus quae erant cum ea et narravit visum suum.

integr. perseverat in ea. E vero quia mentis integritas et virgin. in ea perseverantes immaculatae custoditae sunt ab ea. | Nam cust. est (D om) - nobiscum (C om) perm. ut CD; AB Nos enim semper cum ea fuimus (A Nos custodivimus super eam), semper in or. nobisc. perm.; E Semper enim in domino, semper in or. perm. | angel. domini ut CD, E ang. dei; AB angeli dei - loquuntur | angeli: E eius, AB domini | accipit ut CE; ABD accepit | quomodo (E Et quom.) etc: AB Nescimus quom. fi. possit | Nam si - tibi vis (D teneris) - non (A nemo) fecit - dei (AD domini, et A add qui eam impraegnavit): B Non sit in te aliqua suspicio de ipsa, quia non nisi spiritus sanctus gravid. eam fecit

2. Io. autem (A om) dixit (E ait eis): B Tunc Io. cum suspicionis amaritudine suae dix. | E om Ut | C impraegnasset eam, E eam impregnaret | ut quisquam (A quis, E quicumque) se finx. ang. dom. (ut ABC; D dei, E om) et (ut ABE; CD ut) deceperit (CDE deciperet) eam | dei ut CDE; AB domini | iturus sum: AB respiciam | Qua facie (D fronte): E praem et, AB aut | dei: E domini | occultare etc: AB ut fugiens dimitteret eam

XI, 1. ordinasset ut CD: E ordinaret, AB cogitaret; D add Ioseph | in nocte - in occ. ut CD; E ut nocte exurgeret et fugiens abiret, AB exsurgere et occultare se et habitare in occ. | accipere ut CDE; AB accipe | quon. quod: AB quod enim | qui vocab. (E vocatur) Ies. ut CE; B et vocabis nomen eius Iesum; AD et vocabitur nom. eius Iesus | C om a somno | suo: ABD om | B beatæ Mariae et virg. quinque | visum suum

Et consolatus est super Maria, dicens: Peccavi, quoniam suspicionem aliquam habui in te.

CAPUT XII.

¹ Factum est autem post haec et exiit rumor quod Maria esset gravida. Et comprehensus a ministris templi Ioseph ductus est ad pontificem, qui una cum sacerdotibus coepit exprobrare ei et dicere: Ut quid fraudatus es nuptias tantae ac talis virginis, quam angeli dei sicut columbam in templo nutrierunt, quae virum numquam nec videre voluit, quae in lege dei eruditionem optimam habuit? Tu autem si ei violentiam non fecisses, illa hodie virgo perseverasset. Ioseph autem devotabat se iurans quod numquam tetigisset eam. Cui Abiathar pontifex dixit: Vivit deus quoniam modo te faciam potare aquam potationis domini, et statim apparebit peccatum tuum.

² Tunc congregata est omnis multitudo Israel, quae dinumerari non poterat, et adducta est etiam Maria ad templum domini. Sacerdotes vero et affines ac parentes eius flentes dicebant ad Mariam: Confitere sacerdotibus peccatum tuum, quae eras sicut columba in templo dei et accipiebas cibum de

(E om) ut ABE; CD *visionem suam* | *super Maria* (E -iam): B *Mariam* | D *consolatus sup. Ma. ait* | *quon.* (A *quia*) *susp. aliq.* (D add *ut nequam*) - in (ut CE; AD *de*) *te*: B *suspicionem nequam habens de te*

XII, 1. *Factum* - et (C om) *exiit rumor* ut CD; E *Factum est autem ut hic rumor exiret*; AB *Post haec factus est rumor magnus* | *Et compr. - templi* (D add *domini*) etc ut CD; item AB, sed post *duct. est* add *cum Maria*, et B *magnatibus pro ministr.* et post *pont.* add *Abiachar*; E *Et comprehensa a min. te. et ioseph perducti sunt ad pont.* | *sacerdotibus*: B add *et magnatibus templi* | *et dicere*: E *dicens* | *fraud. es*: E *fraudator exstitisti* | *nuptias - virginis* ut CD; AB *istam talem et tantam virginem*, E *tantae et tali virgini* | *quam* (D add *et*) - *templo* (D add *domini*, C *dei*) *nutr.* ut ABCD; E *quam angelus domini - nutrieat* | *vir. numq.* (E *nunq. vir.*) *nec* (ut CE; rell om) *vid. vol.* (A *vol. vid. nec habere*) | AB om *autem* | E *nisi illi viol. feciss.* | *illa - perseverasset* (E -*raret*) ut CE; ABD *adhuc in virginitate sua* (D om) *permansisset* (A *permaneret*) | *Ios. autem dev. se iur.* (A *iurans devovit*, B *cepit de-testari firmiter*) ut CDAB; E *quia devovebat se iurans* | *quod numq.* (AB add *penitus*) *tet. eam* ut CDAB; E *quod numq. eam penitus vir tetig.* | B *Isachar*, D *Abiachar* | *dixit*: AB *respondit* | *deus*: E *dominus* | *quoniam*: A *quia*, E *quod*, B *et ego* | *et statim*: AB *statimque*, E *et mox*

2. *omnis* (A om) *mult. Isr.* (A *populi*, E om) - *et* (CD om) *add. est etiam* (A om) - *domini* (A om) ut ACDE; B *maxima pars virorum in templo domini et mulierum, ut in iudicium eius prospicerent* | *Sac. vero - ad Mariam* (C *ad eam*) ut ABCD; E *Et*

manu angeli. Vocatus est autem et Ioseph ad altare, et data est ei aqua potationis domini: quam si gustasset homo mentiens et septies circuisset altare, dabat deus signum aliquod in facie eius. Cum ergo bibisset securus Ioseph et girasset altare, nullum signum peccati apparuit in eo. Tunc sanctificaverunt eum sacerdotes omnes et ministri et populi dicentes: Beatus es tu, quoniam non est inventus reatus in te. ³ Et vocantes Mariam dixerunt ei: Tu quam excusationem poteris habere? aut quod signum maius apparebit in te quam hoc quod prodit te conceptus ventris tui? Hoc solummodo a te requirimus, ut, quia Ioseph mundus est a te, confitearis quis est qui te decepit. Melius est enim ut te tua confessio prodat, quam ira dei dans signum in facie tua in medio populi te manifestet. Tunc Maria constanter et intrepida dixit: Si est in me aliqua pollutio aut aliquod peccatum, aut fuit in me aliqua concupiscentia vel impudicitia, detegat me dominus in conspectu omnium populorum, ut sim omnibus emendationis exemplum. Et accessit ad altare domini confidenter et bibit aquam potationis et septies circumvit altare, et non est inventa in ea ulla macula.

flentes sac. et par. et affi. eius etc | *Vocatus - et* (D om) - *altare* (C add sursum) - *aq. pot. domini* (E pot. aq. sine dom.) AB *Rursus Io. vocatus est etc* | *quam si* (AB cum) *gust. homo* (AB aliquis) *mentiens* (D nesciens; C metuens idque ante homo): E *quam qui gust. menciens* | D *daret* | D *sign. aliq. peccati in faciem* (ita et C) *eius* | Cum ergo ut ABCD; E *Cumque* | D om *Ioseph* | *et girasset*: AB add *septies*; E om *altare*. Sic D: *securus, etiam giravit altare, nullumque etc* | in eo ut ABE; CD *in facie eius* | *sanctificaverunt* ut ABE; CD *iustific.* | *es tu*: AB *factus es* | AB *quon. nullus reatus inv. est in te*

3. *Tu quam exc.* ut CD; E *Quam exc. tu*, AB *Et qu. exc. tu* | *habere* ut ABD; CE *afferre* | *aut quod - quod* (D om) *prodit* (C *prodidit*; AB add *te*) - *tui* ut ABCD; E *et quod signum aparebit in te, quia prodit te concept. uteri tui* | E *solum* | *mundus est a te*, ut AB et omissis *a te* E; CD *mundatus est* | *confitearis* ut CD; E *confitere* (item ut videtur A) | E *deceperit te* | *ut te tua*: C *corrupte vitam tuam* | *dans sign. in fac. tua* (CD *in faciem tuam*) *in medio pop. te* (D *vitam tuam*) *manif.* ut ABCD; E *dans sign. et in medio templi manifestet* | *constanter et* (E om *et*) ut ABE; CD om | *aliquod*: E om | *fuit in me*: AB om; E om *in me* | *concup.*: AB *praem sive* | *vel impudic.* ut ABD, item C *impudicitiae*; E om | *detegat me* (E om, B *illud*) *dom.* (ita DE; BC *deus*) ut BCDE: pro his (sed retinet *detegat*) A ante *Si est etc*: *Domine deus rex omnium, qui es conscius secretorum* | *ut sim* (CD *fiam*) *omn. emend.* (C *mendacibus*, B add *et corruptionis*) *exempl.* ut ABCD; E *ut possim emundari et sim omnib. em. ex.* | *Et accessit*: AB *Hoc dicens acc.*, D *Et accedens, tum confidenter bibit* | *domini*: D om | *bibit - altare* (A add *altare*) ut ABCD; E *accepit aqu. pot. et gustavit et giravit septies* (om *altare*) | *et non est - macula* ut ABCD; E *et non est inventum nec signum neque vestigium alicuius peccati in ea*

⁴ Et cum omnis populus stuperet et haesitaret, videntes conceptum ventris at nullum signum in facie eius apparuisse, coeperunt inter se varia populi loquacitate turbari. Alii dicebant sanctitatem, alii vero per malam conscientiam accusabant eam. Tunc Maria videns suspicionem populi, quod non ex integro fuisset purgata, omnibus audientibus clara voce dixit: Vivit dominus Adonay exercituum, in cuius conspectu sto, quoniam virum numquam cognovi; sed nec cognoscere habeo, quia ab infantia aetatis meae in hoc mentem definivi. Et hoc deo meo votum feci ab infantia mea, ut ipsi qui me creavit in integritate permaneam, in qua me confido ipsi soli vivere et ipsi soli sine aliqua pollutione quamdiu vixero permanere.

⁵ Tunc omnes osculabantur eam rogantes ut malis suspicionibus eorum daret indulgentiam. Et deduxerunt eam omnes populi et sacerdotes et omnes virgines cum exultatione et gaudio usque ad domum suam, clamantes et dicentes: Sit nomen domini benedictum, qui manifestavit sanctitatem tuam universae plebi Israel.

4. *Et cum*: AB *Cumque* | *omnis populus* (D *omnes populi*) *stuperet et haes.* (D *stupere et haesitare*, E *om et haes.*) ut CDE; AB *omnis pop.* *exstaret stupore* | *at* (A *et*) - *in facie* (C *faciem*) *eius app.* ut ABCD; E *om* | E *om populi*, A *ante varia* *pon* | *Alii dic. sanctitatem* (D *add ex ignocencia*), *alii vero* (D *om*) - *eam* ut CD; E *Alius dicebat sanctitate, alius vero mala conscientia accusabat*; B *Alii dic. quod pro mala conscientia accusabant eam*; *alii dicebant: Grande signum est illud*; A *Alii dic. sanctam et immaculatam, alii vero malam et contaminatam* | *susp. populi etc* ut E; CD *pop. susp. non* (D *nec se*) *ex int. fuisse purgatam*; A (et B?) *se in suspicione populi esse nec se ex int. videri purgatam* | *domin. Adon.* (AB *add dominus*) *exerc.* ut ABC, item D *dom. exerc. Adon.*; E *om Adon.* | E *ante cuius conspectum* | *sed nec* - *definivi cum* CD; AB *sed ab eo cognoscor cui ab inf. meae aetatis mentem meam devovi*; E *neque cognoscere ab ineunte aetate mea antea definivi* | *ab inf. mea* ut ABE; CD *om* | *ut ipsi* (AB *in ipso*) - *permaneam* ut CDAB; E *ut in ipsius qui m. cre. integritate permanerem* | *in qua*: E *in quo* | *ipsi soli vivere* - *permanere* ut CD; E *ipsi so. servire et ipsi soli vivere et ipsi soli sine etc*; AB *ipsi soli vivere et ipsi soli servire, et in ipso quamdiu vi. sine poll. permanebo*

5. *omn. osc. eam rogantes* ut C; D *omn. osc. eam amplexantes genua eius rogantesque eam*, E *osc. omn. genua eius, rogantes eam*, AB *omn. coeperunt osculari pedes eius et genua eius amplecti, rogantes eam* (B *add humiliter*) | B *pie daret* | B *reducerunt* | AB *om omnes pri* | D *om omnes sec* | *gaudio*: AB *add magno* | *ad: E in* | *dicentes*: C *add ei* | *benedictum*: AB *add in secula* | *qui*: AB *quia* | C *manifestabit tuam*: A *suam*, B *virginitatis suae* | *univ. plebi* (A *add suae*) *Isr.* ut CDA; B *plebi huic* (omisso *Isr.*), E *universo Isr.*

CAPÛT XIII.

⁴ Factum est autem post aliquantum tempus ut fieret professio ex edicto Caesaris Augusti, ut profiteretur unusquisque in patria sua. Haec professio facta est a praeside Syriae Cy-rino. Necesse autem fuerat ut Ioseph cum Maria proficisceretur in Bethleem, quia exinde erat, et Maria de tribu Iuda et de domo ac patria David. Cum ergo Ioseph et Maria irent per viam quae ducit Bethleem, dixit Maria ad Ioseph: Duos populos video ante me, unum flentem et alium gaudentem. Cui respondit Ioseph: Sede et tene te in iumento tuo et noli superflua verba loqui. Tunc apparuit puer speciosus ante eos, indutus veste splendida, et dixit ad Ioseph: Quare dixisti verba superflua esse de duobus populis de quibus locuta est Maria? Populum enim Iudaeorum flentem vidit, quia recessit a deo suo, et populum gentium gaudentem, quia accessit et prope factus est ad dominum, secundum quod promisit patribus nostris Abraham, Isaac et Iacob; tempus enim advenit ut in semine Abrahae benedictio omnibus gentibus tribuatur.

² Et cum haec dixisset, iussit angelus stare iumentum, quia tempus advenerat pariendi; et praecepit descendere de

XIII, 1. *tempus* ut ABC; DE *temporis* | *ut fieret* ut ABCD; E *ut facta esset* | *ut profiteretur* ut ABD; C *ut proficisceretur*, E *ut properaret*. Praeterea AB add *universus orbis*, non item CDE | *in patria sua* ut A; CD *in patriam suam*, E *ad pa. su.*, B *in provinciam suam* | *facta est*: C *prima fa. est*, D *primo f. e.*, B f. *e. primo*. Item E *Haec fact. est prof. prima* | *a praeside* ut ACD; BE *sub pr.* | DE *Cirino* | *Nec. autem fuerat* ut CD; E *et fuit nec.*, AB *fuit ergo nec.* | C *ut et Ios.* | E c. *Mar. profic. Bethleem*; A *profiteretur cum beata Maria in Be.* | *Maria*: B add *coniuge sua* | *quia exinde* (AB *inde*) *erat* (AB add *Ioseph*) - *ac patria* (AB *et familia*) *Da.* ut CD; item AB; E *vero quia de tribu Iuda erant, de domo et patria Da.* | *Ios. et* (AB add *beata*) *Mar.* ut CAB, E om. D om *cum Ma. proficisc. in Bethl.*, item *Cum ergo Io. et Ma.* Hinc postea: *Dixit autem* | *ducit*: C add *in*, D *ad* | C *resp. Ios. et dixit* | *sede et tene te* etc ut CD; E *sede et tene iumentum*, AB *sede in iumento tuo* | *puer*: A add *quidam*; B *tunc app. ei angelus domini, indutus* | AB *ind. veste candida, qui dixit* | *superfl. esse* (E *esse sup.*): C om *esse* | *de quibus etc* ut ABD; C *quae audisti dicentem Mariam*, E *quod audisti* | E *Nam populum* | *quia* (AB *qui*) *rec. a deo suo* (E om *suo*) | *gaudentem*: E add *respicit* | *quia*: AB *qui iam* | *et prop. fact. est ad dom.* ut CD; AB *et prop. a domino fa. est*; E *ad dom.* | *promisit*: B add *deus* | *nostris*: D *vestris* | AB *Abraam*

2. *angelus* (B add *domini*): E om | *quia* (D add *iam*) *temp. adv. par.* (AB *par. adv.*) ut ABCD; E om | *et pr.* - *subterraneam* ut CD; item E *et pr. desc. Mar. de anim. et*

animali Mariam et ingredi in speluncam subterraneam, in qua lux non fuit unquam sed semper tenebrae, quia lumen diei penitus non habebat. Ad ingressum vero Mariae coepit tota spelunca splendorem habere, et quasi sol ibi esset ita tota fulgorem lucis ostendere; et quasi esset ibi hora diei sexta, ita speluncam lux divina illustravit; nec in die nec in nocte lux ibi divina defuit quamdiu ibi Maria fuit. Et ibi peperit masculum, quem circumdederunt angeli nascentem et natum adoraverunt dicentes: Gloria in excelsis deo et in terra pax hominibus bonae voluntatis. ³ Iam enim dudum Ioseph perrexerat ad quaerendas obstetrices. Qui cum reversus esset ad speluncam, Maria iam infantem genuerat. Et dixit Ioseph ad Mariam: Ego tibi Zelomi et Salomen obstetrices adduxi, quae foris ante speluncam stant et prae splendore nimio huc introire non audent. Audiens autem haec Maria subrisit. Cui Ioseph dixit: Noli subridere, sed cauta esto, ne forte indigeas

speluncam ingredi, AB et pr. beatae Mariae ut descenderet de anim. et subterr. spelunc. intraret (A et ingrederetur spe. subter caverna) | *in qua lux non fuit unq.* (AB nunquam erat) sed s. tenebr. (C add fuerunt) ut CDAB; E *in qua semp. teneb. erant* | *quia lumen* (E lucem) - habebat ut CDE; AB *quia lum. di. recipere non poterat* | *Ad ingressum vero* (D add beatae) Mariae - splendor. habere (D splendere et clarescere) - *ibi Maria fuit* ut CD; E *Sed in ingressu Mariae cepit tota spel. splendor. hab. nimium, et quasi sol inesset ita tota cepit - divina gratia illustrabat; quae lux non defecit nec in die nec in no. quamdiu - mansit;* AB *Cumque ingressa fuisset beata Maria in eam, coepit tota splendore clarescere, quasi hora diei sexta esset: ita speluncam lux div. illustrabat ut nec in die nec in noct. ibi defuerit, quamdiu ibi fuerat beata Mar.* | *ibi:* E om | *masculum:* B add sine dolore | *quem circumd. ang. nasc.* (E nasc. ang.) et nat. (E add statim) ador. dic. ut CDE; AB *quem ang. statim circumd. nascentem, quem natum et super pedes suos mox stantem ador. dic.*

3. *Iam enim - ad quaerendas obstetr.* (C ad quaerendam obstetricem) - *genuerat* ut CD; AB *Iam enim nativitas domini advenerat, et Ioseph perrexerat quaerere obstetrices. Qui cum invenisset, reversus est ad spel. et invenit cum Maria infantem quem genuerat;* E (omissis *Iam enim usq obstetrices*) *Et inveniens Ioseph Mariam cum infante quem genuerat, pergens dixit ad eam* | *Et* (AB om) *dixit Io. ad* (AB add beatam) *Mar.* ut CDAB; E vide ante | *Ego tibi Zelomi* (ut AB, postea etiam D; C Zelemi; D h. l. Zaelem, compara E) et *Salomen* (AB - me) - *ante spel.* (AB ante ostium speluncae) ut CDAB; E *Ecce Zaelem tibi obstetricem adduxi, quae ecce foris ante spel. stat* | *et prae spl. nim. huc intro. non aud.* (C hic non possunt intr.) ut DC; AB *prae nimio spl. non audentes huc ingredi, E quia prae nimio spl. huc non potest introire* | *Audiens autem* (D om) *haec* (AB beata, item D add beata) *Ma. subr.* | *Cui dix. Ios. (Io. di.)* ut DAB; C *Et dix. ad eam Io., E Io. autem dix. ad eam* | *sed* (A om) *cauta esto* (E est. cau.) ut CD; AB add *ut te visitent, item E ut inspiciat te* | *me-*

medicina. Tunc iussit unam ex eis intrare ad se. Cumque ingressa esset Zelomi, ad Mariam dixit: Dimitte me ut tangam te. Cumque permisisset se Maria tangi, exclamavit voce magna obstetrix et dixit: Domine domine magne, miserere. Numquam hoc auditum est nec in suspicione habitum, ut mamillae plenae sint lacte et natus masculus matrem suam virginem ostendat. Nulla pollutio sanguinis facta est in nascente, nullus dolor in parturiente. Virgo concepit, virgo peperit, virgo permansit. ⁴ Audiens hanc vocem alia obstetrix nomine Salome dixit: Quod ego audio non credam nisi forte ipsa probavero. Et ingressa Salome ad Mariam dixit: Permite me ut palpem te et probem utrum verum dixerit Zelomi. Cumque permisisset Maria ut eam palparet, misit manum suam Salome. Et cum misisset et tangeret, statim aruit manus eius, et prae dolore coepit flere vehementissime et angustari et clamando dicere: Domine, tu nosti quia semper te timui, et omnes pau-

dicina (E add eius): B *curamine* | *Tunc*: E *Et* | *unam ex eis* (C illis) *intrare* (C introire) ut DC; AB *eas intrare*, E *eam Maria introire* | *Cumque ingr. esset* (AB fuisset) *Zelomi* (C Zelemi? AB add *Salome non ingressa*) *ad Mar. dix.* (AB *dix. Zelomi ad Mar.*) - *tang. te*: B *haec omnia om* | *Cumque perm. se Ma. tangi* (B *scrutari*) ut CDE; AB *Cumq. se scrutari* (B *tangi*) *perm.* | *excla.* (E *cla.*) - *obste. et dix.* (C *et dix. obst.*) | *Domine domine* (E om) *magne* (C om) ut ADEC; B *Domine deus meus* | *Numquam hoc - habitum* ut ABD; E *Adhuc hoc numq. nec auditum nec - hab. est*; C *adhuc hoc nec audiui nec in suspensionem habui* | *mamillae*: AB add *cuiusquam* | E *lactis* | *Nulla* (AB *Sed et nulla*) *poll. sang.* (AB *sa. poll.*) - *in nascente* ut EAB; CD *Nulla poll. in nascente* (C -tem) *fa. est* | *in parturiente* (C -tem): E add *aparuit* | *virgo* (A *praem et*, item B *et post partum*) *permansit* (C *permanet*) ut ABDC; E *et postquam peperit virgo esse perdurat*

4. *Audiens - dixit* ut CDE; AB *Aud. autem h. vo. Salome dix.* | *Quod ego* (D om) *audio - nisi forte* (D *donec et*) *ipsa - Salome* (D om) *ad* (D add *beatam*) *Mariam - Zelomi* (C *Zelemi*) ut CD: B *Quod audio nisi probavero certe non credam. Ingressa ad beatam virginem dixit: Volo probare palpando te utrum verum sit quod dixit Zelomi*; A *omissis prioribus Permite ut - Zelomi.* E *Plane hoc ego non credam nisi forte probavero. Et ingressa - dixit ei: Patere te conspici a me, ut cognoscam si verba Zahelis vera sunt quae indicavit mihi.* | *Cumque perm.* (D add *beata*) *Mar. ut eam* (D *se*) *palp.* (A *Cumq. beat. Mar. se permisiss. ab ea palperi*) *misit - Salom.* (A om *misit - Sal.*) *et cum mis. et* (D *ut eam tangeret* (A *Dum autem manum suam a palpitatione retraheret*) *statim* (A om) *aruit* (C *exaruit*) *ma. eius* ut CDA; E *Cumque permisisset Maria ei conspectum suum, statim ut manum dexteram suam ab aspersione eius abstraxit, aruit manus* | *dolore* ut CD; E *dol. nimio*, A *nimio dolore* | *coep. flere vehementiss.* (AB *vehementer*) *et ang.* ut CDAB; E *coepit vehement. ang.* | *et clamando dicere* ut D; C *et clamare et dicere*, AB *clamando dicens*, E *et eiulando clamare dicens* | *Domine*: A add *deus* | *omnes*: A *homines* | *sine retributione acceptionis* ut E,

peres sine retributione acceptionis curavi, de vidua et orphano nihil accepi, et inopem vacuum a me ire numquam dimisi. Et ecce misera facta sum propter incredulitatem meam, quia ausa fui temptare virginem tuam.

⁵ Cumque haec diceret, apparuit iuxta illam iuvenis quidam valde splendidus dicens ei: Accede ad infantem et adora eum et continge de manu tua, et ipse salvabit te, quia ipse est salvator seculi et omnium sperantium in se. Quae confestim ad infantem accessit, et adorans eum tetigit fimbrias pannorum, in quibus infans erat involutus, et statim sanata est manus eius. Et exiens foras clamare coepit et dicere magnalia virtutum quae viderat et quae passa fuerat, et quemadmodum curata fuerat, ita ut ad praedicationem eius multi crederent.

⁶ Nam et pastores ovium asserebant se angelos vidisse in medio noctis hymnum dicentes, deum caeli laudantes et benedicentes, et dicentes quia natus est salvator omnium, qui est Christus dominus, in quo restituetur salus Israel.

item omisso *accept.* AB; C *sine acceptione retributionum*, D *sine retributionis munere* | AE a vidua | C orphana | vacuum a me ire (AB a me ire vac., C om ire) numquam (AB non) dimisi ut ABCD; E et inop. a me vac. non amisi | meam: E om | quia ausa fui - tuam (D sanctam) ut CDE; AB quia sine causa tempt. volui virg. tuam. Praeterea AE add quae peperit (A venit?) lumen verum et post partum virgo permansit

5. Cumque ut CD; E Et cum, AB Cum | illam: A eam | iuvenis quidam ut ABD; CE om quidam | valde spl. ut ABD; E splendissimus, C splendidus | E om ei | adora eum: B pergit adque (sic) vestimenta eius tange de m. t. | continge: AB tange; E add eum | E om de | salv. te (D te salv.) ut ABD; E salvab. eam, C sanabit eam | seculi: E mundi | Quae confestim ut ABD; CE Et conf. | ad inf. accessit: CE add Salome, sed E om ad inf. | et ador. eum tet. fimbrias (AB fimbriam, item D sed ipse scriptor correxit -as) pann. (D add suorum) in quib. inf. (B om, sed add a sancta Maria matre) erat invol. ut ABCD; E adorans inf. tetigitque fimbrias pann. in quibus erat infans | E Exiens autem | AB coepit clamare dicens | AB om virtutum | viderat: B add in speculunca | curata fuerat (E erat, D sit): C om fuerat | E om ita | ad: AB per

6. pastores ovium: E add qui erant in ipsis partibus venientes, item B qui erant in regione illa custodientes gregem suum | in medio noctis (B add silentio et audivisse): E in media nocte | deum caeli (C Helye) laudantes et be. et (C atque) dic. - salv. omnium ut AC, item D d. c. laudate et benedicite quia - salv. omnium; E deo, et ab ipsis audisse quia natus esset salv. hominum; B Gloria in excelsis deo et in terra pax hominibus bonae voluntatis. Qui et dixerunt: Natus est nobis hodie salv. mundi | qui est Chr. domin. (D deus): D add in civitate David | salus Isr. ut ABE; CD omne (D om) regnum Isr.

⁷ Sed et stella ingens a vespere usque ad matutinum splendebat super speluncam, cuius magnitudo numquam visa fuerat ab origine mundi. Et prophetae qui fuerant in Ierusalem dicebant hanc stellam indicare nativitatem Christi, qui restauraret promissionem non solum Israel sed et omnium gentium.

CAPUT XIV.

Tertia autem die nativitatis domini egressa est Maria de spelunca, et ingressa est stabulum et posuit puerum in praesepe, et bos et asinus adoraverunt eum. Tunc adimpletum est quod dictum est per Isaiam prophetam dicentem: Cognovit bos possessorem suum et asinus praesepe domini sui. Ipsa autem animalia in medio eum habentes incessanter adorabant eum. Tunc adimpletum est quod dictum est per Abacuc prophetam dicentem: In medio duorum animalium innotesceris. In eodem autem loco moratus est Ioseph et Maria cum infante tribus diebus.

CAPUT XV.

¹ Sexta autem die ingressi sunt Bethleem, ubi impleverunt septimam diem. Octavo vero die circumcidentes puerum,

7. *a vespere*: D om | *usq. ad* (E in) *matutinum* ut ABE; CD *usq. ad mane* | *cuius magn. - mundi* ut ABCD; E om | *E Prophet. autem* | *qui fuerant* ut CD; E *qui fuerunt*, AB *qui erant* | *in Ierusalem*: E in Israel | *qui rest. prom. non sol. Israel* (A Israeli) *sed et omni. gent.* (A sed in omnibus gentibus) ut CDAB; E *qui restaur. sicut promiserat non solum Israel sed et omnes gentes.*

XIV. *Tertia* ut ABE; CD *Tertio* | *domini*: AB add *nostri Iesu Christi* | *Maria* ut E; CD *prae* *beata*, AB *beatissima* | *et ingr. est* (E add in) *stab. et pos. pu. in prae.* ut CDE; AB *et ingr. stab. posuit pu. suum in pr.* Praeterea B add *quia non erat ei locus magis aptus in diversorio conditus* | *et* (B tunc) *bos - ador.* (C adorabant) cum ut CDB; A *quem bos - adorav.*, E *et bos et as. genua flectentes adorav. eum* | *E Isaiam* | *E Agnovit* | *Ipsa autem* (ut CE; AB ergo, D enim) *animalia* ut E; ABCD add *scilicet* (C id est, AB om) *bos et asinus* | *in medio eum hab.* ut BCD; E *eundem in medio sui hab.*, A *in medio stantes* | D om *eum post ador.* | *Tunc* (E Tuncque, B Et tunc) *adimpl.* (A impl., B et impl.) *est* (E esse videtur) | *E quod per Aba.* (C Hab.?) *pr. dicitur* | *duorum*: E *duum* | *innotesceris*: B *cognosceris* | *autem*: AB om | *et* (D add *beata*) *Mar. cum infante*: B *et beat. virgo Mar. cum puero*, A *cum Maria*

XV, 1. *Sexta* (item D, CE *Sexto*) *autem die ingressi sunt Bethl.* ut AB; E *Sexto autem die Be. ingressus est*, CD *Se. autem* (D om) *die cum beata Maria ingressus est Ioseph Bethl.* | *ubi impl. se. di.* (ut AB; E *ubi complevit septem dies*). *Oct. v. die* (E add *nativitatis*) - *anteq.* (E *anteaq.*) - *Moysi, tunc - ad templ. dom.* (E *Moysi, tulerunt illum in Hierusalem ad te. do.*) - *perithomen* (ita E; A *parhithomum, parhithomus id*

vocatam est nomen eius Iesus, quod vocatum est ab angelo antequam in utero conciperetur. Postquam autem impleti sunt dies purgationis Mariae, secundum legem Moysi, tunc duxit Ioseph infantem ad templum domini. Cumque accepisset infans perithomen, obtulerunt pro eo par turturum et duos pullos columbarum.

² Erat autem in templo vir dei perfectus et iustus, nomine Symeon, annorum centum duodecim. Hic responsum a domino acceperat quia non gustaret mortem nisi videret Christum dei filium in carne. Qui cum vidisset infantem, exclamavit voce magna dicens: Visitavit deus plebem suam, et implevit dominus promissionem suam. Et festinans adoravit infantem. Et post haec suscipiens eum in pallio suo adoravit eum iterum et osculabatur plantas eius et dixit: Nunc dimittis servum tuum domine secundum verbum tuum in pace, quia viderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum, lumen ad revelationem gentium et gloriam plebis tuae Israel.

est circumcisio, obtul. pro eo ut AE; C ubi impletis triginta diebus duxit infantem ad templ. dom. et obtul. pro eo; D ubi octavo die circumciderunt puerum, et vocatum est nomen eius Iesus. Post quae pergit: Tertia decima vero die venerunt magi ab oriente, cf. cap. XVI. Magorum vero historiam excipiunt verba: Impletis igitur quadraginta diebus Ioseph duxit infantem in templum domini, et obtulerunt pro eo etc usque ad finem huius cap. XV. | et duos ut BCDE: A aut duos | columbarum: B add sicut scriptum est in lege domini

2. in templo: E add domini | vir (A add quidam) dei perf. et iust. ut ACD; E vir profeta et iust., B quidam homo iust. et timoratus | A cui nomen Symeon | annor. cent. duodec. ut AE; CD a. c. tredecim; B om, sed vide infra, ubi AE confirmat. | a domino ut ACD; E a deo, B a spiritu sancto | quia (CE quod) n. gustaret (C gustasset); B non visurum se mortem | B nisi prius | Chr. dei fil. (A fil. dei) ut CDA; E Chr. domini dei, B Chr. dominum | in carne ut CE; A praem et D add viventem; B in facie | Qui: AB Hic | Visit. deus (E domin.) ple. s. et (E om) impl. domin. (E deus, A om) pr. su. ut ACDE; B Vi. et fecit redemptionem plebis suae Israel benedictus dominus deus noster | festinans: B add se ad portam templi | infantem ut CDE; AB eum, atque B add osculans palmas eius | Et: E om, B om post haec | suscipiens - eius et dixit (C eius dicens) ut CD. Similiter A suscepit eum in pallium suum et osculans pedes eius dixit; B accepit in ulnas suas et dixit; E suscipiens osculabatur amplexans eum et dicens | E dimitte | A om domine | E om sec. verb. tuum | quia viderunt usque Israel: D pro his etc habet. | Israel: B add Et cum CXII esset annorum et vix posset se ipsum regere, portavit puerum in ulnis suis usque ad altare templi domini. Senex puerum portabat, sed puer senem regebat. Tunc locutus est Iesus dicens: Exaudita est oratio tua, Symeon. Et stupefacti sunt omnes magistri templi de verbo quod infans locutus erat.

³ Erat autem in templo domini Anna prophetissa, filia Phanuel, de tribu Asser, quae vixerat cum viro suo annis septem a virginitate sua; et haec vidua erat iam per annos octoginta quatuor; quae numquam discessit a templo domini, ieiuniis et orationibus vacans. Haec accedens adorabat infantem dicens quoniam in isto est redemptio seculi.

CAPUT XVI.

¹ Transacto vero secundo anno venerunt magi ab oriente in Hierosolimam, magna deferentes munera. Qui instanter interrogaverunt Iudaeos dicentes: Ubi est rex qui natus est vobis? Vidimus enim stellam eius in oriente, et venimus ad-

3. AB *Erat quoque* | *prophetissa* ut AE; BCD om | *de tribu Asser* ut ABCD; E om | *annis* ut CDE; AB *annos* | a (B in) *virgi. sua* ut ABE; CD om | *et haec - discessit* (E *discedebat*) de (A a) *te. domini* (CD *dei*) *ieiun. et or. vacans* (A *vac. et or.*) ut ACDE; B vero *et haec vi. erat, quae non discedebat a te. domini LXXX annis ieiun. vac. et or.* | *Haec* (E *Et haec*) *accedens adorabat* (E *adoravit*) - *est* (E *erit*) *red. sec.* ut ACDE; B vero *Quae dixit: Ecce positus est in ruinam et in resurrectionem multorum in Israel: ipsius animam pertransibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes: qui seculi redemptio est. Tunc reversi sunt cum eo parentes eius in Bethleem.*

XVI, 1. *Transacto vero secundo anno venerunt*, ut A, item B *Et transactis duobus annis ecce venerunt*; similiter E *Transacto autem anno venerunt*. Contra C *Transactis autem duobus diebus venerunt*, et D (ut iam relatum est) *Tertia decima vero die venerunt*. De his lectionibus statuere difficile est. Puto tamen a duobus annis potius regrediendum visum esse quam a duobus diebus ad totidem annos progrediendum. Videbatur enim corrigi narratio si magorum adventus propius ad reliquas res Bethleemiticas accederet. Hinc est quod in codice D ipse singularum rerum ordo mutatus est; quo est effectum ut magi venirent Bethleemum antequam puer in templo offerretur. Qua cum re cohaeret quod idem infra inter magorum adorationem et necem Bethleemiticam iter Herodis Romanum unius anni intercessisse facit. Accedit quod quae proxime sequuntur de puero in sinu matris adorato, magis quadrare videbantur in infantem duorum fere mensium quam annorum totidem. Quam quidem rationem post quoque poetis aetatis mediae imprimis placuisse constat (cf. Schade l. l. pag. 28 sp.) Ceterum notatu dignum est quod iam ab auctore Operis imperf. in Matth. homil. 2. refertur traditio ex qua magis duorum annorum iter faciendum fuerit. Codicum auctoritatem quod attinet, duo certe de biennio consentiunt, ad quos prope accedit lectio E codicis, qui antiquiorem scripturam videtur retinuisse nisi quod „secundo“ abiecerit. Reliqui vero duo satis differunt dierum numero, nec tamen est cur alteri alterum praeferas. | *in* (AC om) *Hierosolimam* (E *-limam*, A *Ierusalimam*) ut ACE; D *in Hierosolymis* | *magna deferentes* (sic ABDE) *munera* (E *mun. def. ma.*); C *magn. mun. offer.* | C om *rex* | *qui natus est* (D om) *vobis* (CD *nobis*) | D om *enim*, item A *eius*, item C *in orient.* | *venimus*: B add *cum muneribus* | *Haec* (A add *autem*)

orare eum. Haec opinio pervenit ad Herodem regem, et ita eum terruit ut mitteret ad scribas et Phariseos et doctores populi, ut inquireret ab eis ubi Christum nasciturum prophetae praedixissent. At illi dixerunt: In Bethleem Iudae. Sic enim scriptum est: Et tu Bethleem, terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda; ex te enim exiet dux qui regat populum meum Israel. Tunc Herodes rex vocavit magos ad se et diligenter inquisivit ab eis quando eis apparuit stella. Et misit eos in Bethleem dicens: Ite et interrogate diligenter de puero; et cum inveneritis eum, renuntiatis mihi, ut et ego veniens adorem eum.

² Euntibus autem magis in via apparuit eis stella, et quasi quae ducatum praestaret illis ita antecedeat eos, quousque pervenirent ubi puer erat. Videntes autem stellam magi gavisi sunt gaudio magno, et ingressi domum invenerunt infantem Iesum sedentem in sinu matris. Tunc aperuerunt thesauros suos, et ingentibus muneribus muneraverunt Mariam et Ioseph. Ipsi autem infanti obtulerunt singuli singulos aureos. Post haec unus obtulit aurum, alius thus, alius vero myrram. Qui

opinio - ut mitteret ad (A ut congregaret) - doct. populi ut AE; CD Haec (D add autem) op. perterruit omnes (D Iudaeos) et misit Herodes ad etc; B Haec verba terruerunt omnes Iudaeos. Et tunc Herodes congregavit scribas etc | ut inquireret: AB inquirens | prophetae - praedixiss. (AB praedixerunt) ut EAB; CD propheta nasciturum praedixerat | Iudae ut ABD; E Iuda; C om | Sic - est ut BCDE, additque B per prophetam: A Script. est enim | B om Et | terra Iuda (B Iude) ut ACDB; E tantum Iude | E non es mi. inter principes | Iuda: B Iude | enim: A om | C qui reget | Tunc - ad se (CD haec om) - ab eis (CD haec om) - apparuit (E apparuisset) - et misit (D et mittens, A deinde mittens) eos in (C ad) Be. dicens (AD dixit) ut ACDE; B Deinde quia magi stellam, quam viderant dum venirent Ierusalem ad Herodem, in astris aspicere non valebant, dixit eis | Ite et - de puero ut ABD; C om; E Ite et diligenter inquirete puerum | et cum (E dum) inv. eum (AB om eum) | ut et ego etc ut ABCD; E ut ego veniam et adorem eum. B add Hoc autem dicebat ut ipsum fraudulenter perderet.

2. DE om in via | C om eis | et quasi quae - puer erat etc ut CD; item E et quasi ducatum prestans illis antecedeat - erat puer; AB quae quasi dux eis erat, antecedens eos etc | ingressi: AB intrantes in | matris: D Mariae | B invenerunt puerum cum Maria matre eius, et procidentes adoraverunt eum | Tunc - ingentibus (A magnis) - Mariam (A praem beatam) - singuli ut ACDE; B nil nisi et apertis thesauris obtulerunt ei munera | singulos aureos ut ACE; D munera, B (vide ante) om | Post haec (ita E; vide etiam A; D om, item C?) unus obtulit (E obt. ei unus) aur. alius (E alter) th. alius ve. myrram (D mirram) ut CDE; A similiter post haec aurum, thus et mirram. Similiter unus aurum, alius tus, tertius vero mirram; B (post munera pergens)

cum ad Herodem regem reverti vellent, admoniti sunt in somnis ab angelo ne redirent ad Herodem. Illi autem adoraverunt infantem cum omni gaudio et per viam aliam reversi sunt in regionem suam.

CAPUT XVII.

¹ Videns autem Herodes rex quod illusus esset a magis, inflammatum est cor eius, et misit per omnes vias volens capere eos et interficere. Quos cum penitus invenire non potuisset, misit in Bethleem et occidit omnes infantes a bimatu et infra, secundum tempus quod exquisierat a magis.

² Ante unum vero diem quam hoc fieret, admonitus est Ioseph in somnis ab angelo domini qui dixit illi: Tolle Mariam et infantem, et per viam eremi perge in Egyptum. Ioseph vero secundum angeli dictum ivit.

Guaspar mirram, Melchior thus, Balthasar aurum. | *reverti vellent:* AB *vell. redire* | *adm. sunt in somnis* (C *somniis?*) ut CD, item E addens *ab angelo*; AB *in somnis ab angelo moniti sunt* | *ne redirent ad Herod.* (D *eum*) ut ABCD; E *ne ultra ad eum reverterentur, eo quod male cogitaret de puero.* | *Illi - cum omni gaud.* (D *gaud. magno*) ut CD; item E *Illi autem iterum adorantes infantem, cum omni gaud.*; AB om | *et per viam aliam* (AB *ali. vi.*) ut ABCD; E (sine *et*) *per alteram viam*

XVII, 1. *Videns - rex* (ut CE, om AB) *quod illusus* (E *delusus*) - *inflammatum* (ut CE; AB *inflatum*) etc ut ABCE; D vero *Anno sequenti Herodes rediens a Roma cum videret quia* etc | *vias:* B add *et confines regni sui* | *cap.* (D *accipere*) *eos et interfic.* ut ABCD; E om *et interf.* | *invenire non potuiss.* (E *posset*) ut CDE; AB *non inveniret et pergunt denuo misit* | *in* (C *ad*) *Bethl.* cum CE; AB add *et omnes fines* (B *confines*) *eius, item D et in omnibus finibus eius* | *et occ. omnes* (C *omn. occ.*) *infant.* ut CE; AB *et occid. omn. pueros quos invenit, D et occ. omn. pueros qui erant in eis*

2. D *Una autem die antequam hoc fier.* | *admo. est Io. in somn.* (C om *in somn.*) - *illi* (A *ei*) ut ACD; E *venit angelus domini in somnis ad Io. et admonuit eum dicens* | *perge* (CD add *et vade*) *in Egyptum:* E add *Rex enim Herodes querit occidere infantem.* | *Io. vero* (A *autem*) - *ivit* ut AD; C om; E *Surgens autem a somno Io. accepit Mariam et puerum et pergebat in Eg.* | B vero hanc partem sic habet: *Sed deus omnipotens, qui scit omnia antequam fiant, ammonuit per angelum suum Ioseph in somnis dicens: Surge et tolle puerum et matrem eius et fuge in Egyptum, et esto ibi usque quo dicam tibi; futurum est enim ut Herodes quaerat puerum ad perdendum. Tunc Ioseph imposuit beatam virginem cum puero super iumentum, et ipse super aliud ascendit, et arripuit iter per montana et per desertum, ut in Egyptum securus perveniret; non enim per maritimam propter insidias pergere voluerunt.*

CAPUT XVIII.

¹ Cumque pervenissent ad speluncam quandam et in ea requiescere vellent, descendit Maria de iumento, et sedens habebat Iesum in gremio suo. Erant autem cum Ioseph tres pueri et cum Maria quaedam puella iter agentes. Et ecce subito de spelunca egressi sunt multi dracones, quos videntes pueri prae nimio timore exclamaverunt. Tunc Iesus descendens de gremio matris suae, pedibus suis stetit ante dracones; illi autem adoraverunt eum, et cum adorassent abierunt. Tunc adimpletum est quod dictum est per David prophetam dicentem: Laudate dominum de terra dracones, dracones et omnes abyssi. ² Ipse autem infantulus Iesus ambulans ante eos praecepit eis ut nulli hominum nocerent. Sed Maria et Ioseph valde timebant ne forte infantulus laederetur a draconibus. Quibus Iesus ait: Nolite timere, nec me considerate quia infantulus sum: ego enim semper vir perfectus fui et sum, et necesse est ut ferae omnes silvarum mansuescant ante me.

XVIII, 1. *Cumque* (D *Cum autem*) *perven.* (D *venissent*, A *venisset*; B add *ad desertum*) *ad sp. quand.* (AB *quand. sp.*) | *et in ea re. vellent* (A *vellet* idque post *et*) ut ABCD; E *ut quasi sub ea se refrigerarent* | *descendit:* D *descendens* | *Maria:* ABD *beata Ma.* | *et sedens* (E *et sedit et*) *habeb. Ie.* ut CE; ABD *et sedens tenebat puerum* (D add *suum*) *Ie.* | *quaedam puella* ut ABD; E *una puella*, C *puella* | *iter:* AB *prae* *simul* | *prae nimio* (E om) *timore:* C om | *Tunc Ie. desc.* (AB *desc. Ie.*) - *suae* (C om) - *ante drac.* ut ABCD; E *quos videns Ie. cum nondum esset binulus* (E^{corr} *binulus*) *excussit se de gr. matris et stans in pedib. suis stetit ante eos* | *illi autem* (A *vero*, E add *dracones videntes*) *ador. eum* (E *eum ad.*, A *ad. Iesum*) | *et cum ador.* (E add *eum*) *abier.* (E *abire coeperunt*) ut CDE; A *deinde recesserunt ab eis* | *Tunc adimpl.* - *David* (C om) *dicentem* - *dracones et omn. abyss.* (pro his verbis D *etc* habet, C *vero* om) ut AB²CD; E om

2. *Ipse autem inf. Iesus* (C om) *ambulans* (C *ambulabat*) *a. eos* (C add *et*) - *nocerent* ut AB²CD; E *Ies. vero infantul. ita ut erat cepit ire cum eis, ut nullum gravarent nec lederent.* | *Sed Maria* - *valde timebant* (ut ABD; C *in gravi pavore erant*) *etc;* E *Mar. autem et Ios. timentes dicebant inter se: Melius est ut nos interficiant isti dracones quam infantem ledant* | *Nolite timere nec me considerate* ut ABD; CE *Nolite me considerare* | *ego enim semp. vir perf. fui et sum* ut E; item AB *ego enim perf. fui semper et sum*; CD *ego enim vir perf. sum* | A om *et* | *ut ferae omnes* (AB om. *fer.*) *etc* ut ABCD; E *ut omnia genera ferarum mansuescere faciam*

CAPUT XIX.

¹ Similiter leones et pardi adorabant eum et comitabantur cum eis in deserto; quocumque Maria et Ioseph ibant, antecedeabant eos, ostendentes viam et inclinantes capita sua adorabant Iesum. Primo autem die ut vidit Maria leones circa se venientes et varia ferarum genera, vehementer expavit. Cui infans Iesus laeto vultu in faciem eius respiciens dixit: Noli timere, mater: non enim ad iniuriam tuam sed ad obsequium tuum venire festinant. Et his dictis amputavit timorem de cordibus eorum. ² Ambulabant autem leones cum eis simul, et cum bobus et asinis et sumariis qui eis necessaria portabant, et nullum laedebant quamvis simul manerent; sed erant mansueti inter oves et arietes, quos secum de Iudaea adduxerant et secum habebant. Inter lupos ambulabant et nihil formidabant, et nullus ab alio laedebatur. Tunc adimpletum est quod dictum est per prophetam: Lupi cum agnis

XIX, 1. *Similiter* ut ABD; E add autem, C autem et | *pardi*: B add *atque aliarum ferarum genera*, E et *varia genera ferarum undique venientes* | *adorabant* - cum eis (E cum eo) in deserto (E per desertum); quocumq. (C quacumq.) *Maria et Ios. ibant* (E ibat Ma. et Io.; A Io. et beata Mar. ibant) *antec.* (E atque antec.) - *viam* ut ACDE; B *conveniebant et antecedeabant eos per desertum ostend. eis viam* | et *inclin. - ador. Iesum* ut CD; B plane om; A vero et *incli. cap. sua servitiumque caudis adulantibus exhibentes grandi cum reverentia adorabant eum*, similiterque E et *obsequium facientes inclinabant capita sua immuni cum reverentia, servitiumque caudis adulantibus exhibebant* | *Primo aut. die* (AB om) ut *vid. Mar.* (D beata Ma.) *leones* (AB add et *pardos*) *circa se* (AB eos) *venientes* (E add et *pardos*) - *genera* (E monstra) ut ABDE, item (sed *Prima*, tum om ut *additque et ante expavit*) C | *vehementer expavit* ut ABE; CD om *vehem.* | *Cui infans - in fac. eius respic.* (pro his D *respic. eam*) *dixit* ut ABD; C *In cuius faciem inf. Ies. laeto vultu aspiciens dixit*; E *In cuius fac. inf. Ies. subrisit et consolationis eam voce alloquens dixit* | *ad iniuriam tuam* (E tu. iniur., AB add *veniunt*) - *tuum* (AB add et *meum*) *venire* (A om) *festinant* | *Et his - de cordib. eorum* (ut CD; E *cordis eorum*; A *de corde ipsius*): B om

2. *Ambulabant - simul* ut ABCD; E *Amb. ergo simul leones* | *et cum bobus et asinis* (A *asinibus et bob.*) *et sumariis* (A *summariis*) *qui - portabant* (CD *quae eis necess. erant portantibus*) ut ACD; E et *asini et boves et saugmarii qui eis portab. nec.* De B vide post. | *et nullum - quamvis* (C add *ipsi*) - *ab aliquo* (A *alio*) *laedeb.* ut ACD; longe aliter E et *simul ubi mansio facta est ad pabulum accedebant. Erant etiam mansueti arietes qui simul de iudea exierant et sequebantur*, qui et ipsi inter leones ambulabant sine formidine. Non timebat ullus ullum et nullus ab ullo ledebatur in aliquo. B vero pro *Ambulabant usque laedebatur* sic: *Simul cum eis et cum somariis lupi erant et pecora.* | *Tunc adimpletum - vescentur* (A *comedent*) ut ACD; item B *Tunc - per Ieremiam prophetam: Lupi autem cum agno pasc. - simul*

pascentur, leo et bos simul paleas vescentur. Erant autem duo boves et plaustrum, in quo necessaria portabant, quos leones dirigebant in itinere eorum.

CAPUT XX.

¹ Factum est autem die tertia profectionis suae ut Maria nimio solis ardore fatigaretur in eremo, et videns arborem palmae dixit ad Ioseph: Quiescam paululum sub umbra eius. Ioseph autem festinans duxit eam ad palmam et descendere eam fecit de iumento. Cumque resedisset Maria, respiciens ad comam palmae vidit eam plenam pomis, et dixit ad Ioseph: Desidero, si fieri posset, ut ex istis fructibus huius palmae perciperem. Et ait ad eam Ioseph: Miror te dicere hoc, cum videas quantae sit altitudinis palma ista, et quod tu de palmae fructibus cogitas edere. Ego magis de aquae penuria cogito, quae nobis iam defecit in utribus, et non habemus unde nos et iumenta refocillare valeamus. ² Tunc infantulus Iesus laeto vultu in sinu matris suae residens ait ad palmam: Flectere

comedent paleas. Item E Tunc ad. est quod Esayas ait: Lupi - et leo et bos sim. paleis vesc. | Erant autem (ut CD; AB simul) - portabant (CD portabantur), quos leones - eorum (CD om quos usq eorum) ut ABCD; E Erant enim duo boves in itinere eorum, sagmarii, quos dirigebant leones per desertum in itinere domini nostri Iesu Christi, cuius necessaria portabant, et obsequebantur.

XX, 1. autem: E add post haec | die (C in die) tert. prof. suae: A add ambulantis eis | Maria: AD praem beata | nimio solis ardore (C ard. sol.) ut EC; AD nimio (A nimium) calore solis | Sic vero B: Factum est autem cum die tert. prof. suae aqua in ydribus deficeret et beata Mar. prae nimio calore esset fatigata, iam pergit reliquis omissis: dixit: Quiescam | palmae ut AD, E palmarum; C om | dixit ad Io. Quiescamus (A -scam) paululum (C aliquantulum) sub umbr. eius (AB arboris huius) ut ABCD; E (post palmarum) mirae pulchritudinis et altitudinis, ac sub umbra eius aliquantulum volens quiescere, tum pergit festinans Io. perduxit eam ad palmam et desc. fecit de ium. | Maria ut CE; D praem beata, AB ibi beata | C respexit - vidensque - pomis dixit | E ad coronam palm. vidit repletam pomis et ait: | pomis: B add quae dattuli vocantur | Desidero (C Desiderium mihi est) si (AB ut) - istis (CD om) - perciperem ut ABCD; E O si possit fieri ut ex istis fructibus palmae perciperem | AB hoc te dic., E te haec dic. | quantae etc ut ABD; C quantam altitudinem habeant rami palmae huius, E tantam altitudinem palmae huius | et quod (D quidem) tu etc ut ABD; E Sed tu quidem de palmae huius fructib. cogitas; C om | Ego magis - cogito ut ABD; CE ego autem (C add gravissime) de aqua cogito | quae - defecit (D deficit) in utrib. ut ACDE; B om | et non: B quoniam non | habemus: E add iam | unde - valeamus ut AB; DC unde (C add eos replere aut) nos ipsos refocill. debeamus; E unde nos vel animalia refocillare possimus

2. laeto vultu ut ABD; CE om | in sinu (E add virginis) matris suae ut ABE, CD

arbor et de fructibus tuis refice matrem meam. Et confestim ad hanc vocem inclinavit palma cacumen suum usque ad plantas Mariae, et collegerunt ex ea fructus quibus omnes refecti sunt. Postquam vero collecta sunt omnia poma eius, inclinata manebat, expectans ut eius ad imperium resurgeret ad cuius imperium fuerat inclinata. Tunc Iesus dixit ad eam: Erige te palma et confortare, et esto consors arborum mearum quae sunt in paradiso patris mei. Aperi autem ex radicibus tuis venam quae absconsa est in terra, et fluant ex ea aquae ad satietatem nostram. Et statim erecta est palma, et coeperunt per radices eius egredi fontes aquarum limpidissimi et frigidi et dulcissimi nimis. Videntes autem fontes aquarum gavisii sunt gaudio magno, et satiati sunt cum omnibus iumentis et hominibus gratias agentes deo.

CAPUT XXI.

Die autem altera profecti sunt inde, et in hora qua iter agere coeperunt Iesus conversus ad palmam dixit: Hoc pri-

add *Mariae virginis* | *residens* ut ABD, item E *sedens* ante *in sinu*; C om. Addit vero E *et audiens et intelligens quae dicebantur* | ait (C *dixit*) *ad palmam* (D om) ut ABCD; E *exclamavit ad palm. et dixit* | *Flectere arbor* ut DE; BC *Flecte* (C *reflecte*) *arb. ramos tuos* (B add *ad terram*), A *Flectere palmam arbor* | A *de fructu tuo* | *matrem meam* ut ACE, B *matr. me. et nos*, D *nos* | *Et confestim* ut ABD; C *Statim*, E *Statim autem* | E *ad vocem eius* | *usque ad plantas* (AD add *beatae*) *Mariae* ut ACDE; B *usque ad terram et usque ad palmas Mariae virginis* | *et collegerunt - sunt* ut ABD; CE *et colligentes ex ea fructus quos habebat omnes refecti* (C *referti?*) *sunt*. | CE *Postea vero quam* | *collecta sunt* ut CDE; AB *collegerunt* | *ut eius ad imperium - inclinata* ut AB; item D *ut ad eius imp. res. imperio cuius fu. declinata*; C *ut eius imperio surgeret cuius imperio fu. declin.*; E *ut eius imperio fuerat inclinata* (pluribus male omissis) | E *Tunc Ies. respiciens eam dixit* | E *consors illarum arborum* | AB *Et aperi*, D *Aperi ante* | *venam* (AB add *aquae*) *quae absconsa* (D *abscondita*) *est in terr. et fluant ex ea* (AB *ex ea post nostram*; D *fluat ex ea aqua*) ut ABD; item C *venam quae occulta est etc*; E *fontes occultatos et fluant ex eis aquae in sacietatem* | AB *Quae statim erecta est* | A *coepit ad radicem eius fons aquarum egredi* | *limpid. et frig. et dulc. nimis* (E *multumque dulciss.*) ut CE; D *limp. ac dulc. nimis*; AB *limpidissimus frigidissimus et lucidiss. nimis* | A om *autem* | *fontes aquarum*: AB *aquae fontem*, E *fluentes aquarum fontes* | *et satiati - et hominib.* (D *bestiis suis*) etc ut CD; E *et potati una cum ium. et homin. gratias egerunt deo*, AB *et satiati ipsi et omnia iumenta et bestiae, unde gratias egerunt deo*

XXI. Die autem (A vero) altera (E altero) | *prof. sunt inde* (C om), *et in hora - dixit* (C ait); E *in hora autem qua ceperunt iter agere, convers. Ie. ait ad palm.* ut CE; item D *sed om et in hora usq coeperunt*; A *cum inde proficiscerentur, et in hora - ad palm. convers. dixit* | *Hoc privi.* etc ut AE; C *Hoc ex praecepto meo dico tibi*

vilegium do tibi palma, ut unus ex ramis tuis transferatur ab angelis meis et plantetur in paradiso patris mei. Hanc autem benedictionem in te conferam, ut omnes qui in aliquo certamine vicerint, dicatur eis: Pervenistis ad palmam victoriae. Haec eo loquente, ecce angelus domini apparuit stans super arborem palmae, et auferens unum ex ramis eius volavit ad caelum, habens ramum in manu sua. Quod videntes ceciderunt in faciem suam et facti sunt velut mortui. Quibus Iesus locutus est dicens: Quare formido obtinuit corda vestra? An nescitis quia palma haec, quam feci transferri in paradiso, parata erit omnibus sanctis in loco deliciarum, sicut vobis parata fuit in loco deserti huius? At illi gaudio repleti surrexerunt omnes.

CAPUT XXII.

¹ Cum autem iter agerent, dixit ei Ioseph: Domine, calor nimis decoquit nos: si tibi placet, viam teneamus iuxta mare, ut possimus per civitates maritimas requiescendo transire. Dixit ei Iesus: Noli timere, Ioseph; ego viam vobis breviabo, ut quod spatio triginta dierum ituri eratis, in hac una die per-

D Praecipio tibi | ex ramis ut AE; CD de ramis | A Hanc benedict. meam | ut omnes qui (A quicumque) in aliq. (D add bono) cert. vic. ut AD; C ut omn. qui certamine positi vic., E ut omnes qui in quocunque cert. vicerit | E dicatur ei: Pervenisti, et om victoriae | A Haec autem | stans: E add cum magno splendore | et auferens unum ex ram. eius ut ACE, item D auf. unum de ramis | volavit (D volavitque) - sua ut AD; item C et volans per medium caelum, habens ram. arboris palmae in ma. s. etc; E vero tantum ivit volans | Quod vid. (E add universi) - suam (E add pre timore angeli) - mortui ut AE; item D omissis ceciderunt in f. s. et, C Cumque haec viderent facti s. ve. m. | Quibus - dicens ut AD; C Tunc Ies. loc. est ad eos dic., E Tunc Ies. videns eos ita perterritos ait eis | Quare form. obtin. (A tenet form.) corda ve. ut AD; item CE, sed cor vestrum | quia ut AD; CE quoniam | in paradiso (A -sum) ut ACD; E om | parata erit ut AE; CD om parata | vobis ut CDE; A nobis | in loco des. huius ut CD; E in hoc loco deserti, A in huius loco solitudinis | At - repleti (A add sunt et fortes effecti - omnes ut EA; CD om. Codex B pleraque huius capituli om.

XXII, 1. Cum autem (C et dum) iter - Ioseph ut DC; item A Post haec iter agentibus ipsis dixit Ios. ad Iesum; E tantum Ioseph autem dixit ei | Domine, calor nimis (A iste) - viam tenea. iuxta mare (C tenea. viam maris) - resquiesc. trans. (A requiescere) ut ACD; E Dom. quoniam estus nimis decoquet nos, si vis teneamus viam maris, ut etc; B Dom. calor iste dec. nos, et valde difficile est nobis ire in Egyptum propter montana deserti; adhuc XXXVII diebus usque in Egyptum oporteret nos ambulare. Si tibi placet - requiescere. | E Dicit | ego viam - ut (D ita) quod - in hac una (D om) d. perfic. ut ABD; CE ego vobis (E om) mansiones breviabo

ficiatis. Haec illis loquentibus ecce prospicientes videre coeperunt montes Egyptios et civitates eius.

² Et gaudentes et exultantes devenerunt in finibus Heropolis, et in unam ex civitatibus Egypti quae Sotinen dicitur ingressi sunt; et quoniam in ea nullus erat notus apud quem potuissent hospitari, templum ingressi sunt, quod capitolium Egypti vocabatur. In quo templo trecenta sexaginta quinque idola posita erant, quibus singulis diebus honor deitatis in sacrilegiis perhibebatur.

(E abbreviati.), ita ut quod (E ubi) per triginta dies vobis perperandum (corrigere perperandum, E properandum) erat, in hac una diei mansiuncula (E die ad mansionem) pertingatis. | Haec (D add quoque) illis loq. ut ABD; CE Adhuc eo loquente | E et ecce | Egyptios (C Aeg.) ut ABCD; E Aegypti | civit. eius (AB eius civ.) ut ABCD; E aequitatus eius

2. devenerunt - et (A om) in unam ex civit. (AE in quandam civitatem) Egypti quae Sotinen (B Sotrina, E Sihenen) dicitur (A om) ingressi sunt (E intraverunt; B add vespertina diei hora) ut ABE; CD (omissis prioribus) in unam ex civit. (D in quadam civitate) quae Sotinen dic. ingr. sunt | quoniam (A quia) - notus (E nullus in ea erat eis notus) apud quem potuiss. hosp. (E hospitarentur, A a quo petissent hospitium) | templ. ingr. sunt ut AE; CD ingr. s. templ. | quod capi. Egypti vocab. ut A; E quod capi. eiusdem civitatis ab Egyptiis vocab., CD quod Aegyptii eiusdem civitatis capitolium vocabant. | In quo - sexaginta (ut E, item D; A quinquaginta) - in sacrilegiis perhib. (ita A, E a sacrilegis impendebatur) ut AE; C in quo diebus singulis honor deitatis sacrilegis praebebatur; D in quo Egyptii illius civitatis ingressi admonerant sacerdotes quatinus singulis diis secundum honorem deitatis eorum sacrificia offerrent, in quo CCCLXV ydola posita erant. Conspirant ista aliquatenus cum eis quae A post perhibebatur addit: Egyptii vero eiusdem civitatis ingressi sunt capitolium, in quo eos amonebant sacerdotes quatenus (sic videtur) singulis diis secundum honorem deitatis eorum optulissent sacrificia.

In codice B post verba nullus erat notus longe a textu nostro diversa leguntur. Pergitur enim sic: in cuius hospitio declinarent, in domo cuiusdam Iudaei (viduae? Cf. infra cap. XXV. ex cod. D; item evang. nostrum Thomae Latinum I, 3.) hospitati sunt. Et cum in eadem domo solarium esset et multitudo puerorum ad Iesum venissent ad solarium illud ubi erat, quidam de infantulis impulsit (sic) unum de pueris de solario, qui cadens ad terram mortuus est. Et cum parentes mortui cucurrissent, pueros interrogantes qui eum praecipitaverat de solario, unus post alium affirmabat quia Iesus praecipitaverat eum. Hoc autem dicebant, quia (codex non quia) ignotus erat eis et advena, ut manifestaretur potentia virtutis eius. Et hoc factum est. Tunc parentes mortui clamabant contra Ioseph et contra beatam virginem dicentes: Filius vester filium meum interfecit, et mortuus est. Non potestis manus nostras evadere, quin interficiamus (cod. -imus) vos. Iesus autem tacebat et non eis respondebat. Venerunt autem ad Iesum Maria et Ioseph et dixerunt ei: Miserere, miserere domine. In terra enim sumus extranea, et isti clamant contra nos. Tunc Iesus descendit de solario, vocavit nomen pueri qui iacebat super terram et dixit: Zeno. Qui respondit: Domine. Dixitque illi Iesus: Utrum praecipitaverim

CAPUT XXIII.

Factum est autem cum beatissima Maria cum infantulo templum fuisset ingressa, universa idola prostrata sunt in terram, ita ut omnia convulsa iacerent penitus et confracta in faciem suam; et sic se nihil esse evidenter docuerunt. Tunc adimpletum est quod dictum est per prophetam Isaïam: Ecce dominus veniet super nubem levem et ingreditur Egyptum, et movebuntur a facie eius omnia manufacta Egyptiorum.

CAPUT XXIV.

Tunc Affrodosio duci civitatis illius cum nuntiatum fuisset, cum universo exercitu suo venit ad templum. Pontifices

te de solarío, dic modo coram omnibus; in conspectu omnium veritas declaretur. At ille dixit: Non me praecipitasti tu domine. Tunc parentes mortui rogantes Iesum dicebant: Dic ergo ut ostendat nobis ipsum qui de solarío eum impulit. Dixit Iesus: Hoc nullatenus faciam quod dicitis; satis sit vobis quod non est inventa in me iniquitas. Tunc coepit ipsum rogare beata virgo ut mortuum puerum pro eo quod venerat ad videndum eum resuscitaret. Dixit Iesus matri suae: Quodcunque volueris, mater, ego semper faciam. Tunc dixit: Zeno, surge et noli mori sed vive. Qui statim se super pedes suos erexit. Illi autem de civitate quae Sotrina dicitur laudaverunt dominum dicentes: Hic puer vere est salvator mundi. Beatam Mariam, Ioseph et alios qui cum eis venerant cum maxima diligentia honorabant. Et steterunt in eadem civitate per unum annum. Quam historiam cf. cum eis quae infra capite XXXII. narrantur.

XXIII. Dedimus verba codicis A. Similiter D Factum - beata Ma. cum inf. suo templ. esset ingressa, ut universa idola in terra corruerent, ita ut omnia convulsa et confr. in facies suas iacerent, ac si nihil essent, ne evidentius aliquid praediceretur quam quod impletum esset quod proph. Isaïas praedixerat: Ecce - levem, et movebuntur omnia manufacta Aegyptiorum a facie eius. Item C Factum est ut ingressa Maria templum cum infantulo univ. ido. corruerent, et omnia ipsa idola in facies suas comminuta sunt, ita ut nihil esse evidentius praediceretur. Nam tunc adimpl. est quod proph. praedixerat: Ecce - nubem levem, et commovebuntur omnia man. Aeg. a fac. eius. Item E Factum est autem ut ingressa Ma. cum infantulo universa corruerent simulacra, et omnia ipsa idola iacentia in faciem nihil se esse evidentius perdocerent. Tunc adimpletum est vaticinium illud Esaie dicentis: Ecce dominus sedet super nubem levem et veniet in Egyptum, et commovebuntur idola manufacta Egyptiorum a facie eius et cadent in terram. Denique B Factum est autem cum Iesus esset trium annorum, simul cum matre sua Maria capitolum in templo ydolorum Egipti ingressus est. Et dum ingressus fuisset templum illud, universa ydola prostrata sunt etc. Sequuntur similia atque in A.

XXIV. Tunc Affrodosio (B Fradosio, C Afrodosio) - cum (AB post Tunc pon) - ad templum ut ABC, sed C add et cum omnibus comitibus suis; E Tunc Afrodosio

vero templi ut viderunt Affrodosium cum universo exercitu suo ad templum properare, putabant se vindictam videre in eos quorum causa dii corruerant. Ille autem ingressus templum, ut vidit omnia idola in facies suas prostrata iacere, accessit ad Mariam et adoravit infantem, quem ipsa in sinu suo portabat, et cum adorasset eum, allocutus est universum exercitum suum et amicos suos dicens: Nisi hic deus esset deorum nostrorum, dii nostri coram eo in facies suas minime cecidissent, neque in eius conspectu prostrati iacerent: unde eum dominum suum taciti protestantur. Nos ergo deos nostros quod videmus facere nisi cautius fecerimus omnes, poterimus periculum eius indignationis incurrere et universi in interitum devenire, sicut contigit Pharaoni regi Egyptiorum, qui tantis virtutibus non credens cum omni exercitu suo in mare demersus est. Tunc omnis populus eiusdem civitatis credidit domino deo per Iesum Christum.

principi eiusdem civit. cum nuntiatum esset, venit ad te. cum omni exercitu suo et cum omnibus amicis et comitibus suis; D Cum autem ab (dele) Affrodisio illius civ. duci nunt. fuisset, cum un. ex. suo venit ad templum cum omnibus comitibus suis. | Pontif. vero templi (D om) ut viderunt (A -rent) Affrodosium (A -sio, C Afrodisium, item -di- D?) cum (A add universo, C omni) ex. suo (A male add venit) ad te. properare (C properantem ad te., D venientem et properantem ad te.) putab. (C putaverunt) se (A add tantum) vind. vid. in eos (A in hiis) - corruerant ut ACD; B putans quia dii deo vindictam facerent ad cuius ingressum corruerant; E Sperabant autem pontific. templi ut nihil diceret in his quorum causa censuerat. | Ille autem - ut vidit (C et videns) - in facies suas (C in faciem suam) prostrata (C in terra) iacere ut ABCD; E Ille - et videns vera esse quae audierat | accessit ad (D add beatam) Mar. et - dicens (D et dixit eis) ut CD; E statim accessit ad - quem ipsa virgo Maria in sinu suo dominum portabat - locutus est ad univ. ex. suum et ad omnes am. suos dicens; AB accessit ad beatam Ma. quae in sinu suo dominum portabat, et adorans eum ad univ. exerc. suum et ad omnes amic. suos dixit | Nisi - deorum nostrorum (CD om deo. no., sed cf E), dii nostri - cecidissent (D corruissent) ut ACD; E Hic nisi deus esset horum deorum nostr., non isti coram eo se prosternerent; B Nisi hic deus esset, non resuscitasset Zenonem puerum qui cecidit de solarario, sine copula pergens dii isti in facies suas minime cecidiss. | neque - unde eum dom. suum (C dominum enim suum esse, D dominum enim su. illum esse) tac. protest. ut ABCD; E et in conspectu eius prostrati deum suum illum hic et iacentes protestarentur | Nos ergo deos no. quod (E quod de. no.) - eius (E om) ind. incurr. (E inc. ind.) - devenire ut ABE (sed interpigit ante omnes); CD Nos vero quod deos no. vidimus facere, nisi cauti et solliciti fecerimus, omnes indignationis eius in (D om) periculum incurr. poterimus et univ. in int. dev. (C in interitum mortis cademus) | sicut (D sic enim) - in mare (D in mari) dem. est ut ABD; E sicut evenit - non credidit et cum etc; C breviter sicut evenit Pharaoni regi, qui deum audire contempsit | Tunc - Ies. Christum ut AD; E - crediderunt deo

PARS ALTERA.

CAPUT XXV.

Non post multum tempus dixit angelus ad Ioseph: Revertere in terram Iuda; mortui sunt qui quaerebant animam pueri.

CAPUT XXVI.

¹ Et factum est quod post regressionem Iesu de Egypto, cum esset in Galilaea, iam inchoante quarto aetatis anno, una die sabbati ipse ludebat cum infantibus ad alveum Iordanis. Cum ergo sedisset, fecit Iesus sibi septem lacus de luto, quibus singulis fecit araciunculas, per quas de torrente ad suum

et domino nostro Iesu Christo; c om; B vero Tunc omn. po. eiusd. civ. adoraverunt Iesum Christum dicentes: Benedicamus deum coeli qui magnum prophetam dedit nobis ex Israel. Addit vero B post Iesu Christo libri finem faciens: cui est honor et gloria una cum patre et spiritu sancto in secula seculorum amen. Finit de ortu beate marie perpetue virginis vel infancia salvatoris nostri.

XXV. Non post multum - mortui (c add enim) - pueri cum AC; D hoc loco habet Ioseph autem et Maria hospitium acceperunt in domo cuiusdam viduae, feceruntque annum in eodem loco. (Similiter de hospitio viduae refertur in evangelio nostro Thomae Latino I, 3.) Sequuntur autem in D (praenotato capite XXV.) „De pisce arido vitae restituto“ et (praenotato cap. XXVI.) „De risu Iesu propter passeret“ etc, quod utrumque ad evangelii nostri Thomae Latini capp. I. et II. adhibenda curavimus. Tertio loco sequitur „De egressu Iesu et Mariae de Egypto“, quae eiusdem evangelii capiti III. respondent. Similiter in B, antequam de reditu ex Egypto refertur, traduntur haec: „Et cum quadam die puer Iesus - - arefactus est totus“, item „Accesserunt ad beatam Mariam et Ioseph - - opera quae ego fueram operatus“, quae ad caput nostrum XXVI. adnotata habebis. Tum sequuntur: a „Deambulante Iesu per ripam maris, piscem - - de domo sua“, quae ad Thomam Latinum I, 1. videbis: b „In illa quidem die exiens Iesus de civitate - - factumque est“, quae cum Thoma Latino cap. X. componi poterant. Tum demum ponuntur „Post haec angelus domini accessit ad Ioseph - animam pueri. Surrexerunt autem“ etc, quae capiti III. Thomae Latini respondent.

Quae quum ita sint, paucis illis verbis: Non post multum - animam pueri, caput XXV. constituimus, licet in codice C capiti XXIV., quo exit ipse liber, annexa sint nec in codice A ab eis quae praecedunt seiungantur.

XXVI. Similiter D (praenotato cap. XLI., quod inscribitur: De VII lacubus et XII passeribus et duobus pueris per Iesum morti traditis): Et factum est iterum post egressionem Iesu de Egipto cum esset cum parentibus in Galilea, inchoante iam V. anno aetatis illius, una die sabbati ipse cum infantibus ludebat ad Iordanis alveum. Cum autem sederet Iesus, fecit sibi de luto VII lacus, quibus sin-

imperium aquas ducebat in lacum et iterum reducebat. Tunc unus ex infantibus illis, filius diaboli, animo invido clausit aditus qui ministrabant aquas in lacus, et evertit quod operatus fuerat Iesus. Tunc dixit illi Iesus: Vae tibi, fili mortis, fili satanae. Opera quae operatus sum tu dissipas? Et statim qui hoc fecerat mortuus est. ² Tunc seditiosa voce clamabant parentes mortui contra Mariam et Ioseph, dicentes eis: Filius vester maledixit filium nostrum, et mortuus est. Cum audissent Ioseph et Maria, statim venerunt ad Iesum propter seditionem parentum pueri et accumulationem Iudaeorum. Sed Ioseph dixit secreto Mariae: Ego non audeo illi dicere; tu vero mone eum et dic: Quare excitasti nobis odium populi, et sustinemus odium molestum hominum? Et cum venisset mater ad eum, rogabat eum dicens: Domine mi, quid faciendo iste fecit ut moreretur? At ille dixit: Dignus erat morte, quia

gulis etiam fecit arveolos ducatus (sic) per quos (cod. quas) de torrente ad imperium suum aquas ducebat in lacus et iterum reducebat. Tunc unus - atque evertit quod oper. est Ies. Tunc dixit ei Ie.: Vere fili etc. 2. Tunc - contra Ios. et Mari. dicentes: - filio nostro - Cum autem hoc audissent - et clamorem Iudaeorum. Sed et Ioseph - sustinemus molestias hominum - mater eius ad eum - dixit ei: Dignus - 3. Rogabat ergo eum mater sua dicens - in nos. At - opera quae operatus sum. Tunc ille qui - aquam ducebat in lacus.

XXVI, 1. B sic: *Et cum quadam die puer Iesus extra muros civitatis cum infantibus civitatis illius exiret, in ripa maris super arenam in litore, ubi aquarum confluebant rivuli, duodecim lacus faciens, ad eius imperium de torrente aquae ducebantur, quamvis usque ad summum pleni fuissent cursus aquarum. Quidam puer, filius sacerdotis templi in quo idola confracta fuerant, accessit [animo] invido, et nimio furore aditus qui ministrabant aquas in lacus, quos fecerat Iesus, pedibus suis evertit. Dixit ei: O fili satanae, semen iniquitatis, pessime (sic), vere radices tuae erunt sine humore, rami tui non ferentes fructum. Videntibus ceteris puer ille arefactus est totus. (Extrema cf. ad cap. XXVIII.)* 2. B pergit: *Accesserunt ad beatam Mariam et Ioseph parentes pueri mortui [et] dixerunt: Unde est iste puer vester natus? Manifestavit verum esse quod dicit; frequenter antequam dicit, adimpletur. Maledixit filium nostrum, [et] mortuus est. Unde tolle eum a nobis: non enim potestis hic habitare nobiscum; aut certe docete eum benedicere et non maledicere. Accedens autem Ioseph ad Iesum monebat eum dicens: Ut quid fili mirabilia facis? Iam multi sunt contra nos propter te, et eorum molestias sustinemus. Respondit illi Iesus: Nullus filius sapiens nisi quem erudierit pater eius, et talis filius non nocet nisi male agentibus. Tunc congregati sunt omnes parentes mortui et accusabant Iesum. Ioseph perterritus est nimis, timens clamorem seditionis parentum mortui, [et] dixit sanctae Mariae secreto sermone: Voca tu illum, dic illi quia nobis excitavit odium populi. Tunc mater eius rogabat eum dicens: Domine, quid iste puer fecit ut moriatur? At ille dixit ei: Dignus erat morte, quia dissipavit opera quae ego fueram operatus. Cf. haec etiam ad caput XXIX.*

dissipavit opera quae ego fueram operatus. ³ Rogabat ergo eum mater dicens: Noli, domine mi, quia insurgunt in nos omnes. At ille nolens matrem suam contristari, pede suo dextro percutiens nates mortui dixit ad eum: Exurge, fili iniquitatis; non enim dignus es intrare in requiem patris mei, quia dissipasti opera quae ego fui operatus. Tunc qui erat mortuus surrexit et abiit. Iesus vero ad imperium suum per aquae ductum aquas ducebat in lacus.

CAPUT XXVII.

Et factum est quod post haec videntibus cunctis cepit lutum de lacis quos fecerat Iesus et ex eo fecit duodecim passeret. Erat autem sabbatum quando fecit hoc Iesus, et infantes plurimi erant cum eo. Cum ergo vidisset quidam de Iudaeis eum hoc facientem, dixit ad Ioseph: Ioseph, nonne vides infantem Iesum in sabbato operari quod ei facere non licet? Fecit enim de luto duodecim passeret. Hoc audito Ioseph arguit eum dicens: Quare in sabbato talia facis quae nobis non licet facere? Iesus autem audiens Ioseph et percutiens manum ad manum dixit passeribus suis: Volate. Et ad vocem imperii sui coeperunt volare. Et astantibus omnibus illic et videntibus et audientibus dixit avibus: Ite et volate per orbem et per omnem mundum et vivite. Videntes vero qui aderant talia signa, repleti sunt stupore magno. Alii lau-

3. nates: B terga

XXVII. Erat autem (ita D): A Erat enim. Item laudabant (ut D): A add deum; D sic (continuato capite XXVI.): Et factum est - sumpsit Iesus lutum de lacubus quos fecerat et - de Iudeis cum infantibus hoc facientem dix. ad Ioseph: Nonne vides puerum Iesum - quod eum non licet facere - arguebat eum dicens - audiens haec a Ioseph percussit - et passeribus suis dixit - imperii eius - astantibus illis omnibus et - Ite volate per omnem mund. et viv. - tale signum - et alii laudabant et - et abierunt ad princ. - Phariseorum quidam ex Iudaeis et annunc. eis quidam quia Ies. - populi signa ma. et virtutes feciss. - hoc XII tribubus Isr.

In B ista historia excipit eam quae nostro capite XXXXI. continetur. Legitur autem sic: Post haec abierunt [Ioseph] et Maria in civitatem Nazaret, [et] erat ibi cum parentibus suis. (His respondet initium cap. XXXXII.) Factum est cum sumsisset Iesus lutum de lacu, fecit ex eo duodecim passeret, videntibus omnibus qui astantib, percussit manum ad manum [et] passeribus illis dixit: Vivite et volate. Et ad imperium eius coeperunt volare et clamare. Erat autem sabbatum quando haec fecit Iesus. Tunc Iudaei repleti stupore dixerunt: Ioseph, nonne vides quid facit puer tuus in sabbato, quo non licet facere aliquid? Alii admirabantur dicentes:

dabant et admirabantur eum; alii vero vituperabant. Et abierunt quidam ad principes sacerdotum et ad primates Pharisaeorum et adnuntiaverunt eis quod Iesus filius Ioseph in conspectu totius populi Israel signa magna fecisset et virtutes. Et adnuntiatum est hoc in duodecim tribus Israel.

CAPUT XXVIII.

Iam iterum filius Annae sacerdotis templi, qui cum Ioseph advenerat, tenens virgam in manu cunctis videntibus cum furore nimio exclusit lacus quos Iesus manibus suis fecerat, et effudit ex eis aquas quas congregaverat de torrente in eis. Nam et ipsum aquae ductum, per quem intrabat aqua, clausit et postea evertit. Cumque haec vidisset Iesus, dixit ad puerum illum qui dissipaverat lacus suos: O semen iniquitatis pessimum, o fili mortis, officina satanae, vere erit fructus seminis tui sine vigore, et radices tuae sine humore, et rami tui aridi, non ferentes fructum. Et mox videntibus cunctis arefactus est puer et mortuus est.

CAPUT XXIX.

Deinde tremuit Ioseph et tenuit Iesum, et ibat cum eo ad domum suam, et mater cum eo. Et ecce subito ex adverso puer quidam, et ipse operarius iniquitatis, currens intulit se super humerum Iesu, volens eum eludere aut nocere si posset. Dixit autem ei Iesus: Non revertaris sanus de via tua qua vadis. Et statim corruit et mortuus est. Et exclamaverunt parentes mortui, qui viderant quod factum est, dicentes: Unde natus est hic infans? Manifestum est quod omne verbum quod

Magnus puer est iste, et magna virtus est in eo. Et abierunt quidam Iudaei ad principes sacerdotum [et] Pharisaeorum et nuntiaverunt eis quod Iesus filius Ioseph sabbato in conspectu populi signa magna et virtutem fecit. Divulgatum est hoc verbum duodecim tribus Israel.

XXVIII. Consentit D paucis exceptis: *Iam iterum - cunctis de populo videntibus in furore nimio versus - illos quos fecerat Ies. et - aquam quam - in eis de torr. Nam et - hoc vidisset Ie. dixit ad eum: O semen - o opus sathanae - non afferentes - Et videntib. cunctis - et mortuus.* Ceterum huic capiti simillimum XXVI.

Ex B huc confer quae supra ad XXVI, 1. adscripsimus.

XXIX. *eludere*: codex A *elidere*, sed D confirmat *eludere*. | *Unde natus est hic infans*: ab his inde verbis conferenda sunt quae ex codice B sub XXVI, 2. ex-

dicat verum est, et frequenter antequam dicat adimpletur. Et accesserunt parentes pueri mortui ad Ioseph et dixerunt illi: Tolle istum Iesum de loco isto; non enim potest habitare nobiscum in hoc municipio. Aut certe doce illum benedicere et non maledicere. Accessit autem Ioseph ad Iesum et monebat eum dicens: Ut quid talia facis? Iam multi dolentes contra te sunt, et propter te habent nos odio, et molestias hominum sustinemus propter te. Respondens Iesus dixit ad Ioseph: Nullus filius sapiens est nisi quem pater suus secundum scientiam huius temporis erudierit, et patris sui maledictum nemini nocet nisi male agentibus. Tunc congregati sunt adversus Iesum et accusabant eum ad Ioseph. Ut hoc vidit Ioseph, perterritus est nimium, timens vim et seditionem populi Israel. Eadem hora apprehendit Iesus infantem mortuum ab aure et suspendit eum a terra in conspectu omnium, et viderunt Iesum loquentem cum eo tanquam patrem cum filio suo. Et reversus est spiritus suus in ipsum, et revixit. Et mirati sunt universi.

CAPUT XXX.

¹ Magister autem quidam Iudaeus nomine Zachyas audivit talia Iesum verba loquentem, et videns quia erat insuperabilis scientia virtutis in eo factus est dolens, et coepit indiscipline et stulte et sine timore loqui contra Ioseph. Et dice-

scripsimus. | *accusabant*: ita in codice per compendium scriptum est. Consentit codicum B et D scriptura. Propter ea quae sequuntur (*ad Ioseph. Ut hoc vidit Ioseph*) suspicari possis *adducebant* | *suus*: codex *scs* (i. e. sanctus), codex D *eius*

Per totum caput D consentit fere cum A: *Deinde tenuit Ioseph Iesum, et ibat mater eius cum eis - currens cum eo impulit super humeros Ies. volens eum eludere aut nocere ei si posset. Et dixit ei - Qui statim - est. Exclamav. autem - factum fuerat, dic. Unde nat. est puer iste? - quia omne - Et accesserunt ad Ios. et dix. ei: Tolle istum Iesum. Non enim potest hic - in municipio. Aut tu doce eum - Accedens autem Ios. ad puerum monebat - facis talia? Nam multi - sustinemus. Respondit Ies. et dixit - sapiens nisi quem pater suus sapienciam huius mundi docuerit, et patris maledictum - accusabant eum ad Ios. Quod videns Ios. - timens populi sui seviciam. Eadem ergo hora Ies. appreh. mort. puerum - omnes Iesum - tanquam cum filio, et spiritus eius revixit in ipsum. Et admirati s. univ.*

XXX. Haec historia in codice B sequitur absoluta ea quae cum capite nostro XXXVIII. convenit.

1. *Zachyas*: ita constanter scriptum est in codice A, in D legitur *Zachias*. In cod. B est *Zachameus* et *Zacheus*, *Zachaeus*. Quae posterior eiusdem nominis

bat: Tu non vis filium tuum tradere ut doceatur scientia humana et timore? Sed video te et Mariam plus velle diligere filium vestrum quam traditiones seniorum populi. Oportebat enim vos plus honorare presbyteros totius ecclesiae Israel, et ut cum infantibus mutuam haberet caritatem et inter eos iudaica erudiretur doctrina. ² Cui e contrario dixit Ioseph: Et quis est qui possit hunc infantem tenere et docere? Sed si potes tu tenere et docere eum, nos minime prohibemus eum a te doceri quae ab omnibus discuntur. Auditis Iesus quae dixerat Zachyas respondit ei et dixit: Praeceptor legis, quae paulo ante dixisti et omnia quae nominasti oportet servari ab his qui hominum docentur institutis: sed extraneus sum a foris vestris, quia parentem carnalem non habeo. Tu qui legem legis et instructus es, in lege permanes: ego autem ante legem eram. Sed cum putes te non habere parem in doctrina, erudieris a me, quoniam nemo alius potest docere nisi haec quae nominasti. Ipse enim potest qui dignus est. Ego autem cum exaltatus fuero a terra, cessare faciam omnem genealogiae vestrae mentionem. Tu quando natus es, ignoras: ego autem

forma in Thomae evangelio Graeco legitur, ubi cap. VI. Ζακχαῖος habetur, item apud Syrum. | *traditiones*: ita D; A *contradictiones* | vos ut D; A nos | *inter eos* ut D; A *inter nos*

B sic: *Magister autem, Zachameus nomine, cum audisset eum talia verba loquentem, coepit sine timore loqui contra Ioseph dicens (codex dicentem): Tu vis quod filius tuus crescat non intelligens mandata legis? Cur ipsum dum puer est non doces, et non facis ut caritatem habeat inter filios Israel? Iudaica erudiatur doctrina.*

Item D: *Magister iterum quidam Iudeus nomine Zachias, audiens de Iesu quia in eo insuperabilis esset sapientia, factus est dolens et cepit - Dicebat enim: - scientia humana timoris? Sed videtur te et Mariam - quam traditiones sen. pop. Oportebat enim vos - Israel, ut cum - inter eos iud. erud. doct.*

2. *Et quis* ut D; A *Et si quis* | *Auditis*: sic A; D *audiens* | *praeceptor* ut D; A *praeceptor*. Conieceram in ed. 1. *praecepta* | *Ipse enim potest qui* (D *quia*) *dignus est*: proposui in ed. 1. *Quisque enim potest quibus dignus est*. Scriptura codicum vix sana. Quae proxime praecedunt, paulo aliter in D leguntur (*quae nemo alius docere potest nisi hic quem nominasti*); sed neutra satis placent. | *a terra* ut D; A *in terra*

Sic igitur D: *Cui e contra Ios. ait: Et quis est qui hunc inf. possit tenere et doc.? Sed si tu potes eum ten. et doc. - doceri a te ea quae ab hominibus docentur. Audiens Ie. quae Zachias dix., resp. et dix. ei: Praeceptor legis, omnia quae paululum ante dix. et nominasti oportet observare hominem similem tui. Alienus ego sum ab institutis, extraneus a foris vestris; parentem carnalem non habeo. Tu quidem legem legis et instructus in lege permanes - cum putas - a me quae nemo alius docere potest nisi hic quem nominasti. Ipse enim potest quia dignus est. Ego - a terra, cess.*

solus scio quando nati estis et quanto tempore vita vestra est in terra. ³ Tunc omnes qui audierunt verba haec patefacta obstupuerunt et clamarunt dicentes: O, o, o, hoc mire magnum et admirabile sacramentum. Nunquam audivimus huiusmodi. Nunquam ab aliquo alio auditum est, nec a prophetis nec a Phariseis nec a grammaticis dictum est vel aliquando auditum. Nos scimus hunc unde natus est, et vix est annorum quinque, et unde haec verba loquitur? Responderunt Pharisaei: Nos nunquam audivimus talia verba ab infante alio dicta in tali infantia. ⁴ Et respondens Iesus dixit eis: In hoc vos admiramini quia talia dicuntur ab infante? Quare ergo non creditis mihi in his quae locutus sum vobis? Et quia dixi vobis quod scio quando nati estis, omnes miramini: ampliora dicam vobis, ut magis miremini. Abraham, quem vos dicitis patrem vestrum, ego vidi et cum eo locutus fui, et ille me vidit. Et audientes hoc obticuerunt, nec quisquam eorum audebat

fac. genealogiae generis vestri mencionem - ego vero solus sc. quando vos - erit in terra.

Item pergit B: *Cui Ioseph dixit: Quis est qui infantem istum tenere et docere possit? Respondit Zacheus [et] dixit: Tu tradas eum mihi; ego cum scholaribus meis diligenter ipsum docebo. Audiens autem Iesus quae dixerat Zacheus [dixit] ad eum: Tu qui [dele] me vis in doctrina legis instruere; ego [autem] ante leges sum: tu quando natus es ignoras; ego autem solus scio quando nati estis omnes, et quanto tempore vita vestra erit super terram.*

3. Pergit D: *Tunc - pavefacti obstupuerunt - dicentes: O mire - audivim. talia - ab alio aliquo aud. est hoc, nec a sacerdotibus nec a Phariseis - aut auditum aliquando - adhuc annorum septem: unde - talia verba in tali infantia.*

Item B: *Tunc omnes qui audierunt stupefacti sunt et clamaverunt dicentes: O mirum magnum miraculum, admirabile sacramentum, quod nunquam a prophetis vel a sacerdotibus aut aliquo philosopho dictum est. Tunc Pharisei dicebant: Nos nunquam audivimus talia verba in tali infantia loqui.*

4. Pergit D: *Et respondens - ab inf. dicuntur? Quare ergo vos - vobis: Scio quando vos - cuncti miramini - ego vidi et ille me vidit, et cum eo locutus sum. Et aud. haec obmutuerunt nec quidquam audebant loqui. Dixitque eis iterum Iesus - quasi prudentibus - fidei.*

Item B: *Dixit Iesus ad eos: Qui Aleph non novit, quomodo Thau (sic de coniectura posui: in codice enim scriptum est chu) intelligere potest? Coepit dicere Zacheo: Ego te docere possum quae a te ipso dicuntur. (Cf. XXXI, 2.) Tunc coepit dicere Zachaeus voce magna: Non debet supervenire (corrigen- dum videtur supervivere vel potius super terram vivere) iste puer nec cum hominibus (in cod. est omnibus) conversari: credo quia ante cataclismum [natus est]. Quae enim mater illum genuit? Aut quis venter ipsum portavit, vel quae ubera ipsum lactaverunt? Cum ego putassem ipsum habere discipulum, inveni eum magistrum. Quid dicam?*

loqui. Et dixit eis Iesus: Fui inter vos cum infantibus, et non cognovistis me. Locutus sum vobis quasi cum prudentibus, et non intellexistis vocem meam, quia minores me estis et modicae fidei.

CAPUT XXXI.

¹ Iterum magister Zachyas legis doctor dixit ad Ioseph et Mariam: Date mihi puerum, et ego tradam illum magistro Levi, qui doceat eum litteras et erudiat. Tunc Ioseph et Maria blandientes Iesum duxerunt in scholas, ut doceretur litteras a sene Levi. Qui cum introisset, tacebat. Et magister Levi unam litteram dicebat ad Iesum, et incipiens a prima littera Aleph dicebat ei: Responde. Iesus autem tacebat et nihil respondebat. Unde praeceptor Levi iratus apprehendens virgam storatinam percussit eum in capite. ² Iesus autem dixit ad didascalum Levi: Ut quid me percutis? In veritate scias quia ipse qui percutitur magis docet percutientem se quam ab eo doceatur. Ego enim te possum docere quae a te ipso dicuntur. Sed hi omnes caeci sunt qui dicunt et audiunt, quasi aes sonans aut cimbalum tinniens, in quibus non est sensus eorum quae intelliguntur per sonum illorum. Et subiungens Iesus dixit Zachyae: Omnis littera ab Aleph usque ad Thau dispositione discernitur. Dic ergo tu primum quid

Aut magnus est ut deus, aut angelus dei loquitur in eo. (Cf. XXXI, 3.) Tunc Iesus dixit eis: Quia videtis me infantem, qui dixi: Scio quando nati estis, omnes miramini, non intelligentes vocem meam. Adhuc ampliora dico vobis, ut magis miremini. Omnes minores estis me: ego cum exaltatus fuero a terra, generis mei (reponere vestri) faciam cessare mentionem. Iudaei autem qui astabant [et] audiebant sermonem eius, mirati sunt dicentes: Tales sermones nunquam audivimus quales locutus est iste puer.

XXXI, 1. D sic: Iterum magister Zachias dixit ad Ioseph: Da mihi puerum et ego tr. eum - doceat illum litteras - duxerunt eum in scolam ut disceretur (sic) a seniore Levi - a prim. littera alpha - Iesus vero nihil respondebat. Unde magister Levi - eum capite.

2. Ego enim te possum docere etc: cf. B ad XXX, 4. | Thau: ita cum D dedimus, quod corruptum etiam B praebet; A Thet habet. Item post. | caeci sunt qui dicunt: D discunt pro dicunt | possunt ex D sumpsimus, A om | gradatos (codex potius grateratos) subacutos etc: cf. locos geminos in Graecis (evang. Thom. Graec. A. VI, 4.) et Latinis; item quae codex D praebet.

Sic D: Iesus vero dix. ad didascalum: Ut quid - quia qui percutitur - possum dicere tibi quae a te discuntur - caeci sunt, qui discunt et aud., sunt quasi - est sensus nec intellectus eorum - Iesus dixit magistro: Omnis littera ab alpha usque ad tau (sic hoc loco; postea corrupte con) - Dic mihi ergo primum tu - quid sit alpha -

sit Thau, et ego dicam tibi quid sit Aleph. Et iterum dixit ad eos Iesus: Qui non norunt Aleph, Thau quomodo dicere possunt, hypocritae? Dicite quid sit primum Aleph, et ego tunc vobis credam cum dixeritis Beth. Et coepit Iesus singularum litterarum nomina interrogare, et dixit: Dicat magister legis, prima littera quid sit, vel quare triangulos habeat multos, gradatos, subacutos, mediatos, obductos, productos, erectos, stratos, curvistratos. Cum autem Levi hoc audisset, obstupefactus est ad tantam dispositionem nominum litterarum.³ Tunc coepit cunctis audientibus clamare et dicere: Num debet iste super terra vivere? Imo in magna cruce dignus est appendi. Nam potest ignem extinguere et alia deludere tormenta. Ego puto quod hic ante cataclismum fuerit, ante diluvium natus. Quis enim venter illum portavit? aut quae mater genuit illum? aut quae ubera illum lactaverunt? Fugio ante eum; non enim valeo sustinere verbum ex ore eius, sed cor meum stupescit talia verba audire. Nullum enim hominum puto eius consequi verbum, nisi fuerit deus cum eo. Nunc ego ipse infelix tradidi me huic in derisum. Cum enim me putarem habere discipulum, inveni magistrum meum, ignorans

dixit Iesus: Qui alpha non norunt, quomodo tau (codex con) discere possunt - Dicite mihi primum quid sit alpha, et tunc credam - betha - interrogare dicens: Dic mihi - prima littera quare habet triang. multos, graceratos (sic, Thiloni videbatur giaceratos) subacutos mediatos productos obduct. erect. strat. curvistratos (hoc ex ductibus corruptis multo rectius efficitur quam quod Thilo dedit confractos) vel crucifixos - stupefactus est ad tant. dispos. litterarum nominatarum.

3. Num debet iste super terra vivere etc: cf. rursus B ad XXX, 4. | ex se ipso: codex ex se ipsius

D sic pergit: Cepit ergo cunctis aud. - iste puer vivere super terram - tormenta deludere. Ego puto quia ante cat. natus fuerit. Quis - illum generavit - eum lactaverunt? Fugiam autem illum - sed et cor - Nullum etiam hominem - posse consequi - deus in eo - Cum putarem me habere disc. ignorans eum meum inveni mag. - de hoc autem munic. fug. quia illum intendere non valeo. Ab inf. enim - neque finem. Reliqua huius capituli desunt.

Historia in codice B h. l. posita ab utroque codice valde differt, licet simile argumentum habeat. Ita enim ibi scriptum est: Igitur post paucos dies venit alius doctor, amicus Ioseph, [et] dixit ad eum: Amice karissime, filium tuum statura crescentem inter homines per dei gratiam [si vis] proficere, tradas eum mihi, quoniam ego cum multa suavitate docebo eum gentilitatis litteras [et] hebraeas, postea grammaticam, et alias facultates quibus poterit a maioribus Israel honorari. Dixit ad eum Ioseph: Si praevalēs eum, ad disciplinandum accipe; fiat cum gaudio. Et cum accepisset eum doctor et ad domum doctoris cum exultatione venissent,

eum. Quid dicam? Non valeo sustinere verba pueri huius: de hoc iam municipio fugiam, quia non valeo haec intelligere. Ab infante senex victus sum, quia neque initium de quibus ipse affirmat invenire non possum nec finem. Difficile enim est initium ex se ipso reperire. Certe dico vobis, non mentior, quod ante meos oculos operatio huius pueri et initia sermonis eius et intentionis exitus nihil cum hominibus commune videtur habere. Hic ergo nescio an magus aut deus sit; aut certe angelus dei loquitur in eo. Unde sit aut unde venerit aut quis futurus sit, nescio. ⁴ Tunc Iesus laeto vultu subridens de eo dixit cum imperio cunctis filiis Israel astantibus et audientibus: Fructificent infructuosi et videant caeci et claudi ambulantes recte et pauperes fruantur bonis et reviviscant mortui, ut redintegrato statu unusquisque revertatur et permaneat in eo ipso qui radix est vitae et dulcedinis perpetuae. Et cum hoc dixisset infans Iesus, continuo sunt omnes restituti qui sub malis deciderant infirmitatibus. Et amplius non audebant dicere ei aliquid aut audire ab eo.

CAPUT XXXII.

Post haec abierunt inde Ioseph et Maria cum Iesu in civitatem Nazareth; et erat ibi cum parentibus suis. Et cum esset ibi una sabbati, dum Iesus luderet cum infantibus in solario

invenit Iesus librum unum in terra (cf. ad haec et sequentia cap. XXXIX.): et cum accepisset eum, aperuit os suum [et] loquebatur de spiritu sancto, [et] de lege docebat universos. Omnes quidem qui astabant, libenter eum audiebant, [et] deprecabantur eum ut ulterius doceret eos. Magister ille iuxta eum sedebat cum timore magno, quia, cum non esset decem annorum, de ore ipsius subtilissimi sermones eribant. Currrens autem magister ad Ioseph dixit ei: Scias frater quod infans tuus, quem ad disciplinandum suscepi, sapientia et multa gratia est repletus. Ecce tolle eum in domum tuam, quod gratia quam habet a domino deo data est ei. Cum autem audisset Iesus magistrum illa loquentem, respondit et dixit ei: Verum dixisti, quia omnis potestas data est mihi a patre meo qui me misit. Sed [propter] verbum, quod de me locutus es, ille magister qui me percussit surgere habet, qui mortuus est. Et subito surrexit qui fuerat mortuus, et venit ad domum suam. Cf. haec inprimis ad evang. Thom. Latin. cap. XIII. Praeterea non obliviscendum est, historiam de magistro ex devotione mortuo, quae ex codice A capite XXXVIII. habetur, in codice B iam ante caput nostrum XXX. positam esse.

XXXII. *Post haec abierunt (ita codex B; cod. A abierant) -- cum parent. suis: haec in cod. B ad historiam capitis nostri XXVII. pertinent, cuius ad initium scripturam codicis B apposuimus. | Et cum esset ibi una sabbati etc: eandem*

cuiusdam domus, contigit ut quidam de infantibus alium depelleret de solario in terram, et mortuus est. Et cum non vidissent parentes mortui, clamabant contra Ioseph et Mariam dicentes: Filius vester filium nostrum misit in terram, et mortuus est. Iesus vero tacebat et nihil eis respondebat. Venerunt autem festinantes Ioseph et Maria ad Iesum, et rogabat mater sua dicens: Domine mi, dic mihi si tu misisti eum in terram. Et statim descendit Iesus de solario in terram et vocavit puerum per nomen suum Zeno. Et respondit ei: Domine. Dixitque illi Iesus: Num ego praecipitavi te in terram de solario? At ille dixit: Non, domine. Et mirati sunt parentes pueri qui fuerat mortuus, et honorabant Iesum super facto signo. Et abierunt inde Ioseph et Maria cum Iesu in Iericho.

CAPUT XXXIII.

Erat autem Iesus annorum sex, et misit illum mater sua cum hydria ad fontem haurire aquam cum infantibus. Et contigit postquam hausit aquam, ut quidam ex infantibus impeerit eum et conquassaverit hydriam et fregerit eam. At Iesus expandit pallium quo utebatur, et suscepit in pallio suo tantum aquae quantum erat in hydria, et portavit eam matri suae. At illa videns mirabatur, et cogitabat intra se, et condebatur omnia haec in corde suo.

historiam ex codice B ad caput nostrum XXII. adscripsimus. | *Et resp. ei: Domine:* in cod. scriptum est *bene pro domine.*

In D codice fabula huius capituli propius quam ad hanc formam ad ea accedit quae capite VII. evangelii nostri Thomae Latini continentur. Ad illum igitur locum ipsa verba quaesituros ablego.

XXXIII. Similem huic historiam codex B exhibet praemissa alia quam evangelii nostri Thom. Latin. capiti VIII. adscribere praestat. Legitur autem ibi sic:

Cum beata Maria misisset puellam suam cum hydria, [et] multitudo mulierum ad fontem coadunata fuisset, propter pressuram earum fracta est hydria quam dominica puella portaverat. Tunc perrexit Iesus ad fontem, implevit pallium suum aqua et tulit matri suae. Deinde colligens fragmenta hydriae insimul iungens verbo suo solidavit ita quod scissurae in ea signum minime videretur. Tunc beata Maria osculata est Iesum dicens: Benedictus sit deus qui nobis talem filium dedit.

His quae in cod. D respondent, vide ad evang. Thom. Lat. cap. IX. Etiam in D praecedunt, pariter atque in B, quae cum eiusdem libri cap. VIII. componenda sunt.

CAPUT XXXIV.

Iterum quadam die exivit in agrum et tulit parum tritici de horreo matris suae, et illud ipse seminavit. Et natum est et crevit et multiplicatum est nimis. Et factum est denique ut ipse meteret, et collegit fructus ex eo tres choros, et donavit multiplicibus suis.

CAPUT XXXV.

Est via quae exit de Iericho et tendit ad Iordanis fluvium, ubi transierunt filii Israel: ibi arca testamenti dicitur resedissee. Et erat Iesus annorum octo et exivit de Iericho, et ibat ad Iordanem. Et erat secus viam crypta prope Iordanis ripam ubi leaena catulos nutrieat; et nullus poterat perviam securus ambulare. Veniens autem Iesus de Iericho, cognoscens quod in crypta illa leaena filios suos generasset, videntibus cunctis introivit in eam. At ubi viderunt leones Iesum, cucurrerunt ei obviam et adoraverunt eum. Et Iesus sedebat in caverna, et catuli leonum discurrebant circa pedes eius, blandientes cum eo et ludentes. Leones vero seniores demisso capite a longe stabant et adoraverunt eum, et caudis suis blandiebantur ante eum. Tunc populus qui a longe stabat, non videns Iesum, dixit: Hic nisi gravia fecisset peccata

XXXIV. *multiplicibus suis*: ita scriptum est in codice A. Cf. infra quae horum loco in cod. B leguntur. In hoc autem codice hydriam conquassatam excipiunt narrationes de morsu viperæ et de passeribus ex luto factis. Tum ea quae est de tritico sequitur, his concepta verbis: *Cum esset Iesus annorum quindecim, quadam die tulit triticum de horreo matris suae [et] seminavit. Aliud (codex illud) super petram cecidit, quod humorem non habuit; aliud in terram bonam, quod natum est, et ex eo collegit centum corbes tritici mensuratas. Vocavit pauperes ac debiles, viduas et orphanas, et eis triticum erogavit; sed [etiam] Ioseph ad imperium ipsius tulit modicum pro benedictione in domo sua.* Cf. evang. Thom. Latin. cap. X., cui etiam adscriptimus quae consimilia D praebebat.

XXXV. Haec de crypta leonum narratio in codice B non legitur. Legitur vero in D codice eo capite quod inscriptum est: *Quomodo (Quando) Iesus intrauit in cryptam leaenam.*

Est via - Iherico - ubi archa - annorum septem et exiit de Iherico - Erat autem secus - per viam illam - Veniens autem de Iherico Iesus et cognoscens quia - cunctis videntibus in eam introivit - occurrerunt ei obviam - Iesus autem - bland. et ludent. cum eo. Leones vero demisso - adorabant - et non videns Ies. dicebat - obtulisset

aut parentes eius, non se ultro leonibus obtulisset. Et cum populus haec intra se cogitaret et moerori nimio subiaceret, ecce subito in conspectu populi exivit Iesus de crypta et leones antecedeabant eum, et catuli leonum ante pedes eius ludebant inter se. Parentes vero Iesu demisso capite stabant a longe et observabant; pariter et populus propter leones longe stabat: non enim se coniungere eis audebat. Tunc Iesus coepit dicere ad populum: Quanto meliores sunt bestiae vobis quae suum agnoscunt dominum et glorificant, et vos homines, qui ad imaginem et similitudinem dei facti estis, ignoratis. Bestiae agnoscunt me et mansuescunt; homines me vident et non cognoscunt.

CAPUT XXXVI.

Post haec Iesus transivit Iordanem cunctis videntibus cum leonibus, et aqua Iordanis divisa est ad dextram et ad sinistram. Tunc dixit leonibus, ita ut omnes audirent: Ite in pace et neminem laedatis; sed nec homo vobis noceat, donec revertamini unde existis. At illi non voce sed corpore vale facientes abierunt ad loca sua. Iesus vero reversus est ad matrem suam.

CAPUT XXXVII.

¹ Et cum esset Ioseph faber lignarius et nihil aliud ex ligno operaretur nisi iuga bobum et aratra et terrae versoria et culturae apta, ligneosque faceret lectos, contigit ut quidam

leonibus - hoc intra se - observabant puerum. Et populus - longius stabat. Dixit ergo eis Iesus - meliores vobis sunt bestiae, quia suum - ad imaginem dei et similitud. eius - ignoratis eum. Bestiae quidem agnoscunt. Reliqua desunt.

XXXVI. Est haec historiae de crypta leonum quasi altera pars. Neque haec in codice B legitur, sed legitur in codice D, in quo caput XLIV. hunc titulum habet: *Quomodo (Quando) aqua Iordanis divisa est ante eos. | sed corpore: ita cum D scripsimus; A sed et corpore, quod retinens in ed. pri. non voce solum substituendum iudicavi. At quaeritur an id ex mente scriptoris fuerit.*

Habet autem D totum caput sic: *Post haec autem - div. est ante eos ad dextr. et ad sin. Et dixit - sed nec vobis homines noceant - At illi valefacientes ei non voce sed corpore abierunt - matr. suam.*

XXXVII. 1. Conferendum est cum hoc capite evangelii nostri Thom. Latini cap. XI. Sed D, in quo caput XXXVII. inscriptum est: *De ligno per Iesum distento*, magis cum A convenit. Ita habet: *Erat autem Ios. architector et faciebat iuga boum et aratra versoria ad culturam apta ligneosque operabat lectos. Contingit ergo uno die ut quidam iuvenis illi grabatum faciendum demandaret sex*

iuvenis illi faciendum grabatum cubitorum sex demandaret. Et iussit Ioseph puero suo incidere lignum seca ferrea secundum mensuram quam miserat. Qui non servavit definitum sibi modum; sed fecit unum lignum brevius altero. Et coepit Ioseph aestuando cogitare quid faciendum ei esset super hoc.² Et ut vidit Iesus eum sic aestuantem cogitatione, cui [quia?] res gesta impossibilis erat, consolatoria voce alloquitur eum dicens: Veni teneamus capita singulorum lignorum, et coniungamus ea caput ad caput, et coaequemus ea ad se et trahamus ad nos: poterimus enim ea facere aequalia. Tunc Ioseph obtemperavit iubenti; sciebat enim quod posset facere quicquid vellet. Et apprehendit Ioseph capita lignorum et iunxit ad parietem et iuxta se, et tenuit Iesus altera capita lignorum et traxit ad se brevius lignum et coaequavit ligno longiori. Et dixit ad Ioseph: Vade operari, et fac quod facturum te promiseras. Et fecit Ioseph quod promiserat.

cubitorum. Ios. autem iussit puero incidere ligna serra ferrea secund. mensuram quam promiserat. Qui non servavit sibi definitum modum, sed unum lign. fecit brevius altero. Et coepit - super hoc. ² Et ut vid. eum Ies. sic aestuantem cogitare, consolatoria voce - dicens: Noli contristari, sed pone brevius lignum et tu apprehende per unum caput illud et ego per aliud, et coequemus ea; poterimus enim ea aequalia facere. Et fecit Ioseph sicut praeceperat ei Iesus: sciebat enim quia posset facere quod vellet. Et apprehendit Ioseph duo capita lignorum et iunxit ad parietem (videtur et quod h. l. A addit delendum esse) iuxta se et tenuit [Iesus altera capita lignorum, D om haec] et traxit ad se brevius lignum et coequavit lignum ligno et dixit ad Ioseph: Ecce operare quomodo vis. Ioseph autem cum vidisset quod fecit Iesus, amplexatus est eum et dixit: Beatus sum ego quia talem filium dedit mihi deus.

In codice B historia ista sic habet:

¹ Post haec quidam architector lignifaber dum faceret aratrum pro iugo boum, venit quidam [et] dixit ei: Fac mihi speciosum grabatum. Cum omnia ligna grabati operatus fuisset, contigit quod quoddam lignum fuit breve unam spannam. Tunc ille lignifaber coepit contristari. ² Cumque vidisset eum Iesus, consolatus eum dixit ei: Noli contristari; sed apprehende ex una parte, et ego ex alia extendam illud ad me. Cum autem extendisset illud ad longitudinem alterius ligni, dixit ad eum: Ecce modo construe grabatum sicut vis. Architector ille et omnes qui cum eo erant in domo cum vidissent signum quod fecerat, admirantes dixerunt: Vero hic est Messias, quem expectant filii Israel.

Sequitur hoc loco in codice B narratiuncula quae abest a cdd. A et D. Est autem haec:

Et cum Iesus cum aliis infantulis super radios solus (? solarii? Scriptum est sol') ubique plures ascenderet et sederet, multique simili modo facere coeperunt, praecipitabantur, et eorum crura frangebantur et brachia. Sed dominus Iesus sanabat omnes.

CAPUT XXXVIII.

¹ Factum est secundo ut Ioseph et Maria rogarentur a populo ut Iesus doceretur litteris in schola. Quod et facere non negaverunt, et secundum praeceptum seniorum ducebant eum ad magistrum ut doceretur ab eo scientia humana. Et tunc coepit magister imperiose eum docere dicendo: Dic Alpha. Iesus vero dixit ei: Tu mihi dic prius quid sit Betha, et ego dicam tibi quid sit Alpha. Et ob hoc magister iratus percussit Iesum, et mox postquam percussit eum mortuus est.

² Et Iesus reversus est ad matrem suam domum. Timens autem Ioseph vocavit Mariam ad se et dixit ei: Vere scias quia tristis est anima mea usque ad mortem propter puerum istum. Fieri enim potest ut aliquando aliquis percutiat in malitia puerum istum, et moriatur. Maria autem respondens dixit: Vir dei, noli credere quod hoc fieri possit. Imo secure crede quod qui eum misit inter homines nasci, ipse eum ab omnibus malignitatibus custodiet et in suo nomine conservabit a malo.

CAPUT XXXIX.

¹ Iterum rogaverunt tertio Mariam et Ioseph Iudaei ut ad alium magistrum blandimentis suis ducerent ad addiscen-

XXXVIII. Ex codice B huc pertinent ea quae statim post reditum ex Egypto narrantur. Priora eis respondent quae ab initio capitis sequentis leguntur, posteriora in caput XXXVIII. quadrant. In hunc enim modum ibi scriptum est:

¹ *Tunc accesserunt ad Ioseph principes sacerdotum et ad Mariam, et rogaverunt eos ut puerum Iesum blandimentis suis eis darent ad addiscendum. Tunc beata Maria et Ioseph insolentias sacerdotum et minas principum refrenare volentes [codex nolentes] duxerunt ad scholas, scientes quod nihil proficeret et nihil addiscere posset ab homine, sed a solo deo caeli [et] terrae scientiam obtinebat.* (Huc usque textus cum cap. XXXIX. conferendus est.) *Cum autem intrasset Iesus, magister coepit per visionem (? iussionem ?) docere eum dicendo: Dic Aleph. Iesus autem dixit ei: Dic mihi quid sit Beth, [tum] dicam tibi quid sit Aleph. Ob hoc iratus magister percussit puerum Iesum. [Iesus vero] mox percussit magistrum, qui confestim mortuus est.*

² *Hoc autem facto reversus est Iesus ad matrem suam in domum suam. Tunc Ioseph dixit ad beatam Mariam: Vere scias quod anima mea tristis est propter puerum istum etc. Exeunte capite ad verba conservabit a malo additum est ut perficiatur opus suum.*

Quae his similia in D leguntur, propius accedunt ad evangelii nostri Thomae Latini caput XII., ad quod vide quae in D differunt.

XXXIX, 1. Ad hanc priorem capitis partem cf. quae modo ex B ad caput XXXVIII. adnotavimus.

dum. Timentes autem populum Ioseph et Maria et insolentiam principum et minas sacerdotum, duxerunt iterum ad scholam, scientes nihil posse ab homine discere qui ex solo deo perfectam haberet scientiam. ² Cum autem Iesus introisset scholam, ductus spiritu sancto accepit librum de manu didascoli docentis legem, et cuncto populo vidente et audiente coepit legere, non quidem quae scripta erant in libro eorum, sed in spiritu dei vivi loquebatur, tanquam si de fonte vivo torrens aquae egrederetur et fons plenus semper permaneret. Et ita in virtute docebat populum magnalia dei vivi, ut et ipse magister caderet in terram et adoraret eum. Cor autem populi, qui consedebat et audierat eum talia dicentem, versum est in stuporem. Quod cum audisset Ioseph, currendo venit ad Iesum, timens ne ipse didascalus moreretur. Quo viso magister dixit ei: Tu non dedisti mihi discipulum sed magistrum: et quis potest verba eius sustinere? Tunc adimpletum est quod dictum est per psalmistam: Flumen dei repletum est aqua. Parasti cibum illorum, quia ita est praeparatio eius.

CAPUT XXXX.

Post haec migravit Ioseph inde cum Maria et Iesu ut venirent in Capharnaum maritimam, propter malitiam hominum sibi adversantium. Et cum habitaret Iesus in Capharnaum, erat in civitate quidam homo nomine Ioseph, dives valde. Sed infirmitate sua deficiens mortuus est, et mortuus in grabato iacebat. Cum autem audisset Iesus in civitate plangentes et flentes et ululantes super mortuum, dixit ad Ioseph: Quare huic, cum nomine tuo vocetur, tuae gratiae beneficium non praestas? Cui respondit Ioseph: Quae est potestas mea

2. Ad alteram capitis partem cf. quae ad caput XXXI. ex B notata sunt. *audierat*: ita ex emendatione in codice legitur pro *audiebat*.

Codicem D praestat cum eis componere quae evangelium nostrum Thomae Latinum capite XIII. praebet.

XXXX. Quae cum hoc capite codicis A conveniunt in D codice, hunc in modum comparata sunt:

Cum habitaret (desiderantur igitur quae ab initio leguntur) *quandoque Iesus cum parentibus suis in Capharnaum, erat in civitate quidam homo nomine Ioseph, dives valde, qui in infirmitate sua (codex -tates omisso sua) deficiens mortuus est et in grabato iacebat. Cum audisset Ies. in - Cui Ioseph ait: Quae mihi potestas est*

aut facultas huic praestandi beneficium? Cui dixit Iesus: Tolle sudarium quod est super caput tuum et vade et pone illud super faciem mortui et dic ei: Salvete te Christus. Et mox salvatus erit et resurget defunctus de grabato suo. Quo audito Ioseph statim abiit ad imperium Iesu currens, et intravit domum defuncti, et sudarium quod habebat super caput suum posuit super faciem eius qui iacebat in grabato, et dixit: Salvete te Iesus. Et continuo surrexit mortuus de lecto, et quaerebat quis esset Iesus.

aut facultas praest. ei benef. Cui Iesus: Tolle - vade, pone illud - et dic: Salvete te Iesus - statim ad imperium Iesu currens intravit in dom. defuncti - habuerat - super fac. eius, et continuo surrexit mort. de grabato suo etc.

Similis narratio in codice B non habetur. Quod compensatur quasi aliis pluribus quae praecedunt caput extremum, codici B propriis, nisi quod sunt eiusmodi quas ex canonicis evangeliiis inepte depromptas esse appareat. Habent autem ita:

XXXX^a. *Et multoties Iesus mittebat se in mare ambulans super aquas, cum praecedebat navigia et expectabat ea: super faciem aquarum stans ascendebat in ea ad navitas atque docebat eos de regno dei; ubicunque audiebant, pauperes sanabat.*

XXXX^b. *Quadam vero die cum occurrerent ad eum multae turbae [et] undique confluerent ad eum infirmi, quia virtus ex eo exibat, sanabat omnes: de quinque vero panibus et duobus parvis piscibus quinque milia hominum satiavit: leprosos mundavit, surdos fecit audire, mutos loqui, caecos illuminavit.*

XXXX^c. *Quadam vero die dum caecus, qui nunquam viderat nec haberet oculos, clamaret: Miserere mei, fili David, ut videam, Iesus sputum in terram, fecit lutum, posuit super oculos caeci, dixit ad eum: Vade lava ad natatoria Siloe, videbis. Ivit et vidit.*

XXXX^d. *Cum autem quidam nobilis de Bethania (codex bettania), dominus Lazarus, qui consueverat hospitari Iesum [et] amicus eius erat, (cod. add et) mortuus in monumento quadriduanus fuisset, venit Iesus, lacrimatus est super monumentum, vocavit eum dicens: Lazare veni foras, [et] continuo ad imperium eius de monumento exivit.*

XXXXe. *Et post paucos dies quidam iuvenis vicinus eius defunctus fuerat; plorabant eum parentes eius et amici amarissime. Audiens autem Iesus abiit et stetit ante eum, pulsavit in pectore eius et dixit: Dico tibi, iuvenis, surge, noli mori sed vive. Et surrexit qui fuerat mortuus. Videntes autem turbae miraculum dixerunt: Cuius filius iste est, qui tot animas liberavit a morte? Omnes sunat properantes ad se. Dixerunt ad beatam Mariam: Tu es mater istius pueri? Respondit virgo Maria: Vere ego sum mater eius: sicut deo placuit, peperit eum. Dixerunt ad eam: Beata es tu inter mulieres multas, quia benedixit dominus fructum ventris tui, quoniam talem filium gloriosum dedit tibi. Maria autem conservabat omnia verba haec conferens in corde suo. Ea quae a verbis incipiunt: Dixerunt ad beat. Mariam cf. cum evang. nostri Thom. Lat. capite XIV, 3., quibus quae respondent etiam D praebet.*

CAPUT XXXXI.

¹ Et abierunt in civitatem Capharnaum a civitate quae vocatur Bethleem, et erat Ioseph cum Maria in domo sua, et Iesus cum eis. Et die quadam vocavit Ioseph ad se filium suum primogenitum Iacobum, et misit illum in hortum olerum ut colligeret olera ad faciendum pulmentum. Et subsecutus est Iesus Iacobum fratrem suum in hortum, et hoc Ioseph et Maria nescierunt. Dumque Iacobus colligeret olera, subito exivit de foramine vipera et percussit manum Iacobi, et ipse prae dolore nimio coepit clamare. Et iam deficiens dicebat cum vocis amaritudine: Heu, heu, vipera pessima percussit manum meam. ² Iesus vero stans ex adverso ad vocis amaritudinem accurrit ad Iacobum et tenuit manum eius, et nihil aliud fecit sed tantum sufflavit in manum Iacobi et refrigeravit eam. Et statim Iacobus sanatus est, et serpens mortuus est. Et Ioseph et Maria quod factum est ignorabant; sed ad clamorem Iacobi et ad imperium Iesu cucurrerunt ad hortum, et invenerunt serpentem mortuum iam et Iacobum bene sanatum.

XXXI, 1. *a civitate quae vocatur Bethleem*: sic emendanda videbatur scriptura codicis, in qua est *in civitatem Capharnaum quae vocatur Bethleem*.

In codice B post historiam de hydria conquassata legitur sic:

¹ *Post haec autem cum quadam die Iacobus Alphaei intrasset hortum ut olera ad faciendum pulmentum colligeret, exivit vipera de foramine et momordit dextram manum eius: qui prae nimio dolore et amaritudine clamare coepit Heu, heu: vipera me momordit.*

² *Iesus vero ex adverso stans cucurrit ad Iacobum fratrem suum, tenens manum suam sufflavit in ea, et continuo sanus factus est, non sentiens ullum dolorem, et serpens mortuus est. Et cum parentes et vicini cucurrissent ad hortum, invenerunt serpentem mortuum, in parte aliqua non laesum, et Iacobum vero sanum.*

Ceterum conferenda ista historia est cum simili alia evang. Thomae Latini capite XIV. tradita, quam etiam D capite XL. praebet, quod inscriptum est: *Quomodo Iesus sanavit Ioseph a veneno viperac.*

Descripsimus XXXI, 2. etiam ex eo codice Monacensi, quem ad initium huius evangelii adhibuimus. Legitur ibi sic: *Iesus vero ex adverso stans ad vocis amaritudinem accurrit ad Iacobum et tenuit manum eius, et nihil aliud fecit sed insufflavit in manum Iac. et refrigeravit eam - et imperium Iesu cucurrerunt ad hortum et inv. serp. iam mortuum et Iacob. sanatum.* Quibus verbis exit ibi libellus additis tantum his: *Ipse Iesus Christus qui eum sanavit sanet nos a peccatis, qui est benedictus in secula seculorum, Amen.*

CAPUT XXXXII.

¹ Cum autem veniret Ioseph ad convivium cum filiis suis Iacobo, Ioseph et Iuda et Simeone et duabus filiabus suis, conveniebant Iesus et Maria mater eius cum sorore sua Maria Cleophae, quam dominus deus donavit patri eius Cleophae et Annae matri eius, eo quod obtulissent Mariam matrem Iesu domino. Et haec Maria vocata est simili nomine Maria ad consolationem parentum. ² Et cum convenirent, Iesus sanctificabat et benedicebat illos, et ipse prior incipiebat manducare et bibere. Nemo enim illorum audebat manducare vel bibere, nec sedere ad mensam aut panem frangere, donec ipse sanctificans eos prius hoc fecisset. Et si forte absens fuisset, expectabant donec hoc faceret. Et quando ipse volebat ad refectionem accedere, accedebant Ioseph et Maria et fratres eius, filii Ioseph. Hi siquidem fratres ante oculos suos tanquam luminaria vitam eius habentes observabant eum et timebant. Et quando Iesus dormiebat, sive in die sive in nocte, claritas dei splendebat super eum. Cui laus sit omnis et gloria in secula seculorum. Amen. Amen.

XXXXII, 1. Huic capiti respondent quae in capite XLVII. complectitur: *Cum autem conveniret Ioseph ad convivium cum filiis (codex filio) Alpei Iacob et Ioseph et Iuda et Symeone, conveniebat et beata Mariam cum Iesu et sorore sua Maria Cleophae, quam dom. deus dedit Ioachim patri eius eo quod obtulisset Mariam matrem Iesu domino. Et haec vocata est similiter (codex similis) Maria ad consolationem. par.* ² *Et cum - benedic. eos, et ipse prior mand. et bib. incipiebat. Nullus enim audebat - nec ad mensam sedere - expectabatur donec fac. hoc. Et quando volebat (codex a nolebat, propter quam scripturam in ed. pri. postea de coniectura nec accedebant edidi) - accedere, accedebant Maria et Ios. et fratres Iesu. Hi siqu. fratres - observab. et timeb. eum - resplendebat sup. eum.* Atque haec excipiuntur in in capite XLVIII. quod inscribitur: *Commendacio Iesu et Mariae matris eius, et a verbis incipit: Scribae et Pharisei dixerunt ad beatam Mariam: Tu es mater etc, quae respondent extremis verbis evangelii nostri Thomae Latini.*

Quae inenunte capite XXXXII. de cognatis Iesu scripta sunt, ad ea adhiberi possunt quae B habet:

Et cum Ioseph senectute decrepitis, mortuus et sepultus cum parentibus suis fuisset, beata (virgo: secundis curis additum) Maria cum nepotibus suis sive cum filiis sororum suarum[erat]. Quoniam Anna et Emerina sorores fuerunt. De Emerina (codex Hemerina h. l.) nata fuit Elisabet mater Iohannis baptistae. Anna (codex quia Anna) beatae Mariae mater cum esset decora valde, mortuo Ioachim nupsit Cleophae, de quo habuit filiam secundam: vocavit eam Mariam, quam dedit Alphaeo in uxorem, de qua ortus est Iacobus Alphaei et Philippus frater eius. Mortuo se-

cundo marito Anna nupta fuit tertio marito nomine Salome, de quo habuit tertiam filiam: vocavit eam similiter Mariam, quam dedit Zebedaeo in uxorem, de qua natus est Iacobus Zebedaei et Iohannes evangelista.

Pertinet huc alia, de eadem re notitia, quae in a principio evangelii nostri Pseudo-Matthaei praeposita est. Argumenti similitudo suadet ut eam hoc loco apponamus. Anna et Emeria fuerunt sorores. De Emeria natae est Elisabet, mater Iohannis baptistae. Anna vero tres habuit maritos, Ioachim, Cleopham et Salome. De Ioachim habuit Anna Mariam matrem Christi. Mortuo Ioachim nupsit (codex h. l. et infra nuxit) Cleophae, de quo habuit filiam nomine Mariam, quae cognominabatur Cleophae. Cleophas autem cedit fratri suo Ioseph in uxorem Mariam matrem Christi, quae filiastra sua fuit; et filiam suam Mariam quam ex Anna habuit dedit Alphaeo in uxorem, de quo ortus est Iacobus minor et Ioseph alter, unde dicitur Iacobus Alphaei. Mortuo deinde Cleopha Anna tertio nupsit marito nomine Salome (codex h. l. Salomone), qui genuit filiam similiter vocatam Mariam. Haec nupsit Zebedaeo. Ex hac nati sunt Iacobus maior et Iohannes evangelista. Ieronimus autem in sermone de die pascae idem dicit ita scribens: Quatuor autem fuisse Marias in evangeliiis legimus; unam matrem domini Salvatoris; alteram materteram eius, quae appellata est Maria Cleophae; tertiam Mariam matrem Iacobi et Ioseph; quartam Mariam Magdalenam; licet alii matrem Iacobi et Ioseph materteram eius fuisse contendunt.

2. Pergitur autem in B (omissis verbis *Et cum convenirent usque filii Ioseph*) in hunc modum: *Hi quidem Iesum Christum ante suos oculos habebant tanquam lumen, et observabant ipsum atque timebant: et benedicebat et sanctificabat eos, et claritas dei resplendebat super illos* (ita codex, non *super illum*, quod aptius videtur). *Et nemo ipsorum audebat sedere ad mensam, nisi prius benediceret eam Iesus; et nullus incipiebat tangere panem in mensa, donec Iesus benediceret eum et frangeret. Et si forte absens esset, expectabant eum donec veniret: ipse enim veniebat ad refectionem eorum.*

Haec autem vidit domus sua. Sanctus (codex quae sanctus) *apostolus et evangelista Iohannes manu sua scripsit hunc libellum hebraicis litteris consignatum, quem Ieronimus doctor ille perspicuus* (codex add *hoc opus*) *de hebraico in latinum deduxit.*

DE NATIVITATE MARIAE.*

CAPUT I.

¹ Igitur beata et gloriosa semper virgo Maria de stirpe regia et familia David oriunda, in civitate Nazareth nata, Hierosolymis in templo domini nutrita fuit. Pater eius Ioachim, mater vero Anna dicebatur. Domus paterna ex Galilaea et civitate Nazareth, maternum autem genus ex Bethleem erat. ² Vita eorum simplex et recta apud dominum, apud homines irreprehensibilis erat et pia. Nam omnem substantiam suam trifariam diviserunt: unam partem templo et templi servitoribus impendebant, aliam peregrinis et pauperibus erogabant, tertiam suae familiae usibus et sibi reservabant. ³ Ita isti deo cari, hominibus pii, per annos circiter viginti castum domi coniugium sine liberorum procreatione exercebant. Voverunt tamen, si forte deus donaret eis sobolem, eam se domini servitio mancipaturos: cuius rei gratia et templum domini singulis per annum festis frequentare solebant.

CAPUT II.

¹ Factum est autem ut encaeniorum festivitas appropinquaret, unde cum nonnullis contribulibus suis Hierosolymam

* *De nativitate Mariae*: sic etiam Vallars. Non videtur praeponendum esse „evangelium“, quod antea cum Fabric. et Thil. praeposui.

I, 1. *Igitur*: sic ut Vallars. edidit etiam cod. Par. Sustulerat Fabric. eumque cum Thil. ipse secutus sum in pri. ed.

2. Par. om *et recta* | *Nam omnem - reservabant*: cf. Ps. Matth. evang. I, 1. Proxime ad haec scriptura accedit codicis Ambrosiani (i. e. B). Pro *servitoribus* ille *sacerdotibus* habet.

3. *Ita isti - solebant*: cf. simillima apud Pseudo-Matth. I, 1 sq. ex cod. Amb. Ibi est *domino iustus et hominibus pius*; item *Voverunt tantum si deus daret*; item *templi servitio*. | *donaret eis*: Par. *eis don*. | Par. om *et ante templ. dom*.

II. Per totum caput paene ad verbum consentit cod. Amb. in Pseudo-Matth. II, 1.

1. Ibi est: *Factum est autem cum - approp.*, *Ioachim cum - Ierusalem*
Evang. apocr. ed. Tischendorf. Ed. II.

et Ioachim ascendit. Ea vero tempestate Isachar ibi pontifex erat. Cumque inter ceteros concives suos etiam Ioachim cum oblatione sua videret, despexit eum et munera eius sprexit, interrogans cur inter fecundos infecundus ipse stare praesumeret; dicens munera nequaquam deo digna posse videri, quoniam ipsum prole indignum iudicasset, scriptura dicente maledictum omnem esse qui non genuisset masculum in Israel. Dicebat ergo prius eum ab hac maledictione sobolis generatione solvendum, et sic demum in conspectu domini cum oblationibus esse venturum. ² Cuius opprobrii obiectu pudore magno suffusus Ioachim ad pastores qui cum pecudibus erant in pascuis suis secessit; neque enim domum repedare voluit, ne forte a contribulibus suis, qui simul aderant et hoc a sacerdote audierant, eodem opprobrii elogio notaretur.

CAPUT III.

¹ Verum cum ibi aliquamdiu esset, quadam die cum esset solus, angelus domini ei cum immenso lumine astitit. Qui cum ad eius visionem turbaretur, angelus qui ei apparuerat timorem eius compescuit dicens: Noli timere, Ioachim, neque in visione mea turberis: ego enim sum angelus domini, missus ab ipso ad te, ut annuntiem tibi preces tuas esse exauditas et eleemosynas tuas ascendisse in conspectum eius. Videns quippe vidit pudorem tuum et audivit sterilitatis opprobrium non recte tibi obiectum. Peccati namque, non naturae ultor est deus, et ideo cum alicuius uterum claudit, ad hoc facit ut mirabilius denuo aperiatur, et non libidinis esse quod nascitur

ascendit. In ea festivitate - videret anstantem - vir [stare] praes. dic. mun. sua - quoniam ipsum (scribitur qm ipm. Correxì ad hanc codicis Amb. scripturam Fabricii lectionem quae est quem ipse, similiter Par. quon. ipse) - iudicabat - maledictum hominem (sed omnem etiam Par. confirmat) qui - masculum vel feminam (hoc additamentum vel feminam non tantum deest apud Fabricium et Vallars., sed etiam in Par., hinc non addidimus) etc.

2. *pecudibus: Par. pecoribus eius: deinde Par. recessit | repedare, quod et Par. et Amb. habent, antea dom. repetere editum est.*

III, 1. *preces tuas - et eleemosynas - in conspectum (Par. conspectu) eius: cf. Ps. Matth. III, 4. misericordiae (Amb. orationes) quas tu et Anna uxor tua (Amb. tu et ipsa) fecistis in conspectu altissimi recitatae sunt. | non recte ut Vall. et Par., Fabr. et Thil. nec recte | Peccati namque - cognoscatur: hoc proprium est huic evangelio.*

sed divini muneris cognoscatur. ² Prima enim gentis vestrae Sara mater nonne usque ad octogesimum annum infecunda fuit? et tamen in ultima senectutis aetate genuit Isaac, cui repromissa erat benedictio omnium gentium. Rachel quoque, tantum domino grata tantumque a sancto Iacobo amata, diu sterilis fuit, et tamen Ioseph genuit, non solum dominum Aegypti sed plurimarum gentium fame periturarum liberatorem. Quis in ducibus vel fortior Sampsonem vel sanctior Samuele? et tamen hi ambo steriles matres habuere. Si ergo ratio verbis meis tibi non persuadet, crede dilatos diu conceptus et steriles partus mirabiliores esse solere. ³ Proinde Anna uxor tua pariet tibi filiam, et vocabis nomen eius Mariam: haec erit, ut vovistis, ab infantia sua domino consecrata et spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris. Omne immundum neque manducabit neque bibet, neque inter populares forinsecus turbas sed in templo domini conversatio eius erit, ne quid de ea sinistrum vel suspicari saltem possit vel dici. Itaque aetate procedente sicut ipsa mirabiliter ex sterili nascetur, ita incomparabiliter virgo generabit altissimi filium, qui Iesus vocabitur: secundum nominis etymologiam salvator omnium gentium erit. ⁴ Et hoc tibi eorum quae annuntio signum erit, cum perveneris ad auream in Hierosolymis portam, habebis ibi obviam Annam uxorem tuam, quae de tuae regressionis tardatione modo sollicita, tunc in adspectu tuo gaudebit. His dictis angelus discessit ab eo.

CAPUT IV.

¹ Deinde apparuit Annae uxori eius dicens: Ne timeas Anna, neque phantasma putes esse quod vides. Ego enim sum angelus ille qui preces et eleemosynas vestras obtuli in conspectu dei, et nunc missus sum ad vos ut annuntiem vobis nascituram filiam quae Maria vocata super omnes mulieres erit benedicta. Haec a nativitate sua statim domini gratia plena, tribus ablactationis suae annis in domo paterna per-

2. Haec alibi non inveniuntur. Pro *sancto Iacobo* Par. viro suo | vel fortior: Par. om. vel | crede cum Vall. scripsi. Antea credere edebatur. | diu: Par. om.

3. Cf. Ps. Matth. III, 2 et 4. | matris: Par. add. suae | secundum ut Vall. et Par., Fabr. et Thil. et secundum | Par. Et haec tibi annuntio eorumque signum erit.

IV, 1. Plurima ex his evangelio nostro propria sunt. putes esse ut Vall. et

manebit; postea servitio domini mancipata a templo usque ad intelligibiles annos non discedet, ibi denique ieiuniis et orationibus nocte ac die deo serviens ab omni immundo se abstinebit, virum numquam cognoscet, sed sola sine exemplo, sine macula, sine corruptione, sine virili commixtione, virgo filium, ancilla dominum et gratia et nomine et opere salvatorem mundi generabit. ² Itaque surge ascende Hierusalem, et cum perveneris ad portam, quae aurea pro eo quod deaurata est vocatur, ibi pro signo virum tuum, pro cuius incolunitatis statu sollicita es, obvium habebis. Cum haec igitur ita evenerint, scito quod quae annuntio sine dubio complenda erunt.

CAPUT V.

¹ Igitur iuxta angeli praeceptum uterque de loco in quo erant promoventes ascenderunt Hierusalem, et cum ad locum pervenissent angelico vaticinio designatum, ibi sibi invicem obviaverunt. Tunc de mutua sua visione laeti et promissae prolis certitudine securi debitas domino humilium exaltatori gratias egerunt. ² Itaque adorato domino domum regressi divinum promissum certi et hilares exspectabant. Concepit ergo Anna et peperit filiam, et iuxta mandatum angelicum parentes vocabant nomen eius Mariam.

CAPUT VI.

¹ Cumque trium annorum circulus volveretur et ablactationis tempus completum esset, ad templum domini virginem cum oblationibus adduxerunt. Erant autem circa templum iuxta quindecim graduum psalmos quindecim ascensionis gra-

Par., Fabr. et Thil. *esse putes* | *nocte ac die*: Par. *die noctuque*, postea *abstinens* habet et *sed* om.

2. Cf. Ps. Matth. III, 5. | Par. om. *pro* | *obvium*: Par. *obviam* | *complenda*: ita etiam Par.

V, 1. *angeli*: Par. *angelicum* | Par. *Hierusalem*. *Cum ad locum venissent* | Par. *et de promissae* | Par. om. *debitas*

2. Cf. ad haec Ps. Matth. III, 5. | *divinum promissum*: Par. om., item om. *nomen eius*

VI, 1 et 2. Cf. Ps. Matth. IV. maximeque cod. Amb., ubi plura accurate cum his conveniunt.

1. Par. *evolveretur* | Par. *Erat autem mos circa templum quindecim graduum*

dus; nam quia templum erat in monte constitutum, altare holocausti quod forinsecus erat adiri nisi gradibus non valebat. ² In horum itaque uno beatam virginem Mariam parvulam parentes constituerunt. Cumque ipsi vestimenta quae in itinere habuerant exuerent et cultioribus ex more vestibus se et mundioribus induerent, virgo domini cunctos sigillatim gradus sine ducentis et levantis manu ita ascendit ut perfectae aetati in hac duntaxat causa nihil deesse putares. Iam quippe dominus in virginis suae infantia magnum quid operabatur, et quanta futura esset huius miraculi indicio praemonstrabat. ³ Igitur sacrificio secundum consuetudinem legis celebrato et voto suo perfecto virginem inter septa templi cum aliis virginibus ibidem educandam dimiserunt, ipsi vero domum regressi sunt.

CAPUT VII.

¹ Virgo autem domini cum aetatis processu et virtutibus proficiebat et iuxta psalmistam pater et mater dereliquerant eam, dominus autem assumpsit eam. Quotidie namque ab angelis frequentabatur, quotidie divina visione fruebatur, quae eam a malis omnibus custodiebat et bonis omnibus redundare faciebat. Itaque ad quartum decimum annum usque pervenit, ut non solum nihil de ea mali reprehensione dignum confingere possent, sed et boni omnes qui eam noverant vitam et conversationem eius admiratione dignam iudicarent. ² Tunc pontifex publice denuntiabat ut virgines, quae in templo publice constituebantur et hoc aetatis tempus explessent, domum reverterentur et nuptiis secundum morem gentis et aetatis maturitatem operam darent. Cui mandato cum ceterae pronae

psalmos quindecim per singulos gradus ascensionis singulo loco absolvere; nam quia nisi: Par. om.

2. Par. *In horum itaque graduum area inferiore beatam Mariam virginem parentes constituerunt, eamque ipsa vestimenta quae in it. habuerat exuerunt ut cult. ex more vest. et mund. se indueret, virgo domini cunct. singillatim etc.*

3. *educandam: Par. educandis*

VII, 1. Cf. Ps. Matth. VI, 3. | Par. *Virgo autem dom. aetatis etiam processu et etc* | *dereliquerant* ut Vall. et Par., Fabr. et Thil. *dereliquerat* | Par. *ut non solum de ea mali repr. quicquam dign. conf. non possent*

2. Par. *enuntiabat* | *publice: Par. om.* | Par. *et aetatis tempus implessent*

2. 3. 4. Cf. Ps. Matth. VIII, 1 sqq.

paruissent, sola virgo domini Maria hoc se facere non posse respondit, dicens se quidem et parentes suos domini servitio mancipasse, et insuper se ipsam domino virginitatem vovisse, quam numquam viro aliquo commixtionis more cognito violare vellet. Pontifex vero in angustia constitutus animi, cum neque contra scripturam quae dicit: Vovete et reddite, votum infringendum putaret, neque morem genti insuetum introducere auderet, praecepit ut ad festivitatem quae imminebat omnes ex Hierosolymis et vicinis locis primores adessent, quorum consilio scire posset quid de tam dubia re faciendum esset. ³ Quod cum fieret, omnibus in commune placuit dominum super hac re esse consulendum. Et cunctis quidem orationi incumben- tibus pontifex ad consulendum deum ex more accessit: nec mora, cunctis audientibus de oraculo et de propitiatorii loco vox facta est, secundum Esaiae vaticinium requirendum esse cui virgo illa commendari et desponsari deberet. Lique- t enim Esaiam dicere: Egredietur virga de radice Iesse, et flos de radice eius ascendet, et requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientiae et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiae et pietatis, et replebit eum spiritus timoris domini. ⁴ Secundum hanc ergo prophetiam cunctos de domo et familia David nuptui habiles non coniugatos virgas suas allaturos ad altare praedixit, et cuiuscumque post allationem virgula florem germinasset et in eius cacumine spiritus domini in specie columbae consedisset, ipsum esse cui virgo commendari et desponsari deberet.

CAPUT VIII.

¹ Erat autem inter ceteros Ioseph homo de domo et familia David grandaevus: cunctis vero virgas suas iuxta ordinem deferentibus solus ipse suam subtraxit. Unde cum nihil divinae voci consonum apparuisset, pontifex iterato deum

2. Par. *dicens siquidem parentes suos se domini* | Par. *Pontifex in angustia animi constitutus* | Par. *quae dixit* | *genti*: Par. *gentis*

3. Par. *in communi* | *cunctis*: Par. *ceteris*

4. *nuptui habiles non coniugatos*: cf. Ps. Matth. VIII, 2. ubi est *quicumque sine uxore est* | Par. *ad altare allaturos*

VIII, 1. Cf. Ps. Matth. VIII, 3. 5.

1. *vero*: Par. *igitur* | *deferentibus*: Par. *offerentibus* | *Ediderunt qui virginem*

consulendum putavit: qui respondit, solum illum ex his qui designati erant virgam suam non attulisse cui virginem desponsare deberet. Proditus itaque est Ioseph. Cum enim virgam suam attulisset et in cacumine eius columba de caelo veniens consedisset, liquido omnibus patuit ei virginem desponsandam fore. ² Igitur sponsaliorum iure de more celebrato ipse quidem in Bethlehem recedit civitatem, domum suam dispositurus et nuptiis necessaria procuraturus. Virgo autem domini Maria cum aliis septem virginibus coaevis et collactaneis, quas a sacerdote acceperat, ad domum parentum suorum in Galilaeam reversa est.

CAPUT IX.

¹ His vero diebus, primo scilicet adventus sui in Galilaeam tempore, missus est ad eam angelus Gabriel a deo, qui ei conceptum dominicum narraret et conceptionis vel modum vel ordinem exponeret. Denique ingressus ad eam cubiculum quidem ubi manebat ingenti lumine perfudit, ipsam vero gratantissime salutans dixit: Ave Maria, virgo domini gratissima, virgo gratia plena, dominus tecum, benedicta tu prae omnibus mulieribus, benedicta prae omnibus hactenus natis hominibus. ² Virgo autem quae iam angelicos bene noverat vultus et lumen caeleste insuetum non habebat, neque angelica visione territa neque luminis magnitudine stupefacta, sed in solo eius sermone turbata est, et cogitare coepit qualis ista salutatio tam insolita esse posset quidve portenderet vel quem finem esset habitura. Huic cogitationi angelus divinitus inspiratus occurrens: Ne timeas, inquit, Maria, quasi aliquid contrarium tuae castitati hac salutatione praetexam. Invenisti enim gratiam apud dominum, quia castitatem elegisti: ideoque virgo sine

desp. deberet Fabr. Vall. Thil. nec aliter Par. Equidem ut iam in ed. pri. pro qui substitui cui. | Par. est itaque

2. *sponsaliorum*: ita ex Par. dedimus. Antea *nuptiarum* edebatur. | in Galilaeam ut Vall. et Par.; Fabr. et Thil. in Galilaea | septem virginibus: cf. Ps. Matth. VIII, 5.

IX, 1—4. Cf. Ps. Matth. IX.

1. in Galilaeam: Par. om. | Par. qui ei et | gratantissime: Par. gratissime | benedicta sec. loco: Par. om.

2. praetexam: Par. praetensum (sic)

peccato concipies et paries filium. ³ Hic erit magnus, quia dominabitur a mari usque ad mare et a flumine usque ad terminos orbis terrae: et filius altissimi vocabitur, quia qui in terris nascetur humilis, in caelo regnat sublimis: et dabit illi dominus deus sedem David patris eius, et regnabit in domo Iacob in aeternum, et regni eius non erit finis: ipse quippe rex regum et dominus dominantium est, et thronus eius in seculum seculi. ⁴ His angeli verbis virgo non incredula, sed modum scire volens respondit: Quomodo istud fieri potest? Nam cum ipsa virum iuxta votum meum numquam cognosco, quomodo sine virilis seminis incremento parere possum? Ad hoc angelus: Ne existimes, inquit, Maria, quod humano more concipias: nam sine virili commixtione virgo concipies, virgo paries, virgo nutries: spiritus enim sanctus superveniet in te, et virtus altissimi obumbrabit tibi contra omnes ardores libidinis: ideoque quod nascetur ex te solum erit sanctum, quia solum sine peccato conceptum et natum vocabitur filius dei. Tunc Maria manibus expansis et oculis ad caelum levatis dixit: Ecce ancilla domini, neque enim dominae nomine digna sum, fiat mihi secundum verbum tuum. ⁵ Longum forte et quibusdam taediosum erit, si cuncta huic opusculo inserere voluerimus quae nativitatem dominicam vel praecessisse vel subsecuta fuisse legimus: unde his omissis quae in evangelio plenius scripta sunt, ad ea quae minus habentur narranda accedamus.

CAPUT X.

¹ Ioseph igitur a Iudaea in Galilaeam veniens desponsatam sibi virginem uxorem ducere intendebat: iam namque tres fluxerant menses et quartus instabat ex eo tempore quo sibi desponsata fuerat. Interea paulatim utero puerperae intumescente puerperam se manifestare coepit, neque hoc latere

3. *quia qui*: Par. om *quia* | Par. *in terra* | *nascetur*: sic ex Par. hausi. Edd. *nascitur* | *David*: Par. om., item *in domo Iacob* om.

4. *istud*: Par. om., item om. *meum*, tum habet *cognoscam* | Par. *Ne estimes* | *virgo ante concipies*: Par. om.

5. In promptu est hoc additamentum fingi esse Hieronymi. | *ad ea quae*: Par. add. *ibi*

X, 1. Cf. Ps. Matth. X.

1. Par. *Igitur Ioseph* | Par. *iam namque tertius mensis effluerat*

potuit Ioseph: nam sponsi more liberius ad virginem introiens et familiaris cum ea loquens gravidam esse deprehendit. Aestuare itaque animo et fluctuare coepit, quia ignorabat quid sibi potissimum esset faciendum: neque enim eam traducere voluit, quia iustus erat; neque fornicationis suspicione infamare, quia pius. Itaque cogitabat clam dissolvere coniugium et occulte dimittere eam. ² Haec autem eo cogitante, ecce angelus domini ei apparuit in somnis dicens: Ioseph, fili David, noli timere: hoc est, ne velis fornicationis suspicionem in virgine habere vel aliquid sinistrum cogitare, neque timeas eam in uxorem ducere: quod enim in ea natum est et nunc animum tuum angit, non hominis sed spiritus sancti est opus. Pariet enim omnium virgo sola dei filium, et vocabis nomen eius Iesum, id est salvatorem: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. ³ Igitur Ioseph secundum angeli praeceptum virginem uxorem duxit, nec tamen cognovit eam sed caste procurans custodivit. Iamque nonus a conceptione instabat mensis, cum Ioseph, uxore cum aliis quae necessaria erant assumpta, Bethleem civitatem unde ipse erat tetendit. Factum est autem, cum essent ibi, impleti sunt dies ut pareret, et peperit filium suum primogenitum, sicut evangelistae docuerunt, dominum nostrum Iesum Christum, qui cum patre et spiritu sancto vivit et regnat per omnia secula seculorum.

2. Cf. Ps. Matth. XI. | *Haec autem*: Par. om. *autem*, item *ei* | *ne velis*: Par. *non velis* | *in virgine*: Par. *in virginem*

3. Haec ad „evangelistarum“ narrationem conformata esse, facile patet. | Par.² *civitatem ipse tetendit unde erat* | *autem*: Par. om., item om. *suum* | *evangelistae* ut Par. Edd. *sancti evangelistae* | *patre*: sic Par. Edd. add. *et filio* | *et regnat* ut Par. Edd. add. *deus* | *secula seculorum*: Par. add. *amen*.

HISTORIA IOSEPHI FABRI LIGNARIII.

IN NOMINE DEI UNIUS IN SUA ESSENTIA ET TRINI IN SUIS PERSONIS.

HISTORIA MORTIS PATRIS NOSTRI SANCTI SENIS IOSEPHI FABRI LIGNARIII.

Benedictiones eius et preces servant nos omnes, o fratres, amen.

Fuit tota ipsius vita centum et undecim annorum, contigitque migratio eius ex hoc mundo vicesimo sexto (die) mensis Abib, qui respondet mensi Ab. Oratio eius servet nos, amen. Et quidem dominus noster Iesus Christus ille ipse (fuit) qui retulit hanc (historiam) discipulis suis sanctis in monte oliveti, atque omnem laborem eius (Iosephi) et dierum ipsius consummationem. Apostoli autem sancti conservarunt hunc sermonem et litteris consignatum reliquerunt in bibliotheca Hierosolymis. Oratio eorum servet nos, amen.¹⁾.

CAPUT I.

Contigit una die cum salvator magister deus et salvator noster Iesus Christus sederet una cum suis discipulis, congregatique in monte oliveti omnes essent, ut diceret illis: O fratres et amici mei, filii patris qui vos elegit de omnibus hominibus. Scitis me vobis saepius retulisse quod oporteat me crucifigi et mori propter salutem Adami et posteritatis eius, et quod surgam de mortuis. Committam autem vobis doctrinam evangelii sancti (vobisque antea) nuntiati, ut praedicetis illud per omnem mundum. Et induam vos virtute de alto, ac implebo vos spiritu sancto. Adnuntiabitis vero cunctis gentibus paenitentiam et remissionem peccatorum. Nam scyphus aquae

1) Coptus sic: *Die XXVI. Epep. Hic est exitus e corpore patris nostri Iosephi fabri lignarii patris Christi secundum carnem, qui natus erat annorum CXI. Narra-
vit salvator noster omnem vitam eius apostolis in monte oliveto, apostoli autem
scripserunt eam et intulerunt bibliothecae quae Hierosolymis est. Etiam quod dies
quo sanctus senex deposuit corpus fuit XXVI. mensis Epep. In pace dei, amen.*

unicus si eum invenerit homo in seculo futuro, praestantior (est) et maior cunctis divitiis huius totius mundi. Et locus, (quantum occupare potest) pes unus, in domo patris mei maior (est) et excellentior omnibus opibus terrae. Imo hora unica in laeto piorum habitaculo felicior (est) et magis pretiosa mille annis inter peccatores: quippe fletus eorum et planctus non desinet, et lacrimae eorum non cessabunt, neque invenient sibi solatium vel quietem ullo unquam tempore. Et nunc, o membra mea honoranda, ite praedicate omnibus gentibus, nuntiate et dicite illis: Utique servator diligenter inquit in hereditatem debitam, et (est) administrator iustitiae. Et illi (angeli) profligabunt (inimicos), et pugnabunt pro illis in die conflictus. Atque ille (deus) examinabit unumquodque verbum quod loquuntur homines ineptum et otiosum, (et) reddent de eo rationem. Quemadmodum enim nemo a morte excludetur, sic uniuscuiusque etiam opera patebunt die iudicii, sive bona fuerint sive mala. (Nuntiate) quoque hoc verbum quod dixi vobis hodie: Ne glorietur fortis de fortitudine sua nec dives de suis divitiis, sed qui gloriari vult glorietur in domino.

CAPUT II.

Fuit vir cui nomen Iosephus, gente oriundus Bethleemica, de urbe Iuda et civitate Davidis regis. Hic ipse scientia et doctrinis probe instructus, sacerdos factus est in templo domini. Calluit praeterea artem fabrilem lignariam, et more cunctorum hominum uxorem duxit. Genuit quoque sibi filios filiasque, quattuor (nimirum) filios atque duas filias. Haec vero sunt eorum nomina: Iudas, Iustus, Iacobus et Simon; nomina duarum filiarum (erant) Assia et Lydia. Tandem morte decessit uxor Iosephi iusti, gloriae divinae intenta in omnibus suis operibus. At Iosephus vir iste iustus, pater meus secundum carnem (et) sponsus Mariae matris meae, abiit una cum suis filiis ad professionem suam, artem exercendo fabri lignarii.

CAPUT III.

Cum vero viduus factus est Iosephus iustus, iam impleverat Maria mater mea benedicta sancta (et) pura duodecim

annos. Quippe parentes ipsius obtulerunt eam in templo tres annos natam, mansitque illa in templo domini novem annos. Tunc ut viderunt sacerdotes virginem sanctam (et) timentem dominum adolescere, se invicem allocuti sunt dicentes: Quae-ramus virum iustum (et) pium, cui committatur Maria usque ad tempus nuptiarum: ne manenti in templo accidat quod accidere solet mulieribus, eoque nomine peccemus, et succenseat nobis deus.

CAPUT IV.

Proinde statim emissis (nuntiis) convocarunt duodecim senes de tribu Iuda. Et scripserunt nomina duodecim tribuum Israelis. Cecidit autem sors super senem pium, Iosephum iustum. Tunc respondentes dixerunt sacerdotes matri meae benedictae: Ito cum Iosepho et esto apud illum usque ad tempus nuptiarum. Accepit ergo Iosephus iustus matrem meam, eamque abduxit in domum suam. Et invenit (Maria) Iacobum minorem in domo patris eius fractum animo atque moestum propter orbitatem (matris), et educavit illum. Hinc appellata est Maria mater Iacobi. Deinde relinquens eam Iosephus in domo sua abivit ad officinam ubi exercetur ars fabrilis lignaria. Postquam vero exegit sancta virgo in domo eius biennium, facta est praecise aetas eius quattuordecim annorum, incluso simul tempore quo eam recepit (Iosephus).

CAPUT V.

Dilexi (autem illam peculiari quodam) voluntatis motu, cum beneplacito patris mei et consilio spiritus sancti. Et incarnatus fui de illa, mysterio creaturarum rationis captum superante. Sed elapsis a conceptione tribus mensibus rediit vir iustus (Iosephus) de loco ubi artem suam exercuit; atque ubi deprehendit virginem matrem meam gravidam, mente conturbatus cogitavit eam clanculum dimittere. Prae timore etiam, tristitia et pectoris sui angustia nec edere nec bibere illo die sustinuit.

CAPUT VI.

Sub medium autem diem apparuit ipsi angelorum princeps sanctus Gabriel in somnio, mandato instructus patris mei, et

dixit illi: Iosephe fili David, ne timeas accipere Mariam spon-
sam tuam: quippe concepit de spiritu sancto, et pariet filium,
cuius nomen appellabitur Iesus. Hic ille (est) qui gubernabit
omnes gentes sceptro ferreo. (Haec prolocutus) discessit ab
eo angelus. Surrexit vero Iosephus de somno suo, et fecit
quemadmodum ipsi dixerat angelus domini; et permansit Maria
apud illum.

CAPUT VII.

Interiecto deinde tempore prodiit mandatum ab Augusto
Caesare (et) rege ut describeretur universus orbis habitabilis,
unusquisque in civitate sua. Surgens itaque senex iustus
Iosephus accepit (secum) Mariam virginem, et venerunt
Bethleem, quia instabat partus eius. Inscriptis autem (Iose-
phus) nomen suum catalogo: nam Iosephus filius David, cuius
sponsa (erat) Maria, fuit de tribu Iuda. Et quidem Maria mater
mea peperit me Bethleemi, in spelunca proxima sepulcro
Rachel uxoris Iacobi patriarchae, quae (fuit) mater Iosephi et
Beniamin.

CAPUT VIII.

Sed satanas ivit retulitque (hoc) Herodi Magno, patri
Archelai. Idemque hic Herodes (erat) qui capite truncari
iussit Iohannem amicum et cognatum meum. Proinde me
diligenter perquisivit, existimans regnum meum fore de hoc
mundo. Verum admonitus est (hac de re) Iosephus senex
ille pius per somnium. Ideo surgens accepit Mariam matrem
meam, et ego in ipsius sinu (recubui); comitem etiam itineris
ipsis se praebuit Salome. Profectus ergo domo in Aegyptum
secessit, permansit(que) ibi spatium unius integri anni, donec
transiit invidia Herodis.

CAPUT IX.

Obiit vero (Herodes) pessimo mortis genere, poenam luens
effusi puerorum sanguinis, quos e medio inique sustulit quum
ipsis non inesset peccatum. Atque extincto tyranno isto im-
pio Herode reversi sunt (Ioseph et mater mea) in terram Israe-
lis, et habitaverunt in urbe Galilaeae quae appellatur Nazareth.
Iosephus autem professionem artis lignariae repetens manuum

suarum opere vitam sustinuit: neque enim alieno labore victum gratis quaerebat unquam, quemadmodum (olim) praeceperat lex Mosi.

CAPUT X.

Tandem increscentibus annis provectae aetatis senex evasit. Nulla tamen corporis laboravit infirmitate, nec defecit visus neque ullus de ore eius dens periit; mente quoque toto aetatis tempore numquam deliravit: sed similis puero iuvenilem semper in negotiis suis vigorem praestitit, et membra eius integra permanserunt omni(que) dolore vacua. Tota autem eius vita centum constabat et undecim annis, producta quam diutissime ipsius senectute.

CAPUT XI.

Iustus vero et Simeon seniores Iosephi filii ductis uxoribus in familias suas abiverunt. Ambae pariter nupserunt filiae et in suas secesserunt aedes. At remanebant in domo Iosephi Iuda et Iacobus minor nec non mater mea virgo. Ego insuper una cum illis (ibidem) permansi, haud aliter ac si unus fuissem de filiis eius. Transegi autem omnem aetatem meam sine culpa. Mariam appellavi matrem meam et Iosephum patrem, atque in omnibus quae dixerunt morem ipsis gessi: neque repugnaui illis unquam sed obtemperavi eis, ut facere solent reliqui quos terra producit homines: nec iram illis concitavi ullo die, aut verbum aliquod seu responsum (duriusculum) ipsis opposui; e contrario ingenti eos prosecutus sum amore, ceu pupillam oculi.

CAPUT XII.

Contigit post haec ut adpropinquaret mors senis illius pii Iosephi ipsiusque de hoc mundo exitus, more reliquorum hominum qui huic terrae ortum debent. Atque nutante ad interitum corpore eius indicavit ipsi angelus domini iam instare mortis horam. Proinde eum timor et ingens animi perturbatio invasit. Surgens autem abivit Hierosolimam, et ingressus templum domini effusisque ibi coram sanctuario precibus dixit:

CAPUT XIII.

„O deus, (qui) auctor (es) omnis solatii, deus omnis misericordiae et dominus universi humani generis, deus (inquam) animae spiritus et corporis mei. Supplex te veneror, o domine et deus mi: si iam consummati sunt dies mei, tempusque adest quo mihi exeundum est ex hoc mundo, mittas (, quaeso, mihi) Michaellem magnum, angelorum tuorum sanctorum principem; maneat(que) mecum, ut egrediatur anima mea misera ex aerumnoso hoc corpore sine molestia, sine terrore et impatientia. Etenim ingens timor et tristitia vehemens omnia occupat corpora in die mortis eorum, sive mas est sive femina, sive bestia sive fera, quicquid vel humi reptat vel in aere volitat: in summa creaturae omnes quae (sunt) sub caelo quibus(que) inest vitalis spiritus horrore concutiuntur, metu magno et lassitudine ingenti discedentibus de corporibus suis illarum animabus. Nunc igitur, o domine et deus mi, adsit auxilio suo angelus tuus sanctus animae meae et corpori, donec a se invicem dissolventur. Neque facies angeli mihi ad custodiam inde a formationis meae die designati aversa sit a me; verum praebeat se mihi itineris socium, usque dum me ad te perduxerit: sit vultus eius mihi amoenus et hilaris, et comitetur me in pace. Ne autem permittas ut (daemones) ad spectu formidabiles accedant ad me in via qua iturus sum, donec ad te feliciter perveniam. Neque sinas ut ōstiarīi animam meam ingressu (paradisi) prohibeant. Neque detegendo delicta me probro exponas coram tribunali tuo terribili. Neque irruant in me leones. Neque prius submergant animam meam fluctus maris ignei — hoc (enim) omnis pertransire debet anima —, quam gloriam divinitatis tuae conspexero. O deus, iustissime iudex, qui in iustitia et aequitate mortales iudicabis et retribues unicuique secundum opera eius, o domine (quaeso) et deus mi, adesto mihi misericordia tua, et viam meam illumina ut perveniam ad te: tu (enim) es fons omnibus abundans bonis et gloria in aeternum, amen.“

CAPUT XIV.

Factum deinde est, cum domum suam in urbe Nazareth rediit, ut morbo correptus lecto teneretur. Atque hoc erat

illud tempus quo diem obiit, sicut destinatum est omnibus hominibus. Graviter autem hoc morbo laborabat, neque ut in praesentia aegrotaverat unquam a nativitatis suae ortu. Et ita certe res Iosephi iusti disponere Christo placuit. Quadraginta (vixit) annos ante initum matrimonium: mansit deinde uxor sub tutela eius quadraginta et novem annos, (quibus elapsis) mortua est. Uno autem post mortem eius anno commissa ipsi (Iosepho) est mater mea beata Maria a sacerdotibus, ut eam custodiret usque ad tempus nuptiarum. Biennium illa in domo eius consumsit (nulla re memorabile): at tertio commorationis eius anno apud Iosephum, suae vero aetatis decimo quinto, peperit me in terra mysterio, quod nec penetrare nec capere potest ulla creatura, nisi ego paterque meus et spiritus sanctus, unam mecum constituens essentiam²⁾.

CAPUT XV.

Tota itaque aetas patris mei, senis illius iusti, centum confecit et undecim annos, ita decernente patre meo (caelesti). Et dies quo deseruit anima corpus eius erat vigesimus sextus mensis Abib³⁾. Coepit enim iam aurum exquisitum splendorem perdere et argentum usu deteri, intellectum innuo et scientiam eius. Cibum quoque fastidivit et potum, atque cessavit peritia artis fabrilis lignariae neque eius ullam amplius rationem habuit. Contigit igitur prima luce vigesimi sexti (mensis) Abib ut inquieta redderetur anima senis Iosephi iusti

2) Sahidicus textus sic: *Haec est summa vitae dilecti patris mei Iosephi: annos natus XL uxorem duxit, cum qua vixit annis IX* (corrigendum videtur XLIX.). *Post mortem eius annum unum* (ita Zoega, sed Dulaurier *deux ans*) *viduus mansit; duobus autem annis in domo eius vixit mater mea antequam ipsi nuberet* (ita Zoega; Dulaurier *depuis qu'il l'eut choisie pour sa compagne*): *siquidem a sacerdotibus eam custodire iussus erat usque ad tempus nuptiarum. Peperit autem me Maria mater mea initio anni tertii quo fuit in domo Iosephi, anno aetatis suae XV. Genuit me mater mea in spelunca* (in spelunca: ita et Zoega et Dulaurier; nihilominus cum Thilone puto *mysterio* legendum esse. Illud quum non videatur tribuendum errori interpretum nostrorum, ex errore Copti esse existimandum erit. De spelunca cf. supra cap. 7.), *quam nec nominare licet nec quaerere* (Dulaurier *qu'il est défendu de révéler, et qu'il est impossible de trouver*), *neque est in tota creatione homo qui eam noverit praeter me et patrem meum et spiritum sanctum.*

3) Sahid. text. sic: *Omnes autem dies patris mei Iosephi benedictae senectutis sunt anni CXI, secundum voluntatem patris mei* (haec verba secundum etc Dulaurier cum seqq. coniungit). *Dies mortis eius est XXVI. mensis Epep.*

(decumbentis) in lecto suo. Quare aperuit os suum suspiria edens, manusque suas adversus invicem collisit, et alta voce exclamavit in hunc modum dicens:

CAPUT XVI.

„Vae⁴⁾ diei quo natus sum in mundum. Vae utero qui gestavit me. Vae visceribus quae admiserunt me. Vae uberibus quae lactaverunt me. Vae pedibus super quos sedens quievi. Vae manibus quae portarunt et educarunt me usque dum adolevi. Quippe in iniquitate conceptus sum, et in peccatis concupivit me mater mea. Vae linguae et labiis meis, quae protulerunt et locuta sunt vanitatem, obtrectationem, mendacium, inscitiam, irrisionem, figmentum, versutiam et hypocrisin. Vae oculis meis, qui conspexerunt scandalum. Vae auribus meis, quae calumniatorum sermonibus delectabantur. Vae manibus meis, quae rapuere ad se non iure pertinentia. Vae ventri meo et intestinis, quae appetivere escam ipsis esu interdictam. Vae gutturi meo, instar ignis omnia quaecumque inveniebat consumenti. Vae pedibus meis, qui saepius deo ingratas ambularunt vias. Vae corpori et vae animae meae tristi, iam a deo auctore suo aversae. Quid faciam cum ad locum illum perrexero ubi consistendum mihi est coram iustissimo iudice, et ille me reprehensurus est propter opera quae cumulavi in iuventute mea? Vae⁴⁾ omni homini morienti in peccatis suis. Profecto eadem illa hora terribilis quae contigit patri meo Iacobo, cum evolaret ex corpore anima eius, ecce mihi iam imminet. O quam ego miser hodie sum et lamentatione dignus. Verum solus deus est director animae et corporis mei, ille etiam pro lubitu cum illis aget.“

CAPUT XVII.

Haec sunt quae locutus est Iosephus, senex ille iustus. Ego autem ingressus apud illum deprehendi animam eius vehementer commotam: erat enim in magna angustia constitutus. Et dixi illi: Salve, mi pater Iosephe, vir iuste: qui vales? Ille vero respondit mihi: Plurimum salve, o filiole mi dilecte.

4) Huius capitis Sahidice scripti argumentum Zoega breviter his exhibuit: *Iosephus aegrotans in Nazareth terrore et luctu afficitur, exclamatque super peccatis suis.*

Equidem dolor metusque mortis iam circumdedere me; sed statim ac audiui vocem tuam, requievit anima mea. O Iesu Nazarene, Iesu sospitator mi, Iesu liberator animae meae, Iesu protector mi. Iesu, o suavissimum nomen in ore meo omniumque amantium illud. Oculi qui vides et aures quae audis, exaudi me. Ego servus tuus hodie humillime te veneror, et coram te lacrimas meas effundo. Tu es omnino deus meus, quemadmodum mihi saepissime retulit angelus, praecipue autem eo die quo fluctuavit animus meus cogitationibus perversis ob puram (et) benedictam Mariam in utero gestantem, quamque ego secreto dimittere cogitabam. Haec vero mihi meditati ecce apparuere per quietem angeli domini miro mysterio dicentes mihi: O Iosephe fili David, ne timeas accipere Mariam sponsam tuam, neque contristeris, neque verba indecora loquaris de conceptione eius, quia gravida est de spiritu sancto et pariet filium cuius nomen vocabitur Iesus: ille enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. Ne autem ob hanc causam mihi male cupias, o domine: ignoravi enim mysterium nativitatis tuae⁵⁾. Recordor etiam, mi domine, diei istius cum morsu serpentis puer iste necabatur. Voluerunt autem propinqui eius tradere te Herodi, dicentes te interfecisse illum: sed resuscitatum a mortuis eum illis reddidisti. Tunc ego accedens et prehensa manu tua dixi: Mi fili, cave tibi. At tu respondisti mihi: Nonne tu es pater meus secundum carnem? docebo te quis ego sum. Nunc igitur, o domine et deus mi, ne mihi succenseas vel condemnes me propter illam horam. Ego sum servus tuus et filius ancillae tuae; tu vero es dominus meus, deus et servator meus, filius dei certissime.

CAPUT XVIII.

Haec ubi dixerat pater meus Iosephus, flere amplius non potuit. Et conspexi mortem iam ipsi dominantem. Surgens

5) Pergit Zoega in exhibendo Sahidici libri argumento: *Venit Iesus eum consolaturus. Supplicat Ioseph Iesum, dominum suum appellans, regem verum, salvatorem, redemptorem, deum verum et perfectum; veniamque petit quod aliquando cogitasset de matre eius domo pellenda, donec ab angelo certior factus esset de conceptione eius e spiritu sancto. Statim ad ea quae sequuntur Zoega sic pergit: pariterque quod olim ipse Iesum puerum, qui parvulum a ceraste morsum in vitam revocaverat, dextra aure traxisset (ab his igitur differt Arabs), monens ut ab operibus invidiam sibi conflantibus abstineret.*

autem mater mea, virgo illibata, et accedens ad me dixit: O mi fili dilecte, iamiam moritur hic pius senex Iosephus. Et respondi ego: O mater mea amantissima, utique omnibus creaturis, quae in hoc mundo generantur, eadem incumbit moriendi necessitas: mors enim in universum genus humanum ius obtinet. Tibi etiam, o mater mea virgo, idem ac reliquis mortalibus vitae exitus expectandus est. Attamen mors tua, ut et mors huius pii, mors non est sed vita perennis in aeternum. Quin oportet etiam me emori qua corpus quod a te suscepi. Verum surge, o mater mea veneranda, ito et ingredere ad Iosephum senem benedictum, ut videas quid adscendente (de corpore anima) eius continget⁶).

CAPUT XIX.

Ibat⁷) igitur Maria mater mea pura et ingrediebatur locum ubi erat Iosephus. Atque ego ad pedes eius sedebam, illum respiciens; signa vero mortis iam apparuere in vultu eius. At senex ille benedictus levato capite et defixis oculis faciem meam intuebatur: nulla tamen me alloquendi ipsi vis inerat ob mortis qui eum circumseptum tenuit dolorem; sed multa trahebat suspiria. Ego autem manus eius per unius integrae horae spatium tenui: et conversa ille ad me facie indicabat ne ipsum desererem. Imposita deinceps pectori eius manu mea deprehendi animam eius iam faucibus vicinam abitum parare de suo receptaculo.

CAPUT XX.

Ut autem conspexit me mater mea virgo tangentem corpus eius, tetigit et illa pedes. Atque inveniens illos iam emortuos et calore destitutos, dixit mihi: O fili mi dilecte, profecto incipiunt iam pedes eius frigescere et nivis algorem imitantur. Proinde convocatis filiis et filiabus eius dixit eis: Venite quotquot estis et accedite ad patrem vestrum: certe enim ad extrema nunc perventum est. Respondit Assia filia eius (Iosephi) dicens: Vae mihi, o fratres mei, utique hic idem

6) Pergit Zoega: *Haec audiens Iesus plorat, secum reputans amaritudinem mortis et diem quando Iudaei eum pro salute totius mundi in crucem essent sublaturi. Mox vocat matrem suam.*

7) Pergit Zoega: *considuntque ipse ad caput, illa ad pedes Iosephi agonizantis.*

est morbus qui (fuit) matris meae dilectae. Eiulabat autem et lacrimabatur, simul plorantibus reliquis omnibus Iosephi liberis. Ego etiam et Maria mater mea una cum illis flevimus⁸⁾.

CAPUT XXI.

At convertens ego ad meridianam plagam oculos vidi mortem iam adventantem totamque cum illa gehennam, exercitu suo et satellitibus stipatam; et vestimenta, vultus et ora illorum fundebant ignes⁹⁾. Haec ubi conspexit pater meus Iosephus recta ad se pergere, in lacrimas oculi eius soluti sunt; eodemque tempore mirum in modum ingemuit. Proinde visa suspiriorum eius vehementia mortem repuli ac totum quod ipsam comitabatur famulorum agmen. Atque invocavi patrem meum bonum dicens:¹⁰⁾

8) Pergit Zoega: *Advocat etiam filios filiasque Iosephi, in quibus natu maxima Lysia purpuraria. Omnes flent super patre moribundo.*

9) Haec ex Sahidico Zoega sic transtulit: *Tunc resperi ad latus portae meridionale et vidi mortem, quam comitabantur orcus consiliarius et diabolus veterator ab initio cum innumeris decanorum monstris igne indutis oreque sulphur et flammis spirantibus.*

10) Horum argumentum breviter Zoega sic dedit: *His terrefacta anima Iosephi exclamat et quaerit refugium. Iesus expellit orcum et comites. Mors timore perculsa pone portam se abscondit. Dulaurier vero Sahidicum his interpretatus est: Dès que mon père Ioseph eut jeté les yeux sur ces êtres épouvantables qui étaient venus auprès de lui, il les aperçut terribles comme lorsque la colère et la fureur les animent contre une âme qui vient de quitter son corps, surtout si c'est celle d'un pécheur dans laquelle ils ont trouvé la marque qui caractérise leur sceau. Mon père, à la vieillesse vénérable, en apercevant ces monstres autour de lui, fut saisi d'épouvante, et ses yeux laissèrent couler des larmes. Son âme voulut se réfugier dans les ténèbres épaisses, et cherchant un lieu pour se cacher elle ne le trouva point. Dès que je vis que le trouble s'était ainsi emparé de l'âme de mon père, et que ses regards ne tombaient que sur des spectres aux formes les plus diverses et d'un aspect hideux, je m'avançai pour gourmander celui qui était l'organe du diable, ainsi que les légions infernales qui étaient accourues avec lui: elles s'enfuirent aussitôt à ma voix dans le plus grand désordre. Mais aucun de ceux qui étaient rassemblés autour de mon père n'eut connaissance de ce qui venait de se passer, non plus que ma mère Marie. Dès que la mort eut été témoin de la manière sévère dont j'avais traité les puissances des ténèbres qui formaient son cortège, dès qu'elle eut vu que je les avais mises en fuite et qu'aucune d'elles n'était restée auprès de mon père Ioseph, saisie de crainte à son tour elle s'enfuit et alla chercher un asile derrière la porte. J'adressai alors à mon père bon une prière conçue en ces termes.*

CAPUT XXII.

„O pater omnis clementiae, oculus qui vides, et auris quae audis, exaudias supplicationem ac preces meas pro sene Iosepho, et mittas Michaellem angelorum tuorum principem atque Gabrielem praeconem lucis omnemque angelorum tuorum lucem, et (totus) eorum ordo ambulet cum anima patris mei Iosephi, donec perduxerint eam ad te. Haec est hora qua opus habet pater meus misericordia.“ Ego autem dico vobis quod omnes sancti, imo quotquot in mundo nascuntur homines, sive iusti sunt sive perversi, necessario gustare debeant mortem ¹¹⁾).

CAPUT XXIII.

Venerunt itaque Michael et Gabriel ad animam patris mei Iosephi, et acceptam eam involverunt involucro lucido. Sic commisit spiritum in manus patris mei boni, et (hic) impertivit ipsi pacem. Nondum autem ullus ex liberis eum obdormisse scivit. At angeli conservarunt animam eius a

11) Argumentum capitis Sahidici apud Zoegam sic exprimitur: *Iesus invocatur patrem suum coelestem ut mittat Michaellem et Gabrielem cum choro angelorum, qui custodiant animam Iosephi et conducant per septem aëonas tenebrarum et vias caliginosas iuxta flumen igneum et locum carnificum. Dulaurier vero ipsum textum sic reddidit: O mon père, toi qui es la source de toute bonté, toi l'auteur de la vérité, l'œil qui voit tout, l'oreille qui entend tout, écoute ton fils unique, exauce-moi; je t'implore pour une de tes créatures, pour mon père Ioseph. Fais descendre vers moi un de tes grands chérubins accompagné du chœur des anges, de Michel le dispensateur des biens et de Gabriel celui de tes éons resplendissants qui est chargé de tes heureux messages; qu'ils viennent prendre soin de l'âme de mon père, qu'ils la guident vers toi jusqu'à ce qu'elle ait traversé les sept éons de ténèbres, et qu'elle ait dépassé les routes obscures qui inspirent tant d'effroi, et où l'on a le spectacle de châtements dont la vue inspire horreur; que le fleuve de feu coule semblable à de l'eau, que la mer aux ondes furieuses cesse d'être agitée, que ses flots deviennent tranquilles pour l'âme de mon père Ioseph: car c'est maintenant que la miséricorde lui est nécessaire. Je vous le dis à vous, qui êtes les saintes parties de moi-même, mes apôtres bénis, que tout homme qui est venu dans ce monde a connu le bien et le mal, et tant que dure sa vie, quelque grand qu'il soit à ses propres yeux, lorsqu'il est près de sa fin, il a besoin de la compassion de mon père céleste à l'heure de sa mort, à celle du voyage qui la suit, et au moment où il doit rendre ses comptes devant le tribunal redoutable. Mais je veillerai sur les derniers moments de mon père Ioseph aux souvenirs si purs.*

daemonibus tenebrarum qui erant in via, et laudaverunt deum usque dum eam perducerent ad habitaculum piorum ¹²).

CAPUT XXIV.

Corpus vero eius prostratum iacuit et exsanguē: quare admota oculis eius manu eos composui ipsiusque os clausi, atque Mariae virgini dixi: O mater mea, ubi est ars eius quam professus est toto isto tempore quo in hoc mundo (vixit)? Ecce periit iam illa, (factaque est) quasi nunquam exstisset.

12) Zoega et Dulaurier sic: *Veniunt angeli.* (Dulaurier: Lorsque j'eus dit Amen, ma mère le répéta après moi en un langage céleste, et aussitôt Michel et Gabriel et le chœur des anges descendirent du ciel et se tinrent sur le corps de mon père Ioseph. On entendit alors retentir sur lui des plaintes et des gémissements, et je connus que sa dernière heure était arrivée. Il éprouva des douleurs semblables à celles d'une femme en mal d'enfant. La souffrance le tourmentait aussi forte qu'un vent violent et qu'un feu ardent qui dévore de nombreux aliments. Quant à la mort, la crainte ne lui avait pas permis d'entrer pour se placer sur le corps de mon père Ioseph, et pour opérer la fatale séparation, parce qu'en dirigeant ses regards dans l'intérieur de la maison elle m'avait aperçu assis auprès de sa tête et incliné sur ses tempes.) *Surrexi portamque egressus inveni mortem* (Dulaurier: Dès que je vis qu'elle hésitait à entrer par suite de la frayeur que je lui inspirais, je franchis le seuil de la porte et je la trouvai là) *solitaria sedentem in magno timore. Et dixi ei: O tu quae venisti a plaga meridionali, ingredere statim et perfice quae pater meus tibi praecepit. Sed custodi Iosephum ut lucem oculorum tuorum: nam ille est pater meus secundum carnem.* (Rursus h. l. Zoega nonnulla omittit. Leguntur vero apud Dulaurier post verba *car c'est lui à qui je dois la vie suivant la chair*, hunc in modum: et il a eu souvent à supporter des tribulations pour moi pendant mon enfance, fuyant d'un lieu dans un autre pour éviter les embûches d'Hérode; j'ai reçu de lui des instructions comme tous les enfants en reçoivent de leurs parents pour leur utilité.) *Tunc Abbaton* (eodem modo hoc nomen apud Dulaurier legitur) *intravit et sumsit animam patris mei Iosephi et emisit eam e corpore.* (Dulaurier addit a Zoega praetermissa haec: C'était à l'heure où le soleil est prêt à se montrer sur l'horizon, le 26. du mois Epiphi, en paix. La vie entière de mon père Ioseph a été de cent-onze ans.) *Michael autem apprehendit lacinias duas mappae* (Dulaurier les deux bouts d'un tapis) *holosericae, Gabriel reliquis lacinias duas, et amplexi animam patris mei Iosephi deposuerunt eam in mappa.* (Hoc loco rursus addit Dulaurier: Personne de ceux qui siégeaient auprès du mourant ne s'aperçut qu'il avait cessé de vivre, non plus que ma mère Marie.) *Et praecepi eis* (Dulaurier: Je prescrivis alors à Gabriel et à Michel) *ut eam custodirent a furibus in viis* (Dulaurier: de veiller sur l'âme de mon père Ioseph et de la défendre des monstres ravissants qui allaient se trouver sur son passage), et *iussi angelos hymnos canere ei donec recepta esset in coelum.* (Dulaurier: J'ordonnai aussi aux anges incorporels de la précéder en chantant des hymnes, jusqu'au moment où ils l'auraient conduite dans les cieux auprès de mon père bon.)

(Haec) ubi audiverunt liberi eius me loquentem cum matre mea virgine pura, cognoverunt eum iam exspirasse, admixtisque lacrimis eiularunt. Dixi autem illis: Utique mors patris vestrimors non est sed vita sempiterna: etenim liberatus aerumnis huius saeculi ad requiem transiit perpetuam, aeternum duraturam. Hisce auditis sciderunt vestes suas flentes.

CAPUT XXV.

Et quidem incolae (urbis) Nazareth et (totius) Galilaeae cognito ipsorum planctu ad eos confluxere, et fleverunt ab hora tertia usque ad nonam. Hora autem nona omnes ad cubiculum eius (Iosephi) simul abiverunt. Atque sustulerunt corpus eius, postquam illud unguentis sublimibus imbuerunt. Ego vero precabar patrem meum oratione caelestium: haec eadem illa (est) quam manu mea prius exaravi quam utero portarer Mariae virginis matris meae. Simul autem ac eam absolvi et enuntiavi amen, ingens angelorum multitudo accessit; duobusque ex illis mandavi ut vestem expanderent lucidam eaque corpus senis benedicti Iosephi obvolverent.

CAPUT XXVI.

Et affatus Iosephum dixi: Non dominabitur in te odor mortis vel foetor, neque prodibit vermis de corpore tuo unquam. Non frangetur de eo membrum vel unicum, neque ullus mutabitur in capite tuo pilus: neque peribit quicquam de corpore tuo, o mi pater Iosephe, sed manebit integrum et incorruptum usque ad convivium mille annorum. Et quisquis mortalium curam habuerit oblationis die recordationis tuae, ipsi ego benedicam et retribuam in congregatione virginum. Et quicumque cibum dederit miseris pauperibus viduis et orphanis de labore manuum suarum, die quo tua celebratur memoria, (et quidem) in nomine tuo, non (ille) destituetur bonis omnibus vitae suae diebus. Quisquis etiam scyphum aquae vel vini bibendum praebuerit viduae aut orphano in nomine tuo, dabo tibi illum ut ingrediaris cum illo ad convivium mille annorum. Omnisque homo cui curae erit oblatio die commemorationis tuae, ipsi benedicam et remunerationem praestabo in ecclesia virginum; reddam (inquam) ipsi pro uno triginta,

sexaginta et centum. Et quicumque historiam vitae tuae descripserit, laboris tui et migrationis de hoc mundo, sermonemque (hunc) ore meo prolatum, illum tuae tutelae committam dum in hac vita versabitur. Discedente autem de corpore anima eius, et ubi hic ipsi mundus deserendus est, librum delictorum eius comburam, nec ullo eum torquebo supplicio in die iudicii; sed traiciet mare igneum, atque sine molestia et dolore illud pertransibit. Hoc (est) quod incumbit omni homini egeno, qui praestare nequit quicquam ex eis quae commemoravi: nimirum si nascitur ipsi filius, vocabit nomen eius Iosephum. Sic locum non habebit in illa domo vel penuria vel repentina aliqua mors in sempiternum.

CAPUT XXVII.

Convenerunt deinceps optimates urbis in locum ubi positum erat corpus senis benedicti Iosephi, et afferentes secum amicula feralia voluerunt illud (eis) involvere secundum consuetudinem qua componere solent (cadavera) Iudaei. Sedprehenderunt eum sindonem suam (quasi adstrictam) tenere: ita enim illa corpori eius adhaesit, ut cupientibus eam exuere inventa sit instar ferri immobilis et indissolubilis. Neque ullas in sindone illa reperire potuerunt extremitates, quae res maximam ipsis admirationem iniecit. Tandem extulerunt eum ad locum ubi sita erat spelunca, et aperuerunt ianuam, ut conderent corpus eius inter corpora patrum eius. Tunc mihi in mentem veniebat dies qua mecum ambulavit in Aegyptum, summaque illa molestia quam mea causa sustinuit. Proinde (mortem) eius multo tempore deflevi, et reclinans me super corpus eius dixi:

CAPUT XXVIII.

„O mors quae omnem scientiam reddis evanidam ac tot lacrimas excitas et eiulatus, certe deus pater meus ille ipse (est) qui hanc tibi potestatem concessit. Ob transgressionem enim Adami et coniugis eius Evae intereunt (homines), neque parcit mors vel uni. Nemini tamen accidit aut inferitur quicquam sine mandato patris mei. Utique exstiteret homines qui vitam produxerunt ad nongentos usque annos, sed denati sunt.

Imo, licet eorum nonnulli diutius vixerint, eidem nihilominus fato succubuere, nec ullus de ipsis unquam dixit: Ego non gustavi mortem. Quippe dominus nunquam eandem poenam infert nisi semel, cum patri meo placuerit eam homini immittere. Eodemque momento ubi procedens illa conspicit mandatum ad se descendens de caelo, ait: Prodiibo contra illum (hominem, ingentem excitatura) commotionem. Tunc fit sine mora in animam impetus, et dominatur ipsi (mors), ad suum arbitrium cum illa agens. Propterea enim quod Adam non fecit voluntatem patris mei sed transgressus est mandatum eius, ad iram contra illum concitatus pater meus eum addixit morti, et (hac ratione) ingressa est mors in mundum. Quod si observasset Adam praeceptum patris mei, nunquam illi mors obtigisset. Putatisne me petere posse a patre meo bono ut mihi mittat currum igneum, qui suscipiat corpus patris mei Iosephi illudque transferat in locum quietis, ut habitet cum spiritualibus? Verum ob praevaricationem Adami descendit ista aerumna et mortis violentia in universum genus humanum. Atque haec est caussa cur me oporteat mori secundum carnem, (nimirum) pro opere meo (seu hominibus) quos creavi, ut consequantur gratiam.“

CAPUT XXIX.

Haec locutus amplexabar corpus patris mei Iosephi, et flebam super illud; (reliqui) vero ianuam sepulcri aperuerunt et reposuerunt corpus eius in eo iuxta corpus patris eius Iacobi. Tempore autem quo obdormivit completi ipsi erant centum et undecim anni. Nunquam ipsi doluit dens ullus in ore eius, nec hebes reddita fuit oculorum acies, nec statura eius incurva, neque decreverunt vires: sed operam dedit arti fabрили lignariae usque ad extremum vitae suae diem. Et hic dies erat sextus et vigesimus (mensis) Abib.

CAPUT XXX.

Nos vero apostoli ubi (ista) audivimus a servatore nostro, laeti surreximus et prono corpore ipsi honorem exhibentes diximus: O servator noster, tuam nobis exhibeto gratiam: equidem nunc audivimus sermonem vitae. Miramur tamen, o ser-

vator noster, fata Henochi et Eliae, eos nimirum nulli obnoxios fuisse morti. Enimvero sedem incolunt iustorum in praesentem usque diem, neque viderunt corpora eorum corruptionem. At senex ille Iosephus faber lignarius erat tamen pater tuus secundum carnem. Iussisti autem ut euntes per totum mundum praedicemus sanctum evangelium, et dixisti: Nuntiate illis (etiam) mortem patris mei Iosephi, et festum ipsi diem (ac) sacrum anniversaria solemnitatem celebrate. Quicumque vero diminuerit quicquam de hoc sermone sive illi aliquid addiderit, ille delinquit. Miramur utique (Iosephum) inde ab illo die quo natus fuisti Bethlehemite te appellavisse filium suum secundum carnem. Quare igitur eum, aequae ac illi (Henochus et Elias) sunt, non reddidisti immortalem? et tu dicis eum iustum fuisse et electum.

CAPUT XXXI.

Respondit vero servator noster et dixit: Equidem prophetia patris mei iam consummata est super Adamum ob inobedientiam eius. Et omnia ad nutum voluntatemque patris mei disponuntur. Quippe si homo missum facit mandatum dei et opera sectatur diaboli committendo peccatum, producit aetas eius: in hoc scilicet (vividus) servatur ut forte poenitentiam agat, et perpendat se tradendum esse in manus mortis. Quod si fuerit aliquis bonorum operum studiosus, et ipsi vitae prorogatur spatium, ut increbrescentes senectutis eius fama eum homines probi imitentur. Ubi vero hominem conspiciatis cuius animus in iram praeceps est, utique dies eius abbreviantur: hi enim sunt qui in aetatis suae flore auferuntur. Omnis itaque prophetia quam pronuntiavit pater meus de filiis hominum, in qualibet re impleri debet. Quod vero attinet ad Henochum et Eliam, quomodo in hunc diem vivi subsistant, eadem servant corpora cum quibus nati fuerant, et quod patrem meum Iosephum concernit cui non aequae ac illis contigit in corpore suo permansio: equidem etiamsi vixerit homo multas annorum myriadas in mundo, cum morte tamen vitam aliquando commutare cogitur. Et dico vobis, o fratres mei, quod oporteat illos ipsos (Henochum et Eliam) sub finem temporum redire in mundum et vitam defungi, in die nimirum commotionis terroris angustiae et afflictionis. Nam Antichristus

quattuor interficiet corpora, eorumque effundet sanguinem aquarum in modum, propter opprobrium cui eum exposituri sunt, et ignominiam qua detecta ipsius impietate eum vivi notabunt.

CAPUT XXXII.

Et diximus: O domine noster, deus et servator noster, quinam sunt illi quattuor, quos dixisti e medio sublaturum esse Antichristum ob exprobrationem eorum? Respondit servator: Illi sunt Henoch, Elias, Schila et Tabitha. Hunc sermonem cum audivimus a servatore nostro, gavisum sumus et exultavimus, omnemque gloriam et gratiarum actionem obtulimus domino deo et servatori nostro Iesu Christo. Hic est cui debetur gloria honos dignitas dominium potentia et laus, simul ac patri bono cum eo et spiritui sancto vivificanti dehinc et omni tempore in saeculum saeculorum, amen.

ΘΩΜΑ ΙΣΡΑΗΛΙΤΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΡΗΤΑ ΕΙΣ ΤΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ.

CAPUT I.

Ἀραγγέλλω ὑμῖν ἐγὼ Θωμᾶς Ἰσραηλίτης πᾶσι τοῖς ἐξ
ἐθνῶν ἀδελφοῖς γνωρίσαι τὰ παιδικὰ καὶ μεγαλεῖα τοῦ κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅσα ἐποίησεν γεμνηθεῖς ἐν τῇ χώρᾳ ἡμῶν.
οὗ ἡ ἀρχὴ οὕτως.

CAPUT II.

¹ Τοῦτο τὸ παιδίον Ἰησοῦς περταέτης γερόμερος παῖζον
ἦν ἐν διαβάσει ρύακος, καὶ τὰ ῥέοντα ὕδατα συμήγαγεν εἰς λάκ-
κους, καὶ ἐποίει αὐτὰ εὐθέως καθαρὰ, καὶ λόγῳ μόρῳ ἐσέταζεν

*) Ita titulus est in Bonon et Dresd, nisi quod Dresd post κυρίου addit
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. . . Par λόγος εἰς τὰ παιδικὰ τοῦ καὶ μεγαλεῖα (τοῦ κ.
μεγ. secundis curis deleta) τοῦ κυρίου καὶ σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. . .
Vind Παιδικὰ τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. . . Sinai
Σύγγραμμα τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Θωμᾶ περὶ τῆς παιδικῆς ἀμαστροφῆς τοῦ
κυρίου. . . Syrus *Evangelium Thomae Israelitae, sive Historia infantiae domini nostri.*

I. Ἀραγγέλλω (Dresd et Bonon Ἀραγγέλλω) - - οὕτως ex Dresd et Bonon
. . Par Ἀραγκαῖον ἡγησάμην ἐγὼ Θωμᾶς ὁ Ἰσραηλίτης πᾶσι τοῖς ἐξ ἐθνῶν
ἀδελφοῖς γνωρίσαι τὰ παιδικὰ καὶ μεγαλεῖα τοῦ Χριστοῦ, ὅσα ἐποίησεν ὁ
κύριος ἡμῶν καὶ θεὸς Ἰησοῦς Χριστὸς (huc usque Parisiensis lectio similis
est Sinaiticae, quam habes infra) γεμνηθεῖς ἐν τῇ χώρᾳ ἡμῶν ἐν τῇ Βηθλεὲμ,
ἐπιστάμερος (sic codex)· ὅρ ἡ ἀρχὴ ἐστιν αὕτη. . Vind ἄσαςι τοῖς ἐξ ἐθνῶν
γνωρίσαι ἀδελφοῖς τὰ παιδικὰ ὅσα ἐποίησεν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός,
ἀραγκαῖον ἡγησάμην ἐγὼ Θωμᾶς ὁ Ἰσραηλίτης etc. Syrus primum caput
non habet.

II, 1. Τοῦτο τὸ παιδ. Ἰησοῦς (Ἰησοῦς ut Par et Vind; Dresd et Bonon
ὁ Ἰησοῦς) - - ἐσέταζεν αὐτὰ. . Par Τὸ γὰρ παιδίον Ἰησοῦς (adde ἡμ?)
περταέτης γερόμερος. βροχῆς δὲ γενομένης, καὶ παυσάσης τῆς βροχῆς
ὁ Ἰησοῦς ἔπαιζεν ἐπὶ διοδεύσει τιμὸς ρίακος καὶ τὰ παραρέοντα ὕδατα
συνηγάγετο εἰς λάκκους, μεθ' ἑτέρων παιδῶν τῶν Ἑβραίων. καὶ αὐτὰ τὰ
ὕδατα παραχρῆμα ἐγέμοντο καθαρὰ καὶ ἐμάρετα· λόγῳ δὲ μόρῳ ἐπάταζεν

αὐτά. ² Καὶ ποιήσας πηλὸν τρυφερὸν ἔπλασεν ἐξ αὐτοῦ στρουθία ιβ. καὶ ἦν σάββατον ὅτε ταῦτα ἐποίησεν. ἦσαν δὲ καὶ ἄλλα παιδία πολλὰ παίζοντα σὺν αὐτῷ. ³ Ἰδὼν δὲ τις Ἰουδαῖος ἃ ἐποίει ὁ Ἰησοῦς ἐν σαββάτῳ παίζων, ἀπηλλθε παραχρῆμα καὶ ἀμήγγειλε τῷ πατρὶ αὐτοῦ Ἰωσήφ· ἰδοὺ τὸ παιδίον σου ἐστὶν ἐπὶ τὸ ρυάκιον, καὶ λαβὼν πηλὸν ἔπλασεν πουλία ιβ, καὶ ἐβεβήλωσεν τὸ σάββατον. ⁴ Καὶ ἔλθων Ἰωσήφ ἐπὶ τὸν τόπον καὶ ἰδὼν ἀμέκραζεν αὐτῷ λέγων· διατί ταῦτα ποιεῖς ἐν σαββάτῳ ἃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν; ὁ δὲ Ἰησοῦς συγκροτήσας τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἀμέκραζε τοῖς στρουθίοις καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ὑπάγετε. καὶ μετα-

(*corrigendum est ἐπέταξεν*) αὐτά, καὶ wάρτα (sic, non wάρτωσ) ὑπετάσσοντο αὐτῷ . . Vind Τὸ παιδίον Ἰησοῦς περταέτης γερόμερος, καὶ βροχῆς γερομέρης ἔπαιζεν ἐπὶ διάβασιν ρυάκος, καὶ τὰ ρέοντα ὕδατα ρυωρὰ ὄρτα συμῖγαγεν εἰς λάκκους, καὶ ἐποίει αὐτὰ καθαρὰ εὐθέως καὶ ἐμάρετα εἶναι, λόγῳ δὲ μόρῳ καὶ οὐκ ἔργῳ ἐπιτάξας αὐτοῖς . . Syrus tantum non consentit. Ad Ἰησοῦς addit ὁ μεσσίας. Extrema, καὶ λόγῳ μό. ἐπέτ. αὐτά, non habet.

2. Καὶ π. πηλὸν τρυφερὸν (et Dresd et Bonon πηλὸν τρυφερὸν) - ὅτε (Bonon ὅτι) - - σὺν αὐτῷ . . Par Ἐwάραμτος δὲ ἐκ τῆς χίλεως (pro ὕλεως? ἰλύος?) αὐτῷ πηλὸν τρυφερὸν, ἔπλασεν ἐξ αὐτοῦ στρουθία τὸν ἀριθμὸν ιβ. ἦσαν οὖν καὶ τὰ παιδία παίζοντα σὺν αὐτῷ . . Vind εἶτα ἄρας ἐκ τῆς ὕλεως πηλὸν τρυφερὸν ἔπλασεν ἐξ αὐτοῦ στρουθία δώδεκα· ἦν δὲ σάββατον ὅτε ταῦτα ἐποίησεν παίζων. καὶ πολλὰ παιδία etc . . Syrus om ὅτε ταῦτ. ἐποίησεν.

3. Ἰδὼν δὲ - - ἐν σαββ. παίζων (delevi ὅτι quod Dresd et Bonon ante ἐν habent; cf. Par, in quo recte deest) - ρυάκιον (Dresd et Bonon ρυάκιον. Cf. cod. Sinait. in quo est περὶ τὸ ρυάκιον) - - τὸ σάββατον . . Par Ἰδὼν δὲ τις Ἰουδαῖος ἃ ἐποίει (cod ἐποίη) ὁ Ἰησοῦς ἐν σαββάτῳ πλάττων τὸν πηλόν, ἀπηλλθε εὐθέως καὶ ἀμήγγειλε τῷ πατρὶ αὐτοῦ Ἰωσήφ λέγων· ἰδοὺ τὸ παιδίον σου παίζων (πέζων cod.) ἐπὶ τοὺς ρυάκας (potius ἐπὶ τοῦ ρυάκος?), καὶ ἦρε πηλόν καὶ ἔπλασεν ἐξ αὐτοῦ στρουθία ιβ, καὶ βεβηλοῖ τὸ σάββατον. Syrus post ἀμήγγειλε τῷ πατρὶ αὐ. Ἰωσ. add et irritavit eum contra Iesum et dixit. Pro καὶ ἐβεβήλ. τὸ σάββ. habet: quae res non licet in sabbato. Similiter Ev. Thom. Lat. IV, 2. quod non fuit dignum facere in sabbato. Cf. et. Ps. Matth. XXVII, 2. nonne vides infantem Iesum in sabbato operari quod ei facere non licet.

4. Καὶ ἔλθων (ita Dresd; Bonon add ὁ) Ἰωσήφ - - ἐν σαββάτῳ (ita Dresd; Bonon ἐν σάββατον) - - ὑψήγομ κράζοντα (et Dresd et Bonon ἡψήγομ κράζοντα) . . Par Καὶ ἔλθων ὁ Ἰωσήφ ἐπὶ τὸν τόπον καὶ ἰδὼν ἀμέκραζεν αὐτὸν (sic) λέγων· διατί ταῦτα ποιεῖς ἐν σαββάτῳ, ὃ (sic) οὐκ ἔξεστι ποιεῖν; ὁ δὲ Ἰησοῦς συγκροτίσας τὰς παλάμας αὐτοῦ ἀμέκραζε τοῖς στρουθίοις καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ὑπάγετε μετάσθητε καὶ μέμνησθέ μου ζῶντες (cf. ad haec Sinaiticum textum). καὶ μετασθέ μτωρτῶν στρουθίων ἐξήλθομ κράζοντα . . Syrus pro ἀμέκραζε τοῖς στρουθ. habet fecit aves (passeres) volare, tum addit quae respondere videntur verbis ἅμα τῷ λόγῳ in libro Sinaitico III, 2. Simi-

σθέρτα τὰ στρουθία ὑψήγοι κράζοι. ⁵ Ἰδόμενοι δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ἐθαμβήθησαν, καὶ ἀπελθόμενοι διηγήσαντο τοῖς πρῶτοις αὐτῶν ὅτι εἶδον πεποιηκότα τὸν Ἰησοῦν.

CAPUT III.

1. Ὁ δὲ υἱὸς Ἄβραμ τοῦ γραμματέως ἦν ἑστὼς ἐκεῖ μετὰ τοῦ Ἰωσήφ, καὶ λαβὼν κλάδον ἰτέας ἐζέχεε τὰ ὕδατα ἀσπληγῶν ὁ Ἰησοῦς. ² Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὸ γινόμενον ἠγακτήσθη, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· ἄδικε, ἀσεβὴ καὶ ἀρόντε, τί ἠδίκησάν σε οἱ λάκκοι καὶ τὰ ὕδατα; ἰδοὺ μὲν καὶ σὺ ὡς δένδρον ἀποξηραμένης, καὶ οὐ μὴ ἐμέγκῃς φύλλα οὔτε ῥίζαν οὔτε καρπόν. ³ Καὶ εὐθέως ὁ παῖς ἐκείνος ἐξηράθη ὅλος. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀμεχώρησε καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον Ἰωσήφ. οἱ δὲ γονεῖς τοῦ ξηραμένου ἐβάστασαν αὐτὸν θρηνοῦντες τὴν μερότητα αὐτοῦ, καὶ ἠγαγόντες πρὸς τὸν Ἰωσήφ, καὶ ἐρεκάλουν αὐτὸν ὅτι τοιοῦτον ἔχεις παιδίον ἐργαζόμενον τοιαῦτα.

liter Ps. Matth. XXVII. *Et ad vocem imperii sui coeperunt volare.* Pro ὑπάγετε Syrus reddit lectionem Parisiensem: ὑπάγετε πετάσθητε καὶ μέμνησθέ μου ζῶντες, vel Sinaiticam: ὕψ. πετάσθ. καὶ μιμήσκεσθέ μου ζῶντα.

5. Ἰδόμενοι -- διηγήσαντο (διήγησαν ex Bononiensi editum ex errore Mingarelli esse videtur) -- εἶδον (et Dresd et Bonon οἶδον, quod εἶδον et ἴδον pari iure corrigi potest) -- τ. Ἰησοῦν. . Par Ἰδόμενοι δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ἐθαμβήθησαν, καὶ ἀπελθόμενοι διηγήσαντο τοῖς πρῶτοις αὐτῶν ὅτι εἶδον σημεῖον, πεποιηκὸς ὁ Ἰησοῦς. . Syrus pro οἱ Ἰουδαῖοι ἐθαμβ. reddit ὁ Φαρισαῖος ἐθαμβήθη, pergens καὶ ἀπελθὼν διηγήσατο τοῖς φίλοις αὐτοῦ.

III, 1. Ὁ δὲ υἱὸς Ἄβ. τοῦ γραμματέως (τοῦ γραμμ. ex Par et Sinait, et. Syrus; Dresd et Bonon γραμματεὺς sine τοῦ) ἦν (ita Par; Dresd et Bonon ὦν) ἑστὼς -- σπληγ. ὁ Ἰησοῦς. . Par Ὁ δὲ υἱ. Ἄβραμ τοῦ γραμματέως ἦν ἑστὼς ἐκεῖ μετὰ Ἰωσήφ, καὶ λαβὼν κλάδον ἰτέας -- σπληγ. ὁ Ἰησοῦς. . Syrus μετὰ τοῦ Ἰησοῦ pro μετὰ τ. Ἰωσήφ.

2. Ἰδὼν δὲ -- ἀσεβὴ (ita cum Dresd et Bonon etiam Sinait) καὶ -- ἰδοὺ (Dresd add καὶ) -- οὔτε καρπόν. . Par Ἰδὼν δὲ τὸ παιδίον Ἰησοῦς τὸ γινόμενον (sic, non γερ.) ὕψ' αὐτοῦ ἠγακτήσθη, καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἀρόντε, τί ἠδίκησάν σε οἱ λάκκοι καὶ ἐζέχεας τὰ ὕδατα; ἰδοὺ μὲν καὶ σὺ -- φύλλα οὔτε κλάδους οὔτε καρπόν. . Syrus om verba ἄδικε usque καὶ τὰ ὕδατα. Quae vero sequuntur: ἰδοὺ μὲν etc, propius accedunt ad verba Ps. Matth. XXVIII. „vere erit fructus seminis tui sine vigore“ etc. In hunc enim fere modum ibi scriptum est: Sine radice fiant surculi tui, et fructus tui exarescant ut ramus ligni qui fractus est a vento et non est amplius.

3. Καὶ εὐθέως -- μερότητας (ita codd) -- ἐρεκάλουν (et Dresd et Bonon ἐμεγκάλουν, item Par. Cf. infra Sinaitici libri cap. IV, 2.) -- τοιαῦτα. . Par Καὶ εὐθέως ἐξηράθη ὅλος. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀμεχώρησε καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸν

CAPUT IV.

¹ Εἶτα wάλιμ ἐπορεύετο διὰ τῆς κόμης, καὶ παιδίον τρέχωμ διερράγῃ εἰς τὸν ὄμομ αὐτοῦ. καὶ τικραμβεῖς ὁ Ἰησοῦς εἶπερ αὐτῷ· οὐκ ἀπελεύσει τῇ ὁδῷ σου. καὶ παραχρῆμα πρὸς αὐτῶν ἀπέθαμεν. ἰδόντες δὲ τινες τὸ γιρόμεμον εἶπον· πόθεν τοῦτο τὸ παιδίον ἐγεμμήθη, ὅτι πᾶν ῥῆμα αὐτοῦ ἔργον ἐστὶν ἔτοιμον; ² Καὶ προσελθόντες οἱ γορεῖς τοῦ τεθνεώτος τῷ Ἰωσήφ κατεμέφορτο λέγοντες· σὺ τοιοῦτον παιδίον ἔχωμ οὐ δύμσαι μεθ' ἡμῶν οἰκεῖν ἐν τῇ κόμῃ, ἢ δίδασκε αὐτῷ εὐλογεῖν καὶ μὴ καταρᾶσθαι· τὰ γὰρ παιδία ἡμῶν θαματοῖ.

CAPUT V.

¹ Καὶ προσκαλεσάμερος ὁ Ἰωσήφ τὸ παιδίον κατ' ἰδίαν ἐμουθέτει αὐτὸν λέγων· ἱρατί τοιαῦτα κατεργάζει, καὶ πάσχουσιμ

οἶκομ αὐτοῦ. οἱ δὲ γορεῖς τοῦ τηραμβέτος ἐβάστασαν φέροντες αὐτὸν θρηνοῦντες τὴν μετότητα αὐτοῦ, καὶ ἤγορτο πρὸς τὸν Ἰωσήφ, καὶ ἐρεγκάλουμ αὐτὸν ὅτι τοιοῦτον ἔχεις παιδίον ἐργαζόμενον τοιαῦτα (*vertit haec cum Cotelerio Fabricius -- ad Iosephum quem incusabant: Cur eiusmodi habes puerum talia operantem?*). Praeterea vero Par addita habet haec: Εἶτα ὁ Ἰησοῦς παρακληθεῖς παρὰ πάντων ἰάτρεισιν αὐτόν, ἐσάρτός τι μέλος (*codex addit τιρά. Ionesius pro eo reponendum duxit εἶραι.*) ἀργὸν ὀλίγον, εἰς τὸ προσέχειμ αὐτοῦς. . Syrus omnia om. quae post ἐξηράμην scripta sunt.

IV, 1. Εἶτα wάλιμ -- τρέχωμ (sic et Dresd et Bonon) -- διερράγῃ (Dresd -γει, Bonon διεράγει) -- ἀπελεύσει (ita et Dresd et Bonon) -- πρὸς αὐτῶν (sic uterque) -- ἔτοιμον . . Par Πάλιμ οὐμ ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο διὰ τῆς κόμης, καὶ παιδίον τρέχωμ διερράγῃ εἰς τὸν ὄμομ αὐτοῦ. καὶ τικραμβεῖς ὁ Ἰησοῦς εἶπερ αὐτῷ· οὐκ ἀπελεύσει τῇ ὁδῷ σου. καὶ παραχρ. πρὸς αὐτῶν ἀπέθαμεν. ἰδόντες -- ἐστὶν ἔτοιμον; . . Syrus pro διὰ τῆς κόμης habet *cum patre suo*. Similiter Thom. Latin. V, 1. *cum Ioseph per villam*. Accurate reddit verba οὐκ ἀπελ. τῇ ὁδῷ σου. Pro ἰδόντες δὲ τινες habet καὶ πάντες οἱ ἰδόντες αὐτόν.

2. Καὶ προσελθόντες -- κατεμέφορτο (ex Par est; in Dresd et Bonon desideratur. In Sinaitico est ἐγκάλουμ) λέγοντες -- παιδίον ἔχωμ (ita Par; Dresd παιδ. ἔχεις) οὐ -- αὐτῷ (ita Dresd; Bonon αὐτόν) εὐλογεῖν -- θαματοῖ (Dresd et Bonon -τεῖ): Par Καὶ προσελθόντες -- κατεμέφορτο λέγοντες· σὺ τοῦτο τὸ παιδίον ἔχωμ οὐ δύμσαι -- ἐν τῇ πόλει ἡμῶν· ἢ δίδασκε τὸ παιδίον σου αὐτῷ (Ionesius correxit αὐτόν. Rectius Thiloni τὸ παιδ. σου additamentum librarii videbatur; sed cf. librum Sinaiticum) εὐλογεῖν καὶ μὴ καταρᾶσθαι, ἢ ἐλθε σὺν αὐτῷ τῶν ὁδῶν· τὰ γὰρ -- θαματοῖ. . Syrus non exprimit κατεμέφορτο. Pro παιδίον ἔχωμ potius reddit scripturam Dresd. παιδ. ἔχεις. Deinde habet διδάσκετε αὐτῷ εὐλογεῖν. Extrema: καὶ μὴ καταρᾶσθαι. etc Syrus non agnoscit.

V, 1. Καὶ προσκαλεσάμερος -- κατεργάζει (sic uterque codex) -- ταῦτα

οὔτοι καὶ μισοῦσιν ἡμᾶς καὶ διώκουσιν; εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς· ἐγὼ οἶδα ὅτι τὰ ῥήματά σου ταῦτα οὐκ εἰσὶ σά, ὅμως σιγήσω διὰ σέ· ἐκεῖνοι δὲ οἴσουσιν τῇ κόλασιν αὐτῶν. καὶ εὐθέως οἱ ἐγκαλουῦντες αὐτὸν ἄπετυφλώθησαν. ² Καὶ οἱ ἰδόμετες ἐφοβήθησαν σφόδρα καὶ ἠπόρουσιν, καὶ ἔλεγον περὶ αὐτοῦ ὅτι πᾶν ῥῆμα ὃ ἐλάλει, εἴτε καλὸν εἴτε κακόν, ἔργον ἦν καὶ θαῦμα ἐγέμετο. ἰδόμετες δὲ ὅτι τοιοῦτον ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἐγερθεῖς ὁ Ἰωσήφ ἐπέλαβεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον καὶ ἔτιλεν σφόδρα. ³ Τὸ δὲ παιδίον ἠγαράκτησε καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἄρκετόν σοί ἐστιν ζητεῖν καὶ μὴ εὐρίσκειν, καὶ μάλιστα οὐ σοφῶς ἔπραξας· οὐκ οἶδας ὅτι σός; μή με λύπει.

οὐκ εἰσὶ σά (ita ex Par scripsi; Dresd et Bonon post ταῦτα pergunt ἐμὰ οὐκ εἰσὶν ἀλλὰ σά, quemadmodum etiam in evangelio nostro Thomae Latino legitur; cf. infra V, 2.) - - ἄπετυφλώθησαν (sic uterque codex; per errorem igitur Thilo edidit ἐτυφλώθησαν) . . Par Προσκαλεσάμενος δὲ ὁ Ἰωσήφ τὸ παιδίον κατ' ἰδίαν ἐρουθέτει αὐτὸ λέγων· ἰματί - - πάσχεισιν οὕτως, καὶ μισοῦσιν (cod. μισοῦν) - - εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς· ἐγὼ οἶδα ὅτι τὰ ῥήμ. σου ταῦτα οὐκ εἰσὶν σά, ἀλλὰ διὰ σέ σιγήσω· ἐκεῖνοι δὲ οἱ εἰρηκότες σοι ταῦτα οἴσουσι τῇ κόλασιν τῇ αἰῶνι. καὶ εὐθ. οἱ ἐγκ. αὐτὸν ἐτυφλώθησαν. Syrus incipit: *Et accessit ad puerum, tum reddit quae in Graecis sequuntur. Ad κατεργάζει addit: et cur dicis haec? Tum pergit: et hi dolent et odio habent te. Iesus ait: Si sermones patris mei non essent sapientes, non nosset erudire infantes. Atque iterum dixit: Si illi essent infantes cubiculi (?), non accepissent execrationes. Hi non videbunt cruciatum. (? Haec vix sana sunt.)*

2. Καὶ οἱ (ex Par est; in Dresd et Bonon desideratur) ἰδόμετες - - ἐγερθεῖς ὁ Ἰωσήφ (ὁ Ἰωσ. rursus ex Par addidimus) - - σφόδρα . . Par Καὶ οἱ ἰδόμετες ἐφοβήθησαν πάντες σφόδρα καὶ ἠπόρουσιν, καὶ ἔλεγον περὶ αὐτοῦ ὅτι πᾶν ῥῆμα ὃ λέγει, εἴτε καλὸν εἴτε κακόν, ἔργον γίρεται, καὶ ἐθαύμαζον. εἰδόμετες δὲ ὅτι τοῦτο ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἐγερθεῖς ὁ Ἰωσήφ ἐπελάβετο αὐτοῦ τὸ ὠτίον καὶ ἔτιλεν (cod. ἔτειλεν) αὐτό . . Syrus om. Καὶ οἱ ἰδόμετες ἐφοβήθησαν usque τοιοῦτον ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς. Habet vero: *Sed Ioseph iratus est etc. Sequuntur quae respondent verbis ἐπέλαβεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον etc.*

3. Τὸ δὲ παιδίον - - καὶ μάλιστα οὐ σοφῶς (ita ex Par scripsimus; Dresd et Bonon post εὐρίσκειν pergunt μάλιστα ὅτι σοφῶς) - - μή με λύπει (Dresd et Bonon ad haec addunt σὸς γάρ εἰμι, quae cum Parisiensi omisimus) . . Par Τὸ δὲ παιδίον - - καὶ μὴ εὐρίσκειν αὐτοῦς (Thiloni respici videntur caeci illi facti quaerentes Iosephum), καὶ μάλιστα οὐ σοφῶς ἔπραξας. οὐκ οἶδας ὅτι σός εἰμι; μή με λύπει. . Syrus: *Tum Iesus respondit et dixit ad eum: Sufficit tibi ut mihi imperites et invenias me* (deest igitur μὴ ante εὐρίσκειν, sed interpret vix recte). *Etenim οὐ σοφῶς ἔπραξας. Extrema non habet.*

VI. VII. VIII. His capitibus quae respondent apud Syrum, satis differunt a Graecis utrisque. Propius accedunt ad Latinorum rationem, imprimis ad Ps. Matth. capp. XXX et XXXI., partim etiam ad Thom. Latín. cap. V. Vide infra post cap. VIII.

CAPUT VI.

¹ Καθηγητὴς δέ τις ὁρόματι Ζακχαῖος ἑστὼς ἐν μέρει τιρὶ ἤκουσε τοῦ Ἰησοῦ ταῦτα λαλοῦντος τῷ πατρὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμασεν σφοδρῶς ὅτι παιδίον ὥρ τοιαῦτα φθέγγεται. ² Καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας προσήγγισεν τῷ Ἰωσήφ καὶ εἶπεν αὐτῷ ὅτι παιδίον φρόμιμον ἔχεις, καὶ ροῦρ ἔχει· δεῦρο παράδος μοι αὐτὸ ὥπως μάθῃ γράμματα, καὶ ἐγὼ διδάξω αὐτὸ μετὰ τῶν γραμμάτων πᾶσαν ἐπιστήμην καὶ προσαγορεύειν πᾶντας τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τιμᾶν αὐτοὺς ὡς προπάτορας καὶ πατέρας καὶ τοῦ ἀγαπᾶν συρνηλικιώτας. ³ Καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶντα τὰ γράμματα ἀπὸ τοῦ α ἕως τοῦ ω μετὰ πολλῆς ἐξετάσεως τραμῶς. ἐμβλέψας δὲ τῷ καθηγητῇ Ζακχαίῳ λέγει αὐτῷ· σὺ τὸ ἄλφα μὴ εἰδὼς κατὰ φύσιν, τὸ βῆτα πῶς ἄλλους διδάσκεις; ὑποκριτά, πρῶτον εἰ οἶδας διδάξομ τὸ α , καὶ τότε σοι πιστεύσομεν περὶ τοῦ β . εἶτα ἤρξατο ἀποστομίζειν τὸν διδάσκαλον περὶ τοῦ πρῶτου γράμματος, καὶ οὐκ ἴσχυσε αὐτῷ ἀρταποκριθῆναι. ⁴ Ἀκούοντες δὲ πολλῶν λέγει τὸ παιδίον τῷ Ζακχαίῳ· ἄκουε διδάσκαλε τὴν τοῦ

VI, 1. Καθηγητὴς - - ἐν μέρει τιρὶ (τιρὶ ex Par est; Dresd et Bonon non habent) ἤκ. τοῦ Ἰησ. τ. λαλοῦντος (Dresd et Bonon vitiose τῷ Ἰησοῦ ταῦτα λαλοῦντα) - - φθέγγεται .. Par Καθηγητὴς - - ἤκουσε τοῦ Ἰησοῦ ταῦτα λαλοῦντος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμασε σφόδρα ὅτι παιδίον ὥρ τοιαῦτα φθ.

2. Καὶ μετ' - - εἶπεν αὐτῷ: consentit Par | ὅτι παιδ. φρόμ. ἔχεις κ. ρ. ἔχει: ita Par; Bonon et Dresd ὅτι (Dresd ἔτι) ροῦρ ἔχει (Dresd ροιμεχεῖ, Bonon ροῦρ εχει), καὶ φρόμιμον ἔχεις παιδίον | δεῦρο (Par add οὔρ) - - μάθῃ (ita Par; Dresd et Bonon μάθω) γράμματα | καὶ ἐγὼ διδάξω - - καὶ προσαγορεύειν (ita Dresd; Bonon -ρεύει) - - καὶ τιμᾶν αὐτ. ὡς προπάτ. usque συρνηλικιώτας (ta Dresd; Bonon a verbis καὶ τιμᾶν αὐτοὺς transilit ad συρνηλικιώτας, omissis mediis); horum nihil in Parisiensi legitur.

3. Καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶντα - - πιστεύσομεν (Bonon -σωμεν) - - ἀρταποκριθῆναι: ab his satis differt Parisiensis codex, qui sic habet: Καθίσαρτος δὲ αὐτοῦ τοῦ διδάξαι γράμματα τῷ Ἰησοῦ, ἤρξατο τὸ πρῶτον στοιχείον τὸ ἄλφ. ὁ δὲ Ἰησοὺς λέγει τὸ δεύτερον στοιχείον μωέθ, γκίμελ, καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶντα τὰ στοιχεῖα ἕως τέλους. καὶ ἀραυγῆζας βιβλίον, τοὺς προφῆτας ἐδίδασκε τὸν καθηγητὴν.

4. Horum nihil simile in Parisiensi invenitur. Codicum autem Dresdensis et Bononiensis verba inde a πῶς ἔχει καρόρας usque ad huius partis finem perquam corrupta sunt. Scriptum enim ibi sic est: πῶς ἔχει καρόρας καὶ μέσα χαρακτηρας, οὗς ὅρα ζύρους, διαβαίροντας, συραγομένους, ὑψουμένους, χορεύοντας, βαλεφεγιούντας (Bonon βάλε φεγ.), τρισήμους, ὁμογερεῖς,

πρώτου στοιχείου τάζιμ, καὶ πρόσχεσ ὡδε πῶς ἔχει καρόμας, καὶ μεσαχαρακτῆρα οὓς ὄρᾱς ζυμούςς διαβαίρομτα, συμαγομένους, ὕψους μὲν πορεύομτος πάλιμ δὲ κεφαλαιοῦμτος, τρισήμους ὁμογεμεῖς, ὑπάρχουσ δὲ καὶ ὑποστάτους, ἰσομέτρους· καρόμας ἔχεις τοῦ α̅.

ὑπαρπουχθέμ (Bonon -χθέ) ζυγοστάτους, ἰσομέτρους· καρόμας ἔχει τὸ α̅. Haec Mingarellius, libri auctorem in littera A symbolum dei eiusque trini agnovisse existimans, in hunc fere modum emendanda censuit: πῶς ἔχει καρόμας καὶ μεσοχαρακτῆρας· οὓς ὄρα ζυμούςς, διαβαίρομτας, συμαγομένους, ὕψουμένους, χορεύομτας· λάβε περιόμτας, τρισήμους, ὁμογεμεῖς, ὑπάρχουσ τε· ζυγοστάτους, ἰσομέτρους· καρόμας ἔχεις τοῦ α̅, hac interpretatione addita: *Audi, magister, positionem primi elementi, et attende quomodo habeat canones seu lineas, et dimidiis characteres: quos inspicere communes, permeantes, congregatos, surgentes, saltantes: accipe eos qui supersunt, trilineos, homogeneos, et veluti principatum tenentes, ad libellam positos et aequalis mensurae: canones seu lineas habes litterae A. Ipse tamen Mingarellius coniecturis se suis diffidere non dissimulavit: notas enim illas litterae A nec in Graecorum Alpha nec in Hebraeorum Aleph quadrare. Multo quidem magis eas quadrare in primam Armenorum litteram, probare sibi visus est eis quae Chardinus in Itinere persico X, pag. 26. (ed. Langlès 1811. tom. IX. pag. 124.) de legendis Christianorum Persiae docuit. Ibi enim refertur ex evangelio quodam infantiae persico „qu'étant envoyé à l'école pour apprendre l'abc, le maître lui voulant faire dire a, il s'arrêta et dit au maître: Apprenez-moi auparavant pourquoi la première lettre de l'alphabet est ainsi faite. Surquoi le maître le traitant de petit babillard, il répondit: Je ne dirai point a, que vous ne me disiez pourquoi la première lettre est ainsi faite. Le maître se mettant en colère, Jésus lui dit: Je vous l'apprendrai donc moi. La première lettre de l'alphabet est formée de trois lignes perpendiculaires sur une ligne diamétrale (l'a arménien est ainsi fait à peu près comme une m renversée), pour nous apprendre que le commencement de toutes choses est une essence en trois personnes.“ Quibus Mingarellii de loco nostro coniecturis „minime locum restitutum et illustratum“ censuit Thilo. *Ut enim, ait Cod. apocr. I. p. 292., taceamus coniecturas illas λάβε περιόμτας et ὑπάρχουσ τε prorsus improbables, latina quam Mingarellius dedit interpretatio constat verbis sine sensu, quorum plura graecis ne respondent quidem. Neque hoc auctor ipse innuit se figuram primae litterae referre ad illud trinitatis emblemam; quod tamen sumi potest si ab inepto monacho illa verba assuta esse statuas. Nam Marcosiorum de pueritia Christi libellus referente Irenaeo adv. haeres. I, 20. haec tantum continuit προσπααραλαμβάνουσι δὲ εἰς τοῦτο κἀκεῖνο τὸ ῥαδιούργημα, ὡς τοῦ κυρίου παιδὸς ὄμτος καὶ γράμματα μαμθάομτος, καὶ τοῦ διδασκάλου αὐτῷ φήσαμτος, καθὼς ἔθος ἐστίμ, εἰπὲ ἀλφα, ἀποκρίμασθαι τὸ ἄλφα· πάλιμ τε τὸ βῆτα τοῦ διδασκάλου κελεύσαμτος εἰπείμ, ἀποκρίμασθαι τὸν κύριον· σύ μοι πρότερον εἰπὲ τί ἐστὶ τὸ ἄλφα, καὶ τότε σοι ἐρῶ τί ἐστὶ τὸ βῆτα. καὶ τοῦτο ἐξηγοῦμται ὡς αὐτοῦ μόρου τὸ ἄγνωστομ ἐπισταμέμου, ὃ ἐφαμέρωσεμ ἐμ τῷ τύπῳ τοῦ ἄλφα. Praeterea Thilo significavit pro οὓς ὄρα legi posse οὓς ὄρᾱς, item ζυμούςς pro ζυμούςς, ὑπαρπαχθέμτας vel ὑφαρπαχθέμτας pro ὑπαρπουχθέμ, φεγγοβολοῦμτας**

CAPUT VII.

¹ Ὡς δὲ ἤκουσεμ ὁ διδάσκαλος Ζακχαῖος τὰς τοσαύτας καὶ τοιαύτας ἄλληγορίας τοῦ πρώτου γράμματος εἰρηκότος τοῦ παιδός, ἠωόρησεμ ἐπὶ τοσαύτη ἀπολογία καὶ διδασκαλία αὐτοῦ, καὶ εἶπεμ τοῖς παροῦσι· οἴμοι, ἠπορήθημ ὁ τάλας ἐγώ, ἑμαυτῷ αἰσχύνην παρέχωμ ἐπισπασάμερος τὸ παιδίον τοῦτο.

² Ἄρομ οὖν αὐτό, παρακαλῶ σε, ἀδελφε Ἰωσήφ· οὐ φέρω τὸ αὐστηρὸν τοῦ βλέμματος αὐτοῦ, οὐ τραπῶ τὸν λόγον ἅπαζ. τοῦτο τὸ παιδίον γηγενὴς οὐκ ἔστι, τοῦτο δύματα καὶ πῦρ δαμάσαι· τάχα τοῦτο πρὸ τῆς κοσμοποιίας ἐστὶν γεγεμμημένον. ποία γαστήρ τοῦτο ἐβάστασεμ, ποία δὲ μήτρα τοῦτο ἐξέθρεψεμ, ἐγὼ ἀγνοῶ. οἴμοι φίλε, ἐζηχεῖ με, οὐ παρακολουθήσω τῇ διαμοίᾳ αὐτοῦ· ἠπάτησα ἑαυτόν, ὁ τρισάθλιος ἐγώ· ἠγοριζόμεν ἔχειμ μαθητήν, καὶ εὐρέθημ ἔχειμ διδάσκαλον.

³ Ἐρθυμούμαι φίλοι τὴν αἰσχύνην, ὅτι γέρωμ ὑπάρχωμ ὑπὸ παιδίου ἐμικήθημ. καὶ ἔχω

pro βαλεφεγιούρτας (cf. Cod. apocr. I. pag. CXIII.), denique τούτους addi posse ante καρόμας ἔχει τὸ α. Nuper vero ab eadem cum Mingarellio sententia de trinitatis symbolo profectus emendationem loci suscepit vir doctissimus Rud. Hofmannus, qui in libro quem inscripsit: Das Leben Jesu nach den Apokryphen, pag. 222. hanc emendationem proposuit: πῶς ἔχει καρόμας καὶ μεσα-
 χαρακτῆρα, οὓς ὁρᾷ θυρούς, διαβαίοντα· συναγομένους, ὕψους μὲρ πο-
 ρεύορτος, κεφαλαίουρτος, τρισήμους, ὁμογερεῖς ὑπάρχουσ δέ, ὑποστάτους,
 ἰσομέτρους· καρόμας ἔχεις τοῦ Α. Qua ab emendatione non graviter differt
 quam ipsi proposuimus et in textum recepimus. Habet autem haec coniiciendi
 licentia in loco tam corrupto non minimam excusationem inde quod uti non licet
 nisi codicibus recentissimis. Ceterum Syrus non habet quae huc conferri queant.
 Vide infra.

VII, 1. ἠωόρησεμ: Dresd ἠωόρησεμ | αἰσχύνην: uterque codex αἰσχύ-
 νησ, statimque post ἐπισπασμέρος.

2. οὐ τραπῶ: Mingarellius corrigi voluit οὐ vel περὶ οὐ τραπῶ (*de quo
 semel dicam quid sentiam*). Contra Thilo conlatis verbis codicis D in Ps. Matth.
 quae huc spectant: *nec audire gravitatem sermonum eius*, potius reponi posse
 dixit οὐδὲ τραπῶ. Sed omnino emendatione non opus esse videtur. | ἐζηχεῖ:
 Thilo ex utroque codice edidit ἐζήχει. Hofmannus maluit ἐζήγει. Puto ἐζηχεῖ
 με reddendum esse *stupefacit me*. | παρακολουθήσω: ita Dresd ex emendatione;
 a prima fuerat παρακολουθήσμαι | ἑαυτόν: ita ex Dresd et Bonon, nec corri-
 gendum duxi. Thilo dedit ἑμαυτόν.

3. γέρωμ ὑπάρχωμ: in codicibus scriptum est γερ. ὑπάρχει, unde Thiloni
 ὅς ante γέρωμ supplendum videbatur. Sed ἐμικήθημ in codice extremam sylla-
 bam compendio scriptam habet, quod non solvi debet θη. Eo magis edendum

ἐκκαῆσαι καὶ ἀποθαρεῖν διὰ τούτου τοῦ παιδός· οὐ δύναμαι γὰρ ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ ἐμβλέψαι εἰς τὴν ὄψιν αὐτοῦ. καὶ πέρτωρ εἰπόμεν ὅτι ἐρικήθημ ὑπὸ παιδίου μικροῦ, τί ἔχω εἰπεῖν; καὶ τί διηγῆσασθαι περὶ ὧν μοι εἶπε καρόντων τοῦ πρώτου στοιχείου; ἄγροῶ, ὦ φίλοι· οὐ γὰρ ἀρχὴν καὶ τέλος αὐτοῦ γινώσκω. ⁴ Τοιγαροῦν ἀξιώ σε, ἀδελφέ Ἰωσήφ, ἀπάγαγε αὐτὸν εἰς τὸν οἶκόν σου. οὗτος τί ποτε μέγα ἐστίν, ἢ θεὸς ἢ ἄγγελος, ἢ τί εἶπω οὐκ οἶδα.

CAPUT VIII.

¹ Τῶν δὲ Ἰουδαίων παραινούμεν τῷ Ζακχαίῳ, ἐγέλασε τὸ παιδίον μέγα καὶ εἶπε· ρῆν καρποφορεῖτωσαν τὰ σά, καὶ βλεπέτωσαν οἱ τυφλοὶ τῇ καρδίᾳ. ἐγὼ ἄρωθεν πάρεμι ἴνα αὐτοὺς καταράσομαι καὶ εἰς τὰ ἄνω καλέσω, καθὼς διετάξατο ὁ ἀποστείλας με δι' ὑμᾶς. ² Καὶ ὥς τὸ παιδίον κατέπαυσε τὸν

ita videbatur ut edidimus. | διὰ τούτου τοῦ παιδός: Bonon διὰ τοῦτο τοῦ παιδός | ἐμβλέψαι: ita Dresd; Bonon βλέψαι | εἰπόμεν: Dresd ὑπόμεν | στοιχείου: Dresd et hoc et aliis locis στοιχίου etc, Par plerumque στήχοιο etc. | αὐτοῦ γινώσκω: uterque codex αὐτοῦ οὐ γιν.

4. οὗτος: in Dresd scriptum est nisi fallor τοῦτος. Hinc malui edere οὗτος quam τοῦτο, quod apud Mingar. et Thil. legitur. Simillima autem verba etiam apud Syrum leguntur. Ibi est enim: *Scriba respondit et dixit: Hic est aliquid magnum. Est sive deus sive angelus sive - quid dicam haud scio.*

Ceterum huic capiti respondent verba ea quibus in codice Parisiensi ista historia finitur. Praegressis enim illis: καὶ ἀραπτύξας - ἐδίδασκε τὸν καθηγητήν, leguntur ibi haec: Αὐτὸς δὲ αἰσχυρθεὶς ἠωόρησε, ὅτι οὐκ οἶδε πόθεν αὐτὸς οἶδε τὰ γράμματα. καὶ ἐγερθεὶς ἀρεχώρησε οἴκαδε, θαυμάζων ἐξιστάμενος τὸ παράδοξον. Denique additur in Parisiensi codice fragmentum historiae de pannis a puero tinctis, quam evangelium infantiae arabicum capite XXXVII. tradit, Graeci vero codices nostri reliqui non exhibent. Quod fragmentum sic habet:

(VIII.) Πορευομένου δὲ τοῦ Ἰησοῦ εἰδέ τι (codex τινα) ἐργαστήριον καὶ τινα ρεαρίσκον βάπτωρ (sic) εἰς λέβητας ἱμάτια καὶ τζόχας τιμὰς διαφόρους φαίρας, τὸ καθ' ἕκαστον ἐκτελῶν κατὰ τὴν τοῦ ἐμὸς ἑκάστου βούλησιν. εἰσελθὼν οὖν τὸ παιδίον Ἰησοῦς [adde πρὸς? πρὸς τὸν?] οὕτως ποιούμενα τὸν ρεαρίαν, λαβὼν καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν προσκειμένων ὑφασμάτων...

VIII, 1. παραινούμεν: Mingarellio legendum videbatur παροινούμεν („*quum vero Iudaei Zacchaeum probro afficerent*“). | πάρεμι: Dresd παρήμοι | καταράσομαι et infra καταράσεται: uterque codex καταράσσομαι et καταράσεται. Thilo edidit καταράσσομαι et καταράσεται, quemadmodum etiam Mingarellius edi voluit.

2. ἀράπνηρος: Dresd ἀράπειρος. Idem cum Bonon antea παροργῆσαι.

λόγον, εὐθέως ἐσώθησα· οἱ ψάρτεσ οἱ ὑπὸ τῇ κατάρᾳ αὐτοῦ
 πεσόμτεσ. καὶ οὐδεὶς ἀπὸ τότε ἐτόλμα παροργίσαι αὐτόν, ὥσως
 μὴ καταράσεται αὐτὸν καὶ ἔσται ἀράωρος.

CAPUT IX.

¹ Καὶ μεθ' ἡμέρας δέ τιρας ἔπαιζεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τιμῇ δώματι
 ἐν ὑπερόρῳ, καὶ ἐν τῷ παιδίῳ τῷ παιζόμτῳ μετ' αὐτοῦ πε-
 σὸν ἀπὸ τοῦ δώματος κάτω ἀπέθαρε· καὶ ἰδόντα τὰ ἄλλα παιδιά

Addam hoc loco quae apud Syrum pro capp. VI. VII. VIII. leguntur. (Cf. supra ad initium capitis VI.) *Sed praeceptor, cuius nomen erat Zacchaeus, audivit eum loquentem cum patre suo et dixit: O impium puerum. Et dixit ad Ioseph patrem eius: Usque quo non vis tradere hunc puerum, ut queat discere amare infantes suae aetatis et honorare seniores? Ioseph respondit et dixit: Et quis est aptus ad docendum puerum talem? Putatne convenientem se esse parvae cruci? (?) Iesus respondit et dixit praeceptor: Haec verba quae tu locutus es et haec nomina, ego sum extraneus ab eis; nam ego alienus sum a vobis, quamquam habito inter vos. Honorem in carne ego non habeo. Tu es in lege, et in lege tu permanes. Nam quum tu natus es, ego eram. Sed tu putas te esse patrem meum. Tu discas a me doctrinam quam nemo alius novit nec discere (docere?) potest. Atque crucem, de qua dixisti, is portabit cuius ea est. Nam quando ego magnifice exaltatus fuero, deponam quicquid commune vestri generis habeo. Nam tu nescis unde es tu; ego enim solus certo scio quando estis nati et quantum temporis hic remanebitis. Ubi autem audierunt, mirati sunt et clamaverunt et dixerunt: O mirabilem visum et auditum. Verba eiusmodi nunquam audivimus quemquam loqui nec sacerdotes nec scribas nec Pharisaeos. Unde est iste natus, qui quinque annos natus est et loquitur talia verba? Non visus est unquam quisquam similis huic. Iesus respondit et dixit eis: Miramini quod dixi vobis me scire quando fueritis, et adhuc plura dicere vobis habeo. Sed illi ubi audierunt tacebant, neque quidquam dicere potuerunt.*

Atque Zacchaeus praeceptor dixit ad Ioseph: Ego docebo eum quod convenit ei discere. Et misit eum in scholam. Et ille quum intraret tacebat. Sed Zacchaeus scriba coepit docere eum alphabetum inde ab alpha et repetebat ei aliquoties totum alphabetum. Et dixit ei ut sibi responderet et repeteret; at ille tacuit. Tum scriba iratus est et percussit eum manu sua in capite eius. Et Iesus dixit: Incus, quando absorbet ictus, fit eruditus, quamvis non habeat sensum; ego vero possum dicere haec quae a te dicta sunt cum scientia atque intellegentia. Scriba respondit et dixit: Hic est aliquis magnus. Hic est sive deus sive angelus sive - quid dicam nescio. Tum puer Iesus subrisit et dixit: Infructuosi fructus ferent et caeci videbunt fructus vitae iudicis. (Extrema cf. cum Ps. Matth. XXXI, 4: Tunc Iesus laeto vultu subridens de eo dixit — Fructificent infructuosi et videant caeci et claudi ambulant recte — ut redintegrato statu unusquisque revertatur et permaneat in eo ipso qui radix est vitae et dulcedinis perpetuae.)

IX, 1. ἔπαιζεν: ita codices. Hinc per errorem Thilo edidit ἔπαιζεν | δώ-
 ματι: Dresd τῶσω δώματι, priore voce obelo transfixa | πεσόμ: ita uterque
 codex. | ἰδόντα τὰ ἄλλα: Dresd ἰδὼν τὰ ἄλλα; Bonon teste Mingarellio ἰδόντα

ἐφυγορ, καὶ κατέστη. ὁ Ἰησοῦς μόρος. ² Καὶ ἐλθόντες οἱ γορεῖς τοῦ τεθμεῶτος ἐρεκάλουμ [αὐτὸν ὡς καταβαλόντα αὐτόν. καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· ἐγὼ οὐδέποτε κατέβαλον αὐτόν]. ἐκεῖνοι δὲ ἐπηρεάζουμ αὐτόν. ³ Κατεπήδησεν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τοῦ στέγου καὶ ἔστι παρὰ τὸ πτώμα τοῦ παιδίου, καὶ ἔκραζε φωνῇ μεγάλῃ καὶ εἶπεν· Ζῆνορ, — οὕτω γὰρ τὸ ὄρομα αὐτοῦ ἐκαλεῖτο — ἀραστὰς εἰπέ μοι, ἐγὼ σε κατέβαλον; καὶ ἀραστὰς παραχρῆμα εἶπεν· οὐχὶ κύριε, οὐ κατέβαλας ἀλλὰ ἀμέστησας. καὶ ἰδόντες ἐξεπλάγησαν. οἱ δὲ γορεῖς τοῦ παιδίου ἐδόξασαν τὸν θεὸν ἐπὶ τῷ γεγορότι σημείῳ, καὶ προσεκύνησαν τῷ Ἰησοῦ.

CAPUT X.

¹ Μετ' ὀλίγας ἡμέρας σχίζουμ τις ζύλα ἐν τῇ γωρίᾳ μεώτερος, ἔπασεν ἡ ἀζύμη καὶ διέσχισεν τὴν βάσιμ τοῦ ποδοῦ αὐτοῦ, καὶ ἔξαιμος γερόμερος ἀπέθμησκεν. ² Θορύβου δὲ γερομέρου καὶ συμδρομῆς, ἔδραμε καὶ τὸ παιδίον Ἰησοῦς ἐκεῖ. καὶ βιασάμερος διῆλθεν τὸν ὄχλον, καὶ ἐκράτησεν τοῦ μεαρίσκου τὸν πεπληγόντα πόδα, καὶ εὐθέως ἰάθη. εἶπε δὲ τῷ μεαρίσκῳ· ἀράστα μῦν,

ἀλλα | κατέστη: uterque codex κατέβη. Emendandum esse κατέστη vel κατέμειμεν, iam Thilo notavit. . . Syrus incipit hoc caput: *Et iterum aliquando, in die sabbati* (ut Ps. Matth. XXXII.). Pro κατέστη habet *remansit*.

² ἐλθόντες: uterque codex ἐλθόντα | τοῦ τεθμεῶτος: ita Dresd; Bonon τοῦ παιδίου ἡγουμ τοῦ τεθμεῶτος | ἐρεκάλουμ: Bonon, ut supra, ἐρεγκάλουμ. Sequuntur in codicibus haec ὡς αὐτὸν καταβληθέντα αὐτόν, quae corrupta esse in promptu est. Praeterea excidisse aliquid, ex Latinis et Syris quae huic loco respondent verisimile fit. Cf. Thom. Lat. VII. et Ps. Matth. XXXII. Syrus autem sic: *Et parentes eius qui erat mortuus apprehenderunt eum et dixerunt ei: Tu ruere puerum fecisti. Et Iesus dixit: Ego non eum ruere feci. Sed illi vim attulerunt ei.* | ἐπηρεάζουμ: Dresd ἐπειρεύουμ, Bonon ἐπειρεύωτο.

³ στέγου: cf. ad B VIII, 1. Bonon στέατος. Thiloni στέγουσ vel στεγροῦ corrigendum videbatur. | κατέβαλον: Dresd κατέβαλλον | κατέβαλας: Dresd κατέβαλας. Mingarellio et Thiloni edendum videbatur κατέβαλες | ἀλλά: Dresd ἀλλ' | ἐπὶ τῷ γεγορ. σημείῳ: uterque codex ἐπὶ τὸ γεγορότι σημείῳ. . . Syrus: *Tunc ille descendit iuxta mortuum et dixit ei: Zeno — ita enim erat nomen eius — dic: Egone te praecipitavi? Sed surrexit subito et dixit ei: Non, mi domine. Et omnes mirati sunt, et parentes eius pueri laudabant deum pro his miraculis.*

X, 1. γωρίᾳ: uterque codex γορίᾳ | ἔπασεν: ita Dresd; Bonon καὶ ἔπασεν | Dresd et Bonon ἡ ἀζύμη. Dresd etiam διέσχισεν | ἔξαιμος: Dresd et Bonon ἐξ αἵματος. Sinaiticus codex recte ἔξαιμος.

² τὸ παιδ. Ἰησοῦς: ita Dresd; Bonon τὸ παιδ. ὁ Ἰησοῦς | πόδα: ita uterque codex | τῷ μεαρίσκῳ: Dresd τὸν μεαρίσκον, Bonon τὸ μεαρίσκον |

σχίζε τὰ ζύλα καὶ μνημόρευέ μου. ὁ δὲ ὄχλος ἰδὼν τὸ γεγομὸς προσεκύνησεν τὸ παιδίον, λέγοντες· ἀληθῶς πνεῦμα θεοῦ ἐμοικεῖ ἐν τῷ παιδίῳ τούτῳ.

CAPUT XI.

¹ Ὅμοιος δὲ αὐτοῦ ἐξαέτους, πέμπει αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ ὕδωρ ἀμτῆσαι καὶ φέρει ἐν τῷ οἴκῳ, δεδοκὼς αὐτῷ ὕδριον. ἐν δὲ τῷ ὄχλῳ συγκρούσας, ἡ ὑδρία ἐρράγῃ. ² Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπαλώσας τὸ παλίον ὥπερ ἡμ βεβλημέρος, ἐγέμισεν αὐτὸ ὕδωρ καὶ ἤμεγκε τῇ μητρὶ αὐτοῦ. ἰδοῦσα δὲ ἡ μήτηρ αὐτοῦ τὸ γεγομὸς σημεῖον κατεφίλει αὐτόν, καὶ διετῆρει ἐν αὐτῇ τὰ μυστήρια ἃ ἐβλεπερ αὐτὸν ποιοῦντα.

CAPUT XII.

¹ Πάλιν δὲ ἐν καιρῷ τοῦ σπόρου ἐξῆλθεν τὸ παιδίον μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἵνα σπείρει σῖτον εἰς τὴν χώραν αὐτῶν· καὶ ἐν τῷ σπείρειν τὸν πατέρα αὐτοῦ ἔσπειρε καὶ τὸ παιδίον Ἰησοῦς ἕνα κόκκον σίτου. ² Καὶ θερίσας καὶ ἁλωρίσας ἐποίησε κόρους ῥ, καὶ καλέσας πάντας τοὺς πτωχοὺς τῆς κώμης εἰς τὴν ἄλωμα ἐχαρίσατο αὐτοῖς τὸν σῖτον, καὶ Ἰωσήφ ἔφερεν τὸ καταλειθὲν τοῦ σίτου. ἡμ δὲ ἐτῶν ἡ ὅτε τοῦτο ἐποίησε τὸ σημεῖον.

προσεκύνησεν τὸ παιδίον - ἐν τῷ παιδ. τούτῳ: ita Dresd; Bonon nil nisi προσεκύνησεν τὸ παιδ. τοῦτο. Syrus hoc caput X. non habet, ut nec apud Ps. Matth. invenitur. Est vero in Thom. Lat. capite VIII.

XI, 1. πέμπει: Bonon πέμπω. δέ | δεδοκὼς: ita uterque codex. Thilo edidit δεδοκία, sed nescio an praestet hunc soloecismum cum tot aliis servare. | συγκρούσας: non cum Thilone scribendum puto συγκρούσας. Eodem enim soloecismo dictum est in Sinaitico codice (cf. B X, 1.) πορευόμενος δὲ συνε- τρίβη etc. Apud Syrum pro ἐξαέτους est ἑσταέτους.

2. ὥπερ ἡμ βεβλημέρος: ita Dresd; Bonon ὅπερ ἡμ βεβλημέρου | ὕδωρ: ita uterque codex. Mingar. et Thil. correxerunt ὕδατος | κατεφίλει: Bonon κατεφίλησεν | ἐβλεπ. αὐτόν: Dresd et Bonon ἐβλ. αὐτό. Pro ἰδοῦσα δὲ usque ποιοῦντα Syrus brevius sic: *Sed mater eius Maria mirabatur omnia quae videbat.*

XII, 1. ἵνα σπείρει: ita uterque codex. Mingar. et Thil. correxerunt ἵνα σπείρῃ | σῖτον: Dresd σῖτον, item infra | παιδίον Ἰησοῦς: ita Dresd et Bonon: sed Dresd supra lineam post παιδίον adscriptum habet ὁ. | κόκκον σίτου: Dresd κόκκ. σῖτον

2. ἁλωρίσας: Dresd ἁλομήσας, Bonon ἁλομήσας. Mingar. scribi voluit ἁλομήσας vel ἁλωρίσας. Cum Thilone probavimus ἁλωρίσας, quamquam, ut idem notavit, cum pari probabilitate scribi potest ἁλοήσας. | κόρους: uterque codex κάρους | τὴν ἄλωμα: uterque codex τὸν ἄλωμα | καταλειθὲν: Dresd ex emendatione καταληθὲν | ἐποίησε: Bonon ἐποίησας.

CAPUT XIII.

¹ Ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ τέκτωρ ἦν, καὶ ἐποίει ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἄροτρα καὶ ζυγούς. ἐπετάγη αὐτῷ κράββατος παρὰ τιροσ πλουσίου ὥπως ποιήσει αὐτῷ. τοῦ δὲ ἔρδος καμόμοσ τοῦ καλουμένου ἐμαλλάκτου ὄρτος κολοβωτέρου, μὴ ἔχορτες τί ποιῆσαι, εἶπεμ τὸ παιδίον ὃ Ἰησοῦς τῷ πατρὶ αὐτοῦ Ἰωσήφ· θεὸς κάτω τὰ δύο ζύλα, καὶ ἐκ τοῦ μέσου μέρουσ ἰσοποίησομ αὐτά. ² Καὶ ἐποίησεμ Ἰωσήφ καθὼς εἶπεμ αὐτῷ τὸ παιδίον. ἔσθι δὲ ὃ Ἰησοῦς ἐκ τοῦ ἑτέρου μέρουσ καὶ ἐκράτησεμ τὸ κολοβώτερον ζύλον, καὶ ἐκτείμασ αὐτὸ ἴσομ ἐποίησεμ τοῦ ἄλλου. καὶ εἶδεμ ὃ πατὴρ αὐτοῦ Ἰωσήφ καὶ ἐθαύμασε, καὶ περιλαβὼν τὸ παιδίον κατεφίλει λέγων· μακάριός εἰμι, ὅτι τὸ παιδίον τοῦτο δέδωκέ μοι ὁ θεός.

CAPUT XIV.

¹ Ἰδὼν δὲ ὃ Ἰωσήφ τὸν μοῦν τοῦ παιδίου καὶ τὴν ἡλικιότητα, ὅτι ἀκμάζει, πάλιν ἐβουλεύσατο μὴ εἶναι αὐτὸ ἄπειρομ τῶν γραμμάτων, καὶ ἀπαγαγὼν αὐτὸ παρέδωκεμ ἑτέρῳ διδασκάλῳ. εἶπε δὲ ὃ διδάσκαλος τῷ Ἰωσήφ· πρῶτον παιδεύσω αὐτὸ τὰ ἑλληνικά, ἔπειτα τὰ ἑβραϊκά. ἤδει γὰρ ὃ διδάσκαλος τὴν πείραμ τοῦ

Totam historiam paucioribus absolvit Syrus: *Et iterum aliquando Iesus ludebat, et seminavit unam mensuram tritici, et collegit centum choros et dedit eos populo vici.*

XIII, 1. ἦν, καὶ ἐποίει: in utroque codice desideratur καί. Mingarellius malebat ὦν ἐποίει. | ποιήσει: ita uterque codex. Thilo edidit ποιήσῃ | ἐμαλλάκτου ὄρτος κολοβωτέρου, μὴ ἔχορτες τί ποιῆσαι: ita de coniectura, quam Thilo iam praeiverat, scripsimus. Codices habent ἐμαλλάκτου μὴ ἔχορτος τί ποιῆσαι. Praeterea Thilo scribi malebat ἔχορτές τι, quod nobis non videtur. | Ἰωσήφ: ita Dresd; Bonon τῷ Ἰωσήφ | ζύλα: Bonon ζύτα, et infra ζύτον.

2. ἐποίησεμ τοῦ ἄλλου: ita Dresd; Bonon ἐπ. αὐτοῦ ἄλλου, pro quibus Mingarellius reponi volebat αὐτὸ ἄλλῳ | καὶ ἐθαύμασε: Bonon om καὶ | κατεφίλει: Bonon κατεφίλησε.

Rursus Syrus pauciora praebebat hunc in modum: *Et Iesus octo annos natus erat, et Ioseph erat faber lignarius et nihil aliud faciebat quam aratra et iuga. Et quidam mandaverat ei grabatum sex cubitorum. Et erat non mensura in altero ligno, sed brevius erat altero. Et puer Iesus apprehendit mensuram ligni et tenuit et extraxit et fecit aequale alteri. Et dixit ad Ioseph patrem suum: Fac omne quod tu vis.*

XIV, 1. ὃ Ἰωσήφ: ita Bonon; Dresd om. articulum | παιδίου: ita Bonon; Dresd παιδός | παρέδωκεμ: uterque codex παρέδωκαμ | ἤδει: codices ἴδει. Mingar. et Thil. probaverunt οἶδε | πείραμ τ. παιδίου: Dresd πείραμ τ. παιδός

παιδίου, καὶ ἐφοβήθη αὐτό· ὅμως γράψας τὸν ἀλφάβητον ἔω-
 τήδευε αὐτὸ ἐπὶ πολλὴν ὥραν, καὶ οὐκ ἄπεκρίματο αὐτῷ. ² Ἐἶπε
 δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· εἰ ὅμως διδάσκαλος εἶ, καὶ εἰ οἶδας καλῶς
 τὰ γράμματα, εἰπέ μοι τοῦ ἄλφα τὴν δύραμι, καὶ γὰρ σοι ἔρω τὴν
 τοῦ βῆτα. πικραθῆεις δὲ ὁ διδάσκαλος ἔκρουσε αὐτοῦ εἰς τὴν
 κεφαλὴν. τὸ δὲ παιδίον πορέσας κατηράσατο αὐτόν, καὶ εὐθέως
 ἐλιποθύμησε καὶ ἔπεσε χαμαὶ ἐπὶ πρόσωπον. ³ Ἀπεστράφη
 δὲ τὸ παιδίον εἰς τὸν οἶκον Ἰωσήφ. Ἰωσήφ δὲ ἐλυπήθη, καὶ παρ-
 ἡγγειλε τῇ μητρὶ αὐτοῦ ὅπως ἔξω τῆς θύρας μὴ ἀπολύσεις αὐ-
 τόν, διότι ἀποθνήσκουσιν οἱ παροργίζοντες αὐτόν.

CAPUT XV.

¹ Μετὰ δὲ χρόνον τιμὰ ἕτερος πάλιν καθηγητής, γνήσιος
 φίλος ὢν τοῦ Ἰωσήφ, εἶπε αὐτῷ· ἄγαγέ μοι τὸ παιδίον εἰς το
 παιδευτήριον· ἴσως ἂν δυμηθῶ ἐγὼ μετὰ κολακίας διδάξαι αὐτὸ
 τὰ γράμματα. καὶ εἶπε Ἰωσήφ· εἰ θαρρεῖς, ἀδελφέ, ἔπαρον
 αὐτὸ μετὰ σεαυτοῦ. καὶ λαβὼν αὐτὸ μετ' αὐτοῦ μετὰ φόβου καὶ
 ἀγῶμος πολλοῦ, τὸ δὲ παιδίον ἠδέως ἐπορεύετο. ² Καὶ εἰς-
 ελθὼν θρασὺς εἰς τὸ διδασκαλεῖον εὗρε βιβλίον κείμενον ἐν τῷ

| ὅμως: Bonon ὅπως | ἔωσπῆδευε: ita cum Mingar. et Thilone. Codices
 ἔωσπῆχευε. Thilo „nobis in mentem venerat ἔωπέυχε vel ἐμέυχε αὐτῷ
 (locutus est cum eo), propter seqq. καὶ οὐκ ἄπεκρ. αὐτῷ (fortasse αὐτό).“

Ita hoc caput Syrus praebet: *Et Ioseph cum videret mobilem eum esse, desi-
 derabat doceri eum litteras, et duxit eum in domum scribae. Et scriba dixit ei: Dic
 Alaph, et Iesus dixit. Et scriba porro volebat ut diceret Beth, et Iesus dixit ei: Dic
 mihi primum quid Alaph sit, ac tum ego dicam tibi de Beth. Atque scriba ap-
 prehendit et percussit eum, et statim cecidit atque mortuus est. Et Iesus venit ad
 familiam suam. Atque Ioseph vocavit Mariam matrem eius et locutus est cum ea et
 mandavit ei ut non permitteret illi egredi de domo, ne morentur qui percuterent
 eum. Quae ratio prope ad evangelium Thomae Latinum nostrum capite XII.
 accedit.*

2. τὴν τοῦ βῆτα: Dresd om τοῦ | πορέσας: ita uterque codex | ἐλιπο-
 θύμησε: codices ἐλυποθύμησε

3. Ἀπεστράφη: codices ἀπεστράφη | ἀπολύσεις: in Dresd correctum
 esse videtur ἀπολύσις | ἀποθνήσκουσιν: Dresd -σκουσιν.

XV, 1. φίλος ὢν: codex uterque φίλ. ἦν | κολακίας: sic in codicibus est
 | διδάξαι: codices διδάξω, quo servato Mingarellius vertit: *fortasse ego eum do-
 cebo, si potero, litteras cum blanditiis* | εἰ: Bonon εἰς | ἔπαρον: hic accentus in
 Dresd est (item ut videtur in Bonon), non ἐπάρων | λαβὼν αὐτό: Bonon λαβ.
 αὐτόν | ἀγῶμος: ita scripsimus cum Thilone pro ἀγόμου, quod codices habent.

2. θρασὺς εἰς: codices θρασυρῆς. Mingarellius legi voluit καὶ εἰσελθὼν

ἀμαλογίῳ, καὶ λαβὼν αὐτὸ οὐκ ἄμεγίρωσκε τὰ γράμματα τὰ ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ ἀμοίζασ τὸ στόμα αὐτοῦ ἐλάλει πνεύματι ἁγίῳ, καὶ ἐδίδασκε τὸν μόμον τοὺς περιεστῶτας. ὄχλος δὲ πολὺς συμελθόντες παριστήκεισιν αὐτοῦ, καὶ ἐθαυμάζον ἐν τῇ ὀραιότητι τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ καὶ τῇ ἐτοιμασίᾳ τῶν λόγων αὐτοῦ, ὅτι μῆνιον ὥν τοιαῦτα φθέγγεται. ³ Ἀκούσας δὲ Ἰωσήφ ἐφοβήθη, καὶ ἔδραμεν εἰς τὸ διδασκαλεῖον, λογισάμενος μὴ οὗτος ὁ καθηγητὴς ἐστιν ἄπειρος. εἶπε δὲ ὁ καθηγητὴς τῷ Ἰωσήφ· ἴσα εἰδῆς, ἀδελφέ, ὅτι ἐγὼ μὲν παρέλαβον τὸ παιδίον ὡς μαθητήν, αὐτὸ δὲ πολλῆς χάριτος καὶ σοφίας μεστόν ἐστιν· καὶ λοιπὸν ἀζῶ σε, ἀδελφέ, ἅρῳ αὐτὸ εἰς τὸν οἶκόν σου. ⁴ Ὡς δὲ ἤκουσεν τὸ παιδίον ταῦτα, εὐθέως προσεγέλασεν αὐτῷ καὶ εἶπε· ἐπειδὴ ὀρθῶς ἐλάλησας καὶ ὀρθῶς ἐμαρτύρησας, διὰ σὲ κἀκείνος ὁ πληγωθείς ἰαθήσεται. καὶ παραυτὰ ἰάθη ὁ ἕτερος καθηγητὴς. παρέλαβε δὲ ὁ Ἰωσήφ τὸ παιδίον καὶ ἀσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

CAUTP XVI.

Ἐπεμψε δὲ Ἰωσήφ τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν Ἰάκωβον τοῦ δῆσαι ζύλα καὶ φέρειν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ· ἠκολούθει δὲ καὶ τὸ παιδίον

θρασὺ εἰς, pro quibus certe praestat κ. εἰσελθὼν θρασὺ εἰς | ἀμαλογίῳ: Mingarellius corrigi volebat ἀμαλογεῖον | ὄχλος δὲ - - ἐθαύμαζον: ita maximam partem ex Dresd edidimus praeunte Thilone. In eo enim sic scriptum est: καὶ ἀκούοντες αὐτῷ. ὄχλος δὲ πολ. συμελθ. παριστήκεισιν (sic, quod παριστήκεισιν edidimus. Thilo παρεστήκεισιν) ἀκούοντες αὐτῷ, καὶ ἐθαύμαζον. Contra Bononiensis haec tantum habet: καὶ ἀκούοντες αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμαζον | μῆνιον ὥν: Bonon ὥν om

3. καὶ ἔδραμεν εἰς τὸ - - ἄπειρος: ita Dresd; Bonon καὶ ἔδραμεν ἄπειρος, omissis mediis. Praeterea sensus verborum μὴ οὗτ. ὁ καθηγ. ἐστιν ἄπειρος satis aptus esse videtur. Alioquin suspicari possis legendum esse μὴ οὗτ. ὁ καθ. ἔσται ἀράσῃρος. Cf. supra cap. VIII, 2. et Pseudo-Matth. XXXIX. Quo loco gemino id ipsum quod coniecimus confirmatur verbis his: *Quod cum audisset Ioseph, currendo venit ad ianuam, timens ne ipse didascalus moreretur.* | εἰδῆς: ita etiam Thiloni scribendum videbatur. Codices ἰδῆς. .

4. καὶ παραυτὰ ἰάθη ὁ ἕτ. καθ.: ita Bonon; Dresd καὶ εὐθέως ὁ ἕτ. καθ. ἰάθη | ὁ Ἰωσήφ: ita Bonon; Dresd om. articulum.

Syrus totum caput XV. his paucis expressit: *Scriba vero ad Ioseph dixit: Trade eum mihi, atque ego doceam eum. Et Iesus intravit domum scribae et sumpsit volumen, et non legebat quae ibi scripta erant sed magna miracula.* Simillima traduntur evang. Thom. Lat. capite XIII. parte secunda.

XVI, 1. ζύλα καὶ φέρειν: ita Dresd; Bonon ζύτα καὶ φέρει | τὸ παιδίον

Ἰησοῦς αὐτῷ. καὶ συλλέγορτος τοῦ Ἰακώβου τὰ φρύγαρα, ἔχιδρα
 ἔδακε τῇ χειρᾷ Ἰακώβου. ² Καὶ κατατειραμέρου αὐτοῦ καὶ
 ἀπολλυμέρου προσήγγισεν ὁ Ἰησοῦς καὶ κατεφύσησε τὸ δῆγμα·
 καὶ εὐθέως ἐπαύσατο ὁ πόμος, καὶ τὸ θηρίον ἐρράγη, καὶ παρὰ αὐτὰ
 ἔμειρεν ὁ Ἰάκωβος ὑγιής.

CAPUT XVII.

¹ Μετὰ δὲ ταῦτα ἐν τῇ γειτορίᾳ τοῦ Ἰωσήφ ροσῶν τι μήσιον
 ἀπέθαμεν, καὶ ἔκλαιεν ἡ μήτηρ αὐτοῦ σφόδρα. ἤκουσε δὲ ὁ Ἰησοῦς
 ὅτι πέρθοσ μέγα καὶ θόρυβος γίμεται, καὶ ἔδραμε σπουδαίως·
 καὶ εὐρὼν τὸ παιδίον μεκρόν, καὶ ἤψατο τοῦ στήθους αὐτοῦ καὶ
 εἶπεν· σοὶ λέγω, βρέφος, μὴ ἀποθάμῃς ἀλλὰ ζήσῃς, καὶ ἔστω
 μετὰ τῆς μητρός σου. καὶ εὐθὺς ἀμαβλέψας ἐγάλασεν. εἶπε δὲ
 τῇ γυναικί· ἄρῃς αὐτὸ καὶ δὸς γάλα, καὶ μνημόρευέ μου. ² Καὶ
 ἰδὼν ὁ παρεστὼς ὄχλος ἐθαύμασεν, καὶ εἶπον· ἀληθῶς τὸ παι-
 δίον τοῦτο ἢ θεὸς ἢ ἄγγελος θεοῦ, ὅτι πᾶς λόγος αὐτοῦ
 ἔργον ἐστὶν ἔτοιμον. καὶ ἐξῆλθον ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν παίζων μετὰ
 καὶ ἑτέρων παιδίων.

CAPUT XVIII.

¹ Μετὰ δὲ χρόνον τιρὰ οἰκοδομῆς γερομένης καὶ θορύβου
 μεγάλου, ἵστατο ὁ Ἰησοῦς καὶ ἀπῆλθεν ἕως ἐκεῖ. καὶ ἰδὼν ἄρ-

Ἰησοῦς: supplevimus Ἰησοῦς (scribi solitum Ἰσ), quod in utroque codice deest
 | χειρᾷ: ita uterque codex

2. κατατειραμέρου: codices κατατιραμέρου. Servavi nunc codicum scri-
 pturam cum Ming. et Thil. In ed. 1. edideram κατατειρομέρου, quod etiam
 Thilo „fortasse rectius“ dixerat. | ἀπολλυμέρου: codices ἀπολυμέρου | προσ-
 ἡγγισεν: Dresd προσίγγισεν; Bonon προήγγισεν.

Syrus imprimis confirmat quae Thom. Lat. capite XIV. praebebat. Verto
 autem ad verbum sic: *Et iterum Ioseph misit filium suum Iacob ad colligendam
 stipulam, et Iesus ivit cum eo. Et dum colligerent stipulam, vipera momordit Iaco-
 bum in manu eius. Et ut Iesus appropinquavit ad eum, nihil aliud ei fecit quam ex-
 tendit manum suam ad eum et sufflavit in plagam, et sanatus est.* Non addit cum
 Latinis et Graecis *et vipera mortua est.*

XVII, 1. ροσῶν: ita uterque codex. Correxerunt Mingar. et Thil. ροσοῦν
 | καὶ ἤψατο: ita rursus uterque. | σοὶ λέγω: omnino σοὶ legendum est pro σύ,
 quod codd. habent. Bonon praeterea λέγω | ἔστω: Dresd ἔστο. Mingar. et
 Thil. (cum Bonon ut videtur) ἔσο.

2. μετὰ καί: ita Dresd; Mingar. et Thil. (cum Bonon ut videtur) καὶ μετὰ.
 Deest caput XVII. apud Syrum.

θρωωορ μεκρόρ κείμερορ ἐπελάβετο τῆς χειρὸς αὐτοῦ καὶ εἶπερ· σοὶ λέγω, ἄμθρωπε, ἄμαστα, ποίει τὸ ἔργορ σου. καὶ εὐθέως ἄμαστὰς προσεκύνησεμ αὐτόρ. ² Ἰδὼρ δὲ ὁ ὄχλοσ ἐθαύμασεμ καὶ εἶπερ· τοῦτο τὸ παιδίορ οὐράμιόρ ἐστιρ· πολλὰς γὰρ ψυχὰς ἔσωσεμ ἐκ θαράτου, καὶ ἔχει σῶσαι ἕωσ πάσης τῆς ζωῆς αὐτοῦ.

CAPUT XIX.

¹ Ὅρτοσ δὲ αὐτοῦ δωδεκαετοῦς ἐπορεύορτο οἱ γορεῖς αὐτοῦ κατὰ τὸ ἔθoo εἰς Ἱερουσαλὴμ εἰς τὴν ἑορτὴν τοῦ πάσχα μετὰ τῆς συμροδίας αὐτῶρ, καὶ μετὰ τὸ πάσχα ὑπέστρεφορ εἰς τὸν οἶκορ αὐτῶρ. καὶ ἐμ τῷ ὑποστρέφειμ αὐτοὺς ἄρῆλθε τὸ παιδίορ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα· οἱ δὲ γορεῖς αὐτοῦ ἐρόμισαμ αὐτόρ ἐμ τῇ συμροδίᾳ εἶμαι. ² Ὁδουσάρτωρ δὲ ὁδὸρ ἡμέρας μιᾶς, ἐζήτομρ αὐτόρ ἐμ τοῖς συγγεμέσιμ αὐτῶρ, καὶ μὴ εὐρόρτεσ αὐτόρ ἐλυσηθισαμ, καὶ ὑπέστρεψαμ πάλιμ εἰς τὴν πόλιμ ζητοῦμετεσ αὐτόρ. καὶ μετὰ τρίτημ ἡμέραμ εὗρομ αὐτόρ ἐμ τῷ ἱερῷ καθεζόμερορ ἐμ μέσῳ τῶρ διδασκάλωρ καὶ ἀκούορτα καὶ ἐρωτῶμετα αὐτοῦς. προσεῖχορ δὲ πάρτεσ καὶ ἐθαύμαζορ, πῶς παιδίορ ὑπάρχωρ ἀποστομίζει τοὺς πρεσβυτέρουσ καὶ διδασκάλουσ τοῦ λαοῦ, ἐπιλύωρ τὰ κεφάλαια τοῦ νόμου καὶ τὰς παραβολὰς τῶρ προφητῶρ. ³ Προσελθοῦσα δὲ ἡ μήτηρ αὐτοῦ Μαρία εἶπερ αὐτῷ· ἱματί τοῦτο ἐποίησας ἡμῖρ, τέκμορ; ἰδοὺ ὁδυρώμεοι ἐζητοῦμέμ σε. καὶ εἶπερ αὐτοῖς

XVIII, 1. μεκρόρ κείμερορ: ita Dresd; Bonon κείμ. μεκρόρ | ἐπελάβετο: Bonon ἐπεβάλετο.

Etiam hoc caput desideratur apud Syrum.

XIX, 1. τὸ παιδ. Ἰησοῦς: ita Dresd; Bonon τὸ παιδ. ὁ Ἰησ. Consentit Syrus, sed pro ἐπορεύορτο οἱ γορεῖς αὐτοῦ usque μετὰ τῆς συμροδ. αὐτῶρ habet *veniebant Hierosolymam, ut erat mos Iosepho et Mariae* εἰς τὴν ἑορτὴν αὐτῶρ. Tum pro ἀρῆλθε etc. habet *remansit Hierosolymae, et nec Ioseph nec Maria mater eius sciebat, sed ἐρόμισαμ αὐτόρ* etc.

2. ὑπέστρεψαμ: uterque codex ὑποστρέψαρτεσ | καὶ ἀκούορτα: ad haec uterque codex addita habet τοῦ νόμου καὶ ἀκούορτα. Quae delevimus nunc consentiente Syro, sed iam Thiloni delenda videbantur. | ὑπάρχωρ: codices ὑπάρχει. Syrus maximam partem confirmat Graecum. Ad συγγεμέσιμ αὐτῶρ addit καὶ ἐμ τοῖς γρωστοῖς αὐτῶρ. Post ἐμ μέσῳ τῶρ διδασκάλωρ pergit: *et audientem eos et respondentem ad eorum quaestiones*. Ad τὰς παραβολὰς τῶρ προφητ. addit καὶ τὰ μυστήρια, et post hanc vocem addit *et audientem verba quae erant in lege, quibus reddit τὰ κεφφ. τοῦ νόμου*.

3. ἱματί: ita Dresd; Bonon om τί | ὁδυρώμεοι: codices ὁδυρόμεοι, unde Mingarellius male adscripsit ὠδιρόμεοι. Syrus pro ζητεῖτε expressit ἐζητεῖτε.

ὁ Ἰησοῖς· τί με ζητεῖτε; οὐκ οἶδατε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρὸς μου
 δεῖ εἶραί με; ⁴ Οἱ δὲ γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι εἶπον· σὺ εἶ
 μήτηρ τοῦ παιδίου τούτου; ἢ δὲ εἶπαρ· ἐγὼ εἰμι. καὶ εἶπον αὐτῇ·
 μακαρία σὺ εἶ ἐν γυναιξί, ὅτι ἠυλόγησεν ὁ θεὸς τὸν καρπὸν τῆς
 κοιλίας σου· τοιαύτην γὰρ δόξαν καὶ τοιαύτην ἀρετὴν καὶ σοφίαν
 οὔτε ἴδομεν οὔτε ἠκούσαμεν ποτε. ⁵ Ἀραστὰς δὲ Ἰησοῦς ἠκο-
 λούθησεν τῇ μητρὶ αὐτοῦ, καὶ ἦν ὑποτασσόμενος τοῖς γομεῖσιν
 αὐτοῦ. ἢ δὲ μήτηρ αὐτοῦ διετῆρει πάντα τὰ γερόμενα. ὁ δὲ
 Ἰησοῦς προέκοπτε σοφία καὶ ἡλικία καὶ χάριτι· αὐτῷ ἢ δόξα εἰς
 τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

4. καὶ Φαρισαῖοι: ita Bonon; Dresd καὶ οἱ Φαρις. | μακαρία σὺ εἶ: ita
 Dresd; Bonon om εἶ. Syrus pro εἶπον habet: *responderunt et dixerunt*; verba ἢ
 δὲ εἶπαρ· ἐγὼ εἰμι usque σὺ εἶ ἐν γυναιξί *praeterit*, *pergens* ὁ κύριος εὐλό-
 γησέμ σε· τοιαύτην γὰρ δόξαν καὶ σοφίαν ἐν παιδίοις οὔτε ἴδομεν οὔτε
 ἠκούσαμεν ποτε λαλήσαί τινα.

5. τ. γομ. αὐτοῦ: ita Dresd; Bonon τ. γ. αὐτῶν. Syrus tantum αὐτοῖς
 habet. | πάντα τὰ γερόμενα: Syrus πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα. | προέκοπτε:
 Syrus *praeponit excellere et*; deinde om. καὶ ἡλικία, *ad* χάριτι *vero addit* παρὰ
 θεῷ καὶ παρὰ ἀνθρώποις (ex Luc. 2, 52). | τῶν αἰώνων: ita Dresd; Bonon
 om. Syrus nil *praeter* ἀμήν habet, *omissis* αὐτῷ ἢ δόξα etc.

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΘΩΜΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΑΝΑΣΤΟΦΗΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ.

CAPUT I.

Ἐμαγκαῖον ἠγνησάμην ἐγὼ Θωμάς ὁ Ἰσραηλίτης γμωρίσαι
πᾶσι τοῖς ἐξ ἔθρουσ ἀδελφοῖς τὰ παιδικὰ μεγαλεῖα ὅσα ἐποίησεν
ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἀμαστρεφόμερος σωματικῶς ἐμ
πώλει Ναζαρέτ, ἐλθὼν ἐμ πέμπτῳ ἔτει τῆς αὐτοῦ ἡλικίας.

CAPUT II.

¹ Μιὰ τῶν ἡμερῶν βροχῆς γερομένης ἐξελθὼν τοῦ οἴκου οὗ
ἦν ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἔπαιζεν ἐν τῇ γῇ, ἔρθα κατέρρεον ὕδατα· καὶ
ποιήσας λάκκους, κατήρχορτο τὰ ὕδατα, καὶ ἐπλήθησαμ οἱ λάκ-
κοι ὕδατος. εἶτα λέγει· θέλω ἵνα γέμνησθε καθαρὰ καὶ ἐμάρετα
ὕδατα. καὶ εὐθέως ἐγέρορτο. ² Διερχόμενος δέ τις παῖς Ἄμμα
τοῦ γραμματέως καὶ βαστάζων βαῦδον ἐξ ἰτέας κατέστρεψε τοὺς
λάκκους διὰ τῆς βαύδου, καὶ ἐξεχύθη τὰ ὕδατα. καὶ στραφεὶς ὁ
Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ· ἄσεβη καὶ παράνομε, τί σε ἠδίκησαμ οἱ λάκκοι
καὶ ἐξεκέρωσας αὐτούς; οὐ μὴ ἀπελεύσει τὴν ὁδόν σου, καὶ ἀπο-
ζηραρθῇς ὥς τὴν βαῦδον ἥπῃ κατέχεις. ³ Καὶ πορευόμενος
μετὰ μικρὸν πρὸς τὴν ἀπὸ τῆς βαύδου ἐκείνης. καὶ ἰδόντα τὰ παιδία τὰ συμπαι-
ζοντα αὐτῷ ἐθαύμασαμ, καὶ ἀπελθόντα ἀπήγγειλαμ τῷ πατρὶ

I. ἐξ ἔθρουσ: ita Sinaiticus codex, sed codd. quattuor reliqui ἐξ ἔθρῳ.
Ἐμαγκαῖον usque ὁ κύρ. ἡμῶν Ἰησ. Χρ. cf. cum codicibus Parisiensi et Vindobonensi.

II, 1. Cf. A II, 1.

2. 3. Cf. A III, 1—3.

βαῦδον ἐξ ἰτέας: A III, 1. κλάδον ἰτέας | Ἰσραηλίτης: servavi codicis scripturam, quae eadem est in Dresd et Bonon. | ἀπελεύσει: h. l. in codice est ἀπελεύσις, paullo infra ἀπελεύσει; hinc utroque loco -σει edendum videbatur.

τοῦ τεθμεῶτος. καὶ δραμόν εὔρε τὸ παιδίον τεθρηνκός· καὶ ἄω-
 ἦλθερ ἐγκαλῶν τῷ Ἰωσήφ.

CAPUT III.

¹ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐποίησεν ἐξ ἐκείνου τοῦ πηλοῦ στρουθία ἰβ·
 ἦρ δὲ σάββατον. καὶ δραμόν ἐν παιδίον ἀνίγγειλε τῷ Ἰωσήφ
 λέγων· ἰδοὺ τὸ παιδίον σου παίζει περὶ τὸ ρυάκιον, ποιήσας ἐκ
 τοῦ πηλοῦ στρουθία, ὃ οὐκ ἔξεστιν. ² Ὁ δὲ ἀκούσας ἐπορεύθη
 καὶ λέγει πρὸς τὸ παιδίον· ἱματί ταῦτα ποιεῖς, βεβηλώσας τὸ
 σάββατον; ὃ δὲ Ἰησοῦς οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ, ἀλλ' ἐμβλέψας ἐπὶ
 τὰ στρουθία λέγει· ὑπάγετε μετάσθητε καὶ μιμήσκεσθέ μου
 ζῶντα. καὶ ἅμα τῷ λόγῳ μετασθέντα ἀμῆλθοι εἰς τὸν αἶρα.
 καὶ ἰδὼν Ἰωσήφ ἐθαύμασεν.

CAPUT IV.

¹ Μετὰ δὲ τιρας ἡμέρας διερχομένου τοῦ Ἰησοῦ μέσον τῆς
 πόλεως, παιδίον τι ῥῆψαμ λίθον κατ' αὐτοῦ ἐπληξεν αὐτοῦ τὸν
 ὤμον. καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· οὐκ ἀπελεύσει τῇ ὁδῷ σου.
 καὶ εὐθέως καταπεσὼν κἀκείνος ἀπέθαμεν. οἱ δὲ τυχόντες ἐξε-
 πλάγησαν λέγοντες· πῶθεν τὸ παιδίον τοῦτό ἐστιν, ὅπως πᾶν
 ῥῆμα ὃ λέγει ἔργον γίμεται ἔτοιμον; ² Ἀλλὰ κἀκεῖνοι ἀπελθόν-
 τες ἐγκάλουν πρὸς Ἰωσήφ λέγοντες· οὐ θυμήσῃ μεθ' ἡμῶν οἱ κεῖν
 ἐν τῇ πόλει ταύτῃ· εἰ δὲ βούλῃ, δίδασκε τὸ παιδίον σου εὐλογεῖν
 καὶ μὴ καταρᾶσθαι· καὶ γὰρ τὰ παιδία ἡμῶν θαματοῖ, καὶ πᾶν ὃ
 λέγει ἔργον γίμεται ἔτοιμον.

III, 1—2. Cf. A II, 2 sqq.

δραμόν: in codice est δραμόν, sed statim post λέγων et ποιήσας. Eo
 vero magis δραμόν edendum videbatur quoniam Sinaitici codicis scriba saepe
 o pro ω posuit, quemadmodum antea habet σωματικῶς, ἐξελθόν, εὐθέως, πο-
 ρευόμενος μ. μ. πρὸς, καὶ δραμόν εὔρε | ρυάκιον: in codice Sinaitico est
 ρυάκιον, quam ad formam recentiorem scriba recentior antiquiorem deduxisse
 videtur; in Dresdensi vero et Bononiensi aperto vitio ρῆακον (i. e. ρυάκον)
 scriptum est.

2. Haec magis cum Parisiensi quam cum Dresdensi scriptura conveniunt.
 αἶρα: ita in codice scriptum est.

IV, 1. Cf. A IV, 1.

ἀπελεύσει: ita codex habet. Vide ad II, 2.

2. Cf. A IV, 2.

ἐγκάλουν: sic in codice est.

CAPUT V.

Καὶ καθίσας ὁ Ἰωσήφ ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, ἔστη τὸ παιδίον ἐμπροσθεν αὐτοῦ· καὶ κρατήσας αὐτοῦ ἐκ τοῦ ὤτιου ἔθλιψε σφοδρῶς. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀτεμίσας αὐτῷ εἶπερ· ἀρκετόν σοι ἐστίν.

CAPUT VI.

¹ Τῇ δὲ ἐπαύριον κρατήσας αὐτοῦ τῆς χειρὸς ἤγαγε πρὸς τινα καθηγῆτήν, Ζακχαῖον ὁνόματι, καὶ φησι πρὸς αὐτόν· λάβε τὸ παιδίον τοῦτο, καθηγῆτά, καὶ δίδασον γράμματα. καὶ φησιν ἐκείνῳ· παράδος μοι αὐτό, ἀδελφέ, καὶ γὰρ διδάξω τὴν γραφὴν, καὶ πείσω εὐλογεῖν πάντα καὶ μὴ καταρᾶσθαι. ² Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς ἐγέλασε καὶ φησι πρὸς αὐτοῦς· ὑμεῖς ἂ οἴδατε λέγετε, ἐγὼ δὲ πλείω ὑμῶν ἐπίσταμαι· πρὸ γὰρ τῶν αἰώρων εἰμί. καὶ οἶδα πότε ἐγεμμήθησαμ οἱ πατέρες τῶν πατέρων ὑμῶν, καὶ ἐπίσταμαι πόσα ἔτη τῆς ζωῆς ὑμῶν. καὶ ἀκούσας τις ἐξεπλάγχν. ³ Καὶ πάλιν εἶπερ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· θαυμάζετε ὅτι εἶπορ ὑμῖν ὅτι οἶδα πόσα ἔτη τῆς ζωῆς ὑμῶν· ἀληθῶς οἶδα πότε ἐκτίσθῃ ὁ κόσμος. ἰδοὺ οὐ πιστεύετέ μοι ἄρτι· ὅταρ ἴδητε τὸν σταυρόν μου, τότε πιστεύσετε ὅτι ἀληθὴ λέγω. οἱ δὲ ἐξεπλήσσορτο ἀκούοντες ταῦτα.

CAPUT VII.

¹ Γράψας δὲ ὁ Ζακχαῖος τὴν ἀλφάβητον ἐβραϊστί, καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· ἄλφα. καὶ φησιν τὸ παιδίον· ἄλφα. καὶ αὖθις ὁ διδάσκαλος· ἄλφα· καὶ τὸ παιδίον ὁμοίως. εἶτα πάλιν ὁ διδάσκαλος ἐκ τρίτου τὸ ἄλφα. τότε ἐμβλέψας ὁ Ἰησοῦς τῷ καθηγῆτῇ λέγει· σὺ τὸ ἄλφα μὴ εἰδὼς πῶς ἄλλορ τὸ βῆτα διδάξῃς; καὶ ἀρζάμερος τὸ παιδίον ἀπὸ τοῦ ἄλφα εἶπερ ἄφ' ἑαυτοῦ τὰ κβ

V. Cf. A V, 1—3, ubi multo plura nostris leguntur.

VI, 1. Cf. A VI, 1. 2.

2. 3. His quae respondeant A non habet. Sed cf. VIII, 1.

2. ἐξεπλάγχν: in codice scriptum est ἐξεπλάγισερ.

3. θαυμάζετε: de coniectura addidi, etsi ipsius scriptura codicis videtur ferri posse. Huc confer evang. Thom. Latin. VI, 4. | πότε ἐκτίσθῃ: codex ὅτε ἐκτίσθῃ | πιστεύετε: codex πιστεύσητε.

VII, 1. Cf. A VI, 3. Pro διδάξῃς praestare videtur διδάξεισ.

γράμματα. ² Εἶτα καὶ αὐθις λέγει· ἄκουσον, διδάσκαλε, τὴν τάξιν τοῦ πρώτου γράμματος, καὶ γινώθι πόσους προσόδους καὶ καρόμας ἔχει καὶ χαρακτῆρας ζυρούς διαβαίρομτας συμαγομένους. καὶ ἀκούσας ὁ Ζακχαῖος τὰς τοιαύτας προσηγορίας τοῦ ἔρως γράμματος, ἐκπλαγεὶς οὐκ εἶχε ἀποκριθῆναι αὐτῷ, καὶ στραφείς λέγει τῷ Ἰωσήφ· ἀδελφέ, τὸ παιδίον τοῦτο ἀληθῶς οὐκ ἔστι γηγενές· ἄρον οὐμ αὐτὸ ἀπ' ἐμοῦ.

CAPUT VIII.

¹ Μετὰ δὲ ταῦτα μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἦν ὁ Ἰησοῦς παίζων σὺν ἄλλοις παισὶν ἐπάρῳ διστέγου οἴκου. καὶ κατωθισθὲν ἐν παιδίῳ ὑπὸ ἄλλου κρημνιζόμενον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀπέθαμεν. καὶ ἰδόμενος οἱ συμπαιζόμενοι αὐτῷ παῖδες ἐφυγον, καὶ μόμος ὁ Ἰησοῦς ὑπελείφθη ἐστὼς ἐπάρῳ τοῦ στέγου οὗ κατεκρημνίσθη ὁ παῖς. ² Καὶ μαθόντες οἱ γορεῖς τοῦ τεθνηκότος παιδὸς ἔδραμον μετὰ κλαυθμοῦ, καὶ εὐρόντες τὸν μὲν παῖδα κατὰ γῆς μεκρὸν κείμενον, τὸν δὲ Ἰησοῦν ἄρωθεν ἐστῶτα, ὑπολαβόντες ὥς ὑπ' αὐτοῦ κατακρημνισθῆναι τὸν παῖδα, καὶ ἀτερίζοντες ὀρείδιζον αὐτόν. ³ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἰδὼν εὐθέως κατεπαῆδησεν ἀπὸ τοῦ διστέγου, καὶ ἔστη πρὸς κεφαλῆς τοῦ τεθνηκότος καὶ λέγει αὐτῷ· Ζῆμον, εἰ ἐγὼ σε κατέβαλον; ὁράστα καὶ εἰπέ. οὕτως γὰρ ἐκαλεῖτο ὁ παῖς. καὶ ἅμα τῷ λόγῳ ἀμέστη ὁ παῖς, καὶ προσκυμήσας τὸν Ἰησοῦν εἶπεν· κύριε, οὐ σύ με κατέβαλες, ἀλλὰ μεκρὸν ὄρτα με ἐζώωσας.

CAPUT IX.

¹ Καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας σχίζων τις τῶν γειτόρων ζύλον ἀπέτεμε τὴν βάσιν τοῦ ποδοῦ αὐτοῦ διὰ τοῦ πελέκουσ, καὶ ἔξαι-

2. Cf. A VI, 4., ubi scripturam libri ratione critica restituere conati sumus. Sinaiticam vero scripturam intactam reliquimus, nisi quod ζυρούς pro ὀζύρους (etiam Dresd codex l. 1. ζύρους, non ζυρούς, habet), item διαβαίρομτ. pro διαβέρομτας edidimus.

VIII. Cf. A IX.

1. στέγου: videtur τὸ στέγον et τὸ διστέγον recentioribus pro τὸ στέγος, ἢ στέγη placuisse. Etiam Dresd A IX, 2. habet ἀπὸ τοῦ στέγου.

2. τὸν παῖδα: ita h. l. codex.

3. Ζῆμον: in codice scriptum est ζῆμων.

IX. Cf. A X.

1. πελέκουσ: codex πέλεκος.

Evang. apocr. ed. Tischendorf. Ed. II.

μοσ γεγοροῶς ἤμελλερ ἀποθνήσκειμ. ² Καὶ λαοῦ συρδεδραμνκό-
τοσ πολλοῦ συμῆλθεμ καὶ ὁ Ἰησοῦσ ἐκεῖ. ³ καὶ ἀψάμεροσ τοῦ
πεπληγμέμου ποδοσ τοῦ μεαρίσκου, καὶ εὐθέωσ ἰάσατο αὐτόμ,
καὶ φησιμ αὐτῷ· ἀράστα, σχίσομ τὰ ζύλα σου. καὶ ἀραστὰσ προ-
εκύμησεμ αὐτόμ, εὐχαριστῶμ καὶ σχίζωμ τὰ ζύλα. ὁμοίωσ καὶ
πάρτεσ οἱ ὄμτεσ ἐκεῖ θαυμάσαμτεσ νῦχαρίστησαμ αὐτῷ.

CAPUT X.

Γερομέμου δὲ αὐτοῦ ἐτώμ $\bar{\varsigma}$, ἀπέστειλεμ αὐτόμ Μαριὰμ ἡ
μήτηρ αὐτοῦ κομίσαι ὕδωρ ἐκ τῆσ πηγῆσ. πορευόμεροσ δὲ συρ-
τρίβη ἡ ὕδρία αὐτοῦ. καὶ ἀπελθὼμ ἐμ τῇ πηγῇ ἤπλωωσε τὸμ
ἐπερδύτημ αὐτοῦ καὶ ἀμτλήσασ ὕδωρ ἐκ τῆσ πηγῆσ ἔπλησεμ
αὐτόμ, καὶ λαβὼμ ἀνήγαγε τὸ ὕδωρ τῇ μητρὶ αὐτοῦ. ἰδοῦσα δὲ
ἐκείμν ἐξεπλάγη, καὶ περιπλακεῖσα κατεφίλει αὐτόμ.

CAPUT XI.

¹ Φθάσασ δὲ τὸ ὀγδόομ τῆσ ἡλικίας ἔτοσ, προσετάγη ὁ
Ἰωσήφ ὑπὸ τιμοσ πλουσίου κράββατομ οἰκοδομῆσαι αὐτῷ· τέκτωμ
γάρ ἱμ. καὶ ἐξελθὼμ ἐμ τῷ ἀγρῷ πρὸσ συλλογῇμ ζύλωμ, συμῆλ-
θεμ αὐτῷ καὶ ὁ Ἰησοῦσ. καὶ κόψασ δύο ζύλα καὶ πελεκίσασ τὰ
ἐμ ἔθηκεμ πλησίομ τοῦ ἄλλου, καὶ μετρήσασ εὐρεμ αὐτὸ κολοβώ-
τερομ, καὶ ἰδὼμ ἐλυωθήη, καὶ ἐζήτει εὐρεῖμ ἕτερομ. ² Ἰδὼμ δὲ ὁ
Ἰησοῦσ λέγει αὐτῷ· θέσ τὰ δύο ταῦτα ὁμοὶ πρὸσ ἰσότητα ἀμφο-
τέρωμ προτομῶμ. καὶ διαπορούμεροσ ὁ Ἰωσήφ περὶ τούτου, τί
βούλνται τὸ παιδίομ, ἐποίησεμ τὸ προσταχθέμ. καὶ λέγει αὐτῷ
πάλιμ· κράτησομ ἰσχυρῶσ τὸ κολοβὸμ ζύλομ. καὶ θαυμάζωμ ὁ
Ἰωσήφ ἐκράτησεμ αὐτό. τότε κρατήσασ καὶ ὁ Ἰησοῦσ τὸ ἕτερομ
ἄκρομ εἵλκυσεμ αὐτοῦ τὴμ ἄλλημ προτομήμ· ἐποίησεμ κἀκεῖμο
ἴσομ τοῦ ἄλλου ζύλου, καὶ φησι πρὸσ τὸμ Ἰωσήφ· μηκέτι λυωοῖ,
ἀλλὰ ποίει ἀκωλύτωσ τὸ ἔργομ σου. καὶ ἰδὼμ ἐκείμοσ ὑπερε-

X. Cf. A XI.

XI, 1. 2. Cf. A XIII.

1. προσετάγη: codex προσεγάγη.

2. ἐκράτησεμ αὐτό: codex ἐκρ. αὐτόμ, item infra ἐποίησεμ κἀκεῖμομ | εἵλ-
κυσεμ: codex ἤλκνσεμ.

θαύμασερ, καὶ λέγει καθ' ἑαυτόμ· μακάριός εἰμι ἐγώ, ὅτι τοιοῦτον
 παῖδά μοι ἔδωκεν ὁ θεός. ³ Ἀπελθόντων δὲ ἐν τῇ πόλει διηγή-
 σατο τῇ Μαρίας ὁ Ἰωσήφ. ἐκείνη δὲ ἀκούσασά τε καὶ βλέπουσα
 τὰ παράδοξα μεγαλεῖα τοῦ υἱοῦ αὐτῆς ἔχαιρεν, δοξάζουσα αὐτὸν
 σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι μὴν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς
 αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

3. Haec A XIII. non habentur.

μεγαλεῖα: codex μεγάληα.

INCIPIT TRACTATUS DE PUERITIA IESU SECUNDUM THOMAM.

CAPUT I. QUOMODO MARIA ET IOSEPH FUGIERUNT CUM EO IN EGYPTUM.

¹ Cum facta fuisset conturbatio, quoniam requisitio facta fuit ab Herode de domino nostro Iesu Christo, ut eum interficeret, tunc angelus dixit ad Ioseph: Tolle Mariam et puerum eius, et fuge in Egyptum a facie eorum qui quaerunt eum interficere. Erat autem Iesus annorum II cum ingressus est in Egyptum.

² Et deambulante eo per agrum seminatum, porrexit manum et tulit de spicis et posuit eas super ignem et trituravit, et coepit comedere.

³ Cum autem in Egyptum introissent, acceperunt hospitium in domo cuiusdam viduae, et fecerunt in eodem loco annum unum.

⁴ Et factus est Iesus anni tertii. Et cum vidisset pueros ludentes, coepit ludere cum eis. Et accepit piscem unum aridum et misit eum in pelvim, et praecepit ei ut palpitaret.

I, 1. Cf ad haec Ps. Matth. 25.

2. Similiter scriptum est in codice B (cf ad Ps. Matth. XXV. adnotata): *In illa quidem die exiens Iesus de civitate illa perrexit in agrum [et] tulit de spicis frumenti in manu sua. Reversus ad civitatem illam posuit eas super ignem triturans eas, et coepit edere. Dedit autem talem gratiam illi agro ut singulis annis cum fuerit seminatus, tot modios grani domino suo reddat quot grana de ipso sumserat. Factumque est.* Cf. et. infra cap. X.

3. Eadem fere verba in D reperiuntur, quae iam ad Ps. Matth. XXV. adscripsimus. Legitur enim ibi: *Ioseph autem et Maria hospitium acceperunt in domo cuiusdam viduae, feceruntque annum in eodem loco.*

4. Haec ita D: *Et factus est Iesus annorum trium. Et cum vidisset ludificare pueros, coepit ipse ludere cum eis. Cumque accepisset piscem aridum qui erat sale (cod. soli) inactatus, misit eum in pelvim cum aqua et praecepit ei ut palpitaret. Et*

Et coepit palpitare. Et dixit iterum ad piscem: Reiecta sal tuum quod habes, et ambula in aquam. Et factum est ita. Videntes autem vicini quod factum fuerat, nuntiaverunt mulieri viduae, in cuius domo morabatur Maria mater eius. Illa vero ut audivit, cum festinatione magna eiecit eos de domo sua.

CAPUT II. QUOMODO MAGISTER EIECIT EUM DE CIVITATE.

¹ Et deambulante Iesu cum Maria matre eius per medium forum civitatis, respiciens vidit magistrum docentem discipulos suos. Et ecce XII passerres insidiantes inter se ceciderunt per murum in sinum illius magistri qui pueros docebat. Iesus autem cum vidisset, hilaris factus est et stetit. ² Cum ille doctor vidit illum hilarem factum, cum furore magno dixit discipulis suis: Ite adducite eum ad me. Cum autem sustulissent eum, magister apprehendit auriculam eius et dixit: Quid vidisti quod hilaris factus es? At ille dixit ei: Magister,

coepit palpitare. Et dixit iterum ad piscem: Reiecta (sic) sal tuum quod habes et ambula in aqua. Et factum est ita. Videntes autem vicini quod factum fuerat, nuntiaverunt mulieri viduae, in cuius domo morabatur Maria mater eius. Ut autem audita sunt talia, cum festinatione eiecit eos de domo sua. Similiter B (vide supra ad Ps. Matth. XXV.): Deambulante Iesu per ripam maris, piscem maris mortuum ac aridum vidit: accepit ipsum in pelvim [et] praecepit ut palpitaret; qui statim in aqua coepit huc et illuc discurrere. Videntes autem vicini nuntiaverunt viduae, in cuius domo fuerant hospitati. Illa vero ut audivit, existimavit quod magi essent [et] cum festinatione eiecit eos de domo sua.

Ceterum verba: *Et coepit palpitare* ex D inseruimus libro Vaticano, item ex illo dedimus *sal tuum quod pro salem tuum quod.*

II. Ita titulum restituimus, in codice enim est: *Quomodo Maria eiecit eum de civitate.* Pro *Maria* possis etiam *magister cum Maria* corrigere; sed praestat quod in textu posuimus.

Eadem fabula in Parisiensi codice habetur capite XXVI., quod inscriptum est: *De risu Iesu propter passerres sibi invicem insidiantes.*

¹ *Et deambulans Iesus cum Maria matre sua per medium fori civitatis illius, respiciens vidit magistrum quendam discipulos suos docentem. Et ecce septem (sic codex. Videntur in antiquiore exemplo VII et XII confusa.) passerres insidiantes inter se ceciderunt per murum in sinu magistri qui docebat pueros. Iesus autem cum haec vidisset, hilaris factus est. ² Ut autem vidit eum doctor hilarem factum, cum furore magno ait discipulis suis: Ite et adducite eum ad me. Cum autem sustulissent eum, apprehendit auriculam (Thilo male amiculum) eius et dixit: Quid vidisti quia hilaris factus es? At ille dixit: Magister, ecce manus plena tritici. Et hic*

ecce manus plena tritico. Ostendi illis et sparsi triticum, quod in periculo e medio gerunt: propter hoc enim pugnaverunt intra se ut dividerent triticum. ³ Et non praeteriit inde Iesus donec adimpletum est. Et hoc facto magister coepit eum proicere de civitate una cum matre sua.

CAPUT III. QUOMODO IESUS EGRESSUS EST DE EGYPTO.

¹ Et ecce angelus domini obvians Mariae dixit ad eam: Tolle puerum et revertere in terram Iudaeorum; defuncti sunt enim qui quaerebant animam eius. Surrexit autem Maria cum Iesu, et perrexerunt in civitatem Nazareth quae est in propriis rebus patris sui. ² Ut autem exiit Ioseph de Egypto post mortem Herodis, tulit eum in deserto usque dum fieret tranquillitas in Ierusalem de his qui quaerebant animam pueri. Et egit gratias deo quod dedit intelligentiam, et quia invenit gratiam coram domino deo, amen.

ostendit spargens triticum, quod cum periculo emit. (his multo rectiora praebebat A) Propter hoc passeres pugnaverunt ut dividerent triticum inter se. ³ Et non inde praeteriit Iesus donec id quod dixerat (? docuerat? Scriptum videtur duxerat) adimpletum est. Et ipse magister cepit iactare eum de ipsa civitate cum Maria matre eius.

III, 1. *et perrexerunt: et non est in codice Vaticano. His respondent quae capite XXVII. Parisiensis praebebat. Praemisso titulo: De egressu Iesu et Mariae de Egypto, ibi haec leguntur: Angelus domini obviavit Mariae et dixit: Tolle puerum et revertere in terram Iudae; defuncti sunt enim (Thil. male ii) qui quaerebant animam pueri. Surrexit autem Maria cum Iesu, et perrexerunt in civitatem Capharnaum, quae est Tyberiadis, in propriis rebus patris sui. ² Ut autem intellexit Ioseph quia venit Iesus de Egypto, post mortem Herodis, tulit eum in deserto, usque dum fieret tranquillitas in Hierusalem ab his [qui] quaerebant puerum. Et gratias egit deo quia dedit ei talem intelligentiam, et quia invenit gratiam coram domino deo. Qui textus a Vaticano differt imprimis eo quod Iosephum non una cum Maria ac puero ex Egypto redire sed redeuntes illos excipere facit. Quod etsi satis mirum est, tamen a contextu haud abhorret.*

Ex codice B, ut iam supra (pag. 93.) indicatum est, huc conferenda haec sunt: ¹ Post haec angelus domini accessit ad Ioseph et ad Mariam matrem Iesu et dixit ad eos: Accipite puerum, revertimini in terram Israel; defuncti sunt enim qui quaerebant animam pueri. Surrexerunt autem [et] venerunt Nazaret, ubi Ioseph bona paterna habebat et possidebat. ² Et cum factus esset Iesus annorum septem, facta est tranquillitas in regno Herodis de omnibus illis qui quaerebant animam pueri. Reversi in Bethleem morabantur ibi.

CAPUT IV. QUAE FECIT DOMINUS IESUS IN CIVITATE NAZARETH.

Gloriosum est enarrare Thomam Israelitam et apostolum domini et de operibus Iesu postquam egressus est de Egypto in Nazareth. Intelligite omnes, fratres carissimi, quae fecit dominus Iesus quando fuit in civitate Nazareth: quod in primo capitulo.

¹ Cum autem esset Iesus annorum quinque, facta est pluvia magna super terram, et deambulavit puer Iesus per eam. Et pluvia erat terribilis, quam congregavit in piscinam, et praecepit verbo suo ut fieret clara. Et statim facta est.

² Iterum tollebat de luto quod erat de ipsa piscina, et fecit ex eo ad mensuram XII passerum. Erat autem sabbatum cum hoc fecit Iesus inter pueros Iudaeorum. Et abierunt pueri Iudaeorum dicentes ad Ioseph patrem eius: Ecce filius tuus ludebat simul nobiscum, tulitque lutum et fecit passerem, quod non fuit dignum facere in sabbato, et fregit illud. Et abiit Ioseph ad puerum Iesum et dixit illi: Quare hoc fecisti, quod non erat dignum facere in sabbato? Iesus autem apertis manibus praecepit passeribus dicens: Recedite in altum et

IV. *Gloriosum est* etc: ex his apparet Latinum istum libellum non totum ex Graeco Thomae evangelio quod dicunt fluxisse: hoc enim caput IV. ad ipsum eius evangelii initium conformatum esse asseritur. Ceterum quae correctae edidimus vitiose in codice sic scripta sunt: *Gloriosum est enarrare Thomam et de operibus Iesu postquam egressus est de Egipto in Nazareth, Ismaelitam et apostolos domini. Intelligite* etc.

1. *esset*: in codice desideratur.

In D praemisso titulo capitis XXVIII.: *De aqua pluviali clarificata et decem passeribus de luto factis in sabbato*, sic legitur: *Cum autem esset Iesus annorum quatuor, facta est pluvia magna super terram. Et ambulabat puer Iesus cum aliis pueris per pluviam et aquam, quae erat terribilis, congregavitque eam in piscinam, et verbo suo praecepit ut fieret clarissima.*

2. *Et abierunt pueri Iudaeorum*: Iudaeorum in codice punctis apposis im-
probat.

D sic: *Iterum tulit Iesus de limo ipsius fontis et fecit X passerem ad mensuram X passerum. Erat autem sabbatum quando hoc fecit Iesus in medio puerorum Iudeorum. Et abierunt pueri dicentes ad Ioseph patrem suum: Ecce filius tuus ludebat simul nobiscum, et tulit de limo et fecit inde X passerem, quod non fuit dignum facere in sabbato, et fregit illud. Et abiit Ioseph et dixit puero: Quare hec (sic) fecisti quod non est dignum facere in sabbato? Iesus autem apertis manibus praecepit passeribus dicens: Ascendite in altum et volate; a nemine mortem invenietis. Et vola-*

volate; a nemine mortem invenietis. Et volantes coeperunt clamando laudare deum omnipotentem. Videntes autem Iudaei quae facta sunt admirati sunt, et abierunt nuntiantes signa quae fecit Iesus.

³ Pharisaeus autem qui erat cum Iesu apprehendit ramum olivae et coepit dirigare fontem quem fecit Iesus. Cumque hoc vidisset Iesus, turbatus dixit ad eum: Sodomita impie et nesciens, quid te damnaverunt fontes aquae, facturae meae? Ecce sicut arbor arida fies, non habens radices nec folia nec fructum. Et statim arefactus cecidit in terram et mortuus est. Parentes autem eius detulerunt eum mortuum, et increpabant Ioseph dicentes: Ecce quod fecit filius tuus: doce eum orare et non blasphemare.

CAPUT V. QUOMODO CIVES CONTRISTATI SUNT ADVERSUS IOSEPH PRO FACTIS IESU.

¹ Et post paucos dies deambulante Iesu cum Ioseph per villam concurrit de infantibus unus et percussit Iesum in ulnas. Iesus autem dixit ad eum: Sic perficias iter tuum. Et statim cecidit in terram et mortuus est. Illis autem videntibus mirabilia, clamaverunt dicentes: Unde est iste puer? Et dixerunt ad Ioseph: Non oportet esse nobiscum talem puerum. Ille

bant passeret clamando ac laudando laudem dei omnipotentis. Videntes autem Iudei mirati sunt, et abierunt nuntiantes signa quae fecit Iesus.

3. coepit: in codice scriptum est praecepit | nesciens: in codice est nosciens.

In d caput XXIX. inscriptum est: *De quodam Phariseo mortuo ad vocem Iesu, atque (praemissis Videntes autem Iudei — fecit Iesus, quae ad partem 2. contulimus) sic habet: Phariseus vero quidam erat cum Iesu, qui apprehendit ramum olivae et cepit derivare fontem quem fecerat Iesus. Cumque hoc - Sodomita impie, quid te damnaverunt fontes mei? Ecce nunc sicut arbor arefies - neque folia neque fructus - Et parentes eius detulerunt - Ecce quid fecit etc.*

V, 1. Sic perficias: sic in codice A, nec aliter D. Locis geminis est: *Non sic perf.* etc. Cf. evang. Thom. Gr. A IV, 1. et B IV, 1. Οὐκ ἀπελεύσῃ (-σει) τῇρ ὁδόρ σου. Item evang. Pseudo-Matth. cap. XXIX.: *Non revertaris sanus de via tua.* Noli tamen inferre negationem invito utroque codice quum oratio etiam sic sensum haud ineptum habeat.

Filii autem nostri insensati sunt: ita uterque codex Latinus habet. Eorum loco uterque liber Graecus (cf. l. 1.): τὰ γὰρ παῖδιά ἡμῶν θαρρατοῖ.

In d haec historia, quae caput XXX. efficit, inscripta est: *De puero qui percussit Iesum morti tradito et quibusdam caecitate percussis.* Prima pars his per-

autem abiit et tulit eum. Et dixerunt ei: Recede de loco isto, et si te oportet esse nobiscum, doce eum orare et non blasphemare; filii autem nostri insensati sunt. ² Vocavit Ioseph Iesum et coepit eum docere: Ut quid blasphemas? Habitatores isti de loco isto odium habent super nos. Iesus autem dixit: Ego autem scio quod isti sermones non sunt mei, sed tui sunt; ego autem tacebo propter te: ipsi autem videant in sapientia sua. Et hi statim qui loquebantur adversus Iesum caeci facti sunt. Et deambulantes dicebant: Omnes sermones qui procedunt de ore eius exercitium habent. ³ Et cum vidisset Ioseph quae fecit Iesus, cum furore apprehendit eum per auriculam. Iesus autem turbatus dixit ad Ioseph: Sufficit tibi videre me, non me tangere. Tu enim nescis quis ego sum: quod si scires, non me contristares. Et quamvis modo tecum sum, ante te factus sum.

CAPUT VI. QUOMODO TRACTATUS EST IESUS A MAGISTRO.

¹ Igitur quidam homo nomine Zacheus auscultabat omnia quae loquebatur Iesus ad Ioseph, et admiratus in semetipsum

scripta est: Post dies igitur paucos deambulabat iterum Iesus cum Ioseph per villam et cucurrit unus de infantibus Iudeorum et percussit Iesum in ulnas. Iesus - Sic perficias - Illi videntes mirabilia clamaverunt dicentes: Unde est puer iste? - talem puerum. Abi ergo et tolle eum et perge de loco isto. Sed si oportet eum esse nobiscum, doce - insens. sunt.

2. *coepit* (A *praecepit*) *eum docere*: sic A et D. Fortasse corrigendum *coepit ad eum dicere*. Graeca: ἐπουθέτει αὐτὸν λέγων (A V, 1.) suadent ut reponatur *increpavit eum dicens*. | *de loco isto*: haec A male post *super nos* ponit. | *in sapientia sua*: sic A; aliter D, quem vide | *exercitium habent*: ita A; D *in operibus exercentur*.

Pergit D: *Vocavit ergo Ios. et cepit eum docere: Ut quid blasphemas? Iam vides quia isti habitatores de isto loco odium habent super nos - dixit ad eum: Ego bene scio quia serm. isti - ipsi etiam videant insipientiam suam. Et statim hi qui dicebant adv. Ie. ceci fa. sunt. Et deambulantes dic. quia omnes sermon. qui procedebant de ore eius in operibus exercentur.*

3. Haec in D caput XXXI. efficiunt, quod inscribitur: *Quod Iesus prohibuit Ioseph ne per iram eum tangeret*. Legitur ibi: *Cum autem vidisset Ioseph - enim (A autem) nescis quis* (codex quia, item A *quod*; reposui igitur per coniecturam quis) - *Sufficit tibi, vide (sic) me et noli me - contristares. Quamvis enim tecum sim, tamen ante te fa. sum.*

VI. In titulo *a magistro* scripsimus pro *in agro*, quod codex A habet. D vero: *De Zache (sic) magistro Iesu et verbis eorum.*

1. *Zacheus*: retinimus in hoc nomine constantem scripturam codicum A et D.

dicebat: Talem puerum ita loquentem nunquam vidi. Et appropinquans ad Ioseph dixit ei: Sapientem puerum habes, trade eum ad discendum litteras; cum autem doctus fuerit in studio litterarum, ego docebo eum honorifice ut non fiat insipiens. Respondit autem Ioseph et dixit ad eum: Nemo potest docere eum nisi solus deus. Numquid creditis, parvus erit parvulus iste? ² Iesus autem cum audisset talia dicentem Ioseph, dixit ad Zacheum: Vere magister, quia quanta de ore meo procedunt vera sunt. Et ante omnes fui dominus, vos autem alienigenae estis. Quoniam mihi data est gloria seculorum, vobis datum est nihil; quia ante secula ego sum. Ego autem scio quot anni erunt vitae tuae, et quoniam tolleris in exilium: quod dixit pater meus ut intelligas quia omnia quae procedunt de ore meo vera sunt. ³ Iudaei autem qui astabant et audiebant sermones quos loquebatur Iesus, mirati sunt et dicebant quia talia mirabilia vidimus et audivimus tales sermones ab isto puero, qualia nunquam audivimus nec audituri sumus ab alio aliquo homine, neque a pontificibus neque a magistris neque a Phariseis. ⁴ Respondit Iesus et dixit eis: Ut quid miramini? Incredibilia habetis quia locutus sum veritatem? Scio quando nati estis et patres vestri: et si plus dixero vobis, quando mundus factus est ego scio, et qui me misit ad vos. Cum audissent Iudaei sermonem quem dixerat infans, mirati sunt propter hoc quod non poterant re-

Ita D: *Igitur quidam magister Zacheus nomine ausc. omnia verba quae - miratus dicebat ad semetipsum - nunquam audiui. Et appropinquavit ad Ios. et dixit - sed trade eum ad discendas litteras - fuerit studio - Respondit Ios. et dix. ei - istum puerum docere nisi solus deus. Numquid parum cruciatus erit parvulus iste nobis frater? (sic singula, corrupte).*

2. D: *Iesus autem - quanta audistis de ore meo vera sunt - ego sum dominus, vos vere alieni estis, quia gloria eorum (sic etiam A, sed correximus seculorum, cf. evang. Thom. Graece B VI, 2.) data est mihi, vobis autem datum est [nihil] - erunt vitae mee (sic) et quando (qn sic) tuleris vexillum (sic singula) quod dixit pater meus. Intelligas quia - sunt.*

3. alio aliquo: in codice est alio aliquo alio.

D Iud. autem qui stabant et aud. ipsos sermones - mir. sunt dicentes quia talia mirabilia et sermones audivimus ab ipso puero quinque annorum, quales nunquam audio. vel audit. sumus ab aliquo homine neque a pontifice neque a legis doctore neque a scribis neque a Phar. quales iste infans loquitur.

4. D: *Respond. autem Ies. et dix. ad eos: Ut qu. mir. Eciam incred. - quando vos nati estis et patres vestri (codex A male vestros) - Et cum audissent Iud. ser-*

spondere. Et conversus in semetipsum infans exultavit et dixit: Proverbium dixi vobis; ego autem scio quia debiles estis et nescientes.

⁵ Dixit autem magister ille ad Ioseph: Affer eum mihi, ego docebo eum litteras. Ioseph autem apprehendit puerum Iesum et adduxit illum in domum cuiusdam magistri, ubi alii pueri docebantur. Magister vero dulci sermone coepit eum docere litteras, et scripsit illi primum versiculum qui est ab a usque t, et coepit eum palpare et docere. ⁶ Doctor autem ille percussit infantem in capite; puer verò cum accepisset, dixit ad eum: Me autem oportet te docere et te non docere me. Ego scio litteras quas tu vis docere mihi, et scio quia vos estis mihi tanquam vasa de quibus non exeunt nisi voces et non sapientia neque animae salvatio. Et incipiens versiculum dixit per litteras ab a usque ad t pleniter cum multa festinatione. Et respexit ad magistrum et dixit ei: Tu autem nescis interpretare quod est a et b; quomodo vis docere alios? O pigritas, si scis et dixeris mihi de a, tum dicam tibi de b. Ut autem coepit enarrare doctor ille de prima littera, non potuit ullum dare responsum. ⁷ Iesus autem dixit ad Zacheum: Audi me, doctor, intellige primam litteram. Attende mihi quomodo habet duos versiculos, in medio grassando, permanendo, do-

mones quos - irati sunt quia non potuerunt ei resp. - In proverbium dixi vobis - nescientes. Cf. huc evang. Thom. Graec. B VI, 3.

5. D: *Dixit - Affer puerum tuum mihi, ego autem docebo eum in domo magistri ubi et alios pueros doceo* (sic singula). *Magister autem dulcibus sermonibus eum cepit dicere* (sic) *et - est ab a usque t* (sic et a et b) *et cepit eum docere* (omissis palpare et). *Infans autem tacebat.*

6. *mihī de a, tum dicam tibi de b*: ita de coniectura scripsimus; simili enim modo legendum est. In codice vero non est scriptum nisi *mihī de b*. Cf. Par. | *pigritas*: sic Vat. Cf. Par. qui *pigricia* praebet. Ex ev. Thom. Gr. A VI, 3. verisimile fit *hypocrita* substituendum esse.

D: *Iratusque doct. ille percussit capud* (^{oo} *caput*) *eius. Puer - Me oportet docere - me, quia ego - tu doces me, et valde scio quia eritis mihi tanq. - non sapientia neque anime salvatio. Et - usque t pleniter cum mult. fest. Et resp. ad mag. illum dicens - nescis quid est a, et tu nescis interpretari ab e* (sic) *usque o. Quomodo ergo doces a litteram? O pigricia* (sic), *si me vis docere et scis quid est a, modo vere credo quia poteris enarrare mihi de b. Ut autem cepit enarrare doctori illi* (sic) *de prima littera, non potuit ille* (nisi forte illi scriptum est) *ullum dare responsum.*

7. D: *Iesus autem dix. ad Za.: Audi me doctor et intellige de prima littera - quomodo habens duos versiculos in ore digraphando permanendo deo donando disponendo iurando comminando triplex dispoloide commiscendo similia geminando per-*

nando, dispergendo, variando, comminando: triplex diployde commiscendo: simul ingenio pariter omnia communia habentia.

⁸ Cum vidisset Zacheus quia taliter divideret primam litteram, stupefactus est de prima littera et de tali homine et doctrina, et exclamavit et dixit: Heu mihi, quod stupefactus sum ego: conduxì mihi turpitudinem per istum infantem. ⁹ Et dixit ad Ioseph: Precor te valde, frater, tolle eum a me: quia non possum intueri in faciem eius neque audire graves sermones eius. Quia iste infans ignem domitare et mare refrenare potest; nam iste ante secula natus est. Quae vulva eum peperit aut qualis mater eum nutrit, ignoro. ¹⁰ O amici mei, dimissus sum in mentem meam, illusus sum ego miser. Ego autem dicebam me habere discipulum, ipse autem inventus est magister. Et turpitudinem meam non possum praevalere, quia senex sum; et quid ei loquar non possum invenire. Unde habeo irruere in validam infirmitatem et de isto seculo transmigrare, aut de ista civitate egredere, quia omnes viderunt turpitudinem meam: infans decepit me. Quid habeo ad alios respondere aut quales sermones recitare, eo quod vicit me in prima littera? Stupesco ego, o amici mei et noti mei: neque primordium neque finem possum invenire quid ei re-

inde (?) pariter omnia communia habet a. Sic singula videntur scripta esse, corruptionis plena. Cf. locos geminos in Graecis et Latinis.

8. D: Cumque audisset Zacheus quia taliter divisit litteras facturæ (sic) de prima littera dicendo Iesus, admiratus est de talibus nominibus et doctrina [et] exclamavit dicens: Heu me, quia stupefactus sum, miser ego. Conduxì mihi turpitudinem per istum infantem. Cf. evang. Thom. Graece A VII, 1.

9. D: Et dixit - quia ego non possum - nec audire gravitatem sermonum eius. Quia iste infans ignem domare et mare potest refrenare. Non enim est in seculo venter qui eum genuit, aut qualis (scriptum est qualem) eum mater nutrit ignoro (scriptum est nutriti ignoravit).

10. D: O amici mei, dimissus sum in mentem meam (sic Par. cum Vat.), illusus sum ego miser. Ego dicebam me habere disc.; nunc autem magister meus est et turpitudò mea. Non possum praevalere, quia sic sum ab infante illusus, quia nihil invenire possum quid loquar. Unde habeo irruere in infirmitatem validam et de isto seculo migrare aut de ista civitate egredi (ita Par.; Vat. egredere), quia omnes viderunt turpitudinem meam, quia infans decepit me. Quid habeo respondere aliis aut quos sermones recitare potero pro eo quod vicit me in prima littera? Stupesco ego, o amici mei, quia nec primordia nec finem possum invenire quid ei (codex Vat. quid inde) respondeam. Difficile est enim initium causae (? ce) eius reperire. Cf. inprimis Ps. Matth. XXXI, 3.

spondeam. ¹¹ Et nunc precor te, frater Ioseph, tolle eum a me et duc illum in domum tuam, quia iste magister est aut dominus aut angelus. Quid dicam, nescio. ¹² Et Iesus conversus ad Iudaeos qui cum Zacheo erant dixit illis: Omnes nunc non videntes videant, et non intelligentes intelligant, et surdi audiant, et qui propter me mortui sunt resurgant, et hos qui sunt sublimes ad altiora vocem, sicut praecepit mihi qui me misit ad vos. Cum autem siluisset puer Iesus, salvi facti sunt omnes infirmi qui propter sermones eius infirmabantur. Et non erant ausi loqui ad eum.

CAPUT VII. QUOMODO IESUS RESUSCITAVIT PUERUM.

¹ Una autem die cum ascenderet in domo quadam cum infantibus, coepit ludere cum eis Iesus. Unus autem de istis pueris irruit per posticum, qui statim mortuus est. Et cum hoc vidissent infantes, omnes fugierunt; Iesus autem remansit in domo illa. ² Et cum venissent parentes pueri qui de-

11. D: *Certe dico vobis et non mencior, quia ante oculos meos operacio huius pueri et sententia sermonis eius et intencionis exitus nihil commune cum hominibus videtur habere. Hic nescio an magus an deus sit, aut certe angelus dei qui loquitur in eo. Unde sit aut unde venerit aut quid futurus sit nescio. Haec rursus inprimis cum Ps. Matth. XXXI, 3. conveniunt.*

12. *et hos qui sunt sublimes ad altiora vocem: haec magnam partem conieci. Videntur ad ea conferenda quae evang. Thom. Gr. A VIII, 1. habet, καὶ εἰς τὰ ἄμω καλέσω. In ipso codice sic fere scriptum est: et hiis qui sunt sublimes altiores tu voce. | ad eum: codex ad deum.*

D: *Tunc Ies. laeto vultu subridens de eo dixit cum imperio cunctis filiis Israel astantibus et audientibus: Fructificent infructuosi et non videntes videant et non intelligentes intelligant, ceci videant, surdi audiant, claudi ambulent et pauperes fruuntur bonis et reviviscant mortui et redintegrato (codex corrupte reddi in integro) statu unusquisque revertatur ad propria et permaneat in eo ipso qui radix est vite et dulcedinis perpetuae. Et cum haec dixisset puer Iesus, continuo salvi facti sunt omnes infirmi et resuscitati sunt omnes qui mortui fuerant per eum et qui per sermones eius infirmabantur. Et amplius non audebant ei dicere aliquid vel audire ab eo. Etiam haec maxime conveniunt cum Ps. Matth. XXXI, 4.*

VII. In cod. D titulus est: *Quod Iesus suscitavit puerum cum ipso ludentem.*

1. Una: codex Ita | Unus autem: autem non est in codice.

D sic: *Quadam igitur die cum ascendisset Iesus in domo cuiusdam cum infantibus et luderet cum eis in solario, contigit ut unus de pueris rueret per posticum de solario in terram, et statim mortuus est. Et cum vidissent hoc infantes, omnes fugerunt; Iesus autem remansit solus in domo illa.*

2. D: *Et cum venissent parentes illius infantis qui mortuus fuerat, dicebant*

functus fuerat, dicebant adversus Iesum: Vere tu eum irruere fecisti. Et insidiabantur ei. Iesus autem descendens de domo illa stetit super infantem mortuum et clamavit clara voce nomen infantis: Sinoo Sinoo, surge et dic si ego irruere te feci. Et subito surrexit et dixit: Non, domine. Cum vidissent autem parentes eius tam magnum miraculum quod fecit Iesus, glorificaverunt deum et adoraverunt Iesum.

CAPUT VIII. QUOMODO IESUS SANAVIT PEDEM PUERI.

¹ Post paucos vero dies puer quidam in ipso vico findebat ligna percussitque pedem suum. ² Et cum venisset turba multa ad eum, venit et Iesus cum illis. Et tetigit pedem qui laesus fuerat, et subito sanus factus est. Dixit autem ei Iesus: Surge et finde ligna et memora mei. Cum autem vidisset turba signa quae cum eo facta sunt, adoraverunt Iesum et dixerunt: Vere certissime credimus quia deus es.

CAPUT IX. QUALITER IESUS ATTULIT AQUAM IN PALLIO.

¹ Et cum esset Iesus annorum sex, direxit eum mater eius ad hauriendam aquam. Cumque venisset Iesus ad fontem

ado. Ies.: Vere tu illum ruere fecisti. Iesus autem dixit: Ego nunquam eum ruere feci. Ipsi vero insidiabantur adversus Iesum. Descendit ergo Iesus de domo illa et stetit super infantem illum et clamabat voce clara nomen infantis dicens: Zeno Zeno, surge et dic si ego te ruere feci. At ille respondit: Non, domine. Et cum vidissent parentes pueri qui mortuus fuerat grande miraculum quod fecit Iesus, glorific. de. et ador. Ies.

VIII. Haec paullo propius accedunt ad evang. Thom. Gr. A X. quam ad B IX. In Par. cod. respondet caput XXXIV. hoc titulo: *Quod Iesus sanavit pedem findentis ligna*. Legitur autem ipsa historia ibi hunc in modum:

Post paucos iterum dies - findebat (omissum est ligna) et percussit pedem suum fortiter. Et cum venisset turba multa ad videndum eum, venit et Iesus cum ipsis, et cum tetigisset pedem ipsius qui laesus fuerat, subito sanus factus est. Dixitque ei Iesus - et memorare (sic) mei. Cum - signa quae fecit deus, adoraverunt deum et dixerunt: Vere certissimus deus est. Similem historiam ex cod. B hausimus ut iam ad Ps. Matth. XXXIII indicatum est. Ea his conscripta verbis est: Cum autem Iesus esset annorum duodecim, puer quidam in vico, ubi habitabat cum parentibus suis, scindebat ligna, et dum scinderet ea, omnes digitos pedis sui dextri detruncavit. Et cum turba vicinorum cucurrisset ad eum, venit Iesus, unxit in pede illius [et] subito qui laesus fuerat sanus factus est, quod nec signum aliquod in pede apparuisset. Et dixit illi Iesus: Surge et scinde ligna; memorare (sic) mei. Cum autem vidisset turba signum quod fecerat, adoraverunt eum dicentes: Vero credimus quia hic est Christus.

IX. Cf. evang. Thom. Gr. A XI. et B X. Item Ps. Matth. cap. XXX. In

vel ad puteum, erant ibi plurimae turbae et fregerunt hydriam eius. ² Ipse vero accepit pallium eius, in quo induebatur, et implevit eum aqua, et attulit Mariae matri eius. Cumque mater vidisset miraculum quod fecit Iesus, osculata est eum et dixit: Domine, exaudi me et salva filium meum.

CAPUT X. QUOMODO IESUS SEMINAVIT TRITICUM.

¹ Cum autem esset tempus seminandi, egressus est Ioseph ad seminandum triticum, et secutus est eum Iesus. Dum autem coepit seminare Ioseph, extendit manum Iesus et tulit de tritico quantum pugillo tenere potuit et dispersit. ² Venit ergo Ioseph in tempore metendi ut meteret messem suam. Venit et Iesus, collegit spicas quas disperserat, et fecerunt centum modia optimi frumenti; et vocavit pauperes et viduas et orphanos, et erogavit illis triticum quod fecerat. Ioseph tulit de ipso frumento modicum pro benedictione Iesu in domum suam.

CAPUT XI. QUOMODO IESUS ADAEQUAVIT LIGNUM BREVIUS LONGIORI.

¹ Et factus est Iesus annorum octo. Erat architector Ioseph, et faciebat ipse aratra et iuga bobum. Quadam die

codice D caput est XXXV., quod inscribitur: *Quod Iesus attulit beatæ Mariæ aquam in pallio suo. Pars prior sic habet:*

Cum autem factus fuisset Iesus annorum quinque, iussit ei mater eius ut iret cum ydria ad fontem haurire aquam. Et cum venisset ad puteum, erat ibi turba plurima puerorum et fregerunt ydriam eius.

Item 2. *At ille expandit pallium suum, quo utebatur, et implevit illud aqua et attulit ad Mariam matrem suam. Cumque vidisset mater eius mirabilia quae fecit, osculata est (cod. Vat. obschulatus est) eum et dixit etc.*

X. Cf. evang. Thom. Graece A XII. Item Ps. Matth. XXXIV. Eandem historiam D codex capite XXXVI. exhibet, quod inscribitur: *De tritico a Iesu multiplicato. Verba sic habent:*

1. *Iterum quadam die cum factum fuisset tempus seminandi, egressus est Ioseph ad seminandum triticum in agro, et secutus est eum Iesus. Dum autem seminare Ioseph, ext. Ies. manum et tulit triticum quantum potuit pugillo (hanc scripturam etiam ad Vatic. librum transtulimus, ubi est pusillo) tenere et dispersit.*

2. *Venit ergo - metendi et Iesus cum eo et collegit spicas quas disperserat, quasi centum modios. Et rogabat pauperes et viduas et orph. Iesus ut tollerent triticum ipsum quem fecerat. Tulit ergo et Ioseph modium tritici illius in domum suam pro benedictione Iesu.*

venit et: et non est in codice Vatic.

XI. Cf. evang. Thom. Gr. A XIII. et B XI. Item Pseudo-Matth. XXXVII.,

dixit quidam dives ad Ioseph: Domine, fac mihi grabatum unum et utile et speciosum. Erat autem Ioseph in tribulatione, quia lignum quod habebat actum ad hoc opus erat breve. ² Dixit Iesus ad eum: Noli contristari. Apprehende hoc lignum ab uno capite et ego per aliud, et extrahamus illud. Quod et factum est. Et statim invenit illud utile ad hoc quod voluit. Et dixit ad Ioseph: Ecce, labora quod vis. Ioseph autem cum vidisset quod fecerat, amplexavit eum et dixit: Beatus sum ego, quod talem filium dedit mihi deus.

CAPUT XII. QUALITER IESUS TRADITUS EST AD ADDISCENDUM LITTERAS.

¹ Et cum vidisset Ioseph quod talem gratiam habuisset et statura crescebat, considerabat eum tradere ad discendum litteras. Et tradidit illum ad alium doctorem ut eum doceret. Dixit autem ille doctor ad Ioseph: Quales litteras desideras illum puerum docere? Respondit Ioseph et dixit: Primum doce ei litteras gentilicias et postea hebraeas. Sciebat autem doctor illum esse optimae intelligentiae, et libenter suscipiebat eum. Et cum scripsisset ei primum versiculum, quod est a et b, docebat illum per aliquantas horas; Iesus vero tacebat et nihil ei respondit. ² Dixit Iesus ad magistrum: Si vere magister es et vere scis litteras, dic mihi fortitudinem de a,

ad quod etiam adscripsimus codicis D caput XXXVII. quod inscribitur: *De ligno per Iesum distento.*

XII. Cf. evang. Thom. Graece A XIV. Item Ps. Matth. XXXVIII. Ceterum ad huius libelli verba proxime accedunt quae Grabijs (ad Iren. I, 17. i. e. I, 20. apud Mass.) ex codice Oxoniensi (collegii Corp. Christi) protulit, ut iam Thilo Cod. apocr. LVII et LXII. indicavit. Legitur enim ibi, eo capite quod inscribitur: *Quomodo Iesus descendus erat litteras, hunc in modum: Et coepit magister imperiose eum docere dicendo: Dic Alpha. Iesus vero dixit ei: Tu mihi dic prius quid sit Beta, et ego dicam tibi quid sit Alpha. Et ob haec magister iratus percussit Iesum; et postquam percussit eum, mortuus est. Ex codice vero D huc pertinet caput XXXVIII. quod inscribitur: De quodam magistro Iesu vita privato. Eius verba sunt:*

1. *Et cum vidisset Ios. quia talem gra. habebat et statim (sic) crescebat, consideravit eum tradere ad discendas litteras. Tradit (sic) autem eum alii doctori ut doceret eum. Dixitque ille doctor ad Ioseph: Qualem gratiam desideras primum ut doceam eum? Respondit Ioseph et dixit ei: Primum doce eum litteras gentilium et postea hebraeas. Et cum scripsisset ei primum versiculum, quod est a et b, docebat eum per aliquantas horas; Iesus autem tacebat et nihil ei respondebat.*

2. *Dixit ergo tandem ad magistrum: Si vere magister es et vere litteras scis,*

ego autem dicam tibi fortitudinem de b. Tunc furore repletus magister eius percussit eum in capite. Iesus autem iratus maledixit eum, et subito cecidit et mortuus est.

³ Iesus autem regressus est in domum suam. Ioseph vero disposuit ad Mariam matrem eius, ut non dimitteret eum egredi de atrio domus suae.

CAPUT XIII. QUOMODO ALIO MAGISTRO TRADITUS EST.

¹ Post multos alios dies venit alius doctor, amicus Ioseph, et dixit ad eum: Trade eum mihi, et ego cum multa suavitate docebo eum litteras. Et dixit ad eum Ioseph: Si praeuales, accipe eum ad disciplinandum. Fiat cum gaudio. Cum accepisset eum doctor, ibat cum timore et magna constantia, et habebat eum cum exultatione. ² Et cum venisset ad domum doctoris, invenit librum in eodem loco iacentem, et apprehendit eum et aperuit, et non legebat ea quae scripta erant in libro, sed aperiebat os suum et loquebatur de spiritu sancto et docebat legem. Omnes vero qui ibidem stabant diligenter eum audiebant, et magister ille iuxta illum sedebat et libenter eum audiebat, et deprecabatur eum ut amplius doceret. Cum collecta fuisset turba multa, audiebant omnem sanctam doctrinam quam docebat et dilectos sermones qui exiebant de ore eius, qui pusillus cum esset talia dicebat.

³ Cum audisset Ioseph, timuit, et currens ubi erat Iesus, magister ille dixit ad Ioseph: Scias, frater, quia recepi in-

dic mihi fortitudinem de a, et ego dicam tibi fortitudinem de b. Tunc furore repletus magister percussit eum capite. Iesus autem iratus maledixit eum, et subito cecidit et mortuus est.

3. Iesus vero reversus est in - Ios. ergo disp. eum ad - domus suae.

XIII. Cf. evang. Thom. Graec. A XV. Item Pseudo-Matth. evang. XXXIX. Ex cod. Par. hic pertinet caput XXXIX. quod inscriptum est: *De quodam alio magistro Iesu, cuius benignitate Iesus suscitavit magistrum defunctum.*

1. D: *Post multos vero - Trade mihi Iesum et ego multa suam. docebo eum. Et - accipe eum cum gaudio. Cumque accepisset eum do. ille, ibat cum tim. et magna exultatione deducens eum.*

2. D: *Et cum venisset - in eadem iacentem et appr. et aperuit eum - quae in eo scripta erant, sed aperuit - Omnes autem qui ibidem stab. libenter audiebant, et ecce - et valde libenter - Et cum collecta fu. turba, audiebant omnes sanctam - de ore eius exiebant, quia cum parvus esset talia dicebat.*

3. *et currens ubi erat Iesus, magister ille dixit: sic transposuimus quae in codice in hunc modum scripta sunt: et currens magister ille ubi erat Iesus, dixit.*

fantem tuum ad docendum vel ad disciplinandum; ipse autem multa gravitate et sapientia repletus est. Ecce nunc tolle eum cum gaudio in domum tuam, frater, quia gravitas quam habet a domino data est ei. ⁴ Cum audisset Iesus magistrum talia dicentem, hilaris factus est et dicebat: Ecce nunc, magister, vere dixisti. Propter te resurgere habet qui erat mortuus. Et tulit eum Ioseph in domum suam.

CAPUT XIV. QUOMODO IESUS LIBERAVIT IACOB A PERCUSSIONE SERPENTIS.

Direxit autem Ioseph Iacob ad colligendam stipulam, et secutus est eum Iesus. Iacob autem colligendo stipulam, momordit eum vipera, et cecidit in terram quasi mortuus per venenum. Cumque talia vidisset Iesus, sufflavit in plagam eius, et subito sanus factus est Iacob, et vipera mortua est.

CAPUT XV. QUOMODO IESUS RESUSCITAVIT PUERUM.

¹ Post paucos dies infans vicinus eius defunctus est, et deplorabat eum mater eius valde. Audiens hoc Iesus abiit et stetit super puerum, et pulsavit in pectore eius et dixit: Tibi dico, infans, noli mori sed vive. Et statim surrexit infans.

Cf. II. geminos. D sic pergit: *Cumque hec audisset Ios. timuit; et currens ibidem, dixit ad eum magister ille: Sc. fr. quia ego recepi istum ad discendum (sic), ipse autem multa gratia et sap. repl. est - frater, in domum tuam, quia gratia quam habet a deo data est illi.* Apparet in his rectius gratia legi quam in Vat. gravitate et gravitas.

4. D: *Cum autem - factus dicebat: Ecce nunc verum dixisti. Per te res. habet qui mort. fuerat. Tulit autem Ios. Iesum in do. suam.*

XIV. Cf. evang. Thom. Graec. A. XVI. Item Pseudo-Matth. XLI. In Par. cod. conferendum est caput XL. quod inscribitur: *Quomodo Iesus sanavit Ioseph a veneno viperae.*

D sic: *Perrexit autem Ioseph ad colligendam stipulam, et momordit eum vipera, et cecidit in terram quasi mortuus propter venenum. Quod cum audisset Iesus, sufflavit in plagam, et subito sanus factus est Ioseph, et vipera mortua est.*

XV, 1 et 2. Cf. evang. Thom. Graec. A. XVII. Item Pseudo-Matth. XL. ex B. In Par. cod. caput XLII. inscribitur: *De filio cuiusdam mulieris per Iesum vitae reddito.* Verba autem haec habet: *Post dies igitur paucos infans cuiusdam vicini mortuus est, et plorabat mater eius valde pro eo. Audiens autem hoc Iesus abiit et stetit sup. puer. et sufflavit in pectore eius et dixit - Et surrexit infans.*

Dixit autem Iesus ad matrem pueri: Tolle filium tuum et da ei ubera et recordare mei. ² Videntes autem turbae hoc miraculum dixerunt: In veritate infans iste caelestis est: iam enim plures animas liberavit a morte, et salvos fecit omnes sperantes in se.

³ Scribae et Pharisei dixerunt ad Mariam: Tu es mater istius infantis? Maria autem dixit: Vere ego sum. Et dixerunt ad eam: Beata es inter mulieres, quoniam benedixit deus fructum ventris tui, quod talem gloriosum infantem et tale donum sapientiae dedit tibi quale nunquam vidimus nec audivimus. ⁴ Surrexit Iesus et secutus est matrem suam. Maria autem servabat omnia in corde suo quanta fecit Iesus signa magna in populo, sanando infirmos multos. Iesus autem crescebat statura et sapientia, et omnes qui videbant eum glorificabant deum patrem omnipotentem, qui est benedictus in secula seculorum, amen.

Post haec omnia Thomas Israelita: Scripsi quae vidi et recordatus sum gentibus et fratribus nostris, et multa alia quae fecit Iesus, qui natus est in terris Iudae. Ecce omnia vidit domus Israel a primo usque ad novissimum, quanta signa et mirabilia fecit Iesus in ipsis valde bona et invisibilia patri suo, quomodo enarrat scriptura sancta et

Dixit autem etc. ² *Videntes autem turbae, omnes dixerunt - salvos facit omnes sp. in se.*

3 et 4. Haec eis respondent quae evang. Thom. Graec. A XIX, 4 et 5. habet. Item cf. Pseudo-Matth. XL. ex B. Eadem fere cod. Par. capite XLVIII. (i. e. ultimum) praebet, quod inscribitur: *Commendacio Iesu et Mariae matris eius*. Cui capiti antecedit illud quod titulum habet: *Quando (sic) Iesus sanctificabat et benedicebat convivantes*. Incipit: *Cum autem conveniret*. Quae quidem, cum quo egregie conveniunt, ad Ps. Matth. caput XXXXII. adscripsimus. His vero: *Scribae et Pharisei etc.* quae respondent, sic comparata sunt: *Scrib. et Phar. dixerunt ad beatam Mariam: Tu - Quae dixit: Vere ego sum. Qui dixerunt ad eam: Be. es ergo tu inter omnes mulieres - tui, qui et tam glor. inf. dedit tibi. Tale enim donum sap. nunquam vidimus nec. audiv. in aliquo.* ⁴ *Maria autem observabat in corde suo quanta egit Ies. in populum Iudeorum, signa videlicet magna operando et infirmos sanando, mortuos suscitando et virtutes plurimas faciendo. Iesus autem crescebat in statura et sapientiae dono. Glorificaverunt ergo omnes qui noverunt eum deum patrem omnipotentem, qui est benedictus in secula seculorum, amen.*

* *omnia*: secundis curis additum est | *Israelita*: codex *ysmaelita* | *fratribus nostris*: ante *nostris* in codice est *meis*, sed punctis improbat | *et invisibilia*

prophetae testificati sunt opera eius in omnibus populis Israel. Et ipse est qui debet iudicare mundum secundum voluntatem immortalitatis, quoniam ipse est filius dei in universo orbe terrae. Ipsum decet omnis gloria et honor in semperpiternum, qui vivit et regnat deus per omnia secula seculorum, amen.

patri suo: ita in codice scriptum est. Verba vero: *Et ipse est - - secundum voluntatem immortalitatis* in codice inter *valde bona* et *et invisibilia* collocata sunt: per coniecturam igitur transposuimus.

His extremis nihil respondet in codice D, cui post *amen* subscriptum est:
Explicit libellus de miraculis infancie domini salvatoris.

EVANGELIUM INFANTIAE SALVATORIS ARABICUM.

IN NOMINE PATRIS ET FILII ET SPIRITUS SANCTI DEI UNIUS.

Auxiliante et favente summo numine incipimus scribere librum miraculorum heri et domini et salvatoris nostri Iesu Christi, qui vocatur EVANGELIUM INFANTIAE, in pace domini. Amen.

CAPUT I.

Invenimus [quae sequuntur] in libro Iosephi pontificis, qui vixit tempore Christi; dicunt autem nonnulli eum esse Caiapham. Dixit ille Iesum locutum esse et quidem cum in cunis iaceret, dixisseque matri suae Mariae: Ego sum Iesus filius dei, ὁ λόγος, quem peperisti quemadmodum adnuntiavit tibi angelus Gabriel; misitque me pater meus ad salutem mundi.

CAPUT II.

Anno autem trecentesimo nono aerae Alexandri edixit Augustus ut describeretur unusquisque in patria sua. Surrexit igitur Iosephus, et assumpta Maria sponsa sua Hierosolyma abiit venitque Bethlehemum, ut cum familia sua in urbe patria describeretur. Cumque ad speluncam pervenissent, dixit Maria Iosepho, instare sibi tempus pariendi neque se posse in urbem proficisci; sed, Hanc, inquit, speluncam intremus. Hoc factum est cum sol occidebat. Iosephus autem

I. *quem peperisti*: hoc loco Fl. et iam antea Sik. Apud Thil. post *Ego* legitur.

II. *Hoc factum - - occidebat*: ita Fl. Apud Sik. et Thil. est *Sol autem praeceps in occasum ferebatur*.

propere abiit ut mulierem ei accerseret quae ei adesset. Cum igitur in eo occupatus esset, anum Hebraeam conspexit Hierosolymae oriundam, et, Heus benedicta, inquit, huc ades et speluncam istam ingredi, in qua est mulier partui vicina.

CAPUT III.

Itaque post solis occasum anus et cum illa Iosephus ad speluncam venit, eamque ambo intraverunt. Et ecce repleta erat illa luminibus lucernarum et candelarum fulgore pulchrioribus et solari luce splendidioribus. Infans fasciis involutus dominae Mariae matris suae mammam sugebat, in praesepe repositus. Hanc lucem cum ambo mirarentur, rogat vetula dominam Mariam: Tune huius nati es mater? Et cum domina Maria annuisset, Nequaquam, ait, similis es filiabus Evae. Dixit domina Maria: Sicuti filio meo nemo inter pueros par est, ita eius genitrix nullam inter mulieres parem habet. Respondit anus: Hera mea, veni ego ut praemium acquirerem, iam dudum paralysi affecta sum. Dixit ei hera nostra domina Maria: Impone manus tuas infanti. Quod cum fecisset anus, extemplo convaleuit. Tum exiit dicens: Dehinc famula et ministra ero huius infantis omnibus diebus vitae meae.

CAPUT IV.

Tum venerunt pastores; qui cum ignem succendissent et admodum laetarentur, apparuerunt illis exercitus caelestes laudantes et celebrantes deum O. M., idemque facientibus pastoribus spelunca ista tunc temporis templo mundi superioris similis facta est, quoniam ora et caelestia et terrestria glorificabant et magnificabant [deum] ob nativitatem domini Christi. Cum vero anus illa Hebraea manifesta ista miracula

III. *fulgore pulchrioribus - - splendidioribus*: ita Fl. Apud Sik. et Thil. est *fulgorem excedentibus - - maioribus*.

Respondit anus - - affecta sum. Dixit ei: ita Fl. una correctis arabicis. Apud Sik. et Thil. est *Respondente vero anu et dicente: Hera mea, veni ego ut praemium perpetuo duraturum acquirerem, inquit illi*.

IV. *templo mundi superioris similis facta est*: ita Fl. Apud Sik. et Thil. legitur *augusto templo simillima videbatur*.

vidisset, gratias deo egit dicens: Gratias tibi ago, o deus, deus Israelis, propterea quod viderunt oculi mei nativitatem salvatoris mundi.

CAPUT V.

Cumque adesset tempus circumcisionis, dies scilicet octavus, puellus ex lege circumcidendus erat. Itaque circumciderunt illum in spelunca; sumsitque anus illa Hebraea pelligulam istam, dicunt vero alii eam sumsisse nervum umbilicarem, eamque in ampulla olei nardini vetusti recondidit. Erat autem illi filius seplasiarius, cui tradens illam, Cave, inquit, vendas hanc ampullam unguenti nardini, etiamsi trecenti denarii pro illa tibi offerrentur. Atque haec est ampulla illa quam Maria peccatrix emit, et in caput et pedes domini nostri Iesu Christi effudit, quos deinde capillo capitis sui abstersit. Decem diebus post Hierosolymam eum transtulerunt, et quadregesimo a nativitate die templo illatum coram domino stiterunt et pro eo sacrificia fecerunt; quod in lege Mosis praescriptum est, scilicet: Omnis mas adaperiens vulvam sanctus dei vocabitur.

CAPUT VI.

Tum vidit illum Simeon senex instar columnae lucis refulgentem, cum domina Maria virgo mater eius de eo laetabunda ulnis suis eum gestaret; circumdabant autem eum angeli instar circuli celebrantes, tanquam satellites regi adstantes. Simeon igitur propere ad dominam Mariam accessit et manibus ante illam extensis dixit domino Christo: Nunc, o domine mi, servum tuum in pace dimitte, secundum ea quae dixisti: nam viderunt oculi mei clementiam tuam, quam parasti ad salutem omnium populorum, lucem omnibus gentibus et gloriam genti tuae Israeli. Hanna quoque prophetissa illi [caerimoniae] interfuit, et accessit deo gratias agens dominamque Mariam felicem praedicans.

CAPUT VII.

Et factum est cum natus esset dominus Iesus Bethlehemi Iudaeae, tempore Herodis regis, ecce magi venerunt ex oriente

Hierosolymam, quemadmodum praedixerat Zeraduscht; erantque cum ipsis munera, aurum thus et myrrha; et adoraverunt eum suaeque ipsi munera obtulerunt. Tunc domina Maria sumsit unam ex illis fasciis eamque pro opum modulo illis tradidit, quam ipsi honorificentissime ab ea acceperunt. Eademque hora apparuit illis angelus in forma stellae illius quae antea dux itineris ipsis fuerat; cuius lucis ductum secuti abierunt, donec patriam suam attigerunt.

CAPUT VIII.

Convenerunt autem ad illos reges et principes eorum rogantes ecquidnam vidissent aut egissent, quomodo ivissent ac rediissent, quid secum attulissent. Hi vero monstrarunt illis fasciam istam, quam domina Maria ipsis tradiderat: quapropter celebrarunt festum, ignemque pro more suo succenderunt eumque adoraverunt, et fasciam illam in eum coniecerunt, corripuitque eam ignis et in sese comprehendit. Extincto autem igne fasciam extraxerunt talem qualis primum fuerat, ac si ignis eam non attigisset. Itaque coeperunt illam osculari capitibusque suis et oculis imponere, dicentes: Haec sane indubitata est veritas: utique magna res est quod ignis comburere illam aut perdere nequivit. Inde sumserunt eam et maximo cum honore in thesauris suis reposuerunt.

CAPUT IX.

Herodes autem cum vidisset magos se destituisse nec ad se revertisse, accersivit sacerdotes et sapientes et dixit eis: Docete me ubi nasciturus sit Christus. Cumque illi respondissent: Bethlehem Iudaeae, coepit cogitare de caede domini Iesu Christi. Tunc apparuit angelus domini Iosepho in somnis dixitque: Surge, sume puerum et matrem eius et abi in Egyptum. Surrexit igitur sub galli cantum et profectus est.

VII. *Zeraduscht*: ita Fl.; Sik. et Thil. *Zoradascht*.

pro opum modulo: ita Fl.; Sik. et Thil. *loco benedictionis*

VIII. *quid secum attulissent*: ita Fl.; Sik. et Thil. *quos tandem itineris comites habuissent*

IX. *cum vidisset magos ipsum destituisse nec ad sese revertisse*: ita Fl.; Sik. et Thil. *videns magos cunctari nec ad sese reverti*

CAPUT X.

Dum secum reputat quomodo iter suum instituendum esset, supervenit ipsi mane, postquam paullulum viae confecit. Iamque appropinquabat urbi magnae, in qua idolum erat cui reliqua Egyptiorum idola et numina munera et vota offerebant; aderatque huic idolo sacerdos ministrans ipsi, qui, quotiescumque satanas ex idolo illo loquebatur, ea incolis Egypti atque plagarum eius referebat. Erat huic sacerdoti filius triennis, ab aliquot daemonibus obsessus, qui multa loquebatur et proferebat, et cum corripere eum daemones, laceratis vestibus suis nudus remanebat et homines lapidibus petebat. Erat autem nosocomium idolo illi dedicatum in illa urbe; ad quam cum pervenissent Iosephus et domina Maria, et in nosocomium istud divertissent, valde timuerunt cives eius, conveneruntque omnes principes idolorumque sacerdotes ad idolum illud eique dixerunt: Ecquaenam est ista agitatio et commotio in terra nostra oborta? Respondit eis idolum: Venit huc deus occultus, qui revera est deus; neque ullus deus praeter illum divino cultu dignus est, quia revera est filius dei: quem cum persensisset haec terra, contremuit eiusque adventu commota et concussa est, et nos a magnitudine potentiae eius valde timemus. Eademque hora idolum istud corruit, et ad ruinam eius omnes Egypti incolae alique concurrerunt.

CAPUT XI.

Filius autem sacerdotis, cum morbus eum solitus invasisset, nosocomium ingressus Iosephum ibi et dominam Mariam offendit, a quibus ceteri omnes diffugerant. Hera domina

X. *supervenit ipsi mane, postquam - - confecit:* ita Fl., qui etiam arabicum textum emendavit. Sik. et Thil. *supervenit ipsi aurora, ruperatque defatigatio itineris sellae cingulum*

Erat autem nosocomium - - in illa urbe: ita Fl., correcto simul arabico. Sik. et Thil. *In vicinia autem istius idoli erat nosocomium illius urbis.*

quem cum persensisset haec terra: ita Fl.; Sik. et Thil. *eius ad famam haec regio*

omnes Egypti incolae alique: ita Fl.; Sik. et Thil. *praeter caeteros omnes Aegypti incolae*

Maria laverat fascias domini Christi easque super ligna straverat. Venit igitur puer iste daemoniacus, unam harum fasciarum sumpsit eamque capiti suo imposuit: tum daemones corvorum ac serpentum figura fugientes ex ore eius exire coeperunt. Extemplo domini Christi iussu sanatus iste puer deum laudare, hinc domino qui ipsum sanaverat gratias agere coepit. Quem cum sanitati restitutum pater vidisset, Mi fili, inquit, quid tibi accidit? et qua ratione sanatus es? Respondit filius: Cum daemones me humi prostravissent, in nosocomium abii, ibique feminam augustam cum puero inveni, cuius illa fascias recens lotas lignis iniecerat: harum unam arreptam postquam capiti meo imposui, reliquerunt me daemones et fugerunt. Valde de eo gavisus pater, Mi fili, ait, fieri potest ut hic puer sit filius dei vivi qui caelos et terram creavit: cum enim ad nos transiit, fractum est idolum, cecideruntque omnes dii et vi magnificentiae eius perierunt.

CAPUT XII.

Hic impleta est prophetia quae dicit: Ex Egypto vocavi filium meum. Iosephus vero et Maria cum idolum illud corruisse et periisse audissent, paverunt et timuerunt. Tum dixerunt: Cum essemus in terra Israelis, Herodes Iesum interficere meditatus est, et propterea omnes infantes Bethlehemi et confinium eius occidit; neque dubium est quin Egyptii, simulatque hoc idolum fractum esse audiverint, nos igne sint crematuri.

CAPUT XIII.

Illinc egressi ad locum pervenerunt ubi erant latrones, qui complures homines sarcinis et vestibis exspoliaverant eosque vinxerant. Tum latrones audiverunt strepitum ingentem, qualis esse solet strepitus regis magnifici cum exercitu

XI. *easque super ligna straverat*: ita Fl., etiam arabicum emendans. Sik. et Thil. *easque in tigillo suspenderat*. Item infra Fl. *lignis iniecerat*, Sik. et Thil. *in tigillo suspenderat*.

daemones me humi prostravissent: ita Fl.; Sik. et Thil. *agitarent me daemones vi magnificentiae eius perierunt*: ita Fl.; Sik. et Thil. *a vi maiore destructa*

sunt

et equitatu et tympanis ex urbe sua egressi: qua re consternati latrones omnia quae rapuerant reliquerunt. Captivi autem surrexerunt, alii aliorum vincula solverunt, et receptis sarcinis suis abierunt. Ibi cum Iosephum et Mariam accedentes viderent, dixerunt iis: Ubi est ille rex cuius adventantis magnifico strepitu audito latrones reliquerunt nos, ita ut salvi evaserimus? Respondit iis Iosephus: Pone nos veniet.

CAPUT XIV.

Deinde in aliam urbem venerunt, ubi mulier erat daemoniaca, quam cum noctu aliquando aqutum exiisset satanas maledictus et rebellis insederat. Haec neque vestimenta pati neque in aedibus durare poterat; quotiescumque catenis et loris constringebatur, disruptis illis nuda in loca inculta fugiebat, et in compitis sepulcretisque stans homines lapidibus impetebat, suis vero gravissima mala parabat. Hanc igitur conspicata domina Maria miserta est; quo facto statim reliquit eam satanas, et in forma adolescentis fugiens abiit dicens: Vae mihi a te, Maria, et a filio tuo. Sic ista mulier a cruciatu suo sanata est, suique sibi conscia propter nuditatem erubuit et hominum adspectum devitans ad suos abiit. Postquam autem vestes induit, patri suisque rem qualis erat narravit: qui cum summi optimates civitatis essent, dominam Mariam et Iosephum honorificentissime hospitio exceperunt.

CAPUT XV.

Postridie viatico instructi ab illis digressi sunt et vesperi eius diei in aliud oppidum, in quo nuptiae celebrabantur, pervenerunt; sed artibus satanae maledicti et opera incantatorum obmutuerat sponsa neque amplius loquebatur. Postquam autem domina Maria filium suum dominum Christum gestans oppidum intravit, eam conspicata muta illa sponsa manus suas versus dominum Christum extendit, eumque ad se pertractum ulnis excepit, et arcte inhaerens osculata est, eiusque corpus huc illuc motum sibi applicans super eum se inclinavit. Extemplo solutus est nodus linguae eius, et apertae sunt aures eius, deoque, quod sanitatem ipsi restituisset,

laudes et grates egit. Incolae autem eius oppidi illa nocte gaudio exsultarunt, ac deum angelosque eius ad sese descendisse putarunt.

CAPUT XVI.

Triduum ibi substiterunt, in honore habiti et laute viventes. Viatico deinde instructi ab illis discesserunt et in aliam urbem pervenerunt, in qua, quod hominibus frequens erat, pernoctare cogitarunt. Erat vero in ea urbe mulier proba, quae cum aliquando lavatum ad flumen ivisset, ecce satanas maledictus in forma serpentis insiluerat in eam et ventrem eius circumplicaverat; quoties autem nox ingruebat, tyrannice eam vexabat. Haec mulier conspicata heram dominam Mariam et dominum Christum infantem in sinu eius, huius desiderio affecta herae dominae Mariae dixit: O hera, da mihi hunc infantem ut eum gestem et deosculer. Dedit igitur eum mulieri: ad quam cum admotus esset, dimisit eam ille satanas et fugiens eam reliquit, neque unquam post hunc diem mulier illum vidit. Quare omnes qui aderant summum deum laudarunt, et mulier ista liberaliter iis benefecit.

CAPUT XVII.

Postero die eadem mulier aquam odoratam sumsit ut dominum Iesum lavaret; quo loto aquam illam qua id fecerat recepit eiusque partem in puellam ibi habitantem, cuius corpus lepra album erat, effudit illamque ea lavit: quo facto puella statim a lepra purgata est. Oppidani autem isti dixe-

XV. *Incolae autem - - putarunt: ita Fl. Apud Sik. et Thil. est Magna itaque hac nocte laetitia inter cives eius oppidi oriebatur, adeo ut putarent deum et angelos eius ad sese descendisse.*

XVI. *mulier proba: ita Fl.; Sik. et Thil. mulier nobilis quoties autem - - vexabat: ita Fl.; Sik. et Thil. singulisque noctibus super illa se extendebat*

huius desiderio affecta herae dominae - - deosculer: ita Fl. Apud Sik. et Thil. est rogabat heram dominam Mariam ut sibi infantem hunc gestandum et deosculandum traderet

XVII. *quo loto - - purgata est; ita Fl. Haec apud Sic. et Thil. sic habent: eoque loto aquam illam penes se reservavit. Eratque ibi puella, cuius corpus lepra album erat; quae cum aqua hac perfunderetur et lavaretur, mundata fuit ex tempore a lepra sua*

runt: Nullum est dubium quin Iosephus et Maria et puer iste dii sint, non homines. Cum vero discessum ab illis pararent, puella ista quae lepra laboraverat ad eos accessit eosque rogavit ut se comitem adsumerent.

CAPUT XVIII.

Hoc cum puellae annuissent, cum iis abiit. Postea in urbem pervenerunt in qua arx erat clarissimi principis, qui aedes excipiendis hospitibus habebat. Huc deverterunt; puella autem abiit et ad uxorem principis intravit; quam cum fentem et tristem reperisset, causam fletus sciscitata est. Noli mirari, inquit illa, fletum meum: magna enim aegritudine premor, quam adhuc nulli hominum eloqui sustinui. Fortasse, ait puella, si mihi illam manifestaveris et detexeris, eius remedium habebo. Cela igitur, respondit uxor principis, hoc secretum nec cuiquam eloquere. Ego nupta huic principi, qui rex est cuiusque in ditione multae urbes sunt, diu cum eo vixi, sed nullum ex me filium suscepit. Cum tandem filium ex eo peperissem, leprosus fuit; quem ille conspectum aversatus est, mihique, Aut, ait, hunc interfice, aut nutrici trade, quae eum aliquo in loco educet unde nulla omnino de eo notitia emergat. Mihi vero iam nihil tecum est neque unquam posthac te videbo. Hinc consilii expers sum et moerore opprimor. Heu filium meum, heu coniugem. Dixine tibi? inquit puella, morbo tuo medicinam reperi, quam tibi indicabo. Nam ego quoque leprosa fui, sed mundavit me deus qui est Iesus, filius dominae Mariae. Rogante autem muliere ubinam hic esset deus quem illa dixisset, Hic tecum, inquit puella, in eadem domo versatur. At qua ratione hoc fieri potest, ait illa, ubinam est? Ecce, respondit puella, Iosephum et Mariam; infans vero qui cum illis est, Iesus vocatur, atque is est qui me a morbo meo et cruciatu sanavit. At qua ratione, ait illa, sanata es a lepra tua? nonne id mihi indicabis? Quidni? inquit puella: aquam qua lotum fuerat corpus eius accepi a

XVIII. qui aedes excipiendis - - habebat: ita Fl. Apud Sik. et Thil. est cuius haud procul a diversorio aedes erant

Hinc consilii expers - - opprimor: ita Fl.; Sik. et Thil. Itaque moerorem meum et conditionem miseram deplorans contabui

matre eius et in me effudi, ita purgata sum a lepra mea. Tum uxor principis surrexit illosque invitavit ut hospitio suo uterentur, et splendidum Iosepho convivium in magno virorum coetu paravit. Postera vero luce aquam odoratam sumpsit qua dominum Iesum ablueret, et filium suum, quem secum assumserat, eadem deinde aqua perfudit; et extemplo filius eius mundatus est a lepra sua. Grates ergo et laudes deo canens, Beata, inquit, mater quae te peperit, o Iesu: itane homines eiusdem tecum naturae participes aqua qua corpus tuum perfusum est mundas? Larga porro munera dominae herae Mariae obtulit, eamque eximio cum honore dimisit.

CAPUT XIX.

Ad aliam deinde urbem pervenientes in illa pernoctare voluerunt. Diverterunt igitur ad virum recenti matrimonio devinctum, sed qui veneficio tactus uxore frui non poterat: cumque ea nocte apud ipsum pernoctassent, solutum est vinculum eius. At orta luce cum ad iter sese accingerent, prohibuit eos sponsus, magnumque illis convivium apparavit.

CAPUT XX.

Postero ergo die profecti et alii urbi appropinquantibus tres viderunt mulieres a sepulcreto cum fletu procedentes. Quas conspicata domina Maria dixit puellae quae ipsos comitabatur: Quaere ex illis quae sit ipsarum conditio, et quid ipsis calamitatis acciderit. Cumque a puella rogatae essent, nihil respondentes vicissim interrogarunt: Unde vos, et quo tenditis? iam enim praeteriit dies et nox ingruit. Nos viatores sumus, inquit puella, et deversorium in quo pernoctemus quaerimus. Dixerunt illae: Ite nobiscum et apud nos pernoctate. Secuti ergo illas in domum novam ornatam et multa supellectile instructam introducti sunt. Erat vero tempus hiemale, et puella conclave mulierum istarum ingressa rursus eas flentes et lamentantes invenit. Adstabat eis mulus tegumento attalico instratus, cui sesama erant obiecta, cuique oscula dabant et pabulum subministrabant. Dicente autem puella ista: Quid rei est, o dominae meae, de hoc mulo?

XX. *Quid rei est - - de hoc mulo: ita correxit Fl. Apud Sik. et Thil. per errorem manifestum est Quam pulcher, o dominae meae, hic mulus est*

Responderunt illae flentes et dixerunt: Mulus hic, quem cernis, noster erat frater, eadem hac matre nostra natus. Cum enim fato functus parens noster magnas nobis opes reliquisset, atque hunc unicum fratrem haberemus, id egimus ut eum matrimonio iungeremus et nuptias ei more hominum pararemus. Sed mulieres mutua zelotypia percitae illum nobis insciis fascinarunt, et nos quadam nocte paullo ante lucem, foribus aedium nostrarum ocllulis, fratrem hunc nostrum mulum factum esse vidimus, qualem eum cernis. Nos vero tristes, sicuti vides, non habentes patrem quo nos solemur, nullum in mundo doctum aut magum aut incantatorem omisimus quin illum accerseremus; sed nihil nobis profuit. Quoties autem pectora nostra moerore opprimuntur, surgimus et cum matre hac nostra abimus, ac postquam ad sepulcrum patris nostri flevimus redimus.

CAPUT XXI.

Haec cum audivisset puella ista, Bonis este animis, inquit, et nolite flere; etenim medicina mali vestri propinqua est, imo vobiscum est et in medio aedium vestrarum: nam ego quoque leprosa fui, sed ut illam vidi mulierem cum eaque parvulum hunc infantem cuius nomen est Iesus, aqua qua illum abluerat mater corpus meum perfudi, et sanata sum. Novi autem illum vestro quoque malo posse mederi. Verum surgite, dominam meam Mariam adite atque ei in domum vestram deductae secretum vestrum detegite, suppliciter illam rogantes ut vestrum misereatur. Postquam mulieres sermonem puellae audiverunt, propere dominam heram Mariam adierunt et ad sese introduxerunt, et coram ea consederunt flentes et dicentes: O domina nostra, hera Maria, miserere ancillarum tuarum; neque enim senior nobis superest aut familiae princeps, neque pater aut frater qui nobiscum consuescat; sed mulus hic, quem vides, frater noster erat, quem mulieres fascino talem quem cernis effecerunt. Te igitur rogamus ut nostrum miserearis. Tunc sortem illarum dolens

non habentes patrem: ita Fl. pro Sikii interpretatione quia pater non erat nobis

Quoties autem - - redimus: ita Fl.; Sik. et Thil. Itaque quoties pectora - - cum matre hac nostra sepulchrum patris nostri adimus, et postquam ibi flevimus revertimur

domina Maria sublatum dominum Iesum dorso muli imposuit, et flevit ipsa pariter atque mulieres illae, et Iesu Christo, Heus, inquit, mi fili, sana hunc mulum eximia tua potentia, et fac eum hominem ratione praeditum qualis antea erat. Ut haec vox ex ore dominae herae Mariae prodiit, mutata forma iste mulus homo factus est adolescens ab omni labe integer. Tunc ipse ac mater eius et sorores dominam heram Mariam adorarunt ac puerum super capita sua elatum osculari coeperunt, dicentes: Beata est genitrix tua, o Iesu, o servator mundi; beati sunt oculi qui felicitate aspectus tui fruuntur.

CAPUT XXII.

Dixerunt porro ambae sorores matri suae: Equidem frater noster auxilio domini Iesu Christi et salutari interventu puellae istius, quae Mariae et filii eius indicium nobis fecit, in humanam formam erectus est. Nunc vero cum frater noster sit caelebs, convenit ut puellam hanc, famulam illorum, nuptum ipsi demus. Hoc cum heram Mariam rogassent, ipsaque annis illis, splendidae huic puellae nuptias paraverunt, et moerore in laetitiam planctuque in tripudium commutato gaudere laetari exsultare et canere coeperunt, ob magnam laetitiam splendidissimo vestitu et mundo ornatae. Deinde carmina et laudes recitare ac dicere coeperunt: O Iesu fili Davidis, qui moerorem in gaudium et lamenta in laetitiam convertis. Manseruntque ibi Iosephus et Maria decem dies. Deinde profecti sunt, magnis honoribus ab his hominibus affecti, qui illis valedixerunt, et a valedicendo reverterunt flentes, maxime ista puella.

CAPUT XXIII.

Hinc digressi cum in terram desertam pervenissent eamque latrocinii infestam esse audissent, Iosephus et hera Maria regionem hanc noctu traicere cogitarunt. At inter eundum ecce duos in via latrones conspiciunt cubantes, et cum illis multitudinem latronum qui illorum socii erant itidem

XXII. *salutari interventu*: ita Fl. pro *benedictione*, quod erat apud Sik.
tripudium: ita Fl.; Sik. verterat *risum*.

dormientium. Erant autem duo isti latrones, in quos inciderant, Titus et Dumachus. Dixit igitur Titus Dumacho: Rogo te ut istos sinas abire libere, atque ita ut socii nostri eos non animadvertant. Recusante autem Dumacho rursus Titus: Cape tibi, inquit, a me quadraginta drachmas, et pignus habe hocce. Simul zonam qua cinctus erat ei porrexit, ut ne hisceret neve loqueretur. Vidensque domina hera Maria hunc latronem ipsis benefecisse, ait illi: Dominus deus te dextra sua sustentabit et remissionem peccatorum tibi largietur. Dominus autem Iesus respondit et dixit matri suae: Post triginta annos, o mater, crucifigent me Iudaei Hierosolymae, et duo isti latrones mecum una in crucem tollentur, Titus ad dextram meam et Dumachus ad sinistram, et post illum diem praecedet me Titus in paradisum. Cumque dixisset illa: Avertat hoc a te deus, mi fili, abierunt illinc ad urbem idolorum, quae, cum illi appropinquassent, in colles arenaceos fuit mutata.

CAPUT XXIV.

Hinc ad sycomorum illam digressi sunt quae hodie Matarea vocatur, et produxit dominus Iesus fontem in Matarea, in quo hera Maria subuculam eius lavit. Ex sudore autem domini Iesu, quem illa ibi sparsit, balsamum in illa regione provenit.

CAPUT XXV.

Inde Memphin descenderunt, visoque Pharaone triennium in Egypto substiterunt; fecitque dominus Iesus plurima in Egypto miracula, quae neque in evangelio infantiae neque in evangelio perfecto scripta reperiuntur.

CAPUT XXVI.

Exacto vero triennio rediit ex Egypto, et reversus est; cumque Iudaeam attigissent, timuit Iosephus illam intrare; audiens vero decessisse Herodem et Archelaum filium in locum eius successisse, timuit quidem, sed in Iudaeam abiit. Appa-

XXIV. *subuculam*: ita Fl. pro *tunicam*.

XXVI. *timuit quidem, sed in Iudaeam abiit*: ita Fl. pro Sikiana interpretatione *metuit et in Iudaeam abiit*.

ruitque illi angelus dei et dixit: O Iosephe, abi in urbem Nazareth atque ibi subsiste.

Mirum sane gestari sic et circumferri per regiones domini regionum.

CAPUT XXVII.

Ingressi deinde urbem Bethlehemum viderunt ibi morbos multos et graves, oculos infantum infestantes, qui inde moriebantur. Aderat ibi mulier aegrotum habens filium, quem morti iam propinquum ad dominam heram Mariam adduxit, quae illam conspexit Iesum Christum lavans. Tum dixit mulier illa: O domina mea Maria, adspice filium hunc meum qui gravi dolore laborat. Et exaudiens illam hera Maria, Cape, inquit, aliquantum istius aquae qua filium meum ablui, eaque illum consperge. Accipiens ergo illa paullulum de ista aqua, prout dixerat hera Maria, filium suum ea perfudit; quo facto huius agitatio remisit, et cum paullulum dormiisset, salvus postea et sanus ex somno experrectus est. Mater de hoc gaudens rursus eum ad heram Mariam adduxit. Haec vero ei dixit: Gratias age deo, quod filium hunc tuum sanavit.

CAPUT XXVIII.

Erat ibidem alia mulier, vicina eius cuius filius modo convaluerat. Huius filius cum eodem morbo laboraret, iamque fere excaecati essent eius oculi, noctes et dies eiulabat. Huic sanati infantis genitrix, Quare, inquit, non defers filium tuum ad heram Mariam, sicuti ego filium meum ad illam detuli, cum morti propinquus esset? qui convaluit aqua illa qua corpus Iesu filii eius ablutum fuerat. Quae cum ex ea audivisset mulier ista, ipsa quoque abiit, acceptaque eadem aqua filium suum abluit, cuius extemplo corpus et oculi convaluerunt. Hanc quoque hera Maria, cum filium suum ad ipsam detulisset eiue omnia quae evenerant aperuisset, gratias deo pro filio in validitudinem restituto agere neque cuiquam hanc rem narrare iussit.

XXVII. *quo facto - - remisit*: ita Fl. Apud Sik. et Thil. legitur *qui vehementi agitatione lassatus in soporem lapsus est*.

CAPUT XXIX.

Erant in eadem urbe duae feminae, unius viri uxores, quarum utrique erat filius febricitans. Harum altera Maria vocabatur, et filio eius Cleopae erat nomen. Surrexit ista et assumpto filio suo dominam heram Mariam matrem Iesu adiit, oblatoque ei pulchro mantili, O domina mea Maria, inquit, accipe a me hoc mantile et pro illo da mihi unam fasciolam. Fecit hoc Maria, abiitque mater Cleopae et confectam ex illa subuculam filio suo induit. Sic sanatus est morbus eius; at filius rivalis diem obiit. Hinc orta inter illas inimicitia cum alternis hebdomadibus munia domestica obirent, instarentque quondam vices Mariae matris Cleopae, haec panem coctura furnum calefecit, et massam subactam allatura filio suo Cleopa ad furnum relicto abiit. Hunc aemula eius solum conspicata — furnus autem succenso igne aestuabat —prehendit et in furnum coniecit, ac sese inde subduxit. Rediens Maria vidensque filium suum Cleopam in medio furno iacentem ridere furnumque refrixisse, ac si nihil in eum ignis coniectum fuisset, cognovit aemulam suam illum in ignem immisisse. Extractum ergo eum ad heram dominam Mariam detulit eidemque casum eius narravit. Cui illa, Tace, inquit, neve cuiquam hanc rem narra; nam metuo tibi si eam divulgaveris. Postea aemula eius aquam haustura ad puteum processit, et conspicata Cleopam iuxta puteum ludentem neque quemquam adesse, prehensum illum in puteum deturbavit, ipsa autem domum abiit. Cum homines aquam ex puteo petituri accessissent, viderunt puerum illum in superficie aquae sedentem: itaque descenderunt eumque extraxerunt. Cepit autem eos magna admiratio istius pueri, et deum laudarunt. Tum venit mater eius sublatumque illum flens ad dominam heram Mariam detulit et dixit: O domina mea, vide quid aemula mea filio meo fecerit,

XXIX. *Cleopae per totum caput: ita Fl.; Sik. et Thil. Kaljufo.*

massam subactam - - abiit: ita Fl. Apud Sik. et Thil. est farinam petitura, filio suo Kaljufo ad furnum relicto, foras prodibat

neve cuiquam - - narra: haec apud Sik. et Thil. omissa erant.

ipsa - - abiit: haec omissa erant apud Sik. et Thil.

itaque descenderunt - - extraxerunt: ita Fl. Verterat Sik. quem demissis [furnibus] extrahebant

et quomodo in puteum illum deturbaverit; fieri non potest quin eum aliquando perdat. Dixit illi hera Maria: Deus te ab ista vindicabit. Deinde cum aquam haustura ad puteum aemula processisset, pedibus fune implicatis in puteum cecidit. Venerunt quidem homines ut eam extraherent, sed caput eius contusum et ossa fracta invenerunt. Sic mala morte periit, et eventum in ea habuit dictum illud: Alte puteum foderunt, sed ceciderunt in foveam quam paraverant.

CAPUT XXX.

Alia illic mulier geminos habebat filios qui in morbum inciderant, defunctoque altero alter animam agebat: quem sublatum mater flens ad dominam heram Mariam detulit et, O domina mea, inquit, opem mihi fer et succurre. Nam duos habui filios, quorum alterum modo sepelivi, alter vero morti propinquus est. Vide quomodo deum rogatura et oratura sim. Coepitque dicere: O domine, tu es clemens et misericors et pius: duos mihi dedisti filios, quorum alterum cum abstuleris, hunc saltem mihi relinque. Itaque hera Maria fervorem fletus eius conspiciens miserta est eius et, Pone, inquit, filium tuum in lecto filii mei eiusque vestibus ipsum contege. Cumque posuisset eum in lecto in quo Christus iacebat, iam vero vita defunctus oculos clauserat, simul atque odor vestium domini Iesu Christi illum puerum contigit, oculos aperuit magnaue voce matrem inclamans panem poposcit et acceptum suxit. Tunc mater eius, O domina Maria, inquit, nunc cognovi virtutem dei in te habitare, adeo ut filius tuus sanet homines eiusdem cum ipso naturae participes, postquam vestes eius attigerint. Hic puer sanatus is est qui in evangelio Bartholomaeus vocatur.

CAPUT XXXI.

Erat porro ibi mulier leprosa, quae adiens dominam heram Mariam matrem Iesu dixit: Domina mea, opem mihi

Alte puteum foderunt: ita Fl. pro Puteum foderunt et alte humum egresserunt

XXX. iam autem vita defunctus oculos clauserat: ita Fl. pro modo autem oculi eius in aeternam noctem clauderantur. Quo loco etiam Arabica verba emendavit Fl.

fer. Respondit vero hera Maria: Ecquodnam auxilium petis? aurumne an argentum? an ut corpus tuum a lepra mundetur? At rogavit mulier ista: Quis hoc mihi dare potest? Cui hera Maria, Paullulum, inquit, exspecta, donec filium meum Iesum laverim et in lecto reposuerim. Exspectavit mulier, ut Maria ei dixerat; haec autem cum Iesum in lecto posuisset, aquam qua corpus eius abluerat mulieri porrigens, Cape, inquit, aliquantum istius aquae et in corpus tuum effunde. Quod cum fecisset, extemplo mundata deum laudavit et grates ipsi egit.

CAPUT XXXII.

Abiit ergo postquam triduum apud illam mansit, et in urbem perveniens vidit ibi virum principem qui alius principis filiam duxerat uxorem: sed cum vidisset mulierem, conspexerat inter oculos eius signum leprae instar stellae; adeoque matrimonium dissolutum et irritum factum fuerat. Hos illa mulier in eo statu conspicata moestitia oppressos et fletus caussam ex illis fletus quaesivit. At illi, Ne, inquiunt, in statum nostrum inquire; dolorem enim nostrum nulli mortaliū narrare aut alii cuiquam aperire possumus. Institit tamen illa atque ut illud sibi committerent rogavit; sese enim fortasse remedium eius indicaturam. Cum ergo monstrassent ipsi puellam et signum leprae quod inter eius oculos apparebat, hoc conspecto, Ego quoque, inquit mulier, quam hic videtis, eodem morbo laboraveram, cum alicuius negotii caussa, quod forte mihi obvenerat, Bethlehemum sum profecta. Ibi speluncam ingressa mulierem nomine Mariam vidi, cuius filius erat qui Iesus vocabatur: haec cum me leprosam vidisset, mei miserta aquam qua filii sui corpus laverat mihi porrexit. Ea corpus meum perfudi, et munda evasi. Dixerunt ergo feminae illi: Numquid, o domina, surges et nobiscum proficiscens dominam heram Mariam nobis commonstrabis? Annuente illa surrexerunt et ad dominam heram Mariam iverunt, splendida secum munera ferentes. Cumque intrassent et munera illa ipsi obtulissent, puellam istam leprosam quam adduxerant

XXXII. Cum ergo monstrassent ipsi puellam - - sum profecta: ita Fl. Verterat Sik. ita: Cum ergo monstrarent - - et signa leprae quae - - apparebant, Ego quoque, inquit mulier, - - laboravi, et Bethlehemum negotiorum causa profecta sum

ipsi monstrarunt. Dixit ergo hera Maria: Misericordia domini Iesu Christi descendat super vos: et paullulum aquae eius, qua corpus Iesu Christi abluerat, illis quoque porrigens hac miseram lavari iussit. Quod cum fecissent, extemplo sanata est, ipsique et omnes adstantes deum laudaverunt. Laeti ergo in urbem suam reverterunt, dominum propterea laudantes. Cum vero princeps audisset sanatam esse uxorem suam, ea in domum suam recepta secundas nuptias fecit, et pro recuperata uxoris sanitate grates deo egit.

CAPUT XXXIII.

Erat quoque ibi adolescentula, quae a satana affligebatur: maledictus enim ille forma ingentis draconis subinde illi apparebat eamque deglutire parabat; omnem quoque eius sanguinem exsugebat, ita ut cadaveri similis remaneret. Haec, quotiescumque ad eam accedebat, manibus super caput iunctis vociferabatur et dicebat: Vae, vae mihi, quod nemo adest qui a pessimo isto dracone me liberet. Pater autem et mater eius et omnes qui circa ipsam erant aut ipsam videbant eius sortem dolebant; et homines promiscue eam circumsistebant omnesque flebant et lamentabantur, praesertim cum ipsa fleret et diceret: O fratres mei et amici, nemone est qui ab homicida isto me liberet? Filia vero principis quae a lepra sua sanata fuerat, audiens vocem puellae istius adscendit in castelli sui tectum viditque illam manibus super caput iunctis flentem omnesque circumstantium globos pariter flentes. Rogavit igitur maritum istius daemoniacae an viveret mater uxoris ipsius. Qui cum utrumque eius parentem vivere dixisset, Matrem eius, inquit illa, ad me arcesse. Quam ut ab eo arcessitam vidit, Lymphata haec adolescentula, inquit, num filia tua est? Ita, o domina, inquit mulier illa tristis et flens, haec filia mea est. Respondit filia principis: Cela secretum meum; nam fateor tibi me fuisse leprosam, sed nunc sanavit me domina Maria, mater Iesu Christi. Quod si filiam tuam sanari vis, ea Bethlehemum abducta Mariam matrem Iesu require, et filiam tuam sanatum iri confide; ego vero confido, te filia recte valente

XXXIII. ego vero confido te - - ad locum designatum: ita Fl. Legitur ex sikii interpretatione credo enim te sanata filia laetam reversuram. Statim ab extrema parte verbi surrexit illa, et cum filia sua ad locum designatum

laetam huc reversuram. Illa mulier simul atque orationem filiae principis audiit, confestim filiam suam secum abduxit, et ad locum designatum profecta dominam heram Mariam adiit eique filiae suae statum aperuit. Audita oratione eius hera Maria praebuit illi paullulum aquae eius qua corpus filii sui Iesu abluerat, idque eam in corpus filiae effundere iussit. Data quoque ipsi fascia ex panniculis domini Iesu, Cape, inquit, hanc fasciam eamque hosti tuo, quotiescumque illum videris, ostende. Et cum salutatione illas dimisit.

CAPUT XXXIV.

Cum ergo digressae ab illa in regionem suam rediissent, adessetque tempus quo satanas ille invadere eam solebat, hoc ipso tempore apparuit illi hic maledictus sub forma ingentis draconis, a quo conspecto puella timuit. Cui mater: Ne time, o filia; sine illum ad te accedere, tum fasciam quam dedit nobis domina Maria ostende ipsi, et quid futurum sit videamus. Cum igitur satanas ille draconem terribilem referens appropinquasset, corpus puellae prae timore eius inhorruit; sed simulatque fasciam istam promisit et capiti suo imposuit oculosque ea obtexit, ex ea fascia flammae et prunae emicare atque in draconem proiici coeperunt. O magnum illud miraculum, quod factum est simulatque draco fasciam domini Iesu adspexit, ex qua ignis emicabat et in caput eius atque oculos proiciebatur. Magna ille voce exclamavit: Quid mihi tecum est, o Iesu fili Mariae? quo a te fugiam? Magno cum timore tergum vertens a puella discessit, neque unquam postea ei apparuit. Puella autem iam ab eo otium habuit et deo laudes gratiasque egit, et cum ipsa omnes qui miraculo illi interfuerant.

CAPUT XXXV.

Alia ibidem mulier degebat, cuius filius a satana vexabatur. Hic, Iudas nomine, quotiescumque satanas ille eum corripiebat, omnes qui ad eum appropinquabant mordebat, atque si neminem iuxta se inveniebat suas ipse manus et caetera

XXXIV. *Puella autem - - habuit: ita Fl. pro Sic puellae huic negotium facere desiit*

membra mordebat. Audiens ergo mater huius miseri famam herae Mariae et filii eius Iesu surrexit ac filium suum Iudam secum ad dominam Mariam deduxit. Interim Iacobus et Ioses dominum Iesum infantem abduxerant, ut cum caeteris infantibus luderent; ac domo egressi consederant, et cum eis dominus Iesus. Accessit Iudas daemoniacus et ad dextram Iesu consedit; tum a satana, ut fieri solebat, infestatus dominum Iesum mordere voluit, sed non potuit, tamen latus Iesu dextrum percussit, unde hic flere coepit. Extemplo exivit ex puero illo satanas fugiens, cani rabido similis. Hic autem puer, qui Iesum percussit et ex quo satanas forma canis exivit, erat Iudas Ischariotes, qui illum Iudaeis prodidit; et idem eius latus, in quo percusserat eum Iudas, Iudaei lancea confixerunt.

CAPUT XXXVI.

Cum vero dominus Iesus septem aetatis suae annos complevisset, die quodam cum pueris aequalibus, i. e. qui ei aetate compares erant, versabatur. Ludebant autem in luto, unde simulacra asinorum bouum avium aliorumque animalium fingebant, et sua quisque arte glorians suum opus probabat. Tunc dominus Iesus dixit pueris: Ego illa quae feci simulacra incedere iubebo. Rogatus a pueris num igitur creatoris esset filius, dominus Iesus illa incedere iussit: quae extemplo subsilire coeperunt; deinde, cum iis veniam dedisset, rursus substituerunt. Fecerat autem avium passerumque figuras, quae cum volare ipsas iuberet volabant, et cum stare iuberentur consistebant; cum autem cibum et potum eis porrigeret, edebant et bibebant. Postquam abierunt pueri et parentibus ista suis retulerunt, dixerunt illis patres ipsorum: Cavete, o filii, iterum cum eo consuescatis; est enim veneficus; fugite igitur eum et vitate, neve dehinc iterum cum eo ludite.

CAPUT XXXVII.

Quodam die dominus Iesus cum pueris discurrens et ludens officinam tinctoris praeteriit, cuius nomen erat Salem;

XXXVI. *ludebant autem in luto - - probabat: ita Fl. pro Sikii interpretatione, quae sic habet: qui ludentes varias ex luto formas fingebant, asinos, boves, volucres, et alia his similia, et unusquisque suum iactans opus super caeterorum plasmata efferre conabatur*

habebant autem in officina eius multos pannos, quos tincturus erat. Ingressus igitur dominus Iesus officinam tinctoris pannos hosce universos sumsit et in cupam caeruleo indico plenam coniecit. Salem cum venisset pannosque perditos vidisset, voce maxima clamare coepit et dominum Iesum obiurgare, dicens: Quid fecisti mihi, o fili Mariae? Me apud omnes oppidanos infamem reddidisti: quilibet enim commodum sibi colorem voluit, tu vero cum venisses omnia perdidisti. Respondit dominus Iesus: Cuiuscumque panni colorem mutari volueris, hunc ego tibi mutabo; statimque pannos ex cupa extrahere coepit, singulos eo imbutos colore quem tinctor volebat, donec omnes eduxit. Hoc miraculum atque prodigium videntes Iudaei deum laudarunt.

CAPUT XXXVIII.

Iosephus autem per totam urbem circumiens dominum Iesum secum ducebat, cum propter opificium eius homines illum accerserent ut portas ipsis et multralia et spondas et arcas conficeret; eratque cum ipso dominus Iesus quocumque ibat. Quoties ergo Iosepho aliquid operis sui sive cubito sive spithama longius aut brevius, latius vel angustius faciendum erat, dominus Iesus manum suam versus illud extendebat, quo facto tale quale volebat Iosephus fiebat, neque ipsi opus erat quicquam manu sua facere: non erat enim Iosephus artis fabrilis admodum peritus.

CAPUT XXXIX.

Quodam vero die accersivit illum rex Hierosolymae et, Volo, inquit, Iosephe, ut solium mihi conficias ad mensuram loci illius in quo sedere consuevi. Paruit Iosephus, et postquam statim operi manum admovit, biennium in regia mansit, donec fabricam illius solii absolvit. Cum autem illud in locum suum transferendum curasset, ab unoquoque latere duas ei spithamas a praefinita mensura deesse animadvertit. Quo viso

XXXVII. *me apud omnes - - reddidisti: ita Fl. pro et me et cives meos iniuria affecti*

XXXVIII. *sive cubito sive spithama: haec apud Sik. et Thil. omissa erant. non erat enim etc: ita Fl. pro quia nec admodum peritus erat artis fabrilis*

rex Iosepho iratus est; Iosephus autem a rege vehementer timens noctem incoenatus peregit nec quicquam omnino gustavit. Tunc a domino Iesu rogatus quare timeret, Quia, inquit Iosephus, omne illud quod per biennium feci perdidit. Cui dominus Iesus, Ne time, inquit, neve animum abiice; sed prehende tu unum solii latus, ego alterum prehendam, ut illud corrigamus. Cumque fecisset Iosephus quemadmodum dixerat dominus Iesus, et uterque a latere suo traxisset, correctum est solium et ad iustam loci illius mensuram redactum. Quo prodigio conspecto qui aderant obstupuerunt et deum laudaverunt. Ligna vero eius solii ex illis erant quae tempore Salomonis filii Davidis celebrabantur, i. e. ligna varia et multiplicia.

CAPUT XL.

Alio quodam die dominus Iesus in viam egressus et pueros qui ad ludendum convenerant conspiciatus eos insecutus est, pueri autem se ab illo absconderunt. Dominus Iesus igitur cum ad portam domus cuiusdam venisset et stantes ibi mulieres conspexisset, eas rogavit quonam pueri illi abissent. Cumque neminem ibi adesse respondissent, iterum dominus Iesus, Hi, inquit, quos in fornace videtis, quinam sunt? Respondentibus illis haedos esse triennes, clamavit dominus Iesus dixitque: Huc exite, o haedi, ad pastorem vestrum. Tum pueri haedorum speciem habentes exierunt et circa ipsum exsultare coeperunt: quo conspecto mulieres illae admodum miratae et tremore correptae propere dominum Iesum supplices adoraverunt, dicentes: O domine noster Iesu, fili Mariae, tu revera es pastor ille bonus Israelis, miserere ancillarum tuarum quae coram te stant quaeque nunquam dubitarunt: ad sanandum enim, o domine noster, venisti, non ad perdendum. Cum

XXXIX. *Iosephus autem a rege - - gustavit: ita Fl. pro et Iosephus iram regis metuens incoenatus dormiebat, cum nihil omnino gustasset*

Ligna autem illius solii etc: ita Fl. Apud Sik. et Thil. est Fabricatum vero erat solium hoc ex ligno illo quod exstiterat tempore Salomonis, Davidis filii, ligno scilicet variis formis et figuris insignito.

XL. *Tum pueri - - exierunt: ita Fl.; Sik. et Thil. Et confestim egrediebantur pueri haedis similes*

quaeque nunquam dubitarunt - - ad perdendum: ita Fl. pro quae minime dubitant quin tu, o domine noster, ad sanandum, non vero ad perdendum veneris

autem respondisset dominus Iesus, filios Israelis Aethiopum instar esse inter populos, dixerunt mulieres: Tu, domine, omnia nosti neque te quicquam latet; nunc vero te rogamus et a pietate tua petimus ut pueros istos servos tuos in pristinum ipsorum statum restituas. Dixit ergo dominus Iesus: Adeste, o pueri, ut abeamus et ludamus; et extemplo adstantibus hisce feminis haedi in pueros mutati sunt.

CAPUT XLI.

Mense autem Adar Iesus in modum regis pueros congregavit: illi vestes suas humi straverunt, ipse super eas consedit. Tum coronam ex floribus consertam capiti eius imposuerunt et cubiculariorum instar regi adstantium a dextra et sinistra coram ipso constiterunt. Quicumque autem per viam illam transibat, illum vi abstrahabant pueri dicentes: Huc ades et regem adora, deinde in via tua perge.

CAPUT XLII.

Interea, dum haec gerebantur, accedebant viri qui puerum gestabant. Hic enim puer ligna petiturus cum aequalibus suis in montem discesserat; ibi vero cum perdicis nidum invenisset, et manum suam ut ova exinde tolleret extendisset, serpens eum malignus ex medio nido pupugit, ita ut auxilium advocaret. Sodales cum propere accessissent, invenerunt illum in terra iacentem mortui instar; tum venerunt propinqui eius eumque in urbem referendum sustulerunt. Postquam vero pervenerant ad locum eum in quo dominus Iesus more regis residebat, caeterique pueri ministrorum instar circumstabant, pueri propere obviam processerunt ei qui a serpente morsus erat et dixerunt propinquis eius: Agite salutate regem. Sed cum propter moerorem in quo versabantur accedere nollent, pueri eos invitos vi abstraxerunt. Et cum ad dominum Iesum pervenissent, rogavit ille quare hunc puerum gestarent. Atque illis respondentibus quod serpens ipsum momordisset, dixit dominus Iesus pueris: Eamus ut serpentem illum interficiamus. Rogantibus vero parentibus pueri ut abire se sinerent,

quod filius ipsorum in agone mortis versaretur, responderunt pueri dicentes: Annon audistis quod rex dixit: Eamus et occidamus serpentem? et vos morem ei non geretis? Et sic ipsis nolentibus lepticam retro abduxerunt. Cumque ad nidum illum pervenissent, dixit dominus Iesus pueris: Hiccine est locus serpentis? Atque illis annuentibus, serpens a domino vocatus sine mora prodiit, sese ipsi submitbens. Cui ille, Abi, inquit, et omne venenum quod huic puero insinuasti exsuge. Itaque serpens iste ad puerum adrepsit et omne suum venenum exsuxit; tunc maledixit illi dominus Iesus: quo facto statim diruptus est; puer autem manu domini Iesu permulsus convaluit. Et cum flere inciperet, Noli flere, inquit dominus Iesus, mox enim meus eris discipulus. Et hic est Simon Cananites, cuius in evangelio fit mentio.

CAPUT XLIII.

Alio die Iosephus filium suum Iacobum lignatum miserat, et comitem se illi dominus Iesus adiunxerat. Cumque pervenissent ad locum in quo ligna erant, coepissetque Iacobus illa colligere, ecce vipera maligna illius manum momordit, ita ut vociferari et flere inciperet. Eum igitur in hoc statu cernens dominus Iesus accessit ad ipsum, locumque in quo vipera eum momorderat afflavit: quo facto extemplo sanatus est.

CAPUT XLIV.

Quodam die, cum dominus Iesus iterum versaretur inter pueros qui in tecto ludebant, quidam puerorum ex alto decidens confestim expiravit. Diffugientibus vero caeteris pueris dominus Iesus solus in tecto remansit. Cumque advenissent propinqui illius pueri, dixerunt domino Iesu: Tu filium nostrum ex tecto praecipitem dedisti. Illo autem id negante vociferati sunt dicentes: Filius noster mortuus est, et hic est qui eum interfecit. Quibus dominus Iesus, Ne me, inquit, infamate; quodsi mihi non creditis, agite rogemus puerum

XLIV. *Ne me, inquit, infamate - - agite rogemus:* ita Fl. pro Sikii interpretatione hac: *Ne me, inquit, arguite facinoris, cuius neutiquam me convincere poteritis; sed agite rogemus*

ipsum, qui veritatem in lucem producat. Tunc descendit dominus Iesus, et super mortuum stans voce magna, Zeno, inquit, Zeno, quis te de tecto praecipitavit? Tunc respondens mortuus, Domine, ait, non tu me deiecisti, sed ὁ δαίμα me ex illo deturbavit. Et cum praecepisset dominus adstantibus ut ad verba eius attenderent, omnes qui aderant deum pro hoc miraculo laudarunt.

CAPUT XLV.

Iusserat aliquando hera domina Maria dominum Iesum abire et aquam ipsi ex puteo afferre. Cum ergo petitem aquam abiisset, hydria iam completa allisa et fracta est. Expandens vero dominus Iesus sudarium suum collectam aquam ad matrem suam in eo detulit, quae rem mirata est. Recondebat autem et conservabat in corde suo omnia quae videbat.

CAPUT XLVI.

Rursus alio die dominus Iesus ad rivum aquae versabatur cum pueris, fecerantque iterum piscinulas. Dominus autem Iesus duodecim passeress finxerat, eosque circa piscinam suam ad singula latera ternos instruxerat. Erat autem dies sabbati. Itaque accedens filius Hanani Iudaeus eosque conspiciens talia molientes, iratus et indignabundus, Itane, inquit, die sabbati figuras ex luto fingitis? Et propere accurrens piscinas eorum destruxit. Cum vero dominus Iesus manus suas super passeress quos finxerat complosisset, avolarunt illi pipientes.

Deinde filio Hanani ad Iesu quoque piscinam accedente eamque calceis conculcante, evanuit aqua eius. Dixitque illi dominus Iesus: Quemadmodum evanuit aqua ista, sic tua quoque vita evanescet. Et extemplo puer ille exaruit.

XLV. *allisa et fracta est*: ita Fl. pro *cum sursum attolleretur, fracta est*

XLVI. *fecerantque - passeress finxerat*: ita Fl. pro *eduxeruntque per sulcos aquam ex rivo illo, piscinulas sibi construentes; feceratque dominus Iesus duodecim passeress*

iratus et indignabundus: haec apud Sik. et Thil. non expressa erant.

eamque calceis conculcante: ita Fl.; Sik. verterat *ut illam destrueret*

CAPUT XLVII.

Alio tempore cum vesperi dominus Iesus cum Iosepho domum reverteretur, obviam habuit puerum, qui currens ipsum tam vehementer impulit ut caderet. Cui dominus Iesus: Quemadmodum me proiecisti, ita cades neque surges. Eademque hora corruit puer et exspiravit.

CAPUT XLVIII.

Erat porro Hierosolymae quidam Zachaeus nomine qui pueros erudiebat. Dixit is Iosepho: Quare, o Iosephe, non adducis ad me Iesum ut litteras discat? Annuit illi Iosephus, et ad heram Mariam hoc retulit. Ad magistrum itaque illum deduxerunt; qui simulatque eum conspexit, alphabetum ipsi conscripsit et ut Aleph diceret praecepit. Et cum dixisset Aleph, magister eum Beth pronunciare iussit. Cui dominus Iesus: Dic mihi prius significationem litterae Aleph, et tum Beth pronunciabo. Cumque magister verbera ei intentaret, exposuit illi dominus Iesus significationes litterarum Aleph et Beth; item quanam litterarum figurae essent rectae, quanam intortae, quanam in spiram circumductae, quae punctis insignitae, quae eisdem carentes; quare alia littera aliam praecederet; aliaque plurima enarrare coepit et elucidare quae magister ipse nec audiverat unquam nec in libro ullo legerat. Dixit porro magistro dominus Iesus: Attende ut dicam tibi. Coepitque clare et distincte recitare Aleph, Beth, Gimel, Daleth, usque ad Tau. Quod miratus magister, Hunc, inquit, puerum ante Noachum natum esse existimo; conversusque ad Iosephum, Adduxisti mihi, ait, erudiendum puerum magistris omnibus doctiorem. Herae quoque Mariae dixit: Filio huic tuo nulla institutione opus est.

CAPUT XLIX.

Ad alium deinde magistrum doctiorem eum deduxerunt: qui ut eum conspexit, Dic Aleph, inquit. Cumque dixisset

XLVIII. *intortae* - - *in spiram circumductae*: ita Fl. Apud Sik. est *obliquae*
- - *duplicatae*

usque ad Tau: ita Fl. Apud Sikiū est *usque ad finem alphabeti*

Aleph, magister eum Beth pronunciare iussit. Cui respondens dominus Iesus, Dic mihi, inquit, prius significationem litterae Aleph, et tum Beth pronunciabo. Hic cum sublata manu eum verberasset magister, confestim manus ipsius exaruit, et mortuus est. Tunc dixit Iosephus herae Mariae: Ab hoc tempore non sinemus eum domo exire, quoniam quisquis ipsi adversatur morte plectitur.

CAPUT L.

Et cum factus esset annorum duodecim, duxerunt eum Hierosolimam ad festum. Finito autem festo ipsi quidem reverterunt, sed dominus Iesus remansit in templo inter doctores et seniores et eruditos ex filiis Israelis, quos de scientiis varia interrogabat, et vicissim eis respondebat. Dixit enim illis: Messias cuius est filius? Responderunt illi: Filius Davidis. Quare ergo, inquit, in spiritu vocat illum dominum suum, cum dicit: Dixit dominus domino meo: Sede ad dextram meam, ut hostes tuos vestigiis pedum tuorum subiiciam? Rursus dixit ei princeps doctorum: Legistine libros? Et libros, inquit dominus Iesus, et ea quae in libris continentur; et explicavit libros et legem et praecepta et statuta et mysteria quae in libris prophetarum continentur, res quas nullius creaturae intellectus assequitur. Dixit ergo doctor ille: Ego hactenus talem scientiam nec consecutus sum nec audiui: quis tandem, putas, puer iste erit?

CAPUT LI.

Cumque adesset ibidem philosophus, astronomiae peritus, rogassetque dominum Iesum num astronomiae studuisset, respondit ei dominus Iesus exposuitque numerum sphaerarum et corporum caelestium, eorumque naturas et operationes, oppositionem, aspectum triquetrum, quadratum et sextilem, cursum directum eorundem et retrogradationem, scripula scripularumque sexagesimas, aliaque quae ratio non assequitur.

LI. *cursum directum*: ita Fl. pro *progressionem*

scripula scr. sexagesimas: ita Fl. pro *computum denique et prognosticationem*

CAPUT LII.

Aderat quoque inter illos philosophos tractandarum rerum naturalium peritissimus: qui cum rogasset dominum Iesum an medicinae studuisset, respondens ille exposuit ei physica et metaphysica, hyperphysica et hypophysica, virtutes quoque corporis et humores eorundemque effectus; numerum item membrorum et ossium, venarum, arteriarum et nervorum; item effectum caloris et siccitatis, frigoris et humiditatis, quaeque ex hisce orirentur; quatenam esset operatio animae in corpus eiusque sensus et virtutes; quatenam esset operatio facultatis loquendi, irascendi, appetendi; denique coniunctionem et disiunctionem, aliaque quae nullius creaturae intellectus assequitur. Tunc surrexit philosophus ille et dominum Iesum adoravit, et, O domine, inquit, ab hoc tempore ero discipulus tuus et servus.

CAPUT LIII.

Dum haec et alia inter sese loquebantur, adfuit domina hera Maria, postquam ipsum quaerens triduum cum Iosepho circumivit. Videns ergo eum inter doctores sedentem perque vices ipsos rogantem et respondentem, dixit illi: Mi fili, quare ita fecisti nobis? ecce ego et pater tuus te magno cum labore quaerimus. At ille, Quare, inquit, me quaeritis? nonne scitis decere me ut in domo patris mei versem? Sed ipsi non intellexerunt verba quae eis dixerat. Tunc doctores illi rogarunt Mariam, hiccine ipsius esset filius, et annuente ipsa, O te felicem, dixerunt, Maria, quae hunc talem peperisti. Reversus autem cum eis Nazareth in omnibus rebus morem eis gerebat. Et mater eius conservabat omnia verba ista in corde suo. Dominus vero Iesus proficiebat statura et sapientia et gratia apud deum et homines.

CAPUT LIV.

Atque ab hoc die miracula arcana et secreta sua oculere coepit et legi operam dare, donec annum trigesimum complevit,

LII. *tractandarum rerum naturalium*: ita Fl. pro *medicinae et naturalis scientiae item effectum caloris etc*: ita Fl. pro *temperamenta etiam, calidum et siccum, frigidum et humidum*

coniunctionem et disiunctionem: ita Fl. pro *congregationem et dissipationem*

LIII. *quaerimus - quaeritis*: ita Fl. pro *quaesivimus - quaerebatis*

quando pater publice eum ad Iordanem declaravit hac caelitus voce demissa: Hic est filius meus dilectus, in quo acquiesco; praesente spiritu sancto in forma columbae candidae.

CAPUT LV.

Hic est quem supplices adoramus, qui essentiam nobis et vitam dedit et ex uteris matrum nostrarum nos eduxit, qui corpus humanum propter nos assumsit nosque redemit, ut complecteretur nos aeterna misericordia, et clementiam suam ex liberalitate et beneficentia et generositate et benevolentia nobis exhiberet. Ipsi est gloria et beneficentia et potentia et imperium ab hoc tempore in sempiterna saecula. Amen.

Explicit EVANGELIUM INFANTIAE totum auxilio dei supremi, secundum ea quae in archetypo invenimus.

LV. *qui essentiam*: ita Fl. pro *quoniam essentiam*

Ipsi est gloria et beneficentia: ita Fl. pro *Ipsi sit gloria et laus*

ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙ- ΣΤΟΥ ΠΡΑΧΘΕΝΤΑ ΕΠΙ ΠΟΝΤΙΟΥ ΠΙΛΑΤΟΥ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Ἐγὼ Ἀμαρίας προτίκτωρ ἀπὸ ἐσάρχων τυγχάμων, μομο-
μαθῆς, ἐκ τῶν θείων γραφῶν ἐπέγγων τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν
Χριστὸν πρίν τε προσελθῶν, καταζιθθεὶς δὲ καὶ τοῦ ἁγίου βα-
πτίσματος· ἐρευνήσας δὲ καὶ τὰ ὑπομνήματα τὰ κατὰ τὸν και-
ρὸν ἐκείνον πραχθέντα ἐπὶ τοῦ δεσπότη ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
ᾧ κατέθερτο οἱ Ἰουδαῖοι ἐπὶ Πορτίου Πιλάτου, ταῦτα εὗρον τὰ
ὑπομνήματα ἐν ἑβραϊκοῖς γράμμασιν, καὶ θεοῦ εὐδοκίᾳ μεθερμή-
μευσα γράμμασιν ἑλληνικοῖς εἰς ἐπίγνωσιν πάντων τῶν ἐπι-
καλουμένων τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς

* Ita titulum habent FH . . & τὰ ὑπομνήματα τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ
σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ . . c ὑπομνήματα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ, ᾧ ἐπαράχθισαν ἐπὶ Πορτίου Πιλάτου ἡγεμονεύοντος τῆς Ἰουδαίας
. . Coptus *Commentarii salvatoris conscripti sub Pontio Pilato praeside* . . A ὑπο-
μνήματα τῶν πραχθέντων εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐπὶ Πορ-
τίου Πιλάτου ἡγεμόνος συγγραφέντα ὑπὸ Νικοδήμου ἀρχοῦτος συναγω-
γῆς τῶν Ἰουδαίων γράμμασιν ἑβραϊκοῖς . . B ὑπομνήματα πραχθέντα (codex
πραχθέντα) περὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπὶ Πορτίου Πιλάτου
τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἰουδαίας, ὡς αὐτὸς ὁ Πιλάτος (hoc accentu codex)
ἐξέωμψεν διὰ ἰδίας ἀφαφορᾶς λυγούστω Καίσαρι ἐν τῇ ῥώμῃ . . I ὑπό-
μνημα τῶν πραχθέντων παρὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ καὶ παθόντος ὑπὸ Πορτίου Πιλάτου ἐν Ἱερουσαλὴμ . . D ὑπό-
μνημα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ [ἱστορία?] εἰς τὴν ἀποκαθί-
λωσιν αὐτοῦ συγγραφείσα παρὰ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ θεολόγου.

Prologum istum solus habet codex c; non habent ADEFGHI; hiat B.
Praeterea vero invenitur etiam in Copto interprete (vide post), item in Latino-
rum codicibus nonnullis, quos ad Latinum vide librum.

προτίκτωρ: ita codex; Birch edidit προτεκτωρ | τυγχάμων: ipse codex
cum praecedentibus coniungit. Idem post γραφῶν interpungit. | ἐπέγγων:
codex ἐπέγγω (Birch ἐπιγγω) | καταζιθθεὶς: codex κατηζιθθεὶς | κατέθερτο:
sic codex, non -θορτο | εὗρον: codex ἐρῶ (Birch εἶρω) | μεθερμήμευσα: sic

βασιλείας τοῦ δεσπότης ἡμῶν Φλαβίου Θεοδοσίου, ἔτους ἑπτακαιδεκάτου, καὶ Φλαβίου Οὐαλερτιανοῦ τὸ ἕκτον, ἐν ἰδρικτῶρι θ'.

Πάρτετε οὖν ὅσοι ἀμαγινώσκετε καὶ μεταβάλλετε εἰς ἕτερα βιβλία, μνημορεύέτε μου καὶ εὐχέσθε ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα ἰλέος μοι γένηται ὁ θεὸς καὶ ἰλάσῃται ταῖς ἀμαρτίαις μου ἃς ἡμαρτομ εἰς αὐτόν.

Εἰρήμῃ τοῖς ἀμαγινώσκουσι καὶ τοῖς ἀκούουσι καὶ τοῖς οἰκέταις αὐτῶν. ἀμήν.

Ἐν ἔτει περτεκαιδέκατῳ τῆς ἡγεμονίας Τιβερίου Καίσαρος βασιλέως Ῥωμαίων, καὶ Ἡρώδου βασιλέως τῆς Γαλιλαίας, ἐν

corrigendum videbatur pro μεθερμηνευσας quod in codice est | Οὐαλερτιανοῦ: Οὐ in cod. suppletum est, μι vero omissum. | τὸ ἕκτον: codex τοῦ ἕκτου, unde Thilo τοῦ ἕκτου edidit. Videtur Valentinianus tum sextum consul fuisse dici. Ceterum numerum ἑπτακαιδέκατου confirmat Coptus, sed pro τὸ ἕκτον habet *quintum*. Latinus vero pro priore *annum decimum octavum*, et pro Οὐαλερτιανοῦ τὸ ἕκτον habet *Valentiniano Augusto*.

καὶ μεταβάλλετε: καὶ in codice excidit | καὶ εὐχέσθε: ita potius (cum Copto) scribendum videbatur quam εὐχ. καί, quemadmodum in codice est.

τ. οἰκέτ. αὐτῶν: ita scripsi quemadmodum Coptus habet *eorumque familiis universis*. Birch ex ipso codice hauserat αὐτῶν, sed Thilo ibidem recte αὐτοῦ legit, nec id („*servos dei*“) reiiciendum putat.

Ita Coptus: *Ego Aenias protector eram prius Hebraeus ac legis studiosus, sed gratia salvatoris maximo suo dono me apprehendit, cognovi Christum Iesum in sacra scriptura et accessi ad eum ad credendum ei, ut dignus fierem sancto baptismo. Ante omnia conquisivi commentarios qui illis temporibus confecti erant de domino nostro Iesu Christo atque editi a Iudaeis sub Pontio Pilato. Hos lingua Hebraica scriptos inveni, volente domino nostro Iesu Christo. Ego igitur in linguam Graecam converti, imperantibus excelsis Theodosio anno septimo decimo sui consulatus et quinto Valentiniano, indictione nona.*

Quicumque legitis hunc librum et haec transfertis in alium librum, mementote mei et orate pro me Aenia minimo, ut deus misereatur mei mihi remittat peccata quae in eum patravi. Pax sit eis qui haec legerint eorumque familiis universis in saeculum. Amen.

Hanc temporis notam actibus praefigunt ACEGI, item D. Praetereunt FH. Rursus hiat B. Eandem vero etiam Coptus et Latinorum aliquot codices tenent.

Ἐν (pro eo Birch edidit Ἐγέμετο) ἔτει περτεκαιδέκατῳ c. cxi. Eundem annum agnoscunt Clem. Alex. Strom. I. p. 407. Pott. Tertull. adv. Iud. 8. August. civ. dei 18, 54. Lactant. institut. 4, 10. . . δε ἐν ἔτει ὀκτωκαιδέκατῳ. Hunc annum tuentur Hieronymus et Cedrenus ex Eusebii (vide post) ut sibi videntur auctoritate . . Latinorum codd. Eins. Flor. Fabric. in anno *XVIII*. Quem annum confirmat ni fallor Coptus, in quo ante *nono* exci-

ἔτει ἑρμεακαιδεκάτῳ ἑπὶ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ, τῇ πρὸ ὀκτῶ καλαρ-
δῶρ Ἀπριλλίῳ, ἥτις ἐστὶν εἰκάς πέμπτη Μαρτίου, ἐμ ὑπατεία
Ῥούφου καὶ Ῥουβελλίωρος, ἐμ τῷ τετάρτῳ ἔτει τῆς διακοσιοστῆς

disse videtur *decimo*. Accedunt versiones veteres Germanicae, Anglosaxonicae, Francogallicae. Eandem computationem praeivit Eusebius in *chron. armen.* II. p. 264. (cf. etiam *Syncell. chronogr.* p. 324. *Niceph. hist. eccl.* I. 40., quamquam Hieronymus vertit XVIII., adstipulante post Cedreno, i. e. ιη' pro ιθ'.) . . Δ ἐμ ἔτει δεκάτῳ. Item *Lat. cod. Cors.* In utroque excidisse videtur alter numerus . . denique *Iul. Afric. (Reliq. sacr. ed. Routh. II, p. 187.)* annum Tiberii XVI. tuetur. | ἡγεμονίας cum *CDEGI* . . Δ βασιλείας | βασιλέως Ῥωμαίων cum *EGI*, item *Copto et Latino* . . c καὶ βασιλ. Ῥωμ. . . Δ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς . . D om | καὶ Ἡρώδου (c add τοῦ, non item *ΔΕΙ*) βασιλέως τῆς Γαλιλαίας (cum *GI* et [*Γαλατίας* habet] c, item *Copto et Latino*; Δ τῆς Ἰουδαίας) . . D βασιλεύοντος Ἡρώδου τῆς Ἰουδαίας, E καὶ Ἡρώδου τοῦ υἱοῦ Ἡρώδου τῆς Ἰουδαίας | ἐμ cum *CGI*, praetermittunt *ΔΕ* | ἔτει ἑρμεακαίδ. ἑπὶ τῆς cum *CGI*; *ΔΕ* ἐμ. ἔτει τῆς . . D om ἐμ ἔτει ἐμ. ἑπὶ τ. ἀ. αὐτ. | τῇ πρὸ ὀκτῶ καλαρδῶρ Ἀπριλλίῳ (haec cum *G* et [omisso Ἀπριλλ.] Δ; c τῇ ὀγδόῃ Ἀπριλλίῳ), ἥτις ἐστὶν εἰκάς (ita Δ et *g*; c ἡκάδι) πέμπτη Μαρτίου (ita *g*, item [*Μαρτίῳ*] c; Δ τοῦ Μαρτίου μηνός) . . eadem apud Latinos habentur; item in *Copto* quamquam τῇ πρὸ usque Ἀπριλλίῳ non exprimit . . I tantum τῆς ὀγδόης . . DE plane om. Nostram actorum Pilati lectionem iam notarunt *Epiphanius* (haer. L. Quartodecim. I. ἀπὸ τῶν ἄκτων δῆθερ Πιλάτου αὐχοῦσι τὴν ἀκρίβειαν εὐρηκῆναι, ἐμ οἷς ἐμφέρεται τῇ πρὸ ὀκτῶ καλαρδῶρ Ἀπριλλίῳ τὸν σοτήρα πεπορθῆναι.) et auctor (*Chrysostomus?*) *homil. 8. in pascha* (τὰ γὰρ ὑπομνήματα τὰ ὑπὸ Πιλάτου πρᾶχθέντα καὶ τὴν προθεσίαν περιέχει τοῦ πάσχα. ἱστορεῖται οὖν ὅτι τῇ πρὸ ὀκτῶ καλαρδῶρ Ἀπριλλίῳ ἔπαθεμ ὁ σοτήρ.). Sed *Epiphanius* etiam testatur in aliis actorum Pilati exemplis pro *die VIII.* se invenisse *diem XV.* Eundem vero diem octavum ante *Calend. April.* confirmant locis laudatis *Clem. Alex., Tertull., Augustinus.* Contra *Graecorum Menaea* diem *Martii XXIII.* tenent, ad quos accedit *Lactantius* I. I. Denique *Epiph. haer. LI. Alogor. 23.* est πᾶσχει ὁ σοτήρ ἐμ τῷ πρὸ ιγ' καλαρδῶρ Ἀπριλλίῳ. | ἐμ ὑπατεία (ita Δ et [-τία] I, c ἐμ ὑπατίου, *g* ἐμ ὑπατίου) Ῥούφου (ita *ΔΙ*, *g* Ῥόφου, c Ἀρουφίου, quod forte ortum ex ἐμ ὑπατίου Ῥουφίου) καὶ Ῥουβελλίωρος (*ΔΙ* Ῥουβελίωρος sic; *g* Ῥουβελιαροῦ, c Ῥουβιλέμου) . . D ἑπὶ ὑπάτου Βικεπτιανοῦ („quo nomine recentiores Graeci Romanum designant cuius proprium nomen ignorant“) . . E om. Sed cum lectione nostra consentit etiam *Coptus: consulatu Rufi et Rubellionis.* Item fere Latini, nisi quod *Rufini* pro *Rufi* habent. Praeterea cf. *Epiph. haer. LI. Alogor. 23.* (ὑπατεία Ῥούφου καὶ Ῥουβελλίωρος), qui aequae ac *Fasti Siculi Rufum et Rubellionem* (*Fast. Sic. Rubellinum*) consules a consulatu *duorum Geminorum* (τῶν δύο Γεμνηῶν) distinguit. Aliter *Tertull. I. I. (passio perfecta est - - consulibus Rubellio Gemino et Rufio [Fufio?] Gemino).* Quam *Tertulliani* sententiam confirmat *Tacit. annal. V, I.* ubi est *Rubellio et Fufio consulibus, quorum utrique Geminus cognomentum erat.* | ἐμ τῷ τετάρτῳ ἔτει τῆς διακ. δευτ. (E τῆς αὐτῆς pro τ. δια. δευτ.) ὀλυμπ. cum *ACGI* (sed om ὀλυμπ.), item E (D haec

δευτέρασ ὀλυμπιάδος, ἐπὶ ἀρχιερέωσ τῶρ Ἰουδαίωρ Ἰωσήπου τοῦ Καϊάφα.

Ὅσα μετὰ τὸν σταυρὸν καὶ τὸ πάθος τοῦ κυρίου ἱστορήσας Νικόδημος παρέδωκερ τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς ἄλλοις Ἰουδαίοις· συμέταξερ δὲ ὁ αὐτὸς Νικόδημος γράμμασιν ἑβραϊκοῖς.

omnia om). Consentit Coptus, nisi quod δευτέρασ praetermittit; item Latini. Iulio Africano pro *quarto* eiusdem Olympiadis anno placuit *secundus*, cf. Routh. Reliq. sacr. II. p. 188. Memorabile vero est mirabilem solis defectionem a Phlegonte narratam in eundem annum incidisse tradi; cf. Euseb. Chron. armen. II. p. 265. et idem in Syncelli chronogr. p. 324.: pro τῷ δέ enim omnino τῷ δ', adstipulante Hieronymo interprete, legendum est, ita ut scripserit ex Phlegonte Eusebius τῷ δ' ἔτει τῆσ σβ' ὀλυμπιάδος ἐγέμετο ἔκλειψις ἡλίου μεγίστη τῶρ ἐγρωρισμέωρ πρότερον. | ἐπὶ cum ΔΒΓΙ, item Copt et Lat. . c καὶ ἐπὶ | ἀρχιερέωσ cum ΑΓΓΙ . . DE ἀρχιερέωρ | Ἰωσήπου (Ι-ἰωου? non liquet) τοῦ Καϊάφα cum ΑΙ, item Ἰωσήπου (D-ἰωου) καὶ Καϊάφα ΔΑ. Nec aliter (vel cum A vel cum ΔΓ faciunt) Copt (vide post) et Latt. . c nil nisi Καϊάφα . . Ε' Ἀρρα καὶ Καϊάφα. Praeterea quod ΑΙ praebent, Ἰωσ. τοῦ Καϊάφ., confirmant Ioseph. antiqq. iud. 18, 4. 3. et Euseb. hist. eccl. 1, 10, 6. testantes plenum illius pontificis nomen Ἰώσηπος ὁ Καϊάφας fuisse.

Sic Coptus: *Anno nono Tebelii Caesaris regis Romanorum, quum Herodes rex Galilaeae exordiretur annum suum nonum decimum, qui dies erat vigesimus quintus mensis Parmhoten, consulibus Rufo et Rubellione, anno quarto CCII. quam vocant olympiadis, sub Iosepho qui Caiphas erat, summo sacerdote Iudaeorum.* Praeterea de καὶ, quod sequitur in Copto ut in Graecis cdd. plerisque, Am. Peyron sic statuit ut excidisse putet *Anna eius socero.* Cf. E.

Ὅσα usque κυρίου (Ε' Ἰησοῦ) ut CEGI, sed praem καὶ, item Δ (sine καὶ) sed add ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος θεοῦ. Reliqua cum CGI; pergunt enim ἱστορήσας Νικόδ. (c ἐστόρησερ Νικ. καὶ) παρέδ. τοῖς ἀρχ. (i add καὶ τοῖς γραμματεῦσιν) καὶ τ. ἄλλ. Ἰουδαίοις· συμέτ. δὲ (α om) ὁ αὐτ. Νικ. γρ. ἑβρ.: Δ pergit γράμμασιν ἑβρ. ἱστορήσας Νικόδ. ἔγραψε καὶ τοῖς μετέπειτα κατέλιπερ, ὁ δὲ πῶς ἔχει: Ε pergit ἱστόρησε Νικόδημος τὰ πεπραγμένα τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσι, συμέταξερ ὁ αὐτὸς Νικόδημος γράμμασιν ἑβραϊκοῖς ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις σταυρωθέντος τοῦ Ἰησοῦ καὶ Πορτίου Πιλάτου ἡγεμονεύοντος τῆς τε Παλαιστίνης καὶ τῆς Φοινίκης . . D haec tantum habet eaque praecedentibus annexa: ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐσταυρώθη . . Coptus sic pergit: *et omnia quae evenerunt post crucifixionem et quae evenerunt domino nostro Iesu Christo, Nicodemus princeps Iudaeorum perquisivit ea. Omnia quae summi sacerdotes et reliqui Iudaei fecerunt contra salvatorem, Nicodemus, ut memoriae mandarentur, scripsit ea litteris hebraicis hoc modo . . de Latinis ad codicem A prope accedit Fabric quanta post crucem et passionem domini historiatus est Nicodemus litteris hebraicis.* Porro Flor (similiterque Eins et Cors) et quanta post - Nicodemus acta a principibus sacerdotum [et] reliquis Iudaeis, mandavit ipse Nicodemus litteris hebraice.

CAPUT I.

¹ Συμβούλιον γὰρ ποιήσαμτες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, Ἄμμας καὶ Καϊάφας καὶ Σήμος καὶ Δαθαῖς καὶ Γαμαλιήλ, Ἰούδας, Λεὺς καὶ Νεφθαλείμ, Ἀλέξανδρος καὶ Ἰάειρος καὶ

I, 1. Συμβούλιον -- γραμματεῖς cum A .. FH Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις συμβούλιον ποιήσαμτες οἱ Ἰουδαῖοι .. c(D)GI nil eiusmodi nominibus sequentibus praemittunt, nec magis codices Latini, nisi quod Fabric post *Annas* addit enim, nec Copt | Ἄμμας κ. Καϊάφας (α Καίφας) cum ACOGI, Copto et Latinis .. FH nec haec nec reliqua nomina habent | καὶ Σήμος καὶ Δαθαῖς cum A .. α κ. Συμμη κ. Δοθαῖ, Copt et *Summis et Dothaim*, I καὶ Συβήλ καὶ Δωδαῖμ .. σ κ. Νουμήσ κ. Δοθαῖ .. D Συμεών, altero omisso .. Latini plerique et (alii om) *Summas* (*Sonne, Summe, Symeon*) et (alii om) *Datam* (*Dathan*); duo vero codd. Vat, item Venetus *summi sacerdotes et doctores*, item Ambr et alii *summi sacerdotes, Datam videlicet* | καὶ Γαμαλιήλ cum α et Copto; item omisso καὶ c, I καὶ omisso Γαμαλιήλ, item vel addito vel omisso καὶ Latini .. AD om | Ἰούδας: Coptus (item Ambr) et *Iudas* | Λεὺς cum c (Λευῖς) D (Λεβίς) α, item (*Livis*) Copt (Copt et aliquot codd. Lat. praeponunt et) .. A Λευί, item plerique codd. Lat. (unus *Heyleb*, idque ante *Iudas* positum) | καὶ (cum A Copt et aliquot codd. Lat.; COG alii om) Νεφθαλείμ (-λήμ, -λίμ) | Ἀλέξανδρος cum ADG Copto et Latinis plerisque (sed Vatt et Ven *Androsion*) .. σ om | καὶ (c Vatt om) Ἰάειρος (σ Ἰάνηρος, α Ἰακρος, Copt *Hierius*) cum CG Copt Ven Vatt .. A καὶ Ἑρμῆλος, D καὶ Ἰώσιππος, plures Latini et *Syrus* (*Cyrus*). Codex I vero om Λεὺς κ. Νεφθ. Ἀλέξ. κ. Ἰάειρ.

In recensione B haec nomina sic leguntur: -- ἡλθον ἐκ τῶν Ἰουδαίων πρὸς αὐτοὺς (i. e. ad Annam et Caiapham) ἀρχιερεῖς Ἰούδας, Λευί, Νεφθαλείμ, Ἀλέξανδρος, Κύρος.

Ita vero D totum locum habet: Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις πρὸ ἑπτὰ ἡμερῶν τοῦ παραδοῦναι τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν παρεπεμβήθησαν τῷ ἡγεμόνι Πιλάτῳ δύο λησταὶ ἀπὸ Ἰεριχώ, ὧν αἱ πράξεις αὐτῶν εἰσὶν τοιαῦται. τοῦ μέρ' πρῶτου τὸ ὄνομα Γεστάς· οὗτος γὰρ πᾶντας τοὺς ἐν ὁδῷ παρόντας ἀπέκτειμεν ἐν φόρῳ μαχαίρας, ἄλλους δὲ γυμνοὺς καὶ ἡμιθαρεῖς ποιδῶν ἀπέλυεν, καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας ἐκ τῶν σφυρῶν κατὰ κεφαλῇς ἐκρέμμα εἰς τοὺς κρεμνοὺς (sic) -- ἀπελθὼν δὲ ὁ Ἰούδας ἠσπάσατο τὸν Ἰησοῦν εἰπὼν· χαίρε διδάσκαλε. τότε προσελθόντες οἱ ὄχλοι ἐκράτησαν τὸν Ἰησοῦν καὶ ἀνήγαγον αὐτὸν πρὸς Καϊάφαν καὶ τοὺς λοιποὺς ἀρχιερεῖς. πολλὰ οὖν καὶ δεῖμα πράξαμτες τῇ μυκτὶ ἐκείμῃ [κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, συμβούλιον δὲ (sic singula) ἐποίησαν Ἄμμας κ. Καϊάφ. Συμεών, Ἰούδας, Λεβίς, Νεφθ. Ἀλέξ. κ. Ἰώσιππος. καὶ οἱ λοιπ. τῶν Ἰουδαίων λόγοντες ὅτι οὐκ ἔξεστιν ἡμᾶς τοῦτον ἐξετάσαι, ἀλλὰ ἀπέλθωμεν πρὸς Πιλάτον τὸν ἡγεμόνα καὶ παραδώσωμεν αὐτὸν ἐκείνῳ, κἀκεῖνος ἀρακριεῖ αὐτόν. καὶ πορευθέντες ἀπῆλθον πρὸς Πιλ. κατηγοροῦντες τὸν Ἰησοῦν περὶ κακῶν πράξεων. λέγει αὐτοῖς Πιλάτος· εἰπατέ μοι ἱερεῖς, τί ἐστιν ὃ πράττει ὁ ἄνθρωπος οὗτος; λέγουσιν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι· τοῦτον εἶδαμεν ὁμομαζόμενον υἱὸν Ἰωσήφ τοῦ τέκτορος, καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ Μαριάμ, καὶ λέγει αὐτὸν υἱὸν θεοῦ καὶ βασιλέα· οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ etc

οἱ λοιποὶ τῶν Ἰουδαίων ἤλθοιεν πρὸς Πιλάτον κατηγοροῦντες τοῦ Ἰησοῦ περὶ πολλῶν πράξεων, λέγοντες· τοῦτον οἶδαμεν ὄρτα υἱὸν Ἰωσήφ τοῦ τέκτορος ἀπὸ Μαρίας γεμνηθέντα, καὶ λέγει ἑαυτὸν εἶναι υἱὸν θεοῦ καὶ βασιλέα· ἀλλὰ καὶ τὰ σάββατα βεβηλοῖ, καὶ τὸν πατέρα μου ἡμῶν βούλεται καταλῦσαι. λέγει ὁ Πιλάτος· καὶ τίμα ἐστὶν ἃ πράττει καὶ βούλεται καταλῦσαι; λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι· νόμος ἔχομεν ἐν σαββάτῳ μὴ θεραπεύσαι τινα· οὗτος δὲ χωλοῦς καὶ κυρτοὺς ζηρούς τε καὶ τυφλοὺς καὶ παραλυτικοὺς κωφοὺς καὶ δαιμονιζομένους ἐθεράπευσεν ἐν σαββάτῳ ἀπὸ κακῶν πράξεων.

οἱ λοιπ. τῶν Ἰουδαίων cum ceteri Copt, item (*reliqui Iudaeorum*) Flor Eins . . A (item plerique codd. Lat.) οἱ λ. Ἰουδαῖοι | ἤλθοιεν cum A Copto et Latinis . . ceteri οἵτινες ἤλθοιεν, 1 οἵτ. εἰσῆλθ. | πρὸς (1 εἰς) Πιλάτον: solus c praem κατ' ἰδίαν | κατηγορ. τοῦ Ἰησοῦ cum A, item (*accus. dominum nostrum Iesum Christum*) Copt Vatt Ven . . ceteri multique codd. Lat. κατὰ τοῦ Ἰησοῦ κατηγορ. αὐτόν (α αὐτοῦ) | περὶ πολλ. πράξ. cum AG, item *de (in) multis* Vatt Ven . . Copt om . . ceteri alique codd Lat. add κακῶν | τοῦτον: α (item Vatt Ambr) add τὸν Ἰησοῦν . . Copt *Iesum*, omisso τοῦτον | α εἶδαμεν, α ἴδαμεν | ὄρτα υἱὸν cum A . . α υἱὸν, Latini *filium* . . α εἶναι αὐτὸν υἱὸν . . α ὁμοαζόμενον υἱόν . . Copt *esse filium* | ἀπὸ Μαρίας γεμνηθ. cum ceteri Copto et Latinis . . A καὶ Μαρίας . . α καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ Μαρίαν | ἑαυτὸν εἶναι υἱὸν θεοῦ καὶ βασιλέα cum ceteri, item *se esse filium dei et regem* Copt, item *se esse filium dei et regem* Eins alique . . A υἱὸν θεοῦ ἑαυτὸν καὶ βασιλέα εἶναι | ἀλλὰ (Copt Cors om) καὶ τὰ σάββ. βεβ. cum A Copt Cors . . ceteri (item Latini) praem οὐ νόμος δὲ (plerique Latini *Et non solum*, Eins *Non solum*) τοῦτο (α om; Fabric add *dicit*) | πατέρα cum AC . . α πατρός | νόμος ἡμῶν cum A Copto et Latinis . . ceteri om ἡμῶν | λέγει (α et codd. aliquot Lat. add αὐτοῖς) ὁ Πιλ. καὶ (α et Latini om) τίμα (ita α et Latini; A τί) ἐστὶν ἃ (A ὅ) πράττ. καὶ βούλ. καταλ. (κ. β. κατ. cum α et Latinis plurimis; A Flor om) cum GA Vatt Ven Flor etc . . α om, item Copt (*transiluire ab altero καταλῦσαι ad alterum*) . . α haec om cum aliis pluribus, usque dum sequitur ἀξιοῦμεν | λέγουσιν (α Copt Latini add αὐτῶ) οἱ Ἰουδαῖοι cum AG Copt Latt . . α om | νόμος . . α καὶ γὰρ νόμος | θεραπεύσαι cum α Copt Latt, item θεραπεύεσθαι α . . A ἐργάζεσθαι | χωλοῦς (*claudos*) primo loco habent AG Copt Latt; sed in eis quae sequuntur magna est lectionis varietas: κυρτοὺς (*gibbosos*) et A et uterque Vaticanus secundo loco habent: ζηρούς plane non habent nisi A, contra reliqui λεπροῦς varie positos addunt: κωφοὺς cum A etiam Coptus commemorat, non item reliqui. Secuti igitur in his sumus prae ceteris codicem A (perperam is apud Thil. dicitur χωλοῖς etc habere). Reliqui vero sic: α χωλοῦς καὶ παραλυτικούς καὶ τυφλοὺς καὶ κυρτοὺς καὶ λεπροῦς καὶ δαιμονιζομένους: α χολ. κ. τυφλ. κ. κυρτ. κ. παραλυτ. κ. λεπροῦς (sic) κ. δαιμονιζομένους: Copt *claudos et leprosos et omnes infirmos et daemoniacos et surdos et mutos*: Eins *claudos et surdos, curvos et paralyticos, caecos et leprosos et daemoniacos*: Vatt *claudos et gibbosos, caecos, paralyticos, leprosos, daemoniosos et lunaticos*. (Ceteros Latinos codd. vide ad Latinum actorum

λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος· ποῖον κακὸν πράξεω; λέγουσιν αὐτῷ· γόησ' ἐστίν, καὶ ἐν Βεελζεβούλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, καὶ ἰσχυρὰ αὐτῷ ὑποτάσσεται. λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος· τοῦτο οὐκ ἐστὶν ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια, ἀλλ' ἐν θεῷ τῷ Ἀσκληπιῷ.

² Λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Πιλάτῳ· ἀξιούμεν τὸ σὸν μέγεθος ὥστε αὐτὸν παραστῆναι τῷ βήματί σου καὶ ἀκουσθῆναι. καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοῦς ὁ Πιλάτος λέγει· εἴπατέ μοι ὅτι πῶς δύναμαι ἐγὼ ἡγεμὼν εἶναι βασιλέα ἐξετάσαι; λέγουσιν αὐτῷ·

Pilati textum.) | λέγει αὐτ. ὁ Πιλ. π. κ. πράξεω; λέγ. αὐτῷ cum α Copt Latt. . . ας om | γόησ' cum αι Latt (Copt om Γόησ' ἐστ. καὶ) . . α ὅτι γόησ, α καὶ γόησ | ἐν (α add τῷ) Βεελζεβ. (α Βελζεβ.) ἄρχ. τ. δαιμ. cum αα Copt Latt . . α ἐν Βελ. (omissis ἄρχ. τ. δαιμ.) | καὶ ἰσχυρὰ cum αα . . α κ. τὰ ισχ. | α om αὐτῷ | τοῦτο οὐκ ἐστ. cum ας Copt Latt . . αε οὐκ ἐστὶν (ἐστὶ) πνευμάτῳ | ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ: α om πνεύματι | τὰ (cum αε; α om) δαιμόνια: α om | ἀλλ' ἐν θε. τῷ (ita α; α om) Ἀσκληπιῷ cum ας, item Flor. . . Copt et multi codd. Lat. sed in virtute (nomine) dei . . α (item ut videtur β) om

Sic igitur totam partem primam Coptus: *Viri cognominati Annas et Caiphas et Summis et Dothaim et Gamaliel et Iudas et Libis et Nephthaim et Alexander et Hierius et ceteri etiam Iudaeorum, hi omnes adierunt Pilatum accusantes dominum nostrum Iesum Christum dicentes: Scimus Iesum esse filium Iosephi fabri natum ex Maria; hic porro dicit se esse filium dei et regem, violat sabbata legis patrum nostrorum, volens solvere legem nostram.* (Vide de h. l. quae supra notavimus.) *Dixerunt ei Iudaei: Lex nostra vetat ne quis alteri medicinam faciat die sabbati; ac Iesus claudos et leprosos et omnes infirmos et daemones et surdos et mutos curat sabbato in virtute Beelzebul principis daemoniorum. Reposuit Pilatus: Quoniam sunt mala eius opera? Responderunt Iudaei: In virtute Beelzebul principis daemoniorum haec operatur, eique omnia subdita sunt. Dixit eis Pilatus: Non in spiritu immundo eiicit Iesus daemonia, sed daemonia eiiciuntur in nomine domini.*

2. τῷ Πιλάτῳ: α om | τὸ σὸν μέγεθος cum αα Copt Vatt Cors. . . αα Eins Fabric τὸ ὑμέτερον μέγεθος, item β τοῦ ὑμετέρου κράτους | ὥστε αὐτ. παραστῆναι (β παρασταθῆναι) τῷ βήμ. σου κ. ἀκουσθ. cum αα Copt Latt. . . ὥστε αὐτ. παραστῆναι ἐπὶ τοῦ βήματός σου καὶ ἐρωτηθῆναι παρὰ σοῦ . . α ὥστε εἰσελθεῖν σε εἰς τὸ πραιτώριον καὶ ἐρωτῆσαι αὐτόν. ἡμ γάρ ὁ Ἰησοῦς μετὰ τοῦ ὄχλου ἔξω ἐστηκώς. | καὶ προσκαλ. αὐτ. ὁ Πιλ. (α προσκ. δὲ ὁ Πιλ. τοὺς Ἰουδαίους) λέγει (α add αὐτοῖς)· εἴπατέ μοι ὅτι (cum α; αα om) πῶς δύμ. ἐγὼ ἡγ. εἶν. (α om) βασιλ. ἐξετάσαι (ἐξετ. cum αα; α ἐμαυτὸν λέγειν) cum ααα . . α ἀπεκρίθη ὁ Πιλ. καὶ εἶπε τοῖς Ἰουδαίοις· πῶς δύνασθε τὸν βασιλέα ὑμῶν ἐξετάσαι . . Copt Respondit Pilatus: *Dicite mihi, nonne possum ego, qui sum praeses, inquirere in regem? Item Flor Vatt Advocans ad se Pilatus Iudaeos: Dicite mihi, quomodo possum ego dum praeses sum (Vatt cum sim praeses) regem interrogare . . plures alii Latini codd. haec non habent, neque magis habet textus β actorum.* | λέγουσιν αὐτῷ (α add οἱ Ἰουδαῖοι)·

ἡμεῖς οὐ λέγομεν βασιλέα αὐτὸν εἶμαι, ἀλλ' αὐτὸς ἑαυτὸν λέγει. προσκαλεσάμενος δὲ ὁ Πιλάτος τὸν κούρσωρα λέγει αὐτῷ· μετὰ ἐπιεικείας ἀχθήτω ὁ Ἰησοῦς. ἐκβὰς δὲ ὁ κούρσωρ καὶ γμωρίσας αὐτὸν προσεκύνησεν, καὶ λαβὼν τὸ καθάπλωμα τῆς χειρὸς αὐτοῦ ἤπλωσεν χαμαὶ καὶ λέγει αὐτῷ· κύριε, ὧδε περιπάτησον καὶ εἰσελθε, ὅτι καλεῖ σε ὁ ἡγεμῶν. ἰδόμετες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ὁ ἐποίησεν ὁ κούρσωρ, κατέκραζεν τοῦ Πιλάτου λέγοντες· διατί ὑπὸ πραικόμοιο αὐτὸν οὐκ ἐκέλευσας εἰσελθεῖν ἀλλ' ὑπὸ κούρσωρος; καὶ γὰρ ὁ κούρσωρ θεασάμενος αὐτὸν προσεκύνησε, καὶ τὸ φακεόλιον αὐτοῦ ἤπλωσε χαμαὶ καὶ ὡς βασιλέα αὐτὸν περιπατήσαςι πεποίηκεν.

ἔμ. οὐ λέγ. βασιλ. αὐτὸν (α αὐτ. βασ.) εἶμαι (π om), ἀλλ' αὐτὸς (α om) ἑαυτ. λέγει (π Copt om ἀλλ' usque λέγει) cum cDEG Copt Flor Vatt. . . A (ex omissione eorum quae interposita sunt ortum videtur illud ἑαυτὸν λέγειν, quod iste codex pro ἐξετάσαι habet) om. Item om codd. Lat. multi. | προσκαλ. δὲ (α τότε προσκ., CE καὶ προσκ.) ὁ Πιλ. cum cDEG Flor Eins Fabr; item Vatt *Advocans itaque Pilatus*, et Copt *Quare Pilatus accersivit* . . A προσκαλ. δὲ καί (om ὁ Πιλ.) | τὸν κούρσωρα cum AC (item FH Copt) . . EG κούρσωρα, D τὴν κούρσωρα | μετὰ ἐπιεικ. ἀχθ. ὁ Ἰησ. cum ACEG, item Copt (*Huc introduce mihi Iesum blando modo*) et Latt . . D add ὧδε | ἐκβὰς cum CD . . AE ἐξεληθῶρ | γμωρίσ. αὐτὸν προσεκύνησεν cum A Eins Fabr, item addito αὐτὸν C, αὐτῷ D . . E Copt γμωρ. τὸν Ἰησοῦν προσεκ. αὐτῷ | καὶ λαβὼν cum A, item (*tollens*) Vatt Ven; D καὶ ἐκβαλὼν . . CE καὶ ἔλαβεν | τὸ καθάπλωμα (ita A, I καθάπλωμα, C κατάπλ.) cum ACI . . DE τὸ φακεόλιον, item FH (*de utroque vide ad partis huius finem*) τὸ φακίολ. Latini *fasciale* | τῆς χειρ. αὐτοῦ cum AC . . D αὐτοῦ, FH ὁ κατείχερ εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, item Latini . . E ὁ κατείχε κατὰ τὴν τὰζην ἐρ τῇ χειρὶ αὐτοῦ | ἤπλωσε χαμαὶ cum AD et Latinis . . FH ἤπλ. αὐτῷ χαμ., CE καὶ ἤπλωσεν αὐτὸ χαμ. | κ. λέγει (FH εἶπεν) αὐτῷ cum A FH . . C etc κ. λέγ. τῷ Ἰησοῦ | κύριε . . E add μου | ὧδε περιω. καὶ εἰσελθε cum C Eins Fabr aliisque Latinis codd . . A Vatt add εἰς τὸ πραιτώριον, item E ἐπὶ τοῦ βήματος . . D ἐρταυῖθα περιπάτησον . . FH om | ὅτι cum AD Latt . . reliqui om | ὁ ἐποίησεν ὁ κούρσωρ: D add ὅτι προσεκύνησε τὸν Ἰησοῦν καὶ τὸ φακεόλιον αὐτοῦ ἤπλωσε | κατέκραζεν: A ζήλου πληροῦντες κατέκραζον | τοῦ Πιλάτου (C τῷ Πιλάτῳ) . . D αὐτοῦ, sed pergit ἐπὶ τὸν Πιλάτον λέγοντες | διατί ὑπὸ πραικόμοιο (cod. πρέκ.) αὐτ. οὐκ ἐκέλευσας (item E) εἰσελθ. ἀλλ' ὑπὸ κούρσωρος cum A, item Latinis . . C διατί ὑπὸ πρεσβόκομο (alii πραικόμοιο) α. ο. ἐκάλεσας ἐλθεῖν ἀλλ' ὑπὸ κούρσωρα . . D διατί οὕτως ἐκέλευσας αὐτὸν μετὰ τιμῆς εἰσελθεῖν . . FH om ἰδόμετες δὲ - - ὑπὸ κούρσωρα | καὶ γὰρ ὁ κούρσωρ θεασάμενος - - περιπατήσαςι πεποίηκεν cum A. Similiter E et Latini . . C alii om

Particulam 2. ita Coptus praebet: *Dixerunt Iudaei Pilato: Rogamus magnam tuam altitudinem ut sisint eum ante tuum tribunal, eumque publice audias. Quibus ait Pilatus: Dicite mihi, nonne possum ego, qui sum praeses, inquirere in regem?*

³ Ὁ δὲ Πιλάτος μετακαλεσάμενος τὸν κούρσωρα λέγει αὐτῷ· τί τοῦτο ἐποίησας, καὶ ἤπλωσας τὸ φακεῶλίόν σου ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐπ' αὐτῷ περιπατῆσαι πεποίηκας τὸν Ἰησοῦν; λέγει αὐτῷ ὁ κούρσωρ· κύριε ἡγεμῶν, ὅτε με ἀπέστειλας εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, εἶδορ αὐτὸν καθήμερον ἐπὶ ὄρου, καὶ οἱ παῖδες τῶν Ἑβραίων κλάδους κατεῖχον ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν καὶ ἔκραζον, ἄλλοι δὲ ὑπεστρώμνυον τὰ ἱμάτια αὐτῶν λέγομετες· σῶσον δὴ, ὃ ἐν τοῖς ὑψίστοις· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

Responderunt ei: Nos non dicimus esse regem. Quare Pilatus accersivit cursorem eique dixit: Huc mihi introduce Iesum blando modo. Egressus cursor, cum Iesum cognovisset, adoravit eum, et sumens fasciam capitis eam supra manus suas explicavit, tum humi stravit sub pedibus Iesu eique dixit: Supra hanc incedens ingredi; te enim praeses vocat. Quum Iudaei vidissent quae cursor fecerat, exclamantes Pilato dixerunt: Cur non eum accersivisti per praeconem sed per cursorem honore eum prosecutus es? Cursor enim ut vix eum vidit, adoravit eum, tollens a capite suam fasciam, manibus cepit, expandit et stravit in terra eique dixit: Incede super hanc.

Utramque vero partem codices FH, quos passim iam adhibuimus, sic exhibent: Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις συμβούλιον ποιήσαμτες οἱ Ἰουδαῖοι προσήλθοι πρὸς Πιλάτον (hoc accentu uterque codex) τὸν ἡγεμόνα, κρατοῦντες καὶ τὸν Ἰησοῦν, καὶ παρέδωκαν αὐτὸν αὐτῷ. ὁ δὲ ἡγεμὼν παραλαβὼν αὐτὸν ἀμακρίαι παρόντων καὶ τῶν Ἰουδαίων, ἀπέστειλεν τὸν κούρσωρα αὐτοῦ ἀγαγεῖν αὐτόν. ὁ δὲ κούρσωρ αὐτὸν θεασάμενος προσεκύνησεν αὐτόν, καὶ τὸ φακίολιον ὃ κατεῖχεν εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἤπλωσεν αὐτῷ χαμαὶ καὶ εἶπεν αὐτῷ· κύριε, καλεῖ σε ὁ ἡγεμῶν.

3. μετακαλεσάμενος cum CF etc (I Μετακαλεσάμενος δὲ ὁ Πιλ.) . . A προσκαλ. | καὶ ἤπλωσας τὸ φακεῶλ. - - τὸν Ἰησοῦν cum A. Similiter Ven et honorasti Iesum qui dicitur Christus . . CFHI etc, item Coptas et codd. Lat. plerique om | κύριε ἡγεμῶν cum CDEF . . A κύριέ μου . . Latini om | ὅτε: F ὅταν | με ἀπέστ. cum A et Latinis . . C etc ἀπέστ. με | εἰς Ἱεροσόλυμα (εἰς Ἱερουσαλήμ) cum AE . . CDEFI ἐν Ἱεροσολύμοις . . Vatt in Ierusalem, Eins Fabr de Ierosolyma | πρ. τὸν (cum A; C etc om) Ἀλέξανδρον . . Vatt Ven om | CF ἴδορ | καθήμερον cum AF . . C etc καθεζόμερον | ἐπὶ ὄρου (CF ὄρου) . . D ἐπὶ πώλου | κλάδους κατεῖχον (F ἐκράτουρ κλάδ.) ἐν τ. χ. αὐτ. καὶ ἔκραζον cum EF . . A ἔκραζον ἑβραϊστί, κλάδους ἐν τ. χ. α. κατέχορτες, item D ἔκραζον, καὶ κατέχορτες κλάδ. ἐν τ. χ. αὐτῶν . . C ἔκραζον ὥσαρμά, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος, κλάδους ἐν τ. χ. α. κατέχορτες. Similiter Eins Fabr; varie differunt alii quos ad Latinum actorum textum vide. | ἄλλοι δὲ - - λέγορτες: D haec om | σῶσον δὴ, ὃ ἐν τ. ὑψ. C. CFI Latt . . A ὥσαρμά ἐν τ. ὑψ., D ὥσαρμά τῷ υἱῷ Λαυδ | κυρίου: D τοῦ κυρ.

Particula 3. apud Coptum sic legitur: Tum Pilatus accersito cursore ei dixit: Cur ita fecisti? Cui cursor: Die quo me Hierosolymam misisti ad Alexandrum, vidi Iesum sedentem super asinam, et pueri Hebraeorum acclamabant manibus tenentes

⁴ Κράζουσιν οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες πρὸς τὸν κούρσωρα· οἱ μὲν παῖδες τῶν Ἑβραίων ἑβραϊστὶ ἔκραζον, πόθем δὲ σοὶ τὸ ἑλληριστί; λέγει αὐτοῖς ὁ κούρσωρ· ἠρώτησά τινα τῶν Ἰουδαίων καὶ εἶπα· τί ἐστιν ὁ κράζουσιν ἑβραϊστί; κἀκεῖνός μοι ἑρμήνευσεν. λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος· πῶς δὲ ἔκραζον ἑβραϊστί; λέγουσιν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι· ὡσαυτὰ μεμβρομῇ βαρουχαμῇ ἄδομαι. λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος· καὶ τὸ ὡσαυτὰ καὶ τὰ λοιπὰ τί ἑρμηνεύεται; λέγουσιν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι· σῶσον δὴ, ὁ ἐν τοῖς ὑψίστοις· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος· εἰ ὑμεῖς μαρτυρεῖτε τὰς φωνὰς τὰς παρὰ τῶν παιδῶν λεχθείσας, τί ἡμαρτεν ὁ κούρσωρ; οἱ δὲ ἐσιώπησαν. λέγει ὁ ἡγεμὼν τῷ κούρσωρι· ἔξελθε καὶ οἷον βούλει τρόπον εἰσάγαγε αὐτόν. ἐκβὰς

ramos et laudibus eum extollentes; alii vero suas vestes sternebant sub eius pedibus dicentes: Serva nos qui es in excelsis, benedictus qui venit in nomine domini.

4. Κράζουσιν οἱ Ἰουδ. λέγοντες πρ. τὸν κούρσωρα (β πρὸς κούρσωροι sic) cum BF Latt . . c λέγουσιν δὲ οἱ Ἰουδ. πρ. τ. κούρσωρα (sic igitur plerumque c) . . Δ καὶ λέγουσιν οἱ Ἰουδ. τῷ κούρσωρι | οἱ μὲν παῖδ. τ. Ἑβρ. ἔβρ. ἔκραζον cum BCE Latt . . Δ οἱ παῖδες ὡς λέγεις ἑβραϊστὶ ἔκρ. . . Δ om | πόθем δὲ (β om) σοὶ τὸ ἑλληριστί (β τῷ ἐλληριστῇ, β τὸ ἑλληριστῇ) cum BF . . Δ σὺ δὲ πόθем ἔμαθες καὶ ἑρμηνεύεις αὐτὰ ἑλληριστί . . c (similiter E) πόθем ἰδὲ σὺ (cod. ἑσὸι) Ἑλληρ (cod. ἔλλοισ) ὑπάρχων ἴδεις (sic; β γινώσκεις) τὸ ἑβραϊστῇ E
 . . Eins *unde tibi cum sis Graecus Hebraica?* Vatt *unde tibi gentili est hoc nosse?* Similiter alii codices Latini. | τῶν Ἰουδαίων cum ABF Latt . . CD τῶν Ἑβραίων | καὶ εἶπα τί ἐστ. ὁ κράζ. ἔβρ. cum BF Eins Vatt Ven (item Fabr, sed addit *pueri* post κράζουσιν); item omisso καὶ εἶπα c . . Δ γέροντα· τί ἐστ. ὁ κράζ. οἱ παῖδες ἑβραϊστί . . Δ om | κἀκεῖν. μοι ἑρμήν. (β ἑρμ. μοι, π add πάρτα) c. CE BD (omnes hi ἑρμ. non ἡρμ.) Eins Ven . . Δ καὶ εἰπέ μοι ὅτι τὸ ὡσαυτὰ σῶσον δὴ ἑρμηνεύεται. Similiter Lat. codd. aliquot. | λέγει αὐτ. ὁ Πιλ. πῶς δὲ (c om) ἔκραζον (β ἔκραζαν sic) ἔβρ. c. BC Eins; similiterque Vatt Ven . . AD om | λέγ. αὐτ. οἱ Ἰουδ. (c om οἱ Ἰουδ., item μεμβρ. usque ἄδομαι) ὡσαυτὰ· μεμβρομῇ· βαρουχαμῇ· ἄδομαι (i. e. fere נחמך [נחם] הבא ברוך במרומים נא ישיעך). λέγει αὐτ. ὁ Πιλ. καὶ (c om, item καὶ τὰ λοιπ.) τὸ ὡς. κ. τὰ λοιπὰ τί ἑρμην.; λέγ. αὐτῷ οἱ Ἰουδ. (c om λέγ. α. οἱ Ἰουδ.) σῶσον. δὴ, ὁ ἐν τ. ὑψίστοις· εὐλογη. ὁ ἐρχόμε. ἐν ὀνόμ. κυρίου (c om ὁ ἐν τοῖς usque κυρίου) cum B; item c, quocumque fere faciunt codd. Lat. . . AD om | εἰ (π add οὐμ) ὑμεῖς cum ABD, item Vatt Ven . . c om εἰ, item Eins Fabr | μαρτυρ. τὰς φων. τὰς (β om) παρὰ τ. π. λεχθ. cum BC, item Latt . . π μαρτ. ταῖς φωναῖς ταύταις παρὰ τ. μνησίωμ λεχθείσας . . Δ μαρτ. καὶ συμφωνεῖτε ταῖς λεχθείσας φωναῖς τῶν παιδῶν | ἐσιώπησαν: Δ add μὴ θυμάμενοι τῷ Πιλάτῳ ὑπὲρ τούτου ἀποκριθῆναι | λέγει ὁ ἡγεμ. τῷ κούρσ. cum CD Eins Fabr . . β Vatt Ven λέγει πάλιν ὁ Πιλάτος τῷ κούρσ. . . Δ καὶ λέγει τῷ κούρσ. | καὶ οἷον βούλ. τρόπον, (β οἷον τρ. βούλ., π ὡς βούλη) εἰσάγ. αὐτόν (αὐτόν CD Latt; β τὸν Ἰησοῦν) cum BCD Latt . . Δ κάλεσον τὸν Ἰησοῦν | ἐκβάς cum BC . . AD ἔξελθὼν | ὁ κούρσωρ: β add ἐκ

*Latt. Arim
Cp. & L
ap. iust.*

δὲ ὁ κούρσωρ ἐποίησεν τὸ σχῆμα τὸ πρῶτον καὶ λέγει τῷ Ἰησοῦ· κύριε, εἰσελθε· ὁ ἡγεμὼν σε καλεῖ.

⁵ Εἰσελθόντος δὲ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῶν σιγμοφόρων κατεχόμεναι τὰ σίγμα, ἐκάμφθησαν αἱ προτομαὶ τῶν σίγμων καὶ προσεκύνησαν τῷ Ἰησοῦ. ἰδόμετες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι τὸ σχῆμα τῶν σίγμων, τὸ πῶς ἐκάμφθησαν καὶ προσεκύνησαν τῷ Ἰησοῦ, περισσῶς ἔκραζον κατὰ τῶν σιγμοφόρων. ὁ δὲ Πιλάτος λέγει πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· οὐ θαυμάζετε πῶς ἐκάμφθησαν αἱ προτομαὶ καὶ προσεκύνησαν τῷ Ἰησοῦ; λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς Πιλάτον·

τοῦ πραιτωρίου | τὸ σχῆμ. τὸ πρῶτ. cum c (cf. infra I, 6. ubi omnes codd. eundem accusativum habent) . . ■ τῷ (cod. τὸ) σχήματι τῷ πρῶτῳ, Eins Fabr. sicut et priori schemate . . A κατὰ τὸ πρῶτον σχῆμα . . D καθὼς καὶ τὸ πρότερον, item Latt. codd. | καὶ λέγει τῷ Ἰησοῦ cum AB Vat Ven . . c Eins Fabr. κ. λέγ. αὐτῷ . . D καὶ ἀπλώσας τὸ φακέολιον αὐτοῦ χαμαὶ λέγει τῷ Ἰησοῦ | εἰσελθε cum ABD Latt . . c om | ὁ ἡγεμ. σε καλ. (A καλεῖ σε ὁ ἡγ.) cum cDA . . B Latt praem ὅτι

Pergit Coptus: *Iudaei tunc limis oculis intuentes clamaverunt contra curso-rem: Pueri Hebraeorum Hebraice acclamabant, at tu qua tandem ratione Graecum verborum sensum intellexisti? Cursor respondit: Interrogavi hominem Iudaeum quid isti dicerent Hebraice, atque ille mihi est interpretatus. Tum Pilatus eos percontatus est: Quomodo Hebraice acclamabant? Responderunt: Clamabant Osanna. Quibus Pilatus: Quid significat Osanna? Et illi: Osanna significat „Serva nos.“ Reposuit Pilatus: Si vos testamini voces ipsas quibus a pueris vestris acclamatum est, quid peccavit cursor? Conticuerunt Iudaei. Tunc praeses dixit cursori: Egre-deret et quoquo modo libitum tibi erit introduc Iesum. Egressus cursor eadem per-egit quae primum, dixitque Iesu: Domine mi, ingredere, te vocat praeses.*

5. καὶ τῶν σιγμοφόρων cum ACD Eins Cors . . B om καί (et habet σιγμοφόρων | κατεχόμεναι: B κρατούμεναι | ἐκάμφθησαν: E ἐκαμψαμ | αἱ προτομαὶ (D προτιμαὶ) τῶν σίγμων cum BCDE (sed BE add ἑαυταῖς) Eins Cors . . A om τ. σίγμων | ἰδόμετες δὲ - - τὸ (c om) πῶς ἐκάμφθ. (B add ἑαυταῖς) - - περισσῶς (ita BAD; c περισσοτέρως) ἔκραζ. κ. τ. σιγμοφ. (BC ubique σιγμοφ.) cum BC Eins Vatt . . A οἱ δὲ Ἰουδαῖοι περισσῶς ἔκραζον κατὰ τῶν σιγμοφόρων, ὅτι αὐτοὶ θέλοντες ἐκαμψαμ τὰς προτομάς (cum prioribus οἱ δὲ - - κατὰ τ. σιγμοφ. consentiunt Ven Fabr, sed reliqua om) . . D Ἄρμας δὲ καὶ Καϊάφας καὶ Ἰώσιππος οἱ τρεῖς ψευδομάρτυρες ἡρζατο περισσῶς κράζειν κατὰ τῶν σιγμοφ. | ὁ δὲ Πιλ. λέγει (ita etiam Eins Fabr) . . A λέγει ὁ Πιλ. | πῶς (B τὸ πῶς) ἐκάμφθ. (c αἱ αὐταὶ ἐκάμφθ., B ἐκάμφθ. ἑαυταῖς [scriptum est αἱ αὐταῖς]) αἱ προτομαὶ (cum AB; CD add τῶν σίγμων) cum ABCD; E πῶς ἑαυτὰς ἐκαμψαμ αἱ προτ. τῶν σίγμων | πρὸς Πιλάτον: A τῷ Πιλάτῳ | εἰδομεν cum A; item vidimus Latt . . BC οἶδαμεν | πῶς ἐκαμψαμ οἱ σιγμοφ. (σιγμοφ.) c. BC Eins (item Fabr. ut videtur) . . A π. ἔκ. τὰς προτομάς οἱ σιγμ., D π. ἔκ. οἱ σιγμ. τὰ σίγμα (ita Vatt quemadmodum inclinaverunt vultus) | καὶ προσ-εκ. τῷ Ἰησοῦ . . A καὶ προσεκ. θελόντων αὐτῶν τῷ Ἰησοῦ . . D om haec usque

ἡμεῖς εἶδομεν πῶς ἔκαμψαμ οἱ σιγμοφόροι καὶ προσεκύνησαμ αὐτῷ. προσκαλεσάμερος δὲ ὁ ἡγεμὼν τοὺς σιγμοφόρους λέγει αὐτοῖς· τί οὕτως ἐποιήσατε; λέγουσιν τῷ Πιλάτῳ· ἡμεῖς ἄνδρες Ἑλληνέσ· ἐσμεῖ καὶ ἱεροδουλοὶ, καὶ πῶς εἴχαμεν προσκυρήσαι αὐτῷ; καὶ γὰρ κατεχόρτωμ ἡμῶν τὰς προτομάς· ἑαυταῖς ἐκάμψθησαμ καὶ προσεκύνησαμ αὐτῷ.

⁶ Λέγει ὁ Πιλάτος τοῖς ἀρχισυμαγώγοις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις τοῦ λαοῦ· ἐκλέασθε ὑμεῖς ἄνδρας δυνατοὺς καὶ κραταιοὺς, καὶ αὐτοὶ κατάσχωσιν τὰ σίγμα, καὶ ἴδωμεν εἰ ἑαυτοῖς κάμπτονται. ἐπιλαβόμενοι δὲ οἱ πρεσβύτεροι τῶν Ἰουδαίων ἄνδρας δώδεκα κραταιοὺς καὶ δυνατοὺς, ἀρὰ ἐξ ἐποίησαμ κατασχεῖν τὰ σίγμα, καὶ ἐστάθησαμ ἐμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ ἡγεμόρος.

ad προσεκ. αὐτῷ | ὁ ἡγεμὼν cum AC Eins Fabr . . B Vatt Ven ὁ Πιλάτος | τί οὕτως cum AB Eins Fabr . . C Vatt Ven τί τοῦτο | λέγουσιν cum AB Eins . . C add αὐτοί, item et ipsi Vatt Ven (Fabr signiferi) | τῷ Πιλάτῳ . . A αὐτῷ | Ἑλλήν. ἔσμ. κ. ἱερόδ. cum A Latt, item B Ἑλλ. καὶ ἱερόδ. ὄντες . . E ἐσμεῖν ἱερόδουλοι . . C Ἑλλήνες ὑπάρχοντες | καὶ (B om) πῶς εἴχαμεν (cum B^o C, B^o E εἴχομεν, A ἔχομεν. Eins Fabr habuimus) πρ. αὐτῷ (αὐτῷ cum AB; CE αὐτόν) | κατεχόρτωμ (C κατέχορτασ) ἡμῶν τὰς προτ. cum ACE, item B κατ. ἡμ. τὰ σίγμα | ἑαυταῖς ἐκάμψθησαμ cum C, item praemisso αἱ προτομαὶ B . . E αὐταὶ ἑαυτὰς ἔκαμψαμ . . A αὐταὶ ὑφ' ἑαυτῶν ἐκάμψθ. | προσεκ. αὐτῷ cum AB . . C om αὐτῷ . . Vat^a add eum, Eins Vat^b Iesum, Fabr neutrum.

Sic Coptus partem 5. exhibet: *Quum vero Iesus ingrederetur, protomae signorum solae se incurvarunt adorantes Iesum. Ubi Iudaei viderunt factum signorum, quorum protomae adoraverant Iesum, clamaverunt contra homines gestantes signa, quasi ipsi signa inclinassent. Quibus praeses dixit: Vos demirati non estis protomas signorum solas se incurvasse adorantes Iesum, sed sublato clamore incusastis signiferos quasi eas inclinassent in obsequium Iesu? Responderunt Iudaei: Probe scimus quomodo signiferi inclinarunt signa usque eo ut adorarent Iesum. Tum praeses alloquens signiferos dixit: Itane vos fecistis? Et illi: Nos homines sumus Graeci, servi templorum, quomodo adoravissemus eum? Nos manibus stringebamus signa, eorum protomae solae se incurvarunt adorantes eum.*

6. Totam hanc partem 6. λέγει ὁ Πιλάτος usque καὶ προσεκύνησ. τῷ Ἰησοῦ om I. | τοῖς ἀρχισυμαγώγοις . . B add αὐτῶν | τοῦ λαοῦ cum B, item Vatt Ven (Eins plebis ipsorum) . . C Cors T. A. τῶν Ἰουδαίων . . A om | ἐκλέασθε ὑμεῖς cum ABC . . D ὑμ. ἐκλέξ. | καὶ κραταιοὺς cum ABDE Vatt Eins Ven . . C Fabr om | καὶ αὐτοὶ cum ABCE Latt . . D οἵτινες | κατάσχωσιν cum BDE . . A κατασχέτωσαμ . . C κατέχουσιν | ἑαυτοῖς cum CE, item αὐτοῖς B . . A αὐταὶ sic . . D om | D κάμπτουσι. ἢ οὐ | οἱ πρεσβ. T. Ἰουδ. cum BC etc Vatt Eins Fabr . . A οἱ Ἰουδαῖοι | δώδεκα (B δεκαδύο) . . A post δυνατοὺς pon | B δυνατ. κ. κρατ. | ἀρὰ ἐξ cum AB . . CE ἀρὰ ἐξ ἑ. Similiter Eins senos et senos | κατασχεῖν cum AC . . BE κατέχειν | ἐστάθησαμ cum BC etc, item Lat. codd. . . A στήναι | ἔμπρ. τοῦ βήματος cum B (sic) C etc, item Vatt Ven . . A om T. βήμ. (Eins

καὶ λέγει ὁ Πιλάτος τῷ κούρσωρι· ἔκβαλε αὐτὸν ἔξω τοῦ πραιτωρίου, καὶ εἰσάγαγε αὐτὸν πάλιν οἷον βούλει τρόπον. καὶ ἔξ-
 ἤλθεμ ἔξω τοῦ πραιτωρίου ὁ Ἰησοῦς καὶ ὁ κούρσωρ. καὶ προσ-
 καλεσάμενος ὁ Πιλάτος τοὺς πρῶτον κατέχορτας τὰς προτομὰς
 λέγει αὐτοῖς· ὅμοσα κατὰ τῆς σωτηρίας Καίσαρος, ὅτι ἔὰν μὴ
 καμφθῶσιν τὰ σίγμα εἰσιόρτος τοῦ Ἰησοῦ, ἀποτεμῶ τὰς κεφα-
 λὰς ὑμῶν. καὶ ἐκέλευσεμ ὁ ἡγεμὼν ἐκ δευτέρου εἰσελθεῖν τὸν
 Ἰησοῦν. καὶ ἐποίησεμ ὁ κούρσωρ τὸ σχῆμα τὸ πρῶτον, καὶ
 πολλὰ παρεκάλεσε τὸν Ἰησοῦν ἵνα ἐπιβῇ ἐπὶ τοῦ φακεωλίου
 αὐτοῦ. καὶ ἐπέβη καὶ εἰσῆλθεμ. εἰσελθόμενος δὲ αὐτοῦ ἐκάμφθη-
 σαι πάλιν τὰ σίγμα καὶ προσεκύνησαι τῷ Ἰησοῦ.

Fabr *ante conspectum*) | καὶ λέγει cum BC etc .. Δ λέγει οὐρ | ἔκβ. αὐτὸν ἔξω τ.
 πρ. cum BC .. Δ Vatt Ven Eins Fabr ἔκβ. τὸν Ἰησοῦν ἔξ. τ. πρ. . . D παραλα-
 βὼν τὸν Ἰησοῦν ἔξελε τοῦ πρ. | καὶ εἰσάγαγε α. π. οἷον βούλει (ο -λη) τρ.
 cum BC Eins Fabr, item *similiter* Vatt Ven .. D κ. εἰσάγ. αὐτὸν ὡς βούλη . .
 Δ plane om | καὶ ἐξῆλθεμ (CE ἐξεληθῶν) - - καὶ ὁ κούρσ. (haec c om) cum B(C)E,
 item Eins Fabr Vatt (Ven *exeuantibus autem* etc) .. Δ om .. D om omnia usque
 dum sequitur καὶ ἐποίησεμ ὁ κούρσωρ | καὶ προσκαλεσάμενος .. c om καί
 (item B?) | τοὺς πρῶτον (B τ. πρώτους τοῦς) κατέχ. τὰς προτ. cum BE Vatt
 Ven Fabr. Eins .. Δ τοὺς Ἰουδαίους τοὺς κατέχορτας τ. προτ. . . c τοὺς
 κατέχ. τὰς προτ. καὶ τοὺς πρώτους τῶν Ἰουδαίων | λέγει (CE καὶ λέγ.) αὐ-
 τοῖς ὅμοσα κατὰ - - ὅτι cum BCE, item Vatt Ven .. Δ (*similiter* Eins) ὅμοσεμ
 αὐτοῖς κατὰ - - λέγων ὅτι | κατὰ τῆς σωτηρ. (Δ add τοῦ) Καίς. cum AC Latt
 .. B κατὰ Καίσαρος | μὴ καμφθῶσιν cum B (item B?) Vatt Ven (item Fabr ut
 videtur) .. AC om μὴ, item Eins | τὰ σίγμα cum BC .. A αἱ προτομαί | εἰσιόρ-
 τος cum B; Δ εἰσελθόμενος. Item Latini .. c ἀρελθόμενος | ἀποτεμῶ cum Δ
 (B ἀποτεμῶ sic) E, item Latt .. c ἀποτέμω | B ὑμῶν τὰς κεφ. | καὶ ἐκέ-
 λευσεμ (B κελεύει) ὁ ἡγεμ. cum AB Latt .. c καὶ καθίσας ὁ ἡγεμ. ἐκέλευσεμ |
 ἐκ δευτ. εἰσελθ. τ. Ἰησ. cum B Vatt Ven .. Δ εἰσελθ. ἐκ. δευτ. τ. Ἰησ. . . c Eins
 Fabr εἰσελθ. τ. Ἰ. ἐκ δευτ. . . E om ἐκ δευτ. | καὶ ἐποίησεμ (E add πάλιν) ὁ
 κούρσ. . . D τότε ὁ κ. ἐποίησε | τὸ σχῆμα τὸ πρῶτον: ita h. l. ABC, item D τὸ
 πρότερον σχῆμα (sed Eins Fabr *eodem schemate*) | καὶ πολλὰ . . D καὶ ἀπλώ-
 σας τὸ φακεόλιον αὐτοῦ | παρεκάλεσεμ cum ABDE .. c παρεκάλει | τὸν Ἰη-
 σοῦν cum BD, item Eins Fabr; item *praemisso* ὁ κούρσωρ c (*similiter* Vatt) ..
 Δ om | ἵνα ἐπιβῇ ἐπὶ (Δ om) τοῦ (c τῷ) φακεωλίου (ita Δ; BC φακιολ., E φα-
 κεολ. et quidem c -λίον) αὐτοῦ .. D ὅπως περιπατήσῃ δι' αὐτοῦ | D om κ.
 ἐπέβη κ. εἰσῆλθεμ .. Δ add εἰς τὸ πραιτώριον | αὐτοῦ cum ABC .. D Latt
 τοῦ Ἰησοῦ | ἐκάμφθησαι πάλιν (Δ πάλ. ἐκάμφθ.) cum BCA .. D ἔκαμψαμ.
 Item Latt om πάλιν. | τὰ σίγμα cum BCD; Δ αἱ προτομαί .. B add ἑαυτά, c
 ἑαυτῶν | τῷ Ἰησοῦ .. c τὸν Ἰησοῦν. Praeterea I om omnia inde A λέγει ὁ
 Πιλ. τοῖς ἀρχισυμαγ. usque προσεκ. τῷ Ἰησοῦ.

Coptus partem 6. sic habet: *Dixit Pilatus archisynagogis et presbyteris po-
 puli: Vos ipsi eligite homines ex populo fortes et validos, qui signa manibus teneant;*

CAPUT II.

Ἦ ὁ δὲ Πιλάτος ἰδὼν ἔμφοβος γερόμερος ἐζήτησεν ἀραστῆ-
 ραι ἀπὸ τοῦ βήματος. ἔτι δὲ αὐτοῦ ἐρθυμουμένου ἀραστῆραι,
 ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἔπαμψεν πρὸς αὐτὸν λέγουσα· μηδὲρ σοὶ καὶ τῷ
 ἀμθρώπῳ τῷ δικαίῳ τούτῳ· πολλὰ γὰρ ἔπαθον δι' αὐτὸν μυκτός.
 ὁ δὲ Πιλάτος προσκαλεσάμερος τοὺς Ἰουδαίους ἄπαρτας λέγει
 αὐτοῖς· οἴδατε ὅτι ἡ γυνὴ μου θεοσεβὴς ἐστὶν καὶ μᾶλλον Ἰουδαί-
 ζει σὺν ὑμῖν. λέγουσιν αὐτῷ· μαί, οἴδαμεν. λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλά-
 τος· ἰδοὺ ἔπαμψεν ἡ γυνὴ μου λέγουσα· μηδὲρ σοὶ καὶ τῷ ἀμ-
 θρώπῳ τῷ δικαίῳ τούτῳ· πολλὰ γὰρ ἔπαθον δι' αὐτὸν μυκτός.
 ἀποκριθέντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι λέγουσιν τῷ Πιλάτῳ· μὴ οὐκ εἴπα-
 μέν σοι ὅτι γόησ ἐστὶν; ἰδοὺ ὁμειρωπόλημα ἔπαμψε πρὸς τὴν
 γυμναίκα σου.

*videbimus si non solae protomae se incurvent eumque adorent. Presbyteri vero Iu-
 daeorum delegerunt duodecim homines validos: senis tenendum dederunt unum signum,
 alteris senis alterum, ante tribunal praesidis. Pilatus porro cursori dixit: Abdu-
 cito foras Iesum, postea eum introducito quo tibi lubet modo. Egressus est e prae-
 torio cum cursore Iesus. Tum praeses advocans eos qui prius tenuerant signa eis
 dixit, iurans per salutem caesaris: Si signa non se inflectant dum Iesus ingreditur
 eumque adorent, praecidam capita vestra. His dictis iussit Iesum iterum introduci.
 Cursor non secus ac prius se gessit ac rogavit Iesum ut incederet super suum linteo-
 lum. Iesus ingressus est. Cum ingrederetur, iterum signa se incurvarunt adorantia
 Iesum.*

II, 1. ἰδὼν cum ABC Latt .. DE om | ἔμφοβος (A praem καί) cum ABDE ..
 c ἔκθαμβος | ἐζήτησεν (c ἐζήτη) cum B(c) .. A ἐθέλησεν, D ἐβούλετο .. Vatt
 Ven *voluit*, Eins Fabr *coepit* | ἀπὸ (A om) τοῦ βήματ. cum (A)BC Latt .. D om |
 ἔτι δὲ αὐτοῦ cum BC etc .. A αὐτοῦ δέ (similiter codd. Lat.) | ἡ γυνὴ αὐτοῦ
 ἔπαμψ. πρ. αὐτ. (B πρ. τὸν ἡγεμόνα) cum BC, item codd. Latt .. A ἔπαμψ.
 ἡ γ. α. πρ. αὐτ., item D (et Vatt Ven) ἔπαμψεν ἡ γ. αὐτ. (D om πρὸς αὐτ.) |
 καὶ τῷ ἀμθ. τῷ δικ. τούτῳ cum BC Eins .. AD Vatt Ven Fabr καὶ (D om) τῷ
 δικαίῳ ἐκείνῳ | δι' αὐτὸν μυκτός cum C et praemisso κατ' ὅμαρ B .. B δι' αὐτὸν
 (sic) διὰ τῆς μυκτός .. A δι' αὐτὸν τῇ μυκτὶ ταύτῃ .. D σήμερον κατ' ὅμαρ
 δι' αὐτοῦ ἐν τῇ μυκτὶ ταύτῃ | ὁ δὲ Πιλ. προσκαλ. cum BC Vatt Ven .. A καὶ
 προσκαλ. .. DI Eins Fabr haec om usque ad alterum δι' αὐτὸν μυκτός | τοὺς
 Ἰουδαίους ἄπαρτ. (B πάρτ.) cum BE Hal Copt .. AC Vatt om ἄπαρτ. | λέγ.
 αὐτοῖς cum AB Latt .. C λέγ. πρὸς αὐτοὺς | σὺν ὑμῖν .. E om σύμ | ὁ Πιλά-
 τος cum BC Vatt .. A om | ἰδοὺ ἔπ. ἡ γ. μ. λέγουσα cum BE Vatt Copt, item
 post ἡ γ. μ. addito Πρόκλα C .. A αὕτη ἔπαμψε πρὸς με λέγ. | A μηδὲρ σοὶ
 καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ, item Vatt Ven | μυκτός .. B διὰ τῆς μυκτός | λέγουσιν
 τῷ Πιλάτῳ .. A λέγ. αὐτῷ | μὴ οὐκ cum BC (Eins Fabr *Numquid non*) .. A μὴ
 οὐρ .. DE om μὴ | ADI εἴπομεν | γόησ (cum BCEI; A πλάρος, D μάρος, Eins

² Ο δὲ Πιλάτος προσκαλεσάμενος τὸν Ἰησοῦν λέγει αὐτῷ· τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν; οὐδὲν λαλεῖς; ὃ δὲ Ἰησοῦς ἔφη· εἰ μὴ εἶχον ἐξουσίαν, οὐδὲν ἄρ' ἐλαλοῦσαμ'. εἰς γὰρ ἕκαστος ἐξουσίαν ἔχει τοῦ στόματος αὐτοῦ λαλεῖν ἁγαθὰ τε καὶ πονηρά· αὐτοὶ ὄψονται.

³ Ἀποκριθέντες δὲ οἱ πρεσβύτεροι τῶν Ἰουδαίων λέγουσιν τῷ Ἰησοῦ· τί ἡμεῖς ὀψόμεθα; πρῶτον ὅτι ἐκ πορνείας γεγέμνησαι· δεύτερον ὅτι ἡ σὴ γέμνησις ἐν Βηθλεὲμ μνησίου ἀμαίρεσις

Fabr *maleficus*, Vatt Ven *magus*) ἔστιν cum AB Latt . . CDE add καὶ ἐν (E add τῷ) Βεελζεβοὺλ (CD Βελζ.) ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια (CI om ἐκβ. τ. δαιμ.) καὶ (C τὰ, I ταῦτα) πᾶντα αὐτῷ ὑποτάσσεται (D om καὶ πᾶ. α. ὑποτ.) | ἰδοὺ (B add ὅτι καὶ) ὁμειροσώλημα (sic enim [cf. Clem. Alex. p. 849.] omnino restituendum videtur pro ὁμειρόσωμα, quod in cod. B est; C habet ὁμειρόσωματα, E ὁμειρον πωτασώμ, I ὁμειροσώλημα (sic, et sequitur ἔσωλημα), D om; Vat Ven *somniorum fantasma*, Eins Fabr *somnium*) ἔσωλημα (D add καὶ) πρὸς τὴν γυναικὰ σου cum BCDE Latt . . A solus καὶ ὁμειράτα σῶματι.

Ita Coptus: *Quod ubi vidit Pilatus, timuit, iamque quaerebat surgere e tribunalī. Dum hoc secum cogitabat, eius uxor misit ad eum dicens: Expedi te ab hoc homine iusto, magnos enim dolores experta sum hac nocte de eo somnians. Tunc Pilatus accivit Iudaeos omnes eisque dixit: Scitis uxorem meam piam esse in deum atque adhaerentem sectae Iudaeorum non secus ac vos. Responderunt: Probe novimus. Dixit eis Pilatus: Ecce uxor mea misit ad me dicens: Expedi te ab hoc homine iusto, magnos enim dolores experta sum hac nocte propter eum in somnio. Responderunt Iudaei Pilato: Nonne diximus tibi eum esse magum? Ecce uxori tuae immisit somnium.*

2. Ο δὲ Πιλ. (D Τότε ὁ Πιλ., I om Πιλ.) προσκ. τ. Ἰησ. λέγ. αὐτῷ cum BCDE, item fere Latt . . A' Ο δὲ Πιλ. λέγει τῷ Ἰησοῦ | τί οὗτοί (B τί οὔτι, D τοιοῦτι, unde Thi edidit τοιοῦτοι) σου καταμαρτ. (D σε κατ., B καταμ. σου) cum BCE, item praemisso οὐκ ἀκούεις D; tum BCE pergunt οὐδὲν λαλεῖς (C λέγεις), D καὶ οὐδὲν (sic) ἀποκρίμη λόγον. Item Vatt Ven *Quid est quod isti adv. te testificantur? et nihil ad eos loqueris?* Similiter Eins Cors Fabr, nisi quod C. D praepontunt *Non (Num) audis (audisti)* . . A τί οὐ λαλεῖς ὑπὲρ ὧν σου καταμαρτυροῦσιν | ἔφη cum AD (D ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησ.); B εἶπερ . . CEI ἀπεκρίθη, Latt *respondit (ei)* | εἶχον (B εἶχαμ) . . A add οὗτοι | οὐδὲν (BI οὐκ) ἄρ cum AB . . C etc om ἄρ | ἐλαλοῦσαμ cum BDE . . ACI ἐλάλουμ | εἰς γὰρ (*autem*) ἕκαστος cum B, item εἰ γ. ἕκ.) E et (ἕκαστ. γὰρ omisso εἰς) A; item Vatt Ven . . C (et ut videtur etiam D) om γὰρ | E τοῦ ἰδίου στόματος, I τοῦ αὐτοῦ στόματος | τε καὶ cum AB . . CI etc om τε | αὐτοὶ ὄψ. cum ABDEI Latt . . C om

Coptus: *Pilatus compellans Iesum dixit ei: Cur istis te accusantibus tu ne verbum quidem profers? Respondit Iesus: Nisi eis data fuisset facultas, loqui non possent. Unusquisque dominus est sui oris, ut prodat bonum, prodat malum: ipsi dispiciant.*

3. οἱ πρεσβύτ. τῶν Ἰουδ. cum BDE Latt . . C οἱ πρ. τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδ. . . A οἱ Ἰουδαῖοι | BC ὀψόμεθα | πρῶτον: E add μέμ | γεγέμνησαι cum C etc

γέγομεν· τρίτον ὅτι ὁ πατήρ σου Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ σου Μα-
ριάμ ἔφυγον εἰς Αἴγυπτον διὰ τὸ μὴ ἔχειν αὐτοὺς παρρησίαν ἐν
τῷ λαῷ.

⁴ Λέγουσιν τιμὸς τῶν ἐσθηκῶν εὐλαβεῖς ἐκ τῶν Ἰουδαίων·
ἡμεῖς οὐ λέγομεν αὐτὸν εἶναι ἐκ πορνείας, ἀλλὰ οἶδαμεν ὅτι ἐμμη-
στεύσατο ὁ Ἰωσήφ τὴν Μαρίαν, καὶ οὐ γεγέρμηται ἐκ πορνείας.
λέγει ὁ Πιλάτος πρὸς τοὺς Ἰουδαίους τοὺς λέγοντας εἶναι
αὐτὸν ἐκ πορνείας· οὗτος ὁ λόγος ὑμῶν οὐκ ἔστιν ἀληθής, ὅτι
ὄρμαστρα γέγομα, καθὰ καὶ αὐτοὶ λέγουσιν οἱ σύμβουλοι ὑμῶν.
λέγουσιν τῷ Πιλάτῳ Ἄμμας καὶ Καϊάφας· ἅπαρ τὸ πλῆθος

.. AB ἐγεμνήθησ | B δεύτερον δέ | ἡ σὴ γέρμησις (D γέμεσις) c. CDI, item AB
Eins Cors ἡ γέρμησις (*generatio*) σου .. Ven Fabr *pro (in) nativitate tua* .. E γεμ-
μηθέντος σου | μητίωρ .. A om | ἀμαίρ. γέγομεν (D ἐγέμετο) cum BCD E .. A
ἀμαίρεσις εἰργάσατο | Μαριάμ cum A .. BCI etc Μαρία | ἔφυγ. εἰς Αἴγ. cum
A Latt .. BCI etc εἰς Αἴγ. ἔφυγ. | διὰ τὸ - - παρρησίαν (cum AB Latt; c παρά-
κλησιν, E παρουςίαν) - - λαῷ .. D om

Coptus: *Presbyteri Iudaeorum reposuerunt dicentes: Quid dispiciemus? Primo
scimus te ex fornicatione genitum esse; secundo, te natum esse Betleemi, ac propter
te magnum infantium numerum neci traditum esse; tertio, patrem tuum fuisse Iose-
phum et matrem Mariam, vos fuga contendisse in Aegyptum, quia libere in populo
vivere nequibatis.*

4. τῶν ἐσθηκῶν cum ACE .. D ἐκ τῶν παρεσθηκῶν .. B ἐκ τῶν
ἐπώτῳ (sic) | εὐλαβεῖς ἐκ (C om) T. Ἰουδ. cum CE .. A ἐκ τῶν εὐλαβῶν Ἰου-
δαίων .. B Ἰουδαίων ἄνδρες εὐλαβεῖς .. D Ἰουδαίω. Ex Latinis nostram
lectionem confirmant codices qui habent *quidam de adstantibus benigni* (Eins et
alii *benigne*) *ex Iudaeis*. Iamvero D statim subiungit horum virorum nomina in
hunc modum Λάζαρος, Ἀστέριος, Ἀρτώριος, Ἰάκωβος, Ἰωάννης, Σαμουήλ,
Ζήρας, Ἰσαὰκ καὶ Φιρέας, et pergit οἱ ἐμαρτύρησαν ἐπὶ βήματος Πιλάτου
περὶ τοῦ Ἰησοῦ λέγοντες· ἡμεῖς οἶδαμεν ὅτι ἐκ πορνείας οὐ γεγέρμηται,
ἀλλὰ οἶδαμεν ὅτι ἐμμηστεύσατο ὁ Ἰωσήφ τὴν Μαρίαν, καὶ οὕτως ἐτέχθη
ἐκ πνεύματος ἁγίου. Ea vero quae sequuntur usque ad initium capitis V.
omnia omittit. Simili ratione est codicum Vaticanorum Latina scriptura. | ἡμεῖς
οὐ λέγ. αὐτ. εἶναι ἐκ πορν. (B ἐκ π. εἶρ.) cum BCE, item Latt .. A ἡμεῖς οὐκ
ἔχομεν τὸ κατ' αὐτοῦ οὐδὲ λέγομεν αὐτὸν ἐκ πορνείας | ἀλλά: A ἀλλ' | B
οἶδαμεν αὐτόν, ἐμμηστεύσατο | ὁ Ἰωσήφ cum ADE .. BC om ὁ | καὶ οὐ γεγ.
ἐκ πορν. cum BC Eins Ven (*non ergo* etc) .. A καὶ μόρον· οὐ γεγέρμηται δὲ ἐκ
πορν. ... E om | λέγει ὁ Πιλ. - - εἶναι αὐτ. (C αὐτ. εἶρ.) ἐκ πορν. cum BCE Eins
.. A λέγει πρὸς τοὺς λοιποὺς Ἰουδαίους | οὐτ. ὁ λόγ. - - ἀληθής cum BCE
Latt .. A ἀληθές ἐστι τοῦτο τὸ ῥῆμα (est interrogatio) | ὄρμαστρα (I ὄρμα-
στήρια) γέγομα (CI - ρασιν) cum BCI .. E ὄρμασία γέγομεν .. A ὄρμαστήρια
γέγομεν | καθὰ καὶ αὐτοὶ cum CE .. B καθὰ αὐτοί, A ὥς αὐτοί, I καὶ αὐτοί |
λέγ. οἱ σύμβουλοι (C συμεχθοί, E συμέθριοι) ὑμῶν cum BCE .. AI οἱ σ. ὕ. (I add
τοῦτο) λέγ. | λέγουσιν τῷ - - ἅπαρ (cum BE Latt; C om) τὸ πλῆθ. κράζομεν

κράζομεν καὶ οὐ πιστευόμεθα ὅτι ἐκ πορνείας γεγέρμηται· οὗτοι προσήλυτοί εἰσιν καὶ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ προσκαλεσάμερος ὁ Πιλάτος Ἄμμα καὶ Καϊάφας λέγει αὐτοῖς· τί ἐστὶν προσήλυτοι; λέγουσιν αὐτῷ· Ἑλλήνων τέκνα ἐγεγνήθησαν, καὶ ῥῆν γεγόμασιν Ἰουδαῖοι. λέγουσιν οἱ εἰσώρτες ὅτι οὐ γεγέρμηται ἐκ πορνείας, Λάзарος, Ἀστέριος, Ἀρτώριος, Ἰάκωβος, Ἀμνῆς, Ζηρᾶς, Σαμουήλ, Ἰσαάκ, Φιρέος, Κρίσπος, Ἀγρίππας καὶ Ἰούδας· ἡμεῖς προσήλυτοι οὐ γεγεγνήμεθα, ἀλλὰ τέκνα Ἰουδαίων ἐσμὲν καὶ ἀλήθειαν λαλοῦμεν· καὶ γὰρ εἰς τὰ ὄρμαστρα Ἰωσήφ καὶ Μαρίας παραγεγόμαμεν.

(cum v, item Ven *Nos cum omni multitudine dicimus*; v κράζουσι, c Eins κράζει) cum vce Latt, i οἱ δὲ λέγουσιν· ἅπαρ τ. πλ. κράζει . . Δ ἀποκριθέντες δὲ Ἄμμα καὶ Καϊάφ. λέγουσιν ὡς πρὸς ἅπαρ τὸ πλῆθος· λέγομεν | καὶ οὐ πιστευόμεθα cum v . . cει κ. οὐ πιστεύεις, item Δ sed post ὁ. ε. π. γεγέρμηται ponit . . Latt plane om | οὗτοι cum ABE . . c αὐτοί. Praeterea v add γάρ, v Latt δέ | προσήλ. εἰς. καὶ μαθ. αὐτ. cum c Latt . . e πρ. εἰς. καὶ οἱ ἴδιοι μαθηταί . . v πρ. αὐτοῦ εἰς. κ. μαθηταί . . Δ μαθ. αὐτοῦ εἰσὶ καὶ προσήλ. | καὶ προσκαλεσάμερος -- τί ἐστὶν (cum v, item Eins Cors Ven *Quid* [Fabr *Qui*] *sunt proselyti*; cε καὶ τίς ἐστὶν) προσήλυτοι (ita vi Latt; cε -λυτος) c. vcei Latt . . Δ om | λέγουσιν αὐτῷ . . Δ οἱ δὲ λέγουσιν | Ἑλλήν. τέκνα ἐγ. κ. ῥῆν γεγ. Ἰουδ. cum AB Latt . . cε Ἑλλήνων τέκνα γεγόμασιν Ἰουδαῖοι, i Ἑλλ. παῖδες, καὶ γεγ. Ἰουδ. | λέγουσιν οἱ εἰσώρτες cum Δc Ven . . v λέγ. οἱ Ἰουδαῖοι οἱ εἰσώρτες . . e οἱ ἀπεκρίθησαν εἰσώρτες, i λέγ. οἱ προσήλυτοι | ὅτι οὐ γεγ. ἐκ πορν. cum vce . . Δ μὴ γεγεγνήσθαι αὐτὸν ἐκ πορνείας, i om | Λάзарος (Δ ὁ τε Λάζαρ καί. Etiam v Latt Copt add καί, non item cve) Ἀστέριος (Eins alii Copt add et, non Ven) Ἀρτώριος (Δ Ἀρταρος. v Eins Fabr Ven Copt add καί) Ἰάκωβος (v Copt add καί) Ἀμνῆς (ita v, Ἀμνῆς Δ, Ἰωάμνης D; *Annes* Ven, item codd. Lat. alii vel h. l. vel post *Annes*, *Annes*, *Annas*, *Amenius*. ei vero Ἠσαΐας, c εἰς, sed in eic sequitur Ἄμμα. Praeterea v Ven Copt add καί) Ζηρᾶς (cum ΔD, item Ἀήρας v; cε Ἄμμα. Ven *Azaras*, alii *Zaras*, *Zarus*, *Yeras*, *Caras*. Praeterea v Eins Fabr Copt add καί) Σαμουήλ (Ven Copt add et) Ἰσαάκ (v Ἰσάκ. Δ h. l. Ἀγρίππας postque loco Agrippae Ἰσαάκ. Praeterea vε Eins Fabr add καί) Φιρέος (v Φιμαίος. Ven add et) Κρίσπος (ita v; Κρίππος Δ, Κρίππιος c; Πρίσκος e. Ven *Crispes*, alii *Crispus*, alii *Crippus*. Praeterea v Eins Fabr add καί) Ἀγρίππας (v Ἀγύππας; Δ Ἰσαάκ, sed vide ante) καὶ (ita ABE Latt; ci om. D post καὶ Φιρέος tria nomina reliqua omittit) Ἰούδας. In altera recensione ista nomina sic leguntur: Λάзарος, Ἀσθάριος, Ἀρτώριος, Ἰάκωβος, Ζαρᾶς, Σαμουήλ, Ἰσαάκ, Φιρέος, Κρίσπος, Δάγριππος, Ἀμεσέ (duo codd. Εὐμεσέ) καὶ Ἰούδας. | ἡμεῖς (c praem καί) πρ. οὐ γεγεγνήμεθα (v οὐκ ἐγεγνήμεν), ἀλλὰ -- λαλοῦμεν (ita vε; c λέγομεν) cum vce Latt, item i omissis καὶ ἀλήθ. λαλοῦμεν . . Δ ἡμεῖς μὲν κατ' ἀλήθειαν τέκνα Ἰουδαίων ἐσμὲν, καὶ τὴν ἀλήθειαν μαρτυροῦμεν καὶ λέγομεν | καὶ γὰρ ε. τ. ὄρμαστρα (i ὄρμαστήρια, ci add αὐτῷ) Ἰωσήφ

⁵ Προσκαλεσάμερος δὲ ὁ Πιλάτος τοὺς δώδεκα ἄνδρας τού-
τους τοὺς εἰπόμενους ὅτι οὐ γεγέμνηται ἐκ πορνείας, λέγει αὐτοῖς·
ὀρκίζω ὑμᾶς κατὰ τῆς σωτηρίας Καίσαρος, εἰ ἀληθῆ εἰσὶν ἃ εἴ-
πατε, ὅτι οὐ γεγέμνηται ἐκ πορνείας; λέγουσιν τῷ Πιλάτῳ·
ἡμεῖς μόμον ἔχομεν μὴ ὁμύειν, ὅτι ἁμαρτία ἐστίν· αὐτοὶ δὲ ὁμό-
σουσιν κατὰ τῆς σωτηρίας Καίσαρος ὅτι οὐκ ἔστιν καθὼς εἴπα-
μεν, καὶ ἔροχοί ἐσμεν θαράτου. λέγει ὁ Πιλάτος πρὸς Ἀρμα
καὶ Καϊάφην· οὐδὲν ἀποκρίμεσθε πρὸς ταῦτα; λέγουσιν Ἀρμα
καὶ Καϊάφας πρὸς Πιλάτον· οἱ δώδεκα οὗτοι πιστεύονται ὅτι οὐ

καὶ (Latt om ἴωσ. καὶ) Μαρ. παραγεγόραμεν (βι παραγερόμεθα, v παρεγε-
ρόμεθα) cum BCEI Latt . . Α ὑμεῖς δὲ φθόρῳ πολλῇ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ φερό-
μενοι τῇ ἀλήθειᾳ ὑπὸ τοῦ ψεύδους καλυφθῆναι βούλεσθε, καὶ διὰ τοῦτο
ἀρτιμάχεσθε ἡμῖν.

Coptus: *Nonnulli ex adstantibus probi Iudaei dixerunt: Nos non asserimus illum fuisse ex fornicatione genitum, sed scimus Iosephum sibi desponsisse Mariam adeoque filium suscepisse non meretricie. Iudaeis qui asserebant Iesum ex fornicatione progenitum dixit Pilatus: Hic sermo vester haudquaquam verus est; quemadmodum contribules vestri nunc affirmant, illa desponsata fuit marito suo. Dixit Annas: Pilate, universa nostra turba clamat asserens illum ex fornicatione progenitum, tu vero fidem nobis non adhibes. Isti alienigenae sunt atque eius discipuli. Quare Pilatus eos sciscitatus est: Quid est alienigena? Reposuerunt Iudaei: Nati sunt ex Graecis atque his diebus facti sunt Iudaei. Illi vero qui negabant Iesum meretricie natum esse, atque erant Lazar et Asterius et Antonius et Iacobus et Ambias et Seras et Samuel et Isaac, Phinees et Prispus et Acrippas, Amys et Iudas, isti una voce responderunt: Nos Graeci non sumus, sed filii Iudaeorum, et sermo nosler verus est; etenim etiam nos adfuimus desponsationi Iosephi et Mariae.*

5. Προσκαλ. δὲ (ita BI Latt; c Καὶ προσκ.) - - τοῦτους (cum CE Ven; BI Eins om) τοὺς εἶπ. - - λέγει αὐτοῖς cum BCEI Latt . . Α Γρoύς δὲ ὁ Πιλ. ὅτι ἀληθῆ εἰσὶ τὰ παρ' αὐτῶν λεγόμενα, λέγει αὐτοῖς | εἰ (Α ἴρα εἰπῆντέ μοι εἰ) ἀληθῆ εἰσὶν (cum ABI, c ἀλήθειά ἐστιν, v ἀληθῶς ἐστίν) ἃ (cum AEI, B om, sed eo loco aliquot litteras erasas habet) εἶπατε (B add μοι; c om ἃ εἶπατε) ὅτι - - πορν. (Α om ὅτι - - πορν.) . . Ven *si verum est, dicite mihi, quoniam* etc; Cors *si vere dixistis quoniam* etc. Cf. Latina. | λέγουσιν cum BCEI . . Α Latt add ἐκέῖνοι | ἡμεῖς cum ABE . . CI om | ὅτι ἁμαρτία ἐστίν cum B (sed praemissum habet εἰ καί, ac si librarius aliud scripturus fuisset; cf. c) Latt Copt. . . ACBI om | αὐτοὶ δὲ (cum BE Ven; A Eins om) ὁμόσουσιν (ita B; ὁμόσωσιν v; ὁμο-
σάτωσαν Α) κατὰ τῆς σωτηρίας Καίς. (Α om κατὰ τ. σ. Κ.) ὅτι - - εἶπαμεν (AI εἶπομεν, et Α pergit οὐδὲ εἰς τὰ ὁρομαστήρια παρεγέρομτο sic) καὶ ἔρ.
ἐσμεν θαράτου (Α θαράτου ἐσόμεθα) cum BEI, Α; item Latt . . σ εἰ καὶ ὁμό-
σωμεν, ἔροχοί ἐσμεν | λέγει ὁ Πιλ. - - Καϊάφην cum BEI Ven . . Α ὁ δὲ Ἀρμα
καὶ Καϊάφας ἐπὶ πολὺ ἐσίγησαν. λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος . . c om omnia
usque dum sequitur καὶ λέγει ἑαυτὸν εἶναι υἱόν . . plures codd. Lat. om una
cum seqq. οὐδὲν ἄν. πρ. ταῦτα | λέγουσιν (I λέγει) - πρ. Πιλάτον . . Α οἱ δὲ
εἶπωρ | οἱ δώδεκα - - καὶ λέγει ἑαυτὸν (c αὐτὸν εἶναι, vide ante) - - πιστευό-

γεγέρμῃται ἐκ πορνείας· ἄπαρ τὸ πλῆθος κράζομεν ὅτι ἐκ πορνείας γεγέρμῃται καὶ γόησ ἐστὶν καὶ λέγει ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ καὶ βασιλέα, καὶ οὐ πιστευόμεθα.

Ἔκαὶ κελεύει ὁ Πιλάτος ἄπαρ τὸ πλῆθος ἐξελθεῖν ἐκτὸς τῶν δώδεκα ἀνδρῶν τῶν εἰσώρτων ὅτι οὐ γεγέρμῃται ἐκ πορνείας, καὶ τὸν Ἰησοῦν ἐκέλευσε χωρισθῆναι· καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος· ποῖον λόγον θέλουσιν αὐτὸν ἀποκτεῖναι; λέγουσιν τῷ Πιλάτῳ· ζῆλον ἔχουσιν, ὅτι ἐρ σαββάτῳ θεραπεύει. λέγει ὁ Πιλάτος· περὶ καλοῦ ἔργου θέλουσιν αὐτὸν ἀποκτεῖναι; λέγουσιν αὐτῷ· μαί.

μεθα cum BE(c), item codd. Lat. aliquot . . Α αὐτοῖς πιστεύεις, καὶ ἡμῖν ἀπιστεῖς ὅτι ἐκ πορν. γεγέρμ. καὶ ὅτι πλάρος ἐστὶ καὶ λέγει ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ καὶ βασιλέα, καὶ οὐ πιστευόμεθα. Ι οἱ δώδ. οὗτοι οὐ πιστεύονται ἃ λέγουσιν· τὸ γὰρ πλῆθος τοῦ λαοῦ κράζομεν - λέγει αὐτὸν εἶναι υἱὸν θ. κ. βασιλέα.

Coptus: *Advocans Pilatus homines qui dixerant Iesum non esse meretricie natum, iussit iurare per salutem Caesaris verum esse quod dixistis, eum non esse ex fornicatione genitum. Pilato responderunt Iudaei: Nos legem habemus quae omnino vetat iurare, quia peccatum est. Iurent illi per salutem Caesaris verum non esse quod nos asserimus, et nos rei sumus mortis. Dixit Pilatus Annae et Caiphæ: Nullamne veritatem proferetis nihilque respondebitis ad sermones quos isti proferunt? Responderunt Pilato: Non sunt fideles hi duodecim viri, qui affirmant eum non esse ex fornicatione procreatum. Quod ad nos attinet, universa nostra turba asserit eum esse ex fornicatione natum, magum esse atque affirmantem se esse regem; nobis non credent.*

6. Καὶ (cum B Ven, alii Latini ergo; E Τότε; C om) κελεύει (cum B; CE ἐκέλευσε, Latini iubens, iussit, I ἔκελευσε δὲ) ὁ Πιλάτος . . Α Τότε ὁ Πιλ. θυμοῦ μεγάλου πλῆσθεις ἐκέλευσε | ἄπαρ (Α om) τὸ πλῆθος (Α add ἐξω) ἐξελθεῖν | ἐκτὸς τῶν (C ἐκ τούτων) δώδεκ. (I om) ἀνδρῶν - χωρισθῆναι (cum CEI Latt; B ἐξελθεῖν) καὶ λέγ. α. ὁ Πιλ. (Latini praeter Ven om ὁ Πιλ.) cum BCEI Latt . . Α καταλείψας δὲ μόνους τοὺς δώδεκα τοὺς εἰσώρτας μὴ γεγεμῆσθαι τὸν Ἰησοῦν ἐκ πορνείας, καὶ διαστήσας τὸν Ἰησοῦν ἀπ' αὐτῶν λέγει αὐτοῖς | ποῖον (Α praem εἰπατέ μοι) λόγ. θέλουσιν (Α θέλωσιν) αὐτ. ἀποκτ. cum (A)CE Latt . . B περὶ ποίου ἔργου βούλομαι αὐτ. ἀποκτ. | λέγουσιν (Α add οἱ δεκαδύο) τῷ Πιλάτῳ cum ABI Copt . . CE item Latt λέγουσιν αὐτῷ | ζῆλον (Α add μέγα) ἔχουσιν . . B om | ὅτι ἐρ σαββ. θεραπεύει . . Α add τοὺς προσερχομένους αὐτῷ | λέγει (B add αὐτοῖς) ὁ Πιλ. | περὶ καλοῦ (cum BCI Latt; E add οὗ) ἔργου . . Α διὰ καλὸν ἔργον | θέλουσιν αὐτὸν (B add λοιπὸν) ἀποκτεῖναι (Α ἄπ. αὐτ.); λέγουσιν (ita EI Eins Fabr; B praem καί, Α οἱ δὲ) αὐτῷ (Α om) μαί (Α add διὰ καλόν) . . C haec omnia male om; Copt Ven om λέγουσιν αὐτ. μαί.

Pergit Coptus: *Imperavit Pilatus ut universa turba egrederetur, praeter hos duodecim qui testati fuerant Iesum non fuisse ex fornicatione genitum; imperavit etiam ut Iesus discederet. Tunc eis dixit: Qua causa permoti volunt eum truci-*

CAPUT III.

¹ Καὶ θυμοῦ πλῆσθεὶς ὁ Πιλάτος ἐξηλθεν ἔξω τοῦ πραιτωρίου καὶ λέγει αὐτοῖς· μάρτυρα ἔχω τὸν ἥλιον ὅτι οὐδεμίαν αἰτίαν εὐρίσκω ἐμ τῷ ἄρθρῳ τούτῳ. ἀπεκρίθησαν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπαμ τῷ ἡγεμόνι· εἰ μὴ ἦμ οὗτος κακοποιός, οὐκ ἄμ σοι παρεδόκαμεν αὐτόν. εἶπαμ δὲ ὁ Πιλάτος· λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν. εἶπαμ οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Πιλάτῳ· ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα. εἶπαμ ὁ Πιλάτος· ἡμῖν εἶπαμ ὁ θεὸς μὴ ἀποκτεῖναι, ἀλλ' ἐμοί;

² Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς τὸ πραιτώριον ὁ Πιλάτος καὶ ἐφώμησεν τὸν Ἰησοῦν κατ' ἰδίαν καὶ εἶπαμ αὐτῷ· σὺ εἰ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς τῷ Πιλάτῳ· ἀφ' ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι σοι εἶπορ περὶ ἐμοῦ; ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος

dare? Responderunt Pilato: Quia zelotypi criminantur eum medicinam facere die sabbati. Quibus Pilatus: Propter bonum hoc opus volunt eum morti tradere?

III, 1. Καὶ θυμοῦ cum BC .. Α θυμοῦ δέ .. BI Ven Τότε θυμοῦ .. Eins θυμοῦ | λέγει αὐτοῖς cum BCE Ven Eins .. Α Fabr. λέγ. τοῖς Ἰουδαίοις | B οὔτε μίαν | τούτῳ .. Α add καὶ τί βούλεσθε αὐτὸν ἀποκταμῆναι | καὶ εἶπαμ (ita B; C κ. εἶπαμ; Α Ven Fabr [non Eins] plane om) τῷ ἡγεμόνι (cum AC Eins Ven; B Fabr τῷ Πιλάτῳ) .. E om | B παρεδόκ. σοι αὐτ. | εἶπαμ δέ cum ACE .. B Latt εἶπαμ δέ αὐτοῖς | B om ὑμεῖς καὶ κατὰ - - κρίν. αὐτόν | εἶπαμ (ita BC) οἱ Ἰουδ. τῷ Πιλάτῳ .. Α λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι (etiam Ven om τ. Πιλ.), I εἶπαμ δέ αὐτῷ οἱ Ἰουδ. | ἡμῖν (Α post ἔξεστ.) οὐκ ἔξεστιν (C ἔστιν) | εἶπαμ ὁ Πιλ. (ita B; Ven *dixit illis Pilatus*; C εἶπ. δέ ὁ Πιλ. πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, Eins *dixit Pil. Iudaeis*) ὑμῖν (C οὐχ ὑμῖν) εἶπ. ὁ θε. μὴ (C τοῦ) ἀπ., ἄλλ' ἐμοί C. BCE Latt .. I εἶπαμ δέ ὁ Πιλ. οὐχ ὑμῖν δέδωκεν ὁ θε. ἀποκτεῖναι, ἀλλ' ἐμοί .. Α om

Coptus III, 1. sic: *Indignatus Pilatus egreditur e praetorio dicens eis: Sol testis est me nullam in hoc homine culpam invenire. Praesidi responderunt Iudaei: Si male non fecisset, non traderemus eum tibi. Et Pilatus: Accipite eum vos eumque iudicate secundum legem vestram. Responderunt Iudaei: Nobis non licet condemnare quemquam. Quibus Pilatus: Deus vobis dixit: Nolite interficere, sed ego.*

2. Καὶ εἰσῆλθεν (ita AB Fabr; CI Ven Eins εἰσελθόν) πάλιν (CI post πραιτώριον, Α om) εἰς τὸ πρ. ὁ Πιλ. (I om) καὶ (CI Ven Eins om) ἐφώμησεν (ita ACI; B ἐκάλεσεν) τ. ἰ. κατ' (B καθ') ἰδ. κ. εἶπ. αὐτῷ (I om αὐ.) .. B καὶ ἄρραστὰς ἀπὸ τοῦ βήματος εἰσῆλθεν εἰς τὸ πρ. παραλαβὼν καὶ τὸν Ἰησοῦν· καὶ λαβὼν αὐτόν κατ' ἰδ. εἶπαμ αὐτῷ | ὁ βασιλεὺς. ABEI .. C om ὁ | ἀπεκρίθη ὁ Ἰησ. τῷ Πιλ. C. BEI Ven, etiam Eins Fabr; item B additis his: καὶ λέγει αὐτῷ . Α ἀπεκρ. αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς | ἀφ' ἑαυτοῦ cum BCEI .. Α ἀπὸ σεαυτοῦ | σύ C. ABI .. C (et ut videtur E) om | λέγεις C. Α (ante τοῦτο) BEI .. C λαλεῖς | σοι εἶπαμ C. ACEI .. B εἶπασί σοι | ἀπεκρίθη ὁ Πιλ. πρ. τ. Ἰησοῦν C. B, I Ven om πρ. τ. Ἰησ. (Eins *respondens Pil. dixit ad Iesum*) .. C ἀπ. ὁ Π. πρ. τ. θεὸν καὶ εἶπαμ

πρὸς τὸν Ἰησοῦν· μήτι καὶ γὰρ Ἰουδαῖός εἰμι; τὸ ἔθνος τὸ σὸν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάμ σε ἐμοί· τί ἐποίησας; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου· εἰ γὰρ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμή, οἱ ὑπηρετοὶ αὐτῇ οἱ ἐμοὶ ἡγωνίζοντο ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις· νυνὶ δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐρτευθερ. εἶπερ αὐτῷ ὁ Πιλάτος· οὐκοῦν βασιλεὺς εἰ σύ; ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεὺς εἰμι ἐγώ· εἰς τοῦτο γὰρ γεγέννημαι καὶ ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ ὧν ἐκ τῆς ἀληθείας ἀκούσῃ μου τῆς φωνῆς. λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος· τί ἔστιν ἀλήθεια; λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἀλήθεια ἔξ οὐρανοῦ. λέγει ὁ Πιλάτος· ἐπὶ γῆς ἀλήθεια οὐκ ἔστιν; λέγει ὁ Ἰησοῦς τῷ Πιλάτῳ· ὁρᾶς, οἱ τὴν ἀλήθειαν λέγοντες πῶς κρίνονται ἀπὸ τῶν ἐχόντων τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ γῆς.

αὐτῷ . . α ἀπεκρ. ὁ Πιλ. καὶ εἶπε . . β λέγει αὐτῷ ὁ Πιλ. | μήτι . . β μή | καὶ γὰρ cum BE . . ACI ἐγώ (I μήτι Ἰου. εἰμ. ἐγώ) | ἀπεκρ. Ἰησ. cum CE . . ABI ἀπεκρ. ὁ Ἰησ., et BI add καὶ εἶπερ | εἰ γὰρ cum CEI . . AB Latt om γάρ | ι' (C om) βασ. ἡ ἐμή h. l. cum BEI Latt . . C post εἰ γάρ . . A om | αὐρ οἱ ἐμοὶ cum AEI . . B οἱ ἐμ. αὐρ . . C om αὐρ | νυνὶ (A νῦν) δέ cum ACE Ven Eins Fabr . . BI Cors νῦν οὐρ | εἶπερ (A λέγει) α. ὁ Πιλ. cum AB Latt . . CI (et E?) praem καὶ | ἀπεκρίθη αὐτῷ (I om) ὁ Ἰησοῦς . . A male om | εἰμὶ ἐγώ· εἰς τοῦτο γὰρ (I add καὶ) γεγέννημ. καὶ ἐλήλυθα cum CEI (item Ven sum ego. Ego enim in hoc etc) . . A εἰμὶ· ἐγώ γὰρ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα καὶ εἰς τοῦτο γεγέννημ. . . B (item codd. Lat. vel omissis vel additis εἰς τ. κόσμ.) εἰμὶ ἐγώ. λέγει ὁ Ἰησοῦς τῷ Πιλάτῳ πάλιν· ἐγώ εἰς τοῦτο γεγέννημ. καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον | ἵνα πᾶς cum BCEI . . A Latt ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ, ἵνα πᾶς (Latt et [Ven om] omnis - audit -) | ἀκούσῃ (B -σει) cum AB . . CE ἀκούῃ, I ἀκούει | B τῆς φων. μου | λέγει αὐτῷ (C. BCEI, A om, Ven autem) ὁ Πιλ. | ἀλήθεια: ita etiam A, absque articulo | λέγει αὐτῷ (Latt om) ὁ Ἰησ. ἀλήθ. (I ἡ ἀλ.) ἐξ οὐρ. (EI add ἔστιν, item Latt). λέγει (E add αὐτῷ) ὁ Πιλ. ἐπὶ (E add τῆς) γῆς (I add οὐρ) ἀλ. οὐκ ἔστιν (I οὐκ ἔ. ἀ.) cum BEI Eins Fabr Cors, similiterque Ven . . AC om | λέγει ὁ Ἰ. τῷ Πιλ. (AI Ven om τῷ Πιλ.) ὁρᾶς (E ἄρα. AE Ven add ὅτι) οἱ τ. ἀλ. λέγ. πῶς (ita B Eins, I ante οἱ pon, AE Ven om) κρίμ. ἀπὸ (E παρὰ, I ὑπὸ) τ. ἐχόντ. τ. ἐξ. ἐπὶ (EI add τῆς) γῆς (ἀπὸ - γῆς cum BEI Eins Ven; Lat. reliquos vide ad Latina; A vero ὑπὸ τῆς τῶν ἀρχόντων ἐξουσίας ἐπὶ τῆς γῆς) cum AB EI Latt, item Copt . . C om

Pergit Coptus: *Pilatus postquam ingressus est in praetorium, seorsim advocans Iesum ei dixit: Tu es rex Iudaeorum? Respondit Iesus: Num hoc dicis ex temetipso solo, an alii tibi hoc dixerunt de me? Cui Pilatus: Non sum ego Iudaeus. Gens tua et summi pontifices te tradiderunt mihi. Porro Iesus dixit: Regnum meum non est de hoc mundo; si ex mundo esset, ministri mei contenderent ne traderer in manus Iudaeorum; nunc igitur regnum meum non est ex hoc mundo. Dixit Pilatus Iesu: Non ergo tu rex? Respondit Iesus Pilato: Tu dicis. Nam in hoc opus geni-*

CAPUT IV.

¹ Καὶ καταλείπωμ τὸν Ἰησοῦμ ἔσω τοῦ πραιτωρίου ἐξήλθην
 ὁ Πιλάτος πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ λέγει αὐτοῖς· ἐγὼ οὐδεμίαν
 αἰτίαν εὗρίσκω ἐν αὐτῷ. λέγουσιν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι· οὗτος εἴπεμ·
 δύραμαι τὸν μαθὲρ τοῦτομ καταλύσαι καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν οἰκο-
 δομήσαι αὐτόμ. λέγει ὁ Πιλάτος· ποῖον μαθὲρ; λέγουσιν οἱ Ἰου-
 δαῖοι· ὃν οἰκοδόμησεν ὁ Σολομὼν ἐν τεσσαράκορτα καὶ ἐξ ἑτεσιν,
 οὗτος δὲ λέγει λύειν καὶ οἰκοδομεῖν αὐτόν διὰ τριῶν ἡμερῶν.
 λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος· ἀθῶός εἰμι ἄπὸ τοῦ αἵματος τοῦ ἀν-
 θρώπου τοῦ δικαίου τούτου· ὑμεῖς ὄψεσθε. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι·
 τὸ αἶμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκμα ἡμῶν.

tus sum et propterea veni, ut quicumque est ex veritate audiat vocem meam. Dixit Pilatus: Quid est veritas? Respondit Iesus: Veritas est ex caelo. Dixit Pilatus: Nullane veritas in terra? Cui Iesus respondit: Tu vides quomodo illi qui veritatem loquuntur iudicantur ab eis qui potestatem habent in terra.

IV, 1. Καὶ (Eins om) καταλείπωμ (B -λειπώμ) cum BCE (Eins) . . AI Ven
 Cors Fabr Καταλιπώμ (*relinquens*) τοῖνυμ | τὸν Ἰησ. ἔσω (I ἔρδομ) τοῦ πραιτ.
 (ita B, I; A ἐν τῷ πραιτωρίῳ, E εἰς τὸ πραιτώριον; Latt *intus praetorium, in
 praetorium, in praetorio*) ἐξήλθ. ὁ Πιλ. (h. l. B; reliqui varie transpon) cum BAE
 Latt . . C ὁ Πιλ. τὸν Ἰησ. ἔσω τοῦ πραιτ. ἐξήλθην | ἐν αὐτῷ cum BCEI Eins
 Cors Ven . . A ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ . . Fabr *in Iesum* | λέγουσιν αὐτῷ (A
 om) οἱ Ἰουδ. | οὗτος εἴπεμ· δύν. τὸν μα. τ. καταλ. (ita AB Eins; EI Ven Cors
 Fabr καταλ. τ. μα. τ.) καὶ διὰ τρ. ἡμέρ. (ita AEI; B ἐν τρισὶν ἡμέραις) οἰκοδο-
 μῆσαι (ita AI, B ἐγείραι, item Latt; E οἰκοδομήσαι) αὐτόμ. λέγει (ita AE; B
 Latt add αὐτοῖς) ὁ Πιλ. - - λέγουσιν (ita AB; E Latt add αὐτοῖς) οἱ Ἰουδ. cum
 ABE Latt . . C om (transiliendo ab altero λέγουσιν [αὐτῷ] οἱ Ἰουδ. ad alterum)
 | οἰκοδόμησεν C. B . . AC οἰκοδόμ., I ὁκοδ. | ὁ Σολομῶν . . AI om ὁ | οὗτος δὲ C.
 ACE . . B αὐτός . . Latt *et iste, ipse* | λέγει . . A εἴπε | λύειν (C καταλύσαι; BC
 add αὐτόν) καὶ οἰκοδομεῖν (C -ῆσαι) αὐτόν διὰ τριῶν ἡμερῶν (B πάλιν pro
 αὐτ. δ. τρ. ἡμ.)· ad haec A add πάλιν λέγει ὁ Πιλάτος· καὶ διὰ τοῦτο θέλετε
 ἀποκταρθῆναι αὐτόν; οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ· μαί. | λέγει αὐτ. ὁ Πιλ. cum B
 Ven . . A ὁ δὲ Πιλ. φησὶν . . C πάλιν λέγει ὁ Πιλ. αὐτοῖς, item Eins Fabr *et
 iterum dicit eis Pil.* | ἀθῶός εἰμι . . B add κἀγώ, Latt *ego* (Ven ante ἀθῶος
 habet) | I om του αιματ. | τοῦ ἀνθρώπου cum BEI Eins Fabr . . AC Ven om |
 τοῦ δικαίου τούτου . . E Eins Fabr om τ. δικ. | λέγουσιν . . BI Eins Fabr add
 αὐτῷ, non ACE Ven

Coptus IV, 1. his reddit: *Post haec Pilatus reliquit Iesum intra praetorium, atque egressus ad Iudaeos dixit: Ego non invenio ullam culpam in eo. Reposuerunt Iudaei: Iste est qui dixit: Possum destruere templum hoc, et intra tres dies excitabo illud. Dixit Pilatus: Quodnam templum? Dixerunt Iudaei: Illud quod per annos quadraginta sex Salomon aedificavit iste dixit se destructurum atque intra dies tres excitaturum. Dixit eis Pilatus: Ego mundus sum a sanguine huius viri; vos dispicietis. Dixerunt Iudaei: Sanguis eius super nos et filios nostros.*

² Προσκαλεσάμερος δὲ ὁ Πιλάτος τοὺς πρεσβυτέρους καὶ ἱερεῖς καὶ λευίτας εἶπερ αὐτοῖς λαθραίως· μὴ οὕτως ποιήσατε· οὐδὲν γάρ ἐστιν ὁ κατηγορήσατε αὐτοῦ ἄξιον θαράτου· ἔγὰρ κατηγορία ὑμῶν περὶ θεραπείας ἐστὶν καὶ βεβηλώσεως σαββάτου. λέγουσιν οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ λευῖται· κατὰ Καίσαρος ἕαμ τις βλασφημῆσῃ, ἄξιος θαράτου ἐστὶν ἢ οὐ; λέγει ὁ Πιλάτος· ἄξιός ἐστιν θαράτου. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Πιλάτῳ· εἰ εἰς Καίσαρα ἕαμ τις βλασφημῆσῃ, ἄξιός ἐστιν θαράτου, οὗτος δὲ κατὰ τοῦ θεοῦ ἐβλασφήμησεν.

³ Ἐκέλευσε δὲ ὁ ἡγεμὼν ἐξελθεῖν τοὺς Ἰουδαίους ἐξω τοῦ πραιτωρίου, καὶ προσκαλεσάμερος τὸν Ἰησοῦν λέγει αὐτῷ· τί ποιήσω σοι; λέγει ὁ Ἰησοῦς τῷ Πιλάτῳ· ὥς ἐδόθη σοι. λέγει ὁ

2. Προσκ. δέ cum BE Ven Eins Fabr . . A Καὶ προσκ. . . C Προσκ. | A om ὁ Πιλ. | καὶ (B add τοὺς) ἱερεῖς . . A ἱερεῖς τε | λαθραίως (B λάθρα) cum BCE Latt . . A om | A μὴ οὕτω ποιεῖτε | οὐδὲν - - θαράτου cum B . . CE οὐδὲν (E οὐδὲ) γὰρ κατηγορεῖτε (E κατηγορήσετε sic) αὐτὸν (ita C, E ἄξιον) θαράτου . . A οὐδεμία γὰρ κατηγορία θαράτου ὑπάρχει ἐν αὐτῷ . . Latt libere | περὶ θεραπείας ἐστὶν (h. l. B; C post σαββ.) καὶ βεβηλ. σαββάτου (ita BE; C σαββάτων) . . A περὶ θερ. ροσούρων καὶ περὶ βεβηλώσεως σαββάτου ἐστί | λέγ. οἱ πρεσβ. (ita B Latt; C add τοῦ λαοῦ) K, οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ (C om) λευῖται τῷ Πιλ. cum BC Latt . . A λέγουσι τῷ Πιλάτῳ . . E λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι | κατὰ Καίσαρος ἕαμ τις βλασφημῆσῃ (B - μήσει) - - λέγει ὁ Πιλ. ἄξ. ἐστ. θαράτου cum CE Ven . . B a verbis βλασφημῆσει, ἄξ. θαρ. ἐστὶν (sic) transit ad eadem verba quemadmodum consequuntur, assentientibus Eins Fabr aliisque, ita ut quae interposita sunt, ἢ οὐ usque ad ἄξιός ἐστ. θαράτου, omittantur . . A κατὰ Καίσ. ἕαμ βλασφ. τις, τίρος ἄξιός ἐστιν; ὁ δὲ λέγει· θαράτου. | λέγουσιν οἱ Ἰ. τῷ Πιλάτῳ . . haec A male om | εἰ εἰς Καίσαρα - - ἐβλασφήμησεν cum CE; item prioribus omissis Ven *quanto magis hic qui deum blasphemaverit dignus est mori* . . A καὶ εἰ θαράτου ἄξιός ἐστιν ὁ κατὰ Καίσαρος βλασφημῆσας, πῶς οὗτος οὐκ ἀποκταμθήσεται κατὰ θεοῦ βλασφημῆσας . . B cum pluribus Latinis nil nisi (vide ante) οὗτος δὲ κατὰ θεοῦ ἐβλασφήμησεν.

Coptus sic: *Pilatus vero advocans seniores, sacerdotes et levitas dixit eis secreto: Nolite facere sic, nulla enim est accusatio [mortis accusatio] vestra de curatione et violatione legis. (?) Pilato responderunt levitae: Si quis blasphemaverit in Caesarem, utrum dignus est morte necne? Respondit Pilatus: Dignus est morte. Tum Iudaei: Si dignus est morte qui blasphemavit in Caesarem, iste blasphemavit in deum.*

3. Ἐκέλευσε δέ cum A Eins aliisque . . B καὶ ἐκέλευσεν . . C Ven τότε ἐκέλευσεν | C om τοὺς Ἰουδαίους | ἔξω . . B ἐκ | καὶ προσκαλεσ. (C om) τὸν Ἰησ. (C add καὶ) λέγει αὐτῷ cum (C) E Ven Fabr . . B Eins K, προσκ. τ. Ἰ. ὁ Πιλάτος εἶπερ αὐτῷ . . A καὶ λέγει τῷ Ἰησοῦ | A om τῷ Πιλάτῳ | ὥς (sed CE οὕτως) ἐδόθη (C vitiose ἐδοσθῶ sine soi) C. CE, item *Sicut datum* (Fabr dictum) est Eins Ven Fabr . . B οὕτως ἐδόθη σοι . . A ἐξουσία ἐδόθη σοι ἕω' ἐμοί (sic)

Πιλᾶτος· ὡς ἐδόθη; λέγει ὁ Ἰησοῦς· Μουσησ καὶ οἱ προφῆται
προεκήρυξαν περὶ τοῦ θαράτου μου καὶ τῆς ἁμαστᾶσεως. παρι-
στορήσαμτες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἀκούσαμτες λέγουσιμ τῷ Πιλᾶτῳ·
τί πλεῖον ἔχεις ἀκούσαι τῆς βλασφημίας ταύτης; λέγει ὁ Πιλᾶ-
τος τοῖς Ἰουδαίοις· εἰ οὗτος ὁ λόγος βλάσφημός ἐστιμ, περὶ
τῆς βλασφημίας λάβετε αὐτόμ ὑμεῖς καὶ ἀπαγάγετε εἰς τὴν
συμαγωγὴν ὑμῶμ, καὶ κατὰ τὸμ νόμομ ὑμῶμ κρίματε αὐτόμ. λέ-
γουσιμ οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Πιλᾶτῳ· ὁ νόμος ἡμῶμ περιέχει, ἄμθρωπος
εἰς ἄμθρωπον ἐὰμ ἁμαρτήση, ἄξιός ἐστιμ λαμβάμειμ τεσσαράκομτα
παρὰ μίαν, ὁ δὲ εἰς θεὸμ βλασφημῶμ, λιθοβολία λιθοβολεῖσθαι
αὐτόμ.

⁴ Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος· λάβετε αὐτόμ ὑμεῖς καὶ οἷα βού-
λεσθε τρόπομ ἀμύμασθε αὐτόμ. λέγουσιμ οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Πιλᾶτῳ·

| λέγει ὁ Πιλ. ὡς (B add οὕτως) ἐδόθη (B add μοι) cum A(B), item Eins Fabr
Ven Dicit (ei) Pilatus: Quomodo (Ven add sicut) datum (Fabr dictum) est . . c om
| λέγει (A φησίμ, B add αὐτῷ) ὁ Ἰησοῦς | Μουσησ: ita AB . . c Μουσησ |
προεκήρυξαν cum CE Eins Fabr Cors . . AB ἐκήρυξαν, item Ven annuntiaverunt
| μου καὶ τῆς ἁμαστ. cum CE . . AB μου (A om) καὶ τ. ἁμ. μου | παριστορήσαμ-
τες (cum B παραστορήσαμτες, et c παριστωρίσαμτες. A παρατηρήσαμτες)
δὲ οἱ (B om) Ἰουδ. καὶ (B** om) ἀκούσαμτες (c οἱ ἀκούομτες) cum BCD . . E
ἀκούσαμτες δὲ ταῦτα οἱ Ἰουδαῖοι, similiterque Latt | τί πλ. ἔχ. ἀκ. (c add περὶ)
τῆς βλ. ταύτ. cum CE; Ven quid amplius desideras audire blasphemiam . . Fabr
Eins quid amplius (Eins add ab hoc) vis blasphemiam istius (Eins om?) audire . .
A τί τούτου πλεόν θέλεις καὶ μείζον τῆς βλασφημίας ταύτης ἀκούσαι . . B
τί πλεόν καὶ μείζονα τούτου θέλεις τῆς βλασφ. ἀκούσαι ταύτης | τοῖς
Ἰουδαίοις . . A Ven om . . Eins alique eis | περὶ τῆς βλασφημίας c. BC . . AE
Latt om | ἀπαγάγετε . . B add αὐτόμ | ἄμθρωπ. εἰς ἄμθρ. ἐὰμ ἁμαρτ. (A ἐὰμ
ἁμ. ἄμθρ. εἰς ἄμθρ.) cum ACE . . B ἄμθρ. ἐὰμ ἁμαρτῇ | τεσσαρ. παρὰ μίαν cum
AB . . CE παρὰ μίαν πληγὰς τεσσαρ. (c μ) | ὁ δὲ εἰς θεὸμ βλασφημῶμ λιθο-
βολία (cod. -λία) λιθοβολ. αὐτόμ, cum B, similiterque Latinus codex habet . .
EA ὁ δὲ ε. θ. ἁμαρτήσας (A ἁμαρτῶμ) λιθοβοληθήσεται . . c εἰ δὲ εἰς θεόν,
λιθοβολεῖσθω

Haec ita Coptus: Porro praeses cum iussisset Iudaeos excedere praetorio,
advocavit Iesum eique dixit: Quid fecisti eis? (?) Et Iesus: Moyses et prophetae
praenunciaverunt meam mortem et resurrectionem. Iudaei vero quum intentis animis
attendissent, audiverunt Iesum haec proferentem, et dixerunt Pilato: Quid plura
aut maiora hac blasphemia vis ab eo audire? Pilatus respondit Iudaeis: Si sermo
iste blasphemus est, accipite eum vos in vestram synagogam eumque iudicate secun-
dum legem vestram. Dixerunt Iudaei: Lege nostra statutum est, si homo in hominem
peccat, dignus est qui plagis quadraginta minus una verberetur; qui vero in deum
blasphemiam proferat, lapidibus est obruendus.

4. καὶ οἷα βούλεσθε τρόπομ . . B καὶ κατὰ τὸμ νόμομ ὑμῶμ ᾧ ἐὰμ βού-
λεσθε τρόπομ . . Latinus codex et secundum legem vestram | ἀμύμασθε αὐτόμ . .

ἡμεῖς βουλόμεθα ἵνα σταυρωθῇ. λέγει ὁ Πιλάτος· οὐκ ἔστιν ἄξιον σταυρωθῆναι.

⁵ Περιβλεψάμερος δὲ ὁ ἡγεμὼν εἰς τοὺς περιεστῶτας ὄχλους τῶν Ἰουδαίων, θεωρεῖ πολλοὺς δακρύοντας τῶν Ἰουδαίων καὶ λέγει· οὐ πᾶν τὸ πλῆθος βούλεται αὐτὸν ἀποθαμεῖν. λέγουσιν οἱ πρεσβύτεροι τῶν Ἰουδαίων· διὰ τοῦτο ἤλθαμεν ἅπαμ τὸ πλῆθος ἵνα ἀποθάρῃ. λέγει ὁ Πιλάτος τοῖς Ἰουδαίοις· ἱματί ἀποθάρῃ; λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι· ὅτι εἴπωρ αὐτὸν υἱὸν θεοῦ καὶ βασιλέα.

CAPUT V.

¹ Νικόδημος δὲ τις ἀμὴρ Ἰουδαῖος ἔστιν ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόρος καὶ λέγει· ἄξιῶ, εὐσεβή, κελυσὸρ μοι εἴωειν ὀλίγους λόγους. λέγει ὁ Πιλάτος· εἰπέ. λέγει ὁ Νικόδημος· ἐγὼ εἴπωρ

β ἄμ. αὐτῷ | λέγ. οἱ (β om) Ἰουδ. τῷ Πιλ. (α om τ. Πιλ.) | λέγει (β add αὐτοῖς) ὁ Πιλ. | σταυρωθῆναι cum β; item praemisso τοῦ c . . α θαράτου

5. Περιβλεψ. δέ cum c (et e?) Latt . . αβ καὶ περιβλ. | ὁ ἡγεμὼν cum β Latt . . c ὁ Πιλάτος . . α om | εἰς (ε om) τ. περιεστ. ὄχλ. τ. Ἰουδ. θεωρεῖ π. δ. τ. Ἰουδ. | cum βε Latt (c om ὄχλους - δακρ. τ. Ἰουδ.) . . α θεωρεῖ ἐκ τῶν περιεστῶτων πολλοὺς δακρύοντας | καὶ λέγει cum σε Eins Ven . . αβ Cors add αὐτοῖς, Fabr add *ad principes sacerdotum Iudaeorum* | οὐ (ε μὰ τὸν ἥλιον, οὐ) πᾶν - - αὐτὸν (c om) ἀποθαμεῖν cum βσε Latt . . α βούλεσθε καὶ ὑμεῖς ἀποκατηνῆναι αὐτόν; οἱ δὲ εἴπωρ· οὐ βουλόμεθα, ὅτι αἰτίαν οὐχ εὐρίσκομεν | οἱ πρεσβ. τῶν Ἰουδαίων cum σε Fabr et (addito *Pilato*) Ven . . αβ Eins om τῶν Ἰουδ. sed add τῷ Πιλάτῳ (α Eins πρὸς Πιλάτον) | α ἤλθομεν πᾶντες ἵνα | λέγει ὁ Πιλ. τ. Ἰουδαῖοις (τ. Ἰουδ. cum β Eins Cors; α om; Fabr *ad eos*) ἱματί (ita β; α διατί ἵμα) ἀποθάρῃ cum αβ Eins Cors Fabr . . c Ven om, item ε una cum seqq. λέγουσιν οἱ Ἰουδ. | λέγουσιν οἱ (β om) Ἰουδ. | εἴπωρ cum αβς . . ε λέγει | αὐτόν cum βς . . αε ἑαυτόν | βασιλέα . . ε add εἶναι (Latt post υἱὸν θεοῦ add)

Pergit Coptus: *Dixit eis Pilatus: Tollite eum vos et quo libuerit modo tractate. Cui Iudaei: Nos volumus eum agere in crucem. Pilatus, dum cum Iudaeis colloquens negabat Iesum crucem mereri, circumspiciebat adstantes in turba Iudaeorum et vidit inter eos multos flentes; quare dixit: Non tota turba vult eum mori. Presbyteri Pilato dixerunt: Nos omnes et nostra turba huc convenimus ut moriatur. Quibus Pilatus: Quamnam ob culpam morietur? Responderunt Iudaei: Iste de se dixit: Sum filius dei et rex.*

V, 1. β om ἀμὴρ | ἔστιν . . σε ἔστιν | ἔμπρ. τοῦ ἡγεμόρος cum δε Latt . . αβς ἔμπρ. τοῦ Πιλάτου | ἀξιῶ cum α (add σε) σε Latt . . βδ om | εὐσεβή cum βcd (add ἡγεμὼν) . . ε ut videtur εὐσεβήσ . . α om | κελυσὸρ μοι cum δε, item α ἵνα κελεύσῃ μοι . . βς κελυσὸρ με | εἴωειν . . β λαλῆσαι | ὀλίγους λόγους cum αβ Latt; item δ ὀλίγοι λόγοι . . ε καθαροὺς λόγους, item c καθαροῦ λόγου | λέγει ὁ Πιλ. cum αβ Latt . . c etc ὁ Πιλ. λέγ. | ὁ Νικόδ. cum αβε

τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τοῖς ἱερεῦσι καὶ λευítais καὶ παρτὶ τῷ πλῆθει τῶν Ἰουδαίων ἐν τῇ συμαγωγῇ· τί ζητεῖτε μετὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; ὁ ἄνθρωπος οὗτος πολλά σημεῖα ποιεῖ καὶ παράδοξα, ἃ οὐδεὶς ἐποίησεν οὐδὲ ποιήσει. ἄφετε αὐτὸν καὶ μὴ βούλεσθὲ τι πορνήρῳ κατ' αὐτοῦ· εἰ ἐκ θεοῦ ἐστὶν τὰ σημεῖα ἃ ποιεῖ, σταθίσονται, εἰ δὲ ἐξ ἀνθρώπων, καταλυθήσονται. καὶ γὰρ Μωυσῆς ἀποσταλεὶς παρὰ θεοῦ εἰς Αἴγυπτον ἐποίησεν σημεῖα πολλά, ἃ εἶπερ αὐτῷ ὁ θεὸς ποιῆσαι ἐμπροσθεν Φαραὼ βασιλέως Αἰγύπτου. καὶ ἡσάμ ἐκεῖ ἄνδρες θεράποντες Φαραὼ Ἰαμμῆς καὶ Ἰαμβρῆς, καὶ ἐποίησάμ καὶ αὐτοὶ σημεῖα οὐκ ὀλίγα ἃ ἐποίησε Μωυσῆς, καὶ εἶχον αὐτοὺς οἱ Αἰγύπτιοι ὥς θεούς, τὸν Ἰαμμῆν καὶ τὸν Ἰαμβρῆν. καὶ ἐπειδὴ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίησάμ οὐκ ἡσάμ ἐκ θεοῦ, ἀπόλωλτο καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ πιστεύοντες αὐτοῖς. καὶ μῦν ἄφετε τὸν ἄνθρωπον τοῦτον· οὐ γὰρ ἐστὶν ἄξιος θαράτου.

.. c (et d?) om ὁ | τοῖς πρεσβ. κ. τ. ἱερ. καὶ (c add τοῖς, non item ab) λευίτ. cum ac Latt .. b τοῖς ἱερεῦσιν κ. τ. πρεσβ. κ. λευ. | παρτὶ τῷ πλῆθει cum a .. bcd πᾶν τὸ (c παρτὸς) πλῆθος | μετὰ τ. ἀνθρ. τούτου (a om τούτ.) .. d ἐκ τοῦ ἀνθρ. τούτου .. b add τοῦ θαρσύνει αὐτόν (cod. αὐτῶ) | ὁ ἀνθρ. (d add γάρ) οὗτος (homo iste, homo hic) cum cd Latt .. a οὗτ. ὁ ἀνθρ. .. b om ὁ ἀνθρ. | ποιεῖ (facit, fecit, faciebat) καὶ παράδοξα .. a παράδοξα ἐποίησεν .. b ποιεῖ παράδοξα ἐν τῷ λαῷ | d ἃ οὐδεὶς ἄλλος | οὐδέ (b οὔτε, d οὐδέ ποτε) ποιήσει .. a οὐδέ ποιεῖ | βούλεσθε cum bce .. ad βουληθῆτε | τι πορνήρῳ (b κακῶν) κατ' αὐτοῦ cum eb .. a κατ' αὐτοῦ πορνήρῳ γερῆσθαι .. c κατ' αὐτοῦ πορνήρῳ | εἰ cum ab Latt .. d εἰ μέρ, e καὶ εἰ, c εἰ καὶ | ἐκ θεοῦ ἐστὶν .. d εἰσὶν ἐκ θεοῦ | τὰ σημεῖα cum abd Ven .. ce ταῦτα τὰ σημ. | σταθίσονται (d στερεωθήσ.) et καταλυθήσονται cum b (etiam Fabr est et stabunt etc) d .. a (sed is om εἰ δὲ ἐξ ἀνθρ. καταλ.) ce σταθίσεται et καταλυθήσεται | d ἐξ ἀνθρώπου | καὶ γάρ cum abe .. c om γάρ | Μωυσῆς cum ab .. c Μωυσῆς | παρὰ (b add τοῦ) θεοῦ .. a post εἰς Αἴγ. ponit | εἶπερ αὐτῷ (a Ven om) ὁ θεὸς (b ὁ Ἰησοῦς) ποιῆσαι (c om) ἔμπρ. Φ. βασ. Αἴγ. (a om Αἴγ. una cum seqq. καὶ ἡσάμ usque Φαραὼ) | Φαραὼ cum e .. b praem τοῦ, c* τῷ | Ἰαμβρῆς .. Latt Mambres | καὶ (a om) ἐποίησάμ cum abe .. c καὶ ἐποίησιν | καὶ αὐτοὶ .. b καὶ κεῖνοι | οὐκ ὀλίγα .. b πολλά, sed post Μωυσῆς add οὐκ ὀλίγα | ἃ ἐποίησε cum bc .. ea ὅσα (a ὅς) ἐποίησε | c εἶχον | τὸν (c om) Ἰαμμ. κ. τὸν (c om) Ἰαμβρ. c. bc Vatt .. a (add Φαραὼ ad θεοῦς) e Eins alii om | καὶ ἐπειδὴ - - ἐποίησάμ (cum ce; ἐποίησιν b) - - ἐκ θεοῦ cum bce .. a καὶ ἐν τῷ μὴ εἶναι τὰ σημεῖα ἀπὸ θεοῦ | οἱ πιστεύοντες c. ce .. ab (Latt qui crediderunt) οἱ πιστεύοντες | τὸν ἀνθρ. τοῦτον .. a αὐτόν

Partem 1. Coptus his reddit: *Unus vero ex Iudaeis, nomine Nicodemus, qui stabat coram Pilato, ei dixit: Rogo te, colende praeses, permittite mihi pauca verba dicam. Cui Pilatus: Dic. Tum Nicodemus: Senioribus, sacerdotibus, levitis, universae turbae Iudaeorum eorumque synagogae ego dixi: Quid vobis cum hoc homine?*

² Λέγουσι τῷ Νικοδήμῳ οἱ Ἰουδαῖοι· σὺ μαθητὴς αὐτοῦ ἐγέμου καὶ τὸν λόγον ὑπὲρ αὐτοῦ ποιεῖς. λέγει πρὸς αὐτοὺς ὁ Νικοδήμος· μὴ καὶ ὁ ἡγεμὼν μαθητὴς αὐτοῦ ἐγέμετο καὶ τὸν λόγον ὑπὲρ αὐτοῦ ποιεῖ; οὐ κατέστησεν αὐτὸν ὁ Καῖσαρ ἐπὶ τοῦ ἀξιώματος τούτου; ἡσάμ δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ἐμβριμούμενοι καὶ τρίζοντες τοὺς ὁδόντας αὐτῶν κατὰ τοῦ Νικοδήμου. λέγει πρὸς αὐτοὺς ὁ Πιλάτος· τί τοὺς ὁδόντας τρίζετε κατ' αὐτοῦ ἀλήθειαν ἀκούσαρτες; λέγουσι οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Νικοδήμῳ· τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ λάβῃς καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ. λέγει ὁ Νικοδήμος· ἀμὴν ἀμήν, λάβω καθὼς εἴπατε.

Iste enim magna miracula et prodigia patravit, talia magna miracula quae adhuc nemo fecit unquam nec facere potest; quapropter dimittite eum et nolite ei quicquam mali facere. Haec prodigia si ex deo sunt, manebunt; sin vero ex homine, dissolventur. Moyses enim, quem deus in Aegyptum miserat, magna miracula patravit iubente deo coram Pharaone; Iannes vero et Iambres etiam ipsi patraverunt prodigia non secus ac Moyses, exceptis nonnullis quae perficere non potuerunt, atque Aegyptii Iannem et Iambrem habuerunt uti deos. Sed eorum portenta quum non essent a deo, perierunt ipsi et eorum credentes. Nunc igitur quid vobis cum hoc homine? Non meretur mortem.

2. τῷ Νικ. οἱ Ἰουδ. cum B Vatt . . AC Eins Ven οἱ Ἰουδ. τῷ Νικ. | ἐγέμου cum AB Latt . . E εἶ . . C ποιῇ | A ὑπὲρ ἐκέμου | λέγει πρ. αὐτ. ὁ (B om) Νικ. - - ὑπὲρ αὐτοῦ ποιεῖ (A ποιεῖται) cum ABE Vatt Eins Fabr Ven** . . C Cors Ven* om | οὐ κατέστησεν - ἀξιῶ. τούτου (B om τούτ.) . . A om | ἡσάμ δὲ (B οὐ) οἱ Ἰ. ἐμβριμούμενοι (ita BC) - - κατὰ τοῦ Νικοδ. c. BCE plurimisque Latinis . . D οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἔτριζον τοὺς ὁδόντας κατὰ τοῦ Νικ. . . A Ven ἡσάμ δὲ οἱ Ἰουδ. ἐμβριμούμενοι τῷ Νικοδήμῳ | λέγει (ita ABDE Vatt; c καὶ λέγει) πρὸς αὐτοὺς (D om) ὁ Πιλ. | τί τ. ὁδόντας . . B add ὑμῶν | κατ' αὐτοῦ ἀλήθειαν ἀκούσαρτες cum E Vatt . . D Ven κατὰ τοῦ (fortasse κατ' αὐτοῦ, ut est in Ven) τὴν ἀλήθειαν εἰσόντος . . A κατ' αὐτοῦ; ἀλήθειαν γὰρ λέγει . . B κατ' αὐτοῦ (vide post) . . C κατὰ τοῦ Νικοδήμου | λέγουσι (A ἀπεκρίθησάμ) οἱ Ἰουδ. τῷ Νικ. c. EA Ven, item omisso τῷ Νικόδ. (sed vide post) D . . B ἀκούσαρτες δὲ οἱ Ἰουδ. λέγουσι τῷ Νικοδήμῳ . . C male om | τὴν ἀλήθ. αὐτοῦ (ita BC Latt; A om; B ταύτην, D τοῦ Νικοδήμου τὴν ἀλήθ. αὐτός, pro quibus scribendum videtur τῷ Νικοδήμῳ· τὴν ἀλήθ. αὐτοῦ) λάβῃς (D λάβοι, corrige λάβοις; A σὺ λάβοις post τὸ μέρ. αὐτοῦ) | λέγει ὁ Νικ. cum ABD . . CE om ὁ | ἀμήν bis cum BC; item ter Vatt Ven . . ADE Eins aliiq. semel | λάβω (ita BE, A λάβοιμι, C om) καθ. εἴπατε cum ABCE, item Latt . . D γέροιστο

Pergit Coptus: *Dixerunt Iudaei Nicodemo: Tu es discipulus Iesu et pro eo verba facis. [excidit nonnihil] Nonne Caesar constituit eum iudicem in hac dignitate? Porro Iudaei valde indignati dentibus fredebant contra Nicodemum; quod cum vidisset Pilatus, dixit eis: Cur dentibus frendetis quia veritatem audistis? Dixerunt Iudaei Nicodemo: Partes Iesu amplecteris. Respondit Nicodemus: Amen, amplector uti dixistis.*

CAPUT VI.

BC^E.

¹ Εἷς δὲ τῶρ Ἰουδαίωρ παρασηδήσας ἡζίου τὸν ἡγεμόρα λόγον εἶπεῖν. λέγει ὁ ἡγεμώρ· εἴ τι θέλεις εἰπεῖν, εἰπέ. ὁ δὲ Ἰουδαῖος ἔφη· ἐγὼ τριάκοιτα ὀκτῶ ἔτη ἐν κλίμῃ κατεκείμεν ἐν ὁδύμῃ πόρῳρ· καὶ ἐλθόντος τοῦ Ἰησοῦ πολλοὶ δαιμονιζόμενοι καὶ ποικίλαιοι μόσοις κατακείμενοι ἐθεραπεύθησαν ὑπὸ αὐτοῦ. καὶ τιμὸς μεαρίσκοι κατελεήσαρτές με ἐβάστασάν με μετὰ τῆς κλίμης καὶ ἀπήγαγόν με πρὸς αὐτόν. καὶ ἰδὼν με ὁ Ἰησοῦς ἐσπλαγχνίσθη καὶ λόγον εἶπέν μοι· ἄρὸν σου τὸν κράββατον καὶ περιπάτει. καὶ ἦρα τὸν κράββατόν μου καὶ περιεπάτησα. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Πιλάτῳ· ἐρώτησον αὐτὸν ποία ἡμέρα ἦν ὅτε ἐθεραπεύθη. λέγει ὁ θεραπευθεὶς· ἐν σαββάτῳ. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι· μὴ οὐχ

VI, 1. Εἷς δὲ τῶρ Ἰουδ. παρασηδήσας cum E, item B Εἷς τῶρ Ἰουδ. ἄλλοις τις παρασ., item C Ἐκ δὲ τῶρ Ἰουδ. ἄλλοις παρασ. . . A Παρελθὼν δέ τις ἐκ τῶρ Ἰουδ. . . D Ἐτεροσ πάλιν ἐκ τῶρ Ἰουδ. . . Latt *Ex Iudaeis quidam alius autem exsiliens, Alius quidem Iudaeus festinanter, Alius autem Iudaeus festinanter, Exiens autem quidam alius exsiliens* | ἡζίου (B ἀζιοῖ) τ. ἡγεμ. λόγον (C λέγων) εἰπέειν cum ABC . . E εἶπερ· ἀζιὼ ἡγεμώρ εἰπέειν λόγον, item D λέγει· κέλευσόν μοι, ἡγεμώρ, ἔρα λόγ. εἰπέειν . . . similiter Latt variant | λέγει ὁ ἡγεμώρ . . . B καὶ λέγει ὁ Πιλάτος . . . A φῶ προσέταξεν ὁ ἡγεμ. | εἴ τι θέλ. εἰπέειν, εἰπ. cum AB Eins Cors Fabr, item omisso εἰπέειν C Vat^b Ven . . D Vat^a εἰπέ | ὁ δὲ Ἰουδ. ἔφη cum A, similiterque Latt . . BC om . . D λέγει ὁ ἡγεμώρ (?) Videtur εἰπέ, λέγ. ὁ ἡγεμ. habere, omittens seqq. cum BC) | ἐγὼ . . B (item Fabr) add ἐν Ἱερουσαλὴμ | τριάκ. (D add καὶ) ὀκτῶ ἔτη cum CD . . A ἐν τριάκ. ὀκτῶ ἔτεσι, B ἔτεσι τριάκ. ὀκτῶ | ἐν κλίμῃ (Latt postpronunt) κατεκείμεν cum AB . . CD κατὰκειται ἐν τῇ κλίμῃ | ἐν ὁδύμῃ πόρῳρ . . A καὶ ἐν ὁδύμῃ πολλῶν πόρῳρ | καὶ ἐλθόντος (ita etiam plures Latt) . . A ἐλθ. δέ | τοῦ Ἰησοῦ . . B τοῦ κυρίου | κατακείμενοι . . A κατεχόμενοι | ἐθεραπ. ὑπ' (E παρ') αὐτοῦ cum BE Latt . . C ἔθερ. παρόρτος αὐτοῦ . . A ἰάσεως ἔτυχον | μεαρίσκοι cum AB Latt . . E μέν . . C πιστότατοι | B ἐλεήσαρτες | ἐβάστασ. (C -αζαρ) με μετὰ τῆς κλ. (A om με μ. τ. κλ.) καὶ ἀπήγ. (B ἀπήγαγ.) με (A om) πρ. αὐτ. C. CEA Vatt Eins Cors . . B μετὰ τῆς κλίμης μου προσήμεγκάμ με αὐτῷ | καὶ ἰδὼν με ὁ Ἰησοῦς (A om) ἐσπλαγχν. (A εὐσπλ.) . . D ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησ. καὶ σπλαγχνισθεὶς ἔπ' ἐμοί | καὶ (D om) λόγον (B λόγῳ, A add μόρον) εἶπέν μοι (μοι cum ABDE; C om) | ἄρῳ cum AE Vatt Ven . . BC Eins alique praem ἔγειρε, item D ἔγειρε καὶ | σου τ. κράββ. cum CDE . . AB τ. κράββ. (B κράβατον, item infra) σου | καὶ ἦρα cum ADE . . B κ. ἐπήρα, C κ. ἀπήρα. Praeterea AC similiterque Latt praem καὶ παραχρῆμα ἰάθην, item D καὶ σὺν τῷ λόγῳ αὐτοῦ εὐθέως ἠγέρθην . . nihil praem cum BE | καὶ περιεπάτησα . . D καὶ ἀπηλθορ ὑγιὺς εἰς τὸν οἶκόν μου δοξάζω τον θεόν | A om τῷ Πιλάτῳ | ἐρώτησον (B ἐπερώτ.) . . A add οὐρ | ποία ἡμ. ἦν ὅτε ἔθερ. C. ABE Eins Cors Fabr . . C Vatt Ven ποία ἡμέρᾳ ἔθερ. | λέγει ὁ θεραπευθεὶς cum B, item καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰαθεὶς εἶπε E, simi-

οὕτως ἐδίδάξαμεν ὅτι ἐν σαββάτῳ θεραπεύει καὶ δαίμονας ἐκβάλλει;

² Καὶ ἄλλος Ἰουδαῖος παραινέσας λέγει· ἐγὼ τυφλὸς ἐγεμμήθην, φωνὴν ἤκουον καὶ πρόσσωπον οὐκ ἔβλεπον· καὶ παράγορτος τοῦ Ἰησοῦ ἔκραξα φωνῇ μεγάλῃ· ἑλένησόν με, υἱὲ Δαυίδ. καὶ ἠλέησέν με καὶ ἐπέθηκεν τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ ἀμέβλεψα παραχρῆμα. καὶ ἄλλος Ἰουδαῖος παραινέσας εἶπερ· κυρτὸς ἦμην, καὶ ὄρθωσέ με λόγῳ. καὶ ἄλλος εἶπερ· λεπτὸς ἐγερόμην, καὶ ἐθεράπευσέν με λόγῳ.

literque Latt (Eins Cors nil nisi *Dixit*, Ven *Dixit autem homo ille*, Vatt *Respondet is qui sanatus fuerat dicens*, Fabr *Dixit languidus sanatus*) . . Δ λέγει ὁ Πιλάτος τῷ θεραπευμένῳ· ποία ἡμέρα ἦν ὅτε ἐθεραπεύθης; ἀπεκρίθη ὁ ἄμθρωπος . . ε ἑρωτηθεὶς παρὰ τοῦ Πιλάτου περὶ τῆς ἡμέρας λέγει | ἐν σαββάτῳ cum AC, E Eins aliiue τὸ σάββατον, B (similiterque Vatt Ven) ἐν σαββ. ἐθεραπεύθην (sed codex -θη) | οἱ Ἰουδαῖοι (ita etiam Eins Cors) . . B Vatt Ven Fabr add τῷ Πιλάτῳ | μὴ οὐχ οὕτ. ἐδιδάξ. (B add σοι, non item Latt) . . Δ οὐκ εἶπαμέρ (item *dicimus* Cors) σοι | θεραπεύει . . ε ἐθεραπεύθην | δαίμονας cum CE, item *daemones* Vatt Ven . . AB Eins aliiue δαιμόνια | ἐκβάλλει . . E ἐλαύρει

Coptus VI, 1. sic: *Alius porro ex Iudaeis accessit ad Pilatum dicens: Rogo te, cupiens nonnulla expromere. Respondit praeses: Dic quod vis. Ille vero ita dixit: Ego per annos quadraginta sex decumbebam in lecto acribus doloribus et angoribus affectus. Quando Iesus venit, multi erant vel a daemonio exagitati vel variis morbis detenti, qui ab eo sanati sunt. Aliquot iuvenes, miserti mei, me extolentes iacentem in lecto detulerunt ad eum. Vis dominus me vidit, misericordia motus mihi dixit: Amice, tolle grabatum tuum et vade. Statim convalui, sustuli grabatum meum, ambulavi. Iudaei Pilato dixerunt: Interroga eum qua die est sanitati restitutus. Pilatus sanatum alloquens candide ait: Dic qua die te sanitati restituit. Ille vero dixit: Die sabbati. Tum Iudaei; Nonne hoc est quod diximus, eum die sabbati facere medicinam et daemonia expellere?*

2. Καὶ ἄλλος cum AB Latt . . ο Καὶ πάλιν ἄλλος, item D Καὶ ἕτερος πάλιν | D om Ἰουδαῖος | παραινέσας λέγει (ο εἶπερ) cum BC Eins aliisque; item A παρελθὼν λέγει . . D Vatt Ven εἶπερ | ἐγὼ . . Δ (item Latt) om | ἐγεμμήθην . . D ἐβλήθην ἐκ κοιτίας μητρόσ μου | φωνὴν ἤκουον cum CD Eins Vatt Ven aliisque, item A sed addit καὶ μόμην . . E φωνῆς μόμος ἤκουον, B καὶ φωνὴν μόμην ἤκουον | καὶ πρόσσωπον cum BCE Fabr Eins . . BD Vatt Ven Cors πρόσσω. δέ | καὶ παράγορτος (B παρίορτος) τοῦ Ἰησοῦ (A αὐτοῦ) . . E καὶ παράγωρον ο Ἰησοῦς | φωνῇ μεγάλῃ (ο φωνὴν μεγάλην) ; . . B add λέγωρ | υἱέ . . E praem κύριε | καὶ ἠλέησέν με - - T. χ. αὐτοῦ (cum AB Eins aliisque; C Vatt Ven om) ἐπὶ (B εἰς) T. δ. μου . . D καὶ εὐθέως ἐσωλαγχμίσθη ἐπ' ἐμέ, καὶ πτύσας ἐποίησε πηλὸν καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ T. δ. μου | Δ παραρχρ. ἀμέβλεψ. | καὶ ἄλλος . . D κ. ἕτερος | Ἰουδαῖος cum AB (praem ἄμθρωπος) E (add ἄμθρωπος) Vatt Cors Fabr . . CE Eins Ven om | παραινέσας . . ΔD add εἰς μέσον | κυρτὸς ἦμην K. ὄρθωσε (ο ὄρθωσε, Δ ἀμώρθωσε, D ἐθερά-

CAPUT VII.

Καὶ γυρή τις, ὄμομα Βερρίκη, ἀπὸ μακρόθεν κράζουσα εἶπερ·
αἰμορροῦσα ἤμην, καὶ ἡψάμην τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ,
καὶ ἐστάλη μου ἡ ῥύσις τοῦ αἵματος ἡ δι' ἐτῶν δώδεκα. λέγου-
σιν οἱ Ἰουδαῖοι· μόμορ ἔχομεν γυμαῖκα εἰς μαρτυρίαν μὴ ὑπάγειν.

CAPUT VIII.

Καὶ ἄλλοι δέ τιμες πληθοὺς ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ἐκραζον
λέγοντες· οὗτος ὁ ἄνθρωπος προφήτης ἐστίν, καὶ τὰ δαιμόνια
αὐτῷ ὑποτάσσονται. λέγει ὁ Πιλάτος πρὸς τοὺς εἰσώρτας
αὐτῷ ὅτι τὰ δαιμόνια αὐτῷ ὑποτάσσονται· διατί καὶ οἱ διδάσκαλοι

πευσε) μ. λ. καὶ ἄλλος εἶπερ· λεωρ. ἐγερόμην (β ἐγερρόμην) κ. ἐθ. με λόγῳ
cum β omnibusque codd. Latinis . . acυ om καὶ ἄλλος εἶπερ· λεωρὸς - - λόγῳ,
item β om κυρτὸς - - ἄλλ. εἶπερ. Vide et. Coptum.

Pergit Coptus: *Item alius Iudaeus aiebat: Ego caecus eram a nativitate,
vocem hominis audiebam sed eius vultum non videbam. Quando Iesus pertransibat,
elata voce clamavi: Miserere mei, fili David, miserere mei. Ille vero manus impos-
uit super oculos meos, et confestim vidi. Alius etiam ad Pilatum accedens dixit:
Ego leprosus eram, et mundavit me.*

VII. Καί . . Α Πρὸς τούτοις | ὄμομα Βερρίκη cum ac (c ὀρόματι Βερο-
ρίκη), item Latt et Coptus *Veronica nomine* . . βδ om | ἀπὸ μακρόθεν κράζουσα
(Α κράζασα) . . D ἀπομακρίζουσα, atque sic pergīt καὶ ὡς μόμορ ἡψατο τοῦ
κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, εὐθέως ἔστιν ἡ ῥύσις τοῦ αἵματός μου: quae
corrupta esse apparet. | εἶπερ . . β ἔλεγερ | ἤμην cum βc Vat^a . . Α Vat^b Ven
Fabr add ἐρ ἔτεσι δεκαδύο | καὶ ἐστάλη μου ἡ ῥύς. τ. αἵματ. ἡ (cod. om) δι'
ἐτ. δώδεκα cum β . . c Α καὶ εὐθέως (Α παραχρῆμα) ἔστιν ἡ ῥύς. τ. αἷμ. δι' (Α
τῶν) ἐτ. δώδ. (Α δεκαδύο ἐτῶν). Item Fabr (*et statim fluxus sanguinis mei ste-
tit*) sed om (ut D) δι' ἐτ. δώδ. . . Vatt Ven *et statim sana facta sum* | λέγουσιν
cum ab Vatt Fabr . . c etc Ven praem τότε | οἱ Ἰουδαῖοι . . β add τῷ Πιλάτῳ |
μόμορ (Α ἡμεῖς μόμορ) ἔχομεν - - μὴ ὑπάγειν cum abde Latt . . c γυμαῖκα
εἰς μάρτ. μὴ ὑπάγειν.

Ita Coptus: *Procul autem aderat mulier, nomine Veronica, quae dixit: Sanguis
a me defluebat, tetigi fimbriam vestis eius, cessavit fluxus mei sanguinis. Dixerunt
Iudaei: Habemus legem ne mulier ingrediatur ut testimonium dicat aut verba pro-
ferat.*

VIII. Καὶ (β om) ἄλλοι δέ (ita ce, item β; Α om) τιμες . . D καὶ ἕτερον |
πληθοὺς ἀνδ. τε (D om) κ. γυν. cum BED Ven . . c Vatt om πληθοὺς . . Α Eins
Cors ἀπὸ τοῦ πληθοὺς ἀνδρες τε καὶ γυναικες | προφήτης ἐστίν . . β δίκαιος
ἦν | ὑποτάσσονται cum ab . . ce ὑποτάσσεται | λέγει ὁ Πιλ. πρ. τ. εἰσώρ-
τας (ε πάρτας omisso αὐτῷ sq) α. δ. τὰ (cum β; β om) δ. α. ὑποτάσσ. cum
BE Eins . . ac om (propter ὁμοιοτέλευτον?), item plures codd. Latini | διατί

ὑμῶν οὐχ ὑπετάγησαμ αὐτῷ; λέγουσιμ τῷ Πιλάτῳ· οὐκ οἶδαμεν. ἄλλοι δὲ εἵπωμ ὅτι τὸν Λάζαρον τεθρηνκὸτα ἤγειρεμ ἐκ τοῦ μνημείου τετραήμερον. ἔμτρομος δὲ γερόμερος ὁ ἡγεμὼν λέγει πρὸς ἅπαμ τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων· τί θέλετε ἐκχέειν αἷμα δθῶρον;

CAPUT IX.

¹ Καὶ προσκαλεσάμερος τὸν Νικόδημον καὶ τοὺς δώδεκα ἄνδρας τοὺς εἰώρτασ ὅτι οὐ γεγέρμηται ἐκ πορνείας, λέγει αὐτοῖς· τί ποιήσω, ὅτι στάσις γίμεται ἐν τῷ λαῷ; λέγουσιμ αὐτῷ· ἡμεῖς οὐκ οἶδαμεν· αὐτοὶ ὄψομαι. πάλιν ὁ Πιλάτος προσκαλεσάμερος ἅπαμ τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων λέγει· οἶδατε ὅτι συμμίθεια ὑμῖν ἐστὶν κατὰ ἑορτὴν τῶν ἀζύμων ἔρα ἀπολύειμ ὑμῖν δέσμιον. ἔχω ἔρα κατάδικον δέσμιον ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ φορέαμ

καὶ οἱ - ὑπετάγησαμ (ita B, item [vide infra] A; c ὑποτασσομαι) αὐτῷ; λέγουσιμ - οὐκ οἶδαμεν cum BC .. A καὶ διὰ τὸ οἱ διδάσκαλοι ἡμῶν οὐχ ὑπετάγησαμ αὐτῷ, ἡμεῖς οὐκ οἶδαμεν· αὐτοὶ ὄψομαι. . . varie differunt Latini codices, quos vide ad Latinum textum. | ἄλλοι δὲ (A add τινὲς τῶν Ἰουδαίων) εἵπωμ (A ἔλεγομ) cum BA Latt .. c ἄλλος δὲ εἶπε. Praeterea c Latt add τῷ Πιλάτῳ | ὅτι (cum BC Eins Fabr; A Vatt alique om) τὸν Λάζ. (A Λάζ. τιμα) τεθρηνκὸτα (A τεθρεῶτα, c post μνημείου) ἤγ. ἐκ τ. μνημ. (A ἐκ μεκρῶν) τετραήμερον (h. l. A; c post Λάζαρ., Latt ante ἐκ τ. μνημ., B Copt om) | ὁ ἡγεμὼν .. A ὁ Πιλάτος | ἅπαμ .. B πᾶν | θέλετε c. AC .. B βούλεσθε | ἐκχέειμ cum BC .. A ἐκχέαι

Multo brevius hoc caput in D legitur: Καὶ ἄλλοι δὲ - ἐκραζαμ λέγομτες - πορφήτης ἐστὶν. ἄλλοι ἔλεγομ ὅτι καὶ τὸν Λάζ. ἤγειρεμ ἐκ μεκρῶν τετραήμερον. Tum statim sequitur: Ἀρέστη οὖν ὁ Πιλάτος etc, quae post videbimus.

Coptus autem caput VIII. sic exhibet: *Alii etiam satis multi, et viri et mulieres, clamaverunt dicentes: Hic homo est propheta vel deus; etiam daemones dicto audientes sunt ei. Tum Pilatus, hos alloquens qui dixerant etiam daemonia ei subiecta esse, dixit: Quidni etiam vestri doctores ei se subiciunt? Dixerunt Pilato: Lazarus mortuus erat, ille vero eum a mortuis in sepulchro ad vitam revocavit. Praeses extimuit et dixit universae multitudini Iudaeorum; Cur vultis effundere sanguinem innocentem?*

IX, 1. Καὶ προσκαλεσάμερος c. AC .. B add ὁ ἡγεμὼν, item Latt Copt Pilatus | τὸν Νικόδ. κ. τ. δ. ἄνδρας (ita B Latt; A om) τοὺς - ἐκ πορνείας cum AB Latt Copt .. c om | γίμεται cum BC Latt Copt .. A ἐστὶν | ἐν τῷ λαῷ cum AC Latt Copt .. B om | πάλιν cum B Latt; c καὶ πάλιν, item Copt .. A om | ὁ Πιλ. προσκ. - λέγει cum c, similiterque Latt; item ὁ Πιλ. ante λέγει posito B .. A λέγει ὁ Πιλ. παρτὶ τῷ πλῆθει τῶν Ἰουδ. | συμμίθεια ὑμῖν (BC ἡμῖν) cum BC Eins aliis, item Copt .. A om ὑμῖν | κατὰ ἑορτήμ cum BC (Latt per diem) .. A ἐν τῇ ἑορτῇ | τῶν ἀζύμων cum AC Latt .. B om | ἔχω ἔρα κατάδ. δέσμ.

λεγόμενον Βαραββᾶμ, καὶ τοῦτορ τὸρ στήκορτα κατερώπιον ὑμῶν
τὸρ Ἰησοῦν, εἷς ὃρ οὐδεμίαν αἰτίαν εὐρίσκω ἐν αὐτῷ. τίμα θέλετε
ἀπολύσω ὑμῖν; οἱ δὲ κράζουσιν· Βαραββᾶμ. λέγει ὁ Πιλάτος· τί
οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸρ λεγόμενον Χριστόν; λέγουσιν οἱ Ἰου-
δαῖοι· σταυρωθήτω. τινὲς δὲ τῶν Ἰουδαίων ἀπεκρίθησαν· οὐκ εἶ
φίλος τοῦ Καίσαρος ἔὰν τοῦτορ ἀπολύσεις, ὅτι εἶπερ ἑαυτὸρ
υἱὸρ θεοῦ καὶ βασιλέα· θέλεις οὖν τοῦτορ βασιλέα καὶ οὐ Καίσαρα.

- - φορέαμ λεγόμε. Βαραββᾶμ (cod. Βαραβᾶρ) cum c Eins aliisque . . β ἔχω δὲ
ἐν τῷ δεσμ. φορέαμ τοῦτορ λεγόμε. Βαραβᾶμ (sic) . . α ἔχω δὲ καταδίκους ἐν
τῷ δεσμ., ἐν οἷς καὶ φορέα τὸρ Βαραβᾶμ (sic) | καὶ τοῦτορ τὸρ στήκορτα (ita
β; c τούτωρ ἐστηκότωρ) κατερώπιον (ita β; c κατὰ πρόσσωπον) ὑμῶν (βc
ἡμῶν) τὸρ Ἰησ. εἷς ὃρ (c ἴσον, β ϕ) οὐδεμίαν (uterque οὔτε μίαν) αἴτ. εὐρ.
ἐν αὐτῷ cum βc Copt similiterque Fabr . . α τούτωρ οὖν τὸρ ἰστάμενον ἐρώ-
πιον ὑμῶν Ἰησοῦν βούλωμαι ἀπολύσαι διὰ τὸ μὴ εὐρίσκειν με αἰτίαν ἐν
αὐτῷ | τίμα θ. ἄ. ὑμῖν cum βc Eins Cors Copt . . α τίμα τοῖνυρ θέλ. ἀπολύσω
(etiam Fabr om ὑμῖν) | οἱ δὲ κράζουσιν (α λέγουσιν) cum αc . . β κράζουσιν οἱ
Ἰουδαῖοι . . Latt clamaverunt autem omnes dicentes | Βαραββ. cum αc . . β praem
τὸρ | λέγει cum αβ Latt; c καὶ λέγει) ὁ (ita αβ; c om; praeterea βc Latt praem
αὐτοῖς, non item α) Πιλ. | ποιήσω cum αc Latt (Copt) . . β ποιήσωμεν | λέ-
γουσιν οἱ Ἰουδ. cum αβ Copt . . c om οἱ Ἰουδ. . . Latt dicunt omnes | τινὲς δὲ
τῶν Ἰουδαίων ἀπεκρίθησαν cum α (Copt) . . β ἕτεροι δὲ ἔλεγον . . Eins iterum
dixerunt Iudaei, Fabr iterum clamant dicentes Pilato . . c ἕτερος δὲ τῶν Ἰου-
δαίων ἔλεγε πρὸς τὸν Πιλάτον | οὐκ (ita αβ; c τάχα οὐκ) εἶ (β ἦν) - - ἔὰν
τοῦτ. ἀπολύσεις (ita β Latt; α ἔὰν μὴ σταυρώσῃς αὐτόν, c om) | ὅτι εἶπερ
- - θέλεις οὖν τοῦτορ (Eins ni forte vis hunc esse etc) βασ. κ. οὐ Καίσ. cum c,
similiterque Latt . . β ὅτι εἶπ. ἑαυτὸρ τὸρ υἱὸρ θεοῦ καὶ βασιλέα εἶναι καὶ οὐ
Καίσαρα . . α ἀλλὰ σὺ τάχα τοῦτορ θέλεις εἶναι βασιλέα, οὐχὶ δὲ τὸν Καί-
σαρα. Ceterum Vatt brevissime absolvunt IX, 1—XI, 1; item Ven IX, 1—4.
Cf. libros Latinos.

Coptus capitis IX. partem 1. sic habet: *Rursus Pilatus advocans Nicodemum et duodecim viros qui affirmaverant Iesum non fuisse ex fornicatione natum, dixit eis: Quid faciam, quum seditio in populo sit? Responderunt: Nescimus, ipsi dispi- ciant. Iterum etiam adduxit universam multitudinem Iudaeorum et dixit eis: Probe nostis vestram consuetudinem dimittendi vobis die festo unum. Unum vero habeo in carcere latronem homicidam, nomine Barabbam, et Iesum hunc, qui adstat, in quo nullam culpam invenio. Quemnam vultis dimittam vobis? Iudaei magna voce clamaverunt: Barabbam. Dixit: Derelinquam ergo Iesum, qui dicitur Christus? Responderunt Iudaei: Crucifige eum. Alii vero ex Iudaeis dixerunt: Tu es amicus Caesaris; ipse de se dixit: Sum filius dei, sum rex.*

Eandem partem codex D his absolvit: Ἀρέστη οὖν ὁ Πιλάτος καὶ ἐξῆλ-
θεν ἔξω τοῦ πραιτωρίου καὶ λέγει τοῖς Ἰουδαίοις· μαρτυραμ ἔχω τὸρ ἥλιον
ὅτι οὐδεμίαν αἰτίαν εὐρίσκω ἐν αὐτῷ. στάσεως οὖν πολλῆς γεμαμένῃς
ἔκραζαν οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες· ἔὰν τοῦτορ ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ (? cod. ἦν) φίλος
τοῦ καίσαρος. πᾶς γὰρ ὁ βασιλέα ἑαυτὸρ ποιῶν ἀρτιλέγει τῷ καίσαρι.

² Θυμωθεὶς δὲ ὁ Πιλάτος λέγει πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· αἰετιστασιαστὸν τὸ ἔθνος ὑμῶν, καὶ τοῖς εὐεργέταις ὑμῶν ἀρτιλέγετε. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι· ποίοις εὐεργέταις; λέγει ὁ Πιλάτος· ὥς ἀκούω, ὁ θεὸς ὑμῶν ἀπὸ δουλείας σκληρᾶς ἐξήγαγεν ὑμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου καὶ διὰ θαλάσσης ἔσωσεν ὑμᾶς ὥς διὰ ζηρᾶς, καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ διέθρεψεν ὑμᾶς μάρμα καὶ ὀρτυγομήτραν ἔδωκεν ὑμῖν, καὶ ἐκ πέτρας ὕδωρ ἐποίησεν ὑμᾶς, καὶ μόμοι ἔδωκεν ὑμῖν· καὶ ἐπὶ τούτοις ὅλοις παρωργίσατε τὸν θεὸν ὑμῶν, καὶ ἐζητήσατε μόσχον χωρευτόν. καὶ παρωζύματε τὸν θεὸν ὑμῶν, καὶ ἐζητήσεν ἀποκτεῖναι ὑμᾶς· καὶ ἐλιτάμυσεν Μωϋσῆς ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ οὐκ ἐθαματώθητε. καὶ ῥῆν καταγγέλλετε μου ὅτι βασιλέα μισῶ.

³ Ἀραστάς δὲ ἀπὸ τοῦ βήματος ἐζητεῖ ἐξελθεῖν. καὶ κρᾶζουσιν οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες· ἡμεῖς βασιλέα οἶδαμεν τὸν Καίσαρα

2. Θυμωθεὶς δὲ cum . . v Θυμοῦ δὲ πλυσθεὶς . . c Χολέσας (sic) δέ | v πρ. τ. Ἰουδ. εἶπερ | αἰετιστ. cum ab Latt Copt . . c διαστασιαστὸν | τὸ ἔθρ. (A γέροσ) ὑμῶν c. v. . . A add καὶ κατάρτορ, c ἐστὶ | A πάρτοτε ἀρτιλέγετε | λέγει ὁ Πιλάτος cum c Copt, item A ὁ δὲ Πιλάτος ἔφη, et Latt dicit eis Pilatus . . v λέγει αὐτοῖς | ὥς ἀκούω cum c Copt . . om reliqui | ἀπὸ . . A ἐκ | ἐξήγαγεν ὑμᾶς ἐκ γ. Αἴγ. καὶ δ. θ. ἔσωσεν (v ὁδήγησεν, item Latt) ὑμ. ὥς δ. ζηρᾶς cum bc Latt Copt . . A ἐξήγαγεν ὑμᾶς διὰ θαλάσσης ὥς διὰ ζηρᾶς | ἐν τῇ ἐρήμῳ . . c om τῇ | διέθρεψ. (c ἐθρεψ.) ὑμ. μάρμα cum bc Latt . . A πειρῶντας τῷ μάρμα διέθρεψε | καὶ ὀρτυγ. ἔδωκεν ὑμῖν καὶ ἐκ πέτρας -- μόμοι ἔδ. ὑμῖν cum c Copt similiterque Latt . . ab καὶ ὀρτυγομήτρ. (v add καὶ μόμοι) ἔδωκεν ὑμῖν, omissis reliquis | καὶ ἐπὶ (Latt in) τούτ. ὅλοις (c πᾶσι) παρωργίς. (c παρωργ.) τ. θ. ὑμῶν cum bc Latt . . A ἐν πᾶσι δὲ τούτοις παρωργ. μάλλορ τ. θ. ὑμῶν | καὶ ἐζητήσατε μόσχον χωρευτόν. καὶ παρωζύματε (cod. παροζ.) τὸν θεὸν ὑμῶν cum c Cors Fabr . . ab Eins Copt om. Videtur propter ὁμοιοτέλευτον erratum esse. | ἐζητήσεν ἀποκτ. ὑμᾶς cum ac . . v ἠθέλησεν ἀπολέσαι ὑμᾶς | A ὑπὲρ ὑμῶν Μωϋσῆς | οὐκ ἐθαματώθητε cum c . . v οὐκ ἀπεκτάθητε . . A οὐκέτι ἀπεθάρετε | καὶ ῥῆν καταγγ. cum bc . . A ῥῆν δὲ καταλέγετέ μου | ὅτι βασιλέα μισῶ cum v Latt . . v ὅτι ἄλλορ βασιλέα θέλω . . A ὅτι τὸν βασιλέα Ἰησοῦν ζητῶ

Pergit Coptus: *Iratus Pilatus dixit Iudaeis: Vestra gens semper dissidet, atque eis qui vos beneficiis affecerunt adversamini. Dixerunt Iudaei Pilato: Quemnam in nos beneficium dicis? Reposuit Pilatus: Quemadmodum audiui, deus vos eduxit e captivitate gravi a terra Aegypti, mare vobis fuit velut arida via, atque in deserto manducastis manna et coturnicem, aquam vobis eduxit de petra ut biberetis, ac legem vobis dedit; nihilo tamen minus deum ad iram provocastis. Volebat deus perdere vos, Moyses pro vobis deprecatus est, morti traditi non fuistis. Nunc vero vos mala in me profertis.*

3. Ἀραστάς δὲ cum ab . . c Latt Καὶ ἀραστάς. Praeterea v add ὁ ἡγεμῶν, c Copt ὁ Πιλάτος, sed A Latt neutrum add | ἐζητεῖ cum A . . bc ἐζητήσεν | καί . . v add ῥῆν | κρᾶζουσιν cum v . . c ἔκραζον . . A ἀνέκραζον φωνῆν |

καὶ οὐ τὸν Ἰησοῦν. καὶ γὰρ οἱ μάγοι προσήμεγκαρ αὐτῷ ἀπὸ ἀματολῶν δῶρα ὡς βασιλεῖ· καὶ ἀκούσας ὁ Ἡρώδης παρὰ τῶν μάγων ὅτι βασιλεὺς ἐγεμμήθη, ἐζήτησεν τοῦ ἀποκτεῖναι αὐτόν. γμοὺς δὲ αὐτοῦ ὁ πατήρ Ἰωσήφ παρέλαβεν αὐτὸν καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἔφυγον εἰς Αἴγυπτον· καὶ ἀκούσας Ἡρώδης ἀπώλεσεν τοὺς παῖδας τῶν Ἑβραίων τοὺς γεμμηθέντας ἐν Βηθλεέμ.

⁴ Ἀκούσας δὲ ὁ Πιλάτος τοὺς λόγους τούτους ἐφοβήθη. καὶ κατασιγήσας ὁ Πιλάτος τοὺς ὄχλους, ὅτι ἔκραζον, λέγει αὐτοῖς· ὥστε οὗτός ἐστιν ὃν ἐζήτηι Ἡρώδης; λέγουσιν οἱ Ἰου-

λέγοιτες cum A Latt . . c praem τῷ Πιλάτῳ, v idem add | βασιλ. οἶδ. τὸν (v om) Καίς. cum bc Latt . . A τὸν Καίς. οἶδ. βασιλ. εἶναι | καὶ οὐ (ita v; c σύ) τὸν Ἰησ. cum bc Latt . . A οὐχὶ δὲ τοῦτον | οἱ μάγ. προσήμ. αὐτῷ ἀπὸ ἀματολῶν δῶρα ὡς βασιλεῖ cum BA (οἱ μάγ. ἀπὸ ἀματολῶν δῶρα αὐτῷ ὡς βασιλεῖ ἤμεγκαρ), item Copt . . c Latt om ἀπὸ ἀματ. | καὶ ἀκούσ. ὁ (v om) Ἡρώδ. παρὰ τῶν μάγων (w. τ. μάγ. cum c Eins Cors Copt; v Fabr om) ὅτι - - τοῦ ἀποκτ. αὐτόν cum bc Latt Copt . . A καὶ ἀνῆγγελαρ τῷ Ἡρώδῃ ὅτι β. ἐγ., καὶ ἐζήτησεν ὁ Ἡρώδης ἀποκτεῖναι αὐτόν | αὐτοῦ ὁ πατήρ cum c Copt . . AB ὁ πατ. αὐτοῦ | παρέλαβεν (v παραλαμβάμει) αὐτ. κ. τ. μ. αὐτοῦ cum bc Eins Cors . . A παρέλαβε τὴν μ. α. Μαριάμ | ἔφυγον cum A Eins Cors . . bc Copt ἔφυγεν (Fabr fugit in Aegyptum cum matre sua Maria) | καὶ ἀκούσας Ἡρώδης ἀπώλεσεν cum c, item Copt . . v ἀκούσας δὲ Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς ἀπέκτεινε . . A καὶ δι' αὐτὸν ἀπώλεσεν Ἡρώδης . . similiter variant Latini | τοὺς παῖδας τῶν Ἑβραίων (v add ἀπὸ διετούς καὶ κατωτέρω) τοὺς γεμμ. ἐν Βηθλ. cum AB Eins Cors Copt . . c τοὺς παῖδ. τοὺς ἐν Βηθλεέμ

Coptus partem 3. sic praebet: *Tunc Pilatus e tribunali surgens nitebatur egredi, quum Iudaei clamarent Pilato dicentes: Nos regem agnoscimus te et Caesarem, Iesum vero non agnoscimus. Etenim magi attulerunt ei tanquam regi dona ex oriente, at quum Herodes a magis audivisset natum esse regem, quaesivit eum ad necem; quod quum eius pater Ioseph rescivisset, tulit eum cum matre et fugit in Aegyptum; quo audito Herodes interfecit filios Hebraeorum qui Bethlehem nati fuerant.*

Pro 2. et 3. codex D sic: λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος· λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε· οὐδὲν γὰρ ἐν αὐτῷ εὐρίσκω αἰτίαν. οἱ δὲ περισσῶς ἔκραζον λέγοιτες· σταύρωσον σταύρωσον αὐτόν· καὶ γὰρ ὁ Ἡρώδης πολλὰ αὐτὸν ἐζήτησεν καὶ οὐχ εὔρεν.

4. τοὺς λόγους τούτους cum ac Latt . . v add παρὰ τῶν Ἰουδαίων | ἐφοβήθη. καὶ κατασιγήσας ὁ Πιλ. τοὺς ὄχλ., ὅτι ἔκραζον (cod. ἔκραζαν), λέγει αὐτοῖς cum v, item Latt (et silentio facto in populo qui clamabant [ita Eins; Cors clamabat] dixit eis [ita Cors; Eins dixit Pilatus]) . . A ἐφοβήθη, καὶ κατασεύσας τῇ χειρὶ λέγει τοὺς ὄχλους σιγᾶν . . c λοιπὸν ὅτι ἔκραζον, λέγει | ὥστε (Ergo) οὗτός ἐστιν cum c Eins Copt, item omisso ὥστε v Cors . . A συρθηρόμερος εἰ οὗτός ἐστιν | ἐζήτηι Ἡρώδης cum bc Eins Cors Copt, . . A (Fabr) add ἀποκτεῖναι | λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι cum bc (Fabr) . . A Eins Cors λέγ. αὐτῷ,

δαῖοι· μαί, οὗτός ἐστιμ. καὶ λαβὼμ ὕδωρ ὁ Πιλάτος ἀπερίψατο τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἀπέμαρτι τοῦ ἡλίου λέγωμ· ἀθῶός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου· ὑμεῖς ὄψεσθε. πάλιμ κράζουσιν οἱ Ἰουδαῖοι ὅτι τὸ αἶμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκμα ἡμῶμ.

⁵ Τότε ἐκέλευσεμ ὁ Πιλάτος τὸν βῆλομ ἐλκυσθῆναι τοῦ βή-

Copt *responderunt* | μαί (Latt om), οὗτός ἐστ. cum BC Latt Copt . . A om οὗτ. ἐστ. | καὶ λαβὼμ cum AB (Latt *accipiens autem*) . . σ τότε λαβὼμ | A om ὁ Πιλάτος ἐτ αὐτοῦ | ἀπέμαρτι τοῦ ἡλίου cum BC . . A Latt ἀπέμ. τοῦ ὄχλου, Copt *coram omnibus* | τοῦ δικ. τούτου cum AB Latt . . σ τούτου τοῦ δικ. | πάλιμ κράζουσιν cum B Copt, C καὶ πάλ. κρ. . . A κράζουσιν, Latt *et responderunt* | ὅτι cum C . . AB om

Pergit Coptus: *Pilatus cum haec audisset a Iudaeis narrata, extimuit, atque indicto silentio universae turbae clamanti dixit: Hicine ille est quem Herodes quaerebat? Responderunt: Utique, ille est. Tum Pilatus sumpta aqua lavit manus suas coram omnibus, dicens: Mundus sum a sanguine isto iusti, vos dispicietis. Rursus clamaverunt Iudaei: Sanguis eius super nos et super filios nostros.*

Ita vero cod. D pergit: Ἀκούσας δὲ ὁ Πιλάτος τοὺς λόγους τούτους ἐφοβήθη λίαν, καὶ λέγει τοῖς Ἰουδαίοις: οὗτός ἐστιμ ὃμ ἐξήτει ὁ Ἡρώδης; λέγουσιν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι· μαί, αὐτός ἐστι. λαβὼμ ὕδωρ ὁ Πιλάτος ἀπερίψατο τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἀπέμαρτι - πάλιμ ἔκραζαμ οἱ Ἰουδ. λέγομετες· τὸ etc. In his igitur fere consentit cum reliquis.

5. Τότε cum AC Latt Copt . . B Καί | τὸν (I τὸ) βῆλομ (C τὸν βίβλομ) ἐлк. τοῦ (C ἐπὶ τοῦ) βήμ. cum AI, item C; porro B ἐлк. τὸ βῆλομ ἐπὶ τοῦ βήματος, item Copt. Accedit Ven *velum solvi* . . Eins (similiterque Cors) *adduci illum ante tribunal*; Fabr *adduci Iesum ante se*. Quam ad lectionem Latinam Muenterus (cf. Staedlin u. Tzschirner: Archiv für alte und neue Kirchengesch. V. 2. 1822. p. 334.) ipsum Graecum conformari voluit; illud enim ἐλκυσθῆναι ἐπὶ τοῦ βήματος non posse nisi de ipso Iesu dictum esse. Nuper eandem amplexus sententiam Hofmannus (vide supra) locum ita emendandum duxit ut pro βῆλομ (βίβλομ) reponeret βέβηλομ, cf. Leben Jesu p. 362. Quae coniectura et facilis est pro vocis similitudine nec nihil ab ipsa re commendationis habet. Contra vero est quod veri est dissimillimum, h. l. βέβηλομ a Pilato nuncupari in quem modo dixisset: Ἀθῶός εἰμι ἀπὸ τ. αἵμ. τοῦ δικαίου τούτου. Nec apte provocatur ad illam σαββάτωμ βεβήλωσιν quae in Iudaeorum accusatione erat, quum in Pilati sententia eius rei nulla prorsus sit habita ratio. Porro contra est quod subsequitur statim τῷ Ἰησοῦ vel κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, praecedente enim τὸν βέβηλομ legendum esset αὐτῷ vel κατ' αὐτοῦ. Denique ea quae sequuntur, καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς ἐκ τοῦ πραιτωρίου, ad lectionem illam ex qua Iesus iam ad tribunal extra praetorium positum tractus dicitur, non satis conveniunt. Quae cum ita sint, lectio in textum nostrum recepta non temere deserenda videtur. Hanc ad explicandam duo inprimis loci faciunt, iam a Thilone illi quidem adscripti. Alter est Basilii M. in epistula 79. s. 223. ad Eustathium Sebastiae episc. (ed. Bened. p. 340 sq.): εἰ γὰρ οἱ τοῦ κόσμου τούτου ἄρχομετες ὅταμ τιρὰ τῶμ κακούργωμ θαμάτω καταδικάζειμ μέλλωσιν, ἐφέλκορται (al. ἀφέλκ.) τὰ παραπετάσματα, καλοῦσι δὲ τοὺς ἐμπειροτάτους πρὸς τὴν ὑπὲρ τῶμ

ματος οὐ ἐκαθέζετο, καὶ λέγει τῷ Ἰησοῦ· τὸ ἔθνος τὸ σὸν κατή-
 λεγξέ σε ὡς βασιλέα· διὰ τοῦτο ἀπεφνήραμῃ πρῶτον φραγελ-
 λουῖσθαί σε διὰ τὸν θεσμόν τῶν εὐσεβῶν βασιλέων, καὶ τότε
 ἁμαρτᾶσθαι ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἐν τῷ κήρῳ ὅπου ἐπιτάσθης· καὶ
 Δυσμᾶς καὶ Γέστας οἱ δύο κακοῦργοι συσταυρωθήτωσάμ σοι.

προσκειμέων σκέψιν etc. Alter Chrysostomi est in Matth. cap. XVII. homil.
 LVI. (Montf. VII, 571. (643.): καθάπερ γὰρ [ἐπὶ] τοῖς δικασταῖς, ὅταν δημο-
 σία κρίνωσι, τὰ παραπετάσματα συρλεκύσαμετες οἱ παρεστῶτες πᾶσιν αὐ-
 τοῖς δεικνύουσιν etc. Cf. Cangii gloss. βέλωρ, βήλωρ. | λέγει τῷ Ἰησοῦ c. b Ven
 .. ἁ ἀπεφνήματο λέγων τῷ Ἰησοῦ, σι οὕτως ἀπεφνήματο κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, Eins
 aliiq̃ue et prosecutus est his verbis dicens sententiam Pilatus adversus Iesum. Prae-
 terea c (Copt) addit: ἀπόφασιν Πιλάτου. | κατήλεγξέ σε ὡς βασιλέα c. ἁ Latt
 .. β κατήγγειλάμ σου ὡς βασιλεῖ .. c κατέπεζάμ σε ὡς βασιλεῖ (sic), ι κατέ-
 πεζάμ σου ὡς βασιλέωσ | διὰ τοῦτο c. ἁ b Latt Copt .. c καὶ δ. τ. | ἀπεφν-
 ήραμῃ cum ἁ bι .. c corrupte ἀφνράμῃ. Praeterea b add κατὰ σοῦ. | φραγελ-
 λουῖσθ. (ι φραγελλωθῆναι) σε cum ἁ bι Latt .. c om σε | διὰ τὸν θ. τ. εὐσεβ.
 βασ. cum bι .. c διὰ τῶν θεσμῶν τῶν ἀσεβῶν βασιλ. .. ἁ διὰ τὸν θεσμόν
 τὸν βασιλικόν. . . Latt propter statuta priorum (ita Eins Fabr; Ven Cors om)
 principum (Ven imperatorum), Copt propter leges celsorum regum | καὶ τότε cum
 bc .. ἁ ἔπειτα | ἁμαρτᾶσθαι cum ἁ b (b add σε) .. c ἀρτᾶσθαι (isque αὐτόν
 addit), ι ἁμαρτηθέντα σε | ἐπὶ τοῦ cum bc .. ἁι om τοῦ | ἐν τῷ cum bc .. ἁ
 ἐπὶ τῷ | ἐπιτάσθης cum ἁ bι .. c ἐπιτάσθης. Ex Latinis Fabr sic: et in cruce
 suspendi in eo loco ubi tentus es; Eins Cors deinde praecepit allevari eum (Cors
 eum elevari) in crucem (Cors in cruce) in eo loco ubi (Cors quo) tentus est; Ven nil
 nisi et tunc crucifigi in cruce | καὶ Δυσμᾶς καὶ Γέστας (ita ex b et Latt; ἁ
 Cτέγας) οἱ δύο κακοῦργοι συσταυρωθήτωσάμ σοι cum ἁ, item Copt: una cum
 Dema et Cysta duobus latronibus, qui tecum comprehensi fuerunt (male igitur inter-
 pres reddidit συσταυρωθ. σοι), c καὶ δύο κακοῦργοι σὺν αὐτῷ, item b additis
 his: ὁ εἷς λεγόμενος Δυσμᾶς καὶ ὁ ἕτερος Γεστάς (hoc accentu). ι καὶ δύο
 κακοῦργοι μετὰ σοῦ τὸ πέρασ τοῦ βίου δέξασθαι. Eins Cors Fabr et duo ma-
 ligni (Cors Fabr duos malignos) cum eo (Fabr tecum), quorum nomina sunt haec
 Dismas, (Dimas, Dymas) et Gestas. Horum vero nihil habet Ven, nisi quod seqq.
 Καὶ ἐξήλθεν — σὺν αὐτῷ sic reddit: et flagellatum tradidit Iudaeis Iesum ad
 crucifigendum, et duos latrones cum ipso: unus nomine Dismas et alius nomine
 Gestas.

Coptus: Tunc Pilatus iussit contrahi velum, quod erat in tribunali, in quo
 sedebat; sententiam protulit. Huiusmodi sententia Pilati in Iesum: Gens tua accu-
 sat te uti regem. Quare ego sententiam dico. Primum iubeo te flagellis caedi propter
 leges celsorum regum; deinde in crucem agi eo in loco ubi fuisti comprehensus, una
 cum Dema et Cysta duobus latronibus, qui tecum comprehensi sunt.

Horum loco d habet: τότε παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος ἵνα
 σταυρωθῇ· συσταυροῦνται οὖν δύο λησταί, ἐκ δεξιῶν μὲν ὁ Δυσμᾶς, καὶ ὁ
 Γεστάς ἐξ ἀριστερῶν. Iam sequuntur quae tantum non aliena sunt ab ea
 ratione quam secuti sumus: Τότε οὖν ὁ ἐξ ἀριστερῶν λέγει τῷ Ἰησοῦ· ἴδε
 πόσα κακὰ ἔδρασα ἐν τῇ γῇ, καὶ οὐκ ἔγγωρ ὅτι σὺ εἰ βασιλεὺς. σεαυτῷ οὐ

CAPUT X.

¹ Καὶ ἐξῆλθον ὁ Ἰησοῦς ἐκ τοῦ πραιτωρίου, καὶ οἱ δύο κακοῦργοι σὺν αὐτῷ. καὶ ὅτε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸν τόπον, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ περιέζωσαν αὐτὸν λέρτιον, καὶ στέφανον ἐξ ἀκαρθῶν περιέθηκαν αὐτῷ περὶ τὴν κεφαλὴν· ὁμοίως καὶ τοὺς δύο κακούργους ἐκρέμασαν. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγεν· πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἶδασιν τί ποιοῦσιν. καὶ διμερίσαμτο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ οἱ στρατιῶται. καὶ ἴστατο ὁ λαὸς θεωρῶν αὐτόν. καὶ ἐξεμυκτήριζον αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες σὺν αὐτοῖς λέγοντες· ἄλλους ἔσωσεν, σωσάτω ἑαυτόν· εἰ υἱὸς ἐστὶν τοῦ θεοῦ οὕτως, καταβάτω ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. ἐρέπωμεν δὲ αὐτῷ οἱ στρατιῶται προσερχόμενοι καὶ ὄξος μετὰ χολῆς προσφέρου-

δύρασαι βοηθῆσαι ἐν ἀνάγκῃ ὧν, καὶ πῶς ἄλλοις βοηθῆσαι ἔχεις etc. Tum est: ὁ δὲ ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, ὁμοῖα αὐτῷ Δυσμᾶς, ἰδὼν τὴν θεϊκὴν χάριν τοῦ θεοῦ οὕτως ἐβόα· ἴδον σε Χριστέ υἱὲ τοῦ θεοῦ, ἴδον σε βασιλέα ἐν οὐρανοῖς βασιλεύοντα (cod. -λείων), ὑπὸ μυριάδων ἀγγέλων προσκυνοῦμενον etc.

X, 1. Καὶ ἐξῆλθον - - σὺν αὐτῷ cum B Eins Fabr; item A καὶ ἐξῆλθ. ὁ Ἰησ. καὶ οἱ δύο λησται ἀπὸ τοῦ πραιτωρίου . . CI καὶ εὐθὺς ἐξήγαγον τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ πραιτωρίου ἅμα τῶν δύο κακούργων (I ἄμ. τοῖς δυσὶ κακούργοις) | ἀπῆλθον cum AB . . CI ἦλθον | ἐπὶ τὸν (B τοῦ) τόπον (B -που) cum BI . . A add τοῦ κραμίου, similiter Eins Fabr | ἐξέδυσαν cum ABI Latt . . C add οἱ στρατιῶται | αὐτόν cum A Latt . . CI τὸν Ἰησοῦν . . B om | τὰ ἱμάτια αὐτοῦ: A add καὶ διμερίσαμτο αὐτά (vide infra) | λέρτιον cum BI . . AC λερτίον | περιέθηκαν αὐτῷ περὶ τ. κεφ. cum B . . A(I) ἐπέθηκαν (I om) ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ . . C περιέθηκαν αὐτοῖς τῇ κεφαλῇ. His add C καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν, non item ABI Latt Copt | ὁμοίως (ut B Latt Copt, A ὁμοί. δέ, C ἅμα δέ) καὶ τ. δύο. κακ. ἐκρέμασαν cum ABC Latt Copt, sed C add σὺν αὐτῷ, B σὺν αὐτῷ pro ἐκρέμ. habet. Praeterea B add τὸν μὲν ἕνα ἐκ δεξιῶν, τὸν δὲ ἕτερον ἐξ εὐωρύμων, item A Copt Latt Δυσμᾶν ἐκ δεξιῶν καὶ Στέγαν (Latt Copt Gestam) ἐξ εὐωρύμων . . I ἅμα τοῖς δυσὶ κακούργοις ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωρύμων. | πάτερ cum AB Latt Copt . . C om | B ἄφες αὐτοῖς | καὶ διμερίσαμτο τ. ἱ. α. οἱ στρ. cum BC Ven (Eins aliiq. om οἱ στρατ., sed Fabr Cors add *super vestem eius mittentes sortem*) . . A om | καὶ ἴστατο (cum B, C στήκει) ὁ λα. θεωρ. αὐτόν (C om αὐτ.) cum BC, item Latt (*et steterunt populi*; Ven *et ibat populus expectans*) . . A om | οἱ ἀρχιερ. καὶ οἱ ἄρχοντες σὺν αὐτοῖς cum B . . C οἱ ἀρχιερ. καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ . . A οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ ἀρχισυνάγωγοι . . similiter variant Latini | σωσάτω ἑαυτόν cum B Latt . . AC καὶ ἑαυτόν οὐ δύραται σῶσαι (utrumque coniungit Ven) | εἰ υἱὸς - ἀπὸ τ. σταυροῦ cum B (similiter Latt) . . AC εἰ υἱὸς ἐστὶ τοῦ θεοῦ (C εἰ υἱ. θεοῦ εἰ apud Birchium, εἰ υἱ. εἰ τοῦ θε. apud Thil.), καταβάτω μὴν ἀπὸ τ. στ. καὶ πιστεύσομεν (C -σωμεν) εἰς αὐτόν | οἱ στρατιῶται cum B Latt . . AC καὶ οἱ στρ. | ὄξος μετὰ χολῆς cum

τες αὐτῷ, καὶ ἔλεγον· σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, σῶσον σεαυτόν.

¹ Ἐκέλευσε δὲ ὁ Πιλάτος μετὰ τὴν ἀπόφασιν εἰς τίτλον ἐπιγραφῆναι τὴν αἰτίαν αὐτοῦ γράμμασιν ἑλληνικοῖς ῥωμαϊκοῖς καὶ ἑβραϊκοῖς, καθὼς εἶπαμ οἱ Ἰουδαῖοι ὅτι βασιλεὺς ἐστιν τῶν Ἰουδαίων.

² Εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων κακούργων ἔφη αὐτῷ λέγων· εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός, σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς. ἀποκριθεὶς δὲ Δυσμᾶς ἐπετίμα αὐτῷ λέγων· οὐδὲν φοβῆ σὺ τὸν θεόν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ; καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως· ἄζια γὰρ ὡς ἐπαράξαμεν ἀπολαμβάμεν· οὗτος δὲ οὐδὲν κακὸν ἐποίησε. καὶ ἔλεγε τῷ Ἰησοῦ· μνήσθητί μου, κύριε, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. εἶπερ

AC Eins Cors Fabr . . v Ven om μετὰ χολῆς | σὺ εἶ cum v . . AC Latt εἰ σὺ εἶ | ὁ βασιλεὺς cum v Latt . . AC praem ὁ Χριστός | σῶσον σεαυτόν (v -τῷ) . . v add καταβάτω ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. Praeterea v et Latt (non item Copt) add καὶ λαβὼν λογγίον (hoc accentu) ὁ στρατιώτης λόγχην ἔρριψε αὐτοῦ τὴν πλευράν, καὶ ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ.

¹ Ἐκέλευσε δέ . . v τότε ἐκέλευσε | I om μετὰ τ. ἀπόφασιν | εἰς τίτλον ἐπιγραφῆναι (Δ γραφῆναι) τὴν α. α. cum Δ (sic) v . . CI καὶ (I om) τίτλον ἐπιγραφῆναι τὴν α. α. | ἑλλήν. (I add καὶ) ῥωμ. κ. ἑβραϊκ. c. BI, item Latt (Ven Eins Cors *hebraicis* [Cors et] *graecis et latinis*; Fabr *hebr. et lat. et gr.*) . . Δ ἑλλήν. καὶ ῥωμ., c nil nisi ἑλληνικοῖς | καθὼς εἶπαμ (AI εἶπαρ) - - τῶν Ἰουδ. cum ABI, similiterque Latt . . c om

Coptus partem 10, 1. his expressit: *Post haec Iesus e praetorio exivit cum utroque latrone, et quum pervenisset ad locum, exspoliaverunt eum vestibis suis, linteo cinxerunt eum, capiti eius imposuerunt coronam spineam. Similiter duos latrones suspenderunt, Demam a dextra, Cestam a sinistra. Tum Iesus dixit: Pater mi, ignosce illis; nesciunt enim quod faciunt. Milites vero diviserunt inter se vestes eius. Adstabat populus spectans. Summi sacerdotes et principes irridebant eum cum populo, dicentes: Qui alios salvos fecit se ipsum salvum faciat, si filius dei est electus. Tum illudebant etiam eum accedentes ad eum cum spongia et felle, dicentes: Si tu es rex Iudaeorum, serva te solum. Post sententiam Pilatus iussit scribi titulum criminis eius litteris Graecis, Romanis et Hebraicis, quemadmodum dixerant Iudaei: Ipse est rex Iudaeorum.*

2. Εἷς δέ cum AB . . c add τις | v τῶν συγκρεμασθέντων αὐτῷ κακούργων . . c Latt add ὁρόματι Γεστάς | ἔφη αὐτῷ λέγων cum v . . Δ ἔλεγε αὐτῷ (Eins Ven *dixit ei*) . . c ἔφη πρὸς τὸν Ἰησοῦν (item Fabr) | Δυσμᾶς cum Δ Eins Cors . . c (Ven Fabr) ὁ ἕτερος Δημᾶς, item Copt . . v ὁ ἕτερος | ἐπετίμα cum AB . . c ἐπετίμησε | οὐδὲν cum A* c Copt . . BA** Latt οὐδέ | v φοβεῖ | v ἐν αὐτῷ τῷ κρίμ. (Ven *in ipso crimine*) | εἰ . . Δ Copt ἐσμέμ | κακὸν ἐποίησε cum c . . AB ἀποπορ ἑπαράξεμ | καὶ ἔλεγε (A add Δυσμᾶς) τῷ Ἰησοῦ (Ven *nil nisi et dixit*) cum c Cors (A Ven) . . v καὶ εἶπερ ὁ ἐπιτιμῆσας τὸν ἕτερον αὐτοῦ . . Fabr *et post haec suspirans dix. ad Iesum*; Eins *et postquam*

δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἀμὴρ ἀμὴρ λέγω σοι ὅτι σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔρ τῷ παραδείσῳ εἶ.

CAPUT XI.

¹ Ἡρ δὲ ὥσει ὥρα ἕκτη καὶ σκότος ἐγένετο ἐπὶ τῇ γῇ ἕως ὥρας ἑμῆτης, τοῦ ἡλίου σκοτισθέντος, καὶ ἐσχίσθη τὸ καταπέτασμα τοῦ μαοῦ μέσῳ. καὶ φωμήσας φωμῇ μεγάλῃ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· πατήρ, βαδδὰχ ἐφκιδ ρουέλ, ὃ ἐρμμεύεται· εἰς χεῖράς σου παρατίθηνι τὸ πρεῦμά μου. καὶ τοῦτο εἰπὼν παρέδωκε τὸ πρεῦμα. ἰδὼν δὲ ὁ ἐκατόρταρχος τὸ γερόμερον ἐδόξασεν τὸν θεὸν λέγων ὅτι ὁ ἀρθρωπος οὔτος δίκαιος ἦν. καὶ πάντες οἱ παραγερόμεροι ὄχλοι ἐπὶ τῇ θεωρίᾳ ταύτῃ, θεωροῦντες τὰ γερόμερα, τύπτοντες ἑαυτῶν τὰ στήθη ὑπὲστρεφοι.

conturbavit socium suum dicit Iesu, similiter Copt | ἐρ τῇ βασ. σου cum A Eins . .
bc Fabr Cors Ven praem ὅταρ ἔλθῃς, Copt quando eris | εἰπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰη-
σοῦς c. bc Latt, item Copt . . A ὁ δὲ Ἰησοῦς | ἀμὴρ ἀμὴρ c. ab . . c Latt
Copt ἀμὴρ | λέγω σοι c. ab Latt Copt . . c add Διηρᾶ | ὅτι c. b Fabr Ven . .
ac Eins Cors om | ἐρ τῷ παραδ. εἶ cum b . . ac Latt Copt ἐσῃ ἐρ τ. παραδ.

Pergit Coptus: Porro unus ex suspensis latronibus, nomine Cestas, dixit ei: Si tu es Christus, salva te et nos. Respondens alter, nomine Demas, increpabat eum irate dicens: Non vereris tu deum ipsum? Nos quidem in eodem crimine versamur atque ille, sed nos pro merito malorum a nobis patratorem, hic vero nihil mali admisit. Demas quum finem fecisset increpandi Cestam, clamavit: Memento mei, domine, quando eris in regno tuo. Dixit ei Iesus: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso.

XI, 1. ὥσει ὥρα cum ab . . c ὥς ὥρα | ἐπὶ τῇ (ita c; A ἐπὶ πᾶσαν τῇ, b ἐφ' ὅλην τῇ, item Latt *super universam terram*) γῇ h. l. cum ac Latt Copt . . b post ἑμῆτης habet | ἑμῆτης: ita A; b ἑμῆτης, c θ' | τοῦ μαοῦ . . c om τοῦ | μέσῳ cum b Ven Vatt; item A additis ἀπὸ ἀρωθερ ἕως κάτω . . c Eins Cors Fabr Copt εἰς δύο (haec om Fabr) ἀπ' ἀρωθερ ἕως κάτω | φωμῇ μεγάλῃ (b -μὴρ -ληρ) ὁ Ἰησοῦς cum bc . . A ὁ Ἰησ. φ. μεγ. | πατήρ cum b . . ac i πάτερ (scribitur ut solet πᾶρ) | βαδδὰχ (ita c; b βαραχάχ, i βαδαχῆθ) ἐφκιδ (c ἐθκιδ, b ἐφεκέδ, i καὶ) ρουέλ (ita b, i ρουήλ, c δοήλ) [cf. Ps. 30, 6. יהי רחמיך יהי רחמיך] ὃ ἐρμμεύεται· εἰς χεῖράς (ita b; c χεῖρά) σου παρατίθηνι (ita c; bi παραθήσομαι) τὸ πρ. μ. cum bci, similiterque Ven . . A εἰς χεῖράς σου παρατίθηνι τὸ πρ. μ. (item Eins alique sed praem *Hely Hely* etc, cf. ad text. Lat.) | τοῦτο cum ac . . b Copt Latt ταῦτα | παρέδωκε τὸ πρεῦμα cum c . . A ἐξέπνευσεν . . b ἐκοιμήθη . . Latt *emisit spiritum*, Cors *expiravit* | ἰδὼν δὲ cum ac Latt . . b καὶ ἰδὼν | τὸ γερόμερον cum ac Latt . . b om | ὅτι cum bc . . A ὀρτωσ, item Copt | ὁ ἀρθρωπος . . b om ὁ | ἦρ cum ab Latt Copt . . c ἐστιν | παραγερόμεροι (b -ράμεροι) cum ab . . c παρατωρευόμεροι | A om ὄχλοι | θεωροῦντες (A ἰδόντες) cum ba Eins Ven . . c καὶ θεωρ. | τὰ γερόμερα . . b τὰ γεγεμμένα | ἑαυτῶν cum ab . . c αὐτῶν

² Ὁ δὲ ἑκατόρταρχος ἀμήρεγκερ τῷ ἡγεμόρι τὰ γερόμερα. ἀκούσας δὲ ὁ ἡγεμὼν καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐλυπήθησαν σφόδρα, καὶ οὐκ ἔφαγον οὐδὲ ἔπιον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. μεταπεμψάμερος δὲ ὁ Πιλάτος τοὺς Ἰουδαίους εἶπερ αὐτοῖς· ἐθεωρήσατε τὰ γερόμερα; οἱ δὲ λέγουσι· ἔκλειψις ἡλίου γέγομεν κατὰ τὸ εἰωθός.

³ Εἰστήκεισαρ δὲ οἱ γρωστοὶ αὐτοῦ ἀπὸ μακρόθερ, καὶ γυρᾶικες αἱ συμελθούσαι αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ὀρώσαι ταῦτα. ἀμὴρ δέ τις, ὄμορα Ἰωσήφ, βουλευτὴς ἀπὸ Ἀριμαθαίας πόλεως ὑπάρχων, προσδεχόμερος καὶ αὐτὸς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ,

Coptus XI, 1. sic: *Erat hora sexta et tenebrae factae sunt super universam terram die illo usque ad horam nonam. Sol obscuratus est. Velum templi scissum est a sursum ad imum bifariam. Iesus voce magna clamavit: Pater mi, in manus tuas commendo spiritum meum. Et quum haec dixisset, emisit spiritum. Pentecontarchus, quum vidisset quae acciderant, dedit gloriam dei dicens: Vere hic homo erat iustus. Omnes qui venerant visuri quae acciderant, viderunt ea, percutiebant pectus suum et revertebantur.*

2. ἀμήρεγκερ cum ac . . в ἀμήγαγερ | τῷ ἡγεμόρι cum ac Latt Copt . . в τῷ Πιλάτῳ | τὰ γερόμερα cum a Eins Cors Copt, item praemisso ἄπαρτα c Fabr . . в om | ὁ ἡγεμὼν cum ac Latt Copt . . в ὁ Πιλάτος | καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ cum abc Vatt Ven Copt . . Eins Fabr Cors om | καὶ οὐκ ἔφ. οὐδὲ ἔπ. cum ac Latt (*et non manduc. neque biberunt*) . . в καὶ οὔτε ἔφαγ. οὔτε ἔπιον | ἐν (c om) τῇ ἡμ. ἐκ. cum ac . . в τὴν ἡμέραν ἐκείνην | μεταπεμψάμ. δὲ ὁ Πιλ. τοὺς Ἰουδ. εἶπερ αὐτ. cum a Eins Cors . . в μετεπέμψατο δὲ ὁ Πιλ. πρὸς τοὺς Ἰουδ. καὶ λέγει αὐτοῖς . . c καὶ μετέπεμψεν ὁ Πιλ. τοῖς Ἰουδαίοις κ. εἶπ. αὐτ. | ἐθεωρήσατε . . c εἶδε (*corrigere εἶδετε*) | τὰ γερόμερα (в-ράμερα) . . a add σημεῖα | λέγουσι cum ab . . c εἶπον αὐτῶ. Aliter Copt, *at ipsi contiouerunt* pro οἱ δὲ λέγουσι· ἔκλ. etc praebens. | γέγομεν . . в γεγέμνηται | κατὰ τὸ εἰωθός: solus a add haec: ἔφη αὐτοῖς ὁ Πιλάτος· μιαιφώτατοι, οὕτως εἰς πάρτα ἀληθεύετε; ἐγὼ οἶδα οὐκ ἄλλοτε ποτε τοῦτο γερόμερον εἶ μὴ ἐν σελήνῃς γέρμα. τὸ γὰρ πάσχα ὑμῶν τῇ χθὲς ἡμέρᾳ ἐφάγετε τὴν τεσσαρεσκαίδεκάτῃ τοῦ μηνός, καὶ λέγετε ὅτι ἔκλειψις ἡλίου ἐγένετο.

Pergit Coptus: *Pentecontarchus vero retulit praesidi quae evenerant. Praeses eiusque uxor quum haec audissent, valde contristati sunt, non manducaverunt neque biberunt illo die prae magno dolore.*

3. οἱ γρωστοὶ cum в Vatt Ven . . ac Copt Eins alii que πάρτες οἱ γρ. | αὐτοῦ cum в omnibusque Latinis . . ac τῷ (c τοῦ) Ἰησοῦ | a om ἀπὸ | καὶ γυρᾶικες cum ac . . в καὶ αἱ γυρᾶικ. | αἱ συμελθούσαι αὐτῷ cum a . . во (Latt) αἱ συμακολουθησασαι (c -θούσαι) αὐτῷ (c om) | ὀρώσαι ταῦτα . . в add γερόμερα | ἀμὴρ δέ τις ὄμορα cum a . . во Latt καὶ (Eins alii que om) ἰδοὺ ἀμὴρ (Latt *vir quidam*) ὀρόματι | βουλευτὴς ἀπὸ Ἀριμαθαίας πόλεως ὑπάρχων cum a . . во βουλευτὴς (c λευίτης) ὑπάρχων, ἀμὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος, οὗτος οὐ συγκατέθετο τῇ βουλῇ καὶ τῇ πράξει αὐτῶν (ita в; c οὗτος οὐκ ἦν sequente statim τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ita ut plura exciderint), ἀπο Ἀριμαθείας (ita codex) πόλεως τῶν Ἰουδαίων. Similiterque habent Latini,

οὗτος προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. καὶ καθελὼν αὐτὸ ἐμετύλιζεν ἐν σινδόρῳ καθαρᾷ, καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν μνημείῳ λαξευτῷ, ἐν ᾧ οὐδεὶς οὐδέπω ἦν κείμενος.

CAPUT XII.

¹ Ἀκούσαρτεσ δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ ἠτήσατο ὁ Ἰωσήφ, ἐζήτουμ αὐτόν καὶ τοὺς δώδεκα τοὺς εἰσώρτασ ὅτι οὗ γεγέμνηται ἐκ πορμείας ὁ Ἰησοῦς, καὶ τὸν Νικόδημον καὶ ἄλλουσ ἑτέρουσ πολλούσ, οἵτιρες παραπνηδήσαρτεσ ἔμπροσθεμ τοῦ Πιλάτου τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐφαμέρωσαρ τὰ ἀγαθά. πάντωρ δὲ ἀποκρυβέρτωρ μόρος ὁ Νικόδημος ὥφθη αὐτοῖς, ὅτι ἄμὴρ ἄρχωρ ἦν τῶν Ἰουδαίων. καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Νικόδημος· πῶς εἰσήλθατε εἰς τὴν συμαγωγὴν; λέγουσιμ αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι· σὺ πῶς εἰσῆλ-

quamquam satis variant. | προσδεχόμενος καὶ αὐτὸς τὴν βασ. τοῦ θεοῦ cum v, item Latt. . . Δ ὅς καὶ αὐτὸς προσεδέχετο τὴν βασ. τ. θεοῦ . . c (vide ante) nil nisi τὴν β. τ. θ. | v οὗτος προσελθὼν (v προσῆλθεν) τῷ Πιλάτῳ (v add καὶ) ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ . . praeterea c (item Fabr et praeses permisit) invitis av Copt Eins Cors Vatt Ven addit καὶ ἐπέτρεψεν ὁ Πιλάτος ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα | καθελὼν αὐτό (Δ add ἀπὸ τοῦ ζύλου, Eins Cors de cruce) cum av . . c καθ. αὐτόν (item Latt) | ἐν σινδόρῳ cum v Latt. . Δ om ἐν | ἔθηκεν cum v c . . Δ ἔθετο | αὐτό cum v c . . Δ om. (Latt rursus αὐτόν reddunt) | ἐν μνημείῳ λαξευτῷ cum c . . Δ ἐν μνήματι λαξευτῷ καιρῷ . . ἐν τῷ καιρῷ (cod. κερῷ) αὐτοῦ μνημείῳ . . similiter Latini variant | οὐδεὶς οὐδέπω ἦν κείμενος cum v . . c οὐκ ἦν οὐδέπω κείμενος . . Δ (ita Latinorum nullus) οὐδέποτε τις τῶν θαρόντων ἐτέθη

XI, 3. apud Coptum sic legitur: *Pilatus rursus accersivit Iudaeos eisque dixit: Vidistis quae evenerunt? At ipsi conticuerunt. Omnes noti eius procul stabant, et mulieres, quae a Galilaea eum secutae erant, viderunt haec. Et ecce vir, nomine Ioseph, levita, vir bonus et iustus, hic non sederat in synedrio et consiliis quae Iudaei haberant, oriundus ex Arimathaea, expectabat regnum dei. Accessit ad Pilatum, petiit corpus Iesu, et quum accepisset involvit illud sindone munda et posuit in monumento excoiso, in quo nemo positus fuerat.*

XII, 1. τὸ σῶμα τ. ἰ. ἠτήσατο ὁ Ἰωσήφ cum ΔC Eins Ven Vatt . . v ὁ Ἰωσ. ἠτήσ. τὸ σῶμα τ. ἰ. | ἐζήτουμ αὐτόν cum av Latt . . c καὶ ἐζήτ. καὶ αὐτόν | τοὺς δώδεκα τοὺς cum ΔC . . v Latt τ. δώδ. ἄνδρας τοὺς | ὁ Ἰησοῦς cum v c . . Δ Latt om | καὶ τὸν Νικόδ. - - πολλούσ cum v c et Latt plerisque, item Copt . . Δ om | οἵτιρες παραπνηδήσαρτεσ - - τὰ ἔργ. αὐτοῦ (v om) ἐφ. τὰ ἀγ. (v add τοῦ Ἰησοῦ) cum v c et Latt plerisque . . Δ οἵτιρες ἐφαμέρωσαρ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἔμπροσθεμ τοῦ Πιλάτου | μόρος (c μόρορ) cum ΔC Latt . . v μὴ γρούς | ἦν τῶν Ἰουδ. cum Δ . . v c τῶν Ἰουδ. ἦν | ὁ Νικόδημος cum v c . . Δ Latt Copt om | εἰσήλθατε cum v c . . Δ εἰσήλθετε | εἰς τ. συμαγωγ. cum av . . c ut videtur ἐν τῇ συμαγωγῇ | λέγουσιμ αὐτῷ (ita v Vatt Ven Eins Cors

θεο εἰς τὴν συμαγωγὴν; ὅτι συρίστωρ αὐτοῦ εἶ, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ σοῦ ἐν τῷ μέλλορτι αἰῶρι. λέγει ὁ Νικόδημος· ἀμήν ἀμήν. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Ἰωσήφ παρεκβάς εἶπερ αὐτοῖς· τί ὅτι ἐλυτρώθητε κατ' ἐμοῦ, διότι ἤτησάμην τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ; ἰδοὺ ἐν τῷ καιρῷ μου μνημεῖον ἔθνη αὐτόν, ἐρτυλίζας αὐτόν ἐν σινδόρῳ καθαρᾷ, καὶ ἐπεκύλισα λίθον ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ σπηλαίου. καὶ οὐ καλῶς ἐπράξατε κατὰ τοῦ δικαίου, ὅτι οὐ μετεμελήθητε σταυρώσαυτες αὐτόν, ἀλλὰ καὶ λόγχῃ αὐτόν ἐκερτήσατε. κρατήσαυτες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Ἰωσήφ ἐκέλευσαν αὐτόν ἀσφαλισθῆναι μέχρι τῆς μιᾶς τοῦ σαββάτου, καὶ λέγουσιν αὐτῷ· γίγνωσκε ὅτι ἡ ὥρα οὐκ ἀπαιτεῖ πρᾶξαί τι κατὰ σοῦ, ὅτι σάββατον διαφαύει· γίγνωσκε δὲ ὅτι οὐδὲ ταφῆς καταζωοθήσῃ, ἀλλὰ δώσωμεν τὰς σάρκας σου τοῖς πτετεμοῖς τοῦ οὐραμοῦ. λέγει αὐτοῖς ὁ

Fabr; c om) οἱ Ἰουδ. (Eins Cors om) cum bc Latt . . Α οἱ δὲ εἶπωρ | σὺ πῶς - - συρίστωρ (b συρείστωρ, c συρήστωρ) αὐτοῦ εἶ (ita b Ven Vatt, item A; c Eins aliiq̃ue ἦσ) - - αἰῶρι cum bc, similiter Latt . . Α θεωροῦμερ ὅτι συρήγορ καὶ μαθητῆς αὐτοῦ εἶ, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ ἔχειρ σε φαιέρ (his accentib) ἐν τῷ ρῦρ αἰῶρι καὶ ἐν τῷ μέλλορτι | ἀμήν ἀμήν cum bc Copt (Latt plerique ter habent Amen) . . Α alterum om | ὁμ. δὲ καὶ c. AB . . c ὁμ. δέ . . Ven Fabr Copt similiter et, Eins Vatt Cors similiter | παρεκβάς cum bc Latt . . Α om | τί ὅτι cum A . . b ὅτι, c τί | κατ' ἐμοῦ cum AB . . c παρ' ἐμοῦ | διότι cum A . . bc ὅτι | ἰδοὺ ἐν τῷ καιρῷ (b κερῷ, c κήρῳ) μου μνημ. (b μρ. μου) ἔθνη (b τέθνη sic) αὐτόν (ita b Latt; c αὐτό) ἐρτυλ. αὐτόν (ita b Latt; c αὐτό) ἐν (ita b; c om) - - θύρ. τ. σπηλ. (ita b Copt Fabr aliiq̃ue; c Vatt alii μνημεῖου) cum bc Copt et Latt plerisque . . Α nil nisi καὶ ἀπεθέμην αὐτόν ἐν σινδόρῳ, Ven et posui eum in monumento | καὶ οὐ καλῶς . . Α γρῶτε οὐρ ὅτι οὐ καλῶς | τοῦ δικαίου cum bc Copt Latt; Α add τούτου | ὅτι οὐ . . Α οὐδέ | ἀλλὰ καὶ cum AB . . c καλάμην καὶ | λόγχῃ αὐτόν ἐκερτήσατε c. Α (Eins lanceastis eum, Vatt lancea eum perforantes, Ven lancea perforastis) . . bc λόγχῃ αὐτῷ ὑπεβάλετε (b -βάλλετε) | κρατήσαυτες δὲ οἱ Ἰουδ. τὸν Ἰωσ. ἐκέλευσαν αὐτόν ἀσφαλισθῆναι (Α τ. ἰ. καὶ κατακλείσαυτες ἡσφαλίσαρτο) μέχρι τῆς μιᾶς τοῦ σαββάτου (Α μέχρι τῆς κυριακῆς) cum bA Vatt Ven . . c (similiterque Eins Cors Fabr) ταῦτα ἀκούσαυτες οἱ Ἰουδαῖ. παρὰ τοῦ Ἰωσήφ εὐθὺς κρατήσαυτες αὐτόν ἐκέλευσαν ἀσφαλισθῆναι αὐτόν μέχρι τῆς ἡμέρας τοῦ σαββάτου | καὶ λέγουσιν αὐτῷ cum b Vatt Ven Eins aliisque . . c ἔλεγον οὐρ αὐτῷ . . Α εἰδόμερ - - τες | γίγνωσκε ὅτι cum bc Latt . . Α om | ἡ ὥρα οὐκ ἀπαιτεῖ cum bc, item Latt (Vat^a hora non exigit, Vat^b hora non est competens, Ven Fabr Eins hac hora incompetit [Ven Fabr non competit]; Cors hac hora non compotes sumus) . . Α ἡ ὥρα οὐ δίδωσι | κατὰ σοῦ cum AB . . c μετὰ σοῦ | διαφαύει cum bc . . Α ἐπιφώσκει | γίγνωσκε δὲ (cod. om) ὅτι cum c Latt (Vatt Ven cognosce autem quia, Eins Cors Fabr scimus autem quia) . . b ἐπεὶ . . Α καὶ | οὐδέ cum AB . . c οὕτῃ | καταζωοθήσῃ cum A . . b ἀζιούσαι, c ἀζιούσῃ . . Latt dignus eris (es) | δώσωμερ cum bc . . Α δώσωμερ | τὰς σάρκας σου cum AB . . c τὰ κρέν (sic) σου | τ. πτετ.

Ἰωσήφ· οὗτος ὁ λόγος τοῦ ὑπερηφάνου ἐστὶν Γολιάθ, ὃς ὠρείδισεν θεὸν ζῶντα καὶ τὸν ἅγιον Δαυίδ. εἶπερ γὰρ ὁ θεὸς διὰ τοῦ προφήτου· ἐμοὶ ἐκδίκησις, καὶ γὰρ ἀνταποδώσω, λέγει κύριος. καὶ μὲν ὁ ἀκρόβυστος τῇ σαρκὶ καὶ περιτεμνόμενος τῇ καρδίᾳ λαβὼν ὕδωρ ἀπερίψατο τὰς χεῖρας αὐτοῦ κατέμαρτι τοῦ ἡλίου λέγων· ἀθῶός εἰμι ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου· ὑμεῖς ὄψεσθε. καὶ ἀποκριθέντες τῷ Πιλάτῳ εἶπατε· τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκμα ἡμῶν. καὶ μὲν φοβοῦμαι μήποτε φθάσει ἡ ὀργὴ κυρίου ἐφ' ὑμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκμα ὑμῶν, καθὼς εἶπατε. ἀκούσαρτες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς λόγους τούτους ἐπικράθησαν τῇ ψυχῇ, καὶ ἐπιλαβόμενοι τὸν Ἰωσήφ ἐκράτησαν αὐτὸν καὶ ἐμέκλεισαν εἰς οἶκον ὅπου οὐκ ἦν θυρίς, καὶ παραφύλακες παρέμειραν τῇ θύρᾳ· καὶ ἐσφράγισαν τὴν θύραν ὅπου ἦν ἐγκεκλεισμένος Ἰωσήφ.

τοῦ οὔραμου cum ac . . b add καὶ τοῖς θηρίοις τῆς γῆς παραδώσωμεν, item omisso παραδῶσ. Copt Latt | ὁ Ἰωσήφ cum ab . . c om ὁ | ἐστὶν Γολιάθ cum c . . ab Γολ. ἐστὶν | bc ὠρείδισεν | εἶπερ γάρ cum ab Ven Fabr . . c Eins Cors εἶπε δέ | διὰ τοῦ προφήτου cum a Latt . . c διὰ τῶν προφητῶν . . om | καὶ γὰρ cum b Ven Fabr Eins Cors . . ac Vatt ἐγὼ | καὶ μὲν ὁ ἀκρόβ. (a add μὲν) τῇ σαρκὶ (cum bc; a τῷ σαρκίῳ) καὶ (a om) περιτεμνόμενος (ita c, b περιτεμνόμενος, a περιτεμνόμενος δέ) τῇ καρδίᾳ . . Eins Cors *Et obstructus corde Pilatus; Vatt Ven Nam et (Unde, Et nonne) venerabilis praeses* | τὰς χεῖρ. αὐτ. h. l. cum a Latt; b post κατ. τ. ἡλίου . . c om | κατέμαρτι cum ab . . c ἀπέμαρτι | τοῦ ἡλίου cum bc Copt Eins Cors Ven (Vatt Fabr om) . . a τοῦ λαοῦ | εἰμὶ ἐγὼ cum b Vatt Ven Fabr . . ac Eins Cors om ἐγὼ | τοῦ δικ. τούτου cum ab Latt . . c τούτ. τ. δικ. | ὑμεῖς ὄψεσθε. cum ac Copt Vatt Ven Eins Cors . . b Fabr om | καὶ ἀποκριθέντες τῷ Πιλ. εἶπατε cum c et Latt plerisque . . b Copt (item Ven) καὶ ἀπεκρίθητε τ. Πιλ. λέγοντες (Ven om λέγ.) . . a αὐτοὶ δὲ ὑμεῖς εἶπατε | καὶ μὲν φοβοῦμαι - - φθάσει (sic) - - ἐφ' ὑμᾶς (*super nos*) - - ὑμῶν (*nostros*) καθὼς εἶπατε cum b Copt Eins . . a εἶπε δὲ ὁ Πιλάτος· φοβοῦμαι μὴ ποτε φθάσῃ ἡ ὀργὴ κυρίου ἐφ' ἡμᾶς . . c nil nisi καθὼς εἶπατε (transiluit ab altero τὰ τέκμα ἡμῶν ad alterum τὰ τέκμα ὑμῶν), similiter Cors Fabr | ἐπικράθησαν τῇ ψυχῇ cum c Vatt (item Fabr *aliique exacerbati sunt animo nimis*) . . b ἐπικράθη. σφόδρα . . a ἐπικράθησαν | καὶ ἐπιλαβόμε. τ. Ἰωσ. ἐκράτησαν αὐτὸν καὶ cum bc Eins . . a Fabr *aliique* καὶ κρατήσαρτες τὸν Ἰωσήφ | ἐμέκλεισαν cum ab . . c (Latt) add αὐτόν | εἰς οἶκον (b add σκοτεινόν) cum bc, item (*in domo, in domum*) Vatt Ven . . a Eins *aliique* ἐν οἰκῇματι (*in cubiculo, in cubiculum*) | ὅπου οὐκ ἦν θυρίς cum a Vatt Eins *aliique* . . bc Ven ὅπου θυρίς οὐκ ἦν | καὶ παραφύλακες (c παραθήλακες) παρέμ. τῇ θύρᾳ (c τὴν θύραν) cum bc . . a καὶ φύλακες ἐτήρου τὴν θύραν | καὶ ἐσφράγισαν τὴν θύρ. ὅπου ἦν ἐγκ. Ἰωσ. cum b Vat^a Ven, *similiterque Fabr aliique*,

² Τῷ δὲ σαββάτῳ ὅρον ὥρισαν οἱ ἀρχισυμάγωγοι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ λεῦται ὥστε πάμπας εὐρεθῆναι ἐν τῇ συμαγωγῇ τῇ μιᾷ τοῦ σαββάτου. καὶ ὀρθρίσαμτες ἅπαρ τὸ πλῆθος ἐν τῇ συμαγωγῇ ἐβουλεύσαμτο ποίῳ θαμάτῳ ἀποκτείνωσιρ αὐτόμ. καθεσθέμτος δὲ τοῦ συμεδρίου ἐκέλευσαμ αὐτόμ ἀχθῆναι μετὰ ἀτιμίας πολλῆς. καὶ ἀμοίζαμτες τῇμ θύραμ οὐχ εὖρομ αὐτόμ. καὶ ἐξέστη ὡς ὁ λαὸς, καὶ ἐκθαμβοι ἐγέρομτο ὅτι τὰς σφραγίδας

item Copt ommissis ὅπου ἦρ ἐγκ. ἰω... Α ἐσφραγισμέμηρ (cum praecedentibus coniungens) . . c Vat^b om

XII, 1. Coptus sic habet: *Iudaei quum audissent, Iosephum accepisse corpus Iesu, quaerebant eum et duodecim viros qui dixerant eum non fuisse ex fornicatione progenitum, tum Nicodemum et reliquos, volentes eos morti dare, quippe qui adeuntes ad Pilatum patefecerant prodigia Iesu. Porro hi omnes qui erant Iudaei et quaerebantur, se abscondiderant. Et solus Nicodemus se non abscondidit, quippe archon Iudaeorum, eisque dixit: Quomodo synagogam ingressi estis? (excidit non-nihil propter ὁμοιότηλευτορ) Dixerunt ei: Tu particeps eius es, pars eius tecum in saeculo futuro. Dixit Nicodemus: Amen, Amen. Similiter etiam Iosephus accessit ad eos dicens: Cur mihi irati estis, quia petii corpus Iesu? Ecce illud composui in monumento novo, involvi sindone munda, advolvi lapidem ad ostium speluncae. Opus non fecistis honestum erga virum iustum, nec vobiscum recogitastis quando eum cruci affixistis, sed etiam lancea eum petistis. Tunc Iudaei irati comprehenderunt Iosephum et iusserunt custodiri in crastinum. Dixerunt ei: Scito tu hanc non esse horam perpetrandi aliquid in te, cras enim est dies sabbati; at scito nos permissuros non esse ut dignus habearis sepultura; tuam carnem dabimus volucris caeli et feris terrae. Dixit Iosephus: Hic sermo est sermo pervicax, tamen haud timeo, habeo deum vivum; porro deus dixit: Committe mihi iudicium et ego retribuam, ait dominus. Modo vidistis eum, qui non carne sed corde circumcisis est, accepisse aquam, coram sole lavisse manus suas dicentem: Mundus sum a sanguine iusti huius hominis. Tum vidistis (Graece ὑμεῖς ὄψεσθε) ac respondistis Pilato dicentes: Sanguis eius super nos et filios nostros. Iam vero timeo ne ira dei descendat super vos et filios vestros, quemadmodum dixistis. Iudaei quum haec verba audissent, comprehenderunt Iosephum eumque coniecerunt in locum tenebrosum lucis et fenestrae expertem, apposuerunt vigiles custodes suisque signis obsignarunt ostium.*

2. Τῷ δὲ σαββάτῳ cum AB . . c Καὶ τῷ σαββ. | ὅρον (v ὀρθρομ) ὥρισαν (v ὀρισαν) cum AB . . c ὥρισαν | καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ λεῦται cum BC . . A ἱερεῖς τε καὶ λευ. | πάμπας εὐρεθῆναι (A add τοῦς μετ' αὐτοῦ) c. AC . . B πάρτ. συμαχθῆναι (Fabr aliique congregarentur omnes) | ὀρθρίσαμτες (A ὀρθρίσαμ) ἅπαρ τὸ πλῆθος (A add τῶμ ἰουδαίωμ) cum BA . . c ὀρθρίσαμτες ἅπαρτες | ἐβουλεύσαμτο cum A (sic) c . . B ἐβούλευσαμ | ἀποκτ. αὐτόμ cum AB Vatt Ven . . c Fabr aliique ἀποκτ. τὸμ ἰωσήφ | καθεσθέμτος δέ cum A . . B καθίσαρτος δέ . . c καθημέμου | ἐκέλευσερ | μετὰ ἀτιμ. πολλῆς (cum iniuria multa, cum magna iniuria) cum BC Vatt Ven . . A μετὰ πάσης ἀτιμίας . . Fabr aliique om | τῇμ θύραμ cum AC Vatt Ven aliisque . . B τὰς θύρας | B ἐκθαμβοσ ἐγέμετο | τὰς σφρ. εὖρομ (B ηῦραμ) ἐσφραγισμέμας cum B Vatt (signatis signaculis) Ven (signacula invenerunt signata et portam clausam) . . A τ. σφρ. εὖρ. σώας . .

εὐρομ ἐσφραγισμέρας, καὶ ὅτι τὴν κλεῖδαμ εἶχεμ ὁ Καϊάφας. καὶ οὐκέτι ἐτόλμησαμ ἐπιβαλεῖν τὰς χεῖρας αὐτῶν εἰς τοὺς λαλήσαρτας ἐμωροσθερ τοῦ Πιλάτου ὑπὲρ τοῦ Ἰησοῦ.

CAPUT XIII.

1^η Ἐτι δὲ αὐτῶν καθεζομέωρ ἐν τῇ συμαγωγῇ καὶ θαυμάζορτωρ διὰ τὸν Ἰωσήφ ἔρχορταί τιρεσ τῆς κουστωδιάς, οὗς ἤτήσαμτο οἱ Ἰουδαῖοι παρὰ τοῦ Πιλάτου τηρεῖν τὸν τάφορ τοῦ Ἰησοῦ, ἵνα μήποτε ἐλθόρτεσ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ κλέψωσιρ αὐτόμ. καὶ ἀμήγγειλαμ λέγορτεσ τοῖς ἀρχισυμαγώγοις καὶ τοῖς ἱερεῦσι καὶ τοῖς λευίταις τὰ γεγορότα· τὸ πῶς ἐγέμετο σεισμὸς μέγας, καὶ εἶδομερ ἄγγελορ καταβάρτα ἐξ οὐραμοῦ, καὶ ἀπεκύλισερ τὸν

ο τ. σφρ. εὐρ. καὶ τὰς θύρας ἐσφραγισμέρας . . Fabr aliiq̃ libere *signatam invenerunt clavem cubiculi* (omissis seqq. καὶ ὅτι τὴν κλ. etc) | καὶ ὅτι (A om) τὴν κλεῖδαμ (ita BC; A κλεῖδα) εἶχ. ὁ Καϊάφ. cum (A) BC Vatt Ven . . de Fabr aliisque vide ante | καὶ οὐκέτι cum AB Vatt . . c add λοιπὸρ | ἐπιβαλεῖν τ. χ. αὐτῶν cum BC Vatt . . A τ. χ. αὐτ. ἐπιβ. | εἰς (ο ἐπὶ) τοὺς λαλήσαρτας cum BC Vatt . . A τοῖς ἄλλοις Ἰουδαίοις τοῖς λαλήσασιρ | ὑπὲρ (pro) cum B Vatt . . AC περὶ

Pergit Coptus: *Postero die primo mane archisynagogus, sacerdotes et levitae convenerunt omnes in synagoga consilium inituri qua ratione eum morti traderent. Quum synedrium consedisset, iusserunt eum adduci cum magna contumelia; at aperto ostio non invenerunt Iosephum. Tum universus populus clamavit obstupescens, eo quod invenerant ostium clausum et signis obsignatum, quum clavis esset penes Caiapham; neque reversi sunt ut manus iniicerent* (i. e. καὶ οὐκέτι ἐτόλμησαμ ἐπιβαλεῖν etc) *in eos qui bene de Iesu locuti fuerant coram Pilato.*

XIII, 1. Ἐτι δὲ - - ἐν τῇ συμαγωγῇ (A haec om) - - διὰ τ. Ἰωσ. (A haec om) ἔρχορτ. τιρεσ τῆς κουστωδ. (A ἔρχ. οἱ ἐκ τῆς κουστ. ὑπὴρέται, οὗς (B add καὶ) ἤτήσ. - - παρὰ τοῦ Πιλάτου (A haec om) - - ἵνα μήποτε ἔ. οἱ μαθ. αὐτοῦ (C om) κλέψ. αὐτόμ (pro ἵνα usque αὐτόμ A habet πρὸς τὸ μὴ κλασθῆναι αὐτόν ὑπὸ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ) cum BCA Vatt (similiter etiam Ven). Fabr Eins Cors *Haec omnibus admirantibus* (Cors *Et pro his ecce quidam* (Cors om) *de militibus qui sepulcrum custodiebant* (Cors *-dierant*) | καὶ ἀμήγγειλαμ (ita AC; B ἀμήγγ.) λέγορτεσ τοῖς ἀρχ. κ. τ. ἱερ. κ. τ. λευ. (ita B Vatt Ven; A nil nisi λέγορτεσ, c corrupte τοῖς ἀρχιερεῦσι κ. τ. ἀρχισυμαγώγοις καὶ λευ. λέγουσιρ) τὰ γεγορότα (A om) cum B Vatt Ven, item c, item A . . Eins Fabr Cors *intrans* (Cors *intrantes*) *in* (Cors om) *synagoga* (Fabr *-goga*) *dixit* (Cors *dixerunt*) | τὸ πῶς cum BC (male ante τὰ γεγορότα ponit) Vatt Ven . . A Fabr aliiq̃ ὅτι | ἐγέμετο σεισμ. μέγας cum BC Ven . . A Vatt σεισμ. ἐγέρ. μέγας. Praeterea B add τηρούμτωρ ἡμῶν τὸν τάφορ, item c ἡμῶν γὰρ τηρούμτωρ ἐγέμετο, Vat^a *illis custodientibus eum* (similiter Fabr aliiq̃ *nobis custodientibus monumentum Iesu facta est terrae motio*) . . nihil addidi cum A Vat^b Ven | εἶδομερ (C ἰδ.) cum AC . . B ἵδαμερ | ἄγγελορ καταβάρτα cum A . . BC πῶς ἄγγ. (B Vatt

λίθομ ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ σπηλαίου καὶ ἐκάθισεν ἐπάρω αὐτοῦ· καὶ ἔλαμψεν ὥσει χιὼρ καὶ ὥς ἀστραπή. καὶ ἡμεῖς πολλὰ φοβηθέντες ἐκείμεθα ὥσει μεκροί. καὶ ἤκούσαμεν τῆς φωνῆς τοῦ ἀγγέλου λαλοῦντος ταῖς γυναιξίμ, αἵτινες παρέμεμον τῷ τάφῳ, ὅτι μὴ φοβέσθε ὑμεῖς· οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦμ ζητεῖτε τὸν ἑσταυρωμέμον. οὐκ ἔστιν ὧδε· ἠγέρθη καθὼς εἶπεμ· δεῦτε ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο ὁ κύριος. καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν μεκρῶν, καὶ ἔστιν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ.

² Λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι· ποίαις γυναιξίμ ἐλάλει; λέγουσιν οἱ

add κυρίου, Ven aliique dei) κατέβη | ἀπὸ τοῦ στόματος cum Δ . . BC ἄω. τῆς θύρας . . Vatt Ven ab ostio, Fabr aliique om | τ. σπηλαίου cum B Copt . . ΔC τ. μνημείου | ἐκάθισεν cum Δ . . BC ἐκάθητο | καὶ ἔλαμψεν ὥσει χιὼρ καὶ ὥς ἀστραπή C. Δ . . BC Latt ἡ δὲ ἡ ἰδέα αὐτοῦ (haec omnia B om) ὥς ἀστραπή, καὶ τὸ ἔρδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὥσει χιὼρ | καὶ ἡμεῖς πολλὰ φοβηθ. ἐκείμεθα ὥσει μεκροί cum Δ . . BC Latt ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐγερόμεθα ὥσει μεκροί | ἤκούσ. τῆς φωνῆς τοῦ ἀγγ. λαλοῦντος (B τοῦ λαλοῦντ. ἀγγ.) cum AB Vatt Ven . . C Fabr aliique ἡκ. τοῦ ἀγγέλου λέγομτος | αἵτ. παρέμεμον (ita Δ; BC παρέμειμα) τῷ τάφῳ (C τὸ σῶμα. BC add τοῦ Ἰησοῦ, non item Δ) C. ABC . . Fabr Eins ad sepulcrum Iesu, Cors quae venerant ad sepulcrum Christi . . Vatt Ven om | ὅτι μὴ φοβ. ὑμ. C. Δ . . BC om ὅτι. Praeterea C praem καὶ ἔλεγε, B καὶ λέγει αὐταῖς, Ven et dicentis, Vat^a et dicens, Cors et dixit angelus; sed nihil addidi cum Δ Vat^b Fabr Eins | ζητεῖτε τὸν ἑσταυρ. cum C Fabr Eins Cors . . AB Vatt Ven τὸν ἑσταυρ. ζητ. | ἠγέρθη cum AB Copt Vatt Eins aliisque . . C Ven add γάρ | δεῦτε ἴδετε cum ΔC . . B Latt δεῦτ. καὶ ἴδ. | ὁ κύριος cum ABC Vatt Ven Copt . . Fabr aliique om | τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ . . Vat^a add et Petro | καὶ ἔστιν (hunc accentum ipse cod. habet) ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ cum Δ . . BC Latt Copt καὶ ἰδοὺ (Vatt Fabr aliique om) προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς εἶπεμ ὑμῖν (καθὼς etc Vatt alii; B Ven Eins ἰδοὺ εἴπωρ ὑμῖν, item Copt ecce nos retulimus vobis quae vidimus)

XIII, 1. apud Coptum sic habet: *Adhuc universus populus sedebat in synagoga, admirans Iosephum non fuisse inventum, venerunt nonnulli ex custodibus, quos Iudaei impetraverant a Pilato ut custodirent sepulchrum Iesu, ne eius discipuli venirent et eum clam tollerent. Hi renunciarunt pontificibus, sacerdotibus et levitis terrae motum, qui pridie vesperi contigerat, vidimus (prorsus ita Copt cum Graecis) angelum domini qui de caelo descendit, revolvit lapidem ab ostio speluncae et super eum sedit; candida erat eius vestis uti nix. Prae timore eius facti sumus velut mortui, et audivimus vocem angeli colloquentis cum mulieribus, quae ad monumentum Iesu adstabant, et dicentis: Nolite timere vos; scio quem quaeritis: vos quaeritis Iesum crucifixum; resurrexit sicut dixit, venite videte locum in quo iacebat dominus; abite, nunciate eius discipulis eum resurrexisse a mortuis; ecce praecedet vos in Galilaeam ibi eum videbitis. Ecce nos retulimus vobis quae vidimus.*

2. Λέγουσιν οἱ Ἰουδ. ποίαις γυν. ἐλάλει (ita C Vatt Ven, item Quae sunt

τῆς κουστωδίας· οὐκ οἶδαμεν ποῖαι ἦσαν. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι· ποῖα ὄρα ἦμ; λέγουσιν οἱ τῆς κουστωδίας· μέσῃς νυκτός. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι· καὶ διατί οὐκ ἐκρατήσατε τὰς γυναῖκας; λέγουσιν οἱ τῆς κουστωδίας· ὥς μεκροὶ ἐγεγόμεθα ἀπὸ τοῦ φόβου, μὴ ἐλπιζομεν εἶδῃν τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, καὶ πῶς εἶχομεν κρατῆσαι αὐτάς; λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι· ζῆ κύριος, οὐ πιστεύομεν ὑμῖν. λέγουσιν οἱ τῆς κουστωδίας πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· τοσαῦτα σημεῖα εἶδετε εἰς τὸν ἄμθρωπον ἐκείνῳ καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε, καὶ ἡμῖν πῶς ἔχετε πιστεῦσαι; καὶ γὰρ καλῶς ὁμόσατε ὅτι ζῆ κύριος, καὶ γὰρ ἐκείνῳς ζῆ. πάλιν λέγουσιν οἱ τῆς κουστωδίας· ἡμεῖς ἠκούσαμεν ὅτι τὸν αἰτησάμεν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ ἐμκλείσατε αὐτόν, σφραγίσκαμεν τὴν θύραν, καὶ ἀμοίξαμεν οὐχ εὔρατε αὐτόν. δότε οὖν ὑμεῖς τὸν Ἰωσήφ, καὶ ἡμεῖς δώσομεν

mulieres illae ad quas angelus locutus est Fabr Eins Cors; в οὐκ οἶδατε ποῖαι ἦσαν αἱ γυναῖκες; λέγουσιν (c om) οἱ τ. κουστ. οὐκ οἶδαμεν π. ἦς. (ita вc Vatt, item omissis π. ἦς. Ven; Eins alique coniungunt hanc et alteram quaestionem, item utramque responsionem in unam contrahunt) . . Α haec om (transiluisse videtur ab altero λέγουσιν οἱ Ἰουδ. ad alterum) | λέγουσιν οἱ Ἰουδ. ποῖα ὄρα (Qua hora) ἦμ; λ. οἱ τῆς κουστ. μέσῃς νυκτ. cum в Vatt Ven Copt . . Ας (Fabr alique) om | καὶ διατί cum АВ Vatt . . c Ven om καὶ | τὰς γυναῖκας (Ven Copt *mulieres istas*) cum вc Copt Ven . . Α Vatt Fabr alii αὐτάς | λέγουσιν οἱ τῆς κουστ. cum вi Copt Vatt, sed в Vatt add πρὸς τοὺς Ἰουδαίους . . Α λέγ. οἱ στρατιῶται . . Ven nil nisi *responderunt* | ὥς (в ὥσει) μεκροὶ ἐγεγόμεθα (в ἐγεγόμεθα) - μὴ ἐλπιζομεν (ita Α Vatt Ven; в μὴ προσδοκῶμεν) - καὶ πῶς εἶχ. κρ. αὐτάς (haec cum Α Copt Vatt, similiter Fabr alique; в Ven om) - ζῆ κύριος (haec om Copt), οὐ (в add μὴ) πιστεύομεν (в πιστεύωμεν) ὑμῖν (Latt [*quia*] *non credimus vobis*). λέγ. οἱ τῆς κουστ. πρ. τ. Ἰουδ. (ita в Copt, item *respondentes* [Ven om] *custodes* [Fabr alii *milites*] *dixerunt* [Ven *dixeruntque custod.*] *Iudaeis* Vatt Ven Fabr. alique; Α vero οἱ δὲ στρατιῶται εἰπορ) cum АВ Copt Latt . . c haec omnia praetermittit | εἶδετε (в ἰδ.) . . c οἶδατε | καὶ ἡμῖν (ita c Vatt Ven; Fabr alique om καί; Α ἡμῖν δέ) πῶς ἔχ. (pro his c vitiose προσέχ.) πιστεῦσαι . . в haec om | καὶ γὰρ καλ. ὁμός. (Ven haec om) ὅτι (в om) ζῆ κύριος . . c solus add οὐ πιστεύομεν ὑμῖν | καὶ γὰρ ἐκείνῳς ζῆ cum Α Latt plerisque . . вc Ven om | πάλιν (ita в Ven Vat^a; c καὶ πάλ.) λέγ. οἱ τ. κουστ. (Ven Vat^a add *Iudaeis*) cum вc Ven Vat^a . . Α Vat^b Fabr alique om | ἡμεῖς cum в Fabr aliisque . . Α καὶ ἡμεῖς, Vat^a et . . c Vat^b Ven om | ἐμκλείσατε αὐτόν, σφραγίσ. τ. θύρ. cum в; item c ἐγκλείσαμεν αὐτόν καὶ σφραγίσκαμεν, similiter Fabr alique *inclusistis in cubiculo super clavem signantes* . . Α ἐμκλείσατε ἐν οἴκῳ ὅπου θυρὶς οὐκ ἴμ, καὶ τὴν θύραν ἀσφαλίσάμενοι καὶ σφραγίσκαμεν φυλακάς τε καὶ καταστήσαμεν ἐτηρεῖτε . . Vatt inde ab ὅτι sic: *quia Ioseph* (hoc nomen Latini omnes et Copt addunt) *qui petiit corpus Iesu inclusistis in carcerem ubi non erat fenestra, et signastis annulis vestris*; similiter Ven omissis *ubi* - *fenestra* | καὶ ἀμοίξαμεν . . c solus om | в ἡύρατε | δότε

τὸν Ἰησοῦν. λέγουσι οἱ Ἰουδαῖοι· ὁ Ἰωσήφ εἰς τὴν πόλιν αὐτοῦ
ἀπῆλθεν. λέγουσι οἱ τῆς κουστωδίας πρὸς τοὺς Ἰουδαίους·
καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀμέστη, καθὼς ἤκούσαμεν τοῦ ἀγγέλου, καὶ ἔστιν
ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ.

οὔμ (b om) ὑμεῖς cum ab Fabr Eins Cors, item Vatt Ven *date ergo vos* (Ven om)
nobis . . c δότε ἡμῖν | τὸν Ἰωσήφ cum bc Vatt Ven Copt (b add πρῶτον) . .
Fabr Eins Cors *Ioseph quem in cubiculo custodistis* (Cors *inclusistis*) . . a ὁρ ἐφυ-
λάττετε | καὶ ἡμεῖς δώσομεν (c δίδομεν ὑμῖν) τὸν Ἰησ. cum a(c), item Latt
et nos (Vatt Ven add *vobis*) *dabimus Iesum* (Vatt Ven add *Christum [dominum]*),
item Fabr *alique quem in sepulcro custodivimus*) . . b καὶ τότε, ὑμεῖς διδόμεν
τὸν Ἰωσήφ, καὶ ἡμεῖς τὸν Ἰησοῦν. | λέγουσι οἱ Ἰουδαῖοι . . a add τοῖς ὑπη-
ρέταις | ὁ Ἰωσήφ (b ἡμεῖς δίδωμεν· ὁ Ἰωσήφ) εἰς τὴν πόλιν αὐτοῦ ἀπῆλ-
θεν cum ab, item Vatt Ven . . c τὸν Ἰωσήφ ἡμεῖς δίδομεν, ἀπόδοτε καὶ ὑμεῖς
τὸν Ἰησοῦν. λέγουσι οἱ τῆς κουστωδίας· πρῶτον δότε ὑμεῖς τὸν Ἰωσήφ,
καὶ εἴθ' οὕτως δίδομεν ἡμεῖς τὸν Ἰησοῦν. λέγουσι οἱ Ἰουδαῖοι· ὁ Ἰωσήφ
εἰς πόλιν αὐτοῦ ἀπῆλθεν. Ex his prima et extrema etiam Fabr Eins Cors
habent in hunc modum: *Ioseph nos dabimus, date nobis Iesum. Ioseph autem in*
civitate sua Arimathia est. | λέγ. οἱ τῆς κουστ. πρὸς τ. Ἰουδ. (c τοῖς Ἰουδαίοις)
cum bc Vatt (item Ven omissis πρ. τ. Ἰουδ.) . . a οἱ δὲ στρατιῶται εἴπωμ (item
Fabr *alique respondentes milites dixerunt*) | καὶ ὁ Ἰησ. ἀμέστη, καθ. ἡκ. τοῦ
ἀγγ., καὶ ἔστιν ἐν τῇ Γαλ. cum a (similiter Vat^a *Et Iesus, quemadmodum audi-*
vimus ab angelo, in Galilaea est) . . bc καὶ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Γαλιλαίαν (c om
ε. τ. Γαλ.) ἔστιν, καθὼς ἤκούσαμεν τοῦ ἀγγέλου τοῦ ἀποκλίσαιμτος τὸν
λίθον ὅτι προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν . . Vat^b Ven *Et Iesus est in Galilaea*
(Ven om *Iesus - - Galilaea*), *sicut audivimus ab angelo* (Ven add *qui revolvit lapi-*
dem: Ecce (Ven *quia Iesus*) *praecedet vos in Galilaea* (Ven *-laeam*) . . Fabr *alii-*
que: Si Ioseph in Arimathia est, et Iesus in Galilaea est, sicut audivimus ab angelo
dicente mulieribus.

Coptus XIII, 2: *Dixerunt Iudaei: Quanam sunt illae mulieres, quibuscum*
angelus loquebatur? Responderunt custodes: Nescimus quae fuerint. Dixerunt
Iudaei: Quota hora erat? Responderunt custodes: De media nocte. Dixerunt
Iudaei: Cur non comprehendistis mulieres illas? Responderunt custodes: Nos prae
timore eramus tanquam mortui, nec credebamus visuros esse lucem diei; quomodo
poteramus illas comprehendere? Dixerunt Iudaei custodibus: Vobis non credimus.
Responderunt custodes Iudaeis: Omnia miracula vos vidistis in illo homine, tamen
in eum non credidistis; et nobis credetis? Etiam illud mirabile factum audivimus,
nempe Iosephum, qui petiit corpus Iesu, vos coniecistis in locum tenebrosum, cuius
ostium occlusistis atque obsignastis; postea cum ostium aperuistis, non invenistis
eum. Date ergo nobis Iosephum, nos etiam dabimus vobis Iesum. Dixerunt Iudaei:
Date prius nobis Iesum, postea dabimus vobis Iosephum. Dixerunt custodes: Prius
date nobis Iosephum, postea dabimus vobis Iesum. Dixerunt Iudaei: Ioseph habitat
in sua urbe. Responderunt custodes: Iesus etiam in Galilaea, quemadmodum audivimus
angelum, qui lapidem revolverat a monumento, dicentem: Praecedet vos in Gali-
laeam.

³ Ἀκούσαρτεσ δὲ οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς λόγους τούτους ἐφοβήθησαν σφόδρα, λέγορτεσ· μήποτε ἀκουσθῇ ὁ λόγος οὗτος καὶ πάρτεσ κλιθῶσιμ εἰς τὸν Ἰησοῦν. καὶ συμβούλιον ποιήσαρτεσ οἱ Ἰουδαῖοι κατεβάλλορτο ἀργύρια ἱκαρὰ καὶ ἔδωκαρ τοῖς στρατιώταις λέγορτεσ· εἴπατε ὅτι ἡμῶν κοιμωμέων ἦλθαμ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ μυκτὸς καὶ ἔκλεψαμ αὐτόν. καὶ ἔαρ ἀκουσθῇ τοῦτο ὑπὸ τοῦ ἡγεμόρος, ἡμεῖς πείσωμεν αὐτόν καὶ ὑμᾶς ἀμερίμους ποιήσωμεν. οἱ δὲ λαβόρτεσ εἴπορ ὥς ἐδιδάχθησαμ.

3. ἐφοβήθησαμ σφόδρα cum ABΕ (ἐφ. φόβον, omisso σφ.) Vatt Ven, item omisso σφ. Fabr etc. . . c ἐπικράμθησαμ σφόδρα | λέγορτεσ cum CE Vatt Ven (Fabr etc *dicentes ad semetipsos*) . . . A καὶ εἴπορ . . . B om | μήποτε (*Ne quando*) ἀκουσθῇ ὁ λόγος οὗτος (cum ACE Vatt, item *audiantur sermones isti* Ven Cors Hal, item Havn: *Si auditus fuerit sermo iste*; B ἀκούσαρτεσ οὗτος, Fabr Eins *audientes sermones istos*) καὶ (ita ACE atque etiam B, item Vatt Ven; Fabr etc om) πάρτ. κλιθῶσιμ (cum C, item κλίμουσιμ vel -μωσιμ E; AB πιστεύσωσιμ, item omnes Latini *credant vel credent*) εἰς τ. Ἰησοῦν (A τῷ Ἰησοῦ) | καὶ συμβούλ. cum BCE Latt . . . A συμβ. δέ | ποιήσαρτεσ οἱ Ἰουδαῖοι cum AB Vatt Ven . . . CE ποιήσαρτεσ (E λαβόρτεσ idque ante συμβ. ponit) sine οἱ Ἰουδ., sed c add εἰς αὐτούς (item Vatt Ven *inter s. intra se*) . . . Fabr Eins Cors et ommissis συμβ. ποιήσ. | κατεβάλλορτο (ita BC, E ἔλαβον, Vatt *protulerunt*, Fabr aliique *congregantes*; A Ven ἔδωκαρ) ἀργύρια ἱκαρὰ (ita ABΕ Vatt Ven; C Fabr etc ἀργύριον ἱκαρόν) καὶ ἔδωκ. (A Ven haec om) τοῖς στρατιώταις (ita ACE Vatt Fabr etc; B Ven τοῖς τῆς κουστωδίας) | λέγορτεσ (B Ven add αὐτοῖς, C om λέγ.) εἴπατε cum A Vatt Fabr etc, item B Ven, item C . . . E ἴρα εἴπωσιμ | ὅτι ἡμῶν (Vat^a Ven Fabr etc *vobis*) κοιμ. ἦλθαμ (ita B, A ἦλθομ) οἱ μαθ. αὐτ. μυκτὸς (ita B Fabr etc, A post ἔκλ. αὐτόν; Vatt Ven plane om) καὶ ἔκλ. αὐτόν cum AB Latt . . . C (item E ut videtur) ὅτι οἱ μαθ. αὐτ. μυκτὸς ἐλθόρτεσ ἔκλεψ. αὐτ. ἡμῶν κοιμωμέων | καὶ ἔαρ ἀκουσθῇ τοῦτο (C τό pro τοῦτο) ὑπὸ (ita CE Latt; B ἐπὶ) τοῦ ἡγεμ., ἡμεῖς πείσωμεν (ita BC; E -σομεν?) αὐτ. κ. ὑμ. ἀμερίμ. ποιήσωμεν (ita BC; E -σομεν?) cum BCE Latt . . . A καὶ ἄρ ἀκούσῃ τοῦτο ὁ ἡγεμῶν, ἡμεῖς πείσωμεν αὐτόν | οἱ δὲ λαβόρτεσ cum A Eins Cors Fabr . . . E om λαβόρτεσ . . . BC Vatt Ven add τὰ ἀργύρια, item G τὸ ἀργύριον | εἴπορ cum A Eins Cors Fabr . . . BCEG ἔωοίσαμ | ὥς (ita AG; BE καθὼς, C καθά) ἐδιδάχθησαμ. Nihil praeterea addidi cum A . . . BCEG add καὶ διεφνημίσθῃ ὁ λόγος οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις μέχρι τῆς (G τῆν) σήμερον (B add ἡμέρας, G ἡμέραν) . . . Eins Cors Fabr et *diffamatus est omnibus sermo illorum*. Vatt Ven inde ab οἱ δὲ λαβόρτεσ sic: *Qui accipientes argenteos veritatem celare minime poterunt* (Ven *verit. minime tacuerunt*). *Volentes dicere: Discipuli eius nobis dormientibus venerunt et tulerunt eum, et dicebant vero* (ita Vat^a; Ven *Volabant itaque dicere quia discipuli eius furati sunt nobis dormientibus, et non poterant exprimere; sed dicebant*): *Vere* (Vat^a om) *surrexit dominus Iesus Christus a mortuis, et nos* (Ven om) *vidimus angelum dei* (Ven *domini*) *descendentem de caelo et revolvit lapidem* (Ven add *ab ostio monumenti*) *et sedit* (Ven *sedebat*) *super eum* (Vat^b om omnia inde ab *Volentes usque super eum*). *Et diffamatus* (Vat^a *disseminatus*)

CAPIΤ XIV.

¹ Φιρεῖς δέ τις ἱερεὺς καὶ Ἀδάς διδάσκαλος καὶ Ἀγγαῖος
 λευίτης κατελθόντες ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐν Ἱεροσολύμοις ἐξηγή-
 σαμτο τοῖς ἀρχισυναγώγοις καὶ τοῖς ἱερεῦσι καὶ τοῖς λευίταις
 ὅτι εἶδομεν τὸν Ἰησοῦν καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ καθεζόμενον εἰς
 τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Μαμίλχ, καὶ ἔλεγεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ·
 πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα κηρύττετε τὴν ἐν τῇ κτίσει·
 ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατα-
 κριθήσεται. σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύουσιν ταῦτα παρακολουθήσου-

est sermo iste apud Iudaeos (Vat^b ab omni populo Iudaeorum) usque in praesentem diem.

Coptus XIII, 3: *Iudaei cum hos sermones audivissent, timuerunt ne res evul-
 garetur, atque omnes crederent in Iesum. Quare Iudaei inito inter se consilio sta-
 tuerunt dare magnam pecuniae vim militibus, qui dicerent: Nobis in hac nocte dor-
 mientibus venerunt eius discipuli et clam eum extulerunt. Quodsi res ad aures prae-
 sidis perveniat, nostrum erit ut ipse credat et vos securi sitis. Milites acceperunt
 pecuniam et uti edocti fuerant ita se gesserunt. Hic rumor inter Iudaeos vulgatus
 durat vel hac aetate.*

XIV, 1. Φιρεῖς cum A (Μετὰ δὲ τινος ἡμέρας Φιρ. τις) CEG Latt ple-
 risque (Vat^b Eneas) .. B Φιραῖος | τις ἱερεὺς .. G ὁ ἀρχιερεὺς | Ἀδάς cum
 ABG, item Ada Fabr Cors .. C Vat^b (Vat^a Addam) Ἀδδᾶς .. E Ἀρμας | Ἀγγαῖος
 cum B (Ἀγγέος) Eins (Aggeus) Fabr Cors (hi Agaesus); item A Ἀγγίας et
 (Egias, Legias) Vatt Ven .. C εἰς Ἀρμας, E Ἠλίας, G Ἠσαίας | κατελθόντες
 cum BCG, item descendentes Vatt Ven .. A Fabr aliiq. ἐλθόντες | ἐν Ἱεροσο-
 λύμοις .. A εἰς Ἱερουσαλήμ | ἐξηγήσαμτο cum BE, item ἐξηγοῦμτο G .. A
 διηγίσαρτο, C διηγοῦρτο .. Latini dixerunt vel retulerunt | A om καὶ τ. ἱερ. κ.
 τ. λευίταις | ὅτι εἶδομεν cum AG Eins Cors Fabr .. CE Vat^b ὅτι εἶδομ .. B ἃ
 εἶδορ, λέγομτες· εἶδαμεν, item Vat^a Ven quanta viderant, quomodo - - viderant
 (Ven sedebat) | καὶ τοὺς (BG Eins Cors Fabr add ἑμδεκα, non add C Vatt, neque
 magis A Ven) μαθητ. αὐτ. καθεζόμενον (ita B; CG -μέρους) cum BCG Vatt
 Eins etc .. A Ven μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ .. E nil nisi καθήμενον | εἰς τὸ
 ὄρος cum AC .. BE ἐπὶ τὸ ὄρος, G ἐπὶ τοῦ ὄρους (sed sequente καλούμενον) |
 τὸ καλούμενον cum ABEG Vatt Ven .. C om | Μαμίλχ cum A .. B Μαμβήχ,
 E Μαλίκ, G Μοφίκ, C Μομφή; Vat^a Manbre sive Malech, Vat^b Manbre sive
 Amalech, Ven Mambre; Copt (ex cap. XVI, 2.) Mabrech. Cf. de idolo מִבְּרֵךְ sive
 מִבְּרֵךְ eiusque in monte olivarum cultu 2 Reg. 23, 13. 1 Reg. 11, 5. 33. Ier. 49,
 1. 3. Item de „monte scandalii“ 2 Reg. 23, 13. 1 Reg. 11, 7. | πορευθέντες - -
 τῶσιν τῇ κτίσει cum BCG Latt, item E addito τὸ εὐαγγέλιόν μου (similiter
 Vatt Ven add et annuntiate [praedicare] evang. regni dei) .. A πορεύεσθε καὶ
 διδάξατε τὸ εὐαγγέλιον τῶσιν τῇ κτίσει | ὁ (CE ὅτι ὁ, Eins Fabr Cors et qui)
 πιστ. κ. βαπτισθεὶς (G -σθήσας) σωθ. ὁ δὲ ἄω. κατακρ. (Eins Cors Fabr om
 ὁ δὲ ἄω. κατ.) cum BCG Vatt Ven Eins etc .. A om | σημεῖα δὲ - - ταῦτα

σιν· ἐν τῷ ὁμόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσιν, γλώσσαις λαλήσουσιν καιραῖς, ὅφεις ἄρουσιν, κᾶρ θαράσιμόν τι πῖωσιν οὐ μὴ αὐτοὺς βλάβει, ἐπὶ ἄρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσιν καὶ καλῶς ἔξουσιν. ἔτι τοῦ Ἰησοῦ λαλοῦντος πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶδομεν αὐτὸν ἀμαληφθέμτα εἰς τὸν οὐρανόν.

² Λέγουσιν οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ λεῦται· δότε δόξαν τῷ θεῷ Ἰσραὴλ, καὶ δότε αὐτῷ ἐξομολόγησιν εἰ ταῦτα ἠκούσατε καὶ ἴδετε ἅπερ ἐξηγήσασθε. λέγουσιν οἱ ἐξηγησάμεροι· ᾧ κύριος ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν Ἀβραὰμ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ,

παρακολουθήσουσιν (ita B, item -σει G, item Vatt Ven; c ἀκολουθήσει ταῦτα)· ἐν τῷ - ἐκβαλοῦσιν (sed BCG -λλουσιν)· - - ὅφεις (ita BG Vatt; c Ven καὶ [Ven om] ἐν τοῖς χερσὶν αὐτῶν ὅφεις) - - βλάβει (ita BC; G -ψη)· - - χεῖρας (ita BG, c τὰς χ.) - - ἔξουσιν cum BG Vatt Ven.. Δ ὅτι οἱ πιστοὶ πολλὰ σημεῖα ποιήσουσι καὶ πολλοὺς ἀσθενοῦντας ἰάσονται.. E Eins Fabr Cors om | ἔτι τοῦ - - πρὸς τ. μαθ. (ita BG Vatt; c τοῖς μαθηταῖς) αὐτ. (E καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος ταῦτα. Ven haec eo loquente, Eins etc et cum haec locutus fuisset discipulis suis) εἶδομεν (c ἴδομεν, B εἶδαμεν) - - οὐρανόν cum BG Vatt, item E Ven Eins etc.. Δ εἶτα εἶδομεν αὐτὸν μετελθόντα εἰς τὸ ὄρος τῶν ἑλαιῶν καὶ ἀμαληφθέμτα εἰς τὸν οὐρανόν.

Coptus XIV, 1. sic: *Inter sacerdotes fuit quidam, nomine Phinees, et Aldas doctor et Angias levita. Hi venerunt Hierosolymam atque archisynagogis et populo Iudaeorum nuntiarunt: Vidimus Iesum cum undecim suis discipulis sedentem in monte quem vocant Mabrech, dicentem discipulis suis: Ite in univrsum orbem, praedicate universae creaturae; qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit, qui vero non crediderit condemnabitur in iudicio. Vobis discipulis meis haec contingent. In nomine meo eiicietis daemonia, linguis novis loquemini, serpentes venenatos manibus vestris tractabitis nec vobis nocebunt; potatum vobis dabunt potiones mortiferas ut vos necent, nec vobis damno erunt; super aegros manus imponetis, convalescent; quidquid petetis in nomine meo fiet vobis. Nos audivimus Iesum haec proferentem, postmodum magna et ineffabili gloria ornatus ascendit ad caelum.*

2. οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ λεῦται cum c (B οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ πρεσβ. τοῦ λαοῦ, Vatt sacerdotes et levitae et seniores, Ven sacerd. et levitae, Fabr etc principes sacerdotum et sen. et lev.).. EG οἱ Ἰουδαῖοι (item ut videtur A; is enim omittens omnia a λέγουσιν οἱ - δότε usque λέγουσιν οἱ - εἰς τοῦτο videtur a verbis ἀμαληφθ. εἰς τ. οὐρ. λέγουσιν οἱ - transiluisse ad eadem quae infra sequuntur. Tum vero post ἢ εὐχὴν δοῦναι τῷ θεῷ addit λέγουσι πρ. αὐτοὺς πάλιν· ᾧ κύριος - εἰς τ. οὐρ. Ordo igitur omnino turbatus est.) | δότε.. G praem πρὸς αὐτοὺς, Fabr etc tribus viris illis | τῷ θεῷ Ἰσραὴλ cum BG Latt plerisque.. E Ven om Ἰσρ. | εἰ τ. ἡκ. κ. ἴδετε (ita G, c οἶδατε) ἅπ. ἐξηγ. cum CG, similiterque Vatt Ven Fabr etc.. B ὅτι ταῦτα ἃ ἐξηγήσασθε καὶ ἠκούσατε καὶ οἶδατε (corrigere εἶδατε).. B ταῦτα δὲ ἐξηγήσασθε ἃ ἠκούσατε καὶ ἴδετε. Cf. Ios. 7, 19. | οἱ ἐξηγησάμεροι cum BC.. E οἱ ἐξηγούμεροι | τῶν πατέρων ἡμῶν cum ABE Fabr etc.. c ἡμῶν.. Vatt Ven om | Ἀβραὰμ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ cum AB.. EC Latt Copt ὁ θεὸς (c add τοῦ) Ἀβρ. καὶ ὁ θε. (c add τοῦ)

ὅτι ταῦτα ἠκούσαμεν καὶ ἴδομεν αὐτὸν ἄραληφθέντα εἰς τὸν οὐρα-
μόν· λέγουσιν οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ λεῦται πρὸς
αὐτοὺς· εἰς τοῦτο ἦλθατε εὐαγγελίσασθαι ἡμῖν, ἢ ἦλθατε εὐχὴν
δοῦναι τῷ θεῷ; οἱ δὲ λέγουσιν· εὐχὴν δοῦναι τῷ θεῷ. λέγουσιν
οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ λεῦται πρὸς αὐτοὺς· εἰ
εὐχὴν ἦλθατε δοῦναι τῷ θεῷ, εἰς τί οὖν ἡ φλυαρία αὕτη ἢ
ἐφλυαρῆσατε ἀπέμαρτι παρτὸς τοῦ λαοῦ; λέγει Φίρεος ἱερεὺς
καὶ Ἀδάς διδάσκαλος καὶ Ἀγγαῖος λευίτης πρὸς τοὺς ἀρχισυν-
αγώγους καὶ ἱερεῖς καὶ λευίτας· εἰ οἱ λόγοι οὗτοι οὓς ἐλαλή-
σαμεν καὶ ἴδομεν ἁμαρτία ἐστίν, ἰδοὺ ἐσμεν ἐρώτιον ὑμῶν· κατὰ
τὸ ἀγαθὸν ἐν ὀφθαλμοῖς ὑμῶν ποιήσατε ἡμῖν. οἱ δὲ λαβόρτες
τὸν μόμον ὥρκισαν αὐτοὺς μηδεμί ἐξηγήσασθαι ἔτι τοὺς λόγους
τούτους. καὶ ἔδωκαν αὐτοῖς φαγεῖν καὶ πιεῖν, καὶ ἐξέβαλαν αὐ-

ἴσ. καὶ ὁ θε. (c add τοῦ) ἴακ. | Δ ἀκηκόαμεν | ἴδομεν cum bc . . Δ εἶδ. | πρὸς
αὐτοὺς cum abc Vatt . . E om | ἦλθατε cum bc . . Δ ἦλθετε | εὐαγγελίσασθ.
ἡμῖν cum abe (add τὰ εὐαγγέλια ταῦτα) Vatt . . c om ἡμῖν | ἦ ἦλθατε cum
bc (sed habet εἰσέλθατε pro ἢ ἦλθ.) , . E ἢ ἦλθετε . . Δ ἦ | οἱ δὲ λέγουσιν·
εὐχὴν (c male add ἔλθατε) δοῦν. τῷ θεῷ cum ce, item Vatt . . B haec male
praeternitit, item Δ, item plures Latini. Item cf Coptum. | λέγουσιν . . B add
πάλιν | οἱ πρεσβ. κ. οἱ ἀρχ. κ. οἱ λευ. πρ. αὐτ. cum B Vatt . . CAE οἱ Ἰουδαῖοι
πρ. αὐτ. (AE om πρ. αὐτ.) | εἰ (B om) εὐχὴν ἦλθατε (E -θετε?) δ. τ. θε, εἰς τί
οὖν ἢ φλυαρ. αὕτη (pro εἰς usque αὕτη B habet πρὸς τὴν φλυαρίαν ταύτην)
- παρτὸς (B om) τ. λα. cum BE Vatt . . C εἰς τί οὖν ἢ φλ. αὕτη ἢ ἐφλ. ἀπ.
παρτ. τ. λαοῦ . . Δ τί οὖν παρεγέμεσθε ἐφ' ἡμᾶς καὶ κηρύζαι ἢ εὐχὴν ἀπο-
δοῦναι τῷ θεῷ (videntur his proprio modo confirmata repeti ea quae supra
leguntur εἰς τοῦτο ἦλθατε etc); εἰ οὖν εἰς εὐχὴν ἦλθετε, τί φλυαρεῖτε ἀπέ-
μαρτι τοῦ λαοῦ; | λέγει Φίρ. (Vat^b ut supra Eneas) ἱερ. (cum B Vatt; C om) κ.
Ἀδάς (ita B, C Ἀδάδ, Vatt Addas, Copt Aldas) διδ. κ. Ἀγγαῖος (B Ἀγγέος,
Vatt ut supra Egias et Legias; Copt Ogias; O Ἡσαῖος) πρ. τ. ἀρχισ. κ. (C add
πρὸς τοὺς) ἱερ. κ. λευ. cum BC Vatt . . Δ λέγει Φίρεος πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς
. . E λέγουσιν οἱ ἄδρες, similiterque Fabr etc | εἰ οἱ - καὶ (C add ὅρ) ἴδομεν
(B om κ. ἴδ.) ἁμαρτ. ἐστίν, ἰδοὺ (post ἰδοὺ E hiat) ἐσμεν ἐρώτ. ὑμ. κατὰ (C om
ἁμαρτία usque κατὰ) τὸ ἀγ. ἐν ὀφθ. ὑμ. ποιήσ. ἡμῖν (C ἐν ὀφθ. ἡμῶν εἰπω-
μεν) cum B(E)C, item si verba ista quae locuti sumus, vidimus et audivimus, pec-
catum est (Vat^b sunt), ecce sumus in conspectu vestro; secundum quod bonum est in
oculis vestris facite nobis Vatt, nec fere aliter Ven . . Δ εἰ τοὺς λόγους οὓς
ἐλαλήσαμεν φλυαρίαι εἰσίν, ἰδοὺ ἐρώτιον ἡμῶν κατὰ τὸ ἀρεστὸν ὑμῖν
ποιήσατε . . Fabr (similiterque Eins Cors) si verba quae audivimus ab Iesu et
quod vidimus eum ascendentem in caelum taceamus, peccatum habebimus. | ἐξηγί-
σασθαι cum BC . . Δ διηγήσασθ. | ἔτι . . A om | καὶ ἔδωκαν cum Δ Vatt Ven . .
BC ἔδωκ. δέ | καὶ ἐξέβαλαν (ita B; -λορ C) - δέδωκότες (ita B, C δόσαμετες) -
μετ' αὐτῶν (ita B Vatt Ven; C om) καὶ ἀπεκατέστησαν (ita B, qui perduxerunt

τοὺς ἔξω τῆς πόλεως, δεδωκότες αὐτοῖς καὶ ἀργύρια καὶ ἄνδρας
 τρεῖς μετ' αὐτῶν, καὶ ἀπεκατέστησαν αὐτοὺς ἕως τῆς Γαλιλαίας.
 καὶ ἐπορεύθησαν ἐν εἰρήμῃ.

³ Πορευθέντων δὲ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ συ-
 ἤχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἀρχισυράγωγοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐν
 τῇ συναγωγῇ, ἀποκλείσαντες τὴν πύλην, καὶ ἐκόπτορτο κοπε-
 τὸν μέγαρ λέγοντες· ὅτι τοῦτο γέγομεν τὸ σημεῖον ἐν τῷ Ἰσραὴλ;
 ὃ δὲ Ἄμμας καὶ Καϊάφας εἶπον· τί θορυβεῖσθε, τί κλαίετε; ἢ οὐκ
 οἶδατε ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἔδωκαν χρυσίον ἱκανὸν τοῖς φρου-
 ροῖς τοῦ τάφου καὶ ἐδίδαξαν αὐτοὺς εἰπεῖν ὅτι ἄγγελος καταβάς
 ἀπεκύλισε τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας τοῦ μνημείου; οἱ δὲ ἱερεῖς
 καὶ οἱ πρεσβύτεροι εἶπον· ἔστω ὅτι ἐκλεψαμ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
 τὸ σῶμα· ἢ ψυχὴ δὲ πῶς εἰσῆλθем εἰς τὸ σῶμα, καὶ διατρίβει
 ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ; οἱ δὲ μὴ δυνάμενοι πρὸς ταῦτα ἀποκριθῆναι
 μόλις ποτὲ εἶπον· οὐκ ἔξεστιμ ἡμῖν ἀκροβύστοις πιστεῦσαι.

Vatt, *ut perducerent* Ven; c τοῦ ἀποκαταστήναι αὐτοὺς ἕως τῆς Γαλιλ.
 (ita B, *usque [in] Galilaeam* Vatt Ven; c εἰς τὴν Γαλιλαίαν) cum BC Vatt Ven
 (libere Fabr etc) . . A καὶ ἐκβαλόρτες αὐτοὺς ἔξω τῆς πόλεως ἀπέλυσαν,
 δόρτες αὐτοῖς καὶ ἄνδρας τρεῖς ὥστε διασῶσαι αὐτοὺς ἕως τῆς Γαλιλαίας.
 | καὶ ἐπορεύθησαν ἐν εἰρήμῃ (c om ἐν εἰρ.) cum BC Vatt Copt . . A Ven (item
 Fabr etc) om

3. Πορευθέντων δὲ τ. ἀ. ἐκ. ἐν τῇ Γαλιλ. (ἐ. τ. Γ. ex BC Vatt; A om)
 συνήχθησαν οἱ ἀρχιερ. καὶ οἱ (καὶ οἱ ex BC; A om) ἀρχισ. κ. οἱ (καὶ οἱ ex BC; A
 om) πρεσβ. ἐν τῇ συναγωγ. ἀποκλείσ. τὴν πύλην (codex πόλιν) καὶ ἐκόπτ.
 κοπ. μέγ. λέγοντες cum A . . B καὶ πορευθέντων τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ἐν τῇ
 Γαλιλαίᾳ, συμβούλιον ποιήσαντες (corrige ἐποίησαν?) οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς
 ἑαυτοῦς, οἱ ἀρχισυράγωγοι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ λεῖται, εἰς τὴν συναγωγὴν
 λέγοντες . . C συμβούλιον δὲ ποιήσαντες 'οἱ Ἰουδαῖοι οἱ πρὸς ἑαυτοῦς,
 πορευθέντων τῶν ἀνδρῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, ἀπέστειλαν αὐτοὺς οἱ ἀρχιερεῖς
 καὶ οἱ ἀρχισυράγωγοι καὶ οἱ λεῖται εἰς τὴν συναγωγὴν καὶ ἐκόπτ. κοπ. μέγ.
 λέγοντες . . Vatt *Tunc consilium fecerunt Iudaei inter se, cum ascenderent illi in*
Galilaeam, et clauserunt archisynagogae synagogas, et irati sunt ira magna [furore
magno dicentes] . . Fabr etc *congregati ergo sunt omnes Iudaei et fecerunt inter se*
magnum lamentationem dicentes | ὅτι (ὅτι pro τί ὅτι) τοῦτο γέγομεν τὸ σημ. ἐν
 τ. Ἰσρ. cum B, item *Quid hoc signum contigit (factum est) in Isr. (Ierusalem)*
 Vat^a Ven Fabr etc . . AC τί τοῦτο τὸ σημεῖον, (A add τί τὸ θέαμα) ὃ γέγομεν
 ἐν τῷ Ἰσρ. (A addit γενομένης γὰρ εἰδον ἅπαντες πολλὰς εὐεργεσίας
 αὐτοῦ) | ὃ δὲ Ἄμμ. κ. Καϊάφ. εἶπον cum A (Fabr etc) . . BC Vatt λέγουσιν (B
 λέγει) Ἄμμ. κ. Καϊάφ. | τί θορυβεῖσθε - ἀκροβύστοις cum A . . BC vero sic: τί
 περιλυπος (B add ἑστιμ) ἢ ψυχὴ ὑμῶν; τοῖς στρατιώταις ἔχομεν πιστεῦ-
 σαι ὅτι ἄγγελος (B add κυρίου) κατέβη ἐξ (B ἐκ τοῦ) οὐρανοῦ καὶ ἀπεκύλισεν
 τὸν λίθον ἐκ (B ἀπὸ) τῆς θύρας τοῦ μνημείου; (huc usque satis consentiunt

CAPUT XV.

¹ Ἀρέστη δὲ ὁ Νικόδημος· καὶ ἔστιν ἔμπροσθεν τοῦ συμεδρίου λέγων· ὀρθῶς λαλεῖτε. οὐκ ἄγροεῖτε, λαὸς κυρίου, τοὺς ἄνδρας τοὺς κατελθόντας ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ὅτι αὐτοὶ φοβούμεροι τὸν θεόν· εἰσιν καὶ ἄνδρες εὐπορίας, μισοῦντες πλεομεζίαν, ἄνδρες εἰρήμης· καὶ αὐτοὶ ἐξηγήσαμτο μετὰ ὅρκου ὅτι εἶδαμεν

Vatt Ven; Fabr etc om τί περὶ λ. ἡ ψ. ὑμ.) καὶ πᾶντες (Thilo coniecit πᾶντων) οἱ (ita v; c καὶ ὅτι οἱ; fortasse καὶ γὰρ οἱ corrigendum est. Vatt *Non ita est, sed quia* [Vat^b om] *discipuli*; Ven *Sed quia* [etiam Graece ferri potest ἀλλ' ὅτι] *disc.*; Fabr aliique *Forsitan haec discipuli eius dixerunt eis et dederunt* etc) μαθηταὶ αὐτοῦ· ἔδωκαμ χρυσίον ἱκαρὸν αὐτοῖς (v τοῖς στρατιώταις) καὶ ἔλαβον (v ἔλαβαν) τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. καὶ αὐτοὶ (c add οἱ μαθηταὶ) ἐδίδαξαν αὐτοὺς (c τοὺς θροῦντας τὸν τάφον) ταῦτα εἰπεῖν, ὅτι εἴπατε· (c om) ἄγγελος κυρίου καταβάς (v κατέβη καὶ) ἀπεκύλισεν τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας τοῦ μνημείου. ἢ οὐκ οἶδατε ὅτι οὐκ ἐξὸν ἀκροβύστον πιστεύεται τίποτε (ita v; c ὅτι οὐκ ἐξ ὧν ἀκρόβυστος πιστεύεται τὸ ῥῆμα); τί δὲ (ita c; v om; Vat^b *nam ut scitis acceperunt, Ven scientes quia hi*) ὅτι καὶ παρ' ἡμῶν ἔλαβον (v ἔλαβαν) ἱκαρὸν χρυσίον (v χρ. ἱκαρ.) καὶ καθὼς ἐδίδαξαμεν αὐτοὺς οὕτως (c add καὶ) εἴπαμ; Cum istis posterioribus inprimis conveniunt Ven et Vat^b; multo brevior est Vat^a; satis libere reddit Fabr cum similibus. Vide Coptum.

Coptus XIV, 3. sic: *Cum hi in Galilaeam abibant, Iudaei inter se convenerunt summopere conquerentes et dicentes: Quid est hoc signum quod obvenit Israelī? Annas et Caiphas dixerunt: Cur animus vester ita angitur? Poterimusne nos fidem adhibere militibus narrantibus angelum dei descendisse de caelo, revolvisse lapidem ab ore speluncae? Potius eius discipuli magnam pecuniae vim dederunt militibus, abstulerunt corpus Iesu atque illos ita edocuerunt: Dicite angelum dei descendisse, revolvisse lapidem a monumento. An nescitis fidem non esse adhibendam incircumciso ulla in re? Profecto acceperunt etiam a nobis multum aurum, et quemadmodum nos eis diximus, ita se gesserunt.*

XV, 1. Ἀρέστη δὲ ὁ Νικ. cum ac Ven Fabr etc . . v om δὲ ὁ | ἔμπροσθ. τ. συμεδρ. cum ac . . v Copt ἐρ μέσῳ τοῦ συμεδρ., Vatt *in medio eorum*, Ven *in medio concilio*, Fabr aliique om | λέγων cum a Copt, v καὶ εἶπερ . . c om (Latt *et ait, et dixit, dixit*) | λαλεῖτε cum a Copt, item *loquimini* Fabr Eins Cors . . bc εἴπατε, Vatt Ven *dixistis* | λαὸς κυρ. cum bc . . a ἀδελφοί . . Latt et Copt om | τοὺς ἄνδρας (ita etiam Vatt Ven Fabr etc) . . a om | κατελθόντας cum v Vatt Ven . . ac ἐλθόντας | ὅτι αὐτοὶ φοβ. τ. θ. εἰσιν c. bc (Vatt *et ipsi* etc) . . a ὅτι ἄνθρωποι εἰσι φοβ. τ. θ. | καὶ ἄνδρ. εὐπορίας (cod. -ρείας) cum c . . v (omisso καὶ) ἄνδρ. εὐποροὶ (idem reddi videtur a Veneto interprete *viri iusti*) . . a om | μισ. πλεορ. cum av . . c μισ. καὶ πλεορ. | ἄνδρ. εἰρήμης cum v Ven (*viri pacis*) . . c ἄνδρ. εἰρημικοί (Vatt *viri pacifici*) . . a ἀγαθώτερος ἀλήθειαν. Hunc locum sic exhibet Fabr cum similibus: *Recte loquimini, filii Israel. Vos audistis omnia quae locuti sunt tres illi viri iurantes in lege domini. Vatt Recte dixistis. Numquid et viri descendentes a Galilaea, et ipsi timentes deum suum, sunt viri mendacium*

τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ ὄρος τὸ Μαμίλχ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ,
καὶ ὅτι ἐδίδασκεν ὅσα ἤκούσατε παρ' αὐτῶν, καὶ ὅτι εἶδαμεν
αὐτὸν ἀραληφθέντα εἰς τὸν οὐρανόμ. καὶ οὐδεὶς ἠρώτησεν αὐτοῦς
τὸ ποῖον σχήματι ἀμελήθη. καὶ γὰρ καθὼς ἐδίδασκεν ἡμᾶς τὸ
τῶν ἁγίων γραφῶν βιβλίον, ὅτι καὶ Ἡλίας ἀμελήθη εἰς τὸν
οὐρανόμ, καὶ Ἑλισσαῖος ἐφόρμησεν φωμῇ μεγάλῃ, καὶ ἔρριψεν
Ἡλίας τὴν μηλωτὴν αὐτοῦ ἐπ' αὐτῶν τοῦ Ἑλισσαίου, καὶ ἔρριψεν
Ἑλισσαῖος τὴν μηλωτὴν αὐτοῦ ἐπ' αὐτῶν τοῦ Ἰορδάμου, καὶ ἐπέ-

dicentes (Vat^b mendaces)? Ven Recte dixistis. Numquid et illi viri iusti, qui de-
scenderunt de Galilaea, non sunt timentes dominum, viri pacis, mendacium odientes?
| καὶ αὐτοὶ cum BC Vatt (*et ipsi*) . . α οὔτοι γοῦρ | Δ ἐξηγήσαρτο μετὰ (ita B;
C μετ') ὄρκου cum BC Vatt Ven . . Α μεθ' (sic) ὄρκου ἐξηγήσαρτο | εἶδαμεν
(B ἴδ. αμ.) cum BC . . Α εἶδομεν | εἰς τὸ ὄρ. τὸ Μαμίλχ cum Α . . C εἰς τὸ ὄρ.
Μομφῇ, I εἰς τ. ὄρ. τῶν ἑλαιῶν, B καθήμενον ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ καλούμενον
Μαμβήχ, Copt *sedentem supra montem Mabrech* . . Vatt Ven *in monte Mambre*
(*Mambre*) *sedentem* | μετὰ τ. μαθ. αὐτοῦ cum AB Vatt Fabr etc . . C μετ. τῶν
δώδεκα (Ven XI, item I et Copt) μαθ. αὐτ. | καὶ ὅτι (cod. ὅτε, vide infra Vatt)
ἐδίδασκ. ὅσα ἤκούσατε παρ' αὐτῶν (*respicitur h. l. ad XIV, 1.*), καὶ ὅτι εἶδα-
μεν - οὐρανόμ cum B (Copt), item Vatt *et quia docebat eos audientibus nobis, et*
quia (Vat^b vidisse Iesum - et docentem eos, se ipsum audientibus, et se vidisse etc),
item Ven et docebat eos, et qualiter viderunt etc . . C *omissis reliquis sic: ἃ ἤκού-*
σαμεν παρ' αὐτόν (sic), καὶ ὅτι εἶδαμεν - οὐρανόμ . . Α καὶ μεταβάρτα εἰς τὸ
ὄρος τῶν ἑλαιῶν καὶ ἀραληφθέντα ε. τ. οὐρ. . . Fabr totum locum sic habet:
Vidimus Iesum loquentem cum discipulis suis super montem obliveti, et vidimus eum
ascendentem in caelum. | καὶ (ita A; B καὶ ὅτι, C ἔτι δὲ ὅτι, Vat^a *quod*) οὐδ. ἦρ.
αὐτ. τὸ (ita C; B τῶ; A om) ποῖον (A add τρόπον ἢ ποῖον) σχήμ. ἀμελήθη
· . Vat^a *quod nullus interrogavit eos antequam assumptus est in caelum* . . Ven Fabr
om | καὶ γὰρ καθὼς ἐδίδ. ἡμᾶς τὸ (cod. om) τῶν ἁγ. γραφ. βιβλ. (cod. add
ἐκράτει, *quod cum seqq. coniunctum aptum sensum praebebat; est enim fere fama*
obtenebat: sed apparet id additum esse ad explicandum anacoluthon, quod est
in hoc loco. Similis ratio est loci Rom. 3, 8.) ὅτι καὶ (καὶ confirmant etiam E
Vat^a) Ἡλίας (cod. praem ὁ δίκαιος, item Fabr beatus, Vatt sanctus; sed id igno-
rant ACE Ven) ἄρ. εἰς τ. οὐρ. cum B . . C καὶ γὰρ καθὼς διδάσκει τὸ ἅγιον
βιβλίον ὅτι εἰς Ἡλίας - οὐρ. . . E post lacunam rursus incipit a verbis ἡμῶν
[ἡμᾶς?] τὸ ἀποκρυφοῦ βιβλίον ὅτι καὶ Ἡλίας - οὐρ. . . Α καὶ γὰρ Ἡλίας ἀρε-
λήθη reliquis omnibus omissis . . Vatt et sicut docet nos scriptura sacri libri,
quia et sanctus (Vat^b scriptura sacra, sanctus) Elias assumptus est in caelum . .
Ven nonne legistis in scripturis sanctis, Helias assumptus est . . Fabr et docet nos
scriptura quod beatus Elias propheta assumptus est | ἐφόρμησεν φωμ. μεγ. cum
AC . . B ἐβόησεν φ. μ., item B ἐβόησε | καὶ ἔρρ. Ἡλίας - ἐπ' αὐτῶν τ. Ἰορδ. cum
B Vatt Ven (Fabr plane om); item Α *omissis* Ἡλίας usque καὶ ἔρριψεν Ἑλισ-
σαῖος . . C corrupte καὶ ἔρριψεν τὴν μηλωτὴν ἐπ' αὐτῶν αὐτοῦ Ἑλισσαίου καὶ
ἔθηκεν τὴν μηλωτὴν αὐτοῦ ἐπ' αὐτῶν τ. Ἰορδ. . . E καὶ ἔλαβεν Ἑλισσαῖος τὴν
μηλωτὴν τοῦ Ἡλίου καὶ ἔρριψεν αὐτὴν ἐπ' αὐτῶν τ. Ἰορδ. Cf. Βασιλ. δ' 2, 13 sqq.

ρασεμ καὶ ἦλθεμ εἰς Ἱεριχώ. καὶ ὑπήρτησαμ αὐτῷ τὰ τέκμα τῶμ
 προφητῶμ καὶ εἶπαμ· Ἐλισσαίε, ποῦ ὁ κύριός σου Ἠλίας; καὶ
 εἶπαμ ὅτι ἀμελήφθη εἰς τὸν οὐρανόμ. καὶ εἶπαμ πρὸς Ἐλισσαίον·
 μὴ πνεῦμα ἥρπασεμ αὐτόμ καὶ ἔρριψεμ ἐφ' ἔμ τῶμ ὁρέωμ, ἀλλὰ
 λάβωμεμ τοὺς παῖδας ἡμῶμ μεθ' ἑαυτῶμ καὶ ζητήσωμεμ αὐτόμ.
 καὶ ἔπεισαμ τὸν Ἐλισσαίον, καὶ ἀπηλθεμ μετ' αὐτῶμ. καὶ ἐζή-
 τησαμ αὐτόμ τρεῖς ἡμέρας καὶ οὐχ εἶρομ αὐτόμ, καὶ ἔγμωσαμ ὅτι
 ἀμελήφθη. καὶ μῦμ ἀκούσατέ μου, καὶ ἀποστείλωμεμ ἔμ παρτὶ
 ὁρίῳ Ἰσραὴλ καὶ ἴδωμεμ μὴ πωσ ἀπὸ πνεύματος ἀμελήφθη ὁ
 Χριστὸς καὶ ῥέριπται ἔμ ἐμὶ τῶμ ὁρέωμ. καὶ ἤρεσεμ πᾶσιμ ὁ
 λόγος οὗτος. καὶ ἀπέστειλαμ ἔμ παρτὶ ὁρίῳ Ἰσραὴλ, καὶ ἐζήτη-
 σαμ τὸν Ἰησοῦμ, καὶ οὐχ εὑρομ αὐτόμ· εὑρομ δὲ τὸν Ἰωσήφ εἰς
 Ἀριμαθαίαν, καὶ οὐδεὶς ἐτόλμησεμ κρατῆσαι αὐτόμ.

| ἐπέρασεμ . . ε add τὸν Ἰορδάνην | τὰ τέκμα . . Δ οἱ υἱοί | Δ εἶπαμ | Ἐλισ-
 σαίε: ita Δ; в πρὸς Ἐλισσαίε, ε τῷ Ἐλισσαίῳ, Vatt Ven ad Elisiaeum |
 ποῦ cum BE . . ΔC Latt add ἔστιν | ε om ὁ κύρ. σου | Δ om ὅτι | Δ ὡς εἰς τὸν
 οὐρανόμ | Δ εἶπαμ | μὴ πνεῦμα . . ε μήτι ἄρα τὸ πρ. | ἥρω. (в ἀμήρω.) αὐτόμ
 cum AB Vatt Ven . . CE Fabr αὐτ. ἥρω. | C om καὶ ἔρριψ. | ἐφ' ἔμ (C ἐμ ἐμὶ)
 τῶμ ὁρέωμ cum Δ(C) Vatt Ven . . BE ἐπάρω τῶμ (B om) ὁρέωμ, Fabr in mon-
 tibz Israel | ἀλλὰ (ε Vat^a add μᾶλλον) - - μεθ' ἑαυτῶμ (ita B, SE ἡμῶμ) - -
 ἔπεισαμ (ita BC Latt; ε συρῶεσαμ) τὸν Ἐλισσ. (ε τῷ Ἐλισσαίῳ) κ. ἀπῆλθ.
 μ. αὐτ. (haec habent CE Vatt Ven Fabr, sed om B) cum BCE Latt . . Δ omnia om
 | καὶ ἐζήτησαμ cum BC Vatt Ven . . Δ ἐζήτ. δέ | αὐτόμ cum AB Vatt Ven . . C
 om | τρ. ἡμ. (B ἡμ. τρ.) cum BC Fabr . . Δ Vatt Ven τρ. ἡμ. καὶ τρεῖς μύκτας |
 B ἡμῶμ | Δ om αὐτόμ | ὅτι ἀμελήφθη cum ΔC . . C (Vatt Ven) ὅτι ἀληθῶς ἀρ.
 | καὶ μῦμ . . Δ μῦρ οὐμ | ἀποστείλωμεμ (ex C; в ἀποστέλλομεμ, ε ἀποστεί-
 λατε, Vatt Ven mittamus) ἔμ παρτὶ ὁρίῳ (sic B, ε τόπω) Ἰσρ. καὶ ἴδωμεμ (κ.
 ἴδ. cum B Vatt Ven; ε om) μὴ πωσ - ὁ Χριστ. (Ven Iesus Christus, Vatt Iesus)
 κ. ῥέριπται (ita B Vatt Ven, ε ἔρριψεμ) ἔμ (ε ἐφ') - ὁρίῳ Ἰσρ. cum BE Vatt Ven
 (similiter etiam Fabr etc) . . Δ καὶ ἀποστείλατε εἰς πᾶμ ὄριον (sic) Ἰσρ. καὶ
 ζητήσατε αὐτόμ . . C καὶ ἀποστείλωμεμ ἐπὶ πᾶρτα τὰ ὅρεα Ἰσρ. ζητῆσαι
 αὐτόμ | καὶ ἐζήτησαμ τ. Ἰησ. (pro his ε τοῦ ζητῆσαι αὐτόμ, item Vatt Ven)
 κ. οὐχ εὑρομ (B ἡμῶμ) αὐτόμ (B om) cum BCE, item Latt . . Δ καὶ τοῦτο
 ποιήσαμτες οὐχ εὑρομ τὸν Ἰησοῦμ | εὑρομ (B ἡμῶμ) δὲ τ. Ἰ. εἰς Ἀριμαθαίαν
 (B - θίαν, C θείαν. Vatt Ven ab Arimathia) - κρ. αὐτόμ . . Δ εὐρόμτες δὲ τὸν
 Ἰωσήφ οὐκ ἐτόλμησαμ κρ. αὐτ.

Coptus capituli XV. partem I. sic praebet: *Postquam protulerunt hos sermo-
 nes, surrexit Nicodemus in medio synedrii dicens: Recte loquimini. Non ignoratis
 homines qui a Galilaea venerunt esse viros timentes deum et odio habentes mercatu-
 ram et avaritiam (quae si ita Coptus vertit, eum non satis intellexisse Graeca
 apparet) simulque homines pacificos. Ipsi magno interposito iureiurando nobis haec
 retulerunt: Nos vidimus sedentem supra montem Mabrech cum undecim suis disci-*

² Καὶ ἀρμήγειλαμ τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τοῖς ἱερεῦσιν καὶ τοῖς λευítaις ὅτι περιήλθομεν ἐν παμπὶ ὁρίῳ Ἰσραήλ, καὶ οὐχ εὔρομεν τὸν Ἰησοῦν· τὸν δὲ Ἰωσήφ εὔρομεν εἰς Ἀριμαθαίαν. ἀκούσαμτες δὲ περὶ τοῦ Ἰωσήφ ἐχάρησαμ καὶ ἔδωκαμ δόξαν τῷ θεῷ Ἰσραήλ, καὶ συμβούλιον ποιήσαμτες οἱ ἀρχισυναγῶγοι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ λευítaι ποίῳ τρόπῳ συρτύχωσιμ τῷ Ἰωσήφ, ἔλαβον τόμον χάρτου καὶ ἔγραψαμ τῷ Ἰωσήφ τάδε.

Εἰρήνη σοι, οἶδαμεν ὅτι ἡμάρτομεν εἰς τὸν θεὸν καὶ εἰς σέ,

pulis atque eos docentem ea quae audistis: vidimus eum assumi in caelum. (Hoc loco propter ὁμοιότηλευτον nonnihil excidit.) Etiam Elisaeus clamavit, suam meloten iecit in Iordanem, transfretavit, ivit Hierichuntem, atque filii prophetarum in eius occursum exeuntes dixerunt ei: Elisae, ubi est dominus tuus Helias? Hic respondit: Assumptus est in caelum. Rursus dixerunt Elisaeo: Ne forsán spiritus eum rapuerit et supra montem aliquem posuerit, eamus, socios nobis adiungamus iuvenes nostros et quaeramus eum. Morem gessit Elisaeus, ivit cum eis. Per tres dies eum quaesiverunt nec invenerunt. Tunc cognoverunt eum fuisse assumptum. Nunc vero auscultate mihi etiam vos. In omnes montes Israël mittite qui videant num spiritus tulerit Iesum eum[que] coniecerit in aliquem montem. Hic sermo omnibus placuit. Miserunt in omnes montes Israël qui conquirerent Iesum; neque tamen inventus est. Sed invenerunt Ioseph in urbe Arimathaeae; at nemo eorum ausus est comprehendere eum.

2. Καὶ ἀρμήγειλαμ (ita B, item A; E ἀπῆγγ.; C ἀρήμεγκαμ) - κ. τοῖς (B om) λευítaις cum BCE Vatt. . . A ὑποστρέψαμτες δὲ ἀρμήγειλαμ τοῖς ἀρχισυναγῶγοις λέγομτες . . Ven *annunciaverunt autem Iudaeis*, Fabr et *reversi dixerunt* | ὅτι (*quia* Vatt Ven; A om) περιήλθομεν (B -ήλθασιμ, item Vatt) ἐν π. ὁρίῳ (ita B, A πῶμ ὅριον, C ἑ. π. ὅρει) Ἰσρ. κ. οὐχ (B οὐκ, item C et h. l. et alibi ut videtur) εὔρομεν (B ἡύραμ, item Vatt) - Ἰωσ. εὔρομεν (B ἡύραμ, non Vatt) εἰς Ἀριμαθαίαν (B -θίαν, C -θείαν; A ἐν Ἀριμαθαία et addit solus καὶ ἐφοβήθημεν κρατῆσαι αὐτόν) | ἀκούσαμτ. δὲ (ita ACB Vatt Ven; B καὶ ἀκούς.) π. τ. Ἰωσ. (E add καὶ) ἐχάρησαμ καὶ ἔδωκαμ - Ἰσρ. (A om Ἰσρ.; E om καὶ ἔδ. usque Ἰσρ.) | καὶ συμβ. (A συμβ. δὲ) ποιήσαμτες . . E καὶ λαβόρτες συμβ. | οἱ ἀρχισ. κ. οἱ ἱερ. κ. οἱ λευίτ. cum B Vatt Ven . . AC οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι (C λευítaι.) . . E om usque τῷ Ἰωσήφ | C τῷ ποίῳ τρ. συρτ. τὸν Ἰωσήφ | ἔλαβον τόμ. χάρτου (E ἑλ. χάρτημ) καὶ ἔγραψαμ . . B λαβόρτες δὲ τόμ. χ. ἔγραψαμ | τῷ Ἰωσήφ τάδε (Vat^b *ad Ioseph*; Fabr *ad Ioseph dicentes*) . . A αὐτῶ, B αὐτῷ λέγομτες

Coptus XV, 2. usque τῷ Ἰωσήφ τάδε sic reddidit: *Hinc miserunt qui nuntiarent senioribus, sacerdotibus et levitis dicentes: Perlustravimus omnes montes Israel, non invenimus Iesum, sed invenimus Iosephum Arimathaeae. Ut audierunt haec de Iosepho, dederunt gloriam deo Israelis, et archisynagogi eorumque turba universa consilium habuerunt qua ratione in conspectum Iosephi venirent. Placuit eis sumere chartam eique ita scribere.*

Εἰρήνη σοι cum AE . . BC add καὶ πάντα ὅσα (B add εἶδαμεν, sed post σοι deest οἶδαμεν) σοι, item Ven et *omnia quae sunt tua*, Vatt Fabr et *omnibus*

καὶ ἡγάζαμεθα τῷ θεῷ Ἰσραὴλ καταζιῶσαί σε ἔλθειν πρὸς τοὺς πατέρας σου καὶ πρὸς τὰ τέκνα σου, ὅτι ἔλυπῆθημεν ἅπαρτες· ἄρροίζαρτες γὰρ τὴν θύραν οὐχ εὖρομέμ σε. καὶ οἶδαμεν ὅτι βουλὴν κακὴν ἐβουλευσάμεθα κατὰ σοῦ, ἀλλὰ ὁ κύριος ἀρτελάβετό σου, καὶ αὐτὸς ὁ κύριος διεσκέδασεν τὴν βουλὴν ἡμῶν τὴν κατὰ σοῦ, τίμιε πάτερ Ἰωσήφ.

³ Καὶ ἐξελέξαμτο ἀπὸ παμτὸς Ἰσραὴλ ἑπτὰ ἄνδρας φίλους τοῦ Ἰωσήφ, οὓς καὶ αὐτὸς ὁ Ἰωσήφ ἐγμώριζεν, καὶ λέγουσιν αὐτοῖς οἱ ἀρχισυράγωγοι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ λεῦται· βλέπετε· εἰ δεζάμερος τὴν ἐπιστολὴν ἡμῶν ἀραγμῶ, οἶδατε ὅτι μεθ' ὑμῶν

quae (Fabr *qui*) *tua* (Fabr *tecum*) *sunt* | οἶδαμεν . . β εἶδαμεν, sed vide ante | καὶ ἡγάζαμεθα τῷ θεῷ Ἰσρ. καταζιῶσαί σε ἔλθειν (cod. om σε ἔλθ.) πρ. τ. πατ. σου κ. πρ. τὰ τέκνα σου cum β . . c ἀλλὰ εὐζάμερος τῷ θεῷ καταζιῶσον ἔλθειν πρ. τ. πατ. σου καὶ τέκνα . . A Fabr καταζιῶσον οὐμ ἔλθειν πρ. τ. πατ. σου, τέκνον (Fabr pro τέκνον habet et filios tuos) . . ε καὶ εὐζάμερος σὺ τὸν θεόν, ἔσωσέ σε· καταζιῶσον οὐμ ἔλθ. πρ. τ. πατ. σου καὶ τὰ σὰ τέκνα . . Vatt sed tu deprecatus es deum Israel et liberavit te de manibus nostris. Et nunc dignare venire ad patres tuos et ad filios tuos (Vat^a ad patres tuos et fratres). Similiter Ven, sed om *Et nunc* etc | ὅτι ἔλυπῆθημεν ἅπαρτες· ἄρροίζαρτες γὰρ τὴν θύρ. (*ianuam*) οὐχ (cod. οὐκ) εὖρομέμ σε cum c, item Vatt . . β ὅτι ἐπιθυμοῦμέμ σε πάρτες ἰδεῖν· ὅτι ἄρροίζαρτες τὰς θύρας οὐκ ἡγράμέμ σε . . ε ὅτι ἐλιποθυμῆσαμεν ἄρροίζαρτες τὰς θύρας καὶ μὴ εὐρόρτες σε . . Fabr etc *qui admirati sumus de assumptione tua* . . A plane om | καὶ οἶδαμεν cum cβ . . Fabr etc *scimus*, Ven *scimus quidem*, Vatt *novimus* . . A ἡμεῖς γὰρ οἶδαμεν . . β οἶδ. δέ | βουλὴν κακὴν (A κακ. β.) . . β βουλ. πορνηράμ | ἀλλὰ (A ἀλλ') ὁ κύρ. ἀρτελ. σου cum abc . . ε ἀ. ὁ θεὸς ἐπελάβετό σου | καὶ αὐτὸς ὁ κύρ. (ita β, item et ipse dominus Fabr etc; c om ὁ κύρ.) διεσκ. τ. β. ἡμ. τὴν κ. σοῦ (β σε) cum bc (et ε?) Fabr etc . . A καὶ διεσκέδ. τὴν πορνηράμ κατὰ σοῦ ταύτην βουλὴν | τίμιε πάτερ Ἰωσήφ (β add καὶ τίμιε παμτὸς τοῦ λαοῦ) . . Fabr Eins Cors *Pax tibi domine Ioseph honorabilis ab omni plebe*, Vatt *Et nunc honorandus es, pater Ioseph, ab omni populo* . . A plane om

Pergit Coptus: *Pax tibi et omnibus qui tecum sunt. Fatemur nos peccasse in deum eis quae fecimus tibi. Ora itaque deum, nitere ut venias ad patres tuos et filios tuos; nos enim poenitet eorum quae fecimus tibi. Aperuimus ostium, te non invenimus. Fatemur iniquum fuisse consilium quod cepimus in te. Deus dissipavit consilium nostrum quod cepimus in te, pater noster Iosephe, in universo populo colende.*

3. Ἰσραήλ . . β praem τοῦ λαοῦ | φίλους τοῦ Ἰωσήφ (cum ε Vatt Ven, item ac φιλοῦρτας τὸν Ἰωσ., β φίλους αὐτοῦ) οὓς κ. αὐτ. ὁ Ἰωσήφ (cum cβ Vatt Ven; αε om) ἐγμώριζεν (cum β, item *noverat amicos suos [esse]* Vatt Ven; αε ἡγάπα, c λίαν ἐφίλει; Fabr etc om) | καὶ λέγ. αὐτοῖς (β om) οἱ ἀρχισ. κ. οἱ ἱερ. κ. οἱ λευ. (β om κ. οἱ λευ. sed addit h. l. πρὸς τοὺς ἄνδρας) cum c Vatt; item β . . A κ. λέγ. αὐτοῖς οἱ ἀρχιερεῖς . . ε Fabr Ven κ. λέγ. πρὸς αὐτοῦς (Ven om πρ. αὐτ.) | βλέπετε (ita ε Vatt, c Ven om; sed habent etiam ab)· εἰ

ἐλεύσεται πρὸς ἡμᾶς· εἰ δὲ μὴ ἀραγρῶ, οἶδατε ὅτι κεκάκωται πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἀσπασάμενοι αὐτὸν ἐν εἰρήμῃ ἐπιστράφητε πρὸς ἡμᾶς. καὶ εὐλογήσαμετε τοὺς ἄνδρας ἀπέλυσαν αὐτούς. καὶ ἦλθον οἱ ἄνδρες πρὸς Ἰωσήφ, καὶ προσεκύνησαν αὐτὸν καὶ εἶπαν πρὸς αὐτόν· εἰρήμη σοι. καὶ εἶπεν· εἰρήμη ὑμῖν καὶ παρτί τῷ λαῷ Ἰσραὴλ. οἱ δὲ ἐπέδωκαν αὐτῷ τὸ βιβλίον τῆς ἐπιστολῆς, καὶ δεξάμενος ὁ Ἰωσήφ ἀμέγρω καὶ περιεπτύξατο τὴν ἐπιστολήν, καὶ εὐλόγησεν τὸν θεὸν καὶ εἶπεν· εὐλογητὸς κύριος ὁ θεός, ὃς ἐλυτρώσατο τὸν Ἰσραὴλ ἀπὸ τοῦ μὴ ἐκχέειν αὐτοὺς αἷμα ἀθῶον· καὶ εὐλογητὸς ὁ κύριος, ὃς ἐξαπέστειλεν τὸν ἄγγελον αὐτοῦ καὶ ἐσκέωσέν με ὑπὸ τὰς πτέρυγας αὐτοῦ. καὶ παρέθηκεν αὐτοῖς τράπεζαν, καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον, καὶ ἐκοιμήθησαν ἐκεῖ.

δεξ. - οἶδατε - εἰ δὲ μὴ ἀραγρῶ (ita E Vatt, item si autem suscepit et non legerit Ven; c εἰ δὲ δεξάμενος τὴν ἐπιστολήν ἡμῶν μὴ ἀραγρῶ) - ἐπιστράφητε (ita E, item A, cf. etiam B; c ἀποστράφητε) πρ. ἡμ. cum BC Vatt Ven . . B βλέπετε μήπως δεξάμενος τὴν ἐπιστολήν ἡμῶν μὴ ἀραγρῶ αὐτήν· οἶδατε γὰρ ὅτι κεκάκωται πρὸς ἡμᾶς· καὶ ἀσπασάμενοι αὐτὸν ἐν εἰρήμῃ ἐπιστρέψατε πρ. ἡμᾶς . . A βλέπετε· εἰ δὲ δεξάμενος τ. ἐπιστ. ἀραγρῶ, γινώσκετε ὅτι ἔχει τι πρὸς ἡμᾶς εἰπεῖν, καὶ ἀσπασάμενοι αὐτ. ἐν εἰρ. ἐπιστράφητε πρ. ἡμ. | κ. εὐλογ. τοὺς ἄνδρ. ἀπέλυσαν αὐτούς (E add ἐν εἰρήμῃ) cum BE . . AC κ. εὐλ. αὐτοὺς ἀπέλυσαν, item Vatt | καὶ ἦλθον (B ἦλθαν) οἱ ἄνδρ. πρ. Ἰωσ. cum BCE . . A οἱ δὲ ἦλθ. πρ. Ἰωσ. Praeterea cum A Vatt Ven Copt add ἐν Ἀριμαθαίᾳ (item E εἰς Ἀριμαθαίαν); nihil add BC Fabr etc | κ. προσεκ. αὐτόν (B αὐτῷ) cum ABE . . C om αὐτόν | καὶ εἶπ. πρ. αὐτόν cum BE . . C Vatt Ven om πρ. αὐτόν . . A plane om | εἰρήμη σοί cum E . . A om . . BC add καὶ πάντα ὅσα (B add ἐν) σοί, item Vatt et omnibus quae tua sunt, Ven et omnia quae habes | καὶ εἶπεν (B add Ἰωσήφ, Vatt eis Ioseph) . . A λέγει δὲ πρὸς αὐτοὺς | παρτί τῷ λαῷ (A οἶκῳ) Ἰσρ. cum C Vatt Ven, item A . . B om τῷ λαῷ | οἱ δὲ ἐπέδωκαν (ita A, c ἀπέδ., Ven porrexerunt, Vatt dederunt) . . B καὶ ἔδωκαν | τὸ βιβλ. τῆς ἐπιστ. (tomum [libellum] epistolae) cum C Vat^a Fabr etc . . AB (item E, in quo ante ἐπιστολήν litura est) Ven (Vat^b epistolae) τὴν ἐπιστολήν | ὁ (B om) Ἰωσήφ cum CEB Latt . . A om | ἀμέγρω κ. περιεπτ. (amplexatus est) τὴν ἐπιστ. cum BC Vat^a . . E Vat^b ἀμέγρω αὐτήν . . A om | καὶ (A om) εὐλόγ. (B ὑλόγ.) τ. θεόν cum ABC Vatt Ven . . E om | ὃς ἐλυτρώσατο - ἐκχέειν αὐτοὺς (ita B, CE om) αἷμ. ἀθῶον (E τοῦτο [adde τὸ] αἷμ. τὸ ἀραίτιον), κ. εὐλογ. ὁ (B om) κύριος (Ven dominus deus, Vatt Fabr deus) cum BC(E) Latt . . A om (ob ὁμοιοτέλευτον) | ἐξαπέστειλεν cum AB . . C ἀπέστ. | καὶ ἐσκέωσεν - καὶ παρέθηκεν (his Vatt Ven prae et osculatus est eos, item Fabr etc) αὐτ. τράπεζαν cum BCE . . A καὶ σκεώσας με ὑπὸ τὰς πτ. αὐτοῦ παρέθην μοι τράπεζαν

XV, 3. Coptus his reddit: *Ex universo populo Israelis elegerunt septem viros, qui diligebant Iosephum et vicissim a Iosepho diligebantur, quibus archisynagogi et sacerdotes et levitae dixerunt: Ad haec verba animum adhibete. Si Iosephus epistu-*

4 Καὶ ὁρθρίσαμτες ἡΐζαμτο· καὶ ἐπέεσαζेम Ἰωσήφ τὴν ὅμον αὐτοῦ καὶ ἐπορεύθη μετὰ τῶν ἀνδρῶν, καὶ ἦλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν Ἰερουσαλήμ. καὶ ὑπῆρτησαν πᾶς ὁ λαὸς τῷ Ἰωσήφ καὶ ἔκραζον· εἰρήμην εἰσόδῳ σου. καὶ εἶπεν πρὸς πάντα τὸν λαόν· εἰρήμην ὑμῖν, καὶ κατεφίλησεν αὐτὸν πᾶς ὁ λαός. καὶ ἡΐζαμτο ὁ λαὸς σὺν τῷ Ἰωσήφ, καὶ ἐξίσταμτο ἐπὶ τῇ θεωρίᾳ αὐτοῦ. καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν Νικόδημος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ ἐποίησεν δοχὴν μεγάλην, καὶ ἐκάλεσεν Ἄρμαμ καὶ Καϊάφην καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς λευίτας εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. καὶ εὐφράρτησαν τρώγομτες καὶ πόμομτες σὺν τῷ Ἰωσήφ, καὶ ὑμῆσαμτες ἕκαστος ἐπορεύθη εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ· ὁ δὲ Ἰωσήφ ἐμειμεν εἰς τὸν οἶκον Νικοδήμου.

lam a vobis exceperit et legerit, scitote eum ad nos venturum esse. Sin vero eam exceperit sed non legerit, certo certius est animo valde aeger. Quod si eveniat, salutate eum et revertimini ad nos. Et dimiserunt eos. Porro viri ab eis discedentes Arimathaeam se contulerunt ad Iosephum, eum inviserunt et venerantes ei dixerunt: Pax tibi. Vicissim ipse dixit eis: Pax vobis et universo populo Israelis. Tradiderunt ei epistulam. Quam cum accepisset, amplexatus est et benedixit deum dicens: Benedictus dominus deus Israelis, qui eum servavit ne effunderet sanguinem innocentem; et benedictus dominus, qui misit angelum suum sub alis suis me protegentem. Deinde amplexu et osculo persecutus est eos; mensam instruxit; manducaverunt, biberunt, dormierunt apud eum.

4. ἐπέεσαζेम . . в ἔστρωσεν | ἐπορεύθη cum ABE . . с ἐπορεύετο | μετὰ τ. ἀνδρῶν cum ABC . . в Latt μετ' αὐτῶν | καὶ ἦλθον (в ἦλθον, а ἦλθεν) εἰς τὴν ἁγ. πολ. (ita AC; в т. πόλ. τὴν ἁγίαν) Ἰερ. . . в nil nisi εἰς Ἰερουσαλήμ | ὑπῆρτησαν (в ἀπῆρτησαν) cum CE Vat^a . . AB ὑπῆρτησεν | πᾶς ὁ λα. τῷ Ἰωσ. κ. ἔκραз. (о κ. ἔкр. τῷ Ἰωс.) cum AEC . . в αὐτὸν (sic) πᾶς ὁ λα. Ἰσραήλ κ. ἔκραзам | εἰρήμην εἰσόδῳ σου cum C Copt . . а εἰρήμην σοι ἐр τῇ εἰс. σου, в εἰр. σοι . . в εἰρήμην ἡ εἰсодός σου, ἀρθρωσε τοῦ θεοῦ . . Fabr Eins Cors Pax in (Cors om) introitum tuum (Cors Eins -itu tuo), pater Ioseph; Vatt Ven non exprimunt | καὶ (а ὁ δὲ) εἶπ. πρὸς π. т. л. (в om πρ. π. т. л.) cum AB(E) . . с καὶ Ἰωσήφ ἡσπάσατο πάντα τὸν λαόν καὶ εἶπεν | κ. κατεφίλησεν αὐτὸν (в om) πᾶς ὁ λαός (в add τὸν Ἰωсѣф) cum BC Copt, item Fabr (qui alia plura omittit) et osculati sunt eum omnes . . а καὶ κατεφίλησεν αὐτούс. . Vatt Ven om | καὶ ἡΐζαμто (а -зато) ὁ λαός σὺν τῷ Ἰωсѣф cum ACE Vatt Ven (Fabr om una cum καὶ ἐξίσταμто etc) . . в om | ἐξίσταμто . . в ἐξέστησαν | ἐπὶ (с om) τῇ θ. αὐτοῦ cum ACE Vatt (in visione eius) . . в ἐπὶ τὸ (sic) θεωρεῖμ αὐτόν, Ven aspicientes eum | κ. ἐποίησεν δοχ. μεγάλ. cum ACE Vatt Ven Fabr . . в om | Ἄρμαμ κ. Καϊάφ. καὶ cum ACE Vatt Ven . . в om | καὶ τοὺс (а om) ἱερεῖс (Vatt Ven principes sacerdotum; в om κ. т. ἱер.) καὶ τοὺс (а om) λευίт. | εἰс т. οἶκ. αὐτοῦ cum ACE Vatt Ven . . в om | καὶ εὐφράρτησαν (sic) cum BE Vatt . . с καὶ ἦσαν . . а om usque εἰс т. οἶк. αὐтоῦ (videtur igitur ab altero εἰс т. οἶк. αὐт. ad alterum transiluisse) | τρώγομτες cum CE . . в ἔσθίορτες | ὑμῆσαμτες . . в

⁵ Τῇ δὲ ἑωαύριον, ἥτις ἦν παρασκευή, ὀρθρίσαρτεσ οἱ ἀρχισυμάγωγοι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ λεῦται εἰς τὸν οἶκον Νικοδήμου, ὑπήμνησεν αὐτοῖς Νικόδημος καὶ εἶπερ· εἰρήνη ὑμῖν. καὶ εἶπαρ· εἰρήνη σοὶ καὶ τῷ Ἰωσήφ, καὶ παρτὶ τῷ οἴκῳ σου καὶ παρτὶ τῷ οἴκῳ Ἰωσήφ. καὶ εἰσήμεγκερ αὐτοῦς εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. καὶ ἐκαθέσθην ἄπαρ τὸ συμέδριον, καὶ Ἰωσήφ ἐκάθισε μέσορ Ἄρμα καὶ Καϊάφα· καὶ οὐδεῖς ἐτόλμησεν λαλήσαι αὐτῷ ῥήμα. καὶ εἶπερ Ἰωσήφ· τί ὅτι ἐκεκλήκατέ με; διαμεύουσιν δὲ τῷ Νικοδήμῳ λαλήσαι πρὸς τὸν Ἰωσήφ. ἀροῖζας δὲ Νικόδημος τὸ στόμα

add τὸν θεόν (Vatt Ven *benedix. deum*) | ἑπορεύθη (Vatt *ivit*) cum B . . c ἄω-
 ἤλθερ, E ἐξήλθερ | A ἐρ τῇ οἰκίᾳ Νικοδήμου

Sic Coptus XV, 4. *Postero mane Ioseph suam asinam instravit et cum eis pro-
 fectus venit in sanctam civitatem Hierusalem. Universus Israel Iosepho obviam
 occurrit clamans: Pax adventui tuo. Vicissim Iosephus populo universo respondit:
 Pax vobis et populo universo. Et populus universus amplexatus est Iosephum ad-
 mirans quemadmodum eum viderent. Nicodemus excepit eum in domum suam, paravit
 ei magnum convivium; imperavit ut Annas et Caiphas et presbyteri pari erga eum
 comitate uterentur atque in domum suam venirent. Venerunt, laetitiae indulserunt,
 manducaverunt, biberunt cum Iosepho. Postea unusquisque reversus est in domum
 suam, Iosephus vero mansit apud Nicodemum.*

5. Τῇ δὲ ἑωαύριον cum ΔE Latt . . B καὶ τῇ ἑωαύριον . . c om usque dum
 sequitur καὶ ὑπήμνησαρ | ἥτις ἦν παρασκευή cum E, item Vatt Fabr . . A ἥτις
 ἐστὶ μετὰ τὴν παρασκευήν . . B Ven om | ὀρθρίσαρτεσ - - ὑπήμνησεν cum
 BE . . A ὀρθρίσαρ - - καὶ ὑπήμν. (καὶ ὑμήμν. etiam c, vide ante) | οἱ ἀρχισυμ.
 (ita ΔE, item Vatt; B οἱ ἀρχιερεῖς) καὶ οἱ ἱερεῖς (ita E Vatt; A κ. οἱ ἄνδρες, B
 om) κ. οἱ λεῦτ. | αὐτοῖς (B αὐτοῦς) Νικόδ. cum AB . . c αὐτ. ὁ Νικ. | καὶ εἶπα.
 εἰρ. ὑμῖν cum ABE Vatt . . c om | καὶ εἶπαρ (Vatt add *ad eum*) cum BE Vatt . .
 c (vide quae paullo ante om) κ. εἶπα. πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχισυμάγωγοι καὶ οἱ ἱερεῖς
 καὶ οἱ λεῦται . . A in his haud dubie vitiosus est; omittit enim καὶ εἶπαρ una
 cum εἰρήνῃ σοι, ita ut καὶ τῷ Ἰωσήφ cum εἰρήνῃ ὑμῖν coniungat; rursus καὶ
 παρτὶ usque Ἰωσήφ omittit. | καὶ παρτὶ τῷ οἴκῳ σου cum BE, item Vatt . . c
 om | εἰσήμεγκερ (ita ABE; c ὥς ἤμεγκαρ) αὐτοῦς . . B Vatt add Νικόδημος
 | οἶκον cum ABE Vatt . . c κῆwor | καὶ ἐκαθ. ἄπαρ (ita A; B πᾶρ) - - καὶ
 Ἰωσήφ (ita B Vatt; A ὁ δὲ Ἰωσ.) ἐκάθισε (ita A; B ἐκαθέσθην) μέσορ (ita A;
 B ἐμμέσορ) Ἄρμ. κ. Κα. cum AB Vatt . . c καὶ ἐκάθισαρ Ἄρμας κ. Καϊάφας |
 ἐτόλμησεν (*ausus est*) cum AB Vatt . . c (et E?) Ven ἐτόλμα | λαλήσαι αὐτῷ
 (B λαλ. αὐτόν, E λαλ. τῷ Ἰωσήφ, c αὐτ. λαλ., Vatt om αὐτῷ) ῥήμα (ita B
 Vatt; c τὶ ῥήμα, A λόγον) | καὶ εἶπερ cum AB Vatt . . c εἶπε δέ. Praeterea c
 Vatt add πρὸς αὐτοῦς | Ἰωσήφ cum AB . . c ὁ Ἰωσ. | c τί ἐστιν ὅτι | ἐκεκλή-
 κατε cum BC . . A κεκλήκατε | διαμεύουσιν δέ cum AB, item (*illi vero innuerunt,
 sed innuebant*) Vatt Ven . . c καὶ διέμενον, E καὶ μεύουσι | λαλήσαι cum ABE . .
 c ὥστε λαλήσαι | πρὸς τὸν Ἰωσ. cum BE . . AC τῷ Ἰωσ. | ἀροῖζας δὲ (ita B
 Vatt Ven; c καὶ ἀροῖζ. ὁ) Νικόδ. τὸ στόμα αὐτοῦ (ita c Vatt Ven; B om) εἶπερ

αὐτοῦ εἶπερ τῷ Ἰωσήφ· πάτερ, οἶδας ὅτι οἱ τίμιοι διδάσκαλοι
καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ λεῦται ζητοῦσιν παρὰ σοῦ μαθεῖν ῥῆμα. καὶ
 εἶπερ Ἰωσήφ· ἐρωτήσατε. καὶ λαβόμετες τὸν μόμον Ἄμμας καὶ
Καϊάφας ὥρκισαν τὸν Ἰωσήφ λέγοντες· δὸς δόξαν τῷ θεῷ
Ἰσραὴλ καὶ δὸς αὐτῷ ἐξομολόγησιν. ὅτι ὁ Ἄχαρ ὥρκισθεις παρὰ
 τοῦ προφήτου Ἰησοῦ οὐκ ἐπιώρκησεν, ἀλλὰ ἀνήγγειλεν αὐτῷ
 πάντα, καὶ οὐκ ἔκρυψε αὐτῷ ῥῆμα· καὶ σὺ οὖν μὴ κρίνῃς ἀφ'
 ἡμῶν ἕως ῥήματος. καὶ εἶπερ Ἰωσήφ· οὐ κρίνω ἀφ' ὑμῶν ῥῆμα
 ἔμ. καὶ εἶπαρ πρὸς αὐτόν· λύπη ἐλυπήθημεν ὅτι ἤτήσω τὸ
σῶμα τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐμετύλισας αὐτὸ σιμδὸν καθαρᾷ, καὶ ἔθνηκας
αὐτὸν ἐν μνήματι. καὶ διὰ τοῦτο ἡσφαλισάμεθά σε ἐν οἴκῳ ὅπου
 θυρὶς οὐκ ἦν ἐν αὐτῷ, καὶ κλείδας καὶ σφραγίδας ἐπεθήκαμεν εἰς
 τὰς θύρας, καὶ παραφύλακες ἐτήρουν ὅπου ἡσ κεκλεισμέρος.

τῷ (β τὸν) Ἰωσ. cum bc Vatt Ven. . . α καὶ εἶπε | πάτερ cum E. . . α κύριέ μου,
 πάτερ Ἰωσήφ. . . β τίμιοι παρὰ τοῦ λαοῦ, Vatt *Pater Ioseph* (sed omittunt
 antea τῷ Ἰωσήφ) *venerabilis omni populo Israel*, Ven *Venerabilis pater omni*
populo Israel . . . c plane om | β om τίμιοι | κ. οἱ ἱερ. κ. οἱ λεῦται . . . α bis om οἱ
 | ζητοῦσιν . . . β θέλουσι | παρ. σοῦ μαθεῖν ῥῆμα cum B. . . α μαθεῖν παρὰ σοῦ
 τι ῥῆμα, item omisso μαθεῖν c, E μαθ. τι παρ. σοῦ . . . Vatt *quaerunt a te loqui*
verbum aliquod, Ven *cupiunt audire a te verbum* | καὶ εἶπερ (ita etiam Vatt) . . . α
 εἶπε δέ | Ἰωσήφ cum AB. . . c ὁ Ἰωσ. | ἐρωτήσ. cum AE Ven. . . bc add με | τὸν
 μόμον Ἄμμ. κ. Καϊάφ. cum ABE Vatt . . . c οἱ ἱερεῖς (Ven *principes*) τ. μόμ. | τὸν
 Ἰωσήφ cum ACE Vatt Ven. . . β αὐτόν | ὅτι (β καὶ ὅτι) ὁ Ἄχαρ (β Ἀχάρ) - -
 ἐπιώρκησεν (β ἐπεόρκησεν), ἀλλὰ (α ἀλλ') ἀνήγγ. αὐτ. πάντα καὶ οὐκ ἔκρ.
 α. ῥῆμα (ita B; α ἀνήγγ. αὐτῷ τι ῥῆμα) cum BA. . . E κατὰ τὸν τύπον τοῦ
 Νάχαρ [ὁς] ὥρκισε Μιχαίαν, καὶ οὐκ ἐπιώρκησεν, ἀλλ' ἀνήγγειλεν αὐτῷ τὰ
 πάντα, καὶ οὐκ ἔκρυψε αὐτῷ τι ῥῆμα. . . c ὅτι Ἄχαρ ὥρκισθη παρὰ τοῦ προ-
 φήτου τοῦ μὴ ἀποκρύψαι τι ῥῆμα | καὶ σὺ οὖν μὴ (ita E et omisso οὖν B; α
 μὴ οὖν καὶ σύ; c οὕτως κ. αὐτὸ μὴ) κρίνῃς (ita AB; CE ἀποκρ.) ἀφ' ἡμ. ἕως
 ῥήματ. (ita BC, item addito ἐρὸς E; α τι ῥῆμα ante ἀφ' ἡμ.) | οὐ κρίνω cum
 ABE. . . c ζή κύριος, οὐ μὴ ἀποκρίνω | ῥῆμα ἔμ cum B, item omisso ἔμ E. . . α
 ἕως ῥήματ. ἐρὸς, c τι ῥῆμα | εἶπαρ . . . α c εἶπαρ | λύπη (ita E, α λύπην)
 ἐλυπήθ. cum EA Vatt . . . c ἐλυπήθημεν . . . β ἐπειδὴ ἐλυπήθ. (similiter Fabr).
 Praeterea CE add κατὰ σοῦ, non item AB Latt | ἐμετύλισας (ita ACE; β ἐτύλισας)
 αὐτὸν (ita ABE Ven; c Vatt om) σιμδ. (ita AE Ven; BC Vatt ἐν σιμδ.) | αὐτόν
 cum B Vat^a (item Ven, sed is iam antea eum) . . . α c αὐτό | ἐν μνήματι cum α
 Vatt . . . c μνημεῖον . . . BE ἐν τῷ καιρῷ σου μνημεῖον (E μνήματι) | ἐν οἴκῳ
 (in domo) cum BE Vatt . . . α c Fabr ἐν (c add τῷ) οἰκίῳ (in cubiculo) | θυρὶς
 οὐκ ἦν (ita A; β οὔτε θυρ. ἦν, E οὐκ ἦν θύρα) ἐν αὐτῷ cum ABE. . . c θυρὶς
 οὐκ ἦν | καὶ κλείδας καὶ σφραγίδας ἐπεθήκαμεν c. AB. . . c κ. κλείδα κ. σφρα-
 γίδα ἐπεθ., item E καὶ ἡσφαλισάμεθα καὶ σφραγίδα ἐπεθήκ. | εἰς τὰς θύρας
 cum B; item E εἰς τὴν θύραν τῆς φυλακῆς . . . α σοι . . . c om (sed α c vide post)
 | καὶ παραφ. (E φύλακες) ἐτ. (β add τὸν οἶκον) ὅπου ἡσ (β ἡσθα) κεκλ. (B

καὶ τῇ μιᾷ τοῦ σαββάτου ἀμοίζαμτες οὐχ εὔραμέμ σε, καὶ ἐλυωή-
θημερ σφόδρα· καὶ ἔκστασις ἐπέωεσεμ ἐπὶ πάντα τὸν λαὸν
κυρίου μέχρι τῆς ἑχθέσ. καὶ μῦν ἀμάγγειλον ἡμῖν τί γέγομας.

⁶ Καὶ εἶπεμ Ἰωσήφ· τῇ παρασκευῇ περὶ ὄραμ δεκάτην ἀπε-
κλείσατέ με, καὶ ἔμειρα τὸ σάββατον πλήρες. καὶ μεσοῦσησ
ρυκτός, στήκορτός μου καὶ εὐχομέρου, ὃ οἶκος ὅπου ἐρεκλείσατέ
με ἐκρεμάσθην ἐκ τῶν τεσσάρων γωριῶν, καὶ εἶδον ὥς ἀστραπὴν
φωτὸς εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου. καὶ ἐμφοβοσ γερόμερος ἔπεσα

ἐγκεκλ.) cum BE. . . Α καὶ τὴν θύραν φύλ. ἐτήρ. ὅπου ἦσ κεκλεισμ., item c καὶ
τὴν θύραν παραφύλ. ἐτήρουμ. καὶ τὸ οἶκημα ὅπου ἦσ ἐρεκκλεισμ. (haec c
male cum seqq. coniungit) | καὶ τῇ μ. τοῦ σαββ. (cum B, item una sabbati Vatt;
E τῶν σαββάτων) ἀμοίζ. (Vatt add ianuas) - - καὶ οὐχ (B οὐκ) - - σφόδρα cum
BE Vatt. . . ΔC καὶ (C τῇ) μιᾷ τῶν σαββ. ἡμοίζαμεν τὰς θύρας, καὶ μὴ εὐρόμ-
τες σε (C οὐκ εὐρομέμ σε, καὶ) ἐλυωήθ. σφ. | ἐπέωεσεμ (A ἐγέμετο) ἐπὶ
πάντα (A om) τ. λα. κυρ. (irruit super omnem populum dei) cum CEA Vatt Ven. .
B ἐπέωεσεμ πάντασις ἡμῶς | ἑχθέσ cum B. . . ΔC χθέσ | ἀμάγγ. cum AB. . . C (et
E?) ἀπάγγ. | τί γέγομας. . . Δ τί σοι γέγομε

XV, 5. sic Coptus: Crastino die archisynagogi, sacerdotes et levitae mature
venerunt in domum Nicodemi; eis occurrens Nicodemus dixit: Pax vobis. Vicissim
dixerunt ei: Pax tibi et Iosepho, universae domui tuae et universae domui Iosephi.
Tum in eius domum ingressi sunt. Totum synedrium sedebat, Ioseph vero medius
sedebat inter Annam et Caipham. Nemo audebat eum alloqui. Ioseph eis dixit:
Quaenam causa vos impulit ut me arcesseretis? Innuerunt Nicodemo ut ipse sermo-
nem consereret cum Iosepho. Nicodemus sermonem conserens cum Iosepho dixit: Pater
noster Iosephe, in universo populo colende, noveris viros colendos inter doctores,
sacerdotes et levitas exoptare audire aliquid a te. Respondit Iosephus: Interrogate
me de qualibet re. Tunc Annas et Caiphias, sumpta lege, iusiurandum Iosepho detu-
lerunt dicentes: Da gloriam deo Israelis et confitere eum. Etenim iusiurandum de-
latum fuit etiam Acharo, neque is peieravit; sed veritatem dixit, rem nullam celans;
quare etiam tu noli rem ullam nobis occultare. Respondit Ioseph: Vobis nihil occul-
tabo. Dixerunt ei: Maxime contristati sumus quod corpus Iesu petisti, sindone
munda involvisti et in monumento novo deposuisti; quare te captivum servabamus
in domo cui nulla erat fenestra, et clave claudebamus ostium, additis etiam signis et
custodibus, qui custodirent domum in qua inclusus eras. Crastino die aperuimus
ostium, te non invenimus; quare valde contristati sumus, et stupor invasit omnem
populum domini etiam nunc. Tu igitur nobis enarra quid acciderit.

6. εἶπεμ . . B add αὐτοῖς | περὶ (etiam Ven Vat^b circa) . . . Δ om | ἀπε-
κλείσατε cum C, reclusistis Flor. . . ABE ἐρεκλείσατε, inclusistis Vatt Ven | ἔμειρα
cum ABE Vatt Ven. . . C ἐμείρατε | τὸ σάββ. πλήρες (cod. πλήρης) cum B,
item totum sabbatum plenum Vatt Ven. . . C τῶ σαββάτῳ πλήρσις . . . Δ τῶ σαβ-
βάτῳ ὅλην τὴν ἡμέραν | μεσοῦσησ (E μέσησ) ρυκτός (C τῆς ρυκτ.) cum ACE
. . . B μεσορυκτίου | στήκορτος cum BE. . . A ἱσταμέρου . . . C ἐστηκότος | ὃ οἶκος
ὅπου ἐρεκλείσ. με (B Vat^a ἡμῖν ἐρεκκλεισμέρος) ἐκρεμάσθην cum AE Ven Vat^b,
item B Vat^a . . . C Fabr ἐκρεμάσθην ὃ οἶκος | ὥς ἀστρ. φωτὸς (C πυρὸς) εἰς τ.

χαμαί. καὶ ἐπελάβετό μου τῆς χειρός τις καὶ ἐξέβαλέμ με ἀπὸ τοῦ τόπου ὅπου ἤμην πεπτωκώς, καὶ ἱκὰς ὕδατος ἐξεχύθη ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μου μέχρι τῶν ποδῶν μου, καὶ ὁσμή μύρου ἤλθεμ περὶ τοὺς μυκτῆράς μου. καὶ ἐκμάζας μου τὸ πρόσωπον κατεφίλησέμ με καὶ εἰπέρ μοι· μὴ φοβοῦ, Ἰωσήφ· ἄμειζον τοὺς ὀφθαλμούς σου καὶ ἴδε τίς ἐστιν ὁ λαλῶν σοι. καὶ ἀραβλέψας εἶδον τὸν Ἰησοῦν· καὶ ἔμτρομος γερόμερος ἐδόκουμ φάρτασμα εἶμαι, καὶ τὰ προστάγματα ἔλεγον· καὶ αὐτὸς συμέλεγέμ μοι. καὶ ὡς οὐκ ἄγροεῖτε ὅτι φάρτασμα, ἐὰν συμαρτήσῃ τιρὶ καὶ ἀκούσῃ τῶν προσταγμάτων, φυγῇ φεύγει, καὶ ἰδὼν ὅτι συμέλεγέμ μοι, εἶπωμ αὐτῷ· ῥαββὶ Ἠλία. καὶ εἰπέρ μοι· οὐκ εἶμι Ἠλίας. καὶ εἶπωμ αὐτῷ· τίς εἰ, κύριε; καὶ εἰπέρ μοι ὅτι ἐγὼ εἶμι Ἰησοῦς, οὐ καὶ τὸ σῶμα ἠτήσω παρὰ Πιλάτου, καὶ ἐμέδυσάς με σιρδὸμι καθαρὰ καὶ σουδάριον ἐπέθηκας ἐπὶ τὸ πρόσωπόμ μου, καὶ ἔθηκάς με ἐμ τῷ σπηλαίῳ σου τῷ καιρῷ, καὶ ἐκύλισας λίθον μέγαμ πρὸς τὴν θύραμ τοῦ σπηλαίου. καὶ εἶπωμ τῷ λαλοῦντί μοι· δείξόμ μοι τὸν

ὀφθ. (ο ἐμ τοῖς ὀφθαλμοῖς) μου cum ΔΕC Vatt Ven . . β ἀστραπὴν φωτός, item praemisso *Iesum Fabr* | Δ γερόμερος ἔμφοβος | Δ ἔπεσον | καὶ ἐπελάβετο . . Δ ἐπελάβετο δέ (ab his inde verbis codex Δ deficit) | β τῆς χειρός μου | τις c. E Vatt Ven (Fabr *Iesus*) . . c om . . β** ἄγγελος ante ἐπελάβετο | καὶ ἐξέβαλεμ - - ὅπου (ο οὐ) ἤμ. πεπτωκώς c. BC Vatt Ven . . E καὶ ἀμέστησέ με | ἀπὸ c. c (item Vatt Ven) . . β ἐπὶ . . E ἐπάρω | E om μέχρι τ. ποδ. μου | ὁσμή c. BE . . c ὡς ὁσμή | περὶ . . β ἐπὶ | ἤλθεμ c. β (post μυκτ. μου ponit) c . . E om | Ἰωσήφ· ἄμειζον - - ἴδε (hoc accentu β) - - εἶδον τὸν Ἰησοῦν cum BC Vatt Ven . . E Ἰωσήφ. ἤρριζα τοὺς ὀφθαλμούς μου καὶ ἀμέβλεψα, καὶ εἶδον τ. Ἰησ. | γερόμερος cum c . . β γεράμερος | ἐδόκουμ (*putabam*) cum β Vatt Ven . . c ἐρόμισα | φάρτασμα cum BE . . c φαρτασία | καὶ τὰ (c om) προστ. ἔλεγ. cum BC . . E καὶ ἠρξάμην λέγειν τὰ προστ. | καὶ ὡς οὐκ ἄγρ. (E ὡς οἶδατε) - - ἐὰν συμαρτήσῃ (ita β; E ἀπαρτήσῃ?) - - φ. φεύγει, καὶ ἰδὼν (ita E; β εἰδὼς) ὅτι συμέλ. μοι (β add τὰ προστάγματα, non E, nec c) εἶπωμ (E ἔθαρσοποιήθημ καὶ εἶπ.) αὐτῷ c. BE . . c καὶ οὐκ (sic omisso ὡς vitatur anacoluthon) ἄγροεῖτε, φάρτασμα ἐὰν ἀπαρτήσῃ τιρὶ καὶ ἀκούσῃ τῶν προστ. φυγεῖμ· ὅτι συμέλεγέμ μοι, καὶ εἶπα αὐτῷ | ῥαββὶ (cod. ῥαμβὴ) Ἠλία - - κ. εἶπωμ αὐτῷ cum β Vatt Ven (similiter Fabr) . . CE om (ob ὁμοιοτέλευτον) | ὅτι ἐγὼ cum β . . CE om ὅτι | E παρὰ τοῦ Πιλ. | ἐμέδυσάς (E ἐμετύλιζας) με σιρδὸμι cum CE . . β ἐμετύλιζας αὐτὸ ἐμ σιρδ. | ἐπέθηκας cum c . . BE ἔθηκας | ἐπὶ τὸ πρ. μου cum c, item E εἰς τὴν ὄψιν μου, item in (*super*) *faciem meam* Vatt Ven . . c ἐπὶ τὴν κεφαλὴν μου | ἐμ (β ἐπὶ) τῷ σπηλαίῳ (c Vatt μνημείῳ) σου τῷ καιρῷ cum CB Vatt Ven . . E ἐμ τῷ καιρῷ σου μνήματι | θύραμ τ. σπηλαίου cum β Ven . . rell θύρ. τ. μνημείου | καὶ εἶπωμ τῷ λαλοῦντί μοι cum BE Vatt (Ven om τῷ λ. μ.) . . c κ. εἶπα ἐγὼ μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτὸν μετ' ἐμοῦ |

τόπωρ ὅπου ἔθнкаά σε. καὶ ἀπήμεγκέρ με καὶ ἔδειξέρ μοι τὸν
τόπωρ ὅπου ἔθнка αὐτόρ, καὶ τὸ σινδόριον ἔκειτο ἐν αὐτῷ, καὶ
τὸ σουδάριον τὸ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ· καὶ ἐπέγγωρ ὅτι
Ἰησοῦς ἐστίρ. καὶ ἐπελάβετό μου τῆς χειρὸς καὶ ἔστησέρ με
τῶρ θυρῶρ κεκλεισμέωρ μέσορ τοῦ οἴκου μου, καὶ ἀπήγαγέρ με
εἰς τὴν κλίμη μου καὶ εἰπέρ μοι· εἰρήμη σοι. καὶ κατεφίλησέρ με
καὶ εἰπέρ μοι· ἕως τεσσαράκορτα ἡμερῶρ μὴ ἐξέλθῃς ἐκ τοῦ
οἴκου σου· ἰδοὺ γὰρ πορεύομαι πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου εἰς τὴν
Γαλιλαίαν.

ἔθнка cum B. . . ο τέθнка (sic) | B om male ἀπήμεγκέρ (B ἀπήγε) με κ. ἔδ.
μοι | ἔθнка cum B. . . ο rursus τέθнка | τὸ σινδόριον ἔκειτο ἐν αὐτῷ cum B. . .
ο κ. τῇ σινδόρῃ ἢ περιέθнка αὐτόρ, B κ. τῇ σινδόρῃ ὃ περιέβαλα αὐτόρ . .
Ven Fabr et sindonem, item Vatt additis quam miseram ei | τὸ εἰς τὸ πρ. αὐτοῦ
cum B. . . B ὃ ἐμετύλιζα αὐτοῦ τὸ πρ., ο ὄρωρ (sic) ἐμέδυσσα τὸ πρ. αὐτ.,
Vatt Ven quod involveram in faciem eius, Fabr in quo caput eius involvi | καὶ
ἐπέγγωρ (ο ἔγγωρ) cum BC, item Vatt et cognovi . . B ἀπὸ τότε ἔγγωρ ἀλη-
θῶς, Ven et tunc manifeste cognovi, Fabr tunc cognovi | Ἰησοῦς cum CB. . . B ὃ
Ἰησ., B τῆς χειρ. μου | ἔστησέρ (posuit) με τ. θ. κεκλ. (B om τ. θ. κεκλ.) μέσορ
(B ἐν μέσορ) τοῦ οἴκ. μου cum CB Vatt Ven . . B ἐξέβαλέρ με κεκλεισμέωρ
τῶρ θυρ. | καὶ ἀπήγαγέρ (Vatt posuitque, Ven et pausavit [ἀρέψαυσερ?]) με
ε. τ. κλ. μου cum C Vatt Ven . . B κ. ἀπήγ. με εἰς τὸν οἶκόν μου καὶ ἀρέψαυ-
σέρ με εἰς τὴν κλ. μου . . B om | εἰρήμη σοι . . B om una cum seqq. καὶ κατ.
με κ. εἶπ. μοι (ὃς ὁμοιτέλευτορ) | καὶ εἰπέρ μοι cum B Vatt Ven . . ο καὶ
παρήγγειλέ μοι λέγωρ | τεσσαράκορτα ἡμερῶρ (B ἡμερ. τεσσ.) cum BE Latt
. . ο τεσσάρωρ ἡμερῶρ | μὴ ἐξέλθῃς (non exeat) cum CB Latt . . B μὴ ἐξελθεῖρ
| πρὸς τ. ἀδελφ. μου h. l. cum B Vatt Ven (Fabr om ε. τ. Γαλ.) . . ο post
Γαλιλαίαν

Coptus XV, 6: Respondit Ioseph: Feria sexta, hora decima, vos inclusistis me; inclusus transegi sabbatum. De media nocte elevata est domus, in qua me inclusseratis, et suspensa a quattuor angulis; vidi oculis meis lucem parem fulgori, extimui, in terram cecidi, et [aliquis] data manu me restituit in locum unde cecideram. Aqua defluebat supra caput meum usque ad pedes meos, et odor aromatis vellicabat nares meas. Qui me restituit, abstersit faciem meam, amplexatus est me et dixit mihi: Iosephe, noli timere, aperi oculos tuos, agnosce eum quocum colloqueris. Cum elevassem oculos, respexi, vidi Iesum, extimui cogitans esse phantasma, recitavi mandata, atque etiam ille mecum ea recitabat. Vos non ignoratis, si quando phantasma alicui occurrit eumque insectatur, solet fugere et ab eo desistere mandatorum gratia. Quare cum eum vidissem mecum recitare mandata, dixi ei: Rabbi Elias. Dixit mihi: Non sum Elias. Dixi ei: Tu quis es? Dominus dixit mihi: Ego sum ille Iesus, cuius corpus tu accepisti a Pilato, illudque sindone munda involvisti, supra vultum meum posuisti sudarium, in nova spelunca me condidisti, ad cuius ostium advolvisti magnum lapidem eamque obturasti. Ei qui mecum loquebatur dixi: Ostende mihi vocum in quo te posui. Ipse sumpsit me et ostendit sindonem et sudarium quo involveram faciem eius, unde cognovi eum esse Iesum. Meprehendit et deduxit in domum

CAPUT XVI.

¹ Καὶ ἀκούσαρτεσ οἱ ἀρχισυράγωγοι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ λευῖται τὰ ῥήματα ταῦτα παρὰ τοῦ Ἰωσήφ ἐγέρομτο ὥσεϊ μεκροὶ καὶ ἔπεςαμ χαμαί, καὶ ἐμήστευσαμ ἕως ὥρασ ἐμάτησ. καὶ παρεκάλεσεμ ὁ Νικόδημος σὺν τῷ Ἰωσήφ τὸν Ἄρραμ καὶ τὸν Καϊάφαμ, τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς λευίτας λέγορτεσ· ἀμάρτητε καὶ στήτε ἐπὶ τοὺς πόδας ὑμῶν, καὶ γεύσασθε ἄρτομ καὶ ἐμισχύσατε τὰς ψυχὰς ὑμῶν, ὅτι αὖριον σάββατομ κυρίου ἐστίν. καὶ ἀμέστησαμ καὶ ἠύξαμτο τῷ θεῷ, καὶ ἔφαγομ καὶ ἔπιομ, καὶ ἔσωρεύθησαμ ἕκαστοσ ἀμὴρ εἰς τὸν οἶκομ αὐτοῦ.

² Τῷ δὲ σαββάτῳ ἐκάθισαμ οἱ διδάσκαλοι ἡμῶν καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ λευῖται συρζητοῦμτεσ πρὸς ἀλλήλοισ καὶ λέγορτεσ· τίς αὕτη ἡ ὄργη ἡ φθάσασα εἰς ἡμᾶς; ὅτι οἶδαμεμ τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ

cuius ostium clausum erat, meque super lectum meum posuit dixitque mihi: Pax tibi, et amplexatus est me et dixit: De domo tua ne ex eas per dies quadraginta; ecce ego ibo ad fratres meos in Galilaeam.

XVI, 1. οἱ ἀρχισ. (Fabr. princip. sacerdot.) καὶ οἱ ἱερ. κ. οἱ λευ. cum σ Ven Fabr; item omisso κ. οἱ λευ. Vatt . . ε οἱ ἀρχισυράγωγοι . . β οἱ Ἰουδαῖοι | παρὰ τ. Ἰωσ. cum bc Vatt Ven . . ε Fabr om | ἕωσ ὥρασ ἐμάτησ (bc ἐμμάτ.): ita bc Vatt Ven . . apud Thil. per errorem ut videtur editum est ε. ἡμέρας ἐμρ. | κ. παρεκάλεσεμ (ita etiam ε) ὁ (ε om) Νικ. σὺν τῷ (ε Νικ. καὶ) Ἰωσ. τὸν (ε om) Ἄρρ. κ. τὸν (ε om) Κα. (ε add καὶ) τ. ἱερ. κ. τ. λευ. (ε om κ. τ. λευ.) λέγορτεσ cum bc . . σ κ. προσκαλεσάμεροσ ὁ Νικ. καὶ Ἰωσ. τὸν Ἄρρ. κ. τὸν Κα. λέγουσιμ τοῖς ἀρχιερεῦσιμ καὶ τοῖς λευίταισ . . Vatt *Hoc videntes Nicodemus et Ioseph rogaverunt eos dicentes; similiter Ven, Fabr haec cum aliis pluribus om* | ἀμάρτητε καὶ στήτε cum ce, item *surgite* (Vat^b add et) state Vatt . . β ἀμαστάρτεσ στ. | ἐπὶ (*super, supra*) τοὺς c. bc Vatt . . σ εἰς τοὺς | ἄρτομ cum bc . . ε ἄρτου | σ ἐμισχύσασθε | σάββ. κυρίου ἐστίν cum β Vatt Ven . . σ σάββ. τοῦ κυρίου (omisso ἐστίν) | καὶ (c om) ἀμέστησαμ καὶ cum ce Ven . . β Vatt καὶ ἀμαστάρτεσ | ἕκαστοσ ἀμὴρ cum c . . bc Vatt om ἀμὴρ

Sic Coptus XVI, 1. *Archisynagogi, sacerdotes et levitae, cum hos sermones audivissent, facti sunt uti cadavera, ceciderunt in terram, ieiunaverunt usque ad horam nonam. Nicodemus vero et Iosephus rogarunt Annam, Caipham, sacerdotes et levitas dicentes: State super pedes vestros, manducate panem, reficite animas vestras; cras enim est sabbatum domini. Surrexerunt, preces deo fuderunt, manducaverunt, biberunt, unusquisque in domum suam reversus est.*

2. Τῷ δὲ σαββάτῳ cum ce . . β τὸ δὲ σάββατομ | ἐκάθισαμ cum bc . . σ ἐκαθέσθησαμ | οἱ διδάσκ. ἡμ. καὶ (haec omnia om β) οἱ ἱερ. καὶ (β add οἱ) λευῖται . . Vatt *didascali et doctores* | συρζητοῦμτεσ cum bc . . β συζητ.? | καὶ λέγορτεσ cum c Vatt Ven . . ε καὶ εἴπαμ . . β om | αὕτη ε ὄργη cum bc Ven . . ε Vatt ε ὄργ. αὕτη | ε φθ. εἰς (ita β; c πρὸς, ε om) ἡμᾶς . . Vatt Ven *quae*

τὴν μητέρα. λέγει Λεῦϊς διδάσκαλος· τοὺς γομεῖς αὐτοῦ οἶδα φοβουμένους τὸν θεὸν καὶ τὰς εὐχὰς μὴ ἀποστεροῦντας καὶ τὰς δεκάτας ἀποδιδόρτας τρὶς τοῦ ἔμαιντοῦ. καὶ ὅτε ἐγεμνήθη ὁ Ἰησοῦς, ἀμήρεγκαν αὐτὸν οἱ γομεῖς αὐτοῦ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, καὶ θυσίας καὶ ὀλοκαυτώματα ἔδωκαν τῷ θεῷ. καὶ ὅτε ἔλαβεν αὐτὸν ὁ μέγας διδάσκαλος Συμεὼν εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ, καὶ εἶπε· μὴν ἀπολύεις τὸν δοῦλόμ σου, δέσποτα, κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήμῃ· ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἠτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν, φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἔθνων καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραὴλ. καὶ ἠυλόγησεν αὐτοὺς Συμεὼν, καὶ εἶπε πρὸς Μαριάμ τὴν μητέρα αὐτοῦ· εὐαγγελίζομαι σοι περὶ τοῦ παιδίου τούτου. καὶ εἶπε Μαρία· ἀγαθόν, κύριέ μου. καὶ εἶπε Συμεὼν πρὸς αὐτήν· ἀγαθόν· ἰδοὺ οὗτος κείται εἰς πτώσιμ καὶ ἀράστασιμ πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀρτιλεγόμενον· καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία, ὥσως ἂν ἀποκαλυφθῶσι ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί.

supervenit nobis | Ε ὅτι μὲν τὸν πα. α. καὶ τ. μητ. οἶδαμεν | Λεῦϊς (B -ης) cum BE Vatt Ven (Fabr etc *Levita*) . . c Ἰδδᾶς | καὶ τὰς δεκ. ἀποδιδόρτας (B -διδούρτας) cum BC Vatt Ven . . E om | ἀμήρεγκαν cum CE . . B προσήρεγκαν . . Vatt *levaverunt*, Ven *adduxerunt* | ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ cum C Vatt (*in loco isto*) . . B ἐπὶ τῷ τόπῳ ἁγίῳ, E εἰς τὸν τόπον ἁγίον, Ven (item Fabr etc) *in templum* | θυσίας cum BC Latt . . E θυσίαν | καὶ ὅτε (B ὅτι) ἔλαβεν (item Fabr etc *et quando suscepit*) . . Ven *accipiens quoque*, Vatt *nam et - tulit* | B ὅτι ἴδον | B τὸν σωτήριόν σου, sed pergit ὅ | πάντων τῶν λαῶν cum BC Latt . . E πάντων τοῦ λαοῦ | ἠυλόγ. αὐτοῦς . . B ἠυλόγ. αὐτόν | εὐαγγελίζομαι (ita B Vat^a Ven; E -λίσωμέμ) σοι (E add σήμερον) περὶ τ. π. τ. καὶ εἶπ. Μαρία - - ἀγαθόν· (Ven om; Vat^a add *et dixit iterum*) ἰδοὺ cum BE (sed is a verbis παιδίου τούτου statim pergit καὶ εἶπερ αὐτῷ [sic] Συμεὼν· ἰδοὺ, ita ut plura excidisse appareat) Vat^a Ven (Vat^b Fabr etc priora tantum εὐαγγ. usque περ. τ. παιδ. τουτ. habent, tum pergunt *Ecce*. Similiter Coptus) . . C statim pergit ἰδοὺ | καὶ εἰς σημεῖον . . C καὶ εἶραι σημ.

Coptus XVI, 2. *Postero die sabbati doctores, sacerdotes et levitae sedebant dicentes: Quatenam fuit illa ira quae nos invasit? nam eius patrem et matrem novimus. Levi doctor dixit: Ego scio parentes eius timentes deum et non omittentes preces et offerentes decimas ter in anno. Quando vero genuerunt Iesum, progenitores eius huc eum detulerunt, deo obtulerunt sacrificia et holocausta. Et magnus doctor Simeon accepit eum in gremium suum et dixit: Nunc dimitte servum tuum domine in pace, quia oculi mei viderunt salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum, ut sit lumen oculorum gentium et gloria populi tui Israel. Tunc Simeon benedixit et dixit Mariae matri eius: De hoc infante praenuncio, eum fore*

³ Λέγουσιμ τῷ διδασκάλῳ Λευσ· ταῦτα σύ πῶς οἶδας; λέγει αὐτοῖς Λευσ· οὐκ οἶδατε ὅτι παρ' αὐτοῦ ἔμαθον τὸν νόμον; λέγουσιμ αὐτῷ τὸ συνέδριον· τὸν πατέρα σου θέλομεν ἰδεῖν. καὶ μετεστείλαρτο τὸν πατέρα αὐτοῦ. καὶ ἔρωτήσαρτες αὐτόν, εἰπερ αὐτοῖς· τί ὅτι οὐκ ἐπιστεύσατε τῷ υἱῷ μου; ὁ μακάριος καὶ δίκαιος Συμεὼν αὐτὸς ἐδίδαξεμ αὐτῷ τὸν νόμον. λέγει τὸ συνέδριον· ῥαββὶ Λευσ, ἀληθὲς ἐστιμ τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησας; καὶ εἰπερ· ἀληθὲς ἐστιμ. καὶ εἶπαμ πρὸς ἑαυτοὺς οἱ ἀρχισυμάγωγοι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ λεῦται· δεῦτε ἀποστείλωμεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν πρὸς τοὺς τρεῖς ἄνδρας τοὺς ἐλθόμεν καὶ ἐξηγησαμένους περὶ τῆς διδαχῆς καὶ τῆς ἀμαλήψεως αὐτοῦ, καὶ εἰπωσιμ ἡμῖν πῶς εἶδον αὐτὸν ἀμαληφθέντα. καὶ συμῆρεσεμ ὁ λόγος οὗτος πᾶσιμ. καὶ ἀπέστειλαμ τοὺς τρεῖς ἄνδρας τοὺς ἥδη ἀπελθόμεν εἰς τὴν

magnum et positum in ruinam et resurrectionem multorum in Israel, et tuam ipsius animam pertransibit gladius, ut revelentur cogitationes multorum cordium.

3. Λευσ cum EB Λευεί . . c om Λέγουσιμ τῷ usque ἔμαθον τὸν νόμον | ταῦτα σύ πῶς οἶδας c. E, item Ven (similiterque Vatt) *Et tu haec quomodo nosti* (Vatt *vidisti*) . . B σύ ταῦτα πῶς ἤκουσας | λέγ. αὐτ. (Vatt Ven om) Λευσ cum B Vatt Ven . . E om Λευσ | οἶδατε . . B εἶδατε | παρ' αὐτοῦ (*ab ipso*) cum E Vatt Ven . . B παρ' αὐτῷ | λέγουσιμ (ita c; B λέγει) αὐτῷ (B αὐτόν) τὸ συνέδριον cum BC, item Vat^a *dicunt ipsi de concilio*, Vat^b *dicit concilium* . . E λέγουσιμ αὐτῷ, Ven *et dixerunt Iudaei* | ἰδεῖν cum CE Vatt (Ven *scire*) . . B ἐρωτῆσαι | μετεστείλαρτο: c -λατο, B μετέστειλαμ, E μεταστείλας | καὶ ἐρωτήσαρτες αὐτόν, εἰπερ αὐτοῖς cum B; item Vat^b *et didicerunt eo dicente* . . E καὶ ἔμαθον παρ' αὐτοῦ. καὶ εἰπερ ὁ πατήρ αὐτοῦ, item Vat^a *et didicerunt ab eo. Et pater eius dixit ad eos* . . c καὶ ἐσυμβάρομτο παρ' αὐτοῦ εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει. καὶ εἰπερ ὁ πατήρ αὐτοῦ πρὸς αὐτούς. | ὁ μακάριος cum BE Vatt . . c ὁ μέγας | ἐδίδαξεμ (c -ζατο) αὐτῷ (ita CE) cum CE . . B αὐτόν ἐδίδαξεμ | λέγει τὸ συνέδρ. ῥαββὶ Λευσ (cod. ῥαββεί Λευεί), ἀληθὲς ἐστιμ τὸ ῥῆμα ὃ (*haec ex CE assumpsi, vide post*; B ἀληθὲς ἐστιμ τὰ ῥήματά σου ᾧ) ἐλάλησας (B add ἡμῖν, non item CE, nec Vatt) cum B etc; item Vatt *dicit concilium ad Rabbi Levi: Verus est sermo* (Vat^a add *tuus*) *quem dixisti* . . c λέγει αὐτῷ τὸ συνέδριον· ἄρα δὴ ἀληθὺς (pro -θὲς) ἐστιμ τὸ ῥῆμα τοῦτο ὅσα (*sic pro ὃ*) ἐλάλησας . . E καὶ λέγει τὸ συνέδρ. τῷ Λευσ· ἀληθὲς ἐστὶ τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησε | καὶ εἰπερ (c εἶπ. δὲ πρὸς αὐτούς)· ἀληθὲς (c μαί, ἀληθῶς) ἐστιμ cum BC . . B Vatt om | καὶ εἶπαμ πρὸς ἑαυτοὺς οἱ - - cum B Vatt . . c τότε οἱ - - εἶπαμ . . E καὶ εἶπαμ τὸ συνέδριον | ἀποστείλωμεν . . B ἀποστέλομεν (*sic*) | τ. τρεῖς ἄνδρ. c. c Latt; item B τ. ἄνδρ. τοὺς τρεῖς . . E om | τ. ἐλθόμεν. κ. ἐξηγησ. (E ἐξαγγειλαμένους) cum CE Vatt . . B Ven om ἐλθ. καί | εἶδον . . B εἶδασιν | συμῆρεσεμ (*conplacuit*) cum BE Vat^b . . c Vat^a Ven ἤρεσεμ | καὶ ἀπέστειλαμ τοὺς τρεῖς (E om) ἄνδρ. cum BE Vatt Ven . . c κ. ἀπέστ. πρὸς τ. τρ. ᾧ. | τοὺς ἥδη ἀπελθ. εἰς τ. Γαλ. μετ' αὐτ. cum B, item E . . c τοὺς ἐλθόμεν

Γαλιλαίαν μετ' αὐτῶν· καὶ εἶπαμ πρὸς αὐτοὺς· εἴπατε ῥαββὶ
 Ἄδᾱ καὶ ῥαββὶ Φιμεῖς καὶ ῥαββὶ Ἀγγαίῳ· εἰρήμῃ ὑμῖν καὶ πᾶσι
 τοῖς οὖσι σὺν ὑμῖν. ἐπιζητήσεως πολλῆς γερομένης ἐν τῷ
 συνεδρίῳ ἀπεστάλημεν πρὸς ὑμᾶς τοῦ καλέσαι ὑμᾶς εἰς τὸν
 ἅγιον τόπον τοῦτον· Ἱερουσαλήμ.

⁴ Καὶ ἐπορεύθησαν οἱ ἄνδρες εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ εὗρον
 αὐτοὺς καθεζομένους καὶ μελετοῦντας τὸν νόμον, καὶ ἡσπάσαμτο
 αὐτοὺς ἐν εἰρήμῃ. καὶ εἶπαμ οἱ ἄνδρες οἱ εἰς τὴν Γαλιλαίαν πρὸς
 τοὺς ἀπελθόντας πρὸς αὐτοὺς· εἰρήμῃ ἐπὶ παντὶ τῷ Ἰσραήλ.
 καὶ εἶπαμ· εἰρήμῃ ὑμῖν. οἱ δὲ πάλιν εἶπαμ πρὸς αὐτοὺς· τί ὅτι

καὶ ἀπελθόντας μετ' αὐτῶν εἰς τὴν Γαλιλ. | εἶπαμ . . c εἶπαμ | ῥαββὶ (b ter
 ῥαββεί) Ἄδᾱ (cb Ἄδδᾱ; Ven Adam, Vatt Addas, Adde) κ. ῥ. Φιμ. κ. ῥ. (c ter
 τῷ ῥαββί, sed b ter om τῷ) ῥ. Ἀγγαίῳ (b Ἀγγέῳ, Vatt Ven Egia; c Ἡλία; E
 om καὶ ῥαββ. Ἀγγ.): hunc ordinem habent c(E) Vatt Ven . . b primo loco
 Φιμεῖς, altero Ἄδδᾱ ponit | καὶ πᾶσι τοῖς οὖσι σὺν ὑμῖν cum E Ven (Pax
 vobis et vestris) . . bc καὶ πάντα ὅσα (b add ἐν) ὑμῖν . . Vatt om | ἐπιζητήσεως
 cum b . . c ζητήσεως | b γερομένης | ἀπεστάλημεν cum c, item Vatt directi
 sumus . . bc ἀπεστείλαμεν (Ven missimus sic: sed videtur potius missi sumus
 corrigendum esse) | πρὸς ὑμᾶς τοῦ καλέσαι ὑμᾶς cum b, item Ven (ad vos ad-
 vocandos, ut veniatis) Vatt (ad vocandum vos, ad vos ut veniatis) . . E τοὺς ἄνδρας
 τούτους καλέσαμεν ὑμᾶς, item c μετὰ τοὺς ἄνδρας τούτους καλέσαι ὑμῖν
 | εἰς τὸν ἅγ. τόπον τοῦτ. Ἱερουσ. cum c Vat^b, item E Vat^a εἰς τὴν ἁγίαν
 πόλιν ἡμῶν (Vat^a om) Ἱερ. (Ven nil nisi εἰς Ἱερ.) . . b praem ἀπὸ τῆς Γαλι-
 लाίας, reliqua vero ab εἰς usque καὶ ἐπορεύε abscisso margine inferiore perierunt.

Sic Coptus XVI, 3: *Annas et Caiphas dixerunt: Quonam modo tu haec audisti? Dixit doctor Levi: Non ignoratis me didicisse legem a Simeone. Dixerunt ei: Nos, synedrium patrum tuorum, volumus etiam nos rem cognoscere. Quare accersiverunt patrem eius. Eius pater quum venisset, dixit eis: Cur non creditis filio meo Levi? Beatus et iustus Simeon ipse docuit eum legem. Dixit synedrium: Verum est quod dixisti. Archisynagogi, sacerdotes et levitae consilium inter se inierunt et dixerunt: Mittamus in Galilaeam qui accersant tres viros, qui alias huc venerunt et coram nobis disseruerunt de doctrina Iesu et de ratione qua assumptus est in caelum: ipsi nobis dicant se vidisse eum, quomodo assumptus est in caelum. Hic sermo placuit omnibus. Miserunt, venerunt tres viri in Galilaeam. Quo quum pervenissent, dixerunt: Tu rabbi Aldas et Phinees et Ogias, pax vobis et vestris omnibus. Magna disquisitio orta est in synedrio; misimus ad vos hos homines, ut veniatis ad hunc sanctum locum Israelis. (Haec apparet partim corrupta et ex Graecis corrigenda esse.)*

4. b ἡμῶν | μελετοῦντας: ita et b et c | τὸν νόμον cum c Vatt Ven . .
 b τοὺς νόμους | καὶ εἶπαμ (cum bc, Thi. ed. εἶπαμ) οἱ ἄνδρ. οἱ εἰς τὴν Γαλιλ.
 (ita b; c om οἱ εἰς τ. Γ.) πρ. τ. ἀπελθ. πρ. αὐτ. cum bc . . E καὶ εἶπαμ πρὸς
 αὐτοὺς | εἰρ. ἐπὶ πα. τῷ Ἰσρ. cum b . . c (et E?) εἰρ. παντὶ τῷ λαῷ Ἰσρ. |
 καὶ εἶπαμ· εἰρήμῃ ὑμῖν. οἱ δὲ πάλιν εἶπαμ πρὸς αὐτοὺς cum CE . . b om |

ἤλθατε; καὶ εἶπαρ οἱ ἀποσταλέμτες· καλοῦσιρ ὑμᾶς τὸ συμέδριον ἐν τῇ ἁγία πόλει Ἱερουσαλήμ. ἀκούσαμτες δὲ οἱ ἄνδρες ὅτι ζητοῦνται ἐκ τοῦ συμεδρίου, ἤξαμτο τῷ θεῷ, καὶ ἀμεκλίθησαμ μετὰ τῶν ἀνδρῶν καὶ ἔφαγομ καὶ ἔπιον, καὶ ἀμέστησαμ καὶ ἔπορεύθησαμ ἐν εἰρήμῃ ἐν Ἱερουσαλήμ.

Καὶ τῇ ἑπαύριον ἐκαθέσθην τὸ συμέδριον ἐν τῇ συναγωγῇ, καὶ ἔπερώτησαμ αὐτοὺς λέγομτες· ὅμτωσ εἶδατε τὸν Ἰησοῦν καθεζόμεμον εἰς τὸ ὄρος Μαρίλχ, διδάσκομτος αὐτοῦ τοὺς ἑρδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ εἶδατε αὐτὸν ἀμαλνθέμτα; καὶ ἀπεκρίθησαμ αὐτοῖς καὶ εἶπαρ οἱ ἄνδρες· ὥσ ἴδομερ αὐτὸν ἀμαλνθέμτα, οὕτωσ καὶ εἴπαμερ.

τί ὅτι ἤλθατε cum c Vat^b .. BE τί δὲ (E om) ἤλθ, πρὸς ἡμᾶς | καὶ εἶπαρ οἱ ἀποσταλέμτες cum c Vat^b (dixerunt legati) .. BE οἱ δὲ εἶπαρ (B add πρὸς αὐτοῦς) | καλοῦσιρ (Vatt clamati) ὑμ. τὸ - - Ἱερουσαλήμ cum c Vatt .. B οἱ ἀρχιερεῖς καὶ τὸ συμέδριον καλοῦσιρ ὑμᾶς εἰς Ἱερουσαλήμ .. E οἱ ἐπέμψαμτες ἡμᾶς μετ' ὑμῶν πρῶνιρ ρῆρ καλοῦσιρ ὑμᾶς εἰς τὸ συμέδριον ἐν τῇ συναγωγῇ εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν. | ἐκ τοῦ συμεδρίου (Vatt a concilio) cum B Vatt .. c (et E?) ἐν τῷ συμεδρίῳ | ἀμεκλίθησαμ (B - κλήθησαμ) cum BE Vatt (recubuerunt) .. c ἀπελθόμεντες | μετὰ τῶν ἀνδρῶν (cum illis, cum viris) cum BE Vatt .. c add τῶν ἐλθόντων | καὶ ἀμέστησαμ cum CE Vat^b .. B Vat^a om | ἐν εἰρήμῃ cum CE Vatt .. B om | ἐν Ἱερ. cum c (et E?) .. B εἰς Ἱερ.

Coptus XVI, 4: *Homines contulerunt se in Galilaeam, atque illos invenerunt sedentes et legem legentes; salutarunt eos in pace. Hi ad quos venerunt dixerunt: Pax universo populo Israel. Cur huc venistis? Qui missi erant responderunt: Syndrium vocat vos in sanctam civitatem Hierusalem. Quum viri audissent se accersitos esse in syndrium, oraverunt deum, accubuerunt cum hominibus qui ad eos venerant, manducaverunt, biberunt, surrexerunt, Hierosolymam cum eis perrexerunt in pace.*

5. Καὶ τῇ ἑπαύριον cum BE Vat^a (Vat^b om καί) .. c Τῇ δὲ ἑπαύρ. ἐκαθέσθην cum BC .. E ἐκάθισε | ἔπερώτησαμ: ita B (et E?), item Vat^a .. c ἔπρωτησεμ (sed retinet λέγομτες) ὅμτωσ (manifeste) εἶδατε (BE οἶδ.) cum BE Copt Vatt .. c πῶσ ἴδετε | καθεζόμεμον εἰς τὸ ὄρος cum BE .. c καθήμεμον ἐν τῷ ὄρει | Μαρίλχ: ita constantiae caussa ex A (qui h. l. hiat) scribendum erat .. B Μαμβήχ, E Μαλίκ, c Μομφή, Copt Mabrech, Vatt Mambre | διδάσκομτος αὐτοῦ cum B .. c διδάσκωμ .. E καὶ διδάσκομτα .. Copt docentem (sine καί) | ἑρδεκα (etiam Copt habet) .. Vat^b (reliqui Latini h. l. huc non faciunt) om | καὶ εἶδατε: ita B (Copt num vidistis); E καὶ πάλιν οἶδατε, c καὶ ὅτι οἶδατε | ἀμαλνθέμτα .. E add εἰς τὸν οὐραμὸν | καὶ ἀπεκρίθησαμ αὐτοῖς (E om) καὶ εἶπαρ οἱ ἄνδρες (E om οἱ ἄνδρ.)· ὥσ (ita c; E οὕτωσ) ἴδομερ (CE οἶδαμερ) α. ἀμαλ. (E add εἰς τὸν οὐραμὸν) οὕτωσ καὶ εἴπαμερ (E om οὕτ. κ. εἶπ.) cum c(E) .. B Copt om. Item Latini nostri h. l. plura praetereunt.

Pergit Coptus XVI, 5: *Sedebat syndrium. Postridie in synagoga interrogaverunt viros qui venerant: Verene vidistis Iesum sedentem supra montem Mabrech docentem undecim suos discipulos? Rursus num vidistis eum assumi in caelum?*

ῶ λέγει Ἄρμας· ἄρατε αὐτοὺς ἅψ' ἀλλήλων, καὶ ἴδωμεν εἰ συμφωρεῖ ὁ λόγος αὐτῶν. καὶ ἦραμ αὐτοὺς ἅψ' ἀλλήλων. καὶ καλοῦσιν πρῶτον τὸν Ἄδᾶ καὶ λέγουσιν αὐτῷ· πῶς ἴδες τὸν Ἰησοῦν ἀραληφθέντα; λέγει Ἄδᾶς· ἔτι καθεζομένου αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος Μαμίλχ καὶ διδάσκορτος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶδαμεν μεφέλῃ ἐπισκιάσασαμ αὐτόν τε καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· καὶ ἀρῆγαγεμ αὐτὸν ἢ μεφέλῃ εἰς τὸν οὐρανόμ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἔκειρτο ἐπὶ πρόσσωπον ἐπὶ τῇ γῇ. καὶ καλοῦσιν Φιρεῆς τὸν ἱερέα, καὶ ἠρώτησαμ καὶ αὐτὸν λέγομτες· πῶς ἴδες τὸν Ἰησοῦν ἀραληφθέντα; καὶ αὐτὸς εἶπεμ ὡσαύτως. ἠρώτησαμ δὲ πάλιν τὸν Ἀγγαῖον, καὶ αὐτὸς εἶπεμ ὡσαύτως. καὶ εἶπαμ τὸ συνέδριον· ὁ μόμος Μωϋσέως περιέχει· ἐπὶ στόματος δύο ἢ τριῶν σταθίσεται πᾶρ ῥῆμα. λέγει ὁ Βουθέμ διδάσκαλος· γέγραπται

6. λέγει Ἄρμας cum v Copt (Fabr tunc Annas et Caiphaz segregaverunt eos etc) . . ο λέγ. Ἀμαρίας βαββί . . v λέγει αὐτοῖς | καὶ ἴδωμεν εἰ συμφωρεῖ (ita v; v ἐὰρ συμφωρή) - - αὐτοὺς ἅψ' ἀλλήλων cum vE . . ο om (ob ὁμοιοτέλευτον) | πρῶτον τόν· ο τὸν πρῶτον, E πρῶτον, v τόν | Ἄδᾶ . . vC Ἄδδᾶ. Vide supra. | βαββί . . v om | πῶς ἴδες (ita vC) τ. ἰ. ἀραλ. cum vC . . E εἰπέ ἡμῖν πῶς οἶδατε (sic) αὐτὸν ἀραλ. | λέγει Ἄδᾶς cum v (item Vatt dicit primus Addas) . . ο καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἄδδᾶς . . E καὶ εἶπεμ | ἔτι καθεζομένου αὐτ. εἰς τὸ ὄρος (ita v; ο ἐν τῷ ὄρει) Μαμίλχ (ex A scripsi ut supra; v Μαμβήχ, ο Μομφῇ, Vat^b Mambre) καὶ διδάσκορτος (ita v; ο διδάσκων) τ. μ. α. εἶδαμεν (ita v, ο ἴδωμεν) μεφ. ἐπισκ. αὐτόν τε καὶ (ita ο; v αὐτῷ καί, sed sequitur τοὺς etc) τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἀρῆγαγεμ αὐτόν (ita v; ο καὶ ἐπώρην) ἢ μεφέλῃ - - ἔκειρτο (ita v; ο νύχορτο κείμεροι, etiam Vatt) ἐπὶ πρ. ἐπὶ τ. γ. cum vC (similiter Vatt, sed ex parte propius ad E accedunt) . . E ὅτι εἶδον αὐτὸν καθεζόμενον καὶ διδάσκορτα τοὺς ἑνδεκα μαθητὰς, καὶ εὐθέως ἦλθεν ἢ μεφέλῃ καὶ ἠρώτασεμ αὐτόν (Vatt et subito [Vatt^b om] nubes lucida obumbravit eum etc), καὶ ἀμελήθη εἰς τὸν οὐρανόν | καὶ καλοῦσιν cum v (Vatt vocantes autem) . . ο καλοῦσι, & καλοῦσιν πάλιν . . E haec et sequentia breviter comprehendit his: καὶ πάλιν ἠρώτησαμ τὸν Φιρεῆς καὶ τὸν Ἠλίαμ, καὶ εἶπαμ καὶ αὐτοῖς ὡσαύτως. | Φιρεῆς (v Φιμαίαν, & Φοιμαίαν, ο τὸν Φιρεῆς) τὸν (ita ο; v om) ἱερέα (vC ἱερέαν) . . consentiunt Vatt | καὶ ἠρώτ. καὶ (ita v, item Vat^a et ipsum; ο; om) αὐτ. λέγομτες (ita ο; Vatt; v om) | ἴδες cum vC . . & εἶδες | ἀραληφθέντα cum ο; Vatt . . v om | ἠρώτησαμ δὲ (ita vC; & om) πάλιν τὸν Ἀγγαῖον (ita v, Vatt ut supra Egia; c Ἠλίαμ, & Ἠσαῖαν) | καὶ αὐτὸς εἶπεμ ὡσαύτως (ita &; ο ὁμοίως) cum ο; . . v καὶ εἶπεμ αὐτοῖς τὰ ὅμοια | καὶ εἶπαμ (v; εἶπεμ) τὸ συνέδρ. (v add τῶν Ἰουδαίων) | Μωϋσέως: ita v . . ο; Μωσέως | δύο ἢ τριῶν cum vE Ven Vat^b Fabr . . ο Vat^a δύο καὶ τρ. Praeterea ο; (et E?) Fabr add μαρτύρων, sed id om cum v Vatt (Vat^b hominum) Ven | ῥῆμα . . E add τέλειον | ὁ Βουθέμ cum &; v Βουθήν, Ven Abundem, Vat^b Abundes . . ο ὁ Ἄδδᾶς . . Copt om nomen | ἐν τῷ μόμῳ . . v add

ἐν τῷ μόμῳ· καὶ περιεπάτει Ἐρώχ σὺν τῷ θεῷ, καὶ οὐχ ὑπάρχει, ὅτι ἔλαβερ αὐτὸν ὁ θεός. Ἰάειρος διδάσκαλος εἶπερ· καὶ τοῦ ἁγίου Μωϋσέως θάματορ ἠκούσαμερ, καὶ αὐτὸρ οὐκ εἶδαμερ· γεγραπται γάρ ἐν τῷ μόμῳ κυρίου· καὶ ἀπέθαμερ Μωϋσῆς ἐκ στόματος κυρίου, καὶ οὐκ ἔγμω ἄμῃρ τὴν ταφὴν αὐτοῦ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης. καὶ ῥαββὶ Λευὶς εἶπερ· τί ὅτι ῥαββὶ Συμεὼν εἶπερ, ὅς εἶδεμ τὸν Ἰησοῦν· ἰδοὺ οὗτος κεῖται εἰς πτωσίμ καὶ ἀράστασιμ πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραήλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμεμον; καὶ ῥαββὶ Ἰσαὰκ εἶπερ· γεγραπται ἐν τῷ μόμῳ· ἰδοὺ ἐγὼ ἐξαποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς προπορεύσεται ἔμπροσθέν σου τοῦ διαφυλάζει σε ἐν πάσῃ ὁδῷ ἀγαθῇ, ὅτι τὸ ὁρομά μου κέκληται ἐν αὐτῇ.

Μωϋσέως | καὶ περιεπάτει (cod. -πατηρ) Ἐρώχ σὺν τῷ θεῷ cum B, item (et ambulavit Enoch cum deo) Vatt Ven . . CG καὶ μετετέθη Ἐρώχ . . B οὐκ (sic) εὐρίσκετο Ἐρώχ | καὶ οὐχ ὑπάρχει (B ὑπῆρχεν) cum CG (Vatt Ven et translatus est) . . B om | ὅτι ἔλαβερ cum BG, item (quia tulit) Vatt Ven . . BC ὅτι μετέθηκεν | Ἰάειρος . . BG Ἰάηρος, B Ἰερέως, C Ἡαῖρος | εἶπερ cum CG (et E?) . . B λέγει | καὶ τοῦ ἁγίου cum B Vatt . . CG Ven om καὶ | καὶ αὐτὸρ οὐκ (B pro his οὐ μέρτοι) εἶδαμερ (ita B; CG οἶδαμερ, E εἶδομερ?): item Vatt Ven et non vidimus | γέγρ. γάρ cum BG Ven Vat^a . . C Vat^b om γάρ | ἐκ (E διὰ) στόματος cum BG, item ex ore Vatt Ven . . B διὰ λόγου, C ἐν ῥήματι | ἄμῃρ cum BCG . . E ἄμθρως | ἕως τ. ἡμ. ταύτης cum CG, item usque in praesentem diem Vatt . . B Ven μέχρι τῆς σήμερον (hodiernum) ἡμέρας | τί ὅτι cum G, item (Quid est [quod] Rabbi) Ven . . C διότι, B ὅτι, item (quod) Vat^b (Vat^a et) . . E om τί ὅτι usque καὶ ῥαββὶ Ἰσ. εἶπερ | ῥαββὶ . . B ῥαββεῖς, G ῥαμβίς (idem antea ῥαμβὶ λευὶς) | ὅς εἶδεμ (ita C; B ἴδεμ, G οἶδεμ) τ. Ἰησοῦν (G τ. Χριστὸν Ἰησ.) . . Vatt Ven om | ἐν τῷ Ἰσραήλ cum BG Vatt Ven . . C om | καὶ ῥαββὶ (G ῥαβίς) Ἰσαὰκ (C Ἡσαῖας) εἶπερ cum G Vatt Ven, item C . . B εἶπερ πάλιν (ita ut verba quae sequuntur ad ῥαββὶ Λευὶς pertineant) | ἰδοὺ ἐγὼ cum CG Vat^a, item ἰδοὺ E Vat^b Ven . . B om | ἐξαποστέλλω (E -στελῶ?) cum B (-στελλῶν) GE, item mitto Vatt Ven . . C ἀποστέλῶ | πρὸ προσώπου σου cum BE Ven . . C (sed vide post) G om | ὃς προπορεύσεται ἔμπρ. σου cum BG . . C ὃς προπορεύεται πρὸ προσώπου σου . . E Ven ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθ. σου | τοῦ διαφυλάξ. σε ἐν πάσῃ ὁδῷ ἀγαθῇ cum CG, item E (cum prioribus coniungens) ἐν πάσῃ ὁδῷ αὐτοῦ ἀγαθῇ, item Vatt (Vat^a custodire in omni via bona, Vat^b qui custodiat omnes vias bonas) . . B τοῦ διαφ. τὴν ὁδόν σου τὴν ἀληθινήν | ὅτι τὸ ὁρομά μου (ita CG; B σου) κέκληται ἐν αὐτῇ (haec B habet; G ἐπικαλεῖσθαί σε, C ἐρέγκται) . . Vatt quia (Vat^b et) nomen eius attuli (Vat^b attulit) novum (ἤρεγκα καιρόν?) . . E om. Omnino vitium in his latet.

XVI, 6. Coptus sic exhibet: *Annas dixit: Tollite eos et alterum ab altero separate, ut videamus an eorum sermo concordet. Separarunt igitur eos et seorsim unumquemque posuerunt. Primum advocaverunt Aldam eique dixerunt: Dic nobis num videris qua ratione ille assumptus sit in caelum. Aldas respondit: Adhuc ille*

7 Τότε Ἄρμας καὶ Καϊάφας εἶπαν· ὀρθῶς εἴπατε τὰ γε-
γραμμένα ἐν τῷ ρόμῳ Μωϋσέως, ὅτι τοῦ Ἑρώχ θάματορ οὐδεὶς
εἶδεν καὶ Μωϋσῇ θάματορ οὐδεὶς ὁρόμασεν. ὁ δὲ Ἰησοῦς λόγον
ἔδωκεν τῷ Πιλάτῳ· καὶ ὅτι εἶδαμεν αὐτὸν ῥαπίσματα λαβόρτα
καὶ ἔμπτύσματα εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ὅτι οἱ στρατιῶται
στέφαμον ἐξ ἀκαρθῶν περιέθηκαμ αὐτῷ, καὶ ὅτι ἐφραγελλώθη
καὶ ἀπόφασιν ἔλαβεν ἀπὸ Πιλάτου, καὶ ὅτι ἐπὶ τοῦ Κραρίου

*sedebat super montem Mabrech docens discipulos suos, vidimus nubem lucidam ob-
umbrare eum eiusque discipulos, quando Iesus surrexit [et] nubes eum tulit in cae-
lum, eiusque discipuli erant humi prostrati supra faciem suam orantes. Advocave-
runt etiam Phinees sacerdotem eumque interrogarunt num vidisset qua ratione ille
assumptus esset in caelum. Et eius sermo idem fuit atque ille quem prior habuit.
Item quum interrogassent Ogiam, par fuit eius responsum. Doctores synedrii inter
se dixerunt: Lex Mosis ait: In ore duorum vel trium testium stat res omnis. Inter
doctores fuit qui dixit: Scriptum est Enochum fuisse translatus, neque inventum
quia translatus fuerat. Etiam Hierius doctor dixit: [Commemorabo] mortem Mosis,
qui mortuus est coram domino, et nemo ad hunc diem invenit eius sepulchrum. Etiam
rabbi Levi dixit: Quando Simeon vidit Iesum, dixit: Ecce hic positus est in ruinam
et resurrectionem multorum in Israel. Alius quoque nomine Isaac dixit: Scriptum
est in lege: Ecce ego mittam angelum meum ante te, ut custodiat te in omnibus viis
tuis, quia nomen meum est in te.*

7. Τότε cum CG Vatt Ven. . BE om | I εἶπον | ὀρθῶς εἴπατε cum BEG Vatt
Ven. . c καθὼς εἶπ. | τὰ γεγραμμένα cum CG. . b γέγραπται | ἐν τῷ ρόμῳ
Μωϋσέως (ita BG; CEI Μωσέως) cum BEG Latt. . c Μω. ἐν τ. ρόμ. | ὅτι τοῦ
Ἑρώχ θάμ. οὐδ. εἶδεν (ita G, E οἶδεν, O ὁρόμασεν; Vatt Ven *vidit*) cum GEC
Vatt Ven. . b ὅτι θάματορ τούτου οὐδ. εἶδεν | καὶ Μωϋσῇ (ita B, item *et sancti
Moysi* Vat^a; sed E καὶ τοῦ προφήτου Ἠλίου, G Vat^b Ven καὶ τοῦ ἁγίου Ἠλία.
Praeterea Vat^a *Eliae* nomen pro *Enoch* habet) θάματ. οὐδεὶς ὁρόμασεν habent
BCG; E rursus οἶδεν) cum BEG Vatt Ven. . i post Μωσέως pergit ὅτι οὔτε
Ἑρώχ θάματορ εἶδεν οὔτε Ἠλίου. . c (sed is ante habet ὁρόμασεν pro εἶδεν)
om | τῷ Πιλάτῳ c. BG al. . c om τῷ | καὶ ὅτι εἶδαμεν (c ἴδομεν, G οἶδαμεν)
cum B (is praeterea a secunda manu istis praemissa habet καὶ ὅτι ἐσταυρώθη
ἐπὶ τοῦ κραρίου), CG, item Vat^a *et quia vidimus*. . E Vat^b om ὅτι (pendere vide-
tur et h. l. et in seqq. ab εἶπαμ.) | λαβόρτα cum CG (et E?) . . b λαμβάρορτα |
καὶ ἔμπτυσμ. εἰς τὸ πρ. αὐτ. cum G. . c κ. ἔμπτ. ἔλαβεν, B καὶ ὅτι ἔμπτ.
ἐλάβαμεν εἰς τὸ πρόσωπον. αὐτοῦ, E καὶ ὅτι ἔμπτ. ἔλαβε τὸ πρόσωπον. αὐτ.
. . i pro καὶ ὅτι εἶδαμεν αὐτὸν usq εἰς τὸ πρ. αὐτοῦ sic: καὶ ὅτι ἐσταυρώθη
ἐπὶ τοῦ κραρίου καὶ ὅτι ῥάπισμα ἔλαβεν omisiss infra καὶ ὅτι ἐπὶ τοῦ usque
μετ' αὐτοῦ | καὶ ὅτι (c. c, BG om) οἱ στρ. (B οἱ στρ. post περιέθ. ponit) -- περιέθ.
αὐτῷ c. BCGI. . E om | καὶ ὅτι (c. BE; G om) ἐφραγελλώθη cum BEG. . c κ. ὅτι
ἐφραγέλωσαμ αὐτόν | καὶ ἀπόφ. ἔλαβ. ἀπὸ (BG ὑπὸ, I παρὰ τοῦ) Πιλ. cum
BCGI. . E om | καὶ ὅτι (c. c; G om) ἐπὶ τοῦ (G τόπου pro τοῦ) Κραρίου ἐστ. c.
CGI. . BE κ. ὅτι ἐπὶ ζύλου ἐστ. (item Fabr *in ligno mortuus est*; neque magis Vatt

ἔσταυρώθη καὶ δύο λησταὶ μετ' αὐτοῦ, καὶ ὅτι ὄζοσ ἐωπίσαμ
αὐτὸν μετὰ χολῆς, καὶ ὅτι λόγχῃ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ ἐξεκέρτησε
Λογγίρος ὁ στρατιώτης, καὶ ὅτι τὸ σῶμα αὐτοῦ ἦτήσατο Ἰωσήφ
ὁ τίμιος πατὴρ ἡμῶν, καὶ ὅτι καθὼς λέγει ἄμεστη, καὶ καθὼς λέ-
γουσιν οἱ τρεῖς διδάσκαλοι· εἵδομεν αὐτὸν ἀραληφθέντα εἰς τὸν
οὐρανόν, καὶ ὅτι ὁ ῥαββὶ Λεὺῖς εἶπεμ μαρτυρήσας τὰ λεχθέντα
παρὰ τοῦ ῥαββὶ Συμεῶν, καὶ ὅτι εἶπεμ· ἰδοὺ οὗτος κεῖται εἰς
πτῶσιμ καὶ ἀράστασιμ πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ εἰς σημεῖον
ἀρτιλεγόμερον. καὶ εἶπαμ πᾶντες οἱ διδάσκαλοι πρὸς πᾶντα τὸν
λαὸν κυρίου· εἰ παρὰ κυρίου ἐγέμετο αὕτη καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν
ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, γινώσκομτες γινώσεσθε οἶκος Ἰακώβ, ὅτι γέ-
γραπται· ἐπικατάρατος πᾶς ὁ ἐπὶ ζύλου κρεμάνεμος. καὶ ἑτέρα
γραφὴ διδάσκει· θεοὶ οἵτινες τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίη-

Ven τοῦ Κραρίου exprimunt) | καὶ ὅτι ὄζοσ cum BCE . . GI om ὅτι | ἐωπίσαμ
αὐτὸν cum BC Vat^a . . BGI Vat^b ἐωπίσθη | μετὰ χολῆς cum BI (item Vat^a *felle
et aceto potaverunt*) . . C add καὶ ὑσσώπου, item G μεμιγμένῃς . . E om | καὶ ὅτι
(cum CE; BGI om; praeterea C add τὸ σῶμα αὐτοῦ) λόγχῃ (B om? alio loco
ponit?) ἐξεκέρτησε: ita BCEGI, sed B post verba καὶ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ de-
ficit, nisi quod ex vestigiis scripturae deperditae concludendum videtur sequi
ὁ στρατιώτης Λογγίρος | Λογγίρος: ita GI, CE ὁ Λογγ. | ὁ στρατιώτης cum
CI, item *miles* Vatt Ven . . G ὁ ἑκατόμταρχος, E ὁ στρατηγός | καὶ ὅτι τὸ
σῶμα: ita omnes i. e. CEGI | ἦτήσατο Ἰωσ. ὁ τίμιος πατὴρ ἡμῶν cum C; item
Vatt *postulavit pretiosus* (Vat^b *dominus*) *pater noster Ioseph* (Vat^b *Ios. pat. nost.*
. . EI ἦτήσατο ὁ τίμιος (I add πατὴρ) Ἰωσήφ, G ὁ τίμιος πατὴρ ἦτήσατο
Ἰωσήφ | καὶ ὅτι (I om) καθὼς λέγει (ita EI, C λέγουσιν) ἄμεστη cum ECI, simi-
liter Vatt Ven (sed Latini om καθ. λέγ.) . . G om | καὶ (G add ὅτι) καθὼς λέ-
γουσιν: ita CEFGH, item Ven . . I om καθὼς λέγ. οἱ τρ. διδ. | εἵδομεν (ita FH;
CG ἴδομεν) cum CEFH Copt (simile anacoluthon vide supra) . . EI Ven (Vatt)
εἶδομ | καὶ ὅτι ῥαββὶ etc: hanc postremam partem addunt CEFGHI (reliqui codi-
ces Graeci AB iam ante defecerunt, item D). De Latinis vero codicibus Vatt
Ven priora tantum habent eaque cum capite XVII. coniungunt; Fabr etc omit-
tunt. | καὶ ὅτι: ita CEFGHI . . Vatt Ven Copt om ὅτι | ὁ (CE om) ῥαββὶ (H ῥαββίς,
G ῥαββίς) Λεὺῖς (I Λεὺί) | εἶπεμ . . G ante Λεὺῖς ponit | I μαρτ. τὰ ὑπὸ τοῦ
μεγάλου διδασκάλου Συμ. | Συμεῶν C. FHI . . alii Συμεῶρος | καὶ ὅτι εἶπεμ
cum CEFGH . . Copt *dicens* . . I om ista cum sqq usque ad ἀρτιλεγόμερον |
καὶ εἶπαμ (ita EFH, I εἶπωρ, G εἴπατε λοιπόν) πᾶντες (I οἱ λοιποί, E om) οἱ
διδ. πρὸς πᾶντα (I ἅπαντα) τὸν λαὸν κυρίου (haec cum FGH; E πρὸ πᾶντων
τῶν λαῶν) . . C om καὶ εἶπαμ usque dum sequitur καὶ εἶπαμ οἱ ἱερεῖς | εἰ: ita
FHI . . EG om | ἡμῶν cum EGI Copt . . FH ὑμῶν | γινώσκομτες γινώσεσθε cum
FGHI Copt . . E γινώσκετε οὐμ καὶ γινώσεσθε | οἶκος (I add τοῦ) Ἰακώβ cum
FHI, item G ὁ οἶκ. τοῦ Ἰακ., item Copt . . E λαὸς Ἰσραὴλ | ἐπικατάρατος (I ὅτι
ἐπικ.) πᾶς ὁ ἐπὶ ζύλ. κρεμ. cum FGH Copt . . E om una cum seqq. καὶ ἑτέρα
γραφὴ διδάσκει | θεοὶ . . I om | οἵτινες cum G . . EI οἱ | ἐποίησαμτο cum G . .

σαρτο, ἀπολοῦνται. καὶ εἶπαμ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ λεῦται πρὸς ἀλλή-
λους· εἴ ἕως τοῦ Σώμμου τοῦ λεγομένου Ἰωβὴλ τὸ μνημόσυρον
αὐτοῦ, γινώσκετε ὅτι ἐπικρατεῖ ἕως τοῦ αἰῶρος, καὶ ἐγείρει ἑαυτῷ
λαὸν καιρόν. τότε παρήγγειλαμ οἱ ἀρχισυνάγωγοι καὶ οἱ ἱερεῖς
καὶ οἱ λεῦται παρτὶ τῷ Ἰσραὴλ λέγοντες· ἐπικατάρατος ὁ ἀμὴρ
ἐκεῖρος ὃς ποίημα χειρὸς ἀνθρώπου προσκυμήσει, καὶ ἐπικατά-
ρατος ἀμὴρ ὃς κτίσματα παρὰ τὸν κτίσαρτα προσκυμήσει. καὶ
εἶπαμ πᾶς ὁ λαός· ἀμὴν ἀμήν.

Εἰ ἐποίησαμ | ἀπολοῦνται cum & (item Copt) .. Εἰ ἀπολέσθωσαμ | καὶ οἱ
λεῦ. cum CUI .. & om οἱ | εἴ ἕως τοῦ Σώμμου (I Σόμμου, Copt *Sum*, sed add
et) τ. λεγ. Ἰωβὴλ τὸ μν. αὐτοῦ cum CUI .. & καὶ ἴσος τοῦ λεγομένου Ἰουὶλ τὸ
μνημόσυρον αὐτοῦ .. Ε εἴ ἐμ τοσούτῳ μετὰ τοῦ λεγομένου Ἰησοῦ καὶ τὸ
μνημόσυρον αὐτοῦ ἐστί | ἐπικρατεῖ (σ-κρατῇ) ἕως cum CUI .. Ε ἐπικρατί-
σεως | καὶ ἐγείρει cum CUI, Ε κ. ποιεῖ .. & καὶ ἐγειρεμ | I ἐπαρήγγειλαμ | καὶ
οἱ λεῦται cum CE .. & om οἱ .. I pro καὶ οἱ ἱερ. κ. οἱ λεῦ. πα. τῷ Ἰσρ. habet
nil nisi πάντα τὸν λαὸν κυρίου | χειρὸς ἀνθρώπου cum CE .. & χειρῶν ἀν-
θρώπων, I pro ὃς ποίημα etc sic: ὅστις ποιήσει ὁμοίωμα χειρῶν ἀνθρώ-
που καὶ προσκυμήσει | καὶ ἐπικατάρατος ὁ ἀμὴρ ὃς κτίσματα (Copt *creatu-*
ram) π. τ. κτίσ. προσκυμήσει cum Ε Copt .. CUI om | καὶ εἶπαμ πᾶς (I om) ὁ
λαός· ἀμήν ἀμήν (I alterum om) cum CE (is addit γέροιτο γέροιτο) I Copt
(ter habet ἀμήν) .. & ab hoc εἶπ. πᾶς ὁ λαός transilit ad id quod sequitur
ἤμνησεν πᾶς ὁ λαός

Coptus XVI, 7. his reddit: *Amas item et Caiphas dixerunt: Vos recte com-
memorastis quae scripta sunt in lege, scilicet neminem vidisse mortem Enochi et
neminem exposuisse mortem Eliae. At nos vidimus Iesum colloquentem cum Pilato,
vidimus eum alapis caesum in facie, sputis inquinatum in facie, vidimus milites im-
posuisse supra caput eius coronam spineam et flagellis eum caecidisse. Ad haec
Pilatum sententiam proferentem, Iesum in crucem actum in loco cranii, Demam et
Cestam ambo cruci affixos cum eo, ipsum vero aceto et felle potum, atque latus eius
lancea transfixum a milite Longino. Scimus honorandum patrem nostrum Iosephum
petisse corpus Iesu, atque ipsum resurrexisse a mortuis uti dixerat, et quemadmodum
tres scribe dixerunt se eum vidisse assumptum in caelum. Praeterea rabbi Levi
testatum esse haec verba Simeonis dicentis: Ecce hic positus est in ruinam et in re-
surrectionem multorum in Israel, et in signum cui contradicitur. Doctor quidam
inter universum populum dei dixit: Si hic exit in prodigium coram oculis nostris,
scitote domus Iacob, scriptum esse: Maledictus quicumque pendet in ligno. Etenim
scriptura nuntiat nobis deos qui non creaverunt caelum et terram morituros esse.
Et sacerdotes et levitae inter se invicem dicebant: Usque ad Sum et eum quem voca-
bant Iobel memoria eius permanet, si . . . scietis (sic haec Peyr. ad me dedit, voce
una inter si et scietis latere significans) nomen eius mansurum in saeculum, et sibi
relicturum esse populum novum. Archisynagogi, sacerdotes et levitae annuntiarunt
populo universo Israelis dicentes: Maledictus homo qui adoratur opus manus hominis,
et maledictus qui adorabit creaturam prae eius creatore. Universus populus respon-
dit dicens: Amen, amen amen.*

⁸ Καὶ ὑμνησεμ πᾶς ὁ λαὸς τὸν κύριον καὶ εἶπεμ· εὐλογητὸς κύριος, ὃς ἔδωκεμ κατὰπαυσιν τῷ λαῷ· Ἰσραὴλ κατὰ πάντα ὅσα ἐλάλησεμ· οὐκ ἔωεσεμ ῥῆμα ἐμ ἀπὸ παρτὸς ῥήματος αὐτοῦ τοῦ ἀγαθοῦ ὅσα ἐλάλησεμ· Μωϋσῇ τῷ δούλῳ αὐτοῦ. εἶη κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν μεθ' ἡμῶν καθὼς ἡμετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν· μὴ ἀπολέσῃ ἡμᾶς. καὶ μὴ ἀπολέσῃ ἡμᾶς τοῦ κλίμαι καρδίαν ἡμῶν πρὸς αὐτόν, τοῦ πορευθῆναι ἡμᾶς ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ, τοῦ φυλάσσειν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ καὶ τὰ κρίματα αὐτοῦ ἃ ἐρετέιλατο τοῖς πατράσιμ ἡμῶν. καὶ ἔσται κύριος εἰς βασιλέα ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείμῃ· καὶ ἔσται κύριος εἰς, καὶ τὸ ὄμομα αὐτοῦ ἐμ, κύριος βασιλεὺς ἡμῶν· αὐτὸς σώσει ἡμᾶς. οὐκ ἔστιμ ὁμοίός σοι, κύριε· μέγας εἶ σύ, κύριε, καὶ μέγα τὸ ὄμομά σου. ἐν τῇ δυνάμει σου ἴασαι ἡμᾶς, κύριε, καὶ ἰαθυσόμεθα· σώσον ἡμᾶς, κύριε, καὶ σωθυσόμεθα· ὅτι μερὶς καὶ κληρονομία σου ἐσμὲν. καὶ οὐκ ἔασει κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ ἔρεκεμ τοῦ ὁρόματος αὐτοῦ τοῦ μεγάλου, ὅτι ἤρξατο κύριος τοῦ ποιεῖν ἡμᾶς εἰς λαὸν αὐτοῦ.

8. Καὶ (c add λοιπὸν) ὑμνησεμ: ita E Copt. . i om omnia quae sequuntur usque ἡμᾶς εἰς λαὸν αὐτοῦ. | εὐλογητὸς κύριος (E add ἀμήν) ὃς ἔδωκεμ cum EG Copt. . c om male εὐλογ. κύριος | κατὰπαυσιν cum cG. . E ἀράπαυσιν | κατὰ πάντα ὅσα ἐλάλησεμ: haec (nobiscum) Copt cum praecedentibus coniungit | ῥῆμα ἐμ ἀπὸ παρτὸς. . G om (a ῥῆμα ad ῥήματος transiliens) | ἀπὸ παρτὸς ῥήματος α. τ. ἁ. ὅσα (ita G; c ὡς) ἐλάλ. Μω. τ. δ. αὐτοῦ cum cG (similiter Copt). . E ἀπὸ πάντων ὧν ἐλάλησεμ ἐν χειρὶ Μωϋσῆ. | εἶη κύρ. ὁ θε. ἡμῶν (c om) μεθ' ἡμῶν c. dFG. . E κύρ. ὁ θε. ἡμῶν ἔσται μεθ' ἡμῶν | καθὼς. . F καθά | μὴ ἀπολέσῃ (cod. -σει) ἡμᾶς. καὶ μὴ ἀπολέσῃ (cod. -σει) ἡμᾶς cum G, item F omissis καὶ μὴ ἀπ. ἰ. μᾶς, item c μὴ ἀπολέσῃς ἡμᾶς omissis καὶ μὴ ἀπ. ἡμᾶς. . E μὴ ἐγκαταλίπῃς ἡμᾶς κύριε, καὶ μὴ ἀπώσῃ ἡμᾶς, item Copt *ne derelinquas nos domine, ne elongemur a te* (sed Copt etiam in seqq. *tibi, in viis tuis, tua mandata* etc) | τοῦ κλίμαι cum E, similiter Copt. . cFG τοῦ εἶναι | καρδίαν ἡμῶν c. FG Copt. . c (et E?) καρδίας ἡμῶν | τοῦ πορευθῆναι ἡμᾶς cum cFG, . E τοῦ πορεύεσθαι | πάσαις ταῖς: c om ταῖς | τὰ κρίματα cum EFGH. . c τὰ δικαιώματα | καὶ ἔσται κύριος εἰς βασιλέα (ita G; E βασιλεὺς) ἐπὶ πᾶσαν. . ἐκείμῃ· καὶ (E om) ἔσται κύριος (E om) εἰς cum GE Copt. . CFH a priori καὶ ἔσται κύριος ad alterum transiliunt | κύριος βασιλεὺς ἡμῶν cum FGH Copt. . c (item E?) κύρ. ὁ θεὸς εἰς, βασιλεὺς ἡμῶν | ὁμοίός σοι (ita cEG; FH σου). . CE (non Copt) addunt ἐν θεοῖς | μέγας εἶ σύ cum CE. . FGH om σύ | ἴασαι ἡμᾶς h. l. cum CEFH. . G ante ἐν τῇ δυν. σ. κύριε | μερὶς καὶ κληρονομία (c -ίας) cum cFGH Copt. . E μερὶς κληρονομίας | καὶ (G Copt ὅτι) οὐκ ἔασει κύριος cum FGH Copt. . CE καὶ οὐκ ἔασεις κύριε (c κύριος), sed in seqq. non mutant τὸν λα. αὐτοῦ nec (sed E om ἔρεκεμ usque μεγάλου) ἔρεκεμ τ. ὁμ. αὐτοῦ τ. μ. | τοῦ ποιεῖν ἡμᾶς cum FGH. . c om τοῦ

Καὶ ὑμμήσαμτες ἄπαρτες ἀπῆλθεν ἕκαστος ἀμὴρ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, δοξάζομτες τὸν θεόν, ὅτι αὐτοῦ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶμας τῶν αἰώμων, ἀμήρ.

ἄπαρτες ἀπῆλθεν cum FGHI... CE (omisso ἄπαρτες) ἀπῆλθον | I om ἀμὴρ | εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ: ab his verbis deficit E | τὸν θεόν: his verbis libri finem facit I | ὅτι αὐτοῦ ἡ δόξα (ita FH; & ὅτι αὐτῷ πρέπει δόξα καὶ τὸ κράτος) εἰς - - ἀμήρ cum FGH... Copt post εἰς τὸν οἶκ. αὐτοῦ tantummodo addit in pace, amen... c ὅτι αὐτῷ πρέπει πᾶσα δόξα τιμὴ καὶ προσκύμησις· μεγαλοσύνη τε καὶ μεγαλοπρέπεια τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶμας τῶν αἰώμων, ἀμήρ.

Coptus XVI, 8. ita habet: *Tum populus universus hymno decantabat deo, dicens: Benedictus dominus qui requiem dedit populo Israelis secundum verbum omne quod dixit; et ne unum quidem verbum cadit in bonitate sua, et secundum omne verbum quod dixit in manu Moysi servi sui, et ea quae dixit dominus nobis omnibus secundum modum quo loquutus est cum patribus nostris. Ne derelinquas nos domine, ne elongemur a te, ut tibi submisso corde simus et ambulemus in viis tuis, servemus mandata tua, ne pudore afficias nos. Posside nos, domine. Iudicia tua coram nobis, et veritates tuae propter quas dedisti nobis potestatem et patribus nostris. Et deus constituit eum regem super terram universam, et die illo deus constituit eum caput. Nomen eius: dominus rex noster, et ipse servabit nos. Et nemo similis tibi, domine. Tu magnus es, et magnum est nomen tuum. Sana nos domine et serva nos, nam nos sumus portio tua et nos hereditas tua. Nam deus non derelinquet populum suum propter magnum nomen suum; etenim deus coepit facere nos populum sibi.*

Et postquam hymnis indulserunt, unusquisque ivit in domum suam in pace. Amen.

ΔΙΗΓΗΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΑΘΟΥΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ
ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΑΥΤΟΥ
ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ.

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΠΑΡΑ ΙΟΥΔΑΙΟΥ ΛΙΝΕΛ ΟΝΟΜΑΤΙ· ΗΝ ΜΕΤΗ-
ΝΕΓΚΕΝ ΕΚ ΤΗΣ ΕΒΡΑΪΚΗΣ ΓΛΩΤΤΗΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΡΩΜΑΪΔΑ
ΔΙΑΛΕΚΤΟΝ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΤΟΠΑΡΧΗΣ ΡΩΜΑΙΟΣ.

Μετὰ τὸ καταλυθῆναι τὴν βασιλείαν τῶν Ἑβραίων, τετρα-
κοσίων χρόνων παραδραμόντων, καὶ ὑπὸ τὴν βασιλείαν τῶν
Ῥωμαίων τελούρων καὶ τῶν Ἑβραίων, τοῦ Ῥωμαίων βασιλέως
βασιλέα αὐτοῖς χειροτονοῦντος· τοῦ Τιβερίου Καίσαρος ὕστερον
τὰ Ῥωμαϊκὰ σκῆπτρα διέworτος, ἐν τῷ ὀκτωκαιδεκάτῳ ἔτει τῆς
βασιλείας αὐτοῦ βασιλέα χειροτονήσαρτος ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ Ἡρώ-
δην, τὸν υἱὸν Ἡρώδου τοῦ πρὶν τὰ μῆνια ἀποκτείναντος ἐν τῇ
Βηθλεέμ, καὶ τὸν Πιλάτον ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ ἔχοντος ἡγεμόνα·
τοῦ Ἄρμα δὲ καὶ τοῦ Καϊάφα τὴν ἀρχιερωσύνην ἔχόντων τῆς
Ἱερουσαλὴμ, Νικόδημος τοπάρχης Ῥωμαῖος Ἰουδαῖον προσκα-
λεσάμενος Λίμειν ὁρόματι ἐζήτησε συγγράψασθαι τὰ κατὰ τοὺς
καιροὺς Ἄρμα καὶ Καϊάφα πρᾶχθέντα ἐν Ἱερουσαλὴμ περὶ τοῦ
Χριστοῦ· ὃ δὲ καὶ ποιήσας ὁ Ἰουδαῖος καὶ τῷ Νικοδήμῳ παρα-
δούς, οὗτος αὖθις ἀπὸ τῆς ἑβραϊκῆς συγγραφῆς μετῆμεγκε
ταῦτα εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν διάλεκτον. ἔχει δὲ τὰ τῆς ἱστορίας
οὕτως.

* Hunc titulum habent ABC: τοῦ πάθους cum A.. BC τοῦ τιμίου πάθους |
τοῦ κυρ. ἡμῶν cum AC.. B add καὶ σωτήρος ἡμῶν | καὶ τῆς cum A.. BC καὶ
περὶ τῆς | παρὰ cum BC.. A περὶ | Λίμειν cum A.. BC Ἑρμαῖα | μετῆμεγκεν
ἐκ τῆς cum BC.. A μετῆμεγκε τῆς | εἰς τὴν cum A.. BC om τὴν | Ῥωμαῖδα
cum A (Ῥωῖδα) .. B -ἰδν, ο ἰδι

Praefationem habent AB: ἔτει τῆς .. A ἔτι τῆς | ἐν τῇ Βηθλεέμ .. B om
τῇ | ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ .. B om τῇ | Λίμειν .. B Ἑρμαῖαν

CAPUT I.

¹ Τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πολλὰ καὶ μεγάλα καὶ ἐξαίσια θαύματα ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἐργασασάμενον, καὶ διὰ τοῦτο φθονηέμετος ὑπὸ τῶν Ἑβραίων, ἡγεμονεύοντος εἰς Ἱεροσόλυμα τοῦ Πιλάτου, ἀρχιερατευόντων δὲ τοῦ τε Ἄρμα καὶ τοῦ Καϊάφα, ἦλθον ἐκ τῶν Ἰουδαίων πρὸς τοὺς αὐτοὺς ἀρχιερεῖς Ἰούδας, Λευὶ, Νεφθαλεὶμ, Ἀλέξανδρος, Κύρος καὶ ἄλλοι πολλοὶ λέγοντες κατὰ τοῦ Χριστοῦ· οὓς καὶ ἀπέστειλαν οἱ τοιοῦτοι ἀρχιερεῖς εἰπεῖν ταῦτα καὶ τῷ Πιλάτῳ. οἱ καὶ ἀπελθόντες εἶπον πρὸς αὐτὸν ὅτι ἄνθρωπος περιπατεῖ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ πατέρα ἔχων Ἰωσήφ λεγόμενον καὶ μητέρα Μαρίαν, ὁμομάζει δὲ αὐτὸν βασιλέα καὶ υἱὸν θεοῦ, καὶ Ἰουδαῖοις ὅντιν ἁμαρτάνει τὰς γραφὰς καὶ καταλύει τὰ σάββατα. ἠρώτησεν οὖν ὁ Πιλάτος μαθεῖν ἐξ αὐτῶν κατὰ τίμα τρόπον καταλύει τὰ σάββατα. καὶ ἀπεκρίθησαν οὗτοι λέγοντες ὅτι τοὺς ἀσθεμεῖς ἰατρεῖαι ἐν σαββάτῳ. λέγει ὁ Πιλάτος· εἰ τοὺς ἀσθεμευήσας ὑγιεῖς ποιεῖ, οὐδὲν κακὸν ποιεῖ. λέγουσιν αὐτῷ· εἰ καλῶς ἐμήγχει τὰς ἰατρείας, μικρὸν ἂν ἦν τὸ κακόν· μαγείαις δὲ χρώμενος ποιεῖ ταύτας καὶ τοὺς δαίμονας ἔχων παρ' ἑαυτοῦ. λέγει ὁ Πιλάτος· τὸ ἰατρεῖν ἄρρωστον διαβολικὸν ἔργον οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ χάρισμα ἐκ θεοῦ.

² Εἶπον οἱ Ἑβραῖοι· δεόμεθά σου τῆς μεγαλειότητος μετακαλέσασθαι αὐτόν, ὥς ἂν γνωρίσῃς ἀκριβῶς ὥπερ λέγομεν. ἐκβαλὼν οὖν ὁ Πιλάτος τὸ μαρδύλιον αὐτοῦ δέδωκεν ἐπὶ τῶν ὑψηρετῶν αὐτοῦ λέγων· ἀπελθε καὶ δεῖξον τοῦτο τῷ Ἰησοῦ καὶ εἰπέ αὐτῷ· Πιλάτος ὁ ἡγεμὼν καλεῖ σε πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν. ἀπηλθε τοῖμυρ ὁ ὑψηρέτης, καὶ εὗρόν τον Ἰησοῦν προσεκαλεῖτο τοῦτον, ἀπλώσας ἐπὶ γῆς καὶ τὸ τοῦ Πιλάτου μαρδύλιον καὶ ἐσάμω

I, 1. καὶ τοῦ Καϊάφα: A om τοῦ | Ἰούδας: B ὁ Ἰούδας | καὶ τῷ Πιλάτῳ: B add ἡγεμόρι | Μαρίαν: AB Μαρίαν | οὖν ὁ Πιλάτος: B οὖν ὁ ἡγεμὼν ὁ Πιλ. | οὗτοι λέγοντες: A om λέγοντες | ἀσθεμευήσας: B ἀσθεμεῖς | ἐκ θεοῦ: B ἦν ἐκ θεοῦ

2. ὁ Πιλάτος: B praem ἡγεμὼν | τὸ μαρδύλιον (A μαρδύλιον et infra μαρδίλιον, B μαρδήλιον): B add ἥτοι τὸ φακίολιον | ἐπὶ τῶν ὑψηρ. αὐτοῦ: B add ῥαχαὰβ ὁρόματι, ἥγουν τῷ κούρσορι (scriptum est τοῦ κούρσορος) αὐτοῦ | εὗρόν τον Ἰησοῦν: B add ἐν τῇ ἡμέρᾳ κυριακῇ τῶν βαίων καθήμερον ἐπὶ ὁμον, καὶ ἐν τῇ ὁδῷ αὐτοῦ Ἑβραῖοι ἐστρώμμενον τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ περιεσάτει ὁ ὁρος ἐσάμω τῶν ἱματίων. καὶ ἰδὼν ὁ ὑψηρέτης τὴν τοιαύ-

αὐτοῦ πατεῖν αὐτὸν προτρεπόμενος. ὅπερ ἰδόμετος οἱ Ἑβραῖοι καὶ μεγάλως ἀγαμακτῆσαρτες ἦλθον πρὸς τὸν Πιλάτον, γογγύζοντες κατ' αὐτοῦ πῶς τοσαύτης τιμῆς τὸν Ἰησοῦν ἠξίωσεν.

³ Καὶ οὗτος τὸν ἀποσταλέντα ὑπηρέτην ἀμερευνήσας πῶς οὕτως ἐποίησεν, ἀπεκρίθη ὁ ὑπηρέτης· ὅτε με ἀπέστειλες πρὸς τὸν Ἰουδαῖον Ἀλέξανδρον, ἐρέτυχον τῷ Ἰησοῦ εἰσερχομένῳ τῇ πύλῃ τῆς πόλεως καθημέρῳ ἐπὶ ὅρου· καὶ εἶδον τοὺς Ἑβραίους ὅτι ἐστρώμνυον ἐν τῇ ὁδῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ περιεπάτει ὁ ὅρος ἐπάρῳ τῶν ἱματίων, καὶ ἕτεροι ἔκωστον κλάδους· καὶ ἐξήρχοτο εἰς ὑπάρτησιν αὐτοῦ καὶ ἔκραζον· ὡσαμνά ἐν τοῖς ὑψίστοις. οὕτως οὐμ ἔδει καὶ ἐμὲ ποιῆσαι, καὶ οὕτως ἐποίησα.

⁴ Ἀκούσαμτες οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς λόγους τούτους εἶπον πρὸς αὐτόν· σὺ δὲ Ῥωμαῖος ὦν πῶς ἐγίγνωσκες τὰ παρὰ τῶν Ἑβραίων λεγόμενα; ἀπεκρίθη ὁ ὑπηρέτης· ἔμα ἐκ τῶν Ἑβραίων ἠρώτησα, καὶ εἶπέ μοι ταῦτα. εἶπερ ὁ Πιλάτος· τί λέγει ὡσαμνά; εἶπον οἱ Ἰουδαῖοι· σῶσον ἡμᾶς κύριε. ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος· ἐπεὶ ὁμολογεῖτε ὅτι οὕτως ἔλεγον οἱ παῖδες ὑμῶν, πῶς μὴ κατηγορεῖτε καὶ λέγετε κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ὅσα λέγετε; ἐσιώπησαν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οὐδὲμ εἶχον ἀρτεπείν.

τῇ τιμῇ τοῦ Ἰησοῦ, ὁμοίως καὶ αὐτὸς καταγεγορώς. Post haec cum rell pergit προσεκαλεῖτο etc. | πατεῖν: v περιπατεῖν | τὸν Πιλ.: v praem ἡγεμόνα

3. ἀπέστειλες ut A, B -λας | v ὑπάρτησιν | ὑψίστοις: v add εὐλογημέρος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὁρόματι κυρίου | ποιῆσαι, καὶ οὕτως ἐποίησα cum B, A om ποι. καὶ οὕτως

4. ὁ ὑπηρέτης: v add καὶ εἶπερ | τί λέγει: v praem καὶ | οἱ παῖδες ὑμῶν: v οἱ ἀπειρόκακοι παῖδ. ὑμ. | ἀρτεπείν: post hanc vocem v infert plurima quae minime huc quadrant: Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ προσεκαλέσατο ὁ Ἰησοῦς οὐς ἠθέλει, καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν. καὶ ἐποίησεν ἵμα ὧσιν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἵμα ἀποστέλλει αὐτοὺς κηρύσσειν ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ τὸ ὅρομα αὐτοῦ. ἤρξατο δὲ καιρὸς νόμος ποιῆσαι τοῦ καταλύειν τὰ σάββατα, τῇ καταπαυσίμ τῶν Ἰουδαίων, ἢν εἶχον ἐν τῇ παλαιᾷ διαθήκῃ ἀπὸ θεοῦ καὶ τοῦ Μωϋσέως etc. Sequuntur plura de evn. excerpta, ut de Lazaro in vitam revocato, de femina ἀλάσαστρον μύρου ἔχουσα, de pedum lotione, de coena ultima, de horto Gethsemani, de Iuda proditore, de Malcho (qui etiam postea ἐράπισεν τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ πληρώματος τῆς ἰατρικῆς αὐτοῦ), de iudicio coram Caiapha, de Petri abnegatione. Quo loco post verba ἔκλαυσε πικρῶς pergitur: Τότε ἄγουσιν τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καϊάφα ἐπὶ ἡγεμόνα τὸν Πιλάτον· ἢν δὲ παρασκευὴν προῖ. καὶ ἰδὼν ὁ Ἰούδας ὅτι καὶ πῶς ἤγαγον etc. Vide ad c, unde similia hausimus.

Sic igitur B; c vero, omissis omnibus quae his quattuor capitulis ex A (et B) exscripsimus, ita exorditur librum: Τότε ἄγουσιν τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ

Καϊάφα ἐπὶ ἑγέμορα τὸν Πιλάτου, ὃς ἦν Ῥωμαῖος· ἦν δὲ παρασκευὴ πρῶτῃ, καὶ ἰδὼν Ἰούδας ὡς ἤγαγον τὸν Ἰησοῦν ἐρώπριον τοῦ Πιλάτου, ἐν τρόμφῳ καὶ δειλῇ κατεκρίθη διὰ τῆς αἰσχρᾶς ἐπιβουλίας αὐτοῦ, καὶ τῇ αὐτοῦ ἀπογνώσει μεταμεληθεὶς βουλόμενος ἀποστρέφαι τὰ τριάκορτα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῖσι καὶ (v add τοῖς) πρεσβυτέροις τῶν Ἰουδαίων. (Ad sequentia cf. quae infra ad XI, 2. ex codice A adnotavimus.) καὶ γρόμτες (et v et c γρούς) αὐτὸν οἱ κακοῦργοι καὶ οἱ κατήγοροι (v add τὸ) ὥπερ βούλεται ὁ Ἰούδας ποιῆσαι, λέγουσιν (edd. λέγουν) κατ' αὐτοῦ ὁμοφῶμως, ἅμα καὶ ὁ λαὸς ὑβριστικῶς (pro ὑβριστικ. v αὐτὸν καὶ μόρον ἑκατηγόρου καὶ ὕβριζον καὶ ἑσπεῖον αὐτοῦ τὴν αἰτίαν ἐτίθεσαν τῆς σταυρώσεως, καὶ κατεβόουν αὐτοῦ πάρτες καὶ ἔλεγον)· ὁ προδότης, ὁ παράνομος, ὁ ἄπιστος, ὁ ἀχάριστος, ὁ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ πωλῆσας καὶ (v om πωλ. καὶ) φορεύσας, ὁ παρ αὐτοῦ τοὺς πόδας μιστόμερος, ὁ τὸ βαλάρτιον αὐτοῦ κατέχων καὶ ὅσα θέλων διδοὺς ἐξ αὐτοῦ, ἐδίδον τῇ γυναικὶ αὐτοῦ (v om ἐδίδ. τ. γυν. αὐ.) καὶ ὅσα θέλων κρύπτων (v ἀποκρυπτόμερος)· καὶ πᾶσαν τὴν αἰτίαν τῆς σταυρώσεως ἐτίθουν ἐπ' αὐτοῦ (v om καὶ πᾶσαν etc). ² Οὗτος δὲ (v ἐφ' ἡς οὗτος) ἀγαμακτῶν καὶ μὴ θυμάρμερος τοὺς ὀνειδισμοὺς ὑπομέρει (v add καὶ ταῖς ἀκοαῖς), καὶ τοσοῦτον ὑπὸ πᾶντων κατακριτόμερος καὶ ὑβριζόμερος, παραγερόμερος ἐν τῇ μαφίᾳ καὶ εὐρώῳ τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ (v add τοὺς) γραμματεῖς καὶ (v add τοὺς) Φαρισαίους εἴπερ· ἡμαρτον παραδοὺς αἷμα ἀθῶρον (v om ἡμαρτον etc et pon ἡμαρτον γὰρ etc post φόρον ὑμῖν)· γινώσκω ἀληθῶς ὅτι κακῶς ἐποίησα· καὶ λάβετε τὰ ἀργύρια ἃ μοι δεδώκατε διὰ τὸ προδοῦναι τὸν Ἰησοῦν πρὸς φόρον ὑμῶν (v ὑμῖν). οἱ δὲ εἶπον· τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄψει. μὴ θελόντων δὲ τῶν Ἰουδαίων δεῦσθαι τὰ ἀργύρια, ῥίψας ταῦτα ἐν μέσῳ (v μέσῳ) αὐτῶν ἔφυγε. ³ Καὶ ἀπελθὼν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ποιῆσαι ἀγχόνην διὰ σχοιρίου τοῦ κρεμασθῆναι, καὶ εὗρεν τὴν γυναικα αὐτοῦ καθημένην καὶ (τοῦ?) πυρεάζειν ἄλεκτορα (v -ραρ) ἐν τῇ ἀμθρακίᾳ, ἔστω ἐν τῇ σούβλᾳ. πρὸ τοῦ γεύσασθαι αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῇ· ἀράστα, γύναι, οἰκοδόμησόν μοι σχοιρίον, ὅτι βούλομαι κρεμασθῆναι, ὡς ἦν ἅγιος (haec non perspicua in v). ἡ δὲ γυνὴ αὐτοῦ ἔφη αὐτῷ· τί ἄρα λέγεις τὰ ῥήματα ταῦτα (v ταῦτ. τὰ ῥήμ.); καὶ ὁ Ἰούδας λέγει αὐτῇ· γίγνωσκε ἐν ἀληθείᾳ ὅτι ἀδίκως παρέδωκα τὸν διδάσκαλόν μου Ἰησοῦν τοῖς κακοῦργοις πρὸς (v add τὸν) Πιλάτον τοῦ θαματοῦσαι αὐτόν· αὐτὸς δὲ μέλλει ἀραστήσασθαι τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ οὐαὶ ἡμῖν. καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ εἶπερ αὐτῷ· μὴ λέγε (v λέγειν) μηδὲ μομίσησ οὕτως· ὅτι ὥσπερ οὗτος ὁ ἄλεκτωρ πυριζόμερος (supra est πυρεάζειν) ἐν τῇ ἀμθρακίᾳ φωμῆσαι δύραται, οὕτως καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀραστήσεται, ὥσπερ λέγεις. καὶ εὐθὺς ἐν τῷ λόγῳ αὐτῆς ὁ ἄλεκτωρ ἐκείνος ἔδωκε τὰς πτέρυγας αὐτοῦ καὶ ἔκραζεν τρίτον. εἶτα πεισθεὶς ὁ Ἰούδας ἔτι πλείον, καὶ εὐθὺς ἐποίησεν τὴν ἀγχόνην διὰ σχοιρίου καὶ ἔκρεμάσθη, καὶ οὕτως ἀσπῆγζατο τῇ ψυχῇ. (c add οἱ δὲ τῷ σώματι. ἄλλοτε ἐλάκισεν [sic], ἐπρίσθη καὶ ἐβρέμεσεν [?]: quae margini adscripta fuisse indeque in textum irrepsisse apparet.) ⁴ Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόμενοι τὰ ἀργύρια εἶπον· οὐκ ἔστιν βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβαρά (sic uterque), ὅτι ἐπιτιμὴν αἱματός ἐστιν. συμβουλίῳ τε λαβόμενοι ἡγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως εἰς ταφὴν τοῖς ζέμοις. διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος ἀγρὸς αἵματος ὥς τις σήμερον. τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ Ἱερεμίου

⁵ Ἐρχομένου δὲ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸν Πιλάτον, προσεκύμουν αὐτὸν οἱ στρατιῶται τοῦ Πιλάτου. ἴσταρτο δὲ καὶ ἄλλοι ἔμ-
προσθεν τοῦ Πιλάτου κατέχορτες σημαίας. καὶ ἔρχομένου τοῦ
Ἰησοῦ ἔκλιμαρ καὶ αἱ σημαῖαι καὶ προσεκύμνησαν αὐτόν. θαυμά-
ζοιτοσ οὐμ ἑπὶ τῷ γεγορότι τοῦ Πιλάτου, εἴπωρ οἱ Ἰουδαῖοι
πρὸς αὐτόν· κύριε, οὐχὶ τὰ σημεῖα προσεκύμνησαν τὸν Ἰησοῦν,
ἀλλ' οἱ στρατιῶται οἱ ταῦτα κατέχορτες ἀμελῶσ.

⁶ Λέγει ὁ Πιλάτος τῷ ἀρχισυμαγῶγῳ· ἔκλεξαι ἄνδρας δυ-
ματοῦς δώδεκα καὶ δὸς αὐτοῖς τὰ σημεῖα ὥστε κατέχειν ταῦτα
ἰσχυρῶς. καὶ τούτου γερομένου ἐκέλευσερ ὁ Πιλάτος τῷ ὑπη-
ρέτῃ ἐκβαλεῖν ἔξω τὸν Ἰησοῦν καὶ πάλιν εἰσαγαγεῖν αὐτόν. εἰς-
ερχομένου δὲ αὐτοῦ πάλιν ἔκλιμαρ τὰ σημεῖα καὶ προσεκύμνησαν
αὐτόν. ἐθαύμασερ οὐμ μεγάλως ὁ Πιλάτος. οἱ δὲ Ἰουδαῖοι εἴπωρ·
μάγος ἐστίν, καὶ διὰ τοῦτο ποιεῖ αὐτά.

CAPIUT II.

¹ Λέγει ὁ Πιλάτος τῷ Ἰησοῦ· ἀκούεις τί οὗτοί σου κατα-
μαρτυροῦσιν, καὶ οὐκ ἀποκρίμη; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ λέγει·
πᾶς ἄνθρωπος ἐξουσίαν ἔχει τοῦ λαλεῖν εἴτε καλὸν θέλει εἴτε
κακόμ· ἔχορτες οὐμ καὶ αὐτοὶ ἐξουσίαν ἃ θέλουσιν λέγουσιν.

² Εἴπωρ οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς αὐτόν· τί ἔχομερ λέγεις περὶ σοῦ;
πρῶτον ὅτι ἐξ ἁμαρτίας εἰ γεγεμνημέρος· δεύτερον ὅτι διὰ σέ,

τοῦ προφῆτου λέγορτος· καὶ ἔλαβον τὰ τριάκορτα ἀργύρια, τὴν τιμὴν τοῦ
τετιμμημένου, ὃν ἐτιμήσαρτο ἀπὸ υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ ἔδωκαρ αὐτὰ εἰς τὸν
ἀγρόν τοῦ κεραμέως, καθὰ συρέταξέ μοι κύριος. *Iam sequitur in utroque*
Ἐρχομένου δὲ τοῦ Ἰησοῦ etc, quae cum capitulo nostro 5. conveniunt.

5. πρὸς τὸν Πιλάτον· *vc* *wp*. ἡγεμόρα τ. Πιλ. | ἴσταρτο δὲ καί· *vc om*
δέ | καὶ ἔρχ. τ. Ἰησοῦ· *haec vc om* | καὶ προσεκύμνησαν (*vc* -κύρουρ)· καὶ *ex*
vc recepi; quod si cum codice *A* omittitur, ἔκλιμαρ *ad milites referendum est*
eos qui κατέχορτες σημαίας modo dicti sunt. | αὐτόν· *v* τὸν Ἰησοῦν | ἑπὶ τ.
γεγορότι· *ita av . . c om* | τὰ σημεῖα· *c* τὰ σημαία.

6. δυματοῦς· *c* καλοῦς δυματοῦς | καὶ δὸς αὐτ. τ. σημεῖα· *haec vc om* |
ταῦτα· *vc* αὐτά | δὲ αὐτοῦ πάλιν ἔκλιμαρ· *c* δὲ τοῦ Ἰησοῦ ἔκλιμαρ | προσ-
εκύρ. αὐτόν· *c add* ὡς βασιλέα τῶν βασιλευόρτων καὶ κύριον τῶν κυριευόρ-
των | ποιεῖ αὐτά· *v w*. ταῦτα

II, 1. τί οὗτοι· *A* τί ὅτι | ἀποκρίμη· *vc* ἀποκρίμει | εἴτε καλ. θ. ε. κακόμ·
ita av . . c ἃ θέλει | οὐμ· *c om* | ἃ θέλ. λέγουσιν *cum av . . c* φθέγγειν ἃ θέ-
λουσιν

2. Εἴπωρ· *c add* οὐμ | *c* γεγεμνημέρος | ὅτε ἐγεμνήθησ· *A* ὅτι ἐγ. | ἐφό-

ὅτε ἐγεμμήθης, ἐφόρευσαμ τὰ βρέφη· τρίτον ὅτι ὁ πατήρ σου καὶ ἡ μήτηρ σου ἔφυγον εἰς τὴν Λίγυπτον, διὸ οὐδὲν εἶχον θάρσος εἰς τὸν λαόν.

³ Ἐπὶ τούτοις ἀπεκρίθησαν οἱ Ἰουδαῖοι οἱ παρόντες ἐκείσε θεοσεβεῖς ἄνθρωποι καὶ εἶπον· ἡμεῖς λέγομεν ὅτι ἡ γέμνησις αὐτοῦ ἐξ ἁμαρτίας οὐκ ἔστιν· οἶδαμεν γὰρ ὅτι τὴν μητέρα αὐτοῦ Μαρίαν ὁ Ἰωσήφ κατὰ λόγον μνηστείας ἐδέξατο εἰς τήρησιν. εἶπαμ ὁ Πιλάτος· λοιπὸν ψεύδεσθε ὑμεῖς οἱ λέγοντες ὅτι ἐξ ἁμαρτίας ἔστιν ἡ γέμνησις αὐτοῦ. λέγουσιν πάλιν αὐτοῖς τῷ Πιλάτῳ· ὁ λαὸς ὅλος μαρτυρεῖ ὅτι μάγος ἔστιν. ἀπεκρίθησαν οἱ θεοσεβεῖς Ἰουδαῖοι καὶ εἶπον· ἡμεῖς καὶ εἰς τὴν μνηστείαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ ἡμεν, καὶ Ἰουδαῖοί ἐσμεν, καὶ πᾶσαν τὴν πολιτείαν αὐτοῖς οἶδαμεν· ἀλλὰ μάγος εἶναι, τοῦτο οὐκ οἶδαμεν. οἱ δὲ ταῦτα λέγοντες θεοσεβεῖς Ἰουδαῖοι ἦσαν οὗτοι· Λάζαρος, Ἀσθάριος, Ἀρτῳόριος, Ἰάκωβος, Ζαβᾶς, Σαμουὴλ, Ἰσαάκ, Φιβεὺς, Κρίσπος, Δάγριπος, Ἀμεσὲ καὶ Ἰούδας.

⁴ Λέγει οὖν πρὸς αὐτοὺς ὁ Πιλάτος· εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Καίσαρος θέλω ἱεὶ ὁμόσητε εἰ χωρὶς ἁμαρτίας ἔστιν ἡ γέμνησις τοῦ ἀνθρώπου τούτου. ἀπεκρίθησαν οὗτοι· ὁ νόμος ἡμῶν ὀρίζει ἱεὶ μὴδὲν ὁμνύομεν, ὅτι μεγάλη ἁμαρτία ἔστιν ὁ ὄρκος. πλὴν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Καίσαρος ὁμνύομεν ὅτι χωρὶς ἁμαρτίας ἔστιν

ρευσαμ τὰ βρέφη cum c . . Δ ἐφορεύθησαν δεκατέσσαρες χιλιάδες βρέφη, β ἐφορεύθ. τεσσαράκοις τέσσαρες χιλιάδες βρέφη | εἰς τὴν Λίγ. cum Δ . . BC om τὴν | θάρσος cum Δ . . c θάρος, β θάρρος

3. οἱ (Δ om) παρόντες ἐκείσε cum AB . . c οἱ παρ. δώδεκα | ὅτι ἡ γέμνησις αὐτοῦ - - ἐδέξατο (h. l. Δ add ταύτορ. Quod si quis retinere voluerit, non tam ταύτην quam ἑαυτῷ corrigendum videtur.) - - πάλιν αὐτοῖς (β αὐτ. πάλ.) - - ὅλος (Δ om) - - μάγος (Δ ὁ μαγος) - - Ἰουδαῖοι (β οἱ Ἰουδ.) ἡμεν (β ἡμεθα) - - εἶναι τοῦτο (Δ εἶν. τοῦτορ, β τοῦτορ εἶν.) οὐκ οἶδαμεν (Δ εἶδαμεν) cum AB . . c sic: ὅτι ἡ γέμνησις αὐτοῦ καὶ ἡ ἀναστροφὴ οὐκ ἔστιν ἐξ ἁμαρτίας, ὡς φάτέ· ὅτι καὶ εἰς τὴν μνηστείαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ εἰσμέμ (sic; corrige ἡμεν. Item c infra εἶσαμ pro ἦσαμ.), καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ Μαρία ἐδόθη τῷ Ἰωσήφ εἰς μνηστείαν, οὐ γαμικήν, ἀλλ' εἰς τήρησιν· καὶ πᾶσαν τὴν πολιτείαν αὐτοῦ ἴδομεν, ἀλλὰ μάγος ἢ πλάγοι οὐκ οἶδαμεν, ὡς φθέγγεσθε | θεοσεβ. Ἰουδ. cum Δ . . β om Ἰουδ., c om θεος. | Λάζαρος usque Κρίσπος: in his nominibus codd. ABC consentiunt | Δάγριπος cum Δ (Δαγρίπος) β . . c Δάγριπος. Ex altera recensione nomen Ἀγρίππας hic quadrat. | Ἀμεσὲ cum Δ . . c Εὐμεσέ, β Εὐμεσέ

4. τοῦ Καίσαρος: c om τοῦ | ἀπεκρ. οὗτοι cum AC . . β add καὶ εἶπαμ | ἱεὶ μὴδ. ὁμνύομ. cum AB . . c μὴ ὁμνύειν ὅλως | πλὴν cum Δ . . BC πλ. δέ |

ἡ γέρμησις αὐτοῦ· εἰ δὲ ψευδόμεθα, κατατομηθῆναι πάντα ἡμᾶς
κέλευσεν. ταῦτα τοῦτοι εἰσώρτων ἀπεκρίθησαν οἱ κατηγοροῦν-
τες Ἰουδαῖοι πρὸς τὸν Πιλάτον καὶ εἶπον· καὶ πλέον πιστεύει-
τοῖς τοιοῦτοις δώδεκα λόγοις Ἰουδαίοις ἢ τῷ παρὶ πλῆθει καὶ
ἡμῖν ἀκριβῶς εἰδόσιν αὐτὸν μάγον καὶ βλασφημοῦντα καὶ υἱὸν
θεοῦ ἑαυτὸν ὀνομάζοντα;

⁵ Τότε ἐκέλευσεν ὁ Πιλάτος ἐξελθεῖν πάντα ἐκ τοῦ πραι-
τωρίου ἄνδρες ἄνδρες τῶν ῥητέρων δώδεκα. καὶ τοῦτου γερομένου
λέγει πρὸς αὐτοὺς κρυφίως ὁ Πιλάτος· τὸν ἄνθρωπον τοῦτον
φαίνεται ὅτι ἀπὸ φθόρου καὶ μαρίας θέλουσιν οἱ Ἰουδαῖοι ἵνα
φορέωσιν αὐτόν. ἔν γάρ, διότι καταλύει τὰ σάββατα, κατηγο-
ροῦσιν αὐτοῦ· αὐτὸς δὲ τότε ποιεῖ καλὸν ἔργον, διότι θεραπεύει
τοὺς ἀσθεμεῖς· τοῦτο καταδίκη θαράτου εἰς τὸν ἄνθρωπον οὐκ
ἔστιν. λέγουσιν αὐτῷ καὶ οἱ δώδεκα· μαί, κύριε, οὕτως ἔχει.

CAPIUT III.

1* Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πιλάτος ἔξω μετ' ὀργῆς καὶ θυμοῦ, καὶ
λέγει πρὸς τὸν Ἀρραμ καὶ τὸν Καϊάφα καὶ πρὸς τὸν λαὸν οἱ
ἔφερον τὸν Ἰησοῦν· μάρτυρα ἔχω τὸν ἥλιον ὅτι οὐδὲν πταῖσμα
εὐρίσκω εἰς τοῦτον τὸν ἄνθρωπον. ἀπεκρίθη ὁ ὄχλος· εἰ οὐκ ἦν
οὗτος γόνις καὶ μάγος καὶ βλάσφημος, οὐκ ἂν πρὸς τὸ μεγαλεῖον
τὸ σὸν αὐτὸν ἤγομεν. εἶπεν ὁ Πιλάτος· ἐξετάσατε τοῦτον ὑμεῖς,

ὁμνύομεν cum A . . BC ὁμνύομεν | πάντα cum A . . BC om | ταῦτα τού-
τοι, cum AB . . C om | πρ. τὸν Πιλ. cum A . . BC om τὸν | λόγοις cum AB . . C
om | τῷ παρὶ cum AB . . C παρὶ τῷ | βλασφημοῦντα cum AB . . C βλάσφη-
μον | ἑαυτόν: C om

5. λόγον ut ABC, nullus λόγος | φαίνεται: A praem ἄρχοντες, item BC
κατὰ τὸ φαιρόμενον ἄρχοντες, quae verba in margine ad οἱ Ἰουδαῖοι adscripta
fuisse iam Thilo suspicatus est. Praeterea B post φαίνεται add μοι. | ἀπὸ
φθόρου cum AB . . C διὰ φθόρου | καὶ μαρίας cum A . . BC om καὶ | φορέωσιν-
σιν cum AC . . B φορέωσιν | ἔν: A ἔάν, BC ἔρα | τὰ σάββατα cum BC . . A
τὸ σάββατον | A κατηγορ. αὐτόν | διότι θεραπεύει cum BC . . A ὅτι θεραπ. |
τοὺς ἀσθεμεῖς: C add ὥς καὶ τὰς λοιπὰς ἡμέρας | τοῦτο καταδίκη cum BC
. . A τότε καταδ. | καὶ οἱ δώδ. cum C . . AB om καὶ | BC κύριέ μου

III, 1. καὶ τὸν Καϊάφα: C om τὸν | λαὸν cum AB . . C ὄχλον | οἱ ἔφε-
ρον τ. Ἰησ. cum BC . . A om | μάρτυρα - - εἰς τ. τ. ἄνθρωπον. cum AB . . C τίνα
κατηγορίαν φέρετε κατὰ τοῖς ἀνθρώπου τούτου, atque eadem B praem |
ἀπεκρ. ὁ ὄχλ. cum A . . BC add καὶ εἶπεν | εἰ οὐκ cum A (B om οὐκ ἦν) . . C ἔάν
μή | μάγος κ. βλάσφημος cum A . . BC add καὶ κακοποιός | αὐτὸν ἤγομεν
cum A . . BC add καὶ παρεδόκαμεν | εἶπεν ὁ Πιλ. cum AB . . C εἶπ. οὖν ὁ

καὶ ἔσπει ρόμορ ἔχετε, καθὼς λέγει ὁ ρόμοσ ὑμῶν, οὕτως ποιήσατε. εἶπωμ οἱ Ἰουδαῖοι· ὁ ρόμοσ ἡμῶν οὐδέμα ἄμθρωπομ παραχωρεῖ φομεῦσαι. λέγει ὁ Πιλάτος· εἰ ὑμεῖς φομεῦειμ οὐ βούλεσθε, πόσομ μάλλορ ἐγώ.

² Τότε ἐστράφη ὁ Πιλάτος ἐν τῇ παλατίῳ καὶ λέγει πρὸς τὸν Ἰησοῦν· εἰπέ μοι, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι Ἰουδαῖοι εἶπωμ τοῦτο πρὸς σέ, ἵνα με ἐρωτήσεις; εἶπερ ὁ Πιλάτος· καὶ μήτι ἐγὼ Ἑβραῖός εἰμι; ἐγὼ οὐκ εἰμὶ Ἑβραῖος· ὁ λαός σου δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάμ σε εἰς τὰς χεῖράς μου· καὶ εἰπέ μοι εἰ βασιλεὺς εἶ τῶν Ἰουδαίων. ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐν τῇ κόσμῳ τούτῳ· εἰ γὰρ ἦν ἡ ἐμὴ βασιλεία ἐν τούτῳ τῇ κόσμῳ, οἱ στρατιῶταί μου οὐκ ἄρ ἐμελλορ ἀμελῆσαι κρατηθῆμαί με· λοιπὸν ἡ βασιλεία μου οὐκ ἔστιν ἐν τούτῳ τῇ κόσμῳ. λέγει ὁ Πιλάτος· τὸ λοιπὸν βασιλεὺς εἶ; εἶπερ ὁ Ἰησοῦς· σὺ εἶπας· ἐγὼ εἰς τοῦτο ἐγεμνήθην τοῦ μαρτυρεῖν τῇ ἀλήθειᾳ, καὶ εἰ τίς ἐστιν ἄμθρωπος τῆς ἀληθείας, πιστεύει τὸν λόγον μου καὶ ποιεῖ αὐτόν. λέγει ὁ Πιλάτος· τί ἐστιν ἡ ἀλήθεια; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· ἡ ἀλήθειά ἐστιν ἐκ τῶν οὐραμῶν. λέγει ὁ Πιλάτος· ἐν τῇ γῇ δὲ οὐκ ἔστιν ἀλήθεια; λέγει ὁ Χριστός· ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια· καὶ πῶς ἐν τῇ γῇ κρίμεται ἡ ἀλήθεια παρὰ τῶν ἐχόρτων γνῆμρ ἐξουσίᾳ;

CAPUT IV.

¹ Ἀφείσ οὖν ὁ Πιλάτος τὸν Χριστὸν ρόμορ ἐξήλθεμ ἔξω καὶ λέγει τοῖς Ἰουδαίοις· ἐγὼ οὐδὲρ εὐρίσκω πταῖσμα εἰς τοῦτομ τὸν ἄμθρωπομ. ἀπεκρίθησαμ οἱ Ἰουδαῖοι· ἡμεῖς ἵνα εἴπωμερ τῇ

Πιλ. | εἶπωμ οἱ Ἰουδ. cum AB... c εἶπω. οὖν οἱ Ἰουδ. | φομεῦσαι cum A... BC ἡμᾶς φορ. | πόσομ: sic AB; c τόσομ

2. καὶ λέγει πρ. τὸν Ἰησοῦν cum A... BC καὶ ἐφώμησεμ τὸν Ἰησοῦν (ο τῷ Ἰησοῦ) καὶ εἶπερ αὐτῷ | ἀπεκρ. ὁ Ἰησ. cum A... BC ἀπεκρ. αὐτῷ ὁ Ἰησ. καὶ εἶπερ | ἐρωτήσεις: ita AC... B -τήσης | c εἶπερ δὲ ὁ Πιλ. | ἐγὼ οὐκ εἰμὶ Ἑβρ. cum AB... c om | ὁ λα. σου δὲ cum AB... c om δὲ | οὐκ ἔστ. ἐν τῇ κ. τούτῳ: c add ἀλλ' αἰώριος | ἐν τούτῳ τ. κ. cum AB... c ἐν τῇ κ. τούτῳ | τὸ λοιπὸν cum AB... c om τό | εἶπω, ὁ Ἰησ. cum A (B εἶπω, ὁ Χριστ.)... c ἀπεκρίθη Ἰησοῦς | τί ἐστ. ἡ ἀλήθ. cum AB... c om ἡ | ἀπεκρ. ὁ Ἰησ. (B ὁ Χριστός)· ἡ ἀλήθ. ἐστ. (A add ὁ Χριστός ὁ) ἐκ τ. οὐρ. - - γνῆμρ ἐξουσίᾳ cum AB... c ἀπεκρ. ὁ Ἰησ. ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια, ὅς λαλῶ τῇ ἀλήθειᾳ

IV, 1. εἰς τοῦτ. τ. ἄμθρωπ. cum AB... c ἐν τῇ ἄμθρ. τούτῳ | ἡμεῖς ἵνα

μεγαλειότητί σου τί εἶπωρ αὐτός· εἶπωρ ὅτι δύραμαι καταλύσαι
τὸν μαδρ τοῦ θεοῦ καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν οἰκοδομῆσαι αὐτόν. λέγει
ὁ Πιλάτος· καὶ ποῖον μαδρ εἶπωρ ἵνα καταλύσῃ; εἶπωρ οἱ Ἑβραῖοι·
τὸν μαδρ τοῦ Σολομῶντος, ὃν ἔκτιζεν ὁ Σολομῶν ἐπὶ ἔτεσι τεσσ
σαράκομτα ἔξ.

² Λέγει ὁ Πιλάτος ἰδίᾳ πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς γραμ
ματεῖς καὶ τοὺς Φαρισαίους· παρακαλῶ ὑμᾶς, μηδὲν ποιήσατε
κακὸν εἰς τοῦτον τὸν ἄνθρωπον. ἔὰν γὰρ ποιήσῃτε κακὸν εἰς
τοῦτον, ἄδικα μέλλετε ποιήσειν· οὐ γάρ ἐστιν δίκαιον ἀποθαμείν
τοιούτου ἄνθρωπον, ὅστις ἐποίησεν ἀγαθὰ μεγάλα πρὸς πολ
λοὺς ἀνθρώπους. εἶπωρ ἐκείνοι πρὸς τὸν Πιλάτον· εἰ ὁ ἀτιμάσας
κύριέ μου, τὸν Καίσαρα ἅξιός ἐστιν θαμάτου, πόσῳ γε μάλλον
οὗτος ὁ ἀτιμάζων τὸν θεόν.

³ Τότε ὥρισερ ὁ Πιλάτος, καὶ ἐξῆλθον πάντες ἔξω. εἰτα
λέγει τῷ Ἰησοῦ· τί θέλεις ποιήσω σοι; λέγει ὁ Ἰησοῦς τῷ Πιλάτῳ
ποιήσωρ εἰς ἐμέ ὅπερ ἐστὶν ὠρισμέμον. λέγει ὁ Πιλάτος· πῶς
ἐστὶν ὠρισμέμον; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· ὁ Μωϋσῆς καὶ οἱ προφῆται
ἔγραψαν σταυρωθῆμαί με καὶ ἀμαστῆναι. ἀκούσαρτες οἱ Ἑβραῖοι
εἶπωρ πρὸς τὸν Πιλάτον· τί ζητεῖτε ἀκούσαι μεγαλωτέραρ ὑβριμ
ἐξ αὐτοῦ πρὸς τὸν θεόν; λέγει ὁ Πιλάτος· ὑβρεωσ λόγος οὗτος
πρὸς τὸν θεόν οὐκ ἐστιν, ἐπει ἐν ταῖς προφητικαῖς βίβλοις γρά
φεται. εἶπωρ οἱ Ἑβραῖοι· ἡ ἡμετέρα γραφὴ λέγει· ἐὰν πταίσῃ
ἄνθρωπος πρὸς ἄνθρωπον, ἥγουρ ἐὰν ὑβρίσῃ αὐτόν, ἅξιός ἐστιν

εἶπωμερ cum AB . . c ἐροῦμερ | εἶπωρ ὅτι cum AB . . c ἔφη ὅτι | λέγει ὁ Πιλ.
καὶ (A om) - - καταλύσῃ (B -λύσει omisso ἵνα); εἶπ, οἱ Ἑβραῖοι (B Ἰουδαῖοι) - -
ἐπὶ ἔτεσι (B ἐπὶ ἔτη) τεσσ. ἔξ cum AB . . c ὃν (prioribus omissis) ἔκτιζεν ὁ
Σολομῶν (hoc accentu) ἐπὶ ἔτη τεσσ. ἔξ. καὶ ἀμαστὰς ὁ ἀρχιερεὺς λέγει
τῷ Ἰησοῦ· ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ σὺ εἶ
ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. λέγει Ἰησοῦς· σὺ εἶπας. τότε ὁ
ἀρχιερεὺς διέσχισεν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ λέγων ὅτι ἐβλασφήμησεν· τί ἐτι χρεῖαν
ἔχομερ μαρτύρων; ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ.

2. ἰδίᾳ cum AB* . . B** c κατ' ἰδίᾳ, sic | ο πρὸς τοὺς ἀρχιερ. καὶ γραμμα
καὶ Φαρις. | c om παρακαλῶ - - ἐὰν γὰρ ποιήσῃτε κακ. εἰς τοῦτ. (B εἰς τοῦτ.
κακ.) - - ποιήσειν | c μεγάλα ἀγαθὰ εἰς πολλ. ἄνθρ. | c θαμάτ. ἐστὶν | γε cum
c . . AB om | ὁ ἀτιμάζων cum AB . . c ὁ ὑβρίζων

3. c ὠρισερ | ὅπερ cum A . . ὅπως | με καὶ ἀμαστ. cum BC . . A κ. ἀμαστ.
με | ἀκούσ. οἱ Ἑβρ. c. A . . BC ἀκούσ. δὲ (B om) ταῦτα οἱ Ἰουδαῖοι (B Ἑβραῖοι)
| ζητεῖτε cum A . . BC ζητεῖς | μεγαλωτέραρ cum AB . . c μεγαλειότεραρ | ἐὰν
πταίσῃ - ὑβρίσῃ αὐτόν cum AB . . c ἐὰν ὑβρίσει ἄνθρωπος ἄνθρωπον | σ

ἴρα λαμβάμη μετὰ ῥάβδου πληγὰς τεσσαράκορτα· ἔὰν δὲ ὑβρίσῃ τις τὸν θεόν, ἴρα λιθοβολῇται.

⁴ Τότε ἦλθε μῆρυτῆς ἀπὸ τῆς Πρόκλης τῆς γυναικὸς Πιλᾶτου πρὸς αὐτόν· τὸ δὲ μήρυμα ἔλεγεν ὅτι πρὸςέχε μὴ συγκαταβῆς ἴρα γέμνται τι κακὸν εἰς τὸν Ἰησοῦν τὸν καλὸν ἄμθρωωμ. ὅτι κατὰ ταύτην τὴν μύκταρ φοβεροὺς ὁμείρουσ εἶδοι δὲ αὐτ' ἡμ. ἔδωκεν δὲ ἀπολογίαμ ὁ Πιλᾶτος πρὸς τοὺς Ἑβραίους λέγων ὅτι ἔὰν ἔχετε ὕβριμ εἰς τὸν θεὸν τὸν λόγον ὃν λέγετε ὅτι εἶπωμ ὁ Ἰησοῦς, λάβετε αὐτὸν καὶ κρίματε ὑμεῖς κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν. εἶπωμ οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Πιλᾶτῳ· ἡμεῖς θέλομεν ἴρα σταυρώσεισ αὐτόν. λέγει ὁ Πιλᾶτος· οὐκ ἔστιν τοῦτο καλόν.

⁵ Στραφεῖς δὲ ὁ Πιλᾶτος πρὸς τὸν λαὸν εἶδε πολλοὺς κλαίοντας, καὶ εἶπωμ· ἐμοὶ δοκεῖ ὅτι οὐκ ἔστι τοῦ λαοῦ παρτὸς θέλημα τὸν ἄμθρωωμ τοῦτον ἀποθαρεῖν. λέγουσιμ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς· ἡμεῖς διὰ τοῦτο τὸν λαὸν ἄπαρτα ἡγάγομεν, ἴρα λάβῃς πληροφορίαν ὅτι πᾶντες τὸν θάνατον αὐτοῦ θέλουσιμ. λέγει ὁ Πιλᾶτος· τί γὰρ κακὸν ἑωοίησεμ; εἶπωμ οἱ Ἑβραῖοι· βασιλεῖα ἑαυτὸν εἶναι λέγει καὶ υἱὸν θεοῦ.

CAPIUT V.

¹ Ἰουδαῖος οὖν θεοσεβὴς μέσοι σταθεῖς ὁρόματι Νικόδημος εἶπωμ πρὸς τὸν Πιλᾶτον· δέομαι τῆς μεγαλειότητός σου εἶσαί με εἰπαίμ πρὸς σὲ ὀλίγα τιμὰ ῥήματα. εἰπῶ, ἔφη ὁ Πιλᾶτος. λέγει ὁ Νικόδημος· ἐγὼ εἶπα τοῖς ἱερεῦσιμ καὶ τοῖς λευítais

om ἄχιος ἔστιν | βο ἴρα λαμβάμει | β ἔὰν δὲ ὑβρίσει etc, c εἰ δὲ τὸν θε. ὑβρίσει τις | αο λιθοβολεῖται (α -λίται)

4. β τοῦ Πιλ. | τὸ δὲ μήρυμα ἔλεγ. cum αβ . . c nil nisi λέγων | ὅτι πρ. μὴ συγκ. ἴρα γέμντ. (α λέγνται) - τ. καλ. ἄμθρωωμ (α τ. καλ. τὸν ἄμθρωωμ, sed correctum est ἄμθρώωμ, non mutato τόν) cum αβ . . c πρὸςέχε τῷ δικαίῳ Ἰησοῦ μὴ συγκαταβῆς (omissum est ἴρα) γέμνται τι κακὸν εἰς αὐτόν | ταύτην cum βο . . α om | μύκταρ cum αβс | Ἑβραίους cum αβ . . c Ἰουδαίους λέγων (codex ὁ λέγ.) ὅτι ἔὰν ἔχετε ὕβριμ εἰς τ. θε. τὸν λόγ. cum α . . βο ἰδοὺ ἔὰν ἔχετε ὅτι ὑβρις ἔστιν πρὸς τ. θε. τὸν λόγ. | εἶπωμ οἱ Ἰουδ. cum αβ . . c λέγουσιμ οἱ ἱερεῖς καὶ γραμματεῖς | ἴρα σταυρώσεισ cum c . . αβ ἴρα σταυρώσωμεν | c ἔφη ὁ Πιλᾶτος

5. Στραφεῖς δὲ ὁ Πιλ. - ὅτι (β om) οὐκ ἔστι - θέλουσιμ. λέγει ὁ Πιλᾶτος cum αβ . . c omnia om | εἶπω, οἱ Ἑβρ. cum αβ . . c εἶπω. οὖν οἱ Ἰουδαῖοι

Υ, 1. Ἰουδ. οὖν μέσοι σταθεῖς - εἶσαί με (α μοι) - εἰπῶ, ἔφη ὁ Πιλ. (β ἔφ. ὁ Πιλ. εἰπῶ) - ἐρ τῇ συμαγωγῇ· τίμα cum αβ . . c nil nisi Ἰουδ. οὖν

καὶ τοῖς γραμματεῦσι καὶ τῷ λαῷ παρῶν ἐν τῇ συμαγωγῇ· τίμα λόγον ἔχετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ θαύματα ποιεῖ, ὅσα ἀνθρώπος ποτε οὐκ ἐποίησεν οὐδὲ μὴ ποιήσει. ἄφετε οὖν αὐτόν· καὶ εἰ μὲν ἔστιν ἀπὸ θεοῦ ὅσα ποιεῖ, ἴστασθαι μέλλουσι· εἰ δὲ ἔστιν ἀπὸ ἀνθρώπου, καταλυθῆναι μέλλουσι. καθὼς ἐγέμετο καὶ ὅταν ἀπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν Μωϋσῆν εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν ὁ Φαραὼ βασιλεὺς τῆς Αἴγυπτου ἴρα ποιήσῃ σημεῖον, καὶ ἐποίησεν. εἶτα εἶχεν ὁ Φαραὼ καὶ μάγους δύο, τὸν Ἰαμμὴν καὶ τὸν Ἰαμβρὴν, καὶ ἐποίησαν καὶ αὐτοὶ σημεῖα μαγικῇ τέχνῃ χρώμενοι, οὐχὶ δὲ ὅσα ἐποίησεν ὁ Μωϋσῆς. εἶχον δὲ οἱ Αἰγύπτιοι τοὺς τοιούτους μάγους ὡς θεοῦς· διότι δὲ οὐκ ἦσαν ἐκεῖνοι ἐκ θεοῦ, κατελύθησαν ὅσα ἐποίησαν. οὗτος οὖν ὁ Ἰησοῦς τὸν Λάζαρον ἀνέστησεν, καὶ ζῇ. διὰ τοῦτο δέομαί σου, κύριέ μου, ἴρα μὴδὲν παραχωρήσῃς φορευθῆναι τοῦτον.

² Ἐθυμώθησαν οἱ Ἑβραῖοι κατὰ τοῦ Νικοδήμου καὶ εἶπον αὐτῷ· τὴν ἀλήθειαν τοῦ Ἰησοῦ ἴρα παραλάβῃς καὶ μέρος ἴρα ἔχῃς μετ' αὐτοῦ. λέγει ὁ Νικόδημος· ἀμὴν ἀμήν· γέμοιτό μοι καθὼς λέγετε.

CAPUT VI.

¹ Ταῦτα εἰσώρτοσ τοῦ Νικοδήμου ἕτερος ἐγερθεὶς Ἑβραῖος λέγει τῷ Πιλάτῳ· δέομαί σου, κύριέ μου Πιλάτε, ἄκουσον κάμου. ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος· εἰπὲ ὅ τι βούλῃ. λέγει ὁ Ἑβραῖος· ἐγὼ

θεοσεβ. Νικόδημος ὁρόματι σταθεὶς μέσον πάντων ἔφη· τίμα | ὅσα ἄνθρ. . . β οἷα ἄνθρ. | σ om οὐδὲ μὴ ποιήσει | σ om οὖν | εἰ μὲν ἔστιν . . σ om ἔστιν | σ om εἰ δὲ usque καταλυθ. μέλλ. | καὶ εἶπεν πρὸς cum bc . . Δ om καὶ | καὶ τὸν Ἰαμβρὴν· bc om τὸν | καὶ ἐποίησαν καὶ αὐτοί· σ om καὶ prius | οὐχὶ δὲ ὅσα - - κατελύθησαν ὅσα ἐποίησ. cum ab . . σ καὶ ἐκατελύθησαν αὐτῶν τὰ σημεῖα ὑπὸ τῆς Μωσαϊκῆς ῥάβδου, διότι οὐκ ἦσαν ἐκ θεοῦ, εἰ καὶ ὡς θεοῦς εἶχον τοὺς μάγους οἱ Αἰγύπτιοι | ἀνέστησεν· σ add τεταρταῖον διὰ λόγου μόρου | καὶ ζῇ· σ add τὰ ἔργα αὐτοῦ παρίσταται ἀληθινὰ πρὸς ἑλεγχον τοῦ φθόρου τῶν Φαρισαίων. ἴρα μὴδὲν παραχωρήσῃς (β - σεῖς)· σ μὴδὲν (sic) παραχωρήσεις | φορευθ. τοῦτον cum ab . . σ φορευθ. τὸν τοιοῦτον ἱατρὸν καὶ ζωοτρόφον

2. Ἐθυμώθησαν cum ab . . σ add Liam | οἱ Ἑβραῖοι cum ab . . σ οἱ γραμματεῖς | τοῦ Ἰησοῦ· σ om τοῦ | ἴρα ἔχῃς· ita ac; β (?) ἴρα ἔχῃς | β ter habet ἀμήν | γέμοιτό μοι (β om) καθ. λέγ. cum ab . . σ om

VI, 1. Ταῦτα εἰσώρτοσ τ. Νικ. cum ab . . σ om | Ἑβραῖος cum ab . . σ Ἰουδαῖος | κύριέ μου cum Δ . . bc om μου | ἀπεκρίθη usque ὁ Ἑβραῖος cum

ἐκείμην ἄσθερῶν ἐπὶ κλίμῃς ἔτη τριάκορτα ὀκτώ, καὶ ἰδὼν με ἔλυπνήθη καὶ εἶπέ μοι· ἐγείρου, ἄρῳ τὸν κράββατόν σου καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ ἐν τῷ εἰσεῖν μοι τὸν λόγον ἠγέρθη καὶ περὶεπάτουρ. λέγουσιν οἱ Ἑβραῖοι· ἐρωτήσατε αὐτὸν ἐν ποίᾳ ἡμέρᾳ τῆς ἐβδομάδος τοῦτο γέγομεν. λέγει ἐκεῖνος· ἐν σαββάτῳ. εἴπωρ οἱ Ἰουδαῖοι· καὶ λοιπὸν ἀληθῶς ἡμεῖς λέγομεν ὅτι τὸ σάββατον οὗ τηρεῖ.

² Ἔτερος πάλιν σταθεὶς μέσῳ εἶπερ· ἐγὼ ἐγεμμήθην τυφλός, καὶ πορευομένου τοῦ Ἰησοῦ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐβόησα πρὸς αὐτὸν λέγων· ἐλέησόν με, κύριε, υἱὲ Δαβὶδ. καὶ λαβὼν πηλὸν ἔχρισέ μου τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ εὐθὺς ἀμέβλεψα. ἕτερος εἶπε· κυλλὸς ἦμην, καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἐβόησα· ἐλέησόν με, κύριε. καὶ λαβόμενός με τῆς χειρός, εὐθὺς ἠγέρθη. ἄλλος εἶπερ· ἐγὼ λεπρὸς ἦν, καὶ ἰάσατό με μόμον διὰ λόγου.

CAPUT VII.

Εὐρέθη ἐκεῖ καὶ γυνὴ ὀρομαζομένη Βερομίκη καὶ εἶπερ ὅτ δώδεκα ἔτη ἦν ἐγὼ ἐν ῥύσει αἵματος, καὶ μόμον τοῦ ἱματίου αὐτοῦ τῆς ἄκρας ἠψάμην, καὶ εὐθὺς ἰάθην. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι· μαρτυρίαν γυναικὸς ὁ νόμος οὐ παραδέχεται,

CAPUT VIII.

Ἄλλοι ἄνθρωποι ἐβόησαν· οὗτος ὁ ἄνθρωπος προφήτης ἐστί, καὶ οἱ δαίμονες αὐτὸν φοβούνται. λέγει ὁ Πιλάτος· καὶ πῶς

Δ . . BC om | καὶ ἰδὼν με cum BC . . Δ praem καὶ ἀκούων τὰ θαύματα ὅσα ἐποίει ὁ θεός, ἐκορόμισα (sic) καὶ ἡγαγόν με βαστακτῶς ἄνθρωποι μετὰ τοῦ κραββάτου ἔμπροσθεν αὐτοῦ | ἄρῳ cum BC . . Δ καὶ ἄρῳ | καὶ ἐν τῷ εἰσεῖν - περὶεπάτουρ cum AB . . C καὶ εὐθὺς ἦρα τὸ κλιρίδιόν μου καὶ ἀπῆλθον εἰς τὸν οἶκόν μου | λέγουσιν οἱ Ἑβρ. (B Ἰουδ.) - γέγομεν (B ἐγέμετο ad-itique ἄρας καὶ τὸ κλιρίδιόν σου) - οὗ τηρεῖ cum AB . . C om (sed vide ad 2.)

2. Ἔτερος πάλιν στ. μέσῳ (B ἐν μέσῳ) - ἰάσατό με μόμον διὰ λόγου cum AB . . C sic: ὁμοίως καὶ ὅποτε τυφλὸς ἐκ γεμνητῆς (sic, non γεμετῆς) καὶ ὁ λεπρὸς καὶ θάτεροι λεπροὶ καὶ παράλυτοι ἔκραζαν (sic) διὰ λόγου μόμου τοῦ Ἰησοῦ ἰάθην. λέγουσιν οἱ γραμματεῖς· ἀλλὰ διὰ σαββάτου ἐποίησεν, καὶ τὸ σάββατον οὗ τηρεῖ.

VII. τοῦ ἱματ. αὐτ. τῆς ἄκρας cum AB . . C τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ | οἱ Ἰουδαῖοι cum AB . . C οἱ γραμματεῖς | C οὐ δέχεται

VIII. Ἄλλοι ἄνθρωποι cum AB . . C Ἄλλοι πάλιν θεοσεβεῖς | προφ. ἐστί cum AB . . C προφ. ἦν | καὶ οἱ δαίμονες (B τὰ δαιμόνια) - τέσ. ἡμέρ. ἔχ. ἐν

οὐδὲμ ἐφοβοῦντο οὕτω καὶ τοὺς γορεῖς ὑμῶν οἱ δαίμορες; λέγου-
σιν ἐκείροι· οὐ γινώσκομεν. ἄλλοι πάλιν εἶπωρ· τὸν Λάζαρον
τέσσαρας ἡμέρας ἔχορτα ἐν τῷ μνημείῳ διὰ μόμου λόγου ἀμέ-
στησεμ. ἀκούσας οὖν ὁ Πιλάτος τὴν ἀμάρτυσιν τοῦ Λαζάρου
ἐφωβήθη, καὶ λέγει πρὸς τὸν λαόν· διατί θέλετε ἵνα χύσῃτε αἷμα
ἀμθρῶπου δικαίου;

CAPIUT IX.

¹ Εἶτα προσεκαλέσατο τὸν Νικόδημον καὶ τοὺς δώδεκα
θεοσεβεῖς Ἰουδαίους καὶ εἶπε πρὸς αὐτοῦς· τί λέγετε ἵνα ποιήσω,
ὅτι ὁ λαὸς ταρασσεται; λέγουσιν ἐκείροι· οὐ γινώσκομεν· ὁ βούλη,
ποιήσωρ. ὁ λαὸς δὲ ὅσοι ποιεῖ, ἀδίκωσ ποιεῖ ἵνα αἶρῃ τοῦτορ.
ἐξήλθεμ πάλιν ὁ Πιλάτος ἐξω καὶ λέγει πρὸς τὸν λαόν· οἴδατε
ὅτι ἐν ταῖς ἑορταῖς τῶν ἀζύμων ἐστὶν σύμνησ ἵνα ἐλευθερῶ δι'
ὑμᾶς ἓνα ἀπὸ τῶν κεκρατημέων εἰς φρουράν ὑπευθύμων. ἔχω
οὖν ἓνα ἐν τῇ φυλακῇ κακοῦργον ληστήν λεγόμενον Βαραβᾶν, ἔχω
καὶ τὸν Ἰησοῦν, ὅστις ποτὲ κακὸν οὐκ ἐποίησεμ· τίνα οὖν ἐκ τῶν
δύο θέλετε ἵνα ἀπολύσω ὑμῖν; ἀπεκρίθη ὁ λαός· ἀπολύσωρ ἡμῖν
τὸν Βαραβᾶν. λέγει ὁ Πιλάτος· τί οὖν ποιήσω τὸν Ἰησοῦν; λέ-
γουσιν ἐκείροι· σταυρωθήτω. πάλιν ἐβόησαμ ἕτεροι ἐξ αὐτῶν·
ἐὰν τὸν Ἰησοῦν ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος, διότι
υἱὸν θεοῦ ἑαυτὸν ὁμομάζει καὶ βασιλέα. καὶ ἐὰν ἐλευθερώσῃς
αὐτόν, γίμεται βασιλεὺς καὶ μέλλει λαβεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ
Καίσαρος.

² Ἐθυμώθη οὖν ὁ Πιλάτος καὶ εἶπε· πάρτοτε ἡ γεμεὰ ὑμῶν
ἡμ διαβολικὴ καὶ ἄπιστος, καὶ ἀεὶ πρὸς τοὺς εὐεργέτας ὑμῶν

τῷ μνημείῳ (β τεταρταῖον ὄρτα ἐν τῷ μνήματι) - ἀκούσας οὖν (α ἀκ. ταῦτα)
- ἀμθρῶπου δικαίου (β δίκαιον ἀμθρῶπου) cum av . . c ἐκ πέρτε ἄρτων χι-
λιάδας ἔθρεψε πέρτε, καὶ ἐν ἑπτὰ ἄρτοις χιλιάδας τέσσαρας· καὶ οἱ δαίμο-
ρες αὐτὸν φοβοῦνται. λέγει ὁ Πιλάτος· καὶ πῶς οὐδὲμ ἐφοβοῦντο οὕτω
καὶ τοὺς γορ. ὑμ. τὰ δαιμόρια; καὶ ἀπόκρισιν οὐκ ἔδωκαμ.

IX, 1. Εἶτα προσεκαλέσατο -βούλη (β -λει) - ὅσοι ποιεῖ ἀδίκωσ ποιεῖ
(α om ἀδίκ. ποι.) ἵνα αἶρῃ τοῦτορ cum av . . c om | ἐξήλθεμ πάλιν· c εἶτα ἐξ-
ήλθ. πάλ. | οἴδατε (α οἶδα) - ἐστὶν σύμνησ cum av . . c ἔθος ἐστὶν ἐν ταῖς
ἑορτ. τ. ἀζύμων | ἔχω οὖν ἓνα cum a . . bc om ἓνα | c ἀπεκρ. ὁ ἀγνώμων
λαός | c ἕτεροι ἐβόησαμ | ἀπολύσῃς cum av . . c -λύσεις | β ὁμομάζει ἑαυτὸν
| ἐλευθερώσῃς (α -σεις) αὐτόν cum av . . c αὐτ. ἀπολύσῃς | γίμεται cum bc
. . α καὶ γέμμηται (γεγέμμηται?) | καὶ μέλλει . . b om καὶ

ἦτε ἄρτιδικοι. εἶπαρ οἱ Ἑβραῖοι· καὶ τίρεσ ἦσαρ ἡμῶρ εὐεργέται; λέγει ὁ Πιλάτος· ὁ θεὸς ἐλευθερώσας ὑμᾶς ἐκ τῶν χειρῶν Φαραώ, καὶ διαπεράσας ὑμᾶς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ὥς ἐπὶ ζηρᾶς, καὶ χορτάσας ὑμᾶς μᾶμμα ἐν ἐρήμῳ καὶ ποτίσας ὑμᾶς ὕδωρ ἐκ πέτρας, καὶ ὁ δούσ ὑμῖν μόμορ, ὃν κατελύσατε τὸν θεὸν ἄρρησάμεροι· καὶ εἰ μὴ Μωϋσῆς ἐστάθη παρακαλῶν τὸν θεόν, πικρῶ θαμάτω ἄρ ἐμέλλετε παραπολέσθαι. πάρτωρ οὐρ ἐκείμων ἐωελάθεσθε. οὕτω δὲ καὶ ρῦρ λέγετε ὅτι οὐδὲρ ἀγαπῶ ἐγὼ τὸν Καίσαρα ἀλλ' ἔχω μῖσος εἰς αὐτόν, καὶ θέλω ἵνα ἐπιβουλεύσωμαι κατὰ τῆς βασιλείας αὐτοῦ.

³ Καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ Πιλάτος ἠγέρθη τοῦ θρόνου μετὰ θυμοῦ, θέλων φυγεῖν ἐξ αὐτῶν. ἔκραζαρ οὐρ οἱ Ἰουδαῖοι λέγομετες· ἡμεῖς τὸν Καίσαρα θέλομεν βασιλεύειν ἡμῶν, οὐ τὸν Ἰησοῦν, διότι ὁ Ἰησοῦς ἐδέξατο ἐκ τῶν μάγων χαρίσματα. καὶ ἤκουσε τοῦτο καὶ ὁ Ἡρώδης, ὅτι βασιλεὺς μέλλει γεμεῖσθαι, καὶ ἠθέλησεν ἵνα φομεύσῃ αὐτόν, καὶ ἐν τούτῳ ἀπέστειλεν καὶ ἀπέκτειμεν πᾶντα τὰ βρέφη τὰ ἐν Βηθλεέμ. διὰ τοῦτο δὲ καὶ Ἰωσήφ ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἔφυγον ἀπὸ τοῦ φόβου αὐτοῦ εἰς τὴν Λίγυπτον.

⁴ Ἀκούσας τοιγαροῦν ὁ Πιλάτος κατεσίγησε πᾶντα τὸν λαὸν καὶ λέγει· λοιπὸν οὐτός ἐστιν ὁ Ἰησοῦς, ὃν ἐζήτη ἵνα φομεύσῃ τότε ὁ Ἡρώδης; λέγουσιν αὐτῷ· μαί. γμωρίσας οὐρ ὁ Πιλάτος ὅτι τῆς ἐπικρατείας ἐστὶ τοῦ Ἡρώδου ὡς ἐκ τοῦ γέμουσ

2. εἶπ. οἱ Ἑβρ. cum AB... c εἶπ. οὐρ οἱ Ἰουδαῖοι | c ὁ ἐλευθερῶν ὑμᾶς | χειρ. Φαραώ cum BC... A χ. τοῦ Φαρ. | θάλ. ὡς ἐπὶ ζηρᾶς cum AB... c θάλ. διὰ ζηρᾶς | μᾶμμα ἐν ἐρήμῳ... c τὴν ὀρτυγομήτραν... B om | καὶ ποτίσ. ὑμ. ὕδωρ ἐκ πέτρ. ... c ἐκ πέτρας ἀρίκμου ποτίσας τὸ ὕδωρ... B nil nisi ὕδωρ ἐκ πέτρ. | καὶ ὁ δούσ cum AB... c καὶ διδούσ | A ἄρ (ο om) ἐμέλλ. πάρτεσ παρ. | ἐωελάθεσθε cum BC... A add καὶ εἰς μετάροιαρ οὐκ ἔρχεσθε | οὕτω δέ: c om δέ | ὅτι: non est in ABC | οὐδὲρ cum BC... A οὐδέ | θέλω ἵνα ἐπιβουλεύσωμαι (B -σομαι) cum AB... c θέλω ἐπιβουλεύσωμαι

3. τοῦ θρόνου: ita (absque ἀπό) AB... c om | c om θέλ. φυγ. ἐξ αὐτ. | c ἔκραζ. οὐρ πάλιν | c om ὁ Ἰησοῦς | ἐδέξ. ἐκ τ. μ. cum AC... B ἐκ τ. μ. ἐδέξ. | καὶ ἤκουσε τ. κ. ὁ Ἡρώδ. - καὶ ἠθέλ. c. AB... c τοῦτο ἀκούσας Ἡρ. - ἠθέλ. | BC ἵνα φομεύσῃ αὐτόν | A ἀπέκτειμαρ | διὰ τοῦτο δέ cum AB... c om δέ | ἀπὸ τ. φ. αὐτοῦ (ita A*; A**B αὐτῶν) cum AB... c om | c εἰς Λίγυπτον

4. κατεσίγησε cum c... AB praem τοὺς τοιοῦτους λόγους καὶ φοβηθεῖς | λέγει cum BC... A εἶπε | ἐζήτη ἵνα (B om) φορ. (B -μεύσει) τότε ὁ Ἡρώδ. cum AB... c ἐζήτη τότε Ἡρώδ. φομεύσαι | ὡς ἐκ τοῦ γ. κ. τ. Ἰουδ. cum A... BC

καταγόμενος τῶν Ἰουδαίων ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν τὸν Ἰησοῦν.
ὃν ἰδὼν Ἡρώδης ἐχάρη μεγάλως· ἦν γὰρ ἐπιθυμῶν ἰδεῖν αὐτὸν
ἀπὸ πολλοῦ, ἀκούων τὰ θαύματα ἃ ἐποίει. ἐρέδυσεν οὖν αὐτὸν
ἱμάτια λευκά· εἶτα ἤρξατο αὐτὸν ἐρωτᾶν. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπόκρισιν
οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ. θέλων ὁ Ἡρώδης ἰδεῖν καὶ θαῦμά τί ποτε γε-
μόμερον παρὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ μὴ ἰδὼν, ἀλλ' ὅτι οὐδὲ ἀπεκρίματο
πρὸς αὐτὸν τὸν τυχόμενον λόγον, ἀπαπέστειλεν αὐτὸν πρὸς τὸν
Πιλάτον. τοῦτο ἰδὼν ὁ Πιλάτος εἶπε τοῖς ὑψηρέταις αὐτοῦ
ἀγαγεῖν ὕδωρ. καὶ οὗτοι ἔφερον. ριπτόμενος οὖν τὰς χεῖρας
μετὰ τοῦ ὕδατος ἔφη πρὸς τὸν λαόν· ἀθρόος εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵμα-
τος τοῦ καλοῦ ἀνθρώπου τούτου. ὑμεῖς ὤψεσθε ὅτι ἀδίκως φο-
ρεῖται, ἐπεὶ οὔτε ἐγὼ εὗρον ἐν αὐτῷ αἰτίαν, ἀλλ' οὔτε Ἡρώδης·
διὰ τοῦτο γὰρ ἔπεμψεν αὐτὸν πρὸς ἐμὲ ὀπισθερ. εἶπωρ
οἱ Ἰουδαῖοι· τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν.

⁵ Τότε ἐκάθισεν ὁ Πιλάτος εἰς τὸν θρόνον αὐτοῦ ἵνα ποιήσῃ

om | BC τὸν Ἰησ. πρὸς αὐτ. | ὃν ἰδὼν - μεγάλως cum A . . BC καὶ ἰδὼν αὐτὸν
ὁ Ἡρώδης ἐχάρη λίαν (B μεγάλως) | ἀπ. πολλοῦ: B om | ἃ ἐποίει cum AB
.. sed σ haec add: οὐχ ὥς μέλλωρ τι κερδᾶμαι τι (sic) ψυχαφελῆς ὁ Ἡρώδης
ἐκ τῆς θέας τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλ' ὅτι ἤκουεν ὅτι σοφὸς ἔστιν καὶ τερατουργός,
ἐπεθύμει ἰδεῖν ἀλλόκοτον ἄνθρωπον καὶ ἀκούσαι αὐτοῦ τί λέγει, οὐχ ἵνα πι-
στεύσῃ (ita C; B -σῃ) | ἱμάτ. λευκά cum AB . . C add ἤγουρ λαμπαράν ἐσθῆτα |
ἐρωτᾶν cum A . . BC add πόθῃ ἐῖ καὶ ποίου γέμουσ | ἀπόκρ. οὐκ ἔδ. αὐτ. cum
AB . . C ἐσιώπα, et add εἰσθίκεισιν δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς κατηγοροῦντες αὐτὸν
ἰδεῖν καὶ θαῦμα C. AB . . C praem αὐτόν | ἀπαπέστ. C. AB (B add αὐτόν) . .
C ἐμπαῖζας αὐτὸν ἀπέστειλ. | τοῦτο (ita BC: A τοῦτον) ἰδὼν . . C istis haec
praem: καὶ ἐγέμορτο φίλοι ὁ τε Πιλάτος καὶ Ἡρώδης ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ
μετ' ἀλλήλων· προὔπηρχον ἐν ἔχθρᾳ ὄντες πρὸς ἑαυτούς. ὁ δὲ λαὸς
ἔκραζε πρὸς τὸν Πιλάτον λέγοντες· σταυρωθῆτω. λέγει ὁ Πιλάτος· τὸν
βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω; οἱ δὲ μεγάλως ἔκραζον· οὐκ ἔχομεν βασιλέα εἰ
μὴ Καίσαρα, item B praem ὁ δὲ λαὸς ἔκραζεν· σταυρωθῆτω | ὑψηρέταις cum
AB . . C στρατιώταις | καὶ οὗτοι ἔφερον cum AB . . C om | τοῦ καλοῦ (A add
τοῦ) ἀνθρ. τούτ. (B τούτ. ἀνθρ.) cum AB . . C τοῦ δικαίου τούτου καὶ καλοῦ
ἀνθρ. | φορεῖται: A praem τοῦτο, B τοῦτον | ἀλλ' οὔτε cum BC . . A οὐδέ |
πρὸς ἐμὲ cum A . . BC πρ. με | εἶπωρ cum AB . . C add οὖν

5. Τότε ἐκάθισεν cum A . . BC praem haec: οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἐθρονοβόρτο
ἵνα τὸν Ἰησοῦν συμτόμως (B ἐθρομβ. οὖν οἱ ἀρχ. πρὸς τὸν λαόν ἵνα αὐτὸν
συμτομώτερον ἀπολέσωσιν. (add B ὁ δὲ λαὸς αὖθις πρὸς τὸν Πιλάτον·
deest aliquid) τότε λέγει τῷ Ἰησοῦ ὁ Πιλάτος· σὺ εἰ ὁ βασιλεὺς τῶν
Ἰουδαίων; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπόκρισιν οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ. λέγει ὁ Πιλάτος·
ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρώσαί σε καὶ (B add οὐδε-
μίαν) ἐξουσίαν ἔχω ἀπολύσαί σε; εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· οὐκ ἔχεις (ita
uterque) ἐξουσίαν κατ' ἐμοῦ οὐδεμίαν (B om), εἰ μὴ ἡμ. σοι δεδομένον ἄνω-

ἀποφασίμ. ὄρισεν οὖν, καὶ ἦλθεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς. καὶ ἔφερον στέφανον ἐξ ἀκαρθῶν καὶ ἔθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ κάλαμον ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα. εἶτα ἐποίησεν ἀποφασίμ, καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· ἡ γερεά σου λέγει καὶ μαρτυρεῖ σε ὅτι θέλεις ἵνα βασιλεύεις· διὰ τοῦτο ὀρίζω ἵνα σε τύψωσι πρῶτον μετὰ ῥάβδου πληγὰς τεσσαράκοις, καθὼς ὀρίζουσιν οἱ ρόμοι τῶν βασιλέων, καὶ ἵνα σε ἐμπαίζωσι, καὶ τελευταῖον ἵνα σε σταυρώσωσι.

CAPUT X.

¹ Τῷ τοιαύτῃ οὖν ἀποφάσεως γερομένησ παρὰ τοῦ Πιλάτου ἤρξατο οἱ Ἰουδαῖοι τύπτειν τὸν Ἰησοῦν, οἱ μὲν ῥάβδοις, οἱ δὲ χερσίμ, οἱ δὲ πρσίμ· οἱ δὲ καὶ εἰς τὸ πρόσσωπον αὐτοῦ ἔστυον. εὐθὺς οὖν κατασκευάσαρτες τὸν σταυρὸν καὶ δόρτες τοῦτον πρὸς αὐτὸν ἐπέταρτο ὁδεύειν. καὶ οὕτω πορευόμενος, βαστάζων καὶ τὸν σταυρόν, ἦλθε μέχρι καὶ τῆς πύλης τῆς πόλεως Ἱεροσολύμων. ἀπὸ τῶν πολλῶν οὖν πληγῶν καὶ ἀπὸ τοῦ βάρους τοῦ σταυροῦ μὴ δυαμέρου τούτου περιπατεῖν, ἐκ τῆς ἐπιθυμίας ἥσ· εἶχον οἱ Ἰουδαῖοι σταυρῶσαι αὐτὸν ὅσον τάχος, ἄραρτες ἀπ' αὐτοῦ τὸν σταυρὸν ἔδωκαν αὐτὸν πρὸς τινα συμαρτήσαρτα αὐτοῖς ὁρόματι Cίμωνα, ὅστις εἶχε καὶ δύο υἱούς, Ἀλέξανδρον καὶ Ῥούφορ· ἡμ δὲ ἀπὸ Κυρήνης τῆς πόλεως. ἔδωκαν οὖν πρὸς αὐτὸν

θεμ· insuper add c διὰ τοῦτο ὁ παραδιδούς με σοὶ μείζων (sic) ἁμαρτίαν ἔχει. | ὁ Πιλ. εἰς τ. θρ. αὐτ. cum AB.. c ἐν θρόνῳ ὁ Πιλ. | ἵνα ποιῇσι ἀπόφ. cum AB.. c ἵνα ἀποφασίμ δῶ, et BC add κατὰ τοῦ Ἰησοῦ | ἐμπροσθεν αὐτοῦ: A om αὐτοῦ | ἔθηκαν cum A (-κεν) B.. c add μετὰ πυγμῆς | καὶ κάλαμον cum AB.. c praem καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν περιέβαλον αὐτῷ ἡγουν χλαμύδα κοκκίνημ | B τὴν ἀποφασίμ | ἵνα βασιλεύσεις cum BC.. A -ης | ἵνα σε τύψωσι πρῶτον cum AB.. c ἵνα δῆσώσι σε ἐπὶ τὸν κίονα καὶ τύψωσι | A ἐμπαίζουσι

X. 1. τύπτειν τὸν Ἰησοῦν - - ἔστυον cum AB.. c τύπτειν τὸν Ἰησοῦν ἐπὶ τὸν ῥάβδον καὶ πᾶν μέλος, οἱ μὲν βουλεύοις, οἱ δὲ ῥάβδοις, ἄλλοι χερσίμ, ἕτεροι πρσίμ· οἱ δὲ εἰς τὸ πρόσσωπον ἔστυον, θάτεροι ἐράττωσιν ἐξ ὀπισθεν εἰς τὸ πρόσσωπον, καὶ ἄλλοι ἔλεγον ἐμπροσθεν· προφήτευσον τίς ἐστιν ὁ παῖς σε· ἕτεροι γομυετοῦντες ἐμπροσθεν αὐτοῦ ἐμπαίζον αὐτῷ λέγοντες· χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων | καὶ δόρτες τοῦτον cum A.. BC praem ὑπήγορτο πρὸς τὸ σταυρῶσαι αὐτόν | βαστάζων καὶ τὸν (c om) cum AC.. B καὶ βαστ. τὸν | μέχρι καὶ cum A.. BC om καὶ | μὴ δυαμέρου τουτου cum A.. BC μὴ δυαμέρου τοῦτον | ἐκ τῆς ἐπιθυμίας: BC praem οὗτοι | ὅσον τάχος cum A.. BC τάχος | πρὸς τινα (A om τινα): BC add Κυρηναῖον | Cίμωνα: BC add ἐξερχόμενον (c -μέρου) ἀπ' ἀγροῦ | συμτομώτερον: BC add

τὸν σταυρόν, οὐχ ὥς ἐλεοῦντες τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐλαφρύνομεντες ἀπὸ τοῦ βάρους αὐτόν, ἀλλ' ἐπιθυμοῦντες, ὥς εἴρηται, φορεῖσαι αὐτὸν συμτομώτερον.

² Ἡκολούθει οὖν ἐκεῖ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης.

Εἶτα φυγὼν ὑπάγει πρὸς τὴν θεοτόκον καὶ λέγει αὐτῇ· ποῦ ἦσθα καὶ οὐκ ἦλθες ἵνα ἴδῃς τί ἐγέμετο; ἀπεκρίθη αὐτῇ· τί ἐστιν ὥστε ἐγέμετο; λέγει ὁ Ἰωάννης· γίγνωσκε ὅτι ἐπείσαμα οἱ Ἰουδαῖοι τὸν διδάσκαλόν μου καὶ ὑπάγουσιν ἵνα σταυρώσωσιν αὐτόν. ἀκούσασα τοῦτο ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἔκραζε φωνῇ μεγάλῃ λέγουσα· υἱέ μου, υἱέ μου, τί ἄρα κακὸν ἐποίησας καὶ ὑπάγουσί σε ἵνα σταυρώσωσιν; ἠγέρθη ὥστε ἐσκοτισμένη, καὶ ἀπέρχεται κλαίουσα κατὰ τὴν ὁδόν. ἠκολούθουν αὐτῇ καὶ γυναῖκες, ἡ τε Μάρθα καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ Σαλώμνη, καὶ ἕτεραι παρθένοι. ἡ δὲ καὶ Ἰωάννης μετ' αὐτῆς. ὥς οὖν ἔφθασαν εἰς τὸ πλῆθος τοῦ ὄχλου, λέγει ἡ θεοτόκος πρὸς τὸν Ἰωάννην· ποῦ ἐστιν ὁ υἱός μου; λέγει ὁ Ἰωάννης· ὁρᾷς ἐκείνους τὸν φοροῦντας τὸν στέφανον τὸν ἀκάθιστον καὶ τὰς χεῖρας δεδεμένους; ἀκούσασα ἡ θεοτόκος καὶ ἰδοῦσα αὐτὸν ὀλιγοψύχησε καὶ ἔωσεν ἐξ ὀπίσω

ἠγγάρευσα οὖν (v om) αὐτὸν τὸν Κυρηναῖον ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ Γολγοθὰ τόπον, ὃ ἐστι μεθερμηνεύμενον (v -μοσ) κραπίου τόπος.

2. λέγει αὐτῇ cum Δ . . c (similiterque v per totam hanc sectionem) λέγει μετὰ δακρύων· ὦ κυρία μου καὶ μήτηρ τοῦ διδασκάλου μου | ἦλθες ἵνα ἴ. τ. ἐγ. cum ΔB . . c εἶδας τὸ συμβᾶν | αὐτῇ (v ἐκέρην)· τί - ἐγέρ. cum ΔB . . c ἡ πάραγρος· τί ἐστιν, Ἰωάννης | λέγει ὁ Ἰω. γίγνωσκε - διδ. μου (v add τὸν σὸν υἱόν) - σταυρώσ. αὐτόν cum ΔB . . c ὁ δὲ μετὰ θερμῶν δακρύων καὶ οἰμωγῶν ἀπείρων ἔφη· τὸν φίλτατον υἱόν σου καὶ διδάσκαλόν μου ὑπάγουσιν οἱ ἀχάριστοι καὶ ἄθεοι Ἰουδαῖοι σταυρώσαι αὐτόν· τὸν ὥρατον κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων ἀμορφον ἐποίησας (sic) μετὰ δαρμῶν | ἀκούσασα - - σε (in codice deest) ἵνα σταυρώσωσιν cum Δ . . v c ἀκούσ. (v καὶ ἀκ.) τοῦτο ἡ θεοτόκος ἔκραζε μεγάλῃ τῇ φωνῇ· (v add καὶ ἐβόα λέγουσα) οἱμοὶ οἱμοὶ, υἱέ μου γλυκύνετε· τί γὰρ (v ἄρα) κακὸν ἐποίησας τοῖς Ἰουδαίοις καὶ ὑπάγουσί σε (v add πρὸς τὸ) σταυρώσαι; | ἠγέρθη - κατὰ τὴν ὁδόν cum Δ . . v c ἐκαθέζετο δὲ καὶ ἠγέρθη ὥς ἐσκοτισμένη καὶ ἀπώρριπτο δρομαία (v om) κλαίουσα κατὰ τ. ὁδ. | καὶ γυναῖκες· c add κλαίονσαι | c καὶ Σαλώμνη | c τὸν ἀκάθιστον στέφανον | τὰς χεῖρ. δεδεμένους cum ΔB . . c praem καὶ τὸ πρόσωπον μεμελαρωμένον ἐκ τῆς πληγῆς τοῦ ἐξ (dele?) ἀκαθίστου στεφάνου καὶ τῶν ἐμψυσμάτων. Praeterea Δ, non item v c, post δεδεμένους add ἐκείνός ἐστιν | ἀκούσασα ἡ θεοτ. - - ἔκλαιον cum Δ . . v c ἀκούσ. ἡ θεοτ. τὰς χεῖρας δεδεμένους καὶ ἰδ. αὐτὸν ὀλιγοψύχως ἔωσεν (v ut Δ) ὥσπερ χαμαὶ εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐκεῖτο ἐπὶ ἱκανὴν ὥραν· καὶ αἱ - - ἰστάμεναι γύρ. αὐτῆς καὶ

εἰς τὴν γῆν, καὶ ἔκειτο ἱκανὴν ὥρα· καὶ αἱ γυναῖκες ὅσαι ἦκο-
 λούθουμ αὐτῇ ἰσταμέμην γύρωθεν αὐτῆς ἐκλαιομ. ἀφ' οὗ δὲ ἄμ-
 πρυσσε καὶ ἠγέρθη, ἐβόησε φωνῇ μεγάλῃ λέγουσα· κύριέ μου, υἱέ
 μου, ποῦ τὸ κάλλος ἔδω τῆς μορφῆς σου; πῶς ὑπομεμῶ θεωρεῖμ
 σε τοιαῦτα πάσχωρτα; καὶ ταῦτα λέγουσα κατέβαινε μετὰ τῶν
 ὁμύχων τὸ πρόσσωπον αὐτῆς καὶ ἔτυπτε τὸ στήθος. τοῦ διέβη-
 σαρ, ἔλεγε, τὰ ἀγαθὰ ὅσα ἐποίησας ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ; τί κακὸν πρὸς
 τοὺς Ἰουδαίους ἐποίησας; οὕτως οὐκ ἰδόντες αὐτὴν οἱ Ἰουδαῖοι
 θρηνοῦσαν καὶ κρίζουσαν, ἦλθον καὶ ἐδίωξαν αὐτὴν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ·
 ἡ δὲ οὐκ ἐπείθετο φυγεῖν, ἀλλ' ἔμενε λέγουσα ὅτι φομεύσατε
 ἐμὲ πρῶτον, Ἰουδαῖοι παράμοιοι.

ἐκλαιομ | ἀφ' οὗ δὲ - φωνῇ μεγ. λέγουσα· κύριέ μου, υἱέ μου cum A... c vero
 plurima de suo addit. Habet enim ita (ac similiter B): ἀφ' οὗ δὲ (B add καὶ) ἄμ.
 κ. ἠγέρθη, δραμοῦσα ὡς λείμα ὑπὸ (potius ἀπὸ?) ἀγροῦ καὶ διαρρήξασα τὰ
 ἱμάτια αὐτῆς, οὐραμολόζωσ (sic uterq) ὑπεβλέπετο τοὺς Ἰουδαίους λέ-
 γουσα· δότε μοι ἄνδρες ὁδὸν περιπατῆσαι καὶ περιπλακῆμαι τῷ τραχέλει
 τοῦ ἄρριου μου· δότε μοι ἄνδρες τόπον ὅπως κλαύσω τὸν παμφίλτατον
 υἱόν μου, τὸ ἄρριον τῆς ψυχῆς μου· δότε μοι ἄνδρες τόπον [ἴμα] τύχω (B
 om δότε usq τύχω) τὸ θυλλαγγάλακτον (B θυλαγ.) τῶν μασθῶν μου· δότε
 μοι ἄνδρες τόπον ὅπως θεωρήσω καὶ κλαύσω τὸν γλυκύτατον υἱόν μου.
 καὶ τὸ στήθος αὐτῆς τύπτουσα ἐβόα λέγουσα· οἱμοι οἱμοι, γλυκύτατε υἱέ
 (B γλυκύτατον sine υἱέ), φῶς τῶν ἐμῶν ὀφθαλμῶν, παμβασιλεῦ (B om).
 οἱμοι οἱμοι, πῶς ὑπομεμῶ θεωρῶ σε ἐν σταυρῷ κρεμάμερον; οἱμοι οἱμοι,
 ποῦ μοι τοῦ Γαβριὴλ τὰ εὐαγγέλια; δεῦτε πᾶντες κλαύσατε τὴν τετραυ-
 ματισμένην μου ψυχὴν, ὅτι τὸν μορογενῆ μου υἱόν καὶ γλυκύτατον βλέπω
 ἀπαγόμερον ὡς ἄρριον ἄκακον ἐπὶ σταυροῦ καὶ ὡς κατάδικον ταῖς χερσὶ
 δεδεμέρον, καὶ τὸν ταρύσαμτα τὸν οὐρανὸν ὥσεϊ δέρριμ ὡς λιστήν μετὰ
 ληστών ἀπαγόμερον. δεῦτε ἀκούσατε λαοὶ φυλαὶ καὶ γλώσσαι, τοιοῦτον
 ἄδικον θάματα δίδουμ (sic) τοῦ υἱοῦ μου. καὶ πάλιν γεγωροτέρᾳ φωνῇ
 ἐβόα λέγουσα· υἱέ μου, υἱέ μου γλυκύτατε | ποῦ τὸ κάλλος - πάσχωρτα
 cum A... c(B) sic: ποῦ σου τὸ κάλλος ἔδω τῆς μορφῆς; πῶς ἀγνώριστος
 φαίμην μοι· ὁ ὥραιος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων εἶς πρῶτε-
 ρον, μὲν δὲ ἀγνώριστος εἶ (codex εἶν), γλυκύτατε (B om ὁ ὥραιος - γλυκ.).
 πῶς ὑπομεμῶ θεωρῶ (B -ρεῖν) σε τοιαῦτα πάσχωρτα; | καὶ ταῦτα λέ-
 γουσα - καὶ ἔτυπτε - - πρὸς τ. Ἰουδ. ἐποίησας cum AB... c καὶ ταῦτα λέ-
 γουσα ἔτυπτε τὸ στήθος αὐτῆς καὶ δακρυρροοῦσα μετὰ οἰμωγῶν βαρέων
 λέγουσα· ποῦ ἔδω, υἱέ μου, τὰ ἀγαθὰ ὅσα ἐποίησας ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ; τί γὰρ
 κακόν, υἱέ μου γλυκύτατε, πρὸς τοὺς ἀχαρίστους Ἰουδαίους ἐποίησας;
 ἀντὶ ἀγαθῶν κακὰ ἔλαβεσ· ἀντὶ τοῦ ἀγαθῶν σε, υἱέ μου παμφίλτατε, τὸν
 ψόγον προσεφέρασι (sic) καὶ σταυρῷ σε προσηλωσαὶ βούλομαι. οἱμοι,
 οἱμοι. | ἐδίωξαν cum AB... c ἐδίωκον | ἔμενε: B add καὶ ἐβόα | ὅτι φομεύσατε:
 BC om ὅτι

³ Τότε ἀπεσώθησαμ εἰς τὸν λεγόμενον Κραρίον τόπων, ὃς ἦν λιθόστρωτος, καὶ ἐκεῖ ἔστησαμ οἱ Ἰουδαῖοι τὸν σταυρόν. ἔπειτα ἐξέδυσαμ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ οἱ στρατιῶται καὶ διεμερίσαμεν ταῦτα πρὸς ἑαυτούς, αὐτῷ δὲ ἐρέδυσαμ ῥάσον κόκκινον, καὶ ἀμεβίβασαμ αὐτὸν καὶ ἐκάρφωσαμ ἐν τῷ σταυρῷ ὧρα ἕκτη τῆς ἡμέρας. μετὰ ταῦτα ἔφερον καὶ δύο ληστὰς, τὸν μὲν δεξιᾷ αὐτοῦ, τὸν δὲ ἀριστερᾷ.

⁴ Τότε ἡ θεοτόκος ἰσταμένη καὶ βλέπουσα ἔκραζε φωνῇ

3. Τότε ἀπεσώθησαμ (ita B; A ἀπεσύνθησαμ; C ἔσωσαμ) - Κραρίον (ita A; BC κραρίου) - τὸν σταυρόν | ἔπειτα ἐξέδυσαμ τὸν Ἰησοῦν - ἕκτη τῆς ἡμέρας cum A . . C (similiter B, tamen passim differt) vero in hunc modum exaggerata habet: καὶ ἐξέδυσαμ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ διεμερίσαμεν ταῦτα οἱ στρατιῶται πρὸς ἑαυτούς, καὶ τὸν χιτῶνα. ἦν δὲ ὁ χιτῶν ἄραφος ἐκ τῶν ἄρωθεν ὑφάρτος δι' ὅλου· εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ στρατιῶται· μὴ σχίσωμεν αὐτόν, ἀλλὰ λάχωμεν περὶ αὐτοῦ τίμος ἔσται. τοῦτο ὅλον γέγομεν ἴσα ἢ γραφὴν πληρωθῇ ἢ λέγουσα· διεμερίσαμεν τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλλον κλῆρον. καὶ γορυπετοῦντες ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐρέπαιζον αὐτὸν λέγοντες· χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. καὶ ἐμπτύσαρτες αὐτὸν ἔλαβον τὸν κάλαμον καὶ ἔτυπον εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ὅτε ἐρέπαιζον αὐτόν, τότε αὐτὸν ἑσταύρωσαν. ἦν δὲ ὧρα ἕκτη τῆς ἡμέρας, παράσκευῃς οὔσης, ὅτε ἀμεβίβασαμ αὐτὸν ἐν τῷ σταυρῷ καὶ ἐκάρφωσαμ ταῦτάς τας παραχράτους αὐτοῦ χεῖρας, ὥς ἦν δυνάτομ, καὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ σύραμτες κάτωθεν. Praeterea c h. l. add: ὁ δὲ Πιλάτος ἔγραψε τίτλον, καὶ ἐπέθηκεν ἐπ' αὐτοῦ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ γεγραμμένην γράμμασιν ἑλληνικοῖς καὶ ρωμαϊκοῖς (perperam additur Ἰουδαίων) καὶ ἑβραϊκοῖς λέγων· οὗτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἔλεγον· μὴ γράφε οὕτως, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς εἶπεν (sic). ὁ δὲ Πιλάτος ἔλεγε· ὁ γέγραφα, γέγραφα. Similiter B, sed multo brevius: ἦν δὲ ἡ ἐπιγραφὴ τῆς αἰτίας αὐτοῦ γεγραμμένη γράμμασιν ἑλλ. κ. ῥωμ. κ. ἑβρ. λέγων· οὗτος - Ἰουδαίων. | μετὰ ταῦτα ἔφερον - ἀριστερᾷ cum A . . C τότε σταυροῦνται σὺν αὐτῷ δύο λησταί, εἰς ἐκ δεξιῶν ὁρόματι Δυσμᾶς, καὶ εἰς ἐξ εὐωνύμων ὁρόματι Γίστας. οἱ δὲ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν κινούμεντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ λέγοντες· οὐαὶ ὁ καταλύων τὸν μαδὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτὸν καὶ καταβῆθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαιζόμεντες πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν γραμματέων λέγοντες· ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι, ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς (? sed sic etiam B. Corrige βασιλεὺς) τοῦ Ἰσραὴλ· καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἴσα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν αὐτῷ. Similiter B: καὶ συσταυροῦσιν αὐτῷ δύο ληστὰς, ἕνα etc.

4. Τότε ἡ θεοτόκος - νιέ μου, νιέ μου cum A . . horum loco C et B longas Mariae lamentationes habent. Legitur in C (similiterque in B) sic: Καὶ ταῦτα πάλιν ἀκούσασα ἡ θεοτόκος λυγρομένη καὶ ἐκ βάθους κράζασα· ὦ πόσοι (additur μ' ἐγὼμτος?) καὶ πρὸς τὸν ἀρχάγγελον ἔλεγε· ὦ Γαβριήλ (B καὶ ἐκ βάθους καρδίας στριγγίσασα [cod. στριγκήσας] μεγάλην τῇ φωνῇ μετὰ

μεγάλη λέγουσα· υἱέ μου, υἱέ μου. καὶ στραφεῖς πρὸς αὐτὴν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἰδὼν τὸν Ἰωάννην πλησίον αὐτῆς καὶ κλαίοντα μετὰ τῶν λοιπῶν γυναικῶν εἶπε· ἰδοὺ ὁ υἱός σου. ἔπειτα λέγει καὶ πρὸς τὸν Ἰωάννην· ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου. ἡ δὲ ἔκλαιε μέγας λέγουσα· διὰ τοῦτό σε κλαίω, υἱέ μου, ὅτι πᾶσχεις ἀδίκως, ὅτι σε παρέδωκα οἱ παράδρομοι Ἰουδαῖοι εἰς πικρὸν θάνατον. χωρὶς σοῦ, υἱέ μου, τί ἐγὼ γεγήσομαι; πῶς ζήσω χωρὶς σοῦ; ποταπὴν βιοτὴν διάζω; ποῦ οἱ μαθηταί σου οἱ καυχώμενοι συμαποθνήσκουσιν σοι; ποῦ οἱ παρὰ σοῦ ἰαθέμτες; πῶς οὐχ εὐρέθη τις βοηθῆσαί σοι; καὶ πρὸς τὸν σταυρὸν ἀφορώσα ἔλεγε· κλῖνον σταυρέ, ἵνα περιλαβοῦσα τὸν υἱόν μου καταφιλήσω τὸν ἐμὸν υἱόν, ὃν ἐμ τοῖς μασθοῖς τούτοις ζεροτρόπως ὥς μὴ ἄνδρα γυνῶσα ἐθήλασα. κλῖνον σταυρέ, βούλομαι τῷ υἱῷ μου περιπλακῆναι· κλῖνον σταυρέ, ἵνα τῷ υἱῷ μου ὥς μήτηρ συμτάζωμαι. ταῦτα ἀκούοντες οἱ Ἰουδαῖοι προσελθόντες ἐδίωξαν καὶ αὐτὴν καὶ τὰς γυναῖδας καὶ τὸν Ἰωάννην μακράν.

Βαρέως στεναγμοῦ καὶ πικροτάτων δακρύων παραπομόντα [? sic] ἔκραζεν πρὸς τ. ἀρχ. Γα. λέγων· ὦ Γα.), ποῦ εἶ ἵνα δικάσομαι μετὰ σοῦ; ποῦ μοι τὸ χαῖρε, ὃ ἐφησ; πῶς οὐκ εἶπες μοι ἔκτοτε τὰ ἄμετρα βάσαμα τοῦ γλυκυτάτου καὶ φιλάτου μου υἱοῦ, καὶ [τοῦ] μορογεμοῦς τὸν ἄδικον θάνατον; πῶς οὐκ εἶπες μοι τὴν ἀπαρμύνητον θλίψιν τῆς ἐμῆς ψυχῆς (cod. μόνης) περὶ τοῦ (cod. μοῦ pro πε. τοῦ) ἀγαπητοῦ υἱοῦ; πῶς οὐκ εἶπες μοι τὸ ἀρεκδήγητον καὶ τεθλιμμένον χωρισμὸν τοῦ σπλαγχμικοῦ μου υἱοῦ καὶ τὴν στέρησιν τῶν ἐσκοτισμένων μου ὀφθαλμῶν; πῶς τότε οὐκ εἶπες μοι τὴν παμπερίβουλον παράδοσιν τοῦ υἱοῦ μου παρὰ τοῦ δολίου καὶ παραμόμου Ἰούδα τοῦ μαθητοῦ καὶ ἐπιβούλου; κύριε ἐλέησον. πῶς οἱ τετυφλωμένοι καὶ ἐσκοτισμένοι μου ὀφθαλμοὶ βλέπουνσι τοσαῦτα βάσαμα τοῦ γλυκυτάτου καὶ σπλαγχμικωτάτου μου υἱοῦ; τίς ἐρ πᾶσῃ τῇ οἰκουμένῃ εἶχε τοιούτους πόρους, καὶ εὐρεθῇ κατασβέσαι μου τοὺς τοιούτους βαρυτάτους πόρους καὶ στεναγμούς τοῦ χωρισμοῦ τοῦ μορογεμοῦς μου υἱοῦ καὶ θεοῦ; οἶμοι οἶμοι, υἱέ μου παμφίλτατε. ποῦ καταφύγω ἢ ποῦ προσδράμω; οἶμοι, τέκνον, οἶμοι. καὶ πῶς φανήσομαι τοῖς ἀνθρώποις (corrupte uterque codex addit τῆς τοσαύτης λυπημένης καὶ παραπορεμένης); τί εἶχον λέγειν καθ' ἑαυτῶν ὑπὲρ ἐμέ; οἶμοι, αὕτη ἔστιν τοῦ ὀδυνηρῶς (in codice utroque scriptum est τοῦτόδυρος) κεκριμένου μήτηρ, ὅσπερ ἔκαλετο βασιλεὺς καὶ υἱὸς τοῦ θεοῦ. οἶμοι, γλυκύτατε υἱέ μου, πῶς ἔχω μνησθῆναι τῆς ἀμέτρου καὶ σπλαγχμικῆς σου ἀγάπης; ἀλλ' ἕως θαρᾶντος ἔστωσαν ἐρ ἐμοὶ λυπη, θλίψεις, πόροι, δάκρυα καὶ στεναγμοὶ ἀπαρμύνητοι. καὶ οὐκ ἔστιν ἐρ ἐμοὶ παρηγορία, υἱέ μου, οὐδεμία, ὅτι, ἄρτι βλέπω, χωρίζομαι ἀπὸ σοῦ. καὶ λοιπὸν, υἱέ μου, ἀποθαμῶμαι καὶ γὰρ ἅμα σὺν σοί, καὶ ἐλθέτω, δέομαί σου υἱέ, ὁ ἀρχάγγελος Γαβριὴλ ὁ δόσας (v δώσας) μοι πρῶτον τότε χαράν, καὶ συμζεῦζει τὴν ψυχὴν μου μετὰ σοῦ. πάλιν ἔκραζε φωνῇ μεγάλῃ μετὰ

ἔπειτα ἐβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ λέγων· πάτερ, μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην· οὐ γὰρ οἶδασιμ τί ποιοῦσι. ἔπειτα λέγει· διψῶ. καὶ εὐθὺς ἔδραμεν εἰς ἅπλυν τῶν στρατιωτῶν καὶ λαβῶν σπόγγον καὶ πλῆσας αὐτὸν χολῆς καὶ ὄξους μεμιγμένον καὶ θεὸς ἐπὶ καλάμου ἐπότιζε τὸν Ἰησοῦν. καὶ γευσάμενος οὐκ ἤθελε πιεῖν. οἱ δὲ Ἰουδαῖοι οἱ ἰστάμενοι καὶ βλέποντες κατεγέλωρ αὐτὸν καὶ ἔλεγον· ἔὰν ἀληθῶς ἔλεγες ὅτι

οἰμωγῶν [καὶ] δακρύων καὶ ἀτερρίζουσα πρὸς αὐτόν· υἱέ μου, υἱέ μου, τί πέπωκθα οὕτως αἰφνιδίως; τί γέσσωμαι χωρὶς σου, υἱέ μου; | καὶ στραφείς - ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου cum Δ . . C (et B) τότε στραφείς πρὸς τὴν μητέρα ὁ Ἰησοῦς καὶ ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν ἀγαπητὸν μαθητὴν Ἰωάννην ἰστάμενον πλησίον αὐτῆς καὶ κλαίοντα μετὰ τῶν λοιπῶν γυναικῶν, εἶπε πρὸς τὴν θεοτόκον ὁ Ἰησοῦς· γύναι, ἰδοὺ ὁ υἱός σου· ἔπειτα φησι πρὸς τὸν Ἰωάννην· ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου | ἡ δὲ ἔκλαιε - - βοηθῆσαί σοι cum Δ . . C ἡ δὲ θεοτόκος κλαίον (sic uterque) ἐκραύγασεν· διὰ τ. σε κλ., υἱέ μου, διότι σε παρέδωκα οἱ παράμ. Ἰουδ. εἰς πικρὸν καὶ ἄτιμον θάνατον, ὥς ἔκεινοι (B add οἱ τετυφλωμένοι) ρομίζον (sic uterq)· ἀλλ' ὁ θάνατός σου, υἱέ μου, ἅγιος καὶ δίκαιος καὶ σωτηρία τοῦ κόσμου παρτὸς εὐρεθήσεται. ἐκτός σου, υἱέ μου, ποταπὴν βιοτήν διάξω; | καὶ πρὸς τὸν σταυρὸν - βούλομαι (ABC βουλομένη) - συρτάζωμαι cum Δ . . C (et B) καὶ πρ. τ. σταυρ. ἀφορ. ἔλεγον· κλίνομ. στ., ἴρα περιλαβοῦσα τὸν υἱ. μου καὶ καταφιλήσω τὰ σπλάγχνα μου, τὰ φύλλα τῆς καρδίας μου, ὃν ἔρ τοῖς μασθοῖς τούτοις ζεροτρόωσιν ὥς μὴ ἄ. γρ. ἐθήλασα. κλίνομ. στ., βουλομένη τῷ φιλάτῳ μου υἱὸς περιπλ. κλ. στ., ἴρα τῷ τοιθειροτάτῳ μου υἱὸς ὥς μήτηρ συρτάζωμαι (codex uterque συρτάζει) καὶ καταφιλήσω. Praeterea add: τοῦ τοῦ κάλλος σου, υἱέ μου γλυκύτατε; τοῦ σου ἡ εὐπρέπεια, υἱέ μου παμφίλτατε; ὁ ὥραϊος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, οὐκ ἔχεις εἶδος οὐδὲ κάλλος, υἱέ μου γλυκύτατε, ὑπὸ χειρῶν ἀρόμων. λοιπὸν σὺ σοι θαροῦμαι (B ἀποθαροῦμαι). | ταῦτα ἀκούοντες οἱ (C add μισοθῆοι) Ἰουδ. πρ. ἐδ. καὶ (BC om) αὐτὴν καὶ - - μακράν cum ABC. Sed C add τότε ἡ πάραγρος ἀλαλάσασα (cod. -λάσας) ἔλεγον· οἱμοι οἱμοι, υἱέ μου, οὐδὲ καθ' (sic) ὅψιν ἀφιοῦμαι βλέπειν σε. οἱμοι οἱμοι, τί εἶπω εἰς τὴν μισοθείαν (sic) τῶν ἀμμήμων Ἰουδαίων; πάρτες (sic) μητέρες, συγκλαύσατέ μοι μόμῃ, τῇ μόμῃ ἀγαπητῇ μητρὶ τοῦ υἱοῦ μου καὶ ἐμῆς ψυχῆς (cod. μόμῃς) υἱοῦ ἀγαπητοῦ. συγκλαύσατέ μοι, πάρτες (sic) φυλαὶ καὶ γλώσσαι. τὴν παρθενίαν ἐφύλαξα (codex φυλάσας), μὴ τύχω τὰς λύσας τῶν μητέρων· καγὼ δὲ ὑπερέβην πάντας (sic) τὰς μητέρας κλαυθμοῖς τε καὶ ὀδυρμοῖς.

5. ἔπειτα ἐβόησεν ὁ Ἰησ. (C Ὁ δὲ Ἰησ. ἐβό.) - στήσῃς (C στίσεις) - ποιοῦσι (BC add οἱ ἄθλιοι) - εἰς ἅπλυν (C om) τῶν στρ. cum ABC | καὶ λαβῶν σπόγγον - οὐκ ἤθελε πιεῖν cum C (et B, sed om χολ. κ. ὄξ. μεμ. et ἐπὶ αὐτόν habet); in Δ enim textus corruptus est in hunc modum: καὶ ἐγέμισεν ἀγγίον καὶ λαβῶν ὄξους (ἀγγεῖον ὄξους καὶ λαβῶν?) καὶ θεὸς (adde ἐπὶ?) καλάμου ἐπότιζεν αὐτόν. Reliqua καὶ γευσ. - πιεῖν ex BC; Δ non habet. |

υἱὸς εἰ τοῦ θεοῦ, κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ παρευθὺς ἴμα πιστεῦσωμεν εἰς σέ. ἕτεροι ἔλεγον καταγελῶντες· ἄλλους ἔσσωσε, ἄλλους ἐθεράπευσε, καὶ ἰάσατο ἀσθεμεῖς, παραλελυμένους, λεπρούς, δαιμοριζομένους, τυφλοὺς, χωλοὺς, μεμεκρωμένους, καὶ ἑαυτὸν οὐ δύναται θεραπεῦσαι.

⁶ Ὡσαύτως καὶ ὁ ἐν τῷ ἀριστερῷ μέρει ἐσταυρωμένος ληστὴς πρὸς αὐτὸν ἔλεγε· ἔὰν τοῦ θεοῦ υἱὸς εἴ, κατάβηθι καὶ σῶσον καὶ ἑαυτὸν καὶ ἡμᾶς. ὁμομα αὐτῷ ἦν Γίστας. ὁ δὲ ἐκ δεξιῶν ἐσταυρωμένος ὁρόματι Δυσμᾶς ὠμείδιζε τὸν αὐτὸν ληστήν λέγων· ταλαίπωρε καὶ ἄθλιε, οὐ φοβῇ τὸν θεόν; ἡμεῖς ἅγια ὦν ἐπράξαμεν ἐπάθομεν· οὗτος δὲ πᾶντως οὐδὲν κακὸν ἔπραξε. καὶ στραφεὶς πρὸς τὸν Ἰησοῦν λέγει αὐτῷ· κύριε, ὅταν βασιλεύ-

с κατεгέλουμ | ἔὰν ex BC est; A om | καὶ παρευθὺς - - εἰς σέ cum AB . . с καὶ πιστεῦσωμέμ σοι | с om ἕτεροι ἔλεγ. καταγελ. | χωλοὺς ex BC est . . A om

6. μέρει: A (non BC) praem αὐτοῦ | ληστής: с add ἦγουν ὁ Γίστας, sed om πρ. αὐτ. ἔλεγε | с κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ καὶ σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς. | Γίστας cum A, B Γήστας . . с om ὁμομα usq Γίστ. | с ὁ δὲ ἐκ δεξιῶν ληστὴς ὁ Δυσμᾶς | с ὁ ἄθλιε καὶ ταλαίω., οὐ φοβεῖ τ. θ.; ἡμεῖς γὰρ ἅγια ὦν ἐπράξαμεν ἀπελάβομεν· οὗτος δὲ π. οὐδ. κ. ἐποίησεν οὔτε ἔπραξε. Praeterea idem perperam addita habet haec: οὐκ οἶδας ἄθλιε τὸν ἥλιον σκοτισθέντα καὶ τὴν σελήνην ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην ἀπὸ ὥρας ἑκτῆς ἕως ὥρας ἑννάτης; τὸ καταπέτασμα τοῦ μοῦ σχισθέντα (sic); | с om αὐτῷ | κύριε, ὅταν - ἀλήθειαν (post ἀλήθειαν in codice pergitur ὅτι ἐν τῇ βασιλείᾳ μου, ἴμα σε ἔχω etc, ex quibus priora ὅτι ἐν τ. B. μ. ex margine irrepsisse in textum videntur, nisi aliquid excidit) - μετ' ἐμοῦ cum A . . BC μνήσθητί μου, κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπ. αὐτῷ· ἀμὴν λέγω σοί, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῇ παραδείσῳ. Iam sequitur in codice с narratio de Iesu infante cum parentibus in praedonem Dysmam incidente, tam ieiuna illa quidem tamque vitiose et corrupte scripta ut paucis eam excerpere quam totam exscribere praestet. Incipit his: οὗτος ὁ ληστὴς ὁ Δυσμᾶς εἰς τὴν γέρμησιν Χριστοῦ, ὃ ἐστιν εἰς χρόνους λγ', ὅταν φωνὴ ἐξηλθεν ὑπὸ ἀγγέλου τῷ Ἰωσήφ ἴμα ἄρῃ τὸ βρέφος καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ etc. Pergitur de itinere Egyptiaco, in quo prope iam ad fines Aegypti Maria cum Iosepho esuriens allocuta esse dicitur palmam (φοιρικήαν κάρπιμον καὶ πᾶν ὥραϊον)· κλίπε δέμδρον μου καλὸν καὶ χάρισόν μοι ἐκ τοῦ σου ὀραιοτάτου καρποῦ. Additur καὶ εὐθὺς ἔκλιμεν, καὶ ἐλάβασιν ἀπὸ τοῦ καρποῦ ὅσον ἤθελον. καὶ πάλιν ἴστατο τὸ δέμδρον ὥς καὶ πρότερον. Iam vero incidunt in Dysmam praedonem (καὶ διερχόμενοι μικρὸν ἔμπροσθεν συμῆτησιν τούτου τοῦ ληστοῦ τοῦ λεγομένου Δυσμᾶ). Iste pulchritudine Mariae tactus eam cum infante (ἐν ὠλέμαις αὐτῆς) adorasse et exclamavisse dicitur εἰ γὰρ μητέρα εἶχε θεός, εἶχον ἂν εἶπωμι ὅτι σύ εἶ. Recipit autem sanctam familiam in domum suam, et exiens venatum vehementer commendat uxori suae. Huic est

σησ, μή μου ἐπιλάθου. ὁ δὲ εἶπερ αὐτῷ· σήμερον, λέγω σοι ἀλήθειαν, ἵνα σε ἔχω εἰς τὸν παράδεισον μετ' ἐμοῦ.

CAPUT XI.

¹ Ἔπειτα ὁ Ἰησοῦς κράζας φωνῇ μεγάλῃ· πάτερ, εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου, ἀπέσπευσε. καὶ παραντίκα ἡμ ἰδεῖν τὰς πτέρας σχιζομέρας· σεισμὸς γὰρ ἐγένετο εἰς τὴν γῆν ἅπασαν, καὶ τοῦ σεισμοῦ σφοδροῦ καὶ μεγάλου γεγορότος ἐσχίζοντο καὶ αἱ πτέραι. ἡροίγοντο καὶ τὰ μνημεῖα τῶν μεκρῶν, καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ μαοῦ ἐσχίσθη, καὶ σκότος ἄπὸ ἑκτῆς ὥρας ἕως ἑνάτης ἐγένετο. καὶ τούτῳρ πάρτωρ γιρομέωρ φοβηθέντες οἱ μὲρ Ἰουδαῖοι ἔλεγον ὅτι ὄρτωσ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν. Λογγίμος δὲ ὁ ἑκατόνταρχος ἰστάμενος εἶπερ· ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος· ἄλλοι ἐρχόμενοι καὶ ὄρωντες αὐτὸν κατατύπτοντες τὰ στήθη ἀπὸ τοῦ φόβου αὐθις ἐστρέφοντο ὥπισθερ.

filius leprosus, semper plorans, qui aqua de lavacro Iesu ablutus extemplo sanatur. Quam rem Dysmas a venatione reversus maxime miratus Mariam omni modo veneratur et in itinere adiuvat. Nec minus resipiscens ipse adest redeunti ex Egypto, ita ut Maria ei benedicat et remunerationem officiorum ei factum iri promittat. Quam remunerationem revera locum habuisse, significatur his: διὰ τοῦτο ἠγιάθη καὶ ἐν τούτῳ διὰ τῆς χάριτος τοῦ ἐλεήμορος θεοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ μητρός - ἵνα μαρτυρήσῃ ἐν τῷ σταυρῷ ἅμα σὺν Χριστῷ. Narratio exit repetitis verbis latronis et Iesu de cruce pendentium. Ad cod. c in his omnibus prope accedit B, ubi post ἐν τῷ παραδείσῳ pergitur: ἀκούσατε δὲ καὶ ἑτέραν διήγησιν περὶ τούτου τοῦ ἐκ δεξιῶν ληστοῦ· εἰς τὴν γέρμηνσιν τοῦ Χριστοῦ etc; exit narratio in eundem modum.

XI, 1. Ἔπειτα - ἀπέσπευσε cum A . . B. Τότε ὁ Ἰησ. κρ. φ. μ. εἶπε· πάτερ, εἰς χεῖράς (A χεῖρά) σου π. τὸ πρ. μ., καὶ μετὰ τοῦ λόγου ἀπέσπ. | καὶ παραντίκα - ἕως ἑνάτης ἐγένετο cum A . . B. ἡμ δὲ ὥσει ὥρα ἑκτῇ, καὶ παραντίκα σεισμὸς ἐγένετο μέγας εἰς τὴν γῆν ἅπασαν, ὥστε πᾶς ὁ κόσμος ἔφριζε, καὶ ἀπὸ τοῦ σφοδροῦ σεισμοῦ ἐσχίζοντο αἱ πτέραι. ἡροίγοντο καὶ (c om) τὰ (c om) μνημεῖα τῶν μεκρῶν (c om t. μεκρ.) καὶ πολλὰ σώματα τῶν δικαίων ἠγέρθησαν. καὶ (c om) ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ μαοῦ ἐσχίσθη μέσον, καὶ σκότ. ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας ἑνάτης | καὶ τούτῳρ (c add οὔρ) π. γιρομέωρ (B γερομ.) φοβ. (B post Ἰουδ. pon) οἱ μὲρ Ἰουδ. (ita c, A οἱ Ἰ. μὲρ αὐτῶν, B post οἱ μὲρ Ἰουδ. φοβ. pergīt οἱ μὲρ αὐτῶν) ἔλεγον - ἡμ. Λογγ. δὲ (B c om) ὁ ἐκ. ἰστάμ. (c add μετὰ παρρησίας) εἶπερ - ἡμ οὗτος. (AB h. l. addit ἑτεροὶ ἔλεγον τῷ [B περὶ τοῦ] Ἰούδα· τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄψη.) ἄλλοι ἐρχ. - κατατύπτοντες (ita B; A τύπτ.) τὰ στ. (B c add αὐτῶν καὶ) ἀπὸ - ὥπισθερ.

² "Ο δὲ ἑκατόμταρχος τὰ τοιαῦτα πᾶντα θαύματα καταροή-
 σας, ἀπελθὼν εἰς τὸν Πιλάτον διηγήσατο ταῦτα. ὁ δὲ ἀκούσας
 ἐθαύμασεν καὶ ἐξεπλάγην, καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου αὐτοῦ καὶ τῆς
 λύπης τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ φαγεῖν ἢ πιεῖν οὐκ ἠθέλησε. διημνύσατο
 δέ, καὶ ἦλθεν πρὸς αὐτὸν ὅλον τὸ συνέδριον ἅψ' οὐ διέβη τὸ σκό-
 τοσ, καὶ εἶπεν πρὸς τὸν λαόν· εἶδετε πῶς ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος,
 εἶδετε πῶς ἐσχίσθη τὸ καταπέτασμα. ὅντως ἐγὼ καλῶς ποιῶν
 τὸν ἄνθρωπον τὸν καλὸν οὐδαμῶς φορεῖνσαι προεθυμούμην. οἱ
 δὲ κακοῦργοι ἔλεγον πρὸς τὸν Πιλάτον ὅτι τοιοῦτον σκότος
 ἐκλείψις ἡλίου ἐστὶ, καθὼς ἐγέμετο καὶ ἐν ἑτέροις καιροῖς. εἶτα

2. "Ο δὲ ἑκατόμταρχος - διηγήσ. ταῦτα cum ABC | ὁ δὲ ἀκούσας ἐθ. καὶ
 (A om) ἐξεπλ. - ἠθέλησε cum AB... C om | διημνύσατο - πρὸς αὐτὸν (BC om)
 - πρ. τ. λαόν (BC add ὁ Πιλάτος) cum ABC | εἶδετε πῶς ἐσκοτίσθη - προεθυ-
 μούμην cum A... BC εἶδετε πῶς σεισμός (B add μέγας) καὶ σκότος ἐψ' ὅλην
 τὴν οἰκουμένην ἐγέμετο καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ μαοῦ ἐσχίσθη. ὅντως
 καλῶς ἐγὼ ἐποιούμην, τὸν ἄνθρωπον οὐδαμ. φορ. προεθυμούμην (B paullo
 aliter haec et add: ἠκούσαμεν δὲ καὶ περὶ τῆς μαρτυρίας Διορυσίου τοῦ ἀρεο-
 παγίτου etc) | οἱ δὲ κακοῦργοι - τοιοῦτον (B τὸ τοιοῦτον) - - καιροῖς ex BC...
 A haec in Iudam proditorem transfert, de quo plura addit quae hunc in locum
 parum quadrant. Habet enim ita: ὁ δὲ Ἰουδαῖος ἐκεῖ παριστάμενος εἶπεν·
 ἐκλείψις ἡλίου ἐστὶ, καθὼς ἐγέμετο καὶ ἐν ἑτέροις καιροῖς. ἀλλ' ὅμως ὁ
 λαὸς ὅλος αὐτὸν καὶ μόρον κατηγόρουν καὶ ὕβριζον καὶ ἐπάρῳ αὐτοῦ τὴν
 αἰτίαν ἐτίθεσαν τῆς σταυρώσεως, καὶ κατεβόων αὐτοῦ πᾶντες· ὁ προδό-
 τῆς, λέγοντες, ὁ παράνομος, ὁ ἄπιστος, ὁ ἀχάριστος, ὁ τὸν διδάσκαλον
 αὐτοῦ φορεύσας, ὁ παρ' αὐτοῦ τὰς πώδας μιτωόμενος, ὁ τὸ βαλάντιον
 αὐτοῦ κατέχων καὶ ὅσα θέλων διδοὺς ἐξ αὐτοῦ καὶ ὅσα θέλων ἀποκοπτό-
 μενος. ἐψ' οἷς οὗτος ἀγαρακτῶν καὶ μὴ δυνάμενος τοὺς ὀρειδισμοὺς ὑπο-
 μέμειν ταῖς ἀκοαῖς, παραγερόμενος ἐν τῇ μαφ καὶ εὐρῳ τοὺς ἀρχιερεῖς
 καὶ τοὺς γραμματεῖς εἶπεν· γινώσκω ἀληθῶς ὅτι κακῶς ἐποίησα· καὶ
 λάβετε τὰ ἀργύρια ἃ μοι δεδώκατε διὰ τὸ προδοῦμαι τὸν Ἰησοῦν πρὸς
 φόρον ὑμῖν. μὴ θελόρτων δὲ τῶν Ἰουδαίων δέξασθαι τὰ ἀργύρια, ῥίψας
 ταῦτα μέσον αὐτῶν ἔφυγε, καὶ ἀπελθὼν ἐποίησεν ἀγχόμην διὰ σχοιρίου
 καὶ ἐκρεμάσθη, καὶ οὕτως ἀπῆγγατο. Conferenda haec sunt cum eis quae
 supra pag. 268 sq ex cod C exscripsimus. Iam vero sequitur Iudaeorum et Pilati
 de titulo crucis disputatio, conferenda cum eis quae ad X, 3. ex codice C attu-
 limus. Legitur in codice A (et similiter B) sic: Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι προσελθόντες
 εἶπον τῷ Πιλάτῳ· οὐ καλῶς ἐγράφησας, κύριε ἡμῶν, τὰ γράμματα ἄνω-
 θερ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἰησοῦ· μαρτυροῦσι γὰρ αὐτὸν βασιλέα ἡμῶν. διὰ
 τοῦτο δεόμεθά σου ἵνα ὀρίσῃς καὶ γράφῃς ἐκεῖσε ὅτι οὗτος εἶπεν ὅτι ἐστὶ
 βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. ἔφη ὁ Πιλάτος· ὁ ἔγραψα, ἔγραψα. Tandem eis
 pergitur quae in textum recepimus, εἶτα λέγουσιν αὐτῷ etc. His rursus codi-
 ces BC haec praemissa habent: καὶ ὁ Πιλάτος λέγει αὐτοῖς· εἰ τοῦτο τὸ σκό-
 τοσ ἐκλείψις τοῦ ἡλίου ἐστὶν, ὥσπερ λέγετε, καὶ τὰ ἕτερα καὶ ἐξαίσια (B

λέγουσιμ αὐτῶ· ἡμεῖς ἔχομερ τὴν ἑορτὴν τῶν ἁζύμων διὰ τῆς αὐριου ἡμέρας, καὶ παρακαλοῦμέμ σε, ἕπει ἔτι πρῶουσιμ οἱ ἑστάν-
ρωμέμοι, ἵνα καταθλασθῶσι τὰ ὅστ᾽ αὐτῶν καὶ καταβιβασθῶσιμ.
εἶπερ ὁ Πιλάτος· τοῦτο γερήσεται. ἀπέστειλερ οὖν στρατιώτας,
καὶ εὗρον ἔτι πρῶντας τοὺς δύο ληστάς, καὶ συνέθλασαν αὐτῶν
τὰ σκέλη· τὸν δὲ Ἰησοῦν εὐρόμτες τεθνηκότα οὐδαμῶς αὐτοῦ
ἤψαρτο, εἰ μὴ εἰς στρατιώτης ἐλόγγευσεν αὐτὸν ἐν τῇ δεξιᾷ
πλευρᾷ, καὶ εὐθέως ἐξήλθερ αἷμα καὶ ὕδωρ.

Ἔπρὸς ἑσπέραν δὲ τῆς παρασκευῆς καταμτώσῃς Ἰουσήφ
τις ἀμὴρ εὐγερὴς καὶ πλούσιος, θεοσεβὴς Ἰουδαῖος, εὗρὼν τὸν

ἐτ. ἐξαί. καὶ φρικτὰ) θαύματα τί λέγετε εἶναι· καὶ οὐκ εἶχόν τι ἀπολογηθῆ-
ναι. *Pergunt autem* καὶ ταῦτα λέγων οὗτος, προσελθόμεντες λέγουσιμ· ἡμεῖς
ἔχομερ etc. | διὰ τῆς αὐρ. ἡμ. cum bc . . Δ διὰ τὴν αὐριον | ἵνα h. l. cum bc
. . Δ ante ἕπει ἔτι | καταθλασθῶσιμ τὰ ὅστ᾽ αὐτῶν cum ΔB . . ο καταβιβασθῶσι τὰ
σκέλη | τοὺς ληστάς cum bc . . Δ τ. δύο λ. | εἰ μὴ εἰς στρατ. ἐλόγγ. αὐτὸν
cum Δ . . bc τότε ἀπελθὼν εἰς στρατ. καὶ ἐλόγγευσεν τὸν Ἰησοῦν | bc ἐν τῇ
δεξ. αὐτοῦ πλ.

Post αἷμα καὶ ὕδωρ codd. bc plura addita habent de prophetarum circa
res Christi ultimas vaticiniis. Ea in c (et b) sic leguntur: καὶ ἐπληρώθησαν
οἱ λόγοι τῶν προφητῶν. Ἰερεμίας εἶπερ· δεῦτε καὶ ἐμβάλωμερ ξύλον εἰς
τὸν ἄρτον τοῦτον (b αὐτοῦ), καὶ ἐκτρίψομερ (b -ψωμερ) αὐτὸν ἀπὸ γῆς
ζώοντων, καὶ τὸ ὄμομα αὐτοῦ οὐ μὴ μνησθῆ ἔτι, κύριε τῶν θυμάτων, κρί-
νον (b -ναι) δίκαια. Ζαχαρίας ἔφη· καὶ ἔστησαν τὸν μισθόν μου τριάκοντα
ἀργυρίοις. Ἡσαίας εἶπερ· τὸν μῶτόν μου ἔδωκα εἰς μάστιγας, τὰς δὲ
σιαγόμας μου εἰς ῥαπίσματα· τὸ δὲ πρὸςσωπὸν μου οὐκ ἀπέστρεψα ἀπὸ
αἰσχύνῃς ἐμπυτυμάτων, καὶ κύριος ἐγερῆθην βοηθός μου. καὶ πάλιν ὁ
αὐτὸς εἶπερ· ὥς πρὸςβατορ ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὥς ἀμμος ἀκακος ἐμαρ-
τίον τοῦ κείρατος αὐτὸν ἄφωρος, οὕτως οὐκ ἀροίγει τὸ στόμα αὐτοῦ. ἐν
τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἦρθη. τὴν δὲ γερεᾶν αὐτοῦ τίς διη-
γήσεται; ὅτι αἶρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ. καὶ λοιπὸν ἐπληρώθησαν
μῦθ οἱ λόγοι τῶν προφητῶν, καθὼς (b add καὶ) προείπομεν.

3. Post καταμτώσῃς c add haec: εἰς ἀπειρούς λογισμοὺς ἑλθὼν (sic) ἡ
θεοτόκος, διαβουλευομένους τοὺς Ἰουδαίους (sic. Potius scribe -μέμων τῶν
-αἰών) ἀφεῖναι ἅταφον τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ τὸ ἀφεῖναι μόρον τὸ σῶμα
ὀδύρετο καὶ πρὸς τὸν Πιλάτον ἀπελθεῖν οὐκ ἑπαρρησιάζετο. καὶ στέλλει
πρὸς Ἰουσήφ τὸν Ἰωάννην. ἑλθὼν δὲ Ἰουσήφ πρὸς τὴν θεοτόκον λέγει
πρὸς αὐτόν· Ἰουσήφ, παρακαλῶ σε, παρηγόρησον τὴν λύπην μου, ὅτι οἶδα
τὴν ἀληθινὴν ἀγάπην σου πρὸς τὸν γλυκύτατον υἱόν μου, καὶ ποῖνός
μου υἱοῦ ἵνα θάψω, καὶ δώρησαί μοι καὶ τὸ μνημεῖον ὃ ἔχεις λελατομημέ-
ρον καιρὸν ἐν τῇ κήρῃ. ὁ δὲ Ἰουσήφ πλυσθεὶς δακρύων τε (sic) σφοδρῶν
λέγει· κυρία μου, γεμνήτω τὸ θέλημά σου, ὥς θέλεις. Iam pergīt οὗτος
ὁ Ἰουσήφ ἀμὴρ εὐγερὴς τε (ita et. b) καὶ πλούσιος καὶ θεοσεβὴς Ἰουδαῖος,

Νικόδημον, ὃν προφθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσε, λέγει αὐτῷ· οἶδα ὅτι ζῶντα τὸν Ἰησοῦν ἤγάπας καὶ τοὺς λόγους αὐτοῦ ἠδέεσθαι ἤκουες, καὶ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους εἰδὼν σε μαχόμενον ὑπὲρ αὐτοῦ. εἰ δοκεῖ σοι οὖν, πορευθῶμεν πρὸς τὸν Πιλάτον καὶ αἰτησώμεθα τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ πρὸς ταφήν, ὅτι μεγάλη ἐστὶν ἁμαρτία κείσθαι αὐτὸν ἄταφον. δέδοικα, λέγει ὁ Νικόδημος, μήπως ὀργισθῆντος τοῦ Πιλάτου πάθω τι κακόν. εἰ δὲ σὺ μόνος ἀπελθὼν καὶ αἰτήσας λάβῃς τὸν τεθνηκότα, τότε κἀγὼ συμροδέυσω σοι καὶ τὰ πρὸς κηδείαν ἐπιτήδεια πάντα συμδιαπράξομαι. ταῦτα εἰπόντος τοῦ Νικοδήμου ὁ Ἰωσήφ ἀτερίσας εἰς τὸν οὐρανόμ τουσ ὀφθαλμοὺς καὶ εὐζάμερος μὴ διαμαρτῆσαι τῆς αἰτήσεως, ἀπηλθὼν πρὸς τὸν Πιλάτον, καὶ προσαγορεύσας ἐκαθέστη. εἰτά φησι πρὸς αὐτόν· δέομαί σου, κύριέ μου, εἴ τι παρὰ τὸ δοκοῦν τῇ μεγαλειότητί σου αἰτήσομαι, μὴ ὀργισθῆναι μοι. ὁ δὲ ἔφη· καὶ τί ἐστὶν ὃ αἰτεῖς; λέγει Ἰωσήφ· Ἰησοῦν τὸν ζέρον, τὸν καλὸν ἄνθρωπον, ὃν ὑπὸ φθόρου οἱ Ἰουδαῖοι κατήμεγκαν εἰς τὸ σταυρῶσαι, τοῦτον παρακαλῶ ἵνα μοι δῶς πρὸς ταφήν. λέγει ὁ Πιλάτος· καὶ τί γέγομεν ὅτι μαρτυρηθέντα τοῦτον ὑπὸ τῆς γεμεῖας

εὐρών καὶ τὸν Νικόδημον, ὃν προφθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσε, λέγει αὐτῷ· οἶδα ὅτι τὸν Ἰησοῦν ἠγάπας λίαν καὶ τοὺς λόγους αὐτοῦ (αὐτοῦ in A deest) - μεγάλη ἐστὶν (sic AB, om O) ἁμαρτία - ἄταφον. | ἐπιτήδεια cum AB... σ ἐπιτάφια | εὐζάμερος: BC αἰτησάμερος | πρὸς αὐτόν: BC add μετὰ δακρύων | κύριέ μου: C om μου | εἴ τι: A om τι | C τῇ σῇ μεγαλειότητι | καὶ τί: C om καὶ τὸν ζέρον ex BC, om A | τοῦτον παρακαλῶ - πρ. ταφήν cum A... C (similiterque B) haec mirum in modum exaggerat: δός μοι τοῦτον τὸν ζέρον, ἵνα τὸν ζέρον τοῦτον κηδεύσω. δός μοι τοῦτον τὸν ζέρον ἵνα τὸν ἐκ ζέρονος χώρας ὅντα κηδεύσω τὸν ζέρον· ὅπου τὴν κεφαλὴν κλίρει, οὐκ ἔχει ὁ ζέρονος. δός μοι τοῦτον τὸν ζέρον, ὅπου ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης τοῦτον ἐπαρέδωκεν τοῖς Ἰουδαίοις ἀδίκως ὡς ζέρον. δός μοι τοῦτον τὸν ζέρον etc. Decies repetito isto δός μοι cum variis additamentis (quinto loco ὅτι ἀδελφούς οὐκ ἔχει ὡς ζέρονος, sexto ὅπου καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐφυγον, καὶ οὐκ ἦν τις κηδεύσαι τοῦτον τὸν ζέρον, octavo ὅπου Ἰουδαῖοι αὐτὸν κατεμάστιγώσαν ὡς ἐξ ἁλλοδαπῆς χώρας ζέρονος ὅντα ζέρον, decimo δός μοι τὸ σῶμα τοῦ τεθνηκότος ἵνα τοῦτο (B τοῦτον) καταφιλήσω ἐν τῇ ἀποχωρήσει μας [sic uterque, neograece]), bis sequitur similiter δώρησαί μοι. Iste locus omnino conferendus est cum Epiphani's oratione in sepulchrum Christi pag. 264. (ed. Colon. 1862.) Denique est δέομαι τῇ μεγαλειότητί (sic) σου μὴ παρακούσῃς τῆς αἰτήσεώς μου. Tum add C, non item B: ταῦτα ἔλεγεν Ἰωσήφ τεχρίετ' πρὸς Πιλάτον ἵνα λάβῃ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, τῇ ἀγχονίᾳ τῆς ψυχῆς μεγάλα ἐγκωμιάσας τὸν Ἰησοῦν μυστικῶς. | λέγει ὁ Πιλάτος (C ὁ δὲ Πιλ. λέγει)· καὶ τί - ἐν (BC om) ὑποψία ὅντα (BC add ἤθελον.

αὐτοῦ ἐπὶ μαγείαις καὶ ἐν ὑποψίᾳ ὅρτα λαβεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Καίσαρος καὶ οὕτω παρ' ἡμῶν εἰς θάνατον ἐκδοθέντα, τιμᾶσθαι αὖθις τοῦτον μεκρὸν ἐπιτρέψωμεν; ὁ δὲ Ἰωσήφ περίλυπος γερόμερος καὶ δακρύσας τοῖς ποσὶ προσέειπε τοῦ Πιλάτου· μή σοι, λέγωμ, κύριέ μου, ἐπὶ μεκρῷ φθόρος τις ἐπιγένηται. πᾶσα γὰρ κακία ἐν τῇ τελευτῇ δεῖ συμπαόλλυσθαι τοῦ ἀνθρώπου. ἐγὼ δὲ οἶδα τὴν μεγαλειότητά σου, πόσα ἐσπούδασας ὥστε μὴ σταυρῶσαι τὸν Ἰησοῦν, καὶ πόσα πρὸς Ἰουδαίους ὑπὲρ αὐτοῦ εἶπας, τὰ μὲν παραινῶν, τὰ δὲ καὶ θυμούμενος, καὶ ὕστερον πῶς τὰς χεῖρας ἀπέριψας καὶ μηδαμῶς ἔχεις μέρος ἀπεφήμεν μετὰ τῶν θελόντων ἀποκταθῆναι αὐτόν. ἐφ' οἷς ἅπασι δέομαί σου μὴ ἀποστραφῆναι τὴν αἴτησίμ μου. οὕτω τοίγμν ἐπικείμερον ἰδὼν ὁ Πιλάτος τὸν Ἰωσήφ καὶ ἱκετεύοντα καὶ δακρύοντα, ἤγειρεν αὐτὸν λέγων· ἄπιθι· χαρίζομαί σοι τὸν τοιοῦτον μεκρὸν, καὶ τοῦτον λαβὼν πρᾶττε ὅσα σὺ βούλῃ.

4 Καὶ τότε ὁ Ἰωσήφ εὐχαριστήσας τῷ Πιλάτῳ καὶ καταφιλήσας αὐτοῦ τὰς χεῖρας καὶ τὰ ἱμάτια, ἐξῆλθε τῇ καρδίᾳ μὲν χαίρων ὥς τοῦ ποθομένου τυχῶν, τοὺς ὀφθαλμοὺς δὲ φέρων ἐτι δακρύοντα· οὕτω καὶ τὴν χαρὰν εἶχε λελυσημέρος. ἅπαισιμ οὖν πρὸς τὸν Νικόδημον καὶ τὰ γερόμενα πάντα διασαφεῖ. εἶτα σμύρμν καὶ ἄλὸν ἑκατὸν λίτρας καὶ μνημεῖον καιρὸν ἐζωρμησάμενοι, ἐν σιγῇ λευκῇ ἅμα τῇ θεοτόκῳ καὶ τῇ Μαγδαληνῇ Μαρίας καὶ τῇ Καλῶμν σὺν τῷ Ἰωάννῃ καὶ ταῖς λοιπαῖς γυναιξὶ τοῦτον κηδεύσαρτες ὥς ἔθος ἐν τῷ τάφῳ κατέθερτο.

5 Ἡ δὲ θεοτόκος ἔλεγε κλαίουσα· πῶς οὐ μὴ σε θρηνήσω,

Corrige θέλειμ?) λαβεῖν - τοῦτον (c add τὸν) μεκρὸν ἐπιτρέψωμεν (ita BC, A -ψομεν) | ὁ δὲ Ἰωσήφ - ὥστε (c ἴρα) μὴ σταυρῶσαι (BC -θῆναι) - ἀποκταθῆναι (c ἀποκτεῖναι) - τ. αἴτησίμ μου (c add ἀλλ' οἰκτεῶς [corrigé ἰκέτης] σοι προσπίπτω), οὕτω τοίγμν - καὶ τοῦτ. λαβ. (haec c om) πρᾶττε (c πρᾶττε εἰς αὐτόν) ὅσα σὺ βούλῃ (BC σοι βουλευτά.)

4. BC sic: Τότε Ἰωσήφ εὐχαριστήσας - ἐξῆλθε χαίρων τῇ καρδίᾳ ὥς τὸν ποθοῦμερον τυχῶν | ἐτι λελυσημέρος: BC add καὶ τὴν λύσιν χαίρων καὶ ἀγαλλιώμερος | εἶτα σμύρμν - ἐζωρμησάμενοι - κατέθερτο cum A.. BC διότι δὲ κἀκεῖμος εὐσεβὴς καὶ ἡγάπα τὸν Ἰησοῦν, καὶ εἶπε τούτῳ πᾶρτα τὰ τοῦ Πιλάτου. ἐζωρμησάμενοι δὲ σμύρμν - λίτρας καὶ μνημεῖον καιρόν, ἐν σ. λ. ἑκατέλαμ τὸ σῶμα ἅμα σὺν τῇ θεοτόκῳ - ἅμα (B om) καὶ τῇ Καλῶμν - ἐν τάφῳ καιρῷ (B om) κατέθερτο.

5. Ἡ δὲ (c add πᾶμαγρος) θεοτ. ἔλεγ. κλαίουσα (c θρηνωδοῦσα ἔλεγ.)

υιέ μου· πῶς τὸ ἐμὸν πρόσσωπον οὐ σπαράζω τοῖς ὄμυζιμ. τοῦτο ἐκείνῳ ἔστιμ, υιέ μου, ὥπερ Συμεὼν ὁ πρεσβύτερος προεῖπέν μοι, ὅτε τεσσαρακομήμερον βρέφὸς προσήγαγόν σε ἐν τῷ μαφί. αὕτη ἔστιμ ἡ ῥομφαία ἥτις μὲν κατὰ τὴν ψυχὴν μου διέρχεται. τίς τὰ ἐμὰ δάκρυα, γλυκύτατέ μου υιέ, καταπαύσει; πᾶντως οὐδεὶς εἰ μὴ σὺ μόμος, ἐὰν καθὼς εἶπας ἀμαστήσῃ τριήμερος.

Ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία ἔλεγε κλαίουσα· ἀκούσατε, λαοὶ φυλαὶ καὶ γλῶσσαι, καὶ μάθετε ποίῳ θαμάτῳ οἱ παράμοιοι Ἰουδαῖοι τὸν μυρία καλὰ πρὸς αὐτοὺς πεποιηκὸτα παραδεδώκασιμ. ἀκούσατε καὶ θαυμάσατε. τίς ἀκουστὰ ποιήσει ταῦτα πρὸς ἅπαντα κόσμοι; ἐγὼ ἐν Ῥώμῃ μόμῃ πρὸς τὸν Καίσαρα ἀπελεύσομαι· ἐγὼ τοῦτο δηλώσω ὅσοι κακὸν ὁ Πιλάτος τοῖς παρὰ μοις Ἰουδαίοις πειθόμενοις πέπραχεμ. ὡσαύτως καὶ Ἰωσήφ ὁ δούρετο λέγων· οἱμοι, γλυκύτατε Ἰησοῦ, ἐξ ἀνθρώπων φίλε ἐξαισιώτατε· εἴ χρὴ μὲν καὶ ἀνθρώπων ὁμομάζειμ σε, τὸν οἷα οὐδέποτε πεποίηκεμ ἀνθρώπος θαύματα ἐργασάμεμον. πῶς σε κηδεύσω, πῶς σε ἐρταφιάσω. μὲν ἔδει μὲν συμπαρεῖμαι οὓς ἐν ὀλίγοις ἄρτοις ἐξέθρεψας· οὕτω γὰρ οὐκ ἂν ἔδοξε τῆς ἀξίας ἀπολειπόμενος.

Εἶτα ὁ μὲν Ἰωσήφ μετὰ τοῦ Νικοδήμου ἐπορεύθησαν εἰς τὰ ἴδια. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ θεοτόκος μετὰ τῶν γυναικῶν, συμπαρόντων καὶ τοῦ Ἰωάννου αὐταῖς.

cum ac | πῶς οὐ (c om) μή σε θρ. υἱ. μ. (c add ποθητέ) - τοῖς ὄμυζιμ c. ac. Sed c (similiterque b) his plura prae, de quibus pauca excerpere satis erit. Ea incipiunt: Πῶς σε κλαύσω, γλυκύτατε υιέ μου, θεωρῶν (sic uterq) σε ἀδίκως θνήσκοντα. πῶς θεωρῶ σε, φίλτατον μέλος μου. πῶς ζήσω χωρὶς σου etc. Extrema sunt εὐχαριστῶ, υιέ μου, τῷ ἡλίῳ σου ὅτι ἀνημαυρώθην, καὶ τῇ γῇ ὅτι ἐσχίσθην καὶ ἐφοβήθην, καὶ ταῖς πύλαις διότι ἐφράγησαν ἰδῶν (sic) τὴν ἀνομίαν τῶν ἀμμήμων Ἰουδαίων. | τοῦτο ἐκείνο - προσήγαγόν σε ἐν τῷ (ita c; ab ἡγαγον τῷ) μαφί - ἀμαστήσῃ τριήμερος cum abc.

ἔλεγε κλαίουσα cum ab (κλ. ἔλ.).. c κλαίουσα καὶ τριχώμερος σὺν δάκρυσιμ ἔλεγε | ἀκούσατε, λαοὶ - πέπραχεμ: in his abc plerumque consentiunt | ὡσαύτως καὶ Ἰωσήφ etc ex abc, nisi quod bc plura exaggerant. Ita post ἀπολειπόμενος addunt οὕτω δὲ καὶ Ἰωάννης καὶ αἱ γυναῖκες ὁδύροντο. Pergit c: τότε καὶ Νικόδημος καὶ Ἰωσήφ μετὰ Ἰωάννου (cod. -ρην) καὶ τῶν λοιπῶν γυναικῶν ἐρταφίασαν τὸν Ἰησοῦν.

CAPIUT XII.

¹ Ταῦτα γυωρίσαμτες οἱ Ἰουδαῖοι πρᾶχθέμτα παρὰ τε Ἰωσήφ καὶ τοῦ Νικοδήμου ἐταράχθησαμ κατ' αὐτῶμ μεγάλωσ, καὶ διαμνηρυσάμεροι τῷ Ἰωσήφ οἱ ἀρχιερεῖσ Ἀλμασ καὶ Καϊάφασ εἶπωμ αὐτῶ· διατί ἔπωίησασ τῇμ κηδεῖαμ ταύτημ τῷ Ἰησοῦ; λέγει Ἰωσήφ· ἐγὼ οἶδα τὸμ Ἰησοῦμ ἄνδρα δίκαιομ καὶ ἀληθινὸμ καὶ ἀγαθὸμ κατὰ πάρτα, καὶ οἶδα καὶ ὑμᾶσ ὅτι διὰ φθόρομ ὥκορομ μήσατε τὸμ φόρομ αὐτοῦ· καὶ ἐμ τούτω ἐκήδευσα αὐτόμ. τότε ὀργισθέμτες οἱ ἀρχιερεῖσ καὶ κρατήσαμτες τὸμ Ἰωσήφ ἔβαλομ αὐτόμ ἐμ τῇ φυλακῇ, καὶ λέγουσιμ αὐτῶ· εἰ μὴ αὔριομ εἴχομεμ τῇμ ἑορτῇμ τῶμ ἀζύμομ, αὔριομ καὶ σέ ὥσ ἐκείρομ ἐφομεύσαμεμ ἄμ· τὸ δὲ μῦρ ἔχομ τηρούμεροσ, τῇ κυριακῇ πρῶϊ θαμάτω παραδοθήσῃ. εἶπωμ ταῦτα, καὶ τῇμ εἰρκτῇμ τῇ σφραγίδι ἐσημειώσαμτο, κλείθροισ οὔσαμ παρτοίοισ ἡσφαλισμέμημ.

² Οὕτω τοῖρμ τῆσ παρασκευῆσ τελεσθείησ, τῷ σαββάτω πρῶϊ ἀπῆλθομ οἱ Ἰουδαῖοι πρὸσ τὸμ Πιλάτωμ καὶ εἶπωμ αὐτῶ· κύριε, ὁ πλάμοσ ἐκείροσ εἶπεμ ὅτι μετὰ τρεῖσ ἡμέρασ ἀραστήσεται. μήωωσ οὔμ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ μκτὸσ κλέψωσιμ αὐτόμ καὶ πλαμήσωσι τὸμ λαὸμ ἐπὶ τῷ τοιοῦτῶ ψεύδει, κέλευσομ τηρεῖσθαι τὸμ τάφομ αὐτοῦ. ὁ Πιλάτοσ οὔμ ἐπὶ τούτῶ παρέδωκεμ αὐτοῖσ

XII, 1. Ταῦτα γυωρίσαμτες - εἶπωμ αὐτῶ cum ABC | διὰ τί ἔπωίησ. cum BC . . Δ διατί ἴρα ποιήσῃσ | ταύτημ τῷ Ἰησοῦ c. c . . ΔB τοιαύτημ (B ταύτ.) ἐπὶ τῷ μεκρῶ τοῦ (B om) Ἰησοῦ | καὶ ἀληθινός: BC om καί | καὶ ὑμᾶσ: BC om καί | B ἀπὸ φθόμου | C οἰκορομήσατε | BC male om εἴχομεμ τ. ἐ. τ. ἀζ., αὔριομ | BC τηρούμεροσ· τῇ δὲ κυριακῇ | ἡσφαλισμέμημ: B add τότε Ἰωσήφ καὶ Νικόδημοσ μετὰ Ἰωάννου καὶ τῶμ γυναικῶν ἐκόψαμτο κοπετόμ μέγα, καὶ ἐμ τῷ τάφῳ κατέθεμτο. ἔπωρεύθῃ δὲ Ἰωσήφ καὶ Νικόδ. εἰσ τὰ ἴδια. ἡ δὲ θεοτόκοσ ἔπωρεύθῃ μετὰ τὸμ Ἰωάννημ· καὶ ἦλθομ αἱ γυναῖκεσ μετ' αὐτῆσ πρὸσ τὸ παραδοθῆσαι (?) αὐτόμ.

2. κύριε, ὁ πλάμοσ ἐκείροσ (B add ἔτι ζῶμ) εἶπεμ ὅτι cum A . . C κύριε ἐξουσιάρχα, τί γὰρ ἔπωίησασ; διατί τὸμ Ἰησοῦμ ἐδίδωσ ἐμταφιάσαι; ἡμεῖσ ἐβουλόμεθα κρέμασθαι ἐπὶ ζύλου ἴρα ὑπὸ ὀρμέρω βρωθῇ· σὺ δὲ ἐδωρήσω τῷ Ἰωσήφ ἐμταφιάσαι, ἴρα κλέψωσιμ αὐτόμ καὶ εἰπωσιμ ὅτι ἀρέστη ἐκ μεκρῶμ· καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάμη χείρωμ τῆσ πρῶτησ. ὁ δὲ Πιλάτοσ ἔφῃ· ὦ τῆσ ἀροῖασ τοῦ φθόμου ὑμῶμ. οἱ δὲ πάλιμ λέγουσι· κύριε, ἐμμήσθιμεμ ὅτι ἐκείροσ ὁ πλάμοσ ἔτι ζῶμ εἶπεμ | ὅτι μήωωσ οὔμ: BC om οὔμ | πλαμήσωσι cum AB, C -σουσι | τῷ τοιοῦτῶ: A om τῷ | κέλευσομ: BC add δεόμθά σου | C Πιλάτοσ οὔμ ἐπὶ τούτῶ ἔδωκεμ αὐτοῖσ ἐξουσίαν τοῦ σφραγίσαι αὐτοῖ τὸμ λίθομ τοῦ μμήματοσ ὥσ βούλορται, καὶ λαβόμεντες κοστω-

στρατιώτας περτακοσίους, οἳ καὶ ἐκάθισαν περὶ τὸν τάφομ ὥστε τηρεῖν αὐτόμ, θέμεροῖ καὶ σφραγίδας ἐπὶ τὸμ λίθομ τοῦ μμήματοσ.

³ Τῆσ κυριακῆσ οὐμ διαφωσκούσῃσ συμβούλιον οἱ ἄρχιερεῖσ μετὰ τῶμ Ἰουδαίωμ ποιήσαμτες, ἀπέστειλαμ ἐκβαλεῖν τὸμ Ἰωσήφ ἀπὸ τῆσ φυλακῆσ ἐπὶ τῷ θαματῶσαι αὐτόμ· ἀροίσαμτες δὲ οὐχ εὖρον αὐτόμ. καὶ ἐξερίζομτο ἐπὶ τούτω, πῶσ τῶμ θυρῶμ κεκλεισμέωμ καὶ σώωμ τῶμ κλειδῶμ καὶ τῶμ σφραγίδωμ εὖρεθειςδῶμ οἱ Ἰωσήφ ἐγέμετο ἄφαρτωσ.

CAPUT XIII.

¹ Ἐπὶ τούτω δὲ παραγερόμεροσ εἰσ στρατιώτῃσ ἐκ τῶμ τηρούμτωμ τὸμ τάφομ εἴπεμ ἐμ τῇ συμαγωγῇ· μάθετε ὅτι ἀρέστη ὁ Ἰησοῦσ. λέγουσιμ οἱ Ἰουδαῖοι· πῶσ; ὁ δὲ ἔφῃ· σεισμὸσ ἐγέμετο πρῶτωμ· εἶτα ἄγγελωσ κυρίου ἀστραπηνφόροσ ἐλθῶμ ἐξ οὐραμῶ ἐκύλισε τὸμ λίθομ ἐκ τοῦ μμημείου καὶ ἐκάθισεμ ἐπ' αὐτόμ· καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐγερόμεθα πάντεσ οἱ στρατιῶται ὥσ μεκροί, καὶ οὔτε φυγεῖμ ἐδυράμεθα οὔτε λαλήσαι. ἤκούσαμεμ δὲ τοῦ ἀγγέλου λέγομτοσ πρὸσ τὰσ γυναῖκασ τὰσ ἐλθούσασ ἐκέῖσε τὸμ τάφομ ἰδεῖν ὅτι μὴ φοβεῖσθε ὑμείσ· οἶδα γάρ ὅτι Ἰησοῦμ ζητεῖτε. οὐκ ἔστιμ ὧδε, ἀλλὰ ἀρέστη, καθὼσ προείπεμ ὑμῖμ. κύψατε καὶ ἴδατε τὸμ τάφομ, ὅωου ἔκειτο τὸ σῶμα αὐτοῦ. πορεύ-

δίαμ ἤγουμ στρατιώτας περτακοσίους, οἳ καὶ ἐκαθ. ἐπὶ τὸμ τάφομ - τοῦ μμήματοσ. *Iam vero* vs ad *haec*: ἐφύλλαττω αὐτόμ τῷ σαββάτω ἕωσ ὀρθρου βαθέωσ τῆσ κυριακῆσ. μετὰ τούτω σεισμὸσ πάλιμ ἐγέμετο μέγασ πρῶτωμ. εἶτα ἄγγελωσ κυρίου ἀστραπηνφόροσ ἐλθῶμ ἐξ οὐραμῶ ἐκύλισε τὸμ λίθομ ἐκ τοῦ μμήματοσ καὶ ἐκάθισεμ ἐπ' αὐτόμ. ἀπὸ δὲ τοῦ ἀγγέλου ἀπεμεκρώθῃσαμ οἱ στρατιῶται. τότε ἀρέστη ὁ κύριοσ· ἤγειρε τὸμ Ἰλδὰμ καὶ πάντασ τοὺσ προφήτασ, οὓσ εἶχεμ ὁ διάβολωσ ἐμ τῇ χειρὶ αὐτοῦ· ἤγειρε δὲ κάκεῖ πάντασ τοὺσ πιστεύομτασ (v -σαμτασ) εἰσ αὐτόμ. εἶν τὸ ὄμομα κυρίου (v αὐτοῦ) εὐλογημέμομ σὺμ τῷ πατρί αὐτοῦ καὶ τῷ παμαγίῳ πνεύματι, νῦμ καὶ ἀεὶ καὶ εἰσ τοὺσ αἰῶμασ τῶμ αἰῶμωμ, ἀμήμ. *Atque his ipsis textus evangelii in codice c finitur. Eadem habet codex v, addita subscriptione hac*: Τέλωσ τῶμ ἀγίωμ παθῶμ καὶ ἀρχῇ τῆσ ἀραστιάσεωσ αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶμ Ἰησοῦ Χριστοῦ. *Tamen is similiter atque codex a pergit*: Τῆσ κυριακῆσ οὐμ διαφωσκούσῃσ etc.

3. συμβούλιον - ποιήσαμτες, ἀπέστειλαμ etc *cum* Δ . . v συμβουλήμ ἐποίησαμ οἱ ἀρχ. μ. τ. Ἰουδ. καὶ ἀπέστειλαμ etc | ■ ἐκ τῆσ φυλακῆσ | ὁ Ἰωσήφ ἐγέμετο *cum* Δ . . v Ἰωσήφ δὲ ἐγέμ.

XIII, 1. Ἐπὶ τούτω (Δ τούτω) - σεισμὸσ (v add μέγασ) - ἐκ (v om) τοῦ μμημείου - ὥσ μεκροί - ὅτι (v add τὸμ) Ἰησοῦμ - ἀλλὰ (v ἀλλ') ἀρέστη -

θητε δὲ καὶ εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι ἡγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν· καὶ πορευέσθωσιν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, ἐκεῖ γὰρ αὐτὸν εὕρησουσιν. διὰ τοῦτο λέγω πρὸς ὑμᾶς ἐγὼ τοῦτο πρότερον.

² Λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς τοὺς στρατιῶτας· ποῖαι ἡσάναι γυμναῖκες αἱ ἐλθοῦσαι εἰς τὸ μῆμα, καὶ διατί οὐκ ἐκρατήσατε αὐτάς; λέγουσιν οἱ στρατιῶται· ἐκ τοῦ φόβου καὶ τῆς θεωρίας μόμης τοῦ ἀγγέλου οὔτε λαλεῖν οὔτε σαλεύειν ἐδυμάμεθα. εἶπον οἱ Ἰουδαῖοι· καὶ ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι οὐδὲν πιστεύομεν ὅσον λέγετε. λέγουσιν οἱ στρατιῶται· τοσαῦτα θαύματα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε, καὶ ἄρτι μέλλετε πιστεύειν ἡμῖν; ἀληθῶς λέγετε ὅτι καὶ ὁ θεός, καὶ ὅμως ἀληθῶς καὶ ὁ ἡμεῖς ἐσταυρώσατε. πλὴν ἡκούσαμεν ὅτι τὸν Ἰωσήφ εἶχετε ἐν τῇ φυλακῇ κεκλεισμένον· εἶτα ἀροίζαμτες τὰς θύρας οὐχ εὔρατε αὐτόν. δότε οὖν ἡμεῖς τὸν Ἰωσήφ, καὶ οὕτως δώσομεν καὶ ἡμεῖς τὸν Ἰησοῦν. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι· τὸν Ἰωσήφ ἐκ τῆς φυλακῆς φυγόντα εὕρησεν αὐτὸν εἰς Ἀριμαθίαν τὴν χώραν αὐτοῦ. λέγουσι καὶ οἱ στρατιῶται· ἀπέλθατε καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν Γαλιλαίαν καὶ εὕρησεν τὸν Ἰησοῦν, καθὼς ὁ ἄγγελος εἶπε ταῖς γυναιξίν.

³ Ἐπὶ τούτοις οἱ Ἰουδαῖοι φοβηθέντες εἶπον τοῖς στρατιώταις· ὁράτε ἴμα μὴδεὶ τούτου πρὸς λόγον εἴπντε καὶ πάντες πιστεύουσιν εἰς τὸν Ἰησοῦν. οὐ χάριν ἔδωκαν αὐτοῖς καὶ ἀργύρια πολλά. οἱ δὲ στρατιῶται εἶπον· φοβούμεθα μήπως ἀκούσῃ ὁ Πιλάτος ὅτι ἐλάβομεν ἡμεῖς ἀργύρια, καὶ φορεύσει ἡμᾶς. οἱ δὲ Ἰουδαῖοι εἶπον· λάβετε ταῦτα, καὶ ἐγγυώμεθα ἡμεῖς ἴμα δώσομεν τῷ Πιλάτῳ ἀπολογία ἀπὸ ὑμῶν· μόρον εἶπατε ὅτι ἐκοιμάσθε, καὶ εἰς τὸν ὕπνον ὑμῶν ἦλθον οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἔκλεψαν αὐτὸν ἐκ τοῦ μνήματος. ἔλαβον οὖν οἱ στρατιῶται τὰ

τὸ σῶμα αὐτοῦ (β τοῦ Ἰησοῦ) - τ. μαθηταῖς αὐτοῦ (β in margine ipse* add καὶ τῷ Πέτρῳ) - ἐγὼ τοῦτο πρότερον cum AB.

2. Λέγουσιν οἱ - ἐδυμάμεθα. εἶπον (β add οὖν) οἱ - ὅμως ἀληθῶς καὶ (β add καὶ) ὁ ἡμεῖς - πλὴν (β male add οὐκ) - ἐκ (ed. 1. τὸν ἐκ, sed et A et B om τὸν) τῆς φυλακῆς φυγόντα (A φεύγοντα) - Ἀριμαθίαν (ita uterque, non -θαίαν) - λέγουσι καὶ (A om) οἱ στρατ. etc cum AB.

3. Ἐπὶ τούτοις - εἰς (β ἐπὶ) τὸν Ἰησοῦν - - ἀργύρια πολλά (h. 1. β add ἴμα εἶπωσιν ἡμῶν κοιμωμένων ἦλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ ἔκλεψαν αὐτόν. Vide infra) - - ἴμα δώσομεν - ἐκοιμάσθε, καὶ εἰς τὸν ὕπνον - ἐκ τοῦ μνήματος (β om καὶ εἰς τ. ὕπν. usque ἐκ τοῦ μνήματ.) - ἔλαβον οὖν οἱ (β καὶ ἔλαβ. οἱ) παρὰ (β ὑπὸ) τοῖς Ἰουδαίοις cum AB.

ἀργύρια, καὶ εἶπομ καθὼς παρηγγέλθησαμ. καὶ μέχρι τῆς σήμε-
ρομ ὁ τοιοῦτος ψευδὴς λόγος λέγεται παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις.

CAPUT XIV.

¹ Μεθ' ἡμέρας δὲ ὀλίγας ἦλθομ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἄμθρωποι τρεῖς· ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν ἦμ ἱερεὺς ὁνόματι Φιμεέσ, ὁ ἕτερος λευίτης ὁνόματι Ἀγγαῖος, καὶ ὁ ἕτερος στρα-
τιώτης ὁνόματι Ἀδᾶς. οὗτοι ἦλθομ πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ
εἶπομ αὐτοῖς καὶ τῷ λαῷ· τὸν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε,
εἶδομεν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ μετὰ τῶν ἑνδεκα μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὸ
ὄρος τῶν ἑλαιῶν, διδάσκομτα πρὸς αὐτοὺς καὶ λέγομτα· πορεύ-
θητε εἰς πάντα τὸν κόσμον καὶ κηρύζατε τὸ εὐαγγέλιον, καὶ ὅστις
πιστεύσει καὶ βαπτισθῇ σωθήσεται, ὅστις δὲ οὐ πιστεύσει κατα-
κριθήσεται. καὶ ταῦτα λέγομ ἀμβαιμεν εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ ἔθεω-
ροῦμεν καὶ ἡμεῖς καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν περτακοσίων ἐπέκειμα.

² Ἀκούσαμτες ταῦτα οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Ἰουδαῖοι εἶπομ πρὸς
τοὺς τοιούτους τρεῖς· δότε δόξαν τῷ θεῷ τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ μετα-
μοήσατε ἐφ' οἷς καταψεύδεσθε. ἀπεκρίθησαμ οὗτοι· ζῆ ὁ θεὸς
τῶν πατέρων ἡμῶν, τοῦ Ἀβραὰμ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, οὐ ψευδό-
μεθα, ἀλλ' ἀληθῶς ὑμῖν λέγομεν. τότε εἶπεμ ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ
ἔφερομ τὴν παλαιὰν τῶν Ἑβραίων ἐκ τοῦ ραοῦ, καὶ ἐζόρκισεν
αὐτούς, καὶ δοὺς αὐτοῖς καὶ ἀργύρια ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς
τόπωμ ἕτερον, ἵνα μὴ τὴν ἀράστασιν τοῦ Χριστοῦ ἐν Ἱεροσο-
λύμοις κηρύζωσιμ.

XIV, 1. Μεθ' ἡμέρας δὲ - ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν ἦμ ἱερ. (v ἦμ ὁ εἰς ἱερ.) -
Ἀγγαῖος (v Ἀγγέος), καὶ ὁ ἕτερος (v ὁ δ' ἄλλος) - Ἀδᾶς (ita v, Δ Εἰδᾶς) -
διδάσκ. πρὸς (v om) αὐτοὺς - εἰς πάντα τὸν (v om) κόσμον - καὶ ὅστις πιστ.
καὶ βαπτισθῇ (v καὶ ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεῖς) σωθ., ὅστις δὲ οὐ πιστ.
(v ὁ δὲ ἀπιστήσας) κατακρ. - καὶ ἔθεωρ. καὶ ἡμ. (v καὶ ὀράκαμεν [sic] αὐτόν
καὶ ἡμ.) - ἐπέκειμα cum ΔB.

2. Ἀκούσαμτες - οὗτοι (v οἱ τρεῖς οὗτοι)· ζῆ (v add κύριος) - ἀληθῶς
(ita uterque) - τότε εἶπ. ὁ ἀρχ. καὶ ἔφερομ τ. παλ. τῶν Ἑβρ. (cf. infra
XVII, 2. τὴν παλαιὰν τῶν Ἰουδαίων. Actorum textus Δ XIV, 2. habet οἱ δὲ
λαβόντες τὸν μόμον ὥρκισαν αὐτούς) ἐκ τοῦ ραοῦ καὶ ἐζόρκισεν αὐτούς
(haec omnia inde a τότε ex Δ; multo brevior v: τότε ἐζόρκισεν αὐτοὺς ὁ ἀρ-
χιερεὺς) - καὶ (v om) ἀργύρια - τόπωμ ἕτερον (v ἕτερ. τόπ.) - τοῦ Χριστοῦ
(v τοῦ κυρίου) - κηρύζωσιμ cum ΔB.

³ Τὼν τοιούτων οὐμ λόγων ἀκουσθέντων εἰς πάντα τὸν λαὸν συμήχθη ὁ ὄχλος ἐν τῷ μαῶ, καὶ ἐγένετο μεγάλη στάσις. ἔλεγον γὰρ πολλοὶ ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀμέστη ἀπὸ τῶν μεκρῶν, καθὼς ἀκούομεν, καὶ διατί ἑσταυρώσατε αὐτόν; ὁ δὲ Ἄμμας καὶ Καϊάφας εἶπον· μὴ πιστεύετε, Ἰουδαῖοι, ὅσα λέγουσιν οἱ στρατιῶται, μηδὲ πιστεύετε ὅτι εἶδον αὐτοὶ ἐξ οὐρανοῦ καταβάματα ἄγγελου. ἡμεῖς γὰρ ἐδώκαμεν ἀργύρια πρὸς τοὺς στρατιώτας ἵνα μηδεὶ λέγωσι τοιούτους λόγους, καὶ οὕτως ἔδωκαμ καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς αὐτοὺς ἀργύρια ἵνα λέγωσιν ὅτι Ἰησοῦς ἀμέστη ἀπὸ τῶν μεκρῶν.

CAPUT XV.

¹ Λέγει ὁ Νικόδημος· ὦ παῖδες τῶν Ἱεροσολυμιτῶν. ὁ προφήτης Ἠλίας ἀρέβη εἰς τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ μετὰ πυρίνου ἄρματος, καὶ οὐδὲν ἄπιστον εἰ καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀμέστη· προτύπωσις γὰρ τοῦ Ἰησοῦ ὁ προφήτης Ἠλίας ἦν, ἵνα ἀκούσαρτες ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀμέστη, μὴ ἀπιστήσητε. ἐγὼ οὐμ λέγω καὶ συμβουλεύομαι ὅτι πρέπει ἵνα ἀποστείλωμεν στρατιώτας εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἐκεῖ ὅπου μαρτυροῦσιν οἱ ἄνθρωποι ὅτι εἶδον αὐτὸν μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ὅπως γυρεύσωσι καὶ εὔρωσιν αὐτόν, καὶ οὕτως ἵνα ζητήσωμεν ἐξ αὐτοῦ συγχώρησιν εἰς τὸ κακὸν ὅπερ εἰς αὐτὸν ἐποιήσατε. ἤρεσε οὗτος ὁ λόγος, καὶ ἐξελέξατο στρατιώτας καὶ ἀπέστειλαμ εἰς τὴν Γαλιλαίαν. καὶ τὸν μὲν Ἰησοῦν οὐχ εὔρομ, εὔρομ δὲ εἰς τὴν Ἀριμαθίαν τὸν Ἰωσήφ.

² Ἐπιστραφέντων οὐμ τῶν στρατιωτῶν γμωρίσαρτες οἱ ἀρχιερεῖς ὅτι ὁ Ἰωσήφ εὗρέθη, συμῆγαγον τὸν λαὸν καὶ εἶπον· τί

3. Τὼν τοιούτων οὐμ (B om) - διατί (B διατί ἵνα) ἑσταυρώσατε (utroque codex σταυρώσετε) - μηδὲ πιστεύετε (B μηδὲ πιστεύσητε) - ἐξ οὐρ. καταβάματα (B καταβ. ἐξ οὐρ.) - ὅτι Ἰησοῦς (B ὁ Ἰησοῦς) ἄμ. ἀπὸ τ. μεκρῶν cum AB.

XV, 1. Λέγει ὁ Νικόδημος - ἄπιστον εἰ καὶ (A εἰ δὲ καὶ) ὁ Ἰησοῦς (B ὁ κύριος) - ἵνα ἀκούσαρτες (AB ἀκούσας) - ἀπιστήσητε (A ἀπιστήσῃ) - συμβουλεύομαι (B -λεύω) - ἀποστείλωμεν - ἐκεῖ (B om) - γυρεύσωσι καὶ (B om γυρ. καὶ) εὔρ. - ἵνα (B om) ζητήσωμεν - εἰς (A πρὸς) αὐτόν ἐπ. ἤρεσε (B ἤρεσε δὲ αὐτῶν sic) οὗτος ὁ λόγος - εἰς τ. Ἀριμαθίαν (B -μαθίαν, A -μαθείαν) τὸν Ἰωσήφ cum AB.

2. Ἐπιστραφέντων - στρατιωτῶν (B add καὶ) - ποιήσωμεν - ἐβου-

ποικίσωμεν τῷ Ἰωσήφ ἔλθειν πρὸς ἡμᾶς· συμβουλευσάμενοι οὖν ἔγραψαμ αὐτῷ ἐπιστολὴν ἔχουσαν οὕτως· πᾶτες Ἰωσήφ, εἰρήμη σοὶ καὶ πατρὶ τῷ οἴκῳ σου καὶ τοῖς φίλοις σου. ἡμεῖς οἶδαμεν ὅτι ἐπαιτάσαμεν πρὸς τὸν θεὸν καὶ πρὸς σὲ τὸν δούλον αὐτοῦ. διὰ τοῦτο παρακαλοῦμέν σε ἵνα ἔλθῃς ἐμταῦθα πρὸς ἡμᾶς τοὺς παῖδάς σου. πολλὰ γὰρ ἐθαυμάσαμεν πῶς ἔφυγες ἐκ τῆς φυλακῆς, καὶ ἀληθῶς λέγομεν ὅτι κακὴν βουλὴν εἴχομεν κατὰ σοῦ· ὁ θεὸς δὲ ἰδὼν ὅτι ἀδίκως ἐβουλευόμεθα κατὰ σοῦ, ἐλυτρώσατό σε ἀπὸ τῶν χειρῶν ἡμῶν. ἀλλ' ἔρχου πρὸς ἡμᾶς· σὺ γὰρ εἶ τοῦ λαοῦ ἡμῶν ἡ τιμή.

³ Ταύτην τὴν ἐπιστολὴν ἀπέστειλαμ εἰς Ἀριμαθίαν οἱ Ἰουδαῖοι μετὰ στρατιωτῶν ἑσπτά, φίλων τοῦ Ἰωσήφ· οἵτινες ἀπελθόντες καὶ εὐρόντες αὐτὸν καὶ προσαγορεύσαντες ἐρίμωσ, ὡς παρηγγέλησαν, ἔδωκαμ αὐτῷ τὴν ἐπιστολήν. καὶ οὗτος δεξάμενος ταύτην καὶ ἀραγρὸν ἐδόξασεν τὸν θεόν, καὶ κατησπάσατο τοὺς στρατιώτας, καὶ τραπέζῃς ἐπιτεθείσης ἥσθιε καὶ ἔπιμε μετ' αὐτῶν δι' ὅλην τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός.

⁴ Τῇ ἐπαύριον δὲ ἐπορεύθη μετ' αὐτῶν εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ ἐξῆλθεν ὁ λαὸς εἰς ἀπαρτησιν αὐτοῦ καὶ κατησπάσαρτο αὐτόν. ὑπεδέξατο δὲ αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ὁ Νικόδημος. τῇ δὲ ἐποιοῦσῃ ἡμέρᾳ προσκαλεσάμενοι αὐτὸν ἐν τῷ μαῶ ὃ τε Ἄρμας καὶ Καϊάφας οἱ ἀρχιερεῖς εἶπον αὐτῷ· δὸς δόξαν τῷ θεῷ τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ εἰπὲ ἡμῖν τὴν ἀλήθειαν. οἶδαμεν γὰρ ὅτι τὸν Ἰησοῦν ἐκίδευσας, καὶ ἐν τούτῳ ἐκρατήσαμεν σε καὶ κατεκλείσαμεν ἐν τῇ φυλακῇ. εἴτα ζητήσαμεν ἐκβαλεῖν σε πρὸς τὸ φορευθῆναι οὐχ εὖρομεν, καὶ ἐθαυμάσαμεν καὶ ἐφοβήθημεν πολλὰ· πλὴν ἐδεόμεθα τοῦ θεοῦ εὐρεῖν καὶ ἐρωτῆσαί σε. λέγε οὖν ἡμῖν τὸ ἀληθές.

λενόμεθα (Δ ἐβουλευόμεθα, Β -λώμεθα) - ἀπὸ τῶν χειρῶν (Β ἐκ χειρὸς) ἡμῶν - ἡμῶν (Δ om) ἡ τιμή cum ΔΒ.

3. Ταύτην - - Ἀριμαθίαν (ita uterque) - στρατ. ἑσπτά (Β ζ' στρατ.) - καὶ (Δ om) ἥσθιε - τῆς ἡμέρας καὶ (haec Β om) τ. νυκτός.

4. Τῇ ἐπαύριον δὲ - ἀπαρτησιν (Β ὑπαρτησιν) - κατησπάσαρτο (Β -σατο) αὐτ. ὑπεδ. δὲ (Β om) αὐτόν - ἐκίδευσας (ΔΒ -σεσ, sed infra -σας) - οὐχ εὖρομεν (Δ add γάρ) - τὸ ἀληθές cum ΔΒ.

5 "Εφν πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰωσήφ· κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς παρασκευῆς, ὅτε με ἐν φυλακῇ κατησφαλίσατε, ἔπεσον εἰς προσευχὴν δι' ὅλην τῆς νυκτὸς καὶ δι' ὅλην τῆς ἡμέρας τοῦ σαββάτου. καὶ τοῦ μεσορυκτίου ὁρῶ τὸν οἶκον τῆς φυλακῆς ὅτι ἐσίκωσαμ αὐτὸν ἄγγελοι τέσσαρες, ἀπὸ τῶν τεσσάρων γοιῶν κατέχορμεσ αὐτόν. καὶ εἰσῆλθον ὁ Ἰησοῦς ὡς ἀστραπή, καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔπεσον εἰς τὴν γῆν. κρατήσας οὖν με τῆς χειρὸς ἤγειρε λέγων· μὴ φοβοῦ, Ἰωσήφ. εἶτα περιλαβὼν κατεφίλησέ με καὶ λέγει· ἐπιστράφου καὶ ἴδε τίς εἰμι. στραφεὶς οὖν καὶ ἰδὼν εἶπον· κύριε, οὐκ οἶδα τίς εἶ. λέγει ἐκεῖνος· ἐγὼ εἰμι Ἰησοῦς, ὃν προεχθὲς ἐκίδευσας. λέγω πρὸς αὐτόν· δεῖξόν μοι τὸν τάφον, καὶ τότε πιστεύσω. λαβὼν οὖν με τῆς χειρὸς ἀπήγαγεν ἐν τῷ τάφῳ ὅρμι ἡμερωγμέμφ. καὶ ἰδὼν ἐγὼ τὴν σιρδόμα καὶ τὸ σουδάριον καὶ γμωρίσας εἶπον· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὁρόματι κυρίου, καὶ προσεκύνησα αὐτόν. εἶτα λαβὼν με τῆς χειρὸς, ἀκολουθοῦντων καὶ τῶν ἄγγέλων, ἤγαγεν εἰς Ἀριμαθίαν ἐν τῷ οἴκῳ μου, καὶ λέγει μοι· κάθου ἐρταῦθα ἕως ἡμέρας τεσσαράκομτα. ἐγὼ γὰρ ὑπάγω εἰς τοὺς μαθητάς μου, ἵνα πληροφορήσω αὐτοὺς κηρύττειν τὴν ἐμὴν ἀμάστασιν.

CAPUT XVI.

1 Ταῦτα εἰπόμενος τοῦ Ἰωσήφ ἔκραζον οἱ ἀρχιερεῖς πρὸς τὸν λαόν· ἡμεῖς οἶδαμεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶχε καὶ πατέρα καὶ μητέρα· πῶς μέλλομεν πιστεῦσαι ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Χριστός; ἀπεκρίθη ἐκ τῶν Λευιτῶν εἰς καὶ εἶπεν· ἐγὼ οἶδα τὴν γερεὰν τοῦ

5. "Εφν - ἐν (v add τῇ) φυλακῇ - δι' ὅλην τῆς νυκτ. καὶ (haec a om) - τοῦ μεσορυκτίου (v τὸ μεσορυκτίον) - τῆς φυλακῆς ὅτι ἐσίκωσαμ (codex ἐσύκωσαμ. Cf. Gloss. med. et inf. graec. sub σικώμερι) αὐτόν ἄγγελοι τέσσαρες (ita a; v τῆς φυλακῆς ἐσυκόμεμον [σικώμεμον? Thilo correxit συρόμεμον] ὑπὸ τεσσάρων ἄγγέλων) ἀπὸ - κατέχορμεσ (sic etiam v praecedente ἄγγέλων) αὐτόν - φόβου (v add μου) ἔπεσον - λέγει (v add μοι) ἐπιστράφου (sic uterque) - λέγει (v add μοι) ἐκεῖνος - προεχθὲς (sic v, a προχθές) - ἀπήγαγεν (v add με) - ἤγαγεν (v add με) εἰς Ἀριμαθίαν (sic uterque) - ἡμέρας τεσσαράκ. (v τεσσαράκ. ἡμερῶν) ἐγὼ γὰρ (v om) ὑπ. εἰς (a πρὸς) τοὺς - ἀμάστασιν cum AB.

XVI, 1. Ταῦτα εἰπόμενος - καὶ (v om) πατέρα κ. μητ. - τὴν γερεὰν (ita uterque codex. Item in veterrima editione (principe) versionis germanicae est: *Ich hab erkannt das geschlecht Jhesu, wann alweg mit den gotsfürchtigen haben* Evang. apocr. ed. Tischendorf. Ed. II.

Ἰησοῦ, ἀμθρώπους· εὐγερεις, δουλευτάς τοῦ θεοῦ μεγάλους καὶ λαμβάρομτας δεκάτας ἐκ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων. καὶ γιμώσκω καὶ τὸν Συμεὼν τὸν πρεσβύτερον, ὅτι ἐδέξατο αὐτὸν ὅτε ἦν βρέφος καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· μὴ ἀπολύεις τὸν δούλόν σου, δέσποτα.

² Εἶπομ οἱ Ἰουδαῖοι· εὐρωμεν δὴ τοὺς τρεῖς ἀμθρώπους τοὺς ἰδόμεντας αὐτὸν εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, ὡς ἂν ἐρωτήσωμεν αὐτοὺς καὶ μάθωμεν ἀκριβέστερον τὴν ἀλήθειαν. εὐρον καὶ ἔφερον αὐτοὺς ἐμπροσθεν πάτερων, καὶ ἐζόρκισαν αὐτοὺς εἰπεῖν τὴν ἀλήθειαν. οἱ δὲ εἶπομ· ζῆ ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι εἶδομεν τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν ζῶντα καὶ εἰς τὸν οἶκον ἡμαρῶν.

³ Τότε ὁ Ἄρμας καὶ Καϊάφας διεχώρισαν τοὺς τρεῖς ἕνα καὶ ἕνα, καὶ ἠρώτησαν αὐτοὺς ἰδίᾳ καθ' ἕνα. ὁμοφώνησαν οὖν καὶ εἶπομ καὶ οἱ τρεῖς ἕνα λόγον. ἀπεκρίμαρτο οἱ ἀρχιερεῖς λέγοντες· ἡ γραφὴ ἡμῶν λέγει ὅτι πᾶν ῥῆμα ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων σταθήσεται. ὁ οὖν Ἰωσήφ ὁμολόγει ὅτι ἐκήδευσεν καὶ ἔθαψεν αὐτὸν μετὰ τοῦ Νικοδήμου, καὶ πῶς ἐστὶν ἀληθὲς ὅτι ἠγέρθη.

sy in dem tempel unauffhörlich geopffert. Nec aliter habet editio vetus altera, quam ad manus habeo. Hinc nolui τοὺς γορεῖς ex altero textu graeco reponere.) -δουλ. (B καὶ δουλ) - τοῦ θεοῦ μεγάλους (B μεγάλους τ. θ.) - δεκάτας (utroque codex δεκάδας) - καὶ (B om) γιμώσκω καὶ τὸν (B om) Συμ. - εἶπε πρὸς αὐτόν (A πρὸς τὸ βρέφος) - δέσποτα cum AB.

2. Εἶπομ - εὐρωμεν δι' (B εὐρον με δεῖ, Thilo correxit εὐρεῖν δεῖ) τοὺς τρεῖς - καὶ μάθωμεν ἀκριβέστ. - καὶ ἔφερον αὐτοὺς (B om καὶ μάθωμεν usque ἔφερ. αὐτούς) ἐμπροσθεν (B -σθε) - ἐζόρκισαν (sic AB) - ἡμαρῶντα c. AB.

3. Τότε ὁ Ἄρμας καὶ (B add ὁ) Καϊάφας - ὅτι (B om) πᾶν ῥῆμα - ἀληθὲς (AB ἀληθώς) ὅτι ἠγέρθη cum AB.

EVANGELIUM NICODEMI PARS II.

SIVE

DESCENSUS CHRISTI AD INFEROS.

CAPUT I. (XVII.)

¹ Λέγει Ἰωσήφ· καὶ τί θαυμάζετε ὅτι Ἰησοῦς ἠγέρθη; οὐκ ἔστιν τοῦτο θαυμαστόν· ἀλλὰ τοῦτο θαυμαστόν ἐστιν ὅτι οὐκ ἠγέρθη μόμος, ἀλλ' ὅτι καὶ ἄλλους πολλοὺς μεκροὺς ἠγειρεμ, οἵτινες ἐμεγαλίσθησαν ἐν Ἱεροσολύμοις πρὸς πολλοὺς. καὶ εἰ τοὺς ἄλλους οὐ γινώσκετε, τέωσ τὸν Συμεὼν, ὅστις ἐδέξατο τὸν Ἰησοῦν, καὶ τοὺς δύο αὐτοῦ υἱοὺς, οὓς ἀρέστησεμ, τέωσ αὐτοὺς γινώσκετε. ἡμεῖς γὰρ ἐθάψαμεν αὐτοὺς πρὸ ὀλίγου· μῦν δὲ οἱ μὲν τάφοι αὐτῶν ὀρῶνται ἡμερωγμέμοι κεροί, αὐτοὶ δὲ εἰσι ζῶντες καὶ διατρίβοιτες ἐν τῇ Ἀριμαθίᾳ. ἀπέστειλαμ οὖν ἀνθρώπους, καὶ εὔρομ τὰ μνημεῖα αὐτῶν ἡμερωγμέμα κερά. λέγει ὁ Ἰωσήφ· ἀπέλθοιμεν εἰς τὴν Ἀριμαθίαν καὶ εὐρήσωμεν αὐτοὺς.

² Τότε ἠγέρθησαν οἱ ἀρχιερεῖς ὁ Ἄρμας καὶ Καϊάφας καὶ Ἰωσήφ καὶ Νικόδημος καὶ Γαμαλιήλ καὶ ἕτεροι μετ' αὐτῶν καὶ ἀπῆλθοι εἰς Ἀριμαθίαν, καὶ εὔρομ οὓς ὁ Ἰωσήφ ἔλεγεμ. ἐποίησαν οὖν προσευχὴν καὶ ἡσπάσαμτο ἀλλήλους· εἶτα ἦλθοι μετ' αὐτῶν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἔφεροι αὐτοὺς ἐν τῇ συμαγωγῇ, καὶ ἡσφαλίσαμτο τὰς θύρας, καὶ ἔθηκαμ εἰς μέσοι τὴν πάλαιαν τῶν Ἰουδαίων, καὶ εἶπομ πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀρχιερεῖς· θέλομεν ἴμα ὁμό-

I, 1. Λέγει (b add ὁ) Ἰωσήφ - ὅτι (b add ὁ) Ἰησοῦς - ἔμεφ. (Δ ἐμεγαλίσθη.) - τὸν Συμεὼν - υἱοὺς (b add καὶ τοὺς δύο ἀδελφούς) - ἡμερωγμέμοι (ita b; Δ ἀρεωγμ. sed statim post idem cum b ἡρεωγμέμα) κεροί (Δ om) - Ἀριμαθία (ita uterque) - ὁ (b om) Ἰωσήφ - αὐτοὺς cum AB.

2. Τότε - καὶ (Δ add ὁ) Καϊάφας - τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τὸν (sed uterque τοῦ)

σητε εἰς τὸν θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τὸν Ἀδωμαί, καὶ οὕτως ἴρα εἴπωτε τὴν ἀλήθειαν, πῶς ἀρέστητε καὶ τίς ὑμᾶς ἀρέστησερ ἐκ μεκρῶν.

³ Τοῦτο ἀκούσαρτεσ οἱ ἀραστάρτεσ ἀνθρωποὶ ἐποίησαμ εἰς τὰ πρὸσωπα αὐτῶν τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ καὶ εἵπωμ πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς· δότε ἡμῖν χάρτην καὶ μέλαρ καὶ κάλαμον. ἔφερομ οὖν ταῦτα. καὶ καθίσαρτεσ ἔγραψαμ οὕτως.

CAPUT II. (XVIII.)

¹ Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἡ ἀράστασις καὶ ἡ ζωὴ τοῦ κόσμου, δὸς ἡμῖν χάριμ ἵνα διηγησώμεθα τὴν ἀράστασίμ σου καὶ τὰ θαυμάσιά σου, ἃ ἐν τῷ ἄδι ἐποίησας. ἡμεῖς οὖν ἡμερ ἐν τῷ ἄδι μετὰ πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος κεκοιμημέων. ἐν ὧρα δὲ μεσομυκτίου εἰς τὰ σκοτεινὰ ἐκέῖρα ἀμέτειλεμ ὥσπερ φῶς ἡλίου καὶ ἔλαμψεν, καὶ ἐφωτίσθημεν πάντεσ καὶ εἶδομεν ἀλλήλους. καὶ εὐθύς ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀβραὰμ μετὰ τῶν πατριαρχῶν καὶ τῶν προφητῶν ἐρωθείς, καὶ χαρὰς ὁμοῦ πλησθέντεσ εἵπωμ πρὸς ἀλλήλους· τοῦτο τὸ φῶς ἀπὸ μεγάλου φωτισμοῦ ἐστίν. ὁ προφήτης Ἡσαΐας ἐκεῖ παρὼν εἶπε· τοῦτο τὸ φῶς ἐκ τοῦ πατρός ἐστι καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ καὶ ἐκ τοῦ ἁγίου πνεύματος· περὶ οὗ προεφήτευσα ἔτι ζῶν λέγων· γῆ Ζαβουλῶν καὶ γῆ Νεφθαλείμ, ὁ λαὸς ὁ καθήμερος ἐν σκότει ἴδε φῶς μέγα.

² Εἶτα ἦλθεμ εἰς τὸ μέσον ἑτεροσ ἀπὸ τῆς ἐρήμου ἀσκητής, καὶ εἵπωμ πρὸς αὐτὸν οἱ πατριάρχαι· τίς εἶ; ὁ δὲ εἶπερ· ἐγὼ εἰμι Ἰωάννης, τὸ τέλος τῶν προφητῶν, ὃς ἐποίησα τὰς ὁδοὺς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ εὐθείας, καὶ ἐκήρυξα τῷ λαῷ μετανοίαν εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. καὶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ εἰς ἐμὲ ἦλθε, καὶ ἀπὸ μακρόθεμ ἰδὼν αὐτὸν εἵπωμ πρὸς τὸν λαόν· ἴδε ὁ ἄμνος τοῦ θεοῦ ὁ

¹ Ἀδωμαί - ἐκ μεκρῶν cum AB.

3. Τοῦτο - ἀραστάρτεσ (A ἀραστήσαρτεσ) - χάρτην (A χαρτί) - καθίσαρτεσ ἔγραψαμ (B καθίσασ εἰς ἐξ αὐτῶν ἔγραψεν) οὕτως cum AB.

II, 1. Κύριε - καὶ ἡ (A om) ζωὴ - ἡμεῖς οὖν (A om) - καὶ ἐκ (B om) τοῦ υἱοῦ καὶ ἐκ (B om) τοῦ ἁγίου - προεφήτευσα (A -τευσεν) - ἴδε (B εἶδε) φ. μέγα cum AB.

2. Εἶτα ἦλθεμ - καὶ (ita uterque) τὸ πνεῦμα - ἤκουσα καὶ (B om) τῆς

αἴρωρ τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. καὶ μετὰ τῆς χειρόσ μου ἐβάπτισα αὐτὸν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ, καὶ εἶδον ὡσεὶ περὶ στερὰν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτὸν ἐρχόμενον, καὶ ἤκουσα καὶ τῆς φωνῆς τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς οὕτω λέγοντος· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἠδόκησα. καὶ διὰ τοῦτο ἀπέστειλέ με καὶ πρὸς ὑμᾶς, ἵνα κηρύξω πῶς ἐρχεται ὁ μορογενης υἱὸς τοῦ θεοῦ ὧδε, ἵνα ὅστις πιστεύσῃ πρὸς αὐτὸν σωθήσεται, ὅστις δὲ οὐ πιστεύσει εἰς αὐτὸν κατακριθήσεται. διὰ τοῦτο λέγω πρὸς ἅπαντας ὑμᾶς, καθὼς ἴδντε αὐτὸν, ἵνα προσκυμήσητε πᾶντες, ὅτι μὴ μόρον ἐστὶ πρὸς ὑμᾶς ὁ τῆς μετανοίας καιρὸς ὑπὲρ οὗ προσεκυρήσατε εἰς τὸν ἄνω μάταιον κόσμον τοῖς εἰδώλοις, καὶ ὑπὲρ ὧν ἡμαρτήκατε· ἐν ἄλλῳ δὲ καιρῷ τοῦτο γεμεῖσθαι ἀδύνατον.

CAPUT III. (XIX.)

Τοῦ Ἰωάννου τοῖνυν διδάσκοτος οὕτως τοὺς ἐν τῷ ἄρῃ, ἀκούσας καὶ ὁ πρωτόπλαστος καὶ πρωάτωρ Ἀδὰμ λέγει πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν Σὴθ· υἱέ μου, θέλω ἵνα εἴπῃς τοῖς προπάτορσι τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῖς προφήταις, ὅτε ἔπεσον ἵνα ἀποθνήσκω, ποῦ σε ἀπέστειλα. ὁ δὲ Σὴθ ἔφη· προφῆται καὶ πατριάρχαι, ἀκούσατε. ὁ ἐμὸς πατήρ Ἀδὰμ ὁ πρωτόπλαστος πρὸς ποτε εἰς τὸ τελευτᾶν ἀπέστειλέ με ποιήσασθαι δέησιν πρὸς τὸν θεὸν ἑγγιστα τῆς πύλης τοῦ παραδείσου, ὡς ἂν ὀδηγήσῃ με εἰς τὸν ἄγγελον πρὸς τὸ δένδρον τῆς ἐλεημοσύνης καὶ ἐσθάρω ἔλαιον καὶ ἀλείψω τὸν ἐμὸν πατέρα, καὶ ἁμαρτήσῃ ἀπὸ τῆς ἀσθεμείας. ὥστε καὶ ἐποίησα. καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν ἐλθὼν ἄγγελος κυρίου λέγει μοι· τί Σὴθ αἰτεῖς; ἔλαιον αἰτεῖς τὸ τοὺς ἀσθεμεῖς ἀριστῶν, ἢ τὸ δένδρον τὸ ῥέον τὸ τοιοῦτον ἔλαιον διὰ τὴν τοῦ

φωρῆς τοῦ (A om) θεοῦ - ἐρχεται (ab hac voce incipit fragmentum Vaticanum)
- υἱὸς τοῦ θεοῦ (eum AC; B τοῦ θε. υἱὸς) - ὅστις πιστεύσῃ (eum AC; B -σει)
- ἴδντε (sic) ἵνα προσκυμήσητε (eum AB; C -μήσετε) - ἡμαρτήκατε (eum BC;
A ἐμαρτηρήσατε) - ἀδύνατον eum ABC.

III. Τοῦ Ἰωάννου τοῖνυν - πρὸς τὸν υἱ. αὐτ. τὸν Σὴθ (eum AC; B προς Σὴθ τὸν υἱ. αὐτ.) - ἵνα ἀποθνήσκω (eum AC; B τοῦ ἀποθνήσκω με) - Ἀδὰμ (eum BC; A ὁ Ἀδὰμ) - πρὸς (desideratur in ABC) τὸ δένδρον τ. ἐλεμ. (B solus add τοῦτ' ἐστὶ τὸ ἔλεος τοῦ ἐλαίου) etc eum ABC. - τὸ ῥέον (eum AC;

σοῦ πατρὸς ἀσθέμειαρ; τοῦτο οὐκ ἔστιν εὐρεθῆναι μυρί. ἀπὸ τοῦ καὶ εἰπὼς τῷ πατρί σου ὅτι μετὰ τὸ συμτελεσθῆναι ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἔτη πεντακισχίλια πεντακόσια, τότε κατέλθῃ ἐν τῇ γῇ ὁ μορογεμὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ ἐμαρθρωπώσας, κἀκεῖνος ἀλείψει αὐτὸν τῷ τοιοῦτῳ ἐλαίῳ, καὶ ἁμασθήσεται, καὶ ἐν ὕδατι καὶ πνεύματι ἁγίῳ πλυρεῖ καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ, καὶ τότε ἀπὸ πάσης μόσου ἰαθήσεται· μὴν δὲ τοῦτο γεμεῖσθαι ἀδύνατον.

Ταῦτα ἀκούσαμτες οἱ πατριάρχαι καὶ οἱ προφῆται ἐχαίρομεν μεγάλως.

CAPIUT IV. (XX.)

¹ Ἐν τοιαύτῃ δὲ τῶν ἀπαρτῶν ὅρτῳ χαρὰ ἦλθεν ὁ σατὰρ ὁ κληρονόμος τοῦ σκότους καὶ λέγει τῷ ἄδῃ· παμφάγε καὶ ἀκόρεστε, ἀκουσὸν μου τοὺς λόγους. ἐκ τοῦ γέμουσ τῶν Ἰουδαίων τισ Ἰησοῦς λεγόμενος, ὁμομάζων ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ· οὗτος δὲ ὢν ἄμθρωπος, ἀπὸ συμεργείας ἡμετέρας ἐσταύρωσεν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι. καὶ μὴν αὐτοῦ τελευτήσαμτος ἔσο ἡτοιμασμέμος ὥπως ὧδε κατασφαλίσωμεν αὐτόν. ἐγὼ γὰρ οἶδα ὅτι ἄμθρωπός ἐστι, καὶ ἤκουσα καὶ αὐτοῦ λέγομτος ὅτι περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου ὥς θανάτου. ἐποίησέ μοι καὶ πολλὰ κακὰ ἐν τῷ ἄμωθῳ κόσμῳ τοῖς βροτοῖς συμαστρεφόμενος. ὅπου γὰρ ἠῦρισκε τοὺς ἐμοὺς δούλους, ἐδίωκεν αὐτούς, καὶ ὅσους ἄμθρώπους ἐποίουν ἐγὼ κυλλοὺς τυφλοὺς χωλοὺς λεωρούς, καὶ εἴ τι τοιοῦτον, διὰ λόγου μόμου ἱάτο αὐτούς· καὶ πολλοὺς ἐτοιμάσας εἰς τὸ ταφῆναι, καὶ τούτους διὰ λόγου μόμου πάλιν ἀνέζωσκε.

² Λέγει ὁ ἄδης· καὶ τοσοῦτόν ἐστιν οὗτος δυνατὸς ὥστε διὰ λόγου μόμου ποιεῖν τοιαῦτα; ἢ τοιοῦτῳ ὅρτι δύνασαι σὺ ἀμτιστῆναι αὐτῷ; ἐμοὶ δοκεῖ, τοιοῦτῳ ὅρτι οὐδεὶς αὐτῷ ἀμτιστῆναι

В τὸ ὥραϊον) - τοῦ σοῦ (A om) πατρὸς - ἐμαρθρωπώσας (cum AB; C ἐν ἀμθρωπώσει) - μεγάλως cum ABC.

IV, 1. Ἐν τοιαύτῃ - - ὅρτῳ (cum AC; B om) - - ὁ σατὰρ (hoc accentu AB) - ἐποίησέ μοι καὶ (C ἐποίησε δὲ καὶ) - συμαστρεφόμενος (AC - στραφόμενος) - ἠῦρισκε (C εὑρισκεν) - ἐγὼ (C om) - τοιοῦτον (cum A; BC τοιοῦτων) - ἐτοιμάσας (cum AB; C ἐτοιμάσθηρ) - ταφῆναι (A στραφῆναι) - μόμου (cum A; BC om) πάλ. ἀνέζωσκε (AC - ζώωσε) cum ABC.

2. Λέγει ὁ ἄδης - δυνατὸς (cum AB; C - σῆται) - ἤκουσας (cum C; B

δυμήσεται. εἰ δὲ λέγεις ὅτι ἤκουσας αὐτοῦ φοβουμένου τὸν θά-
ματορ, παίζωμ σε καὶ γελῶμ ἔφη τοῦτο, θέλωμ ἴρα σε ἄρπάσῃ
ἐμ χειρὶ δυματῆ. καὶ οὐαὶ οὐαὶ σοι εἰς τὸν αἰῶμα τὸν ἄσπαρτα.
λέγει ὁ σατάμ· παμφάγε καὶ ἀκόρεστε ἄδῃ, τοσοῦτομ ἐφοβήθησ
ἀκούσας περὶ τοῦ κοιροῦ ἡμῶμ ἐχθροῦ; ἐγὼ αὐτὸμ οὐκ ἐφοβήθημ,
ἀλλ' ἐμήργνησα τοὺς Ἰουδαίους καὶ ἐσταύρωσαμ αὐτόμ, καὶ ἐπό-
τισαμ αὐτόμ καὶ χολῆμ μετὰ ὄζους. ἐτοιμάσθητι οὐμ ὥσως ἐλ-
θόρτα κρατήσῃσ αὐτόμ ἰσχυρά.

3. Ἀπεκρίθῃ ὁ ἄδῃσ· κληρομέμ τοῦ σκότους, υἱὲ τῆς ἀω-
λείας, διάβολε, ρῦμ μοι εἶπας ὅτι πολλοὺς οὐς σὺ ἐτοίμασας
εἰς τὸ ταφῆμαι, λόγῳ μόρῳ τούτους αὐτὸς ἄμεζώωσε· καὶ εἰ
ἐτέρους τῆς ταφῆς ἡλευθέρωσε, πῶς αὐτὸς καὶ ἐμ ποίᾳ δυμά-
μει παρ' ἡμῶμ κρατηθήσεται; ἐγὼ δὲ περὶ ὀλίγου κατέπιόμ τιμα
μεκρόμ ὁρόματι Λάζαρομ, καὶ μετ' ὀλίγομ τις ἐκ τῶμ ζώρτωμ διὰ
λόγου μόρου βία ἐκ τῶμ ἐγκάτωμ μου τοῦτομ ἄμέσπασεμ. οἶμαι
δὲ εἶμαι αὐτόμ ὅμ σὺ φῆς· εἰ οὐμ ἐκείμο ἐμβάδε δεζόμεθα, δέ-
δοικα μὴ πωσ καὶ περὶ τῶμ λοιπῶμ κιμδυεύσωμεμ· πάντασ γὰρ
οὐς ἀπ' αἰῶμοσ κατέπιομ, ἰδοὺ ταρασσομέρους καταροῶ, καὶ
ἀλλγὼ τὴμ κοιλίᾳμ μου. καὶ σημείμο οὐκ ἀγαθόμ μοι δοκεῖ ὁ προαμ-
αρπασθεῖς Λάζαροσ ἀπ' ἐμοῦ· οὐ γὰρ ὥσ μεκρόσ, ἀλλ' ὥσ
ἀετόσ ἀπ' ἐμοῦ ἐξεπέτασεμ· οὕτω γὰρ συρτόμοσ ἡ γῆ αὐτόμ
ἔζω ἔρριψε. διὸ καὶ ὀρκίζω καὶ σὲ εἰς τὰς σὰς χάριτας καὶ εἰς
τὰς ἐμάς, μὴ ἀγάγησ αὐτόμ ἐμταῦθα. οἶμαι γὰρ ὅτι διὰ τὸ πᾶμ-
τας ἀμαστῆσαι μεκροὺς ὧδε παραγίρεται. καὶ τοῦτό σοι λέγω,
μὰ τὸ σκότοσ ὃ ἔχομεμ, εἰ ὧδε ἀγάγησ αὐτόμ, οὐδεῖς μοι τῶμ
μεκρόμ ἐμαπολειφθήσεται.

ἤκουσεσ, Δ ἤκουεσ) - τὸμ θάματορ (cum BC; Δ om) - θέλωμ (cum AB; C om)
- καὶ (C ἡ) οὐαὶ - ὁ σατάμ (C ὁ σαταμάσ) - ἐμήργνησα (cum AB; C ἐφέργησα)
- χολῆμ (cum BC; Δ χολῆ) - ἐτοιμάσθητι (cum BC; Δ ἐτοιμασθήμαι) - αὐτόμ
(Δ αὐτοῦ) ἰσχυρά cum ABC.

3. Ἀπεκρίθῃ ὁ ἄδῃσ - πολλοὺς οὐς σὺ ἐτοίμασας (οὐς om edd, ita ut
ἐτοιμάσας pro nominativo absoluto haberi possit. In AB vero ἐτοίμασας, non
ἐτοιμάσας legitur, neglecto ut saepe fit augmento. Apud Thilonem est πολ-
λοῦς σὺ ἐτοιμάσας.) - τούτους αὐτὸς (B ante λόγῳ ponit) - εἰ (Δ om) - ὁρό-
ματι Λάζαρομ (C -ζαροσ) - τὴμ κοιλίᾳμ μου (cum AB; C τῇ κοιλίᾳ μου) - ἀγά-
γησ αὐτ. ἐμταῦθα (cum AC; B ἐρτεῦθεμ) - ἀμαστῆσαι (cum AC; B ἀμαστῆμαι)
- ἐμαπολειφθήσεται cum ABC.

CAPUT V. (XXI.)

¹ Τοιαῦτα τοῦ σαταμᾶ καὶ τοῦ ἄδου λεγόμετων πρὸς ἀλλήλους ἐγένετο φωνὴ μεγάλη ὥσπερ βρομὴ λέγουσα· ἄρατε πύλας οἱ ἄρχορτες ὑμῶν, καὶ ἐπάρθῃτε πύλαι αἰώριοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης. ἀκούσας ὁ ἄδης λέγει τῷ σαταμᾶ· ἐξελθε, εἰ δυματὸς εἶ, καὶ ἀπίστηθι αὐτῷ. ἐξῆλθον οὐμ ἐξω ὁ σατάμ. εἶτα λέγει ὁ ἄδης τοῖς δαίμοσιμ αὐτοῦ· ἀσφαλίσασθε καλῶς καὶ ἰσχυρῶς τὰς πύλας τὰς χαλκᾶς καὶ τοὺς μοχλοὺς τοὺς σιδηροὺς, καὶ τὰ κλεῖθρά μου κατέχετε, καὶ σκοπεῖτε πάρτα ἱστάμεροι ὄρθιοι· ἐὰν γὰρ εἰσέλθῃ αὐτὸς ὧδε, οὐαὶ ἡμᾶς λήψεται.

² Ταῦτα ἀκούσαρτες οἱ προπάτορες ἤρξαντο πάρτες ὑβρίσειμ αὐτὸν λέγορτες· παμφάγε καὶ ἀκόρεστε, ἄμοιζον ὥσως εἰσέλθῃ ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης. λέγει Δαυὶδ ὁ προφήτης· οὐκ οἶδας, τυφλέ, ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ ἐγὼ ζῶν τῇ τοιαύτῃ φωνῇ, τὸ ἄρατε πύλας οἱ ἄρχορτες ὑμῶν, προεφήτευσας; Ἡσαΐας εἶπεμ· ἐγὼ τοῦτο προῖδὼν ὑφ' ἁγίου πνεύματος ἔγραψα· ἀμασθήσονται οἱ μεκροί, καὶ ἐγερθήσονται οἱ ἐν τοῖς μνημείοις, καὶ εὐφρανθήσονται οἱ ἐν τῇ γῇ. καί· ποῦ σου θάρατε τὸ κέρτρον; ποῦ σου ἄδῃ τὸ μῖκος;

³ Ἦλθον οὐμ ἀπλιν φωνή· ἄρατε πύλας λέγουσα. ἀκούσας ὁ ἄδης ἐκ δευτέρου τῇ φωνῇ ἀπεκρίθῃ ὡς δῆθον μὴ γινώσκων καὶ λέγει· τίς ἐστιμ οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης; λέγουσιμ οἱ ἄγγελοι τοῦ δεσπώτου· κύριοι κραταῖοι καὶ δυματὸς, κύριοι δυματὸς ἐν πολέμῳ. καὶ εὐθέως ἅμα τῷ λόγῳ τούτῳ αἱ χαλκαὶ πύλαι συμετρίβησαν καὶ οἱ σιδηροὶ μοχλοὶ συμεθλάσθησαν, καὶ οἱ δεδεμέροι πάρτες μεκροὶ ἐλύθησαν τῶν δεσμῶν, καὶ ἡμεῖς μετ' αὐτῶν. καὶ εἰσῆλθον ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης ὥσπερ ἄνθρωπος, καὶ πάρτα τὰ σκοτεινὰ τοῦ ἄδου ἐφωτίσθησαν.

V. 1. Τοιαῦτα - ἐξω ὁ σατάμ (c ὁ σαταμᾶς) - ἀσφαλίσασθε (cum ac; β-λίσατε) καλ. καὶ (cum b; ac om) ἰσχυρῶς (ita ab, c -ρῶς) - σκοπεῖτε πάρτα (a πάρτας, bc πάρτες) ἱστ. ὄρθιοι (cum ab, c ὄρθριοι) - λήψεται cum abc.

2. Ταῦτα - ἀκόρεστε (b solus add ἄδῃ) - τὸ μῖκος cum abc.

3. Ἦλθον - τοῦ (c om) δεσπώτου - ἐφωτίσθησαν cum abc.

CAPUT VI. (XXII.)

¹ Εὐθύς ἐβόησεν ὁ ἄδης· ἐμικήθημεν, οὐαὶ ἡμῖν. ἀλλὰ τίς εἶ ὁ ἔχωρ τοσαύτην ἐξουσίαν καὶ δύναμιν; καὶ ποῖος εἶ ὁ χωρὶς ἁμαρτίας ὧδε ἐλθὼν, ὁ μικρὸς ὁρώμερος καὶ μεγάλα δυνάμερος, ὁ ταπεινὸς καὶ ὑψηλός, ὁ δοῦλος καὶ ὁ δεσπότης, ὁ στρατιώτης καὶ βασιλεύς, ὁ τῶν μεκρῶν καὶ τῶν ζώντων ἐξουσιάζων; ἐν τῷ σταυρῷ προσηλώθησ καὶ ἐν τῷ τάφῳ ἐτέθησ, καὶ ἄρτι ἐγέμου ἐλεύθερος καὶ κατέλυσας πᾶσαν τὴν δύναμιν ἡμῶν. ἄρα σὺ εἶ ὁ Ἰησοῦς, περὶ οὗ ἔλεγεμ ἡμῖν ὁ ἀρχισατράπῃς σατὰν ὅτι διὰ σταυροῦ καὶ θαράτου μέλλεις κληρονομῆσαι ὅλον τὸν κόσμον;

² Τότε ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης κρατήσας ἐκ τῆς κορυφῆς τὸν ἀρχισατράπῃν σατὰν καὶ παραδοὺς αὐτὸν τοῖς ἀγγέλοις εἶπε· σιδηροῖς καταδεσμήσατε τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας καὶ τὸν τράχηλον καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ. εἶτα παραδοὺς τοῦτον τῷ ἄδῃ ἔφη· λαβὼν αὐτὸν κάτεχε ἀσφαλῶς ἄχρι τῆς δευτέρας μου παρουσίας.

CAPUT VII. (XXIII.)

Καὶ ὁ ἄδης παραλαβὼν τὸν σαταμάρ ἔλεγεμ αὐτῷ· Βεελζεβοὺλ, κληρομέμ τοῦ πυρὸς καὶ τῆς κολάσεως, ἐχθρὲ τῶν ἁγίων, διὰ ποίαν ἀνάγκην ὀκορόμῃσας σταυρωθῆναι τὸν βασιλέα τῆς δόξης εἰς τὸ ἐλθεῖν ὧδε καὶ ἐκδῦσαι ἡμᾶς; ἐπιστράφου καὶ ἴδε ὅτι οὐδεὶς μεκρὸς ἐν ἐμοὶ κατελείφθῃ, ἀλλὰ πάντα ὅσα ἐκέρδῃσας διὰ τοῦ ζύλου τῆς γλώσσεως, διὰ τοῦ ζύλου τοῦ σταυροῦ πάντα ἀπώλεσας· καὶ πᾶσά σου ἡ χαρὰ μετῃμέχθῃ εἰς λύπην·

VI, 1. Εὐθύς (cum AC; B Καὶ εὐθύς) - ἁμαρτίας (cum AB; C ἁμαρτιῶν) - καὶ ὁ (cum AC; B om) δεσπότης - καὶ τῶν (cum BC; A om) ζώντων - καὶ ἐν τῷ T. E. K. A. E. ἐλεύθερος (haec omnia cum AC; B om) - Ἰησοῦς (C κύριος) - σατὰν (cum BC; A σαταμάρ) - ὅλ. T. κόσμον cum ABC.

2. Τότε - παραδοὺς (C παραδὼν) αὐτὸν - σιδηροῖς (ita ABC; nullus eorum additum habet δεσμοῖς, quod excludisse videtur) - παρουσίας cum ABC.

VII. Καὶ ὁ ἄδης - σαταμάρ (cum AC; B σατὰν) - Βεελζεβοὺλ (A ἐβεελζεβοὺλ) κλ. τοῦ πυρὸς (cum B; sed A σκότους, C σκότου) - εἰς (cum A; C om, B ἢ) - ἐκδῦσαι (AB -ύσαι) ἡμ. ἐπιστράφου (ita ABC) - ἀπώλεσας (A ἀπώλεσας)

καὶ τὸν βασιλέα τῆς δόξης θέλωρ θαματῶσαι, σεαυτὸν ἐθαμάτωσας. ἔπει γὰρ παρέλαβόν σε ὥστε κατέχειμ ἀσφαλῶς, ἐμπεῖρα μαθήσῃ ὅσα κακὰ πρὸς σὲ διαπραζομαι. ὦ ἀρχιδιάβολε, ἡ τοῦ θαμάτου ἀρχή, ἡ ῥίζα τῆς ἁμαρτίας, τὸ τέλος παμπῶς κακοῦ, τί κακὸν εὐρὼν εἰς τὸν Ἰησοῦν ἐγύρευσας τὴν ἀπώλειαν αὐτοῦ; πῶς ἐτόλμησας τοσοῦτον κακὸν ποιῆσαι; πῶς τοιοῦτον ἄμθρωπον ἐμ τῷ σκότει τούτῳ καταγαγεῖμ ἐμελέτησας, δι' οὗ πάμπας τοὺς ἀπ' αἰῶμος θαρόμτας ἐστερήθης;

CAPUT VIII. (XXIV.)

¹ Οὕτω τοῦ ἄδου διαλεγόμενον τῷ σαταμᾷ ἤπλωσεμ ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα καὶ ἐκράτησε καὶ ἤγειρε τὸν προπάτορα Ἀδάμ. εἶτα στραφείς καὶ πρὸς τοὺς λοιποὺς ἔφη· δεῦρο μετ' ἐμοῦ πάμπας ὅσοι διὰ τοῦ ζύλου οὐ ἤψατο οὗτος ἐθαματῶθῃτε· πάλιν γὰρ ὑμᾶς διὰ ζύλου τοῦ σταυροῦ πάμπας ἐγὼ ἰδοὺ ἀμιστῶμ. πρὸς ταῦτα ἐξέβαλεμ ἅπαμπας ἔξω, καὶ ὁ προπάτωρ Ἀδάμ θυμηδίας ἐμπλεωσ ὀφθείσ· εὐχαριστῶ τῇ μεγαλωσύμῃ σου κύριε, ἔλεγεν, ὅτι ἀμήγαγέσ με ἐξ ἄδου κατωτάτου. οὕτω δὲ καὶ πάμπας οἱ προφῆται καὶ οἱ ἅγιοι εἶπωμ· εὐχαριστοῦμέμ σοι Χριστέ, σωτὴρ τοῦ κόσμου, ὅτι ἀμήγαγες ἐκ τῆς φθορᾶς τὴν ζωὴν ἡμῶν.

² Καὶ ταῦτα εἰσώρτωμ εὐλογήσας ὁ σωτὴρ τὸν Ἀδάμ κατὰ τὸ μέτωπον ἐμ τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ· τοῦτο δὲ ποιήσας καὶ πρὸς τοὺς πατριάρχας καὶ προφῆτας καὶ μάρτυρας καὶ προπάτορας, καὶ τούτους λαβὼν ἐκ τοῦ ἄδου ἀμέθορε. πορευομένου δὲ αὐτοῦ ἔψαλλον οἱ ἅγιοι πατέρες ἀκολουθοῦντες αὐτῷ λέγομ-

- σεαυτὸν (cum c, ab σεαυτὸν) ἐθαμάτωσας - εἰς τὸν Ἰησοῦν (cum ac; b add καὶ) ἐγύρευσας (cum a*, b ἐγύρευσεσ, c ἐγηρεύσῃς, Δ** ἐγύρευεσ) - σκότει (cum a, c σκότῳ) τ. καταγαγεῖμ (cum c; Δ κατάγειμ) - θαρόμτας (c ut videtur θαρέμτας) ἐστερήθης cum abc (sed b om τοσοῦτον κακὸν usq καταγαγεῖμ).

VIII, 1. Οὕτω τοῦ ἄδου - διὰ (cum ac; b add τοῦ) ζύλου τοῦ σταυροῦ - ἐκ τῆς (b om) φθ. τὴν ζωὴν ἡμῶν cum abc (b ἐμπλεωσ et μεγαλωσύμῃ).

2. Καὶ ταῦτα - κατὰ τὸ μέτωπον (cum ac, b ἐμ τῷ μετώπῳ) ἐμ (cum ac; b om) τῷ σημείῳ - πρ. τ. πατριάρχας κ. προφ. κ. μάρτυρ. κ. (c add τοὺς) προπάτορας (haec cum b, c om καὶ μάρτυρας, Δ habet πρ. τ. προπάτορας, omissis πατριάρχ. usque κ. μάρτ. καὶ) - λέγομτες (cum b; ac om) -

τες· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου· ἀλληλούϊα·
αὐτῷ ἡ δόξα τῶν ἁγίων πάντων.

CAPIUT IX. (XXV.)

Πορευόμενος οὖν εἰς τὸν παράδεισον κρατῶν καὶ τὸν προ-
πάτορα Ἀδὰμ ἀπὸ τῆς χειρὸς παραδέδωκε τοῦτον τῷ ἀρχαγ-
γέλῳ Μιχαὴλ καὶ πάντα τοὺς δικαίους. εἰσερχομένων οὖν
αὐτῶν τὴν θύραν τοῦ παραδείσου συνήρτησαν αὐτοῖς δύο πρεσ-
βῦται ἄνθρωποι, πρὸς οὓς οἱ ἅγιοι πατέρες εἶπον· τίτες ἐστέ
ὑμεῖς, οἵτινες θάνατον οὐκ εἶδετε καὶ ἐν τῷ ἅδῃ οὐ κατήλθετε,
ἀλλ' ἐν τοῖς σώμασι καὶ ταῖς ψυχαῖς οἰκεῖτε εἰς τὸν παράδεισον;
εἰς ἐξ αὐτῶν ἀποκριθεὶς εἶπεν· ἐγὼ εἰμι Ἑρῶχ ὁ εὐαρεστήσας
θεῷ καὶ ὧδε μετατεθεὶς παρ' αὐτοῦ, καὶ οὗτός ἐστιν Ἥλιος ὁ
Θεσβίτης, οἱ καὶ μέλλομεν ζῆσαι μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶ-
νος· τότε δὲ μέλλομεν ἀποσταλῆναι παρὰ θεοῦ ἐπὶ τῷ ἀρτιστῆ-
ναι τῷ ἀρτιχρίστῳ καὶ ἀποκταθῆναι παρ' αὐτοῦ, καὶ μετὰ τρεῖς
ἡμέρας ἀμασθῆναι καὶ ἐν μεφέλαις ἀρπαγῆναι πρὸς τὴν τοῦ
κυρίου ὑπάρτησιν.

CAPIUT X. (XXVI.)

Ταῦτα τούτων λεγόντων ἦλθεν ἕτερος ταπεινὸς ἄνθρωπος,
βαστάζων ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ καὶ σταυρόν· πρὸς ὃν ἔφησαν
οἱ ἅγιοι πατέρες· τίς εἶ σὺ ὁ θεωρίαν ἔχων ληστοῦ, καὶ τίς ὃν
ἐπιφέρεις ἐπὶ τῶν ὤμων σταυρόν; ἀπεκρίθη οὗτος· ἐγὼ καθὼς
ὑμεῖς φατέ ληστής ἦν καὶ κλέπτῃς ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ διὰ ταῦτα
κρατήσαρτές με οἱ Ἰουδαῖοι σταυροῦ θανάτου παραδεδόκασι
ἅμα τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ. ἐπὶ σταυροῦ τοῖμιν κρεμα-
μένου αὐτοῦ, ἰδὼν τὰ γερόμενα σημεῖα ἐπίστευσα εἰς αὐτόν,
καὶ παρεκάλεσα αὐτὸν καὶ εἶπον· κύριε, ὅτε βασιλεύσεις, μὴ
μου ἐπιλάβῃ. καὶ εὐθὺς εἰπὲρ μοι ὅτι ἀμὴν ἀμὴν σήμερον λέγω
σοι, μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ. βαστάζων οὖν τὸν σταυ-
ρόν μου ἦλθον εἰς τὸν παράδεισον, καὶ εὐρὼν τὸν ἀρχάγγελον

πάντων cum ABC.

IX. Πορευόμενος - ἀπὸ (cum AC; B ἐκ) τῆς χειρὸς - ὑπάρτησιν (cum AC; B ἀπάρτησιν) cum ABC.

X. Ταῦτα τούτων - ἐπὶ (c om) σταυροῦ τοῖμιν - γερόμενα (cum AB; c γιρόμενα) - ὅτε βασιλεύσεις (cum A; BC ὅτε βασιλεύσῃς) -

Μιχαὴλ εἶπωρ αὐτῶ· ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ ἐσταυρωμέρος
 ᾧδὲ με ἀπεστείλερ· ἄγαγόν με τοῖνυν ἐν τῇ πύλῃ τῆς Ἑδέμ.
 καὶ ἰδοῦσα ἡ φλογίμη ῥομφαία τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἤρριζέ
 μοι, καὶ εἰσῆλθον. εἰτά φησι πρὸς ἐμὲ ὁ ἀρχάγγελος· περιμει-
 ρον μικρόν, ὅτι ἔρχεται καὶ ὁ πρωάτωρ τοῦ γέμουσ τῶν ἀνθρώ-
 πων Ἀδὰμ μετὰ τῶν δικαίων, ἵνα εἰσέλθωσι καὶ αὐτοὶ ἐν τῷ.
 καὶ ῥῆν ἰδὼν ὑμᾶς ἦλθον εἰς ἀνάμνησιν ὑμῶν.

Ταῦτα ἀκούσαρτες οἱ ἅγιοι ἐβόησαν μεγάλην φωνὴν πάρτες·
 μέγας ὁ κύριος ἡμῶν, καὶ μεγάλη ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ.

CAPIUT XI. (XXVII.)

Ταῦτα πάντα εἶδομεν καὶ ἠκούσαμεν ἡμεῖς οἱ δύο αὐτά-
 δελφοι, οἱ καὶ ἀπεστάλημεν παρὰ Μιχαὴλ τοῦ ἀρχαγγέλου καὶ
 ἐτάχθημεν κηρῦσαι τῇ τοῦ κυρίου ἀράστασιν, πρότερον δὲ ἀπ-
 ελθεῖν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ καὶ βαπτισθῆναι. ὧν καὶ ἀπελθόντες
 ἐβαπτίσθημεν μετὰ καὶ ἄλλων ἀραστάρτων μεκρῶν· εἰτα καὶ εἰς
 Ἱεροσόλυμα ἦλθομεν καὶ ἐτελέσαμεν τὸ πᾶσχα τῆς ἀμαστά-
 σεως. ῥῆν δὲ μὴ δυράμενοι ἐρταῦθα διάγειν ἀπερχόμεθα. καὶ
 ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν
 Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ κοινοῦ τοῦ ἁγίου πνεύματος εἴη μετὰ
 πάντων ὑμῶν.

Ταῦτα γράψαμτες καὶ ἀσφαλίσάμενοι τὰ βιβλία, ἔδωκαμ τὰ
 ἡμίση τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τὰ ἡμίση τῷ Ἰωσήφ καὶ τῷ Νικοδήμῳ·
 καὶ αὐτοὶ παραυτίκα ἐγένοντο ἄφαρτοι, εἰς δόξαν τοῦ κυρίου
 ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀμήν.

* Ο κύρ. ἡμ. Ἰησοῦς (cum c, ab add Χριστὸς) - ἄγαγόν (ita abc) με - τῆς Ἑδέμ (c Ἑδέμ) - περιμειρμον μικρόν (cum ab; c ῥῆν καιρόν) - μεγάλη φωνή (cum bc, d φων. μεγάλ.) - ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ cum abc.

XI. Ταῦτα πάντα εἶδομεν (cum ab; c ἴδομεν) - τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς (cum acd; b om θεοῦ καὶ) - ἡ κοινοῦ (de coniectura addidimus; abcd non habent) τοῦ ἁγίου (cum ac; bd παραγίου) πρ. - ὑμῶν (d ἡμῶν) cum abc (d codicem inde a verbis εἰτα καὶ εἰς exscriptimus).

Ταῦτα γράψαμτες - τὰ ἡμίση τοῖς ἀρχ. καὶ (haec c male om) τὰ ἡμίση (ita utroque loco a; b τὰ ὑμῖσι et τὰ ὑμῖσι, c τὰ ὑμῖσι) - τῷ (b om) Νικοδ. - ἀμήν (cum c et [nisi quod ter repetitum habet] d; sed pro eo b c ἡ δόξα εἰς αἰῶνας τῶν αἰώνων, item a αὐτῷ δόξα πρέσβει ῥῆν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.) cum abcd.

G E S T A P I L A T I . *

Ego Aenias protector eram prius Hebraeus et sectator legis; sed gratia salvatoris maximo pro dono me apprehendit, cognovi Christum Iesum in sacra scriptura et accessi ad eum ad credendum ei, ut dignus fierem sancto baptisinate. Ante omnia quaesivi hypomnemata quae confecta sunt illis temporibus de domino nostro Iesu Christo et quae Iudaei vulgarunt sub Pontio Pilato. Haec lingua hebraica scripta inveni volente

* Antiquus hic libri titulus desumptus est ex Gregor. Turon. hist. Francor. I, XXI et XXIV. Ad eum proxime accedit Coptus *Commentarii salvatoris conscripti sub Pontio Pilato praeside*. Ambr: *Incipit gesta salvatoris quam invenit Theodosius Magnus in praetorio Pontii Pilati in codicibus publicis*. Item D^b: *In nomine sanctae trinitatis incip* (incipiunt? incipit?) *gesta salvatoris domini nostri Iesu Christi, inventa Theodosio Magno imperatore in Ierusalem in praetorio Pontii Pilati in codicibus publicis*. Item D^a libro subscriptum habet: *In nomine sanctae trinitatis expliciunt gesta per salvatorem Iesum Christum, quae invenit Theodosius Magnus imperator in Ierusalem in praetorio Pontii Pilati in codd. publ.* Cod. Sigmaring. (saec. 12?): *In nomine sancte trinitatis incipiunt gesta salvatoris domini Ies. Christi, quae invenit Theodosius Magnus imperator in Hierusalem in praetorio Pilati in codicibus publicis in anno nono decimo*. Cod. Par. 5559 A: *In nomine dei summi incipiunt gesta salvatoris domini nostri Ies. Christi, quae invenit Theodosius Magnus imperator in praetorio Pontii Pilati in codicibus publicis*. Similiter alii sat multi. Item in editione Antwerpiensi anni 1538: *Gesta salvatoris nostri Iesu Christi secundum Nicodemum, quae invenit Theodosius Magnus in praetorio Pontii Pilati*. (Praeterea additum est ex hebraea lingua in latinam translata.) . . A *Incipit evangelium Nazaraeorum*. Eundem titulum habet Paris, cod. 3338. (olim 451. 3855.) Item cod. 13. bibliothecae collegii Mertonensis *evangelium Nazaraeorum secundum Nicodemum*. Eodem titulo utitur Vincent. Bellovac. in prologo ad *Speculum naturale* c. 9., ubi est: *Quaedam reputantur apocrypha - quia auctores eorum ignorantur licet puram veritatem contineant, ut est evangelium Nazaraeorum* . . B: *De passione et resurrectione Christi*. Item D^c: *Acta passionis et resurrectionis domini nostri Iesu Christi*. Cod. Par. 1652: *In nomine domini incipit liber de gestis domini nostri salvatoris per Emaum Hebreum post Nicodemum*. Cod. Par. 5559: *In nomine sancte trinitatis incipit historia de passione ac resurrectione atque ascensione domini nostri Iesu Christi*,

domino nostro Iesu Christo. Ego igitur in linguam graecam converti, regnantibus excelsis Theodosio, anno decimo septimo sui consulatus et quinto Valentiniani, indictione nona. Quicumque legitis hunc librum et haec transfertis in alium librum, recordantes mei orate pro me Aenia minimo, ut deus mihi misericors sit mihi que remittat peccata quae in eum patravi. Pax sit eis qui haec legent eorum[que] familiis universis in seculum. Amen.

edita a venerabili Nichodemo, quam invenit Theodosius Magnus imperator in Iherusalem in pretorio Pontii Pylati in codicibus publicis. Cod. Paris. 5557: Relatio de passione domini et actibus Iudaeorum. Editio Veneta anni 1522: Evangelium b. Nicodemi de passione Christi ac descensione eius ad inferos. . c non habet titulum, nec Flor.

Prologum istum ex Copto interprete sumsi, cui posthabendi sunt Latini edd. nostri. Tamen spes est meliora aliquando proditura esse ex foliis palimpsestis Vindobonensibus, de quibus vide post.

Cod. Paris. 1652. sic: *Ego Emaus Hebraeus qui eram legis doctor de Hebraeis, in divinis scripturis perscrutans, divinitates legis scripturarum domini nostri Iesu Christi in fide praesumens, dignus (dignatus?) sacri baptismatis atque perquirens quae gesta sunt per illud tempus, quod (quae?) apposuerunt Iudaei sub Pontio Pilato praeside, haec inveniens gesta et (dele?) litteris hebraeis conscripta a Nichodemo, quae ego interpretatus litteris graecis ad cognitionem omnium nominis domini nostri Iesu Christi (adde cultorum?), sub imperio Flavii Theodosii, anno decimo octavo, et Valentiniano Augusto. Omnes enim (autem?) qui legitis et transfertis in aliis codicibus graecis seu latinis, oro ut dignemini intercedere pro me peccatore, ut propitius mihi fiat (adde deus?) et dimittat omnia peccata in quibus peccavi. Pax sit ista legentibus, sanitas audientibus. Explicit praefatio. Ex Vindobon. libro palimpsesto haec exscripsi - - in fide procedens et dignatus baptismatis sancti scrutatus sum - - acta sunt per tempus illud quo et o (quae appo?) || suerunt iudei sub pontio pilato haec inveniens gesta litteris aebrais conscribta - - || qui transferitis in aliis codicibus seu in grecis vel latinis recordantes mei orate ut propitius mihi fiat ds et di || mittat peccata mea quae peccabi in ipsum. pax legentibus eum (adde et his?) qui audiunt ea - - . B Audistis, fratres dilectissimi, per sanctum evangelium quae acta sunt sub Pontio Pilato praeside in Iudaea temporibus Tiberii Caesaris de domino nostro Iesu Christo. Veruntamen cum sit solius dei omnium memoriam [habere], non est igitur mirandum si a sanctis evangelistis aliqua facta et dicta in domini passione praetermissa sunt, quae ab eis obliquo describendi removit, et forsitan quoque sermonis prolixitas, ut ait beatus evangelista Iohannes in suo evangelio sic dicens: Multa alia fecit Iesus quae non sunt scripta in libro hoc: quae [si] scripta essent, arbitror totum non posse capere mundum. Haec autem scripta sunt etc. Ab aliis nihilominus, utpote a Nicodemo iudaicae legis doctore, occulto Christi discipulo, reliqua veraci sunt stilo descripta, quibus (quibus? quia? qui?) omnibus interfuit. Quapropter nunc equidus (sic) ego Eneas Hebraeus, primus legis doctor, perscrutans divinitatem legis et scripturam domini nostri Iesu*

Factum est autem in anno XVIII. imperii Tiberii Caesaris imperatoris Romanorum et Herodis filii Herodis regis Galilaeae, anno XVIII. principatus eius, VIII. Kal. Aprilis, quod est XXV. die mensis Martii, consulatu Rufini et Rubellionis, in anno quarto ducentesimae secundae olympiadis, sub principatu sacerdotum Iudaeorum Ioseph et Caiphae:

Christi, et plena fide praesumens atque perquirens quae gesta sunt sub Pontio Pilato, quae statuerunt Iudaei adversus dominum nostrum Iesum Christum, scripta repperi litteris hebraeis a Nicodemo Mosaicae legis doctore, quas ego interpretatus sum litteris graecis ad cognitionem omnium. Cuius narrationis series sic inchoatur. . . *Ac Audistis, fratres carissimi, quae acta sunt sub Pontio Pilato praeside temporibus Tiberii Caesaris. Ego Heneas (A Emeas) primus legis doctor, perscrutans divinitatem legis et scripturarum (A om legis et script.) domini nostri Iesu Christi et fide ipsius (A et fidei) praesumens atque perquirens (C sumens atque requirens) quae (C quaecumque) gesta sunt sub Pontio Pilato, quaeque statuerunt Iudaei adversus dominum nostrum Iesum Christum (A adv. Iesum domin. Chr.), litteras hebraicas, quas (ita C; A in terris hebraeis, quae) scripsit Nicodemus, ego (A quae ego) Heneas (A om) interpretavi in (A om) litteris graecis ad cognitionem omnium gentium (A om gentium).*

Ista temporis nota invenitur in codicibus *D^a* (sed ibi est subscriptioni annexa, vide supra) *D^b D^c Flor.* Item contulimus passim cod. Havn. et Lips^{ed}, item editionem principem. Multo breviorē habet cod. Ambr. Omittunt ABC.

Factum est. . . *D^a Facta* (pertinet enim ad *gesta*, quod praecessit). Praeterea Flor Havn Lips^{ed} addunt autem, omisimus cum *D^b D^c Par^{abc}*. Item Par^a add sub Poncio Pilato preside Jerosolimis, (corrupte, pergens anno XVIII. imperatore Romanorum Tyberii Caesaris et) | XVIII. ita *D^a D^b Par^c Flor ed^{pr}* . . *D^c Copt nono* . . . Par^a et *b* octavo decimo | imperii: ita *D^c Par^b et c Lips^{ed} ed^{pr}* (sic: Factum est nono decimo Tyberii Caesaris imperii Romanorum et Herodis imperii Galilee anno XIX. principatus eius). Reliqui cum Copto omittunt. In seqq. vero *D^a D^c Flor* habent imperatoris Tib. Caes. Rom., *D^b Par^b et c Giess Copt Tib. Caes. imper. (regis) Rom., Lips^{ed} Tib. Caes., Havn Tib. Caes. Romanorum | filii Herodis: ita Latini omnes, sed Coptus om | regis: D^b imperantis, Giess imperatoris | XVIII. cum D^b D^c Par^b et c Giess Flor ed^{pr} Copt . . Par^a XIII., *D^a decimo septimo* . . Lips^{ed} non add principatus annum . . Havn regni vero Herodis filii Herodis XVIII. calendas Apr., ita ut alterum numerum male praeterierit | VIII. Kal. Aprilis cum *D^a D^b Par^a et b Teg Flor Giess ed^{pr}* . . *D^c nono pro VIII., Par^c septimo* . . Copt non exprim | quod est XXV. die cum *D^c Par^a et b Giess ed^{pr}*, item Copt . . pro XXV. numero *D^a* habet XXIII, Par^c XXII, *D^b Teg XXI*, item Flor vigesimo primo, Lips^{ed} vicesima prima | consulatu Rufini (Copt Raufi) et Rubellionis (Flor Robell. Teg. Vellionis) cum *D^b Flor Tegerns Copt . . D^c procurante Pontio Pilato Iudaeam, in consulatu Rufini et Leonis . . Par^b et c ed^{pr} consulatus Rufi (Par^b Rufini) Vellionis (Par^c revelationis); Lips^{ed} consulatus filii Nestionis (pergit anno quarto sub duc. olimp.) . . Havn consulatu scilicet Bassi et Tarquilionis, Giess consulibus Basso et Tarquilio . . *D^a consultoriae revelationis* . . Par^a plane om | in (*D^b Copt om*) anno quarto (*D^a om male*) ducent. secundae olymp. cum Flor *D^b D^c***

quanta post crucem et passionem domini historiatus est Nicodemus, acta a principibus sacerdotum et reliquis Iudaeis, mandavit ipse Nicodemus litteris hebraicis.

CAPUT I.

¹ Annas et Caiphas et Somne et Datam, Gamaliel, Iudas, Levi, Neptalim, Alexander et Iairus et reliqui Iudaeorum

Par^{abc} Teg Giess Copt . . Lips^{ed} *sub ducentesima olimpiade | sub principatu* (D^c Havn principibus) *sacerd. (D^a om) Iudaeorum (D^c om) Ioseph (D^a -phi) et Caiphae* (ita Flor D^b D^a Teg Par^c ed^{pr}; D^c *Annae et Caiphae Ioseph, Par^a Giess Ioseph* (Giess add et) *Anne et Cayphe, Havn Ioseph Anna et Caipha; Par^b Lips^{ed} Anne et Cayphe*) . . Copt *sub Iosepho, qui Caiphas erat, summo Iudaeorum sacerdote | quanta:* ita D^a D^c Par^a . . D^b Flor Par^b et ^c Teg ed^{pr} *et quanta . . Lips^{ed} om | acta a* (ed^{pr} cum) *princ. sac. et (D^b Flor om) rel. Iud. (ed^{pr} add et) mandavit ipse Nic. (Par^a om ipse Nic.) cum D^c D^b Par^{abc} Flor ed^{pr} . . D^a om . . Lips^{ed} acta salvatoris ad principes sacerdotum et reliquos iudeorum, nec minus corrupte Havn | hebraicis: Flor hebraice. Pro quanta usque hebraicis Peyron ex Coptis haec retulit: et omnia quae evenerunt post crucifixionem et quae evenerunt domino nostro Iesu Christo, Nicodemus princeps Iudaeorum perquisivit ea. Omnia quae summi sacerdotes et reliqui Iudaei gesserunt contra salvatorem Nicodemus, ut memoriae mandarentur, scripsit litteris hebraicis hoc modo. Lips^{ed} post hebraicis add Theodosius autem Magnus imperator fecit ea transferri de hebreo in latinum.*

Ambr totam hanc notam sic exhibet: *Quqd inventum est in publicis codicibus praetorii Pontii Pilati, scriptum in anno quarto ducentesimae (cod. -mo) secundae (cod. -do) olimpiadis sub principatu sacerdotum Iudaeorum Ioseph Annae et Caiphae: et quanta post crucem et passionem domini nostri Iesu Christi historiatus est Nicodemus acta a* (pro his cod. ac tanta) *principibus sacerdotum et reliquis Iudaeorum, ipse Nicodemus scripsit litteris hebraicis.*

I, 1. Annas (A Anna) . . D^a D^c add enim, Ambr autem; nihil add ABCD^b Flor Havn . . Par^b. *Igitur, ed^{pr} Igitur et (omisso Annas) | et (ita pleriq et Copt, D^a alii om) Somne (ita Teg Flor Par^{abc}, Giess Summe, ed^{pr} Sobna, al Symeon; D^a Summas, Copt Summis) et Datam (ita D^a D^c Flor Par^a, item Ambr; Par^b ed^{pr} Datan, D^b Teg Par^c Dathan; Copt Dothaim) cum D^a D^b D^c Flor Teg Par^{abc} etc.. ABC summi sacerdotes et doctores, item Ambr et alii summi sacerdotes, Datam videlicet | Gamaliel (Ambr ed^{pr} praem et) . . c Geimaliel | Iudas (Teg Copt add et) Levi (Copt Libis) . . B et Heyleb, Iudas | Neptalim cum AB Flor Teg Par^b et ^c Ambr ed^{pr}, Par^a Neptali . . D^a aliiq Neptalim, Nephthalim, c Nethalim | Alexander cum Flor Ambr D^a D^b D^c Teg Par^{abc} ed^{pr} Copt . . ABC Androson | Iairus cum ABC Ambr (Copt Hierius) . . D^b Flor Par^a et ^c Teg ed^{pr} Syrus, Par^b D^a D^c Cyrus | reliqui Iudaeorum cum D^b Flor Teg Par^{abc} ed^{pr} . . D^a D^c reliqui*

venerunt ad Pilatum accusantes dominum Iesum Christum de multis et dicentes: Istum novimus filium Ioseph fabri ex Maria natum, et dicit se esse filium dei et regem: non solum hoc, sed et sabbatum violat et paternam legem nostram vult dissolvere. Dicit Pilatus: Quae sunt quae agit et vult dissolvere legem? Dicunt ei Iudaei: Legem habemus in sabbato non curare aliquem; iste autem claudos et gibberosos, caecos, paralyticos, leprosos et daemoniosos curat in sabbato operibus malignis. Dicit eis Pilatus: Quibus operibus malignis? Dicunt

Iudaei, ABC Ambr ceteri *Iudaei* | *venerunt* (D^a D^b *veniunt*) . . AB praem *qui* . . C add *omnes*, Copt praem *omnes hi*. Multa alia h. l. immiscet Par^b: vide infra. | *accusantes dom.* (B Copt add *nostrum*) *Ies. Chr.* cum ABC Copt . . D^{abc} Teg Par^{ac} Flor ed^{pr} *adversus* (D^a *propter*) *Iesum* (ed^{pr} *Christum*) *accusantes eum* . . Ambr *ducentes Iesum et accusantes eum* | *de (C in) multis* cum ABC . . D^{abc} Flor Par^c *de multis accusationibus malis*, item Par^a ed^{pr} *de multis malis actionibus* (ed^{pr} *sermonibus*), Ambr *de multis actionibus et maleficiis* . . C om | *et* (Ambr Flor ed^{pr} Copt om) *dicentes* cum BD^{abc} Ambr Flor Copt . . AC et *dicebant de ore suo* (C *de suis oribus et*) *verbis malignis* | *Istum* cum D^b Flor ed^{pr}; item *hunc* ABC . . D^a D^c *Iesum* (Ambr *Novimus Iesum hunc fabri lignarii filium et de Maria natum*) | *novimus* (A Copt add *Iesum*) *filium Ios. fabri* cum ABC Copt . . D^a ed^{pr} etc *novimus Ios. fabr. fil.* | *ex Maria* cum ABC . . D^a ed^{pr} etc *de Maria* | *et* (A add *modo*) *dicit se*: D^c *qui se dicit* | *non* (ABC et *non*) *solum hoc* (D^a Par^a add *dicit*) *sed et* (BD^a ed^{pr} om et) cum D^b, item ABC, item D^a Par^a ed^{pr} . . D^c Copt nil nisi et | *sabbatum violat* cum: D^b D^c Par^a, item *violat sabbata* Copt . . AB *sabbata nostra* (B *sabbatum nostrum*) *infirmat* . . D^a *sabbatum* | *paternam legem nostram* cum D^{abc} Par^a . . ABC *legem patrum nostrorum* . . Copt *legis patrum nostrorum* cum *sabbata coniunctum* habet, *pergens volens dissolvere legem nostram* | *vult dissolvere* cum D^{abc} Flor Par^a . . ABC *nititur absolvere* (C *solvere*) | *Dicit* (AC add *illis*, B *eis*) *Pilatus: Quae - agit* (A add et *inhibet*) *et vult solve* (AB pro *his ut solvat*) *legem* (*legem* cum ABC; Havn alii- que om; Flor om et *vult dissolv. leg.*; ed^{pr} et *quid vult dissolv.*) cum ABC Flor Havn ed^{pr} aliisque . . D^{abc} Par^a Copt male om | *Dic. ei Iud.* (Flor om *Iud.*): B om ei | *Legem habemus* . . AB *In lege praeceptum habemus* | *non curare aliquem* cum D^b D^c Par^a ed^{pr}, item omisso aliquem D^a . . AB *nullum curare* | *iste autem*: AB *hic autem* . . Copt at *Iesus* | *claudos et gibberosos* (A *gibbosos*) *caec. paral. leprosos* cum AB, item *omissis et gibb.* C . . D^{abc} Par^a Flor *claudos et surdos, curvos et* (D^{ac} om *curv. et*) *paral. caec. et lepr.* . . Copt sic: *claudos et leprosos et omnes infirmos et a daemone vexatos et surdos et mutos curavit sabbato in virtute Beelzebub principis daemoniorum* | *et* (AB om) *daemoniosos* (ita ABC; D^{abc} Flor Par^a *daemoniacos*) . . A add et *lunaticos*, B *convexatos*, C et *vesatos* (sic) | *curat* cum ABC Flor . . D^{abc} Par^a ed^{pr} *curavit* | BD^a om *in sabbato* | *operibus malignis* cum BC . . A *operarius malignus* . . D^{abc} Flor *de* (Flor om; D^c *in*) *malis actibus* (D^c add *suis*), Par^a et *de malis artibus*, item ed^{pr} *cum multis accusationibus* | *eis*: plerique codd ei | *Quibus oper. mal.* cum B, item C *quorum malorum operum*, item A *quorum malorum operarius est* . . Flor D^b D^c *quarum* (D^{bc} *quare* [?]) *malorum actionum*, Par^a *quibus malis*

ei: Maleficus est, et in Beelzebub principe daemoniorum eiicit daemonia, et omnia illi subiecta sunt. Dicit illis Pilatus: Istud non est in spiritu immundo eiicere daemonia sed in deo Scolapii.

² Dixerunt Iudaei: Precamur magnitudinem tuam ut statuas eum ante tribunal tuum ad audiendum. Advocans ad se Pilatus Iudaeos dicit eis: Dicite mihi, quomodo possum ego cum sim praeses regem audire? Dicunt ei: Nos non dicimus eum regem esse, sed ipse se dicit. Advocans autem Pilatus cursorem dicit ei: Cum moderatione adducatur Iesus. Exiens vero cursor et agnoscens eum adoravit, et faciale quod

actionibus, D^a quomodo de malis actibus | et (A nam et, B nam) in Beelzebub h. l. cum ABC; ante eiicit D^{bc} Flor. A belzebueb, C belzebuth | A eicit demones | Istud non est - Scolapii cum Flor . . D^{abc} Par^a istud non est in sp. imm. eicere daem. sed in dei virtute (Par^a sed in solo deo et in virt. dei summi) . . ed^{pr} istud non est spiritus immundi facere, eicere demonia, sed in dei virtute . . ABC non est qui curat maleficus sed medicus.

Supra post verba „et reliqui Iudaeorum“ Par^b sic pergit: collegerunt consilium adversus Iesum et dicebant: Quid facimus quia hic homo multa signa facit? Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, et venient Romani et tollent nostrum locum et gentem. Eamus ergo, circumveniamus eum, quoniam inutilis est nobis et contrarius cum operibus nostris et impropereat nobis peccata legis et diffamat in nos. Hunc in modum pergitur depromptis multis ex evangeliiis, usque dum sequitur: Et vinctum adduxerunt eum ut traderent Pontio Pylato praesidi, accusantes eum te multis accusationibus malis dicentes: Istum novimus Ioseph fabri filium de Maria natum etc.

2. Dixerunt (ed^{pr} dicunt, A add ei) Iud. cum ABC ed^{pr} . . . D^{abc} Dicunt et Iudaei Pilato | Precamur - audiendum (C add illum, quomodo loquitur) cum ABC . . D^{abc} Par^a ed^{pr} rogamus magn. vestram (D^c ed^{pr} tuam) ut eum iubeatis (D^{bc} ed^m iubeas) adstare ante vestrum (D^c ed^m tuum) tribunal et audire (D^b audiri) eum | Advocans ad se Pil. Iud. dic. eis cum Flor . . AB Tunc respondet (B respondens) Pil. et (B om) dicit (B dixit) Iudaeis. Item Par^a Dixit eis Pylatus . . D^{abc} ed^{pr} haec om usque dum sequitur advocans autem | possum ego: ita Flor; ABC Par^a om ego | cum sim praeses . . Flor dum praeses sum | regem audire . . Flor reg. interrogare, Par^a reg. iudicare | Dicunt ei cum Flor Par^a . . ABC dixerunt (AC add ei) Iud. | esse cum B Flor . . AC om | dicit cum Flor . . ABC add filium dei et regem. Praeterea solus C haec add: Dicit eis Pilatus: Ego omnes vos audiavi legentes per prophetas vestros quia puer nascetur de virgine et vocabitur nomen eius Hemanuel, deus fortis, et iterum filius dei: et forsitan ipse est. Responderunt Iudaei et dixerunt: Non est iste, sed filius Ioseph fabri. Dicit eis Pilatus: Vos videte quod dicitis. Tamen eum iubeo adduci, sed scio quia filius dei est quem vos legistis per prophetas vestros. | Advocans (ita Flor D^{abc} Par^a; ABC vocans) autem (ABC itaque; ed^{pr} om) cursorem (Flor praem Ananiam; ABC add suum) | Cum mod. (D^b add modo) adducatur (D^c introducatur, ed^{pr} advocatur) Iesus (D^c Christus) cum D^b D^c ed^{pr} . . Flor Cum mod. adduc Iesum in praetorium . . ABC Par^a Introduc Iesum

ferebat in manu sua expandit in terra dicens: Domine, super hoc ambula et ingredere, quia praeses vocat te. Videntes autem Iudaei quod fecit cursor, clamaverunt adversus Pilatum dicentes: Cur eum sub praeconis voce non ingredi fecisti, sed per cursorem? nam et cursor videns eum adoravit illum, et faciale quod tenebat in manu expandit ante eum in terra et dixit ei: Domine, vocat te praeses.

³ Convocans autem Pilatus cursorem dicit ei: Quare hoc fecisti et honorasti Iesum qui dicitur Christus? Dicit ei cursor: Dum me mitteres in Ierusalem ad Alexandrum, vidi eum

cum mansuetudine . . D^a *Qua ratione adducetur Christus?* | *Exiens* - adoravit cum Flor D^{abc} Par^a . . ABC *Exiens cursor* (B add *foras*, C vero add *foras palatium in civitate invenit Iesum, et cum mansuetudine dixit Veni domine, quia vocat te praeses*. Iam pergit *Et cognoscens cursor admirans*) cognoscens et admirans adoravit (BC adorabat) Iesum (C eum) | *et faciale* (ita ex ABC scripsi; ed^{pr} *fascialem suum*; D^{abc} Par^a *fasciale involutorium*) | *quod ferebat* (D^b add *cursor*; ed^{pr} om *quod* etc) - *in terra* (ed^{pr} *in terram*; pro his D^c *coram eo*) dicens (ed^{pr} om, *pergens ut ambularet*) cum D^{abc} Par^a (ed^{pr}) . . ABC *et tollens* (C *et antequam propinaret [propinquaret?]* ad solium praetorii ubi Pilatus sedebat, tollens) faciale suum (C om) *proiecit ante pedes eius, rogans et dicens* | *super hoc* . . BC *super ipsum* | *ambula et* (D^a D^c om) *ingredere* (ABC add *praetorium*) . . D^b Par^a *ambulans ingredere* | *vocat te* cum ABC . . D^{abc} Par^a *te vocat* | *quod fecit cursor* cum D^{abc} ed^{pr} . . ABC *honorem quem fecit* (C *fecerat*) *ei cursor* | *clamaverunt adversus* cum ABC . . D^{abc} *exclamav. ad*; item ed^{pr} *exclamav. omissis adv. Pil.* | *Cur eum* - - *per cursorem* cum AB, similiter C; item *Quare non sub v. pr. iussisti* (ed^{pr} *sub v. pr. non iussisset*) *eum introire sed p. c.* D^b ed^{pr} . . D^{ac} *corrupte*: *Quare sub v. pr. non iussisti eum introire* (D^c *adduci*) *et non per curs.* | *nam et cursor* cum C; AB *nam cursor*; D^{ab} ed^{pr} *cursor enim*; D^c *sed cursor* . . ABC *add tuus* | *videns eum* D^{ab} . . ABC *amirans* . . D^c ed^{pr} om | *et faciale* (D^{abc} *fasc.*) *quod tenebat in manu expandit ante eum in terra* (D^c *in terra coram eo*) *et dixit ei* (D^c om) *Domine vocat* (D^b *clamat*) *te praeses* cum D^{abc} (ed^{pr} *omnia praeter extrema et dixit etc om*) . . AB *et tollens fasciale suum* (B *fascialem suum, quem in manu gerebat, et sternens ante eum in terra*) *rogavit eum dicens Domine, super hoc* (B *hunc*) *ambula et ingredere praetorium, quia praeses vocat te* (B *te vocat*) . . C *et tollens manuale quod in manu gerebat sternens in terra rogabat ut super ipsum ambularet et ingrederet* (sic) *praetorium*. Praeterea C add: *Dicit eis Pilatus: Unusquisque potestatem habet honorare alium; tum pergit: Et convocans Pil. cursorem etc.*

3. Convocans cum ABC . . D^{abc} *advocans* | AB *cursorem suum* | *dicit ei* cum ABC . . D^{ac} *dixit*, D^b *dicit* | *et honorasti I. qui dic. Chr. cum C* . . reliqui om | *Dicit cum ABC* . . D^{abc} *dixit* | *Dum* (B *Cum*) *me mitteres* (A *dirigeres*) *in Ierus. ad Alexandrum* (ad Alex. ex D^{abc} ed^{pr} est; ABC om), *vidi* - *asinum* (ita ex D^{bc} ed^{pr}; ABC *pullum asinae*) - *ramos* (A add *oliviarum* et om *de arbor.*) *de arb.* (B add *et*) *stern. in via* - *suis* (B om) - *sternebant* (C *prostern.*) - *clam.* (C add *omnes*) *et dic. cum ABC* . . D^{abc} *Quando me misisti de Ierosolyma ad Alexandrum, vidi Iesum sedentem super*

sedentem super asinum, et infantes Hebraeorum frangentes ramos de arboribus sternentes in via; et alii ramos tenebant in manibus suis; alii autem vestimenta sua sternebant in via clamantes et dicentes: Salva igitur, qui es in excelsis: benedictus qui venit in nomine domini.

⁴ Clamaverunt Iudaei dicentes adversus cursorem: Pueri quidem Hebraeorum hebraice clamabant: unde tibi gentili hoc nosse? Dicit eis cursor: Interrogavi quendam Iudaeorum et dixi: Quid est quod clamant hebraice? et ille mihi exposuit. Dicit eis Pilatus: Quomodo autem clamabant hebraice? Dixerunt Iudaei: Osanna in excelsis. Dicit eis Pilatus: Osanna in excelsis quomodo interpretatur? Dicunt ei: Salva nos qui es in excelsis. Dicit eis Pilatus: Si ipsi attestatis voces et verba quibus ab infantibus acclamatum est, quid peccavit cur-

asinum (D^a *asinam humilem*) et *pueri* (D^c *pueros*) *Hebraeorum clamabant* (D^c *clamantes* post *Hossanna*) *Osanna* (D^b add *filio David*), *ramos* (D^c add *palmarum*) *tenentes in* (D^b om) *manibus suis; alii autem sternebant* (D^b om) *vestim. sua in via* (D^b om) *dicentes*. Item similiter ed^{Pr}. | *Salva igitur* cum D^b .. reliqui *Salva nos* | B om *qui es* | *in excelsis* (D^b *celsis*) .. D^{ae} *in coelis*

4. *Clam. Iud. dic.* (B om; AC ed^{Pr} post *cursorem*) *adv. cursor. cum* ABCD^b ed^{Pr} .. D^{ae} *clam. ergo adv. curs. Iudaei dicentes* | *Pueri quidem* (ed^{Pr} om) cum D^{abc} ed^{Pr} .. ABC *si infantes* | *clamabant* .. BC *clamaverunt* | *unde tibi gentili* (C om) *hoc* (B *est hoc*) *nosse cum* ABC .. D^b *unde tibi, cum sis Graecus, hebraica* .. D^{ae} *tu autem cum sis Graecus, quomodo linguam hebraeam nosti* .. ed^{Pr} *ac quomodo cum sis Grecus, hebraicum nosti* | *Iudaeorum cum* BD^{abc} .. AC *ex* (C *de*) *Iudaeis* | *et dixi* (B *dicens*) cum D^b .. alii plerique add *ei* .. C om | *quod* (C add *omnes*) *clamant* (D^b *clamabant*) *hebraice* cum ABCD^b .. D^{ae} *quod clamant pueri hebraice* | *et ille mihi exposuit* (D^b *discernit*) cum BCD^b, item D^c *ille autem mihi dixit* .. D^a *et iste mihi discernit dicens Osanna enim clamant, quod interpretatur: O domine, salvum fac, seu Domine salva* .. A *Dixerunt Iudaei Osanna in excelsis* | *Quomodo autem* (ita CD^b; BD^c om) *clamabant* (ita D^c; reliqui *clamant*) *hebr.* (BD^b add *Et*) *Dixerunt Iudaei* (ita BC; D^{bc} *dicunt ei*): *Osanna in excelsis* (ita BC; D^{bc} om *in exc.*) *Dicit eis Pil.* (haec C; D^c *Et Pilatus*; BD^b om): *Os. in exc.* (haec cum C; reliqui om), *quomodo interpretatur* (pro his C *hebraice quid intelligitur*) .. ex his nihil habet D^a (vide ante et post), A vero tantum haec: *Osanna in excelsis quid interpretatur*. Varie igitur erratum est propter similitudinem verborum. | *Dicunt ei* (C *Responderunt Iudaei*): *Salva - excelsis* cum ABC .. D^{bc} *dic ei: O domine* (D^c *deus*) *salvum* (D^c add *me*) *fac, seu* (D^c om): *O domine salva igitur* (D^c *salva nos*) .. haec rursus D^a om una cum seqq. *dic. eis Pil.* (quae iam ante habuit) | *Si ipsi - verba quibus* (ita B; A *verbum quod*) *ab inf. acclamatum* (ita B; A *vocatum*) *est - cursor* cum BA .. C *Ex quo ipsi Iudaei cum infantibus vocibus et verbis acclamat* *is ut vos salvet qui est in excelsis, et cursor quid fecit* .. D^{bca} ed^{Pr} (haec editio antecedentia brevissime absolvit): *Vos autem* (D^c ed^{Pr} om) *attestamini*

sor? Et tacuerunt. Dicit cursori praeses: Egredere et quomodocumque volueris introduce eum. Exiens vero cursor fecit sicut et priori schemate, et dicit ad Iesum: Domine ingredere, quia praeses te vocat.

⁵ Ingresso autem Iesu et signiferis ferentibus signa curvata sunt capita signorum ex se et adoraverunt Iesum. Videntes autem Iudaei signa quomodo se incurvaverunt et adoraverunt Iesum, amplius clamaverunt adversus signa portantes. Pilatus vero dicit ad Iudaeos: Non miramini quomodo incurvaverunt se signa et adoraverunt Iesum? Dicunt Iudaei ad Pilatum: Nos vidimus homines signa portantes quemadmodum inclinaverunt et adoraverunt Iesum. Advocans vero praeses

(D^a cur att.) voces quas pueri dixerunt, quid (D^c add ergo) peccavit cursor | Et (D^a add ipsi) tacuerunt cum D^{bca} . . ABC et (A add statim, C statim mox) conticuerunt Iudaei | dicit (D^{ab} dixit) curs. praes. cum D^{cab} . . ABC dicit iterum Pilatus cursori | Egredere et (AC post volueris) quom. vol. intr. eum cum ABC . . D^{abc} Exi et quo vis ordine (D^b om) intr. eum | vero cum D^{abc} . . ABC autem | sicut et priori schemate cum D^{abc} . . AB simili modo sicut et prius, C similiter sicut prius | ad Iesum cum ABC . . D^{abc} ad eum | C Domine mi | quia praes. te vocat (A voc. te) cum ABC . . D^{abc} quoniam voc. te praes.

5. Ingresso autem (D^c om; sumsi ex reliquis omnibus) Iesu - capita signorum ex se cum D^c . . C ingrediente autem Iesu, tunc qui signa portabant secundum consuetudinem tenentes, signa ipsa [se] incurvaverunt . . A ingressu autem Iesu, tunc duo qui signa portabant iuxta consuetudinem, cum tenerent ea, ipsa se incurvaverunt . . B ingressu autem Iesu aderant quidem iuxta cons. portantes signa, quae se incurvaverunt . . D^{ab} ingressu autem Iesus ad (D^b et ^a) signiferos (D^b -feris) qui signa ferebant (D^b fer. sign.) et (D^b om) curvata sunt capita ipsorum (D^b cap. signorum ex se) | Videntes autem - adv. signa port. cum AB, item D^b vid. aut. Iud. signa signorum, quomodo curvata sunt capita ipsorum et adorav. Ies., magis clam. adv. signiferos . . C amplius igitur clamaverunt Iudaei adv. sign. port., item D^{ac} hinc Iudaei (D^c om utrumque) magis clamabant adv. signif. | Pil. vero dic. ad Iud. cum D^{ab} . . Pil. ve. dixit Iudaeis D^c, item AB tunc Pil. dix. Iud. | Non miramini - adorav. Iesum cum AB . . D^{abc} Non laudatis (D^c Num videtis) quod (D^b quomodo) ex se curvata sunt capita signorum et adorav. Ies. Item ed^{pr} Nonne laudastis quod ex se curvata signorum capita adorav. Ies. Praeterea vero D^{abc} add sed (D^a add quomodo) clamatis (D^b clamantes) ad signiferos, quasi ipsi (D^c quod quasi ipsi, D^a quia ipsi se) curvaverint (D^{ac} -verunt) et adoraverint (D^{ac} -verunt) | Dic. Iud. ad Pil. (AB Pilato) cum ABD^{bc} . . D^a dixerunt illi Pilato | AB om Nos | homines signa port. (B qui sign. tenent) quemadm. incl. (B add vultus) cum AB . . D^b quomodo inclin. signiferi, item D^c quomodo ex se curvaverunt se signif. . . D^a quoniam inclin. se signif. | C om Videntes autem - quemadm. inclin. et ador. Ies. | Adv. vero praes. sign. (D^{ac} sign. pr.) dicit (D^{ac} dixit) eis cum D^{bac} . . ABC vocans autem Pilatus (A om) baiulos signorum dix. eis | Quare sic cum D^{abc} . . ABC Quid utique (B om) hoc

signiferos dicit eis: Quare sic fecistis? Dicunt Pilato: Nos viri gentiles sumus et servi templorum: quomodo habuimus adorare eum? nam nobis tenentibus vultus ipsi se curvaverunt et adoraverunt eum.

⁶ Dicit Pilatus principibus synagogae et senioribus populi: Eligite vos viros potentes et fortes, et ipsi contineant signa, et videamus si ex se curventur. Accipientes autem seniores Iudaeorum viros duodecim fortissimos potentesque, senos et senos fecerunt continere signa, et steterunt ante tribunal praesidis. Dicit Pilatus cursori: Ellice Iesum foris praetorium, et intromitte eum iterum qualivis ordine. Et exivit foras praetorium Iesus et cursor. Et advocans Pilatus qui prius signa tenuerant, dixit eis: Per salutem Caesaris, quia,

| dicunt (^{D^{ac}} add signiferi) Pil. cum ^{D^{bac}} ABC responderunt et ipsi praesidi (B om) dicentes | B om viri | gentiles cum ABC . . ^{D^{abc}} ed^{Pr} pagani | ^{D^c} om servi templ. (^{D^{ab}} ed^{Pr} templ. serv.) | habuimus cum ^{D^{abc}} ed^{Pr} . . A potuimus, B poteramus (C quomod. adoraremus eum) | nam nobis ten. vultus (B signa) cum ABC . . ^{D^{abc}} etenim nos tenentes signa | ipsi (B ipsa) cum ABC . . ^{D^{abc}} om | se curvaverunt (ita CD^{ab}; AB incurv.) . . ^{D^c} ex se curvata sunt | eum cum B . . AC Iesum . . ^{D^{abc}} om.

6. Dicit cum ^{D^{abc}} ed^{Pr} . . ABC Dixit autem | princip. syn. et sen. populi cum ABC . . ^{D^b} ed^{Pr} ad archisynagogos (ed^{Pr} - gum) et seniores plebis ipsorum (ed^{Pr} om) . . ^{D^a} ad archisynagogos, ^{D^c} ad seniores plebis Iudaeorum | vos cum ^{D^{ab}} . . ABCD^c ex vobis (C add metipsis) | potentes et fortes cum ^{D^b}, item ABC fortissimos atque potentes (A potentissimos) . . ^{D^{ac}} potentes . . ed^{Pr} prudentes et fortiores | contineant cum ^{D^{abc}} ed^{Pr} . . ABC teneant | C ut videamus . . B et videbimus | ex se curventur cum ^{D^{ab}} ed^{Pr}; item addito et adorent ^{D^c} . . C ipsi se inclinaverint, A ipsi se incurvaverunt vultus, B inclinabunt vultus | accipientes (^{D^a} aspicientes) autem (^{D^c} vero) sen. Iud. vir. duod. fortiss. potentesque (ita ^{D^a}; ^{D^b} om que; ^{D^c} vir. fortes duodecim), senos et senos (haec cum ^{D^b}; ^{D^c} om; ^{D^a} senes) - et stet. ante tribunal (ita ex ABC scripsi; ^{D^{abc}} conspectum) pr. cum ^{D^{abc}} . . ABC et elegerunt (A eligerunt) viros fortiss. seniores (C om) Iudaeorum, et statuerunt eos senos ut fortiter signa tenerent. Et statuit eos (C om et stat. eos; B om senos usque stat eos) ante trib. praesidis (A suum pro praes.) | Dicit cum ^{D^{ab}} . . ^{D^c} dixit, AC dix. autem, B dix. iterum | Ellice (C Tolle) Ies. foris praet. (^{D^c} foras protinus, ^{D^a} foras) cum ^{D^b} C, item ^{D^{ca}} . . AB Tolle foras praet. (A om) Ies. | et intromitte - ordine cum ^{D^{abc}} . . ABC et iterum revoca eum (C om) quemadmodum (B ut) fecisti (A feceras, B om) prius | et exivit (A exiit) f. pr. Iesus (A pon ante foras) et curs. cum ^{D^{ab}} A . . B et exierunt Iesus et cursor . . C exeuntibus autem Iesu et cursore de praetorio . . ^{D^c} om | et adv. Pil. cum ^{D^{abc}}, item C Pilatus vocavit ad se . . B et praeses vocans eos ad se, item A et vocavit eos praeses ad se | qui prius sign. tenuerant cum ABC . . ^{D^b} qui tenebant signa priores . . ^{D^{ac}} signiferos (^{D^c} Iudaeos) qui tenebant signa priores (^{D^c} om prior.) | dixit (A et dix.) eis Per - quia (B om) si non inclinant se (B inclinaverunt se per se) - intrat (B intravit) Ies. (A add sed vos illos [sic] inclinavistis) amp. cap.

si non inclinant se signa quando intrat Iesus, amputabo capita vestra. Et iussit praeses ingredi Iesum secundo. Et fecit cursor eodem schemate sicut et prius, et multum deprecatus est Iesum ut superascenderet et ambularet super faciale suum. Et superambulavit et ingressus est. Introeunte autem Iesu statim inclinaverunt se signa et adoraverunt Iesum.

CAPUT II.

¹ Videns autem Pilatus, timor apprehendit eum, et statim voluit surgere de tribunali. Haec autem eo cogitante, ut surgeret et abiret, misit ad illum uxor sua dicens: Nihil tibi et homini isti iusto: multa enim passa sum propter eum in hac nocte. Convocans autem Pilatus Iudaeos dixit eis: Scitis quia

vestr. cum AB .. C dixitque eis Per sal. Caes. quia si inclinastis signa et non per se inclinaverunt in introitu Iesu, amp. cap. vestra .. D^{abc} iurans eis (D^c et iuravit) per sal. Caes. quia si [adde non?] flectantur signa (D^a si non sic ferant sign.) ingrediente Iesu, praecedam cap. vestr. Praeterea ABC add at illi respondentes dixerunt (C om resp. dix.) Ita fiat. | Et iussit - secundo cum D^{abc} .. ABC iussit autem Pilatus iterum ingredi Iesum (C add in praetorium) | et fecit - schemate (D^c ordine) sicut et (D^c ut) prius cum D^{abc} .. ABC et cursor (C curs. autem) fecit ei (C om) secundum consuetudinem (AB add et priorem honorem) | et multum - faciale (ita ex AC; D^{ab} fasciale) suum - ingressus est cum D^{ab} .. ABC Multum enim deprecatus est (C Deprecatus est autem) cursor dominum Iesum (C om dom. Ies.) ut ambularet super faciale (B faculciae) suum. Et ambulavit super illud (B om sup. illud; C om Et amb. s. ill.) .. D^c om omnia praeter extrema et ingressus est, addito Iesus, sed rursus praeterit introeunte autem Iesu | Intr. autem cum D^{ab} C .. A ingresso autem, B ingresso | inclinav. se cum ABC .. D^{ab} curvaverunt, D^c incurvao. ex se | ador. Ies. cum ACD^c .. BD^{ab} ador. eum | Quicquid post videamus si ex se curventur legitur, id omne ed^{pr} comprehendit his: Quo facto, et introeunte Iesu iterum signa curvata adoraverunt Iesum.

II, 1. Videns autem Pil. (ABC praeses) cum D^{ab} ABC .. D^c Pil. vero videns .. ed^{pr} quod videns Pyl. | timor appr. eum et cum BCD^{ab} .. A timore apprehensus est et, D^c timore correptus, ed^{pr} stupefactus | statim (D^c om) voluit surgere (D^c exsurg., AB fugere) de trib. (D^c sede una) cum C, item AB, item D^c .. D^{ab} et coepit exsurg. de sede suu .. ed^{pr} exire voluit | Haec autem eo (B om autem eo; A Tunc autem eo) cog. ut surgeret (A fugeret) et abiret cum ABC .. D^{ab} cogitante autem eo exsurgere de sede sua .. D^c cogitante vero hoc agere | misit ad illum (AB eum) uxor sua (AB om) dicens (A ei dic.) cum C, item AB (etiam ed^{pr} om nomen Proculae) .. D^{abc} Flor matrona ipsius Pilati nomine Procula (nom. Pr. D^{bc} Flor; D^a procul posita) mis. ad eum dic. | et homini isti iusto cum D^b .. ABCD^{ac} et iusto illi | passa sum cum BCD^{bc} .. A praem per visum, D^a add in visu | in (D^{ab} om) hac nocte C. ABD^{abc} .. C in ista nocte | Convocans - eis (A ad eos) - mulier mea (AP add Procula, non item C nec Hal) cultrix (C procuratrix) - et in iudaismo (ita B; A et Iudaea) mag.

mulier mea cultrix dei est et in iudaismo magis vobiscum sentit. Dicunt ei Iudaei: Ita est et nos scimus. Dicit eis Pilatus: Ecce misit ad me uxor mea dicens: Nihil tibi et iusto illi: multa enim passa sum propter eum in hac nocte. Respondentes autem Iudaei dixerunt Pilato: Numquid non diximus tibi quia magus est? ecce somniorum fantasma misit ad uxorem tuam.

² Pilatus vocavit Iesum et dixit ei: Quid est quod isti adversus te testificantur? et nihil ad eos loqueris? Iesus autem respondit: Si non haberent potestatem, non loquerentur. Unusquisque potestatem habet oris sui loqui bona et mala: ipsi videbunt.

³ Respondentes autem seniores Iudaeorum dicunt ad Iesum: Quid nos videbimus? primum quod ex fornicatione natus es:

vobiscum sentit (ita B; A *vobis consentit*) *Dic. ei* (B om) *Iudaei - eis Pilatus* (C om et in iudaismo usq Pilatus) *Ecce - uxor mea* (AC om *ux. mea*) - *tibi* (C add *sit*, item iam antea) - *passa* (A *per visum passa*) *sum pr. eum in hac* (C *ista*) *nocte* (B *pr. eum in visu hodie*) cum ABC. . Hal Pilatus autem hoc audiens dixit omnibus Iudaeis Vos notis quia uxor mea pagana est et multas synagogas vestras aedificavit: ipsa mihi nuntiavit Iesum hominem iustum esse, et propter eum multum afflicta est nocte ista. . . plane om D^{abc} | *Resp. autem* (D^b om) *Iud. dix. Pil. cum* D^bc. . ABC Iudaei autem responderunt (C dixerunt) Pilato (B om). . D^a *audientes autem haec Iudaei dix. Pil.* | *Numquid non* cum D^{abc} ed^{pr}. . AC *Nonne*. . B *Non bene* | *quia magus est cum ABC*. . D^{abc} ed^{pr} *quoniam* (D^c *quia*) *maleficus est* | *somniorum fantasma* (B -mata) cum BC, item ut videtur A. . D^{abc} ed^{pr} *somnium* | D^{ac} ed^{pr} *immisit*. . D^b *misit ipse*

2. *Pil.* (C add *iterum*) *voc. Ies. et dix. ei* cum AC. . B *Pil. ait ad Iesum*. . D^{abc} ed^{pr} *Pil. vero* (D^c ed^{pr} om) *advocans Iesum dixit* | *Quid est - ad eos* (B *eis*) *loqueris* cum ABC. . D^{abc} ed^{pr} *Non audis* (D^a *Num audisti*) *quod* (D^b *quid*, ed^{pr} *quanta*) *isti adversum te* (D^b om *te*) *testantur? et nihil dicis?* (ed^{pr} *testificantur* omissis reliquis) | *Ies. autem* (B om) *resp. cum ABC*. . D^{abc} *Ies. resp. ei* | *potestatem cum ABC*. . D^{ab} add *loquendi*. . D^b *linguas* | *non loquerentur*: D^c add *adversum me* | *unusquisque cum B*. . AB add *autem*; D^c *praem sed*, D^{ab} *sed quoniam* | D^{abc} *habet potestatem* | *oris sui loqui cum D^{abc}*. . ABC *in* (C *de*) *ore suo loquendi* | B *bona vel mala* | *ipsi* (D^c add *autem*) *videb.* cum D^{abc}. . ABC *ipsi* (C *tamen ipsi*) *videant quid loquantur* (B *locantur*)

3. Ab hoc inde loco usque ad initium capitis V. Vaticani codices nostri (i. e. AB) ad constituendum textum adhiberi nequeunt. Breviter enim quicquid interpositum est sic absolvunt: *Quid multa? Iam omnia nota sunt vobis a sancto evangelio. Post multas altercationes inter Pilatum et Iudaeos surgens Nicodemus quidam vir* (B om) *Iudaeus stetit ante praesidem etc.*

Respondentes - ad Iesum cum D^{abc}. . C *Responderunt seniores Iudaeorum ad Iesum et dixerunt ei* | *Quid nos videbimus* (D^b *vidimus*) cum D^{ab}. . D^c *Nos vidimus,*

secundo quia in nativitatem tuam in Bethleem infantum consummatio facta est: tertio quod pater tuus Ioseph et mater tua Maria fugerunt in Egyptum, eo quod non haberent fiduciam in populo.

⁴ Dicunt quidam de adstantibus benigni ex Iudaeis: Nos non dicimus eum esse ex fornicatione, sed scimus quoniam desponsata est Maria Ioseph, et non est natus de fornicatione. Dicit Pilatus ad Iudaeos qui dixerunt eum esse ex fornicatione: Hic sermo vester non est verus, quoniam desponsatio facta est, sicut ipsi dicunt ex gente vestra. Dicunt Pilato Annas et Caiphas: Nos cum omni multitudine dicimus quoniam ex fornicatione natus est et maleficus est: isti autem

et testamur quod vidimus . . c Quid loqueris ut videamus nos? | primum cum d^{bc} c, item ed^{pr} . . primo d^a nos primum de te vidimus | ex: c de | natus es cum d^{ac} c, item ed^{pr} omisso natus . . d^b nasceris | quia in nativitatem tuam in Bethl. inf. cons. facta est cum c . . d^a quod pro nativitate tua in Bethl. infantes interfecti sunt . . d^{bc} quod generatio tua est in Bethl. et infantum interfectio propter te facta est (d^c om et infantum - fac est) . . ed^{pr} quia in Bethl. progenies tua est, ubi propter te facta est interfectio puerorum | Ioseph cum cd^c . . d^{ab} om | et mater tua - Egyptum cum d^{abc} ed^{pr} . . c disposavit Mariam matrem tuam et in Egyptum fuit (fugit?) | eo (d^c propterea) quod - in populo (d^c add nostro) cum d^{abc}, item ed^{pr} . . c quia non habebat fiduciam ambulare in plebem suam

4. Dicunt quid. de (d^c add his) adst. benigni (ita Flor et testante Thilone alii; d^{abc} benigne) ex Iud. (d^c ex Iud. ben. de Iesu) cum d^{abc} Flor aliisque . . c tunc responderunt aliqui de adst. viri Iudaei; ed^{pr} dicunt quidam ex astantibus Iud. | Nos non - esse (Flor add natum, item d^c) - quoniam (d^b quod) - et non est natus de forn. (Flor ed^{pr} om et non est n. de f.) cum d^{bc} Flor, similiter ed^{pr} . . d^a Nos n. d. e. esse nat. de fornic. omissis reliquis usque dum sequitur hic sermo (transiit a fornicatione ad fornicatione) . . c Nos non dic. eum de fornic. natum, quia novimus quod Ioseph disposavit Mariam matrem suam: non ergo de fornic. natus est | Dicit (d^c dix.) Pil. ad Iud. (Flor ad eos) - eum esse ex forn. (Flor ex forn. eum nasci) - sicut (d^c sic teste Birchio) ipsi (Flor. om; d^c post dic.) dic. ex (d^a qui sunt de) gente (Flor generatione) vestr. cum d^{bc} Flor, item inde ab hic sermo (vide ante) d^a. Item ed^{pr} Dic. Pyl. ad eos - Sermo vester mendax est, sicut ex gente vestr. testantur. . . c Dicit Pil. Ergo sermo vester non concordat veritati, nec est verum quod mihi attestatis, quoniam et desponsalia facta sunt secundum quod loquitur cognatio vestra | Dicunt Pil. Ann. et Caiph. cum d^{abc} Flor . . c responderunt Ann. et Caiph. et dixerunt ad Pilatum | Nos cum o. m. dic. cum c . . d^{bc} Omnis multitudo clamat . . d^a Omnis mult. audienda est, quae clamat . . ed^{pr} Multitudo hominum proclamat | natus est cum d^{ac} c . . d^b nascitur | et malefic. est (ed^{pr} sit): ita d^{abc} c ed^{pr} | isti autem cum d^{bc} ed^{pr} . . d^a add qui negant eum esse natum ex fornicatione, item c qui testifican-

proselyti sunt et discipuli eius. Advocans vero Pilatus Annam et Caipham dicit eis: Quid sunt proselyti? Dicunt ei: Gentilium filii nati sunt et modo facti sunt Iudaei. Responderunt hi qui testificati sunt Iesum non esse natum de fornicatione, Lazarus et Asterius, Antonius et Iacobus, Annes et Azaras, Samuel et Isaac, Finees et Crispus, Agrippa et Iudas: Nos proselyti non sumus nati sed filii Iudaeorum sumus, et veritatem loquimur: etenim in desponsalia Mariae interfuimus.

⁵ Convocans autem ad se Pilatus duodecim viros hos qui probaverunt quia Iesus non fuerat natus de fornicatione, dixitque ad eos: Adiuro vos per salutem Caesaris, si verum est, dicite mihi, quoniam Iesus non est natus de fornicatione. Dicunt illi Pilato: Legem habemus non iurare, quia peccatum est; sed ipsi iurent per salutem Caesaris quoniam non est

tur et dicunt quia de forn. non est natus | Advocans - dic. eis cum d^{bc} . . d^a Pil. autem dixit ad Ann. et Caipham . . c Respondit Pil. | Quid cum d^{bc} c . . d^a Qui | Dicunt ei (c add Iudaei) cum d^c c . . d^{ab} dic. illi | Gentilium (ita c; d^{abc} paganorum) fil. nati (ita c; d^{abc} om) sunt et modo (ita c; d^{ba} nunc; d^c non) | Respond. hi - de fornic. cum c . . d^{abc} Flor nil nisi dicunt | Lazarus (ita cd^b Flor, Lazarius ed^{pr}; d^{ac} Eliezer) . . c praem quorum nomina haec sunt | Asterius cum d^{abc} Flor ed^{pr} (Austerius) . . c Histerius | Annes et Azaras cum c . . Flor et Ares; ed^{pr} Piras; d^{abc} Caras. Alterum nomen vide ante et Iudas. | Samuel et Isaac . . c Sam. et Damael . . d^{abc} Flor ed^{pr} et Samuel, Isaac | Finees (F est in c Flor; Fabric. Birch. Thil. ediderunt Phinees; ed^{pr} om) et Crispus (ita Flor ed^{pr}; c Crispes; d^{abc} Crippus) | Agr. et Iud. cum c . . d^{abc} Flor et (ed^{pr} om) Agr. Annes (ita d^b, ed^{pr} Amnes; Flor Aemes; d^{ac} Annas) et Iud. Praeterea variant codices modo addentes et modo omittentes. Secuti in ea re sumus prae ceteris codicem c. | Nos pr. non sum. nati (d^{ac} om) - loquimur cum d^{bac} ed^{pr} . . c Pro certo est nos proselitos non esse sed filios Iudaeorum, et veritatem loquimur | etenim (ita d^b ed^{pr}; d^{ac} et; c nam et) in desponsalia (ita d^b, ed^{pr} in desponsalibus, c in sponsalia; d^{ac} in desponsalio) Mar. (c add et gaudia) interf. (ed^{pr} fuimus; d^c add testificamur)

5. Convocans autem - dixitque eis cum c . . d^{abc} alloquens vero Pil. duodec. viros qui haec dixerunt, dix. eis, item ed^{pr} quos alloquens Pyl. dixit | si verum est - de fornic. cum c . . d^c ed^{pr} si vere (ed^{pr} verum) dixistis quoniam non est (ed^{pr} sit) natus ex forn. . . d^{ba} quod (d^a si) non est natus ex forn., si vera (d^a aut si vera sunt quae) dixistis. Praeterea c add sicut hi testificantur | Dicunt - peccatum est cum d^{ab} . . d^c dicunt - habemus, neque iurare licet, quia p. e., ed^{pr} dic. ei quia non licet nobis iurare ex lege . . c responderunt viri illi ad Pilatum et dixerunt ei In lege nos iurare ex toto peccatum est | sed cum c . . d^c denique . . d^{ab} ed^{pr} om | per sal. Caesaris: ed^{pr} haec om usque diximus. (In

sicut diximus, et rei sumus mortis. Tunc dixit Pilatus Annae et Caiphae: Nihil respondetis ad ea quae isti testificantur? Dicunt Annas et Caiphas ad Pilatum: Duodecim isti creduntur quoniam non est natus ex fornicatione: omnis plebs clamamus quoniam ex fornicatione natus est et maleficus est et dicit se ipsum esse filium dei et regem, et non credimur.

⁶ Et iussit Pilatus omnem multitudinem foris exire, absque duodecim viris qui dixerunt quoniam non est ex fornicatione natus; et Iesum iussit sequestrare ab eis. Et dicit eis Pilatus: Qua ratione volunt Iudaei Iesum occidere? Dicunt ei illi: Zelum habent, quoniam sabbato curat. Dixit Pilatus: De bono opere volunt eum occidere? Dicunt illi: Etiam, domine.

graeco textu nostro per incuriam excidit κατὰ τ. σ. Καίσαρος, ut ex commentario vides.) | quoniam (D^c si) non - diximus cum D^{abc} . . c quia non est vera ista nostra testificatio | et (ed^{pr} add nos) rei s. mort. (ed^{pr} om mort.) cum D^{abc} ed^{pr} . . c et nos morti subiaccemus | Tunc dixit Pil. - testificantur cum c . . D^{abc} ed^{pr} om | Dicunt - ad Pilatum cum D^{abc} Flor . . c dixerunt autem A. et C. Pilato | Duod. isti creduntur (ita correxi quod in cod. est credunt) quoniam - natus est (ita ex plerisque scripsi; Flor nascitur) - et nos non credimur (ita rursus scribendum videbatur pro credimus quod cod. habet) cum Flor . . nec male c Duodec. his credis, nobis autem cum omni multitudine clamantibus quia de forn. natus est non credis . . D^{bc} duod. isti credunt (D^c credi debent) quod (D^c quoniam) non est natus de forn. et (D^c sed) maleficus (D^c add est) et dicit se - et nos non credimus. Item D^a isti duod. non credent quia scimus eum natum de stupro et maleficum esse, et dicit se - regem, quod nos credimus et audire pertimescimus . . ed^{pr} istis credi debet quia non sit natus ex forn.; sed tamen maleficus est et dicit se esse f. d. et reg., et non credimus

6. Et iussit - exire cum c . . D^{abc} iubens ergo Pil. omnem populum exire foras; item ut videtur Flor | absque - ex forn. natus cum D^{abc} . . c excepto XII viros qui veritatem dicebant | et Iesum iuss. sequestrare ab eis cum c . . D^{abc} sed et Iesum iussit segregare (D^c -gari?) remote (D^c semote) . . ed^{pr} initium sectionis sic habet Semotis ergo omnibus nisi illis duobus (corrigere duodecim), deinde dixit Pyl. | Et dic. eis Pil. (D^{ab} om Pil.) cum D^{cab} . . c et dix. Pil. ad illos XII viros iustos | Qua ratione - occidere (c interficere) cum D^{abc} c . . ed^{pr} Qua causa volunt eum occid. | Dicunt - curat cum D^{abc}; item ed^{pr} Responderunt Zelum etc . . c Responderunt viri illi Domine, zelum habent in eum, quia in sabbato curat, et talia signa facit et mirabilia qualia nullus homo sub celo facere potuit. | Dixit Pil. - domine cum D^{abc} . . c tunc dix. Pil. Ergo propter opus bonum volunt ipsum occidere omissis reliquis, item ed^{pr} dicit Pil. Ergo de bono opere volunt eum occid.

CAPUT III.

¹ Pilatus furore repletus exiit foras praetorium et dicit eis: Testem habeo solem quia nec unam culpam invenio in homine isto. Responderunt Iudaei et dixerunt praesidi: Si non esset hic malefactor, nunquam tibi tradidissemus eum. Dicit illis Pilatus: Tollite eum vos et secundum legem vestram iudicate eum. Responderunt Iudaei: Nobis non licet interficere quemquam. Dicit illis Pilatus: Vobis dixit deus non interficere quemquam; ergo mihi dixit ut occidam?

² Ingressus iterum praetorium Pilatus vocavit ad se secreto Iesum et dixit ei: Tu es rex Iudaeorum? Respondit Iesus Pilato: A temetipso hoc loqueris, an alii tibi dixerunt de me? Respondit Pilatus: Numquid ego Iudaeus sum? gens tua et pontifices tradiderunt te mihi: quid fecisti? Respondens Iesus dixit: Regnum meum non est de hoc mundo. Si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utique repugnarent ne traderer Iudaeis: nunc autem regnum meum non est hinc.

III, 1. *Pilatus fur. repl. cum* D^{bc} .. D^a *Pil. vero repl. ira* .. C *tunc furore plenus Pilatus* (ed^{pr} et exiens de praetorio valde indignatus ait) | D^a om *foras* | D^a C *dixit eis* (D^a *Iudaeis*) | *solem cum* D^b ed^{pr}, item ut videtur C (nisi scriptum est talem) .. D^{ac} *solum* | *nec unam cum* D^b .. D^{ac} *nec ullam* .. C ed^{pr} *nullam* | *culpam* .. C *causam* | *invenio cum* D^{ac} C ed^{pr} .. D^b *inveni* | *respond. Iud. et dix.* (C om et dix.) *praes. cum* D^b C, item omissis et dix. pr. D^c ed^{pr} .. D^a *dicunt Iud. Pilato* | *hic cum* C ed^{pr}, item D^c *iste* .. D^{ab} om | *malefactor cum* CD^c .. D^{ab} ed^{pr} *maleficus* | *nunq. tibi trad. eum cum* C .. D^{abc} *non tibi eum trad.*, ed^{pr} *non tr. eum tibi* | *illis cum* C .. D^{abc} *eis* | *Resp. Iudaei - quemquam cum* C ed^{pr} .. D^{abc} *Dicunt Iudaei Pilato Nobis licet occidere neminem* (D^c *non lic. occ. quemquam*) | *Dicit - occidam cum* C .. D^{abc} *Dic. Pil. Iudaeis Vobis dixit dominus* (D^{ac} *Vobis ergo dicit*) *Non occideris* (D^{ac} -das) sed (D^{ac} add non) *mihi* .. ed^{pr} plane om

2. *Ingressus iterum* (ed^{pr} add in) *praet. Pil. cum* C ed^{pr}, item *ingr. it. Pil. in pr.* D^b .. D^{ac} *et ingressus est iterum praetorium et* | *vocavit - dix. ei cum* C .. ed^{pr} *cum Iesu solo dix. ad eum* .. D^{abc} *voc. Iesum solum (sol. Ies.) et dix. ad eum* | *Tu es cum* D^{abc} ed^{pr} .. C *Dic mihi verum, si tu es* | *Resp. Ies. Pil. cum* C .. D^{abc} *Et respondens Iesus dixit Pil. | A temetipso hoc log. cum* C .. D^b *Ex te hoc dicis*, item D^{ab} *A te hoc solum dicis* | *Resp. Pil. cum* C .. D^{abc} *respondens Pil. dicit ad Iesum* | *gens tua et pontifices* (D^c ed^{pr} add tui) *cum* CD^c ed^{pr} .. D^{ca} *gens tua* (D^a om) *et principes sacerdotum* | *respondens* (C add autem) *I. dixit* .. ed^{pr} *respondit Iesus* | D^b ed^{pr} *non est de hoc seculo*. Pergit ed^{pr} (item D^b?) *Si de hoc seculo* | *utique repugnarent cum* C .. D^c *utiq. decertarent* .. D^{ab} ed^{pr} *resisterent* | *ne cum* C .. D^c ed^{pr} *ut non*, D^{ab} *et non* | *traderer cum* CD^c ed^{pr} .. D^{ab} *traditus essem* | *autem cum* C .. D^{ab} *vero* .. D^c *ergo* | *ei cum* C

Dixit ei Pilatus: Ergo rex es tu? Ait illi Iesus: Tu dicis, quia rex sum ego. Ego enim in hoc natus sum et ad hoc veni, ut testimonium perhibeam veritati, et omnis qui est ex veritate audit meam vocem. Dicit ei Pilatus: Quid est veritas? Dicit Iesus: Veritas de caelo est. Dicit Pilatus: In terris veritas non est? Dicit Iesus Pilato: Intende, veritatem dicentes quomodo iudicantur ab his qui potestatem habent in terris.

CAPUT IV.

¹ Relinquens ergo Pilatus Iesum intus praetorium, exivit ad Iudaeos et dicit eis: Ego nec unam culpam invenio in eo. Dicunt ei Iudaei: Iste dixit: Possum templum istud dissolvere et in triduo resuscitare illud. Dixit eis Pilatus: Quale templum? Dicunt ei Iudaei: Quod aedificavit Salomon in XL et

(sed praem autem) ed^{pr} .. reliqui om | ait illi Iesus cum c .. reliqui respondit Iesus | dicis .. c dixisti | Ego enim in hoc cum c .. d^{abc} ed^{pr} Iterum dicit (ed^{pr} dix.) Iesus Pilato Ego in hoc (ed^{pr} add seculo) | veni cum d^{ab} ed^{pr} .. cd^c add in mundum | et omnis (ed^{pr} om om.) .. c om et | meam vocem cum d^{abc} .. c Flor ed^{pr} voc. me. | c Dixit autem Pil. Quid e. v. Respondit Iesus | Veritas de caelo (d^c add orta) est cum d^{abc} .. c Veritas de terra orta est, et iterum veritas de caelo est | In terris (d^c -rra; d^{ab} add ergo) verit. non est (Flor n. e. ver.) cum d^{abc} Flor ed^{pr} .. c male om Dic. Pil.: In - non est. | Intende cum d^{abc} Flor ed^{pr} .. c Agnosce | veritatem dicentes (Flor d^b dicentis [vide germanicum]; d^b Flor ed^{pr} add in terra, non item c) quomodo (c quia ante veritatem) iudicantur (d^b Flor -catur) - in terris (ed^{pr} om in terr.) cum cd^b Flor ed^{pr} .. editio germanica eaque ut videtur princeps merck auff die wahrhait des sagenden auff der erd, wie er geurtaylt wirdt von den, die da wonung haben auff der erd .. d^c veritatem descendisse in terram, et nunc iudicatur ab his qui habent potestatem [in terris, ut videtur] .. d^a veritatem esse in terra inter illos qui dum potestatem habent iudicandi veritate utuntur et iudicia recte faciunt.

IV, 1. Relinquens ergo cum cd^{ac} ed^{pr} .. d^b om ergo | intus (c in) praetorium cum d^{bc} c .. d^a ed^{pr} in praetorio | exivit (ita cd^c ed^{pr}; d^{ab} exiit) .. cd^a add foras | et dicit (c dix.) eis cum d^b c .. ed^{pr} et dixit, d^a et dix. ad eos, d^c dicens | nec unam cum d^{ab} .. d^c c ed^{pr} nullam | culpam .. ed^{pr} causam | invenio (d^b inveni) in eo cum cd^b ed^{pr} .. d^{ac} invenio in eum (d^a in Iesum) | Dic. ei (d^{ac} illi; ed^{pr} om) Iud. cum d^{bac} ed^{pr} .. c responderunt Iud. Pilato et dixerunt ei | Iste dixit cum d^{bc} ed^{pr} .. c Hic dix., d^a Ergo ipse dix. | templ. ist. dissolv. cum d^b, item d^a diss. templ. dei .. cd^c ed^{pr} destruere templ. istud (c hoc, ed^{pr} dei) | in triduo cum d^{abc} ed^{pr} .. c in tribus diebus | resuscitare cum d^b .. c restituere .. d^{ac} ed^{pr} reaedificare | Dixit eis Pil. Quale templ. (d^{ac} add est hoc de quo dicit) cum d^{bac} .. c transiit ad Dicit illis Pil. Ego innocens etc | Quod (d^c add primum) aedific. (ed^{pr} om) Sal. in XL et VI (ita d^b

VI annis: et iste dicit dissolvere et aedificare illud in tribus diebus. Dicit illis Pilatus: Ego innocens sum a sanguine hominis istius; vos videritis. Dicunt ei Iudaei: Sanguis eius super nos et super filios nostros.

² Advocans autem Pilatus seniores et sacerdotes et Levitas dicit eis secrete: Nolite facere sic: nihil enim accusantibus vobis eum dignum mortis inveni, nec de curatione et violatione sabbati. Dicunt sacerdotes et Levitae et seniores: Dic nobis, si quis Caesarem blasphemaverit, dignus est morte an? Dicit eis Pilatus: Dignus mori. Responderunt ei Iudaei: Quanto magis hic qui deum blasphemavit dignus est mori.

³ Iussit vero praeses Iudaeos foras exire de praetorio, et advocans Iesum dixit ei: Quid faciam tibi? Dicit Iesus Pilato: Sicut datum est. Dicit Pilatus: Quomodo datum est?

ed^{pr}; D^a in quadraginta sex, D^c et demum in quadr. sex) annis (ed^{pr} D^c add fabricavit, D^b fabricatum est) | et iste - diebus cum D^bc . . D^a ipse dicit destruere et in triduo reaedificare . . ed^{pr} om | dicit illis Pil. cum C . . D^{abc} ed^{pr} et (ed^{pr} om) iterum dic. eis Pil. | Ego h. l. cum C . . D^{abc} post sum, ed^{pr} post innoc. | homin. ist. (ed^{pr} huius hom.) cum D^{abc} ed^{pr} . . C iusti huius | Dic. ei (ed^{pr} om) Iudaei . . C responderunt Iud. et dixerunt.

2. C Convocans | D^b om autem | et (C om) sacerdotes . . D^a et scribas, sacerdotes | C dixit ad eos secreto | Nolite fac. sic (D^a ed^{pr} s. f.) . . C Nolite malum agere hoc | nihil enim accus. vobis (D^b om) eum (D^c accus. eum [enim?]) vob. cum [eum?] nihil) dign. mortis (ita D^b, D^c ed^{pr} morte) inveni (D^c invenio in eo), nec (D^b om) de cur. et (ed^{pr} nec de) viol. sabb. cum D^bc ed^{pr} . . D^a nihil in vestra accusatione dignum morte inveni de curatione infirmorum et viol. sabb. . . C nihil enim invenio in eo causam unde mori debeat; sed video quia per invidiam bonorum operum quae agit, quia (qualia?) nullus alius super terram facere potest, et curat omnem infirmitatem, et quia solvit sabbatum, eum accusatis et vultis perdere | Dic. (D^c et dic.) sac. et (D^c om) Lev. et sen. (D^c sen. et Lev.) cum D^bc (item D^a omissis et sen.) . . C responderunt sen. et Lev. Pilato dicentes . . ed^{pr} respond. Iudaei | Dic. nobis - anne (sic) - mori (sic) cum C . . D^{abc} ed^{pr} Super (D^c ed^{pr} om) Caes (D^a Per salutem Caesaris) si quis blasphemaverit (D^c -mavit), dignus est morte | Responderunt - mori (codex morti) cum C . . D^{abc} ed^{pr} iste (D^a hic) autem (D^b om) adversus (ed^{pr} in) deum (D^{ab} dominum) blasphemavit (D^c add dicens se deum et regem esse).

3. Iussit - Iud. foras (D^a om, sed add iterum) ex. de praetorio (D^a praetorium) et adv. (D^b add Pilatus) - ei cum D^{abc} . . C tunc iussit praeses foras praetorium exire Iudaeos, et vocavit ad se Iesum et dixit ei . . ed^{pr} et ingressis (sic) Iudaeis dix. Pyl. Iesu | C Quid vis ut faciam tibi | dicit (C respondit) I. Pil. cum CD^b . . D^{ac} ed^{pr} respondit ei (ed^{pr} om) Iesus | datum cum CD^b ed^{pr} . . D^{ac} dictum | Dicit (C add ei) Pil. cum D^b ed^{pr} C . . D^{ac} dix. ei Pil. | Quomodo (C

Dicit Iesus: Moyses et prophetae praeconizaverunt de morte et resurrectione mea. Audientes autem haec Iudaei dicunt Pilato: Quid amplius desideras audire blasphemiam? Dixit autem Pilatus: Si hic sermo blasphemus est, tollite eum vos et perducite ad synagogam vestram et secundum legem vestram iudicate eum. Dicunt Iudaei Pilato: Lex nostra continet: Si homo in hominem peccaverit, dignus est accipere quadragenas una minus; qui vero in deum blasphemaverit, lapidari.

⁴ Dicit eis Pilatus: Ergo secundum legem vestram iudicate eum. Dicunt Iudaei Pilato: Nos volumus ut crucifigatur. Dicit eis Pilatus: Non est dignus crucifigi.

⁵ Intuitus vero praeses in populum circumstantem Iudaeorum vidit plurimos lacrimantes Iudaeorum et dixit: Non omnis multitudo vult eum mori. Dicunt seniores ad Pilatum:

add sicut) dat. est cum D^b ed^{pr} C . . D^{ac} Quom. est dictum | praeconizaverunt cum D^c, item praeconizati sunt D^a ed^{pr} . . D^b praecinerunt (sic) . . C annunciarunt | morte cum C . . reliqui passione. Praeterea D^b ed^{pr} add ista, D^a mea; nihil add D^c C . . et (D^{bc} add de) resurr. mea . . D^a om mea | Aud. autem (D^b ed^{pr} om) haec (ed^{pr} hoc, D^b om) Iud. cum CD^b ed^{pr} . . D^{ac} aud. haec Iud. exacerbati sunt et | dic. Pil. cum D^{abc} ed^{pr} . . C clamaverunt | Quid ampl. - blasphem. cum C . . D^{abc} Quid ampl. (D^b add ab hoc) vis blasphem. istius audire . . ed^{pr} Quid amplius haec (haec?) blasphemia? et maius vis audire? | Dix. autem Pil. cum C; ed^{pr} respondit Pil. . . D^{abc} dicit Pil. eis | Si hic cum C . . D^{abc} ed^{pr} si iste | blasphemus est cum C . . D^{abc} ed^{pr} blasphemia est (D^{abc} vobis videtur | et perduc. (D^{ac} produc.) ad syn. vestram et . . ed^{pr} et in synagoga . . D^b nil nisi et | Dicunt Iud. Pilato etc. . . CD^b om usque dum sequitur Dic. Iud. Pil. Nos volumus ut crucifigatur | Si homo in hominem pecc. cum ed^{pr} et codice Thilonis . . D^a (et D^c?) ut si homo homini peccaverit | quadragenas (D^c - gena?) una minus cum ed^{pr} D^c, item cod. Thil. quadraginta minus unam . . D^a unam minus quadraginta | qui vero cum cod. Thil. . . D^{ac} si vero, ed^{pr} quare si | in (cod. Thil. om) deum cum D^c ed^{pr} cod. Thil. . . D^a in dominum | lapidari (D^a praein huiusmodi) . . ed^{pr} praein dignus est

4. Ergo sec. leg. vestr. iud. eum cum ed^{pr} . . D^{ac} si iste sermo blasphemia est, vos iudicate eum sec. leg. vestr. | Nos vol. ut crucifig. cum CD^{bc} ed^{pr} . . D^a praein Lex nostra mandat nobis non occidere quemquam, itemque add quia dignus est morte crucis | Dicit eis Pil. Non est d. cruc. cum C . . ed^{pr} om . . D^b (item D^c?) Dic. eis Pil. Non est bonum, item D^a additis his: ut crucifigatur, sed tantum corripite eum et dimittite.

5. in (ed^{pr} om) populum circ. Iud. (D^c ed^{pr} om Iud.) cum D^{bc} ed^{pr} . . C in populo (sic) circumstantes (sic) Iud. . . D^a in populo et circumstante populo Iud. | vidit . . D^b et vidit | Iudaeorum cum D^{bc} . . CD^a Iudaeos | dixit cum C, item

Ideoque venimus universa multitudo ut moriatur. Dixit Pilatus ad Iudaeos: Quid fecit ut moriatur? Dicunt illi: Quia dixit se filium dei esse et regem.

CAPUT V.

¹ Nicodemus autem quidam vir Iudaeus stetit ante praesidem et dixit: Rogo, misericors, iube me dicere paucos sermones. Dicit ei Pilatus: Dic. Nicodemus dicit: Ego dixi senioribus et sacerdotibus et Levitis et omni multitudini Iudaeorum in synagoga: Quid habetis cum homine isto? Homo iste multa mirabilia facit et signa quae nullus hominum fecit nec facere potest. Dimittite eum et nolite adversus eum aliquid malignari: si ex deo sunt signa quae facit, stabunt; si autem ex hominibus, dissolventur. Quia et Moyses missus a deo in Egyptum fecit signa multa, quae dixit illi deus facere ante Pharaonem regem Egypti. Et erant ibi curantes malefici Iamnes et Mambres, et fecerunt et ipsi signa quae

dix. eis D^c; D^b *dicit* . . D^a *dix. ad principes sacerdotum Iudaeorum* | C *Certe non omnis* | *vult* (C *praem, ut video*) . . D^a *desiderat* | *seniores* cum D^b . . D^{ac} C *add Iudaeorum* | *Ideoque venimus un. mult.* cum D^b . . D^a *ideo venimus nos et tota mult. hic* . . CD^c ed^{pr} *ideo* (D^c ed^{pr} *add potius*) *convenit* (D^c ed^{pr} *venit*) *universa haec* (D^c *diversa*; ed^{pr} *om*) *mult.* | *Dix. Pil. ad Iud. Quid fecit ut mor.* cum D^{bc}, item ed^{pr} . . D^a *Dix. Pil. ad eos Quare morietur* . . C *male om* | *Dic. illi* cum D^{abc} . . C ed^{pr} *responderunt iterum* (ed^{pr} *om*) *Iudaei* | D^{ac} *dicit se ipsum*

V, 1. *vir* cum ACD^{abc} ed^{pr} . . B *om* | *Rogo* cum D^{bc} . . ABCD^a *add te* | *misericors* (B *-cordissime*) cum D^{bc} . . ABCD^a *add iudex* | *iube - sermones* cum ABCD^{bc} . . D^a *ut digneris paucos meos audire sermones* | *Dicit ei Pil.* cum ABC . . D^{abc} *dix. Pil. ei* | *dicit* cum A . . *reliqui dixit* | *seniorib. et sacer.* cum ABC . . D^{abc} *sen. Iudaeorum et scribis et sac.* | *habetis* cum ABC ed^{pr} . . D^b *querimini, D^{ac} quaeritis* | *multa mirab. facit* (C *fecit*) *et signa* cum AC, item *mult. sign. et mirab. fecit* B, item ed^{pr} *multa* (om *antea homo iste*) *fecit enim mirabilia* . . D^{abc} *mult. sign. faciebat* (D^{ac} *facit bona*) *et gloriosa* | *quae - potest* cum ABC, item ed^{pr} *quae nemo alius fecit nec potest facere* . . D^b *qualia nullus fecit nec facit* . . D^{ac} *qualia nullus fecit in terra homo nec faciet* | *dimittite* (ita AD^{abc} ed^{pr}; BC *permitt*) *eum* (ita ABC ed^{pr}; D^{abc} *illum*) | *adv. eum aliquid* (B *quid*, ed^{pr} *om*) *malignari* cum ABC ed^{pr} . . D^{bc} *ei aliquid facere mali*; D^a *ei malum facere* | *si* (A *quia si*) - *quae facit* (A *qu. fac. post stab.*) *stabunt* cum BCA ed^{pr} . . D^{abc} *si ex deo sunt* (D^{ac} *est*), *stab. signa ista* (D^{ac} *eius*) | D^{abc} *si vero* | *missus* (D^{ab} *post Eg.*) *a deo in Eg. fecit sign.* cum AD^{ab} . . BCD^c ed^{pr} *missus est* (C *fuit*) *a deo in Egyptum* (C *in Egypto*, item D^c *post fecit signa*) *et fecit signa* | *dixit*: A *dixerat*, D^c *praecepit* | *illi* (A *ei*) . . BC *om* | *facere* (varie ponitur . . A *om*) | AB *coram Faraone* (B *Phar.*) *rege* (B *regem*) *Eg.* (ed^{pr} *om reg. Eg.* | *et* (D^a *om*) *erant* (D^c *om*) *ibi* (A *om*) | *curantes malefici* cum D^c, item D^b *Flor cur. medici*

fecit Moyses, sed non omnia, et habuerunt eos Egyptii sicut deos, Iannem et Mambrem: et quoniam signa quae fecerunt non erant ex deo, perierunt et ipsi et qui crediderunt eis. Et nunc dimittite hominem istum: non enim est dignus morte.

² Dicunt Iudaei Nicodemo: Tu discipulus eius factus es et verbum pro ipso facis. Dicit ad eos Nicodemus: Numquid et praeses discipulus eius factus est et verbum pro ipso facit? numquid non constituit eum Caesar super dignitatem istam? Erant vero Iudaei frementes et stridentes dentibus adversus Nicodemum. Dicit ad eos Pilatus: Quid stridetis dentibus adversus eum veritatem audientes? Dicunt Iudaei Nicodemo:

.. ABC malefici et (B om) incantatores, item ed^{pr} incantatores .. D^a magi | Iannes cum AD^b; item Anmes ed^{pr} .. CD^a Iannes; item B Ioanes, D^c Flor Ianes | ed^{pr} Mambres | et fec. (D^a feceruntque; AD^c om et) et (D^b Flor om) ipsi cum C; item AD^{abc} Flor .. B et fec. Praeterea D^a add per incantationes suas | quae fecit cum BD^{bc} .. ACD^a qu. fecerat | sed (C quamvis) non (AB add potuerunt) omnia (D^a per omnia) cum D^b, item ABCD^a .. D^c sed non habuerunt eos etc. omissis pluribus .. ed^{pr} et non poterant facere omnia signa quae fecerat Moyses | et (A add tunc) habuerunt (C habebant) - deos: haec cum ABCD^b (et D^c) ed^{pr}; Iannem et Mambrem vero ex solo A addidi | et quoniam - et (ita C, plerique om; A ea et ipsi qui) ipsi et qui credid. eis .. ed^{pr} corrupte quoniam sign. quae fecerant quia non erant ex deo perierunt, et ideo non credebant eis .. D^a post sed non[per] omnia sic pergit: et signa quae fecerunt magi non erant ex deo, sicut nostis vos scribae et Pharisei: perierunt ipsi qui fecerunt et omnes qui crediderunt eis | Et nunc dim. cum AD^{abc}, item C nunc autem dim. .. B dim. ergo, ed^{pr} igitur dim. | istum .. D^a hunc | non enim - morte (C mortì) .. D^a quia signa de quibus eum accusatis ex deo sunt, et non est dignus morte.

2. Dic. (C ed^{pr} responderunt) Iud. Nic. cum D^{abc}, item C ed^{pr} .. AB dixerunt Nicodemo (B om) Iud. | Tu .. AC ed^{pr} add ut videmus, B videmus | et verb. pro ipso facis cum D^{abc} .. AB qui (A quod) verb. pro ipso (A illo) loqueris, item C ed^{pr} qui pro eo sermonem facis | Numquid (C^{**} om) et (B om) praeses | et verb. pro ipso facit cum D^{ab} .. AB qui (A quod) pro eo sermonem (A serm. pr. eo) facit .. C^{**} qui pro eo loquitur .. D^c C^{*} om Dic. (D^{ab} dix.) ad eos (ABC eis) Nic. Numquid - facit, item ed^{pr} una cum seqq. super dign. istam | sup. dign. istam cum D^{abc} .. ABC in hac dignitate | Erant vero (ita ACD^b; D^{ac} autem; B ed^{pr} om) Iudaei (C om) | frem. et strid. dent. (C om et str. dent.) adv. Nic. cum ABC ed^{pr} .. D^{bc} frem. et str. dentibus suis (D^b om d. s.) super Nicodemum .. D^a tremantes, cum haec audierunt, et stridebant super Nicod. Praeterea C ed^{pr} add propter haec verba, A pro his verbis, B pro his | Dicit ad eos (A ed^{pr} eis) Pil. (C Tunc dix. Pil. Iudaeis) Quid str. dent. (AB om) adv. eum (C Nicodemum) ver. audientes (C dicentem) cum ABC ed^{pr} .. D^{abc} om | dic. Iud. Nicodemo (ita ed^{pr}; AB Pilato) cum AB ed^{pr}, item interea dixerunt Iud. Nic. C .. D^{abc} (cum supe-

Veritatem ipsius accipias et portionem cum ipso. Dicit Nicodemus: Amen amen amen, accipiam sicut dixistis.

CAPUT VI.

¹ Ex Iudaeis quidam alius autem exsiliens rogat praesidem ut verbum diceret. Dicit praeses: Quid vis dicere, dic. Qui dixit: Ego triginta octo annis iacebam in infirmitate in lectulo in dolore pessimo. Et veniente Iesu multi daemoniaci et diversis infirmitatibus detenti curati sunt ab eo. Et quidam iuvenes miserti sunt mei et portantes me in lectulo posuerunt me ante eum. Et videns Iesus misertus est mei et

rioribus coniungentes) et (D^b om) dicentes (D^a dicebant) ei | Veritatem - cum ipso (D^c eo) cum D^{bc} .. ed^{pr} veritatis ipsius partem accipias cum ipso .. D^a Ver. ips. acc. et possessionem cum Christo habeas .. C Verba ipsius credis: accipias partem et portionem cum eo .. AB Veritas ipsius accipiat partem et portionem (B om et port.) cum eo (B ipso) | Dicit (ita AB ed^{pr}; D^{abc} dix., C dix. autem) Nic. | Amen ter cum ABC .. D^{abc} ed^{pr} semel | accipiam .. B fiat

VI, 1. Ex Iudaeis (pro his D^c Exiens ex errore ortum habet) quid. al. autem (D^c post Exiens, ed^{pr} ante alius ponit) exsiliens (ed^{pr} prosil.) rogat (ita D^b; D^{ac} rogabat: ed^{pr} dixit Triginta etc omissis reliquis) praes. cum D^{abc}, item ed^{pr} .. A alius autem Iudaeus rogavit festinanter praes., item BC alius quidam Iud. fest. rogavit pr. | ut verb. dic. cum D^{bc} .. D^a ut vellet audire verbum .. ABC dicens Permite me (A mihi; C add domine) loqui (A post verbum) unum verbum ad te (A tibi; C loqui coram iustitia tua verbum) | Dic. praes. Quid (D^a Quicquid) vis dic. dic (D^c ante Quid) cum D^{bca} .. ABC praeses dixit Loquere (B add quae vis, C quid vis) | Qui dixit cum D^b .. D^c B et (B add ille) dix., A et respondens dixit, A at ille | Ego cum D^{abc} .. ABC om | triginta (C quadraginta et; ed^{pr} add et) octo annis cum BC ed^{pr} .. AD^{abc} trig. (D^a per trig., D^{bc} in trig.) oct. annos | iacebam (B iacui) in infirm. (B add mea; C infirmus pro in inf.) in lectulo (BC om) in dol. pess. cum ABC .. D^{bc} iacebam in lecto et cecidi in periculum et parturitionem dolorum (D^b et cotidie in periculo et in parturitione dolorum iacui) .. ed^{pr} iacens incidi pericula plurima in parturitione dolorum | et veniente (D^b venienti enim) I. multi daem. et (D^b a) diversis - ab eo cum D^{bc} .. AB et veniente Iesu sanavit me; multi enim (A et multi) a daemonibus vexati et variis languoribus iacentes ab eo (B om) curati sunt .. C et veniente Iesu, tum statim pergit clamavi, et ipse locutus est ad me dicens Tolle etc; sed vide post sanus factus sum. Similiter ed^{pr} et ven. Iesu delatus sum ante eum in lecto. Qui videns me etc | Et (B nam) quid. iuvenes mis. sunt mei et portantes (D^{bc} portaverunt, omissis mis. s. mei et) me (D^c inde) in lectulo (D^{bc} lecto) posuerunt (D^{bc} et duxerunt) me (A om) ante (D^{bc} ad) eum | Et videns - dixit mihi (D^c om) cum D^{bc}, nec fere differunt AB; C vide ante .. D^a totum locum sic habet - iacui Ierosolymis iuxta probaticam piscinam patiens magnam infirmitatem, expectans sanitatem, quae fiebat in adventu angeli qui turbabat aquam secundum tempus: et qui prior descendisset in

verbum dixit mihi: Tolle grabatum tuum et ambula. Et statim sanus factus sum, tuli grabatum meum et ambulavi. Dicunt Iudaei Pilato: Interroga eum qualis fuit dies quando curatus est. Dixit: Sabbatum. Dicunt Iudaei: Nonne sic docuimus quia in sabbato curat et daemones expellit?

² Et alius quidam Iudaeus exsiliens dixit: Caecus natus sum, vocem audiebam et neminem videbam. Et transeunte Iesu clamavi voce magna: Miserere mei, fili David. Et misertus est mei et posuit manus suas super oculos meos, et

aquam post commotionem aquae, sanus fiebat ab omni infirmitate. Et inveniens ibi me Iesus languidum dixit ad me Vis sanus fieri? Et respondi ego Domine, non habeo hominem ut, cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam. Et dixit mihi Surge et tolle etc | Tolle - ambula cum ABC, item praemisso Surge (D^a add et) D^{bca} ed^{pr} | Et statim sanus factus sum (B om) cum ACB . . D^a et sospes factus statim . . D^{bc} et sine mora sanatus sum . . ed^{pr} om | tuli (D^b praem et) grabatum (A lectulum) meum et ambul. (A add in domum meam) cum D^{ab} A . . D^c ed^{pr} et (ed^{pr} om) surrexi (ed^{pr} add statim) et ambulavi . . B tuli et abii in domum meam . . C pro his sic: multi enim vexati et variis languoribus iacentes verbo solo curavit | Dicunt - Interroga (D^a praem Domine praeses) - fuit (D^a fuerit; D^b fuisse?) dies quando (D^a in qua languidus) curatus est (D^c cur. fuit et sanatus est) cum D^{bca} . . ABC Audientes (C add autem) Iud. dix. Pilato (B om) Interroga eum in qua (C quo) die sanus factus est (A fuit sanatus) . . ed^{pr} interrogantibus Iudaeis qualis dies tunc erat | Dixit (D^a add languidus sanatus) Sabbatum cum D^{bca}; item ed^{pr} resp. Sabbatum . . B respondet ille, C dix. autem homo ille, A respondet is qui curatus fuerat dicens; tum pergunt ABC Sabbato (C - tum; BC add fuit quando) me (C add Iesus) sanum fecit (C fec. sa.) | Dic. (ABC dixerunt) Iudaei . . ABCD^a ed^{pr} add Pilato | Nonne sic docuimus cum D^{ab} . . D^c non est sicut dicimus, ed^{pr} nonne ita diximus . . AC Numquid non probamus, B Ecce probamus | et daemones expellit cum ABC . . D^b et daemonia eiecit, D^c et eiicit daemonia, D^a et in principe daemoniorum daemonia eiicit . . ed^{pr} om

2. Et alius quid. Iudaeus (D^c ex Iudaeis) exsiliens (D^{ac} exiens) dix. cum D^{abc} . . ABC Item alius Iud. dix. . . ed^{pr} Alius quid. prosiliens dix. | natus sum (D^c fui) cum D^b ed^{pr} D^c . . ABCD^a eram | vocem (D^a voces) audieb. cum CD^{abc} ed^{pr} . . AB et vocem hominum (B omnium voces) audieb. | et (D^c sed) neminem videbam (D^a videre poteram) cum D^{bca} ed^{pr} . . AC faciem autem (C hominum autem facies) non videbam . . B om | Et (B om) transeunte (A Trans. autem) I. cl. voce magn. (C om voc. ma., AB cl. et dixi) - David cum D^{bc} ed^{pr} ABC . . D^a et cum transisset Iesus, audiui turbam praetereuntem et interrogavi Quid esset; et dixerunt mihi quia Iesus transiret: et clamavi dicens Iesu fili David, mis. mei | et misertus est (A om) mei et (D^c BC om) posuit (BC add enim) manus (A manum) suas (ABC om) - vid. statim (D^c stat. vid.; AC stat. sanus factus sum et vidi, B stat. sanavit me et vidi) cum D^{bca} ABC; item ed^{pr} qui mei misertus posuit - et statim

vidi statim. Et alius Iudaeus exsiliens dixit: Gibberosus eram, et erexit me verbo. Et alius dixit: Leprosus eram, et sanavit me verbo.

CAPUT VII.

Item et mulier quaedam Veronica nomine a longe clamavit praesidi: Fluens sanguine eram ab annis duodecim, et tetigi fimbriam vestimenti eius, et statim fluxus sanguinis mei stetit. Dicunt Iudaei: Legem habemus mulierem ad testimonium non venire.

vidi . . D^a et stans iussit me adduci ad se et dixit mihi Quid vis? et dixi Domine, ut videam. Et dixit mihi Respice: et confestim vidi, et secutus sum eum, gaudens et gratias agens | Et al. Iud. (D^b quidam, ed^{pr} om) exsil. (D^a exiens, ed^{pr} prosiliens) dixit cum D^{bca} ed^{pr} . . ABC Item al. Iud. (C om) currens coram Pilato et populo ait | Gibberosus (C gimberosus, A gibbosus) cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} curvus | erexit cum BCD^{ac} ed^{pr} . . A direxit, D^b correxit | verbo . . C tantum verbo, A per verbum | Et (D^c om; D^b item) al. (D^b add exsiliens, D^a Iudaeus exiens) dix. Leprosus - sanavit (D^{abc} mundavit) me (D^a C add solo) verbo (A per verbum. D^a add dicens Volo, mundare: et illico mundatus sum a lepra) . . D^a haec ante Et alius - Gibberosus etc. ponit, ed^{pr} post testimonium mulieris cap. seq. addit.

VII. Item et (B om) cum ABC . . D^{abc} om item. Ed^{pr} sic: Mulier similiter nomine Veron. dixit | a longe clamavit praesidi (A add dicens) cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} dixit | Sanguine fl. eram cum D^{abc} ed^{pr} . . C profluvio sanguinis vexabar, A fluxum sanguinis patiebar, B fluxum sang. patiens | ab (BC ed^{pr} om) annis duod. (B ed^{pr} duod. ann.) cum D^{abc} BC ed^{pr} . . A om | et statim - stetit cum D^{abc}, item ed^{pr} et stetit sanguis . . AC et stat. sana facta sum . . B post patiens pergit et tangens fimbr. ve. eius sanata sum | Legem habemus cum D^{abc} ed^{pr} . . ABC In lege (A add autem, C enim) habemus | A mulieres | venire: C add nisi solum virum, A sed tantummodo viros.

Praeterea solus D^a in fine add Et quidam Iudaeus post alia dixit Vidi Iesum vocari ad nuptias cum discipulis suis et vinum deficere in Cana Galilaeae. Et cum defecisset vinum, praecepit ministris ut implerent sex hydrias quae ibi erant aqua: et implerunt usque ad summum. Et benedixit eas et convertit aquam in vinum, et biberunt omnes gentes admirantes super hoc signum. Et alius Iudaeus stetit in medio et dixit Ego vidi Iesum in Capharnaum docentem in synagoga. Et in synagoga erat quidam homo habens daemonium et clamavit dicens Sine me: quid nobis et tibi, Iesu Nazarene? venisti perdere nos? scio quia tu es sanctus dei. Et increpavit illum Iesus et dixit illi Obmutesce spiritus immunde et exi de homine. Et statim exiit de isto nihilque illi nocuit. Et haec quidam Pharisaeus dixit Ego vidi quod multa turba venit ad Iesum a Galilaea et Iudaea et maritima et multis regionibus circa Iordanem, et multi infirmi veniebant ad eum, et sanabat omnes. Et audivi spiritus immundos clamantes et di-

CAPUT VIII.

Et alii quidam, multitudo virorum ac mulierum, clamaverunt dicentes: Iste homo propheta est, et daemonia illi subiecta sunt. Dicit Pilatus ad illos qui dixerunt: Daemonia illi subiecta sunt, Et magistri vestri quare ei subiecti non sunt? Dicunt Pilato: Nescimus. Alii autem dixerunt Pilato quia Lazarum mortuum suscitavit post quatrimum de monumento. Audiens haec praeses tremefactus dixit ad omnem multitudinem Iudaeorum: Quid vultis effundere sanguinem innocentem?

centes Tu es filius dei. Et vehementer comminabatur eis Iesus ne illum manifestarent.

VIII. Rursus D^a solus ab initio addit *Post haec quidam centurio dixit Ego in Capharnaum vidi Iesum et rogavi eum dicens Domine, puer meus iacet paralyticus in domo. Et dixit mihi Iesus Vade, et sicut credidisti fiat tibi. Et sanatus est puer ex illa hora. Deinde quidam regulus dixit Habebam filium in Capharnaum qui moriebatur, et cum audissem Iesum advenire in Galilaeam, abii et rogavi eum ut descenderet in domum meam et sanaret filium meum: incipiebat enim mori. Et dixit mihi Vade, filius tuus vivit. Et sanatus est filius meus ex illa hora.*

Et alii quidam multitudo vir. ac mul. cum C . . D^{bc} et al. qu. ex multitudine Iudaeorum viri (D^b Flor om) et mulieres. Similiter reliqui | clamaverunt cum ABD^{abc} Flor ed^{pr} . . C clamabant | Iste (ABC hic)^a et (D^b Flor ed^{pr} om) daem. illi subi. sunt . . D^a vere filius dei iste qui solo verbo omnia sanat, et daemonia ei per omnia subiiciuntur. Dicunt quidam ex ipsis Non est haec potestas nisi a deo. | Dicit Pil. ad illos (D^c ad eos omissis seqq.) qui dix. - subiect. sunt cum D^{bc}; item dicit Pyl. ed^{pr}, dix. Pil. Iudaeis D^a . . ABC Flor. om | Et (AB om) mag. vestri (sed ABC nostri) qu. ei subi. non sunt (C non subiiciuntur ei) cum ABC, adhibitis reliquis qui sic habent: D^{bc} Flor ed^{pr} Quare et (D^c om) doctoribus vestris (Flor nostris) non sunt subiecta; D^a Quare vobis docentibus daemonia non subiiciuntur | Dic. (ed^{pr} responderunt) Pil. Nescimus cum D^{bc} Flor ed^{pr} . . D^a Dicunt quidam ex ipsis Non est haec potestas nisi a deo ut daemonia subiiciantur . . ABC om (Illa enim Et magistri nostri cum prioribus et daem. illi subi. sunt coniungunt) | Alii autem (B om) dix. Pil. (ed^{pr} om Pil.) cum BD^{abc} Flor ed^{pr} . . A at et alii dix. Pil., C et quidam clamantes dicebant Pil. | quia (cum D^{ab}, Flor quoniam; reliqui om) Laz. mort. susc. (C resusc.; varie ponitur) post quatr. (ita D^{ab}; ACD^c post quartum diem, B post IV dies; ed^{pr} quadriduanum) de mon. (ed^{pr} om) | Aud. haec (ed^{pr} Quod aud.) praes. cum D^{abc} (ed^{pr}) . . C praes. autem haec omnibus testificantibus audiens, similiterque AB | tremefactus cum D^{abc} ed^{pr} . . ABC timore perterritus | omnem cum ABC ed^{pr} . . D^{abc} om | Quid (AC add est quod) vultis effund. (C fund.) sang. inn. cum ABCD^e ed^{pr} . . D^{ab} Quid vobis proderit quod effundatis (D^b prodest effundere) sa. inn.

CAPUT IX.

¹ Et convocans Pilatus Nicodemum et duodecim viros qui dixerunt quoniam non est natus ex fornicatione, dicit ad eos: Quid faciam, quoniam seditio fit in populo? Dicunt ei: Nos nescimus; ipsi videant. Iterum Pilatus convocans omnem multitudinem Iudaeorum dixit: Scitis quia vobis consuetudo est per diem azymorum ut dimittam vobis unum vinctum. Habeo unum insignem vinctum in carcere homicidam qui dicitur Barabbas, et Iesum qui dicitur Christus, in quo nullam causam mortis invenio. Quem vultis ut dimittam vobis? Clamaverunt autem omnes dicentes: Barabbam dimitte nobis. Dicit eis Pilatus: Quid ergo faciam de Iesu qui dicitur Christus? Dicunt omnes: Crucifigatur. Iterum dixerunt Iudaei: Non es amicus Caesaris si hunc dimittis, quia dixit se filium dei esse et regem: ni forte vis hunc esse regem et non Caesarem.

² Tunc repletus furore Pilatus dixit ad eos: Semper gens vestra seditiosa fuit, et qui pro vobis fuerunt, contrarii eis fuistis. Responderunt Iudaei: Qui sunt pro nobis? Dicit eis Pilatus: Deus vester qui eripuit vos de dura servitute Egyptiorum, et eduxit vos ex Egypto per mare sicut per aridam ter-

IX, 1. *Et convoc. Pil.* (ed^{pr} om) *Nic.* - *quoniam* (D^c ed^{pr} om) - *dicit* (D^{ac} ed^{pr} dix.) *ad eos* (ed^{pr} om) cum D^{abc} ed^{pr} .. C *Iterato Pil. iussit vocare Nic. et alios XII viros qui approbaverunt quod Ies. non erat nat. de forn. et dix. ad illos* .. AB omnia om usque dum sequitur *Et petens aquam etc.* Item C statim pergit *Testis mihi sitis quia ego innocens sum etc.* Cf. infra ad 4. | *Dicunt ei* ed^{pr} illi) .. D^a add illi | *Nos* cum D^b .. D^a ed^{pr} om .. D^c *Illud* | *videant* .. D^a add *qui seditionem commovent* | *omnem mult. Iud. dix. cum* ed^{pr} .. D^{abc} *multitudinem dix. eis* | ed^{pr} *quia cons. est in pascha ut* | *in carcere* cum D^b, item omisso *vinctum* ed^{pr} .. D^{ac} om | *Barabbas* cum D^b .. D^{ac} ed^{pr} *Barrabas*. Item post. | *et Iesum - invenio* cum D^a .. D^{bc} ed^{pr} *in Iesu vero* (D^b om) *nullam culpam invenio mortis* | *Quem* cum D^b .. D^{ac} ed^{pr} add *ergo* | *ut* (ed^{pr} om) *dimitt. vob.* (vo. dim. ed^{pr}) cum D^c ed^{pr} .. D^b *dimitti vobis*, D^a *ex his duobus dimitti* | ed^{pr} *clamaverunt Iudaei Barabbam. Dicit Pyl. Quid faciemus de Iesu? Responderunt Iud. omnes Crucif. Iterum dix. Iud. cum* D^b .. D^{ac} *iterum clamant dicentes Pilato* .. ed^{pr} om | *ni* (ed^{pr} ne) *f. vis* (ed^{pr} velis, D^c velles) - *et* (ed^{pr} om) *non Caes.* cum D^{bc} ed^{pr} .. D^a *an forte vis hunc esse et non Caes.*

2. *qui pro vobis fuer.* cum D^b ed^{pr} .. D^{ac} *qui vobis profuer.* | *Qui sunt pro nob.* cum D^b ed^{pr} .. D^{ac} *Qui sunt qui fuerunt pro nob.* | *eripuit:* ita ed^{pr}; D^{abc} *eruit* | *edux. vos ex* (ed^{pr} de) - *terram* (ed^{pr} om) cum D^c ed^{pr} .. D^{ba} *per mare*

ram, et in eremo cibavit vos manna et coturnice, et eduxit vobis de petra aquam et potavit vos, et legem dedit vobis: et in his omnibus irritastis deum vestrum, et quaesivistis vobis vitulum fusilem deum. Et exacerbastis deum vestrum, et voluit vos occidere: et deprecatus est Moyses pro vobis ut non moreremini. Et nunc dicitis quia regem odio.

³ Et exsurgens de tribunali voluit exire foras. Clamaverunt autem Iudaei et dixerunt ei: Regem scimus Caesarem et non Iesum. Nam et magi munera ei obtulerunt sicut regi; et audiens Herodes a magis quia rex natus est, voluit occidere eum. Hoc autem cognito pater eius Ioseph tulit eum et matrem eius, et fugierunt in Egyptum; audiensque Herodes perdidit infantes Iudaeorum qui nati sunt in Bethlehem.

⁴ Audiens Pilatus verba haec timuit. Et facto silentio in populo, qui clamabant, dixit Pilatus: Ergo hic est quem

dux. vos (D^a transdux. per mare rubrum) sic. per arid. terr. (D^a om) | et coturnice cum D^b, item et coturnicibus D^c, et carne coturnicum D^a .. ed^{pr} om | et eduxit (D^a produx.) vobis (D^a om) - et pot. vos (D^c om; D^a om et pot. vos) | legem .. D^a add de coelo | et in his (D^a om) omnibus .. ed^{pr} et in aliis omnib. | irritastis d. ve. cum D^{ab} .. D^c ed^{pr} a vobis (ed^{pr} om) irritus (ed^{pr} irritatus) est | et quaesivistis - vit. fus. deum (D^a vit. facere conflatilem) et exacerb. d. ve. (pro his D^a et adorastis et immolastis et dixistis Isti sunt dii tui, Israel, qui te eduxerunt de terra Egypti) cum D^c, item D^a .. D^b ed^{pr} om | vos occid. eum D^{cb} ed^{pr} .. D^a deus vester disperdere vos | ut non moreremini (ed^{pr} haec om) .. D^a add et audivit deus vester eum et transtulit peccatum vestrum. Deinde exacerbati voluistis occidere prophetas vestros Moysen et Aaron, quando fugerunt in tabernaculum: et semper contra deum et eius prophetas murmurastis. Item D^c ed^{pr} quem postmodum lapidare voluistis | et nunc (D^c nunc vero) dic. qu. r. odio cum D^{bc} .. ed^{pr} nunc dic. quia regem non habemus .. D^a om

3. autem Iud. et dix. ei cum D^c .. D^{ab} autem omnes Iud., ed^{pr} Iudaei | scimus .. ed^{pr} habemus | et non Iesum cum D^c .. D^{ab} ed^{pr} om et | nam (ed^{pr} praem inepte respondit Pyl.) et - sicut (D^c quasi) regi .. D^a nam quando hic natus est, tunc magi venerunt et ei munera obt. | et (D^b om?) audiens c (D^c Aud. autem) Her. a magis quia - occid. eum cum ed^{pr} D^{bc} .. D^a Quod cum audisset Her. turbatus est valde et vol. e. occid. | Hoc autem (ed^{pr} Quo) cognito - fugierunt (ita D^{bc}; ed^{pr} fuger.) in Eg. cum D^b ed^{pr}, item D^c .. D^a Quod cum cognovisset pater eius, fugit in Eg. cum matre sua Maria | audiensque (ita ed^{pr} D^c; D^b aud. autem) - in Bethl. cum D^{bc} ed^{pr} .. D^a Herodes cum audisset eum esse natum voluit eum occidere, et mittens occidit omnes pueros qui erant in Bethl. et in omnibus finibus eius a bimatu et infra.

4. qui (quia?) clamabant cum D^b, item qui clamabat D^{ac} .. ed^{pr} om | dixit Pil. (cum D^b; D^c dix. eis, ed^{pr} dix.) Ergo (D^c om) - Dic. ei Hic est ..

quaerebat Herodes? Dicunt ei: Hic est. Et accipiens aquam Pilatus lavit manus suas coram populo dicens: Innocens ego sum a sanguine iusti huius: vos videritis. Iterum clamaverunt Iudaei dicentes: Sanguis eius super nos et super filios nostros.

⁵ Tunc iussit Pilatus velum solvi, et dixit ad Iesum: Gens tua increpavit te tanquam regem: ideoque decrevi primum flagellari te propter statuta imperatorum, et tunc crucifigi in cruce.

D^a dixit ad Iesum Ergo rex es tu? Dicunt ad Pilatum omnes Iudaei Iste est quem Herod. quaerebat occid. | et accipiens (AB petens) aqu. Pil. (D^{ab} accip. autem Pil. aqu.) - coram pop. (C ante populum) - vos videritis (AB om v. vid.) cum ABCD^{ab} .. ed^{pr} accipiens eum misit ad Herodem dicens Innocens etc. .. D^c accipiens autem eum misit ad Herodem, et accepta aqua lavit manus suas cor. pop. dicens Sanguis eius super vos et super filios vestros. Et gavisus est Herodes. Tunc Herodes secum reputans (seqq. non recte videntur e cod. petita esse: quid sciscitari vellet, Pilatus autem sibi familiaris providus) cautus non vult dare vitam (iustum?) morti nec Iudaeorum sese coniungere sorti. Atque remisit eum Pilato - (hoc loco plura non eruit Birchius) regem crucifigi eorum. | Iterum clamav. (D^{ab} Et responderunt) Iud. dic. - nostros cum CD^{ab} (item D^c?) .. AB ed^{pr} om

5. Tunc iuss. Pil. velum solvi et dix. ad Iesum cum C .. D^{bc} Tunc iuss. Pil. adduci illum (D^c Et ducentes illum) ante tribunal (D^c add suum) ubi sedebat, et prosecutus est (D^c add Pil.) his verbis dicens sententiam Pilatus (D^c om) adversus Iesum (D^c adv. Christum); item D^a Tunc iuss. Pil. adduci Iesum ante se et prosecutus est eum his verbis .. ed^{pr} et profectus est Pyl. his verbis dicens sent. adv. Ies. | Gens tua incr. te tanq. reg. cum C .. D^{ab} ed^{pr} Genus tuum comprob. (ed^{pr} probavit) te ut regem. Item D^c Genus tuum atque gens tua reprobavit te regem | ideoque - imperatorum cum C .. D^{bc} ed^{pr} D^a propterea praecipio (D^a propter quod ego Herodes praec.) te prim. fl. secundum stat. priorum (sic D^{bc} ed^{pr}, sed graecum sibi poscit piorum; D^a om) princ. (D^a add et in principio te alligari) | et tunc crucifigi in cruce cum C (sed vide initium cap. X.) .. ad graeca vero nostra proxime accedit ed^{pr} deinde allevari in cruce in loco ubi tentus es, et duos malignos tecum, quorum nomina sunt haec Dysmas et Gestas. Similiter D^a et in cruce suspendi in eo loco ubi - haec Dimas et Gestas .. D^{bc} deinde praecipit allevari eum (D^c eum elevari) in crucem (D^c -ce) in eo loco ubi (D^c quo) tentus est, et duo maligni (D^c duos malignos) cum eo, quorum n. s. haec (D^c om) Dismas (D^c Dimas) et Gestas (duo maligni usque Gestas: in his consentit cum D^b etiam Flor) .. AB post verba a sanguine iusti huius pergunt Et tradidit eis Iesum. Et accipientes populi Iudaeorum crucifixerunt eum. Et postquam emisit spiritum (B om Et postq. em. sp.) hora VI., sol (B et subito tenebrae factae sunt in universa terra, et sol) obscuratus est etc. Cf. infra XI. 1.

CAPUT X.

¹ Et flagellatum tradidit Iudaeis Iesum ad crucifigendum, et duos latrones cum ipso: unus nomine Dismas et alius nomine Gestas. Et quando venerunt ad locum, exspoliaverunt eum vestimentis suis et praecinxerunt eum linteo et coronam de spinis imposuerunt super caput eius. Similiter et duos latrones suspenderunt cum eo, Dismam a dextris et Gestam a sinistris. Iesus autem dicebat: Pater, dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt. Et diviserunt sibi vestimenta eius milites. Et stabat populus exspectans: et irridebant eum principes sacerdotum et iudices eorum, intra semetipsos dicentes: Alios salvos fecit, nunc se ipsum salvet; si filius dei est, descendat de cruce. Illudebant autem eum milites proidentes ei et acetum cum felle offerentes et dicentes: Si tu es rex Iudaeorum, libera temetipsum.

Iussit vero Pilatus post sententiam titulum scribi litteris

X, 1. *Et flagellatum - Gestas. Et quando venerunt ad locum cum c. . . ad graeca vero nostra propius accedunt* D^{ab} *Et exivit Iesus de praetorio et duo latrones cum eo. Et cum pervenissent ad locum qui dicitur Golgatha . . .* D^c ed^{pr} *Et exiens Ies. de praetorio, et (D^c pro et habet venierunt) duo latrones cum eo, venerunt cum eo (D^c om ven. c. eo) ad locum, et | exspol. (D^c spol.) eum vestimentis suis (D^{ab} -to suo) et praecinxerunt (D^a praecingunt) - imposuerunt (D^{ab} imponunt) super caput (ita D^{abc} ed^{pr}; c in capite) eius. Praeterea D^a (item D^b?) add et dant arundinem in manu eius, non item c ed^{pr} | Simil. et (c Et sim.) - suspenderunt (D^{ac} suspendunt) cum eo (c om), Dismam (ita c; reliqui -mas) - Gestam (ita c; reliqui -stas) a sinistris | Ies. aut. diceb. cum c . . D^{abc} ed^{pr} *Ies. vero dixit | D^a Pater mi | dimitte illis cum c . . D^b ed^{pr} parce et dim. illis (D^c om), D^a parce illis | non enim sc. cum c; D^b nesc. enim . . D^a ed^{pr} quia nesciunt | et div. sibi (ita D^b ed^{pr}; c om, item D^{ac}) vest. ei. milites (D^b ed^{pr} om) cum CD^b ed^{pr} . . item D^{ac} sed add super vestem eius mittentes sortem | et stabat (cod. ibat, nisi falsus sum) pop. exspect. cum c . . D^{abc} ed^{pr} et steterunt (ed^{pr} steteruntque) populi | et irrideb. (ed^{pr} irriserunt) eum cum D^{abc} ed^{pr} . . c tunc increpabant | princip. sacerd. (pro sac. D^b seniores, D^c et seniores) et iudic. (D^a seniores) eorum (D^a Iudaeorum) cum ed^{pr}, item D^{abc} . . c princ. sac. | intra semetips. cum D^b ed^{pr}, c intra se . . D^a om | nunc se (D^c add met) ips. salvet (D^c ed^{pr} salvum faciat); si - de cruce cum D^b ed^{pr} . . D^a nunc se ipsum salvum faciat si potest; si fil. d. est, desc. nunc de cruce . . c se ipsum non potest salvum facere; salvet se ipsum si est fil. dei electus. | illudeb. autem - cum felle (ex D^b assumsi, c om; vide etiam reliquos) off. et dic. cum c . . D^{abc} ed^{pr} deludebant (D^{ac} add ergo, ed^{pr} quoque) eum mil. et accedentes (D^{ac} ed^{pr} accipientes) acetum cum felle (D^{ac} ed^{pr} et fel) offerebant ei bibere dicentes (D^{ac} et dicebant ad illum) | temetipsum . . c te**

hebraicis graecis et latinis, secundum quod dixerunt Iudaei: Hic est rex Iudaeorum.

² Unus autem de suspensis latronibus nomine Gestas dixit ei: Si tu es Christus, libera te ipsum et nos. Respondens autem Dismas conturbavit eum dicens: Non times nec tu deum, qui in hoc iudicio es? nos enim iuste et digne ea quae gessimus recipimus; hic autem nihil mali fecit. Et dicebat ad Iesum: Memento mei, domine, in regno tuo. Dixit autem illi Iesus: Amen dico tibi quia hodie mecum eris in paradiso.

CAPUT XI.

¹ Erat autem quasi hora sexta et tenebrae factae sunt

Iussit vero . . D^{abc} ed^{pr} praem *Accipiens autem Longinus miles lanceam aperuit latus eius, et continuo* (ed^{pr} om) *exivit sanguis et aqua.* Similiter c post verba *Iussit vero Pil. post sententiam oratione interrupta* (post pergit et *titulum scripsit Pil.*) addit *Et accipiens Long. mil. lanc. et fixit eam in latus eius, et statim exivit s. et aqua.* Sed apparet ea verba non fuisse in textu exempli eius ex quo fluxit codex c: hinc ineptum id additamentum omisimus. | *Iussit vero* (D^{bc} ed^{pr} autem) *Pil.* (D^{bc} praeses) *post sent.* (D^b ed^{pr} pro sententia; D^c om) *titulum scribi:* ita cum c (vide ante) D^{bc} ed^{pr}. Iam vero *litteris usque Iudaei* cum D^b ed^{pr} edidimus; D^c pergit et *poni* (adde in?) *cruce super caput eius, quem scripserat litt. hebr. et gr. et lat. sec. qu. dix. Iud.* Item c et *posuit super caput eius: erat autem scriptum litt. hebr. gr. et lat.* Denique D^a totum locum sic habet: *Scripsit autem Pil. titulum super crucem litt. hebr. et lat. et graec. continentem haec* | *Hic est r. Iud. cum* D^{abc} ed^{pr} . . c *Iesus Nazarenus r. Iud.* Praetereaue male add *Dixerunt autem Iudaei Noli scribere Rex Iudaeorum, [sed] quia ipse dixit Rex sum Iudaeorum.*

2. *autem cum* D^{abc} ed^{pr} . . c *itaque* | *de suspensis latronibus cum* c . . D^b ed^{pr} *ex his latron. qui adpensi erant* (ed^{pr} susp. sunt) . . D^{ac} *de duobus latron. qui crucifixi erant cum Iesu* | D^{ac} *dixit ad Iesum* | *Resp. autem Dism.* (D^c ed^{pr} Respondit Dym. [Dimas] et) *conturb. e. dic. cum* D^{bc} ed^{pr} . . D^a *respondens autem latro qui a dextra eius suspensus erat nomine Dismas increpavit eum et dixit* . . c *et tunc respondens alius nomine Dismas increpavit illum dicens* | *Non times nec* (D^a om) *tu* (ed^{pr} om nec tu) *cum* D^{ba} ed^{pr} . . CD^c *Neque times tu* (c tu tim.) | *in hoc iud. es cum* D^{bc} ed^{pr}, item D^a *addito ex damnatis* . . c *in ipso iud. es* | *nos enim iuste et digne* (D^c di. et iu., ed^{pr} om iu. et) - *recipim.* (D^c recepin.) *cum* D^{bc} ed^{pr} . . c *nos autem iu. et di. quae fecimus percepimus;* D^a *nos autem di. et iu. secundum ea qu. fec. recepin. mercedem* | *hic autem* (ed^{pr} om; D^a add Iesus) *nihil* (D^a quid) *male* (c inique) *fecit* (D^c c gessit) | *Et diceb.* (ed^{pr} ait) *ad Iesum cum* D^c ed^{pr} . . c *et dixit* . . D^b *et postquam conturbavit socium suum, dicit Iesu;* D^a *et post haec suspirans dix. ad Ies.* | *in regno tuo cum* D^b . . CD^{ac} ed^{pr} *dum veneris in regnum tuum* | *Dix. aut. illi Ies. cum* c . . ed^{pr} *respondit ei Ies.,* D^{abc} *respondens autem Ies. dix. ad illum* | D^{bc} ed^{pr} om *quia*

XI, 1. *quasi hora sexta* (D^b add diei) *cum* CD^b ed^{pr} . . D^{ac} *ho. qu. se.* | *et*

super universam terram et sol obscuratus est, et velum templi scissum est medium. Et clamans voce magna dixit: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et haec dicens emisit spiritum. Videns autem centurio quod factum est, glorificavit deum dicens quia hic homo iustus erat. Et omnes qui interfuerunt populi ad spectaculum istud, spectantes quae facta sunt, percutientes pectora sua revertebantur.

² Centurio autem retulit praesidi quae facta sunt. Audiens autem praeses et mulier eius, contristati sunt valde, et

(CB add subito) tenebrae | super (B in) univ. terram cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} add usque ad horam nonam | et sol obsc. est et velum templ. sc. est medium (A per med., C medio) cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} sole autem obscurante (D^c ed^{pr} obscurato), ecce vel. te. sc. est in duas partes (D^a om in d. p.) a summo usque deorsum. Praeterea D^a add et petrae scissae sunt et monumenta aperta sunt, et multa corpora sanctorum qui dormierunt surrexerunt | et clam. vo. ma. dixit cum C . . D^{abc} ed^{pr} et (D^{ab} add circa horam nonam) clamavit (D^{ab} excl.) Iesus voce magna (ed^{pr} om vo. ma.) dicens | Pater (ed^{pr} post tuas), in manus - spir. meum cum C ed^{pr}, sed C sic: Pater ma defici id est nu quod interpretatur In manus etc, item ed^{pr} Via alabi hoc fricole, quod interpretatur In manus etc: quae etsi ad graecum textum nostrum comparata sunt, tamen pro tanta scripturae vitiositate nolebam edere. In codd. AB rursus plura praetermissa sunt usque XI, 2. Contra D^{abc} ad canonicum textum amplificati sunt. Post verba enim voce magna dicens ita pergunt Hely hely lama zabathani, quod est interpretatum (D^c interpretatur) Deus meus, deus meus, ut quid dereliquisti me? Et post haec dicit Iesus Pater, (D^c om Deus meus, deus usque Pater), in manus tuas comm. sp. meum | emisit spiritum cum CD^{ab} ed^{pr}, item AB . . D^c exspiravit | Videns . . C audiens | quod factum est cum C . . D^{bc} ed^{pr} quae facta sunt . . D^a quia Iesus sic clamans emisit spiritum | dicens cum D^b ed^{pr} . . reliqui et dixit | quia (ita CD^b; D^{ac} Vere, ed^{pr} Et) hic (C iste) h. i. erat (C fuit) | Et omnes qui - facta sunt cum C . . D^{ba} et omnes populi circumstantes turbati (D^a conturb.) sunt (D^a add vehementer) ad spectaculum (D^a add illud), considerantes (D^a et consid.) quae facta sunt; item ed^{pr} omissis ad spect. usque fact. sunt . . D^c et omnis populus circumstans conturbatus aspiciebat, considerantes quae facta sunt | percut. (D^c et perc.) - revertebantur . . D^a percusserunt pectora sua, et tunc revertebantur in Ierusalem . . ed^{pr} om, item per errorem scribentis C

2. Centurio - facta sunt cum D^{bc} . . D^a centurio veniens ad praesidem retulit illi omnia qu. fact. sunt . . C ed^{pr} om (transiluere ab altero quae facta sunt ad alterum, ut videtur) | Audiens aut. (AB vero) pr. et mulier (B uxor) eius (B om) - biberunt (C add vinum) in (B om) die illa (AB illa die) cum C, item AB . . D^b audiens aut. pr. contristatus est nimis, et non manducaverunt neque bib. in illa die . . D^c ed^{pr} audiens (ed^{pr} quod aud.) autem (ed^{pr} om) pr. contristatus est nimis (ed^{pr} conturbatus valde) et (ed^{pr} om) non manducavit neque bibit (ed^{pr} add in) illa die . . D^a cum autem pr. audivisset omnia quae facta erant, contrista-

non manducaverunt neque biberunt in die illa. Convocans autem Pilatus Iudaeos dixit eis: Vidistis quae facta sunt? Qui dixerunt praesidi: Eclipsis solis facta est secundum consuetudinem.

³ Stabant autem et noti eius a longe et mulieres quae secutae fuerant eum a Galilea videntes ista. Et ecce vir quidam nomine Ioseph, agens curiam, vir bonus et iustus, iste non fuit consentiens consiliis nec actibus eorum, ab Arimathia civitate Iudaeorum, exspectans et ipse regnum dei, iste abiit ad Pilatum et petiit corpus Iesu. Et deponens eum de cruce involvit eum in sindone munda, et posuit eum in monumento suo novo, in quo nullus fuerat positus.

tus est nimis | Convocans - quae cum D^{bc} . . ed^{pr} et convocans Iudaeos dicit illis Vid. quae . . ABC et (C tunc) misit Pilatus ad Iud. et dixit eis (B dicens) Spectastis et vidistis quae . . D^a et convocans Iud. simul dix. ad illos Vidistis signa quae facta sunt in sole, et cetera omnia quae facta sunt dum Iesus moriebatur | Qui dixer. praes. cum ABC . . D^{bc} ed^{pr} responderunt Iudaei, item praemissis quod cum audissent Iudaei D^a | C eclisio | sol. fa. est cum ABC ed^{pr} . . D^{abc} fa. est sol. | D^{ac} sec. veterem consuetudin.

3. *Stab. autem et (ed^{pr} om, D^{abc} omnes) - et (D^{abc} similiter et) - fuerant (D^c ed^{pr} erant) eum (D^{ab} Iesum) - vid. ista (ita A; CD^{ab} haec videntes; D^c ed^{pr} vid. haec omnia) . . B stab. mulieres gementes a longe quae sec. fuerant Iesum in Gal. | Et (D^b om) ecce (B erat) - agens curiam (ita D^b, D^c ag. ad cur.; ABC ed^{pr} om), vir (ABC ed^{pr} om) bon. et iust., iste (ita ABC; D^{bc} hic; ed^{pr} om iste et fuit) - consiliis nec (ita AC; D^{bc} ed^{pr} voluntatibus et; B om) actibus (D^b accusationibus) eorum (ita ABC; D^{bc} ed^{pr} Iudaeorum), ab (B de) Arim. civ. Iudaeorum (ita AB; D^b Iudaeae, ed^{pr} Galilaeae, D^c Galilaeae Iudaeae; C om ab Ar. c. Iud.), exspect. et ips. (haec B, item A omisso et ipse; D^{bc} ed^{pr} et ipse erat exp.; C om exp. usque dei) cum ABCD^{bc} ed^{pr} . . D^a Et ecce vir quidam ab Arimathia, nomine Ioseph, qui etiam erat discipulus Iesu, occulte tamen propter metum Iudaeorum | iste (C om; ed^{pr} et hic) abiit (ed^{pr} accessit) ad Pil. et pet. corp. Ies. cum ABC ed^{pr} . . D^{bc} hic rogavit Pilatum et pet. corp. Ies. (D^c Christi) . . D^a venit ad praesidem, rogavitque praesidem ut permitteret illi ut tolleret corp. Iesu de cruce. Et praeses permisit. | Et deponens - in monumento suo novo (D^b in monumentum suum novum. D^c add quod exciderat in petra), in quo nullus (D^c nunquam quisquam) fuerat pos. (D^c po. fu.) cum D^{bc}; item ed^{pr} quo accepto deponens de cruce involvit sind. munda et pos. in mon. suo novo, in quo nondum quisq. pos. fuerat . . ABC et condiens eum (B om) aromatibus posuit eum (B om) in mon. suo (A om) novo, ubi nullus pos. fuerat (A om ubi usque fuerat) . . D^a venit autem Nicodemus, ferens secum mixturam myrrhae et aloës quasi libras centum, et deposuerunt Iesum cum lacrymis de cruce, et ligaverunt illum in linteis cum aromatibus, ut mos sepeliendi est Iudaeis, et posuerunt illum in monumentum novum quod Ioseph construxerat et de petra excidi curaverat,*

CAPUT XII.

¹ Audientes autem Iudaei quia corpus Iesu petierat Ioseph, quaerebant eum et illos duodecim viros qui dixerant quia non est natus de fornicatione, et Nicodemum, et alios multos qui steterant coram Pilato et opera eius bona manifestaverant. Omnibus autem latentibus solus Nicodemus apparuit illis, quia erat princeps Iudaeorum, et dicit eis: Quomodo ingressi estis synagogam? Dicunt ei Iudaei: Et tu quomodo ingressus es synagogam, quia consentiens illi es? Pars illius sit tecum in futuro seculo. Dixit Nicodemus: Amen amen amen. Similiter et Ioseph subexiens dixit eis: Quid contri-

in quo nullus homo positus fuerat, et advolverunt saxum magnum ad ostium speluncae.

XII, 1. *Audientes* (C videntes) *aut.* (B vero, A om) *Iud.* (D^a iniqui Iud.) - *Iesu* (D^c Christi) *petierat Ios.* (D^c add et sepelierat; D^a petiit et sepeliuit) *quaer. eum* (D^a qu. et Nicodemum) *et illos - dixerant* (D^a dixerunt ante praesidem) - *et Nicod.* (D^a h. l. om, item c) *et al. multos* (D^a bonos; c et quoque plures alios collegas, A et collegas suos multos) *qui steterant* (D^b alique et h. l. et post - runt?) - *manifestaverant* (AB qui exierant ante Pil. et opera etc; D^a om stet. cor. Pil. et; c qui cor. Pil. manifestaverant vera de Iesu) . . ed^{pr} *quo audito Iudaei quaerebant illum cum XII qui dixerunt Non est - et Nic. et al. milites* (ex multos ortum est) *qui cor. Pil. bona op. eius testificati fuerant. Mitto leviora alia. | Omn. aut. latentibus* (ita AB; c omnium aut. latentium; D^{ac} o. a. occultatis, D^b o. a. se occultantibus, ed^{pr} et omn. aliis occultis) . . D^a add *prae timore Iudaeorum | apparuit illis cum ABC . . reliqui ostendit se illis* (D^a ed^{pr} eis) *| quia (alii qui) erat (alii post Iud.) pr. Iud. cum* D^{bc} BC . . AD^a ed^{pr} om *| et dic. (BC dix.) eis* (pro his A ed^{pr} dicens) *Quom. ingr. estis* (BC introistis, A inistis) *synagogam* (AC in synagoga, B in synagogam) . . D^a *quando isti ingressi synagogam. | Dic. (AB dixer) ei* (B om) *Iud. cum ABC; ed^{pr} cui dixer. . . D^{abc} et (D^c om) responderunt ei* (D^a add Iud.) *| ingressus es . . D^a ausus es ingredi | ABC ed^{pr} om synag. | quia (AB qui?) cons. (B confessus) illi es cum CAB . . D^{abc} quia cons. Christo eras, item ed^{pr} Christo consentiens | Pars illius (ed^{pr} illi) sit* (D^{ac} fiat; ed^{pr} om) *tec. in* (ed^{pr} et in) *f. s. cum* D^{bac} ed^{pr} . . AB *Portio tua sit cum illo in f. s. . . C corrupte qui crucifixus est* (? fortasse qui confessus es) *et in fut. s. secum habere portionem | Dixit* (AC add autem) . . D^{abc} ed^{pr} *Et* (D^b ed^{pr} om) *respondit | Amen* (C praem iterum dico) *am. am. cum ABCD^b ed^{pr} . . D^{ac} Amen. Sic fiat ut pars mihi sit cum isto in regno suo | Similiter et cum CD^a . . AD^{bc} ed^{pr} om et . . B Eo affirmante | C Ioseph ab Arimathia | subexiens dix. eis cum AB . . C suspiciens Iudaeos dix. eis . . D^a cum ascendisset ad Iudaeos, dix. eis . . D^b ostendit se et dix. eis. Similiter D^c ed^{pr} | Quid* (A add quia. BD^{abc} ed^{pr} Quare) *contrist. (D^c conturbati) est. adv. (-sus ABC; reliqui -sum) me qu. pe. (D^{abc} add a Pilato, item ed^{pr} post corp. Ie. Non item ABC) co. Ies. (B om Ies.)*

stati estis adversus me, quia petii corpus Iesu? Ecce in monumento novo meo posui eum involvens in sindone munda, et advolvi lapidem ad ostium speluncae. Et non bene egistis adversus iustum, quoniam non estis recordati crucifigentes et lancea eum perforantes. Tenentes itaque Iudaei Ioseph iusserunt custodiri eum propter diem sabbati, et dicunt ei: Scito quia hora non exigit aliquid agere adversum te, quia sabbatum illucescit. Cognosce autem quia nec sepultura dignus es, sed dabimus carnes tuas volatilibus coeli et bestiis terrae. Dicit eis Ioseph: Iste sermo superbi Goliae est, qui improperavit deo vivo adversus sanctum David. Dixit autem deus: Mihi vin-

| *Ecce in mon. novo meo* (D^{abc} om novo, B om meo, sed utrumque cum A ed^{pr} edidi) *posui* (ed^{pr} sepelivi) *eum involvens* (ita AB ed^{pr}; D^{abc} et involvi - et advolvi (ita B, A revolvi; D^{abc} apposui, ed^{pr} apponens) *lap.* (ita AB ed^{pr}; D^{abc} add magnum) - *speluncae* (cum BD^{abc} ed^{pr}; A monumenti) . . C *et posui eum in monumento* | *Et* (ita A; BD^{bc} ed^{pr} om; C certe) *non - adv. iustum* . . D^a *ego bene egi circa istum; vos enim non bene eg. adv. iust.* | *quoniam non estis record.* (B add quae prophetata sunt de eo) *crucif. et* (B om) *lanc. eum perforantes* (B percussistis) cum A, item B . . D^{bc} *et non recogitastis ne eum* (D^c recog. quanta benevolentia erga vos operatus sit, sed eum) *crucifigeretis* (D^c -fixistis) *sed* (D^c om) *et lanceastis* (D^c lacerastis) *eum* . . ed^{pr} *crucifigentes eum* . . C *quem iniuste crucifixeretis, et non solum hoc sed et lancea perforastis latus eius* . . D^a *ut eum crucifigeretis, sed aceto potastis illum et spinis eum coronastis et flagellis lacerastis eum, et sanguinem eius imprecati estis* | *Tenentes itaq. Iud.* (AB om) *Ios. - sabbati cum ABC* . . D^{bca} *Haec audientes iudices* (D^a Iudaei contristati sunt animo et conturbati, et) *apprehenderunt Ioseph, et iusserunt eum custodiri ante diem sabbati usque ad unum diem* (D^{ac} usque post diem) *sabbatorum* . . ed^{pr} *Quod audientes iudices apprehenderunt eum et custodientes usque ad primam sabbati* | *et dicunt* (ita ABC; D^{abc} dixer.) *ei* . . ed^{pr} *dicendo* | *Scito* (B scimus) cum ABC . . D^{abc} *Agnosce* | *hora non exigit* (ita A; B non est competens) cum AB . . CD^{abc} ed^{pr} *hac hora incompetit* (CD^a ed^{pr} non competit; D^c non compotes sumus) | *aliquid* (D^c om) *ag. adv. te* (D^a add mali) cum A^b D^{abc} ed^{pr} . . A^a (locus enim *Tenentes usque Goliae est bis scriptus est*) BC *tangere te* | *quia* (ed^{pr} cum) *sabb. illucescit* (ed^{pr} -scat) . . D^a (item D^c?) *donec primum sabb. illucescat* | *cognosce* cum A^a (A^b scito ergo) BC . . D^{abc} ed^{pr} *scimus* | *dign. es* cum ABC ed^{pr} . . D^{abc} *dign. eris* | C *carnem tuam* | *Dic. eis Ios. cum AB* . . reliqui *respondit Ios.* (D^c add et dixit) | *Iste sermo sup. Goliae* (ita A^b; D^{ab} similis est Gol. superbo, D^c ed^{pr} similis est Gol. sup.) *est qui improperavit* (ita ed^{pr}, item Hal; D^{bc} improbavit; D^a exprobavit) *deo vivo* (D^a deum vivum) *adv. s. David* . . A^a BC *Iste sermo super* (B extra) *rationem est, quia in unum deum vivum et sanctum filium non credidistis* (ita B; A quia in un. deum non creditis et sanct. filium eius dominum nostrum Iesum Christum; C ego enim spero in unum deum et sanctum fil. eius dominum nostr. Ies. Chr., in quem non creditis, qui me eruet de manibus vestris) | *Dixit autem deus*

dictam, ego retribuam, dicit dominus. Et obstructus corde Pilatus accepit aquam et lavit manus suas ante solem dicens: Innocens ego sum a sanguine iusti huius; vos videritis. Et respondentes Pilato dixistis: Sanguis eius super nos et super filios nostros. Et nunc timeo ne quando veniat ira dei super vos et super filios vestros, sicut dixistis. Audientes autem Iudaei haec amariciti sunt corde, et tollentes Ioseph incluserunt eum in domo ubi non erat fenestra, et custodes posuerunt ad ianuas, et signaverunt ianuam ubi erat inclusus Ioseph.

² Sabbato autem mane consilium fecerunt cum sacerdotibus et Levitis ut congregarentur omnes post diem sabbati. Et vigilantes diluculo omnis multitudo in synagoga consiliati

cum D^{bc} ed^{pr} .. A unde dicit dominus, B dixit dominus, C cum ipse dominus dixerit .. D^a scitis autem vos scribae et doctores quia deus dicit | Mihi vindictam (ita ABC; reliqui -cta) ego (ita ABD^b; reliqui et ego) retr. dic. dom. (ita A; reliqui om dic. dom.) .. D^a add mihi tantum quod promittis malum; potens est deus quem in cruce suspendistis eripere me de manu vestra: super vos omne facinus veniet | Et obstruct. corde Pilatus cum D^{bc} .. ed^{pr} quin etiam Pil. corde compunctus .. D^a praeses enim quando .. ABC Et nonne (B Unde, C Nam et) venerabilis praeses | accepit aquam et cum ABC .. reliqui om | ante solem (D^{bc} coram sole) cum CD^{bc} .. ABD^a ed^{pr} om | dicens .. D^a dixit | Innocens (ita ABC; reliqui mundus) ego (D^{bc} om) | D^a om vos vid. | Et (AB om) resp. Pil. (D^{bc} om) dix. cum ABD^{bc} .. ed^{pr} respondistis, item C et tunc respondistis ei .. D^a et vos respondentes clamastis | Et nunc (B om) timeo (A timetis) ne (A quia) quando (ita D^b ed^{pr}; B aliquando; A om) ven. ira dei sup. vos (ita A ed^{pr}; BD^b nos) - vestros (ut ante) sicut dix. (ed^{pr} om sic. dix. (cum ABD^b ed^{pr} .. D^c Sic dixistis .. D^a Sicut dixistis, et pereatis in aeternum | Aud. autem (B om) Iud. haec amariciti sunt (A amaricabantur, ut videtur) corde cum AB .. D^{abc} aud. aut. Iud. sermones istos exacerbati sunt animo nimis, item ed^{pr} quod audientes Iud. exacerbati nimis .. C male repetit superiora tenentes vero Ios. Iudaei iusserunt eum custodiri propt. sabb., tum vero pergit et includentes eum in domum etc | et tollentes Ioseph - in domo (C in domum) cum AB(C) .. D^{bac} et apprehendentes Ios. tenuerunt eum et (D^{ac} om ten. e. et) inclus. eum in cubiculo (D^{ac} -culum); ed^{pr} nil nisi incluser. eum in cubiculo | et cust. pos. ad ianuas (C posuerunt cust. in ianua) et signav. (C add suis sigillis) ianuam (C om) ubi er. incl. Ios. (C ubi incluserant eum) cum A, item C, item (sed om et signav. etc) B .. D^{abc} ed^{pr} Havn signaverunt (ed^{pr} add que, Havn vero) ostium cubilis super clavem (ed^{pr} om cub. s. cl.) Annas et Caiphas, custodes (Havn add quoque) posuerunt (ed^{pr} ponentes).

2. Sabbato autem mane: ita AC; sed quae sequi debent in utroque exciderunt; sequitur enim statim et vigilantes diluculo. Hinc consilium fecerunt - post diem sabb. ex D^{abc} sumsimus, quibus et tantum praemittunt loco illorum Sabbato autem mane. | et vigilantes diluculo (B Saluto autem diluculo vigilans)

sunt quali morte interficerent eum. Sedente autem congregatione iusserunt eum duci cum iniuria multa: et aperientes ianuam non invenerunt eum. Expavit igitur omnis populus, et nimio stupore mirati sunt quia signacula invenerunt signata, et quia claves habuit Caiphas. Et amplius non ausi sunt mittere manum in eos qui locuti sunt ante Pilatum pro Iesu.

CAPUT XIII.

¹ Seditibus autem in synagoga et altercantibus de Ioseph venerunt quidam de custodibus, quos petierant a Pilato custodire sepulcrum Iesu ne venientes discipuli eius furentur eum. Et annuntiaverunt dicentes archisynagogis et sacerdotibus et Levitis quae facta sunt, quomodo factus est terrae motus

omnis - quali morte (B qualiter) interf. eum cum ABC . . D^{abc} et cogitaverunt quali morte occiderent Ioseph . . ed^{pr} (omissis prioribus) et consulentes sacerdotes et Levitas quali morte eum occiderent | Sedit aut. congreg. (A Seditibus autem in congregatione; B Sedentes autem) iuss. eum duci (AB adduci) cum iniur. multa (A om). Et aper. (ita B; AC Aper. autem) ianuam (B ianuas) non inv. eum cum ABC . . D^{abc} Hoc facto congregati (D^{ac} om) iusserunt principes Annas et Caiphas praesentari Ioseph. Et apportantes clavem, signato autem ostio, non invenerunt Ioseph (sed D^{ab} om Et apport. usque Ioseph) . . ed^{pr} quo facto post diem sabbati ostium aperientes cubuli ut educerent eum, non invener. eum. Item alii Thil. codd Et cum congregati essent omnes in die sabbati, tollentes signaculum aperuerunt ostium et non invener. Ios. in cubiculo ubi eum posuerunt et incluserunt. | Expavit igitur (AB om) omn. pop. et nimio stupore mirati sunt (AB et obstupescit) quia signac. inven. signata (B quia signitas inven. ianuas, A quia non invener. eum signatis signaculis. Praeterea C add et portam clausam) et quia (B propter) clav. (B add quas) hab. Caiph. (C pro et quia etc sic: clavibus traditis Caiphae pontifici) cum ABC . . D^{abc} Haec (D^c hoc) audiens omnis congregatio admirantes (D^c add admodum) obstupuerunt, quia signatam invenerunt (D^c signaverunt) clavem (D^c -vi) cubuli (D^c -lum. Praeterea D^a add nec invenerunt Ioseph). Annas (D^c praem Admirantes vero) et Caiphas abierunt . . ed^{pr} unde admirati sunt omnes et obstupuerunt | Et ampl. (A om) non ausi - pro Iesu cum BA . . reliqui om

XIII, 1. Seditibus aut. in syn. et alterc. (A aut. illis et loquentibus) - quos petierant - Iesu (pro his B qui custodierant sep. domini Iesu) ne venientes (A veniant) disc. ei. (A add et) fur. eum cum AB; item C Sedentes autem in concilio et ad invicem altercantes miserunt pro custodibus quos petierant a Pil. cust. sep. Iesu . . D^{abc} ed^{pr} Haec omnibus admirantibus ecce (D^c ed^{pr} Et ecce) quidam de militibus qui sepulcr. custodiebant (D^c -dierant) | et (C qui advenientes) annunt. (B nunt.) dicentes (AC om) - quae facta sunt (C erant circa sepulcrum. B om qu. f. s.) cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} intrans (D^c intrantes; D^a om) in (D^c ed^{pr} om) synagogam (D^a -goga) dixit (D^c dixerunt) | quomodo fact. est (C qualiter fa. fuit)

magnus, et vidimus quomodo angelus domini descendit de coelo et revolvit lapidem ab ostio monumenti, et sedebat super eum: et adspectus eius sicut fulgur et vestimenta sicut nix. Et prae timore facti sumus velut mortui. Et audivimus vocem angeli loquentis mulieribus, quae venerant ad sepulcrum, et dicentis: Nolite timere vos; scio enim quia Iesum quaeritis crucifixum: non est hic, surrexit sicut dixit; venite et videte locum ubi positus erat dominus. Et cito euntes dicite discipulis eius quia surrexit a mortuis, et praecedet vos in Galilaeam, sicut dixit vobis.

² Dicunt Iudaei: Quibus mulieribus loquebatur? Dicunt milites: Mulieres nescimus quae erant. Dicunt Iudaei: Qua hora fuit? Dicunt custodes: Media nocte. Dicunt Iudaei: Et quare non tenuistis eas? Dicunt custodes: Tanquam mortui facti sumus a timore angeli, non sperantes iam videre lumen

t. m. magn. (A add *illis custodientibus eum*), et vidimus (B om) quomodo - lapidem (pro his quomodo usque lapid. c sic: angelum dei revolvere lapid.) ab ost. mon. (B a monumento) et sedeb. (B sedit) sup. eum cum ABC .. D^{abc} ed^{pr} quia (ed^{pr} om) nobis custodientibus monumentum Iesu^m (ed^{pr} om) facta (ed^{pr} -ctus) est terrae motio (ed^{pr} motus) et vidimus angelum dei quomodo (ed^{pr} qui) revolvit monumenti lapidem et sedeb. (ed^{pr} sedit) sup. eum | et cum BD^{abc} ed^{pr} .. AB erant autem | Ed^{pr} adsp. eius erat quasi fulg. | vestimenta cum ABD^c, item addito eius c ed^{pr} .. D^{ab} vestimentum eius | sicut nix .. D^c praem facta sunt alba | Et prae timore cum D^{abc} ed^{pr} .. B unde pr. tim., AC pr. tim. autem | D^{ab} effecti sumus | Et (B praem et vidimus ipsum angelum) audivimus | vocem ang. loq. mulieribus qu. ven. ad sep. (qu. venerant [ed^{pr} -runt] ad sep. [D^c add Christi] ex D^c ed^{pr} assumsi; ABC om. Vide etiam D^{ab}) et dicentis (A et dicens; B vocem eius dicentis mulierib.) cum ABC .. D^{abc} ed^{pr} angelum dicentem mulier. (D^e ed^{pr} add qu. ven. Vide ante.) ad sepulcrum Iesu (D^c Christi; ed^{pr} om), et dixit angelus (D^{ab} ed^{pr} om et dix. ang.) | vos cum BC .. reliqui om | scio enim quia (alii quod) cum C .. D^c om; reliqui om enim | quaer. crucif. (D^c qui cruc. est) cum D^{abc} ed^{pr} .. ABC crucifixum (AC qui crucifixus est) quaer. | non est hic, surr. (ed^{pr} sed surr., c surr. enim) sic. dixit (D^c dixerat; AC add vobis) cum ABCD^c ed^{pr} .. D^{ab} hic surr. sic. praedixit | dominus cum ABC .. reliqui om | discip. eius .. A add et Petro | quia surrex. (AC add dominus) a mort. (A ed^{pr} om a mort.) | et (B ecce, C et ecce) praecedet | AB in Galilaea | sicut dixit vobis cum ABD^{ac} .. CD^b et (D^b om) ecce dixi (D^b praedixi) vob.

2. Dicunt Iud. Quibus - Dicunt (C responderunt) milites (AB om) Mulieres (C om) nesc. qu. erant (C om qu. er.) - Dicunt (C responder.) custodes Media - Et (AC om) quare non ten. eas (C mulieres istas)? Dicunt (C responder.) custod. (C om; A add Iudaeis) Tanquam mortui - et (B om) quom. potuimus ten. eas (B om ten. eas. Pro Tanquam etc. C sic: Quomodo potuimus eas tenere, quia

diei: et quomodo potuimus tenere eas? Dicunt Iudaei: Vivit dominus deus, non credimus vobis. Dixeruntque custodes Iudaeis: Tanta signa vidistis in homine illo et non credidistis: et nobis quomodo habetis credere quia vivit dominus? Iurastis enim bene quia vivit dominus Iesus Christus. Iterum dicunt Iudaeis custodes: Audivimus quia Ioseph qui petiit corpus Iesu inclusistis in carcerem et signastis anulis vestris, et aperientes non invenistis eum. Date ergo nobis Ioseph, et nos vobis dabimus Iesum Christum. Dixerunt Iudaei: Ioseph ivit Arimathiam civitatem suam. Dicunt custodes ad Iudaeos:

tanq. mort. facti sumus a timore angeli, non sperantes iam vid. lumen diei) cum ΔBC . . D^{abc} (similiterque ed^{pr}) *Et convocantes Iudaei omnes milites qui custodierant monumentum Iesu, dixerunt eis Quae sunt mulieres illae ad quas angelus locutus est? quare* (ed^{pr} *et qu.*) *eas non tenuistis? Respondentes milites dixerunt Mulieres nescimus quae fuerunt, et nos ut mortui facti sumus prae timore angeli, et quomodo potuissimus* (D^{c} *potuimus*) *apprehendere mulieres illas* (ed^{pr} *om et quomodo etc*) | *Dicunt* (D^{abc} *dixer. illis, ed*^{pr} *responder.*) *Iud. Viv. dom. deus* (ed^{pr} *om*), *non* (*ita c; reliqui quia non*) | *Dixeruntque* (*B responderunt, A respondentes custod.* (*A add dixer.*) *Iudaeis cum* ΔBC . . ed^{pr} *responder. milites, D*^{abc} *respondentes milites dixer. Iud.* | *Tanta sign. vid.* (*C add et mirabilia*) *in homine illo* (*B isto*) *et n. credid.* cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} *Tanta miracula facientem Iesum vidistis* (D^{ac} *add et audistis*) *et non* (ed^{pr} *videntes Ies. facere non*) *eis* (D^{ac} *ei, ed*^{pr} *om*) *credidist.* (D^{ac} *creditis*) | *et nobis qu. hab. credere* (*B qu. creditis*) *quia dom. vivat* (*C vivit dom. Iesus Christus; A vivit deus*) cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} *quomodo nobis credituri estis* | *quia vivit dom.* (*B dom. vivat*)? *Iurastis enim bene* (*B Etenim bene dixistis*) *quia viv. dom. Ies. Chr.* (*B om*) cum ABC (*sed is a priore quia vivit dom. ad alterum transiluit*). *Praeterea AB, non item C, add et ipse regnat in secula seculorum* . . D^{abc} ed^{pr} *Bene quidem dixistis Vivit dominus* (ed^{pr} *om Viv. do.*): *et* (D^{c} ed^{pr} *nam*) *vere* (D^{c} *om*) *vivit ipse* (D^{c} ed^{pr} *om*) *dominus, quem crucifixistis* (D^{a} *om qu. cruc.*) | *Iterum dic. Iud. cust.* (*A cust. Iud.*) cum AC . . *B Et* . . D^{abc} ed^{pr} *om* | *Audivimus* . . D^{abc} *praem nos* | *quia Ioseph qui petiit corp. Iesu* (*B om qui pe. co. Ie.*) *inclus. in carcerem* (*B -re; C qu. incl. Io. in carc. quia petierat co. Ie.; AB add ubi non erat fenestr.*) *et sign. an. vestr.* cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} *quia ipsum* (ed^{pr} *om*) *Ioseph, qui sepelivit corpus Iesu, inclusistis in cubiculo super clavem signantes* | *et aperientes* ($\text{AB add alia die; C alia autem die aper.) *non inv. eum* (*C om eum*) | *nobis Ioseph, et nos vob. dab. Ies. Chr.* (*B Chr. dominum sine Ies. cum ABC* . . D^{abc} ed^{pr} *vos* (ed^{pr} *nobis*) *Ioseph, quem in cubiculo custodistis* (D^{c} *inclusistis*) *et nos dabimus Iesum, quem in sepulcro custodivimus* | *Dixer.* (*A tunc dix.*) *Iud.* (AC add custodibus) *Ios. ivit Arim. civ. s.* ($\text{AC Ios. in civitate sua Arimathia est}$ [*C om est*]) Δ cum BAC . . D^{abc} ed^{pr} *Respondentes* (ed^{pr} *-derunt*) *Iud. dixerunt* (ed^{pr} *om*) *Ioseph nos dabimus* (ed^{pr} *damus nos*), *date nobis* (ed^{pr} *vos*) *Iesum. Ioseph autem* (ed^{pr} *enim*) *in civitate sua* (ed^{pr} *add in*) *Arimathia est* | *Dic.* ($\text{BC dixer., B add que}$) *cust. ad Iud.* (BC om ad Iud.) *Et*$

Et Iesus, quemadmodum audivimus ab angelo, in Galilaea est.

³ Audientes autem Iudaei sermones istos timuerunt valde, dicentes: Ne quando audiatur sermo iste et omnes credant in Iesum. Et consilium facientes Iudaei inter se protulerunt argenteos idoneos et dederunt militibus, dicentes: Dicite quia nobis dormientibus venerunt discipuli eius et furati sunt eum. Et si auditum fuerit hoc a praeside, nos eum confirmabimus et securos vos faciemus. Milites vero accipientes sic dixerunt ut a Iudaeis moniti sunt: et diffamatus est omnibus sermo illorum.

Iesus - in Gal. est (BC Et Ies. est in Gal., sicut audivim. ab ang. [c add qui revolvit lapidem] Ecce [c quia Ies.] praecedet vos in Galilaea [c -laeam]) cum A, item BC . . D^{abc} (item ed^{pr}, sed om Respond. usque in Arim. est) Respondentes milites dixerunt Si Ioseph in Arimathia est, et Iesus in Galilaea est, sicut audiv. ab angelo dicente mulieribus (ed^{pr} om dic. mul.).

3. Aud. autem (AB om) Iud. - dicentes cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} Haec (ed^{pr} hoc) aud. Iud. timuerunt (ed^{pr} add valde) dicentes ad semetipsos (ed^{pr} ad invicem) | Ne quando . . B timemus ne | audiatur (CD^c ed^{pr} -antur) sermo iste (idem sermones isti) et D^c om?) omn. cr. in Ies. (B eum) . . D^{ab} (?) Nae (ita edd. Fabr. Beh. Thil.) quando audientes sermones istos omnes credent in Iesum | Et consilium - protulerunt arg. idon. (A prot. arg. quam plurimos, c dederunt plur. arg.) et ded. (B haec om) milit. (C custodib.) dic. cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} et congregantes pecuniam multam (ed^{pr} -gata -nia -ta) deder. militibus (ed^{pr} eis) dic. | nobis cum A ed^{pr} . . reliqui vobis | disc. eius . . D^{abc} add nocte | eum cum ABC . . D^{abc} corpus Iesu (ed^{pr} nob. dorm. disc. Iesu furati sunt corp. eius) | Et si aud. f. hoc (AB om; D^{abc} post si) a (D^{abc} add Pilato) praes., nos eum confirmab. (A confortabim.; D^{abc} nos satis faciemus [D^b add verbum, D^c ei] pro vobis) et sec. vos (B et vos salvos et sec.) fac. Liberrime ed^{pr}. | Milites vero acc. (ed^{pr} add pecuniam) - moniti (ed^{pr} instructi) sunt: et diff. est (ed^{pr} diffamatur) omn. se. ill. (ed^{pr} se. eorum apud omnes) cum D^{abc} ed^{pr} . . BCA Qui accipientes argenteos veritatem celare (B tacere) minime potuerunt (C ver. minime tacuerunt). Volentes dicere (C Volebant itaque dicere quia) Discipuli eius nobis dormientibus venerunt et tulerunt eum (C disc. eius furati sunt nob. dorm.), et dicebant vero (C et non poterant exprimere, sed diceb. Vere) Surrexit dominus Iesus Christus a mortuis, et nos (C om) vidimus angelum dei (C domini) descendentem de caelo, et revolvit lapidem (C add ab ostio monumenti) et sedit (C sedebat) super eum. (A omnia om ab Volentes dicere usque sup. eum.) Et disseminatus (BC diffamatus) est sermo iste apud Iudaeos (B ab omni populo Iudaeorum) usque in praesentem diem.

CAPUT XIV.

¹ Finees autem quidam sacerdos et Addas didascalus et Egius Levita descendentes de Galilaea in Ierusalem retulerunt archisynagogis et sacerdotibus et Levitis quomodo viderunt Iesum sedentem et discipulos eius cum eo in monte oliveti, qui vocatur Mambre sive Malech, et dicebat discipulis suis: Euntes in mundum universum annuntiate universae creaturae evangelium regni dei. Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur. Signa autem eos qui crediderint haec sequentur. In nomine meo daemonia eiicient, linguis loquentur novis, serpentes tollent, et si mortiferum quid biberunt non eis nocebit, super infirmos manus imponent et bene habebunt. Haec loquente Iesu ad discipulos suos vidimus eum assumptum in coelum.

² Dicunt eis sacerdotes et Levitae et seniores: Date glo-

XIV, 1. *Finees* (A *Phynees*, B *Et Eneas*) *autem* (AB om) *quid. sacerdos. cum* ABC . . D^{abc} ed^{pr} *Quid. aut. sac. nomine Finees* (D^{ac} *Phin.* | *Addas* (ita B; A *Addam*, D^b ed^{pr} *Adda*, D^{ac} *Ada*, C *male* om) *didasc.* (D^{ac} ed^{pr} *praeceptor*, D^b om) | *Egius Levita cum* ABC . . D^{abc} ed^{pr} *Levites* (D^{ac} -*ta*) *nomine Aggeus* (ita D^b ed^{pr}; D^{ac} *Agaeus*) | *desc. de* (AB a) *Galilaea - Levitis cum* ABC . . D^{abc} ed^{pr} *isti tres venerunt de Galil. in Ierus. dicentes* (D^{abc} *et dixer.*) *principibus sacerdotum et omnibus qui* (D^b om) *in synagogis erant* (D^b om; ed^{pr} om *et omnibus* etc.) | *quomodo - oliveti cum* B; item AC *quanta viderant, quomodo Iesum et discipulos eius viderant in montem oliv.* (C *Iesus sedebat in monte oliv. cum disc. suis* . . D^{bca} ed^{pr} *quia Iesum quem crucifixistis* (D^a *Ies. cr. quem*) *vidimus cum undecim discip. suis loquentem,* (ed^{pr} add *et*) *sedentem in medio eorum in monte oliv.* | *qui* (C add *locus*) *vocatur Mambre* (A *Manbre*) *sive Malech* (C om *si. Ma.*, A alii *vocant eum Amalech*) cum ABC . . reliqui om. Cf. de hoc nomine notas ad text. gr. | *et diceb. disc. suis cum* A . . C *et doceb. eos dicens* . . BD^{abc} ed^{pr} *et dicentem eis* | *Euntes - annuntiate* (A add *omnia*, C *omnia haec*) *universae* (C -*sis*) *creaturae* (C -*ris*. AC add *et praedicate*) *ev. regn. dei cum* BAC . . D^{abc} ed^{pr} *Euntes in m. univ.* (D^b *per omnem mund.*) *praedicate* (ed^{pr} add *evangelium*) *omnibus gentibus* (ed^{pr} om *omn. ge.*), *baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti.* | *Qui* (D^{abc} *Et qui*) *crediderit* | D^{abc} *hic salvus erit* | *qui vero* (C *autem*, ed^{pr} om) *non cred. condemn. cum* ABC ed^{pr} . . D^{abc} om | *Signa autem - si mortif. quid biberunt* (B *si quid mort. comederunt*; C *mort. si quis biberit*) - *infirmos* (C *egros*) - *bene habeb.* (C *salvi fient*) cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} om | *Haec loq. - suos cum* AB . . D^{abc} *et cum haec locutus fuisset disc. suis* . . C *haec eo loquente*, ed^{pr} *et hoc dicto* | *assumptum cum* ABC . . reliqui *ascendentem*.

2. *Dic. eis* (C *Responderunt*) *sac. et Lev.* (B om *et Lev.*) *et sen.* (C om *et*

riam deo Israel, et date ei confessionem si ista, quae narrastis, et audistis et vidistis. Dicunt illi qui exposuerant: Vivit dominus deus patrum nostrorum, deus Abraam et deus Isaac et deus Iacob, quia audivimus et vidimus. Dicunt Iudaei ad eos: Ad hoc venistis nuntiare nobis, an venistis orationem deo dare? Dixerunt ipsi: Venimus orationem dare deo. Dicunt seniores et principes sacerdotum et Levitae ad eos: Et si orationem venistis dare deo, de deliramento isto quid murmurastis ante omnem populum? Dicunt Finees sacerdos et Ad-das didascalus et Egias Levita ad archisynagogas et sacerdotes et Levitas: Si verba ista quae locuti sumus, quae vidimus et audivimus, peccatum est, ecce sumus in conspectu vestro: secundum quod bonum est in oculis vestris facite nobis. Qui accipientes legem adiuraverunt eos nulli narrare verba dein-

sen.) . . ed^{pr} Audientes principes sacerdotum dixerunt . . D^{abc} Et haec audientes principes sacerdotum et sen. et Lev. dixerunt tribus viris illis | C Nos volumus ut detis gloriam et confess. deo (etiam ed^{pr} om Israel) | si ista (B add vera sunt) quae narrastis (A narratis) et audistis et (A haec om) vidist. cum AB, item C si ista quae narratis et dicitis vidisse vera sunt . . D^{abc} ed^{pr} si vera sunt quae vidist. et audist. | Dic. illi qui exp. (B om qu. exp.) cum AB . . C at illi . . ed^{pr} responderunt . . D^{abc} illi autem respondentes dixer. | dominus deus (D^{abc} om) patr. nostr. deus (ABC om pa. no. de.) Abr. etc | quia audiv. et vid. cum AB (C transilit ad eadem verba infra posita) . . D^{abc} sicut audivimus loquentem Iesum cum discipulis suis, et sicut vidimus eum ascendentem in coelum, veritatem dixim. (D^a sic ver. dicim. vobis); item ed^{pr} quia vera sunt quae dixim. et audiv. eum loquentem - in celum. | Dic. Iud. ad eos - nuntiare (B ut ita nuntiaretis) nob., an (B aut) venist. (B om) orationem (B ration., sed postea his orat.) d. dare (B redderitis sic). Dix. ipsi (A autem eis) - ad eos (A om) - ante omn. populum cum AB . . D^{ab} Et (D^b om) respondentes tres illi (D^b om) viri dixer. (D^a add et superaddentes sermones hos iidem tres viri dixer.) Si verba quae audivimus ab Iesu, et quod vidimus eum ascendentem in coelum (D^a coelos) tacemus (D^a taceamus) peccatum habemus (D^a habebim.) . . D^c Nam si verba etc omissis prioribus; item ed^{pr} Quod si tacerimus, pecc. habuerimus omissis reliquis | Dic. Finees (vide supra) sac. et Ad-das (ita AB) did. et Eg. Levita - quae (A om) vid. et audiv. (ab his inde rursus accedit C) - quod bonum est (C bonum quod videtur) - fac. nobis cum AB, item C . . reliqui om | Qui accip. (C Quibus porrexerunt) leg. et adiurav. eos - deinceps (C adiur. ut nullum dicerent verbum). Et dederunt - extra (C foras) - qui (C ut) perducerent (A perduxerunt) usque (B in, A usq. in) Galilaeam (AB add et abierunt in pace) cum AC, item B (sed ab adiur. eos [ad eiecer. eos aberrans] statim pergit extra etc) . . D^b item (passim differentes) D^{ac} ed^{pr} Statim exsurgentes principes sacerdotum tenentes legem domini coniuraverunt eos dicentes Iam nemini amplius adnuntietis verba quae nobis locuti estis de Iesu. Et dederunt eis pecuniam multam, et miserunt cum eis tres (D^{ac} alios) viros ut dedu-

ceps. Et dederunt eis manducare et bibere, et eiecerunt eos extra civitatem, dantes eis argenteos et viros tres cum eis, qui perducerent eos usque Galilaeam.

³ Tunc consiliati sunt Iudaei inter se, cum ascenderent illi in Galilaeam, et concluserunt se archisynagogae, et concidebantur furore magno dicentes: Quid hoc signum contigit in Israel? Dicunt autem Annas et Caiphas: Quid tristes sunt animae vestrae? militibus debemus credere quia angelus domini descendit de caelo et revolvit lapidem ab ostio monumenti? sed quia discipuli eius dederunt aurum multum his qui custodiebant sepulcrum et tulerunt Iesum, docueruntque eos ita dicere: Dicite quia angelus domini descendit de caelo et revolvit lapidem ab ostio monumenti. Nescitis quia Iu-

cerent eos in regiones suas (ed^{pr} et denunciante pro et mis. usque suas) ut nullo modo (ed^{pr} ne) starent in Ierusalem.

3. Tunc consiliati sunt (A consilium fecerunt) Iud. inter se (B add ipsos) cum - in Galilaeam (A -laea) et concluserunt se archisynagogae (B h. l. -gogi, sed nec alteram formam prorsus arcet. A clausurunt archisynagogae synagogas) et concidebantur (A irati sunt) furore magno (A ira magna) dicentes (C hucusque sic: Iudaei autem contristati multum concludentes [se] in synagoga inierunt consilium intra se dicentes) Quid (A ob) h. s. (A add quod) cont. in Isr. (AB in Ierusalem) cum ABC... D^{abc} ed^{pr} Congregati ergo sunt omnes Iudaei et fecerunt inter se magnam lamentationem (ed^{pr} Congregatisque omnib. Iud. fecer. lament. magn.) dicentes Quid (D^{ac} add est) hoc (ed^{pr} om) sign. (D^{ac} add quod) factum est in Isr. (D^{ac} Ierusalem) | Dic. autem (C Tunc surrexerunt) Ann. et Ca. (C add dicentes) Quid (A Cur) tr. s. an. vestrae (C tristatur anima nostra) - quia (A qui dicebant, B quod diceb.) angelus (A add enim) - monumenti? sed quia (AB Non ita est; sed quia [B om]) disc. eius dederunt - tulerunt Iesum (C corpus eius), docueruntque (C ipsi docuerunt) eos ita dic. Dicite - monumenti. Nescitis (C At non scitis) - alienigenis (hanc vocem ex D^{abc} ed^{pr} assumi; facile poterat ante aliq. excludere) aliq. verb., scientes quia hi ipsi qui acceperunt (B nam ut scitis, acceperunt) - sicut (B et sicut) - dixerunt cum CB, item A (sed is post dederunt pergit eis aurum multum et sicut docuerunt eos ita dixerunt, omissis omnibus reliquis)... D^{abc} ed^{pr} Annas autem et Caiph. consolantes eos dixerunt Numquid militibus qui custodierunt monumentum Iesu (ed^{pr} Numq. custodibus) debemus credere (ed^{pr} credendum est) dicentibus nobis (ed^{pr} om dic. no.) quoniam angelus revolvit lapidem de ostio monumenti (ed^{pr} om de ost. mo.)? Forsitan haec discipuli eius dixerunt eis et dederunt pecuniam (D^b eis pecunias multas) ut haec dicerent et (ed^{pr} om h. dic. et) tollerent corpus Iesu. Hoc autem (D^b om) scitote quia non (ed^{pr} om Hoc usq. quia) est credendum ullo modo (ed^{pr} om) alienigenis (D^b est credere alien. ullum verbum), quia et a nobis acceperunt pecuniam copiosam, et secundum quod docuimus eos dicere sic omnibus dixerunt (haec brevius ed^{pr}).

daeis non licet credere alienigenis aliquod verbum, scientes quia hi ipsi qui acceperunt a nobis aurum idoneum, sicut docuimus eos ita dixerunt?

CAPUT XV.

¹ Exsurgens autem Nicodemus stetit in medio concilio et ait: Recte dixistis. Numquid et viri descendentes de Galilaea non sunt timentes dominum, viri pacis, mendacium odientes? et ipsi narraverunt cum sacramento quoniam vidimus Iesum in monte Mambre sedentem cum discipulis suis, et quia docebat eos audientibus nobis, et quia viderunt eum assumptum in caelum. Quod nullus interrogavit eos, quomodo assumptus est in caelum. Et sicut docet nos scriptura sacri libri quia et sanctus Elias assumptus est in caelum: et Elisaeus clamavit voce magna, et proiecit Elias melotem suum super Elisaeum: et iterum Elisaeus proiecit melotem illum super Iordanem, et transiit et venit Iericho. Et occurrerunt ei filii prophetarum et dixerunt ad Elisaeum: Ubi est dominus

Aut nobis habent (D^b ex nobis habuerunt) *tenere fidem aut discipulis Iesu* (ed^{pr} *Aut nobis etc om*).

XV, 1. *Exsurgens autem* (B om autem; A *Et exsurg.*) *Nic. stetit* (B om, item et infra) *in med. concilio* (A *eorum*) *et ait* (B *dixit*) *cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} Exsurg. vero* (ed^{pr} om) *Nic. dixit | dixistis cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} loquimini* (ed^{pr} *loquimini*), *filii Israel | Numquid et viri* (C *illi viri iusti*) *descendentes* (C *qui descenderunt*) *de* (AB a) *Gal. non sunt* (AB *Gal. et ipsi*) *tim. dom. viri pac. mend. odientes* (A *tim. deum suum sunt viri mendac. dicentes? viri pacifici sunt.* B *tim. dominum non sunt viri mendaces, viri pacif. sunt.* In utroque latere videtur vitium.) *Et ipsi* (C *haec om*; B *nam*) *narr. cum sacr. quon. vidimus* (B *vidisse pro qu. vi.*) - *discip.* (BC *XI disc.*) *suis* (B om) *et quia* (C om) *doceb.* (B *et docentem*) *eos aud. nob.* (B *se ipsum audientib.,* C om) *et quia* (C *qualiter*) *viderunt e. a. in coelum* (C *in caelo.* B *et se vidisse eum scandere coelum*) *cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} Vos audistis omnia quae locuti sunt tres illi viri iurantes in lege domini, qui dixerunt* (ed^{pr} *et dicentes*) *Vidimus Iesum loquentem cum disc. suis super montem oliveti, et vidimus eum* (ed^{pr} *et pro super usque eum*) *ascendentem in coelum. | Quod nullus int. eos quomodo* (ita de coniectura scripsi; in cod. enim antequam videtur esse) *ass. est in coelum cum A* (BC ob *ὁμοιοτέλετος* videntur praeterisse) . . *reliqui om | Et sicut - script. sacri libri quia et sanctus* (B *script. sacra, sanctus*) *Elias - in coelum* (B om. C *hucusque sic: Nonne legistis in scripturis sanctis [videtur h. l. excidisse], Elias ass. est - et iterum Elisaeus* (C *et Eli. statim*; B *Eli. vero*) *pr. melot.* (C om) *ill.* (B om *mel. ill.*) *super* (C *in*) *Iord. et tr.* (B *haec om*) *et* (B *add errans*) *ven.* (A *in pro et ven.*) *Iericho. Et occur. -*

tuus Elias? Et dixit quia assumptus est in caelum. Et dixerunt ad Elisaeum: Numquid spiritus rapuit eum et proiecit eum in unum ex montibus? sed magis tollamus pueros nostros nobiscum et requiramus eum. Et confirmaverunt Elisaeum, et ibat cum illis: et quaesierunt eum tribus diebus et tribus noctibus, et non invenerunt eum, quoniam assumptus est. Et nunc, viri, audite me, et mittamus in omnem Israel et videamus ne alicubi assumptus sit Iesus et projectus sit in unum ex montibus. Et placuit omnibus sermo iste. Et miserunt in omnibus montibus Israel quaerere Iesum, et non invenerunt eum; invenerunt autem Ioseph ab Arimathia, et nemo ausus fuit comprehendere eum.

² Et annuntiaverunt senioribus et sacerdotibus et Levitis quia circumivimus omnes montes Israel et non invenimus Iesum; invenimus autem Ioseph in Arimathia. Audientes autem de Ioseph gavisii sunt et dederunt gloriam deo Israel.

ad Elis. (B ad eum) - *Et dixit quia ass.* (B Quibus ille dix. Ass., C Et resp. Ass.) - *Et dix. ad Elis.* (B ei) Numq. (C At illi Numq.) spir. (B deus) - *sed magis* (B haec om; C dixerunt ergo) toll. (B add ergo) - *nobisc.* (C om) - *Et confirm.* Elis (haec om C) - *et* (C sed) *non inven.* - *assumptus* (ita A; BC vere ass.) est (C fuerat) cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} *Et docet nos scriptura quod beatus Elias propheta* (ed^{pr} om) *assumptus est.* *Et interrogatus Helisaeus a filiis prophetarum* Ubi est pater noster Elias? *dixit eis quia assumptus est.* *Et dixerunt filii prophetarum ad eum* Forsitan spiritus (ed^{pr} add eius) illum rapuit et posuit (ed^{pr} punit) illum (D^{ac} om et pos. ill.) in montibus Israel. *Sed eligamus viros nobiscum, et circumeuntes montes Israel forsitan inveniemus eum.* *Et deprecati sunt Helisaeum* (ed^{pr} om *Et usque Hel.*), *et ambulavit* (ed^{pr} add *Helisaeus*) *cum illis tribus diebus, et non invenerunt eum.* | *Et nunc viri* (B Nunc ergo, C Nunc ergo carissimi) - *in omnem Isr.* (C in omni Israel) - *ne alic. assumptus - ex montibus* (ita AB; C si Ies. Christ. raptus alicubi a spiritu projectus est.) cum ABC . . D^{abc} *Et nunc* (ed^{pr} Itaque) *audite me, filii Israel, et mittamus viros in montes* (ed^{pr} -tibus) Israel, *ne forte rapuerit spiritus Iesum, et forsitan inveniemus eum et agemus* (ed^{pr} om eum et ag.) *poenitentiam.* | *omnibus* (C universis) *sermo iste* (A om iste; C quem locutus est Nicodemus) cum ABC . . D^{abc} *omni populo consilium Nicodemi,* item ed^{pr} *sermo omni populo* | *Et mis. in omnibus mont.* (C Mis. igitur ad omnes montes) Israel - *compreh. eum* (A mittere in eum manum) cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} *et miserunt viros et* (ed^{pr} et missis viris) *quaerentes non invenerunt Iesum* (ed^{pr} om). *Et reversi sunt.* (ita ed^{pr}; reliqui omisso sunt statim pergunt dixerunt Circumeuntibus, quae ad seqq. nostra pertinent.)

2. *Et annunt.* (A nunt., C Annunt. autem) *sen. et sac. et Lev.* (pro his C Iudaeis) *quia* (B dicentes) *Circumivim.* (A -iverunt) - *invenimus* (A -nerunt) *Ie.;* *invenim.* autem (A tamen) *Io. in* (AB ab) *Arim.* *Aud. autem* (BC add Iudaei) - *gav. sunt* (B add gaudio, C gaud. magno) *et ded.* (C dantes) - *deo Isr. cum*

Et consilium facientes archisynagogae et sacerdotes et Levitae, quo ordine mandarent ad Ioseph, acceperunt chartas et scripserunt ad Ioseph.

Pax tibi et omnibus quae tua sunt. Novimus quia peccavimus in deum et in te: et deprecatus es deum Israel, et liberavit te de manibus nostris. Et nunc dignare venire ad patres tuos et ad filios tuos, quia contristati sumus vehementer: quaesivimus te omnes, qui aperientes ianuam non invenimus te. Novimus quia malum consilium consiliati sumus adversum te, sed dominus supplantavit consilium nostrum adversum te. Honorandus es, pater Ioseph, ab omni populo.

³ Et elegerunt ex omni Israel septem viros amicos Io-

ABC . . D^{abc} ed^{pr} et (D^{abc} om) dixerunt Circumeuntibus nobis (ed^{pr} Circumeuntes) non invenimus Iesum, sed invenimus (ed^{pr} om) Ioseph in civitate sua Arimathia (ed^{pr} add est). Haec audientes principes et omnes populi gavisii sunt (ed^{pr} Quo audito gav. s. princ. sacerdotum) et glorificaverunt deum Israel (ed^{pr} om) quia inventus est Ioseph, quem incluserant in cubiculo et non invenerunt (ed^{pr} om in cub. etc). | Et consilium - quo ordine mand. ad Ios. (C add ut veniret in Ierusalem. B om quo ord. etc), acceperunt chartas et scr. ad Ios. (C et inter cetera dixerunt mittere litteras sic continentes; A pro acc. etc et dixer.) cum ABC . . D^{abc} Et facientes congregationem magnam dixerunt principes sacerdotum Quo ordine possumus adducere Ioseph ad nos et loqui cum eo? Et tollentes tomum (D^c folium chartae scripserunt ad Ioseph dicentes, item ed^{pr} factoque concilio quo ordine vocarent Ioseph, scripserunt ad eum thomo cartae dicentes

Pax tibi et omnibus (C omnia) quae tua sunt (C add honorande pater Ioseph et honorabilis omni populo Iudaeorum) cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} P. tecum et omn. qui tecum sunt | Novimus . . D^{abc} ed^{pr} scimus | in de. et in te . . D^a tibi et in deum | et (C et tu, B sed tu) depr. es (C add dominum) de. Isr. - nostris (C add inique agentibus). Et nunc dignare - et ad filios tuos (A et fratres) - sumus (ita ex D^{ab} ed^{pr}; AB sunt) - Quaesiv. te omnes - cons. sumus (B om male te om. usq. sumus) adv. te, sed (A et) - cons. nostr. adv. te (A om adv. te et add et liberavit te de manibus nostris). Honorandus (A praem Et nunc) es, pa. Io. ab (pro ab A et honorabilis) o. p. (C pro Et nunc dignare etc sic: Novimus quidem quia consil. malum consiliati sumus adv. te, et dom. dissipavit cons. nostr. malum. Nunc ergo, reverende pater Ioseph, digneris reconciliari cum fratrib. tuis, cum de absentia tua nimium contristamur.) cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} Dignare ergo venire ad (ed^{pr} add nos) patr. tuos et ad fil. tuos (D^a om et ad f. t.), qui (ed^{pr} quoniam) admirati sumus (D^c sunt) de assumptione tua. Scimus quia malignum consilium cogitavimus (D^{ac} habuimus) adv. te; et dominus suscepit te (D^c om et d. s. te), et ipse dominus (ed^{pr} om te, item ips. dom.) liberavit te de maligno consilio nostro. Pax tibi, domine (D^a om) Ios., honorabilis (ed^{pr} add vir) ab omni plebe.

3. Et elegerunt . . C Eleg. itaque | ex omni (A add populo) Israel . . D^{abc}

seph, quos et ipse Ioseph noverat amicos, et dicunt archi-synagogae et sacerdotes et Levitae ad illos: Videte: si suscepit epistolam et legerit eam, pro certo veniet vobiscum ad nos; si autem non legerit, sciatis quia malignatur adversus nos, et salutantes eum in pace revertimini ad nos. Benedictes autem eos dimiserunt. Venerunt autem in Arimathia ad Ioseph, et adoraverunt eum in faciem super terram et dixerunt: Pax tibi et omnibus tuis. Et dixit Ioseph: Pax vobis et omni populo Israel. Et dederunt ei tomum epistolae. Susciciens autem Ioseph legit, et amplexatus est epistolam, benedixitque deum et dixit: Benedictus dominus deus, qui liberavit Israel ut non effunderet sanguinem innocentem: et benedictus deus, qui misit angelum suum et cooperuit me sub alis suis. Et osculatus est eos et apposuit eis mensam, et manducaverunt et biberunt, et dormierunt ibi.

⁴ Et mane surgentes, stravit asinam suam Ioseph et ambulavit cum illis, et introierunt in civitatem sanctam Ierusa-

ed^{pr} om | viros (C om) amic. Ios. (A om am. Io.) quos - amicos (A add suos, C suos esse), et (C quibus) dicunt (BC dixer.) archisynagogae (B rursus -gogi) - ad illos (B ad viros. C om archisyn. etc) cum ABC . . D^{abc} septem viros amic. Io. et dixer. ad eos. Post vide ed^{pr} | Videte (AC om): si susc. ep. et leg. eam (B om), pro certo (B om) - si autem (C add suscepit et) non legerit (A ab altero legerit ad alterum transiluit), sciatis (C scietis) - in pace (C om) - Benedic. aut. eos dim. (C om Benedic. etc) cum ABC . . D^{abc} Dum perveneritis ad Ioseph, salutate eum in pace), dantes ei epistolam. Item ed^{pr} sic: et electis VII viris amicis Ios. miserunt ei epistolam, salutantes eum in pace (de his extremis vide D^{abc} infra. | Venerunt (B Venientes) aut. (C Cumque venissent) in Ar. ad (B cum venisset. C invenerunt) Ios. et (B om) ador. eum in faciem (C in facies suas) - omnibus tuis (B omnib. quae tua sunt, C omnia quae habes) - vobis (AC vobiscum) et omni - et ded. (C porrexeruntque) ei tom. ep. (BC epistolam). Susc. autem (B ergo, C itaque) - et ampl. est ep. (haec B om; C et dum legeret ep.) benedixitque (C om que) - dom. deus (A add Israel) - effund. (A fund.) - deus (B dominus, C dom. de.) - et coop. (B ut eriperet) me - apposuit (B posuit, C iussit apponi) eis (AC om) - dorm. ibi (B om) cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} Et pervenientes viri ad Ios. salutantes eum pacifice dederunt ei libellum epistolae (haec omnia ed^{pr} om). Et cum legisset (ed^{pr} perlecta epistola) Ioseph dixit Benedictus dominus (ed^{pr} om) deus (ed^{pr} add Isr.), qui liberasti (ed^{pr} -ravit) Israel (D^a me ab Isr.) ut non effunderet sanguinem meum. Benedictus deus (ed^{pr} om haec) qui protexisti (ed^{pr} et protexit) me sub alis tuis (ed^{pr} suis). Et osculatus est eos Ioseph (D^c est Ios. viros qui venerant; ed^{pr} osculatis VII viris) et suscepit (ed^{pr} suscepitis) in domum suam.

4. Et (B om) mane surgentes (B -gens Ioseph. C Evigilantes autem), strav.

lem. Et occurrerunt ei populus omnis clamantes et dicentes: Pax in introitu tuo, pater Ioseph. Quibus respondens ait: Pax domini omni populo. Et osculati sunt eum omnes. Et oraverunt cum Ioseph, et expavescebant in visione eius. Et suscepit eum Nicodemus in domum suam, et fecit convivium magnum, et vocavit Annam et Caipham et seniores et principes sacerdotum et Levitas in domum suam. Et iocum dantes et manducantes et bibentes cum Ioseph benedixerunt deum, et ivit unusquisque in domum suam. Ioseph vero remansit in domo Nicodemi.

Alia autem die, quae est parasceve, vigilaverunt sacerdotes et archisynagogae et Levitae veneruntque ad domum Nicodemi. Et occurrit illis Nicodemus et dixit illis: Pax vobis. Et dixerunt ad eum: Pax tibi et Ioseph, et domui tuae et domui Ioseph. Et

asinam suam (C equum suum) *Ios.* (BC om) et *amb. cum illis* (BC haec om), et *intr.* (B abiit cum viris; C venit cum illis) in *civ. sa.* (B om *civ. sa.*) *Ier.* cum ABC . . D^{abc} *Alia autem die ascendens Ios. asinum suum ambulavit cum illis, et perreaserunt* (D^c *pervener.*) in *Ier.* | *Et occurrerunt* (BC -rrit) *ei pop. omn.* (B *pop. in templo*) cum ABC . . D^{abc} *Et cum audissent haec omnes Iudaei, occurrerunt ei obviam.* Item ed^{Pr} *occurreruntque omnes Iud.* | *clam. et dic. Pax in intr. tuo* (ita D^c ed^{Pr}; D^{ab} *in introitum tuum*) - *Quib. resp. ait* (ed^{Pr} *Quib. Ioseph*) *Pax domini* (ed^{Pr} om) - *eum omnes cum* D^{abc} ed^{Pr} . . ABC om | *Et oraver.* (B *oravit*) *cum* (A om; B *eum*) *Ioseph, et exp.* (C *exp. autem*) *in vis. eius* (C *omnes aspicientes eum*) cum ABC . . *reliqui om* | *Et suscepit* - *principes sacerdotum* (ita etiam C; B *sacerdotes*) - *Et iocum dantes et* (pro his B et [in] *iocum dati sunt laetantes*) *mand. et bib. cum Ios.* (pro et *iocum etc* C *cumque perfectum esset convivium*) *benedix.* (B -*dicentes*) *deum et - dom. suam* (C *benedicentes deum recesserunt*). *Ioseph vero* - *Nic.* (haec BC; A om) cum A, item BC . . D^{abc} *Et suscepit eum Nic. in dom. suam, faciens magnam susceptionem.* Item ed^{Pr} *suscepitque eum Nic. in d. suam.*

Alia autem (ex BC; A om) *die, quae est parasc., vigilav.* - *ad dom. Nicod.* cum A. Item BC *Alia aut. die venerunt sac. et archisynagogi et Lev.* (pro his C *praedicti principes Iudaeorum*) *ad dom. Nic.* . . D^{abc} ed^{Pr} *Alia* (ed^{Pr} *Postera*) *autem* (ed^{Pr} om) *die parasc.* (ed^{Pr} om): iam vero statim sequuntur, quae multo post in nostro textu habentur, *Ann. et Caiph. et Nic. dixer. ad Ioseph Da confessionem etc.* Plura igitur hi codd. praetermittunt. | *Et occ. illis Nic.* (codex *Ioseph. Scilicet Ioseph* pro -*ph* plerumque habent AB.) - *Pax tibi et Ios.* (codex *Pax tibi Ioseph et Nic.*) *et dom. tu. et dom. Ios.* (codex *rursus Nicodemi.* Ex seqq. clarum fit nomina Iosephi et Nicodemi his locis a librariis [codd. AB] confusa esse. Accedit textus graeci testimonium.) cum A; item B *Et occ. illis dicens Pax vobis. Et illi respondentes dix. Pax tibi et domui tuae, et Nicodemo et domui eius.* C vero sic: *Et occurrerunt eis Nicodemus et Ioseph.* Reliqua vide post. | *Et introd. - suam*

introduxit eos Nicodemus in domum suam. Et sedit concilium, et Ioseph sedit in medio Annae et Caiphae: et nemo ausus est loqui verbum. Et dixit ad eos Ioseph: Ut quid vocastis me? Illi vero innuerunt oculis Nicodemo ut loqueretur cum Ioseph. Aperiens autem Nicodemus os suum dixit: Pater Ioseph, scis quia venerandi didascali sacerdotes et Levitae quaerunt audire a te verbum. Et dixit Ioseph: Interrogate. Tollentes autem Annas et Caiphas legem adiuraverunt Ioseph dicentes: Da gloriam deo Israel, et da ei confessionem ut non abscondas a nobis ullum verbum. Et dixerunt ad eum: Tristitia contristati sumus quoniam petisti corpus Iesu et involvisti in sindone munda, et posuisti eum in monumento. Ideo inclusimus te in domo ubi nulla erat fenestra, et clavem sigillumque posuimus in ianua: et una sabbati aperientes ianuas non invenimus te. Contristati ergo sumus valde, et stupor irruit super omnem

(haec B om). *Et sedit concilium et* (A om *conc. et*) *Ios. sedit* (A om) *in medio* (B *inter*) *Annae et Caiphae* (B -am et -am) cum AB . . C *et postquam salutaverunt se ad invicem, consederunt, sedente Ioseph in medio Ann. et Ca.* | *Et nemo* (B add *eorum*) *ausus est* (C *audebat*) *loqui verb.* (B *ve. om*; C *interrogare Ios. verb.*) | *Et dix. ad eos* (B om) *Ios. Ut* (B om) *quid vocast. me* (A *vocare me fecistis*) cum AB . . C om | *Illi vero* (C *Sed*) *innuer.* (C *innuebant*) *oculis* (B om) *Nic. ut loq. cum* (A om?) *Ios.* (B *illo*) | *Aperiens autem Nic. os s. dixit cum* AC . . B *Surgens ergo Nic. dix.* | *Pater Ios.* cum B, item A *additis venerabilis omni populo Israel* . . C *ad Ioseph Venerabilis pater omni pop. Isr.* | *scis cum* A . . B *scias, C noscas* | *venerandi did. sac. et Lev.* cum AB . . C *principes sacerdotum* | *quaerunt* . . C *cupiunt* | *audire a te verb.* cum C . . A *a te loqui verb. aliquod, B dicere quoddam verb.* | *Et* (B om) *dix. Ios.* (C *At ille*) *Interrogate* (A *Quid vultis ut dicam vobis; C Interrogetis, et ego respondebo*) | *Tollentes aut. Annas* (AB *plerumque Anna, item ed^{pr}*) *et Ca. legem* (C *Principes vero tollentes leg.*) - *dicentes* (C add *Reverende pater Ioseph*) - *da ei* (A *dic*) *confessionem ut non abscondas* (A *confess. Et quoniam pater es Iosep amatus* [hanc vocem dubito an recte legerim], *non abscondas*; B *confess. Et quamvis acriter in te peccavimus, pater Ios., non tamen absce.*) a (AB om) *nob. ull. verb.* cum CAB . . D^{abc} *ed^{pr} Annas et Caiph. et Nicod. dixer. ad Ioseph Da confess. deo* (D^b om) *Israel* (ed^{pr} om) *et manifesta nobis omnia de quibus* (D^b *quae*) *interrogatus fueris* | *Et dix. ad eum* (B *Et aiunt*) *Trist.* (B om) *contr. sumus* (C, *omissis prioribus, Satis enim conturbasti nos*) *qu. pet.* (C add *a Pilato co. Ie. et involv.* (B add *illud, C eum*) - *eum* (B *id*) *in mon.* (C add *novo*). *Ideo inclus.* (C *reclus.*) *te in domo - fenestra* (C om *in do. usque fenestr.*), *et clav. sig. pos. in ianua* (pro his C *et posuimus custodes custodire ianuam*). *Et una sabb. aperientes* (C pro his *Et quando aperuimus volentes te perdere*) *non inv. te. Contrist. ergo* (C *Unde contr.*) *sumus valde* (C om) - *pop. dei* (B pro *Ideo inclus. usque dei* breviter sic: *Ideo te in carcerem misimus, et aperto carcere te*

populum dei. Ideoque vocatus es, et nunc annuntia nobis quod est factum.

⁵ Tunc inquit Ioseph: In die parasceve circa horam decimam inclusistis me, et mansi ibi totum sabbatum plenum. Factaque media nocte, stante me et orante, domus ubi inclusistis me suspensa est a quattuor angulis, factusque est coruscus luminis in oculis meis. Et tremebundus cecidi in terram. Tunc quidam elevavit me a loco ubi cecideram, et plenitudine aquae perfudit me a capite usque ad pedes, odoremque unguenti mirifici circa nares meas posuit, et confrixit faciem meam ipsa aqua quasi lavans me, et osculatus est me et dixit mihi: Ioseph, noli timere, sed aperi oculos tuos et vide quis est qui loquitur tibi. Intendens autem vidi Iesum, et tremefactus putabam fantasma esse. Oratione autem et praeceptis loquebar ei: ipse vero mecum dicebat. Et dixi ad eum: Rabbi, Elias es tu? Et dixit mihi: Non sum ego Elias. Et

non invento contristati sumus.) cum ACB . . D^{abc} ed^{pr} quia contristati (ed^{pr} Contr. enim) sumus quod sepelisti corpus domini (ed^{pr} om) Iesu. (ed^{pr} add et) Includentes te in cubiculo non invenimus te: et admirati sumus nimis, et pavor nos comprehendit (ed^{pr} pro his expavescentes) usque dum (ed^{pr} donec) te suscepimus praesentem. | Ideoque - quod est factum (A quae facta sunt) cum AB, item C rogamus ergo ut annunties nobis quod factum est . . D^{abc} ed^{pr} Coram deo ergo manifesta nobis quod (ed^{pr} quid de te) factum est.

5. Tunc inq. Ios. (C Cumque Ios. iurasset super legem dei, aperiens os suum dixit) In (C Vos scitis quia in) die (C om) parasce. circa (A om) horam dec. (A hora decima) incl. me (C add in carcerem), et - plenum - stante me et orante (C st. m. in oratione; A statui me et oravi dominum) dom. (A do. autem, C subito do.) in qu. incl. me (A ubi inclusus sum) - angulis (C add suis inter terram et coelum) cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} Respondens autem Ioseph dixit Quando (D^a Bene) reclusistis (D^c incl.) me in die parasceve (ed^{pr} -ves) ad vesperam, dum (D^{ac} cum) stare in oratione die sabbati (D^b -to; ed^{pr} om di. sabb.) media nocte (ed^{pr} add sequenti) suspensa est domus a quatuor angulis (D^a angelis. item D^c?) | factusque est cor. (B factoque corusco) lumin. (AB om) in oc. me. cum CAB . . D^{abc} ed^{pr} et vidi Iesum sicut fulgorem lucis | et (B om) tremeb. (C add factus prae timore, B pavore) cec. in (A super) terr. cum ABC . . reliqui et prae timore cec. in (ed^{pr} ad) terr. | Tunc quidam elev. (C Elev. me qu.) me a lo. ubi cec. (B om a lo u. c.) - odoremque (C et odor) ung. mirif. (B om) circa - confrixit (B confirmavit, C conspicavit, sed is a mirifici statim ad conspic. transilit) - ipsa (C cum ipsa) aqua - et dixit mihi (BC dicens) - quis (B qui) est qui loqu. tibi. Intendens autem (A intendi et; C aperiens autem oculos meos intellexi et) - putabam (B putans) - oratione autem (B om) et praeceptis (C praeces) loq. ei (A male om oratione usq. ei): ipse vero mec. dic. (A loquebatur mihi) - ad eum (B praeterit

dixi: Quis es, domine? Et dixit mihi: Ego sum Iesus, cuius corpus a Pilato petisti et involvisti in sindone munda, et sudarium posuisti in faciem meam, et posuisti me in monumento tuo novo, et lapidem ad ostium monumenti advolvisti. Tunc ego dixi loquenti mihi: Ostende mihi, domine, ubi posui te. Et duxit me ostenditque mihi locum ubi posui eum, et sindonem quam miseram ei, sudariumque quod involveram in faciem eius: et cognovi quia Iesus est. Et apprehendit me manu sua et posuit me in medio domus meae ianuis clausis, posuitque me in lectulo meo dixitque mihi Pax tibi. Et osculatus est me et dixit mihi: Usque quadraginta dies non ex eas de domo tua: ecce enim vado ad fratres meos in Galilaeam.

CAPUT XVI.

¹ Audientes autem archisynagogae et sacerdotes et Levitae verba ista a Ioseph, facti sunt tanquam mortui et cor-

ipse usq. ad eum) - Quis (C add ergo) es tu? - a Pilato (A om) - sudarium pos. in (A super) faciem me. (B sudario faciem cooperuisti) et pos. me in mon. tuo (C om) novo - ad ost. mon advolv. (ita B; A revolv. ad ost. mon.; C revolv. ab ostio speluncae). Tunc ego (C Et) di. loq. mihi (C om loq. mi.) - posui te cum ABC . . D^{abc} Iesus autem tenens manum meam elevavit me de terra, rosque perfudit me. Et extergens faciem meam osculatus est me et dixit mihi Noli timere, Ioseph: respice in me et vide qui (D^{ac} quia) ego sum. Ego autem (D^b Et) respexi et dixi Rabboni Helias. Et dixit ad me Non sum Elias ego, sed sum Iesus Nazarenus, cuius corpus sepelisti. Ego autem dixi ad eum Ostende mihi monumentum ubi posui te . . ed^{pr} omnia om | Et dux. (C Et tunc addux.) me (A haec om) - quam miser. ei (C haec om) - in fac. eius (A et sudarium et sindonem qua involvi eum) cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} Iesus vero tenens manum meam (ed^{pr} Et ten. m. m. Ies.) deduxit me in locum ubi sepelivi (D^{ac} posui) eum, et ostendit mihi sindonem et fasciale (-lem ed^{pr}) in (ed^{pr} om) quo caput (D^c corp.) eius involvi (D^{ac} -veram). | Et (C add tunc manifeste) cogn. qu. Ies. (C add Christ.) est (A erat - in medio dom. meae (A in domo mea) posuitque (C et pausivit) - lectulo (C lecto) meo - non ex eas (B exies) - ecce enim (B ego, C enim ego) vado (B vadam - in Galilaeam cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} Tunc cognovi (ed^{pr} cogitavi (quia Iesus est, et adoravi eum et dixi Benedictus qui venit in nomine domini. Iesus vero tenens manum meam duxit me in Arimathiam in domum meam et dixit mihi Pax tibi, et usque in (ed^{pr} ad) quadragesimum diem non ex eas de domo tua: ego enim (D^{ac} autem, ed^{pr} om) ambulo (D^b -labo, D^c vadam, ed^{pr} vado) ad discipulos meos.

XVI, 1. Aud. autem (B om) arch. et sac. (B om et sac.) et Lev. (haec ex reliquis assumsi; AB om; C scribae [sine et]) verba ista a Ios. (B om) -

ruerunt in terram, et ieiunaverunt usque ad horam nonam. Et rogaverunt eos Ioseph et Nicodemus dicentes: Surgite et state super pedes vestros, et gustate panem et confortate animas vestras, quoniam crastina die sabbatum domini est. Et surrexerunt et rogaverunt dominum, et manducaverunt et biberunt, et abierunt unusquisque in domum suam.

Sabbato autem sederunt didascoli et doctores conquirantes ad invicem et dicentes: Quae est iracundia haec quae super-venit nobis? quia novimus patrem et matrem eius. Dixit Levi didascalus: Parentes eius novi timentes deum et ab oratione nunquam discedentes et decimas ter in anno dantes. Et quando natus est Iesus, levaverunt eum parentes eius in loco isto et sacrificia et holocausta dederunt deo. Nam et maior didascalus Simeon tulit eum in brachia sua dicens: Nunc dimittis servum tuum, domine, secundum verbum tuum in pace: quia viderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum, lumen ad revelationem gentium et gloriam plebis tuae Israel. Et benedixit Mariam

nonam. Et rogaverunt - Surg. et (A om) state - sabb. domini (B om) est - in dom. suam cum A, item (passim leviter differentibus) BC . . D^{abc} ed^{pr} Cum haec omnia audissent (ed^{pr} Audientes) principes sacerdotum et ceteri sacerdotes (ed^{pr} om et c. sac.) et Levitae, obstupefacti sunt et veluti mortui ceciderunt super (D^a in) facies suas in terram (iam statim ad ea quae infra sequuntur pergitur).

Sabbato autem (B om; A Et altero die) seder. (C congregati sunt in synagoga) did. et doct. (C om d. et d.) - iracundia (C indignatio) - quia novim. (A qu. vidim., c non [nos?] enim novim.) p. et m. eius cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} et exclamantes ad se (ed^{pr} ad invicem) dixer. Quid est hoc signum quod factum est in Ierusalem (D^c in Isr., ed^{pr} om)? novimus (ed^{pr} scimus enim) pa. et ma. Iesu | Dix. (B add autem) Levi did. (AB add doctor. C sic: Quidam legis doctor Levi nomine surrexit et dixit) Parentes eius novi (AB novimus) - dantes (BC reddentes) - levaver. (B obtuler., c adduxer.) eum par. eius (B om p. e.) in loco isto (C in templum) - deo (A domino, c deo Isr.) cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} Dixit (D^{ac} add et) quidam Levita (ed^{pr} Levi) Ego cognovi quod pater et mater eius erant (pro his D^{ac} ed^{pr} cogn. multos de cognatione sua) timentes deum, et cum orationibus semper in templo hostias et holocausta offerentes deo Israel. | Nam et maior did. Simeon - dicens (B add ei. c sic: Accipiens quoque eum magn. did. Si. in ulnas suas exclamav. dic.) . . D^{abc} ed^{pr} Et quando suscepit eum magnus (ed^{pr} summus) sacerdos Sim. (D^c add cum oblatus est puer in templum) tenens eum (D^{ac} ed^{pr} in) manibus dix. ad eum | B om sec. verb. tuum; D^c om eadem usque plebis tuae Isr. | Et bened. Mariam (B -iae) matrem (B

matrem eius et dixit: Annuntio tibi de puero isto. Et dixit Maria: Bonum, domine mi. Dixitque Simeon: Bonum. Et dixit iterum: Ecce positus est hic in ruinam et resurrectionem multorum in Israel, et in signum cui contradicetur: et tuam ipsius animam pertransibit gladius, ut revelentur multorum cordium cogitationes.

² Dixerunt autem Iudaei ad Levi: Et tu haec quomodo nosti? Dicit Levi: Non scitis quia ab ipso didici legem? Dicunt ipsi de concilio: Patrem tuum volumus videre. Et exscrutati sunt patrem eius et didicerunt, eo dicente: Quid non credidistis filio meo? Beatus et iustus Simeon docuit eum legem. Dicit concilium ad rabbi Levi: Verus est sermo quem dixisti. Dixerunt principes sacerdotum et archisynagogae et Levitae ad semetipsos: Venite mittamus in Galilaeam ad tres viros qui huc venerunt et narraverunt de doctrina et assumptione eius, et dicant nobis quomodo viderunt eum assumptum in caelum. Et complacuit sermo iste omnibus. Tunc

-tri) et dix. (BC dicens) cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} Similiter et ipse Sim. bened. Mariam ma. Iesu (ed^{pr} eius) et dixit | Annuntio - isto (B om isto): ita ABCD^{abc} ed^{pr} germ . . ed^{pr} om | Et dix. Mar. Bonum (A Bene) do. mi (C meus) - Bonum. Et dix. iterum (C om Bon. Et di. iter.) cum AC . . reliqui om | Ecce (B om) pos. est hic (B om) cum ACB, item ed^{pr} . . D^{abc} Hic positus est | et resurrectionem cum A**CD^b ed^{pr} . . A*BD^{ac} et in res. | in Israel cum ABC ed^{pr} . . D^{abc} om | cui contrad. cum ABC ed^{pr} . . D^{abc} contradictionis | et tuam ipsius - gladius . . C tuam vero animam consumet eius rumphea | dum revelentur m. c. (D^{ac} et revelabuntur de multis cordib.) cog. cum D^{bac} ed^{pr} germ . . reliqui om (ed^{pr} post contradicetur habet etc). Praeterea B add Et dixit Simeon quippe bonus.

2. Dix. autem Iud. ad Levi cum C; item AB Dicunt didaschali (ita codd. plerumque) et Levitae . . D^{abc} ed^{pr} ed^{pr} germ om haec et seqq., usque dum sequitur Dixerunt principes sacerdotum etc Venite mittamus etc | Et tu haec qu. no. cum C . . AB Ecce (B om) quom. ista (A om) vidisti | Dic. Levi cum AB . . C Levi respondit | A Noscitis (sic) | Dicunt ipsi de conc. (B Dicit concilium) cum AB . . C et dixer. Iudaei | videre . . C scire | exscrutati (B scrut.) sunt cum CB . . A exscrutaverunt | didicerunt, eo dicente cum B . . A didic. ab eo. Et dixit pater eius ad eos . . C ista et seqq. comprehenhit his: didic. ab ipso illud quod dixerat filius | credidistis cum B . . A creditis | B Beatus Simeon iustus | sermo . . A add tuus | Dixer. (A add ergo) principes - ad semetips. (C Praeterea princ. sacerd. et totum concilium dixer. ad sen.) Venite (B om; A add et) mittamus cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} Tunc (ed^{pr} om) dixer. (D^{ac} add omnes Iudaei Mittamus | qui huc venerunt - et (B add de) ass. eius, et (B ut) dicant - in coelum cum AB

miserunt tres viros in Galilaeam et: Euntes, inquit, dicite rabbi Addae et rabbi Finees et rabbi Egiae: Pax vobis et vestris. Inquisitiones multae factae sunt in concilio de Iesu: ideo directi sumus ad vocandum vos in sanctum locum, in Ierusalem.

Profecti sunt viri in Galilaeam, et invenerunt eos sedentes et meditantes legem. Et salutaverunt eos in pace. Et dixerunt: Cur venistis? Dixerunt legati: Clamat vos concilium in sanctam civitatem Ierusalem. Audientes vero viri quia quaeruntur a concilio, oraverunt deum, et recubuerunt cum viris et manducaverunt et biberunt cum eis. Mane surgentes sunt profecti Ierusalem cum pace.

Et in crastino sedit concilium, et interrogaverunt eos dicentes: Manifeste vidistis Iesum sedentem in monte Mambre docentem discipulos suos et assumptum in coelum?

. C qui annuntiaverunt nobis quod viderant Iesum assumptum in coelo . . ed^{Pr} qui dixer. ipsum se vidisse ascendentem in celum . . D^{abc} qui dixer. se eum vidisse loquentem (D^b om) cum discipulis suis in monte oliveti | Et complac. (AC plac.) se. ist. (B om se. ist.) omnib. (C add de concilio) . . D^{abc} ed^{Pr} om | Tunc miserunt tr. vi. in Gal. et (haec omnia A om) Euntes, inquit (A Euntes inq. et, sic) Dicite (C sic: Direxerunt ergo viros tr. pro eis; quibus commiserunt Dicite) ra. Addae (A Addas, C Adam) - Egiae (AC Egia) cum ABC . . D^{abc} ed^{Pr} haec una cum seqq. pluribus om. Illi enim post in monte oliveti statim pergunt Hoc facto interrogaverunt eos quae vidissent. Qui respondentes uno ore etc; Item ed^{Pr} Tunc Anna et Cayphas dixerunt Lex nostra continet etc. Cum illis facit etiam ed^{Pr} germ. | Pax vo. et ve. cum C . . AB Pax vobis (A add cum) | de Iesu cum BC . . A de vobis | Ideo (C propterea) . . A om | directi . . C missi (vide ad graeca pag. 258.) | ad vocandum vos cum A . . BC ad vos advocandos (B om) ut veniatis | in sanct. locum in cum B, item A in sanctam civitatem . . C in

Profecti (C add igitur) - et invenerunt cum AC . . B Legati venientes in Galilaeam invener. | eos . . C illos tres viros iustos Et salutav. (A salutantes) eos in pa. Et (A om) dix. Cur venistis? Dix. leg. Clamat (A pro Cur etc sic: ad eos qui venerant ex parte concilii Clamat) - civ. Ierus. . . C quibus dixer. verba eisdem a principibus commissa. | Audientes - cum viris (A illis), et mand. et bib. cum eis (B om et mand. usq. eis). Mane surgentes (pro his A et) sunt prof. (A prof. su. cum eis in) Ier. cum pace cum AB . . C viri ergo illi audito praecepto principum Iudaeorum statim venerunt in Ier.

Et (B om) in crastino (A -stinum) sedit (B consed. conc. et interrogaverunt (B -vit) eos dicentes (B dicens) - Ies. sed. (haec A om) - doc. disc. su. (A om do. d. su.) et (A Iesum) assumpt. (A ascendentem) in coel. cum BA . . C pro his et seqq. sic: principes vero sacerdotum diviserunt eos quemlibet per se, et inter-

³ Dicit primus Addas didascalus: Vere vidi eum sedentem in monte Mambre docentem discipulos suos: et nubes lucida obumbravit eum et discipulos, et ascendit in coelum; et discipuli eius orabant super faciem in terra. Vocantes autem Finees sacerdotem et ipsum interrogaverunt dicentes: Quomodo vidisti Iesum assumptum? Et ipse dixit sicuti ille. Rursumque tertium rabbi Egia vocantes et interrogantes, dixit ille sicut primus et secundus. Dixeruntque qui erant in concilio: Lex Moysi continet per os duorum vel trium constare omne verbum. Dicit Abudem didascalus quidam doctorum: Scriptum est in lege: Ambulavit Enoch cum deo et translatus est, quia tulit eum deus. Iairus didascalus dixit: Et sancti Moysi mortem audivimus et non vidimus: scriptum est enim in lege domini: Et mortuus est Moyses ex ore domini, et non

rogaverunt eos quomodo viderunt Iesum docentem discipulos et quomodo viderunt assumptum in coelum. Qui respondentes dixerunt per ordinem sicut viderant: et sicut dixit primus, sic secundus et tertius. Item ^{D^{abc}} Hoc facto interrogaverunt eos quae vidissent. Qui respondentes uno (^{D^{bc}} Hoc facto venientes et interrogati uno) ore dixerunt Vivit dominus deus Israel quia manifeste vidimus Iesum colloquentem (^{D^b} om) cum discip. suis (^{D^b} eius) in monte oliveti et (^{D^b} om in m. ol. et) ascendentem in coelum. Tunc (^{D^b} omnia quae seqq. usque se vidisse Iesum om) Annas et Caiphas segregaverunt eos ab invicem et interrogaverunt (^{D^c} segregatos eos ab inv. interrogantes) eos sigillatim (^{D^c} singulatim). Qui (^{D^c} om) unanimiter veritatem confidentes dixer. se vidisse Iesum (^{D^c} unanim. dixer. quia viderunt Iesum ascendentem in coelum).

3. Dicit pr. Addas (A add didaschalus) Vere (A om) vidi eum sed. in mo. Ma. doc. (A vidi eum euntem in coelum et primo doc.) disc. su. et (A add subito) nubes - et disc. et asc. in coel. (A om et disc. usq. coel.); et disc. eius or. su. fac. (B add eius) in terra (A terrae) cum BA . . de reliquis vide ante | Vocantes autem Finees - sicut prim. et secundus cum AB (in paucis differunt) . . de reliquis iam relatum est. | Dixeruntque qui er. in co. (B om qui er. in co.) Lex Moysi (sic) cont. cum AB . . C tunc dixer. quidam de concilio quod in lege Moysi continetur . . ^{D^{abc}} ed^{pr} tunc Annas et Caiphas dixer. Lex nostra continet | per os (^{D^{abc}} ed^{pr} in ore, C quia in ore) duor. vel tr. (^{D^{abc}} add testium. A sic: per duorum testimonium et per trium) constare (ita AB. CD^{ab} ed^{pr} stat, ^{D^c} stabit) o. verb. | Dicit Abudem (ita C; B Abundes) didasc. quid. doctorum (C Quid. autem prioribus Et amb.) - deus (B dominus (cum BCA . . ^{D^{abc}} ed^{pr} Sed quid dicemus (ed^{pr} dicamus, ^{D^{ac}} dicimus)? quia (ed^{pr} nam; ^{D^{ac}} om) beatus Enoch placuit (^{D^b} compl.) deo, et translatus est verbo dei (ed^{pr} add in paradisum) | Iairus did. dix. Et (C om) sa. Moysi (-si cum ABC) - ex ore domini (C dei) - praesentem (C hodiernum) diem cum ABC . . ^{D^{abc}} ed^{pr} et beati Moysi sepultura non invenitur (^{D^c} ignoratur); praetereaque ^{D^{bc}} add et Heliae prophetae mors non

cognovit vir sepulturam eius usque in praesentem diem. Levi rabbi dixit: Quid est quod rabbi Simeon dixit: Ecce iste iacet in ruinam et resurrectionem multorum in Israel, et in signum cui contradicetur? Isaac rabbi dixit: Scriptum est in lege: Ecce ego mitto angelum meum, qui antecedit faciem tuam custodire te in omni via bona: quia nomen eius attuli novum.

⁴ Tunc Annas et Caiphas dixerunt: Recte dixistis quia haec scripta sunt in lege Moysi, quia mortem Enoch nemo vidit et sancti Moysi sepulturam nemo nominavit. Iesus autem verbum dedit Pilato, et vidimus eum flagellari et sputa accipere in faciem suam, et coronam de spinis posuerunt ei milites, et sententiam accepit a Pilato; et modo crucifixus est, et eum felle et aceto potaverunt, et duo latrones cum eo crucifixi sunt, et lancea latus eius perforavit Longinus miles; et corpus eius postulavit pretiosus pater noster Ioseph, et resurrexit, et sicut dicunt didascoli tres viderunt ipsum assumptum in coelum. Et Levi rabbi est testificatus quae dicta sunt a Simeone seniore quoniam positus est in ruinam et in

invenitur, item ed^{Pr} neque legitur mors Heliae prophetae. | Levi - Quid est quod (ita C omisso quod; A Et, B quod) rabb. (A om) Sim. (A add sanctus) dix. (A ista intulit) Ecce - contradicetur cum ABC . . reliqui om | Isaac - Ecce ego (BC om) - qui antecedit (pro his AC ante) fac. tu. custodire te (A om) in o. v. b. (B qui custodiat omnes vias bonas; C qui praeparabit viam tuam ante te), quia (B et) nom. eius attuli (B attulit) novum (C om quia usq. novum) cum ABC . . reliqui om

4. Tunc Annas (AB Anna) et - Moysi (B om) quia mortem Enoch (A mort. Eliae, BC Enoch omisso mort.) - Moysi (ita A; BC Eliae) sepulturam (BC mortem) nemo nominavit (A agnovit) cum ABC . . reliqui om | Iesus autem cum D^{abc} ed^{Pr} . . AC Nam Iesus . . B Iesus | verb. dedit Pilato, et (A add quia. Hoc et seqq. quia propius ad graeca nostra accedunt) vidimus eum flag. et sputa (A -tas) accip. in fac. suam (A in fac. eius iactari), et - ei milites (B add in capite) - et modo (A quia) - et eum (B om) felle et ac. potaverunt (B potatus est) et (A add quia) duo - miles (C hucusque sic: nam Iesus manifeste flagellatus est et in cruce positus cum duob. aliis latronibus, cuius etiam latus perforav. Long. mil.), et (A add quia) corpus (C corp. etiam eius) - pretiosus (C om; B dominus) pa. no. Ios. (B Ios. pa. no. et in monumentum posuit), et (C quod; B add tertia die) resurr. (C add a mortuis), et (A nam) sicut dicunt (B om sic. dic., A om tantum dic.) did. tr. (A add qui) vider. ipsum (AB eum) ass. (B ascendentem) in coel. cum ABC . . D^{abc} ed^{Pr} traditus est (ed^{Pr} add a) Pilato, flagellatus, consputus (D^b sputatus), spinis coronatus, crucifixus, lancea percussus (D^{abc} lanc. perc. et

resurrectionem multorum in Israel, et in signum cui contradicetur.

Tunc didascalus Didas dixit ad omnem congregationem: Si omnia quae isti testificati sunt in Iesu facta sunt, a deo sunt, et ne fiat mirabile in oculis nostris. Dixerunt ad invicem principes synagogae et sacerdotes et Levitae quoniam lex nostra continet dicens: Erit nomen eius benedictum in secula: ante solem permanet locus eius et ante lunam sedes eius: et benedicentur in eo omnes tribus terrae, et omnes gentes servient ei: et reges de longinquo venient adorantes et magnificantes eum.

crucif.), in ligno (ed^{pr} om) mortuus et sepultus est, et corpus eius pater venerabilis Ioseph sepelivit (D^c sep. est a Iosepho venerabili patre) in sepulcro novo (ed^{pr} om est, et usque novo), et testificatus est (D^c add nobilis Ioseph. Ed^{pr} et venerab. Ios. testatur) eum vidisse vivum (D^c add post mortem). Et tres viri illi testificati sunt vidisse eum colloquentem (D^b om) cum discipulis eius in monte oliveti et (D^b om) ascendentem in coelum (ed^{pr} breviter Et tr. viri testati sunt se vid. eum ascendentem). | Et Levi rabbi - Simeone seniore: ita B; paucis differunt AC. Reliqui vero post ascendentem in coelum nihil addunt. | quoniam - contradicetur cum C; AB om

Tunc (C add quidam) did. Didas (AC nomen om) - congregationem (C multitudinem Iudaeor.) Si omnia quae - in Iesu (A in Ierusalem; B om in Ie. fa. sunt) facta sunt, a deo sunt, et ne (haec ita C; AB minus recte) fiat - nostris. Dixer. ad invicem (B om) - quoniam (B om) - continet dicens (B dicit) Erit (C pro Dixerunt etc sic: Scriptum est enim in lege nostra Et erit) - benedict. (C om) in secula (B -lo) - permanet (B -nebit) locus (BC nomen) eius - et (B om) omn. gent. serv. ei (B om serv. ei. C om et omn. g. s. ei): et (B om) reges (AB om) - adorantes (B om) et magnificantes (B -cabunt) eum.

EVANGELII NICODEMI PARS ALTERA

SIVE

DESCENSUS CHRISTI AD INFEROS.

LATINE A.

CAPUT I. (XVII.)

¹ Et exsurgens Ioseph dixit ad Annam et Caipham: Vere et bene admiramini quoniam audistis quod visus est Iesus de morte vivus ascendisse in caelum. Vero plus admirandum est quia non solus resurrexit a mortuis, sed multos alios mortuos de monumentis resuscitavit vivos, et a multis visi sunt in Ierusalem. Et audite me nunc, quia omnes scimus beatum Simeonem sacerdotem magnum, qui suscepit manibus suis Iesum infantem in templo. Et ipse Simeon habuit duos filios, germanos fratres, et nos omnes in dormitione et in sepultura eorum fuimus. Ambulate ergo et videte monumenta eorum: aperta enim sunt, quia surrexerunt, et ecce sunt in civitate Arimathia, simul viventes in orationibus. Et quidem audiun-

I, 1. *Et exsurgens* (D^b *surgens*) cum ed^{pr} D^b . . D^{ac} *Exsurg. autem* | *Vere* et (ed^{pr} om) *bene* | ed^{pr} om *Iesus de morte vivus* | *Vero* (ita D^c; D^{ab} *vere*, ed^{pr} *sed*) *plus* (D^a om) | *non solus* cum ed^{pr} . . D^{abc} *non solum* | *sed multos alios* (D^{ac} *etiam* pro *mu. al.*) *mort. de monum.* (ed^{pr} om) *resusc.* (ed^{pr} *secum susc.*) *vivos* (D^{ac} ed^{pr} om) | *in Ierusalem* . . Hal *in civitate nostra*, et add *quos nos increduli non vidimus*. Similiter ed^{pr} *germanica* *die ir unglaubigen nit glaubt habt, das sy lebendig weren.* | *quia* (ed^{pr} om) *omn. scimus* cum D^b ed^{pr} . . D^{ac} *qu. omn. cognovimus* | Ed^{pr} sic: *omnes scimus Symeonem magnum, qui in templo Iesum suscepit manibus suis, habuisse duos filios germanos, et nos omnes in dormitione sepulturae eorum interfuimus.* | *in orationibus* . . ed^{pr} *orationibus vacantes* | *Et* (ita D^c, D^b om) *quidem audiuntur* cum D^{cb}, item ed^{pr} *Audiuntur quidam* (cor-

tur clamantes, cum nemine autem loquentes, sed sunt ut mortui silentes. Sed venite ambulemus ad istos, cum omni honore et moderatione perducamus eos ad nos. Et coniurantes eos, forsitan loquentur nobis de resurrectionis eorum mysterio.

² Haec audientes omnes gavisii sunt. Et euntes Annas et Caiphas, Nicodemus et Ioseph et Gamaliel non invenerunt eos in sepulcro eorum; sed ambulantes in civitatem Arimathiam ibi eos invenerunt, flexis genibus et orationi vacantes. Et osculantes eos cum omni veneratione et timore dei perduxerunt eos Ierusalem in synagogam. Et clausis ianuis tolles legem domini posuerunt in manibus eorum, coniurantes eos per deum Adonai et deum Israel, qui per legem et prophetas locutus est patribus nostris, dicentes: Si Iesum esse creditis qui vos a mortuis resuscitavit? dicite nobis quomodo resurrexistis a mortuis.

³ Hanc adiurationem audientes Karinus et Leucius contremuerunt corpore et conturbati corde gemuerunt. Et simul respicientes in caelum fecerunt signaculum crucis digitis suis

rigendum est quidem) . . D^a *Quidam audiunt | sed sunt* . . D^a *om sunt | Sed venite - ad istos, cum* . . ed^{pr} *Eamus ad eos et cum | Et coniurantes eos* (D^b *om eos*) cum D^{cb}; item D^a *et si adiuraverimus eos* . . ed^{pr} *et coniurati | de resurr.* (D^c *-ctione*) *eorum* (D^c *add et de*) *myst.* (D^c *add hoc*) cum D^{bc} . . D^a *de resurrectione eorum mysteria quaedam, item ed^{pr} omissis eor. myst. qu.*

2. *omnes gav. sunt* cum D^b ed^{pr} . . D^{ac} *Iudaei gav. s. omnes valde* | ed^{pr} *om et Ioseph | flexis* (D^b *fixis*) *genibus et orationi vacantes* (D^b *om et or. vac.*) cum D^b Hal . . Lips^{ed} *flexis in terram genibus orantes, item ed^{pr} germ* . . D^{ac} *in oratione flex. gen. intentos.* Ed^{pr} *sic: non invener. eos in sepulcris sed in Arim. civitate. Et osculantes etc | Si Iesum* (cod. ipsum) *esse creditis* (D^c *Si creditis quod ipse sit Iesus*) - *dicite* (D^c *et renunciate*) *nobis - a mortuis* cum D^b, item D^c, item ed^{pr} *germ ob ihr glaubt das Jesus hab euch erweckt von dem tod, und sagt uns wie ir erstanden seyt* . . D^a *Si ipsum esse creditis Iesum qui - dicite nobis quod vidistis et quomodo resuscitati estis a mortuis* | Ed^{pr} *Et* (om *clausis. - in manib. eorum*) *coniurantes eos per legem domini Israel si ipsum* [corrigere Iesum] *crederent esse qui de mortuis eos suscitavit.*

3. *adiurationem* . . ed^{pr} *coniur.* | *Karinus et Leucius: ita* prosus D^b c Hal . . nomen prius exhibent *Carinus* AB Havn Amb Lips^{ed} ed^{pr} ed^{pr} germ etc, item *Carrinnus* Amb^b; *Charinus* D^{ac}: alterum vero Amb *Leutius*; AB *Lentius*, D^{ac} *Lenthius*; ed^{pr} *Leuncius*, Havn *Leontius*, ed^{pr} germ *Leuntius*; Amb *Leuntinus*, Lips^{ed} *Leucinus* | Ed^{pr} *om contremuerunt usque Et simul in linguas suas* . .

in linguas suas, et statim simul locuti sunt dicentes: Date nobis singulos tomos chartae, et scribamus quod vidimus et audivimus. Et dederunt eis. Et sedentes singuli scripserunt dicentes

CAPUT II. (XVIII.)

¹ Domine Iesu Christe, mortuorum resurrectio et vita, permitte nobis loqui mysteria per mortem crucis tuae, quia per te coniurati sumus. Tu enim iussisti servis tuis nemini referre tuae divinae maiestatis secreta quae in inferis fecisti. Nos autem cum essemus cum omnibus patribus nostris positi in profundo in caligine tenebrarum, subito factus est aureus solis calor purpureaque regalis lux illustrans super nos. Sta-

^{D^a} in linguis suis. Ed^{pr} et (pro fecerunt) signaculo crucis linguas suas signantes | Et statim simul (^{D^{ac}} sic) - singulos tomos (nescio an praestet singulis tomos) ch. et scribamus quod (^{D^{ac}} scribemus vobis omnia quae) vid. et aud. (^{D^{ac}} om et aud.) . . ed^{pr} dixerunt Date nobis cartas ut scribam. quae vid. et audio. Similiter brevitate utitur ed^{pr} germ: Da Carinus u. Leuntius hörten dise beschwerung, da haben sy zyttert in irem leyb, unnd betrübt in irem hertzen, und haben mit ainander auffgeschawet in den hymel gesprochen, Gebt uns ain buch der ausslegung, und so wöll wir schreyben das wir gesehen und gehört haben.

II, 1. Dom. Ies. Chr. cum ed^{pr} Havn, item Hal Lips^{ed} ed^{pr} germ addito deus; ^{D^b} I. Chr. dom. deus . . ^{D^a} (item ^{D^c}?) Dom. Iesu et pater deus | mortuorum (Lips^{ed} ed^{pr} germ add vera) res. et (eadem om) vita (eadem viventium vita, Hal vita viventium) | Ed^{pr} germ sic Herr Jhesu Christe, got und ain ware urstend der todten, ain leben der lebendigen. | myst. per mort. cruc. tuae cum ^{D^b} . . ^{D^{ac}} mysteria tua quae post mortem crucis tuae vidimus . . Havn mysteria quae post mortem crucis fecisti . . Lips^{ed} Hal divina (Lips^{ed} om) maiestatis tuae mysteria, item ed^{pr} germ die haymlickait deiner mayestat, die du durch den todt deines Creutz gethon hast (eadem add Hal Lips^{ed}?) . . ed^{pr} myst. tuae crucis | per te coniurati (^{D^a} adiur.) sumus cum ^{D^{ba}} Havn, item ed^{pr} germ . . ^{D^c} coniur. su. per nomen sanctum tuum . . ed^{pr} om (quia coniungit statim cum iussisti servis tuis nemini etc) | servis tuis cum ^{D^{ac}} ed^{pr}, item addito per Michaellem archangelum Lips^{ed} . . ed^{pr} germ ^{D^b} om | iussisti et nemini referre . . ^{D^a} prohibuisti et ne referrent | qu. in inf. (^{D^a} apud inferos) fec. . . ed^{pr} quae in inferno sunt, omissis tuae div. mai. | Nos autem (ed^{pr} igitur) cum ^{D^{ac}} ed^{pr} germ . . ^{D^b} om autem | omnibus cum ^{D^b} Amb ed^{pr} germ . . ^{D^{ac}} ed^{pr} om | positi in prof. (^{D^a} add inferni) . . ^{D^c} Amb om | in calig. tenebr. . . ed^{pr} caliginis | aur. sol. calor cum ^{D^{bc}} Amb ed^{pr} . . Fabricius pro calor edidit color. Havn aeris atque solis splendor. Ed^{pr} germ ist gemacht worden über uns ain künigliche scheynends liecht in guldner farb der Sonnen (Hal subito facta est in aureo solis lumine purpureoque regali quaedam lux illustrans super nos. Similiter Lips^{ed}) | regalis . . ^{D^a} realis, ed^{pr} om | super

timque omnis generis humani pater cum omnibus patriarchis et prophetis exultaverunt dicentes: Lux ista autor luminis sempiterni est, quae nobis promisit transmittere lumen coaeternum. Et exclamavit Esaias et dixit: Haec est lux patris, filius dei, sicut praedixi cum essem in terris vivus: Terra Zabulon et terra Nephthalim trans Iordanem, Galilaeae gentium, populus qui sedebat in tenebris vidit lucem magnam; et qui sunt in regione umbrae mortis, lux fulgebat inter eos. Et nunc advenit et illuxit nobis in morte sedentibus.

² Et cum exultaremus omnes in lumine quod superluxit nobis, supervenit nobis genitor noster Simeon, et exultans dixit nobis: Glorificate dominum Iesum Christum filium dei: quia ego eum suscepi infantem natum in manibus meis in templo, et compulsus spiritu sancto dixi ad eum confessus quia nunc viderunt oculi mei salutare tuum, quod praeparasti in conspectu omnium populorum, lumen ad revelationem gentium et gloriam plebis tuae Israel. Haec audiens omnis multitudo sanctorum plus exultaverunt.

³ Et posthaec supervenit quasi heremicola, et interrogatur ab omnibus: Quis es tu? Quibus respondens dixit: Ego sum Iohannes, vox et propheta altissimi, praevious ante

(ed^{pr} om) nos . . D^a om | Statimque cum D^c ed^{pr} . . D^{ab} om que | omnis . . ed^{pr} totius | lumen (ed^{pr} om) coaeternum . . D^c add suum, ed^{pr} sanctum suum | Esaias cum D^b ed^{pr} ed^{pr} germ . . D^{ac} add propheta | lux patris filius dei cum D^{bc} . . ed^{pr} germ dises liecht ist der Sun des vatters . . ed^{pr} lux filii dei patris . . D^a lux pa. et filii dei | Galilaeae gentium cum D^b . . ed^{pr} ed^{pr} germ maritima . . D^{ac} om | sedebat cum D^c ed^{pr} ed^{pr} germ, item ambulabat D^a . . D^b sedet | vidit cum D^{ac} ed^{pr} ed^{pr} germ . . D^b videbit | et qui sunt cum D^{bc} . . D^a et qui habitabant, ed^{pr} germ die da gesessen seynd | fulgebat inter eos cum D^c; D^a orta est eis; ed^{pr} germ ist auffgangen über dise . . D^b fulgebit super eos | Ed^{pr} om et qui sunt usque sedentibus

2. quia ego eum - natum in man. meis cum D^b . . D^{ac} quem ego in man. meis susc. inf. | dixi ad eum (D^c deum) confessus . . ed^{pr} dixi ei | D^a quod praeparasti ante faciem | plebis tuae cum D^{ac} . . D^b populi tui | Haec audiens - exultaverunt (D^b -tavit) cum D^{cb} . . D^a Haec audientes omnes sancti qui erant in profundo inferni pl. exs. . . ed^{pr} om

3. heremicola cum D^{bc} Lips^{ed}, item heremicula ed^{pr} . . D^a eremitula, Hal heremita | Ed^{pr} ed^{pr} germ interrogatus - respondit | Iohannes, vox et cum D^b ed^{pr} germ . . D^a (item D^c?) vox clamantis in deserto, Ioh. baptista et . . ed^{pr} Ioh. baptista | praevious (D^{ac} praeiens) . . ed^{pr} praevenim enim | ante faciem - pecc.

faciem adventus eius praeparare vias eius, ad dandam scientiam salutis plebi eius in remissionem peccatorum illorum. Et videns eum venientem ad me compulsus spiritu sancto dixi: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Et baptizavi eum in flumine Iordanis, et vidi spiritum sanctum descendentem super eum in specie columbae, et audiui vocem de caelis dicentem: Hic est filius meus dilectus, in quo bene complacui. Et nunc praeivi ante faciem eius et descendi annuntiare vobis quia in proximo est visitare nos ipse oriens filius dei ex alto veniens, sedentibus nobis in tenebris et umbra mortis.

CAPUT III. (XIX.)

Et cum haec audisset protoplastus Adam pater, quia in Iordane baptizatus est Iesus, exclamavit ad filium suum Seth: Enarra filiis tuis patriarchis et prophetis omnia quae a Michael archangelo audisti, quando te transmisi ad portas paradisi, ut deprecareris deum quatenus transmitteret tibi angelum suum ut daret tibi oleum de arbore misericordiae, ut perungeres corpus meum, cum essem infirmus. Tunc Seth appropinquans sanctis patriarchis et prophetis dixit: Ego Seth cum essem orans dominum ad portas paradisi, ecce angelus domini Michael apparuit mihi dicens: Ego missus sum ad te

illorum (D^b om *illor.*): ita etiam ed^{pr} germ omisso *illor.* („und zu geben das versteen des hailts seynem volck in vergebung der sünd“) . . ed^{pr} ante *fac. domini parare vias eius* | *Et videns eum* cum D^b ed^{pr} ed^{pr} germ . . D^{ac} et *ego Iohannes videns Iesum* | *ven. ad me* . . D^c add *baptizari* | *compulsus* (D^c et *comp.*) *sp.* (D^a sum a *sp.*) *sa.* (D^b add *confessus*) *dixi* (D^a et *di.*) cum ed^{pr} ed^{pr} germ (*zwang mich der hailig gayst zu sprechen*), item D^c D^a D^b | *ecce qui* . . ed^{pr} om *ecce* | *de coelis* cum D^b ed^{pr} . . D^{ac} *de coelo* | *bene* cum D^b . . reliqui *mihi bene* | *complacui* cum D^{bc} ed^{pr} germ . . D^a ed^{pr} add *ipsum audite* | *praeivi* cum D^{bc} ed^{pr} , item *et descendi* . . D^a *praeviante me, tum descendi* | *in pr. est vis. nos* (D^c *vos*, item ed^{pr} germ) cum D^{bc} ed^{pr} . . D^a *in pr. visitavit* (*corrigere -bit*) *nos* | *ipse oriens fil. dei* (D^c et *ipse fil. de. est*) *ex* (D^b *ab ex?*) - *sed. nobis* (ita etiam D^c) - *et umbr. mort.* (*haec* D^c om) cum D^{bc} . . D^a *ipse filius eius dei oriens ex alto veniens ad nos sedentes in te. et in u. m.* . . ed^{pr} om

III. *Et cum haec* . . D^{ac} *Cum autem haec* | *pater* . . ed^{pr} ed^{pr} germ add *noster* | *Iesus* (ed^{pr} om) . . D^c *ipse filius dei* | *audisti* . . ed^{pr} *didicisti* | *ut deprec. de. quatenus* (D^c *ut*) - *ut* (D^c *et*) - *de arb. miseric.* (D^c *vitae.* D^a om *quatenus usq. miseric.*) *ut* (D^a *et*) - *infirmus* . . ed^{pr} *pro oleo arboris misericor-*

a domino: ego sum constitutus super corpus humanum. Tibi dico enim, Seth, noli laborare lacrimis orando et deprecando propter oleum ligni misericordiae, ut perungas patrem tuum Adam pro dolore corporis sui, quia nullo modo poteris ex eo accipere nisi in novissimis diebus et temporibus, nisi quando completi fuerint quinque millia et quingenti anni: tunc veniet super terram amantissimus dei filius ad resuscitandum corpus Adae et corpora mortuorum, et ipse veniens in Iordane baptizabitur. Cum autem egressus fuerit de aqua Iordanis, tunc de oleo misericordiae suae unget omnes credentes in se, et erit oleum illud misericordiae in generationem eorum qui nascendi sunt ex aqua et spiritu sancto in vitam aeternam. Tunc descendens in terras amantissimus dei filius Christus Iesus introducet patrem nostrum Adam in paradysum ad arborem misericordiae.

Haec autem omnia audientes a Seth patriarchae omnes et prophetae exultaverunt magna exultatione.

CAPUT IV. (XX.)

¹ Et cum exultarent sancti omnes, ecce Satan princeps

diae propt. infirmitatem meam | ego sum constit. super corp. (Havn genus) hum. cum D^{ab} ed^{pr}, item ed^{pr} germ . . D^c quia constitutus sum princeps ab eo super omne genus humanum | Tibi (D^c Et tibi; ed^{pr} add autem) dico enim (D^c ed^{pr} om) Seth (ed^{pr} ante dic.) | D^a ed^{pr} noli in (ed^{pr} om) lacrymis deum orare et (ed^{pr} orando) deprecari pr. ol. (ed^{pr} pro oleo) miser. ligni (ed^{pr} om) | corporis . . D^a capitis | ex eo (D^{ac} om) accipere . . ed^{pr} impetrare | diebus et temp., nisi quando . . ed^{pr} diebus, quando | ed^{pr} V milia nongenti quinquaginta duo anni | dei filius cum D^{ac} ed^{pr} germ . . D^b add Christus, ed^{pr} Iesus | ad resusc. cum ed^{pr} . . D^{ac} resuscitare . . D^b qui facit resurgere | corp. Adae cum D^b ed^{pr} ed^{pr} germ . . D^{ac} corp. humanum Adae | et corp. mort. cum ed^{pr}, item ed^{pr} germ . . D^{abc} (si collationibus fides est) et conresuscitare co. mo. (D^c add cum eo) | D^{ac} in Iordanis aqua, ed^{pr} in Iordanis fluvio | Cum autem (D^{ac} Et cum) egr. fuerit . . ed^{pr} et egressus, et om de aqua Iordanis | unget cum D^c (item ed^{pr}) . . D^{ab} add ex eo | illud (ita D^{bc} ed^{pr}; D^a om) misericordiae (ed^{pr} om; D^a add suae) | in generationem eorum (D^b om) qui nascendi (D^a nascituri) sunt cum D^{ba} . . ed^{pr} in generatione et generationem eis qui renascendi sunt . . D^c in generationes quae nascendae sunt | in vit. aeternam . . D^b add amen, non item D^{ac} ed^{pr} ed^{pr} germ | ed^{pr} om amantiss., et Chr. Ies. . . D^c om descend. in terr. am. de fil. magna exult. cum D^b; ed^{pr} cum magno gaudio, item ed^{pr} germ . . D^{ac} magis

IV, 1. dixit (D^c praem adveniens) ad inferum (D^c infernum) . . D^a dix. ad

et dux mortis dixit ad inferum: Praepara temetipsum suscipere Iesum qui se gloriatur filium dei esse, et est homo timens mortem et dicens: Tristis est anima mea usque ad mortem. Et permulta adversatus est mihi male faciens, et multos quos ego caecos claudos surdos leprosos et vexatos feci, ipse verbo sanavit; et quos ad te mortuos perduxit, hos ipse a te abstraxit.

² Respondens inferus dixit ad Satan principem: Quis tam est iste potens, cum sit homo timens mortem? omnes enim potentes terrae mea potestate subiecti tenentur, quos tu subiectos perduxisti tua potentia. Si ergo potens es tu, qualis est homo ille Iesus, qui timens mortem potentiae tuae adversatur? Si ita potens est in humanitate, vere dico tibi, omnipotens est in divinitate et potentiae eius nemo potest resistere. Et cum dicit se timere mortem, capere te vult, et vae tibi erit in sempiterna secula. Respondens autem Satan princeps tartari dixit: Quid dubitasti et timuisti suscipere illum Iesum, adversarium tuum et meum? Ego enim tentavi illum, et populum meum antiquum Iudaicum excitavi zelo et ira adversus eum: lanceam exacui ad percussione[m] eius, fel et acetum miscui dare ei potum, et lignum praeparavi ad crucifigendum eum

principem inferorum | Praepara - Iesum cum D^{bc} .. D^a Apparo suscipere ipsum Iesum. Praeterea D^{ac} add Nazarenum .. ed^{pr} Praepara te ad deglutendum Christum | filium dei .. D^b praem Christum (ed^{pr} germ add et Chr.) | Et permulta (D^c Multoque, nisi forte scriptum est Multaque) adv. est mihi male faciens (D^c maleficiis suis) cum D^{bc}, similiter ed^{pr} (ipse est qui multum etc) .. D^a et multa mihi mala inferens | et multos (D^c om) ipse verbo (D^b vero?) sanav. cum D^{bc} ed^{pr} .. D^a et pluribus aliis quos ego coecos feci et claudos, insuper et quos ego variis daemoniis vexavi, ipse verbo sanavit | a te abstraxit (ita D^a ed^{pr}; D^b adtraxit?) .. D^c a te vivos extraxit

2. D^a Respondens autem princeps inferorum ad Satan dixit .. ed^{pr} respondit infernus | iste .. D^a add princeps | Si ergo potens es tu - adversatur cum D^{bc} ed^{pr} ed^{pr} germ .. D^a om | Si ita (ed^{pr} tam, alii tantum) potens cum D^c ed^{pr} .. D^b Si talis potens .. D^a Si ergo pot. | omnipot. est (D^a add et, item D^b? non ed^{pr}) in .. D^c potens esse debet in | princeps tart. (haec ed^{pr} om) dix. cum D^{bc} .. D^a dix. ad principem tartari | Iesum cum D^b ed^{pr} ed^{pr} germ .. D^{ac} add Nazarenum | zelo et ira cum D^{ab} ed^{pr} .. D^c in zelum et iram | percussione[m] cum D^c ed^{pr} .. D^b persecutionem, D^a passionem | dare (ed^{pr} om) ei (D^a et iussi ei dare) potum (ita D^a, ed^{pr} in potum, D^b poculum, D^c in poculum) | et aculeos ad config. cum D^b .. D^{ac} et clavos ad perforandum manus eius et pedes .. ed^{pr}

et aculeos ad configendum, et in proximo est eius mors, ut perducam eum ad te subiectum tibi et mihi.

³ Respondens inferus ait: Tu mihi dixisti quia ipse est qui mortuos a me abstraxit. Multi enim sunt qui a me hic detenti sunt, qui dum vixerunt in terris a me mortuos tulerunt, non suis potentiis sed divinis precibus, et omnipotens deus eorum abstraxit eos a me. Quis est iste Iesus, qui per verbum suum mortuos a me traxit sine precibus? Forsitan ipse est qui Lazarum quatruiduanum foetentem et dissolutum, quem ego tenebam mortuum, reddidit vivum per verbum imperii eius. Respondens Satan princeps mortis dixit: Ipse est ille Iesus. Haec autem audiens inferus dixit ad eum: Coniuro te per virtutes tuas et meas, ne perducas eum ad me. Ego enim tunc quando audiavi imperium verbi eius, contremui perterritus pavore, et omnia officia mea simul mecum conturbata sunt. Nec ipsum Lazarum tenere potuimus, sed excutienti se ut aquila per omnem agilitatem et celeritatem salivit exiens a nobis, et ipsa terra quae tenebat Lazari corpus mortuum statim reddidit vivum. Ita nunc ego scio quia ille homo, qui haec potuit facere, deus fortis est in imperio, potens in

ed^{pr} germ om | ut perducam cum D^b ed^{pr} ed^{pr} germ .. D^{ac} et perducam | tibi et mihi (D^{ac} m. et t.) .. ed^{pr} mihi

3. inferus cum D^b (ed^{pr} infernus) .. D^{ac} princeps tartari | Multi (D^b Tui) enim (D^c om) sunt - abstrax. (D^b adtraxit) eos a me cum D^bc (accedit Hal Multi enim sunt hic qui etc) .. Havn Multi sunt hic detenti qui de eo in terris locuti sunt, qui etiam a me mortuos tulerunt non sua potentia sed divinis precibus .. D^a Qui hic detenti sunt, dum viverent in terris, non suis potentiis sed divinis precib. ablati sunt, et omnipotens etc .. Lips^{ed} ed^{pr} germ om, item ed^{pr} sed post habet consimilia quaedam. Legitur enim ibi sic: Tu dicis quia ipse est qui mortuos tulit a me solo iussu sine precibus. Forsitan ipse est qui Lazarum fetentem et dissolutum vitae restituit. Multi enim sunt hic detenti qui non sua potentia sed div. prec. mortuos tulerunt a me. Resp. Sathan Iste est Iesus. | D^{ac} Quis ergo est iste Ies. Nazarenus qui suo verbo etc | quatruiduanum cum D^b .. D^{ac} quatuor diebus mortuum .. ed^{pr} om | tenebam mort. cum D^b .. D^{ac} mort. detineb. | reddidit - imperii (D^c ipsum) eius cum D^bc .. D^a redivivum suo imperio a me traxit .. ed^{pr} vitae restituit | princ. mort. dix. cum D^bc .. D^a ad principem inferorum dix. | Iesus cum D^b ed^{pr} .. D^{ac} add Nazarenus | inferus (D^c ed^{pr} infernus) .. D^a princeps inferorum | Coniuro cum D^b ed^{pr} .. D^{ac} adiuro | officia mea cum D^c ed^{pr} germ .. D^{ab} ed^{pr} add impia | D^a ed^{pr} om ut aquila | agilitatem .. D^a malignantem | salivit exiens cum D^bc .. D^a salvus exivit .. ed^{pr} exiit | mortuum cum D^{ac} ed^{pr} ed^{pr} germ .. D^b mortale | Ita nunc ego - haec (D^c ed^{pr} hoc) - in (D^c et)

humanitate, et salvator est generis humani. Et si perduxeris illum ad me, omnes qui sunt hic in crudelitate carceris clausi et in insolutis vinculis peccatorum constricti, solvet et ad vitam divinitatis suae perducet in aeternum.

CAPUT V. (XXI.)

¹ Et cum haec ad invicem loquerentur Satan princeps et inferus, subito facta est vox ut tonitruum et spiritualis clamor: Tollite portas principes vestras, et elevamini portae aeternales, et introibit rex gloriae. Haec audiens inferus dixit ad Satan principem: Recede a me et exi de meis sedibus foras: si potens es praeliator, pugna adversum regem gloriae. Sed quid tibi cum illo? Et eiecit inferus Satan foras de sedibus suis. Et dixit inferus ad sua impia officia: Claudite portas crudeles aereas et vectes ferreos supponite et fortiter resistite, ne captivemus tenentes captivitatem.

² Haec autem audiens omnis multitudo sanctorum cum voce increpationis dixerunt ad inferum: Aperi portas tuas ut intret rex gloriae. Et exclamavit David dicens: Nonne cum essem vivus in terris, praedixi vobis: Confiteantur domino misericordiae eius, et mirabilia eius filiis hominum, qui con-

humanitate - salv. est g. h. cum D^b, item D^c. item (- d. f. est et imperio potens et salvaturus genus hum.) ed^{pr} . . D^a Ego autem nunc scio quod haec ita potuit facere deus omnipotens, qui potens est imperio suo et potens in humanitate, qui et salv. est g. h. | Et si perduxeris - crudelitate (D^b credulitate) - clausi (ed^{pr} hic detenti sunt, omissis et in usq. constricti) - peccatorum (D^c om) - divinitatis suae (ita D^c ed^{pr}, item D^a; D^b -tate sua) perd. in aet. cum D^b ed^{pr} . . D^a hunc ergo ne perduxeris ad me: omnes enim illos quos hinc detineo sub incredulitate carceris clausos et vinculis pecc. constrictos, solvet et ad aeternam vitam suae div. perd.

V, 1. *Sat. princ. et inferus (D^c infern.) . . D^a Sat. et princeps inferni | aeternales: infra est infernales. Videtur alterum ad alterum corrigendum esse. | infer. (D^c ed^{pr} infern.) dix. ad Sa. pr. cum D^b ed^{pr} . . D^a princeps tartari dix. ad Sat. | D^c pugna cum rege glor. | inferus (ed^{pr} infern.) Satan (D^a om infer.) . . D^c eum | foras de . . D^b foris | inferus (D^c infern.) ad - officia . . D^a princeps ad suos impios ministros | captivemur (ed^{pr} capiamur) ten. capt. cum D^b ed^{pr} . . D^a captivi ducamur in capt.*

2. *voce cum D^b ed^{pr} . . D^a praem magna | dixerunt cum D^a . . D^b ed^{pr} dixit | ad infer. (D^c ed^{pr} infern.) . . D^a ad princip. inferor. | David dicens cum ed^{pr} ed^{pr} germ . . D^b om David . . D^a praem divinus ille propheta | D^a bene vob.*

trivit portas aereas et vectes ferreos confregit: suscepit eos de via iniquitatis eorum. Et post haec similiter Esaias dixit: Nonne cum essem in terris vivus praedixi vobis: Exsurgent mortui, et resurgent qui in monumentis sunt, et exultabunt qui in terris sunt, quoniam ros qui est a domino sanitas est illis. Et iterum dixi: Ubi est, mors, aculeus tuus? Ubi est, inferre, victoria tua?

³ Haec autem audientes omnes sancti ab Esaia dixerunt ad inferum: Aperi portas tuas: nunc victus, infirmus et impotens eris. Et facta est vox magna ut tonitruum dicens: Tollite portas principes vestras, et elevamini portae infernales, et introibit rex gloriae. Videns inferus quia duabus vicibus haec clamaverunt, quasi ignorans dicit: Quis est rex gloriae? Respondens David ad inferum ait: Ista verba clamoris cognosco, quoniam ego eadem per spiritum eius vaticinatus sum. Et nunc quae supra dixi dico tibi: Dominus fortis et potens, dominus potens in praelio, ipse est rex gloriae. Et ipse dominus de caelo in terris prospexit ut audiret gemitus compeditorum et ut solveret filios interemptorum. Et nunc, spurcissime et foetidissime inferre, aperi portas tuas ut intret rex gloriae. Haec dicente David ad inferum supervenit in forma hominis dominus maiestatis, et aeternas tenebras illustravit

praedixi. Item infra. | *de via iniq. eorum* cum D^{bc} ed^{Pr} ed^{Pr} germ .. D^a add *propter iniustitias enim suas humiliati sunt* | *similiter dix. Esaias* cum D^b ed^{Pr} .. D^{ac} alius propheta, videlicet sanctus Esaias, similiter dix. | D^c ed^{Pr} om et *exultab. - sunt.* Item ed^{Pr} ed^{Pr} germ om *quoniam - sanit. est illis* (D^c sanabit eos) | *Et iterum* .. D^b *Et sicut iter.* | *mors acul. tuus et inf. vict. tua* cum D^{bc} ed^{Pr} germ .. D^a ed^{Pr} *mors vict. tua, et mors stimulus (ed^{Pr} acul.) tuus*

3. D^a dixer. ad princip. inferor. | *Aperi* (D^{ac} add nunc) *po. tuas* cum D^b ed^{Pr} germ .. D^{ac} add *et vectes ferreos submove* | *nunc victus inf. et imp. eris* .. D^{ac} *quoniam victus eris et nullius potentiae* (pro null. pot. D^c et infirmus et infirm. eris) | Ed^{Pr} om *Haec autem aud. usque impotens eris* | *ut* (D^c et) *tonitruum* .. D^a *tanquam sonus tonitruui* | *Tollite* (D^{ac} Attoll.) - *rex gloriae* .. ed^{Pr} nil nisi *Tollite portas* | *Videns* (D^{ac} add autem, non item D^b ed^{Pr}) *inf.* (D^a princeps inferor.) *quia* (D^{ac} quod) *duab. vic.* (ed^{Pr} secundo) *haec* (D^{ac} ed^{Pr} om) *clamaverunt* (D^{ac} ed^{Pr} -verat) | D^a *David vero respondens ad princip. inferor. dixit* .. ed^{Pr} *Respondit David* | *in praelio* cum D^{ac} ed^{Pr} .. D^b *in bello* | *de coelo in terris* (ed^{Pr} in terram) .. D^{ac} *in c. et in terra* | *gemitus compedit.* cum D^a ed^{Pr} ed^{Pr} germ (die seufftzen der gefangen) .. D^{bc} *gemitum vinculorum* | *inferre* .. D^a *princ. inferi* | *rex gloriae* .. D^a add *quia ipse dominus est coeli et terrae* | D^a *David ad princip. inferor.* | *dom. maiestatis* .. D^c *rex gloriae*, ed^{Pr} *rex glor. deus maiesta-*

et indissolubilia vincula disruptit: et invictae virtutis auxilium visitavit nos sedentes in profundis tenebris delictorum et in umbra mortis peccatorum.

CAPUT VI. (XXII.)

¹ Haec videns inferus et mors et impia officia eorum, cum crudelibus ministris expaverunt in propriis regnis agnitam tanti luminis claritatem, dum Christum repente in suis sedibus viderunt, et exclamaverunt dicentes: Victi sumus a te. Quis es tu qui ad dominum dirigis confusionem nostram? Quis es tu qui sine exitio corruptionis, incorrupto argumento maiestatis, furore condemnas potestatem nostram? Quis es tu, tam magnus et parvus, humilis et excelsus, miles et imperator, in forma servi admirabilis praeliator, et rex gloriae mortuus et vivus, quem crux portavit occisum? Qui mortuus iacuisti in sepulcro, vivus ad nos descendisti: et in tua morte omnis contremuit creatura et universa sidera commota sunt: et nunc factus es inter mortuos liber et legiones nostras perturbas.

tis | *indissolubilia* (ed^{pr} *insolubilia*) . . D^b *insoluta* | *inv. virt. auxilium* (D^c *-lio*) *vis.*
nos cum D^{bc} . . D^a *invincibili virtute visitavit* . . ed^{pr} *visitavit nos*

VI, 1. *videns* . . D^a *audiens* | *inferus* - *officia eorum cum crud. min.* (D^c *off. crudelis ministri*) - *agnitam* (D^c *et agnita*) *tanti* (D^c *tanta*) *lum. claritatem* (D^c *-tate*) cum D^{bc} . . D^a *mors impia cum crud. ministr. suis exp. in pr. regnis agnita luminis clar.*, item ed^{pr} *infernus et mors agnita claritate luminis* | *dum* (D^c *om*) *Chr.* (D^c *Iesum*) *rep. in* (D^c *de*) - *vider.* (D^a *add constitutum*) *et* (ita D^c; reliqui *om*?) . . ed^{pr} *et viso Christo rep. in s. sed.* | *Victi sumus* cum D^{bc} ed^{pr} Hal Havn Lips^{ed} ed^{pr} germ . . D^a *vineti iam sumus.* Praeterea Hal Lips^{ed} ed^{pr} germ *add o Iesu* | *Quis es tu qui* (haec omnia D^a *om*) *ad* (ed^{pr} *usque ad*) *domin. dir.* (D^b *a domino dirigis* [-geris?] *ad*) *conf. nostram* . . Hal Lips^{ed} ed^{pr} germ *Quisnam es tu, o homo* (ed^{pr} germ *om*), *qui ad deum petitionem tuam dirigis in confus. nostr.* . . Havn *Quis est enim qui domino nostro Satan adversatur* | *Quis - exitio corruptionis* (D^c *et corruptione*) *incorrupto argumento* (D^{ac} *-plum -tum*) *mai.* (ed^{pr} *om inc. arg. mai.*) *furore* (ed^{pr} *add tuo*) *cond. pot. nostr.* (D^c *meam*) cum D^{bc} ed^{pr}; item D^a, *sed pro furore etc corruptissime habet fulgores habes contemnens* . . Hal Lips^{ed} ed^{pr} germ *Quis es tu qui sine virtutis damno et absque maiestatis tuae corruptione potentiam nostr. cond.* . . Havn *Quis - sine potestate condemnas pot. nostr.* | *tam* (D^a *add potens aut* [corrigere et] *impotens*) *magnus et* (D^c *om*) *parv., hum. et* (D^c *om*) *exc., miles et* (D^c *om mil. et*) *imper.* (D^a *mil. qui imperare potest*), *in f. servi* (D^c *add adparens*) *admir.* (ed^{pr} *tam adm., D^a ut humilis*) *prael.* | *Qui mortuus* . . ed^{pr} *om* *Qui* | *contremuit* . . ed^{pr} *tremuit*, D^b *terruit* | *creatura* . . ed^{pr} *terra, tum pergit et universa creatura commota est et*

Quis es tu qui illos qui originali peccato adstricti tenentur absolvis captivos et in libertatem pristinam revocas? Quis es tu qui peccatorum tenebris excaecatos divina et splendida luciferaque luce perfundis? Similiter et omnes legiones daemonum, simili perterritae pavore, ex pavidā subvertatione una voce clamaverunt dicentes: Unde es tu, Iesu, tam fortis homo et splendidus in maiestate, tam praeclarus sine macula et mundus a crimine? Ille enim mundus terrenus, qui nobis subiectis fuit semper usque nunc, qui nostris usibus tributa persolvebat, nunquam nobis talem mortuum hominem transmisit, nunquam talia munera inferis destinavit. Quis ergo es tu qui sic intrepidus nostros fines ingressus es, et non solum nostra supplicia non vereris, sed insuper de nostris vinculis omnes auferre conaris? Forsitan tu es ille Iesus, de quo princeps noster Satan dicebat quod per mortem tuam crucis totius mundi potestatem accepturus esses.

² Tunc rex gloriae maiestate sua conculcans mortem et comprehendens Satan principem tradidit inferi potestati, et attraxit Adam ad suam claritatem.

CAPUT VII. (XXIII.)

Tunc inferus suscipiens Satan principem cum nimia increpatione dixit ad eum: O princeps perditionis et dux exterminationis Beelzebub, derisio angelorum, sputio iustorum, quid

sydera | Ed^{pr} *Quis es qui orig. peccato astrictos absolvis et in* | Ed^{pr} *om et splend. luciferaq.* | *ex pav. subvertatione* cum D^b . . D^{ac} *pavida subiectione* | Ed^{pr} *Similiter et omnis legio demonum una voce clamabat* | *Unde es tu Iesu* cum D^b ed^{pr} . . D^{ac} *Quomodo et unde tu Iesu Christe* | *et* (ed^{pr} *tam*) *splendidus* (D^c *-dida*) *in* (D^c ed^{pr} *om*) *mai.* | Ed^{pr} *om qui nostris* (D^a *in tetrīs*) *usib. tr. pers.* | Ed^{pr} *tal. mort. destinavit, nung. inferis* (D^a *principib. inferor.*) *tal. mun. transmisit* | *nostra suppl. non vereris* . . D^a *nobis supplicia magna inferre non ver.* | D^a *de quo nunc Satan ad princip. nostr. dicebat* | D^{ac} *totius mortis potestatem* | *esses* . . ed^{pr} *cum aliis habet esset*

2. D^{ac} *gloriae dominus* | *mai. sua* cum D^b ed^{pr} *germ* . . reliqui *om* | *Satan princ.* (ed^{pr} *om*) . . D^a *princip. inferor.* | *traditit* (D^c *praem catenis igneis constrictum*) *inf. pot.* . . D^a *privavit omni sua potestate* | *Adam cum* D^b ed^{pr} ed^{pr} *germ* . . D^{ac} *patrem nostrum terrenum*

VII. *inf. susc. Satan princ.* (ed^{pr} *om princ.*) . . D^a *principes tartari suscipientes Satan, item dixerunt* | *Beelzebub* . . Hal add *tricaput*, Havn *tricapita sputio* cum D^b, item (*ain spaychel der hayligen*) ed^{pr} *germ*, Hal *sputum*, Havn

haec facere voluisti? regem gloriae crucifigere voluisti, in cuius exitu mortis tanta spolia nobis promisisti? Ignorasti ut insipiens quod egisti. Ecce iam iste Iesus suae divinitatis fulgore fugat omnes tenebras mortis, et firma ima carcerum confregit, et eiecit captivos et solvit vinctos. Et omnes qui sub nostris solebant suspirare tormentis insultant nobis, et deprecationibus eorum expugnantur imperia nostra et regna nostra vincuntur, et nullum iam nos reveretur genus hominum. Insuper et fortiter nobis comminantur qui nunquam nobis superbi fuerunt mortui nec aliquando potuerunt laeti esse captivi. O princeps Satan, omnium malorum impiorum et refugarum pater, quid haec facere voluisti? Qui a principio usque nunc fuerunt desperati salutem et vitam, modo nullus eorum hic iam solito mugitus auditur nec ullus eorum personat gemitus, nec in alicuius eorum facie lacrimarum vestigium invenitur. O princeps Satan, possessor clavium inferorum, illas tuas divitias quas acquisieras per lignum praevaricationis et paradisi amissionem, nunc per lignum crucis

sputa . . ed^{Pr} *despectio*, D^{ac} *spurcitia* | *haec* cum D^b Lips^{ed} ed^{Pr} *germ (dise Ding)* . . Havn Hal *hoc* . . D^{ac} ed^{Pr} *hic* | *exitu mortis* cum D^b Hal, item omisso *mortis* ed^{Pr} . . D^{ac} *exitio* | *Ignorasti* (D^{ac} Hal -rans. Lips^{ed} add *canis immunde et*, item Hal *canis*) *ut* (Hal Lips^{ed} om) *insip. quod* (D^{ac} Hal *quid*) *egisti* (D^{ac} *egeris*, Lips^{ed} *elegisti*) . . ed^{Pr} om | D^a *iste Ies. Nazarenus gloriosae suae - omn. horribiles tenebr. mo.* | *et firma* (D^c *haec om?*) *ima* (D^c *infima*, ed^{Pr} om) *carcerum* (ed^{Pr} *carceris*) . . D^a *ima carc. et summa* . . Havn *ima claustra carceris* | *et* (D^{ac} add *cunctos*) *eiecit capt.* *et* (D^b om) *solv. vi.* (D^{ac} *universos vi. so.*) . . Havn *et capt. vi. solv.* | *sub nostris - torm.* cum D^b ed^{Pr} . . D^{ac} *prae tormentis gravibus susp. et gemere soleb.* | *et deprec. eor.* (Lips^{ed} *suis ad Iesum*) *expugnantur* (D^a -namur) *imperia nostra et* (D^a *impia*, om *no. et*) - *vinc.* . . ed^{Pr} om | *et nullum* (D^c *nulus*, Havn *non*) *iam nos rev.* (D^a *nobis relinquitur*, Hal *ad nos revertetur*) *ge. ho.* (Havn *humanum*; D^c om *ge. ho.*) . . ed^{Pr} *iam non verebitur nos gen. humanum* . . Lips^{ed} *et amplius iam non est gen. hum. apud nos* | *insuper* . . D^a *imo potius* | *qui* (D^a *quod*) *nunq. - fuerunt* (D^a *fuerint*, D^c *fuerant*) *mortui - captivi* (D^c om *mort. usq. capt.*) . . Lips^{ed} *qui nunquam poterant erga nos superbire; et qui nunquam laeti fuerunt, modo admirabili exultatione pervenerunt in laudem Iesu* . . ed^{Pr} om | D^c om *imperiis. et refug.* | *haec* . . D^{ac} *hic* | *Qui* (ita D^c Havn; D^b *quia qui*, Lips^{ed} *ecce qui*, D^a *quod*) *a princ. - salutem et vitam* (D^a *salute et vita*; D^c *salutem, invenerunt vitam*) *modo nullus* (D^c *Nullus ergo*) *eorum* (ab hoc D^a *transiluit ad sequens eorum*) - *mugitus* (D^c *mugitu*) - *gemitus* . . ed^{Pr} om *O princ. Satan usque dum sequitur alterum O princ. Satan* | *possessor* (D^a *possessio*) *clavium* D^c *olim*, D^a om) *inferor.* (D^{ac} *infernor.*) . . Havn *poss. cloacarum atque putredinum* . . ed^{Pr} om | *nunc per* cum D^c ed^{Pr} . . D^{ab} *praem et* | Ed^{Pr}

perdidisti, et periit omnis laetitia tua. Dum istum Christum Iesum regem gloriae suspendisti, adversum te et adversum me egisti. A modo cognosces quanta tormenta aeterna et supplicia infinita passurus eris in mea custodia sempiterna. O princeps Satan, auctor mortis et origo omnis superbiae, debueras primum istius Iesu causam malam requirere: in quem nullam culpam cognovisti, quare sine ratione iniuste eum crucifigere ausus fuisti, et ad nostram regionem innocentem et iustum perduxisti, et totius mundi noxios impios et iniustos perdidisti?

Et cum haec loqueretur inferus ad Satan principem, tunc rex gloriae dixit ad inferum: Erit Satan princeps sub potestate tua in perpetua secula in loco Adae et filiorum eius, iustorum meorum.

CAPUT VIII. (XXIV.)

¹ Et extendens dominus manum suam dixit: Venite ad me, sancti mei omnes, qui habetis imaginem et similitudinem meam. Qui per lignum et diabolum et mortem damnati fuistis, modo videte per lignum damnatum diabolum et mortem. Statim omnes sancti sub manu domini adunati sunt. Tenens autem dominus manum dexteram Adae dixit ad eum: Pax tibi

om *Chr. Ies.*, item *adv. te usque egisti* | *cognosces* cum *D^a*, item *non cognosces* *D^c* . . *D^b* *ed^{pr}* *cognosce* | *D^c* om *aeterna*, *ed^{pr}* om *aet. et supp. inf.* | *pass. eris* cum *D^{bc}* . . *D^a* *ed^{pr}* *pass. es* | *D^a* om *in mea cust. semp.* (*D^c* *in meam -am -nam*) | *O princ.* (*D^a* add *malorum omnium*) *Sat. - superbiae* (*ed^{pr}* huc usque om) - *Iesu* (*D^{ac}* add *Nazareni*) *ca. mal.* (*ed^{pr}* *mortis*) *requirere* (*D^{ac}* *ed^{pr}* *inquir.*) . . Hal (similiter *Lips^{ed}* *ed^{pr}* germ) *O auctor mortis, pessime Satan, et origo superbiae, debueras primum causam illius requirere.* Praeterea add *et si dignus esset* (*Lips^{ed}* *ed^{pr}* germ add *morte*), *occideres, si non, dimitteres eum.* | *in* (Hal praem *sed*, *D^b* *et*) *quem* (ita *D^{ac}* Hal; *D^b* *in quo*) *null. culp.* (*D^{ac}* add *mortis*) *cogn.*

D^a *Et cum loqu. princeps inferor. ad Satan, tunc r. gl. dix. ad ipsum princip. inferor. Beelzebub* | *in loco* cum *D^b* *ed^{pr}* . . *D^{ac}* *substitutus in locum* | *iustor. (ed^{pr}* *et iust.) meorum* . . *D^c* *iustorumque omnium* . . Hal *et sanctorum*

VIII, 1. *dom. cum D^b* *ed^{pr}* germ . . *D^{ac}* *Iesus* . . *ed^{pr}* om | *habetis imag. et sim. meam* cum *D^{bc}* *ed^{pr}* *ed^{pr}* germ . . *D^a* *creati estis ad imag. meam* | *fuistis* . . *D^a* *estis* | *modo videte* (*D^c* *videtis*) *p. lign.* (*ed^{pr}* germ add *crucis*) - *mortem* cum *D^{bc}* *ed^{pr}* germ . . *ed^{pr}* *modo vincite per lign. crucis meae, diabolo mundi principe damnato et morte* . . *D^a* *modo vivite per lign. crucis meae, diabolo mundi principe damnato et morte prostrata* | *Statim* (*D^a* *Tunc sta.*) - *domini* (*D^a* *altissimi dei*) - *dominus* (*D^a*

cum omnibus filiis tuis, iustis meis. Adam vero genibus domini advolutus lacrimabili cum obsecratione deprecatus magna voce dixit: Exaltabo te, domine, quoniam suscepisti me, nec delectasti inimicos meos super me. Domine deus clamavi ad te, et sanasti me domine: eduxisti ab inferis animam meam, salvasti me a descendantibus in lacum. Psallite domino omnes sancti eius, et confitemini memoriae sanctitatis eius: quoniam ira in indignatione eius, et vita in voluntate eius. Similiter et omnes sancti dei genibus advoluti ad pedes domini una voce dixerunt: Advenisti redemptor mundi: sicut per legem et prophetas tuos praedixisti, factis adimplesti. Redemisti vivos per crucem tuam, et per mortem crucis ad nos descendisti, ut eriperes nos ab inferis et morte per maiestatem tuam. Domine, sicut posuisti titulum gloriae tuae in caelo et erexisti titulum redemptionis crucem tuam in terris, ita pone domine signum in inferno victoriae crucis tuae, ne mors dominetur amplius.

² Et extendens dominus manum suam fecit signum crucis super Adam et super omnes sanctos suos, et tenens dexteram Adae ascendit ab inferis; et omnes sancti secuti sunt eum. Tunc sanctus David fortiter clamavit dicens: Cantate domino canticum novum, quia mirabilia fecit. Salvavit sibi dextera eius et brachium sanctum eius. Notum fecit dominus salutare suum, ante conspectum gentium revelavit iustitiam suam. Et omnis multitudo sanctorum responderunt dicentes Haec est gloria omnibus sanctis eius. Amen, Alleluia.

add Iesus) *noa. dext.* (D^a om) - domini (D^a add Iesu Christi) *advolat.* ed^{pr} *provol.*) *lacrimabili - magna voce* (ed^{pr} om *lacr. usque voce.* Passim differt D^a) *dixit . .* D^c nil nisi *Tunc magn. voce Christus dix.* | *genibus adv. ad pe.* (D^{ac} om *ad pe.*) *dom.* (D^{ac} add Iesu) . . ed^{pr} om | *proph. tuos . .* D^{ac} add *sanctos* | Ed^{pr} om *factis* (D^{ac} iam *fa.*) *adimpl.* | *ab inf. et morte . .* D^c add *perpetua* | *Domine* (ed^{pr} *Et*) *sicut pos. titul. - erex.* (ed^{pr} om *tit. usque erex.*) - *sign. in inf.* (ed^{pr} *post tuae*) *vict. cruc.* (ed^{pr} om) . . Lips^{ed} *Sicut pos. in coelo, domine, tit. tuum, et sicut erex. crucem in terris, ita tit. redemptionis pone, domine, et inferno in signum redemptionis et victoriae tuae*

2. *extend. dominus . .* D^{ac} add Iesus | *tenens* (D^a *apprehendens*) - *ascendit* (D^a *descend.*) *ab infer.* | *omn. sancti cum* D^b ed^{pr} *germ . .* D^{ac} add *dei* | D^c *secuti su. dominum* | *sanct. David . .* D^{ac} *praem propheta ille regius* D^{ac} *in conspectu gentium* | D^{ac} *omnis gloria omnib. sa. dei*

³ Et post haec exclamavit Habacuc propheta dicens: Existi in salutem populi tui, ad liberandum electos tuos. Et responderunt omnes sancti dicentes: Benedictus qui venit in nomine domini, deus dominus et illuxit nobis. Amen, Alleluia. Similiter post haec et propheta Michaeas exclamavit dicens: Quis deus sicut tu, domine, auferens iniquitates et transgrediens peccata? Et nunc contines in testimonium iram tuam, quoniam voluntarius misericordiae es: et ipse averteris et misereris nostri, et absolvis omnes iniquitates nostras, et omnia peccata nostra demersisti multitudine mortis, sicut iurasti patribus nostris in diebus pristinis. Et omnes sancti responderunt dicentes: Hic est deus noster in aeternum et in seculum seculi, et ipse reget nos in secula. Amen, Alleluia. Sic et omnes prophetae de suis laudibus sacra referentes et omnes sancti Amen Alleluia clamantes sequebantur dominum.

CAPUT IX. (XXV.)

Dominus autem tenens manum Adae tradidit Michaeli archangelo: et omnes sancti sequebantur Michaelem archangelum, et introduxit omnes in paradisi gratiam gloriosam. Et occurrerunt eis obviam duo viri vetusti dierum. Interrogati autem a sanctis: Qui estis vos qui nobiscum in inferis mortui nondum fuistis et in paradiso corpore collocati estis? respondens unus ex eis dixit: Ego sum Enoch, qui verbo domini translatus sum huc; iste autem qui mecum est Elias Thesbites est, qui curru igneo assumptus est. Hic et usque nunc non

3. *electos cum* D^b, Hal *dilectos* . . D^{ac} *populos* | *Amen, Allel.* cum D^b . . D^{ac} om | *Simil. post haec et proph.* (D^c *Post haec proph.*) *Michaeas* - *Quis deus sic. tu do.* (ita D^b ed^{pr} ed^{pr} germ; D^c *Quis est dominus sicut tu*) - *contines* (D^c *continens*) *in test.* (D^c om) *iram tuam* (D^c om) - *absolvis* (D^b *-lves*) - *demersisti* (D^c add *in*) - *in dieb.* (haec om D^c) *prist.* cum D^{bc} ed^{pr} germ, item (sed permultis omissis) ed^{pr} . . D^a om | *Et omnes sancti resp. dic.* (haec omnia om D^a) *Hic est deus* (ita D^b ed^{pr} ed^{pr} germ; D^c *dominus*) - *Am. Allel.* (haec D^c om) | *de suis* (D^b add *praedictis*) *laudibus* | D^a om *et omn. sa. Amen Allel. clam.* | Ed^{pr} *et sequeb. dom.* omissis *Sic et usque clamantes.*

IX. *omnes* (D^a om) *in paradisi* (D^{ac} *-diso*) *gratiam glor.* (D^a *-tia -osa*; (D^c *gratiae et gloriae*) . . ed^{pr} *in paradisum* | Ed^{pr} *eis duo viri venusti* | Ed^{pr} *Interrogati a sa. qui essent, respondit* | *in inferis mortui* cum D^b . . D^{ac} *apud inferos* | *verbo domini* cum D^b ed^{pr} . . D^{ac} om *dom.* | *huc ex* ed^{pr} *est*; reliqui *hic*, quod D^a cum *iste* coniungit. D^{ac} om *autem* | *Hic et usque* . . ed^{pr} om *Hic*

gustavimus mortem, sed in adventum Antichristi reservati sumus, divinis signis et prodigiis praeliaturi cum eo, et ab eo occisi in Ierusalem, post triduum et dimidium diei iterum vivi in nubibus assumendi.

CAPUT X. (XXVI.)

Et cum haec loquerentur sanctis Enoch et Elias, ecce supervenit alius vir miserrimus, portans humeris suis signum crucis. Quem videntes omnes sancti dixerunt ad eum: Quis es tu? quia visio tua latronis est. Et quid est quod portas signum in humeris? Quibus respondens ait: Vere dixistis quia latro fui, omnia mala faciens super terram. Et Iudaei crucifixerunt me cum Iesu, et vidi creaturarum mirabilia quae facta sunt per crucem Iesu crucifixi, et credidi eum esse creatorem omnium creaturarum et regem omnipotentem, et deprecatus sum eum dicens: Memor esto mei, domine, dum veneris in regnum tuum. Statim suscipiens deprecationem meam dixit mihi Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Et dedit mihi signum istud crucis dicens: Hoc portans ambula in paradiso: et si non dimiserit te ingredi angelus custos paradisi, ostende illi signum crucis, et dices ad eum quia Iesus Christus filius dei qui nunc crucifixus est transmisit me. Cum hoc fecissem, dixi ad angelum custodem paradisi haec omnia. Qui cum haec a me audivit, statim aperiens introduxit me et collocavit me ad dexteram paradisi

| in adv. Antichr. reserv. cum D^{bc} ed^{pr} ed^{pr} germ . . D^a in adv. Christi reversuri | praeliaturi (ed^{pr} pugnaturi) . . D^a praecincti ad praeliandum | occisi (ed^{pr} occisuri) cum D^{bc} . . D^a occidi | post cum ed^{pr} . . reliqui et post | dimid. diei (D^{ac} die-rum) . . ed^{pr} semissem | iterum vivi (D^c om; ed^{pr} add et) in nub. (D^c add sumus, sed reliqui om) assumendi (ita D^{ac} ed^{pr} ; D^b assumpturi).

X. sanctis . . D^{ac} sanctus | Quem vid. (D^b Vid. eum) cum ed^{pr} D^b . . D^{ac} Et cum viderunt | Et (D^c om) quid est quod port. sign. (D^c ed^{pr} post est) in (D^c om) humer. (ed^{pr} om) | Iesu crucif. cum D^b ed^{pr} germ . . D^{ac} prae-m do-mini | dum veneris cum D^{ac} ed^{pr} . . D^b quando ven. | Statim (ed^{pr} Qui stat.) susc. deprec. (D^c ed^{pr} orationem) meam dix. (ed^{pr} ait) mihi (D^{ac} ad me; ed^{pr} om) | sign. istud . . D^b ed^{pr} hoc sign., et ed^{pr} om cruc. | Hoc (D^b haec) portans cum D^{cb} . . D^a Hoc porta et | transmisit me cum D^b . . D^{ac} misit me huc ad te. Ed^{pr} sic: Et dedit mihi hoc sign. mittens ad paradisum, ut viso hoc signo angelus cust. par. intromitteret me. Et collocans me angelus in dexteram parad. etc | D^b om haec omnia - audivit | ad dexteram . . D^c add partem | sustine . .

dicens: Ecce modicum sustine, et ingredietur omnis generis humani pater Adam cum omnibus filiis suis sanctis et iustis post triumphum et gloriam ascensionis Christi domini crucifixi. Haec omnia verba latronis audientes, omnes sancti patriarchae et prophetae una voce dixerunt: Benedictus dominus omnipotens, pater aeternorum bonorum et pater misericordiarum, qui talem gratiam peccatoribus tuis dedisti et in gratiam paradisi reduxisti et in tua pingua pascua: quia haec est spiritualis vita certissima. Amen, Amen.

CAPUT XI. (XXVII.)

Haec sunt divina et sacra mysteria quae vidimus et audimus, ego Karinus et Leucius. Amplius non sumus permissi enarrare cetera mysteria dei, sicut contestans Michael archangelus dixit nobis: Euntes cum fratribus vestris in Ierusalem eritis in orationibus clamantes et glorificantes resurrectionem domini Iesu Christi, qui vos a mortuis resuscitavit

D^a add *te hic* | *et ingredietur cum* D^b ed^{pr} . . D^a *ut ingrediatur* . . D^c *et videbis ingredi, pergens - patrem Adamum* | *post triumphum et gloriam ascensionis Christi do. cruc. cum* D^c . . D^{ab} *Christi do. cr. omissis prioribus* . . ed^{pr} om una cum *et iustis* | *Haec* (D^c add *autem*) - *audientes cum* D^{bc} ed^{pr} . . D^a *Cum audissent omn. ve. latr. | sancti* (ed^{pr} om) *pa. et proph. cum* D^c ed^{pr} ed^{pr} germ . . D^{ab} *patriarchae | Benedict. (ed^{pr} om)* . . D^a add *es | domin. cum* D^b ed^{pr} ed^{pr} germ . . D^{ac} *deus | pecc. tuis (D^{ac} eius) dedisti* . . ed^{pr} *dedit, pergens ut in gaudia parad. introduceret eos ad pascua pi. et amena, et spiritali vita reficeret, Am. | D^a spiritalia et pingua pasc. | quia etc cum* D^b . . D^c *spiritali vita quam certissima . . D^a spiritali vita sanctissima collocasti. Amen. Ed^{pr} germ sic: Gesegnet sey der almechtig herr ain vater der ewigen gaist, ain vater der barmhertzigkait, der sölliche gnad hat geben seynen sündern, und uns eingefürt in das Paradeys, und auff die wayd des wollust, und in das ewig leben Amen. Ex Amb extrema haec notavi: Benedictus qui venit in nomine domini, deus dominus et illuxit nobis. Amen et Alleluia.*

XI. Haec sunt - ego Karinus (ed^{pr} Car., D^{ac} Char.) et Leuc. (D^{ac} Leuthius, ed^{pr} Leuntius; praeterea ed^{pr} Hal Havn add *fratres germani [Havn genuini], Lips^{ed} frater meus*). Amplius (ed^{pr} add *que*) cum D^{abc} ed^{pr} . . Amb *Et postquam scripserunt Leutius et Carinus singulos tomos cartae, dixerunt ad omnes Amplius | enarr. cet. myst. dei cum* D^{abc} ed^{pr} . . Amb *dicere secreta divina et sacra myst. Christi domini | contestans (ed^{pr} testans)* . . Amb *astans | vestris cum* D^{bc} Amb ed^{pr} . . D^a *meis | eritis (D^b et er.) in or. clam. et (ed^{pr} om cl. et) glor. cum* D^{abc} ed^{pr} . . Amb *adornate loca passionis domini nostri Iesu Christi, glorificantes | dom. I. Chr. . . Amb dom. eius | qui vos cum* Amb ed^{pr} Lips^{ed} . . D^a (item D^{bc}?) *quos*

secum. Et cum nemine hominum eritis loquentes et sedebitis ut muti, usque dum veniet hora ut permittat vobis ipse dominus referre suae divinitatis mysteria. Nobis autem iussit Michael archangelus ambulare trans Iordanem in locum optimum et pinguem, ubi sunt multi qui nobiscum resurrexerunt in testimonium resurrectionis Christi domini: quia tantum tres dies permissi sumus, qui surreximus a mortuis, celebrare in Ierusalem pascha domini cum viventibus parentibus nostris in testimonium resurrectionis Christi domini: et baptizati sumus in sancto Iordanis flumine, accipientes singulas stolas albas. Et post tres dies celebrato pascha domini rapti sunt in nubibus omnes qui nobiscum resurrexerunt et perducti sunt trans Iordanem, et amplius a nemine visi sunt. Nobis autem dictum est in Arimathia civitate in orationibus persistere.

Haec sunt quanta nobis iussit dominus referre vobis: date illi laudem et confessionem, et poenitentiam agite, ut

(ex errore compendii natum) | *et sedeb.* (ed^{pr} *sed eritis*) *ut muti* .. Amb om | *usque dum veniet* (Amb *veniat*) .. D^{ac} *donec veniat* | *vob. ipse* (ed^{pr} om) *dom.* .. Amb *vos deus* | *suae div.* .. Amb *maiestatis suae* .. Lips^{ed} *sua* | *Nob. autem* (Amb *Et nob.*) cum D^{bc} Amb .. D^a ed^{pr} *Nos autem* (ed^{pr} *que*) | *optimum*: ita de coniectura editi pro *optimum* | *Chr. dom.* (D^{ac} om *do.*) .. Amb *dom. nostri Ies. Chr.*, ed^{pr} *Iesu Chr.* | *quia tantum tres - qui surr. a mo.* (D^{ac} *a mo. qui surr.*) - *cum viventib.* (ita D^b ed^{pr} *germ*, item addito *adhuc* Hal Lips^{ed}; D^{ac} om) - *resurr.* (D^{ac} om; ed^{pr} *germ om in test. usq. domini*) *Chr. dom. cum* D^{bac} ed^{pr} *germ* .. Amb (sed vide post) ed^{pr} om | Amb ed^{pr} om *sancto* | *accipientes singulas* (ita ex Amb Lips^{ed}; reliqui *singuli*) - *celebrato pa. do.* (haec ed^{pr}; D^b *celebrantes pa. do., de celebrationis pascae do.*) *rapti* (cum D^c ed^{pr}; D^b *repti*) *sunt* (ed^{pr} *sumus*, sed postea *sunt*) *in* (D^b *a*) *nubibus - et* (D^b om) *perducti* (ed^{pr} om *et perd.* usq. *Iordan.*) - *amplius* (D^b *iam*) *a ne. visi sunt cum* D^{cb} ed^{pr} .. D^a *et iam a ne. vi. sunt*, omissis prioribus .. Amb *accipientes singulas stolas albas* (etiam Lips^{ed} *habet accip. singulas stolas candidas non manu factas inconsutiles.* *Deinde tres dies permissi sumus omnes in Ierusalem pascha domini celebrare, et quibus voluit dominus revelare ex ipsis in testimonium resurrectionis eius. Et post triduum peracta pascha iacti sumus a nubibus trans Iordanem ut a nemine videamur usque in diem secundam* (sic; *secundi?*) *adventus domini cum sanctis omnibus exultantes.* | *Nobis autem dictum est* (Lips^{ed} *add a Michaele archangelo quatenus*) *in Arimathia civitate in orationibus persistere* (Lips^{ed} *perseveraremus*) cum Amb Lips^{ed} .. reliqui om

quanta .. D^c *mysteria quae* | *dominus* (D^{ac} *deus*) *ref. vob.* (Amb om) | *date* (D^{abc} *praem et*) *illi laud.* (Amb *add et gloriam et honorem*) - *ut* (ita Amb, D^b

misereatur vestri. Pax vobis ab ipso domino Iesu Christo et salvatore omnium nostrorum. Amen.

Et postquam compleverunt omnia scribentes in singulos tomos chartae, surrexerunt. Karinus autem quod scripsit, dedit in manus Annae et Caiphae et Gamalielis; similiter et Leucius quod scripsit, dedit in manus Nicodemi et Ioseph. Et subito transfigurati sunt candidati nimis, et non sunt visi amplius. Scripta autem eorum inventa sunt aequalia, nihil maius aut minus littera una.

Ista omnia admiranda Karini et Leucii dicta audiens omnis synagoga Iudaeorum, ad invicem dixerunt: Vere ista omnia a domino sunt facta, et benedictus dominus in secula seculorum, Amen. Et exierunt omnes cum magna sollicitudine, cum timore et tremore percutientes pectora sua, et abierunt unusquisque in propria sua.

Haec omnia quae dicta sunt a Iudaeis in synagoga

et) misereatur (D^{ac} et miserebitur) vestri . . ed^{pr} om | ab ipso dom. cum D^b ed^{pr} . . D^{ac} a dom. deo | et salv. omnium nostrorum . . ed^{pr} salv. nostro | Amen . . D^{ac} ter habent . . ed^{pr} om. Amb om Pax usque Amen.

Et postquam - in (D^a om) sing. tom. cha. surrex. (D^a scripserunt) . . Amb om | Karinus (ut supra) - scrips. (D^c add in tomo chartae) . . Amb Et tomum cartae quem scripsit Car. | in manus cum D^b . . Amb in manu, D^{ac} in manibus | sim. et Leucius (ut supra) quod scripsit (D^b add in tummum cartae) . . Amb et quem scr. Leucius | in manus: ut ante. Ed^{pr} sic: Et completis omnibus Carinus reddidit Nicodemo et Ioseph thomas cartae | Et subito - visi amplius . . Amb Et statim non apparuerunt | Scripta - inv. su. aequalia cum D^{ac} ed^{pr} . . D^b Scriptae (scripturae?) - inventae su. aequales . . Amb om | nihil mai. aut (D^b vel) min. (D^{ac} add habentia, item ed^{pr} post una; D^b add vel in) litt. una (Hal add in uno quam in alio, similiterque alii habent) . . Amb om

Ista omnia adm. Kar. et Leuc. (de his nominib. vide supra) - omnis syn. Iud. (ed^{pr} om omn. et Iud.) ad inv. dix. (Amb Omnes autem cum audissent verba scripturarum, dix. - dominus (cum D^b ed^{pr}; D^{ac} add Iesus, Amb deus Israel) - Amen . . Lips^{ed} Iudaei ergo postquam haec scripta viderunt legerunt et intellexerunt, turbati commoti et confusi in se dixerunt Vere, vere, vere, quia ista infallibiliter a deo facta sunt: et benedictus sit deus in secula seculorum, Amen. Haec enim omnia Iesum dei filium esse testantur; quod tamen ut fateremur, absit a nobis. Similiter ed^{pr} germ | Et (Amb om) exier. omnes . . ed^{pr} add de synagoga, Amb de synagoga templi | cum tim. et tremore . . Lips^{ed} tremore timore et pavore . . ed^{pr} et timore . . Amb om | percutientes cum Amb ed^{pr} Lips^{ed} aliisque codd. . . D^{abc} et percutierunt (-cusserunt) | et abierunt (Havn redierunt, ed^{pr} abiitque) - sua . . Amb om

Haec omnia - ipse (D^{ac} om) - publicis . . Amb Ioseph autem et Nicod.

eorum, statim Ioseph et Nicodemus annuntiaverunt praesidi. Et ipse Pilatus scripsit omnia quae gesta et dicta sunt de Iesu a Iudaeis, et posuit omnia verba in codicibus praetorii sui publicis.

CAPUT XII. (XXVIII.)

Posthaec ingressus Pilatus templum Iudaeorum congregavit omnes principes sacerdotum et grammaticos et scribas et legis doctores, et ingressus est cum eis in sacrarium templi, et iussus ut omnes ianuae clauderentur, et dixit eis: Auditum habemus quod quandam magnam bibliothecam habetis in templo isto: propter hoc rogo vos ut ante nos praesentetur. Et cum apparetur ipsa bibliotheca a quattuor ministris auro et gemmis pretiosis ornata, dixit Pilatus ad omnes: Coniuro vos per deum patrum vestrorum, qui iussit vos templum istud aedificare loco sacrarii eius, ne verum mihi taceatis. Vos nostis omnia quae scripta sunt in ista bibliotheca; sed nunc dicite si vos in scripturis invenistis istum Iesum, quem crucifixistis, esse filium dei venturum pro salute generis humani, et in quantis annis temporum venire debebat. Manifestate mihi si ignorantes eum crucifixistis aut scientes.

annunciaver. omnia supra dicta Pontio Pilato. Haec audiens Pil. tulit exempla dicta Leucii et Carini a Nic. et Ios. tradita et posuit ea in publicis codd. praet. sui . . ed^{pr} Ios. vero et Nic. statim annunciar. praesidi omnia, quae ipse posuit in codd. publ. praetorii . . Havn om

XII. Omittunt hoc caput d^{bc} Havn ed^{pr}; habent d^a Amb Hal Lips^{ed} ed^{pr} germ.

Posth. - omnes . . Amb Et posthaec ingressus Pil. in templ. Iud. invenit in synagoga magna et (dele?) congregatos omnes . . Hal Posth. ingressus Pil. templum convocavit omnes | princ. sac. et gramm. (et gr. ex Amb Lips^{ed}; d^a om) - doctores . . Hal Iudaeos et grammaticos | et iussit - dix. eis . . Amb et rogavit Pil. omnes, et praecepit claudere ianuas et dix. ad omnes | Amb Audivimus quia magna bibl. est in templi isto sacrario (Hal om in te. isto). Rogo vos ut praesentetur ipsa bibl. in manibus vestris. | Et cum apparetur etc ex Lips^{ed} . . d^a Et cum deportassent illam bibl. magn. a qu. ministris - ornatam, item Amb Hoc facto Iudaei itaque bibliothecam magn. a qu. min. deportaverunt - ornatam | Amb ex auro | et gemm. pret. cum d^a Amb . . Lips^{ed} et argento | Coniuro . . d^a Adiuro | patrum vestror. cum Amb . . d^a etc patrem vestrum | qui iussit - sacr. eius cum Amb . . d^a qui fecit ac iussit templ. istud aedificari | Amb om ne verum mi. tac. | sed nunc dicite (d^a dicitote) si cum Hal Lips^{ed} . . Amb et si | debebat cum Amb . . d^a debuisset | si ignorantes - scientes cum Amb . . d^a etc om

Ita coniurati **Annas** et **Caiphas** iusserunt exire de sacra-
rio ceteros omnes qui cum ipsis erant, et ipsi clausurunt
omnes ianuas templi et sacrarii, et dixerunt ad **Pilatum**:
Coniurati sumus a te, iudex bone, per aedificationem templi
istius, veritatem et rationem manifestam tibi facere. Post-
quam crucifiximus **Iesum** ignorantes dei filium esse, putantes
per aliquod carmen facere eum virtutes, fecimus synagogam
magnam in isto templo. Et conferentes ad invicem de signis
virtutum quae fecerat **Iesus**, multos ex genere nostro testes
invenimus, qui dixerunt **Iesum** post passionem mortis vivum
se vidisse et in altitudinem coeli penetrasse. Et duos testes
quos **Iesus** a mortuis resuscitavit vidimus, qui multa mira-
bilia quae fecit **Iesus** in mortuis annuntiaverunt nobis, quae
in manibus nostris scripta habemus. Nostraque consuetudo
est quod omni anno ante nostram synagogam aperientes istam
sanctam bibliothecam testimonium dei exquirimus. Et inve-
nimus in libro primo de Septuaginta, ubi locutus est **Michael**
archangelus ad tertium filium **Adae** primi hominis de quinque
millibus et quingentis annis, in quibus venturus esset de coe-

Amb *Et coniurati - exire omnes de sacr. qui erant in templo - clausurunt ianuas etc* | bone cum Amb Hal Lips^{ed} . . D^a om | Lips^{ed} *per aedificatorem | templi istius . .* Amb add *et sacrarium eius* | veritatem (Amb add *dicere tibi*) et rat. manif. tibi (Amb om *manif. ti.*) | Lips^{ed} *ipsum filium esse dei viventis in secula | per aliquod carmen* cum D^a Hal Lips^{ed} (add *et arte diabolica*) . . Amb *per aliqua carmina* | facere . . Amb *fecisse* | in isto templo cum Amb Lips^{ed} . . D^a *ad templum istud* | ad invicem . . Lips^{ed} add *sapienter et mature* | de signis virt. quae (Lips^{ed} *quas*) cum Amb Lips^{ed} . . D^a *signa virt. quae* | qui dixerunt . . Lips^{ed} *fide dignos dicentes* . . Amb om | **Iesum** cum Amb . . Lips^{ed} D^a om | *post pass. mortis* (Lips^{ed} om) . . Amb *post mortem et passionem* | *se vidisse* . . Lips^{ed} add *loquentem cum discipulis suis audivisse* | et in (Lips^{ed} om) alt. c. *penetrasse* (Lips^{ed} *penetrantem vidisse*) cum Amb Lips^{ed} . . D^a om | *quos cum Amb Lips^{ed} . . D^a quorum corpora* | **Iesus** . . Lips^{ed} add *dei filius* | qui (Amb et) multa . . Lips^{ed} *praem coniuravimus cum ipsisque locuti sumus* | in mortuis . . Amb *in infernum* . . Lips^{ed} *inter mortuos et apud inferos* | quae (Lips^{ed} add *omnia*) - scripta (Lips^{ed} add *interpretata et declarata*) habemus . . Amb *qu. scripserunt manib. suis* | Nostraque (Lips^{ed} enim) cons. est - et invenimus; similiter Hal sicut (praecedit *facere miracula omissis fecimus synagogam etc*) consuet. est quod omni anno ante templum accipientes istam bibl. et testem (sic male) dei exquirimus, et inv. . . Amb haec omnia (adde habentes?) nos duo principes, requirentes omnem synagogam, aperientes istam bibl. testimoniorum dei, exquirentes invenimus | **Adae** . . Amb add *Sed* (cf. infra ubi idem nomen, **Seth**, ex Amb edidimus) | de quinque - ven-

lis dilectissimus dei filius Christus: et adhuc consideravimus quod forsitan ipse esset deus Israel qui dixit ad Moysen: Fac tibi arcam testamenti in longitudinem cubitorum duorum et semis in latitudinem cubiti unius et semis, in altitudinem cubiti unius et semis. In istis quinque semis cubitis intelleximus et cognovimus fabricam arcae veteris testamenti, quia in quinque et semis millibus annorum venturus esset Iesus Christus in arca corporis, et invenimus ipsum deum Israel esse, filium dei. Quia post passionem eius nos principes sacerdotum, admirantes signa quae propter eum fiebant, aperuimus bibliothecam istam, exquirentes omnes generationes usque ad generationem Ioseph, et Mariam matrem Christi ex semine David esse computantes: et invenimus quod, quo fecit deus caelum et terram et primum hominem, ab ipso tempore usque ad diluvium sunt anni duo millia CCXII; et a diluvio usque ad turris aedificationem anni quingenti XXXI; et a turris aedificatione usque ad Abraham anni DCVI; et ab Abraham usque adventum filiorum Israel de Egypto anni

turus esset . . Amb dicens In quinque mil. quing. ann. venturus erat | et adhuc (haec Amb om) consid. quod (D^a quia) fors. ipse (D^a iste) esset (D^a est) de. Isr. qui (Amb vel qui) - latitudinem (D^a altitud.) - altitud. (D^a latitud.) - semis . . Hal om una cum seqq. usque deum Isr. esse filium dei. | In istis (D^a his) quinque semis cubitis (D^a quing. cub. et semis) int. et cogn. fabricam (D^a in fabrica) - in (Amb om) qu. et semis mil. annor. (D^a qu. millib. annorum et semis) - in arca corp. | et invenimus cum Amb . . D^a et sic scripturae nostrae testantur | ipsum deum Isr. esse fil. dei cum Amb . . D^a ips. fil. dei esse et dominum et regem Isr. | Quia post - princ. sacerd. Lips^{ed} add et seniores plebis Iudaeorum) - quae propter (Lips^{ed} per) eum fiebant (Lips^{ed} add confestim) ap. bibl. ist. (Lips^{ed} add cum magna sollicitudine et ingenti labore ac summa diligentia) . . Hal Et passionem eius nos admirantes et signa quae faciebat, propter eum aperientes bibl. Item Amb Per multos dies nos duo principes transeuntes omnem bibl. | exquir. (cod. add per) omn. gen. usq. ad gen. Ioseph, et Mariam - computantes, et inven. quod quo (cod. om) fecit - duo millia CCXII cum Amb . . D^a Lips^{ed} exquir. omnes gen. (Lips^{ed} add ab Adam) usque ad gen. Ioseph et Mariae (Lips^{ed} add Et invenimus generationem Ios. et Mariae) matris Iesu, computantes (Lips^{ed} om) ex semine David esse (Lips^{ed} add computantesque), invenimus ea quae fecit dominus, et quando (Lips^{ed} add omnia quae fec. dom. deus quando) fecit coelum et terram et primum hominem (Lips^{ed} add omnium hominum patrem) Adam usque ad diluvium, anni duo millia ducenti et duodecim (Lips om extrema usque ad diluv. unaque omnia reliqua quae computationem annorum continent) . . Hal exquir. gener. ab Adam usque ad Mariam et Ioseph, invenimus ab Adam usque ad diluv. duo millia annorum quadringentos et duodecim annos | et a diluvio - de Egypto CCCCLXX (numeri poste-

CCCCLXX; ab exitu filiorum Israel de Egypto usque ad templi aedificationem anni DXI; et a templi aedificatione usque ad ipsius templi destructionem anni CCCCLXIII; usque hic invenimus in bibliotheca Esdrae: requirentes ab incendio templi usque adventum Christi et nativitatem eius invenimus annos esse DCXXXVI. Qui fuerunt simul anni V millia quingenti, sicut invenimus scriptum in bibliotheca praenuntiasse Michael archangelum ad tertium filium Adae Seth, in quinque et semis millibus annorum advenisse Christum filium dei. Usque nunc nemini diximus, ut non esset dissensio in synagogis nostris: et nunc coniurasti nos, iudex bone, per istam sanctam bibliothecam testimoniorum dei, et manifestum tibi facimus. Et nos coniuravimus te per vitam et salutem tuam, haec verba nemini manifesta facere in Ierusalem.

CAPUT XIII. (XXIX.)

Haec verba Annae et Caiphae audiens Pilatus omnia reposit in gestis salvatoris domini in codicibus publicis prae-

riores tres LXX non satis certi sunt) - anni CCCCLXIII - DCXXXVI. cum Amb . . D^a, item Hal et a diluv. usque ad Abraham anni nongenti duodecim (Hal quadragintos et viginti duos) et ab Abraham usque ad Moysen anni quadringenti triginta: et de Moyse usque ad David regem anni quingenti decem (Hal ducentos decem): et a David usque ad transmigrationem Babylonis anni quingenti (Hal annos ducentos): et de transmigratione Babylonis usque ad incarnationem Christi anni quadringenti (Hal annos quadringentos triginta et octo). | Qui fuerunt simul anni (Hal et hi anni simul iuncti fiunt; D^a et fiunt simul) V millia et quing. (Hal D^a semis pro quing.). Hanc computationem vitiis laborare in codd. nostris tribus omnibus facile patet. In Amb enim singulorum annorum computatio facit 5430, ut desint 70; in D^a 4964, deficient igitur 536; in Hal denique non numerantur nisi 4112 i. e. 1388 minus quam 5500. | sicut invenimus - manif. facere in Ierusalem cum Amb . . D^a et sic apparet quod Iesus quem crucifiximus Iesus Christus dei filius est, verus et omnipotens deus. Amen . . Hal nihil simile habet.

XIII. Haec verba - dicens ex Amb^a sunt. Priora una cum cap. praecedente omittunt D^{bc} ed^{pr}, sed posteriora similiter exhibent. Etenim D^{bc} sic habent: Et (D^c om) post haec (D^c add ipse) Pilatus scripsit epistolam ad urbem Romam Claudio (D^c add imperatori) dicens. Porro ed^{pr} Posteaque volens Cesari nunciare haec omnia scripsit epistolam dicens. Denique cod. Hal. cum D^b facit, praeterea vero haec praemittit: Quae sequuntur non creduntur pertinere ad evangelium Nicodemi, quamquam sub eadem narrationis serie in nonnullis exemplaribus reperiantur adscripta.

torii sui, et scripsit epistolam ad Claudium regem urbis Romae dicens

Pontius Pilatus Claudio regi suo salutem.

Nuper accidit, quod et ipse probavi, Iudaeos per invidiam se suosque posteros crudeli condemnatione punisse. Denique cum promissum haberent patres eorum quod illis deus eorum mitteret de caelo sanctum suum, qui eorum merito rex diceretur, et hunc se promiserit per virginem misurum ad terras: iste itaque me praeside in Iudaeam cum venisset, et vidissent eum caecos illuminasse, leprosos mun-

Claud. regi (h. l. Amb^a D^c, ante *Claudio* D^b Hal; om Gue Amb^b ed^{pr} Marc Heg, item text^{gr}) *suo* (cum Amb^a D^b, item Gue Amb^b ed^{pr}; om D^c Hal, item Marc Heg text^{gr}) . . Six *Claudio Tiberio Neroni imp.*

quot et: ita etiam ed^{pr}; sed cdd. plerique *et quod*, Amb^b *quod*, Amb^a *eo quod*. Videbatur omnino *quod et* edendum esse. Graece legitur ὡς περ αὐτὸς (cdd³ αὐτ. ἑγώ, cd¹ ἑγώ) ἐγύμνασα (-πῶσα) | *ipse* . . Amb^b *ego* | *se suosque* cum Amb^a Amb^b D^c Gue ed^{pr} etc, item text^{gr} . . D^b Hal om *se* | *posteros* . . Marc male add *Iesum*. Amb^a in margine adnotatum habet *Christum crucifixisse*, unde additamentum istud fluxisse videtur. | Amb^a *crudeli* (Amb^b om) *damnatione* | *punisse* (Gue *punivisse*). Graece est ἐπιπορήσατο . . Chas *peremisse*. Six huc usque sic: *Nuper contigit, cuius rei ipse testis esse possum, Iudaeos sese ipsos posterioresque suos universos per invidiam crudeli damnatione perdidisse.* | *Denique cum* cum Amb^a Amb^b Gue D^c Heg Marc; item Chas Six *Cum enim* . . D^b ed^{pr} Hal *De quo cum*. De gr. text. huc quadrat ἀμέλει. | *patres eorum* . . Amb^a *patribus eorum* | *sanctum suum* cum Gue D^c Amb^b ed^{pr} Heg, item Amb^a (praemisso *filium*) Chas (addito *filium*); item *filium suum* Marc . . D^b *sancto suo*. Graece est τὸν ἄγιον αὐτοῦ | *et hunc se cum* Gue D^c Amb^b (sed om *se promiss.*) Marc Heg . . Amb^a *eum se*; ed^{pr} *Ihesum se*; D^b *et haec*. Graece est καὶ (cdd³ om) τοῦτο, cd¹ τοῦτ. δέ | *promiserit* . . Amb^a *ipse promisit* | *ad* (Heg in) *terras* (Heg Amb^b -ram) cum D^{bc} Gue ed^{pr} Marc; item Amb^b Heg . . Amb^a Hal *in terris*. Graece ἐπὶ τῇ γῇ | *iste* (cum Amb^a Marc, item *is* Gue; D^{bc} Amb^b Heg *istum*) *it. me praeside* (pro his Amb^a quasi rex Iudaeorum, et post in Iudaeam add *et deus Hebraeorum*) in Iudaeam (Gue Marc Amb^b -daea, et Gue^a add *Hebraeorum*) cum venisset (ita Amb Marc; Gue cum esset; D^{bc} Heg *deus Hebraeorum cum misisset*, Amb^b corrupte *Hebraeor. deus cum essem*) et vidiss. (Gue Marc audissent) eum (D^b eum *Hebraei*, Amb *Hebraei eum*) . . ed^{pr} *et me praeside in Iudaea huc misisset, videntes eum Iudaei*. Graece sic habent: οὗτος τοῖς τοῖς ἐμοῦ ἡγεομεύομενος ἦλθεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν. καὶ εἶδον αὐτόν. Chas haec et superiora sic: *quod deus illorum mitteret per virginem sanctum suum filium, qui rex eorum merito diceretur, hunc me praeside misit in Iudaeam. Quem cum vidissent* . . Six inde a *Denique* sic: *Cum enim ex oraculorum promissis maiorum ipsorum auctoritate receptis hoc exspectarent ut deus illorum per virginem iuenculam mitteret qui iure rex eorum diceretur, hunc me praesente misit in Iudaeam. Is, quod omnibus notum*

dasse, paralyticos curasse, daemones ab hominibus fugasse, mortuos etiam suscitasse, imperasse ventis, ambulasse siccis pedibus super undas maris, et multa alia signa miraculorum fecisse: et cum omnis populus Iudaeorum filium dei illum esse diceret, invidiam contra eum passi sunt principes sacerdotum et tenuerunt eum et mihi tradiderunt, et alia pro aliis mihi mentientes dixerunt istum magum esse et contra legem eorum agere.

Ego autem credidi ita esse, et flagellatum tradidi illum

est, coecis visum restituebat etc | Amb^a *daem. effugasse* (etiam Amb^b *effugasse*) *ab hom.*; *mort. susc. ante leprosos ponit*; item *ante imperasse add mutos loqui fecisse* D^b *om leprosos - susc.* | *etiam cum* D^{bc} Gue Heg . . Amb^{ab} Hal ed^{pr} om, item text^{gr} . . Marc *auctoritate* | D^b *imperare* | *signa miraculorum.* cum D^b Amb^a (item *miracula et signa* ed^{pr}, *miracula* Six) . . Gue Amb^b Marc Chas *mirabilia* . . Heg om. Graece est θαυμάσια (edd² θαύματα) | *et* (ita D^b Amb^a ed^{pr}; Marc *hunc*; D^c Gue *aliique om*) *cum* (ed^{pr} om, Amb^b *cum igitur*) *omnis pop.* (ita Amb^{ab} Gue Marc Heg Chas; D^{bc} ed^{pr} *multi de populo*) - *esse* (Amb^{ab} om) *diceret* (ita Amb^{ab} Marc Heg Chas, item *dicerent* Gue; D^b *crederent*, D^c *crediderunt* | *invidiam co. eum passi sunt cum* D^{bc} Amb^b ed^{pr} Marc Heg *aliisque* . . Gue *invidia co. eum ducti sunt*, similiter Amb^a | *princ. sacerd. cum* Gue ed^{pr} Amb^b Amb^a (sed iste sic: *et princ. sacerd. invidia co. eum ducti, et primi sacerdotes et scribae et Pharisei comprehendentes eum etc*) Six, item *princ. Iudaeorum* Marc Heg Chas . . D^{bc} *princ. sacerd. scribae et Pharisei Iudaeorum.* | *tenuerunt eum et mihi* (Heg Chas *mihi*) cum Gue Amb^b Heg Marc Chas . . D^{bc} Amb^a ed^{pr} *tenentes* (Amb^a *comprehendentes*) *eum* (D^c om, ed^{pr} *add et*) *mihi.* Graece sic legitur φθόρου οὖν (ed¹ καὶ φθ., ed¹ om οὖν) οἱ ἀρχιερεῖς κατ' αὐτοῦ κρούμενοι ἐκράτησαν αὐτὸν καὶ ἔμοι (ed¹ κρατήσαμεν ἔμοι) αὐτὸν παρέδωκαν etc. Six post *coecis vis. restituebat* sic: *leprosos mundabat, resolutos nervis curabat: viderunt quoque ipsum daemones abegisse atque obsessos spiritibus immundis liberasse: mortuos item ex sepulcris ipsis resuscitavit; obediebant ipsi ventorum turbines, siccis pedibus mare inambulabat: fecit alia quoque per multa miracula, ut vulgo etiam inter Iudaeos et plebem dei filius diceretur. Principes vero sacerdotum aemulatione et livore instincti adversabantur illi, captumque illum mihi tradiderunt etc* | *alia pro aliis* (Amb^b *aliud post aliud*) . . Marc *add multa* | *mihi mentientes cum* Amb^a, item text^{gr} καταψευδάμενοι . . reliqui *mihi de eo mentientes* | *dixerunt cum* Gue Amb^{ab} ed^{pr}, item text^{gr} . . reliqui *add asserentes* | *istum* (Amb^a ed^{pr} *illum*, Amb^b *eum*) *magum* (Amb^a *malignum*; Thi ex vitio edidit *magnum*) *esse et co. leg. eorum* (Amb^a om; ed^{pr} *co. deum*) *agere.* Six post *tradiderunt* *pergit ementitis sceleribus eum reum facientes: magum appellabant atque legis eorum desertorem et contra-dictorem.*

credidi cum Gue D^c Amb^b Marc Heg etc . . Amb^b (*credens, sed sequente et*) D^b ed^{pr} *prae verbis eorum.* Graece est πιστεύσας. Six sic *pergit: Quibus persuasionibus seductus ipse fidem querelis eorum adhibui, flagellatumque ipsis tradidi*

arbitrio eorum. Illi autem crucifixerunt eum, et sepulto custodes adhibuerunt. Ille autem militibus meis custodientibus die tertio resurrexit. In tantum autem exarsit iniquitas Iudaeorum ut darent pecunias militibus meis dicentes: Dicite quia discipuli eius corpus ipsius rapuerunt. Sed cum accepissent pecunias, quod factum fuerat tacere non potuerunt: nam et illum resurrexisse testati sunt se vidisse et se a Iudaeis pecuniam accepisse.

ut pro arbitrio in eum animadverterent. | crucifix. eum .. Amb^a Hal D^b ed^{pr} add in (D^b ed^{pr} om) ligno, praetereaque Amb add *aculeis inter duos latrones | et sepulto* (ita Gue Amb^b [add eo] Heg; Marc Chas Six *sepulcro*) cust. adhibuer. cum Gue Amb^b Heg Marc Chas Six .. D^{bc} Hal ed^{pr} *et mortuum* (D^c om) *sepelientes custodes posuerunt*, perguntque D^c ed^{pr} *milites praetorii mei, et signantes monumentum abierunt* (ed^{pr} ad mon. eius pro et sign. etc) .. Amb *et mortuum sepelientes*. Graece legitur καὶ ταφέντος αὐτοῦ φύλακας κατέστησαν ἐπ' αὐτόν. | *Ille autem* (Amb^b vero) - *resurrexit* cum Gue D^c Amb^b Heg Marc Chas, item text^{gr} αὐτός δὲ τῶν στρατιωτῶν μου φυλαττόντων αὐτὸν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀνέστη .. D^b Hal *militibus praetorii mei monumentum eius custodientibus et signantibus* (D^b -ntes monumentum) *die tertio* (D^b -ia) *resurr. de monumento* (Hal add *vivus*). Item ed^{pr} *illis autem eum custod. et signantib. monum. die tertia resurr. vivus* .. Amb^a *et milites custodientes monumentum, et die tertio resurr. a mortuis a monumento. | In* (Hal om) *tantum autem* (Chas add *adversus eum*) .. Amb^b *Iterum autem | iniquitas* (ita D^b Amb ed^{pr}; D^c Heg Marc Chas *nequitia*; Gue Amb^b *invidia*) *Iudaeor.* (ed^{pr} Hal Amb^b *eorum*, Amb^a *cordis eorum*) .. graece est ἔ τῶν ἰουδ. πορνεία | *pecunias* cum D^b, item ἀργύρια text^{gr} .. D^c Amb^{ab} etc *pecuniam | milit. meis* (Amb *nostris*, text^{gr} om) *dicentes* cum D^b Amb text^{gr} .. Gue Amb^b Marc *eis dicentes* .. D^c Heg *custodibus et dicerent*. Ed^{pr} *ut data pecunia militibus suaserunt dicentes | corp. ips.* (Amb^b *eius*) *rapuerunt* (ἐκλεψαμ) cum Gue Amb^b Heg Marc Chas text^{gr} (sed ed¹ add ἐλθόντες διὰ τῆς νυκτός, vide post) .. D^{bc} ed^{pr} *corp. eius per noctem furati sunt*; item Amb^a *nobis dormientibus nocte furati sunt eum*, sed praeterea add *et signatum monumentum* (altera manu additum est non) *invenerunt sicut fuerat*. O quanta falsitas Iudaeorum. Unde resurrexit, quia ostium clausum monumenti dimiserunt signatum et lapidem magnum superpositum. Six haec et praecedentia sic habet: *Crucifixerunt igitur illum, et sepulcro quo conditus erat custodes adhibuerunt, inter quos etiam ex meis militibus nonnulli erant, qui tertio die ipsum ipsum a mortuis resurgentem viderunt. Nequitia autem Iudaeorum magis hoc facto exarsit, numeraruntque magnam pecuniarum vim ipsis militibus, quatenus discipulos ipsius noctu corpus rapuisse praedicarent. | Sed cum cum Gue Amb^b Heg, item text^{gr} .. D^{bc} Amb^a Hal *Milites autem mei* (D^c Amb om) *cum*; item Marc *Et custodes cum | pecunias* cum D^b Amb Hal .. *reliqui pecuniam | quod* (Gue Marc *quid*) *fa. fuerat* (Gue Marc *fuerit*) *tac. non pot.* cum Amb^b Gue Marc Heg .. D^{cb} Amb^a Hal ed^{pr} *tacere veritatem non pot.* (Hal *no. po. verit. eius*) *quod factum fuerat* (D^b Hal *est*; ed^{pr} om *qu. fa. fu.*) | *nam et illum**

Haec ideo ingessi ne quis aliter mentiatur, et existimes credendum mendaciis Iudaeorum.

(Amb^b illi) *resurr.* (Marc Heg *surr.*, Amb^b om) - *et se* (Gue om) - *accepisse* cum Gue Amb^b Marc Heg text^{gr} . . D^{bc} Hal Amb^a *sed* (Amb *et*, D^c *et eum*) *de sepulcro resurr.* (D^c *surr.*, Hal *eum surr.*) *testificati* (Hal *testati*) *sunt, et a Iud. se* (D^b om, Amb^a om *a Iud. se*) *pecuniam* (D^b *-ias*) *acc. dixerunt* (Amb *praeterea add et omne miraculum quod eis ostensum coram hominibus annuntiaverunt*) . . ed^{pr} om. Six post *praedicarent sic: Acceperunt hi quidem pecunias, nihilominus tamen publice ubique professi sunt atque testantur se visiones angelorum vidisse ac Iesum illum a mortuis vere resurrexisse.*

Haec ideo ingessi cum Gue Amb^b Heg Marc . . D^{bc} Amb ed^{pr} *Ideo suggero* (ed^{pr} *suggeres*) *regi* (Amb *pietati vestrae*). Graece ταῦτα διὰ τοῦτο ἀπήγαγον (cd¹ *add σοι*, cdd² τῷ κράτει σου) | *existimes* (Hal *aestimes*; D^b *aestimans*) cum Gue Hal D^b, text^{gr} ὑπολάβῃς . . *reliqui aestimet vel existimet* (Amb^{ab} *extimet*) | *credendum* cum Gue Amb^{ab} ed^{pr} Heg etc . . D^b *credere* | *mend. Iudaeorum:* ita Gue Amb^b Marc Heg; item text^{gr} . . D^{bc} Amb^a Hal ed^{pr} *add Direxi* (ed^{pr} *dirigendo*; Amb^a *add. autem*) *potestati* (Amb^a *potentiae*) *vestrae* (D^c *tuae*) *omnia* (Amb^a *haec omn.*) *quae gesta sunt de Iesu* (Amb^a om *de Ie.*) *in praetorio meo* (Hal *add Valet*; Amb^a *add de Iesu rege Iudaeorum quem crucifixerunt Iudaei, et omnia in nostris codicibus praenotavimus, quoniam ipsius est regnum et potestas in secula seculorum, Amen.*) . . Six postrema sic habet: Haec autem ideo scripsi ne quis nugis ac mendaciis Iudaeorum, si de re gesta aliter loquantur, fidem adhibeat. Vale.

EVANGELIUM NICODEMI PARS ALTERA

SIVE

DESCENSUS CHRISTI AD INFEROS.

LATINE B.

CAPUT I. (XVII.)

¹ Tunc rabbi Addas et rabbi Finees et rabbi Egias, viri tres qui venerant de Galilaea testificantes vidisse se Iesum assumptum in caelum, surrexerunt in medio multitudinis principum Iudaeorum et dixerunt coram sacerdotibus et Levitis convocatis ad concilium domini: Venientibus nobis de Galilaea in Iordanem obviam facti sunt maxima multitudo hominum abbatorum qui olim fuerant defuncti. Inter quos Karinum et Leucium vidimus simul cum eis adesse: et appropinquant

I. Ad hoc caput cf. text. lat. A I et XI.

I, 1. *Tunc* (A add *responderunt*) - *Addas* (C *Adam*) - *Egias* (ABC *Egia*) *vir* *tres* (haec AB om) - *testificantes* (A *qui testificati sunt*; B add *ad omnem multitudinem*) *vidisse se* (A *quod viderant*, B plane om) - *surrex.* - *princ. Iud.* (AB om *surr.* usque *Iud.*) *et* (B om) *dix.* (AB add *ad omnem coetum Iudaeorum*) *coram* - *Lev.* (A om *coram* usque *Lev.*) | *convocatis* etc cum C . . AB *Nos enim* (B om) *vocati a vobis* (A om) *ad concil.* *et venientes nos* (A om *et ve. no.*) *a Gal. in Io. obv. fa. sunt* (B *obvia facta est*) *nobis* | *hominum* (A om) *abbatorum* (C om) | *Karinum* (B *Car.*) *et Leuc.* (B *Lent.*) - *adesse* cum BC . . A *erant Carinus et Lentius, quos vidimus cum eis adscendisse* | *et approp.* - *interrog. eos cum* AB . . C *qui appropinquant ad nos et amplexantes*

ad nos osculantesque ad invicem, quia cari nostri fuerunt amici, interrogavimus eos: Dicite nobis, amici et fratres, quae est haec anima et caro? et qui sunt isti cum quibus pergitis? et quomodo corporaliter manetis qui olim defuncti fuistis?

² Qui respondentes dixerunt: Resurreximus cum Christo ab inferis, et ipse resuscitavit nos a mortuis. Et ex hoc sciatis quod destructae sunt portae mortis et tenebrarum, et animae sanctorum inde sunt exemptae et in caelum conscenderunt cum Christo domino. Nam et nobis ab ipso domino praeceptum est ut tempore praefinito perambulemus ripas Iordanis et montes; tamen non omnibus apparentes neque cum omnibus loquentes nisi quibus ei placuerit. Et modo neque loqui neque apparere vobis potuissemus nisi a spiritu sancto nobis permissum fuisset.

³ Audientes autem haec omnis multitudo quae aderat in concilio, timore perterriti ac tremore mirabantur si haec veraciter facta fuissent quae isti Galilaei testificantur. Tunc Caiphas et Annas dixerunt concilio: Modo apparere habet per omnia quae isti testificati sunt, prius et posterius: si hoc ve-

ad inv., cognovimus manifeste. Quos interrogavimus | Dicite nobis . . c om | quae est (A sunt) haec anima (A hae animae et caro (quid A habeat non satis assequor) - defuncti fuistis . . c quid est quod nos videmus vos corporaliter, scientes vos esse defunctos

2. Qui (c *Et ipsi*) - Resurreximus (c *Nos res.*) - et ipse (c *qui*) res. nos (c om) - Et ex hoc (A *quia hoc*; c haec om) sciatis (c add *fratres - et tenebrarum* (c *-brae*) | et animae - cum Chr. domino . . c per Iesum Christum dominum, qui expoliavit infernum et eius principem religavit. | Nam et (B om) nobis - praec. est . . c ipse nobis praecepit . . praeterea AB add *qui nos a sepulcris resuscitare dignatus est | praefinito . . B parvo | et montes . . ABC et (B non) montium (c montibus) | A tamen non omnib. apparentibus est licitum cum hominibus loqui nisi cui (?) ei pl. | B nisi a sa. sp. permissi essemus*

3. Audientes (B *-iens*) aut. (B om) - aderat (B *erat*) cum CB . . A Tunc audientes haec omnia qui erant | B mirabatur | veraciter facta cum BC . . A facta vera | c testantur | Tunc (AC Nam) Ca. et Annas (AB *-na*; c Anna et Ca. Infra in cdd. modo est Annas, modo Anna.) dix. concilio (A om; c ad omne concilium) - habet per omn. (ita AC; B habent omnia) - testif. sunt (B testificantur) pr. et post. (A primitus et postea, c om): si (c et si) - Karinus (B *-num*; cdd. h. l. Ca.) et Leucius (B *-ium*; AB *Lent.*) vivi perm. (B vivos invenissent) in (c om) corp., et si (AC om) nos (A om) eos oc. no.

rum fuerit compertum, quod Karinus et Leucius vivi permaneat in corpore, et si nos eos oculis nostris contemplari poterimus, tunc per omnia verum est quod isti testificantur: invenientes vero, illi nos certos de omnibus facient. Sin autem minime, sciatis quia omnia mentita sunt.

⁴ Tunc subito orto consilio placuit eis eligere viros idoneos deum timentes, et qui noverant quando illi defuncti sunt et sepulturam ubi sepulti sunt, ut diligenter inquirerent et viderent si ita est sicut audierant. Perrexerunt itaque ibidem viri numero quindecim, qui per omnia in dormitione eorum aderant et pedibus suis steterant ubi sepulti sunt et monumenta eorum perspicuerant. Qui venientes invenerunt monumenta eorum aperta et alia quam plurima, et nec signum ex ossibus aut ex pulvere eorum invenerunt. Et sub omni festinatione revertentes retulerunt quae viderant.

⁵ Tunc moerore nimio conturbata est omnis synagoga eorum, et dixerunt ad invicem: Quid faciemus? Annas et Caiphas dixerunt: Dirigamus ubi audivimus eos esse, mittamusque ad eos viros de nobilioribus, rogantes eos et deprecantes: forsitan dignabuntur venire ad nos. Tunc direxerunt ad eos Nicodemum et Ioseph et tres viros rabbites Galilaeos

(C om oc. no.; A oculi nostri) co. poterimus (A potuerint) | tunc per omn. verum est quod (B vera sunt quae) - invenientes vero (A et de eis invenientis) - minime (B om) omnia (B om) mentita (B nobis mentiti) sunt . . C corrupte sic: et ipsi narrent nobis haec; certe non est hoc sanae mentis quia non deberet credere. Alioquin credemus quia quae usque nunc dicta sunt, esse irrita et vana.

4. Tunc sub. orto (B accito) consilio (sic) - timentes cum AB . . C Elegerunt itaque viros iustos de. tim. | quando illi de s. cum AB . . C Carinum et Leutium esse defunctos | et sepultur. (C sepulcra eorum) ubi se. s. (C fuerunt positi) ut diligenter cum AC . . B ut diligenter sepultur. eorum | Perrex. itaque ibid. (C add in sepulcris eorum) - dormitione (C morte) eor. aderant (C intererant) et pedibus - perspicuerant (pro his breviter C et viderant quomodo fuerunt sepulti) - quam plurima cum AC . . paullo brevior est B | C Revertentes autem cum festinatione

5. eorum . . B Iudaeorum | C om Ann. et Ca. dix. | Dirig. (C add ad eos) ubi - de nobilioribus (A nobilissimos) cum CA . . B Dirig. viros nobiles, ut audivim. eos esse | forsitan dignab. cum BC . . A ut forsitan dignarentur | direxerunt . . B duxer. | Nic. et Ios. cum B . . C add patres et sacerdotes, A sa-

qui eos viderant, rogantes ut dignarentur venire ad eos. Qui pergentes ambulaverunt circa omnem regionem Iordanis et montium, et non invenientes eos revertebantur.

⁶ Et ecce subito ex monte Amalech apparuit descendendum plurima multitudo, quasi duodecim milia virorum, qui cum domino surrexerunt. Qui recognoscentes ibidem plurimos non potuerunt eis quicquam loqui prae pavore et visione angelica, steteruntque procul intuentes et audientes eos, quomodo gradiebantur psallentes atque dicentes: Resurrexit dominus a mortuis sicut dixerat: exulemus et laetemur omnes, quoniam ipse regnat in aeternum. Tunc admirantes qui missi fuerant prae pavore ceciderunt in terram, et receperunt responsum ab ipsis ut Karinum et Leucium in domos suas perquirerent.

⁷ Qui exsurgentes perrexerunt ad domos eorum, et invenerunt eos orationi vacare. Et intrantes ad eos proni corruerunt in terram salutantes eos, et erecti dixerunt: Amici dei, omnis multitudo Iudaeorum nos direxerunt ad vos, audientes quod surrexistis a mortuis, rogantes et obsecrantes vos ut veniatis ad eos, ut sciamus omnes magnalia dei quae facta sunt circa nos temporibus nostris. Qui statim nutu dei consurgentes venerunt cum ipsis, et intraverunt synagogam eorum. Tunc multitudo Iudaeorum cum sacerdotibus libros legis posuerunt in manibus eorum, adiuraveruntque eos per deum Heloi et deum Adonai et per legem et prophetas di-

cerdotes et Levitas | rabbites cum AC . . B -tas | rog. (B om) ut dign. ven. ad eos cum AB . . C om | A perambulav. omnem circa regionem

6. *Amalech cum A . . B Males, C Maleth. Cf. supra Evang. Nicod. P. I. graece A XIV, 1. p. 242., item latine pag. 350. Ibi A Manbre, alii vocant eum Amalech, B Mambre sive Malech | A Qui et recogn. | pavore . . A timore | intuentes . . A add et videntes | AC om eos | B sicut dixit | C om admirantes | et recep. resp. ab ips. cum B; item A hoc ab eis resp. accipientes . . C nam moniti sunt ab angelo domini qui elevavit eos a terra | ut - perquir. cum BC . . A Karinum et Lentium in domos suas exquirite*

7. *vacare cum BC . . A vacantes | C resalutantes | Amici dei cum C . . AB om | A audientes vos a mortuis suscitatos | C ut dignemini venire | ut sci. omn. (B om omn.) cum AB . . C ut per vos edoceantur | temp. nostr. cum AB . . C his diebus | nutu dei . . B om, C add edocti | venerunt (A add ad eos) - intraver. (A intrantes) - tunc (A tulit omnis) multitudo - libros legis (A libr. et*

centes: Dicite nobis quomodo surrexistis a mortuis, et quae sunt haec mirabilia quae facta sunt temporibus nostris, qualia nunquam audivimus aliquando facta: quia iam prae pavore obstupuerunt omnia ossa nostra et aruerunt, et terra commovet se sub pedibus nostris: adiunximus enim omnia pectora nostra ut effunderemus sanguinem iustum et sanctum.

⁸ Tunc Karinus et Leucius annuerunt eis manibus ut darent eis tomum chartae et atramentum. Hoc autem fecerunt quia non permisit eos spiritus sanctus loqui cum illis. Qui dantes eis singulas chartas sequestraverunt seorsum unum ab alio in singulis cellulis. At illi digitis suis signaculum crucis Christi facientes, in singulis coeperunt scribere tomis: et postquam compleverunt, quasi ex uno ore a singulis cellulis exclamaverunt Amen. Exsurgentes vero Karinus dedit chartam suam Annae et Leucius Caiphae, et salutantes invicem exierunt et reversi sunt ad sepulcra sua.

egem et) posuerunt - Heloi (ita C; A Eloy, B Oloy) - Adonai (ita C; B Adonay, A Adenay) - audivimus (B om) aliq. facta (B add sunt) . . C venerunt in synagogam cum ipsis. Cum ergo vidissent eos principes sacerdotum, nimium conturbati [sunt], et tremor apprehendit eos. Demum Anna et Caiphas acceperunt libros legis dei et pos. in manib. eor. et adiur. eos dicentes Per deum Heloi et de. Ad., per leg. et proph. coniuramus [vos] ut dicatis nobis quomodo resurr. a mo. et haec mirabilia qu. fa. sunt his diebus, qualia nunquam visa sunt a constitutione mundi. | quia iam prae . . C et nos (corrigere nobis) prae | commov. se cum A . . B commota est, C movetur | adiunx. enim - ut effund. cum A . . B quia effudimus . . C et creditur (sic) accidisse haec quoniam effudimus | iust. et sa. cum AB . . C innocentem et iust.

8. *Karinus et Leucius: ut supra | A innuerunt | tomum chartae cum AC . . B chartas | Qui - sing. (B om) sequestr. se unum (B separati sunt unus) - cellulis cum AB . . C Postquam autem dederunt eis chartas et atramentum, diviserunt eos in sing. cell. | At illi - in sing. coep. scr. tom. (B om in sing. tom.) - Amen cum AB . . C Qui antequam incepissent scribere, levaverunt ambo manus dextras et fecerunt signaculum crucis, et tunc coeperunt scr. in sing. tomis. Finitis vero scripturis clamaverunt a sing. cellul. Amen | Karinus (de his nominib. vide supra) - Caiphae cum B . . AC Kar. et Leuc. dederunt scripturam (C porrexer. chartas suas) Annae et (A om Ann. et) Caiphae | et (C ipsi vero) salut. invic. (C resalut. Iudaeos | exier. et (B haec om) rev. sunt (B redierunt) ad sepulcra (A sepulturam) sua (A suam) . . C recesser. de synagoga*

⁹ Tunc Annas et Caiphas aperientes tomum chartae coeperunt singuli secreto legere. Sed omnis populus graviter accipiens, ita ab omnibus proclamatum est: Palam haec scripta nobis perlegite; et postquam perlecta fuerint, nos ea conservabimus, ne forte veritas dei haec ab immundis et fallacibus vertatur obcaecatione in falsitatem. Dehinc tremore confecti Annas et Caiphas tradiderunt tomum chartae rabbi Addae et rabbi Finees et rabbi Egiae, qui venerant a Galilaea et annuntiaverant Iesum assumptum in caelum: illis credidit omnis multitudo Iudaeorum ut hanc scripturam legerent. Et legerunt chartam continentem haec.

CAPUT II. (XVIII.)

¹ Ego Karinus. Domine Iesu Christe, fili dei vivi, permitte me loqui mirabilia tua quae apud inferos gessisti. Cum igitur essemus in tenebris et umbra mortis detenti apud inferos, subito illuxit nobis lux magna, et contremuit infernus et portae mortis. Et audita est vox filii patris altissimi tanquam vox tonitruui magni, fortiterque proclamans sic intulit: Portas principes vestras retollite, portas

9. Tunc - tom. chart. (B chartas) coep. singuli (B om) - omnis pop. gr. accipiens (A omnes populi gr. accipientes) - proclum. (A concl.) - haec scripta (B hanc scripturam) - fuerint (B -rit), nos ea (B eas) - vertat. obcaec. (B obcaecetur [ita videtur] et vertatur) - Dehinc (B De hoc) - tom. cha. (B chartas) - Addae (A Addas) - et rabb. Egiae - assumptum in coelum (A om et rabbi Egiae usque in coelum) cum AB . . C (prioribus omnibus omissis) Annas vero et Caiphas tradiderunt scriptionem Carini rabbi Adam et rabbi Finees, illis qui venerant de Gal. et annunc. vilisse [se] Iesum assumptum | illis cred. - Iud. (B om Iud.) . . C om | ut hanc - haec cum B . . A ut ha. scr. perlegerent. Tunc inventum est ibidem scriptum . . C ut legerent coram populo scriptum quod manu sua Carinus perscripserat: quod per omnia sic continebat.

II, 1. Cf. A II, 1. V, 1. Ego Karinus cum A . . B om, sed postea habet permitte mihi Carino . . C om, sed vide ad finem cap. I. | fil. dei vivi cum BC . . A om | gessisti . . C gessit potentia tua | C lux magna mirabilis | tonitruui cum BC . . A tonitru (omisso magni). Item infra omnes tres tonitruui. | fort. procl. sic intulit (A ait) cum BA . . C sic fort. proclamantis | Portas (A Tollite port.) vr. ve. retollite (B attoll.), portas (ABC -tae) aet. sustoll. (C add quia)

aeternales sustollite: rex gloriae Christus dominus intraturus adveniet.

² Tunc Satanas dux mortis advenit, fugiens territus, dicens ministris suis et inferis: Ministri mei et omnes inferi, concurrите, portas vestras claudite, vectes ferreos supponite, et pugnate fortiter et resistite, ne tenentes captivemur a vinculis. Tunc impia officia eius omnia conturbata sunt et coeperunt portas mortis cum omni diligentia claudere, serasque et vectes ferreos paulatim iungere, omniaque ornamenta sua strictis manibus tenere et proclamare ululatus dirae vocis ac teterrimae.

CAPUT III. (XIX.)

¹ Tunc Satan dixit ad infernum: Praepara te ad recipiendum quem tibi deduxero. Dehinc infernus Satanae ita perintulit: Vox ista non fuit nisi a clamore filii patris altissimi, quia ita terra et omnia inferi loca sub ipsa contremuit: unde puto me et omnia vincula mea iam aperta patescere. Sed adiuro te, Satana, caput malorum omnium, per tuas measque virtutes, ne perducas eum ad me, ne dum velimus eum capere captivemur ab eo. Nam si ad vocem eius tantum omnis virtus mea ita destructa est, quid putas eum facturum dum praesentia eius advenerit?

² Cui Satan dux mortis ita respondit: Quid clamitas?

2. Cf. A V, 1. *Tunc* (B *Et tunc*) *Satanas* (C *Satan*) . . C add *cum audisset* | C om *fugiens* | *ministris* (B *-steriis*) *suis et inferis* (AC om *et inf.*) | *Min. mei et omn. inf.* (B om *et o. inf.*) . . C *O inferi* | C *recludite* | *ne tenentes* (C *detenti*) *captivemur* (A *catinemur*) *a* (C *in*) *vinc.* | B om *eius omnia* | *ornamenta cum* A . . C *armamenta* . . B om | *tenere* . . AC *perlegere* | *proclamare* . . A *promere* | C *ululatum*

III, 1. Cf. A IV, 3. *Satan cum* BC . . A *Satanas dux mortis* | *tibi dedux.* cum BC . . A *dixero tibi* | *perintulit cum* C, A *pertulit* . . B *respondit* | *omnia inferi loca* (C om *loca*) . . A *omnis vix infernus* | C *Adiuro igitur te*, *frater Satan* | *cap. mal. omn.* cum BC . . A *qui es omnium malor. intemptor* | *virtutes cum* BC . . A *penas* | *ne* (B *et*, C *quia*) *dum velimus* (B *volumus*, A *vellemus*) - *ab eo* (C *ipso*) | *Nam si - ita* (C om) *destr. est cum* AC . . *Nam si omnis mea virt. iam defuncta est* | *eum* (ita A; B *me*) *facturum* . . C *facturus est dum* . . B *cum* | *praesentia* . . C *potentia*

2. Cf. A IV, 2. *Satan - respondit cum* AC . . B *Satan dixit* | *Quid -*

noli timere, antique amice nequissime: quia ego populum Iudaeorum concitavi adversus eum, alapis eum feriri praecepi et traditionem per eius discipulum in eum peregi; et est homo multum timens mortem, qui ex timore dixit: Tristis est anima mea usque ad mortem; et ad hanc illum perduxī, quia modo levatus in cruce pendit.

³ Tunc infernus ait ad eum: Si ipse est qui Lazarum de sinu meo iam quatrIduanum solo verbo imperii sui velut aquilam avolare fecit, iste non homo est in humanitate sed deus est in maiestate. Rogo te ne perducas eum ad me. Cui Satan ait: Praepara te tamen, ne timeas: quia iam in cruce pendet, non possum aliud agere. Tunc infernus Satanae ita perintulit: Si ergo aliud agere non potes, ecce appropinquat tua perditio. Ego denique deiectus et sine honore manebo: tu tamen cruciatus sub meo eris dominio.

CAPUT IV. (XX.)

¹ Audiebant autem sancti dei contentionem Satanae et inferni; ipsi tamen adhuc intra se minime se recognoscentes nihilominus erant in cognitione. Sed sanctus pater noster Adam ita Satanae respondit per omnia: Dux mortis, quid formidas et trepidas? Dominus ecce venit qui omnia figmenta tua nunc destruet, et tu captus ab eo religatusque eris per secula.

² Tunc omnes sancti audientes vocem patris nostri Adae, quam constanter Satanae respondit per omnia, in gaudio con-

nequissime: quia cum C . . AB om | et est homo - dixit cum C, item A et ho. est mort. tim. et dicens . . B et hic timens mort. dixit | B et ideo usque ad hoc illum perduxī et iam modo etc.

3. Cf. A IV, 3. *infernus . . C inferus.* Item alibi. | *Si ipse est - non (cdd om) homo est - maiestate: ita A; paucis differunt BC. | pendet cum B . . AC¹ pendens | perintulit cum C, A pertulit . . B dixit | A proiectus | tu tamen (C semper) - dominio cum BC . . A tuque sub meo dominaberis cruciatu.*

IV, 1. *C contentiones | minime se: cdd. om se | in cognitione: cdd. omnes tres habere videntur incogniti. | Sed . . C Tandem | venit . . B adveniet | nunc . . A om | B om et tu captus, item que*

2. Cf. A III. *quam const. - per omnia cum BC . . A const. Satanae respondentis | concurrentesque - conglobati (C add prope eum) cum B, item C . . A*

fortati sunt: concurrentesque omnes ad patrem Adam ibidem sunt conglobati. Tunc pater noster Adam intuens omnem illam multitudinem diligentius mirabatur si omnes ex eo procreati essent in seculum. Et circumplectens circumquaque secum adstantes, amarissimas profundens lacrimas, filio suo Seth intulit dicens: Enarra, fili Seth, sanctis patriarchis et prophetis quod dixit tibi custos paradisi, quando direxi te adducere mihi de ipso oleo misericordiae, ut perungeres corpus meum cum essem infirmus.

³ Tunc ille respondit: Ego, cum me dirigeres ante portas paradisi, oravi et deprecatus sum dominum cum lacrimis, et vocavi custodem paradisi ut mihi exinde daret. Tunc egressus Michael archangelus dixit mihi: Seth, ut quid tamen deploras? Scito praenoscens quia pater tuus Adam de hoc oleo misericordiae non accipiet modo sed post multas generationes seculi. Veniet enim amantissimus dei filius de coelis in mundum, et baptizabitur a Iohanne in Iordane flumine: et tunc recipiet pater tuus Adam de hoc deo misericordiae et omnes credentes in eum; et eorum qui crediderunt in eum, regnum illorum permanebit in secula.

CAPUT V. (XXI.)

¹ Tunc audientes haec omnes sancti iterum exultaverunt in gaudio. Ex quibus unus de circumstantibus, Isaias nomine, fortiter proclamans intonuit: Pater Adam et omnes cir-

concurrentesque ad eum congratulati sunt ei | in seculum cum AC . . B in seculo | circumplectens (C ampl.) . . B conspiciens | custos paradisi . . C add et Michael archangelus | adducere . . C ut mitteretur

3. Cf. A III. *Ego - et depr. sum (B haec om) - daret cum AB . . C Ego Seth, cum me dirigeret pater meus Adam ante po. parad., oravi et depr. sum deum cum - cust. parad. et petii ab eo de ipso oleo misericordiae | Scit pr. quia etc cum AC . . B Cito praenosces pater tuus Adam quod de hoc | modo sed cum AB . . C modo nisi | amantissimus cum C . . AB altissimus | A om flumine | B accipiet | et eorum (A illi, B om) qui credid. (A credent) in eum, regn. illor. (AB eorum) etc*

V, 1. Cf. A II, 1. *Tunc - in gaudio cum C . . AB om | Ex quibus cum AC . . B Et | C om Isaias nom. (A praenom.) | fort. proclam. (C clam.) int. (C ita int.) cum BC . . A dixit | meas sententias (B -am -iam) . . C me | essem*

cumstantes, audite meas sententias. In terris cum essem, et docente me spiritu sancto, in prophetia de hoc cecini lumine quia populus qui sedebat in tenebris vidit lumen magnum, habitantibus in regione umbrae mortis lux orta est eis. Ad cuius vocem pater Adam et omnes conversi interrogabant eum: Tu quis es? quia vera sunt quae loqueris. At ille subiungens ait Isaias ego sum nomine.

² Tunc apparuit alius iuxta eum quasi eremicola. Quem interrogantes dixerunt: Tu quis es, qui talia gestas in corpore? At ille constanter respondit: Ego sum Iohannes baptista, vox et propheta altissimi. Ego praeivi ante faciem domini eiusdem ut deserta et aspera in vias planas peragerem. Ego agnum domini et dei filium Ierosolymitis digito meo ostendi et clarificavi. Ego baptizavi eum in Iordane flumine. Ego vocem patris de caelo super eum intonantem audivi et proclamantem Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit. Ego ab eo responsum accepi quia ipse descensurus esset ad inferos.

Tunc pater Adam audiens ista clamavit voce magna Alleluia conclamitans, quod interpretatur: Dominus venit per omnia.

(C add in corpore) et . . B om et | B om in prophetia | quia (B om) populus - lumen magn. (C lucem magnam), habitantib. (B ambulanti.) - est eis cum BC . . A quia pop. qui ambulabat in ten. lux orta est eis, tum pergit his quae eadem C addit et in regione mortis habitantium (sic uterque) vident (C vident) gloriam dei perlucidam | conversi . . C gavisi | quia (C om) vera sunt (C add ista) quae cum AC . . B qui

2. Cf. A II, 3. A quidam alius, omissis iuxta eum | A om baptista † B ante fac. eiusd. dom. in deserto aspera vias planas peragere | agn. domini cum AC . . B agn. dei | AB Ierosolimis | et clarificavi cum A . . B om . . C dicens Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Tu a me venis baptizari, et ego a te debeo baptizari. Tum idem pergit Et dum baptizarem eum in Iordane, audivi vocem de caelo super eum intonantem Hic est etc. | B complacui

Tunc pater Adam etc . . C sic: Tunc pa. Ad. cum aliis interrogaverunt eum Tu quis es, qui talia egisti in corpore? At ille Iohannes baptista sum. Cumque audisset pater noster Adam, voce magna clamavit Alleluia, quod interpretatur Deus venit.

CAPUT VI. (XXII.)

¹ Deinde alius ibi adstans quasi quodam imperatoris signaculo praeeminens, David nomine, ita proclamans aiebat Ego in terris cum essem, de dei misericordia et eius visitatione populo revelabam, prophetizans futura gaudia, dicens per omnia secula: Confiteantur domino misericordiae eius, et mirabilia eius filiis hominum, quia contrivit portas aereas et vectes ferreos confregit. Tunc sancti patriarchae et prophetae coeperunt inter se invicem recognoscere et de prophetiis suis singuli singula dicere. Tunc sanctus Ieremias suas prophetias examinans laiebat patriarchis et prophetis quia cum essem in terris prophetavi de dei filio, quod in terris visus est et cum hominibus conversatus est.

² Tunc omnes sancti exultantes in lumine domini et in aspectu patris Adae et in responsione omnium patriarcharum et prophetarum proclamaverunt dicentes: Alleluia, benedictus qui venit in nomine domini: ita ut exclamatione eorum expavesceret Satanas et quaereret aditum fugiendi. Et non poterat, quia infernus et satellites eius tenebant eum in infernum constrictum et munitum per omnia; dicebantque ad eum: Quid trepidas? Nos nullatenus te hinc exire permittimus. Sed ista suscipe, sicut dignus es, ab illo quem ex-

VI, 1. Cf. A V, 2. Deinde cum B . . AC Denique | B procedens imperatoris signaculo | de dei mis. et eius vis. (B om et ei. vis.) populo . . C haec om | C prophetans | B om futura gaudia, item per omnia sec. | confregit: solus C add Interrogatus autem a sanctis patribus quis esset, respondit David sum nomine. | coeperunt - de prophetiis suis (A -tia sua) sing. singula (A om) dic. Tunc sa. Ier. cum AB . . C coeper. intra se de prophetiis suis singuli recognoscere, inter quos Ier. | examinans etc cum AC . . B referebat patribus et prophetis dicens Ego

2. Cf. A VII. lumine . . B nomine | C conspectu, item responsis | in nomine domini cum AB . . C add deus dominus et illuxit nobis: Alleluia in secula seculi: laus honor et gloria, qui advenisti ex alto nos visitans. Alleluia cantantes per omnia | exclamatione . . C ex clamore | Et non (C Nec) - infernus (A servi) - in inf. constrictum (A om) et munitum (C iniectum) - ad eum cum AC . . B Nec - tenebant eum. Infernus contristatus munitusque [?] per omnia dicebat ei | C Quid formidas, Satan, et trepidas? | Sed ista etc cum A . . BC corrumpite; C sic: Ista suscipe, si ausus es, quia hucusque expu-

pugnabas quotidie; sin autem minime, scias quia religatus ab eo meae suberis custodiae.

CAPUT VII. (XXIII.)

¹ Et iterum facta est vox filii patris altissimi quasi vox tonitruum magni dicens: Tollite portas principes vestras, et elevamini portae aeternales, et introibit rex gloriae. Tunc Satan et infernus clamaverunt dicentes: Quis est iste rex gloriae? Responsumque est illis voce dominica: Dominus fortis et potens, dominus potens in proelio.

² Post hanc vocem advenit homo cuius visio erat quasi latronis, portans crucem in humero, clamans a foris et dicens: Aperite mihi ut intrem. Cui aperiens Satan per modicum introduxit eum interius in hospitio, iterumque clausit post eum ostium. Videruntque eum omnes sancti perlucidum, dixeruntque ei continuo: Visio tua latronis est. Indica nobis, quid est quod in dorso tuo baiulas? Qui respondens humiliter dixit: Vere latro fui per omnia, et suspenderunt me Iudaei in cruce cum domino meo Iesu Christo filio patris altissimi. Ego denique veni praeconcitus: ipse vero post me venit continuo.

³ Tunc sanctus David adversus Satan ira succensus proclamavit fortiter: Aperi spurcissime portas tuas, ut intret rex gloriae. Similiter et omnes sancti dei consurgebant adversus Satan et volebant eum comprehendere et inter se di-

gnabas animas cotidie et affligebas; nunc religatus eris ab eo, sub arcta eris custodia.

VII, 1. Cf. A V, 3. c *Et subito audita est | filii patris: AB om filii, c utrumque om | tonitruum magni: ita ABC | dicens cum C . . A om; B inquit post Tollite | B om dom. potens*

2. Cf. A X. *Post hanc . . A prae Tunc, c Et | B cuius erat similitudo quasi | C Aperiens autem ei Satan per mod. introivit, iterumque cl. post eum ost. diligenter. Et cum vidissent Dismam omn. sa. perlucid., dixer. ad eum | A Dic nobis | latro fui cum AC . . B latro fuissem | et (C sed) suspend. . . B om et | AC cum (C add Christo) domino filio (C add patris) altissimi | Ego denique (C itaq.) veni praeconc. (C concitus) cum AC . . B Ego eum praeveni concitus*

3. Cf. A V, 3. *spurcissime cum BC . . A fortissime | inter se (C add et*

videre. Et iterum clamatum est intus: Tollite portas principes vestras, et elevamini portae aeternales, et introibit rex gloriae. Interrogaverunt iterum infernus et Satan ad vocem illam perspicuam dicentes: Quis est iste rex gloriae? Dictumque est illis a voce illa mirabili Dominus virtutum ipse est rex gloriae.

CAPUT VIII. (XXIV.)

Et ecce subito infernus contremuit, et portae mortis et serae comminutae et vectes ferrei confracti sunt et ceciderunt in terram, et patefacta sunt omnia. Et Satanas remansit in medium, stabatque confusus et deiectus, conligatus compede in pedibus. Et ecce dominus Iesus Christus veniens in claritate excelsi luminis mansuetus, magnus et humilis, catenam suis deportans manibus Satan cum collo ligavit, et iterum a tergo ei religans manus resupinum eum elisit in tartarum, pedemque suum sanctum ei posuit in gutture, dicens Per omnia secula multa mala fecisti, ullo modo non quievisti: hodie te trado igni perpetuo. Vocatoque cito inferno ait illi praecipiens: Tolle hunc pessimum ac nequissimum, et sub tua habeto custodia usque in diem illum quo tibi praecepero. Qui accepto eodem sub pedibus domini demersus est cum eo in profundum abyssi.

CAPUT IX. (XXV.)

¹ Tunc dominus Iesus salvator omnium, pius et mitissi-

illum) dividere . . B int. se illudere | Et iterum . . C Interea | intus cum B . . AC om | Interrogav. - dicentes (A add per omnia) . . C Responderunt tremebundi Satan et inferus | Dom. virtutum . . B Dom. noster

VIII. Cf. graece V, 3. VI, 2; item latine A VII. BC et serae et vect. ferrei (B -rreae; item A atque etiam confractae) comminuti (B -tae) sunt | remansit in medium etc . . C stabat in medio confusus | conlig. comp. in ped. cum C; A conlig. compedibus . . B om | excelsi luminis (B lum. excellentissimi), mans. ma. et hum. cum AB . . C excelsus humilis, magnus et mansuetus | Sat. cum collo ligav. cum A . . B Sat. conligavit . . C Satanae eam ligav. cervicibus | C desupinum, et om in tart. | B om per omn. sec. | Vocatoque cit. inf. (A Vocatusque citius infernus) - praecip. (A om praecip.) Tolle cum BA . . C Tunc vocari fecit inferum. At ille tremebundus apparuit demissa facie, quia Christum non audebat respicere. Tunc dixit illi Maledicte, dammate, tolle | B in profundo tartari, C in profunda tartara

IX, 1. Cf. A VIII, 1. Tunc dom. (B om T. do.) Ies. (B add vero,

mus, resalutans Adam benigniter aiebat illi: Pax tibi Adam cum filiis tuis per immensa seculorum secula, amen. Tunc pater Adam provolutus pedibus domini, sursumque erectus manus eius deosculatus, fortiter lacrimas profudit dicens: Ecce manus quae plasmaverunt me, testificans omnibus; et dicebat ad dominum: Advenisti rex gloriae, liberans homines tuoque perpetuo aggregans regno. Tunc et mater nostra Eva similiter domini pedibus provoluta ac sursum erecta manus eius deosculans et profundens fortiter lacrimas dixit: Ecce manus quae me fabricaverunt, testificans omnibus.

■ Tunc omnes sancti adorantes eum clamaverunt dicentes: Benedictus qui venit in nomine domini, deus dominus illuxit nobis. Amen per omnia secula. Alleluia in seculum seculi: laus honor virtus gloria, quia advenisti ex alto nos visitans. Alleluia cantantes per omnia et congaudentes de gloria concurrebant sub manibus domini. Tunc salvator perscrutans de omnibus momordidit infernum, quantocius partem deiecit in tartarum, partem secum reduxit ad superos.

CAPUT X. (XXVI.)

Tunc omnes sancti dei rogaverunt dominum ut victoriae signum sanctae crucis relinqueret apud inferos, ne praevalerent ministri eius nequissimi aliquem retinere culpatum quem absolverit dominus. Et factum est ita, posuitque dominus crucem suam in medio inferni, quae est signum victoriae et usque in aeternum permanebit.

c add *Christus*) *salv. omn.* (B *noster et dominus omnium*) *pius* (C *magnus et excelsus, pius*) *et mit.* | *homines* (A *-nem*) . . C *nos* | *fabricav.* cum AC . . B *plasmav.*

2. Cf. A l. 1. *Benedictus - dominus* (A *benedict. dom. et*) *illuxit* - *cantantes* (B *cantemus*) - *congaudentes* (B *-deamus*) *de glor.* (B add *quae*) *concurr.* (B *concurrit*) *sub man. domini* cum AB . . C *Bened. qui venit in nom. dom., dantes laudem Iesu Christo altissimi filio; concurrebantque omnes laetati* (sic fere) *sub manib. dom.* | B *salv. noster* | *de omnibus* . . C *omnia* | *momordid. infern.* cum B . . A *doluit infernus* . . C *om* | *quantocius* cum A . . BC *om* | B *deduxit*

X. Cf. A VIII, 1. 2. *vict. sign. sa. crucis* cum A; C *sign. sanctae crucis victoriae* . . B *sign. victoriae suae* | B *om culpatum* | A *absolvit* | *crucem suam* . . B *sign. crucis suae* | C *sign. victor. usque in aet. per omnia permanens*

Deinde exivimus exinde omnes cum domino, relinquentes Satan et infernum in tartarum. Nobisque et aliis multis praeceptum est ut cum corpore resurgeremus, in seculo dantes testimonium resurrectionis domini nostri Iesu Christi et de iis quae gesta sunt apud inferos.

Haec sunt, fratres carissimi, quae vidimus et testificamur adiurati a vobis, illo attestante qui pro nobis mortuus est et resurrexit; quia sicut scriptum est, ita gestum est per omnia.

CAPUT XI. (XXVII.)

At ubi charta completa et perlecta est, audientes omnes ceciderunt in facies suas, lacrimantes amare et crudeliter percutientes pectora sua, clamantes et dicentes per omnia: Vae nobis: ut quid nobis miseris contingit hoc? Fugit Pilatus, fugit Annas et Caiphas, fugiunt sacerdotes et Levitae, insuper et populus Iudaeorum, plorantes ac dicentes: Vae nobis miseris, sanguinem sanctum in terra effudimus.

Tribus itaque diebus et tribus noctibus panem et aquam non gustaverunt ullo modo, neque in synagoga aliquis eorum est reversus. Tertia vero die iterum congregato concilio perlecta est alia charta Leucii: et nec plus nec minus inventum est, quantum ad litteram unam, in quantum scriptum Karini continebat. Tunc conturbata est synagoga, et luxerunt omnes XL diebus et XL noctibus, exspectantes a deo interitum et dei vindictam. Sed ille miserator pius

Cf. A XI. *omnes* . . A *add sancti* | *Sat. et inf. in tart.* cum C . . AB *Satan in infernum* | BC *Nobis quoque et* | A *cum corporib. nostris* | C *om de iis* | A *et quae gesta s. ap. inf. referremus*
adiur. a vobis . . B *apud vos*

XI. Cf. A XI. *At ubi - dic. per omnia* cum C. Paulo breviores sunt AB. | *Fugit Pilatus etc* cum C . . AC *Fugit Pil. et* (B om) *Iudaeor. pop. fugit. Anna et Caiph. pariter ibant* (A *pariter, antequam*) *plorando* (B *-ntes ac*) *dicentes*

iterum congr. concilio perlecta (h. l. A *praelecta* habet, sed supra locis iis pluribus ubi *praeleg. malis* quam *perleg.*, lectio non fluctuat) etc . . C *resumpto spiritu congregaverunt concilium ut legerent Leucii chartam: in qua continebatur totum illud quod scripserat Carinus, nec plus nec minus una littera sive unum iota.* | A *exspectando* | a deo etc cum C . . A *quando veniat eis interitus*; B *corrupte quando deus veniret in terris*

et altissimus non eos perdidit continuo, dans eis locum poenitendi largiter. Sed digni non sunt inventi converti ad dominum.

Haec sunt testimonia Karini et Leucii, fratres carissimi, de Christo dei filio sanctisque suis gestis apud inferos: cui agamus omnes laudem et gloriam per immensa seculorum secula, amen.

pius et altiss. cum C .. AB et misericors | B om non eos perd. continuo | dans .. B dedit

cui agamus (B agimus) omn. (B om) laudem (A laudes) et (A cui) gloriam (A honor et gloria) per etc

EPISTOLA PONTII PILATI

QUAM SCRIBIT AD ROMANUM IMPERATOREM DE DOMINO NOSTRO
IESU CHRISTO.

Pontius Pilatus Tiberio Caesari imperatori salutem d.

De Iesu Christo, quem tibi plane postremis meis declaraveram, nutu tandem populi acerbum me quasi invito et subtimente supplicium sumptum est. Virum hercle ita pium et severum nulla unquam aetas habuit nec habitura est. Sed mirus exstitit ipsius populi conatus omniumque scribarum principum et seniorum consensus, suis prophetis et more nostro Sibyllis contra monentibus, hunc veritatis legatum crucifigere; signis et supra naturam apparentibus, dum penderet, et orbi universo philosophorum iudicio lapsum minantibus. Vigent illius discipuli, opere et vitae continentia magistrum non mentientes, imo in eius nomine beneficentissimi. Nisi ego seditionem populi prope aestuantis exoriri perti-

Epistola etc: ita ex Ven.

Pont. (ita Ven Bodl, Flor om) *Pil.* (Bodl add *Iudaeae procurator*)
Tib. Caes. imp. (ita Ven Bodl, Flor om) *salutem* (Bodl s.) d. (Flor om de Bodl p.)

subtimente cum Ven Chass . . Flor *subticente*, Bodl *subnitente* | et (Flor Chass ac) *severum* (Flor *sincerum*) cum Ven Flor Chass . . Bodl *ita severum* | *unquam* cum Ven Flor Chass . . Bodl *ante* | *omniumque* . . Ven om *que* | *principum et* cum Ven Chass, item Bodl *et princ. ac* . . Flor *et* | *et mor.* cum Ven Flor Chass . . Bodl om *et* | *contra monentib.* (Ven *moventib.*) cum Bodl Ven . . Flor Chass *praemonentib.* | Flor *crucifigere* | *signis et* (Flor *etiam*) cum Ven Flor . . Bodl om *et* | Bodl *minitantibus* | *Vigent* . . Chass *urgent* | *illius* . . Ven *eius* | *beneficentissimi*: Ven *praem ubique unicuique* | Chass

muissem, fortasse adhuc nobis vir ille viveret: etsi tuae magis dignitatis fide compulsus, quam voluntate mea adductus pro viribus non restiterim, sanguinem iustum totius accusationis immunem, verum hominum malignitate inique, in eorum tamen ut scripturae interpretantur exitium, venundari et pati. Vale
V. Kal. Aprilis.

om *prope* | *aestuantis* . . Flor *vitiose aestuant*, omisso *exoriri* | *nobis vir ille*
(Flor *ille vir*) . . Bodl *vir ille nob.* | *tamen* cum Bodl Chass . . Flor *famen*
(hinc Fabr *exitium* cum *pati* coniungit . . Ven om | *venund. et pati* cum
Bodl . . Flor Ven *pati et venund.* | *V. Kal. Apr.* cum Ven Bodl . . Flor Chass
Quarto Nonas Aprilis.

ΑΝΑΦΟΡΑ ΠΙΛΑΤΟΥ

ΗΓΕΜΟΝΟΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΕΣΠΟΤΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ
ΠΕΜΦΘΕΙΣΑ ΑΥΓΟΥΣΤΩ ΚΑΙΣΑΡΙ ΕΝ ΤΗ ΡΩΜΗ.

Ἐμ ἐκείραις ταῖς ἡμέραις σταυρωθέντος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπὶ Πορτίου Πιλάτου ἡγεμόρου τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Φοιρικής ταῦτα ἐν Ἱεροσολύμοις γέγομεν τὰ ὑπομνήματα τὰ κατὰ τοῦ κυρίου πρᾶχθέντα ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων. ὁ οὖν Πιλάτος μετ' οἰκίας αὐτοῦ ἀραφορᾶς ἐξέπεμψεν αὐτὰ τῷ Καίσαρι ἐν τῇ Ῥώμῃ γράψας οὕτως.

Κρατίστῳ σεβαστῷ θειοτάτῳ καὶ φοβερωτάτῳ Αὐγούστῳ Καίσαρι Πιλάτος ὁ τῇ ἀματολικῇ διέσωσιν ἀρχὴν.

*) Ita titulum habent cde . . α Ἀραφ. Πιλ. τοῦ ἡγ. π. κυρίου ἡμ. Ἰ. Χρ. π. Τιβερίῳ Καίσ. ἐν Ῥ. . . в praemissis Actis quae dicuntur Pilati sic habet: Ὑπομνήματα πρᾶχθέντα (corrigere πρᾶχθ.) περὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησ. Χρ. ἐπὶ Πορτίου Πιλάτου τοῦ ἡγεμόρου τῆς Ἰουδαίας, ὥστε αὐτὸς ὁ Πιλάτος ἐξέπεμψεν διὰ ἰδίας ἀραφορᾶς Αὐγούστῳ Καίσαρι ἐν τῇ Ῥώμῃ. Sequitur illa temporis nota quam vidimus supra pag. 211 sq., (sub cod. e) Ἐμ ἔτει usque γράμμασιν ἑβραϊκοῖς.

Ἐμ (в praem Ἐγέμετο) - ἡγεμόρος (α τοῦ ἡγ.) - γέγομεν (α γεγόρασι) τὰ ὑπομν. (cd om) - ὑπὸ τ. Ἰουδ. cum acde . . в ἐν ταῖς ἡμ. ἐκείρ. σταυρ. τοῦ Ἰησοῦ, καὶ Πορτίου Πιλ. ἡγεμονεύοντος τῆς τε Παλ. κ. τ. Φοιρ. (ista omnia prioribus annexa habet) Ταῦτα (cod. ταύτης) δὲ ἐν Ἱεροσ. γέγομεν τὰ ὑπομν. τὰ πρᾶχθέντα κατὰ τοῦ Ἰησοῦ παρὰ τῶν Ἰουδ. | ὁ οὖν (α δὲ) Πιλ. μετ' οἰκίας (α -κίας: Fabr. edidit μετοικίας „Sed et Pilatus ex provincia sua scripto retulit Romam“ etc. Thilo: μετ' οἰκίας „cum domo sua,“ „cum domesticis suis“) αὐτ. ἀραφορᾶς ἐξέπ. αὐτὰ (α αὐτοῦ, Fabr αὐτῷ) τῷ Καίσ. etc. в sic: [ā] δι' ἀραφορᾶς ἰδίας ἀπέπεμψεν Αὐγούστῳ Καίσαρι ἐν τ. Ῥ. γρ. οὕτως ὁ Πιλάτος.

Κρατίστῳ . . в om | καὶ (в om) φοβερωτάτῳ . . в φοβερῷ | Αὐγούστῳ cum cde . . в Τιβερίῳ Αὐγούστῳ, α Τιβερίῳ | ὁ τ. ἀματ. διέ. ἀρχὴν (α ἐπαρχίαν: cum cde α . . в ἀματολῆς τελωμάρχη

¹ Μηρύσει κέχρημαι δι' ἧς φόβῳ καὶ τρόμῳ συμέχομαι, κράτιστε. Ἐν ταύτῃ γὰρ ἡμερῇ διέσωσεν ἑσπαρχίαν, ἥτις μία τῶν πόλεων καλεῖται Ἱερουσαλήμ, ἅπαρ τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων παρέδωκάν μοι ἄνθρωπὸν τινα λεγόμενον Ἰησοῦν, πολλὰ ἐγκλήματα ἐπιφερόμενοι κατ' αὐτοῦ, ἅπερ οὐκ ἠδυνήθησαν τῶν λόγων τῇ συστάσει διελέγχειν. Μία δέ τις αὐτοῖς αἵρεσις ἦν κατ' αὐτοῦ, ὅτι τὸ σάββατον αὐτοῖς ἔλεγεν ὁ Ἰησοῦς μὴ εἶναι σχολὴν ἢ παρατηρεῖσθαι. πολλὰς γὰρ ἰάσεις ἔωσεν τέλεσεν ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ, τυφλοὺς ἐποίησεν ἀμαβλέπειν, χωλοὺς περὶπατεῖν, μεκροὺς ἀνέστησεν, λεπροὺς ἐκαθήρισεν, παραλυτικοὺς ἴασατο, μὴ δυναμένους τὸ σύμολον μῆτε ὀρμὴν τοῦ σώματος μῆτε μεύρων στάσιμ ἔχειν εἰ μὴ μόρον φωνὴν καὶ ἁρμορίαν, καὶ παρέσχεν αὐτοῖς δύναμιν τοῦ περὶπατεῖν

1. Μηρύσει cum BCE . . D μηρῆσαι, A μηρύει | δι' ἧς - συμέχομαι (A -χομερος) cum CDA . . E δι' ἧς φόβος καὶ τρόμος ἔχει με . . ■ τρόμῳ συνεχόμενος (sed in codice scriptum est τρομοσῆμ ἐχόμενος) | κράτιστε: sequitur in codd. CD τῇ (D τῇ) τῶν ἐπιστατέρων καὶ ῥωπῇ τοῦτο τε καιρὸν (D τῶν τότε καιρῶν) δέοντα λαβὼν τὸν γε λείον (D λίον) χρόνον δείκνυσιν: quae corruptissima esse apparet. Nec fere aliter in E videtur scriptum esse, unde haec tantum adnotavimus: τῇ τῶν ἐπιστατέρων ῥωπῇ τὸν τότε καιρὸν δέοντα. A sic: τῶν ἐπαριστατέρων καιρῶν ῥωπῇ τὸν τε καιρὸν δέοντα λαβὼν τὸν τέλειον χρόνον ἐρδείκνυσιν. Cf. alterum textum, ibique codd. CE. Codex vero B eum locum plane omittit. | Ἐν ταύτῃ γ. ἡμερῇ (ita AC; D ἡρ) -καλεῖται (ita CD; A κέκληται) - μοι (A add ἔρα) ἄνθρ. τινα (C τιμ. ἄνθρ.) λεγ. Ἰησ. cum CDA . . B Μία τῶν ὕψ' ἐμοῦ διοικουμένων πόλεων κέκληται Ἱερουσαλήμ, ἐν ἣ (cod. ω) πᾶρ τὸ πλῆθ. τῶν Ἰουδ. κατοικοῖ· οὗτοι παρέδωκάν μοι τινα ἄνθρ., Ἰησοῦν τῷ ὀνόματι | D φερόμενοι, omisso κατ' αὐτοῦ (A ante ἐπιφερ. pon) . . B φέροντες et κατ' αὐτόν | τῶν λόγ. τῇ συστ. (A τ. συστ. τ. λόγ.) cum CA; item B τῇ σύστασιμ τ. λόγ. . . D τὸν λόγον τοῖς σύμωσι | B οὐκ ἴσχυσαμ διελέγξ. | τις (ita CD; B τις, A τοῖς) αὐτοῖς (ita AD, B αὐτῆς, C om) αἵρ. ἡρ (B corrupte ἐρέσεως. D add αὐτῶν) | αὐτοῖς ἔλεγ. ὁ Ἰησ. (ita AD; C om) μὴ εἶμ. (D add ὀρθῇ) σχολ. ἢ (A om; Fabr. edidit μὴ ἐν σχολῇ) παρατ. cum ACD . . B οὐ τηρεῖ μηδὲ σχολὴν εἶναι ἀγαθῶν ἔργων | πολλ. γὰρ (ita ACD; B δέ) ἰάσ. ἐπετέλεσεν (ita ACD; B ἀπετέλει ἀγαθῶν ἔργων) ἐν (ita CD, A om; B om ἐν αὐτῇ) αὐτ. τῇ ἡμέρᾳ (B add τοῦ σαββάτου) | ἐποίη. ἀμαβλέπ. (D βλέπειν) . . B ἀμέβλεπεν (sed postea περὶπατεῖν) | λεπρ. ἐκαθήρισεν (A ἐκαθάρισεν) cum CDA . . B om | B παραλύτους | μὴ δυν. τὸ σύμολον (ita ACD; B τὸ σῶμα κινήσαι) μ. ὀρμ. τ. σώμ. μῆτε (B ἢ τῶν) μεύρ. στ. ἔχειμ (A ἔχωρ) εἰ μὴ μόρον (B μόρην) φωνὴν καὶ (B om φ. κ.) ἁρμορίαν (ita AB; CD -ρίας) | παρέσχεμ

καὶ τρέχειν, ῥήματι μόρφ τὸ ἀσθερὲς ἀποστρέψας. ἄλλο πάλιν τι δυρατώτερον πρᾶγμα, ὅπερ ἐστὶν παρὰ τοῖς παρ' ἡμῖν θεοῖς ζέρον· τετραήμερον μεκρὸν ἀρέστησεν, λόγῳ μόρφ καλέσας αὐτόν, τοῦ τεθνεώτος τὸν ἰχθῶρα ἔχορτος, καὶ διαφθαρέμτος ἐκ τῶν γερομέμων σκωλήκων τοῦ σώματος αὐτοῦ καὶ τὸ δυσῶδες τοῦ κυρὸς ἔχορτος· ὃν ἰδὼν ἐν τῷ τάφῳ κείμενον ἐκέλευσεν τρέχειν, μῆτε ὅλως μεκροῦ τι ἔχορτος, ἀλλ' ὥς ἐκ παστοῦ μυμφίος οὕτως ἐξήλθεν ἐκ τοῦ τάφου εὐωδίας πλείστης πεπλησμέρος.

² Καὶ ζέρονος σαφῶς δαιμοριζομένους καὶ τὴν οἴκησιν ἐν ἐρημίαις ἔχορτας καὶ σάρκας τρώγοντας τὰς ἰδίας, ὁμοίως τοῖς κτήρεσιν καὶ ἐρῶετοῖς συμαστρεφομένους, καὶ τούτους κατέστησεν οἰκήτορας πόλεων καὶ διὰ λόγου σώφρονας ἀπέδειξεν, σοφούς τε καὶ δυρατοὺς καὶ ἐρδόζους παρεσκεύασεν γερέσθαι, συμεσθίοντας πᾶσιν τοῖς πολεμίοις τῶν πνευμάτων

cum CD . . B παρείχεν, A παρέχειν | δύν. τοῦ περ. κ. τρέχ. cum ACD . . B τὸ περιπατεῖν | τὸ ἀσθ. ἀποστρ. cum B . . ACD τῷ ἀσθερεῖ ἐπιτρέψας | ἄλλο cum D, item B (ἀλλ' ὅτε δέ τι δυν., A ἄλλον) . . C ἀλλά | B om τοῖς παρ' ἡμ. | B τετραταῖον ἀραστήσας | λόγῳ - διαφθαρέμτος (cod. -τας) - κυρὸς (cod. κυροῦ) ἔχορτος (cod. -τας) cum B . . ACD λόγῳ (A ἐν λόγ.) μόρφ (A μόρον) καλέσας αὐτοῦ (sed D αὐτόν) τοῦ τεθνεώτος τὸ ὄμμα, καὶ αὐτὸν τὸν ἰχθῶρα διαφθαρέμτα (A διέφθειρεν) ὑπὸ τῶν σκωλήκων καὶ τὸ δυσῶδες τοῦ κυρὸς (CD κοιροῦ) ἔχορτος (A ἔχορτα) | ἐν: ABCD om | ἐκέλευσ. τρέχ. cum ACD . . B τοῦτομ λόγῳ ἀρέστησεν καὶ τρέχειν ἐκέλευσεν | B om μῆτε ὅλ. - ἔχορτος (A -τα) | ἀλλ' ὥς . . B καὶ ὥς | A μυμφῶρος et ἐξήλθεν | B ἐξελητόμτα | B εὐ. πλ. πεπληρωμέρος . . A εὐωδίαμ πλείστημ κεκτημέρος

2. Καὶ ζερ. σαφ. (A καὶ κωφούς pro σαφ.) δαιμ. cum CD, item A . . B καὶ ζέρον εἴπερ ἕτερον· τιρὰς δαιμοριζ. πορνηῶς (cod. -ρός) | καὶ τὴν (A τοῖς) οἴκησ. (B κατοίκ.) | καὶ σάρκας (ita CD) τρώγ. τὰς ἰδίας (C τὴν ἰδίαν) cum CD . . A καὶ σάρκα τρέφοντας τὴν ἰδεῖαν . . B (om καὶ) σαρκотρόφους τῶν ἰδίων ὄρτας τοὺς κάμνοντας | ὁμοίως τοῖς - συμαστρεφ. (C συμαστρεφ.) cum DC . . B καὶ ἐρπετῶν καὶ θηρίων συμαστρεφομένους ἐν ταῖς ὕλαις . . A ὁμοίως τοῖς κτ. κ. ἐρπ. συμαστρέφ. | καὶ (A praem ἵλεους ὄρτας) τούτους - ἀπέδειξεν (A ἀμέδ., D ὑπέδ. αὐτούς) σοφ. τε (haec D om) - παρεσκ. (A παρεκάλεσεν) γερέσθ. cum CDA . . B καὶ τούτ. διὰ λόγου σώφρονας ἀμέδειξεν, σοφούς τε καὶ συμετοὺς κατέστησεν καὶ ἐποίησεν οἰκήτορας πόλεων, καὶ ἐρδόζους γερέσθ. παρεσκεύασεν (sic) | συμεσθ. (A -σθιον) πᾶσιν τοῖς (A πᾶντασιν) πολεμίοις (A -μίους) τ. πρ. τῶν (A καὶ) ἀκ. τῶν (C om) - ᾧ (C βια, A om)

τῶν ἀκαθάρτων τῶν ἐν αὐτοῖς ὄντων ὀλεθρίων, ἃ βυθῷ θαλάσσης κατέρριψεν.

³ Πάλιν δὲ ἄλλος ὑπῆρχεν ζητᾶν ἔχων τὴν χεῖρα, οἱ μὲν δὲ τὴν χεῖρα, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ ἥμισυ μέρος τοῦ σώματος ἀπολιθοθεὶς ὑπῆρχεν τοῦ ἀμβροσίου, μήτε πλάσις ἀμδρὸς ἢ σώματος ἔχων διαστολήν· κακεῖνον λόγῳ ἰάσατο καὶ ὑγιὴ ἀπέδειξεν.

⁴ Καὶ γυναῖκα δὲ αἰμορροοῦσαν ἐπὶ πολλοὺς χρόνους, ἀπὸ τῆς ῥύσεως τοῦ αἵματος τὰς ἀρμονίας καὶ τὰς φλέβας ἐξαρτηθεῖσαν καὶ μήτε τὸ ἀμβροσίον σῶμα ἐπιφερομένην, μεκρὴ ἀποεικασμένην, ἄφωρον καθ' ἐκάστην οὔσαν, ὥς οἱ ἐκ τῆς ἐρῶντος πάντες ἰατροὶ οὐχ εὖρον θεραπεύσαι· οὔτε γὰρ μία τῆς ζωῆς ἐλπίς αὐτῇ ὑπῆρχεν· καὶ μυστικῶς διερχομένου τοῦ Ἰησοῦ ἰσχυρὴ λαβοῦσα διὰ τῆς ἐπισκιάσεως αὐτοῦ ὅπισθεν ἦψατο τοῦ κρασπέδου αὐτοῦ, καὶ εὐθέως αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀπέσπασεν δύραμις τὰ κερῶματα αὐτῆς, ὥς μηδέποτε πάθος

βυθ. (Α κατὰ βυθὸν) θα. κατ. (Α καταρρίξας) cum CA . . B καὶ τὰ πρεῦματα ἀκάθαρτα ἐν αὐτοῖς ὀλέθρῳ δειμῶ κατορύξας βυθῷ θαλάσσης κατεπότισεν

3. Πάλιν δὲ (Α om) ἄλλ. ὑπῆρχ. (ita AB; C ὑπῆρξεν) - χεῖρα (ita ABC) | οὐ μόν. δ. τ. χεῖρα cum B . . AC om | ἀλλὰ (Α add καὶ) μᾶλλον τὸ ἥμισυ μέρος . . B corrumpit ἀλλὰ πᾶντα ἡμισυ μέρος | ἔχων (AC ἔχειν) διαστ. (Α διαστολή) cum BCA | ἰάσατο κ. ὑγ. (Α ὑγιήν) ἄπ. cum AC . . B ἰασάμενος παρέστησεν ὑγιή

4. ἐπὶ (Α om) πολλοὺς χρ. cum CA . . B ἐν πολλοῖς χρόνοις | ἀπὸ τ. ῥύσεως τ. αἱ. τὰς ἀρμονίας - ἐξαρτλ. (Α ἐξαρτήσασα) cum CA . . B ὥστε αὐτῆς (corrige ἀπὸ) τῆς ῥύσεως τ. αἱ. αὐτῆς τῆς (τάς?) ἀρμονίας κ. φλέβας ἐξαρτηθεῖσαι | καὶ μήτε (ita CA, B μηδέ) τὸ ἀμθρ. (B ἐπ' ἀμβροσίοις) σ. ἐπιφερομένην (Α -μένη, B -ρον) | μεκρὴ (Α -κροῖς δὲ) ἀποεικασμένην . . B μεκρὴ ἀποκειμένην . . C om | ἄφ. - οὔσαν cum C . . A ἄφωρος καθ' ἐκ. οὔσα . . B om | ὥς οἱ - πάντες (Α om) ἰα. οὐχ εὖρ. (Α αὐτὴν οὐκ ἠύρον) θερ. (Α ἰατρεύσαι) cum C, item A . . B παρτελῶς ἰατροὶ οὐκ ἴσχυσαν ταύτην τὴν ῥύσιν τοῦ αἵματος παῦσαι | οὔτε γ. μία τ. ζ. ἐλπ. (Α om) α. (Α αὐτῆς) ὑπῆρχ. cum C, item A . . B vitiose μία τῆς αὐτῆς ζωῆς οὐκ ἐτύγχαμεν | διὰ τῆς (C δι' αὐτῆς) ἐπισκιάς. (C ἐπισκιάσαι) αὐτοῦ (B om αὐτ.) | B om τ. κρασπ. | κ. εὐθ. (Α om) - ἀμέσπασεν (AB ἀμεσπλήσασεν) τὰ κερ. αὐτ. (B τοὺς κερῶντας αὐτῆς τόπους) | ὥς μηδ. πάθ. (Α παθοῦσα) πεπορθηῖα (B πεπορθηῖσα, Α τῇ πεπορθηείᾳ) ἥρξ. (AC καὶ ἥρξ.) δρομαία (AC -αῖωσ) - ἐαυτῆς (Α αὐτῆς) π. Κεφαλαίου (Κεφ. cum B, Α Καφ.; C Καπερμ.) - τὴν (B om) - ἐξ

πεπορηυῖα ἤρξατο δρομαία τρέχειν εἰς τὴν ἑαυτῆς πόλιν Κε-
 φαρμαούμ, ὡς πλῆσιάζειν τὴν πορείαν ἡμέρῳ ἕξ.

⁵ Καὶ ταῦτα μέρ, ἃ προσφάτωσ κατὰ ροῦμ ἔχωμ ἐμή-
 μυσα, ἄπερ ἐμ σαββάτω ἐτέλεσεμ ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἕτερα μεί-
 ζομα τούτων ἐποίησε σημεῖα, ὡς ὅτι καὶ παρὰ τοὺς θεοὺς
 οὗς σεβόμεθα μείζομα κατερόνησα θαυματοργήματα παρ' αὐτοῦ
 γεγορότα.

⁶ Τοῦτομ δὲ Ἡρώδης καὶ Ἀρχέλαος καὶ Φίλιππος,
 Ἄμμας καὶ Καϊάφας παρέδωκάν μοι σὺν παρτὶ τῷ λαῷ, ἐπὶ
 τὸ τοῦτομ ἀρετάσαι πολλὴν ποιήσαρτεσ κατ' ἐμοῦ στάσιμ.
 ἐκέλευσα οὖμ τοῦτομ σταυρωθῆναι, πρῶτομ φραγελλώσας
 αὐτόμ, καὶ μηδεμίαν αἰτίαν εὐρὼμ κατ' αὐτοῦ κακῶμ ἐγκλημάτων
 ἢ πράξεωμ.

⁷ Ἄμα δὲ ἐσταυρώθη, σκότοσ ἐγέρετο ἐφ' ὅλημ τὴν οἰ-
 κουμένημ, τοῦ ἡλίου μέσησ ἡμέρας σκοτισθέντοσ καὶ τῶμ
 ἀστέρων φαμέρτων, ἐμ οἷς λαμπηδὼρ οὐκ ἐφαίμετο· σελήνη
 δὲ τὸ φέγγωσ ὡς αἱματίζουσα διέλιπεμ· κόσμος δὲ τῶμ
 καταχθονίων κατεπόθη· ὡς αὐτὸ ὅπερ εἶχωμ ἁγίασμα ραοῦ
 λεγόμερομ αὐτοῖς τοῖς Ἰουδαίοις μὴ ὀφθῆναι τῇ τούτων πτώ-
 σει· χάσμα τῆς γῆς ἐπειλημμέμων βρομτῶμ ἤχῳ κατεπίδοσαμ.

5. ἃ (Δ ἄπερ) προσφάτωσ (Δ πρόσφατος) - ἐμήμυσα (Δ -σεμ)
 ἄπερ - ἐτέλεσεμ (Δ ἐποίησιν) - ἐποίησ. σημεῖα (Δ ἕτερον τούτου ἐποι.
 σημεῖον) cum c, item Δ .. β ἄπερ πρόσφατος ὁ ροῦς γεωργήσας ἐδή-
 λωσεμ, ἐμ σαββ. ἐθαυματούργησεμ· μείζω δὲ καὶ ἕτερα σημ. ἐποίη. ὁ
 Ἰησ. | ὡς ὅτι (β om) καὶ (c om) παρὰ τ. θε. οὗς (bc om) σεβ. μείζομα
 (β μείζωμ τιμὰ) κατ. θαυμ. παρ' αὐτ. γεγ. (β om π. α. γ.) cum ABC.

6. Τοῦτομ δὲ cum AC .. β Τοῦτ. οὖμ | Ἡρώδης: β praem οἱ Ἰου-
 δαῖοι | καὶ Φίλιππ. cum β .. AC om καὶ | ἀρετάσαι: c ἀρετάζει | πολ-
 λὴμ (β καὶ πο.) ποιήσ. (β κινήσαρτεσ) κ. ἐ. στάσιμ (AB post πολλ.) |
 ἐκέλ. οὖμ (ita ACD; β om) τοῦτ. (β τοῦ) σταυρ. πρ. (β add δὲ) φρ. αὐτ.
 | καὶ (ita CD; Δ om) μηδεμ. αἰτ. εὐρὼμ (Δ εὐρομ) - πρᾶξ. cum CDA .. β
 οὐδεμίαν δὲ εὐρὼμ (εὐρομ?) κατ' αὐτόμ ἐγκλημάτων πρᾶξιμ

7. Ἄμα: β μόρομ | καὶ τ. ἀστέρων (ita CD; Δ ἀστρῶν) - ἐφαίμετο
 cum ACD .. β καὶ τὰ ἄστρα σωρηδὼρ οὐκ ἐφεγγον | β ὥσπερ ἐμ αἱματι
 οὕσα | β κόσμομ δ. τ. κ. καταποθύμει | ὡς αὐτὸ ὅπερ cum Δ .. β CD ὡσαύ-
 τως (c ὡς αὐτος) καὶ (β om) ὅπερ | αὐτοῖς τοῖς (Δ om; CD οἱ) Ἰουδαίοις
 (CD -αῖοι) μὴ ὀφθ. cum ACD .. β αὐτόμ Ἰουδαῖοι μὴ ὀφθῆναι (sic) | τῇ
 τούτων πτώσει (D -σιμ) cum CD .. β τὴν αὐτοῦ πτώσει, Δ τῇ τούτου
 πτώσει | χάσμα τῆς γῆς cum ACD .. β χάσματι γῆ | ἐπειλημμέμων (ita

⁸ Ὡφθησαμ δὲ ἐμ αὐτῷ τῷ φόβῳ μεκροὶ ἄμαστάρτες, ὡς αὐτοὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐμαρτύρησαμ, καὶ εἶπομ εἶμαι Ἰβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ καὶ τοὺς δώδεκα πατριάρχας καὶ Μωσῆμ καὶ Ἰώβ, τοὺς προτετελευτηκότας ὡς φασιμ ἐκείνοι πρὸ τρισχιλῶν περτακοσίῳ ἐτῶν· καὶ πλείστοι πολλοὶ οὕς κἀγὼ εἶδομ ἐμ σώματι φαμέρτας, καὶ θρῆνρομ δὲ ἐποίουμ περὶ τῶν Ἰουδαίων διὰ τὴν γερομένην δι' αὐτῶν παραμομίαν καὶ ἀπωλείαν τῶν Ἰουδαίων καὶ τοῦ μόμου αὐτῶν.

⁹ Ἔστι δὲ ὁ φόβος τοῦ σεισμοῦ ἀπὸ ὄρας ἕκτισ τῆς παρασκευῆς ἕως ὄρας ἐράτης. καὶ ὀψίας γερομένης τῆς μιᾶς τῶν σαββάτων ἦχος ἐγέμετο ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὥστε τὸν οὐρανὸν γερέσθαι φωταγωγὸν ἑπταπλασίῳσ ὑπὲρ πάσας τὰς ἡμέρας. ὥφθι δὲ τρίτης ὄρας τῆς μυκτὸς καὶ ὁ ἥλιος οἶος οὐδέποτε ἐλαμψεν φωταγωγός, τὸν πάντα πῶλομ φαιδρύμας. καὶ ὥσπερ δὲ ἀστραπαὶ ἀφ' ἡμῶν χειμῶνος ἔω-

CD, B OM) βρομτῶν ἦχῳ (CD ἦδη ἦχος, B ἦδει ἦχῳ) κατεπίδοσαμ (CD -ίδουσαμ; B τοὺς θεμέλια καταποιοῦσα) . . A corrupte ἐλειμέρος. βρομτῶν ἦδ' ἦχος κατεπαίδουσαμ

8. Ὡφθησαμ (B ὥφθι) δ. ἐμ (ita AB; CD OM) αὐτῷ T. φ. μεκροὶ ἄμαστάρτ. (B μεκρῶν ἄράστασις) - ἐμαρτύρησαμ, καὶ εἶπομ εἶμαι (haec ita habet B; ACD μαρτυρήσαμετες εἶπομ. ἐμ φ [A οἶς]) - K. T. δώδ. πατρ. (haec B OM) καὶ (B OM) Μωσῆμ (ita A [Μωυσ.] C; D Μωσῆ, B Μωυσέα) K. Ἰώβ (A Ἰωάμην) T. προτετελευτηκ. (A T. προτετελευτήσαμετας, B T. καὶ πρὸ πώλεως [sic] τελευτήσαμετ.) - τρισχιλ. (B δυσχιλ.) περτ. (B OM) ἐτῶν | K. πλ. (B add δὲ ἄλλοι) πο. οὕς κἀγὼ (A καὶ) εἶδ. (AC ἦδ.) - καὶ (AB OM) θρῆν. δὲ (ita SAB; D OM) ἐποίουμ (ita D; C ποιοῦντων, A ποιήσαμετα, B οὔτοι ποιοῦντες) π. T. Ἰουδ. (haec D; ABC OM) - γερομ. (AD γεραμ.) δι' (ita AD, C παρ'; B OM δι' αὐτ.) αὐτ. (B add εἰς τὸν Ἰησοῦν) παραμομίαν (ita CD; AB -μομομ πρᾶζιμ) - τῶν (B praem τοῦ ἔθμουσ Ἰουδ. - αὐτῶν (B αὐτοῦ)

9. Ἔστι δὲ - τῆς παρασκ. ἔ. ὄρας (A OM) ἐράτ. καὶ (A OM) - γερομένης (A γερα-) ἐκ T. οὐρανοῦ cum SA . . B ὡς μὴ στέρξει τὸν φόβον τοῦ σεισμ. τοῦ γερομένου ἀπὸ ὄρας ἕκτισ τῆς παρασκ. ἕως ὀψίας τοῦ σαββάτου ἦχος ἐγέμετο ἐκ T. οὐρ. | ὥστε (B add πάλιμ) - γερέσθ. (B OM) φωταγωγὸν (B -γωγεῖν) ἑπταπλασίῳσ (A -σίῳρα) - ἡμέρας (B add ὥφθῆναι sic; aut igitur φωταγωγὸν restituendum, aut ὥφθῆναι delendum est quippe ortum ex ὥφθι δέ, quod rursus compensasse videtur librarius addito ὥφθι post ἥλιος) | ὥφθι δὲ (haec B OM) τρίτης (B add οὔσης) - καὶ ὁ (A OM K. ὁ) ἥλιος (B add ὥφθι) οἶος (BA οἶως) οὐδ. ἐλαμψ. φωτ. (B OM) T. πάντα (B ἅπ.) πῶλομ (B κόσμωμ) φαιδρ. (B πολὺ φαιδρ., A ἔλ. φωτ. τῶν ἁμπτῶν πολλὰ φαιδρ. | καὶ (AB OM) ὥσπερ δὲ (A OM) - ἄμδρ.

έρχονται, οὕτως ἄνδρες ἐφαίμορτο ὑψηλοὶ ἐν στολῇ καὶ δόξῃ ὑπάρχορτες, πληθοὺς ἀμαρίθμητον, κράζορτες, ὧν ἡ φωνὴ ἠκούετο ὡσπερ βρομτῆς παμμεγέθους· ὁ σταυρωθεὶς ἀρέστη Ἰησοῦς· ἀμέλθατε ἐξ ἄδου οἱ δεδουλαμένοι ἐν τοῖς καταχθορίοις τοῦ ἄδου. καὶ ἡμὶν τὸ χάσμα τῆς γῆς ὡς μὴ ὄρτωρ ἐδρασμάτωρ· ἀλλ' οὕτως ἡμὶν ὡς αὐτὰ τὰ θεμέλια τῆς γῆς φανῆναι μετὰ τῶν βοώρτων ἐν τοῖς οὐραμοῖς καὶ περιπατούρτων ἐν σόματι ἐν μέσῳ τῶν ἀμαστάρτων μεκρῶν. ὁ δὲ ἀραστήσας πᾶντας τοὺς μεκροὺς καὶ συρδήσας τὸν ἄδην ἔλεγεν· εἴπατε τοῖς μαθηταῖς μου ὅτι προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε.

¹⁰ Πᾶσαν δὲ τὴν μύκταν ἐκείνην οὐκ ἐπαύσατο τὸ φῶς φαῖμορ. τῶν δὲ Ἰουδαίων πολλοὶ ἔθαμον ἐν τῷ χάσματι τῆς γῆς καταποθέμτες, ὡς μὴ εὐρεθῆναι ἐπὶ τὴν αὔριον πλείστους τῶν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ γερομέμων. ἄλλοι φαμτασίαμ ἐώρων ἀμαστάρτων, οὓς οὐδέποτε ἡμῶν τις ἡμὶν θεασάμεροι. εἰ μὴ μία τις συραγωγὴ τῶν Ἰουδαίων οὐχ ὑπελείφθη ἐν αὐτῇ τῇ Ἱερουσαλήμ, ἔπει πᾶσαι ἀφαιρέσθαι τῇ πτώσει ἐκείνην ἀπῆλθοι.

ἐφαίμ. (Α ἐφάρησαμ ἄνδρ.) ὑψηλ. ἐν (Α ἐφ' ὑψηλῇ) στο. (B add μεγάλοι) κ. δόξη (B ἔρδοξοι, Α add μεγάλη) - ὧν (B ὡς, Α καὶ) ἡ φωνὴ (Α αἱ φωναί) ἠκούετο (Α -ορτο) ὡ. βρομτῆς παμμεγέθους (B -τῆς -έθης, Α -εθῆς -τῆς, C -εθῆ -τῆ) Ὁ (B praem λέγωμ) στ. ἀμ. Ἰησ. (ita C, Α ἀμ. Χριστ., B θεὸς ἔστι) ἀμέλθατε ἐξ. ἄ. οἱ (C οἱ ἐξ. ἄ.) δεδουλ. (B κατερχόμεροι) - τοῦ (B τῆς γῆς τοῦ) ἄδου (B add ἀπὸ Ἰλδάμ) cum ABC | ὡς μὴ ὄρτωρ ἐδρ. cum AC . . B μέγα ὡς μὴ εἶναι ἔδρασμα | B om οὕτως ἡμὶν | αὐτὰ τὰ θεμ. τ. γῆς cum C . . AB αὐτὰ τὰ ὕδατα ὑποκάτω τῆς ἀβύσσου | φανῆναι μετὰ τ. βοώρτ. ἐ. τ. οὐρ. καὶ περιπατούρτ. - ἐν μέσῳ (Α add τοῦ πληθους) τ. ἀ. μεκρῶν cum CA . . B ὀράσθαι, καὶ πληθος πολὺ τῶν ἀμαστάρτ. μεκρ. | ὁ δὲ ἀραστήσας - τ. μαθ. μου (Α om) - ὄψεσθε cum AC . . B φαιμερῆς (-ρή?) δέ τις ἡμὶν μία φωνὴ Ἡλθεμ ὁ σταυρωθεὶς θεὸς ἀραστήσας πᾶντας τ. μεκρ., καὶ ὅτι προάγει ὑμᾶς - ὄψεσθε.

10. μύκτα: ita ABC | B ἀπέθαραμ | Α καὶ καταποθέμτες | πλείστ. τῶν κ. τ. Ἱ. γερομέμων cum C . . B τοὺς πλείους τῶν Ἰουδαίων κατὰ τομ Ἰησοῦν γερομέμους . . Α τὸ πληθος τῶν Ἰουδ. τῶν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ λεγομέμων | ἄλλοι (AC ἀλλά) φα. ἑώρ. (B add μεκρῶν) ἀμαστάρτ. (Α om) οὓς (Α τοῦς) οὐδέω. ἡμερ (Α ἡμῖν, BC ἡμῶν) θεασάμεροι (ita B, AC θεασάμερος) | εἰ μὴ μία τις (ita C, Α om) συραγωγὴ . . B καὶ μηδεμία τις συρ. | B om αὐτῇ τῇ | ἔπει - ἀπῆλθ. cum C . . Α corrupte ἔπει πᾶσαι ἀφαιρέσθαι πτώσιμ ἐκείνη . . B om.

¹¹ Τῷ οὖν φόβῳ ἐκείνῳ ἐν ἑκστάσει γερόμερος καὶ τρόμῳ δειροτάτῳ συνεχόμερος, ἅπερ εἶδον κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν γράψας ἀρήγαγον τῷ σφῷ κράτει· ἐρτάζας καὶ τὰ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ πρᾶχθέντα ὑπὸ τῷ Ἰουδαίῳ ἐξέωρμψα τῇ σῇ θειότητι, δέσποτα.

11. Τῷ οὖν - δειροτάτ. (B δειρῶ) συνεχόμερος cum BC . . A ἀπῆλ-
θον οὖν φόβῳ ἐκείνοι ἐν ἑκστ. γερόμεροι καὶ τρ. δυρατωτάτῳ κατεχό-
μερος (sic) | ἅπερ εἶδον (A ἴδον) cum ACD . . B om | κατ' αὐτ. (ita CD;
AB κατὰ ταύτ.) τ. ὥραν . . A add γεγενημέρα | ἀρήγαγ. cum ACD . . B
ἀρέρεγκα | ἐρτάζας (ita CD; AB ὑποστ.) καὶ (A om) τὰ κα. τ. ἰ. πρ. (B add
ὑπομνήματα) ὑπὸ (B παρὰ, A om) τ. ἰ. ἐξέω. (AB καὶ ἐξ.) τῇ σῇ θειότη.
(ita CD; AB θεότη.), δέσπ. (B add βασιλεὺς ἐν τῇ ῥώρῃ)

ΑΝΑΦΟΡΑ ΠΟΝΤΙΟΥ ΤΟΥ ΠΙΛΑΤΟΥ

ΗΓΕΜΟΝΟΣ ΤΗΣ ΙΟΥΔΑΙΑΣ ΠΕΜΦΘΕΙΣΑ ΤΙΒΕΡΙΩ ΚΑΙΣΑΡΙ
ΕΙΣ ΡΩΜΗΝ.

Κρατίστῳ σεβαστῷ φοβερῷ θειοτάτῳ Αὐγούστῳ Πιλᾶτος
Πόρτιος ὁ τῇ ἄματολικῇ διέσωρ ἀρχήμ.

¹ Μηνῦσαι κέχρημαι πρὸς τῇ σῇ εὐσέβειᾳ διὰ τῆσδέ
μου τῆς γραφῆς τρόμῳ πολλῷ καὶ φόβῳ συνεχόμενος, κρά-
τιστε βασιλεῦ, τῇ τῶν ἐρισταμέρων καιρῶν ῥωπήμ, καθὼς
τὸ τούτῳ τέλος ὑπέδειξε. Ταύτην γὰρ διέσωρμός μου τῇ
ἐπαρχίᾳ, ὧ δέσωτο, κατὰ πρόσταξιν τῆς σῆς γαλημότητος,
ἥτις ἐστὶ τῶν ἄματολικῶν πόλεωρ μία καλουμένη Ἰερουσα-

*) Ἐναφορὰ Πο. τοῦ (ita v; a om) Πιλ. - εἰς (v ἐκ) ῥώμ. (v ῥω-
μαρίας) cum av .. c Ἐναφ. Πιλᾶτου πεμφθεῖσα ἐν ῥώμῃ πρὸς Τιβέ-
ριον Καίσαρα· περὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πρᾶχθέμετα .. d
Ἐπιστολὴ Πορτ. Πιλ. πρὸς τὸν βασιλέα Τιβέριον περὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ. Eadem, additis ἡς ἡ ἐπιγραφὴ ἔχει οὕτως, in cod. A
praemissa leguntur inscriptioni.

Monac⁵²⁴ Ἐναφορὰ Πορτίου Πιλᾶτου τῆς Ἰουδαίας κατὰ τοῦ Ἰησοῦ.
Κρατ. σεβαστῷ (ita vcd; a σεβασμίῳ) φοβερῷ (ita av, item o post
θειοτάτ., d om) θειοτ. (d om; v αὐτοκράτορι θειοτ.) Αὐγ. (ita a, item v;
c Τιβερίῳ Αὐγούστῳ, d Τιβερίῳ Καίσαρι) - διέσωρ (ita av, c ἐπέχωρ;
v διοικῶν post ἀρχ.) Monac. Σεβαστῷ θειοτάτῳ φοβερῷ Τιβερίῳ Καί-
σαρι Αὐγούστῳ ἐπιστολή.

1. Μηνῦσαι .. bc -σει | πρ. τ. σ. εὐσέβ. cum avd .. c τῇ ὑμετέρᾳ
εὐσεβείᾳ | γῆσδέ μου τ. γραφ. cum avd .. c τῆσδε τῆς ἐμῆς ἀναφορᾶς
(ἀναφορ. pro γραφ. etiam e habet) | τρόμ. (h. l. bc; a ante συνεχ.) πολλ.
(h. l. av, c post φόβῳ) κ. φ. συνεχ. | κράτιστε .. c om | τῇ τ. ἑ. κ. ῥωπήμ
cum avc .. e τὰ τ. ε. κ. | τὸ τούτ. τέλ. ὑπέδ. cum av .. ce τὸ τέλειον
τῶν ἐρεστώτῳ ἀμέδειξε καιρῶν | c Ταύτην διέσωρ τῇ ἀρχήμ, κατὰ

λήμ, ἐρ ἦ τὸ ἱερὸν τοῦ τῶν Ἰουδαίων ἔθρουσ καθίδρυται, συ-
αχθὲρ ἄπαμ τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων παραδεδοκάσι μοι ἄμ-
θρωπὸν τινα λεγόμενον Ἰησοῦν, πολλὰ καὶ ἄπειρα ἐγκλήματα
φέρορτες κατ' αὐτοῦ· οὐκ ἠδυνήθησαμ δὲ ἐν τιμὶ λόγῳ ἐλέγ-
ζαι αὐτόν. μία δὲ αἴρεσις ἦν αὐτοῖς κατ' αὐτοῦ, ὅτι τὸ
σάββατον ἔλεγεμ μὴ εἶναι ὀρθὴν τούτῳ σχολήν. πολ-
λὰς δὲ ἰάσεις ἐπετέλει ἐπ' ἀγαθοῖς ἔργοις ὁ ἄμθρωπος
ἐκείνος· τυφλοὺς ἐποίησεμ βλέπειν, λεπρῶν ἐκαθάρισεμ,
μεκρῶν ἤγειρε, παραλυτικοὺς ἰάσατο, μὴ δυναμένους τὸ σύμ-
λον κιρεῖσθαι, εἰ μὴ μόνον ἔχορτας φορὴν καὶ τὴν τῶν ὀστέων
ἄρμοριαν, καὶ παρέσχεμ αὐτοῖς δύναμιν τοῦ περιπατεῖν τε καὶ
τρέχειν, ῥήματι μόνον ἐπιτρέψας. ἄλλο τε δυνατώτερον
πράγμα ἐποίησεμ, ὅπερ ἦν ζερόν καὶ παρὰ τοῖς θεοῖς ἡμῶν·
μεκρόν τινα Λάζαρον τετραήμερον ἐκ μεκρῶν ἀμέστησεμ, λόγῳ
μόνον κελεύσας ἐγερθῆναι τὸν τεθνεῶτα, διεφθαρμένον ἥδη
ἐχορτα τὸ σῶμα ὑπὸ τῶν ἐλκογεμῆτων σκωλήκων· καὶ τὸ
δυσώδες ἐκείνο σῶμα τὸ κείμενον ἐν τῷ τάφῳ ἐκέλευσεμ
τρέχειν, καὶ ὥς ἐκ παστοῦ μυμφίῳ οὕτως ἐκ τοῦ τάφου ἐξ-
ἦλθεμ εὐωδίας πλείστης πεπληρωμένοσ.

πράξιμ τῆς ὑμετέρας γαληρότητος | ο μία τῶν πόλεων | τὸ ἱερὸν τοῦ
τ. ἰ. ἔθρουσ cum A . . B τὸ ἱερ. τῶν Ἰουδ. καὶ τὸ ἔθρος . . ο τὸ τῶν
Ἰουδ. ἔθρος | καθιδρ. cum AB . . ο ἐρίδρυται | ἄπαμ (ita σ; AB πᾶρ) τὸ
(A om) πλ. τῶν (A om) ἰ. παραδεδοκάσι (ita AB; ο παρέδοκάμ) μ. ἄμθρ.
τι. (ο τι. ἄμθρ.) λεγ. Ἰησ. (ita BC; A ἰ. λεγ.) - ἄπειρα (ο ἄκαιρα) - οὐκ ἠδ.
δὲ (ο om) - αὐτόν (ο τοῦτον. B om οὐκ ἠδυν. usq. αὐτόν) | αἴρ. ἦν (A
ἦν εὐρησις) αὐτοῖς (A αὐτῶν) κ. αὐτοῦ . . B om μία usque κ. αὐτ. | ἔλεγε
- σχολήν cum AB . . ο ἔλνε, λέγων μὴ εἶναι αὐτὸ ὀρθὴν σχ. | ἐπετέλει
cum BCD . . A ἐπιτελεῖ | ἐπ' . . ο ἐν | ο om ὁ ἄμθρ. ἐκ. | ο ἀραβλέπειν
| λεπρ. ἐκαθάρισεμ (ita B; A καθαρίζει; D καθαρίζων) με. ἤγειρε (ita B; A
ἐγείρων) παρ. ἰάσατο (ita B; A ἰώμερος) . . ο pro his χωλοὺς περιπα-
τεῖν, παραλ. ἰώμερος | μὴ δυν. - περιω. τε (B om) κ. τρέχ., ῥήμ. (B add
καὶ) μ. ἐπιτρέψας (B -ψαι?) cum AB . . ο om | ἄλλο τε (B τι) - ἐποίησεμ
(B om) - θε. ἡμῶν cum AB . . ο om | μεκρόν τ. Λάζ. τετρ. (B τετρ. Λάζ.)
- λόγ. (B add καὶ) μόν. - τεθνεῶτα (A -μνηκότα) διεφθαρμένον (ita B; A
apud Bch διηφθειρόμενον) - ἐλκογεμῆτων (B si Fl. recte legit ἔλκουσ γεμ-
μώρτων) σκ. καὶ (ita BD; A om) - οὕτως (ita B; A οὔτος) ἐκ τοῦ (B om)
τάφου - πλείστης (A? B? πλήρης; fortasse πλῆστης scriptum est) πε-
πληρωμένοσ cum AB . . ο (eaque post ἐκτέμψας εἰς θάλασσαν habet)
καὶ τινα ἄμθρωπον ὁμόματι Λάζαρον τεθνεῶτα τετραήμερον ἤγειρεμ,
κελεύσας τὸν μεκρόν ἐγερθῆναι ἐκ τάφου ὥσπερ μυμφίον ἐκ παστοῦ.

² Καί τιμας ἀφειδῶς δαιμοριζομένους καὶ τὰς οἰκίσεις ἔχορτας ἐν ἐρημίαις καὶ σαρκοφαγοῦντας τῶν ἰδίων μελῶν καὶ τοῖς ἔρπετοις καὶ τοῖς ἀγρίοις θηρίοις συμαστροφεύουσιν οἰκήτορας κατέστησεν πύλεων ἐν τοῖς ἰδίοις οἴκοις, καὶ διὰ λόγου σώφρονας αὐτοὺς ἀπέδειξε, καὶ συμετοὺς καὶ ἐμδόξους γεμέσθαι παρεσκεύασεν τοὺς ὑπὸ ἀκαθάρτων πνευμάτων ἐροχλουμένους, καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς δαίμονας ἐν ἀγέλῃ χοίρων ἐκτέμψας εἰς θάλασσαν ἀπέσπριξε.

³ Ἄλλοις πάλιν τιμὰν ζῶντων ἔχορτας τὴν χεῖρα καὶ ἐν λύπαις ζῶντας καὶ μηδὲ ἥμισυ σώματος ἔχορτας ὑγιᾶς λόγῳ μόνῳ παρέστησεν ὑγιᾶ.

⁴ Καὶ γυναικαὶ αἰμορροοῦσας ἐπὶ χρόοις πολλοῖς, ὥς ἐξ αὐτῆς τῆς ῥύσεως τοῦ αἵματος πᾶσαν τὴν τῶν ὀστέων ἀρμονίαν φαίμεσθαι καὶ ὑέλου δίκην διαυγάζειν, καὶ γὰρ πάντες ἱατροὶ ἀμελίστως αὐτὴν ἀπειπάμενοι οὐκ ἔκαθαίρου· οὐκ ἦν γὰρ ἐν αὐτῇ δήπου τις σωτηρία ἐλπίς· ποτέ γ' οὖν παρερχομένου τοῦ Ἰησοῦ ἤψατο ὅπισθεν τοῦ κρασπέδου τῶν

2. ἀφειδῶς cum A . . BC σαφῶς | δαιμοριζ. cum AC . . B add καὶ ἀτακτοῦντας | ἔχ. ἐν ἐρ. (B add καὶ ὄρεσι) cum BC . . A ἐν ἐρ. ἔχ. | κ. τ. ἔρπετοις - συμαστροφ. (ita BD; A συμαστροφ.) οἰκ. κατ. (A add ὥσεί, non item BD, nec C) πύλ. - λόγου (B add μόνου) σώφρ. αὐτ. ἀπέδειξε. (ita B, item C; A ὑπέδειξε. αὐτ.) - πνευμάτων (ita D, item B addito δέσποτα; A δέσποτα) ἐροχλ. (B ὀχλ.) cum AB(D) . . C καὶ ὑλακτοῦντας διὰ λόγου σώφρονας ἀπέδειξε, σοφούς κ. συμετοὺς κ. ἐμδόξ. οἰκήτορας πύλ. κατέστησεν | καὶ τοὺς ἐν αὐτ. - ἀπέσπριξε. cum A . . C κ. τοὺς αὐτοῦ δαίμονας ὀλεθρίῳ βίῳ ἀγέλῃ χοίρων ἐκτέμψας εἰς θάλασσαν.

3. Ἄλλοις - τὴν (ita B, A om) χ. καὶ ἐν λύπαις ζῶντας (haec D habet, A τὸν πόθορτας [?]) βίον ἐν λύπῃ κεκτημένον; B om) καὶ - λόγῳ (B add καὶ) μόνῳ (B add ἰσάμενος) π. ὑγιᾶ cum AB(D) . . C om

4. ἐπὶ cum AB . . C ἐν | ὥς ἐξ . . B om ὥς | καὶ ὑέλου δίκ. διαυγ. cum D . . C om . . AB καὶ μήτε (B μήτι) ὅμοιοι ἀμθροπῆμος φύσεως (A add τοῦ σώματος) ἐπιφερομένην (B - μέρην) ἀλλὰ καὶ (A om) ὑέλου (A βαίλου ex confusis u et B) δίκην διαυγάζειν (ad ἐπιφερομένην et ἀποκειμένην magis quadrat διαυγάζουσιν), καὶ ὥς (B ἔως) μεκράν ἀποκειμένην ἀπὸ τῆς αἰμοροίας (A ἀπὸ αἵματος ῥύσεως) | καὶ γὰρ (C ὥστε) πάντες (ita AC; B add οἱ) ἱατροὶ ἀμελῶ. αὐτ. (C om ἀμ. αὐτ.) ἀπειπ. οὐκ ἔκαθαίρου (ita C; AB οὐκ ἐθεώρου) - δήπου τις (ita D; AB δέσποτα; C δέσποτα αὐτοκράτωρ, μία) | ποτέ (ita B, A τότε; C ἥτις omisso γ' οὖν) γ' οὖν (B γὰρ) παρερχ. τ. Ἰησοῦ . . AB (C nihil add) add συμβαλοῦσα διὰ τῆς ἐπισκέψεως (B ἐπισκιάσεως) αὐτοῦ (B αὐτόν). Thilo horum loco reposuit

ἱματίωρ αὐτοῦ, καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀρεωληρώθῃ ἡ δύραμις τοῦ σώματος αὐτῆς, καὶ γέγομερ ὑγιῆς ὥς μὴδὲρ κακὸν ἔχουσα, καὶ ἥρζατο δρομαίως τρέχειν εἰς τὴν αὐτῆς πόλιν Παρεάδα.

⁵ Καὶ ταῦτα μὲρ οὕτως εἶχον· κατεμήνουρ δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ἐκτελεῖν ταῦτα ἐρ σαββάτωρ τὸν Ἰησοῦν. ἐγὼ δὲ καὶ παρὰ τοὺς θεοὺς οὓς σεβόμεθα μείζονα κατερόνῃσα θαυμάσια παρ' αὐτοῦ γεγορότα.

⁶ Τοῦτορ οὖν Ἡρώδης καὶ Ἀρχέλαος καὶ Φίλιππος καὶ Ἄμμας καὶ Καϊάφας παραδεδώκασί μοι σὺν παρτὶ τῷ λαῷ πρὸς τὸ ἐτάσαι αὐτόν. καὶ πολλῶν στάσιμ κινήσάρτωρ κατ' ἐμοῦ ἐκέλευσα σταυρωθῆναι.

⁷ Ἡρίκα δὲ ἐσταυρώθῃ, σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην, τοῦ ἡλίου κρυβέτοσ τελείωσ καὶ τοῦ πύλου σκοτεινοῦ φαιρομένου ἡμέρας οὔσης, ὥστε ἄστρα φανῆναι ἀλλ' ὅμως τὴν τηλαυγότητα ἐσκοτισμένην ἔχειν, ὥς οὐδὲ ἡ ὑμετέρα οἶμαι εὐσέβεια ἄγροεῖ, ὅτι ἐρ παρτὶ τῷ κόσμῳ ἠψαμ

ex altero textu ἰσχύρ λαβοῦσα διὰ τῆς ἐπισκιάσ. αὐτοῦ. | c τοῦ ἱματίου αὐτοῦ | καὶ αὐτῇ - τ. σώματος αὐτῆς cum AC . . B om | καὶ γέγομερ (B ἐγεγόρει) - αὐτῆς (B ἑαυτῆς) πὸλ. Παρεάδα (ita ex coniectura cum Thilone scripsimus; uterque enim codex Cπαρίαν habet) cum AB . . C om, item (nisi forte priora habet) D.

5. κατεμήνουρ cum BCD . . A κατέμεινον | ταῦτα ἐρ (ita B, A τῷ) σαββ. cum AB . . C om | ἐγὼ δὲ - γεγορότα cum A . . C ὥς ὅτι καὶ παρὰ τ. θ. οὓς σεβ. μείζον (sic) ὑπάρχειν . . B om

6. Τοῦτορ οὖν κ. Ἄμμ. (haec B ante κ. Φίλ.) - ἐτάσαι αὐτόν cum AB . . C τοῦτορ οὖν Ἄμμας κ. Καϊάφας καὶ ἅπαμ τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων παρέδωκάρ μοι ἐπὶ τοῦ ἀρετάσαι τοῦτορ | καὶ πολλῶν στάσιμ κινήσάρτωρ κατ' ἐμοῦ, ἐκέλευσα σταυρ. cum C . . AB (similiterque D ut videtur) πολλὴν στάσιμ κινήσαρτες κατ' ἐμοῦ περὶ ὧν κατηγόρουρ αὐτοῦ (B αὐτόν). ἐρ πρῶτοις δὲ (B μέρ) φραγελλώσας αὐτόν (B om) οὐδεμίαν εὖρον αἰτίαν (B αἰτ. εὖρ.) περὶ (A add αὐτοῦ) ὧν ἔλεγον κατ' αὐτοῦ. λοιπὸν οὖν παρέδωκα (B παραδέδωκα) τοῦτορ πάλιν (B πᾶ. τοῦτ.) αὐτοῖς.

7. Ἡρίκα δὲ ἐσταυρ. cum C . . ABD οἱ (D ὅρ) καὶ σταυρώσαρτες | ἐφ' ὅλην τ. οἰκ. cum AB . . C ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν | κρυβέρτ. τελείωσ (ita BD; A τελείου) cum ABD . . C σκοτισθέντος παρτελῶσ | καὶ τοῦ πύλου - ἄστρα (ita BD; A add μὴ) φανῆναι - ἐσκοτισμένην (A σκοτεινομένην) ἔχειν (ita de coniectura; videtur enim ex ἔχ', quod est compendium infinitivi, ortum esse ἐχούσης, quod BD habent; A οὔσης habet) cum BDA . . C om | ὥς οὐδὲ ἡ (A om) ὑμετ. οἶμ. (A post εὖς.) εὖς. ἄγροεῖ cum AB . . C ὥς οὐκ ἄγροεῖ ἡ ὑμετέρα θειότης | ἠψαμ . . C ἠψαμερ

λύχρους ἀπὸ ἕκτης ὥρας ἕως ὀψίας. σελήμη δὲ ὥς αἷμα οὔσα ὅλην τὴν μύκτα οὐ διέλαμψε, καίτοι γε παμπληθοῦς αὐτῆς τυγχαμούσης. τὰ ἄστρα δὲ καὶ ὁ Ὑρίωρ θρήνουν ἐποιοῦν περὶ τῶν Ἰουδαίων διὰ τὴν παρ' αὐτῶν γενομένην παρανομίαν.

⁸ Μιᾷ δὲ τῶν σαββάτων περὶ τρίτην ὥραν τῆς μυκτὸς ὁ ἥλιος ὤφθη οἷος οὐδέποτε ἔλαμψεν, καὶ πᾶς ὁ οὐρανὸς ἐφαιδρύνθη. καὶ ὥς ἀστραπαὶ χειμῶρος ἐπέρχονται, οὕτως ἄνδρες ὑψηλοὶ τιρὲς κοσμήσεως στολῆς καὶ δόξης ἀμεκδιγήτου ὑπάρχοντες ἐφαίμοντο ἐν τῷ ἄερί, καὶ πληῆθος ἀμαρίθμητον ἀγγέλων κραζόντων καὶ λεγόντων· δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήμη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία· ἀρέλθατε ἐξ ἄδου, οἱ δεδουλωμένοι ἐν τοῖς καταχθονίοις τοῦ ἄδου. ἐκ δὲ τῆς

ὀψίας . . c ὥρας ἑσπέρας | σελίμη δὲ cum bc . . A ἡ σελ. δὲ | ὥς αἷμα - διέλαμψε (ita B, A διέλιψε) cum BA . . c εἰς αἷμα οὐ διέλιψε (sic) | παμπληθοῦς αὐτῆς (B om) cum AB . . c τὸ πᾶν πληθὺς αὐτῶν (sic) | τὰ ἄστρα δὲ etc haec h. l. cum B posui, quocum fere facit c; A vero, ad quem prope accedere videtur D, h. l. sic: καὶ ὁλος ὁ κόσμος ἐσαλεύετο ὑπὸ ἀμεκδιγῆτων σημείων, καὶ ἔμελλεν πᾶσα ἡ κτίσις ὑπὸ τῶν καταχθονίων καταπίεσθαι· ὡσαύτως δὲ καὶ ὅπερ εἶχον ἁγίασμα τοῦ μαοῦ αὐτῶν σχισθῆναι ἀπὸ ἀρωθης ἕως κάτω. βρομτὴ δὲ πάλιν καὶ ἦχος μέγας ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐγέμετο, ὥστε πᾶσαν τὴν γῆν ἡμῶν (D om) σαλευθῆναι (D σαλεύεσθαί τε) καὶ τρέμειν. Iam vero addit ὠφθησαν δὲ ἐν αὐτῷ τῷ φόβῳ usque φανερώς, quae post videbimus sect. 9., ubi in codd. BC sequuntur. | τὰ ἄ. δὲ (A δ. ἄ.) - θρήνουν (A -ρουν) ἔπ. περὶ (A om) - παρανομίαν cum BA . . c vero propria haec habet: ἤρξαντο δὲ γίμεσθαι σεισμοὶ ἐν ἣ ὥρᾳ ἐπάγησαν οἱ ἥλοι εἰς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ ἕως ἑσπέρας.

8. Μιᾷ δὲ τ. σαββ. cum D . . A μετὰ δὲ τὸ σάββατον . . BC om | περὶ (BC add δὲ) τρίτην (B -της) ὥραν (B -ας) | οἷος οὐδ. ἔλαμψ. (C om ἔλ.) cum BCD . . A οἷος οὐδ. ὤφθη, οὐδὲ οὐδέποτε οὕτως ἔλαμψεν | καὶ πᾶς ὁ (ita BCD; A pro his καίτερ) οὐρ. ἐφαιδρύνθη (B -δριώθη) | καὶ ὥς (C ὥσπερ) ἀστραπαὶ (B -πῆ; D deficit inde ab ἀστραπαὶ) χειμ. ἐπέρχ. (ita CE; B om, A om ἐπέρχ. οὕτ.), οὕτ. ἄνδρ. ὑψ. (C om) τιρ. (B om) κοσμ. στολ. (ita A, B στολ. κοσμ., C om κο. στ. usque ὑπάρχοντ.) - ὑπάρχοντ. - καὶ (C om) πληθ. ἀμαρ. (C ἀμεκδιγῆτων sic) ἀγγέλ. (C om) κραζ. κ. λεγ. (κ. λεγ. ex C, AB om) Δόξα (ita BC; A vero sic: Ὁ σταυρωθεὶς Χριστὸς ἀμέστη θεὸς ὢν. καὶ φωνὴ ἠκούετο ὥσπερ μέγεθος βρομτῶν λέγουσα Δόξα) - ἀρέλθατε (ita AC; B -θετε) ἐξ ἄδου (ita C; AB οἱ ἐξ [B ἐρ] ἄδου) οἱ δεδουλωμ. (ita AB; CE δεδεμένοι) - τ. ἄδου | ἐκ δὲ τῆς φων. αὐτῶν - διερρήγη. (ita A, vide etiam C; B pro his omnibus sic: φόβος δὲ καὶ ἕκ-

φωρῆς αὐτῶν πάντα τὰ ὄρη καὶ οἱ βουνοὶ ἐσαλεύοντο καὶ πέτραι διερρήγνυντο καὶ χάσματα ἐγέροντο μεγάλα ἐν τῇ γῇ, ὥστε καὶ τὰ τῆς ἀβύσσου φανῆναι.

⁹ Ὡφθισαμ δὲ ἐν αὐτῷ τῷ φόβῳ μεκροὶ ἄμαστάρτες, ὡς αὐτοὶ ἑωρακότες οἱ Ἰουδαῖοι εἶπον ὅτι εἶδομεν Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ καὶ τοὺς δώδεκα πατριάρχας τοὺς προτετελευτηκότας πρὸ δισχίλιον περτακοσίων ἐτῶν, καὶ Νῶε εἶδομεν ἐν σώματι φανερώς. καὶ περιεπάτει πᾶν πλῆθος καὶ ἄρῳμει τὸν θεὸν μετὰ φωρῆς μεγάλης λέγων Ὁ ἄμαστας ἐκ τῶν μεκρῶν κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν πάντα τοὺς μεκροὺς ἐξωοποίνησε, καὶ τὸν ἄδην συλήσας ἐμέκρωσε.

¹⁰ Πᾶσαμ οὖν τὴν νύκτα ἐκείνῃ, ᾧ δέσποτα βασιλεῦ, τὸ φῶς οὐκ ἐπαύετο. τῶν δὲ Ἰουδαίων πολλοὶ ἀπέθανον καὶ κατεπορτίσθησαν καὶ κατεπόθησαν τοῖς χάσμασιν ἐν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ, ὥστε μὴδὲ τὰ σώματα αὐτῶν φανῆναι. ἐκείνους δὲ λέγω παθεῖν τῶν Ἰουδαίων τοὺς κατὰ τοῦ Ἰησοῦ λέγοντας. μία δὲ συμαγωγὴ κατελείφθη ἐν Ἱεροσολύμοις, ἐπεὶ πᾶσαι

στασις γέγομεν οἷος οὐδέποτε γέγομεν· σεισμοὶ ἐγέροντο οὐκ ὀλίγοι καὶ χάσμ. ἐγέρ. (B om) μεγ. - φανῆναι cum BA... C ἐκ δὲ τῆς φωρ. αὐτῶν πᾶσα ἡ γῆ ἐσεισθῇ, ὥστε παρ' ὀλίγον εἰς ἀπώλειαν ὅλος ὁ κόσμος ἤρχετο· μὴ μόρον σαλευθῆναι (sic omnia) τὴν πόλιν ἀλλὰ καὶ τρέμειν.

9. Ὡφθισαμ etc: ita h. l. B; A vero, in quo ὥφθισαμ usque φανερώς supra legi indicavimus (cf. 7), h. l. haec add: καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων μεκρῶν ἐξαμέστησαν ἄχρι περτακοσίων. | Ὡφθ. δέ... C add καί, omissis ἐν αὐτ. τ. φόβ. | ὡς (nescio an praestet οὗς) αὐτ. ἑορ. οἱ (B om) Ἰουδ. (C om οἱ Ἰ.) - εἶδομεν (C add τὸν) - τ. προτετελ. (ita C, AB add μετὰ Μωσέα; D τοὺς πρὸ Μωσέως habet, omissis τ. προτετ. et πρὸ) πρὸ (C om) δισχ. περτ. ἐτ. (A add καὶ ἐτέρους πολλούς), καὶ Νῶε usque φανερώς (haec AB habent, CD om) | καὶ περιεπάτει - ἄρῳμει (B ἐρῳμ.) - λέγων (ita AB) - τ. μεκροὺς (A add ἡμῶν) ἐξωοπ. - ἐμέκρωσε cum AB... C om, sed add οὗς καὶ ὁ ἴδιος ἐν σώματι περιπατοῦντας, ὥστε δέσποτα θεωρεῖσάι με τὴν μεκρὸν ἀρχαιότατον οἶον οὐδέποτε τεθέακα, quorum posteriorum similia in cod. A inepte post κατὰ τοῦ Ἰησ. λέγοντας adduntur, in hunc fere modum emendanda: ὥστε δοκεῖν (cod. δοκορ) με φαρτασίᾳ τιρὶ (cod. τιρα) θεωρεῖν ἐκ μεκρῶν ἀρχαιοτάτους πολλούς, οὗς οὐδέποτε ἡμεῖς ἑθεασάμεθα (cod. -σώμεθα).

10. Πᾶσαμ - ᾧ δέσω. (B add εὐσεβέστατε) βασ. - κατεπόθησαμ (B κατεποτώθησαμ [?] ante κ. κατεπορτ.) - ὥστε usque φανῆν. (haec B om) ἐκείνους - παθεῖν (ita B; A δέσποτα, μὴ φανῆναι) - λέγοντας cum AB... C om | μία δὲ (A add τισ) σ. κατελ. (C ἐκατελ.) ἐν Ἱερ. (C ἐν αὐτῇ τῇ

αἱ συμαγωγαὶ ἐκείραι αἱ γερόμεραι κατὰ τοῦ Ἰησοῦ κατεπωρ-
τίσθησαν.

¹¹ Τῷ οὖν φόβῳ ἐν ἐκστάσει γερόμερος καὶ πολλῷ τρόμῳ
συσχεθεὶς κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν ἐπιτάξας γράψαι τὰ πρᾶ-
χθήματα παρ' αὐτῶν πάντων ἀνήγαγον τῷ σῶ κράτει.

ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ ΠΙΛΑΤΟΥ.

¹ Φθασάντων δὲ τῶν γραμμάτων ἐν τῇ Ῥωμαίων πόλει
καὶ ἀμαγμωσθέντων τῷ Καίσαρι, οὐκ ὀλίγων ἐστῶτων ἐκεῖ,
ἄπαρτες ἐκθαμβοὶ ἐγέροντο ὅτι διὰ τὴν τοῦ Πιλάτου παρα-
νομίαν τὸ σκότος καὶ ὁ σεισμὸς ἐγέμετο ἐφ' ὅλην τὴν οἴκου-
μένην. καὶ θυμοῦ πλησθεὶς ὁ Καῖσαρ ἐκπέμψας στρατιώτας
ἐκέλευσερ δέσμιον ἀγαγεῖν τὸν Πιλάτον.

πόλει) - ἐκείραι αἱ γ. κ. τ. Ἰησοῦ (c om ἐκείραι usque Ἰησοῦ) κατεπωρτ.
(c ἔωσεν) cum ac .. b om

11. Τῷ οὖν (ita bc, a γ' οὖν) φόβ. (c add ἐκείρῳ) - συσχεθεὶς (ita
ab; c συρροόμερος) | κατ' αὐτὴν (a κατὰ ταύτ.) τ. ὥραν - παρ' αὐτῶν
πάντ. (ita a, b παρ' αὐτοῦ) ἀνήγαγ. (b ἀνήγγειλα) τ. σ. κράτει cum ab
.. c γράψας τῇ ὥρᾳ ταύτῃ ἀνήγαγ. τῷ ὑμετέρῳ κράτει· ὑποτάξας δὲ
καὶ τὰ πρᾶχθήματα ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ἐξεπέμψα τῇ
ὑμετέρᾳ εὐσεβείᾳ, δέσποτα αὐτοκράτῳ.

* Titulis iste apponi non solet in libris scriptis. Sumsimus ex A, nisi
quod demum verbis: Καὶ ἀχθέντος αὐτοῦ appositum habet. In codicibus
vero nostris BCDE paradosis haec Pilati adiuncta est anaphorae eius-
dem, nulla interposita nova inscriptione.

1. ἐν τῇ Ῥωμ. πόλ. cum bcd .. ae ἐν τῇ (a om) Ῥώμῃ | καὶ ἀμαγμ.
τῷ Καίσ. (a om τ. Κ.) cum cda .. b κ. γμωρισθέντων τῷ Λυγούστῳ Καίσαρι
καὶ ἀμαγμωσθέντων .. e καὶ ἐπαμαγμούς (sic) ἐπὶ τῷ Τιβερίῳ Καίσαρι |
οὐκ (e om) ὀλίγ. ἐστῶτ. ἐκεῖ (ita cd; a ἐν τῇ πόλει ante ἐστ., e om) cum
cdae .. b om | ἄπαρτ. (ita bcd; a πάντ.; e ἄπαρ τὸ πλῆθος) ἐκθ. ἐγ.
(b add καὶ ἐθλίβοντο λέγοντες) | ὅτι (e om) διὰ τὴν (a δι' αὐτὴν) - τὸ
(e ὅτι τε) σκότ. καὶ ὁ σεισμ. (e καὶ σεισμοὶ) ἐγέμετο (e ἐγέροντο) | θυμ.
πλ. cum acd .. be θυμωθεὶς | ἐκπ. στρ. (haec e om) - ἀγαγεῖν (e ἀχθῆ-
μαι) τ. Πιλ. (e add ἐν Ῥώμῃ, item d καὶ κατακεκρυμμένον ἀχθῆναι αὐτὸν
ἐν τῇ Ῥωμαίων πόλει) cum acde .. b ἐπεμψεν στρ. ἵνα δέσμ. ἀγάγωσι
τὸν Πιλ.

² Καὶ ἀχθέμετος αὐτοῦ ἐν τῇ Ῥωμαίων πόλει, ἀκούσας ὁ Καῖσαρ ὅτι παρέστη ὁ Πιλάτος, ἐκαθέσθην ἐν τῷ μαῶ τῶν θεῶν ἐπὶ πᾶσι τῆς συγκλίτου καὶ σὺν παρτί τῷ στρατεύματι καὶ παρτί τῷ πλήθει τῆς θυράμεως αὐτοῦ, καὶ ἐκέλευσε ἐν προόδῳ στήναι τὸν Πιλάτον. καὶ φησὶν ὁ Καῖσαρ πρὸς αὐτόν· τί τοιαῦτα ἐτόλμησας, δυσσεβέστατε, ἑωρακὼς τηλικαῦτα σημεῖα εἰς τὸν ἄνδρα ἐκείνον; κακὴν πράξιν τολμήσας ὅλον τὸν κόσμον ὥλεσας.

³ Ὁ δὲ Πιλάτος ἔφη· αὐτοκράτωρ βασιλεῦ, ἐγὼ ἀμαίτιος τούτων τυγχάνω, οἱ δὲ προωπετεῖς καὶ αἴτιοι τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων ἐστίν. καὶ ὁ Καῖσαρ ἔφη· καὶ τίμες οὗτοι; λέγει ὁ Πιλάτος· Ἡρώδης, Ἀρχέλαος, Φίλιππος, Ἄμμας καὶ Καϊάφας, καὶ ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων. λέγει ὁ Καῖσαρ· τίμος ἔμεκεν τῇ βουλῇ ἐκείνων σὺ ἐζηκολούθησας; καὶ ὁ Πιλάτος λέγει· στασιαστὸν καὶ ἀνυπότακτόν ἐστιν τὸ ἔθνος αὐτῶν, μὴ ὑποτασσόμενον τῷ σὺ κράτει. καὶ ὁ Καῖσαρ εἶπερ· ἅμα παρέδωκάμ σοι αὐτόν, ὅφειλες ἐν ἀσφαλείᾳ ποιῆσαι αὐ-

2. Καὶ ἀχθ. - πόλει cum AC ... B καὶ ἠρέχθη - πόλει ... D om (vide ante). E sic: καὶ διὴ προκαθίσας ἐπὶ τὸ κατεῳόλιον ἐκέλευσε ἐν προόδῳ etc., ommissis iis quae praecedunt. | B ἀκ. δὲ ὁ Κ. ὅτι ἠρέχθη | A ἐκάθισεν | B τοῦ θεοῦ | στήναι ... B εἶναι, E (vide ante) ἀχθῆναι | καὶ φησιν (B ἔφησεν) ὁ Κ. πρ. αὐτ. (E om πρ. αὐτ.) ... E add haec: λέγε κατάρατε καὶ δυσσεβέστατε, σὺ εἰ Πιλάτος ὁ καὶ ἡγεμῶν, ἀρατολικὴν ἐπέχωρ ἀρχήν; ὁ δὲ Πιλάτος ἔφη Ναί, δέσποτα αὐτοκράτωρ, ἐγὼ εἰμι ὁ δούλος τῆς ὑμετέρας γαληρότητος· ἐγὼ εἰμι Πιλάτος ὁ Πόρτιος ὁ ἀπὸ Ἄμασίας πόλεως τῆς Πόρτου διοικήσεως. καὶ ὁ Καῖσαρ εἶπερ | BE δυσσεβῆ (B -βεῖ) | ἑωρακὼς τηλικ. (ita AC; DE τοιαῦτα) σημ. εἰς τ. ἄνδρ. (E ἀνθρώπων.) ἐκ. cum ACDE ... B εἰς τ. ἄνδρα ἐκείνον τοιαῦτα σημ. παρ' αὐτοῦ ἑωρακὼς | κακὴν (CD καὶ κακ.) πρ. τολμήσας (D ἐτόλμησας; CD add καὶ) ὅλ. τ. κ. (B τ. κ. ὅλ. et add διὰ τῆς σῆς παρανομίας) ὥλεσ. (BC ὅλ. ... E κακὰ πράξει καὶ θαμάτω παραδοῦναι αὐτόν

3. αὐτοκράτωρ (-τωρ ABCE) βασ. cum ACD ... B αὐτ. Καῖσαρ, E δέσποτα αὐτ. | ἀμαίτ. (E αἴτ.) τούτων (ita BC; AE τούτου, D om) τυγχ. (B εἰμί, E οὐκ εἰμί) | καὶ (ita CD; A add οἱ) αἴτιοι ... B om (E om οἱ δὲ usq. ἐστίν) | ἐστίν cum ACD ... B εἰσίν | Ἡρ. Ἀρχ. Φί. Ἄμμ. cum ACD ... B Ἡρ. καὶ Ἀ. καὶ Φ. καὶ Ἄμμ. ... E om Ἡ. Ἀ. Φ. | B ὡρ | τῶν Ἰουδ. (A add ἐστίν) ... B αὐτῶν | λέγει ... A ἔφη | C τῇ βουλῇ | σὺ (ita BC; AC om) ἐζήκ. | B ἀστασιαστόν | B om ἀνυπότακτον | τὸ ἔθρ. (C πλῆθ.) αὐτ. (B τῶν Ἰουδαίων) | A τ. κράτει σου | ἅμα ... BE μόμον | E παραδέδωκαμ | οφείλες: ita BCDE (A corrupte ὡσφίλησ) A εἰσπέμψαι | πεισθῆναι ... E

τὸν καὶ ἐκπέμψαι πρὸς μέ, καὶ μὴ πεισθῆναι αὐτοῖς σταυρῶσαι
τὸν τοιοῦτον ἄνδρα δίκαιον ὄντα καὶ τοιαῦτα σημεῖα ἀγαθὰ
ποιήσαντα, ὥς σὺ εἶπας διὰ τῆς σῆς ἀμαφοῦ· ἐκ γὰρ τῶν
τοιούτων σημείων φανερὸς ἦν ὁ Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ὁ βασιλεὺς
τῶν Ἰουδαίων.

⁴ Καὶ ταῦτα εἰσώρτο τοῦ Καίσαρος καὶ ὁμομάσαρτος αὐ-
τοῦ τὸ ὄμομα τοῦ Χριστοῦ, ἅπαρ τὸ πλῆθος τῶν θεῶν συμέπε-
σαρ καὶ ἐγένεοτο ὡσεὶ κοριορτός, ἔμθα ἐκαθέζετο ὁ Καίσαρ μετὰ
τῆς συγκλήτου. ὁ δὲ δῆμος ὁ παρεστηκὼς τῷ Καίσαρι πάντες
ἔμτρομοι γεγόμασιν διὰ τὴν τοῦ ῥήματος ῥῆσιν καὶ πτώσιν τῶν
θεῶν αὐτῶν, καὶ πάντες φόβῳ συσχεθέμτες ἀπῆλθεν ἕκαστος
εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, θαυμάζοντες τὸ γεγονός. ἐκέλευσεν δὲ
ὁ Καίσαρ μετὰ ἀσφαλείας φυλάττεσθαι τὸν Πιλάτον, ὅπως
γρῶ τὸ ἀληθὲς περὶ τοῦ Ἰησοῦ.

⁵ Τῇ δὲ ἑωαύριον καθίσας ὁ Καίσαρ ἐν τῷ καυετωλίῳ
μετὰ πάσης τῆς συγκλήτου ἐπειρᾶτο πάλιν ἐρωτᾶν τὸν Πι-

ποιῆσαι τὸ θέλημα | σταυρῶσαι cum CD .. ABE καὶ CT. | δικ. ὄντα (haec
AC; BDE om) καὶ τοι. σὴ. ὄγ. (haec ita BC; E om ὄγ.; similiter reliqui)
ποιήσ. | ὡς (ita ACD, E καθώς, B ᾧ) σ. εἶπας (E ἐσήμαρας ἡμῖν, A add
καὶ) | ἐκ γὰρ τῶν - ὁ βα. τ. Ἰουδ. cum B .. ACD μέλλορτος αὐτοῦ σταυ-
ροῦσθαι· οὗτος γάρ ἐστιν ὁ Χρ. ὁ β. τ. Ἰ. .. E καὶ μέλλορτος αὐτοῦ
σταυροῦσθαι ἔγραψας ἐν τίτλῳ καὶ προσήλωσας ἐν τῷ ζύλῳ τοῦ σταυ-
ροῦ οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ Χρ. ὁ βα. τ. Ἰ., atque addit πάντως βουλό-
μερος κακὰ ἐπάξει κατὰ τοῦ κράτους μου τοῦτο ἐποίησας.

4. Καὶ τ. εἰσώρτ. (ita CD, E εἰσώρ; AB λέγορτ.) τ. Κ. (E om) κ. ὁμο-
μάσαρτ. (E -σας) αὐτ. (BE om) τὸ ὄμ. τ. Χρ. (haec AE; B τὸ ὄμ. αὐτοῦ
τοῦ Ἰησοῦ, BD τὸν Χριστόν) | τῶν θεῶν cum AE .. BCD τῶν εἰδώλων
ἦτοι (B om) τ. θεῶν | συμέπεσαρ (-σορ CD) κ. ἐγένεοτο cum BCD .. AE
συμέπεσεν κ. ἐγένετο | ἔμθα - μετὰ (A add πάσης) τ. συγκλ. cum ACD ..
E om .. B καὶ ὁ τόπος δὲ συμέπεσεν ἔμθα ἐκ. ὁ Κ. μ. πάσης τ. συγκλ.
αὐτοῦ | B om τῷ Καίσ. | πάντες ἔμτρ. (A σύμτρ.) cum ACD .. B καὶ πάν-
τες οἱ τῆς συγκλήτου αὐτοῦ ἅμα τῷ Καίσαρι ἔμτρομοι | γεγόμασιν - τὸ
γεγόνος cum ACD .. B γερόμεροι διὰ τὴν γερομένην πτώσιν τῶν θεῶν,
ἀπῆλθεν ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. E vero omissis ὁ δὲ δῆμος usque
τῶν θε. αὐτῶν sic: καὶ φόβῳ πολλῇ συσχεθέμτες ἀρεχώρησαρ ἅπαρτες
ἕκαστος εἰς τὸν οἶκ. αὐτοῦ | ἐκέλ. δὲ (ita CD; B ἐκ. οὔρ, A καὶ ἐκ.) - με.
ἀσφ. φυλάττεσθαι (ita CD, A -ττειν; B pro his ἀσφαλισθῆναι) - περὶ τ.
Ἰησοῦ .. E om

5. Τῇ δὲ (B om; E Καὶ πάλιν τῇ) ἑωαύρ. | καθίσ. (B καθεσθεις) - ἐν
τῷ (A εἰς τὸ et -λιον) καυετωλίῳ (-τε- ABCD; omnes vero -τολ-) - ἐρω-
τᾶν (ita BCD; A ἔωρ.) - κ. φησ. ὁ Καίσαρ cum ABCD .. E προκαθίσας

λάτορ. καί φησιν ὁ Καῖσαρ· λέγε τὸ ἀληθές, δυσσεβέστατε, ὅτι διὰ τῆς σῆς ἀσεβοῦς πράξεως ἡς ἐπεχείρησας κατὰ τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐρταῦθα ἐδείχθη τῶν κακῶν σου ἔργων ἢ πράξις, τὸ τοὺς θεοὺς πτώσει ὑποβληθῆναι. λέγε οὖμ· τίς ἐστιν ἐκείνος ὁ σταυρωθείς, ὅτι τὸ ὄρομα αὐτοῦ καὶ τοὺς θεοὺς πάρτασ ἀπώλεσεμ; Πιλάτος ἔφη· καὶ μὴ τὰ ὑπομνήματα αὐτοῦ ἀληθῆ εἰσίμ· καὶ γὰρ ἐγὼ αὐτὸς ἐπεισθην ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ ὅτι μείζων ὑπῆρχεν πάρτων ὧν σεβόμεθα θεῶν. καὶ ὁ Καῖσαρ ἔφη· τίρος οὖμ ἔρεκεν τοιαύτην τόλμην καὶ πράξιν ἐπήμεγκας κατ' αὐτοῦ, μὴ ἀγμοῶν τοῦτομ, ἢ πάρτωσ κακόμ τι βουλόμερος περὶ τῆς ἐμῆς βασιλείας; ὁ δὲ Πιλάτος ἔφη· διὰ τῆς παρανομίας καὶ στάσιμ τῶν ἀνόμων καὶ ἀθέων Ἰουδαίων τοῦτο ἐποίησα.

⁶ Θυμοῦ δὲ πλησθεὶς ὁ Καῖσαρ συμβούλιον ἐποίησεν μετὰ πάσης τῆς συγκλήτου καὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καὶ κελεύει δόγμα γραφῆναι κατὰ τῶν Ἰουδαίων οὕτως· Λικιαμῶ τῷ τὰ πρῶτα τῆς ἀματολικῆς ἐπέχορμι χώρας χαίρειμ. Τὴν ἐν τοῖς

ἐπειράζेम ἐπερωτῶν τ. Πιλάτορ | λέγε - δυσσεβέστ. (в δυσσεβѣ) - ἡς (ita AB; CD ἦν περ) - ἐδείχθη (в ἠλέγχθη) - ἔργ. ἢ πράξις (в πράξεω τὰ ἔργα) τὸ (ita AB, CD om) - πτώσει ὑποβληθ. (в πτώσιμ ὑποβάλλειμ) . . в om | λέγε οὖμ - ἐκείνος (в οὗτος) - καὶ (A om) τ. θε. πάρτ. (в om) ἀπώλεσεμ cum ABCD . . в λέγε ὦ κατάρτε καὶ δυσσεβέστατε, τίς ἦν ὁ ἄρθρωσ. ἐκείμ. ὁ σταυρ., ὅτι τὸ ὄμ. αὐτ. λεχθέρ ἐρταῦθα τοῖς θεοῖς πτώσιμ ἐπέβαλεμ | Πιλ. (ita CD; ABE ὁ Πι.) ἔφη (BE εἶπερ) | καὶ μὴν - καὶ γὰρ (в add καί) ἐγ. αὐτ. (в α. ἐ.) ἐπεισθην (σ ἐπειράσθην, в ἐπίσταμαι) ἐκ τ. ἔργ. αὐτοῦ (AB ἐξ αὐτῶν τῶν [A om] ἔργ.) ὅτι cum ABCD . . в Τὰ ὑπομνήματα αὐτοῦ, δέσποτα αὐτοκράτωρ, ἅτινα ἀπέστειλα τῇ ὑμετέρᾳ θεϊότητι, ἀληθῆ τυγχάμουσιμ· καὶ γὰρ ἐγὼ ἐπεισθην ὅτι | ὑπῆρχεν (ita AC, в ὑπάρχει, BD ἐστι) πάρτ. (ita AB; CDE om) ὧν (в add ἡμεῖς) σεβ. θε. | τίμ. οὖμ (в Καὶ τίρος) ἔρεκεν (в -κα) τοι. τόλμην (ita ACD; BE om τόλμ. καί) κ. πράξ. (в τιμωρίαρ) ἐπήμεγκ. (ita A, CD ὑπῆμ., в ἐξῆμ., в ἐπέγαγ.) κατ' αὐτ. (в αὐτῷ) - τοῦτομ (ita CD, в τοῦτο, в αὐτοῦ τὴν δύναμιν, A τοῦτων pergens παρτὸς· τί κακόμ) ἢ (AE om; Phil. ed. ἢ) πάρτωσ etc (в πάρτ. βουλόμερος κακὰ κατὰ τοῦ ἡμετέρου κράτους) | в om ἀνόμ. καί, в om ἀνόμ. κ. ἀθέων

6. в Θυμ. οὖμ πάλιν πλ. ὁ Καῖς. συμβούλ. τε ποιήσας μετὰ - κελεύει | в συμβ. ποιησάμερος μ. τῆς συγκλ. ἐκέλευσε τὸ δόγμα γρ. | κα. τῶν (CD add ἀθέων) Ἰουδ. (D om) οὕτ. (в περιέχομ οὕτ.) | Λικιαμῶ (-μῶ sic CD) . . в Λικιμῶ, pergens τὴν ἀματολήν ἐπέχορμι ἐπαρχίαν | Τὴν - γερομέμην (A γεραμ.) τόλμαμ (ita h. l. ACD) οἰκούμт. (A διοικ.) ἢ κ. τ. πέ.

παρουσιαι καιροῖς γενομένην τόλμην παρὰ τῶν τῆν Ἱερουσαλήμ οἰκούντων καὶ τὰς πέρηζ πόλεις Ἰουδαίῳ παραμόμῳ τε πρᾶ-
 ζιν ἔγνων, ὥς θεὸν τινα λεγόμενον Ἰησοῦν Πιλάτον καθηγά-
 νασαυ σταυρῶσαι, διὰ τοῦ τοιούτου αὐτῶν πλημμελήματος δι'
 οὗ ὁ κόσμος σκοτισθεὶς εἰς ἀπώλειαν εἴλκετο. θέλησιν οὖν
 σπουδαίως ἅμα πλήθους στρατιωτῶν παραγερέσθαι τοῖς
 ἐκείσε καὶ αἰχμαλωσίαν ἐκθέσθαι διὰ τούτου τοῦ δόγματος.
 πειθαρχῶν κινήσαι κατ' αὐτῶν καὶ ἐν διασποραῖς αὐτοὺς θέ-
 μερος ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν καταδούλωσιν αὐτοὺς, καὶ τῆς
 Ἰουδαίας ἀπάσης ἐκδιώξας ὀλιγοστὸν τὸ ἔθνος αὐτῶν δεῖξιν,
 ἐφ' ἅπαντι μὴ ὀφθῆναι ἔτι τοῦτο, πορνείας μεστοὶ τυγχά-
 ρουτες.

7 Καὶ τοῦ δόγματος τούτου φθάσαντος ἐν τῇ ἀματολικῇ
 χώρᾳ, Λικιανὸς πειθαρχήσας τῷ φόβῳ τοῦ δόγματος ἐν ἀμα-

πόλ. (Δ om κ. τ. π. π.) παρ. τε. (Δ om) - λεγόμενον - Πιλάτον (ita c, D
 -των, Δ μετὰ Πιλάτου) καθηγάσας (Δc -μέγασας) σταυρ. cum ΔCD . .
 B corrupte Κατὰ τῆν ἄθεον τῆς παρὰ τῶν Ἰουδ. συγγεγεμένης τόλμης
 τῶν τῆν Ἱερουσαλήμ κ. τὰς πέρηζ πόλ. οἰκούντων. Ἰουδ. παραμόμῳ θεὸν
 τινα λέγοντος Ἰησοῦ καταμαγκάσαντες σταυρῶσαι . . B Ἐν τῷ παρόντι
 καιρῷ τόλμῃ χρησάμενοι οἱ κατοικοῦντες ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ τὰς
 πέρηζ χώρας παράμοι Ἰουδαῖοι τὸν θεὸν τὸν λεγόμενον Ἰησοῦν μετὰ
 Πιλάτου καθηγάσας σταυρωθῆναι | διὰ τοῦ (ita CD, Δ om) τοι. αὐτῶν
 (Δ om) πλ. δι' οὗ (codd. δι' ὧν) - εἴλκετο cum ΔCD . . B ὥς διὰ τῶν
 τοιούτων πλημμελημάτων τέλει (sic) ὁ κόσμ. σκοτισθεὶς εἰς ἀπ. εἴλ-
 κετο . . B καὶ διὰ τὸ τοιοῦτον πλημμέλημα τελείως ὁ κόσμ. ἐσκοτίσθη
 καὶ παρ' ὀλίγον εἰς ἀπ. εἴλκετο | ἅμα πλήθους (c -θει) . . B ἅμ. πλεί-
 στων | καὶ αἰχμ. ἐκθέσθ. (Δ corrupte οὖν θήσιν) δ. τ. τ. δόγμ. cum CD,
 item Δ . . B κ. αἰχμαλωτῆσαι διὰ τ. τ. δόγμ. πάντα αὐτοὺς, item B κ.
 αἰχμαλωτεῦσαι αὐτοὺς αἰχμαλωσίαν μεγάλην | πειθαρχ. κινήσαι (Δ -ρη-
 σιν) καὶ ἐν . ἀπάσης (Δ om καὶ ἐν usq. ἀπάσης) ἐκδιώξας (Δ καὶ ἐκ-
 διώξιν αὐτοὺς καὶ) δεῖξιν - ἔτι (codd. ἐπὶ) τοῦτο - τυγχάρουτες cum C
 (probt ὀφθῆναι deficit) D, Δ . . B πειθαρχῶν οὖν τῷ δόγματι ἡμῶν
 κίνησιν κατ' αὐτοῦ (corrigere -τῶν) καὶ διὰ πειρὰς (sic) αὐτοὺς θέμερος
 διασκόρπισιν αὐτοὺς ἐν πᾶσι τ. ἔθν. καταδουλώσιν αὐτοὺς καὶ τῆς Ἰου-
 δαίας πάντα ἐκδιώξας ὀλιγοστὸν τὸ ἔθν. αὐτ. δείξας, ἐφ' ἅπ. μὴ ὀφθ.
 ἐν ἀρέσει, ἐπειδὴ τοῖς πορνείοις με (corrigere τῆς πορνείας μεστοὶ) τυγχά-
 ρουσι . . B corruptissime διὰ τὸ μὴ πειθαρχῆν σε (corrigere πειθαρχῆ-
 σαι) τῷ ἡμετέρῳ δόγματι καὶ ποιῆσαι (ποιήσιν omisso καί?) αὐτοὺς
 εἰς διασποράν, ἐν (corrigere μὴ) ὀφθῆναι ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν, ὅτι
 πορνείας πλήρεις τυγχάρουσι.

7. B Λικιανὸς | ἐν ἀμαλώσει (pro his B inepte εἶπεν) πᾶν . ἐποίησ.

λάοσι παρ τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων ἐποίησεν, τοὺς δὲ καταλειφθέντας ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ εἰς τὴν διασπορὰν τῶν ἐθνῶν δουλεύειν παρέσχεν, ὥστε γμωσθῆναι τῷ Καίσαρι ταῦτα τὰ γεγενημένα παρὰ Λικιανοῦ κατὰ τῶν Ἰουδαίων ἐν τῇ ἀματολικῇ χώρᾳ καὶ ἀρέσαι αὐτῷ.

⁸ Καὶ πάλιν ἔθετο ὁ Καίσαρ ἐρώτησιν ποιῆσαι τοῦ Πιλάτου, καὶ κελεύει ἐπὶ ἄρχορτι ὁρόματι Ἀλβίῳ τὴν κεφαλὴν Πιλάτου ἀποτεμεῖν, φήσας· καθὼς οὗτος χεῖρας ἐπηγάγερ ἐπὶ τὸν ἄνδρα τὸν δίκαιον τὸν λεγόμενον Χριστόν, καὶ αὐτὸς ὁμοίως πεσεῖται τῆς σωτηρίας ἀποτευζόμενος.

⁹ Ὁ δὲ Πιλάτος ἀπελθὼν ἐπὶ τὸν τόπον ηὔξατο σιωπῇ λέγων· κύριε, μὴ συρραπολέσῃς με μετὰ τῶν πομνηρῶν Ἑβραίων, ὅτι ἐγὼ χεῖρας κατὰ σοῦ οὐκ εἶχον ἐπεμεγεκῆν εἰ μὴ διὰ τὸ ἔθνος τῶν παρανόμων Ἰουδαίων, ὅτι στάσις κατ' ἐμοῦ ἐπηγάγομ· ἀλλὰ σὺ γιμώσκεις ὅτι ἀγμῶν ἔπραξα. μὴ οὖν ἀπολέσῃς με τῇ ἁμαρτίᾳ μου ταύτῃ, ἀλλὰ ἁμνησικακήσομ ἐπ' ἐμοί, κύριε, καὶ τῇ δούλῃ σου Πρόκλᾳ τῇ ἰσταμένῃ μετ' ἐμοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ τοῦ θαράτου μου, ἥν ἀρέδειξας προφητεύειμ ὅτι εἶχες σταυρῷ προσηλωθῆναι. μὴ ἐν τῇ ἐμῇ ἁμαρτίᾳ καὶ

cum D (item ut videtur B) . . A ἀμαλώση παρ τὸ ἔθνος τ. Ἰ. ἐποίησ. . . B ἐξεδίωξε πάμπας τ. Ἰουδαίους | τοὺς δὲ καταλ. ἐν τῇ Ἰουδ. (ita AD; B om) - παρέσχ. (ita AD, B παρεσκεύασεν) . . B καὶ ἡχμαλώτευσεν αὐτοὺς ἐν διασπορᾷ πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, καὶ παρασκεύασε τούτους δουλεύειν. Praeterea BD add ἔως (B add τὴν) σήμερον ἡμέρας (B -ραν) | D ταῦτ. τ. γιμώμενα | ἐν τῇ ἀμ. χ. καὶ ἀρ. αὐτῷ cum AD . . B om | E pro ὥστε etc sic: ὅπως γμωσθῶσι καὶ τῷ Καίσαρι τὰ περὶ αὐτῶν

8. Καὶ πάλιν (B Πάλ. οὖν) - ποιῆσαι (B ποιήσασθαι) - ἄρχορτι (B πρὸφεκτορ, corrige πρεφέκτορ - Πιλάτου (B τοῦ Πι.) ἀποτεμ. (B ἀποκόπτειν) . . B Καὶ ἐκέλευσεν ὁ Καίσαρ πρεφεκτιάδε (sic, vide post) ὁρόματι τὴν κεφ. ἀποκόψαι Πιλάτου | ἐπὶ τὸν - Χριστόν . . B κατὰ τοῦ θεοῦ, B κατὰ τοῦ Ἰησοῦ | πεσεῖται (A πῆσεται, D ποιήσεται, B τεύζεται, E τεύζεται τοῦ θαράτου) τῆς σωτ. ἀποτευζ. (D ἀποταζάμ., B om τ. σ. ἁ.).

9. Ὁ δὲ Πιλάτος etc: D hunc libelli finem habet: Δώμεν δόξαν τῷ θεῷ ἡμῶν, ὅτι αὐτῷ πρέπει ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνησις, τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. | μὴ συρραπολέσῃς (B -σεις) cum BE . . A μὴ ἀπολέσεις | οὐκ εἶχον cum BE . . A οὐκ ἤθελον, idque post ἐπεμεγέκην | B εἰ μὴ διὰ τὸ πομνηρὸν ἔθρ. κ. ἀστασίαστον τῶν Ἰουδ. τοῦτο ἐποίησα | B ἀλλ' ἴδωσ δέσπ. κύριε | μὴ οὖν (ita B; A μὴ συν-, E ἀλλὰ μὴ σὺν.)

ταύτην καταδικάσῃς, ἀλλὰ συγχώρησον ἡμῖν καὶ ἐν μερίδι τῶν δικαίων σου συγκαταριθμησὸν ἡμᾶς.

¹⁰ Καὶ ἰδοὺ τελέσαρτος τὴν εὐχὴν τοῦ Πιλάτου ἦλθεν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσα· μακαριούσῃ σε πᾶσαι αἱ γερεαὶ καὶ αἱ πατριαὶ τῶν ἐθνῶν, ὅτι ἐπὶ σοῦ ἐπληρώθησαν ταῦτα πάντα τὰ ὑπὸ τῶν προφητῶν εἰρημέρα περὶ ἐμοῦ· καὶ σὺ δὲ αὐτὸς μάρτυς μου ἐν τῇ δευτέρᾳ μου παρουσίᾳ ὀφθῆναι ἔχεις, ὅταν μέλλω κρίναι τὰς δώδεκα φύλας τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τοὺς μὴ ὁμολογήσαμτας τῷ ὀνόματί μου. Καὶ ἐξετίμαζεν τὴν κεφαλὴν Πιλάτου ὁ πρέφεκτος, καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐδέξατο αὐτήν. ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ αὐτοῦ Πρόκλα τὸν ἄγγελον ἐρχόμενον καὶ δεχόμενον τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, χαρὰς πλησθεῖσα καὶ αὕτη παραυτὰ ἀπέδωκεν τὸ πνεῦμα, καὶ ἐτάφη μετὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς.

ἀπολέσῃς (- ἀβ -σεις) με (Α add δέσποτα κύριε) | τῇ (Α τὴν etc) ἄμ. μου ταύτη . . β ταύτη τῇ ἄμ., β ταῖς ἁμαρτίαις μου καὶ τῇ ἀγνοίᾳ μου ταύτη | ἀλλὰ ἀμνησικακήσον (ita β et ἀλλ' ἄμ. Α) ἔω' ἐμοὶ κύρ. καὶ τῇ etc. . . β ἀλλὰ ἐλέησόν με καὶ τὴν δούλην σ. Πρόκλιν | β ἐν τ. ὥρ. τῆς τελευτῆς μου, Α om ἐν et ταύτη | ἢ ἀνέδειξ. (ita β; Α ἢ ὡς ἐδ., β ἢ ἐδ.) προφητεύειν (ita β; Α -τεύσαι) | β om ὅτι εἶχ. στ. πρ. | β μὴ ἐν τῇ ἄμ. ἡμῶν κύριε καταδικ. ἡμᾶς | ἐμῇ: Α μία | συγχ. ἡμῖν (β μοι; β add τὰ παραπτώματα ἡμῶν) κ. ἐν μερ. τ. δ. σου (β μετὰ τῶν ἁγίων σου (συγκατάρ. (ita β, ΑΕ συναριθ.) ἡμ.

10. Α τελείωσαρτος | β ἐκ τῶν οὐρανῶν | μακ. σε (Α add Πιλᾶτε) π. αἱ γερ. καὶ αἱ πατρ. (ita haec β; β π. αἱ γερ.) τ. ἐθν. (β om) | ἐπὶ σοῦ cum Α . . β ὑπὸ σοῦ | Α ἐπληρώθη | ταῦτα - εἰρημέρα cum Α . . β πάντ. [τὰ adde] ὑπομνήματα τῶν πρ. τὰ εἰρ. | β om ὅτι usq. περὶ (Α παρ') ἐμοῦ | καὶ - αὐτὸς (β om) μάρτυς μου (β μαρτυρεῖς μου, β μ. μ. ἔση, Α μάρτ. ἔση) ἐν τῇ (ita β, β ἐπὶ τῆς etc, Α ἐν γὰρ τῇ) - ὀφθ. ἔχ. (haec om β) | β ὅτε μέλλω | τὰς δώδ. - ὁμολογ. τῷ ὀρ. μ. (ita β, Α καὶ πιστεύσαμτας pro τ. δ. μ.) . . β ζώμτας κ. μεκρούς, καὶ τὰς δώδ. φύλ. τὰς μὴ ὁμολογησάσας μὴδὲ πιστευσάσας εἰς τὸ ὀρ. μ. | Καὶ ἐξετίμαζ. (β Ἦρε δέ) τ. κ. Πιλ. (β αὐτοῦ) ὁ (Α om) πρέφεκτος (β περφεκτιάλδεος sic, vide ante) cum ΑΕ . . β τότε οὖν ὁ Πιλ. ἐκτίμας τὸν τράχηλον αὐτοῦ, ἀπέτεμεν τὴν κεφ. αὐτοῦ ὁ πρέφεκτος (sic) | καὶ ἰδοὺ - ἐδ. αὕτην cum ΑΕ . . β om | β θεωροῦσα δέ | τὸν ἄγγ. ἐρχ. - τ. κε. αὐτοῦ (β om ἐρχ. usq. αὐτοῦ) cum ΑΕ . . β om | τὸ πνεῦμα . . Α add αὐτῆς | μετὰ τ. ἀνδρ. αὐτῆς: his libellus finitur in βΕ . . Α add Πιλάτου, θελήσει καὶ εὐδοκία τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

MORS PILATI QUI IESUM CONDEMNAVIT.

Cum autem Tiberius Caesar ¹⁾ Romanorum imperator gravi morbo teneretur, et intelligens quia Ierosolymis esset quidam medicus, nomine Iesus, qui omnes infirmitates solo verbo curat, nesciens quod Iudaei et Pilatus eum occidissent, praecipit cuidam suo familiari nomine Volusianus Vade citius quam potes trans partes marinas, dicesque Pilato meo servitori et amico ut hunc medicum mihi mittat qui me pristinae sanitati restituat. Qui Volusianus audito praecepto imperatoris statim discessit, et ventus est ²⁾ ad Pilatum sicut praeceptum est ei. Et narrans eidem Pilato ea quae sibi a Tiberio Caesare commissae fuerant, dicens Tiberius Caesar imperator Romanorum, tui dominus, audito quod in civitate ista est medicus qui solo verbo sanat infirmitates, rogat te vehementer ut eum sibi mittere debeas pro sua infirmitate curanda. Audiens haec Pilatus territus est valde, sciens quod per invidiam eum occidi fecerat. Respondit Pilatus eidem nuntio sic dicens Hic homo erat malefactor et homo qui trahebat ad se totum populum: sic habito consilio sapientum civitatis eum crucificari feci. Qui nuntius rediens ad eius hospitium obviatus est cuidam mulieri nomine Veronica, quae fuerat familiaris Iesu, dicens O mulier, medicus quidam qui in hac civitate erat, qui solo verbo aegros sanabat, cur occiserunt ³⁾ eum Iudaei? At illa coepit flere dicens Heu me, domine, deus meus et dominus meus, quem Pilatus pro in-

1. Codex h. l. et infra semel *Caesarius* habet, item a *Tiberio Caesario* commissae.

2. *ventus est*: ita codex. Similiter post habet *obviatus est*.

3. *occiserunt*: ita codex.

vidia tradidit, condemnavit et crucifigi praecepit. Tunc ille nimis dolens ait Vehementer doleo quia id pro quo dominus meus me⁴⁾ miserat explere non valeo. Cui Veronica Dominus meus cum praedicando circuiret, et ego eius praesentia nimis invita carerem, volui mihi depingi imaginem, ut dum eius privarer praesentia, saltem mihi praestaret solatium imaginis suae figura⁵⁾. Cumque linteam pictori deferrem pingendum, dominus meus mihi obviavit et quo tenderem requisivit. Cui cum viae causam aperuissem, a me petiit pannum, et ipsum mihi venerabilis suae faciei⁶⁾ reddidit insignitum imagine. Ergo huius aspectum si dominus tuus devote intuebitur, continuo sanitatis beneficio potietur. Cui ille Est huiusmodi imago auro vel argento comparabilis? Cui illa Non, sed pio affectu devotionis. Tecum igitur proficiscar et videndum Caesari imaginem deferam, et revertar.

Venit igitur Volusianus cum Veronica Romam dixitque Tiberio imperatori Iesum diu a te desideratum Pilatus et Iudaei iniustae morti tradiderunt et per invidiam crucis patibulo affixerunt. Venit igitur mecum matrona quaedam ipsius Iesu imaginem deferens, quam si devote prospexeris, mox sanitatis tuae beneficium obtinebis. Caesar igitur pannis sericis viam sterni fecit et imaginem sibi praecepit praesentari: qui mox ut eam fuit intuitus, salutem est pristinam assecutus.

Pontius igitur Pilatus imperio Caesaris capitur et Romam perducitur. Audiens Caesar Pilatum Romam advenisse, nimio contra eum furore repletus est et eum ad se adduci fecit. Pilatus autem tunicam Iesu inconsutilem secum detulit: quam indutam coram imperatore portavit. Mox ut imperator eum vidit, omnem iram deposuit et ei protinus assurrexit, nec dure sibi in aliquo loqui praevaluit: et in eius absentia qui videbatur tam terribilis et ferus, nunc in eius praesentia invenitur quodammodo mansuetus. Cumque eum licentiasset, mox contra eum terribiliter exardescit, se miserum clamitans quia ei furorem sui pectoris minime ostendisset. Statimque eum revocari fecit iurans et contestans quia

4. me: in codice desideratur.

5. figura. Post hanc vocem in codice additur *Cui refert*.

6. Codex *venerabili sua facie*. Leg. aur. *insignitum*. Imaginis ergo

filius mortis est et nefas⁷⁾ est eum vivere super terram. Qui cum eum vidit, continuo eum salutavit et omnem animi ferocitatem abiecit. Mirabantur omnes, mirabatur et ipse, quia sic contra Pilatum dum abesset exardesceret, et dum praesens esset nil ei loqui posset aspere. Tandem divino nutu vel forte alicuius Christiani suasu ipsum illa tunica expoliari fecit, et contra eum pristinam ferocitatem animi mox resumsit. Cumque de hoc imperator plurimum admiraretur, dictum est sibi quod illa tunica fuisset domini Iesu. Tunc imperator eum in carcerem recipi iussit, donec sapientum consilio deliberaret quid de eo fieri oporteret. Post autem paucos dies data est igitur in Pilatum sententia ut morte turpissima damnaretur. Audiens hoc Pilatus cultello proprio se necavit, et tali morte vitam finivit.

Cognita Caesar morte Pilati dixit Vere mortuus est morte turpissima, cui manus propria non peperit. Moli igitur ingenti alligatur et in Tiberim fluvium immergitur. Spiritus vero maligni et sordidi corpori maligno et sordido congau dentes omnes in aquis movebantur, et fulgura et tempestates, tonitrua et grandines in aere terribiliter gerebant⁸⁾, ita ut cuncti timore horribili tenerentur. Quapropter Romani ipsum a Tiberis fluvio extrahentes, derisionis causa ipsum in Vienne deportaverunt et Rhodani fluvio immerserunt: Vienna enim dicitur quasi via gehennae, quia erat tunc locus maledictionis. Sed⁹⁾ ibi nequam spiritus affuerunt, ibidem eadem operantes. Homines ergo illi tantam infestationem daemonum non¹⁰⁾ sustinentes vas illud maledictionis a se removerunt et illud sepeliendum Losaniae territorio commiserunt. Qui cum nimis praefatis¹¹⁾ infestationibus gravarentur, ipsum a se removerunt et in quodam puteo montibus circumsepto immerse runt, ubi adhuc relatione quorundam quaedam diabolicae machinationes ebullire dicuntur.

7. Codex per errorem *fas*.

8. Fortasse rectius Leg. *aur. congaudentes et nunc in aquis nunc in aere rapientes mirabiles inundationes in aquis movebant, et - generabant*

9. Adde *et*?

10. *non* deest in codice.

11. Codex *nimiis praefactis*: quae fortasse ferri possunt.

ΥΦΗΓΗΣΙΣ ΙΩΣΗΦ.

ΥΦΗΓΗΣΙΣ ΙΩΣΗΦ ΤΟΥ ΑΠΟ ΑΡΙΜΑΘΙΑΣ ΤΟΥ ΑΙΤΗΣΑ-
ΜΕΝΟΥ ΤΟ ΣΩΜΑ ΚΥΡΙΟΥ· ΕΝ Ω ΚΑΙ ΤΑΣ ΤΩΝ ΔΥΟ
ΛΗΣΤΩΝ ΑΙΤΙΑΣ ΕΜΦΕΡΕΙ.

I.

1* Ἐγὼ Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας ὁ αἰτησάμενος παρὰ Πιλάτου τὸ σῶμα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ πρὸς ταφὴν καὶ ἐν δεσμῷ πιεζόμενος παρὰ τῶν φορέων καὶ θεομάχων Ἰουδαίων διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν, οἵτινες καὶ τὸν ρόμον κατέχορμεν αὐτῷ τῷ Μωυσῇ πρόξεμοι γεγόμασιν θλίψεως, τὸν δὲ ρομοθέτην παροργίσαμεν καὶ μὴ ἐπεγρωκότες τὸν θεὸν ἐσταύρωσαν καὶ εὐδηλοῦν ἔθερτο τοῖς ἐγρωκόσι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ σταυρωθῆναι, πρὸ ἑσπέρης ἡμερῶν τοῦ παθεῖν τὸν Χριστόν, τῷ ἡγεμόνι Πιλάτῳ παρεπέμφθησαν δύο λησταὶ ἀπὸ Ἰερικῶ κατακριθέντες, ὧν ἡ αἰτία ἦν αὕτη.

*) Ὑφήγησις (ita AD; c apud Birchium Ηη διήγησις) Ἰωσ. (D τοῦ Ἰω.) - τοῦ (c om) κυρίου (A add ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ; c add παραδώσεως?) - ἐμφέρει (c ἐμφέρειν) . . B non habet inscriptionem.

I, 1. Ἀριμαθαίας cum AD . . BC -θείας | B om παρ. Πιλ. | τοῦ (c om) κυρ. (B om) Ἰησοῦ (D om) πρ. ταφ. (B om πρ. τ.) | καὶ (c om) ἐν δ. πιεζόμ. (ita A, c πιας; B ἐταζόμ., D ἐπιζόμ.) - θεομάχ. (B θεοκτόμων, c add ἀμθρώων) Ἰουδ. δ. τ. τοιαύτ. (B αὐτοῦ) αἰτ. | B πρὸξ. ἐγέμορτο | θλίψεως (c add αἰσίου) τὸν δὲ (ita AD, c om δέ. B corrupte sic: θλίψ. αἰρεῖς τὸν τούτων) ρομοθ. | B παροργ. μὴ ἐγρωκότες ὅτι θεὸν ἐσταύρωσαν, ἔκδηλον ἔθεμν (corrigere ἔθερτο) τοῖς ἐγρωκόσι τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν καὶ θεόν | ἐρ ἐκ. (B add γάρ) ταῖς - κατέκριμα τ. υἱ. (B κατεκρίθη ὁ υἱ.) - Πιλάτῳ (B Πορτίῳ Πιλ.) - ἡν αὕτη.

²* Ο πρῶτος, ὁρῶμα αὐτῷ Γέστας, ὁδοιποροῦντας ἐν φόρῳ μαχαίρας ἀπέκτεμεν, ἄλλους δὲ γυμνώσει ὑπέβαλεν, γυμναίῃς δὲ ἐκ τῶν σφυρῶν κατὰ κεφαλῆς κρεμμῶν τοὺς μασθοὺς ἐξέκοπτεν, μὴδὲν μελῶν αἱμοπότης ὑπῆρχεν, θεὸν μὴ ἐγγνωκὼς πώποτε, ῥόμοις μὴ ἀκολουθῶν, βίαιοις τυγχάνων ἐξ ἀρχῆς εἰς τὰς τοιαύτας πράξεις.

* Η δὲ τοῦ ἑτέρου αἰτία τοιαύτη ἦν. Δημᾶς ἐκαλεῖτο, Γαλιλαῖος μὲν ἦν τῷ γένει, παρδοχεῖον δὲ εἶχεν· πλουσίῳ πειρατηρίῳ ἐκέχρητο, πτωχοῖς δὲ εὖ ἔποιει· κλέπτῃς μὲν ὥς Τωβίτ, μεκροὺς γὰρ πτωχοὺς ἔθαπτεν. ληστεύειν ἐπεχείρει τὸ τῶν Ἰουδαίων πλῆθος, αὐτὸν τὸν ῥόμον ἐν Ἱερουσαλὴμ συλῆσας καὶ τὴν τοῦ Καϊάφα θυγατέρα γυμνώσας, ἱεράτιδα ὑπάρχουσαν τοῖς ἁγιάσματος, αὐτὴν τὴν τοῦ Σολομῶντος παραπεθείσαν μυστικὴν παρακαταθήκην τῷ τόπῳ ἀφελόμερον. τοιαῦται ὑπῆρχον αὐτοῦ αἱ πράξεις.

³ Συμελήφθη δὲ καὶ ὁ Ἰησοῦς πρὸ τῆς ἡμέρας τοῦ πάσχα τρίτης, ὀψίας οὔσης. οὐκ ἦν δὲ τῷ Καϊάφᾳ καὶ τῷ πλῆθει τῶν Ἰουδαίων πάσχα, ἀλλὰ πέμθος ἦν αὐτοῖς μέγα, ὥς διὰ τὴν τοῦ ληστοῦ σύλησιν γεγαμένην ἐν τῷ ἁγιάσματι· καὶ καλέσαμτες Ἰούδαμ τὸν Ἰσκαριώτην λέγουσιν αὐτῷ· ἀπὸ ἀδελφοῦ γὰρ Καϊάφα τοῦ ἱερέως ἦν. οὐκ ἦν δὲ μαθητὴς κατὰ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλὰ δόλῳ προετρέψαμτο αὐτὸν πᾶν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων ἵνα ἀκολουθήσει τῷ Ἰησοῦ· οὐχ ἵνα

2. ο ὁρῶματι Γέστας (β Γεύστας) | ας ἀπέκτεμεν | ας ἐν γυμνώσει ὑπέβ. | μασθοῦς: ita Δ, β μαζούς, σ μαστούς | θε. μὴ ἐγρ. πώποτε (ο ποτέ) .. Δ om | β εἰς τ. τοι. κακὰς καὶ αἰσχροὺς πράξ.

σ Αἱ δ. τ. ἑ. ληστοῦ αἰτίαι τοιαῦταί εἰσιν | Δημᾶς cum βσ .. Δ Δύμας | πλουσίῳ - εὖ ἔποιει: haec varie in codd. corrupta leguntur | κλ. μὲν (β add ἦν) ὥς Τωβ. (β ὁ Τωβίας) | β πτωχ. δὲ μεκρ. ἔθαπτ. | τὸ τ. Ἰουδ. πλῆθ. cum ας .. β τοὺς τ. ἰ. ἱερεῖς | β ἱερατικὴν ὑπάρχ. | β παραθήκην | ἀφελόμερον cum Α .. βσ ἀφηνάμερον (sic) | αὐτοῦ .. β ληστῶν

3. δὲ καὶ .. β οὐρ | β πρὸ ἐξ. ἡμερῶν τ. πάσχα, τρίτης ὀψ. οὔσ. | β om ὥς | β τ. ληστ. ἐφοδὸν τὴν γεγομένην ἐν τῷ πράγματι | Ἰούδαμ (β τὸν ἰ.) τὸν Ἰσκ. cum Δβ .. σ οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Σκαριώτην | λέγουσιν αὐτῷ· ἀπὸ (cod. praem εὐγενὲς γένος, quod ex margine irrepsisse videtur) ἀδ. γὰρ - ἦν cum Α, item σ λέγ. αὐτῷ· εὐγενὲς γένος ὧρ· ἀπὸ ἀδελφοῦ Καϊάφ. τ. ἰ. ἦν .. β καὶ λέγουσιν αὐτὸν ἐκ γένους ὄρτα ἀδελφῆς τοῦ Καϊάφα ἱερέως | κατὰ πρόσωπον, cum ας .. β κατὰ τρόπον | σ προετρέψατο | β om τῶν Ἰουδ. | ἵνα ἀκολουθήσει cum β .. ας ἀκο-

πειθαρχήσει τοῖς παρ' αὐτοῦ γερομέμοις σημείοις οὐδὲ ἴρα ὁμολογήσει αὐτόν, ἀλλ' ἴρα παραδώσει αὐτὸν αὐτοῖς, ψευδὲς ῥῆμα αὐτοῦ θέλωμ καταλαβέσθαι, δόματα δεδοκότες αὐτῷ ὑπὲρ τοῦ τοιούτου ἄνδραγαθήματος ἀρὰ δίδραγμον χρυσίου καθ' ἑκάστην ἡμέραν. ἦν δὲ καὶ δύο ἔτη ποιήσας μετὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥς φησιν εἰς τῶν μαθητῶν καλούμερος Ἰωάννης.

⁴ Καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ πρὸ τοῦ κρατηθῆναι τὸν Ἰησοῦν λέγει τοῖς Ἰουδαίοις ὁ Ἰούδας Δεῦτε συμβούλιον θάμεθα, ὅτι περ οὐκ ἐσύλησεν ὁ ληστὴς τὸν μόμον ἀλλ' αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς, καὶ γὰρ ἐλέγχω αὐτόν. τῶν δὲ τοιούτων ῥημάτων ῥηθέντων εἰσὶ μεθ' ἡμῶν Νικόδημος ὁ κατέχωρ τὰς κλείς τοῦ ἁγίασματος, καὶ ἔφη πᾶσιν Μὴ τοιοῦτον πρᾶγμα διαπράξασθε. ἦν γὰρ ἀληθὴς ὁ Νικόδημος ὑπὲρ πάντων τὸν πλῆθος τῶν Ἰουδαίων. ἡ δὲ τοῦ Καϊάφα θυγάτηρ ὁρόματι Σάρρα κραυγᾶσασα ἔφη Αὐτὸς γὰρ ἔφη ἐπὶ πάντων κατὰ τοῦ ἁγίου τόπου τούτου Δύραμαι καταλύσαι τὸν μαῶν τοῦτον καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγείραι αὐτόν. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι αὐτῇ Πίστιν ἔχεις παρὰ πάντα ἡμᾶς· εἶχον γὰρ αὐτὴν ὥς προφήτην. καὶ δὴ τοῦ συμβουλίου γερομέμου ἐκρατήθη ὁ Ἰησοῦς.

λουθῇ (Δ -θεῖ) | Β ἡ ὁμολογήσει αὐτ. θεός | ψευδὲς - καταλαβ. cum Β .. ΔC om | δίδραγμον: ita ABC | ἦν δὲ καὶ δύο (C om; Δ praem δέκα, quod videtur ex repetito δὲ καὶ ortum esse; sed vide Β, unde δέκα δύο legere possis) - μ. τ. Ἰησοῦ .. Β ἦν γὰρ δωδέκατος ποιήσ. μετὰ haec pessime sic scripta sunt: πᾶσιν μὲν τὰς) τ. ἰ.

4. Καὶ τρίτῃ ἡμέρᾳ (C -της -ρας) πρὸ cum ΔC .. Β καὶ καιρὸν εὐφρόν τῇ τρ. ἡμ. πρὸ | Β συμβουλευσώμεθα | Β οὐκ ἔκλεψεν τὸ ἁγίασμα | εἰσὶ cum Δ, item C .. Β ἦν | Β ὁ κατέχ. τὸν μόμον καὶ τὰς κλείς (C κλείδας) | Μὴ τοι. πρ. (Β add τι) διαπρ. cum AB .. C Μὴ τοιούτων πρᾶγμάτων πρᾶξώμεθα | ἦν γὰρ ἀληθὴς (C -θιρὸς) - πάντων Ἰουδ. cum ΔC .. Β εἰς ἐκείνον τὸν ἄνθρωπον· οὐδὲν γὰρ τοιοῦτον ἐποίησεν. καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἠκόνυσεν· οὐδὲ γὰρ ἦν εὐπρόσδεκτος ὁ Νικ. ὑπὲρ πάντων τ. πλ. τ. Ἰουδ. | ἡ δὲ τοῦ (ita AB; C ἦν δὲ τῇ) Κα. - Σάρρα (Β Σέρα) κραυγᾶσασα (C καὶ κραυγᾶσας, Β κλαύσασα) (Δ h. l. add ἐπὶ πάντων, quod cum BC ad ἔφη seq. transferendum videbatur) ἔφη | Αὐτὸς γὰρ (C ὅτι περ) ἔφη (C add ὁ Ἰησοῦς) ἐπὶ πάντ. (C ἐ. πᾶσι; Δ vide ante) κατὰ cum ΔC .. Β Ἦκουσα ἐγὼ ὅτι πᾶσιν ἔλεγεν κατὰ | Β λέγων ὅτι δύραμαι καταλ. αὐτόν. καὶ εἶπαρ οἱ Ἰουδ. | αὐτῇ Πίστ. - ἡμᾶς cum C .. Β Ταύτην πίστιν ἔχει ὑπὲρ πάντων ἡμᾶς .. Δ Αὕτη πιστοτέρα ἐστὶν πάντων ἡμῶν | προφήτην: ita ABC | καὶ δὲ τοῦ (C καὶ διὰ τοῦτο) συμβ. γεμ. (C γιν.) cum ΔC .. Β καὶ δὴ τοῦ λόγου στοιχίσαντος συμβουλίου γερομέμου

II.

1 Τῇ δὲ ἑπαύριον, ἡμέρᾳ τῆς τετράδος, εἰσήμεγκαμ αὐτὸν ὥρα ἐράτῃ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Καϊάφα. καὶ λέγουσιν αὐτῷ Ἄρμας καὶ Καϊάφας Εἰπὲ ἡμῖν, τίμος ἔρεκεν τὸν ρόμον ἡμῶν ἐσύλησας, καὶ Μωσέως καὶ τῶν προφητῶν τὰς ἑπαγγελίας ἀπεκήρυξας; ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐδὲν ἀπεκρίματο. πάλιν δὲ ἐκ δευτέρου παρόμτος καὶ τοῦ πλῆθους λέγουσιν αὐτῷ Τὸ ἅγιασμα ὃ ἔκτισε Σολομὼν ἐν τεσσαράκορτα καὶ ἔξ ἔτεσιν, διὰ τί σὺ βούλῃ ἐν μιᾷ ῥοπῇ καταλύσαι; καὶ οὐδὲν ἀπεκρίματο πρὸς ταῦτα ὁ Ἰησοῦς. ἦν γὰρ τῆς συμαγωγῆς τὸ ἅγιασμα σεσυλημέμον διὰ τοῦ ληστοῦ.

2 Ὁψίας δὲ τελεσθείσης τῆς τετράδος ἄπαρ τὸ πλῆθος ἐξίτηι τὴν θυγατέρα τοῦ Καϊάφα πυρὶ ἐραλῶσαι διὰ τὴν τοῦ ρόμου ἀπώλειαν, ὅτι οὐκ εἶχον τὸ πῶς τὸ πᾶσχα ποιῆσαι. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ἐκείνη Ἐπιμείρατε τέκνα καὶ τὸν Ἰησοῦν τοῦτον ἀπολέσωμεν, καὶ ὁ ρόμος εὑρίσκεται καὶ ἡ ἑορτὴ ἡ ἅγια ἐπιτελουμένη ἐπιτελεῖται. λαθραίως δὲ ἔδωκαμ Ἄρμας καὶ Καϊάφας χρυσίον ἱκαρὸν Ἰούδα τῷ Ἰσκαριώτῃ, λέγοντες Εἰπέ, καθὼς προείπες ἡμῖν, ὅτι ἐγὼ οἶδα τὸν ρόμον κλαυέρτα παρὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως εἰς αὐτὸν τὸ ἐγκλημα τραπῇ καὶ μὴ εἰς τὴν κόρην ταύτην τὴν ἄμεμπτον. καὶ ταῦτα συρταζάμενος ὁ Ἰούδας εἶπεν αὐτοῖς Μὴ πᾶρ τὸ πλῆθος γρῶ ὅτι ἐγὼ ὑφ' ὑμῶν ἐπεδιδάχθην τοῦτο κατὰ τοῦ Ἰησοῦ πράξαι.

II, 1. Δ ὥραμ ἐρράτῃ | Δ καὶ προφητῶν καὶ Μωσέως (β Μωυσ. | ἀπεκήρυξας (an potius scribas ἀπέκρυψας?) cum ΔC .. β ἠκύρωσας | πάλ. δὲ (C om, β utrumque om) ἐκ δεύτ. (β add οὖν) παρ. καὶ (ΔC om) τ. πλ. λέγ. (β εἶπαμ) αὐτ. | τὸ ἅγ. ὃ cum ΔC .. β τὸν μαδὸν ὅρ | β ἐν ῥοπῇ καιροῦ | ἦν γὰρ (C add πρὸ) τῆς συρ. τὸ ἅγ. σεσ. διὰ τ. ληστ. (C om δ. T. λ.) cum ΔC .. β ἐν ἀληθείᾳ γὰρ ἦν ἡ συμαγωγὴ καὶ τὸ ἅγ. ἐσυλομέμον (sic vitiose) δ. T. λ., τὸν ρόμον μὴ ἔχουσα

2. β Ὁψ. δὲ γερομένης τῆς - ἐξήτουρ τ. θυγατέραμ - ἀραλ. αὐτὴν - εἶχαμ τὸ πᾶσχ. πῶς ποι. | τὸ πῶς .. Δ om τό | κ. εἶπ. αὐτ. ἐκείνη cum ΔC .. β ὁ δὲ Καϊάφας ἔφη πρὸς τὸν λαδὸν | β Μείρατε τέκνα καὶ συμδράμετε ἡμῖν ὅπως ἀπολέσωμεν τ. Ἰησ. | καὶ ἡ ἑορτ. - ἐπιτελουμένη (C om) ἐπιτ. cum ΔC .. β καὶ ἑορτὴν τελείαμ ἐπιτελοῦμεν | καθ. πρ. ἡμῖν cum β .. ΔC om | τραπῇ cum β .. ΔC ἦ | ταύτην (ΔC om) τ. ἄμεμπτ. (C ἀμώμητον) | συρταζάμ. cum ΔC .. β καταδεζάμενος | β φοβοῦμαι μὴ πᾶρ | γρῶ .. C add τοῦτο | βC ἐδιδάχθην | β πράξαι, καὶ ἀπιστήσωσι· ἀλλὰ τοῦτο ποιήσαρτες ἀπολύσατε τὸν Ἰησ. etc

ἀλλὰ ἀπολύσατε τὸν Ἰησοῦν, κἀγὼ πείθω τὸ πλῆθος ὅτι ταῦτα οὕτως ἔχει. καὶ δόλαρ ἀπέλυσαν τὸν Ἰησοῦν.

³ Ὁ δὲ Ἰουδᾶς εἰσελθὼν εἰς τὸ ἅγιασμα διαφανούσῃς ἡμέρας πέμπτῃς λέγει πρὸς πάντας τὸν λαόν· Τί θέλετέ μοι δοῦμαι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω τὸν καθαιρέτην τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν συλήτην; λέγουσιν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι Ἑὰν παραδώσῃς ἡμῖν αὐτόν, δώσωμέν σοι τριάκομτα ἀργύρια χρυσοῦ. οὐκ ᾔδει δὲ ὁ λαὸς ὅτι περὶ τοῦ Ἰησοῦ λέγει ὁ Ἰουδᾶς· ὁμολόγουν γὰρ αὐτὸν ἱκαροὶ εἶναι υἱὸν θεοῦ. καὶ ἔλαβεν ὁ Ἰουδᾶς τὰ τριάκομτα ἀργύρια χρυσοῦ.

⁴ Καὶ ἐξελθὼν τῇ ὥρᾳ τῇ τετάρτῃ καὶ τῇ πέμπτῃ εὗρίσκει τὸν Ἰησοῦν περιπατοῦντα ἐν τῇ πλᾶτειᾳ. μελλούσῃς δὲ ὀψίας γεμέσθαι λέγει τοῖς Ἰουδαίοις ὁ Ἰουδᾶς Βοήθειαν στρατιωτῶν δότε μοι μετὰ μαχαιρῶν καὶ ζύλων, κἀγὼ παραδώσω ὑμῖν αὐτόν. ἔδωκαν οὖν αὐτῷ ὑπηρέτας ἑπὶ τὸ πιάσαι αὐτόν. πορευομένων δὲ αὐτῶν λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰουδᾶς Ὅμ᾽ ἐγὼ φιλήσω, κρατήσατε αὐτόν· αὐτὸς γὰρ τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας ἐσύλησεν. προσελθὼν οὖν τῷ Ἰησοῦ κατεφίλησεν αὐτόν λέγων Χαῖρε ῥαββί, ὀψίας οὕσῃς τῆς πέμπτῃς. καὶ κρατήσαρτες παρέδωκαν αὐτόν πρὸς Καϊάφην καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς, λέγοντες τοῦ Ἰουδαῖοι ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ τὸν νόμον συλήσας καὶ τοὺς προφήτας. ἄδικον δὲ ἐξέτασιν ἐδίδουν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Ἰησοῦ λέγοντες Διὰ τί ταῦτα ἐποίησας; καὶ οὐδὲν ἀπεκρίματο.

3. Ὁ δὲ etc .. c corrupte | διαφ. (c διαφαιουσ.) ἡμέρ. (c τῆς) πέμπτ. cum ac .. b τῇ ἡμέρᾳ τῇ πέμπτῃ | Ἑὰν παραδώσῃς (c -σεις) ἡμ. αὐτόν .. b om | δώσωμεν cum b .. a διδώμεν, c διδοῦμεν | ἀργ. χρυσ. cum ac .. b χρυσία (sic) | ὁμολόγουν γὰρ (c ὁμολογοῦντας?): ita abc | ἱκαροὶ .. b οἱ πλείους | b τὰ τριάκ. χρυσία

4. Καὶ ἐξελθὼν (c -θόρτες) - τῇ τετάρτ. καὶ (haec b om) - εὗρίσκει (c εὑρομ) | στρατιωτῶν .. b ληστρικῇ | c καὶ ἐγὼ | ἑπὶ τὸ πιάσαι cum bc .. a ἑπὶ τῇ πιάσει | b καὶ τ. προφήτας κ. τὸν νόμ. ἐσύλησεν | τῆς πέμπτῃς cum bc .. a τῇ πέμπτῃ | καὶ κρατήσαρτες - τοὺς ἀρχιερεῖς (c τοῖς -ρεῦσι) - κ. τ. προφήτας cum ac .. b καὶ παρέδωκεν αὐτόν τοῖς Ἰουδαίοις. οἱ δὲ λαβόμενοι αὐτόν ἀπήγαγον πρὸς Καϊάφην κ. τ. ἀρχ., λέγοντες ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ τὸν - προφήτας | ἄδικον δὲ ἐξέτ. ἐδίδουν cum ab .. c ἀδικῶν. ἐξέτ. δὲ ἐδίδουσαν (sic) | ἐποίησας cum b .. ac ποιεῖς (a ταῦτα πάντα ποι. ᾧδε) | καὶ οὐδὲν .. b ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐδὲν

Ο δὲ Νικόδημος καὶ Ἰωσήφ ἰδόμενοι τὴν κάθεδρον τῶν λοιπῶν ἀπέστημεν ἀπ' αὐτῶν, μὴ θελήσαρτες τῇ βουλῇ τῶν ἀσεβῶν συναπολέσθαι.

III.

¹ Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα δειρὰ διαπραζάμενοι κατὰ τοῦ Ἰησοῦ τῇ μυκτὶ ἐκείρῃ, παρέδωκαν αὐτὸν Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι διαφανούσης τῆς παρασκευῆς ἐπὶ τὸ σταυρῶσαι αὐτόν, καὶ ἐπὶ τοῦτο συρῆλθον πάντες. ἐξετάσεως οὖν γενομένης ἐκέλευσεν αὐτὸν Πιλάτος ὁ ἡγεμὼν μετὰ δύο ληστῶν τῷ σταυρῷ προσηλωθῆναι. προσηλώθησιν δὲ αὐτῷ ἅμα τῷ Ἰησοῦ ἐξ ἀριστερῶν μὲν ὁ Γέστας, ἐκ δεξιῶν δὲ ὁ Δημᾶς.

² Καὶ ἤρξατο βοᾶν ὁ ἐξ εὐωρύμων λέγων τῷ Ἰησοῦ Ἴδε πόσα κακὰ ἔδρασα ἐν τῇ γῇ· καὶ εἰ ἔγγων ὅτι σὺ εἶ ὁ βασιλεύς, καὶ σὲ εἶχον ἀρᾶλῶσαι. τί δὲ λέγεις ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ, καὶ βοηθῆσαι ἑαυτῷ ἐν ἀνάγκῃ οὐ δύνασαι; ἢ πῶς ἄλλως εὐχομένης σὺ δύνασαι βοηθῆσαι παρασχεῖν; εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός, κάτελθε ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἵνα σοι πιστεύσω· μὴ δὲ οὐχ ὥς ἀμθροπώρ σε ὀρῶ ἄλλ' ὥς θῆρα ἀγρίου συναπολλύμερόν μοι. καὶ πολλὰ ἕτερα ἤρξατο λέγειν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, βλασφημῶν καὶ τρίζων τοὺς ὁδόντας αὐτοῦ ἐπ' αὐτόν· ἐν γὰρ τῇ παγίδι τοῦ διαβόλου ἐζωγρημέρος ἦν ὁ ληστής.

Ὁ δὲ Νικόδ. καὶ Ἰωσ. (c καὶ d) Ἰωσήφ cum ac . . v Ἐγὼ δὲ Ἰωσ. καὶ Νικόδ.

III, 1. διαπραζ. cum a . . c διαταζάμ., v πράζαμτες. v sic: Πολλὰ οὖν δυρατὰ πράζαμτες κατὰ τοῦ Ἰησ. τῇ μ. ἐκ. καὶ πολλὰ κριτήρια ἀδικίας, παρέδωκαν etc | bc διαφασούσης | ἐπὶ τὸ (a τῷ; c add καί, v κολλάσαι καί) στ. αὐτόν | v om καὶ ἐπὶ τ. σ. πάντ. | ἐξετάσ. οὖν (v τοίμην ψευδοῦς) γενομένης (v γεραμ.) - ληστῶν (v add τῶν καταδίκων) τῷ στ. προσηλ. (ac om τ. στ., v σταυρωθῆναι) | προσηλώθησιν δὲ αὐτῷ (ita de coniectura scripsimus: ac προσηλωθήντων δὲ [a om] αὐτῶν, v κρεμασθέντων δὲ αὐτῶν) ἅμα τῷ Ἰησ. (haec ex v sunt; c ἅμα ἐπὶ τῷ σταυρῷ; a om. Praeterea vero v add ἐν τῷ σταυρῷ) - Δημᾶς (ita c; av Δύμας)

2. ἐξ εὐων. (c ἀριστερῶν) . . v add Γέστας | Ἴδε πόσα . . v Πολλὰ | ἔδρασα cum a . . bc -σας | καὶ εἰ ἔγγων - ἀρᾶλῶσαι cum a, item corrupte c . . v καὶ σὺ εἴπεις ὅτι βασιλεὺς εἶ τῶν Ἰουδ., καὶ σὲ ἀρᾶλῶσαι εἶχον | τί δὲ λέγεις ἑαυτ. cum a . . c ὅτι λέγει ἑαυτ., v λέγεις δὲ σεαυτ. | καὶ βοηθῆσαι ἑαυτῷ etc cum a . . bc plura corrupte exhibent | ἐπ' αὐτόν (c -τῷ) . . v κατὰ τοῦ Ἰησοῦ | ἐζωγρημ. cum av . . c ἐξορισμέρος

³ Ὁ δὲ ἐκ δεξιῶν ληστής, ᾧ ὄμομα Δημᾶς, ἰδὼν τὴν
 θεϊκὴν χάριν τοῦ Ἰησοῦ οὕτως ἐβόα Οἶδά σε, Ἰησοῦ Χριστέ,
 ὅτι υἱὸς τοῦ θεοῦ εἶ. Χριστόν σε ὁρῶ ὑπὸ μυρίῳ μυριάδω
 ἁγγέλων προσκυρούμενον. συγχώρησόν μοι τὰς ἁμαρτίας μου
 ἃς ἔπραξα· μὴ ἐμ ἐξετάσει μου ποιήσεις τὰ ἄστρα ἐλθεῖν
 κατ' ἐμοῦ ἢ τὴν σελήνην, ὅταν μέλλῃς κρίναι πᾶσαν τὴν οἰ-
 κουμένην, ὅτι ἐμ ρυκτὶ ἔωραττον τὰς κακὰς μου βουλάς· μὴ
 κινήσεις τὸν ἥλιον τὸν μῦν σκοτιζόμενον διὰ σέ εἵπωμι τὰ κακὰ
 τῆς καρδίας μου· οὐδὲν γὰρ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν δῶρον δύνα-
 μαί σοι παρασχεῖν. ἤδη ὁ θάνατος φθάσει με τῶν ἁμαρτιῶν
 μου· σοῦ δέ ἐστιν ὁ ἐξιλασμός· ῥῦσαί με, δέσποτα τῶν ἁπάρ-
 των, τῆς φοβεράς σου κρίσεως· μὴ δῶς ἐξουσίαν τῷ ἐχθρῷ
 καταπιεῖν με καὶ κληρονόμῳ γεμέσθαι τῆς ψυχῆς μου ὥς
 τοῦ ἐξ εὐωρύμων κρεμαμέμου· θεωρῶ γὰρ πῶς ὁ διάβολος
 χαίρων τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λαμβάνει, αἱ δὲ σάρκες αὐτοῦ ἀφα-
 ρεῖς γίνονται. μὴ καὶ εἰς τὴν μερίδα τῶν Ἰουδαίων προστά-
 ζεις με ἀπελθεῖν· βλέπω γὰρ Μωυσῆν καὶ τοὺς πατριάρχας
 ἐμ κλαυθμῷ μέγαλῳ ὑπάρχοντας καὶ τὸν διάβολον ἐπιχειρό-
 μενον ἔω' αὐτῶν. πρὸ τοῦ οὐῖν, δέσποτα, τὸ πνεῦμά μου
 ἐξελθεῖν κέλευσον ἐξαλειφθῆναί μου τὰς ἁμαρτίας, καὶ μνή-
 σθητί μου τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἐμ τῇ βασιλείᾳ σου, ὅτε ἔσῃ τοῦ

3. Ὁ δὲ - ληστ. ᾧ ὄρ. (v om λ. ᾧ ὄρ.) cum AB... ο Ὁ ληστ. ὁ ὁμο-
 μασθεῖς | Δημᾶς cum C... AB Δύμας | Οἶδα σε Ἰη. Χρ. (c μου pro Χρ.)
 - εἶ cum AC... v οἶδας κύριε Ἰη. Χρ. ὅτι υἱόν σε εἶναι θεοῦ πιστεύω | μυρ.
 μυριάδ. ἁγγ. cum C... A om μυριάδ., v om ἁγγ. | ἐξετάσει cum B... AC ἐκ-
 στάσει | ποιήσεις: ita ABC | C om κατ' ἐμοῦ | ὅταν μέλλῃς (c -λλεις) κρ.
 π. τ. οἰκ. cum AC... B ὅτι μέλλεις κρίνεις πᾶς. τ. κτίσιν | ὅτι εἰ. μ. ἔωραττον
 (v διεωραττόμην αἰε) cum AB... C ὅταν εἰ. μ. ἔπραξα | μὴ κινήσεις (c ρι-
 κήσῃ) τὸν ἥλ. τὸν cum B(C)... A μὴ κινήσῃ ὁ ἥλιος τὸν | κακὰ... v κρύ-
 φια | παρασχεῖν cum AC... B προσερεγκεῖν | ἤδη (A εἰ δέ) ὁ θάμ. φθ. με
 (c μοι) τῶν (c καὶ τῶν) ἁμ. μου· σοῦ δέ ἐστ. (c σὺ ἐστις sic) ὁ ἐξιλ.
 cum A(C)... B ἰδὼν γὰρ ὁ θάμ. φθ. με, καὶ τῶν ἁμ. μου οὐδεὶς ἐστιν ἐξι-
 λαστής | ῥῦσαί με, δέσπ. τ. ἄν. (c om δ. τ. ἄ.) - κρίσεως cum AC... B ὅς
 ῥύσεται με δέσπ. τ. ἄν., τῆς φοβ. σ. κρίσεως | καταπιεῖν (c -ποιεῖν)... v
 καταπατεῖν | καὶ κληρ. (v add με; c κληρονόμος) γεμέσθαι (v -έσθω) τῆς
 ψ. μου (v om τ. ψ. μ.) | θεωρῶ, λαμβάνει, γίνονται cum A... C ἴδον, εἰλη-
 φεν, ἐγέροντο | μὴ καί... v om καί | v μερίδα | προστάξεις με... v με
 τάξεις | ἐπιχειρόμενον cum AB... C ἐπεχειρόμενον (sic) | ἔω' αὐτῶν cum
 A... B κατ' αὐτόν, c κατ' αὐτοῦ | τὸ πνεῦμ. μ. cum AB... C τὸ κρίμα σου |

θρόμου τοῦ μεγάλου τοῦ ὑψίστου μέλλεισ κρίναι τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ· πολλὴν γὰρ κόλασιν ἤτοίμασας τῷ κόσμῳ σου δι' ἑαυτόν.

⁴ Καὶ ταῦτα εἰπόμενος τοῦ ληστοῦ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, Δημᾶ, ὅτι σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῇ παραδείσῳ. οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας, οἱ παῖδες Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ καὶ Μωσέως, ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὁδόντων. σὺ δὲ μόμος οἰκήσεις ἐν τῇ παραδείσῳ ἕως τῆς δευτέρας μου παρουσίας, ὅτε μέλλω κρίναι τοὺς μὴ ὁμολογήσαρτας τῷ ὁρόματί μου. εἶπεν δὲ τῷ ληστῇ Ἀπελθὼν εἰπὲ τοῖς Χερουβὶμ καὶ ταῖς θυράμεσι, τοῖς τὴν φλογίμην ῥομφαίαν στρέφουσιν, τοῖς φυλάττουσιν τὸν παράδεισον ἐξ οὗ ὁ Ἀδὰμ ὁ πρωτόπλαστος ἐν παραδείσῳ ἐγένετο καὶ παρέβη καὶ τὰς ἐπιτολάς μου οὐκ ἐφύλαζεν καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἐκείθεν· οὐδεὶς δὲ τῶν πρώτων ὄψεται τὸν παράδεισον ἕως μέλλω ἐκ δευτέρου ἔρχεσθαι κρίναι ζῶντας καὶ μεκρούς — γράψας οὕτως Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ὁ κατελθὼν ἐκ τῶν ὑψωμάτων τῶν οὐρανῶν, ὁ ἐξελθὼν ἐκ τοῦ κόλπου τοῦ ἀοράτου πατρὸς ἀχωρίστως καὶ κατελθὼν εἰς τὸν κόσμον διὰ τὸ σαρκωθῆναι καὶ σταυρῷ προσηλωθῆναι, ἵνα σώσω τὸν Ἀδὰμ ὃν περ ἔσπασα, ταῖς ἀρχαγγελικαῖς μου θυράμεσι, τοῖς τοῦ παραδείσου πυλωροῖς, τοῖς τοῦ πατρὸς μου ὑπηρεταῖς. Θέλω καὶ κελεύω εἰσελθεῖν τὸν συσταυρούμερόν μοι, ἄφεςιν ἁμαρτιῶν λαβεῖν δι' ἐμέ, καὶ ἄφθαρτον σῶμα ἡμφιεσμέρον εἰσελθεῖν ἐν τῇ πα-

в ἐν θρόμῳ τῷ ὑψίστῳ καθήμερος | πολλὴν γὰρ - διὰ ἑαυτόν (Α -τοῦ) cum AC .. B om

4. Δημᾶ cum C .. AB Δύμα | B om ὅτι | C om τῷ | B οἱ δὲ υἱοὶ τῆς ἀπωλείας, omissis οἱ παῖδες usque Μωσέως | Α ἐμβληθήσονται | ὅτε μέλλω - τῷ ὁρόμ. μου (B μου τὸ ὄρομα) cum AB .. C ὅταν μέλλω κρίναι τοὺς παρ-οργίσματάς με | B om εἶπεν δὲ τῷ ληστῇ usque dum sequitur Καὶ ἰδοὺ τούτων ῥηθέντων. | τοῖς (Α ταῖς, C καὶ τοῖς) - στρέφουσιν (C ἀμαστρέφ.) - ἐξ οὗ (C ὧν) - ἐν παραδείσῳ (C ἐν παραβάσει) ἐγ. καὶ παρ. καὶ (C ὅτι pro κ. π. κ.) - ἐκ δευτέρου (C -ρας) | C ἐκ τ. ὑψωμ. τ. ἐπουραμίων | τοῦ ἀορ. πα. ἀχωρίστ. cum A .. C τοῦ ἀορ. μου πατρ., omisso ἀχωρ. | C male om διὰ τὸ σαρκωθ. | Α ὃν ἔσπασα | ταῖς ἀρχαγγ. etc: C male praem ἐν | τ. συσταυρούμερον (C -ρούμερον) μοι (C τῇ ἐμῇ θεότητι) | δι' ἐμέ cum C .. Α δι' ἐμοῦ | C οὐδ. δύραταί ποτε

ραδείσῳ καὶ οἰκῆσαι αὐτὸν ἔμθα οὐδεὶς πώποτε δῖματα οἰκῆσαι.

Καὶ ἰδοὺ τούτῳ ρηθéntωρ παρέδωκερ τὸ πνεῦμα ὃ Ἰησοῦς, τῇ ἡμέρᾳ τῆς παρασκευῆς ὥρᾳ ἐμάτῃ. καὶ σκότος δὲ ἦν ἐπὶ πᾶσαμ τὴν γῆν, καὶ σεισμῷ μεγάλῳ γενηθέντος τὸ ἅγίασμα συνέπεσεμ καὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ.

IV.

¹ Ἠιησάμην δὲ ἐγὼ Ἰωσήφ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἔθνηκα αὐτὸ ἐν μνήματι καιρῷ ὅπου οὐδεὶς ἦν τεθειμένος. τοῦ δὲ ληστοῦ τοῦ ἐκ δεξιῶν οὐχ εὗρέθη τὸ σῶμα· τοῦ δὲ ἐξ εὐωρύμμου ὥσπερ δράκορτος ἰδέα, οὕτως ἦν τὸ σῶμα αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ δὲ ἦιησάμην τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸ ἐρταφιάσαι, ζήλω θυμοῦ φερόμεροι οἱ Ἰουδαῖοι ἐμέκλεισάμ με εἰς φυλακὴν, ὅπου βία ἦν τοῖς κακῶς διαπράττουσι. ἦν δὲ τοῦτό μοι γερόμερον ὁψίας οὔσης σαββάτῳ, ᾧ παραμομοῦν ἦν τὸ ἔθρος ἡμῶν. καὶ ἰδοὺ αὐτὸ τὸ ἔθρος ἡμῶν τῷ σαββάτῳ δειμὰς θλίψεισ ὑπέμειμεν.

² Καὶ δὴ ὁψίας γερομένος τῆς μιᾶς τῶν σαββάτων, ὥρᾳ ἑ τῆς ρυκτός, ἔρχεται πρὸς με ὃ Ἰησοῦς ἐν τῇ φυλακῇ μετὰ τοῦ ληστοῦ τοῦ συρσταυρωθέντος αὐτῷ ἐκ δεξιῶν, ὃν ἀπέστειλεμ αὐτὸς ἐν τῷ παραδείσῳ. καὶ φῶς ἱκαρὸν ἦν ἐν τῷ οἰκῆματι· καὶ ἐκρεμάσθη ὁ οἶκος ἐκ τεσσάρων γωμιῶν, καὶ ἐλύθη ὁ τόπος, καὶ γὰρ ἐξηλθορ. ἐγμώρισα οὖν τὸν Ἰησοῦν

Καὶ ἰδοὺ τ. ρηθέντ. cum ac .. в Καὶ ταῦτα αὐτοῦ λέγορτος | ὥρᾳ ἐμάτῃ (с θ) cum ac .. в ὥρ. ἔκτῃ | καὶ (а om) σκ. δὲ (в om) ἦν (а om, в ἐγέμετο) ἐπὶ π. τ. γ. (в ἐπὶ πᾶσῃ τῇ κτίσει) καὶ (в post γενηθέντος ρον)

IV, 1. в ἔθνηκα αὐτὸν ἐν μνημείῳ | τεθειμένος (cum а .. с τεθαμμένος, в κείμενος | а οὐχ εὗρ. τὸ σῶμ. αὐτοῦ, ommissis τοῦ δὲ ἐξ εὐωρ. (с τοῦ δὲ ἐτέρου) ὥσπ. δράκορτος (с -κωρ) ἰδ. - τὸ σῶμ. αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ δὲ ἦτ. cum в .. ас Ὅτε οὖν (а om) ἦτ. | τὸ σ. τοῦ ἰ. cum ав .. с τὸν Ἰησοῦν | в ζήλω καὶ θυμῷ .. а ζήλω δὲ θυμοῦ (coniungit ὅτε ἦιησ. cum praegressis) | σαββάτῳ cum ав (в τῷ σαββ.) .. с σαββάτων | ᾧ .. ас ὃ, в ὅπερ | παραμομοῦν .. а -μῶν, вc -μορ | αὐτὸ (а add τε) τὸ ἔθρ. ἡμ. τῷ σαββ. (в τὸ σάββατορ) δ. θλ. ὑπέμειμεν (в ἰδωρ [ἰδεμ?]) cum ав .. с τὸ σάββατορ ἡμῶν πολλὰς θλ. ὑπέμεμεν

2. в γεραμένος | вc τῇ μιᾷ τῶν σαβб. (в τοῦ -του) | в ὥρᾳ ἦν πέμωτῃ τῆς ρυκτ. | ἐν τῇ φυλακῇ cum в, item τῇ ρυκτί а .. с om | в αὐτ. εἰς τὸν παράδεισον | ἦν cum ас .. в ἔλαμψεμ | с ἐν τῷ οἴκῳ | а καὶ

πρωτόν, καὶ πάλιν τὸν ληστὴν γράμματα κομίζοντα πρὸς τὸν Ἰησοῦν. καὶ ὁδευόμεναι ἡμῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ φῶς μέγα ἔλαμψεν ὥπερ οὐκ ἔφερεν ἡ κτίσις· ἡ δὲ καὶ εὐωδία μεγάλη τοῦ ληστοῦ ἢ ἐκ τοῦ παραδείσου.

³ Καθεσθέρτος δὲ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τόπῳ τιρὶ ἀμέγρῳ οὕτως τὰ Χερουβὶμ καὶ τὰ ἐξαπτέρυγα κελευθέρτα ἀπὸ τῆς σῆς θεότητος φυλάττειν τὸν τοῦ παραδείσου κήπον διὰ τοῦ συρσταυρωθέρτος τῇ σῇ οἰκονομίᾳ ληστοῦ τοῦτο δηλοῦμεν. Τὸν τύπον ἰδόντες τῶν ἡλῶν τοῦ συρσταυρωθέρτος σοὶ ληστοῦ καὶ τῶν γραμμάτων τὸ φέγγος τῆς σῆς θεότητος, τὸ πῦρ ἐσβέσθη μὲν, μὴ δυράμερον φέρειν τὴν φαῦσιν τοῦ τύπου, καὶ ἡμεῖς ἐν φόβῳ μεγάλῳ γερόμενοι ἐπώησαμεν· ἠκούσαμεν γὰρ τὸν ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ πάσης κτίσεως ἀπὸ ὕψους ἐρδημήσαντα εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς διὰ τὸν πρωτόπλαστον Ἀδάμ. τὸν σταυρὸν γὰρ θεασάμενοι τὸν ἄχραστον διὰ τοῦ ληστοῦ ἀστράπτοντα, ἑωπαπλάσιον τὸ φέγγος τοῦ ἡλίου ἀποστίλβορτος, τρόμος ἐγένετο ἐφ' ἡμᾶς, καταχθονίῳ βρασμὸν ἐσχηνότας, καὶ φωρῇ μεγάλῃ οἱ λειτουργοὶ τοῦ ἁδου ἅμα ἡμῖν λέγοντες Ἄγιος ἅγιος ἅγιος ὁ ἐν ἀρχῇ ὢν ἐν τοῖς ὑψίστοις. καὶ αἱ δυράμεις βοὴν ἀρέψεμεν Κύριε, ἐφανερώθη ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς χαρὰν παρέχων τῶν αἰώρων τὸ ἴδιον πλάσμα θαλάτου ῥυσάμερος.

ἐγώ | καὶ πάλιν etc cum A, item omissis γρ. κομ. πρ. τ. ἰ. β .. c om
ἐν τ. Γαλιλαίᾳ .. β add τῇ μυκτὶ ἐκείνῃ | c εὐωδία μεγίστη | ἢ ἐκ τ. παρ.
cum β .. A διὰ τὸν παράδεισον, c διὰ τοῦ ἐκ παραδείσου

3. Hanc totam sectionem omittit B.

Καθεσθέρτος .. A καθεστέρτος, c κατεθέρτος | c om σῆς | τῇ σῇ οἰκ.
cum A .. c σοὶ | τοῦτο δηλοῦμεν etc: haec corruptissime c exhibet. | σοὶ
.. c τῇ σῇ θεότητι κρίνεται | μὴ δυράμερον (cod. -ραι) - γερόμενοι (cod.
-ραι) ἐπώη. cum A .. β om. Praeterea possunt haec etiam sic scribenda
videri: καὶ τῶν γραμμάτων τὸ φέγγος, τῆς σῆς θεότητος τὸ πῦρ, ἐσβέ-
σθημεν μὴ δυράμεροι etc; sed nostra scriptura praestat. | ἑωπαπλάσιον
(c -ορα) τὸ φέγγ. (A τοῦ φωτός) τοῦ (c om) ἡλίου ἀποστίλβορτος; vi-
dentur haec ita legi posse, quamvis coniectura emendare facile sit. | κατα-
χθονίῳ (c ἐν καταχθονίῳ) βρασμὸν (c -σμοῦ) ἐσχηνότας (A -ότα, c ἰσχι-
κότας): fortasse minus recte scripsimus. | καὶ αἱ .. A αἱ αἱ | ἀρέψεμεν
cum A .. c ἀραπέψεμεντες | μείζον (c -ζων) τοιούτου (A -τῶ) δώρου
(A -ρῶ): videtur in his vitium latere | τῶν αἰώρων .. c τῶν ὅλων αἰωρίων

V.

¹ Ταῦτα ἐγὼν θεασάμερος πορευόμερος εἰς τὴν Γαλιλαίαν μετὰ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τοῦ ληστοῦ, μετεμορφώθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ οὐκ ἦν ὥς τὸ πρότερον πρὶν σταυρωθῆναι αὐτόν, ἀλλ' ἦν διὰ παμπόσον φῶς· αἶψα δὲ ἄγγελοι διηκόουν αὐτῷ, καὶ συμελάλει μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς. ἐποίησα δὲ μετ' αὐτοῦ ἡμέρας τρεῖς· οὐκ ἦν δὲ οὐδεὶς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ εἰ μὴ μόρος ὁ ληστής.

² Καὶ τῶν ἀξύνων μεσαζόμετων ἔρχεται ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Ἰωάννης, καὶ οὐκέτι τὸν ληστὴν ἐθεασάμεθα τὸ τί ἐγέμετο. ἠρώτησεν δὲ ὁ Ἰωάννης τὸν Ἰησοῦν τίς ἐστὶν οὗτος, ὅτι οὐκ ἐποίησάς με ὀφθῆναι αὐτῷ; ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐδὲν αὐτῷ ἀπεκρίθη. προσπεσὼν δὲ αὐτῷ εἶπεν Κύριε, οἶδα ὅτι ἐξ ἀρχῆς ἐφίλησάς με, καὶ διὰ τί οὐκ ἀποκαλύπτεις μοι τὸν ἄμθρονον ἐκείνου; λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ἀποκρύψα τί ἐπιζητεῖς; ἀκμὴν ἀσύμετος εἶ; οὐχ ὁρᾷς τὴν εὐωδίαν τοῦ παραδείσου πλησασαὶ τὸν τόπον; οὐ γινώσκεις τίς ἦν; ὁ ἐπὶ σταυροῦ ληστὴς κληρονόμος ἔτυχεν τοῦ παραδείσου· ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι ὅτι αὐτοῦ ἐστὶν μόνου ἕως οὗ φθάσει ἡ μεγάλη ἡμέρα. ὁ δὲ Ἰωάννης εἶπεν Ἀχίρ μοι ποίησον ὥσως θεάσομαι αὐτόν.

³ Καὶ ἔτι λαλοῦντος τοῦ Ἰωάννου ὤφθη ὁ ληστὴς ἄφνω· καὶ ἔκθαμβος γερόμερος ὁ Ἰωάννης ἔπαισε τὴν γῆν. οὐκ ἦν δὲ τῇ πρώτῃ ἰδέᾳ ὁ ληστὴς τῇ πρὶν ἔλθειν τὸν Ἰωάννην,

V, 1. θεασάμερος . . v add Ἰωσηφ | v πορευομένου μου ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ - εἶδον ὅτι μετεμορφ. - πρὶν σταυρ. αὐτ. ἀλλὰ - φῶς· καὶ οὐκέτι μὴ ἐγέμετο, ἀλλὰ ἄγγελοι ἀόρατοι διηκ. αὐτ. | αἶψα δὲ ἄγγελοι cum A . . c ἄγγ. δέ | καὶ συμελάλει - ὁ Ἰησ. cum AB . . c om | ἐποίησα δὲ (v καὶ ἐποίη.) - οὐκ ἦν δὲ cum AB . . c καὶ οὐκ ἦν δέ, prioribus male omissis.

2. ἐθεασάμεθα cum AB . . c -σάμην | τὸ (A om) τί ἐγέρ. (c γέγομεν) | c ἀπεκρίματο | ἐφίλησας cum AC . . v φιλεῖς | ἀποκαλύπτεις cum AC . . v ἀπεκάλυψας | v ζητεῖς | πλησασαμ τ. τόπον. cum B . . AC πεπληρωμένην (c κενουμένην) τὴν πρὸν | ὁ ἐπὶ σταυροῦ cum A . . BC ὅτι (c ὅτε) ἐπὶ τοῦ στ. | ληστής cum A . . BC om | τοῦ παραδείσου . . v add ἐκείνός ἐστιν | v ὅτι μόνος ἐστὶν ἐν τῷ παραδείσῳ ἕως φθ. ἡμέρα ἡ μεγ. | θεάσομαι (v -σωμαι) . . c θεασώμεθα

3. Καὶ ἔτι etc . . c λαλοῦντ. τοῦ Ἰω. ὤφθη ἄφνω | γερόμερος ὁ Ἰω. ἔπαισε cum CD (v γερόμερος Ἰω. καὶ ἔπαισε.) . . A ἐγέμετο ὁ Ἰω. καί | D οὐκ ἦν δὲ ὥς τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῇ

ἀλλ' ἦμ ὥσπερ βασιλεὺς ἐν πολλῇ δυνάμει, τὸν σταυρὸν ἡμφιεσμένοσ. καὶ φορὴν πλήθους πολλῶν ἐπέμπετο ἡλθεσ εἰς τὸν ἡτοιμασμένον σοι τόπον τοῦ παραδείσου· ἐτάγημεν ὑπηρετεῖν σοι παρὰ τοῦ ἀποστείλαρτός σε ἕως τῆς μεγάλης ἡμέρας. καὶ τῆς φορῆς ταύτης γερομένης καὶ ὁ ληστὴς κἀγὼ Ἰωσήφ ἀφαρῖς ἐγερόμεθα, καὶ εὐρέθημ ἐγὼ εἰς τὸν οἶκόν μου· οὐκέτι δὲ ἴδωμ τὸν Ἰησοῦν.

4 Ταῦτα δὲ ἐγὼ ἑορακὸς συμεγραψάμην ἵνα πάρτεσ πιστεύσωσιμ εἰς τὸν σταυρωθέντα Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν κύριον ἡμῶν καὶ μηκέτι λειτουργοῦσιμ τῷ μόμῳ Μωσέως, ἀλλὰ πιστεύσωσιμ τοῖς δι' αὐτοῦ γερομένοις σημείοις τε καὶ τέρασιμ, καὶ ἵνα πιστεύσαμτεσ ζωὴν αἰῶριον κληρονομήσωμεν καὶ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εὐρεθώμεν· ὅτι αὐτῷ πρέπει δόξα κρατος αἶμος καὶ μεγαλοσύνη εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, ἀμήν.

ἀλλ' ἦμ cum AD .. BC om ἦμ | πολλῶν cum AD; B πολλοῦ .. C om | ἐπέμπε. cum ACD .. B ἀρεπέμπε. | ἡλθεσ cum ACD .. B Ἐλθέ | B ἐτάγημεν γάρ | B μεγάλ. ἡμέρ. καὶ φοβεράς | γερομένης (C γιμ.) .. B γεραμ. | καὶ (ita CD, AB om) ὁ ληστ. κἀγὼ Ἰωσήφ (B om Ἰωσ., C καὶ Ἰωσήφ)

4. ἐγὼ cum CD .. AB om | B ἔγραψα | πάρτεσ cum B .. ACD om | κύριον .. B θεόν | λειτουργοῦσιμ cum ACD .. B λειτουργεῖν (scriptum est -ργῆν). Idem post habet ἀλλὰ πιστεύειμ. | BC τὸν μόμον | C γιρομένοις | πιστεύσαμτεσ (C add αὐτῷ, D αὐτόν) ζω. αἰ. κλ. καὶ (CD om ζω. αἰ. κλ. κ.) εἰς - εὐρεθώμεν cum A, item CD .. B πιστεύομτεσ εἰς τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ παραδείσου εὐρεθ. | ὅτι αὐτῷ πρ. δόξ. (A add καὶ) κρ. αἶμ. (C τιμὴ) κ. μεγαλοσύνη (ita AD; C προσκύνησις) .. B χάριτι καὶ φιλαμθροωπία τοῦ δεσπότης (cod. add καὶ) πάρτων ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν· αὐτῷ ἡ δόξα | εἰς τ. αἰῶν. τῶν αἰ. (C om τῶν αἰ.) ἀμήν cum BC; item AD sed praem σὺν (D om) τῷ πατρὶ (D add καὶ τῷ υἱῷ) καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι (A add μὴν καὶ αἰεὶ καί).

INCIPIT VINDICTA SALVATORIS.

¹ In diebus Tiberii Caesaris imperatoris, Herode tetrarcha, sub Pontio Pilato traditus fuit Christus a Iudaeis et revelatus a Tiberio.

In diebus illis erat Titus regulus sub Tiberio in regione Equitaniae in civitate Libiae quae dicitur Burgidalla. Titus namque vulnus habebat in nare dextra propter cancerum, et habebat faciem dilaceratam usque ad oculum. ² Exivit quidam homo de Iudaea nomine Nathan filius Naum: erat enim Ismaelita, qui pergebat de terra in terram et de mari in mare et in omnibus finibus terrae. Nathan vero missus a Iudaea ad Tiberium imperatorem ad portandum pactum eorum ad

* *Incipit vindicta Salvatoris: ita Amb . . Ven De passione domini nostri Iesu Christi . . ASax S. Veronica, ASax^b Nathanis Iudaei legatio.*

1. *In diebus Tiberii - a Tiberio: ita ex Ven conieci, adhibito Amb. Sic enim Ven In diebus illis imperatoris tetrarcha sub pontio pilato traditus fuit christus a Iudeis et revelatus a tiberio . . Amb In diebus tiberii cesaris imperatoris tetrarca supontio pilato. | In diebus illis - Burgidalla: haec rursus ex utroque concinnavi. Ven sic: In diebus illis erat titus sub braviis sindonis in regione equitaniae in civitate quae dicitur burgidalla . . Amb In diebus illis erat titus regulus sub tiberio in regno equitaniae in civitate libie quae dicitur burgidal.*

Tota prima sectio aptiore modo procedit in ASax, ubi sic fere legitur: *Factum est diebus Tiberii magni imperatoris, brevi postquam divinus dominus noster esset crucifixus, ut esset quidam vir nobilis cuius nomen erat Tyrus (ASax^b Tirus). Et is erat rex in Equitania sub Tiberio imperatore, et plerumque habitabat in civitate quae dicitur Lybia (ASax^b Libia). Atque idem Tyrus, ut libri dicunt, erat laborans in facie sua, habens morbum quem dicimus cancerem in naso suo, a dextra nare pertinentem usque ad oculum.*

2. *Nathan: ita ubique Amb, item uterque ASax; Ven vero Natham | Naum cum Ven; reliqui Nau | Ismaelita (cod. hysmaelita) . . ASax uterque filius*

urbem Romanam. Erat autem Tiberius insanus et ulceribus et febribus plenus, novemque genera leprae habebat. ³ Voluitque Nathan ad urbem Romanam pergere. Insufflavit vero ventus septentrionalis et impedivit navigium illius, et deduxit eum ad portum Libiae civitatis. Videns autem Titus navem venientem cognovit quod de Iudaea esset: et admirati sunt omnes et dixerunt quod nunquam viderant aliquod lignum sic inde venisse. ⁴ Iussit autem Titus nauclerum venire ad se, et interrogavit quisnam esset. Et dixit Ego sum Nathan filius Naum de genere Imaelitarum, et subditus sum in Iudaea Pontio Pilato. Et missus sum ut irem ad Tiberium imperatorem Romanum ad portandum pactum de Iudaea. Et irruit validus ventus in mari et adduxit me in terram quam nescio.

⁵ Et ait Titus Si aliquando posses invenire aliquam rem aut pigmentorum aut herbarum quae valeret curare vulnus quod in facie habeo, ut vides, ut sanus fierem et reciperem

civis Israelis | eorum: ita Amb; Ven om | insanus et - leprae habebat: ASax haec brevius habet: laborabat ex variis vulneribus ut afficeretur lepra.

3. vero: ex ASax addidi; in latino non est. | *et impedivit - Libiae civitatis cum Amb (item ASax) . . Ven et intravit navigium illius in portum qui est in civitate libie | quod nunquam - venisse cum Amb . . Ven corrupte numquid talia vidimus aliunde . . ASax Nunquam antea vidimus tam mire factum, ut Iudaei homines venirent huc nave.*

4. Iussit - nauclerum (ita Amb; Ven navem) - quisnam esset . . ASax haec paullo latius sic exprimit: *Tyrus rogavit aliquem ut curreret et vocaret ad se eum qui esset principalis vir in nave. Et Nathan venit illico ad eum. Et Tyrus interrogavit eum et dixit Quis es tu in veritate, aut unde venisti? | Et dixit Ego - Ismaelitarum (cod. rursus hysmaelitarum; Amb vero grecorum) - quam nescio: ASax Nathan respondit ei et dixit Ego sum Nathan, filius Nau, et veni huc a Graecia. Et eram apud Iudaeos, subiectus Pontio Pilato; atque tum missus eram ut irem ad imperatorem Tiberium et ferrem nuntium eius a Iudaea Romam. Sed contrarius ventus supervenit me et duxit me in hunc locum, ut ubi sim nesciam.*

5. Si aliquando - in facie habeo cum Amb; neque differt ASax . . Ven Si aliquando posses herbam invenire aut aliquam pigmentorum curam propter infirmitatem corporis mei quae est in facie mea | multis bonis erogarem te: ASax daturus essem tibi remunerationis caussa sine ullo dubio tantum auri vel argenti quantum velles, posteaque te essem ducturus in praesentiam Tiberii imperatoris. Ab hoc inde loco ASax^b multo brevior est in tradenda Nathanis historia quam ASax: huc usque vero non ita graviter differebant.

sanitatem pristinam, multis bonis erogarem te. ⁶ Dixitque ei Nathan Nescio, neque talia novi, domine, qualia tu mihi dicis. Sed tamen si fuisses praeterito tempore in Ierusalem, ibi invenisses electum prophetam, cui nomen erat Emanuel: ipse enim salvum faciet populum a peccatis eorum. Qui primum signum in Cana Galileae de aqua vinum fecit, et verbo suo leprosos mundavit, nato caeco oculos illuminavit, paralyticos sanavit, daemones effugavit, tres mortuos suscitavit: mulierem in adulterio deprehensam, iudicatam a Iudaeis ut lapidaretur, liberavit: et aliam mulierem nomine Veronicam quae sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis et accessit ad eum retro et tetigit fimbriam vestimenti eius, et sanavit eam: et de quinque panibus et duobus piscibus quinque millia hominum satiavit, exceptis parvulis et mulieribus, et remanserunt de fragmentis duodecim scophini: ista omnia et alia multa ante suam passionem completa sunt. Post resurrectionem suam vidimus eum in carne sicut ante fuerat. ⁷ Dixit autem Titus ad eum Quomodo resurrexit a mortuis, quia mortuus fuit? Respondens autem Nathan dixit Manifeste mortuus fuit et in cruce suspensus et iterum de cruce depositus, et per tres dies iacuit in sepulcro: deinde resurrexit a mortuis, et descendit ad infernum, et patriarchas et prophetas et omne genus humanum liberavit: deinde apparuit discipulis suis et manducavit cum illis: deinde viderunt eum ascendentem in coelum. Et sic veritas est, hoc omne quod

6. Nescio - mihi dicis: similiter ASax O domine mi, ego non possum invenire ullam rem eiusmodi, neque novi talium quicquam | Emanuel: ASax dominus Iesus Christus | Qui primum signum in Cana (Ven cena) Gal. de aqua (Ven add in) vinum fecit - leprosos mundavit - paralyt. sanavit (in ipso codice vero est lepros. sanavit - paral. mundav.) - in (codex de) adulterio - et tetigit fimbriam (ita Amb; Ven tetigit eum fimbriam) - et sanavit eam (sic Amb; item Ven omisso eam) - completa sunt . . ASax brevius sic: atque etiam (praecedat hic ipse salvum fecit populum suum a peccatis eorum) suo verbo mundavit leprosos et illuminavit caecos et revocavit mortuos. Et quaedam femina patiebatur fluxum sanguinis duodecim hiemes, nomine Veronica, et accessit retro ad eum et tetigit fimbriam vestimenti eius, et illico per hoc sanata est. Et satiavit quinque millia hominum quinque panibus et duobus piscibus. Atque haec omnia atque plura alia complevit ante suam passionem.

7. Dixit autem Titus etc ex Amb; Ven sic: Dixit autem etiam quomodo resurrexit a mortuis et quomodo occisus fuit et in cruce suspensus - (in his non

dico vobis. Vidi ego oculis meis et tota domus Israel. ⁸ Et dixit Titus in verbis suis Vae tibi, Tiberi imperator, plenus ulceribus et a lepra circumdatus, quia tale scandalum commissum est in regno tuo; quod tales leges in Iudaea fecisti, in terra nativitatis domini nostri Iesu Christi, qui apprehenderunt regem et gubernatorem populorum occiderunt, et non fecerunt eum venire ad nos ut te curaret a lepra et me munderet ab infirmitate mea: propter quod si fuissent ante faciem meam, cum meis manibus occiderem eorum Iudaeorum corpora et in lignum crudum suspenderem, quia perdiderunt dominum meum, et non fuerunt digni oculi mei videre faciem suam. ⁹ Et cum hoc dixisset, statim cecidit vulnus de facie eius Titi, et restituta est sanitati caro et facies eius. Et omnes infirmi qui ibidem erant salvi facti sunt in illa hora. Exclamavit autem Titus simul cum omnibus voce magna dicens Rex meus et deus meus, quia nunquam te vidi et sanum

differt) *ascendentem in coelum*. Reliqua *Et sic veritas - vobis ex Ven sunt*; Amb *Et sic est omnis veritas quam dico tibi*. ASax ita pergit: *Sed Iudaei erant repleti invidia et apprehenderunt eum, et seniores et pontifices flagellarunt eum, et rogaverunt Pilatum ut possent eum suspendere in ligneo patibulo; et fecerunt ita, et dederunt ei bibere vinum cum aceto mixtum. Et ipse in cruce reddidit spiritum, et posthac descendit ad infernum ibique visitavit omnes sanctos et liberavit humanum genus. Atque Ioseph dives sepeliit eius corpus, et Iudaei posuerunt custodes ut custodirent super eum, ne discipuli eius venirent ac raperent corpus. Sed dico in veritate, eodem corpore quo sepultus erat biduum eum resurrexisse; item scio in veritate eum esse verum deum.* | *Vidi ego usque Israel ex Ven*; contra Amb: *Credidit autem Titus et domus eius tota*; similiterque ASax *Tyrus audivit omnia haec libentissime, et levavit caput suum et professus est Christum, ipse et tota eius domus*.

8. *Et dixit Titus etc*: et Amb et ASax om *Titus*. | *Vae tibi Tiberi* (Amb om) - *quod tales leges usque qui apprehenderunt* (ita Amb; Ven *quod talem regem iudei pleni invidia occiderunt. hoc malum fecerunt in terra ubi natus est dominus iesus christus. qui apprehenderunt*) - *faciem suam*. Haec multo brevius in ASax leguntur. Ibi est enim fere sic scriptum: *Oh, si ego fuissem ibi et vidissem faciem eius et nossem eum, ego ultus essem eum acerrima ultione et delevissem omnes inimicos eius, propterea quod ita tractarunt dominum nostrum*.

9. *Et cum hoc dixisset - facies eius*: similiter ASax | *Et omnes infirmi - dicens*: ASax prioribus omissis sic: *et exclamavit clara voce et dixit* | *Rex* (Ven praem *Iuda*; item Amb? Pro eo ASax *iudex invenisse videtur*) - *meus*: ASax *Oh, hic est verus iudex et potens rex et rectus deus* | *quia* (sed Amb *qui*) *nunquam - me fecisti ex Amb*; Ven *quia te nusquam vidimus credimus* (potius nec credi-

me fecisti, iube me ambulare cum navigio super aquas in terram nativitatis tuae, ut faciam vindictam de inimicis tuis; et adiuva me, domine, ut possim eos delere et mortem tuam vindicare: tu domine trade eos in manu mea. ¹⁰ Et cum hoc dixisset, praecepit se baptizari. Vocavit autem ad se Nathan et dixit ei Quomodo vidisti baptizari eos qui in Christo credunt? Venias ad me et baptiza me in nomine patris et filii et spiritus sancti, amen. Nam et ego firmiter credo in dominum Iesum Christum ex toto corde meo et ex tota anima mea: quia nusquam est alius in universo mundo qui me creavit et a vulneribus me salvum fecit.

Et cum hoc dixisset, nuntios misit ad Vespasianum cum omni festinatione venire cum viris fortissimis, sic paratis quasi ad bellum.

¹¹ Tunc Vespasianus tulit secum quinque millia viros armatos, et concurrerunt ad Titum. Et cum venissent ad civitatem Libiae, dixit ad Titum Quidnam est quod huc me venire fecisti? Ille autem dixit Scias quod Iesus venit in

dimus?), et salvum me fecisti et omnes astantes. ASax: nam nunquam vidi eum nec credidi in eum, usque dum nunc audivi nomen eius, et per eum sanatus sum. | iube me - in manu mea: ASax Et Tyrus prostravit se in terram et preces fecit ad dominum et ita dixit O deus omnipotens, rex omnium regum et dominus omnium dominorum, supplico te, permittas mihi ut me conferam in terram ubi tu eras natus, ut videam tuos inimicos et deleam eorum nomen et ulciscar mortem tuam.

10. *Et cum hoc - baptizari - baptiza me (ita Amb; Ven baptizari ab eo [adde ut ii?] qui crediderunt in eo qui dicitur Christus. Et dixit Titus ad Nathan Veni et baptiza me) - nusquam (Amb nunquam) - salvum fecit: ASax Et postquam ita precatus est, vocavit Nathan ad se et dixit ei Ecce, quomodo vidisti eos baptizari qui crediderunt in Christum? Veni cito et baptiza me, ut toto corde meo credam in eum: nam nunquam vidi eum et tamen sanum me fecit. Tum Nathan accessit ad eum et baptizavit eum in nomine patris et filii et sancti spiritus, et abstulit ab eo nomen Tyri, et vocavit eum in baptismo eius Titum, quod est in nostra lingua Pius. De mutato Tyri nomine nihil legitur in ASax^b.*

Et cum hoc dixisset etc: ASax Et Titus misit nuntios ad socium imperii, nomine Vespasianum, qui etiam gentilis erat; et simul ire volebant suscepturi expeditionem militarem.

11. *Tunc Vespasianus etc: ASax cum septem millibus armatorum virorum habet. | Et cum venissent - Libiae (codd. libie): ASax consentit, nisi quod venisset habet. | dixit ad Titum - fecisti ex Ven; Amb interrogavit fratrem suum, quisnam esset sermo pro quo venire se fecisset ad se .. ASax statim interrogavit quidnam esset propter quod arcessierint eum tam festinanter. | Ille autem dixit etc:*

hunc mundum, et in Iudaea in loco qui dicitur Bethleem natus est, et traditus fuit a Iudaeis et flagellatus et crucifixus in calvario monte, et tertia die resurrexit a mortuis: et viderunt eum discipuli eius in eadem carne qua natus est: et manifestavit se discipulis eius, et crediderunt in eum. Et nos quidem volumus discipuli eius fieri. Nunc eamus et deleamus inimicos eius de terra, ut nunc cognoscant quia non est similis domino deo nostro super faciem terrae.

¹² Consilio autem inito exierunt de civitate Libiae quae dicitur Burgidalla, et ascenderunt in navigio et perrexerunt Ierosolimam, et circumdederunt regnum Iudaeorum et coeperunt mittere illos in perditionem. Cum audissent reges Iudaeorum eorum opera et dissipationem terrae, irruit timor super eos et turbati sunt valde. Tunc Archelaus est turbatus in sermonibus suis et dixit filio suo Fili, accipe regnum meum et iudica illud, et apprehende consilium cum aliis regibus qui sunt in terra Iuda, ut possitis evadere de inimicis nostris. Et cum hoc dixisset, evaginavit gladium suum et incubuit super eum, et flexit gladium suum acutissimum et inseruit in pectore suo, et fuit mortuus. ¹³ Filius autem coniungit se cum aliis regibus qui sub ipso erant, et acceperunt consilium

ASax Titus respondit ei et dixit *Oh, quid non consideras in corde tuo, te debere credere in omnipotentem deum et vivum patrem, et quomodo salvator Christus filius dei natus erat in Iudaea, in Iudaica civitate Bethleem, et quomodo Iudaei flagellaverunt eum et suspenderunt in cruce, per invidiam, et quomodo postea surrexit a mortuis tertia die; et discipuli eius et plures alii posthac viderunt eum in eadem carne in qua erat antea; et intra quadraginta dies post resurrectionem suam visus est discipulis suis, et ii omnes viderunt ubi ascendit in coelum cum magna potestate. Atque ego scio eum esse verum deum. Sed veni, fiamus ambo eius discipuli, et eamus et ulciscamur eum et deleamus omnes eius inimicos de viva terra, ut omnes nationes in posterum cognoscant et agnoscant, nusquam in terris similem eius quemquam apparuisse.*

12. Consilio autem inito (haec ex Amb sunt; Ven corrupte nil nisi Nuto) - quae dicitur Burgidalla (Amb burgidal) - sunt valde: similiter ASax, nisi quod non habet quae dic. Burgid. | Tunc Archelaus etc: ASax Et Herodes rex ita timefactus est ut diceret Archelao filio suo etc | iudica illud ex Amb; Ven iudica eum | evaginavit - mortuus ex Ven; Amb augmentavit (sic) lanceam suam et fixit eam in terra, et iactavit se super eam et mortuus. Similiter ASax.

13. Filius autem - contulxerunt (sic; deesse aliquid videtur) - annis septem: ASax Et Archelaus filius eius venit cum aliis regibus qui regnabant

intra se et conduxerunt intra Ierusalem cum optimatibus eorum qui fuerunt in consilio suo, et steterunt ibidem annis septem. ¹⁴ Ceperunt autem consilium Titus et Vespasianus ut civitatem illorum circumdarent. Et ita fecerunt. Impletis autem septem annis aggravata est valde fames, et pro necessitate panis coeperunt terram comedere. ¹⁵ Tunc omnes milites qui fuerunt de quatuor regibus apprehenderunt consilium intra se et dixerunt Nos autem morituri sumus: quid faciet nobis deus? aut quid prodest nobis vita nostra, quia venerunt Romani nostrum locum et gentem accipere? Melius est nobis ut nosmetipsos interficiamus, quam dicant Romani quod illi occidissent nos et fecissent super nos victoriam. Et extraxerunt gladios suos et percusserunt se, et mortui sunt numero duodecim millia hominum ex ipsis. ¹⁶ Tunc factus est foetor magnus in civitate illa ex cadaveribus illorum mortuorum. Et timuerunt timore magno valde reges eorum usque ad mortem, et non potuerunt sustinere foetorem illorum nec sepelire eos nec foris civitatem illos proicere. Et dixerunt intra se Quid faciemus? Nos quidem tradidimus in mortem Christum, et iam nos ad mortem traditi sumus. Declinamus capita nostra et tradamus claves civitatis ad Romanos, quia iam ad mortem tradidit nos deus. Statimque ascenderunt muros civitatis et clamaverunt omnes voce magna dicentes Tite et Vespasiane, accipite claves civitatis, quae vobis datae sunt per Messiam qui dicitur Christus.

¹⁷ Tunc tradiderunt se in manibus Titi et Vespasiani, et

per totam Iudaeorum terram, et omnes fecerunt concilium et constituerunt ut se ipsos concluderent in Ierusalem cum omni populo etc. Ibi erant primum octo reges octo regnorum cum omni populo qui ibat cum eis, et manserunt intus septem annos.

14. ASax Sed prudentia crevit cum Tito et Vespasiano, ita ut mox perillustrarent omnia regna et redigerent in paupertatem. Et factum est octavo anno ut magna fames superveniret eos, ita ut comederent terram ex penuria panis.

15. ASax Sed principes militum, qui erant in Ierusalem et qui erant octo regnorum, ceperunt malum consilium inter se etc. A latino textu non ita differt; nisi quod in fine habet undecim millia.

16. Tunc factus est - et iam nos (ita prorsus ASax; Amb et nos; Ven intra [interea?] nos) - per Messiam qui dicitur Christus: in his nihil est quo graviter differat ASax a latino textu.

17. Tunc tradiderunt - suspenderunt in lignum (ita Amb; Ven in ligno

dixerunt Diiudicate nos, cum debeamus mori, quia Christum nos iudicavimus et sine causa traditus fuit. Titus et Vespasianus apprehenderunt eos, et ex parte lapidaverunt, et ex parte suspenderunt in lignum, pedes sursum et caput deorsum, et lanceis percusserunt eos; alios autem tradiderunt in venditionem, et alios dividerunt inter se, et fecerunt quatuor partes sicut et illi fecerunt de vestimentis domini. Et dixerunt Vendiderunt Christum triginta argenteis, et nos vendimus triginta ex ipsis pro uno denario: et sic fecerunt. Et cum hoc fecissent, apprehenderunt omnes terras Iudaeae et Ierusalem.

¹⁸ Tunc inquisitionem miserunt de facie sive vultu Christi, quomodo possent invenire eum. Et invenerunt mulierem nomine Veronicam habentem eum. Tunc apprehenderunt Pilatum et miserunt eum in carcerem custodiendum a quatuor quaternionibus militum ad ostium carceris. ¹⁹ Tunc statim

sed ab hoc inde loco usque initium sectionis 26. in codice Veneto textus varie turbatus est maximeque eo quod librarius folia exempli sui permiscuit. Locum *Et dixerunt Vendiderunt usque et sic fecerunt* ex Ven sumsi; multo brevius Amb sic: *et dabant iudeos triginta pro uno denario) - Iudaeae et Ierusalem: ASax Et cum haec dixissent, statim apprehensi sunt undique et ligati et undique lapidati; et alii suspensi sunt in arboribus aridis, pedes sursum et capita deorsum, et alii percussi sunt lanceis, et alii venditi pro servis, et alii divisi in quatuor partes quemadmodum ipsi dividerant in quatuor partes Salvatoris vestes. Et Titus et Vespasianus ceperunt consilium ut Iudaeorum reliquorum triginta venderentur pro uno denario, propterea quod emissent nostrum Salvatorem triginta denariis a Iuda ipsius discipulo. Et Titus et Vespasianus occupaverunt omnes terras Iudaeae.*

18. Tunc - facie sive (haec om Amb) - quomodo usque eum (ita Amb; Ven ubi eum invenire potuissent) - carceris: ASax *Et diligenter inquisiverunt an forte ibi esset aliquis qui haberet miraculosas reliquias Salvatoris de veste eius vel alias res pretiosas; et tam diligenter quaesiverunt ut invenirent mulierem nomine Veronicam, et haec erat fidelis Christiana, dilecta et honorata ab omni populo. Erat eadem Veronica quae tetigit Salvatoris vestem eoque sanata est a fluxu sanguinis. Ea habebat particulam de veste Salvatoris et summo loco ponebat, et aestimabat quasi esset ipsa Christi facies. Et Titus et Vespasianus miserunt ad eam, et ipsa mansit cum eis aliquot dies, usque dum Volusianus imperatoris cognatus veniebat: atque in illo intervallo occupati erant ut comprehenderent Pilatum, et duxerunt eum in cavea ferrea in urbem Damascum, ibique incluserunt eum una cum cavea in carcere munito, et collocaverunt custodes ad portam, milites quadraginta quatuor.*

19. Tunc statim - ad se: ASax *Ac tum miserunt nuntios Romam ad im-*

miserunt nuntios suos ad Tiberium imperatorem urbis Romanae ut mitteret Velosianum ad se. Et dixit ei Accipe omne quod necesse est tibi in mari et descende in Iudaeam et inquire unum de discipulis eius qui dicebatur Christus et dominus, ut veniat ad me et in nomine dei sui curet me a lepra et infirmitatibus quibus quotidie nimis gravor et a vulneribus meis, quia ego male iaceo. Et mitte super reges Iudaeorum qui sunt imperio meo subditi fortias tuas et terribilia tormenta, quia occiderunt Iesum Christum dominum nostrum, et condemna eos ad mortem. Et si inveneris ibi talem hominem qui me possit liberare ab ista mea infirmitate, ego credam in Christum filium dei et baptizabo me in nomine ipsius. Et Velosianus dixit Domine imperator, si invenero talem hominem qui nos iuvare et liberare possit, qualem ei promittam mercedem? Dixit autem ei Tiberius Dimidium regni sine fallo, ut sit in manu eius.

²⁰ Tunc Velosianus statim perrexit et ascendit in navem et levavit velum in navigio, et perrexit per mare navigando. Navigavit autem uno anno et diebus septem, quibus pervenit Ierosolimam. Et statim iussit aliquos ex Iudaeis venire ad eius potentiam, et diligenter coepit inquirere quae fuerant gesta de Christo. ²¹ Tunc Ioseph ab Arimathia civitate et

peratorem Tiberium, eo fine ut mitteret Volusianum cognatum suum in Iudaeam, cogniturum ibi multas res cuiusmodi imperator nunquam audisset. | Et dixit ei Accipere - credam in Christum filium dei (ita Amb; Ven credam Christum filium deum esse dei vivi) etc: ASax Tum imperator fecit ita, et dixit ad Volusianum cognatum suum: I et praepara omnia quae tibi necessaria sunt in mari et naviga in Iudaeam, ibique inquire unum de Salvatoris discipulis, et fac ut veniat ad me in nomine domini et sanet mea vulnera quibus tam diu graviter vexatus sum. Et dic talem sententiam in Iudaeorum reges qualem ipsi dixerunt in Salvatore, et trade omnes ad supplicium. Et si tu mihi adducis virum curaturum vulnera mea, ipse profitebor Salvatore filium dei et baptizabor in nomine eius. Volusianus respondit ei et dixit Etiam, domine; et si invenio talem hominem, quam mercedem promittam ei? Tiberius respondit et dixit Quisquis sit, fac eum regem post me.

20. ASax nomen maris addit idque Licostratum dicit, iter vero Volusiani octo diebus absolvi facit. Tum habet: Iussit omnes qui scirent aliquid de Christo ad se venire, et tum quaesivit ab iis omnibus quae gesta essent de Christo.

21. Iosephi orationem ASax sic habet: Scio quod deposuerunt eum de cruce et posuerunt in sepulcro quod ipse excideram de rupe: et eram unus de iis qui

Nicodemus insimul convenerunt. Nicodemus autem dixit Ego vidi eum, et scio vere quia ipse est salvator mundi. Ioseph autem dixit ei Et ego deposui eum de cruce et posui eum in monumento novo, quod erat excisum de petra. Et Iudaei tenuerunt me clausum in die parasceve ad vesperam: et dum starem in oratione die sabbati, suspensa est domus a quatuor angulis, et vidi dominum Iesum Christum sicut fulgur lucis, et prae timore cecidi in terram. Et dixit ad me Respice in me, quia ego sum Iesus, cuius corpus sepelisti in monumento tuo. Et ego dixi ei Ostende mihi sepulcrum ubi posui te. Et Iesus tenens manum meam dextera sua adduxit me in locum ubi sepelivi eum.

²² Venit autem et mulier nomine Veronica et dixit ei Ego autem tetigi in turba fimbriam vestimenti eius, quia annis duodecim sanguinis fluxum passa sum, et statim sanavit me. ²³ Tunc dixit Velosianus ad Pilatum Tu Pilate impie et crudelis, quare interfecisti filium dei? Pilatus autem respondit Gens sua et pontifices Annas et Cayphas illum tradiderunt mihi. Velosianus dixit Impie et crudelis, morte dignus es et poena crudeli. Et remisit eum in carcerem. ²⁴ Et Velosianus demum inquisivit faciem sive vultum domini. Dixerunt ei omnes qui ibidem erant Mulier nomine Veronica est quae

custodiebant eius sepulcrum, et inclinavi caput meum et cogitavi videre eum; sed conspexi ibi nihil de eo, sed vidi duo angelos unum ad caput et alterum ad pedem, et interrogarunt me quem quaererem. Respondi eis et dixi Quaero crucifixum Salvatorem. Rursus dixerunt mihi I in Galilaeam; ibi videbitis eum, quemadmodum praedixit vobis. Atque etiam post haec, ait Ioseph, vidi eum in eadem carne in qua erat antea, et dedit discipulis suis edere et bibere.

22. Venit autem et mulier - et dixit ei. Sic de coniectura scripsi: in codice enim est Venit ad me mulier - et dixit mihi. Sed locus corruptus est, etsi nostra scriptura prope accedit ad Anglosaxonicam, quae ita habet: Postquam Ioseph ita locutus est, venit venerabilis mulier Veronica et locuta est sic Ego scio hoc. Quum eram in turba populi, non poteram prope accedere ad eum; sed tantum tetigi fimbriam vestimenti eius: et cum fluxus sanguinis me affligerat ad minimum duodecim annis, illico sum sanata; atque ego semper credidi, eum esse vivum deum ex omni aeternitate.

23. ASax Tum Volusianus iussit Pilatum adduci, et dixit ad eum Quid caussae fuit ut traderes ad mortem filium dei? etc

24. Priora in ASax multo brevius absolvuntur. Postquam enim dictum est Et Volusianus iussit eum mitti in ferream caveam et conici in carcerem, statim pergitur ac tum ita dixit ad venerabilem mulierem Praecipio tibi, Veronica, ut

habet vultum domini in domo sua. Et statim iussit eam ante potentiam suam adduci. Et dixit ad eam Tu habes vultum domini in domo tua? At illa negavit. Tunc Velosianus iussit eam mitti in tormentis, donec vultum domini insinuaret. Illa autem coacta dixit Ego habeo illum in sindone munda, domine mi, et quotidie adoro illum. Velosianus dixit Monstra mihi illum. Tunc illa ostendit vultum domini. Velosianus ut vidit illum, prostravit se in terram; et prompto corde et recta fide apprehendit eum et involvit in sindone aurea et collocavit eum in scrinio, et sigillavit annulo suo. Et iuravit cum sacramento et dixit Vivit dominus deus et pro salute Caesaris, non videbit eum amplius homo super faciem terrae usque quo videam faciem domini mei Tiberii. ²⁵ Et cum hoc dixisset, optimates qui erant Iudaeae optimi apprehenderunt Pilatum ut ducerent ad portum maris. Ille autem apprehendit vultum domini cum omnibus discipulis suis et omnibus stipendiis suis, et eadem die ascenderunt navem. ²⁶ Tunc Veronica femina dereliquit omnia quae possidebat pro amore Christi et secuta est Velosianum. Et dixit ad eam Velosianus Quid vis aut quid quaeris, mulier? At illa

mihi des sanctas reliquias quas habes apud te. Sed Veronica vehementer ei recusavit et dixit se non habere secum sanctas reliquias. Sed Volusianus ei non credidit, sed quamquam negaverat eam compulit cum multo terrore, ita ut confiteretur et diceret O domine, inclusum id est in cubiculo (lecto?) meo, ubi quotidie preces facio ad dominum meum. Volusianus dixit Da mihi dominum quem adoras, et ego quoque adorabo eum. Veronica itaque sic fecit nec ausa est id recusare ei. Volusianus, reliquia ei allata, prostravit se in terram et cum vera fide adoravit eam, et existimavit esse vultum domini ipsius, etsi minime erat, sed erat vestis quam Salvator ipse portaverat. Et cum Volusianus surrexit, apprehendit vultum et putavit esse Christi vultum, et involvit in sindone purpurea quae et auro texta erat; et collocavit sindonem in urna aurea eamque sigillavit annulo suo, et dixit Vivit dominus atque anima mea vivit, nunquam adspiciam mei domini faciem usque dum veniam ad Tiberium dominum meum eumque fecerim certiore de rebus iis omnibus quae hic gestae sunt.

Extrema usque quo videam etc ex Amb sunt; Ven quousque viderit eum dominus.

25. ASax breviter sic: Et, scio, iussit Pilatum tradi pessimae morti, et tum ibat ad suam navem.

26. ASax priora sic exhibet: Et venerabilis mulier Veronica reliquit omnia quae possidebat pro nomine Christi et secuta est Volusianum, et ascensura erat navem cum eo. Et Volusianus dixit ei O mulier, quid quaeris? Illa respondit ei et dixit Quaero dominum meum.

respondit Ego quaero vultum domini nostri Iesu Christi, qui me illuminavit non meis meritis sed per suam sanctam pietatem. . . . Redde mihi vultum domini mei Iesu Christi: nam hoc morior desiderio bono. Si autem non reddideris mihi, non dimittam eum, usque dum videam ubi ponetis eum: quia ego miserrima serviam ei omnibus diebus vitae meae. Credo enim quod ipse redemptor meus vivit in aeternum.

²⁷ Tunc Velosianus iussit mulierem Veronicam deportari secum in navem. Et elevatis velis navigio pergere coeperunt in nomine domini, et navigaverunt per mare. Titus vero cum Vespasiano conscenderunt in Iudaeam, vindicantes omnes nationes terrae illorum. Anno completo pervenit Velosianus ad urbem Romanam, dimisit navigium suum in flumine quod dicitur Tiberis sive Tiber, et intravit civitatem quae vocatur Roma. Et misit nuntium suum ad dominum suum Lateranensem Tiberium imperatorem de adventu suo felici.

Post pietatem quae in Ven sequuntur haud dubie corrupta sunt. Legitur enim ibi sic: *Et misera ego quia contra legem iniuste imo iniustissime egi. Heu me miseram, quia abstuli mihi dominum: sicut iudei contra legem fecerunt quod crucifixerunt dominum iesum christum in hoc mundo, quem non viderunt oculi mei nec cesaris nostri. Ego autem misera contra legem feci, merita sum hoc pati supplicium. Redde etc.* Pro his multo pauciora in Amb leguntur, sed et ipsa corrupta. Sunt autem fere haec: *quod(?) enim contra legem abstulisti mihi, et iudei tulerunt christum de mundo, quem non vidit gens tua. haec(?) autem quem(?) contra haec(?) merita sum. Redde etc.*

ASax sic pergit, iis quae latine corrupta sunt non expressis: *Et eheu, quid commisi, precor te, ut non habeam dominum meum? In veritate dico tibi si tu non vis reddere mihi, ego te nunquam deseram usque dum videam ubi ponis eum, et tum adorabo eum et semper serviam ei dum vivam.* Iamvero addit quae latine non habentur haec: *Cum populus audibat quemadmodum Veronica locuta esset, omnes eius vicini cum viri tum mulieres plorabant valde. Sed Veronica dixit eis O nati Hierosolymae, ne ploretis me sed vos ipsos et liberos vestros plorate: mirum enim est si nunquam audistis deum ipsum loquentem dicendo, quicumque pro nomine Christi reliquerit omnes res suas, eum recepturum esse centies et habiturum vitam aeternam.*

²⁷. ASax Tum Volusianus remiges suos fortissime remigare iussit, et reliquit ibi Titum et Vespasianum, et navigavit usque dum veniret in fluvium Tiberim; et reliquit navem suam in fluvio, et ivit in castellum quod vocatur Lateranum; atque inde misit nuntios ad imperatorem Tiberium et iussit quaeri ab eo an vellet ut ad eum veniret.

Lateranensem: in codice est latanensem.

²⁸ Tunc Tiberius imperator audito nuntio Velosiani summe gavisus est, et iussit ut veniret ad faciem. Qui cum venisset, vocavit eum dicens Velosiane, quomodo venisti, et quid vidisti in regione Iudaeae de Christo domino et discipulis eius? Indica mihi quaeso sanaturum me de infirmitate mea ut possim subito mundari a lepra ista quam habeo super corpus meum, et totum regnum meum in potestate tibi et sibi trado.

²⁹ Dixit autem Velosianus Domine mi imperator, ego servos inveni Titum et Vespasianum in Iudaea timentes dominum, et mundati sunt ab omnibus ulceribus et passionibus suis. Et inveni per Titum omnes reges et dominatores Iudaeae suspensos; Annas et Cayphas lapidati sunt, Archelaus in semetipso lanceatus; Pilatum autem in Damasco dimisi ligatum et in carcere positum sub fida custodia. Sed etiam de Iesu comperi, in quem pessime Iudaei irruerunt cum gladiis et fustibus et armis et crucifixerunt eum, qui nos debuit liberare et illuminare et venire ad nos, et suspenderunt eum in ligno. Et venit Ioseph ab Arimathia et Nicodemus cum eo, ferens mixturae myrrhae et aloes quasi libras centum propter corpus Christi ungendum: et deposuerunt eum de cruce et posuerunt in monumento novo. Tertia autem die certissime resurrexit a mortuis, et manifestavit se discipulis suis in eadem carne in qua natus fuerat. Demum post quadraginta dies viderunt ascendentem in coelum. Multa quidem et alia signa fecit Iesus ante passionem suam et post. Primum de aqua vinum fecit, mortuos suscitavit, leprosos mundavit, caecos illuminavit, paralyticos curavit, daemones fugavit, surdos audire fecit, mutos loqui; Lazarum quadri-

28. *ut veniret ad faciem ex Ven; Amb eum venire ante conspectum suum | sanaturum me de: in ipso codice est sanitatem super me de*

ASax *Et Tiberius valde gavisus est, et invitavit Volusianum ut cito veniret ad se. Et statim interrogavit eum quid invenisset in Iudaea quod attinet Salvatorem vel discipulos eius; rogo te ut id omne dicas mihi.*

29. *Dixit autem - sub fida custodia: his satis respondet ASax. Titum enim et Vespasianum Volusianus dicit fidelissimos reges vicarios; gubernatorem Iudaeae suspensum, Caiapham et Archelaum lapidatos, Pilatum ligatum in ferrea cavea positum et in urbe Damasco carcere inclusum.*

Sed etiam de Iesu comperi (comperi de coniectura addidi) post (in codice est per) quadraginta dies - sanam fecit: haec ex Veneto petita mult

duanum de monumento suscitavit; mulierem Veronicam quae fluxum sanguinis patiebatur duodecim annis et tetigit fimbriam vestimenti eius sanam fecit. ³⁰ Tunc placuit domino in coelis quod filius dei, qui in hunc mundum missus protoplastus mortuus est in terris, mitteret angelum suum, et imperavit Tito et Vespasiano, quos novi in loco isto ubi est solium tuum. Et placuit deo omnipotenti quod perrexerunt in Iudaeam et Ierusalem, et apprehenderunt subditos tuos et miserunt in eo iudicio quasi quomodo fecerunt quando apprehenderunt subditi tui Iesum et ligaverunt eum. ³¹ Et Vespasianus postea dixit Quid faciemus de his qui remanebunt? Titus respondit Suspenderunt illi dominum nostrum in ligno viridi et lancea percusserunt eum: nos autem suspendamus eos in ligno arido et lancea perforemus corpora eorum. Et ita fecerunt. Vespasianus autem dixit Quid de istis qui remanserunt? Titus respondit Apprehenderunt tunicam domini nostri Iesu Christi et de illa quatuor partes fecerunt: nunc apprehendamus illos et dividamus in quatuor partes, tibi unam, mihi unam, ad viros tuos aliam, et pueris tuis quartam partem. Et ita fecerunt. Et dixit Vespasianus De iis qui remanserunt quid autem faciemus? Titus respondit illi Iudaei vendiderunt dominum nostrum triginta argenteis: nos

paucioribus in Ambrosiano exprimuntur. Ambrosiano vero propior quam Veneto est textus Anglosaxonicus, qui sic habet: *Atque haec omnia facta sunt propterea quod Iudaei lanceis et fustibus percusserunt Salvatorem Christum et facibus suffocaverunt et lumen nostrum exstinxerunt, et non passi sunt ut perveniret huc ad nos. Iam igitur Titus et Vespasianus tradiderunt eos malae morti et occiderunt multos Iudaeos. Et duo fideles servi tui venerunt ab Ari-mathia, nomine Ioseph et Nicodemus, et petierunt Salvatoris corpus et sepelierunt in novo sepulchro. Atque idem ipse Salvator surrexit tertia die a mortuis, et visus est ipse discipulis suis in eadem carne in qua fuerat ante, et discipuli eius viderunt eum ascendentem in coelum. Praeterea quoque fecit multa miracula ante suam passionem: suscitavit mortuos et illuminavit caecos et mundavit leprosos et expulit diabolicos morbos, et alia plura fortia opera perpetravit: et Iudaei occiderunt eum sine ullo crimine et suspenderunt in arbore viridi.*

30. Hanc totam sectionem ASax exprimit his *Et Titus et Vespasianus cumulate reddiderunt eis haec omnia, propterea quoque suspenderunt Iudaeos pedes sursum et caput deorsum.*

31. Rursus haec brevissime ASax habet *pergens Salvator occisus erat sine ullo crimine; et Iudaei passi sunt ignominiosissimam mortem, et eorum nomina exstincta sunt de tota terra quemadmodum meruerunt.*

autem vendamus ex eis triginta pro uno argenteo. Et ita fecerunt. Et apprehenderunt Pilatum et tradiderunt illum mihi, et ego illum posui in carcere ad custodiendum quatuor quaternionibus militum in Damasco. ³² Inde miserunt inquisitionem cum magna diligentia ad inquirendum vultum domini: et invenerunt mulierem nomine Veronicam habentem vultum domini. ³³ Tunc Tiberius imperator dixit Velosiano Quomodo illum habes? Qui respondit Habeo illum in sindone munda aurea involutum pallio. Dixit autem Tiberius imperator Duc eum ad me et pande ante faciem meam, ut ego procidens in terram et genua flectens adorem eum super terram. Tunc Velosianus expandit pallium suum cum sindone aurea, ubi erat vultus domini consignatus: et vidit eum Tiberius imperator. Qui statim adoravit imaginem domini puro corde, et mundata est eius caro sicut caro pueri parvuli. Et omnes caeci leprosi claudi muti surdi et variis detenti languoribus, qui ibi aderant, sanabantur, et curati ac emundati sunt. ³⁴ Tiberius autem imperator inclinato capite et flectens genua, considerans illum sermonem Beatus venter qui te portavit et ubera quae suxisti, ingemuit ad dominum cum lacrimis dicens Deus coeli et terrae, non me permittas peccare, sed confirma animam meam et corpus meum et colloca in regno tuo, quia in nomine tuo confido semper; libera me ab omnibus malis sicut liberasti tres pueros de camino ignis ardentis.

32. Rursus brevissime ASax *Atque praeterea invenimus mulierem ibi, quam dixerunt domini faciem habere.*

33. ASax *Iam attulimus huc, inquit, et mulierem et faciem. Tum dixit Tiberius Vehementer desiderabam videre eam et adorare eam. Tum Volusianus surrexit et explicavit purpuream sindonem in qua domini facies involuta erat. Et Tiberius vidit faciem et existimavit vere esse domini faciem. Tamen minime erat, sed vestis erat quam dominus ipse portaverat. Sed quicumque gentilium primum aspexerunt, putabant esse domini faciem. Et Tiberius humiliter veneratus est eam, et lepra quam tam diu habuerat illico decidit ab eo, et corpus eius munda erat sicut parvuli pueri.*

in sindone munda aurea involutum pallio: Ven in sindone munda aurea compallio coperto; Amb in sindone munda involutam pallio

34. 35. Utramque sectionem ASax breviter sic exprimit *Et statim credidit et baptizatus est cum tota sua domo et omni populo, qui erat subiectus imperio eius, in nomine nostri domini Iesu Christi.*

³⁵ Deinde dixit Tiberius imperator Velosiano Velosiane, vidisti aliquem hominem de his qui vidissent Christum? Velosianus respondit Vidi. Dixit Interrogasti quomodo baptizant eos qui credebant in Christum? Velosianus dixit Hic, domine mi, habemus unum ex discipulis ipsius Christi. Tunc praecepit vocari Nathan venire ad se. Venit ergo Nathan et baptizavit eum in nomine patris et filii et spiritus sancti, amen. Statim Tiberius imperator factus sanus ab omnibus languoribus suis ascendit super solium suum et dixit Benedictus es, domine deus omnipotens et laudabilis, qui liberasti me de laqueo mortis et mundasti me ab omnibus iniquitatibus meis, quia multum peccavi coram te, domine deus meus, et non sum dignus videre faciem tuam. Et tunc Tiberius imperator fuit instructus in omnibus articulis fidei plenarie et firma fide.

³⁶ Ipse deus omnipotens qui est rex regum et dominantium dominus, ipse nos in fide sua protegat et defendat et liberet ab omni periculo et malo, et dignetur nos perducere ad vitam aeternam, vita temporali deficiente. Qui est benedictus in saecula saeculorum, amen.

36. *deus omnipotens - dominus: Ven deus omnip. qui est regnum et dominantium dominus; Amb est rex regum, deus et dominus dominantium | Qui est: Ven qui es*

ASax breviter sic: *Cui sit gloria et honor in saecula saeculorum, amen.*

Im Verlage von **Hermann Mendelssohn** in Leipzig sind ferner nachstehende Werke erschienen:

Eusebius Pamphili. Scripta historica. Tom. I. II. III. 1868—1870. 8°.

Tom. I: Eusebii Pamphili historiae ecclesiasticae libri X. Recensuit cum prolegomenis apparatu et annotatione critica indicibus denuo edidit Fridericus Adolphus Heinichen. 1868. Geh. M. 9. —. Auf Schreibpapier M. 15. —.

Tom. II: Eusebii Pamphili vita Constantini et panegyricus atque Constantini ad sanctorum coetum oratio. Recensuit cum annotatione critica atque indicibus denuo edidit Fridericus Adolphus Heinichen. 1869. Geh. M. 6. —. Auf Schreibpapier M. 12. —.

Tom. III: Commentarii in Eusebii Pamphili historiam eccl. vitam Constant. panegyricum atque in Constantini ad sanctorum coetum orationem et meletemata Eusebiana. Librum bipartitum composuit et multo emendatiorem atque auctiorem denuo edidit Fridericus Adolphus Heinichen. 1870. Geh. M. 11. —. Auf Schreibpapier M. 18. —.

Novum Testamentum graece. Ad antiquissimos testes denuo recensuit delectuque critico ac prolegomenis instruxit Constant. de Tischendorf. Editio critica minor ex VIII. maiore desumpta. Erste Hälfte Matth. 1, 1 bis Act. 26, 20. Preis auf Druckpapier 8°. Geh. M. 5. 50. —. Preis auf Schreibpapier 8°. Geh. M. 9. —.

Zweite Hälfte (Schluss) erscheint 1876.

Novum Testamentum triglottum graece latine germanice. Graecum textum addito lectionum variarum delectu recensuit, latinum Hieronymi notata Clementina lectione ex auctoritate codicum restituit, germanicum ad pristinam Lutheranae editionis veritatem revocavit Const. Tischendorf. Editio secunda. Cum tabula triplici terrae sanctae. 1865. Qu. gr. 8°. Geh. M. 6. —.

Hieraus in Separatabdrucken:

H KAINH ΔΙΑΘΗΚΗ. — **Novum Testamentum graece.** Recensuit inque usum academicum omni modo instruxit Const. de Tischendorf. Editio academica stereotypa VIII. ad ed. octavam criticam maiorem conformata. Cum tabula duplici terrae sanctae. 1875. 32°. Geh. M. 2. — in Lwdbd. M. 3. — in Lederbd. mit Goldschnitt M. 3. 50.

Novum Testamentum graece et latine. Graecum textum addito lectionum variarum delectu recensuit, latinum Hieronymi notata Clementina lectione ex auctoritate codicum restituit Const. Tischendorf. 1858. Qu. 4°. Geh. M. 4. —.

Im Verlage von **Hermann Mendelssohn** in Leipzig sind ferner nachstehende Werke erschienen:

Das Neue Testament. Deutsch von Dr. Martin Luther. Nach den Originalausgaben revivirt und bevormortet von Const. Tischendorf. 1855. 32°. Geh. M. 2. — in Lwdbd. M. 3. — in Lederbd. mit Goldschnitt M. 3. 50.

Das Resultat dieser Revision ist von großem Gewichte. Mehrere aus unfriktischer Willkür der Herausgeber sowie aus Unkenntniß der Lutherischen Sprache gestoffene und in die üblichen Ausgaben des Neuen Testaments übergegangene Unrichtigkeiten werden hier unter genauem Nachweise des Sachverhalts beseitigt.

Novum Testamentum latine. Textum Hieronymi notata Clementina lectione ex auctoritate antiquissimorum codicum restituit Const. Tischendorf. Cum tabula duplici terrae sanctae. 1864. 32°. Geh. M. 2. — in Lwdbd. M. 3. — in Lederbd. mit Goldschnitt M. 3. 50.

Novum Testamentum graece et germanice. Graecum textum notatis variis lectionibus recensuit, germanicum Lutheri ad pristinam veritatem revocavit Const. Tischendorf. Cum tabula duplici terrae sanctae. 2 Bde. 1864. 32°. Geh. M. 4. — in Lwdbd. M. 6. — in Lederbd. mit Goldschnitt M. 7. —.

Conlatio critica codicis Sinaitici cum textu Elzeviriano ratione critica habita codicis Vaticani. Edidit Const. Tischendorf. 1869. M. 1. —.

Ausser den Textvergleichen enthält diese Schrift eine Beleuchtung des Verhältnisses des Codex Sinaiticus zum Codex Vaticanus und zu den übrigen ältesten und wichtigsten Autoritäten des Neutestamentlichen Textes.

Tischendorf, Const. de. Synopsis evangelica. Ex quattuor evangeliiis ordine chronologico concinnavit, brevi commentario illustravit, ad antiquos testes denuo recensuit. Editio tertia emendata. 1871. Gr. 8°. Geh. M. 4. —.

Evangelia apocrypha adhibitis plurimis codicibus graecis et latinis maximè in partem nunc primum consultis atque ineditorum copia insignibus collegit atque recensuit Const. de Tischendorf. Editio secunda. 1876. Gr. 8°. Geh. M. 12. —.

Acta apostolorum apocrypha ex triginta antiquis codicibus graecis vel nunc primum eruit vel secundum atque emendatius edidit Const. Tischendorf. 1851. Gr. 8°. Geh. M. 8. —.

Apocalypses apocryphae Mosis, Esdrae, Pauli, Iohannis, item Mariae dormitio, additis evangeliorum et actuum apocryphorum supplementis. Maximam partem nunc primum edidit Const. Tischendorf. 1866. M. 4. —.

Für diese sämtlichen drei Bände der Neutestamentlich-apokryphischen Literatur hat der Herausgeber mehr als hundert alte Handschriften benutzt. 19 Schriften hat er darin zum ersten Mal veröffentlicht, mehrere andere zum ersten Mal vollständig, alle übrigen ohne Ausnahme nach neuen urkundlichen Forschungen.

THEOLOGY LIBRARY
CLAREMONT, CALIF.

A13763

32-42144

BS Gospels (Apocryphal) Greek. 1876.
2850 Evangelia apocrypha; adhibitis plurimis
G7 codicibus graecis et latinis maximam partem
T5 nunc primum consultis atque ineditorum copia
1876 insignibus. Collegit atque recensuit Constan-
tinus de Tischendorf. Ed.2., ab ipso
Tischendorffio recognita et locupletata.
Lipsiae, H. Mendelssohn, 1876.
xcv, 486p. 23cm.

I. Gospels (Apocryphal) Latin. 1876. II.
Tischendorff. Constantin von, 1815-
1874. III. Tit le.

CCSC/mmb

A13763

A13763

